PHILONIS JUDAEI

OPERA OMNIA.

TEXTUS EDITUS

AD FIDEM OPTIMARUM EDITIONUM.

VOL. III.

CONTINENS LIBB. QUIS RERUM DIVINARUM HERES SIT,
DE CONGRESSU QUAERENDAE ERUDITIONIS GRATIA,
DE PROFUGIS, DE MUTATIONE NOMINUM,
LIBB. DUO DE SOMNIIS.

LIPSIAE
SUMTIBUS E. B. SCHWICKERTI.
1828.

BIBLIOTHECA SACRA

PATRUM ECCLESIAE GRAECORUM.

PARS II.

PHILONIS JUDAEI

OPERUM OMNIUM

TOM. III.

LIPSIAE

SUMTIBUS E. B. SCHWICKERTI.

1828.

ΦΙΛΩΝΟΣ ΙΟΥΔΑΙΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ

ΤΙΣ

ʽΟ ΤΩΝ ΘΕΙΩΝ

ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΣ.

ARGUMENTUM LIBRI

DE EO,

QUIS RERUM DIVINARUM

HERES SIT.

(Cf. Gen. cap. 15 totum.)

Si quis rerum divinarum heres, i. e. sapientiae divinioris particeps, fieri cupit, is taceat et audiat (1 - 3). Componendus enim animus est, et offerendus deo, ut eius efficacia perfectior reddatur (4 et 5). Nisi enim sapientiam, hominum praestantissimum, a deo repetimus, animus noster nunquam ea imbuetur (6 et 7). Hinc fit, ut plurimi homines, qui nullam in deo fiduciam ponunt, sensuum illecebris dediti, illa sapientia careant (8-10). Duplex igitur genus hominum est, alterum quod vivit iuxta inspirationem divinam, alterum quod servit carnis voluptatibus (11. 12.). Hi sunt monendi, ut illorum vivendi rationem sequantur (13); nam immortalis redditur nemo, nisi qui coelestem sapientiam quaerit, vel e corpore quasi egreditur (14). Huic aperiuntur thesauri coeli, huic datur summum bonum, quod est videre deum (15 - 17). Laudandus igitur Abramus, qui credidit deo; nam fides in deum fons est uberrimus sapientiae divinae, quae non sensu discitur, sed menti sincerae a spiritu divino instillatur (18 - 20). Acquiritur vero illa sapientia, si nos omnia, quae habemus, non a creatis, sed a creatore accepisse memores sumus, atque huic intaminata servare studemus (21 - 22). Quam ob rem primitias deo offerri Moyses iubet, nam principium dimidium est facti (23. 24). Probi autem hominis est ea, quorum usum ipsi deus concessit, animam, sensus, orationem, sapientiam divinam et humanam, bona fide non sibi sed deo pura servare. Hoc efficitur, si ratione divina (λόγῳ), quae est opifex et

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

παρίστησιν ἐλάλει, καὶ ὁ θεὸς οὐ κατὰ συντέλειαν ἐδί-
δαξεν. ἀλλ' ἔτι καὶ συνεχῶς ἀπεκρίνατο. Ὅπου δὲ 484
ἐπιζήτησις, ἐκεῖ πάντως ἐρώτησις. Ἐρωτᾷ δὲ ἕκαστος, P.
ὃ μὴ ἐπίσταται, μαθεῖν ἀξιῶν, γνοὺς τῶν εἰς ἐπιστήμην
ἐπειγομένων ἔργον εἶναι, ζητεῖν, ἐρωτᾶν, πυνθά-
νεσθαι, μηδὲν δοκεῖν εἰδέναι, μηδέ τι οἴεσθαι παγίως
καταλαμβάνειν. Σοφοὶ μὲν οὖν ὑφηγητῇ καὶ διδα-
σκάλῳ χρῶνται θεῷ, οἱ δὲ ἀτελέστεροι τῷ σοφῷ.
Διὸ καὶ λέγουσι, "Λάλησον σὺ ἡμῖν, καὶ μὴ λα-
λείτω πρὸς ἡμᾶς ὁ θεός, μήποτε ἀποθάνωμεν." *)
Τοσαύτῃ δὲ ἄρα χρῆται παῤῥησίᾳ ὁ ἀστεῖος, ὥστε
οὐ μόνον λέγειν καὶ βοᾶν, ἀλλ' ἤδη καὶ καταβοᾶν
ἐξ ἀληθοῦς πίστεως καὶ ἀπὸ γνησίου τοῦ πάθους
θαῤῥεῖ. Τὸ μὲν γάρ, "Εἰ ἀφῇς αὐτοῖς τὴν ἁμαρ-
τίαν, ἄφες· εἰ δὲ μή, ἐξάλειψόν με ἐκ τῆς βίβλου
σου ἧς ἔγραψας." **) Καὶ τό, "Μὴ ἐγὼ ἐν γα-
στρὶ ἔλαβον πάντα τὸν λαὸν τοῦτον; Ἢ ἐγὼ ἔτεκον
αὐτόν, ὅτι λέγεις μοι, λάβε αὐτὸν εἰς τὸν κόλπον
σου, καθὰ αἴρῃ τιθηνὸς τὸν θηλάζοντα;" Καὶ τό,
"Πόθεν μοι κρέα δοῦναι παντὶ τῷ λαῷ τούτῳ, ὅτι
κλαίει ἐπ' ἐμοί; Μὴ πρόβατα καὶ βόες σφαγήσον-
ται, ἢ πᾶν τὸ ὄψον τῆς θαλάσσης συναχθήσεται καὶ
476 ἀρκέσει;" ***) Καὶ τό, "Κύριε, διὰ τί ἐκάκωσας
M. τὸν λαὸν τοῦτον;" Καί, "Ἵνα τί ἀπέσταλκάς με;"
Καί, "Ἀφ' οὗ πεπόρευμαι λαλῆσαι πρὸς Φαραὼ
ἐπὶ τῷ σῷ ὀνόματι, ἐκάκωσε τὸν λαόν." Καί, "Οὐκ
ἐῤῥύσω τὸν λαόν σου." †) Ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τοι-
αῦτα ἔδεισεν ἄν τις καὶ πρὸς ἕνα τῶν ἐν μέρει βα-
σιλέων εἰπεῖν. Τὸ δὲ ἀποφαίνεσθαι καὶ πρὸς θεὸν
θαῤῥῆσαι, τοῦτο δ' ἄρα πέρας ἦν οὐ τόλμης ἁπλῶς,
ἀλλὰ εὐτολμίας αὐτῷ· διότι οἱ σοφοὶ πάντες φίλοι
θεοῦ, καὶ μάλιστα κατὰ τὸ ἱερώτατον νομοθέτημα.
Παῤῥησία δὲ φιλίας συγγενές. Ἐπεὶ πρὸς τίνα ἂν

*) Exod. 20, 19. — **) Exod. 32, 32. — ***) Num. 11, 11 — 13. †) Exod. 5, 22. 23.

τις ἢ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φίλον παῤῥησιάσαιτο; Παγκάλως οὖν ἐν τοῖς χρησμοῖς "φίλος" ᾄδεται Μωϋσῆς,*) ἵνα ὅσα ἐπὶ θάρσει παρακεκινδυνευμένα διεξέρχεται, φιλίᾳ μᾶλλον ἢ αὐθαδείᾳ προσφέρεσθαι δοκῇ. Θρασύτης μὲν γὰρ αὐθάδους, φίλου δὲ θαῤῥαλεότης οἰκεῖον.

§. 6. Ἀλλὰ σκόπει πάλιν, ὅτι εὐλαβείᾳ τὸ θαῤῥοῦν ἀνακέκραται. Τὸ μὲν γὰρ "Τί μοι δώσεις;"**) θάρσος ἐμφαίνει· τὸ δὲ "Ὦ δέσποτα" εὐλάβειαν. Εἰωθὼς δὲ χρῆσθαι διτταῖς αἰτίαις ἐπὶ τοῦ αἰτίου καὶ προςρήσεσι, τῇ τε τοῦ θεοῦ καὶ τῇ τοῦ κυρίου, οὐδετέραν νῦν παρείληφεν, ἀλλὰ τὴν δεσπότου, λίαν εὐλαβῶς καὶ σφόδρα κυρίως· καί τοι συνώνυμα ταῦτα εἶναι λέγεται, κύριος καὶ ὁ δεσπότης. Ἀλλ' εἰ καὶ τὸ ὑποκείμενον ἓν καὶ ταὐτόν ἐστιν, ἐπινοίαις αἱ κλήσεις διαφέρουσι. Κύριος μὲν γὰρ παρὰ τὸ κῦρος, ὃ δὴ βέβαιόν ἐστιν, εἴρηται, κατ' ἐναντιότητα ἀβεβαίου καὶ ἀκύρου· δεσπότης δὲ παρὰ τὸν δεσμὸν, ἀφ' οὗ δέος οἶμαι. Ὥςτε τὸν δεσπότην κύριον εἶναι, καὶ ἔτι ὡςανεὶ φοβερὸν κύριον, οὐ μόνον τὸ κῦρος
καὶ τὸ κράτος ἁπάντων ἀνημμένον, ἀλλὰ καὶ δέος 485
καὶ φόβον ἱκανὸν ἐμποιῆσαι. Τάχα μέν τοι καὶ ἐπει- P
δὴ τῶν ὅλων δεσπότης ἐστὶ, συνέχων αὐτὰ ἄλυτα, καὶ σφίγγων ἃ διαλύεται ἐξ ἑαυτῶν. Ὁ δὲ φάσκων "Δέσποτα τί μοι δώσεις" δυνάμει ταῦτα διεξέρχεται, 'οὐκ ἀγνοῶ σου τὸ ὑπερβάλλον κράτος, ἐπίσταμαι τὸ φοβερὸν τῆς δυναστείας, δεδιὼς καὶ τρέμων ἐντυγχάνω, καὶ πάλιν θαῤῥῶ. Σὺ γὰρ ἐθέσπισάς μοι μὴ φοβεῖσθαι. Σύ μοι γλῶσσαν παιδείας δέδωκας, τοῦ γνῶναι ἡνίκα δεῖ φθέγγεσθαι. Σὺ τὸ στόμα ἀπεῤῥαμμένον ἐξέλυσας, σὺ διοίξας ἐπιπλέον ἤρθρασας. Σὺ τὰ λεκτέα συνεβίβασας εἰπεῖν, τὸν χρησμὸν βεβαιούμενος ἐκεῖνον, "Ἐγὼ ἀνοίξω τὸ στόμα σου,

*) Deut. 33, 11. — **) Gen. 15, 2.

477 καὶ συμβιβάσω σε ἃ μέλλεις λαλήσειν." *) Τίς γὰρ M. ἐγενόμην, ἵνα σύ μοι λόγου μεταδῷς, ἵνα μισθὸν ὁμολογῇς, χάριτος καὶ δωρεᾶς ἀγαθὸν τελειότερον; Οὐ τῆς πατρίδος εἰμὶ μετανάστης; Οὐ τῆς συγγενείας ἀπελήλαμαι; Οὐ τῆς πατρῴας οἰκίας ἠλλοτρίωμαι; Οὐκ ἀποκήρυκτον καὶ φυγάδα πάντες ἔρημόν τε καὶ ἄτιμον ὀνομάζουσιν; Ἀλλὰ σύ μοι, δέσποτα, ἡ πατρὶς, σὺ ἡ συγγένεια, σὺ ἡ πατρῴα ἑστία, σὺ ἡ ἐπιτιμία, ἡ παῤῥησία, ὁ μέγας καὶ ἀοίδιμος καὶ ἀναφαίρετος πλοῦτος. Διὰ τί οὖν οὐχὶ θαῤῥήσω λέγειν ἃ φρονῶ; Διὰ τί οὐ πεύσομαι, μαθεῖν τι πλέον ἀξιῶν; Ἀλλ' ὁ λέγων ἐγὼ θαῤῥεῖν, πάλιν ὁμολογῶ δεδιέναι καὶ καταπεπλῆχθαι, καὶ οὐκ ἔχειν τὴν ἄμικτον ἐν ἐμοὶ μάχην, φόβον τε καὶ θάρσος, ὡς ἴσως ὑπολήψεταί τις, ἀλλὰ τὴν ἀνακεκραμένην συμφωνίαν. Ἀπλήστως οὖν εὐωχοῦμαι τοῦ κράματος, ὅ με ἀναπέπεικε, μήτε ἄνευ εὐλαβείας παῤῥησιάζεσθαι, μήτε ἀπαῤῥησιάστως εὐλαβεῖσθαι. Τὴν γὰρ οὐθένειαν τὴν ἐμαυτοῦ μετρεῖν ἔμαθον, καὶ τὰς ἐν ὑπερβολαῖς ἀκρότητας τῶν σῶν εὐεργεσιῶν περιβλέπεσθαι· καὶ ἐπειδὰν "γῆν καὶ τέφραν," καὶ εἴ τι ἐκβλητότερον, ἐμαυτὸν αἴσθωμαι, τηνικαῦτα ἐντυγχάνειν σοὶ θαῤῥῶ, ταπεινὸς γεγονὼς, καταβεβλημένος εἰς χοῦν, ὅσα γε εἰς τὸ μηδ' ὑφεστάναι δοκεῖν ἀνεστοιχειωμένος.'

§. 7. Καὶ τοῦτό μου τὸ πάθος τῆς ψυχῆς ἐστηλογράφησεν ἐν τῷ ἐμῷ μνήμονι ἐπίσκοπος Ἀβραάμ. "Ἐγγίσας γὰρ," φησὶν, "Ἀβραὰμ εἶπε, νῦν ἠρξάμην λαλεῖν πρὸς κύριον, ἐγὼ δέ εἰμι γῆ καὶ σποδὸς;" **) ἐπειδὴ τότε καιρὸς ἐντυγχάνειν γένεσιν τῷ πεποιηκότι, ὅτε τὴν ἑαυτῆς οὐθένειαν ἔγνωκεν. Τὸ δὲ "Τί μοι δώσεις;" οὐκ ἀποροῦντός ἐστι φώνημα μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τῷ πλήθει καὶ μεγέθει ὧν ἀπήλαυκεν

*) Exod. 4, 12. — **) Gen. 18, 27.

ἀγαθῶν εὐχαριστοῦντος. ‘Τί μοι δώσεις; Εἰ γὰρ ἀπολείπεταί τι πλέον προςδοκῆσαι; Ἄφθονοι γὰρ, ὦ φιλόδωρε, αἱ σαὶ χάριτες καὶ ἀπερίγραφοι, καὶ ὅρον καὶ τελευτὴν οὐκ ἔχουσαι, πηγῶν τρόπον τε- 486
λείων τῶν ἀπαντλουμένων ἀναβρύουσαι. Σκοπεῖν δὲ P.
ἄξιον οὐ μόνον τὸν ἀεὶ πλημμυροῦντα χειμάῤῥουν τῶν σῶν εὐεργεσιῶν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀρδομένας ἡμῶν ἀρούρας. Εἰ γὰρ περιττὸν ἀναχυθείη τὸ ῥεῦμα, λιμνῶδες καὶ τελματῶδες ἀντὶ καρποφόρου γῆς ἔσται τὸ πεδίον. Πρὸς εὐφορίαν γὰρ μεμετρημένης, ἀλλ᾽ οὐκ ἀμέτρου δεῖ τῆς ἐπιῤῥοῆς ἐμοί. Διὸ πεύσομαι, “τί μοι δώσεις,” ἀμύθητα δοὺς, καὶ σχεδὸν πάντα
478 ὅσα θνητὴν φύσιν χωρῆσαι ἀδύνατον ἦν; Ὁ γὰρ
M. λοιπὸν ἐπιζητῶ σχεῖν τε καὶ κτήσασθαι τοῦτ᾽ ἔστιν, τίς ἂν γένοιτο ἄξιος τῶν σῶν ἔργων, καὶ κληρονόμος. “Ἐγὼ ἀπολυθήσομαι ἄτεκνος,” *) ὀλιγοχρόνιον καὶ ἐφήμερον καὶ ὠκύμορον λαβὼν ἀγαθὸν, εὐχόμενος τὸ ἐναντίον, πολυήμερον καὶ πολυχρόνιον καὶ ἀκήρατον καὶ ἀθάνατον, ὡς δυνηθῆναι καὶ σπέρματα βαλέσθαι καὶ ῥίζας ὀχυρότητος ἕνεκα ἀποτεῖναι, καὶ ἄνω πρὸς οὐρανὸν τὸ στέλεχος ἀνεγείρων μετεωρίσαι. Τὴν γὰρ ἀνθρωπίνην ἀρετὴν βαίνειν μὲν ἐπὶ γῆς, φθάνειν δὲ πρὸς οὐρανὸν ἀναγκαῖον, ἵν᾽ ἐκεῖ τῆς ἀφθαρσίας ἑστιαθεῖσα τὸν ἀεὶ χρόνον ἀπήμων διαμένῃ. Ἄτεκνον γὰρ καὶ στεῖραν οἶδ᾽ ὅτι ψυχὴν, ὁ τὰ μὴ ὄντα φέρων καὶ τὰ πάντα γεννῶν, μεμίσηκας· ἐπεὶ καὶ χάριν ἔδωκας ἐξαίρετον τῷ διορατικῷ γένει, τὸ μηδέποτε στειρωθῆναι καὶ ἀτοκῆσαι, ᾧ καὶ αὐτὸς προςνεμηθεὶς ἐφίεμαι κληρονόμου δικαίως. Ἄσβεστον γὰρ αὐτὸ καταθέμενος, αἴσχιστον εἶναι νομίζω τὴν ἐμαυτοῦ φύσιν τοῦ καλοῦ περιϊδεῖν καταλυθεῖσαν. Ἱκέτης οὖν γίνομαι καὶ ποτνιῶμαι, ἵνα σπερμάτων καὶ ἐμπυρευμάτων ὑποτυφομένων, τὸ ἀρετῆς ἀνακαίηται καὶ ἀναφλέγηται σωτήριον φέγγος,

*) Gen. 15, 2.

ὃ λαμπαδευόμενον ἐπαλλήλοις διαδοχαῖς, ἰσόχρονον γενήσεται κόσμῳ. Ζῆλον καὶ τοῖς ἀσκητικοῖς ἔδωκας τέκνων τῶν τῆς ψυχῆς σπορᾶς καὶ γενέσεως, καὶ μοιραθέντες ὑφ' ἡδονῆς ἐξελάλησαν εἰπόντες, Τὰ παιδία οἷς ἠλέησεν ὁ θεὸς τὸν δοῦλόν σου," *) ὧν ἀποικία καὶ τροφὸς καὶ τιθηνὸς, ὧν ἄβατοι καὶ ἁπαλαὶ καὶ εὐφυεῖς ψυχαὶ, τῶν ἀρετῆς παγκάλων καὶ θεοειδεστάτων εὐπαράδεκτοι χαρακτήρων. Δίδαξόν δέ με καὶ ἐκεῖνο, "Εἰ ὁ υἱὸς Μασὲκ τῆς οἰκογενοῦς μου, τῶν σῶν χαρίτων ἱκανὸς γενέσθαι κληρονόμος ἐστίν." **) Ἐγὼ γὰρ ἄχρι νῦν τὸν μὲν ἐλπιζόμενον οὐκ ἔλαχον, ὃν δὲ ἔλαβον, οὐκ ἐλπίζω.'

§. 8. Τίς δὲ ἡ "Μασὲκ," καὶ τίς αὐτῆς ὁ υἱὸς, οὐ παρέργως ἐπισκεπτέον. Ἑρμηνεύεται τοίνυν Μασὲκ, ἐκ φιλήματος. Φίλημα δὲ διαφέρει τοῦ φιλεῖν. Τὸ μὲν γὰρ ψυχῶν εὕρεσιν ἁρμοζομένων εὐνοίᾳ, τὸ
δὲ ψιλὴν καὶ ἐπιπόλαιον δεξίωσιν, χρείας τινὸς ἐς 487
ταὐτὸν συναγούσης, ἔοικεν ἐμφαίνειν. Ὥςπερ γὰρ ἐν P.
τῷ ἀνακύπτειν οὐκ ἔστι τὸ κύπτειν, οὐδ' ἐν τῷ καταπίνειν τὸ πίνειν, οὐδ' ἐν μαρσίππῳ ὁ ἵππος, οὕτως οὐδ' ἐν τῷ καταφιλεῖν τὸ φιλεῖν· ἐπεὶ καὶ τῶν ἐχθρῶν μυρίους, εἴκοντές τινες ταῖς τοῦ βίου χαλεπαῖς ἀνάγκαις, δεξιοῦνται. Τίς δ' ἐστὶν ἡ ἐκ φιλήματος, ἀλλὰ μὴ ἐξ ἀψευδοῦς φιλίας ἡμῖν συντεθεῖσα, φράσω μηδὲν ὑποστειλάμενος. Ἡ ζωὴ ἡ σὺν αἰσθή-
479 σει, ἡ πᾶσα ὠχυρωμένη, ἧς ἀνέραστος οὐδεὶς, ἣν
M δέσποιναν μὲν οἱ πολλοὶ, θεράπαιναν δὲ οἱ ἀστεῖοι νομίζουσιν, οὐκ ἀλλόφυλον ἢ ἀργυρώνητον, ἀλλ' οἰκογενῆ καὶ τρόπον τινὰ ὁμόφυλον. Οὗτοι καὶ πεπαίδευνται καταφιλεῖν αὐτὴν, οὐ φιλεῖν, ἐκεῖνοι δὲ ὑπερφυῶς ἀγαπᾶν, καὶ περιπόθητον ἡγεῖσθαι. Λάβαν δὲ ὁ μισάρετος οὐδὲ καταφιλῆσαι δυνήσεται τὰς προςκεκληρωμένας τῷ ἀσκητικῷ δυνάμεις, ἀλλ' ὑποκρίσεως καὶ ψευδῶν πλασμάτων ἀνηρτηκὼς τὸν ἑαυτοῦ

---

*) Gen. 53, 5. — **) Gen. 15, 2.

βίον, ὡςανεὶ δυςχεραίνων, οὐ γὰρ πρὸς ἀλήθειαν ἀλγῶν, φησὶν, “Οὐκ ἠξιώθην καταφιλεῖν τὰ παιδία μου, καὶ τὰς θυγατέρας·” *) εἰκότως γε καὶ προςηκόντως. Εἰρωνείαν γὰρ μισεῖν ἀκαταλλάκτως ἐπαιδεύθημεν. Ἀγάπησον οὖν ἀρετὰς, καὶ ἄσπασαι ψυχῇ τῇ σεαυτοῦ, καὶ ἥκιστα βουλήσῃ τὸ φιλίας παράκομμα ποιεῖν καταφιλεῖν. “Μὴ γάρ ἐστιν αὐταῖς ἔτι μερὶς ἢ κληρονομία ἐν τῷ σῷ οἴκῳ; Οὐχ ὡς ἀλλότριαι ἐλογίσθησαν παρὰ σοί; Ἢ οὐ πέπρακας αὐτὰς, καὶ κατέφαγες τὸ ἀργύριον,” **) ἵνα μηδὲ εἰςαῦθις ἀνακομίσασθαι δυνηθῇς, τὰ σῶστρα καὶ τὰ λύτρα κατεδηδοκώς; Προςποίου οὖν βούλεσθαι καταφιλεῖν, ἢ πᾶσι τοῖς κριταῖς ἀσπονδεῖν· ἀλλ᾽ οὐκ Ἀαρὼν καταφιλήσει Μωϋσέα, ἀλλ᾽ ἀπὸ γνησίου τοῦ τῆς ψυχῆς πάθους φιλήσει. “Ἐφίλησε γὰρ,” φησὶν, “αὐτὸν, καὶ ἠσπάσαντο ἀλλήλους.” ***)

§. 9. Ζωῆς δὲ τριττὸν γένος, τὸ μὲν πρὸς θεὸν, τὸ δὲ πρὸς γένεσιν, τὸ δὲ μεθόριον, μικτὸν ἀμφοῖν. Τὸ μὲν οὖν πρὸς θεὸν, οὐ κατέβη πρὸς ἡμᾶς, οὐδὲ ἦλθεν εἰς τὰς σώματος ἀνάγκας. Τὸ δὲ πρὸς γένεσιν, οὐδ᾽ ὅλως ἀνέβη, οὐδὲ ἐζήτησεν ἀναβῆναι, φωλεῦον δὲ μυχοῖς ἀδύτοις, τῷ ἀβιώτῳ βίῳ χαίρει. Τὸ δὲ μικτόν ἐστιν, ὃ πολλάκις μὲν ἀνέβη ὑπὸ τῆς ἀμείνονος ἀγόμενον τάξεως, θειάζει τε καὶ θεοφορεῖται, πολλάκις δὲ ὑπὸ τῆς χείρονος ἀντισπώμενον ἐπιστρέφει. Τοῦθ᾽ ὅταν ὥςπερ ἐπὶ πλάστιγγος ἡ τῆς κρείττονος ζωῆς μοῖρα τοῖς ὅλοις βρίσῃ, συνεπισπασθὲν τὸ τῆς ἐναντίας ζωῆς βάρος κουφότατον ἄχθος ἀπέφηνε. Μωϋσῆς δὲ τὸ τῆς πρὸς θεὸν ζωῆς γένος ἀκονιτὶ στεφανώσας εἰς ἐπίκρισιν
ἄγει, τὰ λοιπὰ δυσὶν ἀπεικάζων γυναιξὶν, ὧν τὴν 488
μὲν ἀγαπωμένην, τὴν δὲ μισουμένην καλεῖ, θεὶς ὀνό- P.
ματα προςφυέστατα. Τίς γὰρ οὐ τὰς δι᾽ ὀφθαλμῶν,

---

*) Gen. 31, 28. — **) Gen. 31, 14. — ***) Exod. 18, 7.

τίς δὲ οὐ τὰς δι' ὤτων, τίς οὐ τὰς διὰ γεύσεως, ὀσφρήσεώς τε καὶ ἁφῆς ἡδονὰς καὶ τέρψεις ἀποδέχεται; Τίς δὲ οὐ τὰ ἐναντία μεμίσηκεν, ὀλιγόδειαν, ἐγκράτειαν, αὐστηρὸν καὶ ἐπιστημονικὸν βίον, γέλωτος καὶ παιδιᾶς ἀμέτοχον, συννοίας καὶ φροντίδων
480 καὶ πόνων μεστὸν, φίλον τοῦ θεωρεῖν, ἀμαθίας
M. ἐχθρὸν, χρημάτων μὲν καὶ δόξης καὶ ἡδονῶν κρείττω, ἥττω δὲ σωφροσύνης καὶ εὐκλείας, καὶ βλέποντος οὐ τυφλοῦ πλούτου; Πρεσβύτερα μὲν οὖν ἀεὶ τῆς φρονήσεως τὰ γεννήματα.

§. 10. Ὁ δὲ Μωϋσῆς, εἰ καὶ νεώτερα χρόνῳ, τὰ φύσει τίμια πρεσβείων ἀξιοῖ, τὰ διπλᾶ διδοὺς, τῶν δὲ ἀφαιρῶν τὴν ἡμίσειαν. "Ἐὰν γὰρ γένωνται," φησὶν, "ἀνθρώπῳ δύο γυναῖκες, ἀγαπωμένη καὶ μισουμένη, καὶ τέκωσιν ἀμφότεραι, μέλλων τὰ ἑαυτοῦ διανέμειν, οὐ δυνήσεται πρεσβείων ἀξιῶσαι τὸν υἱὸν τῆς ἠγαπημένης," *) ἡδονῆς. Νέος γὰρ οὗτος, εἰ καὶ χρόνῳ παλαιὸς ἐγένετο· ἀλλὰ τὸν τῆς μισουμένης πρεσβύτερον, φρονήσεως, ἐκ παίδων εὐθὺς ὄντα, ᾧ διμοιρίαν ἀπένειμε. Τὴν δὲ τροπικωτέραν τούτων ἀπόδοσιν ἐν ἑτέροις**) εἰρηκότες ἐπὶ τὰ ἀκόλουθα τῶν ἐν χερσὶ τρεψώμεθα, ἐκεῖνο προϋποδείξαντες, ὅτι τῆς μισουμένης "ὁ θεὸς λέγεται τὴν μήτραν διοίξας," γένεσιν ἀστείων ἐπιτηδευμάτων καὶ καλῶν ἔργων ἀνατεῖλαι, τῆς φιλεῖσθαι νομιζομένης αὐτίκα στειρουμένης. "Ἰδὼν γὰρ," φησὶ, "κύριος ὅτι μισεῖται Λεία, ἤνοιξε τὴν μήτραν αὐτῆς, Ῥαχὴλ δ' ἦν στεῖρα." ***) Ἆρ' οὐχ ὅταν ἡ ψυχὴ κυοφορῇ, καὶ τίκτειν ἄρχηται τὰ ψυχῇ πρέποντα, τηνικαῦτα ὅσα αἰσθητὰ στειρούμενα ἀτοκεῖ, οἷς πρόσεστιν ἡ ἐκ καταφιλήματος ἀλλ' οὐχ ἡ ἐκ γνησίου φιλήματος ἀποδοχή;

---

*) Deut. 21, 15. — **) Supra, pag. 75. 167. 395. ed. M. — ***) Gen. 29, 31.

§. 11. Ταύτης οὖν τῆς κατ' αἴσθησιν ζωῆς, ἣν καλεῖ Μασὲκ, υἱὸς ἕκαστος ἡμῶν ἐστι, τιμῶν καὶ θαυμάζων τὴν τροφὸν καὶ τιθηνὸν τοῦ θνητοῦ γένους, αἴσθησιν, ἣν καὶ ὁ γήϊνος νοῦς, ὄνομα Ἀδὰμ, ἰδὼν διαπλασθεῖσαν, τὸν ἑαυτοῦ θάνατον ζωὴν ἐκείνης ὠνόμασεν. „Ἐκάλεσε γὰρ," φησὶν, „Ἀδὰμ ὄνομα γυναικὸς αὐτοῦ Ζωὴν, ὅτι αὕτη μήτηρ πάντων τῶν ζώντων," *) τῶν πρὸς ἀλήθειαν τὸν ψυχῆς δήπου τεθνηκότων βίον. Οἱ δὲ ζῶντες ὄντως μητέρα μὲν ἔχουσι σοφίαν, αἴσθησιν δὲ δούλην, πρὸς ὑπηρεσίαν ἐπιστήμης ὑπὸ φύσεως δημιουργηθεῖσαν. Ὄνομα δὲ τοῦ γεννηθέντος ἐκ ζωῆς, ἣν ἐκ φιλήματος ἐγνωρίσαμεν, διασυνίστησι Δαμασκὸν, τόδ' ἔστι μεταληφθὲν, αἷμα σάκκου· σφόδρα δυνατῶς καὶ 489
εὐθυβόλως σάκκον μὲν τὸ σῶμα αἰνιξάμενος, αἷμα P.
δὲ ζωὴν τὴν ἔναιμον. Ἐπειδὴ γὰρ ψυχὴ διχῶς λέγεται, ἥ τε ὅλη καὶ τὸ ἡγεμονικὸν αὐτῆς μέρος, ὃ, κυρίως εἰπεῖν, ψυχὴ ψυχῆς ἐστι, καθάπερ ὀφθαλμὸς ὅ τε κύκλος σύμπας καὶ τὸ κυριώτατον μέρος τὸ ᾧ βλέπομεν· ἔδοξε τῷ νομοθέτῃ διπλῆν εἶναι καὶ τὴν οὐσίαν
481 τῆς ψυχῆς, αἷμα μὲν τὸ τῆς ὅλης, τοῦ δὲ ἡγεμο-
M. νικωτάτου πνεῦμα θεῖον. Φησὶ γοῦν ἄντικρυς, „Ψυχὴ πάσης σαρκὸς, αἷμά ἐστιν." **) Εὖ γε τὸ προσνεῖμαι τῷ σαρκὸς ὄχλῳ τὴν αἵματος ἐπιῤῥοὴν, οἰκεῖον οἰκείῳ· τοῦ δὲ νοῦ τὴν οὐσίαν ἐξ οὐδενὸς ἤρτησε γεννητοῦ, ἀπὸ θεοῦ δ' ἄνωθεν καταπνευσθεῖσαν εἰσήγαγεν. „Ἐνεφύσησε γὰρ," φησὶν, „ὁ ποιητὴς τῶν ὅλων εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν," ***) ἣν καὶ κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ ποιητοῦ λόγος ἔχει τυπωθῆναι.

§. 12. Ὥστε διττὸν εἶναι γένος ἀνθρώπων, τὸ μὲν θείῳ πνεύματι καὶ λογισμῷ βιούντων, τὸ δὲ αἵματι καὶ σαρκὸς ἡδονῇ ζώντων. Τοῦτο τὸ εἶδος

*) Gen. 3, 20. — **) Gen. 9, 4. — ***) Gen. 2, 7.

πλάσμα ἐστὶ γῆς, ἐκεῖνο δὲ θείας εἰκόνος ἐμφερὲς ἐκμαγεῖον. Χρεῖος δέ ἐστιν οὐ μετρίως ὁ πεπλασμένος ἡμῶν χοῦς καὶ ἀναδεδευμένος αἵματι, βοηθείας τῆς ἐκ θεοῦ· διὸ λέγεται, "Οὗτος Δαμασκὸς Ἐλιέζερ." *) Ἑρμηνευθεὶς δέ ἐστιν Ἐλιέζερ ὁ θεός μου βοηθός· ἐπειδὴ ὁ ἔναιμος ὄγκος ἐξ ἑαυτοῦ εὐδιάλυτος ὢν καὶ νεκρὸς, συνέστηκε καὶ ζωπυρεῖται προνοίᾳ θεοῦ τοῦ τὴν χεῖρα ὑπερέχοντος καὶ ὑπερασπίζοντος, μηδεμίαν ἡμέραν ἱδρυνθῆναι παγίως δυνηθέντος ἐξ ἑαυτοῦ τοῦ γένους ἡμῶν. Οὐχ ὁρᾷς ὅτι καὶ Μωϋσέως ὁ δεύτερος τῶν υἱῶν ὁμωνυμεῖ τούτῳ; "Τὸ γὰρ ὄνομα," φησὶ, "τοῦ δευτέρου, Ἐλιέζερ." **) Καὶ τὴν αἰτίαν ἐπιφέρει, "Ὁ γὰρ θεός μου βοηθός μου, καὶ ἐξείλετό με ἐκ χειρὸς Φαραώ." Τοῖς δὲ ἔτι τῆς ἐναίμου καὶ αἰσθητῆς ζωῆς ἑταίροις ἐπιτίθεται ὁ τὰς θεοσεβείας σκεδάσαι δεινὸς τρόπος, ὄνομα Φαραώ, οὗ τὴν παρανομίας καὶ ὠμότητος μεστὴν δυναστείαν ἀμήχανον ἐκφυγεῖν, ἄνευ τοῦ γεννηθῆναι τὸν Ἐλιέζερ ἐν ψυχῇ, καὶ ἐπελπίσαι τὴν παρὰ τοῦ μόνου σωτῆρος βοήθειαν. Παγκάλως δὲ τὸν Δαμασκὸν οὐκ ἀπὸ πατρὸς, ἀλλ' ἀπὸ μητρὸς τῆς Μασὲκ διασυνέστησεν, ἵνα δείξῃ ὅτι ἡ ἔναιμος ψυχὴ, καθ' ἣν ζῇ καὶ τὰ ἄλογα, τοῦ πρὸς γυναικῶν μητρῴου γένους οἰκεῖόν ἐστιν, ἄῤῥενος γενεᾶς ἀμέτοχος. Ἀλλ' οὐχ ἡ ἀρετὴ Σάῤῥα· μόνου γὰρ τοῦ πρὸς ἀνδρῶν μεταπεποίηται, ἐκ πατρὸς τοῦ πάντων θεοῦ μόνου γεννηθεῖσα ἡ ἀμήτωρ ἀρχή. "Ἀληθῶς γὰρ," φησὶν, "ἀδελφή μού ἐστιν ἐκ πατρὸς, ἀλλ' οὐκ ἐκ μητρός." ***)

§. 13. Ἃ μὲν οὖν ἦν ἀναγκαῖον προακοῦσαι, διεπτύξαμεν· καὶ γὰρ εἶχεν ἀσάφειαν ἡ πρότασις αἰνιγματώδη. Τί δὲ ὁ φιλομαθὴς ζητεῖ, διερμηνευτέον 490
ἀκριβέστερον. Μήποτ' οὖν ἐστι τοιοῦτον. Εἰ δύ- P.
482 ναταί τις ἐφιέμενος τῆς ἐναίμου ζωῆς, καὶ μετα-
M.

*) Gen. 15, 2. — **) Exod. 18, 4. — ***) Gen. 20, 12.

ποιούμενος ἔτι τῶν κατ᾽ αἴσθησιν, γενέσθαι τῶν ἀσωμάτων καὶ θείων πραγμάτων κληρονόμος; Τούτων ἀξιοῦται μόνος ὁ καταπνευσθεὶς ἄνωθεν, οὐρανίου τε καὶ θείας μοίρας ἐπιλαχὼν, ὁ καθαρώτατος νοῦς, ἀλογῶν οὐ μόνον σώματος ἀλλὰ καὶ ἑτέρου ψυχῆς τμήματος, ὅπερ ἄλογον ὑπάρχον αἵματι πεφύραται, θυμοὺς ζέοντας καὶ πεπυρωμένας ἐπιθυμίας ἀναφλέγον. Πυνθάνεται γοῦν τοῦτον τὸν τρόπον· ἐπειδὴ ἐμοὶ οὐκ ἔδωκας σπέρμα τὸ αὐτοδίδακτον, τὸ νοητὸν ἐκεῖνο, ἆρά γε "ὁ οἰκογενής μου κληρονομήσει με," *) ὁ τῆς ἐναίμου ζωῆς ἔγγονος; Τότε καὶ ἐπισπεύσας ὁ θεὸς ἔφθασε τὸν λαλοῦντα, τῆς ῥήσεως προαποστείλας, ὡς ἔπος εἰπεῖν, διδασκαλίαν. "Εὐθὺς γὰρ," φησὶ, "φωνὴ θεοῦ ἐγένετο πρὸς αὐτὸν, τῷ λέγειν οὐ κληρονομήσει σε οὗτος," **) τῶν εἰς τὴν δι᾽ αἰσθήσεως δεῖξιν ἐρχομένων οὐδὲ εἷς. Ἀσώματοι γὰρ φύσεις, νοητῶν πραγμάτων εἰσὶ κληρονόμοι. Παρατετήρηται δὲ ἄκρως τὸ μὴ εἶπεν ἢ ἐλάλησεν αὐτῷ φάναι, ἀλλὰ τὸ "φωνὴ θεοῦ ἐγένετο πρὸς αὐτὸν," ὥςπερ εὐτόνως καὶ ἀῤῥήκτως ἐνηχήσαντος· ἵν᾽ εἰς πᾶσαν τὴν ψυχὴν διαδοθεῖσα ἡ φωνὴ μηδὲν ἔρημον ἐάσῃ καὶ κενὸν ὑφηγήσεως ὀρθῆς μέρος, ἀλλὰ πάντα διὰ πάντων ὑγιαινούσης μαθήσεως ἀναπλησθῇ.

§. 14. Τίς οὖν γενήσεται κληρονόμος; Οὐχ ὁ μένων ἐν τῇ σώματος εἱρκτῇ λογισμὸς καθ᾽ ἑκούσιον γνώμην, ἀλλ᾽ ὁ λυθεὶς τῶν δεσμῶν καὶ ἐλευθερωθεὶς, καὶ ἔξω τειχῶν προεληλυθὼς, καὶ, εἰ οἷόν τε τοῦτο εἰπεῖν, αὐτὸς ἑαυτὸν καταλελοιπώς. "Ὃς γὰρ," φησὶν, "ἐξελεύσεται ἐκ σοῦ, οὗτος κληρονομήσει σε." Πόθος οὖν εἴ τις εἰςέρχεταί σε, ψυχὴ, τῶν θείων ἀγαθῶν κληρονομῆσαι, μὴ μόνον

---

*) Gen. 15, 3. — **) Ibid. 4.

τιόντες, καὶ τοῖς ἐν ὕλῃ συντρεφόμενοι. Ὁ μὲν γὰρ
τὰς ὄψεις ἀνατείνει πρὸς αἰθέρα, ἀφορῶν τὸ μάννα,
τὸν θεῖον λόγον, τὴν οὐράνιον φιλοθεάμονος ψυχῆς 492
ἄφθαρτον τροφήν· οἱ δὲ πρὸς τὰ κρόμμυα καὶ τὰ P.
σκόροδα, τὰ περιοδυνοῦντα τὰς κόρας καὶ κυκῶντα καὶ καταμύειν ποιοῦντα, καὶ τὰς ἄλλας πράσων καὶ νεκρῶν ἰχθύων δυςοδμίας, οἰκείας Αἰγύπτου τροφάς. "Ἐμνήσθημεν γάρ," φησί, "τοὺς ἰχθύας οὓς ἠσθίομεν ἐν Αἰγύπτῳ δωρεάν, τοὺς σικύους, πέπονας, πράσα, κρόμμυα, σκόροδα· νυνὶ δὲ ἡ ψυχὴ ἡμῶν κατάξηρος, οὐδὲν πλὴν πρὸς τὸ μάννα ὀφθαλμοὶ ἡμῶν." *)

§. 16. Συντείνει δὲ πρὸς ἠθοποιΐαν καὶ τό, "Ἐξήγαγεν αὐτὸν ἔξω," ὅ τινες ὑπὸ ἀμουσίας ἤθους εἰώθασι γελᾶν, φάσκοντες, εἴσω γάρ τις ἐξάγεται, ἢ ἔμπαλιν εἰςέρχεται ἔξω; Ναί, ἔφην ἄν, ὦ καταγέλαστοι καὶ λίαν εὐχερεῖς· ψυχῆς γὰρ τρόπους ἰχνηλατεῖν οὐκ ἐμάθετε, ἀλλὰ σωμάτων τὰς ἐν τούτοις μεταβατικὰς κινήσεις μόνας ἐρευνᾶτε. Διὸ παράδοξον ὑμῖν φαίνεται εἴ τις ἐξέρχεται εἴσω, ἢ εἰςέρχεται ἔξω· τοῖς δὲ Μωϋσέως γνωρίμοις ἡμῖν οὐδὲν τούτων ἀπῳδόν ἐστιν. Ἢ οὐκ ἂν εἴποιτε, τὸν μὲν τέλειον ἀρχιερέα, ὁπότε ἐν τοῖς ἀδύτοις τὰς πατρῴους ἁγιστείας ἐπιτελεῖ, ἔνδον εἶναί τε καὶ ἔξω· ἔνδον μὲν τῷ φανερῷ σώματι, ἔξω δὲ ψυχῇ τῇ περιφοίτῳ καὶ πεπλανημένῃ; Καὶ ἔμπαλιν, τινὰ μηδὲ γένους ὄντα τοῦ ἱερωμένου θεοφιλῆ καὶ φιλόθεον, ἔξω τῶν περιῤῥαντηρίων ἑστῶτα, ἐσωτάτω διατρίβειν, ἀποδημίαν ἡγούμενον ὅλον τὸν μετὰ σώματος βίον; Ὁπότε δὲ δύναιτο ψυχῇ μόνῃ ζῆν, ὡς ἐν πατρίδι καταμένειν ὑπολαμβάνειν; Καὶ γὰρ φιλίας μέν ἐστιν ἔξω πᾶς ἄφρων, καὶ ἂν συνημερεύων μηδ᾽ ἀκαρὲς ἀπολείπηται· εἴσω δὲ πᾶς σοφός, καὶ ἂν μὴ μόνον χώραις, ἀλλὰ καὶ μεγάλοις κλίμασι γῆς διῳκισμένος τυγχάνῃ.

*) Num. 11, 5. — Gen. 15, 5.

Κατὰ δὲ Μωϋσῆν ὁ φίλος οὕτως ἐγγύς ἐστιν, ὥςτε ἀδιαφορεῖν ψυχῆς· λέγει γὰρ, "Ὁ φίλος, ὁ ἴσος τῇ ψυχῇ σου." *) Καὶ "ὁ ἱερεὺς" μέντοι "ἄνθρωπος οὐκ ἔσται κατ' αὐτὸν, ὅταν εἰςίῃ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, ἕως ἂν ἐξέλθῃ," **) οὐ σωματικαῖς ἀλλὰ ταῖς κατὰ ψυχὴν κινήσεσιν. Ὁ γὰρ νοῦς, ὅτε μὲν καθαρῶς λειτουργεῖ θεῷ, οὐκ ἔστιν ἀνθρώπινος, ἀλλὰ θεῖος· ὅτε δὲ ἀνθρωπίνῳ τινὶ, τέτραπται καταβὰς ἀπ' οὐρανοῦ, μᾶλλον δὲ πεσὼν ἐπὶ γῆν, ἐξέρ-
485 χεται, καὶ ἂν ἔτι μένῃ τὸ σῶμα ἔνδον αὐτῷ. Ὀρ-
M. θότατα οὖν εἴρηται, "Ἐξήγαγεν αὐτὸν ἔξω," ***) τῶν κατὰ τὸ σῶμα δεσμωτηρίων, τῶν κατὰ τὰς αἰσθήσεις φωλεῶν, τῶν κατὰ ἀπατεῶνα λόγον σοφιστειῶν· ἐπὶ πᾶσιν, αὐτὸν ἐξ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ δοκεῖν αὐτεξουσίῳ γνώμῃ καὶ αὐτοκράτορι νοεῖν τε καὶ καταλαμβάνειν.

§. 17. Προαγαγὼν δὲ αὐτὸν ἔξω φησὶν, "Ἀνάβλεψον εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἀρίθμησον τοὺς ἀστέρας, ἐὰν δυνηθῇς ἐξαριθμῆσαι αὐτούς. Οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου." †) Παγκάλως εἶπεν, "οὕτως ἔσται 493
τὸ σπέρμα σου," ἀλλ' οὐ τοσοῦτον, τοῖς ἄστροις ἰσά- P.
ριθμον. Οὐ γὰρ αὐτὸ τὸ πλῆθος μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλα μυρία τῶν εἰς εὐδαιμονίαν ὁλόκληρον καὶ παντελῆ βούλεται παρεμφαίνειν. "Οὕτως οὖν ἔσται, φησὶν, ὡς ἔχει τὸ ὁρώμενον αἰθέριον, οὕτως οὐράνιον, οὕτως αὐγῆς γέμον ἀσκίου καὶ καθαρᾶς, — οὐρανοῦ γὰρ ἀπελήλαται νὺξ, καὶ ἀρετῆς τὸ σκότος, — ἀστροειδέστατον, εὖ διακεκοσμημένον, τάξει χρώμενον ἀκλινεῖ, τῇ κατὰ ταὐτὰ καὶ ὡςαύτως ἐχούσῃ. Βούλεται γὰρ ἀντίμιμον οὐρανοῦ, εἰ δὲ χρὴ καὶ προςυπερβάλλοντα εἰπεῖν, οὐρανὸν ἐπίγειον ἀποφῆναι τὴν τοῦ σοφοῦ ψυχὴν, ἔχουσαν ἐν αἰθέρι καθαρὰς φάσεις, τεταγμένας κινήσεις, χορείας ἐμμελεῖς, θείας περιόδους,

---

*) Deut. 13, 6. — **) Lev. 16, 17. — ***) Gen. 15, 5.
†) Ibid.

ἀρετῶν ἀστροειδεστάτας καὶ περιλαμπεστάτας αὐγάς. Εἰ δ᾽ ἀμήχανον αἰσθητῶν ἀστέρων ἀριθμὸν εὑρεῖν, πῶς οὐχὶ μᾶλλον νοητῶν; Ἐφ᾽ ὅσον γὰρ οἶμαι τὸ κρῖνον τοῦ κρινομένου ἄμεινον ἢ χεῖρον, — νοῦς μὲν γὰρ ἄμεινον αἰσθήσεως, διανοίας δὲ ἀμβλύτερον αἴσθησις, — ἐπὶ τοσοῦτον καὶ τὰ κρινόμενα διενήνοχεν· ὥςτε μυρίῳ πλήθει τὰ νοητὰ τῶν αἰσθητῶν ὑπερβάλλειν. Τοῦ γὰρ ψυχῆς ὄμματος βραχυτάτη μοῖρα οἱ κατὰ σῶμα ὀφθαλμοί· τὸ μὲν γὰρ ἔοικεν ἡλίῳ, λυχνούχοις δὲ οὗτοι, μελετῶσιν ἐξάπτεσθαί τε καὶ σβέννυσθαι.

§. 18. Ἀναγκαίως οὖν ἐπιλέγεται, „Ἐπίστευσεν Ἀβραὰμ τῷ θεῷ," *) πρὸς ἔπαινον τοῦ πεπιστευκότος. Καίτοι τάχα ἄν τις εἴποι, τοῦτ᾽ ἄξιον ἐπαίνου κρίνετε; Τίς δὲ οὐκ ἄν τι λέγοντι καὶ ὑπισχνουμένῳ θεῷ προςέχοι τὸν νοῦν, καὶ ἂν εἰ πάντων ἀδικώτατος καὶ ἀσεβέστατος ὢν τυγχάνοι; Πρὸς ὃν ἐροῦμεν, μὴ, μὴ, ὦ γενναῖε, ἀνεξετάστως, ἢ τὸν σοφὸν ἀφέλῃ τὰ πρέποντα ἐγκώμια, ἢ τοῖς ἀναξίοις τὴν τελειοτάτην ἀρετῶν πίστιν μαρτυρήσῃς, ἢ τὴν ἡμετέραν περὶ τούτων γνῶσιν αἰτιάσῃ. Βαθυτέραν γὰρ εἰ βουληθείης ἔρευναν καὶ μὴ σφόδρα ἐπιπόλαιον ποιήσασθαι, σαφῶς γνώσῃ, ὅτι μόνῳ θεῷ χωρὶς ἑτέρου προς παραλήψεως οὐ ῥᾴδιον πιστεῦσαι, διὰ τὴν πρὸς τὸ θνητὸν ᾧ συνεζεύγμεθα συγγένειαν· ὅπερ ἡμᾶς καὶ χρήμασι, καὶ δόξῃ, καὶ ἀρχῇ, καὶ φίλοις, ὑγείᾳ τε καὶ ῥώμῃ σώματος, καὶ ἄλλοις
486 πολλοῖς ἀναπείθει πεπιστευκέναι. Τὸ δὲ ἐκνίψα-
M σθαι τούτων ἕκαστον, καὶ ἀπιστῆσαι γενέσει τῇ πάντα ἐξ ἑαυτῆς ἀπίστῳ, μόνῳ δὲ πιστεῦσαι θεῷ τῷ καὶ πρὸς ἀλήθειαν μόνῳ πιστῷ, μεγάλης καὶ ὀλυμπίου διανοίας ἔργον ἐστὶ, πρὸς οὐδενὸς οὐκέτι δελεαζομένης τῶν παρ᾽ ἡμῖν.

---

*) Gen. 15, 6.

§. 19. Εὖ δὲ τὸ φάναι, "λογισθῆναι τὴν πίστιν εἰς δικαιοσύνην αὐτῷ." *) Δίκαιον γὰρ οὕτως οὐδὲν, ὡς ἀκράτῳ καὶ ἀμιγεῖ τῇ πρὸς θεὸν μόνον πίστει κεχρῆσθαι. Τὸ δὲ δίκαιον καὶ ἀκόλουθον τοῦτο τῇ φύσει παράδοξον ἐνομίσθη, διὰ τὴν τῶν 494
πολλῶν ἀπιστίαν ἡμῶν, οὓς ἐλέγχων ὁ ἱερὸς λόγος P.
φησὶν, ὅτι τὸ ἐπὶ μόνῳ τῷ ὄντι βεβαίως καὶ ἀκλινῶς ὁρμεῖν, θαυμαστὸν μὲν παρ' ἀνθρώποις, οἷς ἀγαθῶν ἀδόλων κτῆσις οὐκ ἔστιν, οὐ θαυμαστὸν δὲ παρ' ἀληθείᾳ βραβευούσῃ, δικαιοσύνης δὲ αὐτὸ μόνον ἔργον.

§. 20. "Εἶπε δὲ," φησὶ, "πρὸς αὐτὸν, ἐγὼ ὁ θεὸς, ὁ ἐξαγαγών σε ἐκ γῆς Χαλδαίων, ὥςτε δοῦναί σοι τὴν γῆν ταύτην κληρονομῆσαι." **) Τοῦτ' οὐχ ὑπόσχεσιν μόνον, ἀλλὰ καὶ παλαιᾶς ὑποσχέσεως βεβαίωσιν ἐμφαίνει. Τὸ μὲν οὖν πάλαι δωρηθὲν ἀγαθὸν ἔξοδος ἦν ἀπὸ τῆς Χαλδαϊκῆς μετεωρολογίας, ἥτις ἀνεδίδασκεν οὐ θεοῦ ἔργον, ἀλλὰ θεὸν τὸν κόσμον εἶναι ὑπολαμβάνειν, καὶ τό τε εὖ καὶ τὸ χεῖρον ἅπασι τοῖς οὖσιν, φοραῖς καὶ τεταγμέναις ἀστέρων περιόδοις ἀριθμεῖσθαι, καὶ ἐνθένδε τὴν ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ γένεσιν ἠρτῆσθαι. Ταῦτα δὲ τῶν κατ' οὐρανὸν ἡ ὁμαλὴ καὶ τεταγμένη κίνησις, τοὺς εὐχερεστέρους ἔπεισε τερατεύεσθαι· καὶ γὰρ τὸ Χαλδαίων ὄνομα μεταληφθὲν "ὁμαλότητι" παρωνυμεῖ. Τὸ δὲ νέον ἀγαθὸν, κτήσασθαι σοφίαν τὴν ἀδίδακτον μὲν αἰσθήσει, νῷ δὲ εἰλικρινεστάτῳ καταλαμβανομένην, δι' ἧς ἀποικιῶν ἡ ἀρίστη βεβαιοῦται· μετανισταμένης τῆς ψυχῆς ἀπὸ ἀστρονομίας ἐπὶ φυσιολογίαν, καὶ ἀπὸ ἀβεβαίου εἰκασίας ἐπὶ πάγιον κατάληψιν, καὶ κυρίως εἰπεῖν, ἀπὸ τοῦ γεγονότος πρὸς τὸ ἀγέννητον, ἀπὸ τοῦ κόσμου πρὸς τὸν πατέρα καὶ ποιητὴν αὐτοῦ. Τοὺς μὲν γὰρ τὰς γνώ-

---

*) Gen. 15, 6. — **) Ibid. 7.

μας Χαλδαΐζοντας οὐρανῷ πεπιστευκέναι, τὸν δὲ ἐνθένδε μεταναστάντα τῷ ἐπόχῳ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἡνιόχῳ τοῦ παντὸς κόσμου, θεῷ, φασὶν οἱ χρησμοί. Καλός γε ὁ κλῆρος, μείζων ἴσως τῆς δυνάμεως τοῦ λαμβάνοντος, ἐπάξιος δὲ τοῦ μεγέθους τοῦ διδόντος.

§. 21. Ἀλλ' οὐκ ἐξαρκεῖ χρηστὰ ἐλπίσαι καὶ
θαυμάσια ἡλίκα προςδοκῆσαι τῷ σοφίας ἐραστῇ διὰ
τῶν θεσπισθέντων, ἀλλ' εἰ μὴ καὶ τρόπον γνώσεται
καθ' ὃν ἐφίξεται τῆς τοῦ κλήρου διαδοχῆς, παγχά-
487 λεπον ἡγεῖται, ἅτε διψῶν ἐπιστήμης καὶ ἀπλήστως
M ἔχων αὐτῆς. Διὸ πυνθάνεται φάσκων, "Κύριε θεέ,
κατὰ τί γνώσομαι, ὅτι κληρονομήσω αὐτήν;*) Ἴσως
ἂν τις εἴποι, μάχεσθαι τοῦτο τῷ πεπιστευκέναι· τὸ
μὲν γὰρ ἀπορεῖν ἐνδοιάζοντος, τὸ δὲ μηκέτι ζητεῖν
πεπιστευκότος ἔργον εἶναι. Λεκτέον οὖν, ὅτι ἀπο-
ρεῖ καὶ πεπίστευκεν, οὐ μὴν περὶ τοῦ αὐτοῦ· καὶ
πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Πεπίστευκε γὰρ ὅτι κληρονόμος
ἔσται σοφίας, τὸν δὲ τρόπον αὐτὸ μόνον ζητεῖ καθ'
ὃν ἂν γένοιτο· τὸ δὲ ὅτι γενήσεται, πάντως κατὰ 495
τὰς θείας ὑποσχέσεις βεβαίως κατείληφε. Τὸν πό- P.
θον οὖν ᾧ κέχρηται πρὸς τὸ μαθεῖν ἐπαινέσας ὁ διδάσκαλος, ἄρχεται τῆς ὑφηγήσεως ἀπὸ στοιχειώδους εἰςαγωγῆς, ἐν ᾗ πρῶτον καὶ ἀναγκαιότατον γέγραπται, "Λάβε μοι."**) Βραχεῖα μὲν ἡ λέξις, πολλὴ δὲ ἡ δύναμις, ἐμφαίνει γὰρ οὐκ ὀλίγα. Πρῶτον μὲν, ἴδιον, φησὶν, οὐδὲν ἔχεις ἀγαθὸν, ἀλλ' ὅ τι ἂν νομίσῃς ἔχειν, ἕτερος παρέσχηκεν. Ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι θεοῦ τοῦ διδόντος κτήματα πάντα, ἀλλ' οὐ τῆς μετ' αὐτὸν καὶ τὰς χεῖρας εἰς τὸ λαβεῖν προτεινούσης γενέσεως. Δεύτερον δὲ, καὶ ἂν λάβῃς, λάβε, μὴ σεαυτῷ, δάνειον δὲ ἢ παρακαταθήκην νομίσας τὸ δοθὲν, τῷ παρακαταθεμένῳ καὶ συμβαλόντι ἀπόδος, πρεσβυτέραν χάριν χάριτι νεωτέρᾳ,

*) Gen. 15, 8. — **) Ibid. v. 9.

προκατάρχουσαν ἀντεκτινούσῃ δικαίως καὶ προςηκόντως ἀμειψάμενος.

§. 22. Πολλοὶ γὰρ ἐκ παρακαταθηκῶν ἱερῶν πονηροὶ ἐγένοντο, τοῖς ἀλλοτρίοις ὡς ἰδίοις ὑπ' ἀμέτρου τῆς πλεονεξίας καταχρησάμενοι. Σὺ δὲ, ὦ γενναῖε, πειρῶ παντὶ σθένει, μὴ μόνον ἀσινῆ καὶ ἀκιβδήλευτα φυλάττειν ἃ ἔλαβες, ἀλλὰ καὶ πλείονος ἐπιμελείας ἀξιοῦν, ἵν' ὁ παρακαταθέμενος μηδὲν ἔχῃ τῆς παρὰ σοῦ φυλακῆς αἰτιᾶσθαι. Παρακατέθετο δὲ σοὶ αὐτῷ ψυχὴν, λόγον, αἴσθησιν ὁ ζωοπλάστης, ἃ συμβολικῶς δάμαλις, κριὸς, αἴξ ἐν ἱεραῖς γραφαῖς ὠνομάσθησαν. Ταῦτα δὲ οἱ μὲν εὐθὺς ὑπὸ φιλαυτίας ἐνοσφίσαντο, οἱ δὲ πρὸς καιριωτάτην ἀπόδοσιν ἐταμιεύσαντο. Τῶν μὲν οὖν νοσφιζομένων οὐκ ἔστιν ἀριθμὸν εὑρεῖν· τίς γὰρ ἡμῶν ψυχὴν καὶ λόγον καὶ αἴσθησιν, οὐ πάντα ὁμοῦ ταῦτά φησι κτήματα αὐτοῦ εἶναι, τὸ αἰσθάνεσθαι, τὸ λέγειν, τὸ καταλαμβάνειν, οἰόμενος ἐφ' ἑαυτῷ μόνῳ κεῖσθαι; Τῶν δὲ πίστιν ἱερὰν καὶ ἄσυλον ὄντως διαφυλαττόντων, ὀλίγος ἐστὶν ἀριθμός. Οὗτοι ταῦτα τὰ τρία ἀνατεθείκασι θεῷ, ψυχὴν, αἴσθησιν, λόγον· ἔλαβον γὰρ οὐχ ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐκείνῳ ταῦτα πάντα, ᾧ καὶ εἰκότως ὡμολόγησαν κατ' αὐτὸν εἶναι τὰς ἑκάστων ἐνεργείας, τοῦ νοῦ τὰς διανοήσεις, τοῦ λόγου τὰς ἑρμηνείας, τῆς αἰσθήσεως τὰς φαντασίας. Οἱ μὲν οὖν ἑαυτοῖς ταῦτα ἐπιγράφοντες, ἄξια ταῦ-
88 τα τῆς ἑαυτῶν βαρυδαιμονίας ἐκληρώσαντο. Ψυ-
I. χὴν μὲν ἐπίβουλον, ἀλόγοις πάθεσι πεφυρμένην, καὶ πλήθει κακιῶν κατειλημμένην· τοτὲ μὲν ὑπὸ λαιμαργίας καὶ λαγνείας, ὥςπερ ἐν χαμαιτυπείῳ περιϋβριζομένην, τοτὲ δὲ ὑπὸ πλήθους ἀδικημάτων, ὥςπερ ἐν δεσμωτηρίῳ καθειργνυμένην, μετὰ κακούργων, οὐκ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπιτηδευμάτων, ἃ πᾶσι τοῖς 496
κριταῖς ἀγώγιμα γίνεται. Λόγον δὲ στόμαργον, ἠκο- P.
νημένον κατὰ τῆς ἀληθείας, βλαβερὸν μὲν τοῖς ἐν-

τυγχάνουσιν, αἰσχύνην δὲ τοῖς κεκτημένοις ἐπιφέρονται. Αἴσθησιν δὲ ἀκόρεστον, ἐμφορουμένην μὲν ἀεὶ τῶν αἰσθητῶν, ὑπὸ δὲ ἀκράτορος ἐπιθυμίας μηδέποτε ἐμπλησθῆναι δυναμένην, ἀλογοῦσαν τῶν σωφρονιστῶν, ὡς παρορᾶν καὶ παρακούειν, καὶ ὅσα ἂν ἐπ' ὠφελείᾳ διεξέρχωνται, παραπτύειν. Οἱ δὲ λαβόντες μὴ ἑαυτοῖς, ἀλλὰ θεῷ, τούτων ἕκαστον αὐτῷ ἀνέθεσαν, ἱεροπρεπὲς καὶ ἅγιον ὄντως διαφυλάξαντες τὸ κεκτημένον, τὴν μὲν διάνοιαν, ἵνα μηδὲν ἄλλο, ἢ τὰ περὶ θεοῦ καὶ τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ διανοήσαι· τὸν δὲ λόγον, ἵν' ἀχαλίνῳ στόματι ἐγκωμίοις καὶ ὕμνοις καὶ εὐδαιμονισμοῖς γεραίροι τὸν τῶν ὅλων πατέρα, τὰς πρὸς ἑρμηνείαν ἁπάσας ἀρετὰς, εἰς ἓν τοῦτο μόνον ἔργον συγκροτῶν καὶ ἐπιδεικνύμενος· τὴν δὲ αἴσθησιν, ἵνα φαντασιουμένη πάντα τὸν αἰσθητὸν κόσμον, οὐρανόν τε καὶ γῆν, καὶ τὰς μεταξὺ φύσεις, ζῶά τε καὶ φυτὰ, ἐνεργείας τε καὶ δυνάμεις αὐτῶν, καὶ ὅσαι κινήσεις καὶ σχέσεις, ἀδόλως καὶ καθαρῶς ψυχῇ διαγγέλλοι. Νῷ γὰρ ὁ θεὸς καταλαμβάνειν τὸν μὲν νοητὸν κόσμον δι' ἑαυτοῦ, τὸν δὲ ὁρατὸν δι' αἰσθήσεως ἐφῆκεν. Εἰ δὲ δύναιτό τις πᾶσι τοῖς μέρεσι ζῆσαι θεῷ μᾶλλον ἢ ἑαυτῷ, διὰ μὲν τῶν αἰσθήσεων εἰς τὰ αἰσθητὰ διακύψας, ἕνεκα τοῦ τὸ ἀληθὲς εὑρεῖν, διὰ δὲ τῆς ψυχῆς τὰ νοητὰ καὶ ὄντα ὄντως φιλοσοφήσας, διὰ δὲ τοῦ κατὰ τὴν φωνὴν ὀργάνου καὶ τὸν κόσμον καὶ τὸν δημιουργὸν ὑμνήσας· εὐδαίμονι καὶ μακαρίῳ βίῳ χρήσεται.

§. 23. Ταῦτα ἐκ τοῦ "λάβε μοι" παρεμφαίνεσθαι νομίζω. Βουληθεὶς μέντοι καὶ τῆς θείας ἀρετῆς ἀπ' οὐρανοῦ τὴν ἀκρότητα ἐπὶ γῆν καταπέμψαι, δι' ἔλεον τοῦ γένους ἡμῶν, ἵνα μὴ ἀτυχήσῃ τῆς ἀμείνονος μοίρας, συμβολικῶς τὴν ἱερὰν σκηνὴν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ κατασκευάζει, σοφίας ἀπεικόνισμα καὶ μίμημα. Τῆς γὰρ ἀκαθαρσίας ἡμῶν ἐν μέσῳ φησὶ τὴν σκηνὴν ἱδρύσασθαι τὸ λόγιον, ἵνα ἔχωμεν ᾧ κα-

'αρθησόμεθα, ἐκνιψάμενοι καὶ ἀπολουσάμενοι τὰ
καταῤῥυπαίνοντα ἡμῶν τὸν ἄθλιον καὶ δυσκλείας
έμοντα βίον. Τὰ συντείνοντα οὖν πρὸς τὴν κατα-
σκευὴν ἴδωμεν ὃν τρόπον εἰςφέρειν προςέταξεν. "Ἐ-
λάλησε," φησὶ, "κύριος πρὸς Μωϋσῆν λέγων, εἶπον
τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ λάβετέ μοι ἀπαρχὰς, οἷς ἂν
δόξῃ τῇ καρδίᾳ λήψεσθαι τὰς ἀπαρχάς μου." *)
Οὐκοῦν καὶ ἐνταῦθα παραίνεσις, μὴ ἑαυτοῖς, ἀλλὰ
θεῷ λαμβάνειν, τίς τέ ἐστιν ὁ διδοὺς ἐξετάζοντας,
καὶ τὰ δοθέντα μὴ σινομένους, ἀλλ' ἀσινῆ τε καὶ
ἀμώμα, τέλειά τε αὖ καὶ ὁλόκληρα διαφυλάττοντας.
Τὰς δὲ ἀρχὰς δογματικώτατα ἀνέθηκεν αὐτῷ. Τῷ
γὰρ ὄντι καὶ σωμάτων καὶ πραγμάτων αἱ ἀρχαὶ 497
κατὰ θεὸν ἐξετάζονται μόνον. Ἐρεύνησον δὲ, εἰ θέ- 94 M.
λεις γνῶναι ἕκαστα, φυτὰ, ζῶα, τέχνας, ἐπιστήμας.
Ἆρά γε οὖν αἱ πρῶται τῶν φυτῶν σπερματικαὶ κα-
ταβολαὶ γεωργίας ἢ τῆς ἀοράτου φύσεώς εἰσιν ἀό-
ρατα ἔργα; Τί δέ; Αἱ ἀνθρώπων καὶ τῶν ἄλλων
ζώων γενέσεις; Οὐχ ὡςανεὶ μὲν συναιτίους ἔχουσι
τοὺς τοκέας, τὴν δ' ἀνωτάτω καὶ πρεσβυτέραν καὶ
ὡς ἀληθῶς αἰτίαν, τὴν φύσιν; Τέχναις δὲ καὶ ἐπι-
στήμαις οὐ πηγὴ καὶ ῥίζα καὶ θεμέλιος, καὶ εἴ τι
ἄλλο πρεσβυτέρας ὄνομα ἀρχῆς ὑπόκειται ἡ φύσις,
ᾗ πάντ' ἐποικοδομεῖται τὰ θεωρήματα; Φύσεως δὲ
μὴ προϋποκειμένης, ἀτελῆ πάντα. Ἐντεῦθέν μοι δο-
κεῖ τις εὐστόχως εἰπεῖν,

Ἀρχὴ δέ τοι ἥμισυ παντός.

§. 24. Εἰκότως οὖν τὸ λόγιον ἀνέθηκεν τὰς ἀπαρ-
χὰς τῷ ἡγεμόνι θεῷ. Καὶ ἐν ἑτέροις, "Εἶπε κύριος
πρὸς Μωϋσῆν λέγων, ἁγίασόν μοι πᾶν πρωτότοκον,
πρωτογενὲς, διανοῖγον μήτραν, ἐν υἱοῖς Ἰσραὴλ, ἀπὸ

*) Exod. 25, 1.

ἀνθρώπου ἕως κτήνους ἐμοί ἐστιν." *) Ὥςτε ἀνωμολογῆσθαι καὶ διὰ τούτων, ὅτι τὰ πρῶτα καὶ χρόνῳ καὶ δυνάμει κτήματα θεοῦ, καὶ διαφερόντως τὰ πρωτογενῆ· ἐπειδὴ γὰρ πᾶν γένος ἄφθαρτον, δικαίως τῷ ἀφθάρτῳ προςνεμηθήσεται, καὶ εἴ τι συνόλως μήτραν διοιγνύει, ἀπὸ ἀνθρώπου, τοῦ λογισμοῦ καὶ τοῦ λόγου, ἕως κτήνους, τῆς αἰσθήσεώς τε καὶ σώματος. Ὁ γὰρ διοιγνὺς μήτραν ἑκάστων, τοῦ μὲν νοῦ πρὸς τὰς νοητὰς καταλήψεις, τοῦ δὲ λόγου πρὸς τὰς διὰ φωνῆς ἐνεργείας, τῶν δὲ αἰσθήσεων πρὸς τὰς ἀπὸ τῶν ὑποκειμένων ἐγγινομένας φαντασίας, τοῦ δὲ σώματος πρὸς τὰς οἰκείους αὐτῷ σχέσεις τε καὶ κινήσεις, ἀόρατος καὶ σπερματικὸς καὶ τεχνικὸς καὶ θεῖός ἐστι λόγος, ὃς προςηκόντως ἀνακείσεται τῷ πατρί. Καὶ μὴν ὥςπερ αἱ ἀρχαὶ θεοῦ, οὕτω καὶ τὰ τέλη θεοῦ. Μάρτυς δὲ ὁ Μωϋσεῖ προστάττων "ἀφαιρεῖν καὶ ὁμολογεῖν τὸ τέλος κυρίου." **) Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὰ ἐν κόσμῳ. Πῶς; Φυτοῦ μὲν ἀρχὴ σπέρμα, τέλος δὲ καρπὸς, ἑκάτερον οὐ γεωργίας, ἀλλὰ φύσεως ἔργον. Πάλιν ἐπιστήμης
490 ἀρχὴ μὲν ἡ φύσις, ὡς ἐδείχθη, πέρας δ' οὐδ' ἂν
M. ἔλθοι εἰς ἀνθρώπους. Τέλειος γὰρ οὐδεὶς ἐν οὐδενὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων, ἀλλ' ἀψευδῶς αἱ τελειότητες καὶ ἀκρότητες ἑνός εἰσι μόνου. Φορούμεθα οὖν ἡμεῖς ἐν τῷ τέλους καὶ ἀρχῆς λοιπὸν μεθορίῳ, μανθάνοντες, διδάσκοντες, γεωπονοῦντες, ἐργαζόμενοι τῶν ἄλλων ἕκαστον, ὡςανεὶ δρῶντες, ἵνα τι καὶ γένεσις πράττειν δοκῇ. Γνωριμώτερον μέντοι τὰς ἀπαρχὰς καὶ τὰ τέλη κατὰ θεὸν ὡμολόγησεν ἐπὶ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως, εἰπὼν, "Ἐν ἀρχῇ ἐποίησε." ***) Καὶ πάλιν, "Συνετέλεσεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Νυνὶ μὲν οὖν, "Λάβετέ μοι," †) φησι, 498
P.

---

*) Exod. 13, 2. — **) Num. 21, 41 (?). — ***) Gen. 1, 1.
†) Exod. 25, 1.

διδοὺς τὰ πρέποντ᾽ αὐτῷ, καὶ προτρέπων τὰ δοθέντα μὴ κιβδηλεύειν, ἀλλ᾽ ἀξίως τοῦ δέοντος φυλάττειν. Αὖθις δὲ ἐν ἑτέροις, ὁ μηδενὸς χρεῖος ὤν, καὶ διὰ τοῦτο λαμβάνων μηδέν, ὁμολογήσει λαμβάνειν, ἕνεκα τοῦ πρὸς εὐσέβειαν ἀλεῖψαι, καὶ προθυμίαν ἀόκνητος ἐμποιῆσαι, καὶ πρὸς θεραπείαν ἀκονῆσαι τὴν ἑαυτοῦ, ὡς ἀποδεχομένου τὰς ψυχῆς ἑκουσίου ἀρεσκείας καὶ γνησίους θεραπείας. "Ἰδοὺ γάρ," φησίν, "εἴληφα τοὺς Λευΐτας ἀντὶ παντὸς πρωτοτόκου διανοίγοντος μήτραν παρὰ τῶν υἱῶν Ἰσραήλ· λύτρα αὐτῶν ἔσονται." *) Οὐκοῦν λαμβάνομεν καὶ δίδομεν, ἀλλὰ κυρίως μὲν λαμβάνομεν, καταχρηστικῶς δὲ διδόναι λεγόμεθα, δι᾽ ἃς εἶπον αἰτίας. Εὐθυβόλως δὲ "λύτρα" ὠνόμασε τοὺς Λευΐτας· εἰς ἐλευθερίαν γὰρ οὐδὲν οὕτως ἐξαιρεῖται τὴν διάνοιαν, ὡς τὸ πρόςφυγα καὶ ἱκέτην γενέσθαι θεοῦ. Τοῦτο ἡ ἱερωμένη φυλὴ Λευϊτῶν ἐπαγγέλλεται.

§. 25. Λελαληκότες οὖν τὰ πρέποντα περὶ τούτων ἐπὶ τὰ ἑξῆς ἀναδράμωμεν. Ὑπερεθέμεθα γὰρ πολλὰ τῶν ὀφειλόντων ἀκριβωσθῆναι. "Λάβε μοι," φησί, "δάμαλιν ἄζυγον καὶ ἀκάκωτον, ἁπαλὴν ἔτι καὶ νέαν," **) καὶ σφριγῶσαν, ἡνιόχησιν καὶ παιδείαν καὶ ἐπίστασιν εὐμαρῶς δέξασθαι δυναμένην ψυχήν. "Λάβε μοι καὶ κριόν," λόγον ἀγωνιστὴν καὶ τέλειον, ἱκανὸν μὲν τὰ σοφίσματα τῶν ἀντιδοξούντων ανατεμεῖν τε καὶ λῦσαι, ἱκανὸν δὲ καὶ ἀσφάλειαν ὁμοῦ καὶ εὐκοσμίαν τῷ χρωμένῳ περιποιῆσαι. "Λάβε μοι" καὶ τὴν διάγουσαν αἴσθησιν ἐπὶ τὸν αἰσθητὸν κόσμον, "αἶγα," πάντα τριετίζοντα, κατ᾽ ἀριθμὸν τέλειον παγέντα, ἀρχὴν, μεσότητα, τελευτὴν ἔχοντα. Πρὸς δὲ τούτοις "τρυγόνα τε καὶ περιστεράν," τήν τε θείαν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, πτηνὰς μὲν ἀμ-

*) Num. 3, 12. — **) Gen. 15, 9. — ***) Exod. 1, 15.

φοτέρας καὶ ἀναπηδᾶν μεμελετηκυίας, διαφερούσας
δὲ ἀλλήλων, ᾗ διαφέρει γένους εἶδος, ἢ μίμημα ἀρ-
χετύπου. Φιλέρημος μὲν γὰρ ἡ θεία σοφία, διὰ τὸν
491 μόνον θεὸν, οὗ κτῆμά ἐστι, τὴν μόνωσιν ἀγαπῶσα.
P. Συμβολικῶς αὕτη τρυγὼν καλεῖται, ἥμερος δὲ καὶ
τιθασσὸς καὶ ἀγελαῖος ἡ ἑτέρα, τὰ ἀνθρώπων ἄστη
περιπολοῦσα, καὶ διαίτῃ τῇ μετὰ θνητῶν ἀσμενί-
ζουσα. Περιστερᾷ ταύτην ἀπεικάζουσι.

§. 26. Ταύτας μοι δοκεῖ τὰς ἀρετὰς Μωϋσῆς
αἰνιξάμενος μαίας Ἑβραίων ὀνομάσαι Σεπφώραν τε
καὶ Φουάν· *) ἡ μὲν γὰρ ὀρνίθιον, Φουὰ δὲ ἐρυθρὸν
ἑρμηνεύεται. Τῆς μὲν οὖν θείας ἐπιστήμης, ὄρνιθος
τρόπον, τὸ ἀεὶ μετεωροπολεῖν ἴδιον, τῆς δὲ ἀνθρω-
πίνης, αἰδῶ καὶ σωφροσύνην ἐμποιεῖν, ὥστε ἐρυθριᾷν,
ἐφ᾽ οἷς ἄξιον. Δεῖγμα δὲ ἐναργέστατον "Ἔλαβε,"
φησὶν, "αὐτῷ ταῦτα πάντα." **) Τοῦτ᾽ ἔπαινός 492
ἐστι τοῦ σπουδαίου, τὴν ἱερὰν ὧν ἔλαβε παρακατα- P.
θήκην, ψυχῆς, αἰσθήσεως, λόγου, θείας σοφίας,
ἀνθρωπίνης ἐπιστήμης, καθαρῶς καὶ ἀδόλως, μὴ
ἑαυτῷ, μόνῳ δὲ τῷ πεπιστευκότι φυλάξαντος. Εἶτ᾽
ἐπιλέγει, "Διεῖλεν αὐτὰ μέσα," τὸ τίς οὐ προσθεὶς,
ἵνα τὸν ἀδίδακτον ἐννοῇς θεὸν τέμνοντα, τάς τε τῶν
σωμάτων καὶ πραγμάτων ἑξῆς ἁπάσας ἡρμόσθαι καὶ
ἡνῶσθαι δοκούσας φύσεις, τῷ τομεῖ τῶν συμπάντων
αὐτοῦ λόγῳ· ὃς, εἰς τὴν ὀξυτάτην ἀκονηθεὶς ἀκμὴν,
διαιρῶν οὐδέποτε λήγει τὰ αἰσθητὰ πάντα, ἐπειδὰν
δὲ μέχρι τῶν ἀτόμων καὶ λεγομένων ἀμερῶν διεξέλ-
θῃ, πάλιν ἀπὸ τούτων, τὰ λόγῳ θεωρητὰ εἰς ἀμυ-
θήτους καὶ ἀπεριγράφους μοίρας ἄρχεται διαιρεῖν
οὗτος ὁ τομεὺς, καὶ "τὰ πέταλα τοῦ χρυσίου τέμνει
τρίχας," ***) ὥς φησι Μωϋσῆς, ἓν μῆκος ἀπλατὲς,
ἀσωμάτοις γράμμασιν ἐμφερές. Ἕκαστον οὖν τῶν

---

*) Exod. 1, 15. — **) Gen 15, 10. — ***) Exod. 39, 3.

τριῶν διεῖλε μέσον, τὴν μὲν ψυχὴν εἰς λογικὸν καὶ
ἄλογον, τὸν δὲ λόγον εἰς ἀληθές τε καὶ ψεῦδος, τὴν
δὲ αἴσθησιν εἰς καταληπτικὴν φαντασίαν καὶ ἀκατά-
ληπτον· ἅπερ εὐθὺς τμήματα ἀντιπρόσωπα τίθησιν
ἀλλήλοις, λογικὸν ἄλογον, ἀληθὲς ψεῦδος, κατά-
ληπτον ἀκατάληπτον, ἀπολιπὼν τὰ πτηνὰ ἀδιαί-
ρετα. Τὰς μὲν γὰρ ἀσωμάτους καὶ θείας ἐπι-
στήμας εἰς μαχομένας ἐναντιότητας ἀδύνατον τέμνε-
σθαι.

§. 27. Πολὺν δὲ καὶ ἀναγκαῖον λόγον ὄντα τὸν περὶ
τῆς εἰς ἴσα τομῆς καὶ περὶ ἐναντιοτήτων, οὔτε παρή-
σομεν, οὔτε μηκυνοῦμεν, ἀλλ᾽ ὡς ἔστιν ἐπιτεμόντες,
ἀρκεσθησόμεθα μόνον τοῖς καιρίοις. Καθάπερ γὰρ
ἡμῶν τὴν ψυχὴν καὶ τὰ μέλη μέσα διεῖλεν ὁ τεχνίτης,
οὕτως καὶ τὴν τοῦ παντὸς οὐσίαν, ὅτε τὸν κόσμον
ἐδημιούργει. Λαβὼν γὰρ αὐτὴν ἤρξατο διαιρεῖν ὧδε.
Δύο τὸ μὲν πρῶτον ἐποίει τμήματα, τὸ βαρὺ καὶ
κοῦφον, τὸ παχυμερὲς ἀπὸ τοῦ λεπτοτέρου διακρί-
νων. Εἶθ᾽ ἑκάτερον πάλιν διαιρεῖ, τὸ μὲν λεπτομε-
ρὲς εἰς ἀέρα καὶ πῦρ, τὸ δὲ παχυμερὲς εἰς ὕδωρ τε
καὶ γῆν, καὶ στοιχεῖα αἰσθητὰ αἰσθητοῦ κόσμου,
ὡσανεὶ θεμελίους, προκατεβάλετο. Πάλιν δὲ τὸ βα-
ρὺ καὶ τὸ κοῦφον καθ᾽ ἑτέρας ἔτεμνεν ἰδέας. Τὸ
μὲν κοῦφον εἰς ψυχρόν τε καὶ θερμόν· ἐπεφήμισε δὲ
τὸ μὲν ψυχρὸν ἀέρα, τὸ δὲ θερμὸν φύσει πῦρ. Τὸ δὲ
βαρὺ εἰς ὑγρόν τε αὖ καὶ ξηρόν· ἐκάλεσε δὲ τὸ μὲν
ξηρὸν γῆν, τὸ δὲ ὑγρὸν ὕδωρ. Ἕκαστον δὲ τούτων
ἄλλας τομὰς ἐδέχετο. Γῆ μὲν γὰρ εἰς ἠπείρους καὶ
νήσους διῄρητο, ὕδωρ δὲ εἰς θάλασσαν καὶ ποτα-
μοὺς, καὶ ὅσον πότιμον. Ἀὴρ δὲ εἰς τὰς θέρους καὶ
χειμῶνος τροπάς. Πῦρ δὲ εἰς τὸ χρειῶδες, ἄπλη-
στον δέ ἐστι καὶ φθαρτικὸν τοῦτο· καὶ κατὰ τὸ ἐναν-
τίον εἰς τὸ σωτήριον, ὅπερ εἰς τὴν οὐρανοῦ σύστασιν
ἀπεκληροῦτο. Ὥσπερ δὲ τὰ ὁλοσχερῆ, οὕτω καὶ τὰ
κατὰ μέρος ἔτεμνεν, ὧν τὰ μὲν ἔμψυχα, τὰ δὲ ἄψυ- 500
χα ἦν· καὶ τῶν ἀψύχων, τὰ μὲν ἐν ταὐτῷ μένοντα, P.

ὧν δεσμὸς ἕξις, τὰ δὲ οὐ μεταβατικῶς, ἀλλ' αὐξητικῶς κινούμενα, ἃ φύσις ἡ ἄφατος ἔζωον. Καὶ τούτων, τὰ μὲν τῆς ἀγρίας ὕλης οἰστικὰ ἀγρίων καρπῶν, οἳ τροφὴ θηρίοις ἐστί· τὰ δὲ τῆς ἡμέρας, ὧν γεωργία τὴν προστασίαν καὶ ἐπιμέλειαν ἔλαχε. Τίκτει δὲ καρποὺς τῷ πάντων ἡμερωτάτῳ ζώων πρὸς ἀπόλαυσιν, ἀνθρώπῳ. Καὶ οὐ μόνον καθ' ἕνα τρόπον τὰ ἄψυχα καὶ τὰ τῆς ψυχῆς μεμοιραμένα διαιρεῖ· τούτων γὰρ, ἓν μὲν ἀλόγων, ἓν δὲ λογικῶν ἀπέφηνεν εἶδος· ἀλλὰ καὶ τούτων ἕκαστον πάλιν διαιρεῖ, τὸ μὲν ἄλογον, εἰς ἄγριόν τε καὶ χειρόηθες εἶδος· τὸ δὲ λογικὸν, εἰς ἄφθαρτόν τε καὶ θνητόν. Καὶ τοῦ θνητοῦ δύο μοίρας εἰργάζετο, ὧν τὴν μὲν ἀνδρῶν, τὴν δὲ γυναικῶν ἐπεφήμισε· καὶ κατ' ἄλλον μέντοι τρόπον τὸ ζῶον εἰς ἄῤῥεν ἔτεμνε καὶ θῆλυ. Ἐδέχετο δὲ καὶ ἄλλας ἀναγκαίας τομὰς, αἳ διέστελλον, πτηνὰ μὲν χερσαίων, χερσαῖα δὲ ἐνύδρων, ἔνυδρα δὲ ἀμφοῖν τῶν ἄκρων. Οὕτως ὁ θεὸς ἀκονησάμενος τὸν τομέα τῶν συμπάντων αὐτοῦ λόγον, διαιρεῖ τήν τε ἄμορφον καὶ ἄποιον τῶν ὅλων οὐσίαν, καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς ἀποκριθέντα τέσσαρα τοῦ κόσμου στοιχεῖα, καὶ τὰ διὰ τούτων παγέντα ζῶά τε καὶ φυτά.

§. 28. Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον φησὶ "διεῖλεν," ἀλλὰ
"μέσα διεῖλεν," ἀναγκαῖον καὶ ἂν ὀλίγα περὶ τῶν
ἴσων τμημάτων ὑπομνῆσαι. Τὸ μὲν γὰρ ἄκρως κα-
493 τὰ μέσον διαιρεθὲν, ἴσα ἀποτελεῖ τμήματα. Ἄν-
M. θρωπος μὲν οὐδεὶς δύναιτ' ἂν ποτε εἰς ἴσα διελεῖν
οὐδέν· ἀλλ' ἀνάγκη τῶν τμημάτων τὸ ἕτερον ἐνδέειν ἢ περιττεύειν, εἰ μὴ μείζονι ἀλλά τοι βραχεῖ μέρει πάντως· ὃ τὴν μὲν αἴσθησιν ἐκφεύγει, τοῖς ἁδρομερεστέροις ἐκ φύσεως καὶ ἔθους προςβάλλουσαν ὄγκοις, τοὺς δὲ ἀτόμους καὶ ἀμερεῖς καταλαβεῖν ἀδυνατοῦσαν. Ἀνισότητος δὲ, οὐδὲν ἴσον ἔτι ἀδεκάστῳ λόγῳ τῆς ἀληθείας εὑρίσκεται. Ἔοικεν οὖν ὁ θεὸς μόνος ἀκριβοδίκαιος εἶναι, καὶ μέσα μόνος δύνασθαι διαιρεῖν,

τά τε σώματα καὶ πράγματα, ὡς μηδὲν τῶν τμημάτων μηδ᾽ ἀκαρεῖ καὶ ἀμερεῖ τινι πλέον ἢ ἔλαττον γενέσθαι, τῆς δὲ ἀνωτάτω καὶ ἄκρας ἰσότητος μεταλαχεῖν ἰσχῦσαι. Εἰ μὲν οὖν τοῦ ἴσου μία ἰδέα, ἱκανῶς ἂν τὰ λεχθέντα εἴρητο· πλειόνων δὲ οὐσῶν, οὐκ ἀποκνητέον τὰ ἁρμόττοντα προςθεῖναι. Λέγεται γὰρ ἴσον, καθ᾽ ἕνα μὲν τρόπον ἐν ἀριθμοῖς, ὡς δύο δυσὶν, καὶ τρία τρισὶν, καὶ τὰ ἄλλα ταύτῃ· καθ᾽ ἕτερον δὲ ἐν μεγέθει, ὡς μήκει, πλάτει, βάθει, ἃ διαστάσεις εἰσίν. Παλαιστὴς γὰρ παλαιστῇ, καὶ πῆχυς πήχει, ἴσα μεγέθει, δυνάμει δέ ἐστιν ἄλλα, ὡς τὰ ἐν σταθμοῖς καὶ μέτροις. Ἀναγκαία
δέ ἐστιν ἰσότητος ἰδέα, καὶ ἡ διὰ ἀναλογίας, καθ᾽ 501
ἣν καὶ ὀλίγα τοῖς πολλοῖς, καὶ τὰ βραχέα τοῖς μεί- P.
ζοσιν ἴσα νενόμισται· ᾗ καὶ πόλεις ἐπὶ καιρῶν εἰώθασι χρῆσθαι, κελεύουσαι τὸ ἴσον ἕκαστον τῶν πολιτῶν ἀπὸ τῆς οὐσίας εἰςφέρειν, οὐ δήπου ἐν ἀριθμῷ, ἀλλ᾽ ἀναλόγως τοῦ περὶ τὸν καιρὸν τιμήματος, ὡς ὁ δραχμὰς ἑκατὸν εἰςενεγκὼν τῷ τὸ τάλαντον εἰςενεγκόντι δόξει᾽ ἂν ἐπιδεδωκέναι τὸ ἴσον.

§. 29. Τούτων προϋποτυπωθέντων, ἴδε πῶς μέσα διελὼν ἴσα διεῖλε κατὰ πάσας τὰς ἰσότητος ἰδέας ἐν τῇ τοῦ παντὸς γενέσει. Ἀριθμῷ μὲν ἴσα τὰ βαρέα τοῖς κούφοις ἔτεμνε, δύο δυσὶν, γῆν καὶ ὕδωρ, τὰ βάρος ἔχοντα, τοῖς φύσει κούφοις, ἀέρι καὶ πυρί· πάλιν ἓν ἑνὶ, τὸ μὲν ξηρότατον τῷ ὑγροτάτῳ, γῆν ὕδατι, τὸ δὲ ψυχρότατον τῷ θερμοτάτῳ, ἀέρα πυρί. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ σκότος φωτὶ, καὶ ἡμέραν νυκτὶ, καὶ χειμῶνι θέρος, καὶ ἔαρι μετοπωρὸν, καὶ ὅσα τούτων. Μεγέθει δ᾽ ἴσα, ἐν οὐρανῷ μὲν τοὺς παραλλήλους κύκλους, τούς τε ἰσημερινοὺς, ἐαρινὸν καὶ μετοπωρινὸν, καὶ τοὺς τροπικοὺς, χειμερινὸν καὶ θερινόν· ἐπὶ γῆς δὲ ζώνας, δύο μὲν ἴσας ἀλλήλαις, αἳ πρὸς τοῖς πόλοις εἰσὶ κατεψυγμέναι, καὶ διὰ τοῦτο ἀοίκητοι· δύο δὲ τὰς με-

θορίους τούτων τε καὶ τῆς διακεκαυμένης, ἃς δι'
εὐκρασίαν φασὶν οἰκεῖσθαι, τὴν μὲν πρὸς τοῖς νο-
τίοις, τὴν δὲ πρὸς τοῖς βορείοις κειμένην. Μήκει δ'
ἴσα ἐστὶ καὶ τὰ χρόνου διαστήματα, ἡ μεγίστη ἡμέρα
494 τῇ μεγίστῃ νυκτὶ, καὶ πάλιν ἡ βραχυτάτη τῇ βρα-
M χυτάτῃ, καὶ ἡ μέση τῇ μέσῃ. Τὰ δὲ τῶν ἄλλων
ἡμερῶν τε νυκτῶν ἴσα μεγέθη μάλιστα μηνύειν αἱ
ἰσημερίαι δοκοῦσιν, ἀπὸ μὲν τῆς ἐαρινῆς ἄχρι θε-
ρινῶν τροπῶν ἡ μὲν ἡμέρα πρόσθεσιν, ἡ δὲ νὺξ
ἀφαίρεσιν δέχεται, ἕως ἂν ἥ τε μεγίστη ἡμέρα καὶ
ἡ βραχυτάτη νὺξ ἀποτελεσθῶσιν. Ἀπὸ δὲ θερινῶν
τροπῶν ἀνακάμπτων ὁ ἥλιος τὴν αὐτὴν ὁδὸν, οὔτε
θᾶττον, οὔτε βραδύτερον, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύ-
τως ἔχοντα διαστήματα, τάξεσιν ἴσαις χρώμενος,
μέχρι τῆς μετοπωρινῆς ἰσημερίας ἔρχεται, καὶ ἴσην
ἀποτελέσας ἡμέραν νυκτὶ, παραύξειν ἄρχεται τὴν
νύκτα, μειῶν τὴν ἡμέραν, ἄχρι χειμερινῆς τροπῆς.
Καὶ ὅταν ἀποτελέσῃ νύκτα μὲν μεγίστην, ἡμέραν
δὲ βραχυτάτην, κατὰ τὰ αὐτὰ πάλιν διαστήματα
ἀνακάμπτων ἐπὶ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν ἀφικνεῖται.
Οὕτως τὰ χρόνων διαστήματα ἄνισα εἶναι δοκοῦντα,
ἰσότητος τῆς κατὰ τὸ μέγεθος ἐν οὐχὶ ταῖς αὐ-
ταῖς, ἀλλ' ἐν διαφερούσαις τοῦ ἔτους ὥραις μετα-
ποιεῖται.

§. 30. Τὸ παραπλήσιον μέντοι καὶ ἐν τοῖς μέ-
ρεσι τῶν ζώων καὶ μάλιστα ἀνθρώπων θεωρεῖται.
Ποὺς γὰρ ποδὶ, καὶ χεὶρ χειρὶ, καὶ τὰ ἄλλα σχεδὸν
πάντα ἴσα μεγέθει, τὰ ἐπὶ δεξιὰ τοῖς κατ' εὐώνυμα.
Τὰ δ' ἴσα δυνάμει πάμπολλά ἐστιν, ἔν τε ξηροῖς
καὶ ὑγροῖς, ὧν ἡ ἐπίκρισις ἐν μέτροις καὶ πλά- 502
στιγξι καὶ τοῖς παραπλησίοις θεωρεῖται. Ἀναλογίᾳ P
δὲ σχεδὸν τὰ πάντα ἐστὶν ἴσα, μικρά τε αὖ καὶ με-
γάλα ὅσα ἐν τῷ παντὶ κόσμῳ. Λέγουσι γὰρ οἱ ἀκρι-
βέστερον περὶ τῶν τῆς φύσεως ἐξηтακότες, ὅτι ἀνα-
λογίᾳ μὲν ἴσα τὰ τέσσαρα στοιχεῖά ἐστιν· ἀναλογίᾳ
δὲ καὶ ὁ κόσμος ἅπας κραθεὶς, τὸ ἴσον ἑκάστῳ τῶν

μερῶν ἀπονεμούσῃ, συνέστη τε, καὶ συσταθεὶς εἰς
ἅπαν διαμένει. Καὶ τὰ περὶ ἡμᾶς μέντοι τέσσαρα,
ξηρὸν, ὑγρὸν, ψυχρόν τε αὖ καὶ θερμὸν, τὴν δι'
ἀναλογίας ἰσότητα, κερασάμενα ἁρμόσασθαι, καὶ
μηδὲν ἄλλο ἢ κρᾶσιν εἶναι τῶν τεσσάρων δυνάμεων
ἀναλογίας ἰσότητι κραθεισῶν.

§. 31. Ἐπιὼν δέ τις ἕκαστα, μῆκος ἂν ἄπειρον
δύναιτ' ἂν περιθεῖναι τῷ λόγῳ· τὰ βραχύτατα ζῶα
τοῖς μεγίστοις ἀναλογίᾳ σκοπῶν ἴσα ἂν εὕροι· ὡς
χελιδόνα ἀετῷ, καὶ τρίγλαν κήτει, καὶ μύρμηκα ἐλέ-
φαντι. Καὶ γὰρ σῶμα καὶ ψυχὴ, καὶ πάλιν ἀλγηδό-
νες τε καὶ ἡδοναὶ, πρὸς δὲ οἰκειώσεις καὶ ἀλλοτριώ-
σεις, καὶ ὅσα ἡ ζώων φύσις ἔχει, τὰ πάντα σχεδὸν
ἐστιν ὁμοιότροπα, τῷ τῆς ἀναλογίας ἰσούμενα κα-
νόνι. Οὕτως ἐθάῤῥησαν ἔνιοι καὶ τῷ παντὶ κόσμῳ
τὸ βραχύτατον ζῶον, ἄνθρωπον, ἴσον ἀποφῆναι,
κατιδόντες ὅτι ἑκάτερον ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς κα-
θέστηκε λογικῆς, ὥστε καὶ ἐναλλάττοντες βραχὺν
μὲν κόσμον τὸν ἄνθρωπον ἔφασαν, μέγαν δὲ ἄν-
θρωπον τὸν κόσμον εἶναι. Ταῦτα δ' οὐκ ἀπὸ σκο-
ποῦ διδάσκουσιν, ἀλλ' ἔγνωσαν ὅτι ἡ τοῦ θεοῦ τέ-
495 χνη καθ' ἣν ἐδημιούργει τὰ σύμπαντα, οὔτε ἐπί-
M τασιν, οὔτε ἄνεσιν δεχομένη, μένουσα δὲ ἡ αὐτὴ,
κατὰ τὴν ἐν ὑπερβολαῖς ἀκρότητα τελείως ἕκαστον
τῶν ὄντων δεδημιούργηκε· πᾶσιν ἀριθμοῖς καὶ πά-
σαις ταῖς πρὸς τελειότητα ἰδέαις καταχρησαμένου
τοῦ πεποιηκότος.

§. 32. „Κατὰ γὰρ τὸν μικρὸν καὶ κατὰ τὸν μέ-
γαν," ὥς φησι Μωϋσῆς, „ἔκρινε," *) γεννῶν καὶ
σχηματίζων ἕκαστα· μήτε δι' ἀφάνειαν ὕλης ὑφελών
τι τοῦ τεχνικοῦ μήτε διὰ λαμπρότητα προσθείς.
Ἐπεὶ ὅσοι τῶν τεχνιτῶν εἰσι δόκιμοι, ἃς ἂν παρα-
λάβωσιν ὕλας, εἴτε πολυτελεῖς εἶεν, εἴτε καὶ εὐτελέ-

---

*) Deut. 1, 17.

σταται, δημιουργεῖν ἐθέλουσι πολυτελῶς. Ἤδη δέ
τινες καὶ προςφιλοκαλοῦντες, τὰ ἐν ταῖς εὐτελεστέ-
ραις οὐσίαις τεχνικώτερα τῶν ἐν ταῖς πολυτελέσιν
εἰργάσαντο, βουληθέντες προςθήκῃ τοῦ ἐπιστημονι-
κοῦ τὸ κατὰ τὴν ὕλην ἐνδέον ἐπανισῶσαι. Τίμιον
δ᾽ οὐδὲν τῶν ἐν ὕλαις παρὰ θεῷ, διὸ τῆς αὐτοῦ
μετέδωκε πᾶσι τέχνης ἐξ ἴσου. Παρ᾽ ὃ καὶ ἐν ἱε-
ραῖς γραφαῖς λέγεται, „Εἶδεν ὁ θεὸς τὰ πάντα ὅσα
ἐποίησεν, καὶ ἰδοὺ ἀγαθὰ σφόδρα.“ *) Τὰ δὲ τοῦ
αὐτοῦ τυγχάνοντα ἐπαίνου, παρὰ τῷ ἐπαινοῦντι 50
πάντως ἐστὶν ἰσότιμα. Ἐπῄνεσε δὲ ὁ θεὸς οὐ τὴν P
δημιουργηθεῖσαν ὕλην, τὴν ἄψυχον καὶ πλημμελῆ
καὶ διάλυτον, ἔτι δὲ φθαρτὴν ἐξ ἑαυτῆς, ἀνώμαλόν
τε καὶ ἄνισον, ἀλλὰ τὰ ἑαυτοῦ τεχνικὰ ἔργα, κατὰ
μίαν ἴσην καὶ ὁμαλὴν δύναμιν καὶ ἐπιστήμην ὁμοίαν
καὶ τὴν αὐτὴν ἀποτελεσθέντα. Παρ᾽ ὃ καὶ τοῖς
τῆς ἀναλογίας κανόσιν ἴσα καὶ ὅμοια πάντα πᾶσιν
ἐνομίσθη, κατὰ τὸν τῆς τέχνης καὶ ἐπιστήμης
λόγον.

§. 33. Ἰσότητος δὲ καὶ εἴ τις ἄλλος ἐπαινέτης
γέγονε Μωϋσῆς. Πρῶτον μὲν αὐτὴν ὑμνῶν, καὶ παν-
ταχοῦ, καὶ δικαιοσύνης ἴδιον ὀνομάζων, ὡς καὶ αὐτό
που δηλοῖ τὸ ὄνομα, τὸ δίχα τέμνειν εἰς μοίρας τά
τε σώματα καὶ πράγματα· εἶτα ψέγων ἀδικίαν, τὴν
ἀνισότητος τῆς αἰσχίστης δημιουργόν. Ἀνισότης δὲ
τοὺς διδύμους πολέμους ἔτεκε, τόν τε ξενικὸν καὶ
τὸν ἐμφύλιον, ὡς ἔμπαλιν εἰρήνην ἰσότης. Τὰ δὲ
ἐγκώμια δικαιοσύνης, καὶ τοὺς ψόγους ἀδικίας, ἐναρ-
γέστατα διασυνίστησιν, ὅταν λέγῃ, „Οὐ ποιήσετε
ἄδικον ἐν κρίσει, ἐν μέτροις, ἐν σταθμοῖς, ἐν ζυ-
γοῖς· ζυγὰ δίκαια, καὶ στάθμια δίκαια, καὶ χοῦς
δίκαιος ἔσται ὑμῖν.“ **) Καὶ ἐν Ἐπινομίδι, „Οὐκ
ἔσται ἐν μαρσιππίῳ σοι στάθμιον, ἀληθινὸν δὲ καὶ

Gen. 1, 31. — **) Lev. 19, 35.

δίκαιον ἔσται· οὐχὶ δὲ στάθμιον μέγα καὶ μικρὸν, ἵνα πληθυνθῶσιν αἱ ἡμέραι σου ἐπὶ τῆς χθονὸς, ἣν κύριος ὁ θεὸς δίδωσί σοι κληροδοσίαν, ὅτι βδέλυγμα κυρίῳ πᾶς ποιῶν τὰ ἄδικα."*) Οὐκοῦν ὁ φιλοδίκαιος θεὸς ἀδικίαν μεμίσηκε καὶ βδελύττεται, στάσεως καὶ κακῶν ἀρχήν· ποῦ δὲ ἰσότητα δικαιοσύνης
496 τροφὸν ὁ νομοθέτης ἀποδέχεται, ἀρξάμενος ἀπὸ
M. τῆς τοῦ παντὸς οὐρανοῦ γενέσεως. "Καὶ διεχώρισε," φησὶν, "ὁ θεὸς ἀνὰ μέσον τοῦ φωτὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους· καὶ ἐκάλεσε τὸ φῶς ἡμέραν, καὶ τὸ σκότος νύκτα."**) Ἡμέραν γὰρ καὶ νύκτα, καὶ φῶς καὶ σκότος, ἰσότης ἔταξε τοῖς οὖσι. Διεῖλεν ἰσότης καὶ τὸν ἄνθρωπον εἰς ἄνδρα καὶ γυναῖκα, δύο τμήματα, ἄνισα μὲν ταῖς ῥώμαις, πρὸς ὃ δὲ ἐσπούδασεν ἡ φύσις, τρίτου τινὸς ὁμοίου γένεσιν, ἰσάζοντα. "Ἐποίησε γὰρ," φησὶν, "ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτὸν, ἄῤῥεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς."***) Οὐκ ἔτι "αὐτὸν" ἀλλ' "αὐτοὺς" ἐπιφέρει πληθυντικῶς, ἐφαρμόττων τὰ εἴδη τῷ γένει, διαιρεθέντα, ὡς εἶπον, ἰσότητι.

§. 34. Ψῦχος γε μὴν καὶ καῦμα, καὶ θέρος καὶ ἔαρ ἀνέγραψε τὰς ἐτησίους ὥρας, πάλιν τῷ αὐτῷ τομεῖ διαιρουμένας. Αἵ γε μὴν πρὸ ἡλίου τρεῖς ἡμέραι, ταῖς μεθ' ἥλιον ἰσάριθμοι γεγόνασιν, ἑξάδος τμηθείσης ἰσότητι πρὸς αἰῶνος καὶ χρόνου δήλωσιν. Αἰῶνι μὲν γὰρ τὰς πρὸ ἡλίου τρεῖς ἀνατέθεικε, χρόνῳ δὲ τὰς μεθ' ἥλιον, ὅς ἐστι μίμημα αἰῶνος, τὰς δύο τοῦ ὄντος πρώτας δυνάμεις, τήν
τε χαριστικὴν, καθ' ἣν ἐκοσμοπλάστει, ᾗ προσηγό- 504
ρευται θεὸς, καὶ τὴν κολαστικὴν καθ' ἣν ἄρχει καὶ P
ἐπιστατεῖ τοῦ γενομένου, ᾗ προσονομάζεται κύριος, ὑπ' αὐτοῦ φησιν ἑστῶτος ἐπάνω μέσου διαστέλλε-

---

*) Deut. 25, 13. — **) Gen. 1, 4. — ***) Gen. 1, 26.

σθαι. "Λαλήσω γάρ σοι," φησὶν, "ἄνωθεν τοῦ ἱλαστηρίου ἀνὰ μέσον τῶν δυοῖν Χερουβὶμ," *) ἵνα ἐπιδείξῃ ὅτι αἱ πρεσβύταται τοῦ ὄντος δυνάμεις ἰσάζουσιν, ἥ τε δωρητικὴ, καὶ ἡ κολαστήριος, αὐτῷ τομεῖ χρώμεναι.

§. 35. Τί δὲ αἱ στῆλαι τῶν γενικῶν δέκα νόμων, ἃς ὀνομάζει πλάκας; Δύο εἰσὶν ἰσάριθμοι τοῖς τῆς ψυχῆς μέρεσι, λογικῷ καὶ ἀλόγῳ, ἃ παιδευθῆναί τε καὶ σωφρονισθῆναι χρὴ, τεμνόμεναι πάλιν ὑπὸ τοῦ θεσμοθέτου. "Αἱ γὰρ πλάκες ἔργον θεοῦ ἦσαν, καὶ ἡ γραφὴ γραφὴ θεοῦ κεκολαμμένη ἐν ταῖς πλαξί." **) Καὶ μὴν τῶν ἐν ταύταις δέκα λόγων, οἳ κυρίως εἰσὶ θεσμοὶ, διαίρεσις ἴση γέγονεν εἰς πεντάδας, ὧν ἡ μὲν προτέρα τὰ πρὸς θεὸν δίκαια, ἡ δὲ δευτέρα τὰ πρὸς ἀνθρώπους περιέχει. Τῶν μὲν οὖν πρὸς θεὸν δικαίων πρῶτός ἐστι θεσμὸς, ὁ ἐναντιούμενος τῇ πολυθέῳ δόξῃ, διδάσκων ὅτι μοναρχεῖται ὁ κόσμος. Δεύτερος δὲ, περὶ τοῦ μὴ θεοπλαστεῖν τὰ μὴ αἴτια, γραφέων καὶ πλαστῶν ἐπιβούλοις τέχναις, ἃς Μωϋσῆς ἐξήλασε τῆς κατ᾽ αὐτὸν πολιτείας, ἀΐδιον φυγὴν ἐπ᾽
497 αὐτοῖς ψηφισάμενος, ἵν᾽ ὁ μόνος καὶ πρὸς ἀλήθειαν
P. τιμᾶται θεός. Τρίτος δὲ, περὶ ὀνόματος κυρίου, οὐχ ὃ διῆλθεν εἰς γένεσιν, — ἄῤῥητον γὰρ τὸ ὄνομα — ἀλλὰ τοῦ ταῖς δυνάμεσιν ἐπιφημισθέντος ἀεί. Εἴρηται γὰρ αὐτὸ μὴ λαμβάνειν ἐπὶ ματαίῳ. Τέταρτος δὲ, περὶ τῆς ἀεὶ παρθένου καὶ ἀμήτορος ἑβδομάδος, ἵνα τὴν ἀπραξίαν αὐτῆς μελετῶσα γένεσις, εἰς μνήμην τοῦ ἀοράτως πάντα δρῶντος ἔρχηται. Πέμπτος δὲ, ὁ περὶ γονέων τιμῆς· καὶ γὰρ οὗτος ἱερὸς, ἔχων τὴν ἀναφορὰν οὐκ ἐπ᾽ ἀνθρώπους, ἀλλ᾽ ἐπὶ τὸν σπορᾶς καὶ γεννήσεως τοῖς ὅλοις αἴτιον, παρ᾽ ὃν μήτηρ τε καὶ πατὴρ γεννᾶν ἔδοξαν, οὐ γεννῶντες, ἀλλ᾽ ὄργανα γεννήσεως ὄντες. Μεθόριος δὲ ὁ χρη-

*) Exod. 25, 22. — **) Exod. 32, 16.

σμὸς οὗτος ἐτάγη, τῆς τε πρὸς εὐσέβειαν οὔσης πεν-
τάδος, καὶ τῆς ἀποτροπὴν τῶν πρὸς τοὺς ὁμοίους
ἀδικημάτων περιεχούσης. Ἐπειδήπερ οἱ θνητοὶ γο-
νεῖς τέλος εἰσὶν ἀθανάτων δυνάμεων, αἳ πάντα γεν-
νῶσαι κατὰ φύσιν, ἐπέτρεψαν ὑστάτῳ καὶ τῷ θνη-
τῷ γένει μιμησαμένῳ τὴν περὶ τὸ γεννᾶν τέχνην σπεί-
ρειν. Ἀρχὴ μὲν γὰρ γεννήσεως ὁ θεός, τὸ δὲ ἔσχατον
καὶ ἀτιμότατον τὸ θνητὸν εἶδος τέλος. Ἡ δὲ ἑτέρα
πεντάς ἐστιν ἀπαγόρευσις μοιχείας, ἀνδροφονίας, κλο-
πῆς, ψευδομαρτυρίας, ἐπιθυμίας. Οὗτοι γενικοὶ
σχεδὸν πάντων ἁμαρτημάτων εἰσὶ κανόνες, ἐφ' 505
οὓς ἕκαστον ἀναφέρεσθαι τῶν ἐν εἴδει συμβέ- M
βηκεν.

§. 36. Ἀλλὰ καὶ τὰς ἐνδελεχεῖς θυσίας ὁρᾷς εἰς ἴσα διῃρημένας, ἥν τε ὑπὲρ αὐτῶν ἀνάγουσιν οἱ ἱερεῖς διὰ τῆς σεμιδάλεως, καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους τῶν δυοῖν ἀμνῶν, οὓς ἀναφέρειν διείρηται. *) Πρωῒ γὰρ τὰ ἡμίση τῶν λεχθέντων καὶ τὰ ἕτερα ἑσπέρας δειλινῆς ἐκέλευσεν ὄντως ἱερουργεῖν ὁ νόμος, ἵνα καὶ ὑπὲρ τῶν νύκτωρ ἀρδομένων ἅπασιν ἀγαθῶν ὁ θεὸς εὐχαριστῆται. Ὁρᾷς καὶ τοὺς προτιθεμένους ἄρτους ἐπὶ τῆς ἱερᾶς τραπέζης, ὡς εἰς ἴσα μέρη διανεμηθέντες οἱ δώδεκα, καθ' ἑξάδα ἀριθμῷ, τίθενται μνημεῖα τῶν ἰσαρίθμων φυλῶν, ὧν τὴν ἡμίσειαν ἡ ἀρετὴ Λεία κεκλήρωται, ἓξ τεκοῦσα φυλάρχας, τὴν δὲ ἑτέραν ἡμίσειαν οἵ τε Ῥαχὴλ καὶ οἱ τῶν ἄλλων. Ὁρᾷς καὶ τοὺς ἐπὶ τοῦ ποδήρους δώδεκα λίθους τῆς σμαράγδου, πρός τε τοῖς δεξιοῖς καὶ τοῖς εὐωνύμοις ἰσότητι διῃρημένους, οἷς τὰ ἴσα καθ' ἑξάδα ἐγγέγλυπται τὰ τῶν δώδεκα φυλαρχῶν ὀνόματα, θεῖα γράμματα ἐστηλιτευμένα, θείων φύσεων ὑπομνήματα. Τί δέ; Οὐχὶ δύο ὄρη συμβολικῶς γένη λαβών, καὶ πάλιν ἰσότητι διακρίνας ἀνα-

---

*) Lev. 6, 20.

λογοίσῃ, τὸ μὲν ἀπένειμε τοῖς εὐλογοῦσι, τὸ δ' αὖ
498 τοῖς καταρωμένοις; Ἐξ ἑκατέρου στήσας φυλάρχας,
M ἵνα τοῖς χρείοις νουθεσίας οὖσιν ἐπιδείξῃ, ὅτι καὶ
ἰσάριθμοι εὐλογίαις ἀραὶ καὶ σχεδόν, εἰ θέμις εἰπεῖν, ἰσότιμοι. Ὁμοίως γὰρ οἵ τε ἔπαινοι τῶν ἀγαθῶν, καὶ οἱ ψόγοι τῶν μοχθηρῶν ὠφελοῦσιν, ἐπεὶ
καὶ τὸ φεύγειν κακόν, τῷ ἀγαθὸν ἑλέσθαι, πα- 1
ρὰ τοῖς εὖ φρονοῦσιν, ὅμοιον καὶ ταὐτὸν νενόμισται.

§. 37. Καταπλήττει με καὶ ἡ τῶν προςαγομένων τῷ ἱλασμῷ δυοῖν τράγων ἐπίκρισις ὁμοῦ καὶ διανομή, τεμνομένων ἀδήλῳ καὶ ἀτεκμάρτῳ τομεῖ, κλήρῳ. Λόγων γὰρ δυοῖν ὁ μὲν τὰ τῆς θείας ἀρετῆς πραγματευόμενος ἀνιεροῦται καὶ ἀνατίθεται θεῷ, ὁ δὲ τὰ τῆς ἀνθρωπίνης κακοδαιμονίας ἐζηλωκώς, γενέσει τῇ φυγάδι. Καὶ γὰρ ὃν ἔλαχεν αὕτη κλῆρον, ἀποπομπαῖον καλοῦσιν οἱ χρησμοί, ἐπειδὴ μετανίσταται καὶ διώκεται καὶ μακρὰν ἀπελήλαται σοφίας. Ἐπισήμων γε μὴν καὶ ἀσήμων ὥςπερ νομισμάτων, οὕτως καὶ πραγμάτων ὄντων ἐν τῇ φύσει πολλῶν, ὁ ἀόρατος τομεὺς οὐ δοκεῖ σοι διελεῖν εἰς μοίρας ἴσας, καὶ τὰ μὲν ἐπίσημα τῷ παιδείας ἐραστῇ καὶ δόκιμα, τῷ δὲ ἀμαθαίνοντι τὰ ἀτύπωτα καὶ ἄσημα προςνεῖμαι; „Ἐγένετο γάρ," φησί, „τὰ μὲν ἄσημα τοῦ Λάβαν, τὰ δὲ ἐπίσημα τοῦ Ἰακώβ." *) Ἡ γὰρ ψυχὴ τὸ κήρινον, ὡς εἶπέ τις τῶν ἀρχαίων, ἐκμαγεῖον, σκληρὰ μὲν οὖσα καὶ ἀντίτυπος, ἀντωθεῖ καὶ ἀπο-
σείεται τοὺς ἐπιφερομένους χαρακτῆρας, καὶ ἀσχημά- 506
τιστος ἐξ ἀνάγκης διαμένει. Πειθήνιος δὲ ὑπάρχουσα P.
καὶ μετρίως ὑπείκουσα, βαθεῖς τοὺς τύπους δέχεται, καὶ ἀναμαξαμένη τὰς σφραγῖδας ἀκριβῶς διαφυλάττει τὰ ἐνσημανθέντα ἀνεξάλειπτα εἴδη.

---

*) Gen. 30, 42.

§. 38. Θαυμαστὴ μέντοι καὶ ἡ τοῦ θυσιῶν
αἵματος ἴση διανομὴ, ἣν ὁ ἀρχιερεὺς Μωϋσῆς φύσει
διδασκάλῳ χρησάμενος, διένειμε. "Λαβὼν γάρ,"
φησὶ, "τὸ ἥμισυ τοῦ αἵματος ἐνέχεεν εἰς κρατῆρας·
τὸ δὲ ἥμισυ προσέχεε πρὸς τὸ θυσιαστήριον," *) ὅπως
ἀναδιδάξῃ, ὅτι τὸ σοφίας ἱερὸν γένος διττόν ἐστι,
τὸ μὲν θεῖον, τὸ δὲ ἀνθρώπινον. Καὶ τὸ μὲν θεῖον
ἀμιγὲς καὶ ἄκρατον, οὗ ἕνεκα τῷ ἀμιγεῖ καὶ ἀκράτῳ
κατὰ τὴν ἕνωσιν μονάδι ὄντι σπένδει θεῷ· τὸ δὲ
ἀνθρώπινον μικτὸν καὶ κεκραμένον, ὃ τοῦ μικτοῦ καὶ
συνθέτου καὶ κεκραμένου γένους κατασκεδάννυται ἡ-
μῶν ὁμόνοιαν καὶ κοινωνίαν· καὶ τί γὰρ ἄλλο ἢ κρᾶσιν
μελῶν τε καὶ ἠθῶν ἐργασόμενον. Ἀλλὰ γὰρ τῆς ψυ-
χῆς τὸ μὲν ἀμιγὲς καὶ ἄκρατον μέρος ἀκραιφνέστατος
νοῦς ἐστιν, ὃς ἀπ᾽ οὐρανοῦ καταπνευσθεὶς ἄνωθεν,
ὅταν ἄνοσος καὶ ἀπήμων διαφυλαχθῇ, τῷ καταπνεύ-
σαντι καὶ ἀπαθῆ παντὸς κακοῦ διαφυλάξαντι, προσ-
ηκόντως ὅλος εἰς ἱερὰν σπονδὴν ἀναστοιχειωθεὶς ἀν-
499 ταποδίδοται. Τὸ δ᾽ αὖ μικτὸν μέρος τὸ αἰσθήσεών
M. ἐστιν, ᾧ κρατῆρας οἰκείους ἡ φύσις ἐδημιούργησε.
Κρατῆρες δὲ ὁράσεως μὲν ὀφθαλμοὶ, ἀκοῆς δὲ ὦτα,
καὶ μυκτῆρες ὀσφρήσεως, καὶ τούτων αἱ ἁρμόττου-
σαι δεξαμεναί. Τούτοις ἐπιχεῖ τοῖς κρατῆρσιν ὁ ἱε-
ρὸς λόγος τοῦ αἵματος, ἀξιῶν τὸ ἄλογον ἡμῶν μέ-
ρος ψυχωθῆναι, καὶ τρόπον τινὰ λογικὸν γενέσθαι·
ταῖς μὲν νουθεσίαις περιόδοις ἀκολουθῆσαν, ἁγνεῦ-
σαν δὲ τῶν ὁλκὸν ἀπατεῶνα προτεινάντων δύναμιν
αἰσθητῶν. Ἆρά γε οὐχὶ τούτῳ τρόπῳ καὶ τὸ δί-
δραχμον διενεμήθη τὸ ἅγιον; **) Ἵνα τὸ μὲν ἥμισυ
αὐτοῦ, τὴν δραχμὴν, καθάρωμεν, λύτρα τῆς ἑαυτῶν
ψυχῆς κατατιθέντες· ἣν, ὁ μόνος ἐλεύθερος καὶ ἐλευ-
θεροποιὸς θεὸς, ὠμῆς καὶ πικρᾶς παθῶν καὶ ἀδικη-
μάτων δεσποτείας, ἱκετευθεὶς, ἔστι δὲ ὅτε καὶ χωρὶς

---

*) Exod. 24, 6. — **) Exod. 30, 13.

ἱκετείας ἀνὰ κράτος ἐκλύει. Τὸ δὲ ἕτερον μέρος τῷ ἀνελευθέρῳ καὶ δουλοπρεπεῖ γένει καταλείπωμεν, οὗ κεκοινώνηκεν ὁ λέγων, "Ἠγάπηκά μου τὸν κύριον," *) τὸν ἡγεμόνα ἐν ἐμοὶ νοῦν, "καὶ τὴν γυναῖκά μου," τὴν φίλην καὶ οἰκουρὸν παθῶν αἴσθησιν, "καὶ τὰ παιδία," τὰ κακὰ τούτων ἔγγονα, "οὐκ ἄπειμι ἐλεύθερος." Ἀνάγκη γὰρ καὶ τῷ τοιούτῳ γένει κλῆρον ἄκληρον καὶ "ἀποπομπαῖον ἐκ τοῦ διδράχμου δοθῆναι, ἐναντίον τῇ ἀνατεθειμένῃ δραχμῇ τε καὶ μονάδι. Μονὰς δὲ οὔτε προσθήκην, οὔτε ἀφαίρεσιν δέχεσθαι πέφυκεν, εἰκὼν οὖσα τοῦ μόνου πλήρους θεοῦ. Χαῦνα γὰρ τά τε ἄλλα ἐξ ἑαυτῶν, εἰ δέ που καὶ πυκνωθὲν εἴη, λόγῳ σφίγγεται θείῳ. Κόλλα γάρ ἐστι καὶ δεσμὸς οὗτος, τὰ πάντα τῆς οὐσίας ἐκπεπληρωκώς· ὁ δ' εἴρας καὶ συνυφήνας ἕκαστα, πλήρης αὐτὸς ἑαυτοῦ κυρίως ἐστὶν, οὐ δεηθεὶς ἑτέρου τὸ παράπαν.

§. 39. Εἰκότως οὖν ἐρεῖ Μωϋσῆς, "Ὁ πλουτῶν οὐ προσθήσει, καὶ ὁ πενόμενος οὐκ ἐλαττώσει ἀπὸ τοῦ ἡμίσους τοῦ διδράχμου," **) ὅπερ ἐστὶν, ὡς ἔφην, δραχμή τε καὶ μονάς· ἢ πῶς ἂν ἀριθμὸς εἴποι τὸ ποιητικὸν ἐκεῖνο,

Ἐν σοὶ μὲν λήξω, σέο δ' ἄρξομαι. — —

Λήγει τε γὰρ ἀναλυόμενος ὁ κατὰ σύνθεσιν ἀπειράκις ἄπειρος ἀριθμὸς εἰς μονάδα, ἄρχεται δ' αὖ πάλιν ἀπὸ μονάδος, εἰς ἀπερίγραφον συντιθέμενος πλῆθος. Διόπερ οὐκ ἀριθμὸν ἀλλὰ στοιχεῖον καὶ ἀρχὴν ἀριθμοῦ ταύτην ἔφασαν, οἷς ζητεῖν ἐπιμελές. Ἔτι τοίνυν τὴν οὐράνιον τροφὴν ψυχῆς, ἣν καλεῖ μάννα, διανέμει πᾶσι τοῖς χρησομένοις λόγος θεῖος ἐξ ἴσου,
500 πεφροντικὼς διαφερόντως ἰσότητος. Μαρτυρεῖ δὲ
M. Μωϋσῆς λέγων, "Οὐκ ἐπλεόνασεν ὁ τὸ πολὺ, καὶ ὁ

---

*) Exod. 21, 5. — **) Exod. 30, 15.

τὸ ὀλίγον, οὐκ ἐλαττόνησεν," *) ἡνίκα τῷ τῆς ἀναλογίας ἐχρήσαντο θαυμαστῷ καὶ περιμαχήτῳ μέτρῳ. Δι' οὗ συνέβη μαθεῖν, ὅτι ἕκαστος εἰς τοὺς καθήκοντας παρ' ἑαυτῷ συνέλεξεν οὐκ ἀνθρώπους μᾶλλον, ἢ λογισμοὺς καὶ τρόπους. Ὃ γὰρ ἐπέβαλεν ἑκάστῳ, τοῦτ' ἀπεκληρώθη προνοητικῶς, ὡς μήτε ὑστερῆσαι, μήτε αὖ περιττεῦσαι.

§. **40.** Τὸ δὲ παραπλήσιον τῆς κατ' ἀναλογίαν ἰσότητός ἐστιν εὑρεῖν, καὶ ἐπὶ τοῦ λεγομένου Πάσχα. Πάσχα δὲ ἐστιν, ὅταν ἡ ψυχὴ τὸ μὲν ἄλογον πάθος ἀπομαθεῖν μελετᾷ, τὴν δ' εὔλογον εὐπάθειαν ἑκουσίως πάσχῃ. Διείρηται γὰρ, "Ἐὰν ὀλίγοι ὦσιν οἱ ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὥςτε μὴ ἱκανοὺς εἶναι εἰς τὸ πρόβατον, τὸν πλησίον γείτονα προςλαβεῖν κατ' ἀριθμὸν ψυχῶν," **) ἵν' ἕκαστος τὸ ἀρκοῦν αὐτῷ συναριθμῆται μοίρας, ἧς ἐστιν ἐπάξιός τε καὶ χρείας εὑρισκόμενος. Ἐπειδὰν δὲ καὶ τρόπῳ χώρας τὴν ἀρετὴν εἰς τοὺς οἰκήτορας αὐτῆς ἐθελήσῃ διανέμειν, τοῖς πλείοσι πλεονάζειν, — κενοὶ γὰρ ἐπιστήμης ἔσονται, — καὶ τοῖς ἐλάττοσιν ἐλαττοῦν τὴν κατάσχεσιν προςτάττει, δικαιῶν μήτε τοὺς μείζους ἐλαττόνων ἀξιοῦν, μήτε μὴν τοὺς ἐλάττους μειζόνων· χωρῆσαι γὰρ αὐτῶν τὸ μέγεθος οὐ δυνήσονται.

§. **41.** Τῆς δὲ κατ' ἀριθμὸν ἰσότητος ἐναργέστατον δεῖγμά ἐστι τά τε τῶν δώδεκα ἀρχόντων ἱερὰ δῶρα, καὶ ἔτι τὰ ἀπὸ τῶν δώρων διανεμόμενα τοῖς ἱερεῦσιν. "Ἑκάστῳ γὰρ," φησὶ, "τῶν υἱῶν Ἀαρὼν ἔσται τὸ ἴσον." ***) Παγκάλως δὲ καὶ ἡ περὶ τὴν σύνθεσιν τῶν ἐκθυμιωμένων ἐστὶν ἰσότης. Λέγεται γὰρ, "Λάβε σεαυτῷ ἡδύσματα, στακτὴν, ὄνυχα, καὶ χαλβάνην ἡδυσμοῦ, καὶ λίβανον διαφανῆ,

---

*) Exod. 16, 18. — **) Exod. 12, 6 (?). — ***) Num. 7, 5 (?).

ἐξαίρετον ἐξαιρέτῳ, ἴσον ἴσῳ, καὶ ποιήσουσιν αὐτὸ θυμίαμα, μύρον, μυρεψοῦ ἔργον, συνθέσεως καθαρᾶς, ἔργον ἅγιον." *) "Ἕκαστον γὰρ τῶν μερῶν ἑκάστῳ φησὶ δεῖν ἴσον συνέρχεσθαι πρὸς τὴν τοῦ ὅλου κρᾶσιν. Ἔστι δ' οἶμαι τὰ τέσσαρα ταῦτα ἐξ ὧν τὸ θυμίαμα συντίθεται, σύμβολα τῶν στοιχείων, ἐξ ὧν ἀπετελέσθη σύμπας ὁ κόσμος. Στακτὴν μὲν γὰρ ὕδατι, γῇ δὲ ὄνυχα, χαλβάνην δὲ ἀέρι, τὸν δὲ διαφανῆ λίβανον πυρὶ ἀπεικάζει. Στακτὴ μὲν γὰρ παρὰ τὰς σταγόνας, ὑδατῶδες· ξηρὸν δὲ ὄνυξ καὶ γεῶδες· ἡ δὲ χαλβάνη τοῦ ἡδυσμοῦ πρὸς τὴν ἀέρος ἔμφασιν προςετέθη, τὸ γὰρ εὐῶδες ἐν ἀέρι· τῷ δὲ λιβάνῳ τὸ διαφανὲς, πρὸς φωτὸς ἔνδειξιν. Διὸ καὶ τὰ βάρος ἔχοντα τῶν κούφων διεχώρισε, τὰ μὲν τῷ συμπλεκτικῷ συνδέσμῳ ἑνώσας, τὰ δὲ διαλελυμένως
601 ἐξενεγκὼν, ἔφησε, "Λάβε σεαυτῷ ἡδύσματα, στα-
M. κτὴν, ὄνυχα." Ταῦτα ἀσύνδετα τῶν βάρος ἐχόντων, ὕδατός τε καὶ γῆς, σύμβολα. Εἶτα ἀφ' ἑτέρας ἀρχῆς μετὰ συμπλοκῆς, "Καὶ χαλβάνην ἡδυσμοῦ, καὶ λίβανον διαφανῆ," **) ταῦτα πάλιν καθ' ἑαυτὰ τῶν κούφων, ἀέρος καὶ πυρὸς, τὰ σημεῖα. Τὴν δὲ τούτων ἐμμελῆ σύνθεσίν τε καὶ κρᾶσιν, τὸ πρεσβύτατον καὶ τελειότατον ἔργον ἅγιον, ὡς ἀληθῶς εἶναι συμβέβηκε τὸν κόσμον, ὃν διὰ συμβόλου τοῦ θυμιάματος οἴεται δεῖν εὐχαριστεῖν τῷ πεποιηκότι· ἵνα λόγῳ μὲν ἡ μυρεψικῇ τέχνῃ κατασκευασθεῖσα σύνθεσις ἐκθυμιᾶται, ἔργῳ δὲ ὁ θείᾳ σοφίᾳ δημιουργηθεὶς κόσμος ἅπας ἀναφέρηται, πρωῒ καὶ δειλινῆς ὁλοκαυτούμενος. Βίος γὰρ ἐμπρεπὴς κόσμῳ, τῷ πατρὶ καὶ ποιητῇ συνεχῶς καὶ ἀδιαστάτως εὐχαριστεῖν, μονονοὺκ ἐκθυμιῶντι καὶ ἀναστοιχειοῦντι ἑαυτὸν, πρὸς ἔνδειξιν τοῦ μηδὲν θησαυρίζεσθαι, ἀλλ' ὅλον ἑαυτὸν ἀνάθημα ἀνατιθέναι τῷ γεγεννηκότι θεῷ.

---

*) Exod. 30, 34. — **) Ibid.

§. 42. Θαυμάζω καὶ τὸν μετὰ σπουδῆς ἀπνευστὶ δραμόντα συντόνως ἱερὸν λόγον, "ἵνα στῇ μέσος τῶν τεθνηκότων καὶ τῶν ζώντων. Εὐθὺς γὰρ," φησὶ Μωϋσῆς, "ἐκόπασεν ἡ θραῦσις." *) Ἀλλ᾽ οὐκ ἔμελλε κοπάσαι καὶ ἐπικουφίσαι τὰ περιθρύπτοντα καὶ καταγνύντα καὶ συντρίβοντα τὴν ἡμετέραν ψυχὴν, μὴ διατειχίσαντος τοῦ θεοφιλοῦς τοὺς ὁσίους, οἳ ζῶσιν ἀψευδῶς, ἀπὸ τῶν ἀνοσίων, οἳ τεθνήκασι πρὸς ἀλήθειαν, λογισμοῦ. Τῷ γὰρ ἐγγὺς εἶναι πολλάκις νοσούντων, καὶ οἱ σφόδρα ὑγιαίνοντες ἐκδεξάμενοι τὴν ἐκείνων νόσον, ἐμέλλησαν τελευτῆσαι. Τοῦτο δ᾽ ἀμήχανον ἦν ἔτι παθεῖν διαζευχθέντα ὅρῳ μέσῳ παγέντι δυνατωτάτῳ, ὃς τὰς ἐφόδους καὶ ἐπιδρομὰς τοῦ χείρονος μέρους ἀπὸ τοῦ βελτίονος ἀνασώσει. Τεθαύμακα δὲ ἔτι μᾶλλον, ἐπειδὰν κατα- 509 P.
κούων τῶν ἁγίων λογίων ἀναδιδάσκωμαι, ὃν τρόπον ἦλθε "νεφέλη μέση τῆς Αἰγυπτιακῆς καὶ τῆς Ἰσραηλιτικῆς στρατιᾶς." **) Ὑπὸ γὰρ τοῦ φιλοπαθοῦς καὶ ἀθέου τὸ ἐγκρατὲς καὶ θεοφιλὲς γένος οὐκ ἔτι εἴασε διώκεσθαι, τὸ σκεπαστήριον καὶ σωτήριον τῶν φίλων, ἀμυντήριον δὲ καὶ κολαστήριον τῶν ἐχθρῶν ὅπλον, ἡ νεφέλη. Διανοίαις μὲν γὰρ ἀρετώσαις ἠρέμα σοφίαν ἐπιψεκάζει, τὴν ἀπαθῆ παντὸς κακοῦ· λυπραῖς δὲ καὶ ἀγόνοις ἐπιστήμης ἀθρόας κατανίφει τιμωρίας, κατακλυσμῶν φθορὰν οἰκτίστην ἐπιφέρουσα. Τῷ δὲ ἀρχαγγέλῳ καὶ πρεσβυτάτῳ λόγῳ δωρεὰν ἐξαίρετον ἔδωκεν ὁ τὰ ὅλα γεννήσας πατὴρ, ἵνα μεθόριος στὰς τὸ γενόμενον διακρίνῃ τοῦ πεποιηκότος. Ὁ δ᾽ αὐτὸς ἱκέτης μέν ἐστι τοῦ θνητοῦ κηραίνοντος ἀεὶ πρὸς τὸ ἄφθαρτον, πρεσβευτὴς δὲ τοῦ ἡγεμόνος πρὸς τὸ ὑπήκοον. Ἀγάλλεται δὲ ἐπὶ τῇ δωρεᾷ, καὶ σεμνυνόμενος αὐτὴν ἐκδιηγεῖται φάσκων, "Καὶ ἐγὼ εἱστήκειν ἀνὰ μέσον κυρίου καὶ ὑμῶν," ***) οὔτε ἀγέν-

*) Num. 16, 48. — **) Exod. 14, 19. — ***) Num. 16, 48.

νητος ὡς ὁ θεὸς ὤν, οὔτε γεννητὸς ὡς ὑμεῖς, ἀλλὰ
μέσος τῶν ἄκρων, ἀμφοτέροις ὁμηρεύων· παρὰ μὲν
τῷ φυτεύσαντι, πρὸς πίστιν τοῦ μὴ σύμπαν ἀφανί-
σαι ποτὲ καὶ ἀποστῆναι τὸ γένος, ἀκοσμίαν ἀντὶ κό-
σμου ἑλόμενον· παρὰ δὲ τῷ φύντι, πρὸς εὐελπιστίαν
τοῦ μή ποτε τὸν ἵλεων θεὸν περιϊδεῖν τὸ ἴδιον ἔργον.
Ἐγὼ γὰρ ἐπικηρυκεύσομαι τὰ εἰρηναῖα γενέσει παρὰ
τοῦ καθαιρεῖν πολέμους ἐγνωκότος, εἰρηνοφύλακος
ἀεὶ θεοῦ.

§. 43. Διδάξας οὖν ἡμᾶς περὶ τῆς εἰς ἴσα το-
μῆς ὁ ἱερὸς λόγος, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἐναντίων ἐπι-
στήμην ἄγει, φάσκων ὅτι τὰ τμήματα "ἔθηκεν ἀν-
τιπρόσωπα ἀλλήλοις." *) Τῷ γὰρ ὄντι πάνθ' ὅσα
ἐν κόσμῳ σχεδὸν ἐναντία εἶναι πέφυκεν· ἀρκτέον δὲ
ἀπὸ τῶν πρώτων Θερμὸν ἐναντίον ψυχρῷ, καὶ ξη-
ρὸν ὑγρῷ, καὶ κοῦφον βαρεῖ, καὶ σκότος φωτὶ, καὶ
νὺξ ἡμέρᾳ. Καὶ ἐν οὐρανῷ μὲν ἡ ἀπλανὴς τῇ πεπλα-
νημένη φορᾷ· κατὰ δὲ τὸν ἀέρα, αἰθρία νέφεσι,
νηνεμία πνεύμασι, θέρει χειμὼν, ἔαρι μετόπωρον·
τὸ μὲν γὰρ ἀνθεῖ, τὸ δὲ φθίνει. Τὰ δ' ἔγγεια πά-
λιν· ὕδατος τὸ γλυκὺ τῷ πικρῷ, καὶ γῆς ἡ στεῖρα
τῇ γονίμῳ. Καὶ τὰ ἄλλα δὲ ἐναντία, προὖπτα σώ-
ματα ἀσώματα, ἔμψυχα ἄψυχα, λογικὰ ἄλογα, θνη-
τὰ ἀθάνατα, αἰσθητὰ νοητὰ, καταληπτὰ ἀκατάλη-
πτα, στοιχεῖα ἀποτελέσματα, ἀρχὴ τελευτὴ, γένεσις
φθορὰ, ζωὴ θάνατος, νόσος ὑγεία, λευκὸν μέλαν,
δεξιὰ εὐώνυμα, δικαιοσύνη ἀδικία, φρόνησις ἀφρο-
σύνη, ἀνδρεία δειλία, σωφροσύνη ἀκολασία, ἀρε-
τὴ κακία, καὶ τὰ τῆς ἑτέρας εἴδη πάντα τοῖς τῆς 510
ἑτέρας εἴδεσι πᾶσι. Πάλιν γραμματικὴ ἀγραμμα- P.
τία, μουσικὴ ἀμουσία, παιδεία ἀπαιδευσία, συνόλως
τέχνη ἀτεχνία. Καὶ τὰ ἐν ταῖς τέχναις, φωνήεντα
στοιχεῖα καὶ ἄφωνα, ὀξεῖς καὶ βαρεῖς φθόγγοι, εὐ-

---

*) Gen. 15, 10.

θεῖαι καὶ περιφερεῖς γραμμαί. Καὶ ἐν ζώοις καὶ φυτοῖς, ἄγονα γόνιμα, πολυτόκα ὀλιγοτόκα, ᾠοτόκα ζῳοτόκα, μαλακὰ ὀστρακόδερμα, ἄγρια ἥμερα, μονωτικὰ ἀγελαῖα. Καὶ πάλιν, πενία πλοῦτος, δόξα ἀδοξία, δυςγένεια εὐγένεια, ἔνδεια περιουσία, πόλεμος εἰρήνη, νόμος ἀνομία, ἀφυΐα εὐφυΐα, ἀπονία πόνος, νεότης γῆρας, δύναμις ἀδυναμία, ἀσθένεια ῥώμη. Καὶ τί δεῖ τὰ καθ' ἕκαστον ἀναλέγεσθαι, ἀπερίγραφα καὶ ἀπέραντα ὄντα τῷ πλήθει; Παγκάλως οὖν ὁ τῶν τῆς φύσεως ἑρμηνευτὴς γραμμάτων, τῆς ἀργίας καὶ ἀμελετησίας ἡμῶν λαμβάνων οἶκτον, ἕκαστον ἀφανῶς ἀναδιδάσκει, καθὰ καὶ νῦν, τὴν ἀντιπρόςωπον ἑκάστων θέσιν οὐχ ὁλοκλήρων,
3 ἀλλὰ τμημάτων ὑπαρχόντων· ἓν γὰρ τὸ ἐξ ἀμφοῖν τῶν ἐναντίων, οὗ τμηθέντος, γνώριμα τὰ ἐναντία. Οὐ τοῦτ' ἔστιν, ὅ φασιν Ἕλληνες τὸν μέγαν καὶ ἀοίδιμον παρ' αὐτοῖς Ἡράκλειτον, κεφάλαιον τῆς αὐτοῦ προστησάμενον φιλοσοφίας, αὐχεῖν ὡς ἐφ' εὑρέσει καινῇ; Παλαιὸν γὰρ εὕρεμα Μωϋσέως ἐστὶ, τὸ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τὰ ἐναντία τμημάτων λόγον ἔχοντα ἀποτελεῖσθαι, καθάπερ οὖν παρεδείχθη.

§. 44. Ταῦτα μὲν οὖν καὶ ἐν ἑτέροις ἀκριβώσομεν. Ἄξιον δὲ καὶ ἐκεῖνο μὴ παρησυχασθῆναι. Τὰ γὰρ λεγόμενα διχοτομήματα, τριῶν ζώων διαιρεθέντων, ἓξ ἐγένετο, ὡς ἕβδομον τὸν τομέα εἶναι λόγον, διαστέλλοντα τὰς τριάδας, μέσον αὐτὸν ἱδρυσάμενον. Τὸ παραπλήσιόν μοι δοκεῖ σαφέστατα μεμηνῦσθαι καὶ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς λυχνίας· δεδημιούργηται γὰρ ἓξ καλαμίσκους ἔχουσα, τρεῖς ἑκατέρωθεν. Ἑβδόμη δὲ αὕτη μέση, διακρίνουσα καὶ διαιροῦσα τὰς τριάδας. Τορευτὴ γάρ ἐστι, τεχνικὸν καὶ δόκιμον θεῖον ἔργον, ἐξ ἑνὸς χρυσίου καθαροῦ. Τὸ γὰρ ἓν καὶ μόνον καὶ καθαρὸν ὄντως, ἑβδομάδα τὴν ἀμήτορα γεγέννηκε καὶ ἐξ αὐτοῦ μόνου, μὴ προςχρησάμενον ὕλῃ τὸ παράπαν. Χρυσὸν δὲ οἱ ἐγκωμιάζοντες,

πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα λέγουσι τῶν εἰς ἔπαινον, δύο δὲ τὰ ἀνωτάτω· ἓν μὲν, ὅτι ἰὸν οὐ παραδέχεται· ἕτερον δὲ, ὅτι εἰς ὑμένας λεπτοτάτους ἀῤῥαγὴς διαμένων ἐλαύνεταί τε καὶ χεῖται. Σύμβολον οὖν εἰκότως γέγονε μείζονος φύσεως, ἣ ταθεῖσα καὶ κεχυμένη καὶ φθάσασα πάντη, πλήρης ὅλη δι' ὅλων ἐστὶν, εὐαρμόστως καὶ τὰ ἄλλα συνυφήνασα. Περὶ τῆς εἰρημένης λυχνίας ὁ τεχνίτης διαλεγόμενος πάλιν φησὶν, ὅτι ἐκ τῶν καλαμίσκων εἰσὶν οἱ βλαστοὶ ἐξέχοντες τρεῖς ἑκατέρωθεν, ἐξισούμενοι ἀλλήλοις, καὶ τὰ "λαμπάδια αὐτῶν ἅ ἐστιν ἐπὶ τῶν ἄκρων καρυωτὰ ἐξ αὐτῶν," *) καὶ τὰ ἀνθέμια ἐν αὐτοῖς, ἵν' ὦσιν ἐπ' αὐτῶν οἱ λύχνοι καὶ τὸ ἀνθέμιον τὸ ἕβδομον ἐπ' ἄκρου τοῦ λαμπαδίου στερεὸν, ὅλον χρυσοῦν, καὶ ἑπτὰ λύχνους ἐπ' αὐτοῖς χρυσοῦς. Ὥςτε διὰ πολλῶν ᾠήθη κατασκευάζεσθαι, ὅτι ἑξὰς εἰς δύο τριάδας ὑπὸ μέσου τοῦ ἑβδόμου λόγου διῄρηται· καθάπερ ἔχει νυνί. Πᾶσα γὰρ ἡ λυχνία σὺν τοῖς ὁλοσχερεστάτοις μέρεσιν αὐτῆς, ἃ ἓξ ἐστιν, ἐπάγη· λαμπαδίων ἑπτὰ, ἀνθεμίων ἑπτὰ, λύχνων ἑπτά. Διαιροῦνται δὲ οἱ μὲν ἓξ λύχνοι τῷ ἑβδόμῳ, τὰ δὲ ἀνθέμια ὁμοίως τῷ μέσῳ, καὶ τὰ λαμπάδια τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπὸ τοῦ ἑβδόμου καὶ μέσου· οἱ δὲ ἓξ καλαμίσκοι, καὶ οἱ ἐκπεφυκότες ἴσοι βλαστοὶ, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ στελέχους τῆς ἑβδόμης.

504 §. 45. Πολὺν δ' ὄντα τὸν περὶ ἑκάστου λόγον,
M. ὑπερθετέον εἰςαῦθις. Τοσοῦτον δὲ αὐτὸ μόνον ὑπομνηστέον, ὅτι τῆς κατ' οὐρανὸν τῶν ἑπτὰ πλανήτων πορείας μίμημά ἐστιν ἡ ἱερὰ λυχνία, καὶ οἱ ἑπτὰ λύχνοι οἱ ἐπ' αὐτῆς. Πῶς; Ἐρήσεταί τις. Ὅτι, φήσομεν, ὃν τρόπον οἱ λύχνοι, οὕτως καὶ τῶν πλανήτων ἕκαστος φωςφορεῖ. Λαμπρότεροι γὰρ ὄντες αὐγοειδεστάτας ἄχρι γῆς ἀποστέλλουσιν ἀκτῖνας.

*) Exod. 25, 33.

ς ἅπασι παρέχει, δίκαιος ἄλλως ἐστί. Τὴν πλανήτων τάξιν ἄνθρωποι παγίως μὴ κατει- — τί δ' ἄλλο τῶν κατ' οὐρανὸν ἴσχυσαν αι βεβαίως; — εἰκότως λέγουσιν. Ἄριστα δ' γάζεσθαι δοκοῦσιν, οἱ τὴν μέσην ἀπονενεμη- ίῳ τάξιν, τρεῖς μὲν ὑπὲρ αὐτὸν καὶ μετ' αὐ- ς ἴσους εἶναι λέγοντες, ὑπὲρ αὐτὸν μὲν Φαί- Φαέθοντα, Πυρόεντα, εἶθ' Ἥλιον· μετ' αὐ- Στίλβοντα, Φωσφόρον, τὴν ἀέρος γείτονα ν. Ἐπίγειον οὖν βουληθεὶς ἀρχέτυπον τῆς ρανὸν σφαίρας ἑπταφεγγοῦς μίμημα παρ' ἡ- τεχνίτης γενέσθαι, πάγκαλον ἔργον προσέταξε, γνίαν, δημιουργηθῆναι. Δέδεικται δὲ καὶ ἡ ψυχὴν ἐμφέρεια αὐτῆς· ψυχὴ γὰρ τριμερής ίχα δὲ ἕκαστον τῶν μερῶν, ὡς ἐδείχθη, τέ- μοιρῶν δὲ γενομένων ἓξ, ἕβδομος εἰκότως ἦν ἁπάντων, ὁ ἱερὸς καὶ θεῖος λόγος.

16. Ἄξιον δὲ μηδ' ἐκεῖνο παρησυχασθῆναι, ὄντων ἐν τοῖς ἁγίοις σκευῶν, λυχνίας, τρα- 512 θυμιατηρίου, τὸ μὲν θυμιατήριον εἰς τὴν P. τῶν στοιχείων εὐχαριστίαν ἀνάγεται, ὡς ἐδεί- ιότερον. Ἐπεὶ καὶ αὐτὸ μοίρας ἔχει τῶν τεσ- γῆς μὲν τὰ ξύλα, ὕδατος δὲ τὰ ἐπιθυμιώ-

505 ρανὸν ἁπάντων, ἵνα μηδὲν μέρος τοῦ κόσμου ἀ
M. κην ἀχαριστίας ὀφείλῃ, ἀλλ' ἴδωμεν ὅτι πάντα
μέρη τὰ κατ' αὐτὸν εὐχαριστεῖ, τὰ στοιχεῖα,
ἀποτελέσματα, οὐ τὰ ἐπὶ γῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ
ἐν οὐρανῷ.

§. 47. Ἄξιον δὲ σκέψασθαι, διὰ τί τῆς τρα-
πέζης καὶ τοῦ θυμιατηρίου τὰ μέτρα δηλώσας, τ
λυχνίας οὐδὲν ἀνέγραψε; Μήποτε δι' ἐκεῖνο, ὅτι
μὲν στοιχεῖα καὶ τὰ θνητὰ ἀποτελέσματα, ὧν
τράπεζα καὶ τὸ θυμιατήριον σύμβολα, μεμέτρηντα
περατωθέντα ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ· ἀεὶ γὰρ τὸ περιέχ
τοῦ περιεχομένου μέτρον. Ὁ δὲ οὐρανὸς, οὗ σύμ-
βολόν ἐστιν ἡ λυχνία, ἀπειρομεγέθης ἐστί. Περι-
χεται γὰρ, ἀλλ' οὐχ ὑπὸ κενοῦ κατὰ Μωϋσῆν, οὐ
ὑπ' οὐδενὸς σώματος, οὔτε ἰσομεγέθους αὐτῷ, οὐ
ἀπείρου, διὰ τὴν ἐν τῇ πυργώσει μυθευομένην τ
ρατολογίαν· ἔστι δὲ ὅρος αὐτοῦ ὁ θεὸς, καὶ ἡνί-
χος καὶ κυβερνήτης. Ὥςπερ οὖν ἀπερίληπτον τὸ ὁ
οὕτως καὶ τὸ ὁριζόμενον ὑπ' αὐτοῦ, μέτροις τα
εἰς τὴν ἡμετέραν ἐπίνοιαν ἥκουσιν οὐ μετρεῖται· κ
τάχα ἐπεὶ κυκλοτερὴς ὢν καὶ ἄκρως εἰς σφαῖ-
ραν ἀποτετορευμένος, μήκους καὶ πλάτους οὐ με-
τέχει.

§. 48. Εἰπὼν οὖν τὰ πρέποντα περὶ τούτω
ἐπιλέγει, „Τὰ δὲ ὄρνεα οὐ διεῖλεν,“ *) ὄρνεα καλῶ
τοὺς πτηνοὺς καὶ μετεωροπολεῖν πεφυκότας δύο λ
γους· ἕνα μὲν ἀρχέτυπον ὑπὲρ ἡμᾶς, ἕτερον δὲ μ
μημα, τὸν καθ' ἡμᾶς ὑπάρχοντα. Καλεῖ δὲ Μωϋ-
σῆς τὸν μὲν ὑπὲρ ἡμᾶς εἰκόνα θεοῦ, τὸν δὲ καθ'
ἡμᾶς, τῆς εἰκόνος ἐκμαγεῖον. „Ἐποίησε γὰρ,“ φη-
σὶν, „ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον,“ οὐχ εἰκόνα, ἀλλ
„κατ' εἰκόνα.“ **) Ὥςτε τὸν καθ' ἕκαστον ἡμῶ
νοῦν, ὃς δὴ κυρίως καὶ πρὸς ἀλήθειαν ἄνθρωπ

*) Gen. 15, 10. — **) Gen. 1, 27.

ἐστὶ, τρίτον εἶναι τύπον ἀπὸ τοῦ πεποιηκότος· τὸν
δὲ μέσον, παράδειγμα μὲν τούτου, ἀπεικόνισμα δὲ
ἐκείνου. Φύσει δὲ ἄτμητος ὁ ἡμέτερος γέγονε νοῦς. 513
Τὸ μὲν γὰρ ἄλογον ψυχῆς μέρος ἑξαχῆ διελὼν ὁ P.
δημιουργὸς, ἓξ μοίρας εἰργάσατο, ὅρασιν, γεῦσιν,
ἀκοὴν, ὄσφρησιν, ἁφὴν, γόνιμον, φωνήν· τὸ δὲ λο-
γικὸν, ὃ δὴ νοῦς ὠνομάσθη, ἄσχιστον εἴασε, κατὰ
τὴν τοῦ παντὸς ὁμοιότητα οὐρανοῦ. Καὶ γὰρ ἐν
τούτῳ λόγος ἔχει τὴν μὲν ἐξωτάτην καὶ ἀπλανῆ
σφαῖραν ἄτμητον φυλαχθῆναι, τὴν δ᾽ ἐντὸς ἑξαχῆ
τμηθεῖσαν, ἑπτὰ κύκλους τῶν λεγομένων πλανήτων
ἀποτελέσαι· ὃ γὰρ, οἶμαι, ἐν ἀνθρώπῳ ψυχὴ, τοῦτο
οὐρανὸς ἐν κόσμῳ. Τὰς οὖν νοερὰς καὶ λογικὰς
δύο φύσεις, τήν τε ἐν ἀνθρώπῳ καὶ τὴν ἐν τῷ
παντὶ, συμβέβηκεν ὁλοκλήρους καὶ ἀδιαιρέτους εἶναι.
506 Διὸ λέγεται, „Τὰ δὲ ὄρνεα οὐ διεῖλε.“ Περιστε-
ρᾷ μὲν ὁ ἡμέτερος νοῦς, ἐπειδὴ τιθασσὸν καὶ σύν-
τροφον ἡμῖν ἐστι τὸ ζῶον, εἰκάζεται, τῷ δὲ τούτου
παραδείγματι ἡ τρυγών. Ὁ γὰρ θεοῦ λόγος φιλέ-
ρημος καὶ μονωτικὸς, ἐν ὄχλῳ τῶν γενομένων καὶ
φθαρησομένων οὐχὶ φυρόμενος, ἀλλ᾽ ἄνω φοιτᾶν εἰ-
θισμένος ἀεὶ, καὶ ἑνὶ ὀπαδὸς εἶναι μεμελετηκώς.
Ἄτμητοι μὲν οὖν αἱ δύο φύσεις, ἥ τε ἐν ἡμῖν τοῦ
λογισμοῦ, καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς τοῦ θείου λόγου· ἄτμητοι
δὲ οὖσαι, μυρία ἄλλα τέμνουσιν. Ὅ τε γὰρ θεῖος
λόγος τὰ ἐν τῇ φύσει διεῖλε, καὶ διένειμε πάντα· ὅ
τε ἡμέτερος νοῦς, ἅττ᾽ ἂν παραλάβῃ νοητῶς πρά-
γματά τε καὶ σώματα, εἰς ἀπειράκις ἄπειρα διαιρεῖ
μέρη, καὶ τέμνων οὐδέποτε λήγει. Τοῦτο δὲ συμ-
βαίνει διὰ τὴν πρὸς τὸν ποιητὴν καὶ πατέρα τῶν
ὅλων ἐμφέρειαν. Τὸ γὰρ θεῖον ἀμιγὲς, ἄκρατον καὶ
ἀμερέστατον ὑπάρχον, ἅπαντι τῷ κόσμῳ γέγονεν αἴ-
τιον μίξεως, κράσεως, πολυμερίας· ὥστε εἰκότως καὶ

**) Gen. 15, 10.

τὰ ὁμοιωθέντα, νοῦς τε ὁ ἐν ἡμῖν, καὶ ὁ ὑπὲρ
ἀμερεῖς καὶ ἄτμητοι ὑπάρχοντες, διαιρεῖν καὶ
κρίνειν ἕκαστα τῶν ὄντων ἐῤῥωμένως δυνήσονι

§. 49. Διαλήσας οὖν περὶ τῶν ἀτμήτα
ἀδιαιρέτων ὀρνέων φησὶν ἑξῆς, "Κατέβη δὲ
ἐπὶ τὰ σώματα τὰ διχοτομηθέντα," *) ὁμω
μὲν χρησάμενος, τὴν δὲ πραγματικὴν διαμάχη
αργέστατα τοῖς ὁρᾶν δυναμένοις διασυνιστάςι
φύσιν γάρ ἐστι τὸ καταβαίνειν ὄρνεα, τοῦ μετ
πολεῖν ἕνεκα πτερωθέντα. Καθάπερ γὰρ τοῖς
σαίοις οἰκειότατον χωρίον γῆ, καὶ μάλιστα τοῖ
πετοῖς, ἃ μηδ' ὑπὲρ αὐτῆς ἰλυσπώμενα ἀνέ
φωλεοὺς δὲ καὶ καταδύσεις ζητεῖ, τὸν ἄνω
ἀποδιδράσκοντα, διὰ τὴν πρὸς τὰ κάτω συγγέ
τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τοῖς πετεινοῖς ὁ ἀὴρ ἐ
τημα οἰκεῖον, κούφοις διὰ τὴν πτέρωσιν ὁ
κοῦφος. Ὅταν οὖν τὰ ἀεροπόρα αἰθεροβατεῖν
λοντα καταβαίνῃ πρὸς χέρσον ἀφικνούμενα, τ
τὰ φύσιν ἀδυνατεῖ χρῆσθαι βίῳ. Τὸ ἐναντίοι
Μωϋσῆς καὶ ὅσα τῶν ἑρπετῶν ἄνω δύναται π
οὐ μετρίως ἀποδέχεται. Φησὶ γοῦν, "Ταῦτα
σθε ἀπὸ τῶν ἑρπετῶν τῶν πετεινῶν, ἃ πορ
ἐπὶ τεσσάρων, ἃ ἔχει σκέλη ἀνωτέρω τῶν π
ὥςτε πηδᾶν ἐν αὐτοῖς ἀπὸ γῆς." **) Ταῦτα δ'
σύμβολα ψυχῶν, ὅσαι τρόπον ἑρπετῶν προσερ
μέναι τῷ γηΐνῳ σώματι, καθαρθεῖσαι, μετεω
λεῖν ἰσχύουσιν, οὐρανὸν ἀντικαταλλαξάμεναι γῆ
φθορᾶς ἀθανασίαν. Πάσης οὖν βαρυδαιμονίας
πεπληρῶσθαι νομιστέον ἐκείνας, αἵτινες ἐν ἀέρ
αἰθέρι τῷ καθαρωτάτῳ τραφεῖσαι, μετανέστ
507 τὸν κόρον τῶν θείων ἀγαθῶν οὐ δυνηθεῖσαι φ
M ἐπὶ τὸ θνητὸν καὶ κακὸν χωρίον γῆν. Ἐπιφο
δὲ ἔννοιαι μυρίαι περὶ μυρίων πραγμάτων

---

*) Gen. 15, 11. — **) Lev. 11, 21.

αἱ μὲν ἑκούσιοι, αἱ δὲ κατὰ ἄγνοιαν, αἳ οὐδὲν διαφέρουσι πτηνῶν, αἷς τὰ κατιόντα ἐξωμοίωσεν ὄρνεα. Τῶν δὲ ἐννοιῶν ἡ μὲν ἄνω φορὰ τὴν ἀμείνω τάξιν ἔλαχε, συνοδοιπορούσης ἀρετῆς τῆς πρὸς τὸν οὐράνιον καὶ θεῖον χῶρον ἀγούσης· τὴν χείρω δὲ ἡ κάτω, κακίας ἀφηγουμένης καὶ ἀντισπώσης βίᾳ· δηλοῖ δὲ καὶ τὰ ὀνόματα οὐχ ἥκιστα τὴν τῶν τόπων ἰδιότητα. Ἀρετὴ μὲν γὰρ οὐ μόνον παρὰ τὴν αἵρεσιν ὠνομάσθη, ἀλλὰ καὶ παρὰ τὸ αἴρεσθαι, — αἴρεται γὰρ καὶ μετεωρίζεται διὰ τὸ ἀεὶ τῶν ὀλυμπίων ἐρᾶν, — κακία δὲ ἀπὸ τοῦ κάτω κεχωρηκέναι, καὶ καταπίπτειν τοὺς χρωμένους αὐτῇ βιάζεσθαι. Τὰ γοῦν πολέμια τῆς ψυχῆς ἐπιπετόμενα καὶ ἐπικαθιζάνοντα νοήματα, κάτεισι μὲν αὐτὰ, καταβάλλει δὲ καὶ τὴν διάνοιαν, σώμασιν αἰσχρῶς ἐπιφερόμενα, πράγμασιν αἰσθητοῖς οὐ νοητοῖς, ἀτελέσιν οὐχ ὁλοκλήροις, ἐφθαρμένοις οὐχὶ τοῖς ζῶσιν. Οὐ γὰρ μόνον σώμασιν, ἀλλὰ καὶ σωμάτων τῶν δίχα διαιρεθέντων τμήμασιν, ἐπιφοιτᾷ. Τὰ δὲ οὕτως διαιρεθέντα ἁρμονίαν ἀμήχανον δέξασθαι καὶ ἕνωσιν, τῶν πνευματικῶν τόνων, οἳ συμφυέστατος δεσμὸς ἦσαν, διακοπέντων.

§. 50. Εἰσηγεῖται δὲ γνώμην ἀληθεστάτην, διδάσκων, ὅτι δικαιοσύνη μὲν καὶ πᾶσα ἀρετὴ, ψυχῆς, ἀδικία δὲ καὶ πᾶσα κακία σώματος ἐρῶσι· καὶ ὅτι τὰ τῷ ἑτέρῳ φίλα τῷ ἑτέρῳ πάντως ἐχθρά ἐστι, καθὰ καὶ νῦν. Αἰνιττόμενος γὰρ τοὺς τῆς ψυχῆς πολέμους, ὄρνεα εἰσήγαγε γλιχόμενα ἐμπλέκεσθαι καὶ ἐμφύεσθαι σώμασι, καὶ σαρκῶν ἐμφορεῖσθαι, ὧν τὰς ἐφόδους καὶ ἐπιδρομὰς ἐπισχεῖν βουληθεὶς ὁ ἀστεῖος, λέγεται αὐτοῖς ἐγκαθίσαι, οἷα πρόεδρός τις ἢ πρόβουλος ὤν. Ἐπειδὴ γὰρ καὶ τὰ οἰκεῖα ὑπὸ ἐμφυλίου στάσεως διειστήκει, καὶ τὰ ἐχθρὰ στίφη διεφέρετο, βουλὴν ἀμείνω συναγαγὼν ἐσκόπει περὶ τῶν διαφόρων· ἵνα εἰ δύναιτο, P.
καθολ-χρώμενος, καὶ τὸν ξενικὸν πόλεμον καταλύ- 515

σαι, καὶ τὴν ἐμφύλιον ταραχὴν ἀνέλοι. Τοι γὰρ ὥςπερ νέφος ἐπιῤῥάξαντας, ἀκαταλλάκτως τας, λυσιτελὲς ἦν ἀποσκεδάσαι, τοῖς δὲ τὴν πι συγγένειαν οἰκειώσασθαι. Δυςμενεῖς μὲν οὖν ἱ δοι καὶ ἀκατάλλακτοι γράφονται· ψυχῆς ἀφρ καὶ ἀκολασίαι, δειλίαι τε καὶ ἀδικίαι, καὶ ὅσ λαι ἐπὶ πλεοναζούσης ὁρμῆς εἰώθασι φύεσθαι ἐπιθυμίαι, σκιρτῶσαι καὶ ἀπαυχενίζουσαι, κ
508 εὐθὺν δρόμον τῆς διανοίας ἐπέχουσαι· πο
M. δὲ καὶ τὸ σύμπαν αὐτῆς σχῆμα σπαράττου καὶ καταβάλλουσαι. Τὰ δὲ τῶν ἐνσπόνδων ρεῶν προςκρούσματα τοιαῦτ᾽ ἐστὶν, οἵας εἶνα βέβηκε τὰς τῶν σοφιστῶν δογματικὰς ἔριδας μὲν γὰρ πρὸς ἓν ἀποπνέουσι τέλος, θεωρίαν τ φύσεως πραγμάτων, λέγοιντ᾽ ἂν εἶναι φίλοι· οὐχ ὁμογνωμονοῦσιν ἐν ταῖς κατὰ μέρος ζητ ἐμφυλίῳ στάσει χρῆσθαι. Ὥςπερ οἱ ἀγένητον λέγοντες τὸ πᾶν, τοῖς γένεσιν εἰςηγουμένοις ι καὶ πάλιν οἱ φθαρήσεσθαι, τοῖς φθαρτὸν μὲ φύσει, μηδέποτε δὲ φθαρησόμενον, διὰ τὸ κρ τέρῳ δεσμῷ, τῇ τοῦ πεποιηκότος βουλήσει, ς σθαι· καὶ οἱ μηδὲν εἶναι ὁμολογοῦντες ἀλλὰ γίνεσθαι, τοῖς ὑπολαμβάνουσι τὰ ἐναντία· πάντων χρημάτων ἄνθρωπον μέτρον εἶναι διεξ τοῖς τὰ αἰσθήσεως καὶ τὰ διανοίας κριτήρια συ σι· καὶ συνόλως οἱ πάντα ἀκατάληπτα εἰςηγοι τοῖς γνωρίζεσθαι πάμπολλα φάσκουσι. Καὶ μέντοι καὶ σελήνη, καὶ ὁ σύμπας οὐρανὸς, γῆ ἀὴρ, καὶ ὕδωρ, τά τε ἐπ᾽ αὐτῶν πάντα, τοῖ πτικοῖς ἔριδας καὶ φιλονεικίας παρεσχήκασιν, καὶ ποιότητας, μεταβολάς τε αὖ καὶ τροπὰς, κα σεις. ἔτι τε καὶ φθορὰς αὐτῶν ἀναζητοῦσιν· με τε πέρι καὶ κινήσεως τῶν κατ᾽ οὐρανὸν, οὐ πά ποιούμενοι τὴν ἔρευναν, ἑτεροδοξοῦσιν οὐ συ μενοι, μέχρις ἂν μαιευτικός τις ἀνὴρ ὁμοῦ καὶ δι κὸς συγκαθίσας, θεάσηται τὰ τῆς ἑκάστου γενν

ψυχῆς, καὶ τὰ μὲν οὐκ ἄξια τροφῆς ἀποῤῥίψῃ, τὰ δὲ ἐπιτήδεια διασώσῃ καὶ προνοίας τῆς ἁρμοττούσης ἀξιώσῃ. Τὰ δὲ κατὰ φιλοσοφίαν μεστὰ διαφωνίας γέγονε, τὸν πιθανὸν καὶ στοχαστικὸν νοῦν τῆς ἀληθείας ἀποδιδρασκούσης· τὸ γὰρ δυςεύρετον καὶ δυςθήρατον αὐτῆς, ὥς γε οἶμαι, στάσεις ἐγέννησε.

§. 51. "Περὶ δὲ ἡλίου δυσμὰς ἔκστασις ἔπεσεν ἐπὶ Ἀβραάμ, καὶ ἰδοὺ φόβος σκοτεινὸς μέγας ἐπιπίπτει αὐτῷ.*) Ἔκστασις ἡ μέν ἐστι λύττα μανιώδης παράνοιαν ἐμποιοῦσα, κατὰ γῆρας, ἢ μελαγχολίαν, ἤ τινα ὁμοιότροπον ἄλλην αἰτίαν· ἡ δὲ σφοδρὰ κατά- 516
109 πληξις ἐπὶ τοῖς ἐξαπιναίως καὶ ἀπροςδοκήτως συμ- P.
βαίνειν εἰωθόσιν· ἡ δὲ ἠρεμία διανοίας, ἐπειδὴ πέφυκέ ποτε ἡσυχάζειν· ἡ δὲ πασῶν ἀρίστη, ἔνθεος κατοχωτική τε μανία, ἣ τὸ προφητικὸν γένος χρῆται. Τῆς μὲν οὖν πρώτης ἐν ταῖς Ἐπινομίδι γραφείσαις ἀραῖς διαμέμνηται. "Παραπληξίαν γὰρ," φησὶν, "καὶ ἀορασίαν καὶ ἔκστασιν διανοίας καταλήψεσθαι τοὺς ἀσεβοῦντας,"**) ὡς μηδὲν διοίσειν τυφλῶν ἐν μεσημβρίᾳ, καθάπερ ἐν βαθεῖ σκότῳ ψηλαφώντων. Τῆς δὲ δευτέρας πολλαχοῦ. "Ἐξέστη γὰρ," φησὶν, "Ἰσαὰκ ἔκστασιν μεγάλην, καὶ εἶπε, τίς οὖν ὁ θηρεύσας μοι θήραν, καὶ ἐνεγκών μοι, καὶ ἔφαγον ἀπὸ πάντων πρὸ τοῦ σε ἐλθεῖν, καὶ εὐλόγησα αὐτὸν, καὶ εὐλογημένος ἔσται."***) Καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰακὼβ ἀπιστοῦντος τοῖς λέγουσιν, ὅτι "Ζῇ Ἰωσὴφ καὶ ἄρχει πάσης γῆς Αἰγύπτου. Ἐξέστη γὰρ," φησὶ, "τῇ διανοίᾳ, οὐ γὰρ ἐπίστευσεν αὐτοῖς."†) Καὶ ἐν Ἐξόδῳ κατὰ τὴν ἐκκλησίαν, 'Τὸ γὰρ ὄρος," φησὶ, "τὸ Σινᾶ ἐκαπνίζετο πᾶν αὐτὸ, διὰ τὸ καταβεβηκέναι τὸν θεὸν ἐπ' αὐτὸ ἐν πυρί· καὶ ἀνέβαινεν ὁ καπνὸς ὡςεὶ ἀτμὶς καμίνου, καὶ ἐξέστη πᾶς ὁ λαὸς

---

*) Gen. 15, 12. — **) Deut. 28, 28. — ***) Gen. 27, 33.
†) Gen. 45, 26.

σφόδρα." *) Καὶ ἐν τῷ Λευϊτικῷ, κατὰ τὴν τ
ἱερέων τελείωσιν, ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, ὁπότε ἐξῆλθε π
ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγε τὰ ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρι
τά τε ὁλοκαυτώματα καὶ τὰ στέατα. Λέγεται
εὐθὺς, "Καὶ εἶδε πᾶς ὁ λαὸς, καὶ ἐξέστη, καὶ ἔ
σεν ἐπὶ πρόςωπον." **) Ἡ γὰρ τοιαύτη ἔκπληξις π
ησιν καὶ κατάπληξιν ἐμποιεῖ. [Ἀλλ' οὐκ ἄξιον θ
μάσαι καὶ ἐπὶ τοῦ Ἡσαῦ, ὅτι εἰδὼς κυνηγεῖν
θηρεύεται καὶ πτερνίζεται, τὴν τέχνην ἐπὶ βλ
κτησάμενος οὐκ ὠφελείᾳ, θηρεύειν δὲ οὐδέπ
ἐσπούδασε; Καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰακὼβ, ὅτι θηρεύει μὴ
θὼν, ἀλλὰ φύσει κινούμενος, καὶ τὸ πάθος φ
τῷ δοκιμαστῇ, ὃς εἰ δόκιμόν ἐστι, διαγνώσεται,
"ἀπὸ πάντων φάγεται;" ***) Πάντα γὰρ τὰ
ἀσκήσεως ἐδώδιμα καθέστηκεν, ἡ ζήτησις, ἡ σ
ψις, ἡ ἀκρόασις, ἡ ἀνάγνωσις, ἡ προσευχὴ, ἡ
κράτεια, ἡ ἐξαδιαφόρησις τῶν ἀδιαφόρων. Α
πάντων δὲ τὰς ἀπαρχὰς δήπουθεν ἔφαγεν, ἀλλ'
πάντα· δεῖ γὰρ ὑπολείπεσθαι καὶ τῷ ἀσκητῇ τ
φὰς οἰκείας, ὡς ἆθλα. "Πρὸ τοῦ σε ἐλθεῖν,"
φυσικῶς. Ἐὰν γὰρ τὸ πάθος εἰσίῃ εἰς τὴν ψυχ
οὐκ ἀπολαύσομεν ἐγκρατείας· ἐλέγχει δὲ καὶ
φαῦλον, ὡς βραδὺν καὶ ὀκνηρὸν, καὶ μελλητὴν π
τὰ παιδείας ἔργα, ἀλλ' οὐ πρὸς τὰ ἀκολασίας. Ἰ
γοδιώκτας οὖν Αἴγυπτος ἔχει πρὸς τὴν τῶν παθ
ἐπισπεύδοντας ἀπόλαυσιν· Μωϋσῆς δὲ ἔμπαλιν μ
σπουδῆς παραγγέλλει τὸ Πάσχα ἐσθίειν, καὶ τὴ
ἀπὸ τούτων διάβασιν εὐωχεῖσθαι. Καὶ ὁ Ἰού
510 φησὶν, "Εἰ μὴ γὰρ ἐμελλήσαμεν, ἤδη ἂν ὑπεστ
M ψαμεν, καὶ κατέβημεν εἰς Αἴγυπτον· δὶς οὖν φη
ἀλλ' ἐκεῖθεν ἐπανεσώθημεν." ††) Εἰκότως καὶ
κὼβ τεθαύμακεν, εἰ ἔτι ἐν σώματι ὁ νοῦς, ὁ Ἰ

---

*) Exod. 19, 18. — **) Lev. 9, 24. — ***) Gen. 27,
†) Ibid. — ††) Gen. 43, 9.

σῆφ, ζῇ πρὸς ἀρετὴν, καὶ ἄρχει τοῦ σώματος, ἀλλ' οὐκ ἄρχεται πρὸς αὐτοῦ.] Καὶ τὰ ἄλλα ἄν τις ἐπιὼν ὑποδείγματα, ἀληθὲς ἰχνεύειν δυνηθείη. Πρόκειται δὲ νῦν οὐ περὶ τούτων ἀκριβολογεῖσθαι, διὸ ἐπὶ τὰ ἐξ ἀρχῆς τρεπτέον. Τῆς δὲ τρίτης ἐννοίας, τὰ περὶ τὴν τῆς γυναικὸς γένεσιν φιλοσοφεῖ. „Ἐπέβαλε γὰρ ὁ θεὸς," φησὶν, „ἔκστασιν ἐπὶ τὸν Ἀδὰμ, καὶ ὕπνωσεν·" *) ἔκστασιν τὴν ἠρεμίαν καὶ ἡσυχίαν τοῦ νοῦ παραλαμβάνων. Ὕπνος γὰρ νοῦ, γρήγορσίς ἐστιν αἰσθήσεως, καὶ γὰρ αἱ γρηγόρσεις τῆς διανοίας, αἰσθήσεως ἀπραξία.

§. 52. Τῆς δὲ τετάρτης, ὃ νῦν σκοποῦμεν. „Περὶ δὲ ἡλίου δυσμὰς ἔκστασις ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν Ἀβραάμ," **) ἐνθουσιῶντος καὶ θεοφορήτου τὸ πάθος. Ἀλλ' οὐχὶ τοῦτο μόνον συνίστησιν αὐτὸν προφήτην, ἀλλὰ καὶ γράμμα ῥητὸν ἐστηλιτευμένον ἱεραῖς βίβλοις. Ἡνίκα τις ἐπεχείρησε τὴν ἐκ φύσεως ἀρετὴν, Σάῤῥαν αὐτοῦ διοικίζειν, ὡς οὐκ ἴδιον σοφοῦ καὶ μόνου κτῆμα, ἀλλὰ παντὸς τοῦ φρόνησιν ἐπιμορφάζοντος. „Ἀπόδος γὰρ," φησὶ, „τῷ ἀνθρώπῳ τὴν γυναῖκα, ὅτι προφήτης ἐστὶ, καὶ προσεύξεται περὶ σοῦ, καὶ ζήσεις. ***) Καὶ παντὶ δὲ ἀνθρώπῳ ἀστείῳ ὁ ἱερὸς λόγος προφητείαν μαρτυρεῖ· προφήτης γὰρ ἴδιον μὲν οὐδὲν ἀποφθέγγεται, ἀλλότρια δὲ πάντα ὑπηχοῦντος ἑτέρου. Φαύλῳ δὲ οὐ θέμις ἑρμηνεῖ γενέσθαι θεοῦ, ὥςτε κυρίως μοχθηρὸς οὐδεὶς ἐνθουσιᾷ, μόνῳ δὲ σοφῷ ταῦτ' ἐφαρμόττει, ἐπεὶ καὶ μόνος ὄργανον θεοῦ ἐστιν ἠχοῦν, κρουόμενον καὶ πληττόμενον ἀοράτως ὑπ' αὐτοῦ. Πάντας γοῦν ὁπόσους ἀνέγραψε δικαίους, κατεχομένους καὶ προφητεύοντας εἰςήγαγε. Νῶε δίκαιος· ἆρ' οὐ καὶ προφήτης εὐθύς; Ἢ τὰς εὐχὰς καὶ κατάρας ἃς ἐπὶ ταῖς αὖθις γενεαῖς ἐποιήσατο, ἔργων ἀληθείᾳ βεβαιωθείσας,

---

*) Gen. 2, 21. — **) Gen. 15, 12. — ***) Gen. 20, 7.

οὐ κατεχόμενος ἐθέσπισε; Τί δὲ Ἰσαάκ; Τί δὲ Ἰακώβ; Καὶ γὰρ οὗτοι διά τε πολλῶν ἄλλων καὶ μάλιστα διὰ τῶν εἰς τοὺς ἐγγόνους προςρήσεων ὁμολογοῦνται προφητεῦσαι. Τὸ γάρ, "Συλλέγητε, ἵνα ἀναγγέλλω τί ἀπαντήσει ὑμῖν ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν,*)" ἐνθουσιῶντος ἦν· ἡ γὰρ τῶν μελλόντων κατάληψις ἀνοι-
511 κειος ἀνθρώπῳ. Τί δὲ Μωϋσῆς; Οὐ προφήτης
M. ᾄδεται πανταχοῦ; Λέγει γάρ, "Ἐὰν γένηται ὑμῶν
προφήτης κυρίου, ἐν ὁράματι αὐτῷ γνωσθήσο-
μαι,"**) Μωϋσῇ δὲ ἐν εἴδει, καὶ οὐ δι' αἰνιγμά- 518
των. Καὶ πάλιν, "Οὐκ ἀνέστη ἔτι προφήτης ὡς P.
Μωϋσῆς, ὃν ἔγνω αὐτὸν κύριος πρόςωπον πρὸς πρόςωπον."***) Παγκάλως οὖν τὸν ἐνθουσιῶντα μηνύει φάσκων· "περὶ ἡλίου δυσμὰς ἔκστασις ἐπέπεσεν."†)

§. 53. Ἥλιον δὲ διὰ συμβόλου τὸν ἡμέτερον νοῦν καλεῖ. Ὅπερ γὰρ ἐν ἡμῖν λογισμός, τοῦτο ἐν κόσμῳ ἥλιος· ἐπειδὴ φωςφορεῖ ἑκάτερος, ὁ μὲν τῷ παντὶ φέγγος αἰσθητὸν ἐκπέμπων, ὁ δὲ ἡμῖν αὐτοῖς τὰς νοητὰς διὰ τῶν καταλήψεων αὐγάς. Ἕως μὲν οὖν ἔτι περιλάμπει καὶ περιπολεῖ ἡμῶν ὁ νοῦς, μεσημβρινὸν οἷα φέγγος εἰς πᾶσαν τὴν ψυχὴν ἀναχέων, ἐν ἑαυτοῖς ὄντες, οὐ κατεχόμεθα· ἐπειδὰν δὲ πρὸς δυσμὰς γένηται κατὰ τὸ εἰκὸς ἔκστασις ἡ ἔνθεος ἐπιπίπτει κατοχωτική τε καὶ μανία. Ὅτε μὲν γὰρ φῶς ἐπιλάμψει τὸ θεῖον, δύεται τὸ ἀνθρώπινον, ὅτε δ' ἐκεῖνο δύει, τοῦτ' ἀνίσχει καὶ ἀνατέλλει. Τῷ δὲ προφητικῷ γένει φιλεῖ τοῦτο συμβαίνειν. Ἐξοικίζεται μὲν γὰρ ἐν ἡμῖν ὁ νοῦς κατὰ τὴν τοῦ θείου πνεύματος ἄφιξιν, κατὰ δὲ τὴν μετανάστασιν αὐτοῦ πάλιν εἰςοικίζεται. Θέμις γὰρ οὐκ ἔστι θνητὸν ἀθανάτῳ συνοικῆσαι. Διὰ τοῦτο ἡ δύσις τοῦ λογισμοῦ

*) Gen. 49, 2. — **) Num. 12, 6. — ***) Deut. 34, 10.
†) Gen. 15, 12.

καὶ τὸ περὶ αὐτὸν σκότος, ἔκστασιν καὶ θεοφόρητον μανίαν ἐγέννησε. Τὸ δὲ ἀκόλουθον προσυφαίνει τῇ γραφῇ, φάσκων, „Ἐῤῥέθη πρὸς Ἀβραάμ." Ὄντως γὰρ ὁ προφήτης, καὶ ὁπότε λέγειν δοκεῖ, πρὸς ἀλήθειαν ἡσυχάζει· καταχρῆται δὲ ἕτερος αὐτοῦ τοῖς φωνητηρίοις ὀργάνοις, στόματι καὶ γλώττῃ, πρὸς μήνυσιν ὧν ἂν θέλῃ. Τέχνῃ δ' ἀοράτῳ καὶ παμμούσῳ ταῦτα κρούων, εὔηχα καὶ παναρμόνια καὶ γέμοντα συμφωνίας τῆς πάσης ἀποτελεῖ.

§. 54. Τίνα δ' ἐστὶν ἃ ἐῤῥέθη προθεσπισθέντα, καλὸν ἀκοῦσαι. Πρῶτον μὲν, ὅτι τῷ φιλαρέτῳ κατοικεῖν οὐ δίδωσιν ὁ θεὸς, ὡς ἐν οἰκείᾳ γῇ, τῷ σώματι, ἀλλὰ παροικεῖν ὡς ἐν ἀλλοδαπῇ μόνον ἐπιτρέπει χώρᾳ. „Γινώσκων γὰρ," φησὶ, „γνώσῃ, ὅτι πάροικον ἔσται τὸ σπέρμα σοῦ ἐν γῇ οὐκ ἰδίᾳ." *) Παντὸς δὲ φαύλου συγγενὲς τὸ σώματος χωρίον, ἐν ᾧ μελετᾷ κατοικεῖν, οὐ παροικεῖν. Ἓν μὲν δὴ παίδευμα τοῦτο· ἕτερον δὲ, ὅτι δουλείαν καὶ κάκωσιν καὶ δεινὴν, ὡς αὐτὸς ἔφη, ταπείνωσιν ἐπάγοντα τῇ ψυχῇ, τὰ κατὰ γῆν ἐστιν οἰκίδια. Νόθα γὰρ καὶ ξένα διανοίας τὰ σώματος ὡς ἀληθῶς πάθη, σαρκὸς ἐκπεφυκότα, ᾗ προσεῤῥίζωνται. Τετρακόσια δὲ ἔτη γίνεται ἡ δουλεία, κατὰ τὰς τῶν τεσσάρων παθῶν δυνάμεις. Ἀρχούσης μὲν γὰρ ἡδονῆς, μετεωρί-
512 ζεται καὶ φυσᾶται τὸ φρόνημα, χαύνῳ κουφότητι
M. ἐξαιρόμενον· ὅταν δὲ ἐπιθυμία κρατήσῃ, ἔρως ἐγγίνεται
τῶν ἀπόντων, καὶ τὴν ψυχὴν ὥσπερ ἀπ' ἀγχόνης ἐλ-
πίδος ἀτελοῦς ἐκρέμασε. Διψᾷ μὲν γὰρ ἀεὶ, πιεῖν δὲ
ἀδυνατεῖ, Ταντάλειον τιμωρίαν ὑπομένουσα. Κατὰ 519
δὲ τὴν τῆς λύπης δυναστείαν συνάγεται καὶ συστέλ- P.
λεται, φυλλοῤῥοούντων καὶ ἀφαναινομένων τρόπῳ δένδρων· τὸ γὰρ εὐθαλὲς αὐτῆς καὶ πῖον ἰσχναίνεται. Φόβου γε μὴν τυραννήσαντος, οὐδεὶς ἔτι μέ-

*) Gen. 15, 13.

νειν ἀξιοῖ, δρασμῷ δὲ καὶ φυγῇ χρῆται, μόνως ἂν οὕτως σωθήσεσθαι προσδοκῶν. Ἐπιθυμία μὲν γὰρ ὁλκὸν ἔχουσα δύναμιν, καὶ ἂν φεύγῃ τὸ ποθούμενον διώκειν ἀναγκάζει· φόβος δ' ἔμπαλιν, ἀλλοτριότητα ἐμποιῶν, διοικίζει, καὶ μακρὰν τοῦ φαινομένου διίστησιν.

§. 55. Αἱ δὲ τῶν λεχθέντων ἡγεμονίαι παθῶν βαρεῖαν τοῖς ἀρχομένοις ἐπάγουσι δουλείαν, ἄχρις ἂν ὁ βραβευτὴς καὶ δικαστὴς θεὸς διακρίνῃ τὸ κακούμενον ἀπὸ τοῦ κακοῦντος, καὶ τὸ μὲν εἰς ἐλευθερίαν ἐξέληται παντελῆ, τῷ δὲ τὰ ἐπίχειρα ὧν ἐξήμαρτεν ἀποδῷ. Λέγεται γάρ, "Τὸ δὲ ἔθνος, ᾧ ἂν δουλεύσωσι, κρινῶ ἐγώ, μετὰ δὲ ταῦτα ἐξελεύσονται ὧδε μετὰ ἀποσκευῆς πολλῆς." *) Ἀνάγκη γὰρ θνητὸν ὄντα τῷ τῶν παθῶν ἔθνει πεισθῆναι, καὶ τὰς οἰκείας τὸν γεννώμενον κῆρας ἀναδέξασθαι· βούλημα δὲ θεοῦ, τὰ σύμφυτα κακὰ τοῦ γένους ἡμῶν ἐπικουφίζειν. Ὥςτε καὶ ἂν ἡμεῖς ἐν ἀρχῇ τὰ οἰκεῖα πεισόμεθα, ὠμῶν γενόμενοι δεσποτῶν δοῦλοι, καὶ ὁ θεὸς τὸ οἰκεῖον ἐργάσεται ἑαυτῷ, ἄφεσιν καὶ ἐλευθερίαν ταῖς ἱκέτισιν αὐτοῦ ψυχαῖς προκηρύξας, οὐ μόνον λύσιν δεσμῶν καὶ ἔξοδον ἐκ τῆς περιφρουρουμένης εἱρκτῆς παρασχόμενος, ἀλλὰ καὶ ἐφόδια δούς, ἅπερ ἀποσκευὴν ἐκάλεσε. Τί δὲ τοῦτ' ἔστιν; Ἐπειδὰν ἄνωθεν ἀπ' οὐρανοῦ καταβὰς ὁ νοῦς ἐνδεθῇ ταῖς σώματος ἀνάγκαις, εἶτα ὑπὸ μηδεμιᾶς δελεασθεὶς οἷα ἀνδρόγυνος ἢ γύνανδρος, τὰ ἡδέα ἀσπάσηται κακά· μείνας δὲ ἐπὶ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως, ἀνὴρ ὄντως τραχηλίζων, ἢ τραχηλίζεσθαι δύναται, τοῖς τῆς ἐγκυκλίου μουσικῆς ἐγγραφεὶς ἅπασιν, ἐξ ὧν θεωρίας λαβὼν ἵμερον, ἐγκράτειαν καὶ καρτερίαν ἐῤῥωμένας ἀρετὰς ἐκτήσατο, μετανιστάμενος, καὶ κάθοδον τὴν εἰς πατρίδα εὑρισκόμενος, πάντ' ἐπάγεται τὰ παιδείας, ἅπερ ἀποσκευὴ καλεῖται.

---

*) Gen. 15, 14.

§. 56. Τοσαῦτα καὶ περὶ τούτων εἰπὼν, ἐπιλέ-
γει, "Σὺ δὲ ἀπελεύσῃ πρὸς τοὺς πατέρας σου, μετ'
εἰρήνης τραφεὶς ἐν γήρᾳ καλῷ." *) Οὐκοῦν οἱ μὲν
ἀτελεῖς καὶ πολεμούμεθα, καὶ δουλεύομεν, καὶ μό-
λις ἀπαλλαγὴν τῶν ἐπικρεμασθέντων φοβερῶν εὑρί-
σκομεν· τὸ δὲ τέλειον γένος, ἀδούλωτον, ἀπολέμητον,
εἰρήνῃ καὶ ἐλευθερίᾳ βεβαιοτάτῃ ἐντρεφόμενον. Δο-
γματικῶς δὲ τὸν ἀστεῖον οὐκ ἀποθνήσκοντα, ἀλλ'
ἀπερχόμενον εἰςήγαγεν, ἵν' ἄσβεστον καὶ ἀθάνατον
ὁ τῆς κεκαθαρμένης ἄκρως ψυχῆς ἀποφανῇ γένος, 520
ἀποδημίᾳ τῇ ἐνθένδε πρὸς οὐρανὸν χρησάμενον, οὐ P.
διαλύσει καὶ φθορᾷ, ἣν ἐπάγειν θάνατος δοκεῖ. Με-
τὰ δὲ τὸ, "Ἀπελεύσῃ," γέγραπται τὸ, "Πρὸς τοὺς
πατέρας σου." Ποίους πατέρας, ἄξιον σκέψασθαι.
Τοὺς μὲν γὰρ ἐν γῇ Χαλδαίων βεβιωκότας, οἷς μό-
νοις ἐνεχρόνισε συγγενέσιν, οὐκ ἂν λέγοι, διότι χρη-
σμῷ τῶν ἀφ' αἵματος διῳκίσθη. "Εἶπε γὰρ," φησὶ,
"κύριος τῷ Ἀβραὰμ, ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ
τῆς συγγενείας σου, καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου,
πρὸς τὴν γῆν ἣν ἄν σοι δείξω, καὶ ποιήσω σε εἰς
ἔθνος μέγα." **) Τὸν γὰρ ἀλλοτριωθέντα ἐπιφρο-
σύνῃ θείᾳ, πῶς ἦν τοῖς αὐτοῖς εὔλογον οἰκειοῦσθαι
πάλιν; Πῶς δὲ τὸν ἔθνους καὶ γένους ἑτέρου μέλ-
λοντα ἔσεσθαι ἡγεμόνα, προςκληροῦσθαι τῷ παλαιῷ;
Οὐ γὰρ ἂν ἐχαρίζετο καινὸν τρόπον τινὰ καὶ νέον
ἔθνος, καὶ γένος αὐτῷ ὁ θεὸς, εἰ μὴ τοῦ ἀρχαίου κα-
τὰ τὸ παντελὲς ἀπεσχοίνιζεν. Ἐθνάρχης γὰρ καὶ
γενάρχης ὡς ἀληθῶς ἐστιν οὗτος, ἀφ' οὗ καθάπερ
ἀπὸ ῥίζης, τὸ θεωρητικὸν καὶ σκεπτικὸν τῶν τῆς φύ-
σεως πραγμάτων ἀνεβλάστησεν ἔρνος, ὄνομα Ἰσραήλ·
ἐπεὶ καὶ "τὰ παλαιὰ ἐκ προσώπου νέων ἐκφέρειν διεί-
ρηται." ***) Ποῦ γὰρ ἀρχαιολογίας ἔτι καὶ παλαιῶν
καὶ κατημαξευμένων ἐθῶν ὄφελος, οἷς ἐξαπιναίως

---

*) Gen. 15, 15. — **) Gen. 12, 1. — ***) Lev. 26, 10.

οὐδὲν προςδοκήσασιν ἀθρόα καὶ νέα ὤμβρησεν ἀγαθά;

§. 57. Πατέρας οὖν, οὐχ ὧν μετανάστατος ἐγένετο ἡ ψυχὴ, καλεῖ τοὺς ἐν τοῖς Χαλδαϊκοῖς κατωρυγμένους μνήμασιν, ἀλλ' ὡς μὲν ἔνιοί φασιν, ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας· τῶν γὰρ κατὰ γῆν ἁπάντων τὴν φύσιν διὰ τούτων λόγος ἔχει συνίστασθαι. Ὡς δέ τινες νομίζουσι, τὰς ἀρχετύπους ἰδέας, τὰ νοητὰ καὶ ἀόρατα ἐκεῖνα τῶν αἰσθητῶν καὶ ὁρωμένων τούτων παραδείγματα, πρὸς ἃ τὴν τοῦ σοφοῦ διάνοιαν μετοικίζεσθαι. Τινὲς δὲ πατέρας ὑπετόπασαν εἰρῆσθαι τὰς τέσσαρας ἀρχάς τε καὶ δυνάμεις, ἐξ ὧν συνέστηκεν ὁ κόσμος, γῆν, ὕδωρ, ἀέρα καὶ πῦρ. Εἰς γὰρ ταύτας ἕκαστον τῶν γενομένων φασὶν ἀναλύεσθαι δεόντως. Καθάπερ γὰρ ὀνόματα καὶ ῥήματα, καὶ τὰ λόγου μέρη πάντα, συνέστηκε μὲν ἐκ τῶν τῆς γραμματικῆς στοιχείων, ἀναλύεται δὲ πάλιν εἰς ἔσχατα ἐκεῖνα· τὸν αὐτὸν τρόπον ἕκαστος ἡμῶν συγκραθεὶς ἐκ τῶν τεσσάρων, καὶ ἀφ' ἑκάστης οὐσίας δανεισάμενος μικρὰ μόρια,
514 καθ' ὡρισμένας περιόδους καιρῶν ἐκτίνει τὸ δά-
M. νειον· εἰ μέν τι ξηρὸν ᾖ, ἐπιδιδοὺς γῇ· εἰ δέ τι ὑ-
γρὸν, ὕδατι· εἰ δὲ ἔνθερμον, πυρί· εἰ δὲ ψυχρὸν, ἀέρι. Τὰ μὲν σωματικὰ, ταῦτα· τὸ δὲ νοερὸν καὶ οὐράνιον τῆς ψυχῆς γένος, πρὸς αἰθέρα τὸν καθαρώτατον, ὡς πρὸς πατέρα ἀφίξεται. Πέμπτη γὰρ, 521
ὡς ὁ τῶν ἀρχαίων λόγος, ἔστω τις οὐσία κυκλοφο- P.
ρητικὴ, τῶν τεσσάρων κατὰ τὸ κρεῖττον διαφέρουσα, ἐξ ἧς οἵ τε ἀστέρες καὶ ὁ σύμπας οὐρανὸς ἔδοξε γεγενῆσθαι, ἧς κατὰ τὸ ἀκόλουθον θετέον καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν ἀπόσπασμα.

§. 58. Τὸ δὲ "μετ' εἰρήνης τραφεὶς" οὐκ ἀπὸ σκοποῦ προςδιώρισται, ἀλλ' ὅτι σχεδὸν τὸ πλεῖστον ἀνθρώπων γένος, ἐπὶ πολέμῳ καὶ τοῖς ἐκ πολέμου κακοῖς πᾶσι τρέφεται. Πόλεμος δὲ ὁ μὲν ἀπὸ τῶν ἐκτός ἐστιν, ὃν ἀδοξία καὶ δυσγένεια καὶ τὰ ὁμοιό-

τροπα ἐπάγουσιν. Ὁ δὲ ἀπὸ τῶν ἐμφυλίων κατὰ μὲν τὸ σῶμα; ἀσθένειαι, λῶβαι, πηρώσεις παντελεῖς, καὶ [illegible]ρῶν σωρὸς ἄλλων ἀμυθήτων· κατὰ δὲ τὴν ψυχήν, πάθη, νοσήματα, ἀῤῥωστήματα, δι᾽ ἀφροσύνης καὶ ἀδικίας καὶ τῶν ὁμοιοτυράννων χαλεπαὶ καὶ βαρύταται ἐπαναστάσεις, καὶ ἀκαθαίρετοι δυνάμεις. "Μετ᾽ εἰρήνης οὖν τραφεὶς" ὁ γαληνὸν καὶ εὔδιον κτησάμενος βίον, εὐδαίμονα ὡς ἀληθῶς καὶ μακάριον. Πότε οὖν τοῦτο συμβήσεται; Ὅταν εὐοδῇ μοι τὰ ἐκτὸς πρὸς εὐπορίαν καὶ εὐδοξίαν· εὐοδῇ τὰ σώματος πρὸς ὑγείαν τε καὶ ἰσχύν· εὐοδῇ δὲ καὶ τὰ ψυχῆς πρὸς ἀπόλαυσιν ἀρετῶν. Χρῄζει γὰρ ἕκαστον οἰκείων δορυφόρων. Δορυφορεῖται δὲ σῶμα μὲν εὐδοξίᾳ καὶ περιουσίᾳ καὶ ἀφθονίᾳ πλούτου· ψυχὴ δέ, τῷ τοῦ σώματος ὁλοκλήρῳ καὶ κατὰ πάντα ὑγιεινῷ· ὁ δὲ νοῦς ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς ἐπιστήμαις θεωρημάτων. Ἐπεὶ ὅτι γε εἰρήνης, οὐχ ἣν αἱ πόλεις ἄγουσι, μέμνηται, σαφές ἐστι τοῖς ἐντυγχάνουσι ταῖς ἱεραῖς γραφαῖς· μεγάλους γὰρ καὶ βαρεῖς πολέμους Ἀβραὰμ ἀνεδέξατο, οὓς καθῃρηκὼς φαίνεται. Καὶ ἡ τῆς πατρῴας μέντοι γῆς ἀπόλειψις μετανισταμένῳ καὶ πόλιν οἰκῆσαι μὴ δυναμένῳ, φερομένῳ δὲ ὧδε καὶ ἐκεῖσε, καὶ ἐρήμους καὶ ἀτριβεῖς ὁδοὺς ἀλωμένῳ, τῷ μὴ θεοπροπίοις καί τισι θεσφάτοις πεπιστευκότι βαρὺς ἦν πόλεμος. Ἀλλὰ δεῖ γὰρ καὶ τρίτον τι τῶν φοβερῶν προσενδαψιλεύσασθαι, λιμὸν μεταναστάσεως καὶ πολέμου κακῶν χείρονα. Ποίαν οὖν εἰρήνην ἤγαγεν; Τὸ γάρ, οἶμαι, μετανίστασθαι, καὶ ἀνίδρυτον εἶναι, καὶ βασιλεῦσιν ἀμάχοις ἐναντιοῦσθαι μὴ δυνάμενον, καὶ λιμῷ πιέζεσθαι, πόλεμον οὐχ ἕνα, πολλοὺς δὲ καὶ πολυτρόπους ἔοικε μηνύειν. Ἀλλ᾽ ἔν γε ταῖς δι᾽ ὑπονοιῶν ἀποδόσεσιν, εἰρήνης ἀκράτου δεῖγμα
5 ἕκαστον αὐτῶν εἶναι συμβέβηκε. Παθῶν γὰρ ἔνδεια, καὶ λιμός, καὶ καθαίρεσις ἐχθρῶν ἀδικημάτων, καὶ μετανάστασις ἀπὸ Χαλδαϊκῆς δόξης πρὸς τὴν φιλόθεον, τουτέστιν ἀπὸ τοῦ γεγονότος αἰσθητοῦ

F 2

πρὸς τὸ νοητὸν καὶ πεποιηκὸς αἴτιον, εὐνομίαν καὶ εὐστάθειαν κατασκευάζουσιν. Ὑπισχνεῖται δὲ τῷ τοιαύτην ἄγοντι εἰρήνην, καλὸν γῆρας, οὐ δήπου τὸ πολυχρόνιον, ἀλλὰ τὸ μετὰ φρονήσεως ζῆν. Τὸ γὰρ εὐήμερον πολυετίας κρεῖττον, ὅσῳ καὶ βραχύτερον φῶς σκότους αἰωνίου. "Μίαν γὰρ ἡμέραν," ὑγιῶς εἶπέ τις προφήτης ἀνὴρ, "βούλεσθαι βιῶναι μετὰ ἀρετῆς, ἢ μυρία ἔτη ἐν σκιᾷ τοῦ θανάτου·" *) σκιὰν τὸν φαῦλον αἰνιττόμενος βίον. Τὸ δὲ αὐτὸ καὶ νῦν ἔργῳ μᾶλλον ἢ ῥήματι διασυνίστησι Μωϋσῆς. Ὃν γὰρ ἀναγράφει γήρᾳ χρησόμενον καλῷ, τῶν πρὸ αὐτοῦ σχεδὸν ἁπάντων ὀλιγοχρονιώτατον εἰσήγαγε· φιλοσοφῶν καὶ διδάσκων ἡμᾶς, τίς ὁ πρὸς ἀλήθειαν εὐγήρως ἐστὶν, ἵνα μὴ παλαιὸν τῦφον ἐπὶ τοῦ φανεροῦ σώματός ποτε ἀναδεξώμεθα, γέμοντα αἰσχύνης καὶ πολλῶν ὀνειδῶν· ἀλλ' εὐβουλίαν καὶ σταθερότητα ψυχῆς ἰδόντες, τὸ γέρως ἀδελφὸν καὶ παρώνυμον καλὸν γῆρας ἐπιφημίσωμέν τε καὶ μαρτυρήσωμεν. Δογματικῶς οὖν ἄκουε κατὰ τὸν νομοθέτην μόνον τὸν ἀστεῖον εὐγήρων καὶ μακροβιώτατον· ὀλιγοχρονιώτατον δὲ τὸν φαῦλον, ἀποθνήσκειν μανθάνοντα, μᾶλλον δὲ τὴν ἀρετῆς ζωὴν ἤδη τετελευτηκότα.

§. 59. Λέγεται δὲ ἑξῆς, "Τετάρτη γενεᾷ ἀποστραφήσονται ὧδε," οὐχ ἵνα μόνον αὐτῷ μηνυθῇ ὁ χρόνος, ἐν ᾧ τὴν ἱερὰν οἰκήσουσι γῆν, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ καὶ τὴν τελείαν ἀποκατάστασιν ἀρετῆς παραστῆσαι. Γίνεται δὲ ὡσανεὶ τετάρτη γενεᾷ, ὃν δὲ τρόπον, ἄξιον συνδιασκέψασθαι. Ἀποκυηθὲν τὸ βρέφος ἄχρι τῆς πρώτης ἑπταετίας ἐν ἡλικίᾳ τῇ παιδικῇ φύσεως ἀκραιφνοῦς μεμοίραται, λείῳ μάλιστα ἐμφεροῦς, ἀκηράτοις ἀγαθῶν καὶ κακῶν χαρακτῆρσι μήπω τετυπωμένῃ. Καὶ γὰρ ὅσα γράφεσθαι δοκεῖ,

---

*) Psalm. 84 (83), 11.

δι' ὑγρότητα ἐπαλειφόμενα συγχεῖται. Πρώτη μὲν
ἥδε ὡςανεὶ γενεὰ ψυχῆς. Δευτέρα δὲ, ἥτις μετὰ
τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, κακοῖς ἄρχεται συζῆν, ἅ τε
ἐξ ἑαυτῆς εἴωθε γεννᾶν, καὶ ὅσα παρὰ τῶν ἄλλων
ἀσμένως δέχεται. Διδάσκαλοί τε γὰρ ἁμαρτημάτων
μυρίοι, τίτθαι, καὶ παιδαγωγοὶ, καὶ γονεῖς, καὶ οἱ
κατὰ πόλεις γεγραμμένοι νόμοι καὶ ἄγραφοι, θαυ-
μάζοντες ἃ χρὴ γελᾶσθαι· καὶ ἄνευ τῶν διδαξάν-
των αὐτομαθής ἐστιν αὕτη πρὸς ὑπαίτια, ὡς ὑπ'
εὐφορίας ἀεὶ κακῶν βρίθειν. "Ἔγκειται γὰρ," φη-
16 σὶν, "ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ
πονηρὰ ἐκ νεότητος." *) Ἥδε ἐστὶν ἡ ἐπαρατω-
τάτη γενεὰ μὲν συμβολικῶς, κυρίως δὲ ἡλικία, καθ'
ἣν τό τε σῶμα ἡβᾷ, καὶ ἡ ψυχὴ πεφύσηται, τῶν
ἐντυφομένων ἀναῤῥιπιζομένων παθῶν, ἅλωάς τε καὶ
στάχυας καὶ πεδία καὶ ὅσα ἂν τύχῃ καταπιμπράν- 523
των. Ταύτην τὴν ἐπίνοσον γενεὰν ἢ ἡλικίαν ὑπό P.
τινος τρίτης, οἷα ὑπὸ ἰατρικῆς φιλοσοφίας, νοσηλευ-
θῆναι χρὴ, κατεπασθεῖσαν λόγοις ὑγιεινοῖς καὶ σωτη-
ρίοις, δι' ὧν κένωσιν μὲν ἐνδέξεται τῆς ἀμέτρου τῶν
ἁμαρτημάτων πλησμονῆς· πλήρωσιν δὲ λιμηρᾶς κε-
νώσεως τῶν κατορθωμάτων καὶ ἐρημίας δεινῆς. Με-
τὰ τὴν θεραπείαν οὖν ταύτην, τετάρτη γενεᾷ φύεται
ψυχῇ δύναμίς τε καὶ ῥώμη, κατὰ τὴν τῆς φρονήσεως
βεβαιοτάτην ἀνάληψιν, καὶ τὸ ἐν ἁπάσαις ἀρεταῖς
ἀκλινές τε καὶ πάγιον. Τοῦτ' ἔστι τὸ λεγόμενον,
"Τετάρτη γενεᾷ ἀποστραφήσονται ὧδε." **) Κατὰ
γὰρ τὸν δειχθέντα τέταρτον ἀριθμὸν ἀποστραφεῖσα
τοῦ διαμαρτάνειν ἡ ψυχὴ κληρονόμος ἀποδείκνυται
σοφίας. Πρῶτος μὲν γὰρ ἀριθμὸς, καθ' ὃν οὔτε
ἀγαθῶν οὔτε κακῶν ἔννοιαν λαβεῖν ἔστιν, ἀτυπώ-
του ψυχῆς ὑπαρχούσης. Δεύτερος δὲ, καθ' ὃν φορᾷ
τῶν ἁμαρτημάτων χρώμεθα. Τρίτος δὲ, ἐν ᾧ θε-

---

*) Gen. 8, 21. — **) Gen. 15, 16.

ῥαπευόμεθα, τὰ νοσερὰ διωθούμενοι, καὶ τὴν ἀκμὴν
τῶν παθῶν ἀφηβῶντες. Τέταρτος δὲ, ἐν ᾧ παν-
τελοῦς ὑγείας καὶ ῥώσεως μεταποιούμεθα, ὁπότε
ἀποστρεφόμενοι τὰ φαῦλα, καλοῖς ἐγχειρεῖν δοκοῦμεν,
πρότερον δὲ οὐκ ἔξεστι.

§. 60. Τὸ δὲ ἄχρι τίνος, αὐτὸς μηνύει, λέγων,
„Οὔπω γὰρ ἀναπεπλήρωνται αἱ ἀνομίαι τῶν Ἀμ-
μοῤῥαίων." *) Δίδωσι δὲ ἀφορμὴν τοῖς ἀσθενεστέ-
ροις τὰ τοιαῦτα, ὡς ὑπολαμβάνειν, ὅτι Μωϋσῆς εἱ-
μαρμένην καὶ ἀνάγκην ὡς αἰτίας τῶν γενομένων
ἁπάντων εἰςάγει. Χρὴ δὲ μὴ ἀγνοεῖν, ὅτι ἀκολου-
θίαν μὲν καὶ εἱρμὸν καὶ ἐπιπλοκὰς αἰτιῶν, ἅτε φι-
λόσοφος καὶ θεοφράδμων ἀνὴρ ὢν, οἶδε. Τούτοις
δὲ οὐκ ἀνάπτει τὰς τῶν γινομένων αἰτίας. Ἐφαν-
τασιώθη γὰρ πρεσβύτερον ἄλλο ἐποχούμενον τοῖς
ὅλοις, ἡνιόχου τρόπον ἢ κυβερνήτου. Πηδαλιουχεῖ
γὰρ τὸ κοινὸν τοῦ κόσμου σκάφος, ᾧ τὰ πάντα ἐμ-
πλεῖ, καὶ τὸ πτηνὸν ἅρμα, τὸν σύμπαντα οὐρανὸν,
ἡνιοχεῖ, χρώμενον αὐτεξουσίῳ καὶ αὐτοκράτορι βα-
σιλείᾳ. Τί οὖν καὶ περὶ τούτων λεκτέον; Ἑρμηνεύ-
ονται Ἀμμοῤῥαῖοι „λαλοῦντες." Τὸ δὲ μέγιστον
ἀγαθὸν ἀνθρώπῳ δωρηθὲν ὑπὸ φύσεως, τὸν λόγον,
μυρίοι τῶν λαβόντων διέφθειραν, ἀχαρίστως καὶ
ἀπίστως τῇ δούσῃ προςενεχθέντες. Οὗτοι δέ εἰσιν
οἱ κόλακες, οἱ γόητες, οἱ πιθανῶν σοφισμάτων εὑ-
517 ρεταὶ, φενακίσαι καὶ παραχρούσασθαι μᾶλλον εὖ
M. εἰδότες, τοῦ δὲ ἀψευδεῖν οὐ πεφροντικότες. Ἐπι-
τηδεύουσι μέντοι καὶ ἀσάφειαν· ἀσάφεια δὲ βαθὺ
σκότος ἐν λόγῳ, κλέπταις δὲ συνεργὸν τὸ σκότος.
Οὗ χάριν Μωϋσῆς τὸν ἀρχιερέα δηλώσει καὶ ἀλη- 524
θείᾳ διακεκόσμηκεν, ἀρίδηλον ἀξιῶν εἶναι καὶ ἀλη- P.
θῆ τὸν τοῦ σπουδαίου λόγον. Οἱ δὲ πολλοὶ τὸν
ἄδηλον καὶ ψευδῆ μεταδιώκουσιν, ᾧ συνεπιγράφεται·

*) Gen. 15, 16.

πᾶς ὁ τῶν ἀγελαίων καὶ ἠμελημένων ἀνθρώπων ἀπατώμενος ὄχλος. Ἕως μὲν οὖν "οὐκ ἀναπεπλήρωνται τὰ ἁμαρτήματα τῶν Ἀμμοῤῥαίων," *) τουτέστι τῶν σοφιστικῶν λόγων διὰ τὸ ἀνεξέλεγκτον, ἀλλ᾽ ἔτι εὐδίολκον ἔχοντα δύναμιν ταῖς πιθανότησιν ἡμᾶς ἐπάγεται, ἀποστραφῆναι καὶ καταλιπεῖν αὐτὰ οὐ δυνάμενοι, τῷ δελεάζεσθαι καταμένομεν. Ἐὰν δὲ πᾶσαι αἱ ψευδεῖς πιθανότητες διελεγχθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀληθῶν πίστεων, καὶ πλήρεις αὐτῶν καὶ ἐπιχειλεῖς αἱ ἁμαρτίαι περιφανῶσιν, ἀποδρασόμεθα ἀμεταστρεπτὶ, καὶ μονονοὺ τὰ ἀπόγεια ἀράμενοι, τῆς τῶν ψευσμάτων καὶ σοφισμάτων χώρας ἐξαναχθησόμεθα, τοῖς ἀληθείας ναυλοχωτάτοις ὑποδρόμοις καὶ λιμέσιν ἐνορμίσασθαι ἐπειγόμενοι. Τοιοῦτον δὴ τὸ δηλούμενον ὑπὸ τῆς προτάσεως, ἀμήχανον ἀποστραφῆναι καὶ μισῆσαι καὶ καταλιπεῖν τὸ πιθανὸν ψεῦδος, εἰ μὴ τὸ περὶ αὐτὸ ἁμάρτημα πλῆρες ἀναφανῇ καὶ τέλειον. Ἀναφανεῖται δὲ ἐκ τοῦ μὴ παρέργως διελεγχθῆναι, κατὰ τὴν ἀληθοῦς ἀντίταξιν καὶ βεβαίωσιν.

§. 61. Λέγει δὲ ἑξῆς, "Ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ὁ ἥλιος πρὸς δυσμὰς, φλὸξ ἐγένετο," **) δηλῶν, ὅτι ἀρετὴ πρᾶγμά ἐστιν ὀψίγονον, καὶ μὴν ὡς ἔφασάν τινες, πρὸς αὐταῖς ταῖς τοῦ βίου δυσμαῖς βεβαιούμενον. Ἀρετὴν δὲ ἀπεικάζει φλογί. Καθάπερ γὰρ ἡ φλὸξ καίει μὲν τὴν παραβληθεῖσαν ὕλην, φωτίζει δὲ τὸν γείτονα ἀέρα· τὸν αὐτὸν τρόπον ἐμπίπρησι μὲν τὰ ἁμαρτήματα ἡ ἀρετὴ, φέγγους δὲ τὴν ὅλην ἀναπίμπλησι διάνοιαν. Ἀλλὰ γὰρ ἔτι τῶν ἀδιαιρέτων καὶ ἀμερίστων λόγων ἐπικρατούντων ταῖς πιθανότησιν, οὓς Ἀμμοῤῥαίους ἀνακαλεῖ, περιφανεστάτην καὶ ἄσκιον αὐγὴν ἰδεῖν οὐ δυνάμεθα· κλιβάνου δὲ εἰλικρινὲς πῦρ οὐκ ἔχοντος, ἀλλ᾽ ὡς αὐτὸς ἔφη, καπνιζομένου τρόπον διακείμεθα, σπινθῆρσι μὲν τοῖς ἐπιστή-

---

*) Gen. 15, 16. — **) Gen. 15, 17.

μης ὑποτυφόμενοι, μήπω δὲ πυρὶ καθαρῷ δοκιμασθῆναι καὶ κραταιωθῆναι δυνάμενοι. Πολλὴ δὲ τῷ σπείραντι τοὺς σπινθῆρας χάρις, ἵνα μὴ νεκρῶν τρόπον σωμάτων ὁ νοῦς καταψυγῇ, ἀλλ᾽ ἔνθερμος ὢν καὶ ἀλεαινόμενος ὑπεκκαύμασιν ἀρετῆς ζωπυρῆται, μέχρι τοῦ τὴν εἰς πῦρ ἱερὸν, ὡς ὁ Ναδὰβ καὶ Ἀβιοὺδ, δέξασθαι μεταβολήν. Καπνὸς δὲ γίνεται μὲν πρὸ
518 πυρὸς, δακρύειν δὲ βιάζεται τοὺς πλησιάζοντας. Ἀμ-
M. φότερα δὲ φιλεῖ συμβαίνειν. Τοῖς γὰρ ἀρετῆς ἀγγέ-
λοις προχορεύοντες τελειότητα ἐλπίζομεν, κἂν εἰ
μήπω δυναίμεθα τυχεῖν αὐτῆς, οὐκ ἀδακρυτὶ διάγο- 525
μεν ἀνιώμενοι. Πολὺς γὰρ ὅταν ἵμερος ἐντακῇ, πρὸς P.
τὴν τοῦ ποθουμένου θήραν ἐπισπεύδει, καὶ ἄχρι τοῦ καταλαβεῖν κατηφεῖν ἀναγκάζει. Κλιβάνῳ δὲ οὖν ἐξωμοίωσε τὴν ψυχὴν τοῦ φιλομαθοῦς καὶ ἐλπίδα τελειώσεως ἔχοντος, ἐπειδὴ τροφῆς πεττομένης ἑκάτερον ἀγγεῖόν ἐστιν, ὁ μὲν τῆς διὰ σιτίων φθαρτῶν, ἡ δὲ τῆς δι᾽ ἀφθάρτων ἀρετῶν. Αἱ δὲ λαμπάδες τοῦ πυρὸς αἱ δᾳδουχούμεναι, τοῦ δᾳδούχου θεοῦ κρίσεις εἰσὶν, αἱ λαμπραὶ καὶ διαυγεῖς, αἷς ἔθος μέσαις τῶν διχοτομημάτων, λέγω δὲ τῶν ἐναντιοτήτων, ἐξ ὧν ἅπας ὁ κόσμος συνέστηκε, διάγειν. Λέγεται γὰρ, "Λαμπάδες πυρὸς, αἳ διῆλθον μέσον τῶν διχοτομημάτων," *) ἵνα γνῷς, ὅτι αἱ θεῖαι δυνάμεις διὰ μέσων καὶ πραγμάτων καὶ σωμάτων ἰοῦσαι, φθείρουσι μὲν οὐδὲν, — μένει γὰρ ἀπαθῆ τὰ διχοτομήματα, — διαιροῦσι δὲ καὶ διαστέλλουσι σφόδρα καλῶς τὰς ἑκάστων φύσεις.

§. 62. Τῆς οὖν τῶν εἰρημένων ἐπιστήμης κληρονόμος δεόντως ἀποδείκνυται ὁ σοφός. "Ἐν γὰρ τῇ ἡμέρᾳ," φησὶν, "ἐκείνῃ συνέθετο κύριος τῷ Ἀβραὰμ διαθήκην λέγων· τῷ σπέρματί σου δώσω τὴν γῆν ταύτην." Ποίαν γῆν δηλοῖ, εἰ μὴ τὴν προειρημένην,

ν' ἣν ποιεῖται τὴν ἀναφοράν; Ἧς ἐστιν ὁ καρπὸς
ιτάληψις ἀσφαλὴς καὶ βεβαιοτάτη τῆς τοῦ θεοῦ σο-
ίας, καθ' ἣν τὰ σύμπαντα τοῖς τομεῦσιν ἑαυτοῦ
φυλάττει ἀπαθῆ τὰ ἀγαθὰ κακοῦ, κατὰ τὰ ἐπὶ
ἐς τὴν γένεσιν ἀφθάρτοις. Εἶτ' ἐπιλέγει, "Ἀπὸ
οῦ ποταμοῦ Αἰγύπτου, ἕως τοῦ ποταμοῦ τοῦ μεγά-
ου, ποταμοῦ Εὐφράτου," δηλῶν, ὅτι οἱ τέλειοι τὰς
ὶν ἀρχὰς ἔχουσιν ἀπὸ σώματος καὶ αἰσθήσεως, καὶ
ῶν ὀργανικῶν μερῶν, ὧν ἄνευ ζῆν οὐκ ἔστι, — χρή-
ιμα γὰρ πρὸς τὴν ἐν τῷ μετὰ σώματος βίῳ παι-
ίαν, — τὰ δὲ τέλη ἐπὶ τὴν τοῦ θεοῦ σοφίαν, τὸν
γαν ὡς ἀληθῶς ποταμὸν, χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης καὶ
ὶν ἄλλων ἀγαθῶν πλημμυροῦντα. Οὐ γὰρ "ἀπὸ
ῦ ποταμοῦ Εὐφράτου ἕως τοῦ Αἰγυπτίου ποταμοῦ"
ν χώραν περιέγραψεν, — οὐ γὰρ ἂν ἀρετὴν εἰς τὰ
ματικὰ πάθη κατεβίβασεν, — ἀλλ' ἔμπαλιν "ἀπὸ
ῦ Αἰγυπτίου ἕως τοῦ μεγάλου Εὐφράτου." Ἀπὸ
ρ τῶν θνητῶν αἱ οἰκειώσεις γίνονται πρὸς τὰ
ρθαρτα.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΙΣ ΤΑ ΠΡΟΠΑΙΔΕΥΜΑΤΑ ΣΥΝΟΔΟΥ.

DE CONGRESSU QUAERENDAE ERUDITIONIS GRATIA.

(Cf. Gen. 16, 1—6.)

Sarae symbolo docetur, virtutem malarum quidem rerum sterilem, bonarum vero fecundissimam esse (1). Has ut virtus nobis pariat, quam maxime optandum; nam ita demum vitam felicem exigemus (2). Id autem nobis non continget, nisi ante cum famula virtutis l. sapientiae (Agare) congressi fuerimus (3), qua innuuntur artes mediae l. encyclicae, grammatica, geometria etc., quibus solis ducti aditum ad virtutem inveniemus (4). Artes illae (Agar) Aegyptiae in genere dicuntur, propterea quod corporis sensus (Aegyptus) adhibendi ad percipiendas res, quas docent (5). Artes hae placant et acuunt animum, facultatem loquendi praebent, vitamque exhilarant (6), dummodo adhibeamus exercitationem et patientiam (7), atque memoriam et reminiscentiam (8). Ad lucidam veritatis cognitionem nos perducunt, vitaeque benefactis ornandae reddunt idoneos (10). Fugiendum tamen vanum syllabomachiarum et falsarum opinionum studium, quippe quibus pravi mores nascantur (11. 12). Fugienda etiam levitas eorum, qui audiunt quidem virtutis praecepta, at non iuxta audita agunt (13). Neque diutius inhaerendum encyclopaediae, ne nos eius finem summum, sapientiam, attingere praepediat (14). Quod

post decennium Agar Abramo tradita dicitur, id nobis documento sit, hominem quidem per decem primos vitae annos sensibus solis deditum esse (15), hos vero deinceps saniori institutione esse regendos (16). Interiorem denarii numeri naturam non encyclici soli viderunt, sed etiam Moyses, qui permulta secundum eius naturam instituit (17-21). Coëundum igitur cum Agare, ut institutione encyclica praemuniti brevi sapientiam veram discamus (22). Ut enim benefacta edamus, concipiamus necesse est rectas honesti notiones (24), quas inveniemus, si non solis artibus encyclicis immorabimur, sed philosophiae etiam sublimiori operam dabimus (25 et 26). Optimum nobis contingit, si aerumnis tolerandis emendamur, quales deo volente Israelitae in deserto subierunt (27-29); ita enim virtutis et amoris divini participes reddimur (30. 31).

---

519 §. 1. „Σάῤῥα δὲ ἡ γυνὴ Ἀβραὰμ οὐκ ἔτικτεν 424
M. αὐτῷ. Ἦν δὲ αὐτῇ παιδίσκη Αἰγυπτία, ᾗ ὄνομα P.
Ἄγαρ. Εἶπε δὲ Σάῤῥα πρὸς Ἀβραάμ, ἰδοὺ, συνέκλεισέ με ὁ κύριος τοῦ μὴ τίκτειν, εἴςελθε πρὸς τὴν παιδίσκην μου, ἵνα τεκνοποιήσῃς ἐξ αὐτῆς." *) Τὸ Σάῤῥας ὄνομα μεταληφθέν ἐστιν "ἀρχή μου·" φρόνησις δὲ ἡ ἐν ἐμοὶ, καὶ σωφροσύνη ἡ ἐν ἐμοὶ, καὶ ἡ ἐπὶ μέρους δικαιοσύνη, καὶ ἑκάστη τῶν ἄλλων ἀρετῶν, ἣν περὶ ἐμὲ μόνον εἶναι συμβέβηκεν, ἀρχή ἐστιν ἐμοῦ μόνου. Ἐπιστατεῖ γάρ μου καὶ ἡγεμονεύει πειθαρχεῖν ἐγνωκότος, βασιλὶς ἐκ φύσεως ὑπάρχουσα. Ταύτην Μωϋσῆς, τὸ παραδοξότατον, καὶ στεῖραν ἀποφαίνει καὶ πολυγονωτάτην, εἴ γε τὸ πολυανθρωπότατον τῶν ἐθνῶν ἐξ αὐτῆς ὁμολογεῖ γενέσθαι. Τῷ γὰρ ὄντι ἡ ἀρετὴ πρὸς μὲν τὰ φαῦλα πάντα ἐστείρωται, τῶν δὲ ἀγαθῶν εὐτοκίᾳ χρῆται τοιαύτῃ, ὡς μηδὲ μαιευτικῆς τέχνης δεῖσθαι· φθάνει γὰρ ἀποτίκτουσα. Τὰ μὲν οὖν ζῶα καὶ φυτὰ

---

*) Gen. 16, 1.

διαλείποντα τὸν πλείω χρόνον ἅπαξ ἢ δὶς τὸ πλεῖστον τοὺς οἰκείους δι᾽ ἐνιαυτοῦ φέρει καρποὺς, καθ᾽ ὃν ἔταξεν ἀριθμὸν ἑκάστοις ἡ φύσις, ἐναρμοζόμενοι ταῖς ἐτησίοις ὥραις· ἀρετὴ δὲ οὐ διαλείπουσα ἀνελλιπῶς δὲ καὶ ἀδιαστάτως κατὰ τοὺς ἀμερεῖς χρόνους ἀεὶ γεννᾷ, βρέφη μὲν οὐδαμῶς, λόγους δὲ ἀ-
520 στείους, καὶ βουλὰς ἀνεπιλήπτους, καὶ ἐπαινετὰς
M. πράξεις.

§. 2. Ἀλλ᾽ οὔτε πλοῦτος, ᾧ μὴ δυνατόν ἐστι χρῆσθαι, τοὺς κεκτημένους ὠφελεῖ, οὔτε ἡ φρονήσεως εὐτοκία, ἐὰν μὴ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς τὰ ὠφέλιμα τίκτῃ. Τοὺς μὲν γὰρ εἰς ἅπαν ἀξίους ἔκρινε τῆς συμβιώσεως αὐτῆς, οἱ δ᾽ οὔπω ἡλικίαν ἔδοξαν ἔχειν, ὡς ἐπαινετῆς καὶ σώφρονος οἰκουρίας ἀνέχεσθαι. Οἷς τὰ προτέλεια τῶν γάμων ἐφῆκε ποιεῖσθαι, ἐλπίδα καὶ τοῦ θύσειν τοὺς γάμους παρασχοῦσα. Σάῤῥα οὖν, ἡ ἄρχουσά μου τῆς ψυχῆς ἀρετὴ, ἔτικτε μὲν, οὐκ ἔτικτε δ᾽ ἐμοί — οὐ γὰρ ἠδυνάμην πω νέος ὢν τὰ γεννήματα αὐτῆς παραδέχεσθαι — τὸ φρονεῖν, τὸ δικαιοπραγεῖν, τὸ εὐσεβεῖν, διὰ τὸ πλῆθος τῶν νόθων παιδίων, οὓς ἀπεκύησάν μοι αἱ κεναὶ δόξαι. Τροφαὶ γὰρ αἱ τούτων καὶ συνεχεῖς ἐπιμέλειαι καὶ φροντίδες ἄληκτοι, τῶν γνησίων καὶ ὡς ἀληθῶς ἀστῶν ὀλιγωρεῖν ἠνάγκασαν. Καλὸν οὖν εὔχεσθαι τὴν ἀρετὴν μὴ μόνον τίκτειν, ἣ καὶ δίχα εὐχῆς εὐτοκεῖ, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς τίκτειν, ἵνα τῶν σπερμάτων καὶ γεννημάτων αὐτῆς μεταλαγχάνοντες εὐδαιμονῶμεν. Εἴωθε γὰρ θεῷ μόνῳ τίκτειν, τὰς ἀπαρχὰς ὧν ἔτυχεν ἀγαθῶν εὐχαρίστως ἀποδιδοῦσα τῷ τὴν ἀεὶ παρθένον "μήτραν," ὥς φησι Μωϋσῆς "ἀνοίξαντι." *) Καὶ γὰρ τὴν λυχνίαν, τὸ ἀρχέτυπον τοῦ μιμήματος παράδειγμα, ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους φησὶ φαίνειν, δηλονότι τοῦ πρὸς θεόν. **) Ἑβδόμη

---

*) Gen. 29, 31. — **) Exod. 25, 31 sqq.

γὰρ οὖσα καὶ μέση τῶν ἓξ καλαμίσκων δίχα διῃρημένων εἰς τριάδας, ἑκατέρωθεν δορυφορούντων, ἄνω τὰς αὐγὰς ἀποστέλλει πρὸς τὸ ἕν, λαμπρότερον ἡγουμένη τὸ φέγγος, ἢ ὡς δύνασθαι θνητὴν αὐτῷ προσβάλλειν τὴν ὄψιν.

§. 3. Διὰ τοῦτο οὔ φησι μὴ τίκτειν τὴν Σάῤῥαν, ἀλλ᾽ αὐτῷ τινι μὴ τίκτειν τὴν Σάῤῥαν. Οὐ γάρ ἐσμεν ἱκανοὶ δέξασθαί πω γονὰς ἀρετῆς, εἰ μὴ πρότερον ἐντύχωμεν αὐτῆς τῇ θεραπαινίδι. Θεραπαινὶς δὲ σοφίας ἡ διὰ τῶν προπαιδευμάτων ἐγκύκλιος μουσικὴ καὶ λογική. Ὥςπερ γὰρ ἐν μὲν οἰκίαις αὔλειοι πρόκεινται κλισιάδων, ἐν δὲ πόλεσι τὰ προάστεια, δι᾽ ὧν εἴσω βαδίζειν ἔνεστιν· οὕτως καὶ ἀρετῆς πρόκειται τὰ ἐγκύκλια. Ταῦτα γὰρ ὁδός ἐστιν ἐπ᾽ ἐκείνην φέρουσα. Χρὴ δ᾽ εἰδέναι, ὅτι τῶν μεγάλων ὑποθέσεων μεγάλα καὶ τὰ προοίμια εἶναι συμβέβηκε. Μεγίστη δὲ ὑπόθεσις ἀρετή· καὶ γὰρ περὶ μεγίστην ὕλην καταγίνεται, τὸν σύμπαντα ἀνθρώπων βίον. Εἰκότως οὖν οὐ βραχέσι χρήσεται προοιμίοις, ἀλλὰ γραμματικῇ, γεωμετρίᾳ, ἀστρονομίᾳ, ῥητορικῇ, μου-
521 σικῇ, τῇ ἄλλῃ λογικῇ θεωρίᾳ πάσῃ, ὧν ἐστι σύμ-
M βολον ἡ Σάῤῥας θεραπαινὶς Ἄγαρ, ὡς ἐπιδείξομεν. „Εἶπε γάρ," φησί, „Σάῤῥα πρὸς Ἀβραάμ, ἰδοὺ συνέκλεισέ με κύριος τοῦ μὴ τίκτειν· εἴσελθε πρὸς τὴν παιδίσκην μου, ἵνα τεκνοποιήσῃς ἐξ αὐτῆς." *) Τὰς σωμάτων πρὸς σώματα μίξεις καὶ ὁμιλίας, ἡδονὴν ἐχούσας τὸ τέλος, ὑπεξαιρετέον τοῦ παρόντος λόγου· νοῦ γὰρ πρὸς ἀρετήν ἐστι σύνοδος, ἐξ αὐτῆς
ἱεμένου παιδοποιεῖσθαι, εἰ δὲ μὴ δύναιτο εὐθύς, 426
ἀλλά τοι τὴν θεραπαινίδα αὐτῆς, τὴν μέσην παιδείαν, P.
ἐγγυᾶσθαι διδασκομένου.

§. 4. Ἄξιον δὲ τῆς αἰδοῦς καταπλαγῆναι σοφίαν, ἥτις τὸ βραδὺ πρὸς γένεσιν ἢ τελέως ἄγονον

---

*) Gen. 16, 1.

G

οὐκ ἠξίωσεν ἡμῖν ὀνειδίσαι· καί τοι τοῦ χρησμοῦ
ἀληθὲς εἰπόντος, ὅτι "οὐκ ἔτικτεν," οὐ διὰ φθόν
ἀλλὰ διὰ τὴν ἡμῶν αὐτῶν ἀνεπιτηδειότητα. "Συ
ἔκλεισε γάρ με," φησὶ, "κύριος τοῦ μὴ τίκτειν·" κ
οὐκ ἔτι προστίθησιν ἡμῖν, ἵνα μὴ προφέρειν καὶ ὀν
δίζειν ἀτυχίαν ἑτέροις δοκῇ. "Εἴσελθε οὖν," φη
"πρὸς τὴν παιδίσκην μου," τὴν τῶν μέσων καὶ ἐ
κυκλίων ἐπιστημῶν μέσην παιδείαν, "ἵνα τεκνοποι
σῃς πρότερον ἐξ αὐτῆς." Αὖθις γὰρ δυνήσῃ καὶ τ
πρὸς τὴν δέσποιναν ὁμιλιῶν γενέσει παίδων γνησί
ἀπόνασθαι. Γραμματικὴ μὲν γὰρ ἱστορίας τὰς πα
ποιηταῖς καὶ συγγραφεῦσιν ἀναδιδάξασα νόησιν κ
πολυμάθειαν ἐργάσεται, καὶ ἔτι καταφρονητικῶς ἐχ
ἀναδιδάξει τῶν ὅσα αἱ κεναὶ δόξαι τυφλοπλαστοῦ
διὰ τὰς κακοπραγίας, αἷς τοὺς ᾀδομένους παρ' α
τοῖς ἥρωάς τε καὶ ἡμιθέους λόγος ἔχει χρήσασθαι
Μουσικὴ δὲ τὸ μὲν ἄῤῥυθμον ἐν ῥυθμοῖς, τὸ
ἀνάρμοστον ἐν ἁρμονίᾳ, τὸ δὲ ἀπῳδὸν καὶ ἐκμελ
μέλει κατεπᾴδουσα, τὸ ἀσύμφωνον εἰς συμφωνί
ἄξει. Γεωμετρία δ' ἰσότητος καὶ ἀναλογίας αὐ
βαλλομένη τὰ σπέρματα εἰς ψυχὴν φιλομαθῆ, γλ
φυρότητι συνεχοῦς θεωρίας, δικαιοσύνης ζῆλον ἐμπ
ήσει. Ῥητορικὴ δὲ καὶ τὸν νοῦν πρὸς θεωρίαν ἀκ
νησαμένη, καὶ πρὸς ἑρμηνείαν γυμνάσασα τὸν λόγ
καὶ συγκροτήσασα, λογικὸν ὄντως ἀποδείξει τὸν ἄ
θρωπον, ἐπιμεληθεῖσα τοῦ ἰδίου καὶ ἐξαιρέτου,
μηδενὶ τῶν ἄλλων ζώων ἡ φύσις δεδώρηται. Δι
λεκτικὴ δὲ ἡ ῥητορικῆς ἀδελφὴ καὶ δίδυμος, ὥς
πόν τινες, τοὺς ἀληθεῖς τῶν ψευδῶν λόγους διακρ
νουσα, καὶ τὰς τῶν σοφισμάτων πιθανότητας ἐλέ
χουσα, μεγάλην νόσον ψυχῆς, ἀπάτην, ἀκέσετ
Τούτοις οὖν καὶ τοῖς παραπλησίοις ἐνομιλῆσαι κ
ἐμπρομελετῆσαι λυσιτελές· ἴσως γὰρ ἴσως, ὃ πολλ
συνέβη, διὰ τῶν ὑπηκόων ταῖς βασιλίσιν ἀρεταῖς γν
M. ρισθησόμεθα. Οὐχ ὁρᾷς, ὅτι καὶ τὸ σῶμα ἡμῶν
522 πρότερον πεπηγυίαις καὶ πολυτελέσι χρῆται τρ

ιρὶν ἢ ταῖς ἀποικίλοις καὶ γαλακτώδεσιν ἐν τῇ βρεφώδει; Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ τῇ αιδικὰς μὲν νόμισον ηὐτρεπίσθαι τροφὰς, ιλεια, καὶ τὰ καθ' ἕκαστον αὐτῶν θεωρήματεωτέρας δὲ καὶ πρεπούσας ἀνδράσιν ὡς ἀληὶς ἀρετάς.

Οἱ δὲ πρῶτοι τῆς μέσης παιδείας χαραιὰ δυοῖν παρίστανται συμβόλων, τοῦ τε γέ- 427 P.
τοῦ ὀνόματος. Γένος μέν ἐστιν Αἰγυπτία, δὲ Ἄγαρ· τοῦτο δὲ ἑρμηνευθέν ἐστι παροί- Ἀνάγκη γὰρ τὸν ἐγχορεύοντα ταῖς ἐγκυκλίοις ς, καὶ πολυμαθίαις ἑταῖρον ὄντα, τῷ γεώδει νυκτίῳ προςκεκληρῶσθαι σώματι· χρήζοντα ›αλμῶν, ὡς ἰδεῖν καὶ ἀναγνῶναι, καὶ ὤτων, ιαχεῖν τε καὶ ἀκοῦσαι, καὶ τῶν ἄλλων αἰσθήὺς ἕκαστον τῶν αἰσθητῶν ἀναπτύξαι. Δίχα κρίνοντος, τὸ κρινόμενον οὐ πέφυκε καταισθαι· κρίνει δὲ τὸ αἰσθητὸν αἴσθησις, ὥστ' ›ῆναί τι τῶν κατὰ τὸν αἰσθητὸν κόσμον, ἐν τλείων μοῖρα τοῦ φιλοσοφεῖν, οὐκ ἐνῆν ἄνευ ιως. Αἴσθησις δὲ, τὸ σωματοειδέστερον ψυος, τῷ τῆς ὅλης ψυχῆς ἀγγείῳ προσερρίζωται· τῆς ψυχῆς ἀγγεῖον Αἴγυπτος διὰ συμβόλου μάζεται. Χαρακτὴρ μὲν εἷς ὁ ἀπὸ τοῦ γέτος, ὃν ἡ θεραπαινὶς ἀρετῆς ἔλαχεν· ὁ δὲ ῦ ὀνόματος, ποῖος ἢ τίς ἐστιν, ἐπισκεψώμεθα. σην παιδείαν παροίκου λόγον ἔχειν συμβέβηκεν, η μὲν γὰρ καὶ σοφία καὶ ἀρετὴ πᾶσα αὐθιγε- αὐτόχθων καὶ πολῖτις ὡς ἀληθῶς ἐστι μόνη τός. Αἱ δὲ ἄλλαι παιδεῖαι, δευτέρων καὶ τρίυστάτων ἄθλων τυγχάνουσαι, μεθόριοι ξένων ῶν εἰσιν· οὐδετέρου τε γὰρ γένους ἀκράτου, λιν ἀμφοῖν κατά τινα κοινωνίαν ἐφάπτονται. οι γὰρ, τῷ μὲν ἐνδιατρίβειν ἀστοῖς, τῷ δὲ μὴ ῖν, ἀλλοδαποῖς ἰσοῦνται. Καθάπερ, οἶμαι, καὶ ιὶ παῖδες, ἡ μὲν κληρονομοῦσι τὰ τῶν θεμέ-

νων, τοῖς γνησίοις, ἣ δὲ οὐ γεγέννηνται πρὸς αὐτῶν,
τοῖς ὀθνείοις. Ὃν δὴ λόγον ἔχει δέσποινα μὲν πρὸς
θεραπαινίδας, γυνὴ δὲ ἀστὴ πρὸς παλλακὴν, τοῦτον
ἕξει τὸν λόγον ἀρετὴ Σάῤῥα πρὸς παιδείαν Ἄγαρ·
ὥςτ' εἰκότως τοῦ θεωρίαν καὶ ἐπιστήμην ἐζηλωκότος,
Ἀβραὰμ ὄνομα, γένοιτο ἡ μὲν ἀρετὴ, Σάῤῥα, γυνὴ,
παλλακὴ δὲ Ἄγαρ, ἡ ἐγκύκλιος μουσικὴ πᾶσα. Ὅ-
τινι μὲν οὖν φρόνησις ἐκ διδασκάλων περιγίνεται, οὗτος
Ἄγαρ οὐκ ἂν ἀποδοκιμάζοι· πάνυ γὰρ ἀναγκαία ἡ
τῶν προπαιδευμάτων κτῆσις.

§. 6. Εἰ δέ τις τοὺς ὑπὲρ ἀρετῆς ἄθλους ἐγνω-
κὼς διαπονεῖν μελέταις χρῆται συνεχέσιν, ἀνενδότως
ἔχων πρὸς ἄσκησιν, δύο μὲν ἀστὰς, παλλακὰς δὲ τὰς
523 ἴσας, τῶν ἀστῶν θεραπαινίδας, ἄξεται. Φύσιν δὲ
M. καὶ ἰδέαν ἔλαχεν αὐτῶν ἑκάστη διάφορον. Αὐτίκα
τῶν ἀστῶν ἡ μέν ἐστιν ὑγιεινοτάτη καὶ εὐσταθεστάτη
καὶ εἰρηνικωτάτη κίνησις, ἣν ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος
ὠνόμασε Λείαν· ἡ δὲ ἔοικεν ἀκόνῃ, καλεῖται δὲ
Ῥαχὴλ, πρὸς ἣν ὁ φίλαθλος καὶ φιλογυμναστὴς νοῦς
παραθηγόμενος ὀξύνεται. Ἑρμηνεύεται δὲ ὅρασις
βεβηλώσεως, οὐκ ἐπειδὴ βεβήλως ὁρᾷ, ἀλλὰ τὸ ἐν-
αντίον, ὅτι τὰ ὁρατὰ καὶ αἰσθητὰ, παρὰ τὴν ἀκή-
ρατον φύσιν τῶν ἀοράτων καὶ νοητῶν, οὐκ εὐαγῆ,
βέβηλα δὲ εἶναι νομίζει. Τῆς γὰρ ψυχῆς ἡμῶν δι-
μεροῦς ὑπαρχούσης, καὶ τὸ μὲν λογικὸν, τὸ δὲ ἄλο-
γον ἐχούσης, ἀρετὴν ἑκατέρου ὑπάρχειν συμβέβηκε,
Λείαν μὲν τοῦ λογικοῦ, τοῦ δὲ ἀλόγου Ῥαχήλ. Γυ-
μνάζει γὰρ ἡμᾶς ἡ μὲν διὰ τῶν αἰσθήσεων καὶ τῶν
τοῦ λόγου μερῶν, πάντων καταφρονητικῶς ἔχειν, ὧν
ἀλογεῖν ἄξιον, δόξης καὶ πλούτου καὶ ἡδονῆς, ἃ πε-
ρίβλεπτα καὶ περιμάχητα ὁ πολὺς καὶ ἀγελαῖος ἀν-
θρώπων ὄχλος κρίνει, δεδεκασμέναις μὲν ἀκοαῖς, δε-
δεκασμένῳ δὲ τῷ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων δικαστηρίῳ.
Ἡ δὲ ἀναδιδάσκει τὴν ἀνώμαλον καὶ τραχεῖαν ὁδὸν
ἄβατον φιλαρέτοις ψυχαῖς ἐκτρέπεσθαι, λείως δὲ
διὰ τῆς λεωφόρου βαίνειν ἄνευ πταισμάτων καὶ τῶν

τῶν δυεῖν θεραπαινίδων ἀνέγραψε, Ζέλφαν
Βάλλαν. *) Ἡ μὲν οὖν Ζέλφα μεταληφθεῖσα
ενον καλεῖται στόμα, τῆς ἑρμηνευτικῆς καὶ
ῆς σύμβολον δυνάμεως· ἡ δὲ Βάλλα, κατὰ
τὸ πρῶτον καὶ ἀναγκαιότατον θνητῶν ζώων
. Καταπόσει γὰρ τὰ σώματα ἡμῶν ἐνορμεῖ,
τοῦ ζῆν πείσματα ἐκ ταύτης ὡς ἀπὸ κρηπῖ-
πται. Πάσαις οὖν ταῖς εἰρημέναις δυνάμε-
σκητὴς ἐνομιλεῖ, ταῖς μὲν ὡς ἐλευθέραις καὶ
ταῖς δὲ ὡς δούλαις καὶ παλλακίσιν. Ἐφίεται
ρ τῆς Λείας κινήσεως· λεία δὲ κίνησις ἐν
ματι γινομένη ὑγείαν, ἐν δὲ ψυχῇ καλοκἀγα-
αὶ δικαιοσύνην ἂν ἐργάσαιτο. Ῥαχὴλ δὲ ἀ-
πρὸς τὰ πάθη παλαίων, καὶ πρὸς ἐγκράτειαν
ιενος, τοῖς αἰσθητοῖς πᾶσιν ἀντιταττόμενος.
μὲν γὰρ ὠφελείας τρόποι, ἢ κατὰ ἀπόλαυσιν
, ὡς ἐν εἰρήνῃ, ἢ κατὰ ἀντίταξιν καὶ ὑφαί-
κακῶν ὡς ἐν πολέμῳ. Λεία μὲν οὖν ἐστι,
ἣν συμβαίνει τὰ πρεσβύτερα καὶ ἡγεμονεύοντα
καρποῦσθαι· Ῥαχὴλ δὲ, καθ' ἣν τὰ ὡςὰν
έμου λάφυρα. Τοιαύτη μὲν ἡ πρὸς τὰς ἀ-
υμβίωσις. Χρῄζει δὲ ὁ ἀσκητὴς Βάλλας μὲν
σεως, ἀλλὰ ὡς δούλης καὶ παλλακίδος· ἄνευ

§. 7. Ἀλλ' οὗτοι μὲν καὶ πλειόνων γυναικῶν καὶ
παλλακίδων, οὐκ ἀστῶν μόνον, ἄνδρες ἐγένοντο, ὡς αἱ
ἱεραὶ μηνύουσι γραφαί· τῷ δὲ Ἰσαὰκ οὔτε πλείους γυ-
ναῖκες, οὔτε συνόλως παλλακὴ, μόνη δὲ ἡ κουριδία
ἄχρι παντὸς συνοικεῖ. Διὰ τί; Ὅτι καὶ ἡ διδακτικὴ ἀ-
ρετὴ, ἣν Ἀβραὰμ μέτεισι, πλειόνων δεῖται, γνησίων
μὲν τῶν κατὰ φρόνησιν, νόθων δὲ τῶν κατὰ τὰ ἐγκύ-
κλια προπαιδευμάτων θεωρήματα. Καὶ ἡ δι' ἀσκήσεως
τελειουμένη, περὶ ἣν Ἰακὼβ ἐσπουδακέναι φαίνεται.
Διὰ πλειόνων γὰρ καὶ διαφερόντων αἱ ἀσκήσεις δο-
γμάτων, ἡγουμένων ἑπομένων, προαπαντώντων ὑστε-
ριζόντων, πόνους τοτὲ μὲν ἐλάττους, τοτὲ δὲ μείζους
ἐχόντων. Τὸ δὲ αὐτομαθὲς γένος οὗ ἐκοινώνησεν
Ἰσαὰκ, ἡ εὐπαθειῶν ἀρίστη χαρὰ, φύσεως ἁπλῆς
καὶ ἀμιγοῦς καὶ ἀκράτου μεμοίραται, μήτε ἀσκή-
σεως, μήτε διδασκαλίας δεόμενον, ἐν οἷς παλλακίδων
ἐπιστημῶν οὐκ ἀστῶν μόνων ἐστὶ χρεία. Θεοῦ γὰρ
τὸ αὐτομαθὲς καὶ αὐτοδίδακτον ἄνωθεν ἀπ' οὐρα-
νοῦ καλὸν ὀμβρήσαντος, ἀμήχανον ἦν ἔτι δούλαις
καὶ παλλακαῖς συμβιῶναι τέχναις, νόθων δογμάτων,
οἷα παίδων, ὀρεχθέντα. Δεσποίνης γὰρ καὶ βασι-
λίδος ἀρετῆς, ὁ τούτου λαχὼν τοῦ γέρως, ἀνὴρ
ἀναγράφεται. Καλεῖται δὲ παρὰ μὲν Ἕλλησιν ὑπο-
μονὴ, παρὰ δὲ τοῖς Ἑβραίοις Ῥεβέκκα. Ζητεῖ γὰρ
ὁ ἄπονον καὶ ἀταλαίπωρον εὑράμενος σοφίαν δι' εὐ-
μοιρίαν φύσεως καὶ εὐτοκίαν ψυχῆς οὐδὲν τῶν εἰς
βελτίωσιν. Ἔχει γὰρ ἐν ἑτοίμῳ τέλεια τὰ τοῦ θεοῦ
δῶρα, χάρισι ταῖς πρεσβυτέραις ἐπιπνευσθέντα, βού-
λεται δὲ καὶ εὔχεται ταῦτα ἐπιμεῖναι. Παρ' ὃ μοι
δοκεῖ καὶ ὁ εὐεργέτης, ἵνα διαιωνίζωσιν αἱ χάριτες
αὐτοῦ τῷ λαβόντι γυναῖκα, τὴν ἐπιμονὴν ἐγγυῆσαι.

§. 8. Ἀνάμνησίς γε μὴν μνήμης τὰ δευτερεῖα
φέρεται, καὶ ὁ ἀναμιμνησκόμενος τοῦ μεμνημένου.
525 Ὁ μὲν γὰρ ἔοικε τῷ συνεχῶς ὑγιαίνοντι, ὁ δὲ τῷ
M. ἐκ νόσου ἀναλαμβάνοντι· λήθη γὰρ νόσος μνή-
μης. Ἀνάγκη δὲ τὸν ὑπομνήσει χρώμενον ἐκλαθέσθαι

' ὧν ἐμέμνητο. Τὴν μὲν οὖν μνήμην Ἐ-
ἑρμηνευόμενον καρποφορίαν, ὀνομάζει ὁ ἱε-
ς, τὴν δὲ ἀνάμνησιν, ἐκ λήθης, Μανασσῆν
λοῦσιν Ἑβραῖοι. Ὄντως γὰρ ἡ μὲν τοῦ
ου ψυχὴ καρποφορεῖ ἃ ἔμαθεν, οὐδὲν ἀπο-
ι αὐτῶν· ἡ δὲ τοῦ ἀναμνήσει χρωμένου ἔξω
ίνεται, ἧ πρὶν ὑπομνησθῆναι κατέσχητο. 430
χῷ μὲν οὖν ἀνδρὶ ἀστὴ συμβιοῖ γυνὴ, μνή- P.
ανθανομένῳ δὲ παλλακὴ, ἀνάμνησις, Σύρα
, ἀλαζὼν καὶ ὑπέραυχος. Συρία γὰρ ἑρ-
α μετεωρία. Τῆς δὲ παλλακίδος ταύτης
εώς ἐστιν υἱὸς Μαχεὶρ ὡς Ἑβραῖοι καλοῦ-
δὲ Ἕλληνες, πατρός. Νομίζουσι γὰρ οἱ ἀ-
τκόμενοι τὸν πατέρα νοῦν αἴτιον εἶναι τοῦ
θῆναι, καὶ οὐ λογίζονται, ὅτι ὁ αὐτὸς οὔ-
ησέ ποτε καὶ λήθην, οὐκ ἂν δεξάμενος αὐ-
παρ' αὐτὸν ἦν τὸ μεμνῆσθαι. Λέγεται γὰρ,
το υἱοὶ Μανασσῆ, οὓς ἔτεκεν αὐτῷ ἡ παλ-
ρα, τὸν Μαχείρ. Μαχεὶρ δὲ ἐγέννησε τὸν
" *) Καὶ Ναχὼρ μέντοι, ὁ ἀδελφὸς Ἀβραὰμ,
γυναῖκας, ἀστήν τε καὶ παλλακήν. Ὄνομα
ὲν ἀστῆς Μελχὰ, Ῥουμᾶ δὲ τῆς παλλακί-
.' οὐχ ἱστορικὴ γενεαλογία ταῦτ' ἐστὶν ἀνα-
ι παρὰ τῷ σοφῷ νομοθέτῃ, μηδεὶς τοῦτ' εὖ
ὑπονοήσειεν· ἀλλὰ πραγμάτων ψυχὴν ὠφε-
ναμένων διὰ συμβόλων ἀνάπτυξις. Τὰ δ'
μεταβαλόντες εἰς τὴν ἡμετέραν διάλεκτον,
: τὴν ὑπόσχεσιν ἀληθῆ. Φέρε οὖν ἕκαστον
γευνήσωμεν.

Ναχὼρ ἑρμηνεύεται φωτὸς ἀνάπαυσις,
δὲ βασίλισσα, Ῥουμᾶ δὲ ὁρῶσά τι. Τὸ μὲν
; ἔχειν κατὰ διάνοιαν, ἀγαθὸν, τὸ δὲ ἀνα-
ον καὶ ἠρεμοῦν καὶ ἀκίνητον, οὐ τέλειον

—

aralip. 7, 14.

ἀγαθόν. Ἡσυχίᾳ μὲν γὰρ τὰ κακὰ χρῆσθαι λυσι-
τελὲς, τὰ δὲ ἀγαθὰ κινήσει συμφέρον. Τίς γὰρ ὄνη-
σις εὐφώνου ἡσυχάζοντος, ἢ μὴ αὐλοῦντος αὐλητοῦ,
ἢ κιθαριστοῦ μὴ κιθαρίζοντος, ἢ συνόλως τεχνίτου
τὰ κατὰ τὴν τέχνην μὴ ἐνεργοῦντος; Ἡ γὰρ ἄνευ
πράξεως θεωρία ψιλὴ πρὸς οὐδὲν ὄφελος τοῖς ἐπι-
στήμοσιν. Οὐ γὰρ ὁ παγκρατιάζειν ἢ πυκτεύειν ἢ
παλαίειν εἰδὼς ἐξαγκωνισθεὶς ἀπόναιτ᾽ ἂν ἀθλήσας,
ἢ ὁ τὴν τοῦ τρέχειν ἐπιστήμην ἐκμαθὼν, εἰ ποδα-
γρικῷ χρήσαιτο πάθει, ἤ τινα ἄλλην περὶ τὰς βά-
σεις κῆρα ἀναδέξαιτο. Φῶς δὲ ψυχῆς ἡλιοειδέστα-
τον ἐπιστήμη. Καθάπερ γὰρ τὰ ὄμματα αὐγαῖς,
526 καὶ ἡ διάνοια σοφίᾳ περιλάμπεται, καὶ ὀξυδερκέ-
M. στερα ἐμβλέπειν, ἐγχριομένη καινοῖς ἀεὶ θεωρήμασιν,
ἐθίζεται. Φωτὸς οὖν ἀνάπαυσις ἑρμηνεύεται Ναχὼρ
εἰκότως. Ἧι μὲν γὰρ Ἀβραάμ ἐστι τοῦ σοφοῦ συγ-
γενὴς, φωτὸς τοῦ κατὰ σοφίαν μετέσχηκεν· ᾗ δ᾽ οὐ
συναποδεδήμηκεν αὐτῷ, τὴν ἀπὸ τοῦ γενομένου πρὸς
τὸ ἀγέννητον, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ κόσμου πρὸς τὸν
κοσμοπλάστην ἀποδημίαν, χωλὴν καὶ ἀτελῆ τὴν ἣν
ἐπιστήμην ἐκτήσατο, ἀναπαυομένην καὶ μένουσαν,
μᾶλλον δ᾽ ἀνδριάντος ἀψύχου τρόπον πεπηγυῖαν. Τῆς
γὰρ Χαλδαϊκῆς οὐ μετανίσταται χώρας, τουτέστι τῆς
περὶ ἀστρονομίαν θεωρίας οὐ διαζεύγνυται, τὸ γενό-
μενον πρὸ τοῦ πεποιηκότος, καὶ κόσμον πρὸ θεοῦ
τετιμηκὼς, μᾶλλον δὲ τὸν κόσμον αὐτὸν θεὸν αὐτο-
κράτορα νομίζων, οὐκ αὐτοκράτορος ἔργον θεοῦ.

§. 10. Μελχὰν δὲ ἄγεται γυναῖκα, οὐκ ἀνθρώ-
πων ἢ πόλεων ἀφηγουμένην τύχῃ βασιλίδα, ἀλλ᾽
ὁμώνυμον αὐτὸ μόνον ἐκείνῃ. Καθάπερ γὰρ τὸν οὐ-
ρανὸν, ἅτε κράτιστον ὄντα τῶν γεγονότων, βασιλέα
τῶν αἰσθητῶν εἴποι τις ἂν οὐκ ἀπὸ σκοποῦ, οὕτω
καὶ τὴν περὶ αὐτὸν ἐπιστήμην, ἣν μετίασιν οἱ ἀστρο-
νομοῦντες καὶ Χαλδαῖοι διαφερόντως, βασιλίδα τῶν
ἐπιστημῶν. Γυνὴ μὲν οὖν ἥδε ἀστὴ, παλλακὴ δὲ ἡ
ἕν τι τῶν ὄντων ὁρῶσα, καὶ ἂν εἰ πάντων εὐτελέστα-

τον ὕπαρχοι. Τῷ μὲν οὖν ἀρίστῳ γένει τὸ ἄριστον ὁρᾶν, τὸ ὄντως ὄν, συμβέβηκεν. Ἰσραὴλ γὰρ ὁρῶν θεὸν ἑρμηνεύεται. Τῷ δὲ δευτερείων ἐφιεμένῳ, τὸ δεύτερον, τὸν αἰσθητὸν οὐρανὸν καὶ τὴν ἐν αὐτῷ τῶν ἀστέρων ἐναρμόνιον τάξιν, καὶ πάμμουσον ὡς ἀληθῶς χορείαν. Τρίτοι δέ εἰσιν οἱ σκεπτικοὶ, τῶν ἐν τῇ φύσει κρατίστων αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν οὐκ ἐφαπτόμενοι, περὶ μικρὰ μέντοι σοφίσματα τριβόμενοι καὶ γλισχρολογούμενοι. Τούτοις ἡ ὁρῶσά τι καὶ τὸ σμικρότατον παλλακὶς Ῥουμᾶ συνοικεῖ, μὴ δυναμένοις πρὸς τὴν τῶν ἀμεινόνων ἐλθεῖν ἔρευναν, ἐξ ὧν τὸν ἑαυτῶν βίον ὀνήσουσιν. Ὥςπερ γὰρ ἐν ἰατροῖς ἡ λεγομένη λογοϊατρεία πολὺ τῆς τῶν καμνόντων ὠφελείας ἀποστατεῖ, — φαρμάκοις γὰρ καὶ χειρουργίαις καὶ διαίταις, ἀλλ᾽ οὐ λόγοις αἱ νόσοι θεραπεύονται — οὕτω καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ λογοπῶλαι καὶ λογοθῆραί τινες αὐτὸ μόνον εἰσὶν, τὸν ἀῤῥωστημάτων γέμοντα βίον θεραπεύειν οὔτε ἐθέλοντες οὔτε ἐπιτηδείοντες, ἐκ πρώτης δὲ ἡλικίας ἄχρι γήρως ἐσχάτου γνωσιμαχοῦντές τε καὶ συμβολομαχοῦντες οὐκ ἐρυθριῶσιν, ὥςπερ τῆς εὐδαιμονίας ἐπ᾽ ὀνομάτων καὶ ῥημάτων καὶ ἀπεράντῳ καὶ ἀνηνύτῳ περιεργείᾳ κειμένης, ἀλλ᾽ οὐκ ἐν τῷ τὸ ἦθος, τὴν τοῦ ἀνθρωπείου πηγὴν, ἄμεινον καταστήσασθαι, τὰς μὲν κακίας ὑπερορίους φυγαδεύσαντα αὐτοῦ, τὰς δὲ ἀρετὰς εἰςοικίσαντα.

§. 11. Παλλακὰς μέντοι, ἤτοι δόξας καὶ δόγματα, προςίενται καὶ οἱ φαῦλοι. Φησὶ γοῦν ὅτι
„Θαμνὰ ἡ παλλακὴ Ἐλιφὰς τοῦ υἱοῦ Ἡσαῦ, ἔτεκε 432
τῷ Ἐλιφὰς τὸν Ἀμαλήκ.“ *) Ὦ τῆς τοῦ ἀπογόνου P.
λαμπρᾶς δυςγενείας. Ὄψει δὲ αὐτοῦ τὴν δυςγένειαν, ἐὰν ἀποστὰς τοῦ περὶ ἀνθρώπου ταῦτα εἰρῆσθαι νομίζειν τὴν ψυχὴν ὥςπερ ἐξ ἀνατομῆς ἐπισκέπτῃ.

---

*) Gen. 36, 12.

Τὴν μὲν τοίνυν ἄλογον καὶ ἄμετρον ὁρμὴν τοῦ πάθους Ἀμαλὴκ προςαγορεύει. Μεταληφθεὶς γάρ ἐστι λαὸς ἐκλείχων. Καθάπερ γὰρ ἡ τοῦ πυρὸς δύναμις τὴν παραβληθεῖσαν ὕλην ἀναλίσκει, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ πάθος ἀναζέον τὰ ἐν ποσὶ πάντα ἐπιλιχμᾶται καὶ διαφθείρει. Τούτου τοῦ πάθους πατὴρ Ἐλιφὰς ἀναγράφεται δεόντως· ἑρμηνεύεται γὰρ ὁ θεός με διέσπειρεν. Ἀλλ' οὐχ, ὅταν ἀνασκεδάσῃ ἢ διασπείρῃ καὶ σκορακίσῃ τὴν ψυχὴν ἀφ' ἑαυτοῦ ὁ θεός, τὸ ἄλογον εὐθὺς γεννᾶται πάθος; Τὴν μὲν γὰρ ὁρατικὴν αὐτοῦ καὶ φιλόθεον ὄντως διάνοιαν, κληματίδα εὐγενῆ, καταφυτεύει, ῥίζας ἀποτείνων πρὸς ἀϊδιότητα, καὶ εὐφορίαν καρπῶν διδοὺς πρὸς κτῆσιν καὶ ἀπόλαυσιν ἀρετῶν. Διὸ καὶ Μωϋσῆς εὔχεται φάσκων, "Εἰςαγαγὼν καταφύτευσον αὐτούς," *) ἵνα μὴ ἐφήμερα, ἀλλ' ἀθάνατα καὶ μακραίωνα γένηται τὰ θεῖα βλαστήματα. Τὴν δὲ ἄδικον καὶ ἄθεον ψυχὴν φυγαδεύων ἀφ' ἑαυτοῦ πορρωτάτω διέσπειρεν εἰς τὸν ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν καὶ ἀδικημάτων χῶρον. Ὁ δὲ χῶρος οὗτος προςφυέστατα ἀσεβῶν καλεῖται, οὐχ ὁ μυθευόμενος ἐν ᾅδου. Καὶ γὰρ ὁ πρὸς ἀλήθειαν ᾅδης ὁ τοῦ μοχθηροῦ βίος ἐστὶν, ὁ ἀλάστωρ καὶ παλαμναῖος καὶ πάσαις ἀραῖς ἔνοχος.

§. 12. Ἔστι δὲ καὶ ἑτέρωθι τὸ γράμμα τοῦτο ἐστηλιτευμένον, "Ἡνίκα διεμέριζεν ὁ ὕψιστος ἔθνη, ὡς διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδὰμ," **) τοὺς γηΐνους ἅπαντας τρόπους, οὐράνιον οὐδὲν ἀγαθὸν ἐσπουδακότας ἰδεῖν, ἤλασεν, ἀοίκους καὶ ἀπόλιδας καὶ σποράδας ὄντως ἐργασάμενος. Οὐδενὶ γὰρ τῶν φαύλων οὐκ οἶκος οὐ πόλις οὐκ ἄλλο τῶν εἰς κοινωνίαν οὐδὲν διασώζεται, ἀλλ' ἀνίδρυτος ὢν σπείρεται, πάντῃ φερόμενος καὶ μετανιστάμενος ἀεὶ, καὶ μηδαμοῦ στηριχθῆναι δυνάμενος.

*) Exod. 15, 17. — **) Deut. 32, 8.

Γίνεται οὖν τῷ φαύλῳ ἐξ ἀστῆς μὲν ἡ κακία, τὸ δὲ πάθος ἐκ παλλακῆς. Λογισμοῦ γὰρ ἡ μὲν ὅλη
8 ψυχὴ καθάπερ ἀστὴ σύμβιος, ψυχὴ δὲ ἐπίληπτος τίκτει κακίας. Ἡ δὲ τοῦ σώματος φύσις παλλακή, δι' ἧς ἡ γέννησις τοῦ πάθους θεωρεῖται. Ἡδονῶν γὰρ καὶ ἐπιθυμιῶν χῶρος τὸ σῶμα. Καλεῖται δὲ Θαμνά, ἧς μεταληφθέν ἐστι τὸ ὄνομα ἔκλειψις σαλευομένη. Ἐκλείπει γὰρ καὶ ἀδυνατεῖ ἡ ψυχὴ τῷ πάθει, σάλον καὶ κλύδωνα πολὺν ἀπὸ σώματος ἐνδεξαμένη διὰ τὸν καταῤῥαγέντα βαρὺν χειμῶνα ἐξ 433
ἀμέτρου ὁρμῆς. Κεφαλὴ δὲ ὡς ζώου πάντων τῶν P.
λεχθέντων μερῶν ὁ γενάρχης ἐστὶν Ἡσαῦ, ὃς τοτὲ μὲν ποίημα τοτὲ δὲ δρῦς ἑρμηνεύεται. Δρῦς μὲν γάρ, παρ' ὅσον ἀνακαμπὴς καὶ ἀμείλικτος ἀπειθής τε καὶ σκληραύχην φύσει συμβούλῳ χρώμενος ἀνοίᾳ, δρύϊνος ὄντως. Ποίημα δέ, παρ' ὅσον πλάσμα καὶ μῦθός ἐστιν ὁ μετὰ ἀφροσύνης βίος, τραγῳδίας καὶ κενοῦ κόμπου καὶ πάλιν γέλωτος καὶ κωμικῆς χλεύης ἀνάπλεως, ὑγιὲς ἔχων οὐδέν, κατεψευσμένος, ἐκτετοξευκὼς ἀλήθειαν, τὴν ἄποιον καὶ ἀνείδεον καὶ ἄπλαστον φύσιν ἐν οὐδενὶ λόγῳ τιθέμενος, ἧς ὁ ἀσκητὴς ἐρᾷ. Μαρτυρεῖ δὲ Μωϋσῆς φάσκων, ὅτι "Ἦν Ἰακὼβ ἄπλαστος, οἰκῶν οἰκίαν," *) ὥςτε ὁ ἐναντίος τούτῳ ὁ ἄοικος ἂν εἴη, πλάσματος καὶ ποιήματος καὶ μυθικῶν λήρων ἑταῖρος, μᾶλλον δὲ σκηνὴ καὶ μῦθος αὐτός.

§. 13. Ἡ μὲν δὴ λογισμοῦ φιλοθεάμονος πρὸς ἀστὰς καὶ παλλακίδας δυνάμεις σύνοδος, ὡς οἷόν τε ἦν, εἴρηται· τὸν δὲ εἱρμὸν τοῦ λόγου συνυφαντέον τὰ ἀκόλουθα διερευνῶντας. "Ὑπήκουσε," φησὶν, "Ἀβραὰμ τῆς φωνῆς Σάῤῥας." **) Ἀναγκαῖον γὰρ τοῖς παραγγέλμασιν ἀρετῆς τὸν μανθάνοντα πειθαρχεῖν. Οὐ πάντες δὲ πειθαρχοῦσιν, ἀλλ' ὅσοις σφοδρὸς

*) Gen. 25, 27. — **) Gen. 16, 2.

ἔρως ἐντέτηκεν ἐπιστήμης. Ἐπεὶ καθ᾽ ἑκάστην
δὸν ἡμέραν τά τε ἀκροατήρια τά τε θέατρα πλη
ται· διεξέρχονται δὲ ἀπνευστὶ συνείροντες τοὺς
ἀρετῆς λόγους οἱ φιλοσοφοῦντες. Ἀλλὰ τί τῶν λεγ
νων ὄφελος; Ἀντὶ γὰρ τοῦ προςέχειν ἑτέρωσε
νοῦν ἀποστείλαντες οἱ μὲν πλοῦ καὶ ἐμπορίας, ο
προςόδων καὶ γεωργίας, οἱ δὲ τιμῶν καὶ πολιτεία
δὲ τῶν ἀφ᾽ ἑκάστης τέχνης καὶ ἐπιτηδεύσεως κερ
ἄλλοι δὲ τιμωρίας ἐχθρῶν, οἱ δὲ τῶν ἐν ταῖς ἐρ
καῖς ἐπιθυμίαις ἀπολαύσεων, καὶ συνόλως ἑτέρων
ροι διαμέμνηνται· ὡς ἕνεκα τῶν ἐπιδεικνυμένων
κωφῆσθαι, καὶ τοῖς μὲν σώμασι παρεῖναι μόνον,
δὲ διανοίαις ἀπηλλάχθαι, εἰδώλων καὶ ἀνδριάντων
φέροντας μηδέν. Εἰ δέ τινες καὶ προςέχουσι, το
τον χρόνον καθέζονται μόνον ἀκούοντες, ἀπαλλαγέ
δὲ οὐδενὸς τῶν εἰρημένων διαμέμνηνται, καὶ
τερφθῆναι δι᾽ ἀκοῆς μᾶλλον ἢ ὠφεληθῆναι.
οὐδὲν αὐτῶν ἴσχυσεν ἡ ψυχὴ συλλαβεῖν καὶ κυοφ
529 σαι, ἀλλ᾽ ἅμα τὸ κινοῦν τὴν ἡδονὴν αἴτιον
M. χασέ, καὶ ἡ προςοχὴ κατεσβέσθη. Τρίτοι δέ ε
οἷς ἔναυλα μὲν τὰ λεχθέντα ὑπηχεῖ, σοφιστα
ἀντὶ φιλοσόφων ἀνευρίσκονται· τούτων ὁ μὲν λ
ἐπαινετὸς, ὁ δὲ βίος ψεκτός ἐστι. Δυνατοὶ μὲν γ
εἰπεῖν, ἀδύνατοι δέ εἰσι πράττειν τὰ βέλτιστα.
λις οὖν ἐστιν εὑρεῖν προςεκτικὸν καὶ μνημονικὸν
πράττειν τοῦ λέγειν προτιμῶντα, ἃ δὴ μαρτύρε
τῷ φιλομαθεῖ διὰ τοῦ "Ὑπήκουσε τῆς φωνῆς Σ
ρας." Οὐ γὰρ ὑπακούων ἀλλ᾽ εἰςακούων εἰςάγε
τὸ δέ ἐστι τοῦ συναινεῖν καὶ πειθαρχεῖν εὐθυβολω
τον ὄνομα. Οὐκ ἀπὸ σκοποῦ δὲ πρόςκειται τὸ
φωνῆς, ἀλλὰ μὴ τῆς φωνούσης Σάρρας ὑπακοῦ

πράξεσι. Λέγεται γὰρ ἐπὶ τοῦ Ἰακὼβ, ἡνίκα εἰς τὸν συγγενικὸν γάμον πέμπεται; "Εἰςήκουσεν Ἰακὼβ τῆς μητρὸς καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐπορεύθη εἰς τὴν Μεσοποταμίαν." *) Οὐ τῆς φωνῆς, οὐδὲ τῶν λόγων· τοῦ γὰρ βίου μιμητὴν ἔδει τὸν ἀσκητὴν οὐκ ἀκροατὴν λόγων εἶναι. Τοῦτο μὲν γὰρ ἴδιον τοῦ διδασκομένου, ἐκεῖνο δὲ τοῦ διαθλοῦντος· ἵνα καὶ ἐνταῦθα διαφορὰν ἀσκητοῦ καὶ μανθάνοντος καταλάβωμεν, τοῦ μὲν κοσμουμένου κατὰ τὸν λέγοντα, τοῦ δὲ κατὰ τὸν ἐκείνου λόγον.

§. 14. "Λαβοῦσα οὖν," φησὶ, "Σάῤῥα ἡ γυνὴ Ἀβραὰμ Ἄγαρ τὴν Αἰγυπτίαν, τὴν ἑαυτῆς παιδίσκην, μετὰ δέκα ἔτη τοῦ οἰκῆσαι Ἀβραὰμ ἐν γῇ Χαναὰν, ἔδωκε τῷ Ἀβραὰμ τῷ αὐτῆς ἀνδρὶ, αὐτῷ εἰς γυναῖκα." **) Βάσκανον μὲν καὶ πικρὸν καὶ κακόηθες φύσει κακία, ἥμερον δὲ καὶ κοινωνικὸν καὶ εὐμενὲς ἀρετὴ, πάντα τρόπον τοὺς εὐφυῶς ἔχοντας ὠφελεῖν, ἢ δι' αὐτῆς ἢ δι' ἑτέρων, ἐθέλουσα. Νυνὶ γοῦν μήπω δυναμένοις ἡμῖν ἐκ φρονήσεως παιδοποιεῖσθαι τὴν ἑαυτῆς ἐγγυᾷ θεραπαινίδα, τὴν ἐγκύκλιον, ὡς ἔφην, παιδείαν, καὶ μονονοὺ προξενεῖν καὶ νυμφοστολεῖν ὑπομένει. Αὐτὴ γὰρ λέγεται λαβοῦσα διδόναι τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς γυναῖκα ταύτην. Ἄξιον δὲ διαπορῆσαι, διὰ τί νυνὶ πάλιν γυναῖκα τοῦ Ἀβραὰμ εἶπε τὴν Σάῤῥαν, πολλάκις ἤδη πρότερον μεμηνυκώς· οὐ γὰρ μακρολογίας τὸ φαυλότατον εἶδος, ταυτολογίαν, ἐπιτεδήδευκε. Τί οὖν λεκτέον; Ἐπειδὴ μέλλει τὴν θεραπαινίδα φρονήσεως τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν ἐγγυᾶσθαι, φησὶν ὅτι οὐκ ἐξελάθετο τῶν πρὸς τὴν δέσποιναν αὐτῆς ὁμολογιῶν, ἀλλ' οἶδε μὲν ἐκείνην ἑαυτοῦ νόμῳ καὶ γνώμῃ γυναῖκα, ταύτην δὲ ἀνάγκῃ καὶ βίᾳ καιροῦ. Τοῦτο δὲ παντὶ συμβαίνει φιλομαθεῖ· μάρτυς δὲ ὁ πεπονθὼς γένοιτ'

---

*) Gen. 28, 7. — **) Gen. 16, 3.

530 ἂν ἀψευδέστατος. Ἐγὼ γοῦν ἡνίκα πρῶτον κέντροις
M φιλοσοφίας πρὸς τὸν πόθον αὐτῆς ἀνηρεθίσθην, ὡ-
μίλησα κομιδῇ νέος ὢν μιᾷ τῶν θεραπαινίδων
αὐτῆς, γραμματικῇ, καὶ ὅσα ἐγέννησα ἐκ ταύτης,
τὸ γράφειν, τὸ ἀναγινώσκειν, τὴν ἱστορίαν τῶν πα-
ρὰ ποιηταῖς, ἀνέθηκα τῇ δεσποίνῃ. Καὶ πάλιν ἑτέ-
ρᾳ συνελθὼν, γεωμετρίᾳ, καὶ τοῦ κάλλους ἀγάμενος,
— εἶχε γὰρ συμμετρίαν καὶ ἀναλογίαν ἐν τοῖς μέ-
ρεσι πᾶσι, — τῶν ἐγγόνων οὐδὲν ἐνοσφισάμην, ἀλλὰ
τῇ ἀστῇ φέρων ἐδωρησάμην. Ἐσπούδασα καὶ τρίτῃ
συνελθεῖν. Ἦν δὲ εὔρυθμος, εὐάρμοστος, ἐμμελὴς,
μουσικὴ δὲ ἐκαλεῖτο. Καὶ ἐγέννησα ἐξ αὐτῆς διατο-
νικὰ, χρώματα, καὶ ἐναρμόνια, συνημμένα, διεζευ-
γμένα μέλη, τῆς διὰ τεττάρων, τῆς διὰ πέντε, τῆς
διὰ πασῶν συμφωνίας ἐχόμενα. Καὶ πάλιν οὐδὲν
αὐτῶν ἀπεκρυψάμην, ἵνα πλουσία μοι γένηται ἡ
ἀστὴ γυνὴ, μυρίων οἰκετῶν ὑπηρετουμένη πλήθει.
Τινὲς γὰρ τοῖς φίλτροις τῶν θεραπαινίδων δελεα-
σθέντες ὠλιγώρησαν τῆς δεσποίνης, φιλοσοφίας, καὶ
κατεγήρασαν οἱ μὲν ἐν ποιήμασιν, οἱ δὲ ἐν γραμ-
μαῖς, οἱ δὲ ἐν χρωμάτων κράσεσιν, οἱ δὲ ἐν ἄλλοις
μυρίοις, οὐ δυνηθέντες ἐπὶ τὴν ἀστὴν ἀναδραμεῖν.
Ἔχει γὰρ ἑκάστη τέχνη γλαφυρότητας, ὁλκούς τινας
δυνάμεις, ὑφ᾽ ὧν ἔνιοι ψυχαγωγούμενοι καταμένου-
σιν, ἐκλελησμένοι τῶν πρὸς φιλοσοφίαν ὁμολογιῶν.
Ὁ δὲ ἐμμένων ταῖς συνθήκαις πορίζει πάντα πανταχόθεν πρὸς τὴν ἀρέσκειαν αὐτῆς. Εἰκότως οὖν αὐτὸν τῆς περὶ αὐτὴν πίστεως ἀγάμενος ὁ ἱερὸς λόγος φησὶν, ὅτι καὶ νῦν ἦν αὐτῷ γυνὴ Σάῤῥα, ὅτι τὴν θεραπαινίδα πρὸς τὴν ἐκείνης ἀρέσκειαν ἠγάγετο. Καὶ μὴν ὥσπερ τὰ ἐγκύκλια συμβάλλεται πρὸς φιλοσοφίας ἀνάληψιν, οὕτω καὶ φιλοσοφία πρὸς σοφίας κτῆσιν. Ἔστι γὰρ φιλοσοφία ἐπιτήδευσις σοφίας, σοφία δὲ ἐπιστήμη θείων καὶ ἀνθρωπίνων καὶ τῶν τούτων αἰτιῶν. Γένοιτ᾽ ἂν οὖν ὥσπερ ἡ ἐγκύκλιος μουσικὴ φιλοσοφίας, οὕτω καὶ φιλοσοφία δούλη σοφίας. Φι-

α· δὲ ἐγκράτειαν μὲν γαστρὸς, ἐγκράτειαν δὲ κὰ γαστέρα, ἐγκράτειαν δὲ καὶ γλώττης ἀνα-. Ταῦτα λέγεται μὲν εἶναι δι' αὐτὰ αἱρετὰ, ρα δὲ φαίνοιτο, εἰ θεοῦ τιμῆς καὶ ἀρεσκείας πιτηδεύοιτο. Μεμνῆσθαι μὲν οὖν δεῖ τῆς κυ-ὁπότε μέλλοιμεν αὐτῆς θεραπαινίδας μνᾶ-. καὶ λεγώμεθα μὲν ἄνδρες εἶναι τούτων, ται δὲ ἡμῖν ἐκείνη πρὸς ἀλήθειαν γυνὴ, μὴ ω.

15. Δίδωσι δὲ οὐκ εὐθὺς εἰς τὴν Χαναναίων ρχομένῳ, ἀλλὰ μετὰ δεκαετίαν τῆς ἐκεῖ δια-. Τί δὲ τοῦτ' ἔστιν, οὐκ ἀμελῶς ἐπισκεπτέον. 401 γῇ μὲν τῆς γενέσεως ἡμῶν ἡ ψυχὴ συντρόφοις P. άθεσι μόνοις χρῆται, λύπαις, ἀλγηδόσι, πτοίαις, ίαις, ἡδοναῖς, ἃ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐπ' αὐτὴν ι· μήπω τοῦ λογισμοῦ βλέπειν δυναμένου τά θὰ καὶ κακὰ, καὶ ᾗ διαφέρει ταῦτα ἀλλήλων ῦν, ἀλλ' ἔτι νυστάζοντος, καὶ ὡς ἐν ὕπνῳ βα-ταμεμυκότος. Χρόνου δὲ προϊόντος, ὅταν ἐκ-τες τῆς παιδικῆς ἡλικίας μειρακιοῦσθαι μέλλω-τὸ δίδυμον στέλεχος εὐθὺς ἐκ μιᾶς, ἀρετὴ καὶ φύεται ῥίζης· καὶ ποιούμεθα μὲν τὴν κατά-ἀμφοῖν, αἱρούμεθα δὲ πάντως τὴν ἑτέραν, οἱ φυεῖς ἀρετὴν, κακίαν δὲ οἱ ἐναντίοι. Τούτων οτυπωθέντων εἰδέναι χρὴ, ὅτι παθῶν μὲν Αἴ-ς σύμβολόν ἐστι, κακιῶν δὲ ἡ Χαναναίων γῆ· εἰκότως ἀναστήσας ἀπ' Αἰγύπτου τὸν λαὸν, εἰς Χαναναίων ἄγει χώραν. Ἄνθρωπος γὰρ, ὡς ἅμα μὲν τῇ γενέσει τὸ Αἰγύπτιον πάθος ἐλα-ἰκεῖν, ἡδοναῖς καὶ ἀλγηδόσι προςερριζωμένος· ς δὲ ἀποικίαν στέλλεται τὴν πρὸς κακίαν, ἤδη ογισμοῦ πρὸς τὸ ὀξυωπέστερον ἐπιδεδωκότος, καὶ αμβάνοντος μὲν ἀμφότερα ἀγαθόν τε αὖ καὶ , τὸ δὲ χεῖρον αἱρουμένου διὰ τὸ πολὺ μετέχειν ητοῦ, ᾧ τὸ κακὸν οἰκεῖον, ἐπεὶ καὶ τὸ ἐναν-τῷ θείῳ τὸ ἀγαθόν.

§. 16. Ἀλλ' αἱ μὲν φύσεως πατρίδες αὗται, παι-
δικῆς μὲν ἡλικίας τὸ πάθος, Αἴγυπτος, ἡβώσης δὲ
κακία, ἡ Χαναανῖτις. Ὁ δὲ ἱερὸς λόγος, καί τοι σαφῶς
ἐπιστάμενος τὰς τοῦ θνητοῦ γένους πατρίδας, ἡμῖν
ὑποτίθεταί τὰ πρακτέα καὶ συνοίσοντα, παραγγέλλων
μισεῖν τὰ ἔθνη καὶ τὰ νόμιμα καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα
αὐτῶν, ἐν οἷς φησι, "Καὶ εἶπε κύριος πρὸς Μωϋσῆν
λέγων, λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς
αὐτοὺς, ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν· κατὰ τὰ ἐπιτηδεύ-
ματα τῆς Αἰγύπτου, ἐν ᾗ κατῳκήσατε ἐν αὐτῇ, οὐ
ποιήσετε, καὶ τοῖς νομίμοις αὐτῶν οὐ πορεύσεσθε·
τὰ κρίματά μου ποιήσετε, καὶ κατὰ τὰ ἐπιτηδεύματα
γῆς Χαναὰν, εἰς ἣν ἐγὼ εἰσάγω ὑμᾶς ἐκεῖ οὐ ποιήσετε·
καὶ τὰ προστάγματά μου φυλάξεσθε, πορεύεσθε ἐν
αὐτοῖς. Ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν. Καὶ φυλάξασθε
πάντα τὰ προστάγματά μου καὶ τὰ κρίματά μου, καὶ
ποιήσετε αὐτά. Ὁ ποιήσας αὐτὰ ζήσεται ἐν αὐτοῖς.
Ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν. Καὶ φυλάξασθε πάντα
τὰ προστάγματά μου καὶ τὰ κρίματά μου." *) Οὐ-
κοῦν ἡ πρὸς ἀλήθειαν ζωὴ περὶ παντός ἐστιν ἐν ταῖς
532 θεοῦ κρίσεσι καὶ προστάξεσιν, ὥστε θάνατος ἂν εἴη
M. τὰ τῶν ἀθέων ἐπιτηδεύματα. Τινὰ δὲ ἀθεώτητα
πάθους καὶ κακιῶν ἐστιν, ἐξ ὧν τὰ ἀσεβῶν καὶ ἀνο-
σιουργῶν πλήθη φύεται. Μετὰ δεκαετίαν οὖν τῆς 437
πρὸς Χαναναίους μετοικίας ἀξώμεθα τὴν Ἄγαρ, ἐπει- P.
δήπερ εὐθὺς μὲν γενόμενοι λογικοὶ τῆς φύσει βλαβε-
ρᾶς ἀμαθίας καὶ ἀπαιδευσίας μεταποιούμεθα. Χρό-
νῳ δὲ ὕστερον καὶ ἐν ἀριθμῷ τελείῳ, δεκάδι, νομίμου
παιδείας τῆς ὠφελεῖν δυναμένης εἰς ἐπιθυμίαν ἐρχό-
μεθα.

§. 17. Τὸν δὲ περὶ δεκάδος λόγον ἐπιμελῶς μὲν
ἠκρίβωσαν μουσικῶν παῖδες, ὕμνησε δὲ οὐ μετρίως
ὁ ἱερώτατος Μωϋσῆς, ἀναθεὶς αὐτῇ τὰ κάλλιστα,

---

*) Lev. 18, 1—5.

ὶς εὐχάς, τὰς ἀπαρχάς, τὰ τῶν ἱερέων ἐνδελεχῆ ὥρα, τὴν τοῦ Πάσχα διατήρησιν, τὸν ἱλασμὸν,*) ὴν διὰ πεντηκονταετίας ἄφεσίν τε καὶ εἰς τὰς ἀρ-ίας λήξεις ἐπάνοδον, τὴν κατασκευὴν τῆς ἀδιαλύ-ου σκηνῆς,**) ἄλλα μυρία, ὧν μακρὸν ἂν εἴη με-ῆσθαι. Τὰ δὲ καίρια οὐ παριτέον. Αὐτίκα τὸν ῶε ἡμῖν — πρῶτος δὲ οὗτος δίκαιος ἐν ταῖς ἱε-αῖς ἀνεῤῥήθη γραφαῖς — ἀπὸ τοῦ διαπλασθέντος ι γῆς εἰςάγει δέκατον, οὐκ ἐνιαυτῶν πλῆθος ἐπι-ῆσαι βουλόμενος, ἀλλὰ διδάξαι σαφῶς, ὅτι ὥςπερ κὰς ἀριθμῶν τῶν ἀπὸ μονάδος ἐστὶ πέρας τελειό-τον, οὕτω τὸ δίκαιον ἐν ψυχῇ τέλειον καὶ πέρας πως τῶν κατὰ τὸν βίον πράξεων. Τὴν μὲν γὰρ ολλαπλασιαζομένην ἐφ᾿ ἑαυτὴν τριάδα πρὸς ἐννά-ω γένεσιν ἀριθμοῦ πολεμιωτάτην ἐξεῖπον οἱ χρη-μοὶ, τὴν δὲ ἐπιβεβηκυῖαν μονάδα πρὸς ἐκπλήρωσιν κάδος ὡς φίλην ἀπεδέξαντο. Σημεῖον δὲ τὰς νέα τῶν βασιλέων ἀρχὰς,***) ἡνίκα ἡ ἐμφύλιος νεῤῥιπίσθη στάσις, τῶν τεσσάρων παθῶν πρὸς τὰς έντε αἰσθήσεις κονισαμένων, καὶ πόρθησιν καὶ κα-ασκαφὴν κινδυνευούσης τρόπον πόλεως τῆς ὅλης ἀ-οδέχεσθαι ψυχῆς, ἐκστρατεύσας ὁ σοφὸς Ἀβραὰμ ατέλυσε δέκατος ἐπιφανείς. Οὗτος ἀντὶ χειμῶνος αλήνην, καὶ ὑγείαν ἀντὶ νόσου, καὶ ζωὴν, εἰ δεῖ τὸ ληθὲς εἰπεῖν, ἀντὶ θανάτου παρεσκεύασε, τοῦ νικη-όρου θεοῦ τροπαιοφόρον αὐτὸν ἀναδείξαντος, ᾧ αὶ τὰς "δεκάτας" χαριστήρια τῆς νίκης "ἀνατίθη-ι." Καὶ παντὸς μέντοι τοῦ ἐλθόντος "ὑπὸ τὴν άβδον,"†) λέγω δὲ τὴν παιδείαν, ἡμέρου καὶ τι-ασσοῦ θρέμματος τὸ δέκατον ἀποκρίνεται, νόμου ροστάξει γινόμενον "ἅγιον·" ἵνα ἐκ πολλῶν διδα-κώμεθα τὴν δεκάδος πρὸς θεὸν οἰκειότητα, καὶ

---

*) Lev. 23, 27. 25, 9. — **) Exod. 26, 1. 16. — ***) Gen. 14, 1 sqq. — †) Lev. 27, 32.

τὴν τοῦ ἐννάτου ἀριθμοῦ πρὸς τὸ θνητὸν ἡμῶν γένος.

533 M. §. 18. Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἀπὸ ζώων μόνον ἀπάρχεσθαι δεκάτας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν ὅσα ἐκ γῆς βλαστάνει, διείρηται. "Πᾶσα γάρ," φησὶ "δεκάτη τῆς γῆς ἀπὸ τοῦ σπέρματος καὶ τοῦ καρποῦ τοῦ ξυλίνου ἐστὶν ἅγιον τῷ κυρίῳ· καὶ πᾶσα δεκάτη βοῶν καὶ προβάτων, καὶ πᾶν ὃ ἂν ἔλθῃ ἐν τῷ ἀριθμῷ ὑπὸ τὴν ῥάβδον, τὸ δέκατον ἔσται ἅγιον τῷ κυρίῳ." *) Ὁρᾷς ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ περὶ ἡμᾶς ὄγκου σωματικοῦ, ὃς γεώδης καὶ ξύλινος ὄντως ἐστίν, εἴρηται δεῖν ἀπάρχεσθαι; Ἡ γὰρ ζωὴ καὶ ἡ διαμονὴ καὶ αὔξησις καὶ ὑγεία αὐτῷ θεία γίνεται χάριτι. Ὁρᾷς ὅτι καὶ ἀπὸ τῶν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ζώων ἀλόγων — ταῦτα δέ εἰσιν αἰσθήσεις — πάλιν ἀπάρχεσθαι διείρηται; Τὸ γὰρ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν καὶ ὀσφραίνεσθαι καὶ γεύεσθαι ἔτι τε ἅπτεσθαι δωρεαὶ θεῖαι, ὑπὲρ ὧν εὐχαριστητέον. Ἀλλὰ γὰρ οὐ μόνον ἐπὶ τοῖς ξυλίνοις καὶ γηΐνοις, σωματικοῖς, οὐδ' ἐπ' ἀλόγοις ζώοις, ταῖς αἰσθήσεσι, τὸν εὐεργέτην ἐπαινεῖν διδασκόμεθα, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῷ νῷ, ὅς, κυρίως εἰπεῖν, ἄνθρωπός ἐστιν ἐν ἀνθρώπῳ, κρείττων ἐν χείρονι, ἀθάνατος ἐν θνητῷ. Διὰ τοῦτο οἶμαι τὰ πρωτότοκα καθιέρωσε πάντα, τὴν δεκάτην, λέγω Λευϊτικὴν φυλήν, ἀντικαταλλαξάμενος, πρὸς διατήρησιν καὶ φυλακὴν ὁσιότητος καὶ εὐσεβείας καὶ λειτουργιῶν, αἳ πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ τιμὴν ἀναφέρονται. Τὸ γὰρ πρῶτον καὶ ἄριστον ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ὁ λογισμός ἐστι, καὶ ἄξιον τὰς συνέσεως καὶ ἀγχινοίας, καταλήψεώς τε καὶ φρονήσεως, καὶ τῶν ἄλλων δυνάμεων, ὅσαι περὶ αὐτόν εἰσιν, ἀπαρχὰς ἀνατιθέναι θεῷ, τῷ τὴν εὐφορίαν τοῦ διανοεῖσθαι παρασχόντι. Ἔνθεν δὲ ὁ μὲν ἀσκητὴς ὁρμηθεὶς εὐχόμενος εἶπε, "Πάντων ὧν ἂν μοι δῷς, δεκάτην ἀποδεκατώσω σοί." **) Ὁ δὲ

---

*) Lev. 27, 30 sq. — **) Gen. 28, 22.

χρησμὸς ὁ μετὰ τὰς ἐπινικίους εὐχὰς ἀναγραφεὶς, ὡς ὁ τὴν αὐτομαθῆ καὶ αὐτοδίδακτον λαχὼν ἱερωσύνην ποιεῖται Μελχισεδὲκ, "Ἔδωκε γὰρ," φησὶν, "αὐτῷ δεκάτην ἀπὸ πάντων," *) ἀπὸ τῶν κατ' αἴσθησιν τὸ καλῶς αἰσθάνεσθαι, ἀπὸ τῶν κατὰ λόγον τὸ εὖ λέγειν, ἀπὸ τῶν κατὰ νοῦν τὸ εὖ διανοεῖσθαι. Παγκάλως οὖν καὶ ἀναγκαίως ἅμα ἐν εἴδει παραδιηγήματος, ἡνίκα τῆς οὐρανίου καὶ θείας τροφῆς τὸ μνημεῖον ἐν στάμνῳ χρυσῷ καθιεροῦτο, φησὶν, ὡς "Ἄρα τὸ Γομὸρ δέκατον τῶν τριῶν μέτρων ἦν." **) Ἐν ἡμῖν γὰρ αὐτοῖς τρία μέτρα εἶναι δοκεῖ, αἴσθησις, λόγος, νοῦς· αἰσθητῶν μὲν αἴσθησις, ὀνομάτων δὲ καὶ ῥημάτων καὶ τῶν λεγομένων ὁ λόγος, νοητῶν δὲ νοῦς. Ἀφ' ἑκάστου δὴ τῶν τριῶν μέτρων τούτων ἀπαρκτέον ὥσπερ τινὰ ἱερὰν δεκάτην, ἵνα καὶ τὸ λέγειν, καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι, καὶ τὸ καταλαμβάνειν, ἀνυπαιτίως καὶ ὑγιεινῶς κατὰ θεὸν ἐξετάζηται. Τὸ γὰρ ἀληθινὸν καὶ δίκαιον μέτρον τοῦτ' ἔστι, τὰ δὲ καθ' ἡμᾶς ψευδῆ τε καὶ ἄδικα.

§. 19. Εἰκότως οὖν καὶ ἐπὶ τῶν θυσιῶν τὸ μὲν δέκατον τοῦ μέτρου τῆς σεμιδάλεως τοῖς ἱερείοις ἐπὶ τὸν βωμὸν συναπενεχθήσεται. Ὁ δὲ ἔνατος ἀρι- 439
θμὸς, τὸ λείψανον τοῦ δεκάτου, παρ' ἡμῖν αὐτοῖς P.
καταμενεῖ. Τούτοις συνᾴδει καὶ ἡ τῶν ἱερέων ἐνδελεχὴς θυσία. Τὸ γὰρ δέκατον τὸ τοῦ ὕφι σεμιδάλεως ἀεὶ διείρηται προσφέρειν αὐτοῖς. ***) Ἔμαθον γὰρ τὸν ἔνατον ὑπερβαίνοντες αἰσθητὸν δοκήσει θεὸν, τὸν δέκατον καὶ μόνον ὄντα ἀψευδῶς, προσκυνεῖν. Ἐννέα γὰρ ὁ κόσμος ἔλαχε μοίρας, ἐν οὐρανῷ μὲν ὀκτὼ, τήν τε ἀπλανῆ καὶ τὰς ἑπτὰ πεπλανημένας ἐν τάξεσι φερομένας ταῖς αὐταῖς, ἐννά-

*) Gen. 14, 20. — **) Gen. 16, 36. — ***) Exod. 16, 20.

την δὲ τὴν σὺν ὕδατι καὶ ἀέρι· τούτων γὰρ μί συγγένεια, τροπὰς καὶ μεταβολὰς παντοίας δεχομέ νων. Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ τὰς ἐννέα ταύτας μοίρας καὶ τὸν παγέντα κόσμον ἐξ αὐτῶν ἐτίμησαν· ὁ δ τέλειος τὸν ὑπεράνω τῶν ἐννέα, δημιουργὸν αὐτῶν θεὸν δέκατον. Ὅλον γὰρ ὑπερκύψας τὸ ἔργον ἐπ θει τὸν τεχνίτην, καὶ ἱκέτης καὶ θεραπευτὴς ἐσπο δαζεν αὐτοῦ γενέσθαι· διὰ τοῦτο δεκάτην ἐνδελεχ τῷ δεκάτῳ καὶ μόνῳ καὶ αἰωνίῳ ὁ ἱερεὺς ἀνα τίθησι. Τοῦτ' ἔστι, κυρίως εἰπεῖν, τὸ ψυχικὸν Πά σχα, ἡ παντὸς πάθους καὶ παντὸς αἰσθητοῦ δια βασις πρὸς τὸ δέκατον, ὃ δὴ νοητόν ἐστι καὶ θεῖον Λέγεται γάρ, "Τῇ δεκάτῃ τοῦ μηνὸς τούτου λαβέ τωσαν ἕκαστος πρόβατον κατ' οἰκίαν," *) ἵνα ἀπ τῆς δεκάτης τῷ δεκάτῳ καθιερωθῇ τὰ θύματα δια τηρηθέντα ἐν τῇ ψυχῇ κατὰ δύο μοίρας ἐκ τρια πεφωτισμένῃ, μέχρις ἂν ὅλη δι' ὅλων γενομένη φέ γος οὐράνιον, οἷα πλησιφαὴς σελήνη κατὰ δευτέραν ἑβδομάδος παραύξησιν, μὴ μόνον φυλάττειν ἀλλ καὶ ἱερουργεῖν ἤδη δύνηται τὰς ἀσινεῖς καὶ ἀμώμους προκοπάς, τουτέστιν ἱλασμούς. Καὶ γὰρ οὗτος δε κάτῃ τοῦ μηνὸς βεβαιοῦται, τὸν δέκατον ἱκετευούσῃ θεὸν ψυχῆς, καὶ τὴν ταπεινότητα καὶ οὐδένειαν τ γεννητοῦ περίνοιαν λογισμοῦ πεποιθυίας, καὶ τὰς ἅπασι τοῖς καλοῖς ὑπερβολὰς καὶ ἀκρότητας τοῦ ἀγε νήτου δεδιδαγμένης. Ἵλεως οὖν, καὶ ἄνευ ἱκετείας ἵ λεως εὐθὺς γίνεται τοῖς ἑαυτοὺς κακοῦσι καὶ συστέλ λουσι, καὶ μὴ καυχήσει καὶ οἰήσει φυσωμένοις. Τοῦτ ἔστιν ἄφεσις, τοῦτ' ἐλευθερία παντελὴς ψυχῆς, ἐπλανήθη τε πλάνον ἀποσειομένης καὶ πρὸς τὴν ἀ πλανῆ φύσιν μεθορμιζομένης, καὶ ἐπὶ τοὺς κλήρους
635 πανιούσης, οὓς ἔλαχεν, ἡνίκα λαμπρὰν ἔπνει, καὶ τὰ
M. περὶ τῶν καλῶν πόνοις ἤνθει. Τότε γὰρ αὐτὴν τὰ

*) Exod. 12, 3.

ἄθλων ἀγάμενος ὁ ἱερὸς λόγος ἐτίμησε, γέρας ἐξαίρετον δοὺς, κλῆρον ἀθάνατον, τὴν ἐν ἀφθάρτῳ γένει τάξιν. Τοῦτο καὶ Ἀβραὰμ ὁ σοφὸς ἱκετεύει, μελλούσης ἐμπίπρασθαι λόγῳ μὲν τῆς Σοδομίτιδος γῆς, ἔργῳ δὲ 440 τῆς ἐστειρωμένης τὰ καλὰ καὶ τυφλῆς τὸν λογισμὸν P. ψυχῆς, ἵν᾽ ἐὰν εὑρεθῇ τὸ δικαιοσύνης μνημεῖον „ἡ δεκὰς"*) ἐν αὐτῇ, τύχῃ τινὸς ἀμνηστίας. Ἄρχεται μὲν οὖν τῆς ἱκεσίας ἀπὸ τοῦ τῆς ἀφέσεως ἀριθμοῦ πεντηκοντάδος, λήγει δὲ εἰς δεκάδα, τὴν τελευταίαν ἀπολύτρωσιν.

§. 20. Ἀφ᾽ οὗ μοι δοκεῖ καὶ Μωϋσῆς μετὰ τὴν χιλιάρχων καὶ ἑκατοντάρχων καὶ πεντηκοντάρχων αἵρεσιν ἐπὶ πᾶσι δεκαδάρχους χειροτονεῖν,**) ἵν᾽ εἰ μὴ δύναιτο διὰ τῶν πρεσβυτέρων τάξεων βελτιοῦσθαι ὁ νοῦς, ἀλλά τοι διὰ τῶν ὑστάτων καθαίρηται. Πάγκαλον δὲ δόγμα καὶ ὁ τοῦ φιλομαθοῦς παῖς ἔμαθεν, ἡνίκα τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην ἐπρέσβευε πρεσβείαν, αὐτομαθεῖ σοφῷ προξενῶν οἰκειοτάτην ἀρετὴν, ἐπιμονήν. „Δέκα γὰρ καμήλους λαμβάνει,"***) τὴν δεκάδος, λέγω δὲ παιδείας ὀρθῆς, ἀνάμνησιν, ἀπὸ πολλῶν ἀποπειρωμένου τοῦ κυρίου μνημῶν. „Λαμβάνει δὲ καὶ τῶν ἀγαθῶν ἐκείνου," δῆλον ὡς οὐκ ἄργυρον, οὐδὲ χρυσόν τινα, ἢ ἄλλο τῶν ἐν ὕλαις φθαρταῖς, — τὴν γὰρ ἀγαθοῦ πρόσρησιν οὐδέποτε τούτοις ἐπεφήμισε Μωϋσῆς, — ἀλλὰ τὰ γνήσια, ἃ δὴ ψυχῆς ἐστι μόνα, ἐφοδιάζεται καὶ ἐμπορεύεται, διδασκαλίαν, προκοπὴν, σπουδὴν, πόθον, ζῆλον, ἐνθουσιασμοὺς, προφητείας, τοῦ κατορθοῦν ἔρωτα. Οἷς ἐμμελετῶν καὶ ἐνασκούμενος, ὅταν ὥσπερ ἐκ πελάγους ἐνορμίζεσθαι λιμένι μέλλῃ, λήψεται μὲν „δύο ἐνώτια, ἀνὰ δραχμὴν ὁλκὴν, ψέλλια δὲ δέκα χρυσῶν ἐπὶ τὰς χεῖρας τῆς προξενουμέ-

*) Gen. 18, 32. — **) Exod. 18, 25. — ***) Gen. 24, 10.

νης." *) Ὦ θεοπρεποῦς κόσμου! Δραχμὴν μὲν ἓ
ναι τὸ ἄκουσμα, καὶ μονάδα ἀῤῥαγῆ καὶ ὁλκὴν φύ
σιν. Ἀκοῇ γὰρ οὐδενὶ σχολάζειν ἐμπρεπὲς, ὅτι μὴ
λόγῳ ἑνὶ, ὅς ἂν τὰς τοῦ ἑνὸς ἀρετὰς καὶ μό
θεοῦ καλῶς διεξέρχηται. Δέκα δὲ χρυσῶν τὰ ἐγ
ρήματα· πράξεις γὰρ αἱ κατὰ σοφίαν τελείοις ἀ
θμοῖς βεβαιοῦνται, καὶ ἔστιν ἑκάστη τιμαλ
χρυσοῦ.

§. 21. Τοιαύτη τίς ἐστι καὶ ἡ ἀριστίνδην ἐκ
κριθεῖσα τῶν ἀρχόντων εἰςφορὰ, ἣν ἐποιήσαντο
ἡνίκα ἡ ψυχὴ κατασκευασθεῖσα ὑπὸ φιλοσοφίας ἱε
ροπρεπῶς τὰ ἐγκαίνια ἦγεν αὐτῆς, εὐχαριστοῦσα τῷ
διδασκάλῳ καὶ ὑφηγητῇ θεῷ. "Θυΐσκην γὰρ δέκα
χρυσῶν πλήρη θυμιάματος ἀνατίθησιν," **)
τὰς ὑπὸ φρονήσεως καὶ πάσης ἀρετῆς ἀναδιδομένας
αὔρας ὁ μόνος ἐπικρίνῃ σοφός. Ἐπειδὰν δὲ δό
536 σιν εἶναι προςηνεῖς, τὸ ἐφύμνιον ᾄσεται Μωϋσῆς
M. λέγων, "Ὠσφράνθη κύριος ὀσμὴν εὐωδίας," τὸ ὀ
σφρανθῆναι τιθεὶς ἐπὶ τῷ συναινέσαι· οὐ γὰρ ἀν
θρωπόμορφος, οὐδὲ μυκτήρων, ἤ τινων ἄλλων ὀρ
γανικῶν μερῶν χρεῖος. Προϊὼν δὲ καὶ τὸ θεῖον ἐν
διαίτημα, τὴν σκηνὴν, "δέκα αὐλαίας" ***) ἐρ
τὸ γὰρ τῆς ὅλης πῆγμα σοφίας ἀριθμὸν τέλειον ἔ
ληχε, δεκάδα. Σοφία δὲ αὐλὴ καὶ βασίλειόν ἐστι
τοῦ πανηγεμόνος καὶ μόνου βασιλέως αὐτοκράτορος.
Ὁ μὲν δὴ νοητὸς οἶκος οὗτος, αἰσθητὸς δὲ ὁ κό
σμος ἐστὶν, ἐπειδὴ καὶ τὰς αὐλαίας ἐκ τοιούτων
συνύφηνεν, ἃ τῶν τεσσάρων στοιχείων σύμβολά ἐστι.
Ἐκ γὰρ βύσσου καὶ ὑακίνθου καὶ πορφύρας καὶ κοκ
κίνου δημιουργοῦνται, τεσσάρων, ὡς ἔφην, ἀριθμῷ.
Σύμβολον δὲ γῆς μὲν ἡ βύσσος, φύεται γὰρ ἐκ ταύ
της· ἀέρος δὲ ὑάκινθος, μέλας γὰρ οὗτος φύσει

*) Gen. 24, 22. — **) Num. 7, 14. — ***) Exod 26, 1 sqq.

ν θρόνον, τὸ σκῆπτρον, τὸ διάδημα, δέκα πλη-
καὶ τιμωρίαις ὁ τῶν ὅλων ἐπίτροπος καὶ κηδε-
νουθετεῖ. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ Ἀβραὰμ
εῖται τῷ σοφῷ, οὔτε πλειόνων, οὔτε ἐλαττόνων,
ὑπὸ μόνον δέκα ἐθνῶν*) ἀπώλειαν καὶ παντελῆ
ν ἐργάσασθαι, καὶ τὴν τῶν ἀναιρεθέντων χώ-
ώσειν τοῖς ἐγγόνοις αὐτοῦ· πανταχοῦ δεκάδι, καὶ
ἔπαινον, καὶ πρὸς ψόγον, καὶ πρὸς τιμήν, καὶ
κόλασιν καταχρῆσθαι δικαιῶν. Καίτοι τί τού-
μεμνήμεθα; Τὴν γὰρ ἱερὰν καὶ θείαν ἐκκλη-
δέκα τοῖς σύμπασι λόγοις Μωϋσῆς ἀναγέγρα-
Οὗτοι δέ εἰσι θεσμοὶ, τῶν κατὰ μέρος ἀπεί-
όμων γενικὰ κεφάλαια, ῥίζαι καὶ ἀρχαὶ, πηγαὶ
ν διαταγμάτων, προστάξεις δὲ καὶ ἀπαγορεύ-
περιεχόντων ἐπ᾽ ὠφελείᾳ τῶν χρωμένων.
22. Εἰκότως οὖν μετὰ δεκαετίαν τῆς εἰς Χαλ-
γῆν ἀφίξεως ἡ πρὸς τὴν Ἄγαρ κοινωνία γίνε-
Οὐ γὰρ εὐθὺς λογικοὶ γενόμενοι, πλαδώσης ἔτι
ιανοίας, ὀρεχθῆναι παιδείας τῆς ἐγκυκλίου δυ-
α· ἀλλ᾽ ἐπειδὰν σύνεσιν καὶ ἀγχίνοιαν κρα-
άμενοι, μηκέτι κούφῃ καὶ ἐπιπολαίῳ, ἀλλὰ βε-
καὶ παγίᾳ γνώμῃ τῇ περὶ ἁπάντων χρώμεθα.
τὸ ἀκόλουθον προσυφαίνεται τὸ "Εἰσῆλθε

καὶ τοὺς ἔχοντας εὐφυῶς ἐπισπᾶται. Τὴν γοῦν ἀρε-τὴν, Λείαν, ἔστιν ἰδεῖν προαπαντῶσαν καὶ λέγουσαν τῷ ἀσκητῇ "Πρός με εἰςελεύσῃ σήμερον," *) ἡνίκα ἐκεῖνος ἀγρόθεν ἐπανίῃ. Ποῦ γὰρ ὤφειλεν ἐλθεῖν τῶν ἐπιστήμης σπερμάτων καὶ φυτῶν ἐπιμελητὴς, ὅτι μὴ πρὸς τὴν γεωργηθεῖσαν ἀρετήν;

§. 23. Ἔστι δὲ ὅτε ἀποπειρωμένη τῶν φοιτητῶν, ὡς ἔχουσι προθυμίας καὶ σπουδῆς, οὐχ ὑπαντᾷ μὲν, ἐγκαλυψαμένη δὲ τὸ πρόςωπον ὥςπερ Θάμαρ "ἐπὶ τριόδου" καθέζεται, πόρνης δόξαν παρασχοῦσα τοῖς ὁδῷ βαδίζουσιν· ἵνα οἱ περιέργως ἔχοντες ἀνακαλύψαντες ἀναφήνωσι, καὶ καταθεάσωνται τὸ ἄψαυστον καὶ ἀμίαντον καὶ παρθένιον ὄντως αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης ἐκπρεπέστατον κάλλος. Τίς οὖν ὁ ἐξεταστικὸς καὶ φιλομαθὴς καὶ μηδὲν ἄσκεπτον καὶ ἀδιερεύνητον τῶν ἐγκεκαλυμμένων πραγμάτων παραλιπεῖν ἀξιῶν ἐστιν, ὅτι μὴ ὁ ἀρχιστράτηγος καὶ βασιλεὺς, καὶ ταῖς πρὸς θεὸν ὁμολογίαις ἐμμένων τε καὶ χαίρων, ὄνομα Ἰούδας; "Ἐξέκλινε γὰρ," φησὶ "πρὸς αὐτὴν τὴν ὁδὸν, καὶ εἶπεν, ἔασόν με εἰςελθεῖν πρὸς σέ," — ἀλλ' οὐκ ἔμελλε παραβιάζεσθαι — καὶ σκοπεῖν τίς τε ἡ ἐγκεκαλυμμένη δύναμίς ἐστι καὶ ἐπὶ τί παρεσκεύασται. Μετὰ τοίνυν τὸ εἰςελθεῖν γέγραπται, "Καὶ συνέλαβεν," καὶ τὸ "τίς" φανερῶς οὐ μεμήνυται. Συλλαμβάνει γὰρ καὶ συναρμόζει ἡ μὲν τέχνη τὸν μανθάνοντα, ἐρωτικῶς ἔχειν ἀναπείθουσα ἑαυτῆς, ὁ δὲ μανθάνων τὴν διδάσκουσαν, ὁπότε φιλομαθὴς εἴη. Πολλάκις δέ τινα τῶν μέσων ἐπιστημῶν ὑφηγούμενος, γνωρίμου τυχὼν εὐφυοῦς, ηὔχησεν ἐπὶ τῇ διδασκαλίᾳ, μόνος ὑπολαβὼν τῷ φοιτητῇ γεγονέναι τῆς εὐμαθίας αἴτιος. Καὶ μετεωρίσας καὶ φυσήσας ἑαυτὸν ὑψαυχενεῖ, καὶ τὰς ὀφρῦς εὖ μάλα ἀνασπάσας τετύφωται, καὶ παρ-

---

*) Gen. 30, 16.

ἧσθαι, δι' ὧν καὶ τὴν κυρίαν τῶν μέσων ἐπι-
ὧν, ἀρετὴν, ἔδοξάν τινες ἀτιμάζειν, ἐπίτιμον
ἐξ ἑαυτῆς. Ὅσαι μὲν οὖν ψυχαὶ μετὰ φρο-
ς κυοφοροῦσι πραγμάτων, τίκτουσιν ὅμως, τὰ
ιεχυμένα διακρίνουσαι καὶ διαστέλλουσαι, κα-
ι ἡ Ῥεβέκκα. Λαβοῦσα γὰρ ἐν γαστρὶ τῶν
ν διανοίαις ἐθνῶν, ἐπιστήμην ἀρετῆς τε καὶ κα-
εὐτοκίᾳ χρωμένη τὴν ἑκατέρου φύσιν διαστέλ-
καὶ διακρίνει. Ὅσαι δὲ ἄνευ φρονήσεως, ἢ
σκουσιν, ἢ δύςεριν καὶ σοφιστὴν βάλλοντα καὶ
ντα, ἢ βαλλόμενον καὶ τοξευόμενον ἀποκύουσι.
ήποτε εἰκότως. Αἱ μὲν γὰρ λαμβάνειν, αἱ δὲ
ἐν γαστρὶ οἴονται, παμμεγέθους διαφορᾶς. Αἱ
γὰρ ἔχειν νομίζουσαι, τὴν αἵρεσιν καὶ γένεσιν
ῦς ἐπιγράφουσαι σεμνομυθοῦσιν· αἱ δὲ λαμβά-
ἀξιοῦσαι, τὸ μὲν μηδὲν οἰκεῖον ἐξ ἑαυτῶν 443
συνομολογοῦσι, τὰ δὲ σπέρματα καὶ τὰς γονὰς P.
εν ἀρδομένας καταλαμβάνουσι, καὶ τὸν διδόντα
άζουσαι κακὸν μέγιστον, φιλαυτίαν, ἀγαθῷ τε-
θεοσεβείᾳ, διωθοῦνται.

24. Τοῦτον τὸν τρόπον καὶ τὰ νομοθετικῆς
παρὰ ἀνθρώποις κατεβλήθη σπέρματα. "Ἦν
τις," φησὶν, "ἐκ τῆς φυλῆς Λευῒ Ἀμρὰμ, ὃς

ἐνθουσιώσῃ καὶ θεοφορήτῳ σοφίᾳ λαβών· ὅς γέν
ὢν τῆς Λευϊτικῆς φυλῆς, καὶ τὰ πρὸς πατρὸς κ
τὰ πρὸς μητρὸς ἀμφιθαλὴς, τῆς ἀληθείας ἔχετα
Μέγιστον δὲ ἐπάγγελμα τοῦ γενάρχου τῆς φυλ
ἐστι ταύτης. Θαῤῥεῖ γὰρ λέγειν, ὅτι "Αὐτός μ
μόνος ἐστὶν ὁ θεὸς τιμητέος," ἄλλο δ᾽ οὐδὲν τ
μεθ᾽ ἑαυτὸν, οὐ γῆ, οὐ θάλασσα, οὐχὶ ποταμ
οὐκ ἀέρος φύσις οὐ πνευμάτων, οὐκ ἀέρων μεταβ
λαὶ, οὐ ζώων οὐ φυτῶν ἰδέαι, οὐχ ἥλιος, οὐ σελ
νη, οὐκ ἀστέρων πλῆθος ἐν τάξεσιν ἐναρμονίοις π
ριπολούντων, οὐχ ὁ σύμπας οὐρανός τε καὶ κόσμο
Μεγάλης καὶ ὑπερφυοῦς ψυχῆς τὸ αὔχημα, γένεσ
ὑπερκύπτειν, καὶ τοὺς ὅρους αὐτῆς ὑπερβάλλειν, κ
μόνου τοῦ ἀγεννήτου περιέχεσθαι, κατὰ τὰς ἱερ
ὑφηγήσεις, ἐν αἷς διείρηται "ἔχεσθαι αὐτοῦ." *
Τοιγάρτοι τοῖς ἐχομένοις καὶ ἀδιαστάτως θεραπε
ουσιν ἀντιδίδωσι κλῆρον αὐτόν. Ἐγγυᾶται δέ μ
τὴν ὑπόσχεσιν λόγιον, ἐν ᾧ λέγεται, "Κύριος αὐτ
κλῆρος αὐτοῦ." **) Οὕτως ἐν γαστρὶ ἔχουσαι μᾶ
λον ἢ λαμβάνουσαι αἱ ψυχαὶ τίκτειν πεφύκασι. Κ
θάπερ δὲ οἱ σώματος ὀφθαλμοὶ πολλάκις μὲν
μυδρῶς, πολλάκις δὲ τηλαυγῶς ὁρῶσι· τὸν αὐτ
τρόπον καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα τοτὲ μὲν ὑποσυγκ
χυμένας καὶ ἀδήλους, τοτὲ δὲ καθαρὰς καὶ τραν
539 ἀναδέχεται τὰς ἀπὸ τῶν πραγμάτων ἰδιότητα
M Ἡ μὲν οὖν ἀσαφὴς καὶ ἀδηλουμένη προσβολὴ ἔοι
τῷ μήπω κατὰ γαστρὸς ἐμβρύῳ διατυπωθέντι· ἡ
ἐναργὴς καὶ τρανὴ μάλιστα τῷ διαπεπλασμένῳ, κ
καθ᾽ ἕκαστον τῶν ἐντός τε καὶ ἐκτὸς μερῶν τε
γνιτευμένῳ, καὶ τὴν ἁρμόττουσαν ἰδέαν ἀπειληφό
Νόμος δὲ ἐπὶ τούτοις ἐγράφη πάνυ καλῶς καὶ συ
φερόντως τεθεὶς οὗτος, "Ἐὰν μαχομένων ἀνδρῶ
δύο πατάξῃ τις γυναῖκα ἐν γαστρὶ ἔχουσαν, καὶ

*) Deut. 30, 20. — **) Deut. 10, 9.

εἴδη τὸ παιδίον αὐτῆς μὴ ἐξεικονισμένον, ἐπιζήμιον ζημιωθήσεται, καθ' ὅ τι ἂν ἐπιβάλῃ ὁ ἀνὴρ τῆς γυναικός, καὶ δώσει μετὰ ἀξιώματος· ἐὰν δὲ ἐξεικονι- 444
σμένον ᾖ, δώσει ψυχὴν ἀντὶ ψυχῆς." *) Οὐ γὰρ P.
ἦν ὅμοιον, τέλειόν τε καὶ ἀτελὲς διανοίας ἔργον διαφθεῖραι, οὐδὲ εἰκαζόμενον καὶ καταλαμβανόμενον, οὐδὲ ἐλπιζόμενον καὶ ἤδη ὑπάρχον. Διὰ τοῦτο, ὅπου μὲν ἐπιτίμιον ἄδηλον ἐπ' ἀδήλῳ πράγματι, ὅπου δὲ ὡρισμένον ἐπὶ τελείῳ νομοθετεῖται· τελείῳ δὲ οὐχὶ πρὸς ἀρετὴν, ἀλλὰ τῷ κατά τινα τέχνην τῶν ἀνεπιλήπτων γενομένῳ. Κυοφορεῖ γὰρ αὐτὸν οὐχ ἡ λαβοῦσα, ἀλλ' ἡ ἐν γαστρὶ ἔχουσα, οἴησιν πρὸ ἀτυφίας ἐπαγγελλομένη. Καὶ γὰρ ἀμήχανον ἀμβλίσκειν τὴν ἐν γαστρὶ λαβοῦσαν, ἐπεὶ τὸ φυτὸν ὑπὸ τοῦ σπείραντος ἐμπρεπὲς τελεσφορεῖσθαι· τὴν δὲ ἔχουσαν, οὐκ ἀνοίκειον, ἅτε νόσῳ χωρὶς ἰατροῦ κατεσχημένην.

§. 25. Μὴ νομίσῃς δὲ τὴν Ἄγαρ λέγεσθαι ἑαυτὴν ὁρᾶν ἐν γαστρὶ ἔχουσαν, διὰ τοῦ "Ἰδοῦσα ὅτι ἐν γαστρὶ ἔχει," ἀλλὰ τὴν κυρίαν αὐτῆς Σάῤῥαν. Καὶ γὰρ ὕστερον αὐτὴ περὶ ἑαυτῆς φησιν, Ἰδοῦσα ὅτι ἐν γαστρὶ ἔχει, ἠτιμάσθη ἐνώπιον αὐτῆς." **) Διὰ τί; Ὅτι αἱ μέσαι τέχναι, καὶ αἱ κατ' αὐτὰς, ὧν εἰσιν ἐγκύμονες ὁρῶσιν, ἀλλά τοι πάντως ἀμυδρῶς ὁρῶσιν. Ἀλλ' ἐπιστῆμαι τηλαυγῶς καὶ σφόδρα ἐναργῶς καταλαμβάνουσιν· ἐπιστήμη γὰρ πλέον ἐστὶ τέχνης, τὸ βέβαιον καὶ ἀμετάπτωτον ὑπὸ λόγου προσειληφυῖα. Τέχνης μὲν γὰρ ὅρος οὗτος, σύστημα ἐγκαταλήψεων συγγεγυμνασμένων πρός τι τέλος εὔχρηστον, τοῦ "εὐχρήστου" διὰ τὰς κακοτεχνίας ὑγιῶς προστιθεμένου. Ἐπιστήμης δὲ, κατάληψις ἀσφαλὴς καὶ βέβαιος, ἀμετάπτωτος ὑπὸ λόγου. Μουσικὴν μὲν οὖν καὶ γραμματικὴν καὶ τὰς συγγενεῖς καλοῦμεν τέχνας· καὶ γὰρ οἱ ἀποτελούμενοι δι' αὐτῶν τεχνῖται, μουσικοί τε καὶ

---

*) Exod. 21, 22 sq. — **) Gen. 16, 4.

ὀλιγωρίας τούτων ἐλέγξει, καὶ μετὰ παῤῥησίας φή-
σει, "ἀδικοῦμαι καὶ παρασπονδοῦμαι, τὸ [illegible]
ὑμῖν ὁμολογίας παραβαίνουσιν. Ἀφ' οὗ γὰρ ἐνε[illegible]
πίσασθε τὰ προπαιδεύματα, τῆς ἐμῆς θεραπαινίδος
τὰ ἔγγονα, τὴν μὲν ὡς γαμετὴν ἐξετιμήσατε, ἐμὲ
δὲ οὕτως ἀπεστράφητε, ὡς μηδὲ πώποτε ἐς ταὐ-
τὸν ἐλθόντες. Ἀλλ' ἴσως ἐγὼ μὲν ταῦτα περὶ [illegible]
ὑπείληφα, ἐκ τῆς φανερᾶς πρὸς τὴν οἰκέτιν ὁμιλίας
τὴν ἄδηλον πρὸς ἐμὲ αὐτὴν ἀλλοτρίωσιν τεκμαιρο-
μένη. Εἰ δὲ ὑμεῖς ἐναντίως ἢ ὡς ὑπείληφα διά-
κεισθε, γνῶναι μὲν ἀμήχανον ἑτέρῳ, ῥᾴδιον δὲ μό-
νῳ θεῷ." Διόπερ οἰκείως ἐρεῖ, "Κρίναι ὁ θεὸς
ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ," *) οὐ προκατεγνω-
κυῖα ὡς ἠδικηκότος, ἀλλ' ἐνδοιάζουσα, ὡς τάχ'
ἂν ἴσως καὶ κατορθοῦντος· ὅπερ ἀψευδῶς οὐκ ἐκ
μακρὰν ἀναφαίνεται, δι' ὧν ἀπολογούμενος [illegible]
τὸν ἐνδοιασμὸν αὐτῆς ἐξιώμενός φησιν, "Ἰδοὺ ἡ
παιδίσκη ἐν ταῖς χερσί σου, χρῶ αὐτῇ ὡς ἄν
σοι ἀρεστόν." Καὶ γὰρ ὁ παιδίσκην εἰπὼν ἀμ-
φότερα ὁμολογεῖ, τό τε δούλην καὶ τὸ νηπίαν εἶ-
ναι· τὸ γὰρ τῆς παιδίσκης ὄνομα ἑκατέρῳ τού-
των ἐφαρμόζει. Συνομολογεῖ δὲ πάντως εὐθὺς καὶ
τὰ ἐναντία, τῇ μὲν τελείᾳ τὴν νηπίαν, τῇ δὲ
δούλῃ τὴν κυρίαν· μονονοὺ βοῶν ἄντικρυς, ἐγὼ
τὴν μὲν ἐγκύκλιον παιδείαν καὶ ὡς νεωτέραν καὶ
ὡς θεραπαινίδα ἀσπάζομαι, τὴν δὲ ἐπιστήμην καὶ
φρόνησιν ὡς τελείαν καὶ δέσποιναν ἐκτετίμηκα.
Τὸ δὲ "ἐν ταῖς χερσί σου" δηλοῖ μὲν τὸ ὑπο-
χείριός ἐστί σοι. Σημεῖον δὲ πέφυκε καὶ ἑτέρου τοι-
542 οὕτου, τὰ μὲν τῆς δούλης εἰς χεῖρας ἀφικνεῖται
M. σώματος· σωματικῶν γὰρ ὀργάνων καὶ δυνάμεων
τὰ ἐγκύκλια χρεῖα· τὰ δὲ τῆς κυρίας εἰς ψυχὴν
ἔρχονται. Λογισμοῖς γὰρ τὰ κατά τε φρόνησιν

*) Gen. 16, 5 sq.

καὶ ἐπιστήμην ἀνατίθεται. Ὥςθ' ὅσῳ δυνατώτερον καὶ δραστικώτερον καὶ τοῖς ὅλοις κρεῖττον διάνοια χειρός ἐστι, τοσούτῳ τῆς ἐγκυκλίου μουσικῆς ἐπιστήμην καὶ φρόνησιν θαυμασιωτέραν εἶναι νενόμικα, καὶ διαφερόντως ἐκτετίμηκα. Λαβοῦσα οὖν, ὦ καὶ ὑπάρχουσα καὶ πρὸς ἐμοῦ νομιζομένη κυρία, τὴν ἐμὴν ἅπασαν παιδείαν, ὡς θεραπαινίδι χρῶ, „ὡς εὐάρεστόν σοι." Τὸ δὲ σοὶ εὐάρεστον οὐκ 417
ἀγνοῶ ὅτι πάντως ἐστὶν ἀγαθὸν, εἰ καὶ μὴ προςηνὲς, καὶ ὠφέλιμον, εἰ καὶ μακρὰν τοῦ ἡδέος ἀφέστηκεν. P.
Ἀγαθὸν δὲ καὶ ὠφέλιμον τοῖς ἐλέγχου δεομένοις νουθεσία, ὃ ἑτέρῳ ὀνόματι κάκωσιν μηνύει ὁ ἱερὸς λόγος.

§. 28. Διόπερ ἐπιφέρει, „Καὶ ἐκάκωσεν αὐτὴν," ἴσον τῷ ἐνουθέτησε καὶ ἐσωφρόνισε. Λυσιτελὲς γὰρ σφόδρα τοῖς ἐν ἀδείᾳ καὶ ἐκεχειρίᾳ, καθάπερ ἵπποις ἀφηνιασταῖς, ὀξὺ κέντρον· ἐπεὶ μάστιγι μόλις καὶ ἀγωγῇ δαμασθῆναι καὶ τιθασσευθῆναι δύνανται. Ἢ τὰ προκείμενα ἆθλα οὐχ ὁρᾷς τοὺς ἀνεπιπλήκτους; Λιπῶσιν, εὐρύνονται, πιαίνονται, λαμπρὸν πνέουσιν· εἶτα αἴρονται τὰ ἀσεβείας, οἱ πανάθλιοι καὶ βαρυδαίμονες, οἰκτρὰ βραβεῖα, ἀθεότητι κηρυττόμενοι καὶ στεφανούμενοι. Διὰ γὰρ τὴν λείως ῥέουσαν εὐτυχίαν ὑπέλαβον ἑαυτοὺς εἶναι τοὺς ὑπαργύρους καὶ ὑποχρύσους θεοὺς, νομίσματος κεκιβδηλευμένου τὸν τρόπον, τοῦ ἀληθινοῦ καὶ ὄντως ὄντος ἐκλαθόμενοι. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ Μωϋσῆς ἐν οἷς φησιν, „Ἐλιπάνθη, ἐπαχύνθη, ἐπλατύνθη, καὶ ἐγκατέλιπε θεὸν τὸν ποιήσαντα αὐτόν." *) Ὥςτε εἰ ἡ ἐπὶ πλέον ἄνεσις τὸ μέγιστον κακὸν ἀσέβειαν ὠδίνει, τὸ ἐναντίον ἡ μετὰ νόμου κάκωσις ἀγαθὸν τέλειον ἀποτίκτει τὴν ἀοίδιμον νουθεσίαν. Ἔνθεν δὲ ὁρμη-

---

*) Deut. 32, 15.

θεὶς καὶ τῆς πρώτης ἑορτῆς τὸ σύμβολον „ἄρτον κακώσεως“ *) εἶπε τὰ ἄζυμα. Καί τοι τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι ἑορταὶ καὶ θαλίαι περιποιοῦσιν ἱλαρὰς εὐφροσύνας καὶ εὐθυμίας, οὐ κακώσεις; Ἀλλὰ δῆλον, ὡς ὀνόματι κατακέχρηται πόνου τοῦ σωφρονιστοῦ. Τὰ γὰρ πλεῖστα καὶ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν ἀσκητικαῖς ἀθλήσεσι καὶ ἥβωσι πόνοις εἴωθε περιγίνεσθαι. Ψυχῆς δὲ ἑορτὴ ζῆλος, ὁ τῶν ἀρίστων καὶ τελεσφορουμένων πόνος. Οὗ χάριν διείρηται καὶ „ἐπὶ πικρίδων τὰ ἄζυμα ἐσθίειν,“ **) οὐχ ὡς προσοψήματος, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ τὸ μὴ οἰδεῖν καὶ ἀναζεῖν ταῖς ἐπιθυμίαις, ἐστάλθαι δὲ καὶ συνῆχθαι, πρὸς ἀηδίας οἱ
543 πολλοὶ τίθενται, πικρὸν ἡγούμενοι ἀπομαθεῖν τὸ
M. πάθος, ὅπερ ἐστὶν ἑορτὴ καὶ εὐφροσύνη διανοίᾳ φιλάθλῳ.

§. 29. Ταύτης ἕνεκά μοι δοκεῖ τῆς αἰτίας ἐν χωρίῳ, ὃ κέκληται Πικρία, τὰ νόμιμα ἀναδιδαχθῆναι· ἡδὺ μὲν γὰρ τὸ ἀδικεῖν, ἐπίπονον δὲ τὸ δικαιοπραγεῖν. Τοῦτο δέ ἐστιν ὁ ἀψευδέστατος νόμος, „Ἐξελθόντες γάρ,“ φησίν, „ἐκ τῶν Αἰγυπτιακῶν παθῶν ἦλθον εἰς Μεῤῥὰν, καὶ οὐκ ἠδύναντο πιεῖν ὕδωρ ἐκ Μεῤῥᾶς· πικρὸν γὰρ ἦν. Διὰ τοῦτο ἐπωνομάσθη τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου Πικρία. Καὶ διεγόγγυζεν ὁ λαὸς κατὰ Μωϋσῆ, λέγοντες, τί πιώμεθα; Ἐβόησε δὲ Μωϋσῆς πρὸς κύριον, καὶ ἔδειξεν αὐτῷ κύριος ξύλον, καὶ ἐνέβαλεν αὐτὸ εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ ἐγλυκάνθη τὸ ὕδωρ. Ἐκεῖ
ἔθετο αὐτῷ δικαιώματα καὶ κρίσιν, καὶ ἐκεῖ αὐ- 44
τὸν ἐπείραζεν.“ ***) Ἡ γὰρ ἄδηλος ἀπόπειρα καὶ δοκιμασία τῆς ψυχῆς ἐστιν ἐν τῷ πονεῖν καὶ πικραίνεσθαι· ὅπῃ γὰρ ταλαντεύσει, χαλεπὸν διαγνῶναι. Οἱ μὲν γὰρ προκαμόντες ἀνέπεσον, βαρὺν

*) Deut. 16, 3. — **) Exod. 12, 8. — ***) Exod. 15, 23 sqq.

ἀντίπαλον ἡγησάμενοι τὸν πόνον, καὶ τὰς χεῖρας δι᾽ ἀσθενείας, ὥςπερ ἀπειρηκότες ἀθληταὶ, καθῆκαν, παλινδρομεῖν εἰς Αἴγυπτον ἐπὶ τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ πάθους ἐγνωκότες. Οἱ δὲ τὰ φοβερὰ καὶ δεινὰ τῆς ἐρημίας πάνυ τλητικῶς καὶ ἐῤῥωμένως ἀναδεξάμενοι, τὸν ἀγῶνα τοῦ βίου διήθλησαν ἀδιάφθορον καὶ ἀήττητον φυλάξαντες, καὶ τῶν τῆς φύσεως ἀναγκαίων κατεξαναστάντες, ὡς πεῖναν, δίψος, ῥῖγος, κρύος, θάλπος, ὅσα τοὺς ἄλλους εἴωθε δουλοῦσθαι, κατὰ πολλὴν ἰσχύος περιουσίαν ὑπάγεσθαι. Αἴτιον δὲ ἐγένετο οὐ ψιλὸς ὁ πόνος, ἀλλὰ σὺν τῷ γλυκανθῆναι. Λέγει γὰρ, "Ἐγλυκάνθη τὸ ὕδωρ." Ὁ γλυκὺς δὲ καὶ ἡδὺς πόνος ἑτέρῳ ὀνόματι φιλοπονία καλεῖται. Τὸ γὰρ ἐν πόνῳ γλυκὺ ἔρως ἐστὶ καὶ πόθος καὶ ζῆλος καὶ φιλία τοῦ καλοῦ. Μηδεὶς οὖν τὴν τοιαύτην κάκωσιν ἀποστρεφέσθω, μηδ᾽ ἄρτον κακώσεως νομισάτω ποτὲ λέγεσθαι τὴν ἑορτῆς καὶ εὐφροσύνης τράπεζαν ἐπὶ βλάβῃ μᾶλλον ἢ ὠφελείᾳ· τρέφεται γὰρ τοῖς παιδείας δόγμασιν ἡ νουθετουμένη ψυχή.

§. 30. Τὸ ἄζυμον πέμμα τοῦτο οὕτως ἐστὶν ἱερὸν, ὥστε χρησμοῖς προςτέτακται "δώδεκα ἄρτους ἀζύμους ταῖς φυλαῖς ἰσαρίθμους προτιθέναι ἐπὶ τῆς ἐν τοῖς ἀδύτοις χρυσῆς τραπέζης, καὶ καλοῦνται προθέσεως." *) Καὶ νόμῳ δὲ "ἀπείρηται πᾶσαν ζύμην καὶ πᾶν μέλι προςφέρειν τῷ βωμῷ." **) Χαλεπὸν γὰρ ἢ τὰς γλυκύτητας τῶν κατὰ τὸ σῶμα ἡδονῶν, ἢ τὰς τῆς ψυχῆς ἀραιὰς καὶ χαύνους ἐπάρσεις καθιεροῦν ὡς ἅγια, τὰ φύσει βέβηλα καὶ ἀνίερα ἐξ αὐτῶν. Ἆρ᾽ οὖν εἰκότως ἐπισεμνυνόμενος ὁ προφήτης λόγος, ὄνομα Μωϋσῆς, ἐρεῖ, "Μνησθήσῃ πᾶσαν τὴν ὁδὸν ἣν ἤγαγέ σε κύριος ὁ θεὸς ἐν ἐρήμῳ, ὅπως ἂν κακώσῃ σε καὶ ἐκπειράσῃ καὶ δια-

---

*) Exod. 25, 30. — **) Lev. 2, 11.

γνωσθῇ τὰ ἐγκάρδιά σου, εἰ φυλάξεις ἐντολὰς αὐ-
544 τοῦ· ἢ οὐκ ἐκάκωσέ σε καὶ ἐλιμαγχόνησέ σε καὶ
M ἐψώμισέ σε τὸ μάννα, ὃ οὐκ ᾔδεισαν οἱ πατέρες
σου, ἵνα ἀναγγείλῃ σοι, ὅτι οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐν παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ;" *) Τίς οὖν οὕτως ἀνόσιός ἐστιν, ὡς ὑπολαβεῖν κακωτὴν τὸν θεὸν, καὶ λιμὸν οἴκτιστον ὄλεθρον ἐπάγοντα τοῖς ἄνευ τροφῆς ζῆν μὴ δυναμένοις; Ἀγαθὸς γὰρ καὶ ἀγαθῶν αἴτιος, εὐεργέτης, σωτὴρ, τροφεὺς, πλουτοφόρος, μεγαλόδωρος, κακίαν ὅρων ἱερῶν ἀπεληλακώς. Οὕτω γὰρ τὰ γῆς ἄχθη, τόν τε Ἀδὰμ καὶ Κάϊν, ἐφυγάδευσεν ἐκ τοῦ παραδείσου. Μὴ παραγώμεθα οὖν ταῖς φωναῖς, ἀλλὰ τὰ δι' ὑπονοιῶν σημαινόμενα σκοπῶμεν καὶ λέγωμεν, ὅτι τὸ μὲν "ἐκάκωσε" ἴσον ἐστὶ τῷ ἐπαίδευσε καὶ ἐνουθέτησε καὶ ἐσωφρόνισε. Τῷ δὲ "λιμῷ παρέβαλεν" οὐ σιτίων καὶ ποτῶν εἰργάσατο ἔνδειαν, ἀλλὰ ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν, φόβου τε καὶ λύπης, καὶ ἀδικημάτων, καὶ συνόλως ἁπάντων ὅσα ἢ κακιῶν ἐστιν ἢ παθῶν ἔργα. Μαρτυρεῖ δὲ τὸ ἐπιλεγόμενον ἑξῆς, "Ἐψώμισέ σε τὸ μάννα." Ἆρά γε τὴν ἄπονον καὶ αταλαίπωρον τροφὴν δίχα σπουδῆς τῶν ἀνθρώπων οὐκ ἐκ γῆς, ὡς ἔθος, ἀναδοθεῖσαν, ἀπ' οὐρανοῦ δὲ, τεράστιον ἔργον, ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῶν χρησομένων παρασχόμενον, ἄξιον λέγειν λιμοῦ καὶ κακώσεως, ἢ τὸ ἐναντίον εὐθηνίας καὶ εὐετηρίας, ἀδείας τε καὶ εὐνομίας αἴτιον; Ἀλλ' οἱ πολλοὶ καὶ ἀγελαῖοι νομίζουσι τοὺς θείοις λόγοις τρεφομένους ἀθλίως καὶ ταλαιπώρως ζῆν· ἄγευστοι γάρ εἰσι τοῦ παντρόφου γεύματος σοφίας. Οἱ δὲ ἐν ταῖς εὐπαθείαις καὶ εὐφροσύναις λελήθασι διάγοντες.

---

*) Deut. 8, 2.

§. 31. Οὕτω τοίνυν ἡ ποιὰ κάκωσις ὠφέλιμόν
ἐστιν, ὥςτε καὶ τὸ ταπεινότατον αὐτῆς ἡ δουλεία
μέγα ἀγαθὸν νενόμισται. Καὶ ταύτην ηὔξατό τις
ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀναγραφαῖς πατὴρ υἱῷ, τῷ ἄφρονι
Ἡσαῦ ὁ ἄριστος Ἰσαάκ. Εἶπε γάρ που, „Ἐπὶ μα-
χαίρᾳ σου ζήσεις, καὶ τῷ ἀδελφῷ σου δουλεύ-
σεις," *) λυσιτελέστατον κρίνων τῷ πόλεμον ἀντὶ
εἰρήνης αἱρουμένῳ, καὶ ὥςπερ ἐν μάχαις ὁπλοφο-
ροῦντι διὰ τὴν ἐν τῇ ψυχῇ στάσιν καὶ ταραχὴν,
ὑπηκόῳ γενέσθαι καὶ δουλεῦσαι, καὶ ἐπιτάγμασιν,
ἐπ᾽ ἂν ὁ σωφροσύνης ἐραστὴς ἐπικελεύσῃ, πᾶσι
πειθαρχεῖν. Ἔνθεν δ᾽ ἐμοὶ δοκεῖ τις τῶν φοιτητῶν
Μωϋσέως, ὄνομα Εἰρηνικὸς, ὃς πατρίῳ γλώσσῃ
Σαλομὼν καλεῖται, φάναι, „Παιδείας θεοῦ, υἱὲ,
μὴ ὀλιγώρει, καὶ μὴ ἐκλύου ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐλεγχόμενος·
ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος, ἐλέγχει. Μαστιγοῖ δὲ πάν-
τα υἱὸν ὃν παραδέχεται." **) Οὕτως ἄρα ἡ ἐπί-
545 πληξις καὶ νουθεσία καλὸν νενόμισται, ὥςτε δι᾽
αὐτῆς ἡ πρὸς θεὸν ὁμολογία συγγένεια γίνεται. Τί
γὰρ οἰκειότερον υἱῷ πατρὸς, ἢ υἱοῦ πατρί; Ἀλλ᾽
ἵνα μὴ λόγον ἐκ λόγου συνείροντες μηκύνειν δοκῶ-
μεν, ἐναργεστάτην δίχα τῶν εἰρημένων πίστιν πα-
ρεξώμεθα, τοῦ τὴν ποιὰν κάκωσιν ἀρετῆς ἔργον
εἶναι. Νόμος γάρ ἐστι τοιοῦτος, „Πᾶσαν χήραν
καὶ ὀρφανὸν οὐ κακώσετε· ἐὰν δὲ κακίᾳ κακώσητε
αὐτούς" — Τί λέγει; Ἆρ᾽ ὑπό τινος ἔστιν ἄλλου
κακοῦσθαι; Εἰ γὰρ κακίας ἔργα μόνης αἱ κακώ-
σεις, περιττὸν τὸ ὁμολογούμενον γράφειν, ὃ καὶ 450
δίχα προσθήκης ἀνομολογηθήσεται. Φήσει δὲ πάν- P.
τως· οἶδα καὶ ὑπὸ ἀρετῆς ἐλεγχόμενον, καὶ ὑπὸ
φρονήσεως παιδευόμενον. Διόπερ οὐ πᾶσαν κάκω-
σιν ἐν αἰτίᾳ τίθημι, ἀλλὰ τὴν μὲν δικαιοσύνης
καὶ νομοθετικῆς ἔργον οὖσαν — ἐπιπλήξει γὰρ σω-

*) Gen. 27, 40. — **) Proverb. 3, 11 sq.

φροντίζει — μάλιστα θαυμάζω, τὴν δὲ ἀφροσύ
καὶ κακίας, βλαβερὰν ὑπάρχουσαν, ἀποστρέφοι
καὶ κακίζω δεόντως. Ὅταν οὖν τὴν Ἄγαρ κακ
μένην ὑπὸ Σάῤῥας ἀκούσῃς, μηδὲν τῶν ἐν τ
γυναικείαις ζηλοτυπίαις εἰωθότων γίνεσθαι ὑπον
σεις· οὐ γὰρ περὶ γυναικῶν ἐστιν ὁ λόγος, ἀ
διανοιῶν, τῆς μὲν γυμναζομένης ἐν τοῖς προπαιδ
μασι, τῆς δὲ τοὺς ἀρετῆς ἄθλους διαθλούσης.

ΠΕΡΙ
ΦΥΓΑΔΩΝ.

DE
PROFUGIS.

(Cf. Gen. 16, 6—14.)

Alii alia variis de causis, vel odio, vel timore, vel pudore moti, fugiunt (1). Ita, qui mundum a deo formatum credit (Iacob) deserit eum (Labanem), qui mundum vel casu fortuito ortum, vel non creatum et aeternum esse putat (2 et 3). Timor ad fugiendum propellit modestos (Iacobum), ne malis malorum hominum (Esavi) moribus corrumpantur (4. 5.). Videant tamen isti, ne prius vitam civilem fugiant, quam bene factis erga cives et amicos vita solitaria dignos se reddiderint (6. 7.); neve sensus resque terrenas despiciant, sed potius noscere studeant, ut discant, quis sit eorum usus, quantaque in iis creandis opificis ars (8 et 9). Necem patrantibus voluntariam non licet confugere ad deum, nam malum manet apud homines; apud deum solum est bonum (10 - 12). Qui vero involuntario aliquem occidit, is deo procurante hunc puniisse putandus est, quia deus improbos non ipse sed per alios punit (13 et 14). Voluntarii interfectores iubentur in sex civitates Levitarum confugere (15 et 16), quia hi ipsi sunt profugi, deserunt enim parentes, ceteraque, quae ipsorum fuerant, ut deum solum colant (17). Civitates illae sunt virtutes divinae (18. 19); mors pontificis maximi, post quam reditus peccatorum exsulantium datur, est ratio divina nos deserens, quo facto denuo in male faciendum proni reddimur (20 et 21). — Quaerere bona ut inveniamus non minus utile, quam fugere mala, et stultissimum, nihil velle invenire (22. 23). Rite quaerentibus opi-

tulatur deus ut inveniant; ita Abramo victimam (24), Israelitis panem coelestem, qui est ratio et sapientia divina, praebuit (25). Vana stulide quaerentes nihil omnino inveniunt (26), item, qui esca vili virtutis amantes tentare conantur (27. 28). Nihil is quoque invenit, qui divina penitus vult cognoscere (29). Ultro contra invenit, non praecedente inquisitione, quisque a se ipso doctus (αὐτομαθής) (30); talis enim coelitus accipit purissimam sapientiam, cuius verus finis est quiescere in deo (31). Haec sapientia dicitur fons, prope quem invenitur Agar (32-36), stans quidem, non hauriens, quia proficiens anima merum sapientiae potum haurire nondum est idonea (37); quapropter revertatur ad virtutem magistram (Sarram) necesse est, ut huic serviens magis proficiat.

---

546 §. 1. "Καὶ ἐκάκωσεν αὐτὴν Σάῤῥα, καὶ ἀπέ-
M. δρα ἀπὸ τοῦ προσώπου αὐτῆς. Εὗρε δὲ αὐτὴν ἄγγελος κυρίου ἐπὶ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἐπὶ τῆς πηγῆς τῆς ἐν τῇ ὁδῷ Σοὺρ, καὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ ἄγγελος κυρίου, "Παιδίσκη Σάῤῥας, πόθεν ἔρχῃ, καὶ ποῦ πορεύῃ;" Καὶ εἶπεν, "Ἀπὸ προσώπου Σάῤῥας τῆς κυρίας μου ἐγὼ ἀποδιδράσκω." Εἶπε δὲ αὐτῇ ὁ ἄγγελος κυρίου, "Ἀποστράφηθι πρὸς τὴν κυρίαν σου, καὶ ταπεινώθητι ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτῆς." Καὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ ἄγγελος κυρίου, "Σὺ ἐν γαστρὶ ἔχεις, καὶ τέξεις υἱὸν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰσμαήλ· ὅτι ἐπήκουσε κύριος τῇ ταπεινώσει σου. Οὗτος ἔσται ἀγροῖκος ἄνθρωπος· αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐπὶ πάντας, καὶ αἱ χεῖρες πάντων ἐπ᾽ αὐτόν." Εἰρηκότες ἐν τῷ προτέρῳ τὰ πρέποντα περὶ τῶν προπαιδευμάτων καὶ περὶ κακώσεως, ἑξῆς τὸν περὶ φυγάδων ἀναγράψομεν τόπον. Μέμνηται γὰρ πολλαχοῦ τῶν ἀποδιδρασκόντων, καθάπερ καὶ νῦν φάσκων ἐπὶ τῆς Ἄγαρ, ὅτι κακωθεῖσα ἀπέδρα ἀπὸ προσώπου τῆς κυρίας. Αἰτίας οὖν ἔγωγε τρεῖς εἶναι νομίζω φυγῆς, μῖσος, φόβον, αἰ-

δῶ. Μίσει μὲν οὖν καὶ γυναῖκες ἄνδρας, καὶ ἄν- 451
δρες γυναῖκας ἀπολείπουσι· φόβῳ δὲ τοὺς γονεῖς P.
παῖδες, καὶ δεσπότας οἰκέται· αἰδοῖ δὲ τοὺς ἑταί-
ρους, ὁπότε μὴ καθ᾽ ἡδονήν τι πράξειαν αὐτοῖς, οἱ
φίλοι. Ἤδη δὲ καὶ πατέρας οἶδα διὰ τὸ ἀβροδίαι-
τον, αὐστηρὸν καὶ φιλόσοφον βίον παίδων ἐκτραπο-
μένους, καὶ δι᾽ αἰδῶ τὸν ἀγρὸν πρὸ τῆς πόλεως οἰ-
κεῖν ἑλομένους. Τῶν τριῶν τούτων αἰτιῶν ἔστιν εὑρεῖν
ἐν ταῖς ἱεραῖς γραφαῖς ὑπομνήματα. Ὁ γοῦν ἀσκητὴς
Ἰακὼβ μίσει μὲν τὸν πενθερὸν Λάβαν, φόβῳ δὲ
547 τὸν ἀδελφὸν Ἡσαῦ ἀποδιδράσκει, ὡς αὐτίκα πα-
ραστήσομαι. Ἡ δὲ Ἄγαρ ἀπαλλάττεται δι᾽ αἰδῶ·
σημεῖον δὲ τὸ ὑπαντᾶν αὐτῇ ἄγγελον, θεῖον λόγον,
ὃ χρὴ παραινέσοντα, καὶ ὑφηγησόμενον ἐπάνοδον
τῆς εἰς τὸν δεσποίνης οἶκον· ὅς καὶ θαρσύνων φη-
σὶν, „Ἐπήκουσε κύριος τῇ ταπεινώσει σου," *) ἣν
οὔτε διὰ φόβον ἔσχες, οὔτε διὰ μῖσος, — τὸ μὲν
γὰρ ἀγεννοῦς, τὸ δὲ φιλαπεχθήμονος πάθος ψυχῆς,
— ἀλλ᾽ ἕνεκα τοῦ σωφροσύνης ἀπεικονίσματος, αἰ-
δοῦς. Εἰκὸς γὰρ ἦν, εἰ διὰ φόβον ἀπεδίδρασκε, τῇ
τὸν φόβον ἐπανατειναμένῃ παρηγορῆσαι πρᾳοπα-
θεῖν· τηνικαῦτα γὰρ ἀσφαλὲς ἦν ἐπανέρχεσθαι τῇ
φυγούσῃ, πρότερον δὲ οὔ. Ἀλλὰ τῇ μὲν οὐδεὶς προ-
εντυγχάνει, ἅτε ἐξευμενισθείσῃ δι᾽ ἑαυτῆς· τὴν δὲ
ὁ δι᾽ εὔνοιαν ὁμοῦ φίλος καὶ σύμβουλος ἔλεγχος δι-
δάσκει μὴ αἰδεῖσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ εὐτολμίᾳ
χρῆσθαι, ἥμισυ γὰρ ἀρετῆς εἶναι τὴν δίχα τοῦ θαῤ-
ῥεῖν αἰδῶ.

§. 2. Τοὺς μὲν οὖν ἀκριβεστέρους χαρακτῆρας
ὁ ἑξῆς μηνύσει λόγος. Ἐπανιτέον δὲ ἐπὶ τὰ προτε-
θέντα κεφάλαια, καὶ ἀρκτέον ἀπὸ τῶν μίσους χά-
ριν ἀποδιδρασκόντων. „Ἔκρυψε γὰρ," φησὶν, „Ἰα-
κὼβ Λάβαν τὸν Σύρον, τοῦ μὴ ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ

*) Gen. 16, 11.

ὅτι ἀποδιδράσκει, καὶ ἀπέδρα αὐτὸς καὶ τὰ αὐ πάντα." *) Τίς οὖν αἰτία τοῦ μίσους; Ποθεῖς ἴσως δὴ τοῦτο μαθεῖν. Εἰσί τινες οἱ τὴν ἀπο καὶ ἀνείδεον καὶ ἀσχημάτιστον οὐσίαν θεοπλάστο τες, τὸ κινοῦν αἴτιον οὔτε εἰδότες, οὔτε παρὰ εἰδότων μαθεῖν σπουδάσαντες, ἀγνοίᾳ δὲ καὶ ἀμ θίᾳ κεχρημένοι τοῦ καλλίστου μαθήματος, οὗ π του καὶ μόνου τὴν ἐπιστήμην ἐκπονεῖν ἦν ἀν καῖον. Ὁ Λάβαν τοῦ γένους ἐστὶ τούτου· τὴν ἄσημον αὐτῷ ποίμνην οἱ χρησμοὶ προςνέμουσ Ἄσημος δὲ ἐν μὲν τοῖς ὅλοις ἡ ἄποιος ὕλη, ἐν θρώποις δὲ ἡ ἀμαθὴς ψυχὴ καὶ ἀπαιδαγώγητ Ἕτεροι δὲ εἰσὶ τῆς ἀμείνονος μοίρας, οἱ νοῦν ἔ σαν ἐλθόντα πάντα διακοσμῆσαι, τὴν ἐξ ὀχλοκ τίας ἐν τοῖς οὖσιν ἀταξίαν εἰς ἀρχῆς νομίμου, β σιλείας, τάξιν ἀγαγόντα. Τοῦ θιάσου τούτου χορε τῆς Ἰακὼβ ἐστιν, ὃς ἐπιστατεῖ τῆς ἐπισήμου ποικί λης ἀγέλης. Ἐπίσημον δὲ πάλιν καὶ ποικίλον ἐν τοῖς ὅλοις τὸ εἶδος, ἐν δὲ ἀνθρώποις ἡ εὐπαίδευτος φιλομαθὴς διάνοια. Πολλοῦ δὲ τοῦ φύσει κοινω κοῦ σπάσας ὁ ἐπίσημος καὶ μοναρχίας ἀληθι ἑταῖρος, ἔρχεται πρὸς τὸν ἄσημον, ὑλικὰς μὲν εἶπον ἤδη θεοπλαστοῦντα ἡγεμονίας, ἔξω δὲ τω των δραστήριον μηδεμίαν νομίζοντα, διδάξων οὐκ ὀρθογνωμεῖ. Γεγένηται γὰρ ὁ κόσμος, πάντως ὑπ᾽ αἰτίου τινὸς γέγονεν. Ὁ δὲ τοῦ ποιοῦ τος λόγος αὐτός ἐστιν ἡ σφραγὶς, ᾗ τῶν ὄντων
548 καστον μεμόρφωται· παρ᾽ ὃν καὶ τέλειον τοῖς
M. νομένοις ἐξ ἀρχῆς παρακολουθεῖ τὸ εἶδος, ἅτε μαγεῖον καὶ εἰκὼν τελείου λόγου. Τὸ γὰρ γενόμ νον ζῶον ἀτελὲς μέν ἐστι τῷ ποσῷ, μάρτυρες δὲ καθ᾽ ἡλικίαν ἑκάστην παραυξήσεις· τέλειον δὲ ποιῷ, μένει γὰρ ἡ αὐτὴ ποιότης, ἅτε ἀπὸ μ

*) Gen. 31, 20 sq.

ντος ἐκμαχθεῖσα καὶ μηδαμῇ τρεπομένου θείου
γου.

§. 3. Ὁρῶν δὲ ὅτι πρὸς μάθησιν καὶ μόνιμον
στασίαν κεκώφωται, δρασμὸν εἰκότως βουλεύεται·
ὶκε γὰρ μὴ πρὸς τῷ μηδὲν ἰσχῦσαι ὀνῆσαι ἔτι καὶ
μυθῇ. Βλαβεραὶ γὰρ αἱ μετὰ ἀνοήτων συνου-
ίαι, καὶ ἄκουσα πολλάκις ἡ ψυχὴ τῆς ἐκείνων φρε-
βλαβείας ἀπομάττεται τὰ εἴδωλα· καὶ ὄντως ἐστὶν
θρὸν φύσει παιδεία ἀπαιδευσίᾳ, καὶ φιλοπονία ἀ-
λετησίᾳ. Παρ᾿ ὃ καὶ φωνὴν αἱ ἀσκητικαὶ δυνά-
ς ἀφεῖσαι κεκράγασι, τὰς αἰτίας τοῦ μίσους πα-
διηγούμεναι· "Μὴ ἔστιν ἡμῖν ἔτι μερὶς καὶ κλη-
ομία ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς ἡμῶν; Οὐχ ὡς ἀλ-
ριοι λελογίσμεθα αὐτῷ; Πέπρακε γὰρ ἡμᾶς, καὶ
έφαγε καταβρώσει τὸ ἀργύριον ἡμῶν. Πᾶς ὁ
ῦτος καὶ ἡ δόξα, ἣν ἀφείλετο ὁ θεὸς τοῦ πατρὸς
ῶν, ἡμῖν ἔσται καὶ τοῖς τέκνοις ἡμῶν."*) Ἐλεύ-
ροι γὰρ καὶ τοῖς ὀνόμασι, καὶ τοῖς ἐνθυμήμασιν,
ένα τῶν ἀφρόνων νομίζουσι πλούσιον ἢ ἔνδοξον
ναι, πάντας δὲ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀδόξους καὶ πέ-
τας, καὶ ἐὰν βασιλέων πολυχρύσων τύχας ὑπερ-
άλλωσιν. Οὐ γάρ φασι τὸν πλοῦτον τοῦ πατρὸς,
λὰ τὸν ἀφαιρεθέντα πλοῦτον, οὐδὲ τὴν ἐκείνου
ξαν, ἀλλὰ τὴν ἀφαιρεθεῖσαν αὐτοῦ δόξαν σχή-
ν. Ἐστέρηται δὲ ὁ φαῦλος τοῦ ἀληθινοῦ πλού-
υ καὶ τῆς ἀψευδοῦς εὐδοξίας· τὰ γὰρ ἀγαθὰ
ντα, φρόνησις καὶ σωφροσύνη καὶ αἱ συγγενεῖς
ριποιοῦσι διαθέσεις, ὧν αἱ φιλάρετοι ψυχαὶ κλη-
νομοῦσιν. Οὐκοῦν οὐ τὰ προσόντα τῷ μοχθηρῷ,
δὲ ὧν ἐκεῖνος ἐστέρηται, περιουσία καὶ εὔκλεια
ῖς ἀστείοις ἐστίν. Ἐστέρηται δὲ ἀρετῶν, αἳ δὴ 453
ήματα αὐτῶν γεγόνασιν, ἵνα καὶ τὸ ἑτέρωθι λε- P.
ν συνᾴδῃ, "Τὰ βδελύγματα Αἰγύπτου θύσωμεν

---

*) Gen. 31, 14 sq.

κυρίῳ τῷ θεῷ." *) Τέλεια γὰρ καὶ ἄμωμα ἱε
αἱ ἀρεταὶ, καὶ αἱ κατὰ ἀρετὰς πράξεις, ἃς τὸ
λοπαθὲς Αἰγύπτιον βδελύττεται σῶμα. Καθά
γὰρ ἐνταῦθα φυσικῶς τὰ εἴδωλα παρ' Αἰγυπτί
ἱερὰ παρὰ τοῖς ὀξὺ καθορῶσι λέγεται, καὶ πά
θύεται· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὧν ἐστέρηται
ἀφῄρηται πᾶς ἄφρων, τούτων κληρονόμος ἐστι
549 καλοκαγαθίας ἑταῖρος. Ταῦτα δέ ἐστι δόξα ἀ
M. θῆς, ἐπιστήμης διαφοροῦσα, καὶ πλοῦτος, οὐ
τυφλὸς, ἀλλ' ὁ τῶν ὄντων ὀξυδερκέστατος, ὃς οι
παραδέχεται νόμισμα κίβδηλον, ἀλλ' οὐδ' ἅψη
τὸ παράπαν, εἰ καὶ δόκιμον εἴη. Προσηκόντως
ἀποδράσεται τὸν τῶν θείων ἀγαθῶν ἀμέτοχον
καὶ ἐν οἷς ἕτερον αἰτιᾶται διαβάλλων ἑαυτὸν λ
θεν, ἐπειδὰν φῇ, "Εἰ ἀνήγγειλάς μοι, ἐξαπέστ
ἄν σε." **) Αὐτὸ γὰρ τοῦτο φυγῆς ἦν ἄξιον, εἰ
ρίων δεσποτῶν δοῦλος ὢν, ἐπιμορφάζων ἀρχὴν
ἡγεμονίαν, ἐλευθερίαν ἄλλοις ἐκήρυττες. Ἐγὼ
φησὶ, τῆς ἐπ' ἀρετὴν ἀγούσης ὁδοῦ συνεργὸν
θρωπον οὐκ ἔλαβον, ἀλλ' ὑπήκουσα χρησμῶν θ
κελευόντων ἐνθένδε ἀπαίρειν, οἳ καὶ μέχρι νῦ
ποδηγετοῦσι. Πῶς δ' ἄν με ἐξαπέστειλας; Ἢ,
σεμνολογούμενος διέξῃεις, μετ' εὐφροσύνης τῆς
λυπηρᾶς, καὶ μουσικῶν ἀμούσων, καὶ τυμπά
καὶ κτύπων ἀνάρθρων καὶ ἀλόγων, πληγὰς ἐμ
ρούντων ψυχῇ δι' ὤτων, καὶ μετὰ κιθάρας, ἀλύ
καὶ ἀναρμόστων οὐκ ὀργάνων μᾶλλον, ἢ τῶν κ
τὸν βίον πράξεων. Ἀλλὰ γὰρ ταῦτ' ἐστὶν, ὧν
κα φυγὴν ἐβούλευσα· σὺ δὲ, ὡς ἔοικεν, ἀντια
σματά μου τῆς φυγῆς ἐπενόεις, ἵνα παλινδρομ
διὰ τὸ ἀπατηλὸν καὶ εὐπαράγωγον φύσει τῶν
σθήσεων, αἷς μόλις ἴσχυσα ἐπιβῆναι.

*) Exod. 8, 26. — **) Gen. 31, 27.

§. 4. Μῖσος μὲν δὴ τοῦ λεχθέντος δρασμοῦ γέγονεν αἴτιον, φόβος δὲ τοῦ λεχθησομένου. "Εἶπε γὰρ," φησὶ, "Ῥεβέκκα πρὸς Ἰακὼβ, ἰδοὺ, Ἡσαῦ ὁ ἀδελφός σου ἀπειλεῖ ἀποκτεῖναί σε· νῦν οὖν, τέκνον, ἄκουσόν μου τῆς φωνῆς, καὶ ἀναστὰς ἀπόδραθι πρὸς Λάβαν τὸν ἀδελφόν μου εἰς Χαῤῥὰν, καὶ οἴκησον μετ' αὐτοῦ ἡμέρας τινὰς, ἕως ἀποστρέψαι τὴν ὀργὴν τοῦ ἀδελφοῦ σου, καὶ ἐπιλάθηται ἃ πεποίηκας αὐτῷ, καὶ ἀποστείλασα μεταπέμψομαί σε ἐκεῖθεν." *) Ἄξιον γὰρ δεδιέναι, μὴ τὸ χεῖρον τῆς ψυχῆς μέρος ἐξ ἐνέδρας λοχῆσαν, ἢ καὶ ἐκ τοῦ φανεροῦ κινησάμενον ἀνατρέψῃ καὶ καταβάλῃ τὸ κρεῖττον. Συμβουλὴ δὲ ἀρίστη τῆς ὀρθογνώμονος ἐπιμονῆς Ῥεβέκκας. Ἡ δὲ, ἐπειδὰν ἴδῃς, φησὶ, τὸν φαῦλον πολὺ ῥέοντα κατὰ ἀρετῆς, καὶ ὧν ἀλογεῖν προς- 454
ῆκε πολὺν λόγον ἔχοντα, πλούτου, δόξης, ἡδονῆς, P.
καὶ τὸ ἀδικεῖν ἐπαινοῦντα, ὡς αἴτιον ἑκάστου τῶν εἰρημένων, — πολυαργύρους γὰρ καὶ πολυχρύσους καὶ ἐνδόξους τοὺς ἀδικοῦντας μάλιστα γίνεσθαι, — μὴ τὴν ἐναντίαν ὁδὸν τραπόμενος εὐθὺς ἀχρηματίαν καὶ ἀτυφίαν, αὐστηράν τε καὶ μονητικὸν βίον ἐπιτηδεύσῃς. Ἀνερεθίσεις γὰρ τὸν ἀντίπαλον, καὶ βαρύτερον ἐχθρὸν ἀλείψεις κατὰ σεαυτοῦ. Τί ἂν οὖν ἐργασάμενος ἐκφύγῃς τὰ παλαίσματα αὐτοῦ, σκόπει. Συνενέχθητι τοῖς αὐτοῖς, οὐκ ἐπιτηδεύμασι λέγω, τοῖς δὲ τῶν εἰρημένων ποιητικοῖς, τιμαῖς, ἀρχαῖς, ἀργύρῳ, χρυσῷ, κτήμασι, χρήμασι, σχήμασι, διαφόροις κάλλεσι. Καὶ ὅταν ἐντύχῃς, οἷα δημιουργὸς ἀγαθὸς, εἶδος ἄριστον ταῖς ἀψύχοις οὐσίαις ἐγχάραξον, καὶ ἐπαινετὸν ἀποτέλεσον ἔργον. Ἢ οὐκ οἶδας, ὅτι ναῦν ἰδιώτης μὲν παραλαβὼν σώζεσθαι δυναμένην ἀνατρέπει, κυβερνητικὸς δὲ ἀνὴρ καὶ τὴν ἀπολλυμένην πολλάκις ἔσωσε; Καὶ τῶν καμνόντων

*) Gen. 27, 42 sq.

οἱ μὲν ἀπειρίᾳ τῶν θεραπευόντων χρησάμενοι σ
λερῶς τὰ σώματα ἔσχον, οἱ δὲ ἐμπειρίᾳ καὶ
σφαλερὰς νόσους ἀπέφυγον; Καὶ τί δεῖ μηκύν
Ἀεὶ γὰρ τὰ μετὰ τέχνης ἔλεγχός ἐστι τῶν
ἀτεχνίᾳ γενομένων, καὶ ὁ τούτων ἀληθὴς ἔπα
ἀψευδὴς ἐκείνων ἐστὶ κατηγορία.

§. 5. Ἐὰν οὖν θέλῃς διελέγξαι τὸν πολυχρή
τον φαῦλον, μὴ ἀποστραφῇς τὴν ἐν χρήμασι π
ουσίαν. Ὁ μὲν γὰρ ἢ ἀνελεύθερος καὶ δουλοπρε
ὀβολοστάτης καὶ τοκογλύφος βαρυδαίμων ἀνὴρ ἀ
φανεῖται, ἢ ἔμπαλιν ἄσωτος πεφορημένος, λαφ
τειν καὶ σπαθᾶν ἑτοιμότατος, ἑταιρῶν, καὶ πο
τροφῶν, καὶ μαστροπῶν, καὶ παντὸς ἀκολάστου
σου χορηγὸς φιλοτιμότατος. Σὺ δὲ ἔρανον παρέ
πένησι φίλων, χάριτας καὶ δωρεὰς τῇ πατρίδι, γι
εκδώσεις θυγατέρας ἀπόροις γονεῦσιν, αὐτάρκεσ
την προῖκα ἐπιδιδούς· μονονοὺκ εἰς μέσον προ
τὰ ἴδια καλέσεις ἐπὶ μετουσίαν ἅπαντας τοὺς ἀξι
χάριτος. Τὸν αὐτὸν μέντοι τρόπον καὶ δοξο
νοῦντα καὶ ἐπικομπάζοντα βουληθεὶς ὀνειδίσαι
χθρὸν, δυνηθεὶς ἔντιμος εἶναι, μὴ ἀποστρα
τὸν παρὰ τοῖς πολλοῖς ἔπαινον· οὕτω γὰρ τὸν μ
κρὰ βαίνοντα καὶ φρυαττόμενον ἄθλιον ὑποσκελι
Ὁ μέν γε τῷ ἐπιφανεῖ καταχρήσεται πρὸς ὕβριν
ατιμίαν ἀμεινόνων ἑτέρων, αὔξων τοὺς χείρους
αὐτοῖς· σὺ δὲ ἔμπαλιν τοῖς ἀξίοις ἅπασι μεταδώ
τῆς εὐκλείας, ἀσφάλειαν μὲν περιποιῶν τοῖς ἀ
θοῖς, βελτιῶν δὲ τοὺς χείρους νουθεσίᾳ. Καὶ
ἐπ᾽ ἄκρατον μέντοι καὶ πολυτελεῖς τραπέζας
θαῤῥῶν ἴθι· τὸν γὰρ ἀκράτορα αἰσχυνεῖς διὰ
ἑαυτοῦ δεξιότητος. Ὁ μὲν γὰρ πεσὼν ἐπὶ γαστέ
καὶ πρὸ τοῦ στόματος τὰς ἀπλήστους διοίξας ἐπι
θυμίας, ἀκόσμως ἐμφορήσεται, καὶ τὰ τοῦ πλησ
ἐπισπάσεται, καὶ πάντ᾽ ἐπιλιχμώμενος οὐκ ἐρυθρ
σει. Καὶ διακορὴς ἐδωδῆς ἐπειδὰν γένηται, "χ
δὸν," ὡς οἱ ποιηταὶ λέγουσι, "πίνων," γέλωτα

ἡδονὴν παρέξει τοῖς ὁρῶσι. Σὺ δὲ ἄνευ μὲν ἀνάγκης χρῆσθαι τοῖς μετρίοις, ἐὰν δέ που βιασθῇς εἰς πλειόνων ἀπόλαυσιν ἐλθεῖν, λογισμὸν τῆς ἀνάγκης ἐπιστήσας ἡγεμόνα, τὴν ἡδονὴν εἰς ἀηδίαν οὐδέποτε ἐκτρέψεις, ἀλλά, εἰ χρὴ τὸν τρόπον εἰπεῖν τοῦτον, νηφάλια μεθυσθήσῃ.

K. §. 6. Μέμψαιτο δὲ ἂν οὖν δεόντως ἡ ἀλήθεια τοὺς ἀνεξετάστως ἀπολείπουσι τὰς ἐν τῷ πολιτικῷ βίῳ πραγματείας, καὶ πορισμούς, καὶ δόξης καὶ ἡδονῶν καταπεφρονηκέναι λέγουσιν. Ἀλαζονεύονται γάρ, οὐ καταφρονοῦσι, τὸ ῥυπᾶν καὶ σκυθρωπάζειν, αὐστηρῶς τε καὶ αὐχμηρῶς ἀποζῆν δελέατα προτιθέντες, ὡς δὴ κοσμιότητος καὶ σωφροσύνης καὶ καρτερίας ἐρασταί. Τοὺς δ᾽ ἀκριβεστέρους ἀπατᾶν οὐ δύνανται διακύπτοντας εἴσω, καὶ μὴ τῷ ἐμφανεῖ παραγομένους. Ταῦτα γὰρ προκαλύμματα ὄντα ἑτέρων ἀναστείλαντες, τὰ ἐναποκείμενα ἔνδον, ὁποῖα ἄττα τὴν φύσιν ἐστίν, ἐθεάσαντο. Καὶ εἰ μὲν εἴη καλά, ἐθαύμασαν· εἰ δὲ αἰσχρά, ἐχλεύασαν, καὶ τῆς ὑποκρίσεως ἐμίσησαν. Λέγωμεν οὖν τοῖς τοιούτοις, Τὸν ἄμικτον καὶ ἀκοινώνητον, μονότροπόν τε καὶ μονωτικὸν βίον ζηλοῦτε; Τί γὰρ τῶν ἐν κοινωνίᾳ καλῶν προεπεδείξασθε; Ἀργυρισμὸν ἀποστρέφεσθε; Γενόμενοι γὰρ χρηματισταὶ δικαιοπραγεῖν ἠθελήσατε; Τῶν γαστρὸς καὶ μετὰ γαστέρα ἡδονῶν ἐπιμορφάζοντες ἀλογεῖν, ἡνίκα τὰς εἰς ταῦτα ἀφθόνους ὕλας εἴχετε, ἐμετριάσατε; Δόξης καταφρονεῖτε; Γενόμενοι γὰρ ἐν τιμαῖς ἀτυφίαν ἠσκήσατε; Πολιτείαν ἐγελάσατε ὑμεῖς, ἴσως, ὡς χρήσιμόν ἐστι τὸ πρᾶγμα οὐ κατανοήσαντες. Πρότερον οὖν ἐγυμνάσασθε καὶ προεμελετήσατε τοῖς τοῦ βίου πράγμασιν ἰδίοις τε καὶ κοινοῖς, καὶ γενόμενοι πολιτικοί τε καὶ οἰκονομικοὶ δι᾽ ἀδελφῶν ἀρετῶν οἰκονομικῆς τε καὶ πολιτικῆς κατὰ πολλὴν περιουσίαν, τὴν εἰς ἕτερον καὶ ἀμείνω βίου ἀποικίαν ἐστείλασθε; Τὸν γὰρ πρακτικὸν τοῦ θεωρητικοῦ βίον, προάγωνά τινα ἀγῶνος τελειοτέ-

ρου, καλὸν πρότερον διαθλῆσαι. Οὕτως ἔστιν δι
καὶ ἀργίας κατηγορίαν ἀποδράσασθαι. Οὕτω καὶ
Λευΐταις τὰ μὲν ἔργα ἐπιτελεῖν ἄχρι πεντηκονταε
διείρηται, ἀπαλλαγεῖσι δὲ τῆς πρακτικῆς ὑπηρε
σκοπεῖν ἕκαστα καὶ θεωρεῖν, τῆς ἐν τῷ πρακ
βίῳ κατορθώσεως γέρας λαβόντας ἕτερον βίον,
ἐπιστήμῃ καὶ θεωρίᾳ μόνῃ χαίρει. Καὶ ἄλλως ἀ
καῖον, τοὺς τῶν θείων ἀξιοῦντας μεταποιεῖσθαι
καίων τὰ ἀνθρώπεια πρότερον ἐκπληρῶσαι· π
γὰρ ἡ εὐήθεια τῶν μειζόνων ὑπολαμβάνειν ἐφίξεσ
ἀδυνατοῦντας τῶν ἐλαττόνων περιγίνεσθαι. Γν
σθητε οὖν πρότερον τῇ κατ' ἀνθρώπους ἀρετῇ,
καὶ τῇ πρὸς θεὸν συσταθῆτε. Τοιαῦτα ὑφηγεῖται
ἀσκητικῷ ἡ ὑπομονὴ, τὰς δὲ λέξεις ἀκριβωτ

§. 7. "Ἰδοὺ," φησὶν, "Ἠσαῦ ὁ ἀδελφός
ἀπειλεῖ σοι." Ἀλλ' οὐχ ὁ δρυΐνος καὶ ὑπ' ἀμαὶ
ἀπειθὴς τρόπος, ὄνομα Ἠσαῦ, εἰκότως ἔχει, καὶ
τῆς θνητῆς ζωῆς προτείνων ἐπὶ ὀλέθρῳ δελέ
χρήματα, δόξαν, ἡδονὰς, τὰ συγγενῆ τούτοις κ
σοῦ φονᾷ; Σὺ δὲ, ὦ τέκνον, ἀπόδραθι τὸν ἐν
552 παρόντι ἀγῶνα· οὔπω γὰρ εἰς τὸ παντελὲς ἐπ
M δωκέ σοι τὰ τῆς ῥώμης, ἀλλ' ἔτι οἷα παιδὸς οἱ
χικοὶ τόνοι μαλθακώτεροι. Διὸ καὶ τέκνον αἰ
προςεῖπε, τὸ δ' ἔστιν, εὐνοίας καὶ ἡλικίας ἐν
αὐτῷ· τὸν γὰρ ἀσκητικὸν τρόπον, καὶ νέον π
τὸν τέλειον, καὶ φιλίας ἄξιον εἶναι τίθεμεν. Ὁ
τοιοῦτος ἱκανὸς μέν ἐστι τὰ προτιθέμενα παισὶ
θλα ἄρασθαι, τὰ δὲ ἀνδράσιν οὐδέπω δυνατός·
δρῶν δὲ ἄριστον ἆθλον ἡ θεοῦ μόνου θεραπ
Τοιγαροῦν ἐπειδὰν μήπω τελείως καθαρθέντες,
ξαντες δὲ τοῦτο μόνον ἐκνίψασθαι τὰ καταῤῥυπ
νοντα ἡμῶν τὸν βίον, ἐπ' αὐλὰς τῆς θεραπείας ἱ
κώμεθα, θᾶττον ἢ προςελθεῖν ἀπεπηδήσαμεν,
αὐστηρὰν δίαιταν αὐτῆς, καὶ τὴν ἄϋπνον ἀρεσκε
καὶ τὸν συνεχῆ καὶ ἀκάματον πόνον οὐκ ἐνεγκό
Ἀποφεύγετε οὖν ἐν τῷ παρόντι καὶ τὸ κάκιστον

μστον. Κάκιστον μὲν τὸ μυθικὸν πλάσμα, τὸ ρον καὶ ἐκμελὲς ποίημα, τὸ ὑπ' ἀμαθίας σκλη- καὶ δρύϊνον ὄντως νόημα καὶ πεῖσμα, ὧν Ἡσαῦ υμος. Ἄριστον δὲ τὸ ἀνάθημα· τὸ γὰρ θερα- κὸν γένος ἀνάθημά ἐστι θεοῦ, ἱερωμένον τὴν λην ἀρχιερωσύνην αὐτῷ μόνῳ. Τὸ μὲν γὰρ ατρίβειν κακῷ βλαβερώτατον, τὸ δὲ ἀγαθῷ ῳ σφαλερώτατον. Ὁ γοῦν Ἰακὼβ καὶ τὸν Ἡ- ἀποδιδράσκει, καὶ τῶν γονέων διοικίζεται· ἀ- τικὸς γὰρ ὢν καὶ ἔτι διαθλῶν φεύγει μὲν κακίαν, τῇ δὲ τελείᾳ καὶ αὐτομαθίᾳ συζῆν ἀδυνατεῖ.

§. 8. Διόπερ "ἀποδημήσει πρὸς Λάβαν," οὐ ν Σύρον, ἀλλὰ τὸν ἀδελφὸν τῆς μητρὸς, τόδ' ἐστιν, εἰς τὰς τοῦ βίου λαμπρότητας ἀφίξεται· λευ- κὸς γὰρ ἑρμηνεύεται Λάβαν. Ἀφικόμενος δὲ οὐχ φαυχενήσει, φυσώμενος ταῖς τυχηραῖς εὐπραγίαις. Μεταληφθεὶς γὰρ ὁ Σύρος ἐστὶ μετέωρος. Νυνὶ δὲ τοῦ Σύρου οὐχὶ μέμνηται Λάβαν, τοῦ δὲ Ῥεβέκ- 457 κας ἀδελφοῦ. Αἱ γὰρ κατὰ τὸν βίον ὗλαι, φαύ- P. λαι μὲν παραδοθεῖσαι, μετέωρον ἐξαίρουσι τὸν κενὸν φρονήσεως νοῦν, ὅςτις ὠνόμασται Σύρος· ἐραστῇ δὲ παιδείας, ἐπιμένοντα τοῖς καλοκαγαθίας σταθε- ροῖς καὶ παγίως δόγμασιν. Οὗτός ἐστιν ὁ Ῥεβέκκας ἀδελφὸς, τῆς ἐπιμονῆς. Οἰκεῖ δὲ τὴν Χαῤῥὰν, ἣ μεταληφθεῖσα εἰσὶ τρῶγλαι, σύμβολον τῶν αἰσθή- σεων· ὁ γὰρ ἔτι χορεύων ἐν τῷ θνητῷ βίῳ χρεῖος τῶν αἰσθήσεων ὀργάνων ἐστίν. "Οἴκησον οὖν," φησίν, "ὦ τέκνον, μετ' αὐτοῦ," μὴ τὸν ἅπαντα αἰῶνα, ἀλλ' "ἡμέρας τινάς." Τοῦτο δ' ἔστι, τὴν τῶν αἰσθήσεων χώραν κατάμαθε, γνῶθι σαυτὸν καὶ τὰ σαυτοῦ μέρη· τί τε ἕκαστον, καὶ πρὸς τί γέγονε, καὶ πῶς ἐνεργεῖν πέφυκε, καὶ τίς ὁ τὰ θαύματα κινῶν καὶ νευροσπαστῶν ἀόρατος ἀοράτως, ὁ ἐν σοὶ νοῦς, εἴτε ὁ τῶν συμπάντων. Ἐπει- δὲ σαυτὸν ἐξετάσῃς, καὶ τὰ ἴδια τοῦ Λάβαν λβωσον, τὰς τῆς κενῆς δόξης λαμπρὰς νομιζομέ-

νας εὐπραγίας, ὑφ' ὧν μηδεμιᾶς ἁλῷς, πάσας δ
οἷα ἀγαθὸς δημιουργὸς, τεχνικῶς ταῖς οἰκείαις ἐφά
μοσον χρείαις. Ἐὰν γὰρ ἐπιδείξῃ, γενόμενος ἐν τ
πολιτικῷ καὶ πεφυρμένῳ τούτῳ βίῳ σταθερὸν κ
εὐπαίδευτον ἦθος, μεταπέμψομαί σε ἐκεῖθεν, τ
τύχης οὗπερ καὶ οἱ σοὶ γονεῖς ἆθλον. Τὸ δ' ἆθλ
ἐστιν ἡ ἀκλινὴς καὶ ἀνενδοίαστος τοῦ μόνου θεραπ
σοφοῦ.

§. 9. Τὰ δὲ ὅμοια καὶ ὁ πατὴρ ὑφηγεῖται, μικ πρυσθείς. Λέγει γὰρ, "*) Ἀναστὰς ἀπόδραθι εἰς τὴν Μ σοποταμίαν, εἰς τὸν οἶκον Βαιθουὴλ, τοῦ πατρὸς τ μητρός σου, καὶ λάβε ἐκεῖθεν σαυτῷ γυναῖκα ἐκ τῶ θυγατέρων Λάβαν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μητρός σου." Πάλιν καὶ οὗτος οὐ Σύρον εἶπε τὸν Λάβαν, ἀλλ "Ῥεβέκκας ἀδελφὸν," μέλλοντα κατ' ἐπιγαμίαν τῷ σκητῇ κῆδος συνάπτειν. "Ἀπόδραθι οὖν εἰς τὴν Με σοποταμίαν," τουτέστιν εἰς μέσον τὸν χειμάῤῥουν πο ταμὸν τοῦ βίου, καὶ μὴ ἐπικλυσθῇς ἐγκαταποθεὶς στηριχθεὶς δὲ βεβαιοτάτην ἄνωθεν καὶ ἑκατέρωθε καὶ πανταχόθεν ἐπικυματίζουσαν φορὰν τῶν πρα γμάτων, σθεναρῶς ἀπώθει. Τὸν γὰρ σοφίας οἶκον εὔδιον καὶ γαληνὸν λιμένα εὑρήσεις, ὃς ἐνορμιζόμε νόν σε ῥαδίως ὑποδέξεται. Σοφίας δὲ ὄνομα Βαι θουὴλ ἐν χρησμοῖς ᾄδεται, τοῦτο δὲ μεταληφθὲν θυγάτηρ θεοῦ προςαγορεύεται· καὶ γνησία γε θυ γάτηρ καὶ ἀεὶ παρθένος, ἀψαύστου καὶ ἀμιάν του φύσεως ἐπιλαχοῦσα, διά τε τὴν ἑαυτῆς κοσμιό τητα, καὶ διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ γεννήσαντος. Πα τέρα δὲ τῆς Ῥεβέκκας Βαιθουὴλ εἶπε. Καὶ πῶς θυγάτηρ τοῦ θεοῦ, σοφία, λέγοιτ' ἂν ἐνδίκως εἶν "πατήρ;" Ἢ διότι ὄνομα μὲν θῆλυ σοφίας ἐστί ἄῤῥεν δὲ ἡ φύσις; Καὶ γὰρ αἱ ἀρεταὶ πᾶσαι προς ρήσεις μὲν ἔχουσι γυναικῶν, δυνάμεις δὲ καὶ πράξεις ἀνδρῶν τελειοτάτων· ἐπειδὴ τὸ μετὰ θεὸν, καὶ ἄν

---

*) Gen. 28, 2.

ἄλλων ἁπάντων πρεσβύτατον εἴη, δευτέραν χώραν θῆλυ ὡς ἂν παρὰ ἄῤῥεν τὸ τὰ ὅλα ἐλέχθη, κατὰ τὴν πρὸς τἄλλα ὁμοιότητει γὰρ προνομίαν τοῦ ἄῤῥενος ἔχοντος, ἐπεὶ ὑστερίζει τὸ θῆλυ. Λέγομεν οὖν, μηδὲν τοῖς ὀνόμασι διαφορᾶς φροντίσαντες, τὴν θυ τοῦ θεοῦ σοφίαν ἄῤῥενά τε καὶ πατέρα εἰπείροντα καὶ γεννῶντα ἐν ψυχαῖς μάθησιν, ιν, ἐπιστήμην, φρόνησιν, καλὰς καὶ ἐπαινεράξεις. Ἔνθεν δὲ ὁ ἀσκητὴς Ἰακὼβ μνᾶται ν ἑαυτῷ· πόθεν γὰρ ἄλλοθεν, ἢ ἐκ τοῦ σοἴκου κοινωνὸν εὑρήσει, γνώμην ἀνεπίληπτον, ᾗ συνδιατρίψει τὸν αἰῶνα; ***

10. Λελάληκεν ἀκριβέστερον περὶ φυγῆς, ἥτὸν ἐπὶ τοῖς ἀνδροφόνοις ἐτίθει νόμον, ἐν ᾧ ἐπεξῆλθε τὰ εἴδη, τὸ ἑκουσίου φόνου, τὸ ου, τὸ ἐπιθέσεως, τὸ βουλεύσεως. Λέγε τὸν "Ἐὰν πατάξῃ τίς τινα, καὶ ἀποθάνῃ, θανάτῳ ούσθω· ὁ δὲ οὐχ ἑκὼν, ἀλλ' ὁ θεὸς παρέδωκεν εἰς χεῖρας αὐτοῦ, δώσω σοι τόπον, οὗ φεύὁ φονεύσας. Ἐὰν δέ τις ἐπιθῆται τῷ πλησίον ῖναι αὐτὸν δόλῳ, καὶ καταφύγῃ, ἀπὸ τοῦ θυρίου λήψῃ αὐτὸν θανατῶσαι." *) Σαφῶς ὅτι περιττὸν ὄνομα οὐδὲν τίθησιν, ὑπὸ τῆς ραγματολογεῖν ἀμυθήτου φορᾶς, ἠπόρουν κατ' ὶν, διὰ τί τὸν ἑκουσίως κτείναντα οὐκ εἶπε οῦσθαι μόνον, ἀλλὰ θανάτῳ θανατοῦσθαι. γὰρ ἄλλῳ ἀποθνήσκων ἢ θανάτῳ τελευτᾷ; σας οὖν παρὰ γυναῖκα σοφὴν, ἣ σκέψις ὄνομα, ητεῖν ἀπηλλάγην. Ἐδίδαξε γάρ με, ὅτι καὶ ἔνιοι τεθνήκασι, καὶ τεθνηκότες ζῶσι. Τοὺς φαύλους ἄχρι γήρως ὑστάτου παρατείνοντας ς ἔλεγεν εἶναι, τὸν μετ' ἀρετῆς βίον ἀφῃρημέτοὺς δὲ ἀστείους, καὶ ἂν τῆς πρὸς σῶμα κοι-

---

*) Exod. 21, 12—14.

νωνίας διαζευχθῶσι, ζῆν εἰςαεὶ, ἀθανάτου μοίρας
ἐπιλαχόντας.

§. 11. Ἐπιστοῦτο μέντοι καὶ χρησμοῖς τὸν ἐ
τῆς λόγον, ἑνὶ μὲν τοιῷδε· „Οἱ προςκείμενοι
κυρίῳ τῷ θεῷ, ζῆτε πάντες ἐν τῇ σήμερον.“ *)
Τοὺς γὰρ πρόσφυγας καὶ ἱκέτας τοῦ θεοῦ μόνους
ζῶντας εἶδε, νεκροὺς δὲ τοὺς ἄλλους. Ἐκείνοις
ὡς ἔοικε καὶ ἀφθαρσίαν μαρτυρεῖ διὰ τοῦ προςθεῖ
ναι „ζῆτε ἐν τῇ σήμερον.“ Σήμερον δέ ἐστιν ὁ
πέραντος καὶ ἀδιεξίτητος αἰών. Μηνῶν γὰρ
ἐνιαυτῶν καὶ συνόλως χρόνων περίοδοι δόγματα ἀν
θρώπων εἰσὶν ἀριθμὸν ἐκτετιμηκότων· τὸ δὲ ἀψευ
δὲς ὄνομα αἰῶνος ἡ σήμερον. Ἥλιος γὰρ οὐκ ἀλ
λαττόμενος ὁ αὐτός ἐστιν ἀεὶ, ποτὲ μὲν ὑπὸ γῆς
ποτὲ δὲ ὑπὲρ γῆν ἰὼν, παρ᾽ ὃν ἡμέρα καὶ νὺξ,
αἰῶνος μέτρα, διεκρίθησαν. Ἑτέρῳ δὲ ἐπιστοῦ
τοιῷδε χρησμῷ· Ἰδοὺ δέδωκα πρὸ προσώπου σου
τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κα
κόν.“ **) Οὐκοῦν, ὦ πάνσοφε, τὸ μὲν ἀγαθὸν καὶ
ἀρετή ἐστιν ἡ ζωὴ, τὸ δὲ κακὸν καὶ ἡ κακία ὁ θά
νατος. Καὶ ἐν ἑτέροις, „Αὕτη ἡ ζωή σου καὶ ἡ
μακρότης τῶν ἡμερῶν, ἀγαπᾶν κύριον τὸν θεόν
σου. ***) Ὅρος ἀθανάτου βίου κάλλιστος οὗτος,
ἔρωτι καὶ φιλίᾳ θεοῦ ἀσάρκῳ καὶ ἀσωμάτῳ κατε
555 σχῆσθαι. Οὕτως οἱ μὲν ἱερεῖς Ναδὰβ καὶ Ἀβιοὺδ
M. ἵνα ζήσωσιν ἀποθνήσκουσι, θνητῆς ζωῆς ἄφθαρτον
ἀντικαταλλαττόμενοι βίον, καὶ ἀπὸ τοῦ γενομένου
πρὸς τὸ ἀγένητον μετανιστάμενοι· ἐφ᾽ ᾧ τὰ σύμ
βολα τῆς ἀφθαρσίας ᾄδεται, „Τότε ἐτελεύτησαν ἐν
ώπιον κυρίου,“ †) τουτέστιν ἔζησαν· νεκρὸν γὰρ οὐ
θέμις εἰς ὄψιν ἐλθεῖν τοῦ θεοῦ. Καὶ πάλιν τοῦτ᾽
ἐστιν ὃ εἶπε κύριος, „Ἐν τοῖς ἐγγίζουσί μοι ἁγι

*) Deut. 4, 4. — **) Deut. 30, 15. — ***) Deut. 30, 20.
†) Lev. 10, 1 sq.

ήσομαι." *) "Νεκροὶ δὲ," ὡς καὶ ἐν ὕμνοις λέ-
ται, "οὐκ αἰνέσουσι κύριον·" **) ζώντων γὰρ τὸ
ον. Κάϊν δὲ ὁ ἀναιδὴς καὶ ἀδελφοκτόνος οὐδα-
ῖ τῆς νομοθεσίας ἀποθνήσκων εὑρίσκεται, ἀλλὰ
ι λόγιον ἔστιν ἐπ' αὐτῷ χρησθὲν τοιοῦτον, "Ἔθε-
κύριος ὁ θεὸς τῷ Κάϊν σημεῖον τοῦ μὴ ἀνελεῖν
τὸν πάντα τὸν εὑρίσκοντα." ***) Διὰ τί; Ὅτι
αι, ἡ ἀσέβεια κακόν ἐστιν ἀτελεύτητον, ἐξαπτόμε-
καὶ μηδέπω σβεσθῆναι δυνάμενον, ὡς τὸ ποιη-
ὸν ἁρμόττειν ἐπὶ κακίας εἰπεῖν·

Ἡ δέ τοι οὐ θνητή, ἀλλ' ἀθάνατον κακόν ἐστιν.

άνατον δὲ ἐν τῷ παρ' ἡμῖν βίῳ, ἐπεὶ πρός γε
ἐν θεῷ ζωὴν, ἄψυχον καὶ νεκρὸν, καὶ "κο-
ων," ὡς ἔφη τις, "ἐκβλητότερον."

§. 12. Ἀλλ' ἔδει γε πάντως χώρας ἀπὸνεμηθῆ-
διαφερούσας πράγμασι διαφέρουσιν, οὐρανὸν μὲν
ιθῷ, τὰ δὲ περίγεια κακῷ. Τὸ μὲν οὖν ἀγαθὸν
όφοιτόν ἐστι, καὶ, ἂν εἴποτε ἔλθῃ πρὸς ἡμᾶς —
λόδωρος γὰρ ὁ πατὴρ αὐτοῦ — σπουδάζει παλιν-
ομῆσαι δικαίως. Τὸ δὲ κακὸν ἐνταυθοῖ καταμέ-
, ποῤῥωτάτω θείου χοροῦ διῳκισμένον, περιπο-
ὶν τὸν θνητὸν βίον, καὶ μὴ δυνάμενον ἐκ τοῦ ἀν-
ωπίνου γένους ἀποθανεῖν. Τοῦτό τις καὶ τῶν
σοφίᾳ θαυμασθέντων ἀνὴρ δόκιμος ἐφώνησε με-
ειότερον ἐν Θεαιτήτῳ φάσκων, "Ἀλλ' οὔτ' ἀπο-
θαι τὰ κακὰ δυνατόν. Ὑπεναντίον γάρ τῷ θεῷ
ι εἶναι ἀνάγκη. Οὔτε ἐν θείοις ταῦτα ἱδρῦσθαι,
δὲ θνητὴν φύσιν καὶ τόνδε τὸν τόπον περιπο-
· διὸ καὶ πειρᾶσθαι χρὴ ἐνθένδε ἐκεῖσε φεύγειν
τάχιστα. Φυγὴ δὲ ὁμοίωσις θεῷ κατὰ τὸ δυ-
όν· ὁμοίωσις δὲ δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονή-

*) Lev. 10, 3. — **) Psalm. 113, 25. — ***) Gen. 4, 15.

σεως γενέσθαι." Εἰκότως οὖν ὁ Κάϊν οὐκ ἀποθι ται, τὸ κακίας σύμβολον, ἣν ἀεὶ δεῖ ζῆν ἐν τῷ ἐ τῷ γένει παρ' ἀνθρώποις· ὥςτ' οὐκ ἄπο σκοποῦ "θανάτῳ θανατοῦσθαι" *) λέλεκται τὸν ἀνδρο νον, διὰ τὰς δεδηλωμένας αἰτίας.

§. 13. Τὸ δὲ, "Οὐχ ἑκὼν, ἀλλ' ὁ θεὸς ρέδωκεν," ἐπὶ τῶν τὸν ἀκούσιον φόνον δρώντ πάνυ καλῶς εἴρηται. Δοκεῖ γὰρ αὐτῷ τὰ μὲν ἑκ σια γνώμης τῆς ἡμετέρας ἔργα εἶναι, τὰ δὲ ἀκοί θεοῦ· λέγω δὲ οὐ τὰ ἁμαρτήματα, ἀλλὰ τὸ ἐν
556 τίον ὅσα ἁμαρτημάτων ἐστὶ κόλασις.' Ἀπρεπὲς
M. θεῷ τὸ κολάζειν, ἅτε πρώτῳ καὶ ἀρίστῳ νομοθι κολάζει δὲ ὑπηρετούντων ἑτέρων, οὐ δι' ἑαυτ Τὰς μὲν γὰρ χάριτας καὶ δωρεὰς καὶ εὐεργεσ αὐτὸν ἁρμόττει προτείνειν, ἅτε ἀγαθὸν καὶ φιλόδ ρον ὄντα φύσει, τὰς δὲ τιμωρίας οὐκ ἄνευ μὲν ἰ κελεύσεως τῆς ἑαυτοῦ βασιλέως ἅτε ὑπάρχοντος· ἄλλων δὲ, οἳ πρὸς τὰς τοιαύτας χρείας εὐπρεπ εἰσι. Μαρτυρεῖ δέ μου τῷ λόγῳ ὁ ἀσκητὴς, ἐν φησιν· "Ὁ θεὸς ὁ τρέφων με ἐκ νεότητος, ὁ ἄγ λος ὁ ῥυόμενός με ἐκ πάντων τῶν κακῶν." **) μὲν γὰρ πρεσβύτερα ἀγαθὰ, οἷς ἡ ψυχὴ τρέφετ ἀνέθηκε θεῷ, τὰ δὲ νεώτερα, ὅσα ἐκ φυγῆς ἁμα τημάτων περιγίνεται, θεράποντι θεοῦ. Διὰ τοῦ οἶμαι καὶ ἡνίκα τὰ τῆς κοσμοποιΐας ἐφιλοσόφει, πά τα τα ἄλλα εἰπὼν ὑπὸ θεοῦ γενέσθαι, μόνον τὸν ἀ θρωπον ὡς ἂν μετὰ συνεργῶν ἑτέρων ἐδήλωσε δι πλασθέντα. "Εἶπε γὰρ," φησὶν, "ὁ θεὸς, ποιήσ μεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν," ***) πλήθ διὰ τοῦ "Ποιήσωμεν" ἐμφαινομένου. Διαλέγε μὲν οὖν ὁ τῶν ὅλων πατὴρ ταῖς ἑαυτοῦ δυνάμεσ αἷς τὸ θνητὸν ἡμῶν τῆς ψυχῆς μέρος ἔδωκε δι

---

*) Exod. 21, 12. — **) Gen. 48, 15 sq. — ***) G 1, 26 sq.

πλάττειν, μιμουμέναις τὴν αὐτοῦ τέχνην, ἡνίκα τὸ λογικὸν ἐν ἡμῖν ἐμόρφου· δικαιῶν ὑπὸ μὲν ἡγεμόνος τὸ ἡγεμονεῦον ἐν ψυχῇ, τὸ δὲ ὑπήκοον πρὸς ὑπηκόων δημιουργεῖσθαι. Κατεχρήσατο δὲ καὶ ταῖς μεθ' ἑαυτοῦ δυνάμεσιν, οὐ διὰ τὸ λεχθὲν μόνον, ἀλλ' ὅτι ἔμελλεν ἡ ἀνθρώπου ψυχὴ μόνη κακῶν καὶ ἀγαθῶν ἐννοίας λαμβάνειν, καὶ χρῆσθαι ταῖς ἑτέραις, εἰ μὴ δυνατὸν ἀμφοτέραις. Ἀναγκαῖον οὖν ἡγήσατο τὴν κακῶν γένεσιν ἑτέροις ἀπονεῖμαι δημιουργοῖς, τὴν δὲ τῶν ἀγαθῶν ἑαυτῷ μόνῳ.

§. 14. Διὸ καὶ λεχθέντος πρότερον, "Ποιήσωμεν ἄνθρωπον," ὡς ἂν ἐπὶ πλήθους, ἐπιφέρεται τὸ, ὡς ἂν ἐφ' ἑνὸς, "Ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον." Τοῦ μὲν γὰρ πρὸς ἀλήθειαν ἀνθρώπου, ὅς δὴ νοῦς ἐστι καθαρώτατος, εἷς ὁ μόνος θεὸς δημιουργός· τοῦ δὲ λεγομένου καὶ κεκραμένου μετ' αἰσθήσεως, τὸ πλῆθος. Οὗ χάριν ὁ μὲν κατ' ἐξοχὴν ἄνθρωπος σὺν τῷ ἄρθρῳ μεμήνυται· λέγεται γὰρ, "Ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον," τὸν ἀειδῆ καὶ ἄκρατον ἐκεῖνον λογισμόν· ὁ δὲ ἄνθρωπος ἄνευ τῆς τοῦδε προς- 461
θήκης. Τὸ γὰρ "Ποιήσωμεν ἄνθρωπον" ἐμφαίνει P.
τὸν ἐξ ἀλόγου καὶ λογικῆς συνυφανθέντα φύσεως. Ἑπόμενος τούτοις τό τε εὐλογεῖν τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τὸ καταρᾶσθαι τοῖς ὑπαιτίοις ἔθηκεν, οὐχὶ τοῖς αὐτοῖς, καί τοί γε ἀμφοτέρων ἐχόντων ἔπαινον. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ μὲν εὐλογεῖν τοὺς ἀξίους ἡγεμονίαν ἔχει τὴν ἐν ἐγκωμίοις, τὸ δὲ ἀρὰς τοῖς φαύλοις τίθεσθαι δευτέραν τάξιν· τῶν ἐπὶ ταῦτα χειροτονηθέντων — εἰσὶ δὲ οἱ τοῦ γένους ἀρχηγέται δώδεκα ἀριθμὸν, φυλάρχας αὐτοὺς ὀνομάζειν ἔθος — ἓξ μὲν τοὺς ἀμείνους ἔταξεν ἐπὶ τῆς εὐλογίας, Συμεὼν, Λευὶ, Ἰούδαν, Ἰσάχαρ, Ἰωσὴφ καὶ Βενιαμίν· τοὺς δὲ ἑτέρους ἐπὶ τῆς κατάρας, τόν τε πρῶτον καὶ τὸν ἔσχατον τῆς Λείας, Ῥουβὶν καὶ Ζαβουλὼν, καὶ τοὺς ἐκ τῶν θεραπαινίδων νόθους τέτταρας. Τῆς γὰρ βασιλείου καὶ ἱερωμένης φυλῆς οἱ ἡγεμόνες ἐν

τῇ προτέρᾳ τάξει χορεύουσιν, Ἰούδας τε καὶ Δι
Εἰκότως οὖν καὶ τοὺς ἄξια θανάτου δρῶντας ἑ
ρων χερσὶν ἐκδίδωσιν ἐπὶ τιμωρίαν, βουλόμενος
ἀναδιδάσκειν, ὅτι ἡ κακοῦ φύσις μακρὰν ἀπελ
ται χοροῦ θείου, ὁπότε καὶ τὸ μιμηλάζον ἀγα
κακῷ, ἡ τιμωρία, δι᾽ ἑτέρων βεβαιοῦται. Τὸ
„Δώσω σοι τόπον, οὗ φεύξεται ὁ φονεύσας ἀκ
σίως"*) πάνυ καλῶς εἰρῆσθαί μοι δοκεῖ· τό
γὰρ καλεῖ νῦν οὐ χώραν ἐκπεπληρωμένην ὑπὸ σ
ματος, ἀλλὰ δι᾽ ὑπονοιῶν αὐτὸν τὸν θεὸν, ἐπε
περιέχων οὐ περιέχεται, καὶ ὅτι καταφυγὴ τῶν ὅλ
ἐστί. Θέμις οὖν τῷ δόξαντι τροπῇ χρήσασθαι
κουσίῳ φάναι κατὰ θεὸν συμβῆναι τὴν τροπὴν,
περ οὐ θέμις τῷ ἑκουσίως ἁμαρτόντι. „Δώσ
δέ φησιν οὐ τῷ κτείναντι, ἀλλ᾽ ᾧ διαλέγεται, ὡς
ἕτερον μὲν εἶναι τὸν οἰκήτορα, ἕτερον δὲ τὸν φ
δοντα. Τῷ μὲν γὰρ ἑαυτοῦ λόγῳ ὁ θεὸς πατρ
γικεῖν τὴν ἐπιστήμην ἑαυτοῦ, ὡς ἂν αὐτόχθονι,
δώρηται· τῷ δὲ ἐν ἀκουσίοις γενομένῳ σφάλμ
καταφυγὴν, ὡς ὀθνείῳ ξένην, οὐχ ὡς πατρ
ἀστῷ.

§. 15. Ταῦτα καὶ περὶ τῶν ἀκουσίων φιλο
φήσας, περὶ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ βουλεύσεως
νομοθετεῖ φάσκων, „Ἐὰν δέ τις ἐπιθῆται τῷ
σίον ἀποκτεῖναι αὐτὸν δόλῳ, καὶ καταφύγῃ ἐπὶ
θεὸν,"**) — τὸν προειρημένον συμβολικῶς τόπ
παρ᾽ ὃν ζῆν συμβέβηκε τοῖς πᾶσι. Καὶ γὰρ ἑτέ
θί φησιν, „Ὃς ἂν φύγῃ ἐκεῖ, καὶ ζήσεται."**
Ἀλλ᾽ οὐ ζωὴ μέν ἐστιν αἰώνιος ἡ πρὸς τὸ ὂν κα
φυγὴ, θάνατος δὲ ὁ ἀπὸ τούτου δρασμός; —
δέ τις ἐπιτίθεται, πάντως ἐκ προνοίας ἀδικεῖ,
τὸ σὺν δόλῳ πραττόμενον ἑκουσίοις ἔνοχον, ὡς

*) Exod. 21, 12. — **) Exod. 21, 14. — ***) D
19, 5.

ἀδόλως ἔμπαλιν οὐδ' ὑπαίτιον. Οὐδὲν οὖν τῶν ὑπούλως καὶ δολερῶς καὶ ἐκ προνοίας πραττομένων 462
ἁμαρτημάτων ἄξιον λέγειν γίνεσθαι κατὰ θεὸν, ἀλλὰ P.
παρ' ἡμᾶς αὐτούς. Ἐν ἡμῖν γὰρ αὐτοῖς, ὡς ἔφην, οἱ τῶν κακῶν εἰσι θησαυροὶ, παρὰ θεῷ δὲ μόνων ἀγαθῶν. Ὃς ἂν οὖν καταφύγῃ, τόδ' ἐστιν, ὃς ἂν τῶν ἁμαρτημάτων μὴ ἑαυτὸν ἀλλὰ τὸν θεὸν αἰτιᾶται, κολαζέσθω, τῆς μόνοις ἱκέταις πρὸς σωτηρίαν καὶ ἀσφάλειαν καταφυγῆς τοῦ βωμοῦ στερούμενος. Καὶ μήποτ' εἰκότως. Ἀμώμων γὰρ ἱερείων, λέγω δὲ τῶν ψυχῶν ὁσίων καὶ κεκαθαρμένων, τὸ θυσιαστήριον ἀνάπλεών ἐστι· δυςίατος δὲ ἢ παντελῶς ἀνίατος μῶμος, τὸ φάσκειν καὶ κακῶν αἴτιον εἶναι τὸ θεῖον. Φίλαυτοι δὴ μᾶλλον ἢ φιλόθεοι σπουδάσαντες οἱ τοιοῦτον τρόπον πάντες εἶναι, μενέτωσαν ἔξω περιῤῥαντηρίων, ἵν' ὡς μιαροὶ καὶ ἀκάθαρτοι μηδ' ἐξ ἀπόπτου τὴν ἱερὰν φλόγα τῆς ἀνακαιομένης ἀσβέστου ψυχῆς καὶ θεῷ καθαγνιζομένης, ὁλοκλήρῳ καὶ παντελεῖ δυνάμει θεάσωνται. Παγκάλως τις τῶν πάλαι σοφῶν εἰς τὸ αὐτὸ τοῦτο συνδραμὼν ἐθάῤῥησεν εἰπεῖν, ὅτι "Θεὸς οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἄδικος, ἀλλ' ὡς οἷόν τε δικαιότατος· οὐκ ἔστιν αὐτῷ ὁμοιότερον οὐδὲν, ἢ ὃς ἂν αὖ γένηται ὅτι δικαιότατος. Περὶ τοῦτον ῥώμη τε καὶ ἡ ὡς ἀληθῶς δεινότης ἀνδρός· καὶ οὐδένειά τε καὶ ἀνανδρία. Ἡ μὲν γὰρ τούτου γνῶσις, σοφία καὶ ἀρετὴ ἀληθινή· ἡ δὲ ἀνθρωπεία ἀμαθία τε καὶ κακία ἐναργής. Αἱ δὲ ἄλλαι δεινότητες δοκοῦσαι καὶ σοφίαι, ἐν μὲν πολιτικαῖς δυναστείαις γιγνόμεναι, φορτικαὶ, ἐν δὲ τέχναις, βάναυσοι."

§. 16. Προςτάξας οὖν ἀπάγεσθαι τὸν ἀνίερον καὶ κακήγορον τῶν θείων ἀπὸ τῶν ἱερωτάτων, καὶ ἐκδίδοσθαι ἐπὶ τιμωρίᾳ, φησὶν ἑξῆς, "Ὃς τύπτει μητέρα ἢ πατέρα, τελευτάτω·" *) καὶ ὁμοίως "Ὁ

*) Exod. 21. 15.

κακηγορῶν πατέρα καὶ μητέρα, τελευτάτω." Μ
οὐ γὰρ βοᾷ καὶ κέκραγεν, ὅτι τῶν εἰς τὸ θεῖον
φημούντων οὐδενὶ συγγνώμης μεταδοτέον. Ε
οἱ τοὺς θνητοὺς κακηγορήσαντες γονεῖς ἀπάγ
τὴν ἐπὶ θανάτῳ, τίνος ἀξίους χρὴ νομίζειν τιμ
τοὺς τῶν ὅλων πατέρα καὶ ποιητὴν βλασφημεῖν
μένοντας; Τίς δ' ἂν γένοιτο αἰσχίων κακηγορ
τὸ φάσκειν μὴ περὶ ἡμᾶς, ἀλλὰ περὶ θεὸν γένεσ
ναι τῶν κακῶν; Ἐλαύνετε οὖν, ἐλαύνετε, ὦ μ
καὶ ἱεροφάνται θείων ὀργίων, τὰς μιγάδας καὶ
κλυδας καὶ πεφυρμένας, δυςκαθάρτους καὶ δυςεκ
τους ψυχὰς,, αἳ ἄκλειστα μὲν ὦτα, ἄθυρον δὲ
ταν, ὄργανα τῆς ἑαυτῶν βαρυδαιμονίας εὐτρεπ
ριφέρουσιν, ἵνα καὶ πάντων, καὶ ὧν μὴ θέμις
ωσιν. Ὅσοι δὲ διαφορὰν ἑκουσίων καὶ ἀκουσίων
δεύθησαν, καὶ εὔφημον στόμα ἀντὶ κακηγόρου
της ἔλαχον, κατορθοῦντες μὲν ἐπαινετοί, σφαλλ
νοι δὲ μὴ κατὰ γνώμην, οὐ πάνυ ψεκτοί· δ
πόλεις αὐτοῖς εἰς καταφυγὴν ἀπεκρίθησαν.

559 §. 17. Ἄξιον δὲ τῶν περὶ τὸν τόπον αὐτ
M. ἀναγκαῖα μάλιστα ἀκριβῶσαι. Ἔστι δὲ ἀριθμῷ
ταρα· ἓν μὲν, διὰ τί οὐκ ἐξ ὧν αἱ ἄλλαι φυλο
λεων ἔλαχον, ἀλλ' ἐξ ὧν ἡ Λευϊτικὴ μόνη, φ
πόλεις ἀπεκρίθησαν. Δεύτερον δὲ, διὰ τί ἕξ
θμῷ, καὶ οὔτε πλείους οὔτε ἐλάττους. Τρίτο
δήποτε τρεῖς μὲν πέραν τοῦ Ἰορδάνου, αἱ δὲ
ἐν τῇ Χαναναίων γῇ. Τέταρτον, διὰ τί προθ
τοῖς φυγάσιν ὥρισται τοῦ κατελθεῖν ὁ τοῦ ἀρχι
θάνατος. Λεκτέον οὖν περὶ ἑκάστου τὰ ἁρμόττ
ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ πρώτου λαβόντας. Εἰς τὰς απο
θείσας Λευΐτας μόνοις πόλεις φεύγειν διείρηται
προςηκόντως. Καὶ γὰρ Λευΐται τρόπον τινὰ
δες εἰσὶν, ἕνεκα ἀρεσκείας θεοῦ γονεῖς καὶ τέκν
ἀδελφοὺς καὶ πᾶσαν τὴν θνητὴν συγγένειαν ἀπο
πότες. Ὁ γοῦν ἀρχηγέτης τοῦ θιάσου τούτου
εἰςάγεται τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρί· "Οὐχ ἑώρα

μᾶς, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς οὐ γινώσκω, καὶ τοὺς υἱοὺς
ἀπογινώσκω," *) ὑπὲρ τοῦ δίχα μεθολκῆς θεραπεύειν
τὸ ὄν. Ἡ δὲ ἀψευδὴς φυγὴ, στέρησις τῶν οἰκειοτάτων
καὶ φιλτάτων ἐστὶ, **) καὶ φυγάδας φυγάσι παρα-
κατατίθεται, πρὸς τὴν ὧν εἰργάσαντο ἀμνηστίαν,
δι' ὁμοιότητα ἔργων. Ἆρ' οὖν διὰ τοῦτο μόνον, ἢ
καὶ δι' ἐκεῖνο, ἡ τῶν νεωκόρων Λευϊτικὴ φυλὴ τοὺς
θεοπλαστήσαντας τὸν χρυσοῦν μόσχον, τὸν Αἰγυ-
πτιακὸν τῦφον, ἡβηδὸν ἐξ ἐπιδρομῆς κατέκτεινον, ὀρ-
γῇ δικαίᾳ σὺν ἐνθουσιασμῷ καί τινι κατακωχῇ θεο-
φορήτῳ χρησάμενοι. "Καὶ κτείνει ἕκαστος ἀδελφὸν
καὶ πλησίον καὶ τὸν ἔγγιστα," **) ἀδελφὸν μὲν ψυ-
χῆς τὸ σῶμα, τοῦ δὲ λογικοῦ πλησίον τὸ ἄλογον, τὸν
δὲ ἔγγιστα νοῦ, τὸν προφορικὸν λόγον. Οὕτω γὰρ
μόνως θεραπευτικὸν γένοιτο τοῦ τῶν ὄντων ἀρίστου
τὸ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἄριστον. Πρῶτον μὲν, εἰ ἀναλυ-
θείη ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν, διαζευχθέντος καὶ διακο-
πέντος αὐτῷ τοῦ ἀδελφοῦ σώματος καὶ τῶν ἀνηνύ-
των ἐπιθυμιῶν· εἶτα τῆς ψυχῆς ἀποβαλούσης, ὡς
ἔφην, τὸ πλησίον τοῦ λογικοῦ τὸ ἄλογον. Καὶ γὰρ
αὐτὸ χειμάῤῥου τρόπον πενταχῇ σχιζόμενον διὰ πα-
σῶν τῶν αἰσθήσεων, οἷα δεξαμενῶν, τὴν τῶν πα-
θῶν ἀνεγείρει φοράν. Εἶθ' ἑξῆς τοῦ λογισμοῦ διοι-
κίσαντος καὶ διαζεύξαντος τὸν ἐγγυτάτω δοκοῦντα
εἶναι τὸν προφορικὸν λόγον, ἵν' ὁ κατὰ διάνοιαν ἀ-
πολειφθῇ μόνος, ἔρημος σώματος, ἔρημος αἰσθήσεως,
ἔρημός τε λόγου προφορᾶς. Ἀπολειφθεὶς γὰρ, τῇ
κατὰ τὴν μόνωσιν διαίτῃ χρώμενος, τὸ μόνον καθα-
560 ρῶς καὶ ἀμεθέλκτως ἀσπάσεται. Πρός γε μὴν 464
H. τοῖς εἰρημένοις καὶ ἐκεῖνο ὑπομνηστέον, ὅτι ἡ Λευϊ- P.
τικὴ φυλὴ νεωκόρων καὶ ἱερέων ἐστὶν, οἷς ἡ τῶν ἁ-
γίων ἀνάκειται λειτουργία. Λειτουργοῦσι δὲ καὶ οἱ
τὸν ἀκούσιον φόνον δρῶντες, εἴ γε, κατὰ Μωϋσῆν,

---

*) Deut. 33, 9. — **) Exod. 32, 26.

"ὁ θεὸς παραδίδωσιν εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν" *) τοὺς θανάτου ἄξια εἰργασμένους πρὸς ἀναίρεσιν. Ἀλλ᾽ αἱ μὲν ἐτάχθησαν ἐπὶ τὸ τοὺς ἀγαθοὺς σεμνύνειν, αἱ δὲ ἐπὶ τὸ τοὺς ὑπαιτίους κολάζειν.

§. 18. Αὗται μέν εἰσιν αἱ αἰτίαι, ὧν ἕνεκα οἱ τὸν ἀκούσιον φόνον δράσαντες εἰς μόνας τὰς τῶν νεωκόρων φεύγουσι πόλεις. Τίνες δέ εἰσι, καὶ διὰ τί ἀριθμῷ ἕξ, ἑπομένως λεκτέον. Μήποτ᾽ οὖν ἡ μὲν πρεσβυτάτη καὶ ὀχυρωτάτη καὶ ἀρίστη μητρόπολις, οὐκ αὐτὸ μόνον πόλις, ὁ θεῖός ἐστι λόγος, ἐφ᾽ ὃν πρῶτον καταφεύγειν ὠφελιμώτατον. Αἱ δ᾽ ἄλλαι πέντε, ὡς ἂν ἀποικίαι, δυνάμεις εἰσὶ τοῦ λέγοντος, ὧν ἄρχει ἡ ποιητική, καθ᾽ ἣν ὁ ποιῶν λόγῳ τὸν κόσμον ἐδημιούργησε· δευτέρα δὲ ἡ βασιλική, καθ᾽ ἣν ὁ πεποιηκὼς ἄρχει τοῦ γενομένου· τρίτη δὲ ἡ ἵλεως, δι᾽ ἧς ὁ τεχνίτης οἰκτείρει καὶ ἐλεεῖ τὸ ἴδιον ἔργον· τετάρτη δὲ ἡ νομοθετικὴ μοῖρα, δι᾽ ἧς ἃ μὴ χρὴ γίνεσθαι ἀπαγορεύει.*** Πάγκαλοι δὲ καὶ εὐερκέσταται πόλεις, ἀξίων σώζεσθαι ψυχῶν τὸν αἰῶνα ἄρισταί γε καταφυγαί· χρηστὴ δὲ καὶ φιλάνθρωπος ἡ διάταξις, ἀλεῖψαι καὶ ῥῶσαι πρὸς εὐελπιστίαν. Τίς ἂν ἐδυνήθη μᾶλλον τοσαύτην τῶν δυναμένων εὐεργετεῖν ἀναδεῖξαι ἀφθονίαν, διὰ τὰς διαφορὰς τῶν ἐν τροπαῖς ἀκουσίοις γενομένων, οἷς οὔτε ἰσχὺς, οὔτε ἡ ἀσθένεια ἡ αὐτή; Προτρέπει δὲ οὖν τὸν μὲν ὠκυδρομεῖν ἱκανὸν συντείνειν ἀπνευστὶ πρὸς τὸν ἀνωτάτω λόγον θεῖον, ὃς σοφίας ἐστὶ πηγή, ἵνα ἀρυσάμενος τοῦ νάματος ἀντὶ θανάτου ζωὴν ἀΐδιον εὕρηται· τὸν δὲ μὴ οὕτω ταχὺν, ἐπὶ τὴν ποιητικὴν καταφεύγειν δύναμιν, ἣν Μωϋσῆς ὀνομάζει θεὸν, ἐπειδὴ δι᾽ αὐτῆς ἐτέθη καὶ διεκοσμήθη τὰ σύμπαντα. Τῷ γὰρ ὅτι γέγονε τὸ πᾶν καταλαβόντι μεγάλη κτῆσις ἀγαθοῦ περιγίνεται, ἡ τοῦ πεποιηκότος ἐπιστήμη, ἥδ᾽ εὐθὺς

*) Exod. 21, 31 sq.

ἀναπείθει τὸ γενόμενον ἐρᾶν τοῦ φυτεύσαντος. Τὸν
δὲ μὴ οὕτως ἕτοιμον, ἐπὶ τὴν βασιλικήν. Φόβῳ γὰρ
ἄρχοντος τὸ ὑπήκοον, εἰ καὶ μὴ εὐνοίᾳ πατρὸς τὸ
ἔκγονον, ἀνάγκῃ σωφρονιζούσῃ νουθετεῖται. Τῷ δὲ
μὴ φθάνοντι πρὸς τοὺς λεχθέντας ὅρους ὡς μακρὰν
διεστῶτας ἀφικνεῖσθαι, καμπτῆρες εἴσω πεπήγασιν
ἕτεροι δυνάμεων ἀναγκαίων, τῆς ἵλεω, τῆς προς-
ταττούσης ἃ δεῖ, τῆς ἀπαγορευούσης ἃ μὴ δεῖ.
1 Ὅ τε γὰρ προλαβὼν, ὡς οὐκ ἀπαραίτητον ἀλλ'
εὐμενὲς δι' ἡμερότητα φύσεώς ἐστι τὸ θεῖον, καὶ
ἂν ἁμάρτῃ πρότερον, αὖθις μετενόησεν, ἀμνηστίας
ἐλπίδι· ὅ τε ἔννοιαν λαβὼν, ὅτι νομοθέτης ὁ θεός
ἐστιν, πειθαρχῶν οἷς ἂν προστάττῃ πᾶσιν, εὐδαι- 465
μονήσει. Ὁ δὲ ὕστατος ὑστάτην εὑρήσεται καταφυ- P.
γὴν, ἀποτροπὴν κακῶν, εἰ καὶ μὴ μετουσίαν προηγου-
μένων ἀγαθῶν.

§. 19. Αἱ δ' εἰσὶν ἓξ πόλεις, ἃς καλεῖ φυγαδευ-
τήρια, ὧν αἱ μὲν πέντε ἀπεικονίσθησαν, καὶ ἔστιν
αὐτῶν ἐν τοῖς ἁγίοις τὰ μιμήματα· προστάξεως μὲν
καὶ ἀπαγορεύσεως, οἱ ἐν τῇ κιβωτῷ νόμοι· τῆς δὲ
ἵλεω δυνάμεως, τὸ ἐπίθεμα τῆς κιβωτοῦ, καλεῖ δὲ
αὐτὸ ἱλαστήριον· ποιητικῆς δὲ καὶ βασιλικῆς, τὰ
ὑπόπτερα καὶ ἐφιδρυμένα Χερουβίμ. Ὁ δὲ ὑπεράνω
τούτων λόγος θεῖος εἰς ὁρατὴν οὐκ ἦλθεν ἰδέαν, ἅτε
μηδενὶ τῶν κατ' αἴσθησιν ἐμφερὴς ὢν, ἀλλ' αὐτὸς
εἰκὼν ὑπάρχων θεοῦ, τῶν νοητῶν ἁπαξαπάντων ὁ
πρεσβύτατος, ὁ ἐγγυτάτω, μηδενὸς ὄντος μεθορίου
διαστήματος, τοῦ μόνου ὅ ἐστιν ἀψευδῶς ἀφιδρυ-
μένος. Λέγεται γὰρ, "Λαλήσω σοι ἄνωθεν τοῦ
ἱλαστηρίου, ἀνὰ μέσον τῶν δυοῖν Χερουβὶμ," *) ὥςθ'
ἡνίοχον μὲν εἶναι τῶν δυνάμεων τὸν λόγον, ἔποχον
δὲ τὸν λαλοῦντα, ἐπικελευόμενον τῷ ἡνιόχῳ τὰ πρὸς
ὀρθὴν τοῦ παντὸς ἡνιόχησιν. Ὁ μὲν οὖν ἄνευ τρο-

*) Exod. 25, 22.

πῆς ἑκουσίου μὲν, ἄπαγε, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀκουσίου γεγονὼς, αὐτὸν τὸν θεὸν κλῆρον ἔχων, ἐν αὐτῷ μόνῳ κατοικήσει. Οἱ δὲ οὐκ ἐκ προνοίας, ἀλλ' ἀβουλήτοις χρησάμενοι σφάλμασι, καταφυγὰς ἕξουσι τὰς εἰρημένας ἀφθόνους καὶ πλουσίας οὕτως. Τῶν δὲ πρὸς καταφυγὴν πόλεων τρεῖς μέν εἰσι πέραν, αἳ μακρὰν ἡμῶν τοῦ γένους ἀφεστᾶσι. Τίνες αὗται; Ὁ τοῦ ἡγεμόνος λόγος, καὶ ἡ ποιητικὴ καὶ βασιλικὴ δύναμις αὐτοῦ· τούτων γὰρ ὅ τε οὐρανὸς καὶ σύμπας ὁ κόσμος ἐστί. Κοινωγαὶ δὲ καὶ προσεχεῖς ἡμῖν καὶ ἐφαπτόμεναι τοῦ τῶν ἀνθρώπων ἐπικήρου γένους, ᾧ μόνῳ συμβέβηκε διαμαρτάνειν, αἱ ἐντός εἰσι τρεῖς, ἡ ἵλεως, ἡ προστακτικὴ τῶν ποιητέων, ἡ ἀπαγορευτικὴ τῶν μὴ ποιητέων· αὗται γὰρ ἤδη ἡμῶν ἐφάπτονται. Τίς γὰρ ἀπαγορεύσεως χρεία τοῖς μὴ μέλλουσιν ἀδικήσειν; Τίς δὲ προστάξεως τοῖς μὴ πεφυκόσι σφάλλεσθαι; Τίς δὲ τῆς ἵλεω τοῖς μηδ' ὅλως ἁμαρτησομένοις; Ἀλλὰ τό γε ἡμέτερον γένος χρεῖον γέγονε τούτων, διὰ τὸ πεφυκέναι καὶ ἐπικλινῶς ἔχειν πρός τε τὰ ἑκούσια καὶ ἀκούσια ἁμαρτήματα.

§. 20. Τέταρτον καὶ λοιπὸν ἦν τῶν προταθέντων, ἡ προθεσμία τῆς τῶν πεφευγότων καθόδου, τοῦ ἀρχιερέως ὁ θάνατος, πολλὴν ἐν τῷ ῥητῷ μοι παρέχουσα δυσκολίαν. Ἄνισος γὰρ ἡ τιμωρία κατὰ τῶν
562 τὰ αὐτὰ δρασάντων νομοτεθεῖται, εἴ γε οἱ μὲν πλείω
M. χρόνον ἀποδράσονται, οἱ δὲ ἐλάττω, μακροβιώτατοι γάρ, οἱ δὲ ὀλιγοχρονιώτατοι τῶν ἀρχιερέων εἰσί. Καὶ οἱ μὲν νέοι, οἱ δὲ πρεσβύται καθίστανται· καὶ τῶν ἑαλωκότων ἐπ' ἀκουσίῳ φόνῳ, οἱ 461
μὲν ἐν ἀρχῇ τῆς ἱερωσύνης ἐφυγατεύθησαν, οἱ δὲ ἤδη μέλλοντος τελευτᾶν τοῦ ἱερωμένου. Ὡς τοὺς μὲν αἰῶνα μακρόν τινα τῆς πατρίδος ἐστερῆσθαι, τοὺς δ' αὐτὸ μόνον ἡμέραν, εἰ τύχοι, μεθ' ἣν τὸν αὐχένα ἐπαίροντες καὶ φρυαττόμενοι καὶ γελῶντες τοὺς ἔγγιστα γένους τῶν ἀνῃρημένων ἀφίξονται. Τὸ

πορον οὖν καὶ δυςαπολόγητον ἀποδρασόμεθα, τῆς δι' ὑπονοιῶν φυσικῆς ἀποδόσεως ἐφιέμενοι. Λέγομεν γὰρ, τὸν ἀρχιερέα οὐκ ἄνθρωπον, ἀλλὰ λόγον θεῖον εἶναι, πάντων οὐχ ἑκουσίων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀκουσίων ἀδικημάτων ἀμέτοχον. Οὔτε γὰρ "ἐπὶ πατρὶ," τῷ νῷ, οὔτε "ἐπὶ μητρὶ," τῇ αἰσθήσει, φησὶν αὐτὸν Μωϊσῆς *) δύνασθαι μιαίνεσθαι· διότι, οἶμαι, γονέων ἀφθάρτων καὶ καθαρωτάτων ἔλαχεν, πατρὸς μὲν θεοῦ, ὃς καὶ τῶν συμπάντων ἐστὶ πατήρ· μητρὸς δὲ σοφίας, δι' ἧς τὰ ὅλα ἦλθεν εἰς γένεσιν. Καὶ διότι "τὴν κεφαλὴν κέχρισται ἐλαίῳ," **) λέγω δὲ τὸ ἡγεμονικὸν φωτὶ αὐγοειδεῖ περιλάμπεται, ὡς ἀξιόχρεως ἐνδύσασθαι τὰ ἱμάτια νομισθῆναι. Ἐνδύεται δὲ ὁ μὲν πρεσβύτατος τοῦ ὄντος λόγος ὡς ἐσθῆτα τὸν κόσμον· γῆν γὰρ καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα καὶ πῦρ καὶ τὰ ἐκ τούτων ἐπαμπίσχεται. Ἡ δὲ ἐπὶ μέρους ψυχὴ, τὸ σῶμα· ἡ δὲ τοῦ σοφοῦ διάνοια, τὰς ἀρετάς. Καὶ ὅτι τὴν κεφαλὴν "οὐδέποτε ἀπομιτρώσει," τὸ βασίλειον οὐκ ἀποθήσεται διάδημα, τὸ σύμβολον τῆς οὐκ αὐτοκράτορος μὲν, ὑπάρχου δὲ καὶ θαυμαστῆς ἡγεμονίας. "Οὐδ' αὖ τὰ ἱμάτια διαῤῥήξει·" ὅ τε γὰρ τοῦ Ὄντος λόγος δεσμὸς ὢν τῶν ἁπάντων ὡς εἴρηται καὶ συνέχει τὰ μέρη πάντα, καὶ σφίγγει, καὶ κωλύει αὐτὰ διαλύεσθαι καὶ διαρτᾶσθαι. Ἥ τ' ἐπὶ μέρους ψυχὴ, καθ' ὅσον καὶ δυνάμεως μεμοίραται, τῶν τοῦ σώματος οὐδὲν ἀποσχίζεσθαι καὶ ἀποτέμνεσθαι μερῶν παρὰ φύσιν ἐᾷ· τὸ δ' ἐπ' αὐτῇ πάντα ὁλόκληρα ὄντα ἁρμονίαν καὶ ἕνωσιν ἀδιάλυτον ἄγει τὴν πρὸς ἄλληλα. Ὅ τε κεκαθαρμένος τοῦ σοφοῦ νοῦς ἀῤῥήκτους καὶ ἀπήμονας διαφυλάττει τὰς ἀρετὰς, τὴν φυσικὴν αὐτῶν συγγένειαν τε καὶ κοινωνίαν ἁρμοσάμενος εὐνοίᾳ παγιωτέρᾳ.

---

*) Lev. 21, 11. — **) Lev. 21, 10 sqq.

§. 21. Οὗτος "ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν τετελευτηκυί
ῇ φησι Μωϋσῆς, "οὐκ εἰςελεύσεται." Θάνατο
563 ψυχῆς ὁ μετὰ κακίας ἐστὶ βίος, ὥςτε οὐδὲ
M. ἄγους, ὧν προςβάλλειν ἀφροσύνη φιλεῖ, ποτὲ π
ψεται. Τούτῳ καὶ "παρθένος ἐκ τοῦ ἱεροῦ γέ
ἁρμόζεται," καθαρὰ καὶ ἀμίαντος καὶ ἀδιάφθ
εἰςαεὶ γνώμη. "Χήρας γὰρ καὶ ἐκβεβλημένης
βεβήλου καὶ πόρνης ἀνὴρ οὐδέποτε γίνεται," πό
μον ἄσπονδον καὶ ἀκήρυκτον πρὸς αὐτὰς ἀεὶ συγ
τῶν. Ἐχθρὸν γὰρ αὐτῷ τὸ χηρεύειν ἀρετῆς,
ἐκβεβλῆσθαι καὶ πεφυγαδεῦσθαι πρὸς αὐτῆς,
πᾶν ὅ τι ἂν ᾖ βέβηλον πεῖσμα καὶ ἀνίερον. Τ
πολυμιγὲς καὶ πολύανδρον καὶ πολύθεον μὲν οὖν
κὸν, πόρνην, οὐδὲ προςιδεῖν ἀξιοῖ, τὴν ἕνα ἄ
καὶ πατέρα τὸν ἡγεμόνα θεὸν ἐπιγεγραμμένην
πηκώς. Ὑπερβολή τις περὶ τὸν τρόπον τοῦτον
λειότητος ἐνορᾶται· τόν μέν γε τὴν μεγάλην εὖξ
νον εὐχὴν, οὐδέ που καὶ ἀκουσίως σφαλλόμενο
καὶ μὴ ἑκουσίῳ γνώμῃ. Λέγει γὰρ, "Ἐὰν δ
ἀποθάνῃ ἐπ' αὐτῷ ἐξάπινα, παραχρῆμα μιανθ
ται." Τῶν γὰρ ἀβουλήτων ἔξωθεν αἰφνίδιον κ
σκήπτοντα παραχρῆμα, τὴν ψυχὴν οὐ πρὸς α
μήκιστον μιαίνει, ἅτε ὄντα ἀκούσια. Τούτων
ἀρχιερεὺς καθάπερ καὶ τῶν ἑκουσίων ὑπεράνω
ἀλογεῖ. Ταῦτα δ' οὐκ ἄπο σκοποῦ μοι λέλε
ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ διδάξαι, ὅτι φυσικωτάτη προθε
καθόδου φυγάδων ὁ τοῦ ἀρχιερέως ἐστὶ θάνα
Ἕως μὲν γὰρ ὁ ἱερώτατος οὗτος λόγος ζῇ καὶ π
στιν ἐν ψυχῇ, ἀμήχανον τροπὴν ἀκούσιον εἰς α
κατελθεῖν· ἀμέτοχος γὰρ καὶ ἀπαράδεκτος πα
εἶναι πέφυκεν ἁμαρτήματος. Ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ,
αὐτὸς διαφθαρεὶς, ἀλλ' ἐκ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς
ζευχθεὶς, κάθοδος εὐθὺς δίδοται τοῖς ἑκουσίοις σφ
μασιν. Εἰ γὰρ μένοντος καὶ ὑγιαίνοντος ἐν
ἐξῳκίζετο, μετανισταμένου πάντως εἰςοικισθήσε
Γέρας γὰρ ἐξαίρετον ὁ ἀμίαντος ἀρχιερεὺς, ἔλεγ

φύσεως κεκάρπωται, τὸ μηδέποτ' εἰς αὐτὸν παραδέξασθαι τόπον, γνώμης ὄλισθον. Διόπερ ἄξιον εὔχεσθαι ζῆν ἐν ψυχῇ τὸν ἀρχιερέα, δικαστὴν ὁμοῦ καὶ ἔλεγχον, ὃς ὅλον ἡμῶν τὸ διανοίας ἀποκεκληρωμένος δικαστήριον ὑπ' οὐδενὸς τῶν ἀπαγομένων εἰς ψόγον δυςωπεῖται.

§. 22. Λελαληκότες οὖν τὰ ἁρμόττοντα περὶ φυγάδων, τὴν κατὰ τὸν εἱρμὸν ἀκολουθίαν συνυφαίνωμεν. Λέγεται γὰρ ἐξ ἀρχῆς, „Εὗρεν αὐτὴν ἄγγελος κυρίου καθ' ὁδόν," *) ψηφισάμενους ὑπ' αἰδοῦς κινδυνευσούσῃ ψυχῇ πλανᾶσθαι, καὶ μόνον οὐ τρόπομπος γινόμενος τῆς εἰς τὴν ἀπλανῆ γνώμην ἀνόδου. Χρήσιμον δὲ καὶ τὰ περὶ εὑρέσεως καὶ ζητήσεως φιλοσοφηθέντα τῷ νομοθέτῃ μὴ ἡσυχασθῆναι. Τοὺς μὲν γὰρ εἰςάγει μηδὲν μήτε ζητοῦντας, μήτε εὑρίσκοντας, τοὺς δὲ ἐν ἑκατέρῳ κατορθοῦντας, ἐνίους δὲ θάτερον περιπεποιημένους· ὧν οἱ μὲν ζητοῦντες οὐχ εὑρίσκουσιν, οἱ δὲ εὑρίσκουσιν οὐ ζητήσαντες. Οἱ μὲν οὖν μήτε εὑρέσεως μήτε ζητήσεως ἐφιέμενοι, τὸν λογισμὸν ἀπαιδευσίᾳ καὶ ἀμελετησίᾳ χαλεπῶς ᾐκίσαντο, καὶ δυνάμενοι ὀξὺ καθορᾶν ἐπη- 468
ρώθησαν. Οὕτω φησὶ „τὴν γυναῖκα Λὼτ στραφεῖ- P.
σαν εἰς τὰ ὀπίσω γενέσθαι στήλην," **) οὐ μυθοπλαστῶν, ἀλλὰ πράγματος ἰδιότητα μηνύων. Ὃς γὰρ ἂν ὀλιγωρήσας τοῦ διδάσκοντος ὑπὸ ῥᾳθυμίας ἐμφύτου τε ὁμοῦ καὶ συνήθους τὰ μὲν πρόσω καταλίπῃ, δι' ὧν ὁρᾶν καὶ ἀκούειν καὶ ταῖς ἄλλαις δυνάμεσιν ἔστι χρῆσθαι πρὸς τὴν τῶν φύσεως πραγμάτων ἐπίκρισιν, ἐκτραχηλίσας δὲ αὐτὸν εἰς τὰ ὀπίσω περιαγάγῃ, τὰ τυφλὰ τῶν ἐν τῷ βίῳ πραγμάτων μᾶλλον ἢ τῶν τοῦ σώματος μερῶν ἐζηλωκὼς, ἀψύχου καὶ κωφῆς λίθου τρόπον στηλιτεύεται. „Οὐ γὰρ ἔσχον," φησι Μωϋσῆς, „οἱ τοιοῦτοι καρδίαν συνιέναι, καὶ ὀφθαλμοὺς βλέπειν, καὶ ὦτα ἀκούειν," ***) ἀλλὰ

*) Gen. 16, 7. — **) Gen. 19, 26. — ***) Deut. 29, 4.

τυφλὸν καὶ κωφὸν καὶ ἀνόητον καὶ πάντα πη
βίον ἀβίωτον ἑαυτοῖς ἐξειργάσαντο, οὐδενὶ τῶν δ
των ἐφιστάντες.

§. 23. Ἡγεμὼν δέ ἐστι τοῦ χοροῦ τούτου ὁ
σωματικῆς χώρας βασιλεύς. „Ἐπιστραφεὶς γ
φησὶ, „Φαραὼ εἰςῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ,
οὐκ ἐπέστησε τὸν νοῦν οὐδ᾽ ἐπὶ τούτῳ,"*) ἴσον
ἐπ᾽ οὐδενὶ τὸ παράπαν, ἀλλ᾽ εἴασεν αὐτὸν οἷα
τὸν ἀγεώργητον ἀφαναίνεσθαι, καὶ στειρούμενον
γονίᾳ χρῆσθαι. Οἱ μέν γε βουλευόμενοι καὶ σ
πούμενοι καὶ πάντ᾽ ἐπιμελῶς ἐξετάζοντες ἀκονῶσι
παραθήγουσιν αὐτόν· ὁ δὲ γυμναζόμενος τοὺς
κείους φέρει καρποὺς, ἀγχίνοιάν τε καὶ σύνεσιν,
ὧν τὸ ἀφενάκιστον περιγίνεται· ὁ δὲ ἀπερίσκε
ἀμβλύνει καὶ περιθραύει τὰς φρονήσεως ἀκμάς.
μὲν οὖν ἄλογον καὶ ἄψυχον ὡς ἀληθῶς τῶν το
των θίασον ἐατέον, τὸν δὲ τῶν σκέψει καὶ εὑρ
χρωμένων ἐπικριτέον. Αὐτίκα τοίνυν ὁ πολιτ
μὲν, ἥκιστα δὲ δοξομανὴς τρόπος, ἐφιέμενος τ
ἀμείνονος γενεᾶς, ἣν ἀρεταὶ κεκλήρωνται, ζητῶν
καὶ ἀνευρίσκων αὐτὴν, εἰςάγεται. „Εὗρε γὰρ," φησὶ,
„ἄνθρωπος τὸν Ἰωσὴφ ἐν τῷ πεδίῳ, καὶ ἠρώτησεν
αὐτὸν, τί ζητεῖς; Ὁ δὲ εἶπεν, τοὺς ἀδελφούς μου
ἐγὼ ζητῶ· ἀνάγγειλόν μοι ποῦ βόσκουσιν. Εἶπε δὲ
αὐτῷ ὁ ἄνθρωπος, ἀπήρκασιν ἐντεῦθεν. Ἤκουσα
γὰρ αὐτῶν λεγόντων, πορευθῶμεν εἰς Δωθαΐν· καὶ
ἐπορεύθη Ἰωσὴφ κατόπιν τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, καὶ
565 εὗρεν αὐτοὺς ἐν Δωθαΐν."**) Ἑρμηνεύεται Δω-
M. θαῒν ἔκλειψις ἱκανὴ, σύμβολον ψυχῆς, οὐ μέσως,
ἀλλὰ τελείως ἀποδεδρακυίας τὰς κενὰς δόξας, αἳ γυ-
ναικῶν μᾶλλον ἢ ἀνδρῶν ἐπιτηδεύμασιν ἐοίκασι.
Διὸ πάνυ καλῶς ἡ ἀρετὴ Σάῤῥα „τὰ γυναικεῖα
ἐκλείπει,"***) περὶ ἃ πονούμεθα οἱ τὸν ἄνανδρον

*) Exod. 7, 33. — **) Gen. 37, 15. — ***) Gen. 18, 11.

καὶ θῆλυν ὄντως βίον μεταδιώκοντες. Ὁ δὲ σοφὸς
καὶ "ἐκλείπων προςτίθεται"*) κατὰ Μωϋσῆν· 469
φυσικώτατα. Τὴν γὰρ τῆς κενῆς δόξης ἀφαίρεσιν P.
πρόςθεσιν ἀληθείας εἶναι συμβέβηκεν. Εἰ δέ τις ἔτι
ἐν θνητῷ καὶ πολυμιγεῖ καὶ πολυμόρφῳ βίῳ διατρί-
βων, καὶ κεχρημένος ἀφθόνοις ταῖς πρὸς περιουσίαν
ὕλαις, σκέπτεται καὶ ζητεῖ περὶ τῆς ἀμείνονος καὶ
πρὸς τὸ καλὸν μόνον ἀφορώσης γενεᾶς, ἄξιος ἀπο-
δοχῆς ἐστιν, ἂν μὴ πάλιν τὰ ὀνείρατα καὶ φαντά-
σματα τῶν νομιζομένων καὶ φαινομένων ἀγαθῶν
παραπλεύσαντα παρενημερήσῃ. Μένων γὰρ ἐν ἀκι-
βδηλεύτῳ τῇ ψυχικῇ σκέψει κατ᾽ ἴχνος τῶν ζητου-
μένων βαίνων καὶ ἐπακολουθῶν, οὐκ ἀνήσει πρότε-
ρον, ἢ τοῖς ποθουμένοις ἐντυχεῖν. Ἀλλ᾽ οὐδὲν αὐ-
τῶν παρὰ μοχθηροῖς ἀνευρήσει· διὰ τί; "Ἀπήρκασι
γὰρ ἐντεῦθεν," τὰς μὲν ἡμετέρων σπουδὰς ἐκλιπόν-
τες, μετοικησάμενοι δὲ εἰς τὸν ἔρημον κακῶν, εὐσε-
βῶν χῶρον. Λέγει δὲ ταῦτα ὁ ἀληθινὸς ἄνθρωπος,
ὁ ἐπὶ ψυχῆς ἔλεγχος, ὃς ἀποροῦσαν καὶ σκεπτομένην
καὶ ζητοῦσαν αὐτὴν ἰδὼν εὐλαβεῖται, μὴ πλανηθεῖ-
σα διαμάρτῃ τῆς ὀρθῆς ὁδοῦ.

§. 24. Πάνυ τεθαύμακα καὶ ἐκείνους, τὸν μὲν φιλοπευστοῦντα περὶ τοῦ μέσου τῶν ἄκρων καὶ λέγοντα· "Ἰδοὺ τὸ πῦρ καὶ τὰ ξύλα, ποῦ τὸ πρόβατον τὸ εἰς ὁλοκάρπωσιν;"**) Τὸν δὲ ἀποκρινόμενον, "Ὁ θεὸς ὄψεται ἑαυτῷ πρόβατον εἰς ὁλοκάρπωσιν, τέκνον·" καὶ ὕστερον τὸ ἀντιδοθὲν εὑρίσκοντα· "Ἰδοὺ γὰρ κριὸς εἷς κατεχόμενος τῶν κεράτων ἐν φυτῷ Σαβέκ." Ἴδωμεν οὖν, τί ὁ μὲν ζητῶν ἀπορεῖ, ὁ δὲ ἀποκρινόμενος ἀποφαίνεται, καὶ τρίτον, τί τὸ εὑρισκόμενον ἦν. Ὁ μὲν οὖν πυνθάνεται, τοιοῦτόν ἐστιν. Ἰδοὺ τὸ δρῶν αἴτιον, τὸ πῦρ· ἰδοὺ καὶ τὸ πάσχον, ἡ ὕλη, τὰ ξύλα· ποῦ τὸ

---

*) Gen. 25, 17. — **) Gen. 22, 7. 13.

τρίτον τὸ ἀποτέλεσμα; Οἷον, ἰδοὺ ὁ νοῦς, ἔνθερμ
καὶ πεπυρωμένον πνεῦμα, ἰδοὺ καὶ τὰ νοητά, ἃ
ανεὶ ὗλαι, ποῦ τὸ τρίτον τὸ νοεῖν; Πάλιν, ἰδοὺ
ὅρασις, ἰδοὺ τὸ χρῶμα, ποῦ τὸ ὁρᾶν; Καὶ συνόλ
ἰδοὺ ἡ αἴσθησις, τὸ κριτήριον, ἀλλὰ καὶ τὰ ⸌
σθητά, αἱ ὗλαι, τὸ οὖν αἰσθάνεσθαι ποῦ; Τῷ
πυνθανομένῳ δεόντως ἀποκρίνεται, "Ὁ θεὸς ὄψε
ἑαυτῷ·" *) θεοῦ γὰρ ἔργον ἴδιον τὸ τρίτον. Ἐ
φροσύνῃ γὰρ αὐτοῦ ὁ μὲν νοῦς καταλαμβάνει, ἡ
ὅρασις ὁρᾷ, καὶ πᾶσα αἴσθησις αἰσθάνεται. "Κε
δὲ εὑρίσκεται κατεχόμενος," τουτέστι λόγος ἡσυ
ζων καὶ ἐπέχων. Ἄριστον γὰρ ἱερεῖον ἡσυχία,
566 ἐποχὴ περὶ ὧν πάντως οὐκ εἰσὶ πίστεις. Ῥη
M. γὰρ μόνον τοῦτο, "ὁ θεὸς ὄψεται," ᾧ γνώριμα
πάντα, ὃς λαμπροτάτῳ φωτί, ἑαυτῷ, τὰ ὅλα ⸌
γάζει. Τὰ δὲ ἄλλα οὐ ῥητὰ γενέσει, ἧς ἐ
λὺ κατακέχυται τὸ σκότος· ἠρεμία δ' ἀσφαλὴς
σκότῳ.

§. 25. Ζητήσαντες καὶ τί τὸ τρέφον ἐστὶ τ
ψυχήν — "οὐ γάρ," ἥ φησι Μωϋσῆς, "ᾔδεισαν
ἦν" — εὗρον μαθόντες ῥῆμα θεοῦ καὶ λόγον
θεῖον, ἀφ' οὗ πᾶσαι παιδεῖαι καὶ σοφίαι ῥέουσιν ἀέ
ναοι. Ἡ δ' ἐστὶν ἡ οὐράνιος τροφή, μηνύεται δὲ
ταῖς ἱεραῖς ἀναγραφαῖς ἐκ προσώπου τοῦ αἰτίου λ
γοντος, "Ἰδοὺ ἐγὼ ὕω ὑμῖν ἄρτους ἐκ τοῦ οὐρα
νοῦ." **) Τῷ γὰρ ὄντι τὴν αἰθέριον σοφίαν ὁ θε
ταῖς εὐφυέσι καὶ φιλοθεάμοσιν ἄνωθεν ἐπιψεκά
διανοίαις· αἱ δὲ ἰδοῦσαι καὶ γευσάμεναι, σφόδ
ἡσθεῖσαι ἔμαθον μὲν ὃ ἔπαθον, τὸ δὲ διαθὲν ἀγν
οῦσι. Διὸ πυνθάνονται "τί ἐστι τοῦτο, ὃ μέλι
γλυκύτερον, χιόνος δὲ λευκότερον εἶναι πέφυκε
Διδαχθήσονται δὲ ὑπὸ τοῦ θεοπρόπου, ὅτι "Ο
τός ἐστιν ὁ ἄρτος, ὃν ἔδωκε κύριος αὐτοῖς φ

---

*) Gen. 22, 8. — **) Exod. 16, 4.

γῶν." *) Τίς οὖν ὁ ἄρτος; Εἰπέ. "Τοῦτο," φησὶ, "τὸ ῥῆμα ὃ συνέταξε κύριος." Ἡ θεία σύνταξις αὕτη τὴν ὁρατικὴν ψυχὴν φωτίζει τε ὁμοῦ καὶ γλυκαίνει, φέγγος μὲν τὸ ἀληθείας ἀπαστράπτουσα, πειθοῖ δὲ ἀρετῇ γλυκείᾳ, τοὺς διψῶντας καὶ πεινῶντας καλοκἀγαθίας ἐφηδύνουσα. Ζητήσας καὶ ὁ προφήτης αὐτὸς, τί τοῦ κατορθοῦν αἴτιον, ἀνεῦρεν ὅτι ἡ θεοῦ μόνου σύνοδος. Ἐπειδὴ γὰρ ἠπόρει, τίς εἰμι, καὶ τίς ὤν, τὸ ὁρατικὸν γένος ἀπὸ τοῦ βασιλεύειν δοκοῦντος ἀντιθέου τρόπου ῥύσομαι, διδάσκεται χρησμῷ, ὅτι "Ἔσομαι μετὰ σοῦ." **) Ζητήσεις δὲ αἱ τῶν κατὰ μέρος ἔχουσι μὲν γλαφυρὰν θεωρίαν καὶ φιλόσοφον· πῶς γὰρ οὔ; Ἡ δὲ τοῦ τῶν ὄντων ἀρίστου καὶ ἀσυγκρίτου καὶ πάντων αἰτίου θεοῦ ζήτησις εὐφραίνει μὲν εὐθὺς ἰόντας ἐπὶ σκέψιν, ἀτελὴς δὲ οὐ γίνεται, προϋπαντῶντος τὴν ἵλεω φύσιν ἑαυτοῦ ταῖς παρθένοις χάρισι καὶ ἐπιδεικνυμένου ἑαυτὸν γλιχομένοις ἰδεῖν· οὐχ οἷς ἐστιν, — ἀμήχανον γὰρ, ἐπεὶ καὶ Μωϋσῆς "ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον," ***) εὐλαβεῖτο γὰρ καταβλέψαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, — ἀλλ' ὡς ἐνεχώρει γενητὴν φύσιν τῇ περὶ νοητὰ δυνάμει προςβαλεῖν. Ἀναγέγραπται καὶ τοῦτο ἐν τοῖς προτρεπτικοῖς, "Ἐπιστραφήσεσθε γὰρ," φησὶ, "πρὸς κύριον τὸν θεὸν ἡμῶν, καὶ εὑρήσετε αὐτὸν, ὅταν ἐκζητήσητε αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς ὑμῶν." †)

§. 26. Ἀποχρώντως λελαληκότες καὶ περὶ τούτων, ἔτι τὸ τρίτον ἑξῆς σκεψώμεθα κεφάλαιον, ἐν ᾧ τὸ μὲν ζητεῖν ἦν, τὸ δὲ εὑρίσκειν οὐχ εἵπετο. Λάβαν γοῦν ἀναζητήσας ὅλον τοῦ ἀσκητικοῦ τὸν αἰσθητικὸν οἶκον "οὐχ εὗρεν," ἧ φησι Μωϋσῆς, "τὰ

---

*) Exod. 16, 15. — **) Exod. 3, 11 sq. — ***) Exod. 3, 6. — †) Deut. 4, 29.

εἴδωλα·" *) πλήρης γὰρ πραγμάτων, οὐκ ὀνειρά καὶ κενῶν φαντασμάτων ἦν. Οὐδ᾽ οἱ τυφλοὶ (νοιαν Σοδομῖται σπουδάσαντες ἐκθύμως αἰσχύ τοὺς ἱεροὺς καὶ ἀμιάντους λόγους, "εὗρον τὴν τοῦτ᾽ ἄγουσαν ὁδὸν," **) ἀλλ᾽ ὥς φησι τὸ λόγ "παρελύθησαν ζητοῦντες τὴν θύραν," καίτοι γε κύκλῳ πᾶσαν τὴν οἰκίαν περιθέοντες, καὶ πά κινήσαντες λίθον, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐκφύ καὶ ἀσεβοῦς ἐπιθυμίας. Ἤδη τινὲς καὶ ἀντὶ πα ρῶν βασιλεῖς ἐθελήσαντες γενέσθαι, καὶ τὸ κάλ στον ἐν βίῳ, τάξιν, καταλῦσαι, οὐ μόνον τῆς ἀ κως ἐλπισθείσης εὐπραγίας ἐσφάλησαν, ἀλλὰ ἣν ἐν χερσὶν εἶχον ἐκβαλεῖν ἠναγκάσθησαν. Ἱερω νης γὰρ τοὺς Κορὲ θιασώτας ὀρεχθέντας ὁ τόμ διαμαρτεῖν φησιν ἀμφοῖν. Ὥςπερ γὰρ οὐ τὰ αὐ παῖδες καὶ ἄνδρες μανθάνουσιν, ἀλλ᾽ ἑκατέρα ἡλικιῶν εἰσιν ἁρμόττουσαι διδασκαλίαι· οὕτω πε κασιν εἶναί τινες αἰεὶ παιδικαὶ ψυχαὶ καὶ ἐν σώμ γεγηρακόσι, καὶ ἔμπαλιν τελειόταται ἐν ἄρτι ἀκμ ζουσι καὶ ἡβῶσιν. Ὄφλοιεν ἂν οὖν εὐήθειαν, ὅ μειζόνων ἢ κατὰ τὴν ἑαυτῶν φύσιν ἐρῶσιν, ἐπε πᾶν τὸ ὑπὲρ δύναμιν ἐπιτάσει σφοδρότητος ἀπο σεται. Καὶ Φαραὼ "ζητῶν ἀνελεῖν Μωϋσῆν,"*** τὸ προφητικὸν γένος, οὐδέποτε εὑρήσει· καίτοι) λεπὸν ἀκηκοὼς κατ᾽ αὐτοῦ λόγον, ὡς ἐπικεχειρη τος καθελεῖν τὴν σώματος ἅπασαν ἡγεμονίαν δ προσβολαῖς. Ὧν τὴν μὲν προτέραν ἐποιήσατο π τὸν Αἰγύπτιον τρόπον, ὃς ἐπετείχιζεν ἡδονὴν ψυ — "πατάξας γὰρ αὐτὸν" οὐσίᾳ σποράδι "κατέχ σεν ἄμμῳ·" †) τοῦ αὐτοῦ νομίσας ἀμφότερα εἶ τὰ δόγματα, καὶ ἡδονὴν ὡς πρῶτον καὶ μέγισ ἀγαθὸν, καὶ ἀτόμους ὡς τῶν ὅλων ἀρχάς· — :

---

*) Gen. 31, 33. — **) Gen. 19, 11. — ***) Exod. 2, †) Ibid. v. 12.

ἑτέραν, πρὸς τὸν κατακερματίζοντα τὴν φύσιν τοῦ αθοῦ, καὶ τὸ μὲν ψυχῇ, τὸ δὲ σώματι, τὸ δὲ ξ ἐκτὸς ἀπονέμοντα. Ὁλόκληρον γὰρ αὐτὸ βούλε- ι εἶναι, τῷ ἀρίστῳ τῷ ἐν ἡμῖν, διανοίᾳ μόνῃ, οςκεκληρωμένον, καὶ μηδενὶ τῶν ἀψύχων ἐφαρ- ττον.

§. 27. Οὐδὲ τὴν ἀνίκητον ἀρετὴν καὶ πικραινο- ην ἐπὶ ταῖς καταγελάστοις τῶν ἀνθρώπων σπου- ῖς, ὄνομα Θάμαρ, ὁ διαπεμφθεὶς ἐπὶ τὴν ζήτησιν ὐτῆς ἀνευρίσκει· φυσικώτατα. Λέγεται γάρ, "Ἀ- πεῖλε δὲ Ἰούδας τὸν ἔριφον ἐν χειρὶ τοῦ ποιμένος οῦ Ὀδολαμίτου κομίσασθαι τὸν ἀῤῥαβῶνα παρὰ γυναικός, καὶ οὐχ εὗρεν αὐτήν. Ἐπηρώτησε δὲ τοὺς ρας τοὺς ἐκ τοῦ τόπου, ποῦ ἐστιν ἡ πόρνη ἡ γε- ένη ἐν Αἰνὰν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ; Καὶ εἶπον, οὐκ ἦν ἐν- θα πόρνη. Καὶ ἀπεστράφη πρὸς Ἰούδαν καὶ εἶπεν, εὗρον· καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐκ τοῦ τόπου λέ- σι μὴ εἶναι ὧδε πόρνην. Εἶπε δὲ Ἰούδας, ἐχέτω τά· ἀλλὰ μήποτε καταγελασθῶμεν, ἐγὼ μὲν ἀπέ- αλκα τὸν ἔριφον τοῦτον, σὺ δὲ οὐχ εὕρηκας." *) θαυμαστῆς δοκιμασίας, ὦ ἱεροπρεποῦς πείρας! ῥαβῶνα τίς ἔδωκεν; Ὠνητικῶς ἔχουσα διάνοια 472
ῦ καλλίστου κτήματος, θεοσεβείας, διὰ τριῶν ἐνε- P.
ρων ἢ συμβόλων, δακτυλίου, ὁρμίσκου, ῥάβδου, ιαιότητα καὶ πίστιν, εἱρμὸν καὶ ἀκολουθίαν λόγου ὸς βίον, καὶ βίου πρὸς λόγον, ὀρθὴν καὶ ἀκλινῆ ιδεῖαν, ᾗ λυσιτελὲς ἐπερείδεσθαι. Τὸν ἀῤῥαβῶνα ῖτον εἰ καλῶς ἔδωκε, βασανίζει. Τίς οὖν ἡ βά- νος; Καθεῖναί τι δέλεαρ, ὁλκῷ κεχρημένον δυ- μει, δόξαν ἢ πλοῦτον, ἢ ὑγείαν σώματος, ἤ τι ν ὁμοιοτρόπων, καὶ γνῶναι πρὸς πότερα καθά- ἐπὶ πλάστιγγος ταλαντεύσει· ῥοπὴ γὰρ εἰ γένοιτο ός τι τούτων, ὁ ἀῤῥαβὼν οὐ βέβαιος. Ἀπίστει-

---

) Gen. 38, 20.

λεν· οὖν τὸν ἔριφον κομίσασθαι τὸν ἀῤῥαβῶνα πα
τῆς γυναικὸς, οὐ τοῦτο προηρημένου πάντως ἀπ
λαβεῖν, ἀλλ' εἴ ποτε ἀναξία τοῦ κατέχειν ἐκείνη
νοιτο. Γενήσεται δὲ πότε; Ἡνίκα ἂν τὰ διαφέρ
τα ἀδιαφόρων ἀντικαταλλάξεται, τῶν γνησίων ἀγ
θῶν τὰ νόθα προτιμήσασα, Γνήσια μὲν οὖν ἀγ
θὰ, πίστις, εἱρμὸς καὶ ἀκολουθία λόγων πρὸς ἔργ
παιδείας κανὼν ὀρθῆς· ὡς ἔμπαλιν κακὰ, ἀπιστ
τὸ ἀνακόλουθον, ἀπαιδευσία· τὰ δὲ νόθα, ὅσα τ
ἀλόγου φορᾶς ἀπήωρηται· „Ζητῶν οὖν οὐκ ἀν
ρεν αὐτήν·" δυςεύρετον γὰρ, ἢ καὶ παντελῶς ἀν
ρετον ἐν πεφυρμένῳ βίῳ τὸ καλόν. Καὶ ἂν διαπ
θηται, εἰ ἔστι περὶ πάντα τὸν τόπον τοῦ καλοῦ
πορνευμένη ψυχὴ, ῥητῶς ἀκούσεται, ὅτι οὔτε ἔστ
οὔτε ἦν πρότερον. Ἀκόλαστος γὰρ, ἢ μαχλὰς,
τριοδῖτις σοβὰς, ἢ τὸ τῆς ὥρας ἄνθος ἐπευωνίζ
σα, ἢ καθαρσίοις καὶ λουτροῖς τὰ ἐκτὸς φαιδρυ
μένη, τὰ δὲ ἐντὸς ῥυπῶσα, ἢ καθάπερ τὰ πινά
χρώμασι τὴν ὄψιν ὑπογραφομένη, χήτει φυσικῆς
μορφίας, ἢ τὸ λεγόμενον πολυάνδριον κακὸν,
ἀγαθὸν μεταδιώκουσα, ἢ πολυγαμίας ἐρῶσα, ἢ π
μυρία σπειρομένη, ἢ ὑπὸ μυρίων σωμάτων ὁμοῦ
πραγμάτων ἐμπαιζομένη καὶ περιϋβριζομένη, ‚ κε
οὐκ ἔστι." Ταῦτα ὁ διαπεμψάμενος ἀκούσας, φ
νον ἠλλοτριωκὼς ἀφ' αὑτοῦ, καὶ τὴν φύσιν ἴλε
569 γέγηθεν οὐ μετρίως, καὶ φησὶ, μὴ γὰρ οὐ δι'
M. χῆς ἐστί μοι τὴν διάνοιαν ἀστείαν τε καὶ ἀστὴν
ἀληθῶς εἶναι, κοσμιότητι καὶ σωφροσύνῃ καὶ τ
ἄλλαις διαπρέπουσαν ἀρεταῖς, ἑνὶ προσέχουσαν
δρὶ, καὶ τὴν ἑνὸς οἰκουρίαν ἀγαπῶσαν καὶ μον
χίᾳ χαίρουσαν. Εἰ δὴ τοιαύτη τίς ἐστιν, ἐχέτω
δεδομένα, καὶ τὴν παιδείαν, καὶ τὸν εἱρμὸν λό
πρὸς βίον, καὶ βίου πρὸς λόγον, καὶ τὸ ἀναγκα
τατον, βεβαιότητα καὶ πίστιν. Ἀλλὰ μήποτε γε
σθῶμεν ἀνάξια κεχαρίσθαι δόξαντες, καί τοί γ' ὑ
λαβόντες ἐπιτηδειότατα τῇ ψυχῇ δεδωρῆσθαι. Ἀ

γὰρ ἐγὼ μέν, ὅπερ εἰκὸς ἦν ἐργάσασθαι τὸν βουλόμενον τρόπου βάσανον καὶ δοκιμασίαν λαβεῖν, πεποίηκα, δέλεαρ καθεὶς καὶ διαπεμψάμενος, ὁ δὲ ἐπεδέξατο τὴν ἑαυτοῦ φύσιν οὐκ εὐάλωτον. Ἄδηλον δὲ ἐμοὶ τὸ διὰ τί οὐκ εὐάλωτος· μυρίους γὰρ εἶδον τῶν ἄγαν φαύλων τὰ αὐτὰ δρῶντας τοῖς λίαν ἀγαθοῖς, οὐκ ἀπὸ διανοίας τῆς αὐτῆς· ἐπειδὴ τοῖς μὲν ἀλήθεια, τοῖς δὲ ὑπόκρισις κεῖται, χαλεπὴ δὲ ἡ διάγνωσις ἀμφοῖν· πολλάκις γὰρ ὑπὸ τοῦ δοκεῖν παρημερήθη τὸ εἶναι.

§. 28. Καὶ τὸν χίμαρον τὸν περὶ ἁμαρτίας ὁ φιλάρετος ζητεῖ μέν, οὐχ εὑρίσκει δέ· ἤδη γάρ, ὡς δηλοῖ τὸ λόγιον, "ἐνεπέπρηστο." *) Τί δ' αἰνίττεται, σκεπτέον. Τὸ μὲν μηδὲν ἁμαρτεῖν ἴδιον θεοῦ, τὸ δὲ μετανοεῖν σοφοῦ· παγχάλεπον δὲ καὶ δυσεύρετον τοῦτό γε. Φησὶν οὖν ὁ χρησμός, ὅτι "ζητῶν ἐζήτησε Μωϋσῆς," ἐν τῷ θνητῷ βίῳ τὸν περὶ ἁμαρτημάτων μετανοίας λόγον. Ἐσπούδαζε γὰρ ἀνευρεῖν ἀπαμπισχομένην τὸ ἁμαρτεῖν ψυχήν, καὶ ἄνευ αἰσχύνης γυμνὴν προϊοῦσαν ἁμαρτημάτων. Ἀλλ' ὅμως οὐχ εὗρε· τῆς φλογός, λέγω δὲ τῆς ὀξυκινητοτάτης ὁρμῆς ἀλόγου καταδραμούσης, καὶ τὴν ὅλην φυχὴν ἐπινεμηθείσης. Νικᾶται γὰρ τὰ μὲν θάττω πρὸς τῶν πλειόνων, τὰ δὲ βραδύτερα πρὸς τῶν ὠκυδρομωτέρων, τὰ δὲ μέλλοντα πρὸς τῶν παρόντων· ἐσταλμένον δὲ καὶ βραδὺ καὶ μέλλον, ἡ μετάνοια, πολὺ δὲ καὶ ταχὺ καὶ συνεχὲς ἐν τῷ θνητῷ βίῳ τὸ ἀδικεῖν. Εἰκότως οὖν ἐν τροπῇ τις γενόμενος, φησὶ μὴ δύνασθαι τοῦ περὶ ἁμαρτίας ἐμφαγεῖν· μὴ γὰρ ἐπιτρέπειν τὸ συνειδὸς αὐτῷ μετανοίᾳ τραφῆναι. Διὸ λέγεται, "Ἤκουσε Μωϋσῆς καὶ ἤρεσεν αὐτῷ." **) Τὰ γὰρ πρὸς γένεσιν τῶν πρὸς θεὸν μακρὰν ἀπέζευκται· τῇ μὲν γὰρ τὰ φανερὰ μόνα,

*) Lev. 10, 16. — **) Lev. 16, 20.

τῷ δὲ καὶ τὰ ἀφανῆ γνώριμα. Παραπαίει δὲ, ὃς
τοῦ ἀληθοῦς καταψευδόμενος, ἔτι ἀδικῶν μετανενι
570 κέναι φάσκει. Ὅμοιον ὡς εἰ καὶ νοσῶν τὸν ὑγι
P. νοντα καθυποκρίνοιτο· μᾶλλον γὰρ ὡς ἔοικε νοσ
σει, μηδὲν τῶν εἰς ὑγίειαν προςφόρων ἐπιτηδεύ
ἀξιῶν.

§. 29. Ἐζήτει ποτὲ προαχθεὶς ὑπὸ τοῦ φιλομ
θοῦς καὶ τὰς αἰτίας αἷς τὰ ἀναγκαιότατα τῶν ἐν
κόσμῳ πραγμάτων ἐπιτελεῖται· θεώμενος γὰρ ὅσα
γενέσει φθειρόμενα καὶ γεννώμενα, ἀπολλύμενά
αὖ καὶ διαμένοντα, τέθηπε καὶ καταπέπληκται
ἐκβοᾷ, φάσκων ὅτι "Ὁ βάτος καίεται καὶ οὐ κατ
καίεται." *) Τὸν γὰρ ἄβατον οὐ πολυπραγμα
χῶρον, ὡς θείων ἐνδιαίτημα φύσεων. Ἀλλ' ἡ
μέλλων ἀνήνυτον καὶ ἀτελῆ πόνον διαθλεῖν, ἐπικο
φίζεται ἐλέῳ καὶ προμηθείᾳ τοῦ πάντων σωτῆρ
θεοῦ, ὃς ἔχρησεν ἐκ τῶν ἀδύτων, "Μὴ ἐγγίσῃς ὧδε
ἴσον τῷ, μὴ πρόσιθι τοιαύτῃ διασκέψει. Περιερ
γείας γὰρ καὶ φιλοπραγμοσύνης μείζονος ἢ κατὰ ἀ
θρωπίνην δύναμιν τὸ ἔργον. Ἀλλὰ τὰ μὲν γεγονό
θαύμαζε· τὰς δὲ αἰτίας δι' ἃς ἢ γέγονεν ἢ φθείρετ
μὴ πολυπραγμόνει. "Ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ σὺ ἕστ
κας," φησὶν, "ἅγιός ἐστι." **) Ποῖος τόπος;
δῆλον, ὅτι ὁ αἰτιολογικὸς, ὃν μόνον ταῖς θεί
ἀνῆψε φύσεσιν, ἄνθρωπον οὐδένα νομίσας ἱκανὸν
ναι αἰτιολογίας ἐφάψασθαι; Ὁ δ' ἄρα διὰ πόθ
ἐπιστήμης ὑπερκύψας ἅπαντα τὸν κόσμον, ζητεῖ π
τοῦ κοσμοποιοῦ, τίς ἐστιν ὁ δυςόρατος οὗτος
δυςτόπαστος· σῶμα ἢ ἀσώματος, ἢ ὑπεράνω τι τ
των, ἢ φύσις ἁπλῆ, οἷα μονάς· ἢ σύγκριμα, ἢ
τῶν ὄντων. Καὶ τοῦθ' ὁρῶν ὡς ἐστι δυςθήρατ
καὶ δυςπερινόητον, εὔχεται παρ' αὐτοῦ μαθεῖν
θεοῦ, τίς ἐστιν ὁ θεός· οὐ γὰρ ἤλπισε δυνήσεσ

*) Exod. 3, 2. — **) Exod. 3, 5.

ναι παρ' ἑτέρου τινὸς τῶν μετ' αὐτόν. Ἀλλ' ὅμως σαι μηδὲν περὶ τῆς τοῦ ὄντος ἐρευνῶν οὐσίας· ὰ γὰρ ὀπίσω μου," φησὶν, "ὄψει, τὸ δὲ πρόσ- ν οὐ μὴ ἴδῃς." Αὔταρκες γάρ ἐστι σοφῷ τὰ λουθα καὶ ὅσα μετὰ τὸν θεὸν γνῶναι· τὴν δὲ μονικὴν οὐσίαν ὁ βουλόμενος καταθεάσασθαι, τῷ αυγεῖ τῶν ἀκτίνων πρὶν ἰδεῖν πηρὸς ἔσται.

§. 30. Τοσαῦτα καὶ περὶ τοῦ τρίτου διειλεγμέ- κεφαλαίου, μέτιμεν ἐπὶ τὸ τέταρτον καὶ τελευ- αῖον τῶν προταθέντων, καθ' ὃ μὴ γενομένης ήσεως φιλεῖ προαπαντᾶν εὕρεσις. Ἐν τούτῳ τάτ- αι πᾶς αὐτομαθὴς καὶ αὐτοδίδακτος σοφός· οὐ σκέψεσι καὶ μελέταις καὶ πόνοις ἐβελτιώθη· γε- ενος δ' εὐθὺς εὐτρεπισμένην εὗρε σοφίαν, ἄνω- ὀμβρηθεῖσαν ἀπ' οὐρανοῦ, ἧς ἀκράτου σπάσας ιάθη, καὶ διετελέσθη μεθύων τὴν μετ' ὀρθότη- λόγου νήφουσαν μέθην. Οὗτός ἐστιν ὃν Ἰσαὰκ μασαν οἱ χρησμοὶ, ὃν οὐχ ἑτέρῳ μὲν χρόνῳ λαβεν, ἑτέρῳ δὲ ἔτεκεν ἡ ψυχή. "Συλλαβοῦσα" , φησὶν, "ἔτεκεν," *) ὡς ἂν ἀχρόνως. Οὐ γὰρ θρωπος ἦν ὁ γεννώμενος, ἀλλὰ νόημα καθαρώ- τον, φύσει μᾶλλον ἢ ἐπιτηδεύσει καλόν· οὗ χά- καὶ ἡ τίκτουσα αὐτὸ λέγεται "τὰ γυναικεῖα ιπειν," **) τὰ συνήθη καὶ εὔλογα καὶ ἀνθρώπι- Καινὸν γὰρ καὶ κρεῖττον λόγου καὶ θεῖον ὄντως αὐτομαθὲς γένος, οὐκ ἀνθρωπίναις ἐπινοίαις, ' ἐνθέῳ μανίᾳ συνιστάμενον. Ἢ ἀγνοεῖς ὅτι οὐ νται πρὸς τὸν τόκον μαιῶν Ἑβραῖαι; "Τίκτουσι" ὥς φησι Μωϋσῆς, "πρὶν εἰσελθεῖν τὰς μαί- " ***) λέγω δὲ μεθόδους, τέχνας, ἐπιστήμας, φύσει ῃ χρώμεναι συνεργῷ. Παγκάλως δὲ καὶ προσφυέ- 475 τους ὅρους ἀποδίδωσι τοῦ αὐτομαθοῦς, ἕνα μὲν P. ῦτον, τὸ ταχὺ εὑρισκόμενον, ἕτερον δὲ, ὃ παρέ-

---

*) Gen. 21, 2. — **) Gen. 18, 11. — ***) Exod. 1, 9.

δωκεν ὁ θεός. Τὸ μὲν οὖν διδασκόμενον μακ
χρόνου δεῖται, τὸ δὲ φύσει ταχύ τε καὶ τρόπον
νὰ ἄχρονόν ἐστι· καὶ ἐκεῖνο μὲν ἄνθρωπον, τὸ
δὲ θεὸν ὑφηγητὴν ἔχει. Τὸν μὲν δὴ πρότερον ἐ
κατέταξεν ἐν πεύσει, "τί τοῦτο ὃ ταχὺ εὗρες,
τέκνον;" *) Τὸν δὲ ἕτερον ἐν ἀποκρίσει φάσκ
"ὃ παρέδωκε κύριος ὁ θεός."

§. 31. Ἔστι δὲ καὶ τρίτος ὅρος τοῦ αὐτ
μαθοῦς, τὸ ἀναβαῖνον αὐτόματον. Λέγεται γ
ἐν τοῖς προτρεπτικοῖς, "Οὐ σπερεῖτε, οὐδὲ μὴ ἀμ
σητε τὰ αὐτόματα ἀναβαίνοντα αὐτῆς." **) Τέχν
γὰρ οὐδεμιᾶς χρεία τῇ φύσει, τοῦ θεοῦ σπείροντ
αὐτὰ, καὶ τῇ γεωργικῇ τέχνῃ τελεσφοροῦντος ὡς ἰ
αὐτόματα τὰ οὐκ αὐτόματα, πλὴν παρ' ὅσον ἐπ
νοίας ἀνθρωπίνης οὐκ ἐδεήθη τὸ παράπαν. Οὐ π
τρέπει δὲ μᾶλλον, ἢ γνώμην ἀποφαίνεται· παραι
μὲν γὰρ εἶπεν ἄν, μὴ σπείρητε, οὐδ' οὐ μὴ ἀμ
σετε· ἀποφαινόμενος δὲ "οὐ σπερεῖτε, οὐδὲ μ
ἀμήσητε τὰ αὐτόματα." Οἷς γὰρ ἀπαυτοματίζου
ἐκ φύσεως ἐπιτυγχάνομεν, τούτων οὔτε τὰς ἀρχ
572 οὔτε τὰ τέλη παρ' ἑαυτοῖς ὡς ἀναιτίους εὑρίσκ
M.μεν· ἀρχὴ μὲν οὖν ὁ σπόρος, τελευτὴ δὲ ὁ ἄμητο
Ἄμεινον δ' ἐκεῖνο ἐκδέξασθαι· πᾶσα ἀρχὴ καὶ πᾶ
τέλος αὐτόματόν ἐστιν, ἴσον τῷ, φύσεως οὐχ ἡμ
τερον ἔργον· οἷον, ἀρχή τις τοῦ μανθάνειν; Δῆλ
ὅτι ἡ ἐν τῷ διδασκομένῳ φύσις εὐπαράδεκτος οὖσ
πρὸς τὰ κατὰ μέρος θεωρήματα. Τίς δὲ τοῦ τ
λειοῦσθαι πάλιν; Εἰ δεῖ μηδὲν ὑποστειλάμενον ε
πεῖν, ἡ φύσις. Προκοπὰς μὲν οὖν ἐμποιῆσαι
ὁ διδάσκων ἱκανός· τὴν δ' ἐπ' ἄκρον τελειότητα
θεὸς μόνος, ἡ ἀρίστη φύσις. Ὁ τούτοις ἐντρεφόμ
νος τοῖς δόγμασι τὴν ἀΐδιον εἰρήνην ἄγει, πόνω
ἀφειμένος ἀτρύτων. Ἀδιαφορεῖ δὲ ἑβδομάδος εἰρή

---

*) Gen. 27, 20. — **) Gen. 25, 11.

κατὰ τὸν νομοθέτην· ἐν γὰρ αὐτῇ τὸ δοκεῖν ἐνερ-
γεῖν ἀποτιθεμένη γένεσις ἀναπαύεται. Προςηκόντως
οὖν λέγεται, „Καὶ ἔσται τὰ σάββατα τῆς γῆς ὑμῖν
βρώματα," δι' ὑπονοιῶν. Τρόφιμον γὰρ καὶ ἀπο-
λαυστὸν μόνον, ἡ ἐν θεῷ ἀνάπαυσις, τὸ μέγιστον
ἀγαθὸν περιποιοῦσα, τὴν ἀπόλεμον εἰρήνην. Ἡ μὲν
γὰρ κατὰ πόλεις ἀνακέκραται ἐμφυλίῳ πολέμῳ, ἡ
δὲ ψυχῆς, ἀμιγὴς διαφορᾶς ἁπάσης ἐστίν. Ἐναρ-
γεστάτην δέ μοι δοκεῖ τὴν ἄνευ ζητήσεως εὕρεσιν
παριστάνειν διὰ τούτων, „Ὅταν εἰςαγάγῃ σε κύριος
ὁ θεός σου εἰς τὴν γῆν ἣν ὤμοσε τοῖς πατράσι σου
δοῦναί σοι, πόλεις μεγάλας καὶ καλὰς, ἃς οὐκ ᾠκοδόμη-
σας, οἰκίας πλήρεις πάντων ἀγαθῶν, ἃς οὐκ ἐνέπλη-
σας, λάκκους λελατομημένους, οὓς οὐκ ἐξελατό- 476
μησας, ἀμπελῶνας καὶ ἐλαιῶνας, οὓς οὐκ ἐφύτευ- P.
σας." *) ὁρᾷς τὴν ἀφθονίαν τῶν κεχυμένων με-
γάλων καὶ ἑτοίμων πρὸς κτῆσιν καὶ ἀπόλαυσιν ἀγα-
θῶν; Εἰκάζονται δὲ πόλεσι μὲν αἱ γενικαὶ ἀρεταὶ,
ὅτι ἐπὶ πλεῖστον εὐρύνονται· οἰκίαις δὲ αἱ ἐν εἴδει,
στέλλονται γὰρ εἰς βραχύτερον αὗται κύκλον· λάκ-
κοις δὲ αἱ εὐφυεῖς ψυχαὶ, αἱ εὐπαράδεκτοι σοφίας,
ὡς ἐκεῖνοι ὕδατος· ἀμπελῶσι δὲ καὶ ἐλαιῶσιν αἱ
προκοπαὶ καὶ αὐξήσεις καὶ καρπῶν γενέσεις. Καρ-
πὸς δ' ἐπιστήμης ὁ θεωρητικὸς βίος, ἄκρατον εὐ-
φροσύνην περιποιῶν ὡς ἀπ' οἴνου, καὶ νοητὸν φέγ-
γος ὡς ἀπὸ φλογὸς, ἧς ἔλαιον τροφή.

§. 32. Ταῦτα καὶ περὶ εὑρέσεως εἰπόντες, μέτι-
μεν ἑξῆς ἐπὶ τὰ ἀκόλουθα τῆς ἐφόδου. „Εὗρεν οὖν,"
φησὶν, „αὐτὴν ἄγγελος κυρίου ἐπὶ τῆς πηγῆς τοῦ
ὕδατος." **) Λέγεται δὲ πολλαχῶς πηγὴ, ἕνα μὲν
τρόπον ὁ ἡμέτερος νοῦς, ἕτερον δὲ, ἡ λογικὴ ἕξις
καὶ παιδεία, τρίτον δὲ, ἡ φαύλη διάθεσις, τέταρτον,
ἡ σπουδαία καὶ ἐναντία ταύτης, πέμπτον, αὐτὸς ὁ

*) Deut. 6, 10. — **) Gen. 16, 7.

573 τῶν ὅλων ποιητὴς καὶ πατήρ. Τὰς δὲ τοι
M. πίστεις οἱ ἀναγραφέντες δηλοῦσι χρησμοί· τίνες
εἰσιν, ἐπισκεπτέον. Ἄιδεταί τις ἐν ἀρχῇ τῆς ν
θεσίας μετὰ τὴν κοσμοποιΐαν εὐθὺς τοιόςδε· "Π
δὲ ἀνέβαινεν ἐκ τῆς γῆς, καὶ ἐπότιζε πᾶν τὸ πρόςω
τῆς γῆς." *) Οἱ μὲν οὖν ἀλληγορίας καὶ φύ
τῆς κρύπτεσθαι φιλούσης ἀμύητοι, τὴν εἰρημ
εἰκάζουσι πηγὴν τῷ Αἰγυπτίῳ ποταμῷ, ὃς κ
πᾶν ἔτος ἀναχεόμενος λιμνάζει τὴν πεδιάδα, μο
οὐκ ἀντίμιμον οὐρανοῦ δύναμιν ἐπιδείκνυσθαι
κῶν. Ὁ γὰρ χειμῶνος ταῖς ἄλλαις χώραις οὐρα
τοῦτ' Αἰγύπτῳ θέρους ἀκμάζοντος ὁ Νεῖλός ἐσ
Ὁ μὲν γὰρ ἄνωθεν ἐπὶ γῆν τὸν ὑετὸν ἀποστέλ
ὁ δὲ κάτωθεν ἄνω, τὸ παραδοξότατον, ὕων, ἄ
τὰς ἀρούρας. Ὅθεν ὁρμηθεὶς καὶ Μωϋσῆς ἀ
ἀνέγραψε τὸν Αἰγύπτιον τρόπον, γῆν οὐρανοῦ π
κρίνοντα, καὶ τῶν ὀλυμπίων τὰ χερσαῖα, καὶ
χῆς τὸ σῶμα. Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων αὖθίς π
ἐνέσται λέγειν, ὅταν ἐπιτρέπωσιν οἱ καιροί. Νυν
— στοχαστέον γὰρ τοῦ μὴ μακρηγορεῖν — ἐπι
τέον ἐπὶ τὴν δι' ὑπονοιῶν ἀπόδοσιν, καὶ λεκτέον
"πηγὴν ἀναβαίνειν καὶ ποτίζειν πᾶν τὸ πρόςω
τῆς γῆς" τοιοῦτον εἶναι. Τὸ ἡγεμονικὸν ἡμῶν,
κὸς πηγῇ, δυνάμεις πολλὰς οἷα διὰ γῆς φλεβῶν
χρι τῶν αἰσθήσεων ὀργάνων ἀνομβροῦν, τὰς δυ
μεις ταύτας, ὀφθαλμῶν, ὤτων, ῥινῶν, τῶν ἄλλ
ἀποστέλλει· αἱ δ' εἰσὶ παντὸς ζώου περὶ κεφα
καὶ πρόσωπον. Ποτίζεται οὖν ὥςπερ ἀπὸ πηγῆ
τοῦ κατὰ ψυχὴν ἡγεμονικοῦ τὸ σώματος ἡγεμονι
πρόςωπον, τὸ μὲν ὁρατικὸν πνεῦμα τείνοντος
ὄμματα, τὸ δὲ ἀκουστικὸν εἰς οὖς, εἰς δὲ μυκτῆ
τὸ ὀσφρήσεως, τὸ δ' αὖ γεύσεως εἰς στόμα, καὶ
ἁφῆς εἰς ἅπασαν τὴν ἐπιφάνειαν.

---

*) Gen. 2, 6.

§. 33. Εἰσὶ δὲ καὶ τῆς παιδείας πολύτροποι πηγαὶ, αἷς ὀρθοὶ καὶ τροφιμώτατοι λόγοι, καθάπερ στελέχη φοινίκων, παρενέβλαστον. "Ἦλθον" γάρ, φησὶν, "εἰς Αἰλεὶμ, καὶ ἐν Αἰλεὶμ ἦσαν δώδεκα πηγαὶ ὑδάτων, καὶ ἑβδομήκοντα στελέχη φοινίκων· παρενέβαλον δὲ ἐκεῖ παρὰ τὰ ὕδατα." *) Αἰλεὶμ πυλῶνες ἑρμηνεύονται, εἰσόδου τῆς πρὸς ἀρετὴν σύμβολον. Ὥςπερ γὰρ οἰκιῶν ἀρχαὶ πυλῶνες, καὶ ἀρετῆς τὰ ἐγκύκλια προπαιδεύματα. Τέλειος δ᾽ ἀριθμὸς ὁ δώδεκα, μάρτυς δὲ ὁ ζωδιακὸς ἐν οὐρανῷ κύκλος, τοσούτοις κατηστερισμένος φωςφόροις ἄστροις. Μάρτυς καὶ ἡ ἡλίου περίοδος· μησὶ γὰρ δώδεκα τὸν ἑαυτοῦ περατοῖ κύκλον, ἰσαρίθμους τε τοῖς ἑαυτοῦ μησὶ τὰς ἡμέρας καὶ τὰς νυκτὸς ὥρας ἄγουσιν ἄνθρωποι. Μωϋσῆς δ᾽ οὐκ ἐν ὀλίγοις ὑμνεῖ τὸν ἀριθμὸν, δώδεκα φυλὰς τοῦ ἔθνους ἀναγράφων, ἄρτους δώδεκα τῆς προθέσεως νομοθετῶν, λίθους ἐν οἷς αἱ γλυφαὶ, δώδεκα τῇ ἱερᾷ ἐσθῆτι τοῦ ποδήρους ἐνδύματος ἐπὶ τῷ λογίῳ συνυφαίνειν κελεύων. Ὑμνεῖ μέντοι καὶ τὴν δεκάδι πολυπλασιαζομένην ἑβδομάδα, νυνὶ μὲν ἑβδομήκοντα φοίνικας παρὰ ταῖς πηγαῖς εἶναι λέγων· ἐν ἑτέροις δὲ, πρεσβυτέρους μόνους ἑβδομήκοντα, οἷς τὸ θεῖον ἐπενεμήθη καὶ προφητικὸν πνεῦμα. Καὶ πάλιν ἱερεῖα μόσχων ἑβδομήκοντα ἐν διαιρέσεσι καὶ τάξεσιν ἐναρμονίοις, ἑορτῇ τῶν σκηνῶν προσαγομένων. **) Βουθυτοῦνται γὰρ οὐκ ἀθρόοι, ἀλλ᾽ ἐν ἡμέραις ἑπτὰ, τῆς ἀρχῆς ἀπὸ τριςκαίδεκα ταύρων γενομένης. Οὕτω γὰρ κατὰ τὴν ἑνὸς ὑφαίρεσιν ἀεὶ μέχρι τῆς ἑβδόμης ἔμελλεν ὁ τῶν ἑβδομήκοντα συντεθεὶς ἀριθμὸς ἐκπληροῦσθαι. Παραγενόμενοι δὲ εἰς τοὺς θυρῶνας ἀρετῆς, τὰ προπαιδεύματα, καὶ θεασάμενοι πηγὰς, καὶ παρ᾽ αὐταῖς ἔρνη φοινίκων, στρατοπε-

---

*) Exod. 15, 27. — **) Num. 29, 13.

δεύειν οὐ παρὰ τοῖς φυτοῖς, ἀλλὰ παρὰ τοῖς ὕδ λέγονται.*) Διὰ τί; Ὅτι φοίνικι μὲν καὶ ταῖ οἱ παντελοῦς ἀρετῆς ἐπιφερόμενοι τὰ ἆθλα κοσμο ται, οἱ δὲ ἔτι χορεύοντες τοῖς προπαιδεύμασιν, μαθήσεως διψῶντες, παρὰ ταῖς δυναμέναις δειν καὶ ποτίζειν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐπιστή ἱδρύονται.

§. 34. Τοιαῦται μέν εἰσιν αἱ παιδείας τῆς σης πηγαὶ, τὴν δ᾽ ἀφροσύνης ἐπισκεψώμεθα, ἧς λελάληκεν ὁ νομοθέτης ὧδε, „Ὃς ἂν κοιμη μετὰ γυναικὸς ἀποκαθημένης, τὴν πηγὴν αὐτῆ ἀπεκάλυψε, καὶ αὕτη ἀπεκάλυψε τὴν ῥύσιν τοῦ ματος αὐτῆς· ἐξολοθρευθήτωσαν ἀμφότεροι." **) ναῖκα τὴν αἴσθησιν καλεῖ, νοῦν ἄνδρα αὐτῆς τιθέμενος. Ἀποκάθηται δὲ ἡ αἴσθησις, ὅπερ ἀπωτάτω καθέζεται. Ὅταν οὖν ἀπολιποῦσα γνήσιον ἄνδρα, ἐφιδρύηται τοῖς δελεάζουσι φθείρουσιν αἰσθητοῖς, καὶ ἐρωτικῶς ἑκάστοις ἐμπ κηται· τότ᾽ οὖν εἰ πρὸς ὕπνον τράποιτο ὁ νο ἐγρηγορέναι δέον, τὴν πηγὴν τῆς αἰσθήσεως ἀπε λυψεν, αὐτὸν, — αὐτὸς γὰρ ἦν, ὥςπερ ἔφην, αἰσθήσεως πηγὴ, — τοῦτο δέ ἐστιν, ἄστεγον ἀτείχιστον καὶ εὐεπιβούλευτον κατεσκεύασεν ἑαυτ Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐκείνη ἀπεκάλυψε τὴν ῥύσιν αἵματος αὐτῆς. Ῥέουσα γὰρ πᾶσα αἴσθησις π τὸ ἐκτὸς αἰσθητὸν ἀποκαλύπτεται μὲν καὶ στέ ται διακρατουμένη λογισμῷ. Καταλείπεται δὲ ἔ μος, χηρεύσασα ἡγεμόνος ὀρθοῦ· κακὸν δὲ βαρύ τον ὡς πόλει τὸ ἀτείχιστον, ψυχῇ τὸ ἀφύλακτ Πότ᾽ οὖν ἀφύλακτος γίνεται; Ἢ ὅταν ἄστεγος ὅρασις, κεχυμένη πρὸς τὰ ὁρατά· ἄστεγος δὲ ἀ φωναῖς ἁπάσαις ἐναντλουμένη· ἄστεγοι δὲ ὀσ καὶ αἱ συγγενεῖς δυνάμεις καταλειφθεῖσαι, πρὸς ὁ

*) Exod. 15, 27. — **) Lev. 20, 18.

ἃν οἱ κατατρέχοντες βούλωνται διαθεῖναι, παθεῖν
ἑτοιμόταται. Ἄστεγος δὲ καὶ ὁ προφορικὸς λόγος,
ὃς μυρία τῶν ἀποῤῥήτων, ἅτε μηδενὸς τὴν φορὰν
ἀνωθοῦντος, ἀκαίρως ἐξελάλησε· ῥυεὶς γοῦν ἀκω-
λύτως μεγάλας βίων ὑποθέσεις ὀρθὰς οἷα ἐν γα-
λήνῃ πλεούσας, περιέτρεψεν. Οὗτός ἐστιν ὁ μέγας
κατακλυσμὸς, ἐν ᾧ „ἀνεῴχθησαν μὲν οἱ καταῤῥά-
κται τοῦ οὐρανοῦ,“ *) λέγω δὲ τοῦ νοῦ· „ἀπεκαλύ-
φθησαν δὲ αἱ πηγαὶ τῆς ἀβύσσου,“ τουτέστι τῆς
αἰσθήσεως. Μόνως γὰρ οὕτως ἡ ψυχὴ κατακλύζε-
ται, ἄνωθεν μὲν ὥσπερ ἀπ᾽ οὐρανοῦ τοῦ νοῦ, κα-
ταῤῥαγέντων ἀδικημάτων, κάτωθεν δὲ ὥσπερ ἀπὸ
γῆς τῆς αἰσθήσεως, ἀνομβρησάντων τῶν παθῶν.
Οὗ χάριν ἀπαγορεύει Μωϋσῆς „ἀσχημοσύνην πατρὸς
καὶ μητρὸς ἀποκαλύπτειν,“ **) εἰδὼς σαφῶς ἡλίκον
ἐστὶ κακὸν τὰ ἁμαρτήματα τοῦ νοῦ καὶ τῆς αἰσθή-
σεως μὴ ἐπέχειν καὶ ἐπικρύπτειν, ἀλλ᾽ ὥσπερ κατορ-
θώματα προφέρειν εἰς μέσον.

§. 35. Αἱ δ᾽ εἰσὶν αἱ τῶν ἁμαρτημάτων πηγαὶ,
τὴν δὲ φρονήσεως ἐρευνητέον. Εἰς ταύτην ἡ ὑπο-
μονὴ κάτεισι, Ῥεβέκκα, ***) καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ὅλον
πληρώσασα ἀγγεῖον, ἀναβαίνει· τὴν κάθοδον ἄνοδον
εἰπόντος τοῦ νομοθέτου φυσικώτατα. Πρὸς γὰρ ὕ-
ψος ἐξαίρεται τὸ ἀρετῆς, εἴ τις ἂν ἀπ᾽ ἀλαζονείας
τῆς ὑπεραύχου διανοῆται κατέρχεσθαι. Λέγει γὰρ,
„Καταβᾶσα δὲ ἐπὶ τὴν πηγὴν, ἔπλησε τὴν ὑδρίαν,
καὶ ἀνέβη.“ Ἡ δ᾽ ἐστὶν ἡ θεία σοφία, ἐξ ἧς αἵ τε 479
κατὰ μέρος ἐπιστῆμαι ποτίζονται, καὶ ὅσαι ψυχαὶ P.
φιλοθεάμονες ἔρωτι τοῦ ἀρίστου κατέσχηνται. Ταύ-
τῃ ὁ ἱερὸς λόγος τῇ πηγῇ προσφυέστατα ὀνόματα
τίθεται, „κρίσιν“ αὐτὴν καὶ „ἁγίαν“ προςαγο-
ρεύων. „Ἀναστρέψαντες“ γάρ, φησὶν, ἦλθον
ἐπὶ τὴν πηγὴν τῆς κρίσεως, αὕτη ἐστὶ Κάδ-

---

*) Gen. 7, 11. — **) Lev. 18, 7. — ***) Gen. 24, 16.

δης·" *) καλεῖται δὲ Κάδδης ἅγιος. Μόνοι
ἐκβοᾷ καὶ κέκραγεν, ὅτι ἡ τοῦ θεοῦ σοφία ἁγί
ἐστιν, οὐδὲν ἐπιφερομένη γήϊνον, καὶ κρίσις
ὅλων, ᾗ πᾶσαι ἐναντιότητες διαζεύγνυνται.

§. 36. Λεκτέον δὲ ἤδη καὶ περὶ τῆς ἀνωτ
καὶ ἀρίστης πηγῆς, ἣν ὁ πατὴρ τῶν ὅλων διὰ π
φητικῶν ἐθέσπισε στομάτων. Εἶπε γάρ που, "
ἐγκατέλιπον πηγὴν ζωῆς, καὶ ὤρυξαν ἑαυτοῖς λ
κους συντετριμμένους, οἳ οὐ δυνήσονται συσχεῖ
δωρ." **) Οὐκοῦν ὁ θεός ἐστιν ἡ πρεσβυτάτη.
μήποτ' εἰκότως. Τὸν γὰρ σύμπαντα τοῦτον κόσ
ὤμβρησε. Καταπέπληγμαι δ' ἀκούων, ὅτι ζωῆς ἐ
ἥδε ἡ πηγή· μόνος γὰρ ὁ θεὸς ψυχῆς καὶ ζωῆς
διαφερόντως λογικῆς ψυχῆς καὶ τῆς μετὰ φρονή
ζωῆς αἴτιος. Ἡ μὲν γὰρ ὕλη, νεκρόν· ὁ δὲ
πλέον τι ἢ ζωὴ, "πηγὴ τοῦ ζῆν," ὡς αὐτὸς εἶ
ἀέναος. Οἱ δ' ἀσεβεῖς ἀποδράντες, ἄγευστοι
τῆς ἀθανασίας ποτοῦ διατελέσαντες, ὤρυξαν, οἱ φ
νοβλαβεῖς, ἑαυτοῖς ἀλλ' οὐ θεῷ τὸ πρῶτον, τὰς ἰ
576 πράξεις τῶν οὐρανίων καὶ ὀλυμπίων προκρίναν
M. καὶ τὰ ἐκ φροντίδος τῶν αὐτομάτων καὶ ἑτοίμ
Ἔπειτα ὀρύττουσιν οὐχ ὡς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ
σοφοὶ φρέατα, βαθείας ἐπιστήμας ποτίμους λό
ἀναδιδούσας· ἀλλὰ λάκκους, ἴδιον οὐδὲν ἐξ αὐ
ἔχοντας τρόφιμον καλὸν, τῆς δ' ἔξωθεν χρήζον
ἐπιῤῥοῆς, ἣ γένοιτ' ἂν ἐκ διδασκαλίας· ἐπαντλοῦν
ἀεὶ τῶν ὑφηγητῶν ἀκοαῖς τῶν μανθανόντων ἀθ
τὰ ἐπιστήμης δόγματα καὶ θεωρήματα, καὶ φ
κατασχεῖν, καὶ μνήμῃ τὰ παραδοθέντα ταμιεύεσ
Νυνὶ δέ εἰσιν "οἱ λάκκοι συντετριμμένοι," τουτ
πᾶσαι τῆς ἀναγώγου ψυχῆς δεξαμεναὶ τεθραυσμ
καὶ διαῤῥέουσαι, μὴ δυνάμεναι συσχεῖν καὶ φυλ
τὴν τῶν ὀνησίμων ὠφελεῖν ἐπιῤῥοήν.

---

*) Gen. 14, 7. — **) Ierem. 2, 13.

§. 37. Ἃ μὲν οὖν περὶ πηγῶν καιρὸς ἦν εἰπεῖν λέ-
λεκται. Πάνυ δ᾽ ἐξητασμένως τὴν Ἄγαρ εἰσάγουσιν οἱ
χρησμοὶ "εὑρισκομένην μὲν ἐπὶ τῆς πηγῆς," *) οὐχ
ἀρυομένην δὲ ἀπ᾽ αὐτῆς. Οὔπω γάρ ἐστιν ἱκανὴ ψυ-
χὴ προκόπτουσα τῷ σοφίας ἀκράτῳ ποτῷ χρῆσθαι·
πλησίον δ᾽ οὐ κεκώλυται ποιεῖσθαι τὰς διατριβάς.
Ἔστι δὲ καὶ λεωφόρος πᾶσα ἡ κατὰ παιδείαν ὁδὸς ἐ-
χυρωτάτη καὶ εὐερκεστάτη. Διό φησιν "ἐν τῇ ὁδῷ
Σοὺρ αὐτὴν εὑρεθῆναι·" τεῖχος δὲ ἢ εὐθυσμὸς ἑρ-
μηνεύεται Σούρ. Ἐκλαλῶν οὖν ὁ ἔλεγχος τῇ ψυχῇ, 480
φησὶν αὐτῇ, "Πόθεν ἔρχῃ, καὶ ποῦ πορεύῃ;" Τοῦ- P.
το δ᾽ οὐκ ἐνδοιάζων, καὶ οὐ πυνθανόμενος μᾶλλον ἢ
δυσωπῶν καὶ ὀνειδίζων προφέρεται. Θέμις γὰρ οὐ-
δὲν ἀγνοεῖν τῶν καθ᾽ ἡμᾶς ἀγγέλῳ· σημεῖον δὲ καὶ
τὰ κατὰ γαστρὸς, ἅπερ ἄδηλα γενέσει, σαφῶς οἶδεν,
ἐν οἷς φησιν, "Ἰδοὺ σὺ ἐν γαστρὶ ἔχεις, καὶ τέξεις
παιδίον, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰσμαήλ."
Τὸ γὰρ γνῶναι, ὅτι τὸ κυοφορούμενον ἄῤῥεν ἐστὶν,
οὐκ ἀνθρωπίνης δυνάμεως, ἀλλ᾽ οὐδὲ τὸ τὴν προαί-
ρεσιν ᾗ χρήσεται τοῦ βίου ὁ μήπω γεγεννημένος, ὅτι
ἄγροικον ἀλλ᾽ οὐ πολιτικὴν καὶ ἥμερον. Τὸ "πόθεν
οὖν ἔρχῃ" πρὸς ἐπίπληξιν λέγεται τῆς ἀποδιδρασκού-
σης ψυχῆς τὴν ἀμείνω καὶ κυρίαν γνώμην, ἧς θε-
ραπαινὶς οὐ λεγομένη μᾶλλον ἢ ἔργοις ὑπάρχουσα,
μέγα κλέος ἔμελλεν ἐξοίσεσθαι. "Ποῖ δὲ καὶ πορεύῃ;"
τὰ ἄδηλα μετατρέχεις, τὰ ὁμολογούμενα ἀποῤῥίψασα.
Καλὸν οὖν αὐτὴν ἐπαινέσαι χαίρουσαν ἐπὶ νουθεσίᾳ·
δείγματα δὲ τοῦ χαίρειν ἐξενήνοχε, τό τε μὴ κατηγο-
ρῆσαι τῆς δεσποίνης, καὶ τὸ τὴν αἰτίαν ἀναθεῖναι
ἑαυτῇ ταῦ δρασμοῦ, καὶ τὸ μὴ ἀποκρίνασθαι πρὸς
τὸ δεύτερον πύσμα τὸ "ποῦ πορεύῃ;" Ἄδηλον γάρ·
περὶ δὲ τῶν ἀδήλων ἐπέχειν ἀσφαλές τε καὶ ἀναγ-
καῖον.

---

*) Gen. 16, 7 sqq.

§. 38. Ἀποδεξάμενος οὖν τῆς πειθαρχίας αὐτὴν ὁ ἔλεγχος, "ἀποστράφηθι πρὸς τὴν κυρίαν σου," φησί· λυσιτελὲς γὰρ τῇ μανθανούσῃ ἡ τῆς διδασκούσης ἐπιστασία, καὶ τῇ ἀτελεῖ ἡ παρὰ φρονήσει δουλεία. Ὅταν δὲ ὑποστρέψῃς, "ταπεινώθητι ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτῆς," καλὴν ταπείνωσιν, φρονήματος ἀλόγου καθαίρεσιν περιέχουσαν. Οὕτω γὰρ πραϋτόκοις ὠδῖσιν "ἄῤῥενα γενεὰν ἀποκυήσεις," ὄνομα "Ἰσμαὴλ," ἀκοαῖς θείαις σωφρονισθεῖσαν. Ἑρμηνεύεται γὰρ Ἰσμαὴλ "ἀκοὴ θεοῦ·" ἀκοὴ δὲ ὁράσεως τὰ δευτερεῖα φέρεται, ὅρασιν δὲ ὁ γνήσιος υἱὸς καὶ πρωτόγονος Ἰσραὴλ κεκλήρωται· μεταληφθεὶς γάρ ἐστιν ὁρῶν θεόν. Ἀκούειν μὲν γὰρ καὶ ψευδῶν ὡς ἀληθῶν ἔνεστιν, ὅτι ἀπατηλὸν ἀκοή, ἀψευδὲς ὅρασις, ᾗ τὰ ὄντα ὄντως κατανοεῖται. Τὸν δὲ γεννηθέντα τρόπον χαρακτηρίζει, διά τε τοῦ λέγειν ἄγροικον ἔσεσθαι, ὡς ἂν ἀγροικόσοφον, μήπω τῆς θείας καὶ πολιτικῆς ὄντως μοίρας ἠξιωμένον. Αὕτη δέ ἐστιν ἀρετή, δι' ἧς πέφυκεν ἡμεροῦσθαι τὸ ἦθος. Καὶ διὰ τοῦ φάσκειν, "Αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐπὶ πάντας, καὶ αἱ χεῖρες πάντων ἐπ' αὐτόν." Σοφιστοῦ γὰρ βούλημα τοῦτο, τὸ λίαν σκεπτικὸν ἐπιμορφάζοντος, καὶ λόγοις χαίροντος ἐριστικοῖς. Οὗτος καὶ "πάντας βάλλει" τοὺς ἀπὸ τῶν μαθημάτων, ἰδίᾳ τε ἑκάστῳ καὶ κοινῇ πᾶσιν ἐναντιούμενος, καὶ "βάλλεται πρὸς ἁπάντων," εἰκότως 48 ἀμυνομένων ὡς ὑπὲρ οἰκείων ἐκγόνων, ὧν ἔτεκεν αὐτῶν ἡ ψυχὴ δογμάτων. Ἀλλὰ καὶ τρίτον προσυπογράφει χαρακτῆρα, φάσκων, "Κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν ἀδελφῶν κατοικήσει," μονονοὺκ ἄντικρυς ἐπιδεικνύμενος τὴν ἀντιπρόσωπον διαμάχην καὶ ἀντίστασιν αἰώνιον. Ἡ κυοφοροῦσα οὖν τὸν σοφιστὴν λόγον ψυχή φησι τῷ λαλοῦντι πρὸς αὐτὴν ἐλέγχῳ, "Σὺ θεὸς ὁ ἐπιδών με," ἴσον τῷ, σὺ ποιητὴς εἶ τῶν ἐμῶν βουλημάτων καὶ ἐκγόνων. Καὶ μήποτ' εἰκότως. Ἐλευθέρων μὲν γὰρ καὶ ἀστῶν ὡς ἀληθῶς ψυχῶν ὁ ἐλεύθερος καὶ ἐλευθεροποιὸς δημιουργός, δούλων δὲ

δοῦλοι. Ἄγγελοι δ᾽ οἰκέται θεοῦ, νομιζόμενοι πρὸς τῶν ἐν πόνοις καὶ δουλείαις ὑπαρχόντων θεοί. Διὰ τοῦτο, φησὶν, ἐκάλεσε τὸ φρέαρ, "φρέαρ οὗ ἐνώπιον εἶδον." Ἀλλ᾽ οὐκ ἔμελλες, ὦ ψυχὴ προκόπτουσα, καὶ τῇ τῶν ἐγκυκλίων ἐπιστήμῃ προπαιδευμάτων ἐμβαθύνουσα, καθάπερ διὰ κατόπτρου, τῆς παιδείας, τὸν αἴτιον τῆς ἐπιστήμης ἰδεῖν. Οἰκειότατος δὲ καὶ ὁ τοιούτου φρέατος τόπος "ἐν μέσῳ Κάδδης καὶ Βαρὰδ," ἑρμηνεύεται δὲ Βαρὰδ μὲν, ἐν κοινοῖς, Κάδδης δὲ, ἁγία· μεθόριος γὰρ ἁγίων καὶ βεβήλων ὁ ἐν προκοπαῖς, ἀποδιδράσκων μὲν τὰ φαῦλα, μήπω δὲ ἱκανὸς ὢν τελείοις συμβιοῦν ἀγαθοῖς.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΕΤΟΝΟΜΑΖΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ὩΝ ἙΝΕΚΑ ΜΕΤΟΝΟΜΑΖΟΝΤΑΙ.

QUARE QUORUNDAM IN SCRIPTURIS MUTATA SINT NOMINA,

L. DE MUTATIONE NOMINUM.

(Cf. Gen. 17, 1—22.)

Optima incunditatum laetitia paratur (nascitur Isa Abrahamo aetatis anno centesimo, quia hic numerus perf nis nota est. Quoties audimus, deum ab hominibus fuisse, ne id oculis corporis factum esse putemus, sed a nam deus neque sensibus percipi, neque nomine proprio cupari potest. Ne tamen appellatione apud homines p careret, dominum trium naturarum se dici curavit, rum notas prae se ferunt Abrahamus, Isaacus, Iacobus (Hic deus iubet nos aeque colere ipsum suaque opera, i consistit summa virtus (5 et 6). Quodsi aberravimus al sperare tamen licet, deum nobis semet ipsum heredem ma bona) esse largiturum, dummodo ei nostra peccata c sumus. Illud si nobis concessit, resipiscentium nomin tantur, cuius rei exempla exhibent vitae Abrahami et (7 - 11), et Iacobi (12 et 13). Isaaci nomen non mutatu propterea quod hic est perfectae, a se ipsa doctae,

symbolum (14). Explicantur Iosephi nomen Psonthom phaneg (15), notae nominis Ephraimi, aliorum (16), itemque Raguelis nomen duplex (17-20), Moysisque triplex (21. 22). Isaacus symbolum est rationis divinae, quae recte filius dei dicitur, cum deus Moysi sit vir (ἀνήρ) probae mentis, cuius symbolum lis (23. 24). Non multi filii, sed filius unus Sarrae praenuntiatur pariendus, quia, quod pulcrum et honestum, non multiplex sed unum est (25. 26.). Sarra contra mater gentium dicitur, propterea quod virtus in variis et multiplicibus rebus exercetur (27); regesque ex ea oriundi sunt sapientes, qui tales virtutis studio evadunt; nam solus sapiens est rex (28). Risu Abrahami et Sarrae indicatur laetitia interna, quam prius sentimus, quam sapientiae et virtutis semina in nobis germinantur (29 - 32). Quod Abraham procidit in faciem, indicat sapientissimum etiam hominem interdum labi; fidem enim deo omni tempore firmam mortales servare nequeunt (33); nam clauda et debilis virtus humana (34). Isaacus Abrahamo centesimum vitae annum agenti natus indicat, absolutum bonum perfectis numeris nasci (35 - 37). Precandum utique cum Abrahamo, ut divina decreta (Ismaël) semper in nobis vigeant (38), quibus obsequentes animum nostrum rationalem purum servabimus (39. 40). Exponuntur, qua ratione expianda sint, quae cogitationibus, dictis, factis deliquimus (41-43). Optandum est, ut virtus a se docta (Sarrae filius) in animis nostris vigeat, quae est optima; nunquam enim flectitur, deoque est gratissima.

---

§. 1. "Ἐγένετο Ἀβραὰμ ἐτῶν ἐννενήκοντα 1044
ἐννέα, καὶ ὤφθη κύριος τῷ Ἀβραὰμ, καὶ εἶπεν αὐ- P.
τῷ· ἐγώ εἰμι θεὸς σός." *) Ὁ ἐννέα πρὸς τοῖς ἐννενήκοντα ἀριθμὸς, ἑκατοντάδος γείτων ἐστὶν, ᾗ τὸ αὐτομαθὲς ἐπέλαμψε γένος, Ἰσαὰκ, εὐπαθειῶν ἀρίστη χαρά· τῷ γὰρ ἑκατονταετεῖ γίνεται. Ἔστι δὲ καὶ Λευϊτικῆς φυλῆς ἱερεῦσιν ἀπαρχὴ διδομένη· **) δεκάτας γὰρ λαβόντες, ἀπὸ τούτων, ὡς ἂν ἀπ' οἰκείων καρπῶν, ἑτέρας ἀπάρχονται, ἑκατὸν λόγον περιε-

---

*) Gen. 17, 1 sqq. — **) Num. 18, 26.

χούσας. Καὶ προκοπῆς μὲν γὰρ δεκὰς, ἑκατοντ
δὲ τελειότητος σύμβολον. Σπεύδει δὲ ὁ μέσος
πρὸς ἀκρότητα, φύσεως εὐμοιρίᾳ χρώμενος, ᾧ φη
ὀφθῆναι τὸν τῶν ὅλων κύριον. Ἀλλὰ μὴ νομίσ
τοῖς σώματος ὀφθαλμοῖς γίνεσθαι τὴν προςβολὴν,
οἱ μὲν γὰρ τὰ αἰσθητὰ μόνα ὁρῶσι, τὰ δ᾽ αἰσθη
σύγκριτα, φθορᾶς ἀνάμεστα, τὸ δὲ θεῖον, ἀσύγκ
τον, ἄφθαρτον, — ἀλλὰ τὸ δεχόμενον τὴν θε
φαντασίαν τὸ τῆς ψυχῆς ἐστιν ὄμμα. Καὶ γὰρ ἐ
579 λως ὅσα μόνοι σώματος ὀφθαλμοὶ θεωροῦσι, σ
M. εργῷ φωτὶ χρώμενοι καταλαμβάνουσιν, ὃ διαφέ
τοῦ τε ὁρωμένου καὶ τοῦ ὁρῶντος. Ὅσα δὲ ἡ ψυ
αὐτὴ δι᾽ ἑαυτῆς, ἄνευ τινὸς ἄλλου συμπράξεως· α
τὰ γὰρ ἑαυτοῖς ἐστι φέγγος τὰ νοούμενα. Τὸν αὐτ
τρόπον καὶ τὰς ἐπιστήμας διδασκόμεθα· ὁ γὰρ νο
τὸ ἄκλειστον καὶ ἀκοίμητον προςβαλὼν ὄμμα τοῖς
δόγμασι καὶ τοῖς θεωρήμασιν, εἶδεν αὐτὰ οὐ νόθ
φωτὶ, γνησίῳ δὲ ὅπερ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ ἐξέλαμψεν. Ὅτ
οὖν ἀκούσῃς, ὀφθέντα θεὸν ἀνθρώπῳ, τοῦτο γί
σθαι νόει χωρὶς φωτὸς αἰσθητοῦ· νοήσει γὰρ τὸ νο
τὸν εἰκὸς μόνον καταλαμβάνεσθαι. Πηγὴ δὲ τῆς κ
θαρωτάτης αὐγῆς, θεός ἐστιν· ὥςτε ὅταν ἐπιφαίν
ται ψυχῇ, τὰς ἀσκίους καὶ περιφανεστάτας ἀκτῖν
ἀνίσχει.

§. 2. Μὴ μέντοι νομίσῃς τὸ ὂν, ὅ ἐστι πρὸς ἀ
λήθειαν ὂν, ὑπ᾽ ἀνθρώπου τινὸς καταλαμβάνεσθαι
Ὁρᾶν γὰρ οὐδὲν ἐν ἑαυτοῖς ἔχομεν, ᾧ δυνησόμεθ
ἐκεῖνο φαντασιασθῆναι, οὔτ᾽ αἴσθησιν — αἰσθητ
γὰρ οὐκ ἔστιν — οὔτε ἰσχύν. Μωϋσῆς οὖν ὁ τῆς ἀε
δοῦς φύσεως θεατὴς καὶ θεόπτης — "εἰς γὰρ τ
γνόφον" *) φασὶν αὐτὸν οἱ χρησμοὶ εἰςελθεῖν, τ
ἀόρατον οὐσίαν αἰνιττόμενοι — πάντα διὰ πάντω
ἐρευνήσας ἐζήτει τὸν τριπόθητον καὶ μόνον τηλαυγ

*) Exod. 20, 21.

ἂν. Ἐπεὶ δὲ οὐδὲν εὕρισκεν, ἀλλ᾽ οὐδὲ ἐμφερῆ τὴν ἰδέαν τῷ ἐλπιζομένῳ, τὴν ἀπὸ τῶν ἄλλων διδασκαλίαν ἀπογνοὺς, ἐπ᾽ αὐτὸ καταφεύγει τὸ ζητούμενον, καὶ δεῖται λέγων, "Ἐμφάνισόν μοι σεαυτὸν, γνωστῶς ἵνα ἴδω σε." *) Καὶ ὅμως ἀμοιρεῖ τῆς προθέσεως, αὐταρκεστάτης δωρεᾶς τῷ θνητῷ ἀρίστῳ γένει νομισθείσης, τῆς μετὰ τὸ ὂν σωμάτων τε ὁμοῦ καὶ πραγμάτων ἐπιστήμης. Λέγεται γὰρ, "Ὄψει τὰ ὀπίσω μου, τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ὀφθήσεταί σοι." **) Ὡς τῶν ὅσα μετὰ τὸ ὂν, σωμάτων τε ὁμοῦ καὶ πραγμάτων, εἰς κατάληψιν ἐρχομένων, εἰ καὶ μὴ πάντα ἤδη καταλαμβάνεται, μόνου δ᾽ ἐκείνου μὴ πεφυκότος ὁρᾶσθαι. Καὶ τί θαυμαστὸν, εἰ τὸ ὂν ἀνθρώποις ἀκατάληπτον, ὁπότε καὶ ὁ ἐν ἑκάστῳ νοῦς ἄγνωστος ἡμῖν ἐστι; Τίς ψυχῆς οὐσίαν εἶδεν; Ἧς ἡ ἀδηλότης μυρίας ἔριδας σοφισταῖς ἐγέννησεν, ἐναντίας εἰσηγουμένοις γνώμας, καὶ ὅλοις γένεσιν ἀντιστατούσας. Ἦν οὖν ἀκόλουθον τὸ μηδ᾽ ὄνομα κύριον ἐπιφημισθῆναι δύνασθαι τῷ ὄντι πρὸς ἀλήθειαν. Οὐχ ὁρᾷς ὅτι φιλοπευστοῦντι πρὸς ἀλήθειαν τῷ προφήτῃ, τί τοῖς περὶ ὀνόματος αὐτοῦ ζητοῦσιν ἀποκριτέον, φησὶν ὅτι, "Ἐγώ εἰμι ὁ ὤν," ***) ἴσον τῷ, εἶναι πέφυκα, οὐ λέγεσθαι. Τοῦ δὲ μὴ παντάπασιν ἀφαιρῆσαι 1046 P.
τὸ ἀνθρώπων γένος προσρήσεως τοῦ ἀρίστου, δίδωμι καταχρῆσθαι ὡς ἂν ὀνόματι τῷ κυρίῳ, κύριος ὁ θεὸς τῶν τριῶν φύσεων, διδασκαλίας, ὁσιότητος, ἀσκήσεως, ὧν σύμβολα Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ἀναγράφεται. "Τοῦτο γὰρ," φησὶν, "ὄνομα αἰώνιον," ὡς ἐν τῷ καθ᾽ ἡμᾶς αἰῶνι ἐξεταζόμενον, οὐκ ἐν τῷ πρὸ αἰῶνος· καὶ μνημόσυνον, οὐ τὸ πέραν μνήμης καὶ νοήσεως ἱστάμενον· καὶ πάλιν, γενεαῖς, οὐ φύσεσιν ἀγεννήτοις. Καταχρήσεως γὰρ ὀνόματος

*) Exod. 33, 13. — **) Ibid. 23. — ***) Exod. 3, 14.

θείου δεῖ τοῖς εἰς τὴν θνητὴν γένεσιν ἐλθοῦσιν, ἵν'
εἰ καὶ μὴ πράγματι, ὀνόματι γοῦν προςχρώμ
ἀρίστῳ κατ' αὐτὸ κοσμῶνται. Δηλοῖ δὲ καὶ λό
ἐκ προςώπου θεσπισθὲν τοῦ τῶν ὅλων ἡγεμόνος,
τοῦ μηδενὶ δεδηλῶσθαι ὄνομά τι αὐτοῦ κύριον, "
ὄνομά μου οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς." *) Τοῦ γὰρ ὑπ
βατοῦ μετατεθέντος, ἑξῆς ἂν τοιοῦτος εἴη λό
"Ὄνομά μου τὸ κύριον οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς," ἀλ
τὸ ἐν καταχρήσει, διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας. Οὕ
μέντοι τὸ ὂν ἄῤῥητόν ἐστι, ὥςτ' οὐδὲ αἱ ὑπηρετ
μεναι δυνάμεις κύριον ὄνομα ἡμῖν λέγουσι. Με
γοῦν τὴν πάλην, ἣν ὑπὲρ κτήσεως ἀρετῆς ὁ ἀσ
τὴς ἐπάλαισε, φησὶ τῷ ἀοράτῳ ἐπιστάτῃ, "Ἀν
γειλόν μοι τὸ ὄνομά σου." **) Ὁ δὲ εἶπεν, "
τί τοῦτο ἐρωτᾷς τὸ ὄνομά μου;" Καὶ οὐ μη
τὸ ἴδιον καὶ κύριον. Ἀπόχρη γάρ, φησίν, ὠφ
λεῖσθαι καὶ τὰς ἐμὰς ὑφηγήσεις· τὰ δὲ γεν
τῶν σύμβολα, ὀνόματα, μὴ ζήτει παρὰ φύσε
ἀφθάρτοις.

§. 3. Μήτ' οὖν διαπόρει, εἰ τὸ τῶν ὄντων πρε
σβύτερον ἄῤῥητον, ὁπότε ὁ λόγος αὐτοῦ κυρίῳ ὀνό
581 ματι οὐ ῥητὸς ἡμῖν· καὶ μὴν εἰ ἄῤῥητον καὶ ἀπε
M. ρινόητον. Ὥςτε τὸ "ὤφθη κύριος τῷ Ἀβραάμ" ***)
λέγεσθαι ὑπονοητέον, οὐχ ὡς ἐπιλάμποντος καὶ ἐπι
φαινομένου τοῦ παντὸς αἰτίου, — τίς γὰρ ἀνθρώπε
νοῦς τὸ μέγεθος τῆς φαντασίας ἱκανός ἐστι χωρῆ
σαι; — ἀλλ' ὡς μιᾶς τῶν περὶ αὐτὸ δυνάμεων, τῆ
βασιλικῆς, προφαινομένης· ἡ γὰρ κύριος πρόςρη
ἀρχῆς καὶ βασιλείας ἐστί. Νοῦς δὲ ἡμῶν ἡνίκα ἐχ
δάϊζε μετεωρολεσχῶν τῷ κόσμῳ, τὰς δραστηρίους
περιϊππεύων δυνάμεις, ὡς αἰτίας· γενόμενος δὲ με
τανάστης ἀπὸ τοῦ Χαλδαϊκοῦ δόγματος, ἔγνω ἡνιο-
χούμενον καὶ κυβερνώμενον αὐτὸν ὑπὸ ἡγεμόνος, οὗ

---

*) Gen. 6, 3. — **) Gen. 32, 29. — ***) Gen. 17, 1.

ἀρχῆς φαντασίαν ἔλαβε. Διὸ λέγεται "ὤφθη," τὸ ὄν, ἀλλὰ κύριος· οἷον, ἐφάνη ὁ βασιλεὺς, ἐξ ῆς μὲν ὤν, οὔπω δὲ τῇ ψυχῇ γνωριζόμενος· ἢ ὀψιμαθὴς μὲν, οὐ μὴν εἰςάπαν ἀμαθὴς διετέλε-ν, ἀλλ' ἐφαντασιάσθη τὴν ἐν τοῖς οὖσιν ἀρχὴν καὶ ...ίαν. Φανεὶς δὲ ὁ ἄρχων, ἔτι μᾶλλον εὐεργε- τὸν ἀκροατὴν καὶ θεατὴν, φάσκων, "ἐγώ εἰμι ὁς σός." *) Τίνος γὰρ, εἴποιμι, οὐ θεὸς ὑπάρχεις ...δε ὅσα εἰς γένεσιν ἦλθεν; Ἀλλὰ διδάξει με ὁ ...φήτης αὐτοῦ λόγος, ὅτι οὐ περὶ τοῦ κόσμου νῦν ...ει, οὗ ὁ δημιουργὸς πάντως ἐστὶ καὶ θεὸς, ἀλλὰ ...ὶ ἀνθρωπίνων ψυχῶν, ἃς οὐ τῆς αὐτῆς ἐπιμελείας ...κε. Δικαιοῖ γὰρ τῶν μὲν φαύλων λέγεσθαι κύ-ς καὶ δεσπότης, τῶν δὲ ἐν προκοπαῖς καὶ βελτιό-..., θεὸς, τῶν δ' ἀρίστων καὶ τελειοτάτων, ἀμφό-...ον, κύριος ὁμοῦ καὶ θεός. Αὐτίκα γέ τοι ἔσχατον ...ν ἀσεβείας ἱδρυσάμενος τὸν Φαραὼ, κύριον καὶ ...ν τούτου οὐδέποτε προςεῖπεν ἑαυτὸν, ἀλλὰ τὸν ...ὸν Μωϋσῆν. Λέγει γὰρ, "Ἰδοὺ δίδωμί σε θεὸν ...αώ." **) Κύριον δὲ ὠνόμασε πολλαχοῦ τῶν ὑπ' ...οῦ χρησθέντων. Ἄιδεται δὲ τὰ τοιαῦτα, "Τάδε ...ει κύριος." ***) Καὶ ἐν ἀρχῇ, "Ἐλάλησε κύριος ...ὸς Μωϋσῆν λέγων, ἐγὼ κύριος, λάλησον Φαραὼ ...σιλεῖ Αἰγύπτου, ὅσα ἐγὼ λαλῶ πρὸς σέ." †) Καὶ ...ωϋσῆς πρὸς αὐτὸν, "Ὅταν ἐξέλθω τὴν πόλιν, ...τετάσω τὰς χεῖρας πρὸς κύριον, καὶ αἱ φωναὶ παύ-νται, καὶ ἡ χάλαζα, καὶ ὁ ὑετὸς οὐκ ἔσται· ἵνα ...ς, ὅτι κυρίου ἡ γῆ," οἱονεὶ πᾶσα ἡ σωματικὴ καὶ ...δης σύστασις, "καὶ σὺ," ὁ ἀγαλματοφορούμενος ...ς, "καὶ οἱ θεράποντές σου," οἱ κατὰ μέρος ...νφοροῦντες λογισμοί. "Ἐπίσταμαι γὰρ, ὅτι οὐ-...ω πεφόβησθε τὸν κύριον," ††) ἴσον τῷ, οὐ τὸν

---

*) Gen. 17, 1. — **) Exod. 7, 1. — ***) Exod. 7, 17.
†) Exod. 6, 29. — ††) Exod. 9, 29.

λεγόμενον ἄλλως, ἀλλὰ τὸν ὄντως ὄντα δεσπότ
582 Κύριος γὰρ γεννητὸς πρὸς ἀλήθειαν οὐδεὶς,
M. ἂν ἀπὸ περάτων ἐπὶ πέρατα εὐρύνας τὴν ἡγεμο
ἀνάψηται· μόνος δὲ ὁ ἀγέννητος, ἀψευδῶς ἡγεμ
οὗ τὴν ἀρχὴν ὁ δεδιὼς καὶ καταπεπληγμένος ἀ
ὠφελιμώτατον αἱρεῖται, νουθεσίας, τὸν δὲ ὀλίγ
ἐκδέχεται πάντως οἰκτρὸς ὄλεθρος. Οὐκοῦν κύ
ριος ἀφρόνων ἐπιδέδεικται, τὸν ἄρχοντος ἐπανατ
μενος οἰκεῖον φόβον, θεὸς δὲ βελτιουμένων γράφ
καθὼς καὶ νῦν, "Ἐγώ εἰμι θεὸς σὸς, ἐγὼ θεός
αὐξάνου καὶ πληθύνου." *) Τελείων δὲ ἀμφότε
κύριος ὁμοῦ καὶ θεός· ὡς ἐν δέκα λόγοις, "
κύριος ὁ θεός σου," **) καὶ ἑτέρωθι, "Κύρι
θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν." ***) Δικαιοῖ γὰρ
μὲν φαῦλον ὡς ὑπὸ κυρίου δεσπόζεσθαι, ἵν'
βούμενος καὶ στένων ἐπικρεμάμενον ἔχῃ τὸν δε
τικὸν φόβον· τὸν δὲ προκόπτοντα ὡς ὑπὸ θεοῦ
εργετεῖσθαι, ὅπως ταῖς εὐποιΐαις τελειότητος ἐφ
ται· τὸν δὲ τέλειον καὶ ἡγεμονεύεσθαι ὡς ὑπὸ
ρίου, καὶ εὐεργετεῖσθαι ὡς ὑπὸ θεοῦ. Διαμένει
οὗτος εἰςάπαν ἄτρεπτος· ἐκεῖνος δὲ πάντως
ἄνθρωπος θεοῦ. Δηλοῦται δὲ τοῦτο μάλιστ
ἐπὶ Μωϋσέως, "Αὕτη γὰρ," φησὶν, "ἡ εὐλογία
εὐλόγησε Μωϋσῆς, ἄνθρωπος θεοῦ." †) Ὦ πα
λης καὶ ἱεροπρεποῦς ἀντιδόσεως ἀξιωθεὶς, θε
προνοίας ἀντιδοῦναι ἑαυτόν! Ἀλλὰ μὴ νομίσῃς
αὐτὸν τρόπον ἄνθρωπόν τε γίνεσθαι καὶ ἄνθρω
πον θεοῦ· ἄνθρωπον μὲν γὰρ, θεοῦ ὡς κτῆμ
ἄνθρωπον δὲ θεοῦ, ὡς αὔχημα καὶ ὠφέλημα.
δὲ βούλει διανοίας κλῆρον τὸν θεὸν ἔχειν,
πρότερον γενοῦ κλῆρος ἀξιόχρεως αὐτοῦ· γενήσῃ
ἂν τοὺς χειροποιήτους καὶ ἑκουσίους ἅπαντας νόμο
ἐκφύγῃς.

---

*) Gen. 17, 1. 35 2. — **) Exod. 20, 2. — ***) Deu
4, 1. — †) Deut. 33, 1.

§. 4. Ἀλλὰ γὰρ οὐδ᾽ ἐκεῖνο προςῆκεν ἀγνοεῖν,
ι τὸ "ἐγώ εἰμι θεὸς σὸς"*) λέγεται καταχρηστι-
ῶς οὐ κυρίως. Τὸ γὰρ ὄν, ᾗ ὄν ἐστιν, οὐχὶ τῶν
ός τι· αὐτὸ γὰρ ἑαυτοῦ πλῆρες, καὶ αὐτὸ ἑαυτῷ
ν, καὶ πρὸ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως, καὶ με-
ὴν γένεσιν τοῦ παντὸς ἐν ὁμοίῳ. Ἄτρεπτον γὰρ
μετάβλητον, χρῇζον ἑτέρου τὸ παράπαν οὐδε-
ός, ὥςτε αὐτοῦ μὲν εἶναι τὰ πάντα, μηδενὸς δὲ
ίως αὐτό. Τῶν δὲ δυνάμεων, ἃς ἔτεινεν εἰς γέ-
ιν ἐπ᾽ εὐεργεσίᾳ τοῦ συσταθέντος, ἐνίας συμβέ-
ι λέγεσθαι ὡςανεὶ πρός τι, τὴν βασιλικήν, τὴν
γετικήν· βασιλεὺς γάρ τινος καὶ εὐεργέτης τινός,
ου πάντως βασιλευομένου καὶ εὐεργετουμένου.
ύτων συγγενής ἐστι καὶ ἡ ποιητικὴ δύναμις, ἡ
μένη θεός· διὰ γὰρ ταύτης τῆς δυνάμεως 1049
ε τὰ πάντα ὁ γεννήσας καὶ τεχνιτεύσας πατήρ, R.
ε τὸ "ἐγώ εἰμι θεὸς σὸς" ἴσον ἐστὶ τῷ "ἐγώ
ι ποιητὴς καὶ δημιουργός." Μεγίστη δὲ δωρεὰ
αὐτοῦ λαχεῖν ἀρχιτέκτονος, οὗ καὶ σύμπας ὁ κό-
ος ἔλαχε. Φαύλου μὲν γὰρ ψυχὴν οὐ διέπλασεν·
θρὸν γὰρ θεῷ κακία. Τὴν δὲ μέσην οὐ δι᾽ ἑαυ-
οῦ μόνου, κατὰ τὸν ἱερώτατον Μωϋσῆν, ἐπειδὴ
ροῦ τρόπον ἔμελλεν αὐτὴ δέξασθαι καλοῦ τε καὶ
σχροῦ διαφοράν. Διόπερ λέγεται, "Ποιήσωμεν
νθρωπον κατ᾽ εἰκόνα ἡμετέραν,"**) ἵν᾽ εἰ μὲν δέ-
ται φαῦλον τύπον, ἑτέρων φαίνηται δημιούργημα·
δὲ καλόν, τοῦ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν μόνων τε-
ίτου. Πάντως οὖν σπουδαῖος ἐκεῖνός ἐστιν, ᾧ
σιν, "Ἐγώ εἰμι θεὸς σός," ποιητοῦ μόνου λαχὼν
ευ συμπράξεως ἑτέρων. Ἅμα μέντοι καὶ τὸ πολ-
χοῦ κατασκευαζόμενον αὐτῷ δόγμα συνάγει, διδά-
ων, ὅτι μόνων ἀγαθῶν καὶ σοφῶν δημιουργός
τιν. Οὗτος δὲ πᾶς ὁ θίασος τὴν ἐκ τοῦ ἀφθόνου

---

*) Gen. 17, 1. — **) Gen. 1, 26.

κτῆσιν ἑαυτὸν ἑκὼν ἀφήρηται, ἀλλὰ καὶ τῶν σα
φίλων ὠλιγώρηκεν. Εὐέκται μὲν γὰρ καὶ σφριγώ
τες ἀθληταὶ, τὸ δοῦλον ἐπιτετειχικότες ψυχῇ
σῶμα· ὠχροὶ δὲ καὶ διεῤῥυηκότες καὶ κατεσκελετ
μένοι τρόπον τινὰ οἱ ἀπὸ παιδείας, ταῖς ψυχικ
δυνάμεσι καὶ τοὺς σωματικοὺς τόνους προςκεκληρ
κότες, καὶ εἰ δεῖ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν εἰς ἓν εἶδος
τῆς ψυχῆς ἀναλυθέντες καὶ ἀσώματοι διανοίᾳ
γονότες. Φθείρεται οὖν εἰκότως τὸ γεῶδες καὶ κα
κλίζεται, ὅταν ὅλος δι᾽ ὅλων ὁ νοῦς εὐαρεστεῖν πρ
ληται θεῷ· σπάνιον δὲ καὶ τὸ γένος, καὶ μόλις εὑ
σκόμενον, πλὴν οὐκ ἀδύνατον γενέσθαι. Δηλοῖ
τὸ χρησθὲν ἐπὶ τοῦ Ἐνὼχ λόγιον τόδε, "Εὐηρέστ
σε δὲ Ἐνὼχ τῷ θεῷ, καὶ οὐχ εὑρίσκετο." *) Π
γὰρ σκεψάμενός τις εὕρῃ τὸ ἀγαθὸν τοῦτο; Π
πελάγη διαβαλών; Τίνας νήσους, τίνας ἠπείρους
θών, παρὰ Βαρβάροις ἢ παρ᾽ Ἕλλησιν; Ἢ οὐ
καὶ μέχρι νῦν τῶν φιλοσοφίᾳ τετελεσμένων εἰσί τιν
οἳ λέγουσιν ἀνύπαρκτον εἶναι σοφίαν, ἐπειδὴ καὶ τ
σοφόν; Μηδένα γὰρ ἀπ᾽ ἀρχῆς ἀνθρώπων γενέσθ
ἄχρι τοῦ παρόντος βίου κατὰ τὸ παντελὲς ἀνυπαίτ
νομισθῆναι· καὶ γὰρ ἀδύνατον εἶναι, θνητῷ σώ-
ματι ἐνδεδεμένον εἰςάπαν εὐδαιμονῆσαι. Ταῦτα ἰ
584 εἰ μὲν ὀρθῶς λέγεται, σκεψόμεθα ἐν καιρῷ. Νι
M. δὲ ἀκολουθήσαντες τῷ λογίῳ, φήσομεν, ὅτι ἔστι μ
ὑπαρκτὸν πρᾶγμα, σοφία, ἔστι δὲ καὶ ὁ ἐραστὴς α
τῆς, σοφός. Ὑπάρχων δὲ ὅμως ἡμᾶς τοὺς φαύλο
διαλέληθεν· ἀγαθὸν γὰρ οὐ θέλει κακῷ συνέρχεσθ
Διὰ τοῦτο λέγεται, "Οὐχ εὑρίσκετο ὁ εὐαρεστήσ
τρόπος τῷ θεῷ," ὡς ἂν δήπου ὑπαρκτὸς μὲν ὤ
ἀποκρυπτόμενος δὲ, καὶ τὴν εἰς ταὐτὸ σύνοδον
μῶν ἀποδιδράσκων, ἐπειδὴ καὶ μετατεθῆναι λέγετ
τὸ δὲ ἔστι, μεταναστῆναι καὶ μετοικίαν στείλασθ
τὴν ἀπὸ θνητοῦ βίου πρὸς τὸν ἀθάνατον.

---

*) Gen. 5, 24.

§. 5. Οὗτοι μὲν δὴ τὴν ἔνθεον μανίαν μανέντες ἐξηγριώθησαν· ἕτεροι δ' εἰσὶν οἱ τῆς τιθασσοῦ καὶ ἡμέρου σοφίας ἑταῖροι. Τούτοις καὶ εὐσέβεια διαφερόντως ἀσκεῖται, καὶ τὰ ἀνθρώπεια οὐχ ὑπερορᾶται. Μάρτυρες δὲ οἱ χρησμοί, ἐν οἷς λέγεται τῷ Ἀβραὰμ ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ, "Εὐαρεστήσεις ἐνώπιον ἐμοῦ," *) τοῦτο δ' ἔστι, μὴ μόνῳ ἐμοί, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐμοῖς ἔργοις, παρ' ἐμοὶ κριτῇ, ὡς ἐφόρῳ καὶ ἐπισκόπῳ. Τιμῶν γὰρ γονεῖς, ἢ πένητας ἐλεῶν, ἢ φίλους εὐεργετῶν, ἢ πατρίδας ὑπερασπίζων, ἢ τῶν κοινῶν πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους δικαίων ἐπιμελούμενος, εὐαρεστεῖς μὲν πάντως τοῖς ὁρωμένοις, θεοῦ δὲ ἐνώπιον εὐαρεστεῖς. Ἀκοιμήτῳ γὰρ ὀφθαλμῷ βλέπει πάντα, καὶ τὰ σπουδαῖα χάριτι ἐξαιρέτῳ πρὸς ἑαυτὸν καλεῖ καὶ ἀποδέχεται. Τοιγάρτοι καὶ ὁ ἀσκητὴς εὐχόμενος τὸ αὐτὸν ἀποδηλώσει φάσκων, "Ὁ θεός, ᾧ εὐηρέστησαν οἱ πατέρες μου," **) καὶ προςτίθησιν, "ἐνώπιον αὐτοῦ," χάριν τοῦ γνῶναι τὴν πραγματικὴν διαφορὰν τοῦ "θεῷ εὐαρεστεῖν," πρὸς τό, "ἐνώπιον αὐτοῦ·" τὸ μὲν γὰρ ἀμφότερα παρέχει, τὸ δὲ θάτερον μόνον. Οὕτω καὶ Μωϋσῆς ἐν τοῖς προτρεπτικοῖς παραινεῖ λέγων, "Τὸ εὐάρεστον ποιήσεις ἐνώπιον κυρίου τοῦ θεοῦ σου," ***) οἷον, τοιαῦτα πράττε, ἃ γενήσεται ἀξία τοῦ φανῆναι θεῷ, καὶ ἅπερ ἰδὼν ἀποδέξεται· ταῦτα δὲ καὶ εἰς τοὺς ὁμοίους εἴωθε χωρεῖν. Ἐντεῦθεν ὁρμηθεὶς τήν τε σκηνὴν δυσὶ περιβόλων ὁρίοις συνύφαινε, μέσον ἀμφοῖν κάλυμμα θείς, ὅπως διακρίνηται τῶν εἴσω τὰ ἔξω. Καὶ τὴν νομοφυλακίδα ἱερὰν κιβωτὸν ἔνδοθεν καὶ ἔξωθεν ἐχρύσωσε.
Καὶ τῷ μεγάλῳ ἱερεῖ διττὰς ἀνέδωκε στολάς, τὴν 1051
μὲν λινῆν ἔνδον, τὴν δὲ ποικίλην ἔξω, μετὰ τοῦ P.
ποδήρους. Ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα σύμβολα

*) Gen. 17, 1. — **) Gen. 48, 15. — ***) Deut. 12, 28.

ψυχῆς ἐστι, καὶ τοῖς εἴσω πρὸς θεὸν ἁγνευούσης, ἐν τοῖς ἔξω πρὸς τὸν αἰσθητὸν κόσμον καὶ βίον καθαρευούσης. Εὐστόχως οὖν ἐκεῖνο πρὸς τὸν παλαιστὴν νικηφόρον ἐλέχθη, μέλλοντα τοῖς νικητηρίοις ἀναδεῖ-
585 σθαι στεφάνοις. Τὸ γὰρ ἐπ' αὐτῷ κήρυγμα
M. οὗτόν ἐστι, "Ἴσχυσας μετὰ θεοῦ καὶ μετὰ ἀνθρώπων δυνατῶς." *) Τὸ γὰρ καθ' ἑκατέραν τὴν εὐδοκιμῆσαι, καὶ τὴν πρὸς τὸ ἀγέννητον, καὶ τὴν πρὸς τὸ γεννώμενον, οὐ μικρᾶς ἐστι διανοίας, ἀλλ' εἰ δεῖ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν κόσμου καὶ θεοῦ μεθορίου. Συνόλως δὲ προσήκει τὸν ἀστεῖον ὀπαδὸν εἶναι θεοῦ· μέλει γὰρ τῷ πάντων ἡγεμόνι καὶ πατρὶ τοῦ γινομένου. Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ὅτι καὶ πρὸ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως ἱκανὸς ἦν αὐτὸς ἑαυτῷ, καὶ ὅτι μετὰ τὴν κόσμου γένεσιν ὁ αὐτὸς ἔμεινεν, οὐ μεταβαλών; Διὰ τί γοῦν ἐποίει τὰ μὴ ὄντα; Ὅτι ἀγαθὸς καὶ φιλόδωρος ἦν. Εἶτ' οὐκ ἐφεψόμεθα οἱ δοῦλοι τῷ δεσπότῃ, θαυμάζοντες μὲν τὸν αἴτιον ὑπερφυῶς, τῆς δὲ καθ' αὑτοὺς φύσεως μὴ ὑπερορῶντες;

§. 6. Εἰπὼν δὲ, "Εὐαρέστει ἐνώπιον ἐμοῦ," **) προσεπιλέγει, "Καὶ γίνου ἄμεμπτος," ἀκολουθίᾳ καὶ εἱρμῷ χρώμενος. Μᾶλλον μὲν οὖν ἐγχείρει τοῖς καλοῖς, ἵνα εὐαρεστῇς· εἰ δὲ μὴ, τῶν γε ἁμαρτημάτων ἀπέχου, ἵνα μὴ τυγχάνῃς μέμψεως. Ὁ μὲν γὰρ κατορθῶν ἐπαινετὸς, ὁ δὲ μὴ ἀδικῶν οὐ ψεκτός. Καὶ τὸ μὲν πρεσβυτικὸν ἆθλον κατορθοῦσι πρόκειται, τὸ εὐάρεστον, τὸ δεύτερον δὲ μὴ ἁμαρτάνουσι, τὸ ἄμεμπτον. Τάχα δὲ καὶ γενέσει τῇ θνητῇ τὸ μὴ διαμαρτάνειν, ἴσον καὶ τὸ αὐτὸ γράφεται τῷ κατορθοῦν. "Τίς γὰρ," ὡς ὁ Ἰὼβ φησι, "καθαρὸς ἀπὸ ῥύπου, καὶ ἂν μία ἡμέρα ἐστὶν ἡ ζωή; ***) Ἄπειρα μὲν γὰρ τὰ καταῤῥυπαίνοντα τὴν ψυχὴν, ἅπερ ἐκνίψασθαι

*) Gen. 32, 28. — **) Gen. 17, 1. — ***) Iob. 14, 4.

ιὶ ἀπολούσασθαι παντελῶς, οὐκ ἔνεστιν. Ἀπολείψονται γὰρ ἐξ ἀνάγκης παντὶ θνητῷ συγγενεῖς κῆρες, ἃς λωφῆσαι μὲν εἰκὸς, ἀναιρεθῆναι δ' εἰςάπαν ἀδύνατον. Δίκαιον οὖν, ἢ φρόνιμον, ἢ σώφρονα, 1052
ἢ συνόλως ἀγαθὸν τέλειον ἐν πεφυρμένῳ βίῳ ζητεῖ P.
μή; Στέργε, καὶ ἂν μὴ ἄδικον, ἢ μὴ ἄφρονα, ἢ μὴ ἀκόλαστον, ἢ μὴ δειλὸν, ἢ μὴ παντελῶς φαῦλον εὑρήσεις. Ἀγαπητὸν γὰρ αἱ τῶν κακιῶν ἀποφυγαὶ, τῶν δὲ ἀρετῶν ἡ παντελὴς κτῆσις ἀδύνατος ἀνθρώπῳ τῷ καθ' ἡμᾶς. Εὐλόγως οὖν ἔφη; "Γίνου ἄμεμπτος," *) μέγα πλεονέκτημα πρὸς εὐδαιμονίαν βίον ὑπολαβὼν εἶναι, τὸ ἀναμάρτητον καὶ ἀνυπαίτιον. Τῷ δὲ ᾑρημένῳ ζῆν τὸν τρόπον τοῦτον, καὶ κλῆρον κατὰ διαθήκας ἀπολείψειν ὁμολογεῖ, τὸν ἁρμόζοντα δοῦναι μὲν θεῷ, λαβεῖν δὲ σοφῷ. Φησὶ γὰρ, "Θήσω τὴν διαθήκην μου ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ ἀνὰ μέσον σοῦ." **) Διαθῆκαι δὲ ἐπ' ὠφελείᾳ γράφονται τῶν δωρεᾶς ἀξίων, ὥςτε σύμβολον εἶναι διαθήκην χάριτος· ἣν μέσην ἔθηκεν ὁ θεὸς ἑαυτοῦ τε ὀρέγοντος καὶ ἀνθρώπου λαμβάνοντος. Ὑπερβολὴ δὲ εὐεργεσίας τοῦτό ἐστι, μὴ εἶναι θεοῦ καὶ ψυχῆς μέσον, ὅτι μὴ τὴν παρθένον χάριτα. Τὸν δὲ περὶ διαθηκῶν σύμπαντα λόγον ἐν δυσὶν ἀναγέγραφα πράξεσι, καὶ ὑπὲρ τοῦ μὴ παλινῳδεῖν ἑκὼν ὑπερβαίνω, καὶ ἅμα μὴ βουλόμενος ἀπαρτᾶν τὸ συμφυὲς τῆς πραγματείας.

§. 7. Λέγεται δὲ ἑξῆς, "Ἔπεσεν Ἀβραὰμ ἐπὶ πρόσωπον." ***) Ἆρ' οὐκ ἔμελλεν ὑποσχέσεσι θείαις γνῶναί τε ἑαυτὸν καὶ τὴν τοῦ θνητοῦ γένους οὐθένειαν, καὶ πεσεῖν παρὰ τὸν ἑστῶτα, εἰς ἔνδειξιν τῆς ὑπολήψεως, ἣν περὶ ἑαυτοῦ τε ἔσχε καὶ θεοῦ; Ὅτι ὁ μὲν κατὰ τὰ αὐτὰ ἑστὼς κινεῖ τὴν σύμπασαν στάσιν, οὐ διὰ τῶν σκελῶν, — οὐ γὰρ ἀνθρωπό-

*) Gen. 17, 1. — **) Gen. 17, 2. — ***) Gen. 17. 3.

μορφος, — ἀλλὰ τὴν ἄτρεπτον καὶ ἀμετά
ἐμφαίνουσαν. Ὁ δὲ οὐδέποτε ἐν τῷ αὐτῷ ἑ
ἱδρυμένος ἄλλοτε ἀλλοίας δέχεται μεταβολὰ
ὑποσκελιζόμενος, ὁ δυστυχὴς — ὄλισθο
σύμπας ὁ βίος ἐστὶν αὐτῷ — μέγα πτῶμα
Ἀλλ' ὁ μὲν ἄκων ἀμαθὴς, ὁ δὲ ἑκὼν εὐάγωγ
χάριν καὶ ἐπὶ πρόσωπον πεσεῖν λέγεται, ἐπὶ τ
σθήσεις, ἐπὶ τὸν λόγον, ἐπὶ τὸν νοῦν· μονον
ῶν καὶ κεκραγὼς, ὅτι πέπτωκε μὲν αἴσθησις
τῆς ἀδυνατοῦσα αἰσθάνεσθαι, εἰ μὴ προμηθ
σωτῆρος ἀνεγερθείη πρὸς τὴν τῶν ὑποκειμένα
μάτων ἀντίληψιν. Πέπτωκε δὲ καὶ ὁ λόγος,
μηνεῦσαί τι τῶν ὄντων ἀδυνατῶν, εἰ μὴ δι
τὸ στόμα καὶ τὴν γλῶτταν ἀρθρώσας, ὁ τὸ
τήριον ὄργανον κατεσκευακὼς καὶ ἁρμοσάμενος
ξει τοὺς φθόγγους μουσικῶς. Πέπτωκε δὲ καὶ
σιλεὺς νοῦς, τὰς καταλήψεις ἀφῃρημένος, εἰ μ
λιν αὐτὸν ἐγείρας ὁ ζωοπλάστης ἱδρύσαιτο, ἱ
ομματώσας ὀξυδερκέσι κόραις ἀγάγοι πρὸς τ
ἀσωμάτων θέαν πραγμάτων.

587 §. 8. Ἀγάμενος οὖν τὸν αὐτὸν ἀποδιδρά
M. τρόπον, καὶ ἑκούσιον πτῶμα πίπτοντα, διὰ
μολογίαν ἣν ὡμολόγησε περὶ τοῦ Ὄντος, ὅτ
ἀλήθειαν ἑστὼς ἓν ἦν ἄρα, τῶν μετ' αὐτὸ
καὶ μεταβολὰς παντοίων ἐνδεχομένων, ἐνηχεῖ
λόγου μεταδίδωσι, φάσκων, "Καὶ ἐγὼ, ἰδοὺ
θήκη μου μετὰ σοῦ." *) Τοῦτο δὲ τοιοῦτον ὑπο
νοῦν· εἴδη μὲν διαθήκης ἐστὶ πάμπολλα, χ
καὶ δωρεὰς τοῖς ἀξίοις ἀπονέμοντα· τὸ δὲ ἀνω
γένος διαθηκῶν, αὐτὸς ἐγώ εἰμι. Δείξας γὰρ
τὸν, ὡς ἐνῆν δειχθῆναι τὸν ἄδεικτον, διὰ τ
ναι, "Καὶ ἐγὼ," ἐπιλέγει, "ἰδοὺ ἡ διαθήκη
ἡ πασῶν χαρίτων ἀρχή τε καὶ πηγὴ, αὐτός εἰμ

---

*) Gen. 17, 4 sq.

Τοῖς μὲν γὰρ δι' ἑτέρων τὰς εὐεργεσίας εἴωθε προ-
τείνειν ὁ θεός· γῆς, ὕδατος, ἀέρος, ἡλίου, σελήνης,
οὐρανοῦ, δυνάμεων ἄλλων ἀσωμάτων· τοῖς δὲ δι'
ἑαυτοῦ μόνου, κλῆρον ἀποφήνας τῶν λαμβανόντων
ἑαυτόν, οὓς εὐθέως καὶ προςρήσεως ἑτέρας ἠξίωσε.
Λέγεται γὰρ ὅτι "Οὐ κληθήσεται τὸ ὄνομά σου
Ἀβράμ, ἀλλ' ἔσται τὸ ὄνομά σου Ἀβραάμ." Ἔνιοι
μὲν οὖν τῶν φιλαπεχθημόνων, καὶ μώμους ἀεὶ τοῖς
ἀμώμοις προςάπτειν ἐθελόντων, οὐ σώμασι μᾶλλον
ἢ πράγμασι, καὶ πόλεμον ἀκήρυκτον πολεμούντων
τοῖς ἱεροῖς, πάνθ' ὅσα μὴ τὸ εὐπρεπὲς ἐν λόγῳ δια-
σώζειν δοκεῖ, σύμβολα φύσεως τῆς ἀεὶ κρύπτεσθαι
φιλούσης ὑπάρχοντα, μετὰ ἀκριβοῦς ἐρεύνης φαυλί-
ζοντες, ἐπὶ διαβολῇ προφέρουσι, διαφερόντως δὲ
τὰς τῶν ὀνομάτων μεταθέσεις. Καὶ πρώην ἤκουσα
χλευάζοντος καὶ κατακερτομοῦντος ἀνδρὸς ἀθέου
καὶ ἀσεβοῦς, ὃς ἐτόλμα λέγειν, "Μεγάλαι δὴ καὶ
ὑπερβάλλουσαι δωρεαί, ἅς φησι Μωϋσῆς τὸν ἡγεμόνα
τῶν ὅλων ὀρέγειν, στοιχείου προςθήκῃ, τοῦ ἑνὸς Ἄλ-
φα, στοιχείῳ περιττεύει, καὶ πάλιν ἑτέρᾳ προςθεὶς 1054
τὸ Ῥῶ, θαυμαστὴν ἡλίκην ἔδοξεν εὐεργεσίαν παρε- P.
σχῆσθαι. Τὴν δὲ Ἀβράμ γυναῖκα, Σάραν, Σάῤῥαν
ὠνόμασε, δὶς τὸ Ῥῶ παραλαβών," καὶ ὅσα ὁμοιό-
τροπα συνείρων ἀπνευστὶ καὶ ἐπισαρκάζων ἅμα διεξ-
ῄει. Τῆς μὲν φρενοβλαβείας οὖν οὐκ εἰς μακρὰν
ἔδωκε τὴν ἁρμόζουσαν δίκην· ἀπὸ γὰρ μικρᾶς καὶ
τῆς τυχούσης προφάσεως ἐπ' ἀγχόνην ᾖξεν, ἵν' ὁ
μιαρὸς καὶ δυςκάθαρτος μηδὲ καθαρῷ θανάτῳ τε-
λευτήσῃ.

§. 9. Δικαίως δ' ἂν ἡμεῖς ὑπὲρ τοῦ μὴ καὶ
ἕτερον τοῖς αὐτοῖς ἁλῶναι τὰς ὑπονοίας ἐκκόψαι-
μεν, φυσιολογοῦντες καὶ ἀποδεικνύντες τὰ λεγόμενα
ταῦτα, τὰ πάσης ἐπάξια σπουδῆς. Οὐ γράμματα
ἄφωνα ἢ φωνήεντα, ἢ συνόλως ῥήματα καὶ ὀνόμα-
τα χαρίζεται ὁ θεός· ὁπότε καὶ γεννήσας φυτά τε
καὶ ζῶα, ἐκάλεσεν ὡς πρὸς ἡγεμόνα τὸν ἄνθρω-

πον, ὃς ἐκ πάντων δι' ἐπιστήμην ἐχώρισεν, ἵν' στοις τὰ οἰκεῖα ὀνόματα θῆται. "Πάντα γ φησὶν, "ὃ ἂν ἐκάλεσεν ὁ Ἀδὰμ, τοῦτο ὄνομα κληθέντος ἦν." *) Εἶθ' ὅπου οὐδὲ τὰς ὁλοκλή θέσεις τῶν ὀνομάτων ὁ θεὸς ἠξίωσεν ἐπιφημ ἐπιτρέψας ἀνδρὶ σοφῷ, τῷ γένους ἀνθρώπων ἀ γέτῃ, τὸ ἔργον, ὑπονοεῖν ἄξιον, ὅτι μέρη τῶν μάτων ἢ συλλαβὰς ἢ γράμματα, οὐ φωνήεντα νον, ἀλλὰ καὶ ἄφωνα, αὐτὸς προςετίθει καὶ μεθ μοζε, καὶ ταῦτ' ἐπὶ προφάσει δωρεᾶς καὶ ὑπερ λούσης εὐεργεσίας; Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν. Ἀλλὰ τὰ αὖτα χαρακτῆρες δυνάμεών εἰσι, βραχεῖς μεγά αἰσθητοὶ νοητῶν, φανεροὶ ἀδήλων· αἱ δὲ δυνά ἐν δόγμασιν ἀρίστοις, ἐν ἀψευδέσι καὶ καθα ὑπολήψεσιν, ἐν ψυχαῖς βελτίοσιν ἐξετάζονται. δὲ ἔλεγχον λαμβάνειν εὐμαρὲς, τὴν ἀρχὴν ποι μένοις ἀπὸ τοῦ νυνὶ μετονομασθέντος. Ἄβραμ ἑρμηνεύεται μετέωρος πατὴρ, Ἀβραὰμ δὲ πα ἐκλεκτὸς ἠχοῦς. Ἧι δὲ διαφέρει ταῦτ' ἀλλήλων, σόμεθα σαφέστερον, ἐπειδὰν τὸ δηλούμενον ἑκατέρου πρότερον ἀναγνῶμεν. Μετέωρον τοι ἀλληγοροῦντές φαμεν, τὸν ἀπὸ γῆς ἑαυτὸν εἰς ὕ αἴροντα, καὶ ἐπισκοποῦντα τὰ μετάρσια, μετεωρο λον τε καὶ μετεωρολογικόν· ἐρευνῶντα τί ἡλίου γεθος, τίνες αὐτοῦ φοραὶ, πῶς τὰς ἐτησίους ὥρα διανέμει προσιὼν καὶ ἐξαναχωρῶν πάλιν, ἰσοτα ταῖς ἀνακυκλήσεσι· καὶ σελήνης περὶ φωτισμ σχηματισμῶν, μειώσεως, αὐξήσεως, καὶ τῶν ἄλ ἀστέρων κινήσεως, ἀπλανοῦς τε καὶ πεπλανημέ Ἡ γὰρ τούτων ἐξέτασις οὐκ ἀφυοῦς καὶ ἀγόνου χῆς ἐστιν, ἀλλ' ἐν τοῖς μάλιστα εὐφυοῦς, καὶ δ μένης ὁλόκληρα καὶ τέλεια γεννᾶν ἔγγονα. Διὸ τὸν μετεωρολογικὸν "Πατέρα" εἶπεν, ὅτι οὐκ ἄγ σοφίας.

---

*) Gen. 2, 19.

§. 10. Τὰ μὲν οὖν τοῦ Ἀβρὰμ σύμβολα οὕτως
ἀκριβοῦται· τὰ δὲ τοῦ Ἀβραάμ, ὡς ὑποδείξομεν.
Ἔστι δὲ τρία, πατήρ, καὶ ἐκλεκτός, καὶ ἠχοῦς. Φα-
μὲν δὲ τὴν μὲν ἠχὼ τὸν προφορικὸν εἶναι λόγον·
ἦχος γὰρ ζώου ἠχεῖον ὄργανόν ἐστι τὸ φωνητήριον.
Τούτου δὲ πατέρα τὸν νοῦν· ἀπὸ γὰρ διανοίας, ὥς-
περ ἀπὸ πηγῆς, φέρεται τὸ τοῦ λόγου νᾶμα. Ἐκ-
λεκτὸν δὲ τὸν τοῦ σοφοῦ· ὅ τι γὰρ ἄριστον, ἐν
τούτῳ. Κατὰ μὲν οὖν τοὺς προτέρους χαρακτῆρας
ὁ φιλομαθὴς καὶ μετεωρολέσχης ἐσκιαγραφεῖτο, κα-
τὰ δὲ τοὺς ἀρτίως ὑποτυπωθέντας ὁ φιλόσοφος,
μᾶλλον δὲ ὁ σοφὸς ἐδηλοῦτο. Μηκέτ' οὖν ὀνομά-
των ἀλλαγὴν ὑπολάβῃς χαρίζεσθαι τὸ θεῖον, ἀλλὰ
διὰ συμβόλων ἠθῶν ἐπανόρθωσιν. Τὸν γὰρ πρα-
γματευόμενον τὰ περὶ φύσεως οὐρανοῦ πρότερον, ὃν
μαθηματικὸν ἔνιοι προσαγορεύουσιν, ἐπὶ τὴν μετου-
σίαν καλέσας ἀρετῆς, σοφὸν καὶ ἀπέδειξε καὶ ὠνό-
μασεν· ἐπιφημίσας τὸν μεταχαραχθέντα τρόπον, ὡς
μὲν Ἑβραῖοι εἴποιεν ἄν, Ἀβραάμ, ὡς δ' ἂν Ἕλλη-
νες, πατέρα ἐκλεκτὸν ἠχοῦς. Τίνος γάρ, φησίν,
ἕνεκα χορείας καὶ περιόδους ἀστέρων ἐρευνᾷς, καὶ
τοσοῦτον ἀπὸ γῆς ἄνω πρὸς αἰθέρα πεπήδηκας;
Ἆρ' ἵνα αὐτὸ μόνον τὰ ἐκεῖ περιεργάσῃ; Καὶ τίς ἐκ
τῆς τοσαύτης περιεργίας γένοιτ' ἂν ὠφέλεια; Τίς κα-
θαίρεσις ἡδονῆς; Τίς ἐπιθυμίας ἀνατροπή; Τίς λύ-
πης ἢ φόβου κατάλυσις; Ποία παθῶν, ἃ κλονεῖ καὶ
συγχεῖ τὴν ψυχήν, ἐκτομή; Καθάπερ γὰρ δένδρων
οὐδὲν ὄφελος, εἰ μὴ καρπῶν οἰστικὰ γένοιτο, τὸν αὐ-
τὸν δὲ τρόπον οὐδὲν φυσιολογίας, εἰ μὴ μέλλοι κτῆ-
σιν ἀρετῆς ἐνεγκεῖν· ὁ γὰρ καρπὸς αὐτῆς οὗτός ἐστι.
Διὸ καὶ τῶν πάλαι τινὲς ἀγρῷ τὸν κατὰ φιλοσο-
φίαν ἀπεικάσαντες λόγον, φυτοῖς μὲν ἐξωμοίωσαν
τὸ φυσικὸν μέρος· αἱμασιαῖς δὲ καὶ περιβόλοις 1065
τὸ λογικόν, καρπῷ δὲ τὸ ἠθικὸν ἀπολαβόντες καὶ P.
τὰ ἐν κύκλῳ τείχη, φυλακῆς ἕνεκα τοῦ καρποῦ, κα-
τασκευάσθαι πρὸς τῶν ἐχόντων, καὶ τὰ φυτὰ δεδη-

μιουργῆσθαι γενέσεως καρποῦ χάριν. Οὕτως οἱ
ἔφασαν, καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ δεῖν τήν τε φυσικὴν
λογικὴν πραγματείαν ἐπὶ τὴν ἠθικὴν ἀναφέρεσθ
ᾗ βελτιοῦται τὸ ἦθος, κτήσεως ὁμοῦ καὶ χρή
ἀρετῆς ἐφιέμενον. Τοιαῦτα ἐδιδάχθημεν περὶ
λόγῳ μὲν μετονομασθέντος, ἔργῳ δὲ μεταβαλ
ἀπὸ φυσιολογίας πρὸς τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν,
μεταναστάντος ἀπὸ τῆς περὶ τὸν κόσμον θεω
πρὸς τὴν τοῦ πεποιηκότος ἐπιστήμην· ἐξ ἧς εὐ
βειαν, κτημάτων τὸ κάλλιστον, ἐκτήσατο.

§. 11. Τὰ δὲ περὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Σά
νῦν ἐροῦμεν· καὶ γὰρ αὐτὴ μετονομάζεται εἰς Σ
ῥαν κατὰ τὴν τοῦ ἑνὸς στοιχείου πρόςθεσιν
Ῥῶ. Τὰ μὲν οὖν ὀνόματα ταῦτα, τὰ δὲ τ
590 νοντα μηνυτέον. Ἑρμηνεύεται Σάρα μὲν ἀρχή
M. Σάῤῥα δὲ ἄρχουσα. Τὸ μὲν οὖν πρότερον εἴδ
σύμβολον ἀρετῆς ἐστι, τὸ δὲ ὕστερον γενικῆς. Ὅ
δὲ γένος εἴδους διαφέρει κατὰ τὸ ἔλαττον, τοσοῦ
τὸ δεύτερον ὄνομα τοῦ προτέρου· τὸ μὲν γὰρ εἶδ
καὶ βραχὺ καὶ φθαρτὸν, τὸ δὲ γένος πολύ τε
καὶ ἄφθαρτον. Βούλεται δὲ ὁ θεὸς ἀντὶ μικρ
καὶ φθαρτῶν μεγάλα καὶ ἀθάνατα χαρίζεσθαι, κα
ἐμπρεπὲς αὐτῷ τὸ ἔργον. Ἡ μὲν ἐν τῷ σπουδα
φρόνησις αὐτοῦ μόνου ἐστὶν ἀρχὴ, καὶ οὐκ ἂν
μάρτοι ὁ ἔχων, εἰ λέγει, ἀρχή μου ἐστὶν ἡ ἐν ἐμ
φρόνησις. Ἡ δὲ ταύτην τυπώσασα, ἡ γενικὴ φρ
νησις, οὐκ ἔτι τοῦ δεῖνός ἐστιν ἀρχὴ, ἀλλ' α
τοῦτο ἀρχή. Τοιγαροῦν ἐκείνη μὲν ἡ ἐν εἴδει
ἔχοντι συμφθαρήσεται, ἡ δὲ σφραγῖδος τρόπον
τὴν τυπώσασα, παντὸς ἀπηλλαγμένη θνητοῦ, δια
τελέσει πρὸς αἰῶνα ἄφθαρτος. Οὕτω καὶ τῶν τεχν
αἱ μὲν ἐν εἴδει συναπόλλυνται τοῖς κτησαμένοις, γε
μέτραις, γραμματικοῖς, μουσικοῖς· αἱ δὲ γενικαὶ μέ
νουσιν ἀνώλεθροι. Προςυπογράφει δὲ ἀναδιδάσκει
ἐν τῷ αὐτῷ, ὅτι καὶ πᾶσα ἀρετὴ βασιλίς ἐστι κα

ευουσα καὶ ἡγεμονεύουσα τῶν κατὰ τὸν βίον πραγμάτων.

§. 12. Ἀλλὰ καὶ τὸν Ἰακὼβ μετονομάζεσθαι συμβέβηκεν εἰς τὸν Ἰσραήλ· οὐκ ἄπο σκοποῦ. Διὰ τί; Ὅτι ὁ μὲν Ἰακὼβ πτερνιστής, ὁ δὲ Ἰσραὴλ ὁρῶν θεὸν καλεῖται. Πτερνιστοῦ μὲν οὖν ἔργον ἀ- 1057 P.
ῦντος ἀρετήν, τὰς βάσεις τοῦ πάθους αἷς ἐφίδρυται, καὶ εἴ τι ὀχυρὸν ἱδρυμένον ἐν αὐταῖς, κινεῖν καὶ σαλεύειν καὶ ἀνατρέπειν. Ταῦτα δὲ οὐ ἄγα ἀγωνίας ἀπονητὶ φιλεῖ γίνεσθαι· ἀλλ᾽ ἐπειδὰν τοὺς φρονήσεως ἄθλους διαθλῶν γυμνάζηταί τε τῆς ψυχῆς γυμνάσματα καὶ πρὸς τοὺς ἀντιπάλους καὶ τραχηλίζοντας αὐτὴν λογισμοὺς παλαίῃ. Τοῦ δὲ τὸν θεὸν ὁρῶντος, τὸ μὴ ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος ἀστεφάνωτον ἐξελθεῖν, ἀλλὰ τὰ ἐπὶ τῇ νίκῃ βραβεῖα ἄρασθαι. Τίς δ᾽ ἂν εὐανθέστερος καὶ ἐπιτηδειότερος πλέκοιτο νικηφόρῳ ψυχῇ στέφανος, ἢ δι᾽ οὗ τὸν Ὄντα δυνήσεται θεωρεῖν ὀξυδερκῶς; Καλόν γε ἀσκητικῇ ψυχῇ πρόκειται τὸ ἆθλον, ἐνομματωθῆναι πρὸς τὴν τοῦ μόνου θέας ἀξίου τηλαυγῆ κατανόησιν.

§. 13. Ἄξιον δὲ ἀπορῆσαι, διὰ τί ὁ μὲν Ἀβραὰμ, ἀφ᾽ οὗ μετωνομάσθη, τῆς αὐτῆς προσρήσεως ἀξιοῦται, μηκέτι καλούμενος ὀνόματι τῷ προτέρῳ· ὁ δὲ Ἰακὼβ προσρηθεὶς Ἰσραὴλ, οὐδὲν ἧττον αὖθις καὶ πάλιν Ἰακὼβ ἐπὶ πλεῖον ὀνομάζεται. Λεκτέον οὖν, ὅτι καὶ ταῦτα χαρακτῆρές εἰσιν, οἷς ἡ διδακτὴ τῆς ἀσκητικῆς ἀρετῆς διαφέρει. Ὁ μὲν γὰρ διδασκαλίᾳ βελτιωθεὶς, εὐμοίρου λαχὼν φύσεως, ἣ περιποιεῖ τὸ ἄληστον αὐτῷ διὰ συνεργοῦ μνήμης, μόνῃ χρῆται· ἃ ἔμαθεν ἀπρὶξ ἐπειλημμένος καὶ βεβαίως περιεχόμενος. Ὁ δὲ ἀσκητὴς, ἐπειδὰν γυμνάσηται συντόνως, διαπνεῖ πάλιν καὶ ὑπανίεται, συλλεγόμενος καὶ ἀνακτώμενος τὴν ἐκ τοῦ πονεῖν τετρυμμένην δύναμιν, καθάπερ καὶ οἱ τὰ σώματα ἀλειφόμενοι· καὶ γὰρ οὗτοι περὶ τὴν ἄσκησιν καμόντες, ὡς μὴ κατὰ

ἵνα τὸ οἰκεῖον πάθος τῷ γεννητῷ μεταβάλῃ, ἀ
τελειωθῇ, καμὼν πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἐπάνεισι
Τλητικώτερος μὲν γὰρ οὗτος, εὐτυχέστερος δὲ
νος. Ὁ μὲν γὰρ χρῆται διδασκάλῳ ἑτέρῳ· ὁ
ἐξ ἑαυτοῦ ζητεῖ τε καὶ σκέπτεται καὶ πολυπραγ
μετὰ σπουδῆς ἐρευνῶν τὰ φύσεως, ἀδιαστάτῳ
μενος καὶ συνεχεῖ πόνῳ. Διὰ τοῦτο τὸν μὲν
ὰμ, ἐπειδὴ μένειν ἔμελλεν ἐν ὁμοίῳ, μετωνόμα
ἄτρεπτος θεός, ἵν' ὑπὸ τοῦ ἑστῶτος καὶ κα
αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχοντος, τὸ μέλλον στήσ
παγίως ἱδρυθῇ· τὸν δὲ Ἰακὼβ, ἄγγελος, ὑπη
τοῦ θεοῦ λόγος, ἵν' ὁμολογηθῇ, μηδὲν εἶνα
μετὰ τὸ ὄν, ἀκλινοῦς καὶ ἀῤῥεποῦς αἴτιον βεβ
τος, ἀλλ' ἁρμονίας τῆς ὡς ἐν ὀργάνῳ μουσικ
ριεχούσης ἐπιτάσεις καὶ ἀνέσεις φθόγγων πρὸ
τοῦ μέλους ἔντεχνον κρᾶσιν.

§. 14. Ἀλλὰ τριῶν ὄντων τοῦ γένους ἀ
τῶν, οἱ μὲν ἄκροι μετωνομάσθησαν, Ἀβρα
καὶ Ἰακὼβ, ὁ δὲ μέσος Ἰσαὰκ τῆς αὐτῆς
εἰςαεὶ προςρήσεως. Διὰ τί; Ὅτι ἡ μὲν διδακ
ρετὴ καὶ ἀσκητικὴ δέχονται τὰ πρὸς βελτί
ἐφίεται γὰρ δὴ ὁ μὲν διδασκόμενος ἐπιστήμ
ἀγνοεῖ, ὁ δὲ ἀσκήσει χρώμενος στεφάνων, κα

ς βασιλέως ἐπικληθείς. Ὃν δὲ λόγον ἔχει καὶ τα μηνυτέον. Ἰωσὴφ ἑρμηνεύεται πρόςθεμα· θήκη δ᾽ ἐστὶ τῶν φύσει τὰ θέσει· χρυσὸς, ἄρ- ς, κτήματα, πρόσοδοι, οἰκετῶν θεραπεῖαι, κει- ων καὶ ἐπίπλων καὶ τῆς ἄλλης περιουσίας ἄφθο- αι, τῶν ἡδονῆς ποιητικῶν ἀμήχανοι τὸ πλῆ- παρασκευαί. Ὧν τὸν ποριστὴν καὶ ἐπιμελητὴν ὴφ ὀνόματι εὐθυβόλῳ καλεῖσθαι συμβέβηκε πρός- α, ἐπεὶ τῶν ἔξωθεν ἐπεισοδιαζομένων καὶ προς- μένων τοῖς κατὰ φύσιν προστασίαν ἀνῆπται. ρτυροῦσι δὲ οἱ χρησμοὶ, δηλοῦντες ὅτι τὰς τρο- τῆς σωματικῆς χώρας ἁπάσης, Αἰγύπτου, θη- ισάμενος, ἐσιτάρχει.

§. 15. Τοιοῦτος μέν τις ὁ Ἰωσὴφ ἐκ τῶν γνω- μάτων γνωρίζεται. Ὁ δὲ Ψονθομφανὴχ ποῖός , θεασώμεθα. Ἑρμηνεύεται οὖν, ἐν ἀποκρίσει α κρῖνον. Οἴεται γὰρ πᾶς ἄφρων τὸν πο- 105
ήματον καὶ περιῤῥεόμενον ταῖς ἐκτὸς οὐσίαις, P.
ς εἶναι καὶ εὐλόγιστον, ἱκανὸν μὲν πρὸς ἃ ἂν ηταί τις ἀποκρίνασθαι, ἱκανὸν δὲ καὶ δι᾽ ἑαυ- οῦ γνώμας εἰςηγήσασθαι συμφερούσας. Καὶ συνό- ως τὸ φρόνιμον ἐν τῷ τυχηρῷ τίθεται, δέον ἔμπα- ν τὸ τυχηρὸν ἐν τῷ φρονίμῳ· ἄξιον γὰρ τὸ ἄστα- ον ὑπὸ τοῦ ἑστῶτος ἡνιοχεῖσθαι. Καὶ μὴν τὸν δελφὸν αὐτοῦ τὸν ὁμογάστριον ὁ μὲν πατὴρ Βεν- ιαμὶν,*) ἡ δὲ μήτηρ υἱὸν ὀδύνης προςαγορεύει· οικώτατα. Μεταληφθεὶς γὰρ ὁ Βενιαμὶν ἐστιν ὸς ἡμερῶν· ἡμέρα δὲ τῷ ἀφ᾽ ἡλίου αἰσθητῷ φωτὶ ταλάμπεται, τούτῳ δὲ τὴν κενὴν δόξαν ἐξομοιοῦ- ν. Ἔχει γάρ τινα λαμπρότητα αἰσθητὴν ἐν τοῖς αρὰ τῶν πολλῶν καὶ ἀγελαίων ἐπαίνοις, ἐν τοῖς ιαφομένοις ψηφίσμασιν, ἐν ταῖς ἀνδριάντων καὶ εἰ- όνων ἀναθέσεσιν, ἐν πορφύραις καὶ στεφάνοις χρυ-

---

*) Gen. 35, 18.

σοῖς, ἐν ἅρμασι καὶ τεθρίπποις καὶ παραπομπαῖς ὄ
Ὁ τούτων οὖν ζηλωτὴς εἰκότως υἱὸς ἡμερῶν
593 σθητοῦ φέγγους καὶ τῆς περὶ τὴν κενὴν δόξαν
M. πρότητος, ὠνομάσθη. Τοῦτο ὁ πρεσβύτερος λόγ
πατὴρ ὄντως εὔθυβολον καὶ κύριον ὄνομα ατ
θεται, ἡ δὲ παθοῦσα ψυχὴ τὸ ᾧ πέπονθεν ἀ
τον· ὀδύνης γὰρ υἱὸν καλεῖ. Διὰ τί; Ὅτι
ταῖς κεναῖς φερόμενοι δόξαις ὑπολαμβάνοντα
εὐδαιμονεῖν, πρὸς ἀλήθειαν δὲ κακοδαιμονοῦσι.
γὰρ ἀντιπνέοντα πολλά, βασκανία, φθόνοι, συ
ἔριδες, φιλονεικίαι ἀκατάλλακτοι μέχρις θαν
δυςμένειαι παισὶ παίδων κατὰ διαδοχὰς παραδι
ναι, κλῆρος οὐ κτητός. Ἀναγκαίως οὖν ὁ θε
δμων ἐν αὐταῖς ὠδῖσιν ἀποθνήσκουσαν, ἣν
κενοδοξίαν παρέστησεν. „Ἀπέθανε γάρ,"
„Ῥαχὴλ δυςτοκήσασα," *) ἐπειδὴ τῷ ὄντι
ἐστι θάνατος δόξης αἰσθητῆς καὶ κενῆς σπο
καὶ γέννησις.

§. 16. Τί δὲ οἱ τοῦ Ἰωσὴφ παῖδες Ἐφρα
καὶ Μανασσῆς; Οὐ πάνυ φυσικῶς ἐξωμοιοῦντο
τοῖς πρεσβυτάτοις υἱοῖς τοῦ Ἰακώβ, Ῥουβὶμ
Συμεών; Λέγει γάρ, „Οἱ δύο υἱοί σου, οἱ γεν
ἐν Αἰγύπτῳ, πρὸ τοῦ με ἐλθεῖν εἰς Αἴγυπτον
εἰσιν. Ἐφραΐμ καὶ Μανασσῆς ὡς Ῥουβὶν καὶ Σ
μεὼν ἔσονταί μοι." **) Τίνα οὖν τρόπον οἱ
τοῖς δυσὶν ἐφαρμόζονται, θεασώμεθα. Ῥουβὶ
σύμβολον εὐφυΐας ἐστίν· ἑρμηνεύεται γὰρ ὁρῶν
ἐπειδὴ πᾶς ὁ εὐθιξίᾳ καὶ εὐφυΐᾳ χρώμενος, ὁρα
Ἐφραΐμ δέ, ὡς πολλάκις εἴπομεν ἐν ἑτέροις, μν
μεταληφθεὶς γάρ ἐστι καρποφορία, καρπὸς δὲ
ἄριστος ἡ μνήμη· συγγενὲς δὲ οὐδὲν ἕτερον
τῷ ἑτέρῳ, ὡς εὐφυεῖ τὸ μεμνῆσθαι. Πάλιν

*) Gen. 35, 16 sqq. — **) Gen. 48, 5.

Σῷ δ' ἐκ λήθης ἔξω προιόντι συμβαίνει
ἀναγκαῖον ἀναμιμνήσκεσθαι· μαθήσεως δὲ
τις οἰκεῖον. Πολλάκις γὰρ τοῦ μανθάνοντος
τὰ θεωρήματα, μὴ δυναμένου δι' ἀσθένειαν
, καὶ πάλιν ἐξ ἀρχῆς ὑπαναπλεῖ. Τὸ μὲν οὖν
ὀῤῥοῆς πάθος ὀνομάζεται λήθη, τὸ δὲ τῆς
ίας, ἀνάμνησις. Ἆρ' οὐ προςφυῶς εὐφυΐᾳ μὲν
η, μαθήσει δὲ ἀνάμνησις ἐφαρμόζεται; Καὶ
λόγον ἔχει Συμεὼν πρὸς Ῥουβὴν, τὸ δ' ἐστὶ
ς πρὸς φύσιν, τοῦτον ἔχει λόγον Μανασσῆς
φραῒμ, τὸ δ' ἔστι πρὸς μνήμην ἀνάμνησις.
τὸ εὐφυὲς ἄμεινον τοῦ μανθάνοντος, — τὸ
ὶρ ἔοικεν ὁράσει, τὸ δὲ ἀκοῇ, ἀκοὴ δὲ ὁράσεως
ερα φέρεται, οὕτω τὸ μνημονικὸν τοῦ ἀναμι-
ιένου πανταχοῦ κρεῖττον· ὅτι τὸ μὲν λήθῃ
ι, τὸ δὲ ἀμιγὲς καὶ ἄκρατον ἐξ ἀρχῆς ἄχρι
διαμένει.

7. Καὶ μὴν τόν γε τοῦ ἀρχιπροφήτου πεν-
τοτὲ μὲν Ἰοθὸρ, τοτὲ δὲ Ῥαγουὴλ οἱ χρησμοὶ
ν. Ἰοθὸρ μὲν, ὅταν τῦφος εὐημερῇ· μετα-
γάρ ἐστι περισσός· περιττὸν δὲ ἀψευδεῖ βίῳ
γέλωτα μὲν τὰ ἴσα καὶ ἀναγκαῖα τῷ βίῳ τι-
, τὰ δὲ πλεονεξίας ἄνισα σεμνύνων. Οὗτος

ταρας ἀπὸ τῶν σχημάτων, ἃ δὴ τυφλὸς ἐκαχει
χεῖν, ἀναζητήσας τὴν θείαν ἀγέλην, μέρος οἰ
πτὸν αὐτῆς γίνεται· θαυμάσας τῆς φύσεως τὸ
λάρχην, καὶ τῆς ἐπιστασίας ἀγάμενος, ᾗ χρῆτα
τὴν τῶν ἑαυτοῦ θρεμμάτων ἐπιμέλειαν· ἑρμη
γὰρ Ῥαγουὴλ, ποιμασία θεοῦ.*)

§. 18. Τὸ μὲν κεφάλαιον εἴρηται, τὰς
στεὶς ὑφηγήσεται. Πρῶτον μὲν θεραπευτὴν
κρίσεως καὶ δίκης εἰσηγεῖται· ἡ γὰρ προσηγορ
Μαδιὰμ μεταληφθεῖσα ἐκ κρίσεως ὀνομάζεται.
τὸν δὲ τοῦτο· δηλοῖ γὰρ τὸ μὲν ἔκκρισιν καὶ ἀ
σιν, ἣ καὶ τοῖς ἀγωνισταῖς κατὰ τοὺς ἱεροὺς ἀ
λεγομένους εἴωθε συμβαίνειν. Μυρίοι γὰρ ἂν
δεισι φανέντες ἤδη, πρὸς τῶν ἀθλοθετῶν ἐξω
σιν. Οὗτοι τελεταῖς ἀνιέροις ταῖς Βεελφεγὼρ
σθέντες,**) καὶ τὰ τοῦ σώματος στόματα
595 εὐρύναντες πρὸς τὴν τῶν ἔξωθεν ἐπιχεομένω
M μάτων ὑποδοχήν· ἑρμηνεύεται γὰρ Βεελφεγὼρ,
τέρω στόμα δέρματος· κατέκλυσαν τὸν ἡγεμόνα
καὶ ἐπῄεσαν εἰς βυθὸν ἔσχατον, ὡς μηθ᾽ ἀνι
σθαι, μηδὲ μικρὸν ὅσον δυνηθῆναι ἀνασχεῖν.
τοῦτο ἔπαθεν, ἕως ὁ εἰρηνικὸς καὶ ἱερεὺς τοῖ
τρανὸς Φινεὲς, ὑπέρμαχος αὐτοκέλευστος ἦλθ
σεὶ μισοπόνηρος ὤν, καὶ ζήλου τῶν καλῶν κα

τὸ πάθος, ἵνα μηδὲν ἔτι κακὸν θεήλατον τίκτῃ. Πρὸς τούτους καὶ ὁ μέγιστος ἐνίσταται τῷ ὁρατικῷ γένει πόλεμος, ἐν ᾧ τῶν διαγωνισαμένων "διεφώνησεν οὐδείς," *) ἀλλ' ἄτρωτος καὶ σῶος ἐπανῆλθε, τοῖς νικητηρίοις ἀναδούμενος στεφάνοις.

§. 19. Ἓν μὲν δὴ τοῦτο ἐκ τῆς Μαδιὰμ ἐδηλοῦτο· ἕτερον δὲ, τὸ κρεῖττον καὶ δικαστικὸν εἶδος, ὃ καὶ κατ' ἐπιγαμίαν οἰκειοῦται γένει τῷ προφητικῷ. "Τῷ ἱερεῖ," φησὶν οὖν, τῆς κρίσεως καὶ τῆς δίκης, "εἰσὶν ἑπτὰ θυγατέρες," **) συμβολικῶς αἱ τοῦ ἀλό-
γου δυνάμεις, γονή τε καὶ φωνή, καὶ πέντε αἰ- 1062
σθήσεις, ποιμαίνουσαι τὰ πρόβατα τοῦ πατρός. Διὰ P.
γὰρ τῶν ἑπτὰ δυνάμεων τούτων αἱ προβάσεις καὶ παραυξήσεις τοῦ πατρὸς νοῦ ταῖς ἐγγινομέναις καταλήψεσι συνίστανται. Παραγενόμεναι δὲ ἐπὶ τὰ οἰκεῖα ἑκάστη, χρώματα μὲν καὶ σχήματα ὅρασις, φωνὰς δὲ ἀκοὴ, ἀτμοὺς δὲ ὄσφρησις, χυλοὺς δὲ γεῦσις, καὶ αἱ ἄλλαι πρὸς τὰ ἁρμόττοντα ἑαυταῖς, ἀντλοῦσι τρόπον τινὰ τὰ ἐκτὸς αἰσθητὰ, ἕως ἂν πληρώσωσι τὰς τῆς ψυχῆς δεξαμενάς· ἐξ ὧν ποτίζουσι τὰ πρόβατα τοῦ πατρὸς, τὴν καθαρωτάτην λέγω τοῦ λογισμοῦ ποίμνην, ἀσφάλειαν καὶ κόσμον περιφέρουσαν ἐν αὐτῷ. Παραγενόμενοι δὲ οἱ φθόνου καὶ βασκανίας ἑταῖροι, πονηρᾶς ἀγέλης ἡγεμόνες, ἐλαύνουσιν αὐτὰς τῆς κατὰ φύσιν χρήσεως· αἱ μὲν γὰρ τὰ ἐκτὸς ἄγουσιν εἴσω πρὸς οἷα δικαστὴν καὶ βασιλέα τὸν νοῦν, ἵν' ἄρχοντι χρώμεναι τῷ βελτίστῳ κατορθῶσιν. Οἱ δὲ ἀντικάθηνται διώκοντες, καὶ τὰ ἐναντία παραγγέλλοντες, ἐξὸν τὸν νοῦν ἐπισπᾶσθαι καὶ ἀγώγιμα παραδιδόναι τὰ φαινόμενα· μέχρις ἀναστὰς
B ὁ τέως ἠρεμεῖν τρόπος δοκῶν φιλάρετος καὶ ἐπιθειάσας, ὄνομα Μωϋσῆς, ὑπερασπίσει καὶ ῥύσεται αὐτὰ τῶν κατεχόντων, ποτίμοις λόγοις θρέψας τὴν τοῦ

---

*) Exod. 31, 49 (?). — **) Exod. 2, 16.

πατρὸς ποίμνην. Ἐκφυγοῦσαι δὲ τὴν ἐπίθεσιν διανοίας μὲν ἐχθρῶν, τὰ δὲ περίαπτα, ὥςπε τραγωδίᾳ μόνα ἐζηλωκότων, οὐκέτι πρὸς Ἰο ἀλλὰ πρὸς Ῥαγουὴλ ἀφικνοῦνται. Καταλελο μὲν γὰρ τὴν πρὸς τῦφον συγγένειαν, ᾠκείωντ ἀγωγῇ νομίμῳ· μοῖρα τῆς ἱερᾶς ἀγέλης ἀξιῶσ γενέσθαι, ἧς ὁ θεῖος ἀφηγεῖται λόγος, ὡς δηλο ὄνομα, ποιμασία γάρ ἐστι θεοῦ.

§. 20. Ποίμνης δὲ ἐπιμελουμένου τῆς ἰδίας, ἑτοίμου ἀγαθὰ πάρεστιν ἀθρόα τοῖς πειθαρχοῦσι μὴ ἀφηνιάζουσι τῶν θρεμμάτων. Ἄιδεται δὲ κα ὕμνοις ᾆσμα τοιοῦτον, "Κύριος ποιμαίνει με, καὶ δέν με ὑστερήσει." *) Πευστέον οὖν εἰκότως ὁ μένι βασιλεῖ χρώμενος τῷ θείῳ λόγῳ νοῦς, τῶν ἐ θυγατέρων αὐτοῦ, "Διὰ τί συντείνασαι μετὰ π λοῦ τάχους τήμερον ἀφίχθε;" **) Πρότερον γὰρ ἐνετυγχάνετε τοῖς αἰσθητοῖς, μακρὸν χρόνον ἔξω τρίβουσαι, μόλις ἐπανῄειτε δελεαζόμεναι πρὸς αὐ Νυνὶ δ᾽ οὐκ οἶδ᾽ ὅ τι παθοῦσαι συντόμως παρ εἰωθὸς ἐπανήκετε. Φήσουσιν οὖν, ὅτι οὐκ αὐταὶ γόνασιν αἴτιαι τοῦ τὸν δίαυλον ἐπὶ τὰ αἰσθητὰ καὶ ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ἀπνευστὶ καὶ μετὰ πο ῥύμης δραμεῖν· ἀλλ᾽ ὁ ῥυσάμενος αὐτὰς ἄνθρω ἀπὸ τῶν τῆς ἀγρίας ἀγέλης ποιμένων. Αἰγύπτιο καλοῦσι Μωϋσῆν — τὸν οὐ μόνον Ἑβραῖον, ἀ καὶ τοῦ καθαρωτάτου γένους ὄντα Ἑβραίων, ὃ ἰ ται μόνον — οὐ δυνάμεναι τὴν ἑαυτῶν φύσιν ὑ βῆναι. Μεθόριοι γὰρ αἱ αἰσθήσεις οὖσαι τῶν τῶν τε καὶ αἰσθητῶν, ἀγαπητὸν ἐὰν ἑκατέρων ωνται, ἀλλὰ μὴ ὑπὸ μόνων τῶν αἰσθητῶν ἄγων τὸ δ᾽ οἴεσθαι ὅτι μόνοις ποτὲ τοῖς κατὰ διάν ἐπανέξουσιν, εὐήθεια πολλή. Οὗ χάριν ἀμφό τιθέασι. Διὰ μὲν τοῦ, ἄνθρωπος, τὰ μόνῳ ἰ

*) Psalm. 22, 1. — **) Exod. 2, 18. 19.

θεωρητὰ μηνύουσαι, διὰ δὲ τοῦ, Αἰγύπτιος, παριστᾶσαι τὰ αἰσθητά. Ταῦτ' ἀκούσας, καὶ πάλιν πεύσεται, "Ποῦ ἐστιν ὁ ἄνθρωπος;" Ἐν τίνι μέρει τῶν καθ' ὑμᾶς οἰκεῖον τὸ λογικὸν εἶδος; Ἵνα τί αὐτὸν ῥᾳδίως οὕτω καταλελοίπατε, ἀλλ' οὐχ ἅπαξ ἐντυχοῦσαι περιέσχετε κτῆμα κάλλιστον καὶ λυσιτελέστατον ἑαυταῖς; Ἀλλ' εἰ μὴ πρότερον, νῦν αὐτὸν καλέσατε, ὅπως ἂν φάγῃ καὶ τραφῇ ταῖς ὑμετέραις βελτιώσεσι καὶ πρὸς αὐτὸν οἰκειώσεσι. Τάχα γὰρ καὶ οἰκήσει παρ' ἡμῖν, καὶ τὸ πτηνὸν καὶ τὸ θεοφόρητον καὶ προφητικὸν γένος, ὄνομα Σεπφώραν, ἄξεται.

§. 21. Ταῦτα καὶ περὶ τούτων. Ἀλλὰ καὶ τὸν Ὡσηὲ μετονομάζει Μωϋσῆς εἰς τὸν Ἰησοῦν, τὸν ποιὸν εἰς ἕξιν μεταχαράττων. Ὡσηὲ μὲν γὰρ ἑρμηνεύεται, ποιὸς οὗτος, Ἰησοῦς δὲ, σωτηρία κυρίου, ἕξεως ὄνομα τῆς ἀρίστης. Ἕξεις γὰρ τῶν καθ' αὐτὰς ποιῶν ἀμείνους· ὡς μουσικὴ μουσικοῦ, καὶ ἰατρικὴ ἰατροῦ, καὶ παντὸς τεχνίτου τέχνη ποιὰ, καὶ ἀϊδιότητι καὶ δυνάμει καὶ τῇ περὶ τὰ θεωρήματα ἀπταίστῳ ἀκρότητι. Ἡ μὲν γὰρ ἕξις, ἀΐδιον, ἐνεργοῦν, τέλειον· ὁ δὲ ποιὸς, θνητὸν, πάσχον, ἀτελές. Κρεῖττον δὲ θνητοῦ μὲν τὸ ἄφθαρτον, πάσχοντος δὲ τὸ δρῶν αἴτιον, τὸ δὲ τέλειον ἀτελοῦς. Οὕτω μετεχαράχθη καὶ τὸ τοῦ λεχθέντος νόμισμα πρὸς ἰδέαν βελτίονα. Ὁ δὲ Χάλεβ καὶ αὐτὸς ὅλος ἀλλάττεται· "Ἐγένετο γὰρ," φησὶ, "πνεῦμα ἕτερον ἐν αὐτῷ," *) ὡσανεὶ τοῦ ἡγεμονικοῦ μεταβαλόντος πρὸς ἄκραν τελειότητα. Καὶ γὰρ ἑρμηνευθείς ἐστι Χάλεβ πᾶσα καρδία. Τοῦτο δὲ σύμβολον τοῦ μὴ ἐκ μέρους ἐπαμφοτερίζουσαν 1064 P. καὶ ἀντιῤῥέπουσαν, ἀλλ' ὅλην δι' ὅλου τὴν ψυχὴν μεταβεβλῆσθαι πρὸς τὸ δόκιμον, καὶ ἂν εἴ τι μὴ πάνυ ἐπαινετὸν ᾖ, λόγοις τοῖς περὶ μετανοίας ἐξοικί-

---

*) Num. 14, 24.

σασαν. Οὕτω γὰρ ἐκνιψαμένη τὰ καταῤῥυπαί
καὶ τοῖς φρονήσεως λουτροῖς χρησαμένη καὶ κ
σίῳ, ἔμελλε φαιδρύνεσθαι.

§. 22. Τὸν δὲ ἀρχιπροφήτην συμβέβηκει
πολυώνυμον. Ὁπότε μὲν γὰρ τοὺς χρησμῳδου
χρησμοὺς ἑρμηνεύων ὑφηγεῖται, προσαγορεύεται
σῆς· ὁπότε δὲ εὐχόμενος εὐλογεῖ τὸν λεών, ἄνθ
θεοῦ· *) ἡνίκα δὲ Αἴγυπτος τὰς ὑπὲρ τῶν ι
θέντων δίκας ἐκτίνει, τοῦ βασιλεύοντος τῆς
Φαραώ, θεός. **) Διὰ τί δέ; Ὅτι τὸ μὲν 1
μεταγράφειν ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἐντευξομένων,
φῶντός ἐστι καὶ διὰ χειρὸς ἔχοντος ἀεὶ τὰ θεῖ
ἀνακεκλημένου ὑπὸ τοῦ θεσπιῳδοῦ νομοθέτου
εἰληφότος παρ' αὐτοῦ μεγάλην δωρεάν, ἑρμ
καὶ προφητείαν νόμων ἱερῶν. Μεταληφθεὶ
Μωϋσῆς καλεῖται λῆμμα· δύναται δὲ καὶ ψηλ
διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας. Τὸ δέ γε εὔχεσθ
εὐλογεῖν οὐκ ἔστι τοῦ τυχόντος, ἀλλ' ἀνθρώπ
πρὸς γένεσιν μὴ ἑωρακότος συγγένειαν, προς
ρωκότος δὲ ἑαυτὸν τῷ πάντων ἡγεμόνι καὶ
Ἀγαπητὸν γάρ, εἴ τῳ ἐξεγένετο εὐλογιστίᾳ χρ
Τὸ δέ γε καὶ ἑτέροις περιποιεῖν τὸ ἀγαθόν,
μείζονος καὶ τελειοτέρας ψυχῆς, καὶ ὡς ἀληθῶς
598 ζούσης ἦν ἐπάγγελμα· ἧς ὁ τυχὼν εἰκότως
M. κεκλήσεται. Θεὸς δὲ ὁ αὐτὸς οὗτος, ἅτε σοφ
καὶ διὰ τοῦτο ἄρχων παντὸς ἄφρονος, καὶ ἂν
βασιλείοις σκήπτροις ἐκεῖνος ἐφιδρύοιτο, μεγαλ
καὶ διὰ τοῦτο οὐχ ἥκιστα. Βούλεται γὰρ ὁ τ
λων ἡγεμών, καὶ ἂν ἀφόρητα ἀδικοῦντές τινες
λωσι κολάζεσθαι, παραιτητὰς ἔχειν τοὺς ἐντε
νους ὑπὲρ αὐτῶν· οἳ τὴν τοῦ πατρὸς ἵλεων δι
ἀπομιμούμενοι, μετριώτερον καὶ φιλανθρωπ
χρήσονται ταῖς τιμωρίαις· θεοῦ δὲ τὸ εὐεργετεῖν

*) Deut. 33, 1. — **) Exod. 7, 1.

§. 23. Ἀποχρώντως οὖν περὶ τῆς τῶν ὀνομάτων
ἀλλαγῆς τε καὶ μεταθέσεως εἰρηκότες, ἐπὶ τὰ ἑξῆς
τῆς ἐφόδου τρεψόμεθα κεφάλαια. Εἵπετο δὲ εὐθὺς
ἡ γένεσις Ἰσαάκ· καλέσας γὰρ τὴν μητέρα αὐτοῦ 1065
Σάῤῥαν ἀντὶ Σάρας, φησὶ τῷ Ἀβραὰμ, "Δώσω σοι P.
τέκνον." *) Ἐν μέρει δὲ ἕκαστον ἀκριβωτέον. Ὁ
τοίνυν κυρίως διδοὺς ὁτιοῦν, ἴδιόν τι πάντως ἑαυτοῦ
δίδωσιν· εἰ δὲ τοῦτ' ἀψευδές ἐστι, γένοιτ' ἂν οὐχ ὁ
ἄνθρωπος Ἰσαὰκ, ἀλλ' ὁ συνώνυμος τῆς ἀρίστης
τῶν εὐπαθειῶν χαρᾶς, γέλως, ὁ ἐνδιάθετος υἱὸς
θεοῦ, τοῦ διδόντος αὐτὸν μείλιγμα καὶ εὐθυμίαν εἰ-
ρηνικωτάταις ψυχαῖς. Ἄτοπον μὲν γὰρ ἕτερον ἄνδρα
εἶναι, ἐξ ἑτέρου δὲ νόθα καὶ μοιχίδια παιδοποιεῖ-
σθαι· καὶ μὴν τόν γε θεὸν ἄνδρα τῆς φιλαρέτου
διανοίας Μωϋσῆς ἀναγράφει, δι' ὧν φησιν, "Ἰδὼν
κύριος, ὅτι μισεῖται Λεία, ἤνοιξε τὴν μήτραν αὐ-
τῆς." **) Ἔλεον γὰρ καὶ οἶκτον λαβὼν τῆς ὑπὸ
τοῦ θνητοῦ γένους μισουμένης ἀρετῆς, καὶ ψυχῆς
τῆς φιλαρέτου, στειροῖ μὲν τὴν φιλόκαλον φύσιν,
ἀνοίγνυσι δὲ τῆς εὐπαιδίας πηγὴν, εὐτοκίαν αὐτῇ χα-
ριζόμενος. Ἡ δὲ Θάμαρ ἐγκύμων τε γενομένη θείων
σπερμάτων, καὶ τὸν μὲν σπείραντα οὐκ ἰδοῦσα, —
λέγεται γὰρ τότε "ἐγκαλύψασθαι τὸ πρόσωπον," ὡς
Μωϋσῆς, ἡνίκα ἀπεστράφη, εὐλαβούμενος τὸν θεὸν
ἰδεῖν, — τὰ δὲ σύμβολα καὶ τὰ μαρτύρια διαθρή-
σασα, καὶ παρ' αὐτῇ δικάσασα, ὅτι θνητὸς ταῦτ'
οὐ δίδωσιν, ἀνέκραγεν, "Οὗτινος ταῦτ' ἐστὶν, ἐξ
ἐκείνου ἐν γαστρὶ ἔχω." ***) Τίνος ὁ δακτύλιος, ἡ
πίστις, ἡ τῶν ὅλων σφραγὶς, ἡ ἀρχέτυπος ἰδέα, ᾗ
τὰ πάντ' ἀνείδεα ὄντα καὶ ἄποια, σημειωθέντα ἐτυ-
πώθη; Τίνος δὲ καὶ ὁρμίσκος, ἢ ὁ κόσμος, εἱμαρ-
μένη, ἀκολουθία καὶ ἀναλογία τῶν συμπάντων,
εἱρμὸν ἔχουσα ἀδιάλυτον; Τίνος δὲ καὶ ἡ ῥάβδος, τὸ

*) Gen. 17, 16. — **) Gen. 29, 31. — ***) Gen. 38, 25.

ἐρηρεισμένον, τὸ ἀκράδαντον, τὸ ἄτρεπτον, ἡ νουθεσία, ὁ σωφρονισμὸς, ἡ παιδεία; Τὸ σκῆπτρον, ἡ βασιλεία τίνος; Ἆρ᾽ οὐχὶ μόνου θεοῦ; Τοιγαροῦν ὁ
599 ἐξομολογικὸς τρόπος, Ἰούδας, ἡσθεὶς αὐτῆς τῷ
M. κατεχομένῳ καὶ θεοφορήτῳ, παῤῥησιάζεται λέγων, "Δεδικαίωται, ἧς ἕνεκα αἰτίας ἐγὼ οὐδενὶ θνητῷ αὐτὴν ἔδωκα," *) ἀσεβὲς ἡγούμενος μιαίνειν βεβήλοις τὰ θεῖα.

§. 24. Μηνύει δὲ ἡ τρόπον μητρὸς ἀποκυήσασα φρόνησις τὸ αὐτομαθὲς γένος, ὅτι θεὸς αὐτὸ ἔσπειρε. Τεχθέντος γὰρ, ἐπισεμνύνεται φάσκουσα, "Γέλωτά μοι ἐποίησεν ὁ κύριος," **) ἴσον τῷ, τὸν Ἰσαὰκ διέπλασεν, ἐδημιούργησεν, ἐγέννησεν, ἐπειδὴ γέλωτι ἴσος ὁ αὐτὸς ἦν. Ἀλλ᾽ οὐ παντός ἐστιν ἀκοῦσαι τὸ ἄκουσμα τοῦτο, πολλοῦ τοῦ δεισιδαιμονίας ῥυέντος παρ᾽ ἡμῖν κακοῦ, καὶ τὰς ἀνάνδρους καὶ ἀγεννεῖς ψυχὰς ἐπικλύσαντος. Διὸ προστίθησιν, "Ὃς γὰρ ἂν ἀκούσῃ, οὐ χαριεῖταί μοι· ὡς ὀλίγων ὄντων, οἷς τὰ ὦτα ἀναπέπταται καὶ ἀνωρθίασται πρὸς τὴν τῶν ἱερῶν τούτων λόγων ὑποδοχήν· οἳ διδάσκουσιν, ὡς ἄρα μόνου θεοῦ σπείρειν καὶ γεννᾶν τὰ καλὰ, ἔργον ἴδιον· πρὸς οὓς οἱ ἄλλοι πάντες κεκώφηνται. Στόματι δ᾽ οἶδά ποτε προφητικῷ θεσπισθέντα διάπυρον τοιόνδε χρησμὸν, "Ἐξ ἐμοῦ ὁ καρπός σου εὕρηται. Τίς σοφὸς, καὶ συνήσει ταῦτα; συνετὸς, καὶ γνώσεται αὐτά;" ***) Τὸν δὲ ὑπηχοῦντα, καὶ κρούοντα ἀόρατον ἀοράτως τὸ φωνῆς ὄργανον, ἐνενόουν καὶ ἐθαύμαζον ἅμα καταπληττόμενος καὶ τὸ εἰρημένον. Εἰ γάρ τι ἀγαθὸν ἐν τοῖς οὖσι, μᾶλλον δὲ καὶ ὁ σύμπας οὐρανός τε καὶ κόσμος, εἰ δεῖ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, θεοῦ καρπός ἐστιν, ὑφ᾽ οἷα δένδρου συνεχόμενος τῆς ἀϊδίου καὶ ἀειθαλοῦς φύσεως. Συνετῶν δ᾽ ἐστὶ καὶ

---

*) Gen. 38, 26. — **) Gen. 21, 6. 7. — ***) Hos. 14, 9.

φῶν ἀνδρῶν τὰ τοιαῦτα γινώσκειν καὶ ὁμολογεῖν, κ ἀσήμων.

§. 25. Τί μὲν οὖν ἐστι τὸ "Δώσω σοι" λέλεκαι· τὸ δὲ "ἐξ αὐτῆς" μηνυτέον. Οἱ μὲν οὖν, τὸ ν γινόμενον αὐτῆς ἐδέξαντο, νομίζοντες ἄριστα κεῖσθαι παρὰ ὀρθῷ λόγῳ, τὸ μηδὲν ἀποφαίνειν τὴν χὴν ἴδιον αὐτῆς καλὸν, ἀλλὰ προςγινόμενον ἔξωθεν, κατὰ τὴν μεγαλόνοιαν τοῦ χάριτας ὀμβροῦντος ῦ. Οἱ δὲ, τὸ παραυτίκα τάχος· ἴσον γὰρ εἶναι ἐξ αὐτῆς τῷ παραχρῆμα, εὐθὺς, ἀνυπερθέτως, ω μελλήσεως. Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον αἱ θεῖαι φιισι συμβαίνειν δωρεαὶ, φθάνουσαι καὶ τὰ χρόνων στήματα. Τρίτοι δέ εἰσιν, οἱ τὴν ἀρετὴν μητέρα ῦ γεννητοῦ εἶναι λέγοντες ἀγαθοῦ, λαμβάνουσαν ς γονὰς παρὰ μηδενὸς θνητοῦ. Πρὸς δὲ τοὺς ζηῦντας, εἰ στεῖρα τίκτει, — Σάῤῥαν γὰρ εἰςάγοντες λαι στεῖραν οἱ χρησμοὶ, νῦν ὅτι γενήσεται μήτηρ αλογοῦσι — λεκτέον ἐκεῖνο, ὅτι γυνὴ μὲν στεῖρα τίκτειν οὐ πέφυκεν, ὥςπερ οὐδὲ τυφλὸς βλέπειν, δὲ κωφὸς ἀκούειν· ψυχὴ δὲ ἡ πρὸς τὰ φαῦλα ἐειρωμένη, καὶ παθῶν ἀμετρίας καὶ κακιῶν ἄγο- 1067
ς, μόνη σχεδὸν εὐτοκίᾳ χρῆται, τὰ ἀξιέραστα τί- P.
τουσα, τὸν ἀριθμὸν ἑπτά· κατὰ τὸ ᾀδόμενον ᾆσμα ὸ τῆς χάριτος, Ἄννης, ἥ φησιν, "Στεῖρα ἔτεκεν πτὰ, ἡ δὲ πολλὴ ἐν τέκνοις ἠσθένησε."*) Καλεῖ ὲ πολλὴν μὲν τὴν ἐκ μιγάδων καὶ συγκλύδων λογιμῶν συμπεφορημένων διάνοιαν, ἢ διὰ τὸ πλῆθος ῶν περὶ αὐτὴν ὄχλων καὶ θορύβων ἀνήκεστα κακὰ ίκτει· στεῖραν δὲ, τὴν μὴ παραδεχομένην θνητὸν ὡς γόνιμον σπόρον, ἀλλὰ τὰς τῶν φαύλων ὁμιλίας καὶ συνουσίας ἀναλίσκουσάν τε καὶ διαφθείρουσαν, περιεχομένην δὲ τῆς ἑβδόμης καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν

*) 1 Sam. 2, 5.

εἰρηνικωτάτου· τούτου γὰρ ἐγκύμων τε εἶναι βού-
ται, καὶ μήτηρ λέγεσθαι.

§. 26. Τοιοῦτον ἦν καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς. Τὸ
τρίτον, ὃ δὴ τέκνον ἐλέγετο, νῦν διασκεψώμε-
Πρῶτον μὲν τοίνυν ἄξιον θαυμάσαι, τὸ μὴ πο-
τέκνα φάναι δώσειν, ἓν δὲ χαριεῖσθαι μόνον.
τί δέ; Ὅτι τὸ καλὸν οὐκ ἐν πλήθει μᾶλλον ἢ
νάμει πέφυκεν ἐξετάζεσθαι. Μουσικὰ μὲν γὰρ,
τύχοι, καὶ γραμματικὰ καὶ γεωμετρικὰ καὶ δίκ-
καὶ φρόνιμα καὶ ἀνδρεῖα καὶ σώφρονα πάμπο-
ἐστιν· αὐτὸ δὲ τοῦτο τὸ μουσικὸν, καὶ γραμμα-
κὸν καὶ γεωμετρικὸν, ἔτι δὲ δίκαιον καὶ σῶφρ-
φρόνιμόν τε καὶ ἀνδρεῖον, ἓν αὐτὸ μόνον τὸ ἀ-
τάτω, μηδὲν ἰδέας ἀρχετύπου διαφέρον, ἀφ᾽ οὗ
πολλὰ καὶ ἀμύθητα ἐκεῖνα διεπλάσθη. Ταῦτα
περὶ τοῦ ἓν φάναι δώσειν. Νυνὶ δὲ τέκνον εἴρη-
οὐκ ἀμελῶς οὐδ᾽ ἀπερισκέπτως, ἀλλ᾽ ἕνεκα τοῦ
ραστῆσαι, ὅτι οὐκ ὀθνεῖον, οὐδ᾽ ὑποβολιμαῖον,
αὖ θετὸν ἢ νόθον, ἀλλὰ γνήσιον καὶ ἀστεῖον·
οὐκ ὀθνεῖον ὄντως ἀστῆς ψυχῆς ἔγγονον. Π-
γὰρ τὸν τόκον τὸ τέκνον εἴρηται, πρὸς ἔμφασιν
κειότητος, ᾗ φυσικῶς ἁρμόζεται τέκνα γονεῦσιν.

§. 27. „Εὐλογήσω δὲ," φησὶν, „αὐτὴν,
ἔσται εἰς ἔθνη," *) δηλονότι οὐ μόνον ἡ γε-
ἀρετὴ ὡς ἂν εἰς ἔθνη τὰ προσέσχατα τὰ εἴδη
μνεται καὶ τὰ ὑπὸ τοῖς εἴδεσιν· ἀλλὰ καὶ ὅτι σ-
601 βέβηκεν, ὡς ζώων, οὕτω καὶ πραγμάτων ε-
P. τρόπον τινὰ ἔθνη, οἷς μέγα ὄφελος ἀρετὴν προσ-
εἶναι. Τὰ γὰρ ἔρημα καὶ χῆρα φρονήσεως πά-
ἐπιζήμια· καθάπερ οἷς οὐκ ἐπιλάμπει ἥλιος ἐξ
νάγκης ζοφερά. Ἀρετῇ μὲν γὰρ γεωπόνος ἄμε-
φυτῶν ἐπιμελεῖται· ἀρετῇ δὲ καὶ ἡνίοχος ἅρμα
ἱπποδρομίαις ἄπταιστον ἐλαύνει· ἀρετῇ δὲ καὶ

---

*) Gen. 17, 16.

κυβερνήτης οἰακονόμος οἰακονομεῖ κατὰ πλοῦν τὸ σκάφος. Ἀρετὴ καὶ οἰκίας καὶ πόλιν καὶ χώραν βέλτιον οἰκεῖσθαι παρεσκεύασεν· οἰκονομικοὺς, πολιτικοὺς, κοινωνικοὺς ἄνδρας δημιουργοῦσα. Ἀρετὴ καὶ νόμους ἀρίστους εἰσηγήσατο, καὶ τὰ εἰρήνης κατεβάλετο πανταχοῦ σπέρματα· ἐπεὶ καὶ ὑπὸ τῆς ἐναντίας ἕξεως πέφυκε γίνεσθαι τὰ ἐναντία, πόλεμος, δυσνομία, κακοπολιτεῖαι, σύγχυσις, δύσπλοιαι, περιτροπαὶ, ἡ ἐν ταῖς ἐπιστήμαις ἀργαλεωτάτη νόσος, πανουργία, ἀφ' ἧς ἀντὶ τεχνῶν κακοτεχνίαι προσερρέθησαν. Ἀναγκαίως οὖν εἰς ἔθνη χωρήσει ἡ ἀρετὴ, ζώων ὁμοῦ καὶ πραγμάτων μεγάλα καὶ ἀθρόα κτήματα, ἐπὶ τῇ τῶν δεχομένων ὠφελείᾳ.

§. 28. Λέγεται δὲ ἑξῆς, ὅτι "Καὶ βασιλεῖς ἐθνῶν ἐξ αὐτῆς ἔσονται." *) Οὓς γὰρ κυοφορεῖ καὶ ἀποτίκτει, πάντες εἰσὶν ἡγεμόνες· οὐ κλήρῳ, πράγματι ἀβεβαίῳ, καὶ χειροτονίᾳ ἐμμίσθων τὰ πολλὰ ἀνθρώπων πρὸς ὀλίγον χρόνον αἱρεθέντες, ἀλλ' ὑπὸ φύσεως εἰσαεὶ κατασταθέντες αὐτῆς. Οὗτος δὲ οὐκ ἐμὸς μῦθος, ἀλλὰ χρησμῶν τῶν ἱερωτάτων ἐστὶν, ἐν οἷς εἰσάγονταί τινες λέγοντες τῷ Ἀβραὰμ, "Βασιλεὺς παρὰ θεοῦ εἶ σὺ ἐν ἡμῖν," **) οἱ τὰς ὕλας ἐξετάσαντες, — τίνες γὰρ ἦσαν ἀνδρὶ μετανάστῃ καὶ μηδὲ πόλιν οἰκοῦντι, πολλὴν δὲ καὶ ἐρήμην καὶ ἄβατον ἀλωμένῳ γῆν; — ἀλλὰ τὴν ἐν τῇ διανοίᾳ βασιλικὴν ἕξιν κατανοήσαντες, ὥστ' ἀνομολογῆσαι κατὰ Μωϋσῆν, "μόνον τὸν σοφὸν βασιλέα." Καὶ γὰρ ὄντως ὁ μὲν φρόνιμος ἡγεμὼν ἀφρόνων ἐστὶν, εἰδὼς ἃ χρὴ ποιεῖν τε καὶ ἃ μή· ὁ δὲ σώφρων ἀκολάστων, τὰ περὶ τὰς αἱρέσεις καὶ φυγὰς ἠκριβωκὼς οὐκ ἀμελῶς. Δειλῶν δὲ, ὁ ἀνδρεῖος, ἃ δεῖ ὑπομένειν, καὶ ἃ μὴ, σαφῶς ἐκμαθών. Ἀδίκων δὲ, ὁ δίκαιος, ἰσότητος ἐν τοῖς ἀπο-

---

*) Gen. 17, 6. — **) Gen. 23, 6.

νεμητέοις ἀῤῥεποῦς στοχαζόμενος. Ὁ δὲ ὅσιος, ἀ[illegible]σίων, ἐν ἀρίσταις ὑπολήψεσι ταῖς περὶ θεοῦ κα[illegible] σχημένος.

§. 29. Ταύταις εἰκὸς ἦν ταῖς ὑποσχέσεσι τὸ[illegible] νοῦν ἐκφυσηθέντα μετέωρον ἀρθῆναι. Ὁ δὲ [illegible]
602 ἔλεγχον ἡμῶν, οἳ καὶ ἐπὶ τοῖς μικροτάτοις εἰώ[illegible]
M. μεν ὑψαυχενεῖν, „πίπτει, καὶ εὐθὺς γελᾷ τὸν [illegible] γῆς γέλωτα," *) σκυθρωπάζων μὲν τῷ προσώ[illegible] μειδῶν δὲ τῇ διανοίᾳ, πολλῆς καὶ ἀκράτου χα[illegible] εἰςοικισαμένης. Ἀμφότερα δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χ[illegible]νον συμβαίνει τῷ μείζονα ἐλπίδος ἀγαθὰ κληρο[illegible]μοῦντι σοφῷ, γελᾶν τε καὶ πίπτειν· τὸ μὲν εἰς [illegible]στιν τοῦ μὴ μεγαλαυχεῖν, διὰ κατάγνωσιν τῆς θ[illegible] τῆς οὐδενείας· τὸ δὲ εἰς εὐσεβείας βεβαίωσιν, [illegible] τοῦ μόνων χαρίτων καὶ ἀγαθῶν νομίζειν τὸν θ[illegible] αἴτιον. Πιπτέτω μὲν δὴ καὶ σκυθρωπαζέτω γένε[illegible] φυσικῶς· ἀνίδρυτός τε γὰρ καὶ ἐπίλυτος ἐξ ἑαυ[illegible] ἐστιν. Ἀνιστάσθω δὲ ὑπὸ θεοῦ, καὶ γελάτω· [illegible] γὰρ ἔρεισμα αὐτῆς καὶ ἡ χαρὰ, μόνος οὗτός ἐστ[illegible] Εἰκότως δὲ ἂν ἀπορήσειέ τις, πῶς ἐνδέχεται γελ[illegible] τινα, μήπω γέλωτος εἰς τὴν καθ᾽ ἡμετέραν γένε[illegible] ἐλθόντος· ὁ γὰρ Ἰσαάκ ἐστι γέλως, ὃς κατὰ τ[illegible] παροῦσαν σκέψιν οὔπω γεγέννηται. Ὥςπερ γὰρ οὐ[illegible] βλέπειν χωρὶς ὀφθαλμῶν οὔτ᾽ ἀκούειν χωρὶς ὤτ[illegible] οὔτε δίχα μυκτήρων ὀσφραίνεσθαι, οὐδ᾽ αὖ ταῖς ἄλ[illegible]λαις αἰσθήσεσιν ἄνευ τῶν κατ᾽ αὐτὰς ὀργάνων χρῆ[illegible]σθαι οὔτε καταλαμβάνειν δίχα λογισμοῦ, οὕτω[illegible] οὐδὲ γελᾶν εἰκὸς ἦν, εἰ μὴ γέλως ἐδεδημιούργητ[illegible] Τί οὖν χρὴ λέγειν; Πολλὰ ἡ φύσις τῶν μελλόν[illegible]των γίνεσθαι διά τινων συμβόλων προμηνύει. Ἢ τὸν νεοττὸν οὐχ ὁρᾷς, ὃς πρὶν ἀέρι ἐπινήχεσθαι πτερύσσεσθαι καὶ τοὺς ταρσοὺς διασείειν φιλεῖ, τὴ[illegible] ἐλπίδα τοῦ πέτεσθαι δυνήσεσθαι προευαγγελιζόμενος

---

*) Gen. 17, 17.

ἀμνὸν δὲ ἢ χίμαρον ἢ βοῦν ἔτι νεογνὸν οὐκ εἶδες,
μήπω τῶν κεράτων ἐκπεφυκότων, ὁπότε διερεθίζει τις,
ἀντιβεβηκότα καὶ τοῖς μέρεσιν ἐκείνοις ὁρμῶντα πρὸς
ἄμυναν, ἐξ ὧν ἡ φύσις τὰ ἀμυντήρια ὅπλα ἀναδί-
δωσιν; Ἐν γε μὴν ταῖς θηριομαχίαις οὐκ εὐθὺς οἱ
ταῦροι τοὺς ἀντιτεταγμένους ἀναπείρουσιν, ἀλλ' εὖ
μάλα διαβάντες, καὶ μετρίως τὸν αὐχένα χαλάσαν-
τες καὶ θάτερον ἐκκλίναντες, καὶ ταυρωπὸν ὄντως
ὑποβλεψάμενοι, τηνικαῦθα ἐπίασιν, ἔργου ἐξόμενοι.
Τὸ δὲ γινόμενον ἔρυσιν ἐκάλεσαν, οἷς ὀνοματο-
ποιεῖν ἔθος, ὁρμήν τινα πρὸ ὁρμῆς ὑπάρχουσαν.

§. 30. Ὅμοιον δῆτα καὶ ἡ ψυχὴ τὰ πολλὰ 1070
πάσχει· ἐλπιζομένου γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ, προγηθεῖ, ὡς P.
τρόπον τινὰ χαίρειν πρὸ χαρᾶς, καὶ εὐφραίνεσθαι
πρὸ εὐφροσύνης. Εἰκάσαι δ' ἄν τις αὐτὸ καὶ περὶ
τὰ φυτὰ συμβαίνοντι· καὶ γὰρ αὐτὰ, ὁπότε μέλλοι
καρποφορεῖν, προβλαστάνει καὶ προανθεῖ καὶ χλοη-
φορεῖ. Τὴν ἡμερίδα ἄμπελον ἴδε, ὡς ὑπὸ φύσεως
τεθαυματούργηται, κλιματίσιν, ἕλιξι, μοσχεύμασι,
πετάλοις οἰναροῖς, ἃ φωνὴν οὐκ ἀφιέντα, μηνύει
τὴν ἐπὶ τῷ μέλλοντι καρπῷ τοῦ δένδρου χαράν.
Καὶ ἡ ἡμέρα μέντοι προγελᾷ πρὸς βαθὺν ὄρθρον,
μέλλοντος ἀνίσχειν ἡλίου. Αὐγὴ γὰρ αὐγῆς ἄγγελος
καὶ φῶς φωτὸς ἀμυδρότερον τηλαυγεστέρου προεξ-
έρχεται. Ἥκοντι μὲν οὖν ἤδη τῷ ἀγαθῷ συνομαρ-
τεῖ χαρὰ, προσδοκωμένῳ δὲ ἐλπίς· ἀφικομένῳ μὲν
χαίρομεν. μέλλοντι δὲ ἐλπίζομεν, καθάπερ καὶ ἐπὶ
τῶν ἐναντίων ἔχειν συμβέβηκεν. Ἡ μὲν γὰρ παρου-
σία τοῦ κακοῦ λύπην, ἡ δὲ προσδοκία φόβον ἐγέν-
νησεν. Φόβος δὲ ἄρα ἦν οὐδὲν, ἢ λύπη πρὸ λύ-
πης, ὥςπερ ἐλπὶς χαρὰ πρὸ χαρᾶς· ὃ γὰρ, οἶμαι,
πρὸς λύπην φόβος, τοῦτο πρὸς χαρὰν ἐλπίς. Ση-
μεῖα δὲ τοῦ λεγομένου καὶ αἰσθήσεις ἐναργῆ περι-
φέρουσι· γεύσεως γὰρ ὄσφρησις προκαθημένη, τὰ
πρὸς ἐδωδὴν καὶ πόσιν σχεδὸν ἅπαντα προδικάζει·
ἀφ' οὗ καὶ προγευστρίδα αὐτὴν, εἰς τὴν ἐνέργειαν

ἀπιδόντες ἐκάλεσαν εὐθυβόλως ἔνιοι. Π
καὶ ἡ ἐλπὶς ὡςανεὶ τοῦ μέλλοντος ἀγαθοῦ
σθαι, καὶ διασυνιστάνειν αὐτὸ ψυχῇ τῇ
κτησομένῃ. Καὶ ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις μέ
νήσας τις καὶ διψήσας, πηγὰς ἐξαίφνης
δένδρα παντοῖα ἡμέροις βρίθοντα καρπο
φαγὼν ἢ πιὼν, ἀλλὰ μήθ' ἱδρυσάμενος
μενος, ἐλπίδι τῆς ἀπολαύσεως προπληροῦτ
οἰόμεθα ταῖς μὲν σώματος τροφαῖς καὶ
χρήσεως ἑστιᾶσθαι δύνασθαι, τὰς δὲ τῆς
οὐχ ἱκανὰς εἶναι καὶ ὁπότε μέλλοιεν ἑστιό
φραίνειν;

§. 31. Ἐγέλασεν οὖν εἰκότως, μήπω
ἐν τῷ θνητῷ γένει σπαρῆναι τοῦ γέλωτος
μόνον αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ ἡ γυνὴ γελᾷ. Λέγ
αὖθις, "Ἐγέλασε δὲ Σάῤῥα ἐν ἑαυτῇ λέγου
πω μέν μοι γέγονεν ἕως τοῦ νῦν ἄνευ μ
παντοματίζον ἀγαθόν· ὁ δὲ ὑποσχόμενος, κ
καὶ πρεσβύτερος πάσης γενέσεώς ἐστιν, ᾧ
ἀναγκαῖον. Ἅμα μέντοι καὶ ἀναδιδάσκει,
ἀρετὴ χαρτόν ἐστι φύσει καὶ ὁ ἔχων αὐτὴ
γηθε· καὶ τὸ ἐναντίον, ὅτι ἥ τε κακία λ
καὶ ὁ ἔχων ὀδυνηρότατος. Ἔτι νῦν θα
τῶν φιλοσόφων τοὺς λέγοντας τὴν ἀρετὴν
εἶναι; Ἰδοὺ γὰρ Μωϋσῆς χορηγὸς ἀνεύρ
σοφοῦ τούτου δόγματος, χαίροντα καὶ γελ
ραγαγὼν τὸν ἀστεῖον· ἀλλαχόθι δὲ οὐκ α
νον, ἀλλὰ καὶ τοὺς εἰς ταὐτὸν ἀφικνουμ
τῷ. "Ἰδὼν γάρ σε," φησὶ, "χαρήσεται ἐν
604 ὡς τῆς τοῦ σπουδαίου προςόψεως αὐτὸ μ
M. νῆς οὔσης ἀναπληρῶσαι τὴν διάνοιαν εὐ
ἀποφορτισαμένης τὸ ἀπεχθέστατον ψυχῆς κ
πην. Φαύλῳ δὲ οὐδενὶ χαίρειν ἐφεῖται,

---

*) Exod. 4, 14.

καὶ ἐν προφητικαῖς ᾄδεται ῥήσεσι, "Χαίρειν οὐκ ἔστι τοῖς ἀσεβέσιν, εἶπε θεός." *) Λόγος γὰρ ὄντως καὶ χρησμός ἐστι θεῖος, σκυθρωπὸν καὶ ἐπίλυπον καὶ μεστὸν βαρυδαιμονίας εἶναι τὸν παντὸς μοχθηροῦ βίον, καὶ ἐὰν προςποιῆται τῷ προσώπῳ μειδιᾶν. Οὐ γὰρ τοὺς Αἰγυπτίους χαίρειν ἂν εἴποιμι πρὸς ἀλήθειαν, ἡνίκα τοὺς ἀδελφοὺς Ἰωσὴφ ἥκοντας ἤκουσαν· ἀλλ' ὑπομορφάζειν, καθυποκρινομένους τὸ δοκεῖν. Οὐδενὶ γὰρ ἐπιστὰς ἔλεγχος ἀφρόνων δι' ἡδονῆς ἐστιν, ὥςπερ οὐδ' ἰατρὸς ἀκρατεῖ νοσοῦντι. Πόνος μὲν γὰρ τοῖς συμφέρουσι, ῥᾳστώνη δὲ τοῖς βλαβεροῖς ἕπεται· πόνου δὲ ῥᾳστώνην προκρίναντες, εἰκότως τοῖς τὰ συμφέροντα ἀπεχθάνονται εἰςηγουμένοις. Ἐπειδὰν οὖν ἀκούσῃς ὅτι "ἐχάρη Φαραὼ καὶ ἡ θεραπεία αὐτοῦ διὰ τὴν τῶν ἀδελφῶν Ἰωσὴφ ἄφιξιν," **) μὴ νόμιζε πρὸς ἀλήθειαν ἥσθαι, εἰ μὴ κατ' ἐκεῖνο ἴσως, ὅτι προςδοκῶσιν αὐτὸν μεταβαλεῖν ἀπὸ τῶν ψυχῆς ἀγαθῶν οἷς συνετράφη, πρὸς τὰς τοῦ σώματος ἀνηνύτους ἐπιθυμίας, τὸ ἀρχαῖον καὶ προγονικὸν ἀρετῆς συγγενοῦς κτῆμα παρακόψαντα.

§. 32. Τοιαῦτα δὲ ἐλπίσας ὁ φιλήδονος νοῦς, αὔταρκες οὐχ ὑπολαμβάνει τοὺς νεωτέρους, καὶ ἄρτι πρὸς τὰ σωφροσύνης γυμνάσια φοιτῶντας ἐπιθυμιῶν δελέασιν ἀγκιστρεύσασθαι· ἀλλὰ δεινὸν ἐνόμισεν εἶναι, εἰ μὴ καὶ τὸν πρεσβύτερον ὑπάξεται λόγον, οὗ τὰ λυττῶντα πάθη παρήβασκε. Λέγει γὰρ αὖ τὰς ζημίας ὡς ὠφελείας προτείνων, "Παραλαβόντες τὸν πατέρα, καὶ τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, ἥκετε πρός με," ***) ἐπ' Αἰγύπτου καὶ τοῦ φοβεροῦ τούτου βασιλέως, ὃς καὶ τὰ πατρῷα ἡμῶν καὶ τὰ ὄντως ὑπάρχοντα ἀγαθὰ ἔξω προεληλυθότα τοῦ σώματος — φύσει γάρ ἐστιν ἐλεύθερα — ἀντισπᾷ, βιαζόμε-

---

*) Ies. 48, 22. — **) Gen. 45, 16. — ***) Ibid. v. 18.

νος δεσμωτηρίῳ πάνυ πικρῷ παραδοῦναι, "κατα-
στήσας εἱρκτοφύλακα," ὥς φησι τὸ λόγιον, "Πε-
τεφρῇ τὸν σπάδοντα καὶ ἀρχιμάγειρον," *) σπάνει
κεχρημένον τῶν καλῶν, καὶ τὰ γεννητικὰ τῆς ψυχῆς
ἐκτετμημένον, ἔτι δὲ σπείρειν καὶ φυτεύειν τι τῶν
κατὰ παιδείαν ἀδυνατοῦντα, μαγείρου τρόπον κτεί-
νοντα τὰ ζῶντα, καὶ κατὰ μέρη καὶ κατὰ μέλη
κόπτοντα καὶ διαιροῦντα, καὶ ἐν ἀψύχοις καὶ νε-
κροῖς κυλινδούμενον οὐ σώμασι μᾶλλον ἢ πράγμα-
σι, καὶ ταῖς περιέργοις παραρτύσεσιν ἀνεγείροντα
καὶ ἀνερεθίζοντα τὰς τῶν ἀνηνύτων παθῶν ὁρμάς,
ἃς εἰκὸς ἦν τιθασσεύοντας πραῦναι. Ὁ δὲ καὶ
"Δώσω," φησὶν, "ὑμῖν πάντων τῶν ἀγαθῶν Αἰ-
605 γύπτου, καὶ φάγεσθε τῶν μυελῶν γῆς." **) Ἀλλ'
M. ἐροῦμεν αὐτῷ, σώματος ἀγαθὸν οὐ προσιέμεθα οἱ
τὰ ψυχῆς ἰδόντες· ἱκανὸς γὰρ ὁ τριπόθητος ἐκεί-
νων ἵμερος ἐντακεὶς, πάντων ὅσα τῇ σαρκὶ φίλα,
λήθην ἐργάσασθαι.

§. 33. Τοιαύτη μέν τις ἡ ψευδώνυμος χαρὰ τῶν ἀφρόνων· ἡ δὲ ἀληθὴς πρότερον εἴρηται, μόνοις ἀστείοις ἐφαρμόζουσα. "Πεσὼν οὖν, ἐγέλασεν," ***) οὐκ ἀπὸ θεοῦ πεσὼν, ἀλλ' ἀφ' ἑαυτοῦ· ἔστη μὲν γὰρ περὶ τὸν ἄτρεπτον, ἔπεσε δὲ ἀπὸ τῆς ἰδίας οἰήσεως. Διὸ καὶ τοῦ μὲν δοκησισόφου καταβληθέντος φρονήματος, ἀνεγερθέντος δὲ τοῦ φιλοθέου, καὶ περὶ τὸν ἀκλινῆ μόνον ἱδρυνθέντος, γελάσας εὐθὺς εἶπε τῇ διανοίᾳ, "Εἰ τῷ ἑκατονταετεῖ γενήσεται, καὶ ἡ Σάῤῥα ἐνενήκοντα ἐτῶν οὖσα τέξεται;" Μή τοι νομίσῃς, ὦ γενναῖε, τὸ "Εἶπεν" οὐχὶ τῷ στόματι ἀλλὰ "τῇ διανοίᾳ" †) προσκεῖσθαι παρέργως, ἀλλὰ καὶ πάνυ ἐξητασμένως. Διὰ τί;

---

*) Gen. 39, 1. — **) Gen. 45, 18. — ***) Gen. 17,
†) Ibid.

ιμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.
ῇ τοίνυν ἀκόλουθον οὐκ ἦν ἐνδοιάσαι τῷ πεπι-
ιτι· πεποίηκε τὸν ἐνδοιασμὸν οὐ πολυχρόνιον,
όμενον μέχρι γλώττης καὶ στόματος, ἀλλ' αὐ-
ερὶ τὴν ὀξυκίνητον διάνοιαν ἱστάμενον. "Τῇ
ανοίᾳ," φησὶν, "εἶπεν," ἣν τῶν εἰς ποδώκειαν
υμένων οὐδὲν ἂν ἰσχύσαι παραδραμεῖν· ἐπεὶ
ὰς πτηνὰς φύσεις ἁπάσας ἔφθακεν. Ἀφ' οὗ
οκεῖ καὶ τῶν παρ' Ἕλλησι ποιητῶν ὁ δοκι-
ος,

Ὡσεὶ πτερὸν ἠὲ νόημα,

, δηλῶν τὸ τῆς ὀξύτητος τάχος, κατ' ἐπίια-
ιτερον τοῦ πτεροῦ τὸ νόημα θείς. Ἐπὶ πολλὰ
διάνοια ἐν τῷ αὐτῷ πράγματι ὁμοῦ καὶ σώ-
στείχει μετὰ ἀλέκτου φορᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ γῆς
αλάττης αὐτίκα πέρατα φθάνει, συναιροῦσα καὶ
ισα τὰ ἄπειρα μεγέθη διὰ στόματος· κατὰ δὲ
ὐτὸν χρόνον τοσοῦτον ἀπὸ γῆς ἀναπηδᾷ, ὡς
ος εἰς αἰθέρα ἀνέρχεσθαι, καὶ μόλις περὶ τὴν
ην τῶν ἀπλανῶν ἀψῖδα ἵστασθαι. Τὸ γὰρ 10
ιον καὶ διάπυρον, ἠρεμεῖν αὐτὴν οὐκ ἐᾷ· διὸ 73
ὑπερβάλλουσα, καὶ τοῦ παντὸς αἰσθητοῦ P.
ι ὅρου ἔξω φέρεται πρὸς τὸν ἐκ τῶν ἰδεῶν
τε συγκειμένον. Γένομεν οὖν περὶ τὸν ἀστεῖον

ἄφθαρτον, καὶ τὸν ἄνθρωπον — εἰ θέμις εἰπεῖν, τὸν θεόν. Τὴν γὰρ πίστιν ἧς ἔλαχεν ἄνθρωπος, ο[illegible] βέβαιόν φησι δεῖν εἶναι, ὡς μηδὲν διαφέρειν [illegible] περὶ τὸ ὂν τῆς ἀρτίου καὶ περὶ πάντα πλήρους. [illegible] γει γὰρ Μωϋσῆς ἐν ᾠδῇ τῇ μείζονι, "Θεὸς πι[illegible] καὶ οὐκ ἔστιν ἀδικία ἐν αὐτῷ." *) Πολλὴ δὲ ἡ [illegible] νομίζειν, τὰς θεοῦ ἀρετὰς τὰς ἀῤῥεπεῖς καὶ π[illegible] τάτας, χωρῆσαι ψυχὴν ἀνθρώπου δύνασθαι· [illegible] πητὸν γὰρ εἰκόνας αὐτῶν κτήσασθαι δυνηθῆ[illegible] πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἀριθμοῖς τῶν ἀρχετύπων ἐλ[illegible] τουμένας. Καὶ μήποτ' εἰκότως. Ἀκράτους μὲν [illegible] ἀναγκαῖον εἶναι τὰς θεοῦ ἀρετάς, ἐπειδὴ καὶ ὁ [illegible] οὐ σύγκριμα, φύσις ὢν ἁπλῆ, κεκραμένας δὲ [illegible] τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ καὶ ἡμεῖς γεγόναμεν κρά[illegible] τα, θείου καὶ θνητοῦ συγκερασθέντων, καὶ [illegible] τοὺς τῆς τελείας μουσικῆς λόγους ἁρμοσθέντων. [illegible] δὲ ἐκ πλειόνων συνεστὼς, φυσικὰς πρὸς ἕκασ[illegible] τῶν μερῶν ἀνθολκὰς ἔχει. Εὐδαίμων δὲ, ὅτῳ ἐ[illegible] γένετο τὸν πλείω τοῦ βίου χρόνον πρὸς τὴν ἀμεί[illegible] καὶ θειοτέραν μοῖραν ταλαντεύειν· ἅπαντα γὰρ [illegible] αἰῶνα, ἀμήχανον· ἐπεὶ καὶ τὸ ἀντίπαλον θνη[illegible] ἄχθος ἔστιν ὅτε ἀντέῤῥεψε, καὶ ἐφεδρεῦσαν [illegible] φυλάκησε τὰς ἀκαιρίας τοῦ λογισμοῦ, ὡς ἀντιβ[illegible] σασθαι.

§. 35. "Πεπίστευκεν οὖν Ἀβραὰμ τῷ θεῷ," ** [illegible] ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος πεπίστευκεν, ἵνα τὸ ἴδιον [illegible] θνητοῦ γνῷς, καὶ μάθῃς οὐκ ἄλλως αὐτῷ γενέσθ[illegible] εἰ μὴ ἐκ φύσεως, τὴν τροπήν. Ἀλλ' εἰ βραχεῖα [illegible] ἄχαρις γέγονεν, ἄξιον εὐχαριστεῖν· πολλοὶ γὰρ [illegible] ροι τῇ ῥύμῃ καὶ φορᾷ κατακλυσθέντες καὶ τῇ [illegible] εἰςάπαν ἠφανίσθησαν. Οὐκ ἔστι γὰρ, ὦ γενν[illegible] κατὰ τὸν ἱερώτατον Μωϋσῆν, ἀρτίπους ἡ ἐν θν[illegible] τῷ σώματι ἀρετὴ, ἀλλὰ παραπλήσιόν τι πάσχου-[illegible]

---

*) Deut. 32, 4. — **) Gen. 15, 6.

…ν νάρκῃ, μικρὸν ὅσον ὑποχωλαίνουσα. „Ἐνάρκησε …ρ," φησὶ, „τὸ πλάτος τοῦ μηροῦ, ᾧ καὶ ἐπέσκαζεν." *) Ἴσως δ' ἂν τῶν εὐθαρσεστέρων εἴποι τις παρελθὼν, ὅτι οὐδὲ ἀπιστοῦντός ἐστιν ἡ προφορὰ, … εὐχομένου· ἵνα, εἰ μέλλοι τῶν εὐπαθειῶν ἡ …τη γεννᾶσθαι χαρὰ, μὴ ἑτέροις ἀριθμοῖς μᾶλ… τοῖς ἐννενηκονταέταις οὖσι τεχθῇ, **) ἵνα τὸ τέλειον ἀγαθὸν τελείοις ἀριθμοῖς εἰς γένεσιν ἔλθῃ. Τέλειοι δὲ οἱ λεχθέντες ἀριθμοὶ, καὶ μάλιστα κατὰ τὰς ἱερωτάτας ἀναγραφάς. Ἴδωμεν δὲ αὐτῶν ἑκάτερα. Σὴμ εὐθέως μὲν ὁ υἱὸς τοῦ δικαίου Νῶε, ἔγγονος δὲ τοῦ ὁρατικοῦ γένους, „ἑκατὸν ἐτῶν εἶ…λέγεται, ἡνίκα ἐγέννησε τὸν Ἀρφαξὰτ," ***) ὃς ἑρμηνεύεται, συνετάραξε ταλαιπωρίαν. Καλόν γε …νον ψυχῆς κλονεῖν καὶ συγχεῖν καὶ διαφθείρειν …ν ταλαίπωρον καὶ γέμουσαν κακῶν ἀδικίαν. Ἀλλὰ καὶ „Ἀβραὰμ ἄρουραν φυτεύει" ****) χώματος, ἑκατοστῷ λόγῳ πρὸς ἀναμέτρησιν τοῦ χωρίου· καὶ Ἰσαὰκ „ἑκατοστεύουσαν εὑρίσκει κριθήν." †) Καὶ „τὴν αὐλὴν" τῆς ἱερᾶς σκηνῆς Μωϋσῆς „κατασκευάζει πήχεσιν ἑκατὸν," ††) τὸ πρὸς ἀνατολὰς καὶ δύσεις ἐκμετρούμενος διάστημα. Ἔστι δὲ καὶ „ἀπαρχῆς ἀπαρχὴ ὁ ἑκατοστὸς λόγος, ὃν Λευῖται τοῖς ἱερωμένοις ἀπάρχονται." †††) Λαβοῦσι γὰρ αὐτοῖς τὰς δεκάτας παρὰ τοῦ ἔθνους διείρηται, καθάπερ ἀπὸ κτημάτων οἰκείων, τοῖς ἱερεῦσι διδόναι ὡς δεκάτην λόγων ἱεράν. Πολλὰ δ' ἄν τις καὶ ἄλλα σκοπῶν εὕροι πρὸς ἔπαινον τοῦ λεχθέντος ἀριθμοῦ τοῖς νόμοις ἐμφερόμενα· πρὸς δὲ τὸ παρὸν, διεξαρκεῖ τὰ εἰρημένα. Ἀλλ' ἐὰν τῶν ἑκατὸν ἀφέλῃς δεκάτην ἱερὰν ἀπαρχὴν, τῷ τῆς ψυχῆς φέροντι καὶ αὔξοντι

*) Gen. 32, 25. — **) Gen. 17, 17. — ***) Gen. 11, 10. ****) Gen. 21, 33. — †) Gen. 26, 12. — ††) Exod. 27, 9. — †††) Num. 18, 28.

καὶ πληροῦντι καρποὺς θεῷ, ἕτερον ἀριθμὸν τ[illegible] ἐννενήκοντα διαλείψεις. Πῶς γὰρ οὐ τέλειος, μεθ[illegible] ριος ὢν πρώτης καὶ δεκάτης, καθ' ὃν διακρίνε[illegible] τὰ ἅγια τῶν ἁγίων τρόπον, καταπετάσματος [illegible] μέσου, *.* ᾧ τὰ ὁμογενῆ διαστέλλεται κατὰ τὰς [illegible] τοῖς εἴδεσι τομάς.

§. 36. Ὁ μὲν οὖν ἀστεῖος ἐλάλει τῇ δι[illegible] τὰ ἀστεῖα ὄντως· ὁ δὲ φαῦλος ἑρμηνεύει ἔστι[illegible] παγκάλως τὰ καλὰ, πράττει δὲ αἰσχρῶς τὰ αἴσχ[illegible] καθάπερ καὶ Συχὲμ ὁ ἔγγονος ἀνοίας. Ἐμὼρ [illegible] ἐστι πατρὸς, ὃς μεταληφθεὶς ὄνος καλεῖται· α[illegible] δὲ ἑρμηνευθεὶς ἐστιν ὦμος, πόνου σύμβολον, [illegible] θλιος δὲ καὶ ταλαιπωρίας μεστὸς πόνος, ὃν [illegible] γεννᾷ, ὥςπερ ὠφέλιμος, ᾧ συγγενὴς ἀγχίνοια. [illegible] σὶ γοῦν οἱ χρησμοὶ ὅτι "Ἐλάλησε κατὰ τὴν διά[illegible] νοιαν τῆς παρθένου, ταπεινώσας αὐτὴν πρότερ[illegible] ὁ Συχέμ."*) Ἆρ' οὖν ἐξητασμένως ἐλέχθη τὸ ἐλ[illegible] λησε κατὰ τὴν διάνοιαν τῆς παρθένου, μονονο[illegible] εἰς δήλωσιν τοῦ τὰ ἐναντία οἷς εἶπεν εἰργασμένο[illegible]
608 Δεῖνα γάρ ἐστιν ἡ ἀδέκαστος κρίσις, ἡ πάρεδρ[illegible]
M θεοῦ δίκη, ἡ ἀεὶ παρθένος· ἑρμηνεύεται γὰρ ἑκάτε[illegible] ρον Δεῖνα, κρίσις ἢ δίκη. Ταύτην οἱ ἐπιχειροῦν[illegible] τες ἄφρονες διαφθείρειν, διὰ τῶν καθ' ἑκάστ[illegible] ἡμέραν βουλευμάτων καὶ ἐπιτηδευμάτων, εὐπρε[illegible] λόγου διαδιδράσκουσι τὸν ἔλεγχον. Χρὴ γοῦν [illegible] τοὺς ἢ ἀκόλουθα τοῖς λεγομένοις πράττειν, ἢ ἀδικοῦν[illegible] τας ἡσυχάζειν· "ἥμισυ γάρ," φασὶ, "κακοῦ ἡσυ[illegible] χία." Καθὰ καὶ Μωϋσῆς ἐπιτιμῶν τῷ πρεσβεί[illegible] μὲν ἀξιώσαντι γένεσιν, δευτερείων δὲ τὸν ἄφθαρ[illegible] τον θεὸν, φησὶν, "ἥμαρτες, ἡσύχασον." Τὸ γ[illegible] ἐκτραγῳδεῖν καὶ ἐπικομπάζειν τὰ κακὰ, διπλοῦν [illegible] μάρτημα. Σχεδὸν δὲ οἱ πολλοὶ πεπόνθασι τοῦτ[illegible] Λέγουσι μὲν γὰρ ἀεὶ τῇ παρθένῳ ἀρετῇ τὰ φιλ[illegible]

*) Gen. 34, 3.

ὶ δίκαια, καιρὸν δὲ οὐδένα παρίασιν ἐν ᾧ δυνη-
έντες αὐτὴν οὐχ ὑβριοῦσι καὶ κακώσουσι. Ποία
ὰρ πόλις οὐκ ἔστι μεστὴ τῶν τὴν ἀεὶ παρθένον ὑ-
νούντων ἀρετήν; Οἳ τὰ ὦτα τῶν παρατυγχανόν-
ων ἀποκναίουσι, διεξιόντες τὰ τοιαῦτα· ἡ φρόνη-
ις ἀναγκαῖον, ἡ ἀφροσύνη βλαβερόν· αἱρετὸν ἡ
ωφροσύνη, ἐχθρὸν ἡ ἀκολασία· ὑπομονῆς ἄξιον
ἀνδρία, φυγῆς ἡ δειλία· συμφέρον ἡ δικαιοσύνη,
ύμφορον ἡ ἀδικία· τὸ ὅσιον καλὸν, τὸ ἀνόσιον
ἰσχρόν· τὸ θεοσεβὲς ἐπαινετὸν, τὸ ἀσεβὲς ψε-
τόν· τὸ οἰκειότατον ἀνθρώπου φύσει, τὸ εὖ καὶ
ύλεσθαι καὶ πράττειν καὶ λέγειν· ἀλλοτριώτατον
 κακῶς τούτων ἕκαστον. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα
 συνείροντες, τὰ δικαστήρια καὶ βουλευτήρια, καὶ
 θέατρα, καὶ πάντα σύλλογον καὶ θίασον ἀνθρώ-
 ἀπατῶσιν· ὥςπερ οἱ προςωπεῖα καλὰ αἰσχίσταις
ψεσι περιτιθέντες, προνοίᾳ τοῦ μὴ ὑπὸ τῶν ὁρών-
ων ἐλέγχεσθαι. Ἀλλ' οὐδὲν ὄφελος. Ἀφίξονται
 τινες εὖ μάλα ἐῤῥωμένοι καὶ τῷ περὶ ἀρετὴν
ήλῳ κατεσχημένοι, καὶ τὰ περικαλύμματα καὶ πε-
τα ταῦτα, ὅσα λόγῳ κατατεχνοῦντες συνύφαναν,
αμφιάσαντες, καὶ γυμνὴν αὐτὴν ἐφ' αὑτῆς τὴν
υχὴν αὐγάσαντες, εἴσονται καὶ τὰ ἐν μυχοῖς ἀπο-
ίμενα τῆς φύσεως ἀπόῤῥητα. Εἶτ' ἔξω προαγα-
όντες τὴν αἰσχύνην καὶ τὰ ὀνείδη πάντα αὐτῆς,
ν ἡλίῳ καθαρῷ πᾶσιν ἐπιδείξονται, οἵα τις οὖσα,
ς αἰσχρὰ καὶ καταγέλαστος, οἵαν ἐκ τῶν περιά-
πτων ὡς νόθην ἐπεμόρφαζεν εὐμορφίαν. Οἱ δὲ 1076
ρὸς ἄμυναν εὐτρεπεῖς τῶν οὕτως βεβήλων καὶ ἀ- P.
αθάρτων τρόπων δύο μέν εἰσιν ἀριθμῷ, Συμεὼν
ὶ Λευΐ·" *) γνώμῃ δὲ εἷς. Διὸ καὶ ἐν ταῖς εὐ-
ογίαις ὁ μὲν πατὴρ αὐτοὺς ἐν τάξει ἑνὸς κατηρί-
μει, διὰ τὸ σύμφωνον τῆς ὁμονοίας καὶ τῆς πρὸς

*) Deut. 33, 6.

ἓν καὶ τὸ αὐτὸ μέρος ὁρμῆς. Ὁ δὲ Μωϋσῆς οὐδὲ
609 δυάδος ἔτι μέμνηται, ἀλλ' ὅλον τὸν Συμεὼν εἰς
M. τὸν Λευῒ ἐνεχάραξε, δύο οὐσίας κερασάμενος, ἀφ' ὧν
ἕνα εἰργάσατο, οἷον ἰδέᾳ μιᾷ τυπωθέντα, τὸ ἀκούειν
τῷ πράττειν ἑνώσας.

§. 37. Ἐπειδὴ τοίνυν ἔγνω τὴν ἀπαγγελίαν λαλοῦσαν τὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας μεστὰ κατὰ τὴν αὐτοῦ διάνοιαν ὁ σπουδαῖος, ἔπαθεν ἀμφότερα, καὶ τὴν πρὸς τὸν θεὸν πίστιν, καὶ τὴν πρὸς τὸ γεννητὸν ἀπιστίαν. Εἰκότως οὖν φησι δεόμενος, „Ἰσμαὴλ οὗτος ζήτω ἐνώπιόν σου," *) οὐκ ἄπο σκοποῦ τῶν ἐμφερομένων ἕκαστον τῶν ὀνομάτων τιθεὶς, τὸ οὗτος, τὸ ζήτω, τὸ ἐνώπιόν σου. Ταῖς γὰρ ἐν τοῖς πράγμασιν ὁμωνυμίαις ἠπατήθησαν οὐκ ὀλίγοι. Τί δ' ἐστὶν ὃ λέγω σκεπτέον. Ἑρμηνευθεὶς Ἰσμαὴλ ἐστὶν ἀκοὴ θεοῦ· τῶν δὲ θείων δογμάτων οἱ μὲν ἀκούουσιν ἐπ' ὠφελείᾳ, οἱ δ' ἐπὶ βλάβῃ αὑτοῦ τε καὶ ἑτέρων. Ἢ τὸν οἰωνοσκόπον Βαλαὰμ οὐχ ὁρᾷς; **) Οὗτος εἰςάγεται ἀκούων λόγια θεοῦ, ἐπιστάμενός τε ἐπιστήμην παρὰ ὑψίστου. Ἀλλὰ τί ἐκ τῆς τοιαύτης ἀκροάσεως, τί δ' ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπιστήμης ὤνατο; Γνώμῃ μὲν ἐπιχειρήσας τὸ ψυχῆς ἄριστον ὄμμα λυμήνασθαι, ὃ δὴ μόνον τὸν θεὸν ὁρᾷν πεπαίδευται, μὴ δυνηθεὶς δὲ, διὰ τὸ σωτῆρος κράτος ἀήττητον. Τοιγαροῦν ὁ μὲν κατακεντούμενος ὑπὸ φρενοβλαβείας τῆς ἑαυτοῦ, καὶ τραύματα πολλὰ δεξάμενος, ἐν μέσοις τραυματίαις ἀπώλετο· ***) διότι σοφιστείᾳ μαντικῇ τὴν θεοφόρητον προφητείαν προεχάραξε. Δεόντως οὖν εὔχεται ὁ ἀστεῖος, ἵν' οὗτος μόνος Ἰσμαὴλ ὑγιαίνῃ, διὰ τοὺς μὴ γνησίως ἀκούοντας τῶν ἱερῶν ὑφηγήσεων· οἷς ἀπεῖπε Μωϋσῆς ἄντικρυς εἰς ἐκκλησίαν φοιτᾷν τοῦ πανηγεμόνος. Τεθλασμένοι γὰρ τὰ γεννητικὰ τῆς διανοίας, ἢ καὶ τελείως ἀποκοπέντες,

---

*) Gen. 17, 18. — **) Num. 24, 16. — ***) Num. 31, 8

τὸν ἴδιον νοῦν καὶ τὴν αἴσθησιν ἀποσεμνύνοντες, ς μόνα τῶν κατ᾽ ἀνθρώπους αἴτια πραγμάτων· ἢ πολυθείας ἐρασταὶ καὶ τὸν πολύθεον ἐκτετιμηκό-ς θίασον, οἱ ἐκ πόρνης γεγονότες, τὸν ἕνα ἄνδρα καὶ πατέρα φιλαρέτου ψυχῆς θεὸν οὐκ εἰδότες, ἆρ᾽ οὐκ εἰκότως ἐλαύνονταί τε καὶ φυγαδεύονται; Παραδοξόν μοι δοκοῦσι ποιεῖν καὶ οἱ κατηγοροῦντες 1077 υἱοῦ γονεῖς ἐπ᾽ οἰνοφλυγίᾳ. Λέγουσι γάρ, "Ὁ Ρ. ὁ υἱὸς ἡμῶν οὗτος ἀπειθεῖ,"*) διὰ τῆς προςθήκης τῆς "οὗτος," μηνύοντες, ὅτι εἰσὶν ἕτεροι παῖδες καρτερικοὶ καὶ σώφρονες, τοῖς ἐπιτάγμασι τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ παιδείας πειθαρχοῦντες· οἱ γὰρ ἀψευδέστατοι γονεῖς, ὑφ᾽ ὧν κατηγορηθῆναι μὲν αἴσχιστον, ἐπαινεθῆναι δὲ εὐκλεέστατον. Τὸ "Οὗτός ἐστιν Ἀαρὼν καὶ Μωϋσῆς, οἷς εἶπεν ὁ θεὸς ἐξαγαγεῖν τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου,"**) καὶ τὸ "Οὗτοί εἰσιν οἱ διαλεγόμενοι Φαραὼ βασιλεῖ," ταῦτα μὴ νομίζωμεν εἰρῆσθαι παρέργως, ἢ τὰς δείξεις μὴ πλέον τι τῶν ὀνομάτων παρεμφαίνειν. Ἐπειδὴ γὰρ Μωϋσῆς μὲν ἐστι νοῦς ὁ καθαρώτατος, Ἀαρὼν δὲ λόγος αὐτοῦ, ...ίδευται δὲ καὶ ὁ νοῦς θεοπρεπῶς ἐφάπτεσθαι, καὶ ὁ λόγος ὁσίως ἑρμηνεύειν τὰ ὅσια· μιμηλίζοντες ... οἱ σοφισταὶ καὶ παρακόπτοντες τὸ δόκιμον νόμισμα, αὐτούς φασι καὶ νοεῖν ὀρθῶς περὶ τοῦ ἀρίστου καὶ λέγειν ἐπαινετῶς. Ὅπως οὖν μὴ ἀπατώμεθα παραθέσει τῶν κεκιβδηλευμένων πρὸς τὰ δόκιμα δι᾽ ὁμοιότητος τοῦ χαρακτῆρος, βάσανον ἔδωκεν ᾗ διακριθήσεται. Τίς οὖν ἡ βάσανος; Τὸ ἐξαγαγεῖν ἐκ τῆς σωματικῆς χώρας τὸν ὁρατικὸν καὶ φιλοθεάμονα ...ῶν καὶ φιλόσοφον. Ὁ μὲν γὰρ τοῦτο δυνηθεὶς Μωϋσῆς ἐστιν οὗτος· ὁ δὲ ἀδυνατήσας, ὁ λεγόμενος μόνον, μυρίας δὲ σεμνότητας ὀνομάτων ἀμφισκόμενος, γελᾶται. "Ζῆν δὲ εὔχεται τῷ

---

*) Deut. 21, 20. — **) Exod. 6, 26 sq.

Ἰσμαήλ,"*) οὐ τῆς μετὰ σώματος ζωῆς ἐπιστρεφόμενος, ἀλλ' ἵνα τὸ θεῖον ἄκουσμα ἐπὶ ψυχῇ διαιωνίζον ἐγείρῃ τε αὐτὸν καὶ ζωπυρῇ.

§. 38. Καὶ ὁ μὲν ἀκρόασιν λόγων καὶ μάθησιν δογμάτων ἱερῶν εὔχεται ζῆν, ὡς ἐλέχθη, ὁ δὲ ἀσκητὴς Ἰακὼβ εὐφυΐαν. Λέγει γάρ, "Ζήτω Ῥουβὶμ καὶ μὴ ἀποθανέτω."**) Ἆρά γε ἀθανασίαν καὶ ἀφθαρσίαν εὐχόμενος, ἀνθρώπῳ πρᾶγμα ἀδύνατον; Οὐ δήπου. Τί οὖν ἐσθ' ὃ βούλεται παραστῆσαι, λεκτέον. Πάντα τὰ ἀκούσματα καὶ μαθήματα ἐποικοδομεῖται, καθάπερ θεμελίῳ προκαταβεβλημένῳ, φύσει παιδείας δεκτικῇ· φύσεως δὲ μὴ προϋπαρχούσης, ἀνωφελῆ πάντα. Δρυὸς γὰρ ἢ λίθου κωφῆς οὐδὲν ἂν δόξαιεν οἱ ἀφυεῖς διαφέρειν· ἔγκολλον γὰρ ἂν οὐδὲν αὐτοῖς ἁρμόζοιτο, πάντα δὲ ὡς ἀπὸ στερροῦ τινος ἀποπάλλεται καὶ ἀποπηδᾷ. Τὰς δὲ τῶν εὐφυῶν ψυχὰς ἔστιν ἰδεῖν, κηροῦ τρόπον λελειασμένου, μήτε ἄγαν στερεοῦ, μήτε ἄγαν ἁπαλοῦ, κεκερασμένας μετρίως, παραδεχομένας τὰ ἀκούσματα καὶ θεάματα ῥᾳδίως πάντα, καὶ ἐναποματτομένας ἄκρως αὐτὰς τὰ εἴδη, μνήμης ἐναργεῖς τινας εἰκόνας. Ἦν
611 M. γοῦν ἀναγκαῖον εὔξασθαι τῷ λογικῷ γένει τὸ εὐφυὲς ἄνοσον καὶ ἀθάνατον παρεῖναι. Τοῦ μὲν γὰρ κατ' ἀρετὴν βίου, ὅς ἐστιν ἡ ἀψευδεστάτη ζωή, μετέχουσιν ὀλίγοι· οὐχὶ τῶν ἀγελαίων φημί, — τούτων γὰρ οὐδεὶς τῆς ἀληθοῦς ζωῆς κεκοινώνηκεν — ἀλλ' εἰ τισιν ἐξεγένετο τὰς τῶν ἀνθρώπων φυγεῖν σπουδάς, καὶ θεῷ μόνῳ ζῆσαι. Παρὸ καὶ λίαν τεθαύμακεν ὁ ἀσκητικὸς καὶ ἀνδρεῖος, εἴ τις ἐν μέσῳ τοῦ βίου ποταμῷ φορούμενος, ἀπ' οὐδεμιᾶς ῥύμης κατασύρεται, δύναιτο δὲ καὶ πλούτῳ πολλῷ ῥέοντι ἀντισχεῖν, καὶ ἡδονῆς ἀμέτρου φορὰν οἶσαι, καὶ λαίλαπι κενῆς δόξης μὴ ἀναρπασθῆναι. Λέγει γοῦν οὐχ ὁ Ἰακὼβ

---

*) Gen. 17, 18. — **) Deut. 33, 6.

τῷ Ἰωσὴφ μᾶλλον, ἢ ὁ ἱερὸς λόγος παντὶ τῷ τὸ μὲν σῶμα εὐεκτοῦντι, ἐν ἀφθόνοις δὲ ταῖς εἰς περιουσίαν ὕλαις ἐξεταζομένῳ, καὶ πρὸς μηδεμιᾶς ἁλισκομένῳ, „ἔτι γὰρ σὺ ζῇς;" *) Θαυμαστὸν ἐκφωνήσας λόγον, καὶ τὸν ἡμέτερον βίον ἀποδεδραμηκότα· οἱ μικρᾶς τῆς εὐτυχίας αὔρας λαβόμενοι, πάντα κάλων ἀναψάσαντες λαμπρὰ φυσῶμεν, καὶ πνεύσαντες μέγα καὶ ἔντονον πλησίστιοι πρὸς τὰς ἀπολαύσεις τῶν παθῶν φερόμεθα, καὶ οὐ πρότερον στέλλομεν τὰς ἀνειμένας καὶ κεχαλασμένας ἀκρατῶς ἐπιθυμίας, ἕως ἂν ἐξοκείλαντες ὅλῳ τῷ ψυχῆς ναυαγήσωμεν σκάφει.

§. 39. Παγκάλως οὖν τοῦτον τὸν Ἰσμαὴλ εὐχόμεθα ζῆν. Προστίθησιν οὖν, „Ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ζῇ," **) ὅρον τῆς εὐδαιμονίας τιθέμενος ἐπισκόπου, καὶ ἐφόρου, τοῦ τῶν ὄντων ἀρίστου, τὴν διάνοιαν ἀξιωθῆναι. Εἰ γὰρ παιδαγωγοῦ μὲν παρόντος οὐκ ἂν ἁμάρτοι ὁ ἀγόμενος, ὑφηγητὴς δὲ ἐγγὺς ὢν ὠφελεῖ τὸν μανθάνοντα, πρεσβυτέρου δὲ παρατυγχάνοντος, αἰδοῖ καὶ σωφροσύνῃ κοσμεῖται νέος, πατὴρ δὲ ἢ μήτηρ υἱὸν μέλλοντα ἀδικεῖν ἐκώλυσαν, ἐφ᾽ ἡσυχίας αὐτῷ μόνον ὀφθέντες· ἡλίκαις τισὶν ὑπερβολαῖς ἀγαθῶν χρήσασθαι νομίζομεν τὸν ὑπολαμβάνοντα ἀεὶ ὑπὸ θεοῦ θεωρεῖσθαι; Τὸ γὰρ τοῦ παρόντος καὶ περιβλέπεται, ἀξίωμα δεδιὼς καὶ τρέμων, ἀνὰ κράτος τὸ ἀδικεῖν ἀποδράσεται. Τὸν δὲ Ἰσμαὴλ ὅταν εὔχεται ζῆν, οὐκ ἀπέγνωσε τὴν γένεσιν Ἰσαάκ, ὡς καὶ πρότερον εἶπον, ἀλλὰ πεπίστευκε μὲν τῷ θεῷ. Οὐδὲ γὰρ ἃ δοῦναι θεῷ, ταῦτα καὶ ἀνθρώπῳ λαβεῖν δυνατόν, ἐπειδὴ τῷ μὲν πλεῖστα καὶ μέγιστα χαρίζεσθαι ῥᾴδιον· ἡμῖν δὲ οὐκ εὐμαρὲς τὰς προτεινομένας δέξασθαι δωρεάς. Ἀγαπητὸν γάρ, εἰ τῶν ἐκ πόνου καὶ μελέτης συν- 1079
12 τρόφων καὶ συνηθεστέρων ἀγαθῶν ἐπιλάχοιμεν· P.
τῶν δὲ ἄνευ τέχνης ἢ συνόλως ἀνθρωπίνης ἐπινοίας ἀπαυτοματιζόντων καὶ ἐξ ἑτοίμου γινομένων, οὐδ᾽ ἐλ-

*) Gen. 45, 28. — **) Gen. 17, 18.

πὶς ἐφικέσθαι. Ταῦτα γὰρ, ἅτε θεῖα ὄντα, θειοτέραις καὶ ἀκηράτοις φύσεσιν ἀπηλλαγμέναις θνητοῦ σώματος, εὑρίσκειν ἀναγκαῖον. Ἔδειξε δὲ Μωϋσῆς κατὰ δύναμιν τῶν χειρῶν τὰς εὐχαρίστους ὁμολογίας ποιεῖσθαι· τὸν ἀγχίνουν, ἀνάθημα ἀνατιθέντα τὸ συνετὸν καὶ τὸ φρόνιμον· τὸν λόγιον, τὰς ἐν λόγῳ πάσας ἀρετὰς ἀνιεροῦντα διά τε ᾠδῆς καὶ τῶν καταλογάδην τοῦ ὄντος ἐγκωμίων· καὶ κατ' εἶδος, τὸν φυσικὸν, φυσιολογίας· τὸν ἠθικὸν, πᾶσαν τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν· τὸν τεχνικὸν καὶ ἐπιστήμονα, τὰ θεωρήματα τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν. Οὕτως εὔπλοιαν μὲν ναύτης καὶ κυβερνήτης· εὐφορίαν δὲ καρπῶν γεωπόνος, εὐτοκίαν δὲ ζώων ἀγελάρχης, ὑγείαν δὲ καμνόντων ἰατρὸς, ὁ δ' αὖ στρατείας ἡγεμὼν τοῦ πολέμου κράτος, καὶ ὁ πολιτικὸς, ἢ βασιλικὸς, τὴν ἔννομον προστασίαν καὶ ἡγεμονίαν ἀναθήσει. Καὶ συνελόντα φράσαι, πάντων, ὅσα ἢ ψυχῆς ἢ σώματος ἢ τῶν ἐκτὸς ἀγαθά ἐστιν, ὁ μὴ φίλαυτος αἰτίαν ἀποφαίνει τὴν ἀψευδῶς μόνον αἴτιον θεόν. Μηδεὶς οὖν τῶν ἀφανεστέρων καὶ ταπεινοτέρων εἶναι δοκούντων, ἐλπίδος ἀπογνώσει τῆς ἀμείνονος ἀποκνησάτω ἱκέτης γενέσθαι θεοῦ· ἀλλ' εἰ καὶ μηδὲν ἔτι προσδοκᾷ τῶν μειζόνων, ὑπὲρ τούτων ὧν ἔλαχεν ἤδη κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν εὐχαριστείτω. Μυρία δὲ ἔλαχε, γενέσεως, ζωῆς, τροφῆς, ψυχῆς, αἰσθήσεως, φαντασίας, ὁρμῆς, λογισμοῦ. Λογισμὸς δὲ βραχύτατον μὲν ὄνομα, τελειότατον δὲ καὶ βραχύτατον ἔργον, τῆς τοῦ παντὸς ψυχῆς ἀπόσπασμα, ἢ ὅπερ ὁσιώτερον εἰπεῖν τοῖς κατὰ Μωϋσῆν φιλοσοφοῦσιν, εἰκόνος θείας ἐκμαγεῖον ἐμφερές.

§. 40. Ἐπαινεῖν ἄξιον καὶ τῶν κατασκόπων τοὺς ἐπιχειρήσαντας μὲν αὐτόπρεμνον τὸ ἀρετῆς ὅλον ἀνασπάσαι καὶ βαστάσαι στέλεχος· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἠδυνήθησαν, κληματίδα γοῦν καὶ ἕνα βότρυν λαβόντας, δεῖγμα καὶ μέρος τῆς συμπάσης, ὃ φέρειν

μόνον αὐτὸ ἴσχυον.*) Εὐκτὸν μὲν ἀθρόῳ τῷ πλή-
θει τῶν ἀρετῶν ἐγχορεύειν· εἰ δὲ τοῦτο μεῖζον ἢ
κατὰ ἀνθρωπίνην φύσιν, ἀγαπῶμεν, εἴ τῳ ἐξεγένετο
613 μιᾷ τινι τῶν κατὰ μέρος ἐντυχεῖν, σωφροσύνῃ, 1080
M. ἢ ἀνδρίᾳ, ἢ δικαιοσύνῃ, ἢ φιλανθρωπίᾳ. Φερέ- P.
τω γὰρ ἑνός τι ἀγαθὸν ἡ ψυχὴ, καὶ τικτέτω, μὴ
πάντων ἄφορος καὶ στεῖρα γινέσθω. Σὺ δὲ τοιαῦτα
ἐπιτάγματα ἐπιτάξεις υἱεῖ τῷ σεαυτοῦ; Εἰ μὴ τοῖς
οἰκέταις ἡμέρως χρῇ, μηδὲ τοῖς ὁμοτίμοις κοινωνι-
κῶς· εἰ μὴ κοσμίως γυναικὶ, μηδὲ γονεῦσι τιμητι-
κῶς· εἰ μητρὸς ὀλιγωρεῖς καὶ πατρὸς, ἀσέβει καὶ εἰς
τὸ θεῖον. Εἰ χαίρεις ἡδονῇ, μὴ φιλαργυρίας ἀπο-
στῇς. Ἐφίεσαι πολυχρηματίας; καὶ κενοδόξει. Τί
γάρ; Οὐ μετριάζειν ἐν ἐνίοις ἀξιοῖς, εἰ μὴ ἐν πᾶσι
δύνασαι; Οὐκ ἂν οὖν εἴποι ὁ υἱὸς, τί λέγεις, ὦ πά-
τερ; Ἢ τέλειον ἀγαθὸν, ἢ τέλειον κακὸν βούλει σοι
τὸν υἱὸν γενέσθαι, καὶ οὐκ ἀγαπήσεις εἰ πρὸ τῶν
ἄκρων τὰ μέσα ἕληται; Οὐ διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀβρα-
ὰμ ἐπὶ τῆς Σοδομιτῶν ἀπωλείας, ἀρξάμενος ἀπὸ
πεντηκοντάδος εἰς πεντάδα τελευτᾷ;**) Ποτνιώμε-
νος καὶ ἱκετεύων, ἵν᾽ εἰ μὴ εὑρίσκοιτο ἐν τῇ γενέ-
σει ἡ παντελὴς εἰς ἐλευθερίαν ἄφεσις, ἧς σύμβολον
ὁ πεντηκοστὸς λόγος ἱερὸς, ἡ μέση παιδεία παραλη-
φθῇ δεκάδι παραριθμουμένη, πρὸς τὴν τῆς καταδι-
κάζεσθαι ψυχῆς μελλούσης ἀπόλυσιν. Τῶν ἀναγώ-
γων οἱ πεπαιδευμένοι, καὶ τῶν ἀλύρων καὶ ἀμούσων
οἱ κεχορευκότες τῇ ἐγκυκλίῳ μουσικῇ, πλείους ἀφορ-
μὰς ἔχουσι πρὸς τὸ εὔξασθαι· σχεδὸν ἐκ παίδων
τοῖς περὶ ἀρετῆς καὶ ἐγκρατείας καὶ ἀρετῆς πάσης
λόγοις ἐπαντληθέντες. Διὸ εἰ καὶ μὴ παντελῶς ἐξερ-
ρύψαντο καὶ ἀπελούσαντο τὸ ἀδικεῖν, φαιδρυνόμενοι
δὲ, ἀλλὰ μετρίως γοῦν καὶ μέσως ἐῤῥύψαντο. Τὸ
παραπλήσιον ὁ Ἡσαῦ λέγειν ἔοικε τῷ πατρὶ, " Μὴ

*) Num. 13, 25. — **) Gen. 18, 32.

εὐλογία σοι μία ἔσται, πάτερ; Εὐλόγησον καὶ ἐμέ,
πάτερ." *) Ἄλλαι γὰρ ἄλλοις ἀποκεκρίσθωσαν, τε-
λείοις μὲν τέλειαι, μέσαι δὲ ἀτελέσιν. Ὡς ἔχει καὶ
ἐπὶ τῶν σωμάτων· ὑγιαινόντων γὰρ καὶ νοσούντων
ἕτερα μὲν γυμνάσματα, ἕτεραι δὲ τροφαί, καὶ ὅσα
ἄλλα περὶ δίαιταν, οὐ τὰ αὐτά· ἀλλὰ τοῖς μὲν [illegible]
πρόσφορα, ἵνα μηδ᾽ ὅλως νοσήσωσι, τοῖς δὲ τὰ [illegible]
κεῖα, ὅπως πρὸς τὸ ὑγιεινότερον μεταβάλωσι. Πολ-
λῶν οὖν ἀγαθῶν ὑπαρχόντων ἐν τῇ φύσει, τὸ [illegible]
κοῦν ἐφαρμόττειν μοι, τοῦτο χάρισαι, καὶ ἂν μι-
κρότατον ᾖ· στοχασάμενος ἐκείνου μόνου, εἰ δυνή-
σομαι τὸ δοθὲν φέρειν εὐμαρῶς, ἀλλὰ καὶ μὴ [illegible]
πρὸς τοῦτο ἀπειπὼν ὁ δυστυχὴς ὀκλάσω. Τί [illegible]
οἰόμεθα ἐμφαίνεσθαι διὰ τοῦ, "Μὴ χεὶρ κυρίου
οὐκ ἐξαρκέσει;" **) Ἆρ᾽ οὐχὶ τὸ πάντη τὰς τοῦ ὄν-
τος φθάνειν δυνάμεις ἐπ᾽ εὐεργεσίᾳ, μὴ μόνον τῶν
614 ἐνδόξων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀφανεστέρων εἶναι δοκούν-
M. των; Οἷς τὰ ἁρμόττοντα χαρίζεται πρὸς τὰ τῆς ἑ-
κάστου ψυχῆς σταθμήματα καὶ μέτρα, σταθμώμε-
νος καὶ διαμετρῶν ἰσότητι παρ᾽ ἑαυτῷ τὸ ἀνάλογον
ἑκάστοις.

§. 41. Καταπλήττει με οὐχ ἥκιστα καὶ ὁ τεθεὶς νόμος ἐπὶ τοῖς ἐκδυομένοις τὰ ἁμαρτήματα, καὶ μεταγινώσκειν δοκοῦσι. Κελεύει γὰρ τὸ μὲν πρῶτον ἱερεῖον προσάγειν θῆλυ πρόβατον ἄμωμον. "Ἐὰν δέ," φησί, "μὴ ἰσχύῃ ἡ χεὶρ αὐτοῦ τὸ ἱκανὸν εἰς πρόβατον, οἴσει περὶ τῆς ἁμαρτίας ἧς ἥμαρτε, δύο τρυγόνας, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν, ἕνα περὶ ἁμαρτίας, καὶ ἕνα εἰς τὸ ὁλοκαύτωμα. Ἐὰν δὲ μὴ εὑρίσκῃ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ζεῦγος τρυγόνων ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν, οἴσει τὸ δῶρον τὸ δέκατον οἰφὶ σεμίδαλιν. Οὐκ ἐπιχρίσει ἐπ᾽ αὐτὸ ἔλαιον, οὐδ᾽ ἐπιθήσει ἐπ᾽ αὐτὸ λίβανον, ὅτι περὶ ἁμαρτίας ἐστι

---

*) Gen. 27 28. — **) Num. 11, 23.

Καὶ οἴσει αὐτὸ πρὸς τὸν ἱερέα καὶ δραξάμενος ὁ ἱε-
ρεὺς ἀπ᾽ αὐτοῦ πλήρη τὴν δράκα, τὸ μνημόσυνον
ἐπιθήσει ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον." *) Οὐκοῦν τρισὶ
μετανοίας τρόποις ἱλάσκεται, τοῖς εἰρημένοις κτήνε-
σιν, ἢ κτηνοῖς, ἢ λευκοπύροις, πρὸς τὴν τοῦ καθαι-
ρομένου καὶ μετανοοῦντος δήπου δύναμιν. Οὔτε
γὰρ μικρὰ μεγάλων, οὔτε μεγάλα μικρῶν δεῖται κα-
θαρσίων, τῶν δὲ πρὸς τὸ ἀνάλογον ἴσων καὶ ὁ-
μοίων. Τί δήποτ᾽ οὖν διὰ τριῶν ἡ κάθαρσις, ἄ-
ξιον ἐρευνῆσαι. Σχεδὸν τοίνυν καὶ τὰ ἁμαρτήματα
καὶ τὰ κατορθώματα συμβέβηκεν ἐν τρισὶν ἐξετάζε-
σθαι, διανοίᾳ, λόγοις, πράξεσιν. Οὗ χάριν καὶ ἐν
τοῖς προτρεπτικοῖς Μωϋσῆς διδάσκων, ὅτι ἡ ἀγαθὴ
κτῆσις οὔτ᾽ ἀδύνατός ἐστιν, οὔτε δυσθήρατος, φη-
σίν, "Οὐκ εἰς οὐρανὸν ἀναπτῆναι δεῖ, οὐδ᾽ ἄχρι
περάτων γῆς καὶ θαλάττης ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν σύλληψιν
αὐτοῦ· ἀλλ᾽ ἐστὶν ἐγγύς, καὶ σφόδρα ἐγγύς." **)
Εἶτα μόνον οὐκ ὀφθαλμοφανῶς δείκνυσι, "Πᾶν ἔρ-
γον," φησί, "τῷ στόματί σου, καὶ τῇ καρδίᾳ, καὶ
ταῖς χερσί," ***) συμβολικῶς ἐν λόγοις, ἐν βουλαῖς,
ἐν ἔργοις· ἐκ γὰρ εὐβουλίας καὶ εὐλογίας καὶ εὐ-
πραξίας τὴν εὐδαιμονίαν ἀνθρωπίνην συνίστα- 1082
σθαι, ὥσπερ καὶ τὴν κακοδαιμονίαν ἐκ τῶν ἐναν- P.
τίων. Ἐν γὰρ τοῖς αὐτοῖς τό τε κατορθοῦν καὶ
ἁμαρτάνειν χωρίοις ἐστί, καρδίᾳ, στόματι, χειρί·
καὶ γὰρ βουλεύονταί τινες εὐγνωμονέστατα, καὶ λέ-
815 γουσιν ἄριστα, καὶ πράττουσι τὰ πρακτέα. Τριῶν
M. ὄντων κουφότατόν ἐστι τὸ βουλεύεσθαι ἃ μὴ χρή,
βαρύτατον δέ, τὸ χειρουργεῖν τὰ ἄδικα, μέσον δὲ τὸ
λέγειν ἃ μὴ δεῖ. Συμβαίνει δὲ τὸ κουφότατον δυσαπο-
τρεπτότατον εἶναι· χαλεπὸν γὰρ ψυχῆς τροπὴν εἰς ἠ-
ρεμίαν ἀγαγεῖν· καὶ θᾶττον ἄν τις χειμάῤῥου φορὰν
ἐπίσχοι, ἢ ψυχῆς τροπὴν ῥέουσαν ἀκατασχέτως. Ἀμύ-

---

*) Lev. 5, 5 sqq. — **) Deut. 30, 10. — ***) Ibid. v. 14.

θητα γὰρ ἐνθύμια, ἄλλα ἐπ᾽ ἄλλοις, τρικυμίας τρόπον, ἐπιτρέχει, φοροῦντα καὶ κυκῶντα, καὶ πᾶσαν αὐτὴν βιαίως ἐπιστρέφοντα. Τὸ μὲν οὖν ἄριστον τῆς καθάρσεως καὶ τελεώτατον, τοῦτ᾽ ἔστι μηδὲ ἐνθυμεῖσθαί τι τῶν ἀτοπωτάτων, ἀλλ᾽ εἰρήνῃ καὶ εὐνομίᾳ, ὧν ἡγεμὼν ἐστι δικαιοσύνη, πολιτεύσασθαι. Τὸ δὲ δεύτερον, λόγοις μὴ διαμαρτάνειν, ψευδόμενον, ἢ ψευδορκοῦντα, ἢ ἀπατῶντα, ἢ σοφιζόμενον, ἢ συκοφαντοῦντα, ἢ συνόλως στόμα καὶ γλῶτταν ἐπ᾽ ὀλέθρῳ τινῶν ἀνιέντα, οἷς χαλινὸν ἦν ἄμεινον περιθεῖναι καὶ δεσμὸν ἄῤῥηκτον.

§. 42. Διὰ τί δὲ τὸ λέγειν τοῦ νοεῖν τὰ μὴ προςήκοντα βαρύτερον ἁμάρτημα, ῥᾷον ἰδεῖν. Ἐνθυμεῖται μέν τις οὐ παρ᾽ ἑαυτὸν ἔστιν ὅτε, ἀλλ᾽ ἄκων βουλῶν· ὧν γὰρ οὐ θέλει, λαμβάνειν ἐννοίας ἀναγκάζεται, τῶν δὲ ἀκουσίων οὐδὲν ὑπαίτιον. Λέγει δέ τις ἑκὼν, ὥςτε εἰ μὴ εὔφημον προΐεται φωνὴν, ἀδικεῖ κακοδαιμονῶν, ὁ μηδ᾽ ἐκ τύχης ἐθέλων τι τῶν ἐπιεικεστέρων φθέγξασθαι, ᾧ λυσιτελὲς τὴν ἀσφαλεστάτην ἡσυχίαν δεξιοῦσθαι· καὶ ἔπειτα μὴ ἡσυχάζων. τις, δύναται δή που βουληθεὶς σιωπᾶν. Τὸ δὲ καὶ τοῦ λέγειν βαρύτερον ἁμάρτημα, ἡ ἄδικος πρᾶξίς ἐστι· „λόγος γὰρ ἔργου," φασὶ, „σκιὰ," σκιᾶς δὲ βλαπτούσης πῶς οὐ τὸ ἔργον βλαβερώτερον; Διὰ τοῦτο καὶ Μωϋσῆς τὴν μὲν γνώμην ἐγκλημάτων καὶ ἐπιτιμίων ἀπήλλαξεν, ἀκουσίαις τὰ πολλὰ μεταβολαῖς χρωμένην καὶ τροπαῖς, καὶ πάσχουσαν μᾶλλον ὑπὸ τῶν ἐπειςφοιτώντων νοημάτων ἔξωθεν, ἢ δρῶσαν. Τὸ δὲ ὅσα ἂν ἐξέλθῃ διὰ τοῦ στόματος, 1081 ταῦτ᾽ εἰς ἀπόλογον καὶ εὐθύνας ἄγει· ὡς ἂν δὴ τοῦ F λέγειν ἐφ᾽ ἡμῖν ὑπάρχοντος. Ἀλλ᾽ αἱ μὲν λόγων εὐθυναι, μετριώτεραι, αἱ δὲ ὑπαίτιαι ἔργων, ἀργαλεώτεραι. Μεγάλας γὰρ τάττει τιμωρίας ἐπὶ τοῖς μεγάλα ἀδικοῦσι, καὶ ἔργῳ ἐπεξιοῦσιν ἃ γνώμῃ μὲν ἀγνώμονι ἐβουλεύσαντο, προπετείᾳ δὲ γλώττης ἐξελάλησαν.

§. 43. Τὰ δὲ καθάρσια τῶν τριῶν, διανοίας, λόγου, πράξεως, εἴρηκεν οὖν πρόβατον, καὶ ζεῦγος τρυγόνων ἢ περιστερῶν, καὶ σεμιδάλεως ἱεροῦ μέτρου δέκατον· ἀξιῶν προβάτῳ μὲν διάνοιαν καθαίρεσθαι, λόγον δὲ τοῖς πτηνοῖς, σεμιδάλει δὲ πρᾶξιν. Διὰ τί; Ὅτι καθάπερ ἐν ἡμῖν ἄριστον ὁ νοῦς, καὶ ἐν ζώων ἀλόγων γένει τὸ πρόβατον, ἅτε ἡμερώτατον ὑπάρχον, καὶ καρπὸν ἐτήσιον ἀνατέλλον ἐξ ἑαυτοῦ, πρὸς ὠφέλειαν ὁμοῦ καὶ κόσμον ἀνθρώπων. Ἐσθὴς γὰρ τὰς ἀπὸ κρυμοῦ καὶ θάλπους ἀνείργει βλάβας, καὶ τὰ ἀπόῤῥητα τῆς φύσεως ἐπισκιάζουσα, πρὸς εὐκοσμίαν τοῖς χρωμένοις ἐστί. Σύμβολον οὖν ἔστω τῆς τοῦ ἀρίστου καθάρσεως, διανοίας, τὸ ζῷον ἄριστον, τὸ πρόβατον. Λόγου δὲ, τὰ πτηνά· κοῦφός τε γὰρ ὁ λόγος, καὶ πτηνὸν φύσει, βέλους θᾶττον φερόμενον καὶ πάντῃ διᾷττον. Τὸ γὰρ ἅπαξ λεχθὲν ἀναδραμεῖν μὲν οὐκ ἔστιν· ἔξω δὲ φερόμενον, τάχει πολλῷ τρέχον, πλήττει τὰ ὦτα, καὶ διὰ πάσης ἀκοῆς ἐρχόμενον εὐθὺς ἠχεῖ. Δίδυμος δὲ ὁ λόγος· ὁ μὲν ἀληθὴς, ὁ δὲ ψευδής· οὗ μοι δοκεῖ χάριν ζεύγει τρυγόνων ἢ περιστερῶν ἐξομοιοθῆναι. Τῶν δὲ πτηνῶν τὸ μὲν περὶ ἁμαρτίας φησὶ δεῖν εἶναι, τὸ δὲ ὁλοκαύτωμα θύειν· ἐπειδὴ τὸν μὲν ἀληθῆ λόγον ὅλον διόλου συμβέβηκεν εἶναι ἱερὸν, τέλειον· τον δὲ ψευδῆ, διημαρτῆσθαί τε καὶ ἐπανορθώσεως δεῖσθαι. Πράξεως δὲ, ὡς ἔφην, σύμβολον ἡ σεμίδαλις· καὶ γὰρ ταύτην συμβέβηκεν οὐκ ἄνευ τέχνης καὶ ἐπινοίας καθαίρεσθαι, ἀλλὰ χερσὶ φιλοπόνων, ἐπιτήδευμα τὸ πρᾶγμα πεποιηκότων, διακρίνεται. Διὸ καί φησι, "Δραξάμενος ὁ ἱερεὺς πλήρη τὴν δράκα, τὸ μνημόσυνον αὐτῶν ἀνοίσει,"*) διὰ τῆς δρακὸς, τὸ ἐγχείρημα καὶ τὴν πρᾶξιν ἐμφαίνων. Ἄγαν δὲ ἐξητασμένως ἐπὶ μὲν τοῦ

---

*) Lev. 5, 7 sqq.

κτήνους εἶπεν, "Ἐὰν δὲ μὴ ἰσχύῃ ἡ χεὶρ τὸ
εἰς πρόβατον," ἐπὶ δὲ τῶν πτηνῶν, "Ἐὰν
εὑρίσκῃ." Διὰ τί; Ὅτι μεγάλης μὲν ἰσχύ
ὑπερβαλλούσης δυνάμεώς ἐστι καταλῦσαι τ
διανοίας τροπάς· οὐ μεγάλης δὲ ῥώμης, τὰ
ἐπισχεῖν ἁμαρτήματα. Πάντων γὰρ ἀλεξίκακ
διὰ φωνῆς ἁμαρτανομένων, ὡς καὶ πρότερον
ἡσυχία, ἣ παντί τῳ ῥᾴδιον χρῆσθαι· πολλοὶ
διὰ τὸ λάλον καὶ ἀμετροεπὲς οὐχ εὑρίσκουσι
ἐπιθεῖναι τῷ λόγῳ.

§. 44. Ταύταις καὶ ταῖς παραπλησίαις
καὶ διαστολαῖς τῶν πραγμάτων ἐντραφεὶς κι
σκηθεὶς ὁ ἀστεῖος, ἄρ' οὐκ εἰκότως εὔχεσθαι
ξαι τὸν Ἰσμαὴλ ζῆν, εἰ μὴ δύναται κυοφορῆς
617 τὸν Ἰσαάκ; Τί οὖν ὁ χρηστὸς θεός; Ἐν α
M. μένῳ δύο δίδωσι, καὶ τὸ ἔλαττον εὐξαμένῳ ;
ται τὸ μεῖζον. Εἶπε γάρ, φησί, τῷ Ἀβραάμ,
ἰδοὺ Σάῤῥα ἡ γυνή σου τέξεταί υἱόν." *) Ει
λός γε ἡ συμβολικὴ ἀπόκρισις ἡ Ναί. Τ
ἐμπρεπέστερον, ἢ τὰ ἀγαθὰ ἐπινεύειν θεοῦ, κ
χέως ὁμολογεῖν; Ἀλλ' οἷς ἐπινεύει τὸ θεῖον
ἄφρων ἀνανένευκε. Τὴν γοῦν Λείαν μισο
εἰσάγουσιν οἱ χρησμοί· διὸ καὶ τοιαύτης ἔτυχε
ῥήσεως. Ἑρμηνευθεῖσα γάρ ἐστιν ἀνανευομέ
κοπιῶσα· διὰ τὸ πάντας ἡμᾶς ἀρετὴν ἀποσ
σθαι καὶ κοπώδη νομίζειν, ἐπιτάγματα οὐχ
πολλάκις ἐπιτάττουσαν. Ἀλλὰ τοσαύτης ἀπ
ἠξίωται παρὰ τῶν ἡγεμόνων, ὥστε τὴν μήτρα
αὐτοῦ διοιχθεῖσαν, σπορὰν θείου γονῆς παρ
σθαι, πρὸς τὴν τῶν καλῶν ἐπιτηδευμάτων καὶ
ξεων γένεσιν. Μάθε οὖν, ὦ ψυχή, ὅτι καὶ Σ
ἡ ἀρετή, τέξεταί σοι υἱόν, οὐ μόνον Ἄγαρ, ἡ
παιδεία· ἐκείνης μὲν γὰρ τὸ ἔγγονον, διδακτὸν

---

*) Gen. 17, 19.

ς δὲ πάντως αὐτομαθές ἐστι. Μὴ θαυμάσῃς, εἰ ἔντα φέρων σπουδαῖα ὁ θεὸς, ἤνεγκε καὶ τοῦτο ὸ γένος, σπάνιον μὲν ἐπὶ γῆς, πάμπολυ δὲ ἐν οὐρανῷ. Μάθοις δ᾽ ἂν ἀπὸ τῶν ἄλλων, ἐξ ὧν συνέστηκεν ἄνθρωπος. Ἀρά γε οἱ ὀφθαλμοὶ διδαχθέντες ὁρῶσι; Τί δὲ οἱ μυκτῆρες; Ὀσφρῶνται μαθήσει; ἅπτονται δὲ αἱ χεῖρες, ἢ οἱ πόδες προΐασι, κατ᾽ ἐπιτάγματα ἢ παραινέσεις ὑφηγητῶν; Αἱ δὲ ὁρμαὶ καὶ φαντασίαι — πρῶται δ᾽ εἰσὶν αὗται κινήσεις καὶ σχέσεις ψυχῆς — διδασκαλίᾳ συνέστησαν; Παρὰ δὲ σοφιστῇ φοιτήσας ὁ νοῦς ἡμῶν, νοεῖν καὶ καταλαμβάνειν ἔμαθε; Πάντα ταῦτ᾽ ἀφιέμενα διδασκαλίας αὐτοματιζούσῃ φύσει χρῆται πρὸς τὰς οἰκείας ἐνεργείας. Τί οὖν ἔτι θαυμάζεις, εἰ καὶ ἀρετὴν ἄπονον καὶ ἀταλαίπωρον ὁ θεὸς ὀμβρήσει, μηδεμιᾶς δεομένην ἐπιστασίας, ἀλλ᾽ ἐξ ἀρχῆς ὁλόκληρον καὶ παντελῆ; Εἰ καὶ μαρτυρίαν βούλει λαβεῖν, Μωϋσέως ἀξιοπιστοτέραν εὑρήσεις; Ὅς φησι τοῖς μὲν ἄλλοις ἀνθρώποις, ἀπὸ γῆς εἶναι τὰς τροφὰς, μόνῳ δ᾽ ἀπ᾽ οὐρανοῦ τῷ ὁρατικῷ. Τὰς μὲν οὖν ἀπὸ γῆς, καὶ ἄνθρωποι γεωπόνοι συνεργοῦσι· τὰς δὲ ἀπ᾽ οὐρανοῦ νείφει χωρὶς συμπράξεως ἑτέρων, ὁ μόνος αὐτουργὸς θεός. 1085
Καὶ μὴν λέγεται, „Ἰδοὺ ὕω ὑμῖν ἄρτους ἀπ᾽ P.
οὐρανοῦ.“ *) Τίνα οὖν ἀποτροφὴν ἐνδίκως ὕεσθαι λέγει, ὅτι μὴ τὴν οὐράνιον σοφίαν; Ἣν ἄνωθεν ἐπιπέμπει ταῖς ἵμερον ἀρετῆς ἐχούσαις ψυχαῖς, ὁ φρονήσεως εὐθηνίαν καὶ εὐετηρίαν ἔχων, καὶ τὰ ὅλα ἄρδων, καὶ μάλιστα ἐν ἱερᾷ ἑβδόμῃ, ἣν σάββατον καλεῖ. Τότε γὰρ τὴν τῶν αὐτομαθῶν ἀγαθῶν φορὰν ἔσεσθαι, φησὶν, οὐκ ἐξ ὅλης τέχνης ἀνατελλόντων, ἀλλ᾽ αὐτογενεῖ καὶ αὐτο-

---

*) Exod. 16, 4.

τελεῖ φύσει βλαστανόντων, καὶ τοὺς οἰκεί
ρόντων καρπούς.

§. 45. Τέξεται οὖν σοὶ ἡ ἀρετὴ υἱὸν
ἄῤῥενα,*) παντὸς ἀπηλλαγμένον θήλεος
καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ, τὸ πάθο
ἂν ἐπ᾽ αὐτῷ πάθῃς, πείσῃ δὲ πάντως
ὥςτε καὶ τὸ σύμβολον αὐτῆς ὄνομα θήσ
λωτα. Καθάπερ λύπη καὶ φόβος ἰδίας ἀ
ξεις ἔχουσιν, ἃς ἂν τὸ βιασάμενον καὶ κ
ὄνομα ποιήσῃ πάθος· οὕτως εὐβουλίαι καὶ
σύναι φυσικαῖς ἐκφωνήσεσιν ἀναγκάζουσι χ
ὧν οὐκ ἂν εὕροι τις κυριωτέρας καὶ εὐθυβο
κλήσεις, καὶ ἂν τυγχάνοι περὶ τὰς κλήσ
φός. Διό φησιν, "Εὐλόγηκα αὐτὸν, αὐξή
τὸν, πληθυνῶ, δώδεκα ἔθνη γεννήσει,"
κύκλον καὶ τὸν χορὸν ἅπαντα τῶν σοφ
προπαιδευμάτων. Τὴν δὲ διαθήκην μου
πρὸς Ἰσαὰκ, ἵνα ἑκατέρας ἀρετῆς τὸ ἀν
μεταποιῆται γένος, διδακτῆς τε καὶ αὐτομα
μὲν ἀσθενέστερον διδασκομένης, ἑτοίμης δὲ
ῥωμένον.

§. 46. "Εἰς δὲ τὸν καιρὸν τοῦτον τέξετ
φησὶν, ἡ σοφία χαράν.***) Ποῖον, ὦ θαυ
τατε, δεικνύεις καιρόν; Ἢ τὸν ὑπὸ γενέσε
κτον μόνον; Ὁ γὰρ ἀληθὴς αὐτὸς εἴη καιρὸ
τολὴ τῶν ὅλων, ἡ εὐπραξία καὶ εὐκαιρία γ
ρανοῦ, τῶν μεταξὺ φύσεων, ζώων ὁμοῦ κα
ἁπάντων. Ὅθεν καὶ Μωϋσῆς ἐθάῤῥησεν εἰ
ἀποδεδρακόσι καὶ μὴ θέλουσι τὸν ὑπὲρ ἀρετ
σθαι πόλεμον πρὸς τοὺς ἀντιτεταγμένους,
στηκεν ὁ καιρὸς ἀπ᾽ αὐτῶν, ὁ δὲ κύριος ἐν ἡ
Μόνον γὰρ οὐκ ἄντικρυς ὁμολογεῖ τὸν θεὸν

*) Gen. 17, 19. — **) Ibid. v. 20. — ***) Gen
†) Num. 14. 9.

ὃς παντὸς μὲν ἀσεβοῦς μακρὰν ἀφέστηκεν, ἀρετώσαις δὲ ἐμπεριπατεῖ ψυχαῖς. "Περιπατήσω γὰρ," φησὶν, "ἐν ὑμῖν, καὶ ἔσομαι ὑμῶν θεός." *) Οἱ δὲ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους καιροὺς εἶναι λέγοντες, οὐ κυρίως καταχρῶνται τοῖς ὀνόμασιν· ἅτε μὴ πάνυ τὰς φύσεις τῶν πραγμάτων ἠκριβωκότες, ἀλλὰ πολλοῦ 1086
τῇ εἰκῇ μετέχοντες. P.

§. 47. Ἐπιτείνων δὲ τὸ κάλλος τοῦ γεννωμένου, φησὶν αὐτὸ "ἐν τῷ ἐνιαυτῷ τῷ ἑτέρῳ" **) γεννηθήσεσθαι· ἐνιαυτὸν ἕτερον οὐ τοῦ χρόνου μηνῶν διάστημα, ὃ ταῖς σεληνιακαῖς ἢ ἡλιακαῖς ἀναμετρεῖται περιόδοις· ἀλλὰ τὸ ἔκτοπον καὶ ξένον καὶ καινὸν ὄντως, ἕτερον τῶν ὁρωμένων καὶ αἰσθητῶν, ἐν ἀσωμάτοις καὶ νοητοῖς ἐξεταζόμενον, ὅπερ τὸ χρόνου παράδειγμα καὶ ἀρχέτυπον εἴληχεν, αἰῶνα. Αἰὼν δ᾽ ἀναγράφεται τοῦ νοητοῦ βίος κόσμου, ὡς καὶ αἰσθητοῦ χρόνος. Ἐν ᾧ ἐνιαυτῷ καὶ "τὴν ἑκατοστεύουσαν εὑρίσκει κριθὴν," ***) ὁ τὰς θεοῦ χάριτας ἐπὶ γενέσει πλειόνων σπείρας ἀγαθῶν, ἵν᾽ ὡς ἕκαστοι τῶν ἐπαξίων τυχεῖν μεταλάβωσιν. Ἀλλὰ μὴν τῷ σπείραντι καὶ θερίζειν ἔθος· ὃ δ᾽ ἔσπειρε μὲν, ἐνδεικνύμενος τὴν ἐχθρὰν φθόνου καὶ κακίας ἀρετὴν, εὑρεῖν δὲ, ἀλλ᾽ οὐ θερίσαι λέγεται. Ὁ γὰρ στάχυν ἁδρότερον τῶν εὐεργεσιῶν καὶ πλήρη πεποιηκὼς, ἕτερος ἦν, ὁ εὐτρεπισάμενος καὶ ἑτοιμασάμενος ἐλπίδας μείζους, καὶ πλείους δωρεὰς προέθηκε τοῖς ζητοῦσιν εἰς εὕρεσιν.

§. 48. Τὸ δὲ "Συνετέλεσε λαλῶν πρὸς αὐτὸν" †) ἴσον ἐστὶ τῷ, τὸν ἀκροατὴν αὐτὸν ἐτελείωσε, κενὸν ὄντα σοφίας πρότερον, καὶ ἀθανάτων λόγων ἐπλήρωσεν. Ἐπεὶ δὲ τέλειος ὁ μαθητὴς ἐγένετο, ἀνέβη κύριος ἀπὸ Ἀβραάμ· δηλῶν, οὐχ ὅτι διεζεύχθη, —

*) Lev. 26, 12. — **) Gen. 18, 10. — ***) Gen. 26, 12.
†) Gen. 17, 22.

τὴν ἄνευ ὑποβολῆς ἑκούσιον μελέτην, ἀλήστε
μης ἐγχαράττων βεβαιότατον εἶδος.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ
ΘΕΟΠΕΜΠΤΟΥΣ
ΕΙΝΑΙ
ΤΟΥΣ ΟΝΕΙΡΟΥΣ.

ARGUMENTUM LIBRI I
DE EO
QUOD A DEO MITTANTUR
S O M N I A.

(Cf. Gen. 28, 12 sqq.)

Somniorum, quae divinitus mittuntur, variae sunt species. Harum una est, quando nostra mens a mente universi movetur, ut, quae divinitus sunt occulta, videre liceat. Eiusmodi somnium erat Iacobi, in quo coelestem illam scalam vidit (1). Puteus quartus, a quo discessit Iacobus, symbolum est scientiae (2), et iuramenti dicitur, quia ex quatuor elementis mundi et hominis tria sola intelligi possunt; quarta vero, coelum et mens, non sciri, sed credi tantum possunt (3 - 7). Qui puteum illum (scientiam) derelinquit, is pervenit in Charram, sensuum symbolum, in qua regione non manendum, nisi, ut sensus, quatenus sunt pars nostri intelligibilis, cognoscamus (8 - 10). Locus, cui accessit Iacobus, ratio (λόγος) est divina, quae, sicut et ceterae intelligentiae coelestes (angeli), a deo virtutem sectantibus auxilio mittitur (11. 12.). Nam quando non deus ipse hominis mentem, ut ad terram, collustrat, tunc rationes (λόγοι, angeli) animo effulgent (13). [Exponitur quadruplex solis significatio mystica 14. 15.), et quam ob rem amiculum proximo, quod unicum habet, non pro pignore detrahere liceat (16 - 18.]. Illi λόγοι stimulantur bonis, quando de viribus ad virtutem consequendam desperant (19). Lapis, quem capiti supposuit Iacobus,

est quod timeat; deus enim pios protegit (28-30), si, quae sunt sensuum, nimis amaverint, ad se red 32). — Instabiles esse res humanas docetur somnio, q mittebatur Iacobo apud Labanum degenti (33-36). in templo dei altero, mundo, est ratio divina; symbo hominis (rationis humanae) est pontifex sensibilis, q alterius templi, a Moyse instituti, administrat etc. (Ratio divina interdum vices dei obit, ita ut ipsa eti dicatur (41). Ceterum res divinae solae sunt stabiles ob rem in humanis non nimia fiducia ponenda, sed pia et firma fides habenda est (42. 43).

---

620 §. 1. Ἡ μὲν οὖν πρὸ ταύτης γραφὴ πε
M. τοὺς κατὰ τὸ πρῶτον εἶδος ταττομένους τῶν θεοπέμπτων, ἐφ' οὗ τὸ θεῖον ἐλέγομεν κα ἰδίαν ὑποβολὴν τὰς ἐν τοῖς ὕπνοις ἐπιπέμπει τασίας. Ἐν ταύτῃ δὲ, ὡς ἂν οἷόν τε ᾖ, σομεν τοὺς ἐφαρμόζοντας τῷ δευτέρῳ. Δεύτ εἶδος, ἐν ᾧ ὁ ἡμέτερος νοῦς τῷ τῶν ὅλων συ μενος ἐξ ἑαυτοῦ κατέχεσθαί τε καὶ θεοφορεῖσθ κει, ὡς ἱκανὸς εἶναι προλαμβάνειν καὶ προγι τι τῶν μελλόντων. Ὄναρ δέ ἐστι πρῶτον οἷκ δει τῷ σημαινομένῳ, τὸ φανὲν ἐπὶ τῆς οὐρ

δώσω καὶ τῷ σπέρματί σου, καὶ ἔσται τὸ σπέρ-
σου, ὡς ὁ χοῦς τῆς γῆς, καὶ πληθυνθήσεται ἐπὶ
λασσαν καὶ λίβα καὶ βοῤῥᾶν καὶ ἀνατολάς· καὶ ἐν-
λογηθήσονται ἐν σοὶ πᾶσαι αἱ συγγένειαι τῆς γῆς, 566
ἐ τῷ σπέρματί σου. Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μετὰ σοῦ δια- P.
λάσσων σε ἐν τῇ ὁδῷ πάσῃ, ᾗ ἂν πορευθῇς, καὶ
ποστρέψω σε εἰς τὴν γῆν ταύτην· ὅτι οὐ μή σε ἐγ-
καταλίπω, ἕως τοῦ ποιῆσαί με πάντα ἃ ἐλάλησά
σοι." *) Προκατασκευὴ δέ ἐστι τῆς φαντασίας
ἀναγκαία, ἣν ἀκριβώσαντες εὐμαρῶς ἴσως δυνησό-
θα καὶ τὰ δηλούμενα ὑπὸ τῆς φαντασίας κατα-
λαμβάνειν. Τίς οὖν ἡ προκατασκευή; "Καὶ ἐξῆλ-
θεν," φησίν, "Ἰακὼβ ἀπὸ τοῦ φρέατος τοῦ ὅρκου,
καὶ ἐπορεύθη εἰς Χαῤῥὰν, καὶ ἀπήντησεν ἐν τόπῳ,
καὶ ηὐλίσθη ἐκεῖ, ὅτι εἰςῆλθεν ὁ ἥλιος· καὶ ἔλαβεν
ἀπὸ τῶν λίθων τοῦ τόπου, καὶ ἔθηκε πρὸς κεφαλὴν
αὐτοῦ, καὶ ἐκοιμήθη ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ." Καὶ ἔ-
πειτ' εὐθέως ἐστὶ τὸ ὄναρ. Οὐκοῦν ἄξιον ἐν ἀρχῇ
τρία ταῦτα διαπορῆσαι· ἓν μὲν, τί τὸ τοῦ ὅρκου
φρέαρ, καὶ διὰ τί οὕτως ὠνομάσθη· δεύτερον δὲ, τίς
ἡ Χαῤῥὰν, καὶ διὰ τί ἀπὸ τοῦ προλεχθέντος φρέα-
τος ἐξελθὼν εἰς Χαῤῥὰν ἔρχεται εὐθύς· τρίτον, τίς
ὁ τόπος, καὶ διὰ τί ὅταν γένηται κατ' αὐτὸν, ὁ μὲν
ἥλιος δύεται, αὐτὸς δὲ κοιμᾶται.

§. 2. Σκοπῶμεν οὖν αὐτίκα τὸ πρῶτον. Ἐμοὶ
τοίνυν δοκεῖ σύμβολον εἶναι τὸ φρέαρ ἐπιστήμης· οὐ
γάρ ἐστιν ἐπιπόλαιος αὐτῆς ἡ φύσις, ἀλλὰ πάνυ βα-
θεῖα· οὐδ' ἐν φανερῷ πρόκειται, ἀλλ' ἐν ἀφανεῖ που
κρύπτεσθαι φιλεῖ· οὐδὲ ῥᾳδίως, ἀλλὰ μετὰ πολλῶν
πόνων καὶ μόλις ἀνευρίσκεται. Καὶ ταῦτα οὐ μόνον ἐπὶ
τῶν μεγάλα καὶ ἀμύθητα ὅσα θεωρήματα ἐχουσῶν,
ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν εὐτελεστάτων θεωρεῖται. Ἣν γοῦν
ἂν ἐθέλῃς ἑλοῦ τῶν τεχνῶν, μή μοι τὴν ἀρίστην,

---

*) Gen. 28, 12 sqq.

ἀλλὰ τὴν ἁπασῶν ἀφανεστάτην, ἣν ἐλεύθερος
ἴσως οὐδεὶς ἐν πόλει τραφεὶς ἑκὼν ἐπιτηδεύσειεν,
ἐν ἀγρῷ δὲ μόλις ἄκων οἰκέτης δυστρόπῳ καὶ
κόλῳ παλαιῶν δεσπότῃ βιαζομένῳ πολλὰ δρᾷ
ἀβουλήτων. Εὑρεθήσεται γὰρ οὐχ ἁπλοῦν, τὸ
ποικίλον τὸ πρᾶγμα, οὐ θήρᾳ ληπτόν, δυσεύρετον,
δυςπεριγένητον, ἐχθρὸν μὲν ὄκνῳ καὶ ῥαθυμίᾳ
ἀμελείᾳ, σπουδῆς δὲ καὶ φιλοτιμίας, ἱδρώτων
καὶ φροντίδων μεστόν. Οὗ χάριν "οὐδ' ὕδωρ
τῷ φρέατι τούτῳ φασὶν οἱ ὀρύττοντες εὑρεῖν,"*)
ἐπειδὴ τὰ τέλη τῶν ἐπιστημῶν οὐ δυςεύρετα μόνον
ἀλλὰ καὶ ἀνεύρετα παντελῶς εἶναι συμβέβηκε· γραμ-
ματικώτερος δὲ διὰ τοῦτο καὶ γεωμετρικώτερος ἕτε-
ρος ἑτέρου γίνεται, τῷ τὰς ἐπιτάσεις καὶ παρατά-
σεις ἀμήχανον εἶναι ὅροις περιγραφῆναι. Πλεῖον
ἀεὶ τῶν εἰς μάθησιν ἡκόντων τὰ ἀπολειπόμενα ἐκ-
χεται καὶ ἐφεδρεύει ὡς καὶ τὸν ἅπτεσθαι περάτων ἐπι-
στήμης ὑπολαμβάνοντα, ἡμιτελῆ παρ' ἑτέρῳ κριτῇ
νομίζεσθαι, παρὰ δὲ ἀληθείᾳ δικαζούσῃ, καὶ ἄρτι ἄρχε-
σθαι δοκεῖν. "Βραχὺς μὲν γὰρ ὁ βίος," ὥς ἔφη τις, "ἡ
δὲ τέχνη μακρά," ἧς ἄριστα καταλαμβάνει τὸ μῆ-
θος, ὁ ἀψευδῶς ἐμβαθύνων αὐτῇ, καὶ ὥςπερ φρέαρ
622 αὐτὴν ὀρύττων. Ὃν καὶ τελευτῶντα πολλὸν
M καὶ ὑπεργήρων λόγος ἔχει δακρύειν, οὐ δι' ἀν-
δρίαν φόβῳ θανάτου, ἀλλὰ διὰ παιδείας ἵμερον,
ὡς νῦν πρῶτον εἰς αὐτὴν εἰσιόντα, ὅτε πανύστατα
ἔξεισιν. Ἀνθεῖ γὰρ ἡ ψυχὴ πρὸς ἐπιστήμην, ὅτε
αἱ τοῦ σώματος ἀκμαὶ χρόνου μήκει μαραίνονται.
Πρὶν οὖν ἡβῆσαι καὶ ἐννεάσαι τῇ τῶν πραγμάτων
ἀκριβεστέρᾳ καταλήψει, οὐ χαλεπὸν ὑποσκελισθῆναι.
Τὸ δὲ πάθος τοῦτο κοινὸν ἁπάντων ἐστὶ τῶν φι-
λομαθῶν, οἷς νέα ἐπὶ παλαιοῖς ἀνίσχει καὶ ἀναλάμ-
πει θεωρήματα· πολλὰ μὲν καὶ τῆς ψυχῆς, ὅπ

---

*) Gen. 26, 32.

στεῖρα καὶ ἄγονος εἴη, τικτούσης· πολλὰ δὲ
ἰ τῆς φύσεως ἀτεκμάρτως ἐκ ταὐτομάτου προφαι-
ούσης τοῖς τὴν διάνοιαν ὀξυδορκοῦσι. Τὸ μὲν οὖν
στήμης φρέαρ ὅρον καὶ τελευτὴν οὐκ ἔχον, τοι-
ν ἀπεδείχθη. Διὰ τί δὲ ὅρκου ὠνομάσθη, λε-
. Τὰ ἐνδοιαζόμενα τῶν πραγμάτων ὅρκῳ δια-
ται, καὶ τὰ ἀβέβαια βεβαιοῦται, καὶ τὰ ἄπι-
 λαμβάνει πίστιν· ἐξ ὧν ἐκεῖνο συνάγεται, ὅτι
 οὐδενὸς ἄν τις οὕτως βεβαιώσαιτο, ὡς περὶ
 τὸ σοφίας γένος ἀπερίγραφον καὶ ἀτελεύτητον
. Καλὸν μὲν οὖν καὶ ἀνωμότῳ διεξιόντι περὶ
ων συνεπιγράφεσθαι· ὁ δὲ μὴ λίαν εἰς σύνε-
 εὐχερής, ἐνωμότῳ γενομένῳ συναινεῖ. Μηδεὶς
μνύναι τὸν τοιοῦτον ὅρκον ἀναδυέσθω, σαφῶς
ς, ὅτι ἐν εὐόρκων γραφήσεται στήλαις.

§. 3. Ἅλις μὲν δὴ τούτων. Ἑπόμενον δ' ἂν εἴη
ψασθαι, διὰ τί τεσσάρων ὀρυττομένων φρεάτων
 τῶν ἀμφὶ τὸν Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ, τὸ τέταρ-
 καὶ τελευταῖον "ὅρκου" προςηγορεύθη. Μή-
' οὖν δι' ὑπονοιῶν ἐκεῖνο βούλεται παραστῆσαι,
ι καὶ ἐν τῷ παντὶ τεττάρων ὄντων ἐξ ὧν συνέ-
ηκεν ὅδε ὁ κόσμος, καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἰσαρί-
μων, ἐξ ὧν διαπλασθέντες εἰς ἀνθρωπόμορφον
ος ἐτυπώθημεν, τὰ μὲν οὖν τρία πέφυκεν ἀμη-
πη καταλαμβάνεσθαι, τὸ δὲ τέταρτον, ἀκατάλη-
ον πᾶσι τοῖς κριταῖς ἐστιν. Ἐν μὲν οὖν τῷ κό-
ῳ γῆν καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα καὶ οὐρανὸν τέτ-
ρα εἶναι ταῦτα συμβέβηκεν· ὧν τὰ μὲν ἄλλα εἰ
 δυςεύρετα, ἀλλ' οὐκ εἰς ἅπαν ἀνευρέτου μοίρας
ται. Καὶ γὰρ γῆν, ὅτι ἐστὶ σῶμα βαρὺ καὶ ἀ-
λυτον καὶ στερέμνιον, καὶ τεμνόμενον εἰς ὄρη καὶ
ιάδας χώρας, καὶ ποταμοῖς καὶ θαλάττῃ διαι-
ύμενον, ὡς τὰ μὲν νησιάζειν, τὰ δὲ ἠπειροῦσθαι. 568
ι ὅτι τὸ μὲν αὐτῆς λεπτόγειον, τὸ δὲ βαθύγειον, P.
 τὸ μὲν τραχὺ καὶ στρυφνὸν καὶ λιθῶδες καὶ
 ἄπυν ἄγονον, τὸ δὲ λεῖον καὶ μαλακὸν καὶ

623 γονιμώτατον καὶ μυρία πρὸς τούτοις ἕτερα κα
M. λαμβάνομεν. Καὶ πάλιν ὕδωρ, ὅτι πολλὰ τῶν
ρημένων ἔχει κοινὰ πρὸς γῆν, καὶ ἐξαίρετα ἔτε
τὸ μὲν γὰρ αὐτοῦ γλυκὺ, τὸ δὲ ἁλμυρὸν, τὸ δὲ
λαις διακεκραμένον ἰδέαις· καὶ τὸ μὲν πότιμον
δὲ οὐ πότιμον· καὶ ἑκάτερον οὐ πᾶσιν, ἀλλ
θάτερον, οὐ τὰ ἕτερον, καὶ οἷς μὴ θάτερον, π
τὸ ἕτερον. Καὶ τὸ μὲν φύσει ψυχρὸν, τὸ δὲ
σει θερμόν. Εἰσὶ γὰρ μυρίαι πολλαχόθεν π
ζέον ὕδωρ ἐκδιδοῦσαι, οὐ κατὰ γῆν μόνον ἀλλὰ
κατὰ θάλασσαν. Ἤδη γοῦν ἐφάνησαν φλέβες ἀ
βρυοῦσαι ζέον ὕδωρ ἐν μέσοις πελάγεσιν, ἃς
σαύτη τῶν ἐν κύκλῳ πελαγῶν ἀνάχυσις ἐξ
ἐπικλύζουσα οὐκ ἴσχυσε σβέσαι, ἀλλ' οὐδ' ἐπ
σὸν ἀνεῖναι. Καὶ πάλιν ὅτι ἀλκὸν ἀὴρ ἔχει
σιν, εἴκων ἀντιπεριϊσταμένοις τοῖς σώμασιν,
γανον ὢν ζωῆς, ἀναπνοῆς, ὁράσεως, ἀκοῆς,
ἄλλων αἰσθήσεων· πυκνότητας καὶ μανότητας,
νήσεις τε καὶ ἠρεμίας ἐνδεχόμενος, τροπάς τε
μεταβολὰς παντοίας τρεπόμενός τε καὶ μεταβ
λων, χειμῶνας καὶ θέρη γεννῶν, καὶ τὰς μετ
ρινὰς καὶ ἐαρινὰς ὥρας, ἐξ ὧν ὁ ἐνιαυτοῦ κύ
πέφυκε περατοῦσθαι.

§. 4. Τούτων μὲν δὴ πάντων αἰσθανόμεθα
δὲ οὐρανὸς ἀκατάληπτον ἔχει τὴν φύσιν, οὐδὲν ἑ
τοῦ σαφὲς γνώρισμα πρὸς ἡμᾶς ἀποστείλας. Τί
ἂν εἴποιμεν; Ὅτι πεπηγώς ἐστι κρύσταλλος, ὡς
ξίωσάν τινες; Ἢ ὅτι πῦρ τὸ καθαρώτατον; Ἢ
πέμπτον κυκλοφορικὸν σῶμα, μηδενὸς τῶν τεττ
ρων στοιχείων μετέχον; Τί δέ; Ἡ ἀπλανὴς καὶ ἡ
τάτω σφαῖρα πρὸς τὸ ἄνω βάθος ἔχει, ἢ αὐτὸ
νον ἐστὶν ἐπιφάνεια βάθους ἐρήμη, τοῖς ἐπιπέδ
σχήμασιν ἐοικυῖα; Τί δὲ οἱ ἀστέρες; Πότερον
εἰσιν ὄγκοι πυρὸς πλήρεις, ἄγκεα γὰρ καὶ νάπας
δρυμοὺς εἶπον αὐτοὺς εἶναί τινες, αὐτοὶ δεσμωτηρ
καὶ μύλωνος, ἐν οἷς τὰ τοιαῦτ' ἐστὶν ἐπιτιμι

ῶν ἀσεβῶν, ὄντες ἐπάξιοι, — ἢ συνεχὴς καὶ, ὡς καί τις, πυκνὴ ἁρμονία, πιλήματα ἀδιάλυτα αἰθέρος; Ἔμψυχοι δὲ καὶ νοεροὶ, ἢ νοῦ καὶ ψυχῆς ἀμέτοχοι; Προαιρετικὰς δὲ, ἢ κατηναγκασμένας αὐτὸ ... κινήσεις ἔχοντες; Τί δὲ σελήνη; Πότερον ... ον, ἢ νόθον ἐπιφέρεται φέγγος, ἡλιακαῖς ἐπι...όμενον ἀκτῖσιν, ἢ καθ᾽ αὐτὸ μόνον ἰδίᾳ, ἢ τούτων οὐδέτερον, τὸ δ᾽ ἐξ ἀμφοῖν, ὡς ἂν ἐξ οἰ... καὶ ἀλλοτρίου πυρὸς κρᾶμα; Πάντα γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τοῦ τετάρτου καὶ ἀρίστου τῶν ... κόσμῳ σωμάτος ὄντα, οὐρανοῦ, ἄδηλα καὶ ἀ- 569
...ληπτα, στοχασμοῖς καὶ εἰκασίαις, οὐ παγίῳ λό- P.
... τῆς ἀληθείας ἐφορμοῦνται· ὥςτε καὶ ἂν ὀμόσαι ... θαῤῥήσαντα, ὅτι θνητὸς οὐδεὶς πώποτε ἰσχύ... τούτων ἐναργῶς καταλαβεῖν οὐδέν. Ὅρκος γοῦν ... τοῦτ᾽ ὠνομάσθη τὸ τέταρτον καὶ ξηρὸν φρέαρ, ... ἡ τοῦ τετάρτου τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ζήτησις ἀτε...ητος καὶ πάντη δυσόρατος, οὐρανοῦ.

§. 5. Ἴδωμεν δὲ, ὃν τρόπον καὶ τὸ ἐν ἡμῖν ...ῖς τέταρτον διαφερόντως καὶ κατ᾽ ἐξαίρετον λό...ν ἀκατάληπτον εἶναι πέφυκεν. Οὐκοῦν τέτταρα ... ἀνωτάτω τῶν περὶ ἡμᾶς ἐστι, σῶμα, αἴσθησις, ...γος, νοῦς· τούτων μὲν δὴ τὰ τρία οὐ κατὰ πά...ς ἄδηλα τὰς ἰδέας ἐστὶν, ἀλλ᾽ ἔχει τινὰ δείγματα ... ἑαυτοῖς τοῦ καταλαμβάνεσθαι. Τί δέ ἐσθ᾽ ὃ ...μι; Τὸ σῶμα ὅτι μὲν τριχῇ διάστατον καὶ ἑξα... κινητὸν, ἴσμεν· διαστάσεις μὲν τρεῖς ἔχον, μῆ...ος, βάθος, πλάτος, κινήσεις δὲ τὰς διπλασίας ἕξ, ... ἄνω, τὴν κάτω, τὴν ἐπὶ δεξιὰ, τὴν ἐπὶ εὐώ...μα, τὴν πρόσω, τὴν εἰς τὸ κατόπιν. Ἀλλὰ καὶ ... ψυχῆς ἐστιν ἀγγεῖον, οὐκ ἀγνοοῦμεν· ἀλλὰ καὶ ... ἡβᾷ καὶ φθίνει, γηράσκει, τελευτᾷ, διαλύεται, ...φῶς ἴσμεν. Καὶ πρὸς αἴσθησιν, μέντοι γε οὐ παν...πασιν ἀμβλεῖς καὶ πηροὶ γεγόναμεν, ἀλλ᾽ ἔχομεν ...εῖν, ὅτι καὶ πενταχῇ σχίζεται, καὶ ὄργανα ἑκάστης ...ὶν ὑπὸ φύσεως δημιουργηθέντα οἰκεῖα, ὁράσεως μὲν,

T 2

ὀφθαλμοὶ, ἀκοῆς δὲ ὦτα, ῥῖνες δὲ ὀσφρήσεως, τῶν ἄλλων τὰ οἷς ἐναρμόζεται, καὶ ὅτι ἄγγελοι δι- νοίας εἰσὶν διαγγέλλουσαι χρώματα, σχήματα, φω- νὰς, ἀτμῶν καὶ χυλῶν ἰδιότητας, συνόλως σώμ καὶ ὅσαι ποιότητες ἐν τούτοις· καὶ ὅτι δορυ ψυχῆς εἰσιν, ὅσα ἂν ἴδωσι καὶ ἀκούσωσι, δηλ καὶ ἂν εἴ τι βλαβερὸν ἔξωθεν ἐπίοι, προορώ τε καὶ φυλαττόμεναι, ὡς μὴ λάθρα παρεισρυέν τιον ζημίας ἀνηκέστου τῇ δεσποίνῃ γένηται. φωνὴ δὲ οὐκ εἰς ἅπαν ἀποδιδράσκει τὴν ἡμετ κρίσιν· ἀλλ' ἴσμεν ὅτι ἡ μέν ἐστιν ὀξεῖα, ἡ δὲ ρεῖα· καὶ ἡ μὲν ἐμμελὴς καὶ ἐναρμόνιος, ἡ δὲ ἀ δὸς καὶ λίαν ἀνάρμοστος. Καὶ πάλιν ἡ μὲν με ἡ δὲ ἐλάττων· διαφέρουσαι καὶ ἄλλοις μυρίοις, νεσι, χρώμασι, διαστήμασι, συνημμέναις τα καὶ διεζευγμέναις, ταῖς διὰ τεσσάρων, ταῖς πέντε, ταῖς διὰ πασῶν συμφωνίαις. Καὶ μὲν καὶ τῆς ἐνάρθρου φωνῆς, ἣν μόνος ἐκ πάντ ζώων ἔλαχεν ἄνθρωπος, ἔστιν ἃ γνωρίζομεν· ὅτι ἀπὸ διανοίας ἀναπέμπεται, ὅτι ἐν τῷ στόμ ἀρθροῦται, ὅτι ἡ γλῶσσα πλήττουσα, τῇ τῆς φω- νῆς τάσει τὸ ἔναρθρον ἐνσφραγίζεται καὶ λόγ
625 ἀλλ' οὐ ψιλὴν αὐτὸ μόνον φωνὴν ἀργὴν καὶ
M. διατύπωτον ἦχον ἀπεργάζεται· ὅτι κήρυκος ἢ ἑρμηνέως ἔχει τάξιν πρὸς τὸν ὑποβάλλοντα νοῦν.

§. 6. Ἆρ' οὖν καὶ, τὸ τέταρτον τῶν ἐν ἡμ αὐτοῖς, ὁ ἡγεμὼν νοῦς καταληπτός ἐστιν; Οὐ που. Τί γὰρ αὐτὸν οἰόμεθα κατὰ τὴν οὐσίαν ναι; Πνεῦμα, ἢ αἷμα, ἢ σῶμα συνόλως; Ἀλλ' σῶμα, ἀσώματον δὲ λεκτέον. Ἢ πέρας, ἢ εἶδος, ἀριθμὸν, ἢ ἐνδελέχειαν, ἢ ἁρμονίαν, ἤ τι τῶν ὄν- των; Γεννώμενον δὲ εὐθὺς ἢ ἔξωθεν εἰσκρίνετ ἢ ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ἀέρος ἡ ἔνθερμος ἐν ἡμῖ φύσις, οἷα σίδηρος ἐν χαλκέως πεπυρωμένος, ὕδατι ψυχρῷ πρὸς τὸ κραταιότερον στομοῦται; Διότι καὶ

ρὰ τὴν ψῦξιν ὠνομάσθαι δοκεῖ ψυχή. Τί δέ; λευτώντων σβέννυται καὶ συμφθείρεται τοῖς σώ-ιν, ἢ πλεῖστον ἐπιβιοῖ χρόνον, ἢ κατὰ τὸ παν-λὲς ἄφθαρτόν ἐστι; Ποῦ δὲ ἐμπεφώλευκεν ὁ νοῦς · ἆρα οἶκον κεκλήρωται; Οἱ μὲν γὰρ τὴν ἀ-λιν ἐν ἡμῖν ἀνιέρωσαν αὐτῷ κεφαλὴν, περὶ καὶ αἱ αἰσθήσεις λοχῶσιν· εἰκὸς εἶναι νομίσαν-ἐγγὺς οἷα μεγάλου βασιλέως ἐφεδρεύειν τοὺς δο-φόρους. Οἱ δὲ ὑπὸ καρδίας αὐτὸν ἀγαλματοφο-θαι διανοηθέντες γνωσιμαχοῦσιν. Ἤδη τὸ τέ-τον ἀκατάληπτον, οὐρανὸς μὲν ἐν κόσμῳ, παρὰ ἀέρος καὶ γῆς καὶ ὕδατος φύσιν· νοῦς δὲ ἐν ρώπῳ, παρὰ σῶμα καὶ αἴσθησιν καὶ τὸν ἑρμη-λόγον. Μήποτε μέντοι καὶ τὸ τέταρτον ἔτος ν καὶ αἰνετὸν ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας, ἐν ταῖς ῖς ἀναγραφαῖς δηλοῦται. Τὸ γὰρ ἐν τοῖς γεγο-ν ἅγιον οὐρανὸς μέν ἐστιν ἐν κόσμῳ, καθ' ὃν ἄφθαρτοι καὶ μακραίωνες φύσεις περιπολοῦσιν, ἀνθρώπῳ δὲ νοῦς, ἀπόσπασμα θεῖον ὤν· καὶ λιστα κατὰ Μωϋσῆν λέγοντα, "Ἐνεφύσησεν εἰς πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄν-ρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν." *) Καὶ ἑκάτερον δὲ αἰ-τὸν, οὐκ ἄπο σκοποῦ μοι δοκεῖ προσειρῆσθαι. Τὰ ρ δυνάμενα τοὺς ἐπαίνους καὶ ὕμνους καὶ εὐδαι-ονισμοὺς ἐκτραγῳδεῖν τοῦ γεννήσαντος πατρὸς ῦτ' ἐστὶν, οὐρανός τε καὶ νοῦς. Ἄνθρωπος μὲν ρ ἐξαιρέτου παρὰ τὰ ἄλλα ζῷα γέρως ἔλαχε, ραπεύειν τὸ ὄν· ὁ δὲ οὐρανὸς ἀεὶ μελῳδεῖ, κατὰ ς κινήσεις τῶν ὄντων ἐν αὐτῷ τὴν πάμμουσον μονίαν ἀποτελῶν· ἧς εἰ συνέβαινε τὴν ἠχὴν εἰς ς ἡμετέρας φθάνειν ἀκοὰς, ἔρωτες ἂν ἀκάθεκτοι, λελυττηκότες ἵμεροι, καὶ ἄπαυστοι καὶ μανιώ-εις ἐγένοντο οἶστροι, καὶ τῶν ἀναγκαίων ἠνάγκα-

*) Gen. 2, 7.

σαν ἀπέχεσθαι, τρεφομένους μήκεθ' ὡς θνη
σιτίοις καὶ τοῖς ποτοῖς διὰ φάρυγγος, ἀλλ' ὡς
λοντες ἀπαθανατίζεσθαι δι' ὤτων, τῆς μουσ
λείας ἐνθέαις ᾠδαῖς. Ὧν ἀκροατὴν Μωϋσῆν
ματον γενόμενον λόγος ἔχει τεσσαράκοντα ἡμ
τὰς ἴσας νύκτας, μήτε ἄρτου, μήτε ὕδατος
τὸ παράπαν.

§. 7. Ὁ τοίνυν οὐρανὸς, τὸ μουσικῆς ἀ
ὄργανον, ἄκρως ἡρμόσθαι δοκεῖ δι' οὐδὲν ἕ
ἵνα ἐπὶ τιμῇ τοῦ τῶν ὅλων πατρὸς ᾀδόμεν
μουσικῶς ἐπιψάλλωνται. Καὶ τὴν ἀρετὴν μέντ
ἀκούομεν **) ἐπὶ τῆς τετάρτου γενέσεως υἱο
τίκτειν δυναμένην, ἀλλ' ἐπέχουσαν ἢ ἐπεχομ
γονάς. Εὕρισκε γὰρ, οἶμαι, πᾶσαν τὴν γ
αὐτῆς ξηράν τε καὶ στεῖραν, ἡνίκα Ἰούδαν,
μολόγησιν, τὸν τέλειον καρπὸν ἤνθησε. Δι
οὐδὲν τὸ "Λείαν ἵστασθαι τίκτουσαν" τοῦ
ρίσκειν ἐν τῷ τετάρτῳ φρέατι τοὺς παῖδα
ὕδωρ," ***) ἐπειδήπερ ἐξ ἑκατέρου τῶν σ
ἐμφαίνεται, τὸ πάντα διψῆν θεοῦ· παρ' οὗ κ
νέσεις καὶ αἱ τροφαὶ τοῖς γεγονόσιν ἄρδονται.
πολῖται μὲν οὖν τινες ἴσως ὑπολήψονται περὶ
διορυχῆς τὸν τοσοῦτον εἶναι λόγον τῷ νομοθέ
ἐν τῇ μείζονι γραφέντες πατρίδι, τῷδε τῷ κό
λειοτέρων φρονημάτων ὄντες, εἴσονται σαφῶ
περὶ φρεάτων τεττάρων ἐστὶν, ἀλλὰ τῶν το
μερῶν, ἡ ζήτησις τοῖς ὁρατικοῖς καὶ φιλο
γῆς, ὕδατος, ἀέρος, οὐρανοῦ. Ὧν ἕκαστον
εἰς ἄκρον πεποιημέναις διεξελθόντες, ἐν μὲν
τρισὶν εὗρόν τινα καταληπτά· διὸ καὶ τρία
ἐπεφήμισαν †) τοῖς εὑρεθεῖσιν, ἀδικίαν, ἔχθ
ρυχωρίαν· ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ τὸ παράπα

*) Exod. 24, 18. — **) Gen. 29, 35. — ***) Ge
†) Gen. 26, 20.

αρραν, και δια τι ο απο του φρεατος εξελ-
αὐτὴν ἔρχεται. Ἔστι τοίνυν, ὥς ἔμοιγε
, Χαῤῥὰν μητρόπολίς τις αἰσθήσεων. Ἑρ-
ι γὰρ τοτὲ μὲν ὀρυκτὴ, τοτὲ δὲ τρῶγλαι, δι᾿
ων τῶν ὀνομάτων ἑνὸς δηλουμένου πράγμα-
ὶ γὰρ σώματα ἡμῶν εἰς τὰ τῶν αἰσθήσεων
τρόπον τινὰ ἐξορώρυκται, καὶ γέγονεν ἕκα-
ν ὀργάνων ἑκάστης ὀπή τις αἰσθήσεως, ἐν ᾗ
φωλεύειν. Ὅταν οὖν τις ἀπὸ τοῦ φρέατος,
ι ὅρκος, ὥσπερ ἀπὸ λιμένος ἐξαναχθῇ, πα-
ι εὐθὺς εἰς Χαῤῥὰν ἀναγκαίως· τὸν γὰρ
ὶν στελλόμενον ἀπὸ τοῦ ἀρίστου καὶ ἀπειρο-
ἐπιστήμης χωρίου, κατ᾿ ἀναγκαῖον αἰσθή-
ξεναγῶν ὑποδέχονται. Κινεῖται γὰρ ἡμῶν
πολλάκις μὲν ἐφ᾿ ἑαυτῆς, ὅλον τὸν σωμα-
κον ἐκδῦσα, καὶ τὴν τῶν αἰσθήσεων ὄχλον
α· πολλάκις δὲ καὶ ταῦτα ἐπαμπισχομένη. 572
οὖν γυμνὴν κίνησιν αὐτῆς, τὰ νοήσει μόνον P.
τὰ ἔλαχε· τὴν δὲ μετὰ σώματος, τὰ αἰσθη-
τις οὖν ὁμιλεῖν εἰς ἅπαν ἀδυνατεῖ διανοία
υτέραν καταφυγὴν, αἴσθησιν εὑρίσκεται· καὶ
σφαλῇ τῶν νοητῶν, αὐτίκα πρὸς τὰ αἰ-
κατασύρεται. Δεύτερος γὰρ ἀεὶ πλοῦς ὁ

ἅπερ εἰς ὄψεις καὶ ἀκοὰς καὶ τὰς συγγενεῖς δ
μεις ἔρχεται, πατρίδος ἠξίωται Χαῤῥὰν, ἣν ὡς
νην ὁ φιλάρετος Ἰακὼβ πρὸς ὀλίγον οἰκεῖ χρόνον,
οἴκαδε ἐπανόδου διαμεμνημένος. Φησὶν οὖν ἡ
τηρ, ἡ ὑπομονὴ, Ῥεβέκκα πρὸς αὐτὸν, "Ἀνα
ἀπόδραθι πρὸς Λάβαν τὸν ἀδελφόν μου εἰς Χαῤ
καὶ οἴκησον μετ' αὐτοῦ ἡμέρας τινάς." *) Ἀρ
κατανοεῖς, ὅτι οὐχ ὑπομένει ὁ ἀσκητὴς ἐν τῇ
τῶν αἰσθήσεων καταβιῶναι, ἀλλ' ἡμέρας ὀ
καὶ βραχύν τινα χρόνον, διὰ τὰς τοῦ συνδέτου
ματος ἀνάγκας; Ὁ δὲ μακρὸς αἰὼν αὐτῷ καὶ
ἐν τῇ νοητῇ πόλει ταμιεύεται.

§. 9. Παρ' ὅ μοι δοκεῖ καὶ ὁ πάππος αὐτοῦ
ἐπιστήμης, Ἀβραὰμ ὄνομα, μὴ πολὺν χρόνον
μεῖναι τῇ Χαῤῥὰν ἐνδιατρῖψαι. Λέγεται γὰρ
"Ἀβραὰμ ἦν ἐτῶν ἑβδομήκοντα πέντε, ὅτε ἐξῆ
ἐκ Χαῤῥὰν," **) καίτοι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Θ
ὃς ἑρμηνεύεται κατασκοπὴ ὀδμῆς, μέχρι τελευτ
αὐτῇ βιώσαντος. ***) Ῥητῶς μὲν οὖν ἐν ταῖς ἱ
628 γραφαῖς δηλοῦται, ὅτι "ἀπέθανε Θάῤῥα ἐν
M. ῥάν." Κατάσκοπος γὰρ ἦν ἀρετῆς, οὐ πολίτης
ὀσμαῖς ἀλλ' οὐ τροφῶν ἀπολαύσεσιν ἐχρῆτο,
ἱκανὸς ὢν ἐμπίπλασθαι φρονήσεως, ἀλλὰ μηδὲ
σθαι, τοῦτο δ' αὐτὸ μόνον ὀσφραίνεσθαι. Καθ
γὰρ τοὺς θηρατικοὺς τῶν σκυλάκων λόγος ἔχε
τὰ πoῤῥωτάτω τῶν θηρίων πτώματα ῥινηλατοῦ
ἀνευρίσκειν, ἠκονημένους ὑπὸ τῆς φύσεως διαφ
τως τὴν περὶ τὰς ὀσμὰς αἴσθησιν· τὸν αὐτὸν
πον τὴν ἀπὸ δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς
διδομένην ἡδεῖαν αὔραν ὁ παιδείας ἐραστὴς ἰχ
τεῖ, καὶ ποθεῖ μὲν ἐκείναις ἐντυχεῖν, ἐξ ὧν ἀνα
ται τὸ θαυμασιώτατον γάνωμα τοῦτο, μηδὲ
μενος ἐν κύκλῳ κενὴν περιάγει τὴν κεφαλὴν, ὀσφ

*) Gen. 27, 43. — **) Gen. 12, 4. — ***) Gen. 11

μενος αὐτὸ μόνον, καλοκἀγαθίας καὶ σιτίων ἱερωτῆς κνίσσης· οὐ γὰρ ἀρνεῖται λίχνος ἐπιστήμης ὶ φρονήσεως εἶναι. Μακάριοι μὲν οὖν οἷς ἐξεγένετο ν σοφίας φίλτρων ἀπόνασθαι, καὶ τῶν θεωρημάτων δογμάτων αὐτῆς ἑστιαθῆναι, καὶ ἀνευφρανθεῖσιν διψῆν, ἄπληστον καὶ ἀκόρεστον ἐπιφερομένοις ῶν ἐπιστήμης. Δεύτερα δ' οἴσονται, οἷς ἀπολαῦμὲν οὐκ ἐξεγένετο τῆς ἱερᾶς τραπέζης, κνισσοῦν τὰς ἑαυτῶν ψυχάς. Αὔραις γὰρ ἀρετῆς οὗτοι ωρηθήσονται, καθάπερ τῶν καμνόντων οἱ παρειι, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τροφαῖς χρῆσθαι, τὰς ἀνάληψιν προςφέρονται ὀσμὰς, ἃς ἰατρῶν παῖδες ιθυμίας ἀκεστήρια προευτρεπίζονται.

§. 10. Καταλιπὼν μέντοι τὴν Χαλδαίων γῆν Χαῤῥὰν λέγεται μετανίστασθαι Θάῤῥα, τὸν δὲ Ἀβραὰμ καὶ τοὺς ὁμογνώμονας τῆς οἰκίας ἐμενος, οὐχ ἵνα ὡς παρὰ συγγραφέως ἱστορικοῦ ωμεν, ὅτι μετανάσται τινὲς ἐγένοντο, τὴν μὲν ιφαν γῆν καταλιπόντες, τὴν δὲ ξένην ὡς παι οἰκήσαντες· ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ μάθημα βιωφελέον καὶ νοερὸν, ἁρμόττον ἀνθρώπῳ μόνῳ μὴ ηθῆναι. Τί δὲ τοῦτ' ἐστί; Χαλδαῖοι μὲν ἀνομοῦσιν, οἱ δὲ τῆς Χαῤῥὰν πολῖται περὶ τὸν αἰσθήσεων τόπον πραγματεύονται. Φησὶν οὖν ὸς λόγος τῷ κατασκόπῳ τῶν τῆς φύσεως πραων, τί περὶ ἡλίου ζητεῖς, εἰ ποδιαῖός ἐστιν, εἰ γῆς μείζων ἁπάσης, εἰ πολλαπλάσιος αὐτῆς; ὲ περὶ φωτισμῶν σελήνης, εἰ νόθον ἔχει φέγἢ γνησίῳ μόνῳ χρῆται; Τί δὲ περὶ τῆς τῶν ν ἀστέρων φύσεως, ἢ φορᾶς ἢ συμπαθείας τε ἀλλήλους καὶ τὰ ἐπίγεια; Τί δὲ βαίνων ἐῆς, ὑπὲρ νεφέλας πηδᾷς; Τί δὲ ἅπτεσθαι τῶν ἰθέρι φῆς δύνασθαι, προσεῤῥιζωμένος χέρσῳ; ὲ περὶ τῶν ἀτεκμάρτων τεκμαίρεσθαι τολμᾷς; ὲ πολυπραγμονεῖς ἃ μή σε δεῖ, τὰ μετέωρα;

Τί δὲ τὴν ἐν τοῖς μαθήμασιν εὑρεσιλογία
οὐρανοῦ τείνεις; Τί δὲ ἀστρονομεῖς μετεωρ
629 Μὴ τὰ ὑπερωκεάνια, ὦ οὗτος, ἀλλὰ τ
M. ἑαυτοῦ κατανόησον, μᾶλλον δὲ σαυτὸν ἀκο
ἐρεύνησον. Πῶς οὖν εὑρήσεις, ἐὰν ἐπιτύ
νοερῶς εἰς Χαῤῥὰν τὴν ὀρυκτὴν, τὰς τρώ
ὀπὰς τοῦ σώματος, καὶ ἐπίσκεψαι ὀφθαλμο
ῥῖνας, τὰ ἄλλα τῶν αἰσθήσεων ὄργανα, κ
σόφησον ἀναγκαιοτάτην καὶ πρεπωδεστάτην
φίαν ἀνθρώπῳ, ζητῶν, τί ὅρασις, τί ἀκοή
σις, τί ὄσφρησις, ἁφὴ τί, καὶ συνόλως
Καὶ ἔπειτα τί, τὸ ὁρᾶν καὶ πῶς ὁρᾶς· τι
κούειν καὶ πῶς ἀκούεις· τί τὸ ὀσφραίνεσθα
εσθαι, ἢ ἅπτεσθαι, καὶ πῶς ἕκαστον αὐτ
γίνεσθαι. Πρὶν δὲ τὸν ἴδιον οἶκον καλῶ
φθαι, τὸν τοῦ παντὸς ἐξετάζειν οὐχ ὑπερ
νίας; Καὶ οὔπω σοὶ μεῖζον ἐπίταγμα ἐπιτά
σαυτοῦ ψυχὴν ἰδεῖν καὶ τὸν νοῦν, ἐφ' ᾧ μ
νεῖς· καταλαβεῖν γὰρ αὐτὸν οὔποτε δυνήσ
βαῖνε νῦν εἰς οὐρανὸν καὶ καταλαζονεύου
ἐκεῖ, μήπω δυνάμενος γνῶναι, κατὰ τὸ
γράμμα,

"Ο ττί τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθ
τυκται.

Κατάγων δ' ἀπ' οὐρανοῦ τὸν κατάσκοπον,
σπάσας ἀπὸ τῆς ἐκεῖ ζητήσεως, γνῶθι σα
τοῦτ' ἐπιμελῶς ἐκπόνησον, ἵνα τῆς ἀνθρω
μελείας ἐπιλάχῃς. Τὸν τρόπον τοῦτον Θό
Ἑβραῖοι, Σωκράτην δὲ Ἕλληνες ὀνομάζο
γὰρ ἐκεῖνον ἐγγηράσαι φασὶν τῇ περὶ τ
σαυτὸν ἀκριβεστάτῃ σκέψει μηδὲν, ἔξω
ἑαυτὸν φιλοσοφοῦντα. Ἀλλ' ὁ μὲν ἄνθ
Θάῤῥα δὲ αὐτὸς ὁ λόγος ὁ περὶ τοῦ γν
ἑαυτὸν προκείμενος, οἷα δένδρον εὐερνέστ
ἔχοιεν εὐμαρῶς οἱ φιλάρετοι τὸν περὶ
δρεπόμενοι καρπὸν, σωτηρίου καὶ ἡδίστης

σϑαι τροφῆς. Τοιοῦτοι μὲν ἡμῖν οἱ φρονήσεως κα-
τάσκοποι. Τῶν δὲ ἀϑλητῶν καὶ ἀγωνιστῶν αὐτῆς
ἡ φύσις τελεώτεραι· δικαιοῦσι γὰρ οὗτοι τὸν περὶ
τῶν αἰσϑήσεων σύμπαντα λόγον ἀκριβῶς καταμα-
ϑόντες ἐπί τι μεῖζον ἕτερον ἐλϑεῖν ϑεώρημα, κατα-
λιπόντες τὰς αἰσϑήσεως ὀπὰς, αἳ Χαῤῥὰν ὀνομά-
ζονται. Τούτων ἐστὶν ὁ ἐπιδόσεις καὶ βελτιώσεις
τῆς ἐπιστήμης ἄκρας ἀνάληψιν ἐσχηκὼς Ἀβραάμ·
ὅτε γὰρ μάλιστα ἔγνω, τότε μάλιστα ἀπέγνω ἑαυ-
τὸν, ἵνα τοῦ πρὸς ἀλήϑειαν ὄντος εἰς ἀκριβῆ γνῶ-
σιν ἔλϑῃ. Καὶ πέφυκεν οὕτως ἔχειν. Ὁ γὰρ λίαν
καταλαβὼν ἑαυτὸν, λίαν ἀπέγνωκε τὴν ἐν πᾶσι τοῦ
γενητοῦ σαφῶς προλαβὼν οὐδένειαν· ὁ δ' ἀπογνοὺς
αὑτὸν, γινώσκει τὸν ὄντα.

§. 11. Τίς μὲν οὖν ἐστιν ἡ Χαῤῥὰν, καὶ διὰ
τί ὁ ἀπολιπὼν τὸ τοῦ ὅρκου φρέαρ, εἰς αὐτὴν ἔρ-
χεται, δεδήλωται. Σκεπτέον δὲ τὸ τρίτον καὶ ἀκό-
λουϑον, τίς ὁ τόπος, ᾧ ὑπαντᾷ. Λέγεται γὰρ,
„Ὑπήντησεν ἐν τῷ τόπῳ." *) Τριχῶς δὲ ἐπινοεῖται
τόπος. Ἅπαξ μὲν χώρα ὑπὸ σώματος ἐκπεπληρωμένη,
κατὰ δεύτερον δὲ τρόπον ὁ ϑεῖος λόγος, ὃν ἐκπεπλήρω-
κεν ὅλον δι' ὅλων ἀσωμάτοις δυνάμεσιν αὐτὸς ὁ ϑεός.
„Εἶδον γὰρ," φησὶ, „τὸν τόπον οὗ εἱστήκει ὁ ϑεὸς
τοῦ Ἰσραὴλ," **) ἐν ᾧ μόνῳ καὶ ἱερουργεῖν ἐφῆκεν,
ἀλλαχόϑι κωλύσας· Εἴρηται γὰρ ἀναβαίνειν εἰς τὸν
τόπον ὃν ἂν ἐκλέξηται κύριος ὁ ϑεὸς, καὶ ἐκεῖ ϑύειν
τὰ ὁλοκαυτώματα καὶ τὰ σωτήρια, καὶ τὰς ἄλλας
ἀμώμους ϑυσίας ἀνάγειν. Κατὰ δὲ τρίτον σημαι-
νόμενον, αὐτὸς ὁ ϑεὸς καλεῖται τόπος, τῷ περιέ- 575
χειν μὲν τὰ ὅλα, περιέχεσϑαι δὲ πρὸς μηδενὸς ἁ- P.
πλῶς, καὶ τῷ καταφυγὴν τῶν συμπάντων αὐτὸν
εἶναι· καὶ ἐπειδήπερ αὐτός ἐστι χώρα ἑαυτοῦ, κεχω-
ρηκὼς ἑαυτὸν καὶ ἐμφερόμενος μόνῳ ἑαυτῷ. Ἐγὼ
μὲν οὐκ εἰμὶ τόπος, ἀλλ' ἐν τόπῳ, καὶ ἕκαστον τῶν

*) Gen. 28, 11. — **) Exod. 24, 10.

ὄντων ὁμοίως· τὸ γὰρ περιεχόμενον διαφ περιέχοντος, τὸ δὲ θεῖον ὑπ' οὐδενὸς περι ἀναγκαίως ἐστὶν αὐτὸ τόπος ἑαυτοῦ. Μαρ μοι λόγιον τὸ χρησθὲν ἐπὶ τοῦ Ἀβραὰμ τόδε θεν εἰς τὸν τόπον ὃν εἶπεν αὐτῷ ὁ θεός· βλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, εἶδε τὸν τ κρόθεν." *) Ὁ ἐλθὼν εἰς τὸν τόπον, εἰπέ κρόθεν αὐτὸν εἶδεν; Ἀλλὰ μήποτε δυοῖν πρ ἐστὶν ὁμωνυμία διαφερόντων, ὧν τὸ μ θεῖός ἐστι λόγος, τὸ δὲ ἕτερον, ὁ πρὸ τοῦ λό Ὁ δὲ ξεναγηθεὶς ὑπὸ τῆς σοφίας εἰς τὸν ἀφικνεῖται τόπον, εὑρόμενος τῆς ἀρεσκείας καὶ τέλος τὸν θεῖον λόγον, ἐν ᾧ γενόμενος ο πρὸς τὸν κατὰ τὸ εἶναι θεὸν ἐλθεῖν, ἀλλ' α μακρόθεν· μᾶλλον δὲ οὐδὲ πόῤῥωθεν αὐτ θεωρεῖν, ἱκανός ἐστιν, ἀλλὰ τὸ μακρὰν εἶναι πάσης γενέσεως, αὐτὸ μόνον, ὁρᾷ, κα ῥωτάτω τὴν κατάληψιν αὐτοῦ πάσης ἀν διανοίας διῳκίσθαι. Μήποτε μέντοι γε ο νῦν ἀλληγορῶν ἐπὶ τοῦ αἰτίου παρείληφεν, τὸ δηλούμενον τοιοῦτον, "Ἦλθεν εἰς τὸν τ ἀναβλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς εἶδεν" αὐτὸν εἰς ὃν ἦλθεν, μακρὰν ὄντα τοῦ ἀκατο καὶ ἀῤῥήτου, καὶ κατὰ πάσας ἰδέας ἀκα θεοῦ.

631 §. 12. Τούτων προδιωρισμένων, ὅταν
M ρὰν, τὴν αἴσθησιν, ἔλθῃ ὁ ἀσκητὴς, "οι τόπῳ·" οὔτε τῷ ἐκπεπληρωμένῳ ὑπὸ σώμα τοῦ — μετέχουσι γὰρ αὐτοῦ πάντες οἱ γη πεπληρωκότες χώραν, καὶ τόπον τινὰ κατὰ καῖον ἐπέχοντες — οὔτε τῷ τρίτῳ καὶ ἀρίστῳ ἔννοιαν λαβεῖν ἣν ἐπὶ τοῦ φρέατος ποιού διατριβὰς, ὃ προσηγορεύετο ὅρκος· ᾧ τὸ

*) Gen. 22, 9 sqq.

ἴος, Ἰσαάκ, ἐνδιαιτᾶται; μηδέποτε τῆς πρὸς θεὸν ιστεως καὶ ἀφανοῦς ὑπολήψεως ἀφιστάμενον, ἀλλὰ ῇ μέσῳ λόγῳ θείῳ, τὰ ἄριστα ὑφηγουμένῳ, καὶ ῖ πρόςφορα τοῖς καιροῖς ἀναδιδάσκοντι. Οὐ γὰρ ιξιῶν ὁ θεὸς εἰς αἴσθησιν ἔρχεσθαι, τοὺς ἑαυ- ῦ λόγους ἐπικουρίας ἕνεκα τῶν φιλαρέτων ἀπο- λλει· οἱ δὲ ἰατρεύουσι καὶ ἐκνοσηλεύουσι τὰ ψυ- ς ἀῤῥωστήματα, παραινέσεις ἱερὸς, ὥςπερ νόμους. ιήτους τιθέντες, καὶ ἐπὶ τὰ τούτων γυμνάσια λοῦντες, καὶ τρόπον ἀλειπτῶν ἰσχὺν καὶ δύνα- 576
ι, καὶ ῥώμην ἀνανταγώνιστον ἐμφύοντες. Δεόν- P.
ς οὖν εἰς αἴσθησιν ἐλθὼν, οὐκέτι θεῷ, λόγῳ ὑπαντᾷ θεοῦ, καθὰ καὶ ὁ πάππος αὐτοῦ τῆς σο- ς Ἀβραάμ. Λέγεται γὰρ, "Ἀπῆλθεν ὁ κύριος ὡς ύσατο λαλῶν τῷ Ἀβραὰμ, καὶ Ἀβραὰμ ἀπέστρεψεν τὸν τόπον αὐτοῦ." *) Δι' οὗ συνάγεται τὸ λόγοις ούτοις ἐντυγχάνειν ἱεροῖς, ὧν ὁ πρὸ τῶν ὅλων ς ἀπήλλακται, μηκέτι τὰς ἀφ' αὐτοῦ τείνων φαν- σίας, ἀλλὰ τὰς ἀπὸ τῶν μετ' αὐτὸν δυνάμεων. ερφυέστατα δὲ ἔχει, τὸ μὴ φάναι ἐλθεῖν εἰς τὸν ων, ἀλλὰ ὑπαντῆσαι τόπῳ· ἑκούσιον μὲν γὰρ ἔρχεσθαι, τὸ δὲ ὑπαντᾶν πολλάκις ἀκούσιον· ἵν ιπιναίως ὁ θεῖος λόγος ἐπιφαινόμενος ἀπροςδόκη- ν χαρὰν ἐλπίδος μείζονα, ἐρήμῃ ψυχῇ συνοδοιπο- ν μέλλων, προτείνῃ. Καὶ γὰρ Μωϋσῆς "ἐξάγει ν λαὸν εἰς συνάντησιν τοῦ θεοῦ," **) σαφῶς εἰ- ς ἐρχόμενον αὐτὸν ἀοράτως πρὸς τὰς ποθούσας χὰς ἐντυχεῖν αὐτῷ.

§. 13. Τὴν δὲ αἰτίαν ἐπιφέρει, δι' ἣν τόπῳ ὑπήν- σεν. "Ἔδυ γὰρ," φησὶν, "ὁ ἥλιος," ***) οὐχ ὁ φαι- ιενος οὗτος, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἀοράτου καὶ μεγίστου θεοῦ ιφεγγέστατον καὶ περιαυγέστατον φῶς. Τοῦθ' ὅταν ἐπιλάμψῃ διανοίᾳ, τὰ δεύτερα λόγων δύεται φέγγη,

---

*) Gen. 18, 33. — **) Exod. 19, 17. — ***) Gen. 28, 11.

πολὺ δὲ μᾶλλον οἱ αἰσθητοὶ τόποι πάντες ἐι
ζονται· ὅταν δὲ ἑτέρωσε χωρήσῃ, πάντ' εὐθὺ
σχει καὶ ἀνατέλλει. Μὴ θαυμάσῃς δὲ, εἰ ὁ
κατὰ τοὺς ἀλληγορίας κανόνας ἐξομοιοῦται τ
τρὶ καὶ ἡγεμόνι τῶν συμπάντων· θεῷ γὰρ
πρὸς ἀλήθειαν μὲν οὐδὲν, ἃ δὲ δόξῃ νενόμ
δύο μόνα ἐστὶν, ἀόρατόν τε καὶ ὁρατόν· ψυχ
632 ἀόρατον, ὁρατὸν δὲ ἥλιος. Τὴν μὲν οὖν
M. ἐμφέρειαν δεδήλωκεν ἐν ἑτέροις εἰπὼν, "Ἐποί
θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησα
τόν." *) Καὶ ἐν τῷ κατὰ ἀνδροφόνων τεθέντ
πάλιν, "Ὁ ἐκχέων αἷμα ἀνθρώπου, ἀντὶ τ
ματος αὐτοῦ ἐκχυθήσεται, ὅτι ἐν εἰκόνι θ
ποίησα τὸν ἄνθρωπον." **) Τὴν δὲ ἡλίου διὰ
βόλων μεμήνυκε: ῥᾴδιον δὲ καὶ ἄλλως ἐξ ἐι
σμοῦ τοῦτο κατιδεῖν, ἐπειδὴ πρῶτον μὲν ὁ
φῶς ἐστι. "Κύριος γὰρ φῶς μου καὶ
μου," ***) ἐν ὕμνοις ᾄδεται· καὶ οὐ μόνον
ἀλλὰ καὶ παντὸς ἑτέρου φωτὸς ἀρχέτυπον, μ
δὲ ἀρχετύπου πρεσβύτερον καὶ ἀνώτερον, λόγο
παραδείγματος. Τὸ μὲν γὰρ παράδειγμα ὁ π
στατος ἦν αὐτοῦ λόγος, φῶς, αὐτὸς δὲ οὐδε
γεγονότων ὅμοιος. Ἐπειθ' ὡς ἥλιος ἡμέραν κ
κτα διακρίνει, οὕτως φησὶ Μωϋσῆς τὸν θεὸ
καὶ σκότος διατειχίσαι, "Διεχώρισε γὰρ ὁ θεὸ
μέσον τοῦ φωτὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκότους."
Ἄλλως τε ὡς ἥλιος ἀνατείλας τὰ κεκρυμμέν
σωμάτων ἐπιδείκνυται, οὕτω καὶ ὁ θεὸς τὰ
γεννήσας, οὐ μόνον εἰς τὸ ἐμφανὲς ἤγαγεν,
καὶ ἃ πρότερον οὐκ ἦν, ἐποίησεν, οὐ δημι
μόνον ἀλλὰ καὶ κτίστης αὐτὸς ὤν.

---

*) Gen. 1, 27. — **) Gen. 9, 6. — ***) Psalm.
†) Gen. 1, 4.

Λέγεται δὲ πολλαχῶς κατὰ τὸν ἱερὸν
πονοίαις ὁ ἥλιος. Ἅπαξ μὲν ὁ ἀνθρώπι-
ὂν „οἰκοδομοῦσιν ὡς πόλιν" *) καὶ κατα-
', οἱ γένεσιν πρὸ τοῦ ἀγεννήτου θερα-
καζόμενοι, ἐφ' ὧν εἴρηται ὅτι „Ὠικο-
ιόλεις ὀχυρὰς τῷ Φαραὼ, τήν τε Πει-
ϛὸν λόγον ᾧ τὸ πείθειν ἀνάκειται, καὶ
τὴν αἴσθησιν, ὑφ' ἧς ὥςπερ ὑπὸ σητῶν
ϛσθίεται — ἑρμηνεύεται γὰρ σεισμὸς ση-
ιὶ τὴν Ὢν, τὸν νοῦν, ἣν Ἡλίου πόλιν
ἐπειδὴ καθάπερ ἥλιος τοῦ παντὸς ἡμῶν
ἡγεμονίαν ἀνῆπται, καὶ τὰς αὐτοῦ δυ-
ερ ἀκτῖνας εἰς ὅλον τείνει. Τὸν δὲ ἱερέα
υτὴν τοῦ νοῦ πενθερὸν ἐπιγράφεται πᾶς
σώματος πολιτείαν ἀναψάμενος, ὄνομα
"Ἔδοκε γὰρ," φησὶν, „αὐτῷ τὴν Ἀσενὲθ
Πετεφρῆ ἱερέως Ἡλίου πόλεως." ***)
δὲ ἥλιον καλεῖ συμβολικῶς τὴν αἴσθησιν,
αἰσθητὰ πάντα δείκνυται διανοίᾳ. Περὶ
ιεν ὧδε, „Ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος αὐτῷ, ἡνίκα
ὸ εἶδος τοῦ θεοῦ." †) Τῷ γὰρ ὄντι ταῖς
ἰδέαις καὶ ὡς ἂν εἰκόσιν ἀσωμάτοις, ὅ-
ι δυνώμεθα συνδιατρίβειν, ἀλλ' ἑτέρωσε
μεταχωρήσωμεν, ἄλλῳ φωτὶ τῷ κατ'
χρώμεθα, σκότους πρὸς τὸν ὑγιῆ λόγον
ῦς διαφέροντι· ὅπερ ἀνατεῖλαν ὅρασιν μὲν
, ἔτι δὲ γεῦσιν καὶ ἁφὴν καὶ ὄσφρησιν,
μωμένας, ἀνήγειρε, φρόνησίν τε καὶ δι-
, ἐπιστήμην τε καὶ σοφίαν, ἐγρηγορυίας
εἰς ὕπνον ἔτρεψεν. Οὗ χάριν „ἁγνεύειν
ὁ ἑσπέρας" φησὶν ὁ ἱερὸς λόγος ††) δύ-
τῆς διανοίας ὑπὸ τῶν κατ' αἴσθησιν κι-

11, 4. — **) Exod. 1, 11. — ***) Gen. 41, 45.
. 32, 31. — ††) Lev. 11, 31.

νήσεων ἔτι παρευημερουμένης. Ἄφυκτον δὲ καὶ τοῖς ἱερεῦσι νόμον ἐν ταὐτῷ καὶ γνώμην ἀποφαινόμενος τίθησιν, ἐπειδὰν λέγῃ, "Οὐκ ἔδεται ἀπὸ τῶν ἁγίων, ἐὰν μὴ λούσηται τὸ σῶμα ὕδατι, καὶ δύῃ ὁ ἥλιος καὶ γένηται καθαρός." *) Δηλοῖ γὰρ σαφέστατα διὰ τούτων, ὅτι ἐναγὴς εἰσάπαν οὐδὲ εἷς ἐστιν, ὃς ταῖς ἁγίαις καὶ ἱεροπρεπέσι μυεῖσθαι τελεταῖς, ὅτε τὰς ἐσθῆτας τοῦ θνητοῦ βίου λαμπρότητι τετιμῆσθαι συμβέβηκεν. Εἰ δέ τις αὐτὰς οὐκ ἀποδέχεται, κατὰ τὸ ἀκόλουθον τῷ φρονήσεως ἐπιλάμπεται φωτὶ, δι' οὗ δυνήσεται τὰς τῶν κενῶν δοξῶν ἐκνίπτεσθαι κηλῖδας καὶ ἀπολούεσθαι. Ἢ τὸν ἥλιον αὐτὸν οὐχ ὁρᾷς, ὅτι τὰ ἐναντία καὶ ἀνατέλλων καὶ δυόμενος ἐργάζεται; Ἐπειδὰν γὰρ ἀνίσχῃ, τὰ μὲν κατὰ γῆν ἅπαντα περιλάμπεται, τὰ δὲ κατ' οὐρανὸν ἀποκρύπτεται· δύναντος δὲ ἔμπαλιν, οἱ μὲν ἀστέρες προφαίνονται, τὰ δὲ περίγεια συσκιάζεται. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐν ἡμῖν, ὅταν μὲν τὸ τῶν αἰσθήσεων φέγγος ὡς ἥλιος ἀνατείλῃ, τὰς ὀλυμπίους καὶ οὐρανίους ὡς ἀληθῶς ἐπιστήμας ἐπικρύπτεσθαι συμβέβηκεν· ὅταν δὲ πρὸς δυσμὰς γένηται, τὰς ἀστεροειδεστάτας ἀναφαίνεσθαι ἀρετῶν αὐγὰς, ὅτε καὶ καθαρὸς ὁ νοῦς ὑπὸ μηδενὸς κρυπτόμενος αἰσθητοῦ γίνεται.

§. 15. Κατὰ δὲ τρίτον σημαινόμενον, ἥλιον καλεῖ τὸν θεῖον λόγον, τὸ τοῦ κατ' οὐρανὸν περιπολοῦντος, ὡς πρότερον ἐλέχθη, παράδειγμα, ἐφ' οὗ λέγεται, "Ὁ ἥλιος ἐξῆλθεν ἐπὶ την γῆν, καὶ Λὼτ εἰςῆλθεν εἰς Σηγὼρ, καὶ κύριος ἔβρεξεν ἐπὶ Σόδομα καὶ Γόμοῤῥα θεῖον καὶ πῦρ." **) Ὁ γὰρ τοῦ θεοῦ λόγος, ὅταν ἐπὶ τὸ γεῶδες ἡμῶν σύστημα ἀφίκηται, τοῖς μὲν ἀρετῆς συγγενέσι καὶ πρὸς ἀρετὴν ἀποκλίνουσιν ἀρήγει καὶ βοηθεῖ, ὡς καταφυγὴν καὶ σωτηρίαν αὐτοῖς πορίζειν παντελῆ, τοῖς δὲ ἀντιπάλοις

*) Lev. 22, 6. — **) Gen. 19, 23 sq.

θρον καὶ φθορὰν ἀνίατον ἐπιπέμπει. Λέγεται
καὶ κατὰ τέταρτον σημαινόμενον ἥλιος μὲν αὐτὸς
ῶν ὅλων Θεὸς καὶ ἡγεμὼν, ὡς εἶπον ἤδη, δι' οὗ
ἀνίατα τῶν ἁμαρτημάτων συσκιάζεσθαι δοκοῦντα
ακαλύπτεται· πάντα γὰρ ὡς δυνατὰ, οὕτω γνώ-
α Θεῷ. Παρ' ὃ καὶ τοὺς καταλυθέντας τῶν ὄν-
ν ψυχικῶς, καὶ ἀκολάστως καὶ λαγνίστερον ὁμι-
ντας ταῖς τοῦ νοῦ θυγατράσιν, αἰσθήσεσιν, ὡς
αιτύποις καὶ πόρναις, ἐνδειχθησομένους πρὸς ἥ-
. ἄγει. Φησὶ γὰρ, "Καὶ κατέλυσεν ὁ λαὸς ἐν
ττεὶν." — ἄκανθαι δὲ ἑρμηνεύονται παθῶν,
ούντων καὶ τιτρωσκόντων ψυχὴν σύμβολον —
ὶ ἐβεβηλώθη," φησὶν, "ἐκπορνεῦσαι εἰς τὰς θυ-
έρας Μωάβ." *) Αἱ δέ εἰσιν αἰσθήσεις, κεκλη-
αι θυγατέρες· Μωὰβ γὰρ ἐκ πατρὸς ἑρμηνεύε-
. Καὶ προςτίθησι, "Λάβε πάντας τοὺς ἀρχηγοὺς
λαοῦ, καὶ παραδειγμάτισον τῷ κυρίῳ ἀπέναντι
ἡλίου, καὶ ἀποστραφήσεται ὀργὴ κυρίου ἀπὸ
αήλ." **) Οὐ γὰρ μόνα τὰ κεκρυμμένα τῶν
ημάτων ἐμφανῆ γενέσθαι βουλόμενος, ταῖς ἡλια-
ς περιέλαμψεν ἀκτῖσιν· ἀλλὰ καὶ διὰ συμβόλων
ν τὸν πατέρα τῶν ὅλων ἐκάλεσεν, ᾧ πάντα πρόο-
, καὶ ὅσα ἐν μυχοῖς τῆς διανοίας ἀοράτως ἐπι-
ῖται· γενομένων δὲ ἐμφανῶν, ἵλεώ φησιν ἔσεσθαι
μόνον ἵλεω τῷ λαῷ. Διὰ τί; Ὅτι ἐὰν ὑπολα-
σα διάνοια λήσεσθαι τὸ θεῖον ἀδικοῦσα, ὡς μὴ
τα καθορᾶν δυνάμενον, κρύφα καὶ ἐν μυχοῖς δια-
πάνῃ, καὶ μετὰ ταῦτα εἴτε ἐξ αὑτῆς, εἴτε καὶ 579
γησαμένου τινὸς ἐννοήσῃ, ὅτι ἀμήχανον ἄδηλον P.
ί τι τῷ Θεῷ, καὶ ἑαυτὴν καὶ τὰς ἑαυτῆς πράξεις
σας ἀναπτύξῃ, καὶ εἰς μέσον προενεγκοῦσα, κα-
ερ εἰς ἡλιακὸν φέγγος, ἐπιδείξηται τῷ τῶν ὅλων
κόπῳ, φήσασα μετανοεῖν ἐφ' οἷς πρότερον ἀγνώ-

---

*) Num. 25, 1. — **) Ibid. v. 4.

μονι γνώμῃ χρωμένη κακῶς ἐδόξαζε — μηδὲν γὰ
ἄδηλον, γνώριμα δὲ καὶ δῆλα πάντα, οὐ τὰ πρα-
χθέντα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐλπιζόμενα κατὰ πολλὴ
περιουσίαν ὑπάρχειν αὐτῷ — κεκάθαρται καὶ ἀφεί-
ληται, καὶ τὸν ἐφεστῶτα κολαστὴν ἔλεγχον ἠμέλη-
κεν, ὀργῇ δικαίᾳ χρώμενον, ὃς τὸ μετανοεῖν ἀδελ-
φὸν νεώτερον ὂν τοῦ μηδ᾽ ὅλως ἁμαρτεῖν, ἀσ
δέχεται.

§. 16. Φαίνεται μέντοι καὶ ἑτέρωθι κατὰ σύμ-
βολον ἐπὶ τοῦ αἰτίου τὸν ἥλιον παραλαμβάνων,
ἐν τῷ γραφέντι νόμῳ ἐνορῶ περὶ τῶν ἐπ᾽ ἐνεχύ
δανειζόντων· λέγε τὸν νόμον· „Ἐὰν ἐνεχύρασμ
ἐνεχυράσῃς τὸ ἱμάτιον τοῦ πλησίον, πρὸ δυσμ
ἡλίου ἀποδώσεις αὐτό· ἔστι γὰρ τοῦτο περιβόλ
αὐτὸ, μόνον τοῦτο ἱμάτιον ἀσχημοσύνης αὐτοῦ·
τίνι κοιμηθήσεται; Ἐὰν καταβοήσῃ πρός με, εἰσακ
σομαι αὐτοῦ, ἐλεήμων γάρ εἰμι." *) Ἆρ᾽ οὐκ ἄξ
τοὺς οἰομένους τὴν τοσαύτην σπουδὴν εἶναι τῷ νομ
θέτῃ περὶ ἀμπεχόνης, εἰ καὶ μὴ ὀνειδίζειν, ἀλλὰ
γε ὑπομιμνήσκειν φάσκοντας; Τί λέγετε, ὦ γενναῖ
Ὅτι τῶν ὅλων κτίστης καὶ ἡγεμὼν ἐλεήμονα ἑαυτ
ἐφ᾽ οὕτως εὐτελοῦς πράγματος, ἱματίου μὴ ἀποδο-
635 θέντος χρεώστῃ πρὸς δανειστοῦ, καλεῖ; Τὸ μέγε-
M. θος καθάπαξ τῆς ἀρετῆς τοῦ πάντα μεγάλου θεοῦ
μὴ συνεωρακότων, μηδὲ συνορώντων ἐστὶ τοιαῦτ
ὑπολαμβάνειν, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην σμικρολογίαν τῷ
ἀγεννήτῳ καὶ ἀφθάρτῳ καὶ πλήρει μακαριότητος κα
εὐδαιμονίας φύσει, παρὰ θέμιν καὶ δίκην, προσνε-
μόντων. Τί γὰρ ἄτοπον ποιοῦσιν οἱ τὰ ῥύσια κατέ-
χοντες δανεισταὶ παρ᾽ αὐτοῖς, ἄχρις ἂν τὰ ἴδια ἀνα-
πράξωνται; Πένητες οἱ χρεῶσται, φήσει τις ἴσως
καὶ ἄξιον ἐλεεῖν αὐτούς. Εἶτ᾽ οὐκ εὔλογον καὶ ἄμει-
νον ἦν γράψαι νόμον, δι᾽ οὗ τούτοις ἐρανιοῦσι μᾶλ

---

*) Exod. 22, 26.

ω ἢ χρεώστας ἀποφανοῦσιν, ἢ ἐπ' ἐνεχύροις τοῦ
ιεῖζειν κωλῦσαι; Ὁ δ' ἐφεὶς, οὐκ ἂν εἰκότως ἐπὶ
ῖς ἃ ἔλαβον πρὸ καιροῦ μὴ προϊεμένοις, δυσχεραί-
ι ὡς ἀσεβοῦσι. Πενίας δ' εἰς αὐτά τις ἐλθὼν, ὡς
ος εἰπεῖν, τὰ πέρατα, καὶ ῥάκιον ἐναμπεχόμενος,
αστὰς καινοὺς ἐπάγεται, τὸν ἀπὸ τῶν ὁρώντων
ῖς ἔλεον, ὃς τοῖς κεχρημένοις ταῖς τοιαύταις κα-
πραγίαις κατ' οἰκίαν καὶ παρ' ἱεροῖς καὶ ἐν ἀγορᾷ
ι πανταχοῦ προκέχυται; Νυνὶ δὲ καὶ, ὃ μόνον
ε προκάλυμμα αἰδοῦς, ᾧ τὰ τῆς φύσεως ἀπόῤ- 580
τα συνεσκίαζε, τοῦτο φέρων προέτεινε· ῥύσιον ὑ- P.
τίνος, εἰπέ μοι; Ἡ ὑπὲρ ἑτέρας ἀμείνονος ἐσθῆ-
ς Τροφῆς μὲν γὰρ ἀναγκαίας ἄπορος οὐδεὶς, ἄχρις
πηγαὶ μὲν ἀναβλύζωσι ποταμῶν, χειμάῤῥοι δὲ
μυρῶσι, γῆ δὲ τοὺς ἐτησίους ἀναδίδωσι καρ-
ς. Οὕτως δὲ ἢ βαθύπλουτός τις, ἢ λίαν ὠμὸς,
ν σκαιὸς ὁ δανειστὴς, ὥστε τετράδραχμον, τάχα
ὶ ἔλαττον ἐθέλειν τῷ συμβαλεῖν; Ἢ οὕτω πε-
ῶς δανίζειν ἀλλὰ μὴ χαρίζεσθαι; Ἢ ὃ μόνον ἦν
ῳ ἱμάτιον λαμβάνειν ἐνέχυρον, ὅπερ ἑτέρῳ ὀνό-
ι λωποδυτεῖν εἰκότως ἂν λέγοιτο· καὶ γὰρ λωπο-
αις ἔθος ἀπαμπίσχουσι τὰς μὲν ἐσθῆτας ἀφαιρεῖ-
αι, γυμνοὺς δὲ τοὺς ἔχοντας ἀποφαίνειν. Διὰ τί
νυκτὸς μὲν καὶ τοῦ μὴ ἀνείμονά τινα κοιμηθῆναι
ενόησεν, ἡμέρας δὲ καὶ τοῦ μὴ ἐγρηγορότα γυμνὸν
χημονεῖν, οὐκέθ' ὁμοίως ἐφρόντισεν; Ἢ οὐ νυκτὶ
ν καὶ σκότῳ κρύπτεται πάντα, ὡς ἧττον ἢ μηδ'
ως αἰδεῖσθαι, ἡμέρᾳ δὲ καὶ φωτὶ ἀνακαλύπτεται,
ς τότε μᾶλλον ἐρυθριᾶν ἀναγκάζεσθαι; Διὰ τί δὲ
ἡ διδόναι τὸ ἱμάτιον, ἀλλ' ἀποδιδόναι προςέταξεν;
πόδοσις γὰρ ἐπ' ἀλλοτρίοις γίνεται, τὰ δ' ἐνέχυρα
ῶν δεδανεικότων μᾶλλον ἢ τῶν δεδανεισμένων εἰσίν.
εῖνο δὲ οὐκ ἐννοεῖς, ὅτι τῷ λαβόντι χρεώστῃ πρός-
οιτον τὸ ἱμάτιον οὐ προςέταξε μεθ' ἡμέραν πάλιν
ομίσαι τῷ δανειστῇ; Καὶ μὴν τῷ γε τῆς ἑρμηνείας
ἰδιοτρόπῳ, καὶ ὁ βραδύτατος ἕτερόν τι τοῦ ῥητοῦ

636 κατανοεῖν ἂν προσαχθείη· μᾶλλον γὰρ ἀφορισμῷ
M. παραινέσει ἔοικε τὸ διάταγμα. Παραινῶν μὲν γὰ
εἶπεν ἄν τις, τὸ ἐνεχυρασθὲν ἱμάτιον, ἐὰν τοῦτο
μόνον τῷ χρεώστῃ, πρὸ ἑσπέρας ἀπόδος, ἵν᾽ ἔχοι ν
κτωρ ἀμπέχεσθαι· ἀφοριζόμενος δὲ οὕτως, ὡς νῦν ἔχ
"ἔστι γὰρ τοῦτο τὸ περιβόλαιον αὐτῷ, μόνον τοῦ
ἱμάτιον ἀσχημοσύνης αὐτῷ· ἐν τίνι κοιμηθήσεται

§. 17. Ταῦτα μὲν δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα πρὸς τοὺ τῆς ῥητῆς πραγματείας σοφιστάς, καὶ λίαν τὰς ὀφ ἀνεσπακότας εἰρήσθω. Λέγωμεν δὲ ἡμεῖς ἑπόμεν τοῖς ἀλληγορίας νόμοις τὰ πρέποντα περὶ τούτω Φαμὲν τοίνυν λόγου σύμβολον ἱμάτιον εἶναι. Τ τε γὰρ ἀπὸ κρύους καὶ θάλπους εἰωθυίας τῷ σώμα κατασκήπτειν βλάβας ἐσθὴς ἀπωθεῖται, καὶ ἐπισκ ζει τὰ τῆς φύσεως ἀπόῤῥητα, καὶ ἔστιν ἁρμόττ σώματι κόσμος ἡ ἀμπεχόνη. Κατὰ τὸ παραπλήσι μέντοι καὶ ἀνθρώπῳ λόγος, δώρημα κάλλιστον, ἐδό παρὰ θεοῦ. Πρῶτον μὲν κατὰ τῶν νεωτεριζόντ εἰς αὐτὸν, ὅπλον ἀμυντήριον. Ὡς γὰρ τῶν ἄλλ ἕκαστον ζώων ἡ φύσις οἰκείαις ἀλκαῖς ὠχύρωσε, δι᾽ ὧν τοὺς ἐπιχειροῦντας ἀδικεῖν ἀποκρούσεται, καὶ ἀν θρώπῳ μέγιστον ἔρυμα καὶ φρουρὰν ἀκαθαίρετο λόγον, ἔδωκεν, οὗ κραταιῶς οἷα πανοπλίας ἐνειλημ μένος, οἰκεῖον μὲν καὶ προσφυέστατον ἕξει δορυφ ρον. Τούτῳ δὲ προαγωνιστῇ χρώμενος δυνήσετ τὰς ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν φερομένας ἀπωθεῖσθαι ζημία Δεύτερον δὲ καὶ αἰσχύνης καὶ ὀνειδῶν ἀναγκαιότ τον περίβλημα· δεινὸς γὰρ συγκρύψαι καὶ συσκιάσ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἀνθρώπων λόγος. Τρίτον πρὸς ὅλον τοῦ βίου κόσμον· ὁ γὰρ βελτιῶν ἕκαστ καὶ πάντα ἄγων ἐπὶ τὸ κρεῖττον οὗτός ἐστιν. Ἀλλ γὰρ εἰσὶ λῶβαί τινες καὶ κῆρες ἀνθρώπων, οἳ καὶ τ λόγον ἐνεχυράζουσιν, ἀφαιρούμενον τοὺς ἔχοντας, κα συναυξῆσαι δέον, ὅλον ὑποτέμνονται· καθάπερ οἱ τῶν πολεμίων δῃοῦντες χωρία, καὶ τόν τε σῖτον κ τὸν ἄλλον καρπὸν φθείρειν ἐπιχειροῦντες, ὃς ἀφεθ

μεγάλη τοῖς χρησαμένοις ἂν ὄνησις ἦν. Πόλεμος οὖν ἐστιν ἐνίοις ἄσπονδος καὶ ἀκήρυκτος πρὸς τὴν λογικὴν φύσιν, οἵτινες τὰς βλάστας αὐτῆς ἀποκείρουσιν ἐν κύκλῳ, καὶ τὰς πρώτας ἐπιφύσεις ἐκθλίβουσιν, ἄγονον καὶ στεῖραν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, καλῶν ἐπιτηδευμάτων ἀπεργαζόμενοι. Ὁρμῶσαν γάρ ἔστιν ὅτε πρὸς παιδείαν τὴν ἱερὰν ἀκατασχέτῳ ῥύμῃ, καὶ πληχθεῖσαν ὑπὸ φιλοσοφίας ἀληθοῦς θεωρημάτων, ὑπὸ βασκανίας καὶ φθόνου, δείσαντες μὴ μεγάλη πνεύσασα καὶ ἐπὶ μήκιστον ἀρθεῖσα, τὰς αἰσχρολογίας αὐτῶν καὶ πιθανὰς εὑρέσεις κατὰ τῆς ἀληθείας ἐπικλύσῃ χειμάῤῥου τρόπον, ἑτέρωσε ταῖς ἑαυτῶν κακοτεχνίαις τὴν φορὰν ἔτρεψαν, εἰς βαναύσους καὶ ἀνελευθέρους τέχνας μετοχετευσάμενοι. Πολλάκις δὲ καὶ ἀμήσαντες καὶ ἐπιφράξαντες, ἀργὸν τὸ μεγαλοφυὲς κατέλιπον, ὥςπερ βαθύγειον καὶ εὐδαίμονα γῆν ὀρφανῶν παίδων ἐπίτροποι κακοὶ χέρσον· καὶ οὐκ ἠδέσθησαν οἱ πάντων ἀνηλεέστατοι τὸ μόνον ἱμάτιον ἀνθρώπου περισυλῶντες, λόγον. "Ἔστι γάρ," φησὶ, "τοῦτο περιβόλαιον αὐτῷ μόνον." Τί πλὴν λόγος; Ὡς γὰρ ἵππου τὸ χρεμετίζειν ἴδιον, καὶ τὸ ὑλακτεῖν κυνὸς, καὶ βοὸς τὸ μυκᾶσθαι, καὶ τὸ ὠρύεσθαι λέοντος, οὕτω καὶ ἀνθρώπου τὸ λέγειν, καὶ αὐτὸς ὁ λόγος. Τοῦτον γὰρ ἔρυμα, περίβλημα, πανοπλίαν, τεῖχος, ζῶον τὸ θεοφιλέστατον, ὁ ἄνθρωπος, ἐκ πάντων ἴδιον κεκάρπωται.

§. 18. Διὸ καὶ ἐπιφέρει, "Τοῦτο ἱμάτιον αὐτῷ μόνον ἀσχημοσύνης αὐτοῦ." *) Τίς καλῶς γὰρ οὕτως τὰ ὀνείδη καὶ τὰ αἴσχη τοῦ βίου συσκιάζει καὶ ἐγκρύπτει, ὡς λόγος; Ἀμαθία μὲν γὰρ ἀλόγου φύσεως συγγενὲς αἶσχος, παιδεία δὲ ἀδελφὸν λόγου, κόσμος οἰκεῖος. "Ἐν τίνι οὖν κοιμηθήσεται;" Του- 582
τέστιν, ἠρεμήσει καὶ διαναπαύσεται ἄνθρωπος, πλὴν P.

*) Exod. 22, 26 sq.

νάγκαι, καὶ αἱ τῶν ἔξωθεν κατασκηπτόντων
ρατοι συντυχίαι, μόνος ὁ ἀλεξίκακος λόγος
ται. Φίλος γὰρ καὶ γνώριμος καὶ συνήθης καὶ
ἡμῖν ἐστιν ἐνδεδεμένος, μᾶλλον δὲ ἡρμοσμένος
μένος κόλλῃ τινὶ φύσεως ἀλύτῳ καὶ ἀοράτῳ. Δι
καὶ προλέγει τὰ συνοίσοντα, καὶ συμβάντος
βουλήτου, πάρεστιν αὐτοκέλευστος βοηθήσων,
ἑτέραν μόνον φέρων ὠφέλειαν, ἣν ὁ μὴ δρ
βουλος, ἢ ὁ μὴ συναγωνιστὴς ἥσυχος, ἀλλ
τέρας. Οὐ γὰρ ἡμίεργον ἐπιτετήδευκε δύναμ
λὰ πᾶσι τοῖς μέρεσιν ὁλόκληρον· ὅς γε καὶ
λῇ πείρας, ἐν οἷς διανοεῖται ἢ ἔργῳ ἐπεξέρχ
ἐπὶ τὸ τρίτον ἀφικνεῖται βοήθημα, παρ
Φάρμακον γὰρ ὡς τραυμάτων, καὶ ψυχῆς
ὁ λόγος ἐστὶ σωτήριον, ὃν "πρὸ δυσμῶν
φησὶ δεῖν ὁ νομοθέτης ἀποδοῦναι, τουτέσ
τὰς τοῦ μεγίστου καὶ ἐπιφανεστάτου θεοῦ
ναι περιλαμπεστάτας αὐγάς, ἃς δι' ἔλεον τοῖ
ἡμῶν εἰς νοῦν τὸν ἀνθρώπινον οὐρανόθεν
λει. Παραμένοντος γὰρ ἐν ψυχῇ τοῦ θεοειδ
φωτός, ἀποδώσομεν τὸν ἐνεχυρασθέντα λό
ἱμάτιον, ἵνα ἐγγένηται τῷ λαβόντι τὸ ἴδιον
που κτῆμα, τήν τε αἰσχύνην τοῦ βίου περ

...· δύντος γάρ, ὡς πᾶσα Αἴγυπτος,*) ψηλαφη-
...ξεως σκότος τὸν αἰῶνα, καὶ πληχθεὶς ἀορασίᾳ
... ἀγνοίᾳ, ὧν ἐδόκεις πάντων ἐπικρατεῖν, ἀφαιρε-
...η, πρὸς τοῦ βλέποντος Ἰσραήλ, ὃν ἐρυσίαζες,
...λιστον ὄντα φύσει δουλούμενος ἀνάγκῃ.

§. 19. Τοῦτον δὴ τὸν δόλιχον ἀπεμηκύναμεν,
...λλου του χάριν, ἢ τοῦ διδάξαι, ὅτι ἡ ἀσκητικὴ
...α κινήσεσιν ἀνωμάλοις πρός τε εὐφορίαν καὶ
...αντίον χρωμένη, καὶ τρόπον τινὰ ἀνιοῦσα καὶ
...ιοῦσα συνεχῶς, ὅταν μὲν εὐφορῇ καὶ πρὸς τὸ
...ς αἴρηται, ταῖς ἀρχετύποις καὶ ἀσωμάτοις ἀκτῖσι
...λογικῆς πηγῆς τοῦ τελεσφόρου θεοῦ περιλάμπε-
..., ὅταν δὲ καταβαίνῃ καὶ ἀφορῇ, ταῖς ἐκείνων 583
...σιν, ἀθανάτοις λόγοις, οὓς καλεῖν ἔθος ἀγγέ- P.
...ς. Διὸ καὶ νῦν φησιν, "Ὑπήντησε τόπῳ· ἔδυ
... ὁ ἥλιος." **) Ὅταν γὰρ τὴν ψυχὴν ἀπολίπω-
... αἱ τοῦ θεοῦ αὐγαί, δι' ὧν σαφέσταται αἱ τῶν
...μάτων γίνονται καταλήψεις, ἀνατέλλει τὸ δεύ-
... καὶ ἀσθενέστερον λόγων, οὐκέτι πραγμάτων,
...ς, καθάπερ καὶ ἐν τῷδε τῷ κάτω κόσμῳ. Σε-
...η γὰρ τὰ δευτερεῖα ἡλίου φερομένη, καταδύντος
...νου, φῶς ἀμυδρότερον ἐπὶ γῆς ἀποστέλλει. Καὶ
... ὑπαντᾶν μέντοι τόπῳ ἢ λόγῳ, τοῖς μὴ δυναμέ-
...ς τὸν πρὸ τόπου καὶ λόγου θεὸν ἰδεῖν, αὐταρκε-
...άτη δωρεά, διότι τὴν ψυχὴν ἀφώτιστον εἰςάπαν
... ἔσχον· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἄκρατον ἐκεῖνο φέγγος
...' αὐτῶν ἔδυ, τὸ κεκραμένον ἐκαρπώσαντο. "Τοῖς
... υἱοῖς Ἰσραὴλ φῶς ἦν ἐν πᾶσιν οἷς κατεγίνον-
...," ***) φησὶν ἐν Ἐξόδῳ, ὡς νύκτα καὶ σκότος
... πεφυγαδεῦσθαι, μεθ' ὧν οἱ τὰ ψυχῆς ὄμματα
...ὸ τῶν σώματος πεπηρωμένοι ζῶσιν, ἀρετῆς αὐ-
...ς οὐκ εἰδότες. Ἔνιοι δὲ ἥλιον μὲν ὑποτοπήσαντες

*) Exod. 10, 21. — **) Gen. 28, 11. — ***) Exod. 10. 23.

ται παγίως καταλαμβάνειν, καὶ ἄνω πε
μακρὰν ὁ θεῖος λόγος ἀφέστηκεν· ἐπειδὰν δ
ρον ἀσθένειαν ὁμολογήσῃ τὴν ἑαυτοῦ, καὶ
τινὰ καταδύσῃ χρησάμενον ἀποκρυφῇ, προϋπα
ξιούμενος εὐθὺς ὁ ἔφεδρος ἀσκητὴς (·) ὁ ὀρ
639 γος, ἑαυτὴν μὲν ἀπογινωσκούσης, τὸν δὲ
M. τῶντα ἔξωθεν ἀφανῶς ἀναμενούσης.

§. 20. Φησὶ τοίνυν ἑξῆς ὅτι "Ἔλαβεν
λίθων τοῦ τόπου, καὶ ἔθηκε πρὸς κεφαλῆς
καὶ ἐκοιμήθη ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ." *) Θαυμ
τις οὐ μόνον τὴν ἐν ὑπονοίαις πραγματείαν
σιολογίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴν ῥητὴν πρὸ
καὶ καρτερίας μελέτην ὑφήγησιν. Οὐ γάρ ἀ
ἀρετῆς ἐπιμελούμενον ἁβροδιαίτῳ βίῳ χρῆσ
τρυφᾶν, ζηλοῦντα τὰς τῶν λεγομένων μὲν
νων, πρὸς ἀλήθειαν δὲ κακοδαιμονίας γε
σπουδάς τε καὶ φιλοτιμίας, οἷς πᾶς ὁ βίος ὑ
ἐνύπνιόν ἐστι, κατὰ τὸν ἱερώτατον νομοθέτη
τοι μεθ' ἡμέραν, ὅταν τὰ ἐν δικαστηρίοις
λευτηρίοις καὶ θεάτροις, καὶ πανταχοῦ, καὶ π
ἄλλους ἀδικήματα διεξέλθωσιν, οἴκαδε ἀφικ
τὸν ἑαυτῶν οἶκον, οἱ δυστυχεῖς, καταστρέψο
τὸν τῶν οἰκοδομημάτων, ἀλλὰ τὸν συμφυᾶ τ

μενα ἀκαθέκτῳ, καὶ προςπεσόντα καὶ ἐμπλακέντα
ς ἐπιτυχοῦσι, τὸν πολὺν οἶστρον ἀπερεύγοντα
φήσῃ. Νύκτωρ δὲ, ὁπότε καιρὸς εἴη πρὸς κοῖτον
πέσθαι, πολυτελεῖς κλίνας καὶ εὐανθεστάτας
μνὰς εὐτρεπισάμενοι, μαλακῶς σφόδρα κατα-
ονται, τὴν γυναικῶν ἐκμιμούμενοι τρυφὴν, αἷς
σις ἐπέτρεψεν ἀνειμένῃ χρῆσθαι διαίτῃ, παρ'
ὶ τὸ σῶμα τοῦ μαλθακωτέρου κόμματος ὁ τε-
της καὶ ποιητὴς αὐταῖς εἰργάζετο. Τοιοῦτος οὐδὲ
γνώριμος τοῦ ἱεροῦ λόγου, ἀλλ' οἱ πρὸς ἀλή-
ν ἄνδρες, σωφροσύνης καὶ κοσμιότητος καὶ αἰ-
ἐρασταὶ, ἐγκράτειαν, ὀλιγόδειαν, καρτερίαν,
κρηπῖδάς τινας ὅλου τοῦ βίου καταβεβλημέ-
ψυχῆς ἀσφαλεῖς ὑποδρόμους, οἷς ἀκινδύνως
βεβαίως ἐνορμιεῖται· χρημάτων καὶ ἡδονῆς καὶ
ς κρείττους, σιτίων καὶ ποτῶν καὶ αὐτὸ μόνον
ἀναγκαίων ἐφ' ὅσον μὴ νεωτερίζειν ἄρχεται λι-
ὑπερόπται· πεῖναν δέχεσθαι καὶ δίψος, θάλ-
τε καὶ κρύος, καὶ ὅσα ἄλλα δυςκαρτέρητα, ὑ-
ἀρετῆς κτήσεως, ἑτοιμότατοι· ζηλωταὶ τῶν εὐ-
ιστοτάτων, ὡς μηδ' ἐπ' εὐτελεῖ χλαίνῃ ποτὲ δυς-
ηθῆναι, τὸ ἐναντίον δὲ τὰς πολυτελεῖς, ὄνειδος
μεγάλην τοῦ βίου ζημίαν νομίσαι. Τούτοις πο-
τελὴς μέν ἐστι κλίνη, μαλακὸν ἔδαφος· στρωμνὴ
θάμνοι, πόαι, βοτάναι, φύλλων πολλὴ χύσις·
δὲ πρὸς κεφαλὴν λίθοι τινὲς, ἢ βραχεῖς γεώλο-
φοι τοῦ ἰσοπέδου μικρὸν ἀνέχοντες. Τὸν βίον
τον οἱ μὲν τρυφῶντες σκληροδίαιτον καλοῦσιν,
δὲ πρὸς καλοκἀγαθίαν ζῶντες ἥδιστον ὀνομάζου-
ἀνδράσι γὰρ οὐ λεγομένοις, ἀλλὰ οὖσιν ὄντως
ρμόζει. Οὐχ ὁρᾷς, ὅτι καὶ νῦν βασιλικαῖς ὕλαις
παρασκευαῖς περιουσιάζοντα τὸν ἀθλητὴν τῶν
λῶν ἐπιτηδευμάτων, εἰςάγει χαμευνοῦντα, καὶ λί-
προσκεφαλαίῳ χρώμενον, καὶ μικρὸν ὕστερον ἐν
ς εὐχαῖς, ἄρτον καὶ ἱμάτιον, τὸν φύσεως πλοῦ-
, αἰτούμενον; Ἐπειδὴ τὸν ἐν ταῖς κεναῖς δόξαις

ἐχλεύαζεν ἀεὶ, καὶ τοὺς θαυμαστικῶς ἔχοντ
τοῦ κατεκερτόμει. Οὗτός ἐστι παράδειγμα ἰ
πον ἀσκητικῆς ψυχῆς, ἐκτεθηλυμένῳ παν
λέμιος.

§. 21. Ὁ μὲν οὖν φιλοπόνου καὶ φιλ
πρόχειρος ἔπαινος, εἴρηται, τὸν δὲ κατὰ σύ
μηνυόμενον ἐρευνητέον. Εἰδέναι δὲ νῦν πρ
ὅτι ὁ θεῖος τόπος καὶ ἡ ἱερὰ χώρα, πλήρης
μάτων ἐστὶ λόγων· ψυχαὶ δέ εἰσιν ἀθάνατοι
γοι οὗτοι. Τούτων δὴ τῶν λόγων ἕνα λαβὼν,
στένδην ἐπιλεγόμενος τὸν ἀνωτάτω, καὶ ὡςαν
ματος ἡνωμένου κεφαλῆς ἱδρύεται διανοίας τῆ
του· καὶ γὰρ αὕτη τρόπον τινὰ τῆς ψυχῆς κε
φαλή. Ποιεῖ δὲ τοῦτο πρόφασιν μὲν ὡς κοι
σόμενος, τὸ δ' ἀληθὲς, ὡς ἀναπαυσόμενος ἐπ
θείῳ, καὶ σύμπαντα ἑαυτοῦ τὸν βίον κουφ
ἄχθος ἐπαναθήσων ἐκείνῳ. Ὁ δὲ ἄσμενος ὑπ
καὶ δέχεται τὸν ἀθλητὴν ὡς φοιτητὴν ἐσόμε
πρῶτον· εἶτα ὅταν αὐτοῦ τὴν ἐπιτηδειότητ
φύσεως ἀποδέξηται, χειροδοτεῖ τρόπον ἀλείπτο
πρὸς τὰ γυμνάσια καλεῖ, καὶ διερειδόμενος πα
ἀναγκάζει, μέχρις ἂν ἀνανταγώνιστον αὐτῷ
ἐγκατασκευάσῃ, τὰ ὦτα θείαις ἐπινοίαις με
λὼν εἰς ὄμματα, καὶ καλέσας τὸν μεταχαραχ
κοινὸν τύπον, Ἰσραὴλ, ὁρῶντα. Τότε καὶ τὸν
τήριον ἐπιτίθησιν αὐτῷ στέφανον. Ὁ δὲ στέ
ἔκτοπον ἔχει καὶ ξένον, καὶ ἴσως οὐκ εὔφημοι
μα· καλεῖται γὰρ ὑπὸ τοῦ ἀγωνοθέτου νάρκα.
γεται γὰρ ὅτι "ἐνάρκησε τὸ πλάτος" *) βραβεῖα
κηρυγμάτων, καὶ τῶν ἐν τιμαῖς ἁπάντων θαυμ
τάτων ἀριστείων. Ἡ γὰρ δυνάμεως ἀκαθαιρέτου
μεταλαχοῦσα, καὶ τελειωθεῖσα ἐν ἀρετῶν ἄθλο
ἐπὶ τὸν ὅρον αὐτὸν ἐφικομένη τοῦ καλοῦ, μὴ πρὸς

---

*) Gen. 32, 25.

εγαλαυχίας ἀρθείη, μηδ᾽ ἀκροβατοῦσα ἐπικομ-
, ὡς ἀρτίοις ποσὶ μακρὰ βαίνειν δυναμένη·
ήσοι δὲ καὶ σταλείη τὸ εὐρυνθὲν οἰήσει πλά-
ειθ᾽ ἑκουσίως ὑποσκελίσασα ἑαυτὴν χωλεύοι,
σωμάτων ὅπως ὑστερίζουσα φύσεων, ἡττᾶσθαι
τα, νικηφορήσοι. Τὸ γὰρ πρεσβείων ἐξίστασθαι
μᾶλλον ἀνάγκη τοῖς ἀμείνοσιν, οἷς ἐντελέ-
ν νενόμισται· ἐπεὶ καὶ τὰ δευτερεῖα τῶν ἐν
τῷ ἀγῶνι τιθεμένων ἄθλων τὰ πρῶτα τῶν ἐν
ς ἀξιώματος μεγέθει πλεῖστον ὅσον ὑπερ-

22. Τὸ μὲν δὴ προοίμιον τῆς θεοπέμπτου
σίας ὧδ᾽ ἔχει. Τρέπεσθαι δὲ ἐπ᾽ αὐτὴν και-
ῆη, καὶ τῶν ἐμφερομένων ἀκριβοῦν ἕκαστον.
ἐνυπνιάσθη," φησὶν οὖν, "καὶ ἰδοὺ κλῖμαξ
γμένη εἰς τὴν γῆν, ἧς ἡ κεφαλὴ ἀφικνεῖτο εἰς
ρανὸν, καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἀνέβαινον καὶ
αινον ἐπ᾽ αὐτῆς." *) Κλῖμαξ τοίνυν ἐν μὲν
γομένῳ κόσμῳ συμβολικῶς λέγεται ὁ ἀὴρ, οὗ
μέν ἐστι γῆ, κεφαλὴ δὲ οὐρανός. Ἀπὸ γὰρ
ελληνιακῆς σφαίρας, ἣν ἐσχάτην μὲν τῶν κατ᾽
ὸν κύκλων, πρώτην δὲ τῶν πρὸς ἡμᾶς ἀνα-
ουσιν οἱ φροντισταὶ τῶν μετεώρων, ἄχρι γῆς
ης ὁ ἀὴρ πάντη ταθεὶς ἔφθακεν. Οὗτος δὲ 586
ψυχῶν ἀσωμάτων οἶκος, ἐπειδὴ πάντα τῷ P.
ῃ τὰ τοῦ κόσμου μέρη καλὸν ἔδοξεν εἶναι ζώ-
ναπλῆσαι. Διὰ τοῦτο γῇ μὲν τὰ χερσαῖα ἐγ-
ειώασε, θαλάττῃ δὲ καὶ ποταμοῖς τὰ ἔνυδρα,
ῷ δὲ τοὺς ἀστέρας. Καὶ γὰρ ἕκαστον τούτων
νον ζῶον, ἀλλὰ καὶ νοῦς ὅλος δι᾽ ὅλων ὁ κα-
ατος εἶναι λέγεται· ὥστε καὶ ἐν τῷ λοιπῷ
τι τοῦ παντὸς, ἀέρι, ζῶα γέγονεν. Εἰ δὲ μὴ
σει καταληπτὰ, τί τοῦτο; Καὶ ψυχὴ γὰρ ἀό-

---

*) ..n. 28, 12.

χρῆσθαι δυναμένων, ψυχήν. Οὐκ ἄτοπον
οὗ τὰ ἄλλα ἐψυχώθη, ψυχῶν ἀμοιρεῖν; Δ
τὴν ἀρίστην φύσιν ζώων, τοῦ ἀρίστου
γείων, ἀέρος, ἀφαιρείσθω· οὐ γὰρ μόνον ἐ
ἔρημος οὗτος, ἀλλ' οἷα πόλις εὐανδρεῖ,
ἀφθάρτους καὶ ἀθανάτους ἔχων, ψυχὰς ἰσ
ἄστροις. Τούτων τῶν ψυχῶν αἱ μὲν και
δεθησόμεναι σώμασι θνητοῖς, ὅσαι προ
καὶ φιλοσώματοι· αἱ δὲ ἀνέρχονται, δια
πάλιν κατὰ τοὺς ὑπὸ φύσεως ὁρισθέντας
καὶ χρόνους. Τούτων αἱ μὲν τὰ σύντροφα
642 ἤθη τοῦ θνητοῦ βίου ποθοῦσαι παλινδ
M. αὖθις, αἱ δὲ πολλὴν φλυαρίαν αὐτοῦ και
δεσμωτήριον μὲν καὶ τύμβον ἐκάλεσαν τ
φυγοῦσαι δὲ ὥςπερ ἐξ εἱρκτῆς ἢ μνήματ
κούφοις πτεροῖς πρὸς αἰθέρα ἐξαρθεῖσαι με
λοῦσι τὸν αἰῶνα. Ἄλλαι δ' εἰσὶ καθαρώτ
ἄρισται, μειζόνων φρονημάτων καὶ θειοτέ
λαχοῦσαι, μηδενὸς μὲν τῶν περιγείων ποτὲ
σαι τὸ παράπαν, ὕπαρχοι δὲ τοῦ πανηγεμό
περ μεγάλου βασιλέως ὀφθαλμοὶ καὶ ὦτα,
σαι πάντα καὶ ἀκούουσαι. Ταύτας δαίμ
οἱ ἄλλοι φιλόσοφοι, ὁ δὲ ἱερὸς λόγος ἀγγέλ
θε καλεῖν, προσφυεστέρῳ χρώμενος ὀνόμα

φύτανεν, καὶ τὸ μέγιστον ἀρχῆς αὐτοῦ κράτος. Οὐ αβόντες ἔννοιαν, ἐδεήθημέν ποτέ τινος τῶν μέσων ἔχοντες, "Λάλησον σὺ ἡμῖν, καὶ μὴ λαλείτω πρὸς ῶς ὁ θεὸς, μὴ ἀποθάνωμεν." *) Οὐ γὰρ ὅτι κολάσας, ἀλλ' οὐδὲ ὑπερβαλλούσας καὶ ἀκράτους εὐ- 587 εργεσίας χωρῆσαι δυνάμεθα, ἃς ἂν αὐτὸς προτείνη P. ἑαυτοῦ, μὴ χρώμενος ὑπηρέταις ἄλλοις. Παγκάλως δὲ ἐστηριγμένον ἐν τῇ γῇ διὰ συμβόλου κλίμα- καὶ δονούμενος φαντασιοῦται τὸν ἀέρα. Τὰς ἀναδιδομένας ἐκ γῆς ἀναθυμιάσεις λεπτυνομέ-, ἐξαεροῦσθαι συμβέβηκεν, ὥςτε βάσιν μὲν καὶ ἀέρος γῆν εἶναι, κεφαλὴν δὲ οὐρανόν. Λέγεγοῦν, ὅτι σελήνη πίλημα μὲν ἄκρατον αἰθέρος ἐστιν, ὡς ἕκαστος τῶν ἄλλων ἀστέρων, κρᾶμα ἐκ τε αἰθερώδους οὐσίας καὶ ἀερώδους· καὶ γε ἐμφαινόμενον αὐτῇ μέλαν, ὃ καλοῦσί τινες πρόσωπον, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὸν ἀναμεμιγμένον ἀέρα, ὃς κατὰ φύσιν μέλας ὢν ἄχρις οὐρανοῦ τείνεται.

§. 23. Ἡ μὲν οὖν ἐν κόσμῳ συμβολικῶς λεγομένη κλῖμαξ τοιαύτη τις ἦν. Τὴν δὲ ἐν ἀνθρώποις σκοποῦντες εὑρήσομεν τὴν ψυχὴν, ἧς βάσις μὲν [τὸ σωματοειδὲς], ὡςανεὶ γεῶδές ἐστιν, αἴσθησις, κεφαλὴ δὲ ὡςὰν τὸ οὐράνιον, ὁ καθαρώτατος νοῦς. Ἄνω δὲ καὶ κάτω διὰ πάσης αὐτῆς οἱ τοῦ θεοῦ λόγοι χωροῦσιν ἀδιαστάτως, ὁπότε μὲν ἀνέρχοιντο συνανασπῶντες αὐτὴν, καὶ τοῦ θνητοῦ διαζευγνύντες, καὶ τὴν θέαν ὧν ἄξιον ὁρᾶν μόνον ἐπιδεικνύμενοι, ὁπότε δὲ κατέρχοιντο, οὐ καταβάλλοντες. Οὔτε γὰρ ὁ θεὸς, οὔτε λόγος θεῖος ζημίας αἴτιος· ἀλλὰ συγκαταβαίνοντες διὰ φιλανθρωπίαν καὶ ἔλεον τοῦ γένους ἡμῶν, ἐπικουρίας ἕνεκα καὶ συμμαχίας, καὶ τὴν ἔτι ὥςπερ ἐν ποταμῷ, τῷ σώματι, φο-

---

*) Exod. 20, 19.

ρουμένην ψυχὴν, τὰ σωτήρια ἀναπνέοντες ἀναζώωσι. Ταῖς μὲν δὴ τῶν ἄκρως ἐκκεκαθαρμένων διανοίαις ἀψοφητὶ μόνος καὶ ἀοράτως ὁ τῶν ὅλων θεὸς καὶ ἡγεμὼν ἐμπεριπατεῖ· καὶ γάρ ἐστι χρησθὲν τῷ σοφῷ θεοπρόπιον, ἐν ᾧ λέγεται, "Περιπατήσω ἐν ὑμῖν, καὶ ἔσομαι ὑμῶν θεός."*) Ταῖς δὲ τῶν ἔτι ἀπολουομένων, μήπω δὲ κατὰ τὸ παντελὲς ἐκνιψαμένων τὴν ῥυπῶσαν καὶ κεκηλιδωμένην σώμασι βαρέσι ζωὴν, ἄγγελοι, λόγοι θεῖοι, φαιδρύνοντες αὐτὰς τοῖς καλοκἀγαθίας δόγμασιν. Ὅσα δὲ ἐξοικίζεται κακὰ καὶ ἐκ τῶν οἰκητόρων στίφη, ἵνα εἷς ὁ ἀγαθὸς εἰσοικίσηται, δῆλόν ἐστι. Σπούδασον οὖν, ὦ ψυχὴ, θεοῦ οἶκος γενέσθαι, ἱερὸν ἅγιον, καὶ ἰσχυρὰ μὲν ἐξ ἀσθενεστάτης, ἐκ δὲ ἀδυνάτου δυνατὴ, καὶ συνετὴ μὲν ἐξ ἀφραινούσης, εὐλογιστοτάτη δὲ ἐκ παραπαιούσης. Ἴσως δὲ καὶ τὸν ἑαυτοῦ βίον ὁ ἀσκητὴς φαντασιοῦται κλίμακι ἐοικότα· φύσει γὰρ ἀνώμαλον πρᾶγμα ἄσκησις, τοτὲ μὲν προϊοῦσα εἰς ὕψος, τοτὲ δὲ ὑποστρέφουσα πρὸς τὸ ἐναντίον· καὶ τοτὲ μὲν, καθάπερ ναῦς, εὐπλοίᾳ, τοτὲ δὲ δυςπλοίᾳ χρωμένη. "Ἑτερήμεροι γὰρ," ὥς ἔφη τις, "τῶν ἀσκητῶν ὁ βίος, ἄλλοτε μὲν ζῶν καὶ ἐγρηγορὼς, ἄλλοτε δὲ τεθνεὼς ἢ κοιμώμενος." Καὶ τάχα οὐκ ἄπο σκοποῦ τοῦτο λέγεται· σοφοὶ μὲν γὰρ τὸν ὀλύμπιον καὶ οὐράνιον χῶρον ἔλαχον οἰκεῖν, ἄνω φοιτᾶν ἀεὶ μεμαθηκότες, κακοὶ δὲ τοὺς ἐν ᾅδου μυχοὺς, ἐξ ἀρχῆς ἄχρι τέλους ἀποθνήσκειν ἐπιτετηδευκότες, καὶ εἰς γῆρας ἐκ σπαργάνων φθορᾶς ἐθάδες ὄντες. Οἱ δ᾽ ἀσκηταὶ — μεθόριοι γὰρ τῶν ἄκρων εἰσὶν — ἄνω καὶ κάτω πολλάκις ὡς ἐπὶ κλίμακος βαδίζουσιν, ἢ ὑπὸ τῆς κρείττονος μοίρας ἀνελκόμενοι, ἢ ὑπὸ τῆς χείρονος ἀντισπώμενοι, μέχρις ἂν ὁ τῆς ἁμίλλης καὶ διαμάχης ταύτης βρα-

*) Lev. 26, 12.

θεὸς ἀναδῷ τὰ βραβεῖα τάξει τῇ βελτίονι, τίαν εἰς ἅπαν καθελών.

ℓ. Ἐμφαίνεται δέ τι καὶ τοιοῦτον εἴδωλον, : ἄξιον ἡσυχασθῆναι." Τὰ ἀνθρώπων πρά- ελίμακι πέφυκεν ἐξομοιοῦσθαι, διὰ τὴν ἀνώ- αὐτῶν φοράν. "Ἡ μία γάρ," ὥς ἔφη τις, τὸν μὲν καθεῖλεν ὑψόθεν, τὸν δὲ ἦρεν ἄνω, ἐν ὁμοίῳ πεφυκότος μένειν τῶν παρ' ἡμῖν, ντοίας μεταβαλλόντων τροπάς." Ἢ οὐκ ἄρ- ἐν ἐξ ἰδιωτῶν, ἰδιῶται δὲ ἐξ ἀρχόντων, πέ- ἐκ πλουσίων, καὶ ἐκ πενήτων πολυχρήματοι, ξοι μὲν ἐξ ἠμελημένων, ἐπιφανέστατοι δὲ ἐξ ιεὶ γίνονται; ** [διαίτημα κάλλιστον· ἴσως ς ὂν ὁ κόσμος ἅπας, καὶ σὺ οἰκοδεσπότην ἐπιμελούμενον τῆς ἰδίας οἰκίας, ὡς εὐεργκε- ιὶ ἀπήμων εἰςαεὶ διαφυλάττοιτο] Καὶ ὁδός ἐστὶν ἄνω καὶ κάτω τῶν ἀνθρωπίνων πρα- ἀστάτοις καὶ ἀνιδρύτοις χρωμένη συντυχίαις, ὁμαλον οὐκ ἀδήλοις, ἀλλὰ σαφέσι τεκμηρίοις στατος ἐλέγχει χρόνος.

. Ἐμήνυε δὲ τὸ ὄναρ ἐστηριγμένον ἐπὶ τῆς τὸν ἀρχάγγελον, κύριον. Ὑπεράνω γὰρ ὡς ἡνίοχον, ἢ ὡς νεὼς κυβερνήτην, ὑπολη- ασθαι τὸ ὄν, ἐπὶ σωμάτων, ἐπὶ ψυχῶν, ἐπὶ ον, ἐπὶ λόγων, ἐπὶ ἀγγέλων, ἐπὶ γῆς, ἐπ' τ' οὐρανοῦ, ἐπ' αἰσθητικῶν δυνάμεων, ἐπ' φύσεων, ὅσαπερ θεατὰ καὶ ἀθέατα. Τὸν ιον ἅπαντα ἐξάψας ἑαυτοῦ καὶ ἀναρτήσας

βηκὼς τῇ οὐρανοῦ κλίμακι, λέγει τῷ φαντασιουμ
τὸ ὄναρ, "Ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς Ἀβραὰμ τοῦ πατ
σου, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ· μὴ φοβοῦ." *) Ὁ χρη
οὗτος καὶ ὅραμα τῆς ἀσκητικῆς ψυχῆς καὶ βεβ
τατον ἔρεισμα ἦν, ὅς αὐτὴν ἀνεδίδασκεν, ὅτι ὁ
ὅλων κύριος καὶ θεὸς ἀμφότερα ταῦτα τοῦ
ἐστὶν αὐτῷ, ἀνθρώπων, πατρῴων καὶ πάππω
γραφεὶς, καὶ ἐπικληθεὶς ἑκάτερον, ἵνα τὸν αὐτ
τε κόσμος ἅπας, καὶ ὁ φιλάρετος ἔχῃ κλῆρον·
καὶ λέλεκται, "Κύριος αὐτὸς κλῆρος αὐτῷ." **)

§. 26. Μὴ παρέργως δὲ νομίσῃς τοῦ μὲν Ἀβ
ὰμ νυνὶ λέγεσθαι κύριον καὶ θεὸν, τοῦ δὲ Ἰσαὰκ
645 αὐτὸ μόνον. Ὁ μὲν γὰρ αὐτηκόου καὶ αὐτοδι
M. κτου καὶ αὐτομαθοῦς φύσει περιγενομένης σύμβ
ἐπιστήμης ἐστὶν, ὁ δὲ Ἀβραὰμ διδασκομένης·
αὐτῷ μὲν αὐτόχθονι καὶ αὐθιγενεῖ συμβέβηκεν
τῷ δὲ μετανάστῃ καὶ ἐπηλύτῳ. Τὴν γὰρ Χαλ
ζουσαν ἀλλογενῆ καὶ ἀλλόφυλλον γλῶτταν τῶν
ἀστρονομίαν μετεωρολεσχῶν ἀπολιπὼν ἐπὶ τὴν
μόττουσαν λογικῷ ζώῳ παρήγετο, τὴν τοῦ πάν
αἰτίου θεραπείαν. Οὗτος μὲν δὴ ὁ τρόπος δυοῖν
νάμεων τῶν ἐπιμελησομένων ἐστὶ χρεῖος, ἡγεμο
τε καὶ εὐεργεσίας, ἵνα τῷ μὲν κράτει τοῦ ἡγεμ
ὑπακούῃ τῶν νομοθετουμένων, τῷ δὲ χαριστικῷ
γάλως ὠφελῆται· ὁ δὲ ἕτερος τῆς κατὰ τὸ χαρίζε
μόνης. Οὐ γὰρ ὑπὸ νουθετούσης ἀρχῆς ἐβελτιώ
φύσει περιπεποιημένος τὸ καλὸν, ἀλλὰ διὰ τὰς ὀμβ
θείσας ἄνωθεν δωρεὰς ἀγαθὸς καὶ τέλειος ἐξ ἀρ
ἐγένετο. Χαριστικῆς μὲν οὖν δυνάμεως θεὸς, β
λικῆς δὲ κύριος ὄνομα. Τί οὖν ἄν τις εἴποι πρεσ
τερον ἀγαθὸν, ἢ τὸ τυχεῖν ἀκράτου καὶ ἀμιγοῦς
εργεσίας; Τί δὲ νεώτερον, ἢ τὸ κεκραμένον

*) Gen. 28, 13. — **) Deut. 10, 9.

γεμονίας καὶ δωρεᾶς; Ὃ μοι δοκεῖ συνιδὼν ὁ ἀσκη-
ής εὔξασθαι θαυμασιωτάτην εὐχὴν, ἵν' αὐτῷ "κύ-
ιος 'γένηται εἰς θεόν·" *) ἐβούλετο γὰρ μηκέτι ὡς
ρχοντα εὐλαβεῖσθαι, ἀλλ' ὡς εὐεργέτην ἀγαπητι-
ῶς τιμᾶν. Ἀρ' οὐχὶ τούτοις καὶ τοῖς παραπλησίοις
κὸς ἦν καὶ τοὺς τυφλοὺς τὴν διάνοιαν ὀξυδερκῆ-
αι, πρὸς τῶν ἱερωτάτων ἐνομματουμένους λογίων,
; φυσιογνωμονεῖν, καὶ μὴ μόνον τοῖς ῥητοῖς ἐφορ-
ῖν; Ἀλλὰ καὶ ἂν ἡμεῖς καμμύσαντες τὸ τῆς ψυχῆς
μα μὴ σπουδάζωμεν, ἢ μὴ δυνώμεθα ἀναβλέπειν,
τὸς ὁ ἱεροφάντης ὑπηχεῖ καὶ ἐφίσταται. Καὶ ἐγ-
ίων μήποτε ἀπείπῃς, ἕως ἐπὶ τὸ κεκρυμμένον ἱε-
ν λόγων φέγγος ἡμᾶς μυσταγωγῶν ἐπιδείξῃς κα-
κλειστα, καὶ ἀτελέστοις ἀόρατα κάλλη. Σοὶ 590
ν δὴ ταῦτα ποιεῖν ἐμπρεπές· ψυχαὶ δὲ ὅσαι θείων P.
ώτων ἐγεύσασθε, καθάπερ ἐκ βαθέος ὕπνου δια-
στᾶσαι, τὴν ἀχλὴν ἀποσκεδάσασθε, πρὸς τὴν πε-
βλεπτον θέαν ἐπείχθητε, μεθέμεναι τὸν βραδὺν
ὶ μελλητὴν ὄκνον, ἵν' ὅσα θεάματα καὶ ἀκού-
ατα τῆς ὑμετέρας ἕνεκα ὠφελείας ὁ ἀγωνοθέτης
τρέπισε, κατανοήσητε.

§. 27. Μυρία μὲν οὖν ἔστιν ἀοίδιμα τῶν πρὸς
δειξιν· ἓν δ' οὖν καὶ τὸ λεχθὲν πρὸ μικροῦ· τὸν
ν γὰρ γένει πάππον τοῦ ἀσκητοῦ πατέρα εἶπε τὸ
όγιον, τῷ δὲ ὡς ἀληθῶς πατρὶ τὸ τοῦ γεννή-
ντος οὐκ ἐπεφήμισεν ὄνομα. Λέγει γὰρ, "Ἐγὼ
μος ὁ θεὸς Ἀβραὰμ τοῦ πατρός σου," **) καί
πάππος οὗτος ἦν· καὶ πάλιν, "ὁ θεὸς Ἰσαάκ,"
' οὐ προστίθησι, τοῦ πατρός σου. Οὐκουν ἄ-
ν τὴν τούτων αἰτίαν ἐρευνῆσαι; Πάνυ γε. Τίς
' ἐστι, μὴ παρέργως σκοπήσωμεν. Τὴν ἀρετὴν, ἢ
σει, ἢ ἀσκήσει, ἢ μαθήσει περιγίνεσθαί φασι·
καὶ τρεῖς τοὺς γενάρχας τοῦ ἔθνους σοφοὺς πο-

---

*) Gen. 28, 21. — **) Ibid. v. 13.

μενους Ἰσαάκ, αὐτηκόῳ καὶ αὐτομαθεῖ
δὲ τρίτος Ἰακώβ, ἀσκητικαῖς μελέταις, καὶ
ἔναθλοι καὶ ἐναγώνιοι πόνοι. Τριῶν οὖν
ὑπαρχόντων ἐξ ὧν σοφία περιγίνεται, τοὺς
μάλιστα συμβέβηκεν ἡνῶσθαι· τὸ γὰρ ἀσκη
γονον τοῦ μαθήσει· τὸ δὲ φύσει, συγγεν
ὑποβέβληται γὰρ ὡς ῥίζα πᾶσιν· ἀνανταγων
καὶ ἑτοίμου γέρως ἔλαχεν. Ὥςτε εἰκότως Ἀβ
βελτιωθεὶς διδασκαλίᾳ πατὴρ Ἰακὼβ λέγεται,
λέτῃ συγκροτηθέντος, οὐκ ἄνθρωπος ἀνθρώπ
λον, ἡ δύναμις ἀκουστικὴ πρὸς μάθησιν ἑτοι
δυνάμεως ἀσκητικῆς καὶ ἐπιτηδείου πρὸς ἀ
Ἐὰν μέντοι ὁ ἀσκητὴς οὗτος εὐτόνως δράμῃ
τέλος, καὶ διαυγῶς ἴδῃ ἃ πρότερον ἀμυδρῶς
πόλει, μετατυπωθεὶς τῷ κρείττονι χαρακτῆ
προςαγορευθεὶς Ἰσραήλ, ὁ θεὸν ὁρῶν, ἀντὶ τ
νίζοντος Ἰακώβ, πατέρα οὐκ ἔτι τὸν μαθόντα
ἀμ, ἀλλὰ τὸν φύσει γεννηθέντα ἀστεῖον Ἰσ
γράφεται. Ταῦτα οὐκ ἐμός ἐστι μῦθος, ἀλ
σμὸς ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀναγεγραμμένος στήλαι
πάρας γάρ," φησίν, "Ἰσραὴλ αὐτὸς καὶ π
αὐτοῦ, ἦλθεν ἐπὶ τὸ φρέαρ τοῦ ὅρκου· κ
θυσίαν τῷ θεῷ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἰσαάκ." *
δὴ κατανοεῖς, ὅτι οὐ περὶ φθαρτῶν ἀνθρώπ

§. 28. Εἰπὼν τοίνυν, "Ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς Ἀβρα-
τοῦ πατρός σου, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαὰκ," ἐπιφέρει,
φοβοῦ," κατὰ τὸ ἀκόλουθον. Πῶς γὰρ ἔτι
θησόμεθα, τὸ φόβου καὶ παντὸς πάθους λυτή-
δὲ τὸν ὑπερασπιστὴν ὅπλον ἔχοντες; Ὃς καὶ
ς ἀρχετύπους τῆς παιδείας ἡμῶν τύπους ἀδη-
ένους ἐφήρμοσας, ἵν' ἐπιφανεῖς ὦσιν, Ἀβραὰμ
διδάξας, Ἰσαὰκ δὲ γεννήσας. Τοῦ μὲν γὰρ ὑφηγη-
τοῦ δὲ πατὴρ ὑπέμεινας ὀνομασθῆναι, τῷ μὲν τὴν
ίμου τάξιν, τῷ δὲ τὴν υἱοῦ παρασχών. Διὰ τοῦ-
αὶ τὴν γῆν, λέγω δὲ τὴν παμφορωτάτην ἀρετήν,
ς καθεύδει ὁ ἀσκητὴς ἀναπαυόμενος, τῷ τὸν μὲν
ήσεως κοιμᾶσθαι βίον, τὸν δὲ ψυχῆς ἐγρηγορέ-
δώσειν ὡμολόγησεν· ἀποδεξάμενος αὐτοῦ τὴν εἰ-
ιὴν ἀνάπαυσιν, ἣν οὐκ ἄνευ πολέμου, καὶ τῶν
λέμῳ ταλαιπωριῶν εἵλετο, οὐχ ὅπλα βαστάζων
νθρώπους ἀναιρῶν, ἄπαγε· ἀλλὰ τὸ ἀντίπαλον
ῆς παθῶν καὶ κακιῶν στῖφος καθαιρῶν. Τὸ δὲ
ς γένος ἄμμῳ γῆς ἐξομοιοῦται, διά τε πληθὺν
γραφον, καὶ διότι τὰς μὲν τῆς θαλάττης ἐπιδρο-
ὑποταίνιος ἄμμος ἀνακρούει, τὰς δὲ τῶν ἁμαρ-
τῶν καὶ ἀδικημάτων ὁ παιδείας λόγος. Οὗτος δὲ
τὰς θείας ὑποσχέσεις ἄχρι τῶν περάτων τοῦ παν-
ὐρύνεται, καὶ τὸν ἔχοντα ἀποφαίνει τῶν τοῦ κό-
κληρονόμον μερῶν, φθάνοντα πάντη, πρὸς τὰ
πρὸς τὰ ἑσπέρια, τὰ κατὰ μεσημβρίαν, τὰ προς-
α. Λέγεται γάρ, ὅτι "Πλατυνθήσεται ἐπὶ θά-
ν καὶ λίβα καὶ βοῤῥᾶν καὶ ἀνατολάς." *) Ἔστι
ἀστεῖος οὐκ ἴδιον μόνον, ἀλλὰ καὶ κοινὸν ἀγα-
ἰπασιν, ἐξ ἑτοίμου τὴν ἀφ' αὑτοῦ προτείνων ὠφέ-
Ὡς γὰρ ἥλιος ἁπάντων ἐστὶ φῶς τῶν ὄψεις
ων, καὶ ὁ σοφὸς τῶν ὅσοι λογικῆς κεκοινωνήκασι
ος.

---

*) Gen. 28, 14.

§. 29. „Ἐνευλογηθήσονται γὰρ ἐν σοὶ πᾶσαι αἱ φυλαί." Ὁ δὲ χρησμὸς οὗτος ἐφαρμόττει καὶ αὐτῷ τινι πρὸς ἑαυτὸν, καὶ ἑτέρῳ πρὸς ἕτερον. Ἐάν τε γὰρ ὁ ἐν ἐμοὶ νοῦς ἀρετῇ τελείᾳ καθαρθῇ, καὶ αἱ τοῦ περὶ ἐμὲ γεώδους φυλαὶ συγκαθαίρονται, ἃς ἔλαχον αἱ αἰσθήσεις, καὶ ἡ μεγίστη δεξαμενὴ, τὸ σῶμα· ἐάν τέ τις κατ' οἰκίαν, ἢ πόλιν, ἢ χώραν, ἢ ἔθνος γένηται φρονήσεως ἐραστὴς, ἀνάγκη τὴν οἰκίαν ἐκείνην καὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν καὶ τὸ ἔθνος ἀμείνονι βίῳ χρῆσθαι. Καθάπερ γὰρ τὰ ἐκθυμιώμενα τῶν ἀρωμάτων εὐωδίας τοὺς πλησιάζοντας ἀναπίμπλησι, τὸν αὐτὸν τρόπον ὅσοι γείτονες καὶ ὅμοροι σοφοῦ, τῆς ἀπ' αὐτοῦ σπῶντες αὔρας ἐπὶ μήκιστον χεομένης, βελτιοῦνται τὰ ἤθη.

§. 30. Μεγίστη δ' ἐστὶν εὐεργεσία ψυχῇ πονούσῃ καὶ διαθλούσῃ συνοδοιπόρον ἔχειν τὸν ἐφθακότα πάντη θεόν. „Ἰδοὺ γὰρ," φησὶν, „ἐγὼ μετὰ σοῦ." *) Τίνος οὖν ἂν ἔτι χρεῖοι γενοίμεθα, πλοῦτον ἔχοντες σὲ, τὸν ἀληθείᾳ μόνον πλοῦτον, διαφυλάσσοντα ἐν ὁδῷ τῇ πρὸς ἀρετὴν ἀγούσῃ κατὰ αὐτῆς τὰς τομάς;
648 Οὐ γὰρ ἓν μέρος ἐστὶ τοῦ λογικοῦ βίου τὸ πρὸς δι-
M. καιοσύνην καὶ τὴν ἄλλην τεῖνον ἀρετὴν, ἀλλὰ μυρία ὅσα, ἐξ ὧν ἔστιν ὁρμωμένους φρονήσεως ἐξικνεῖσθαι.

§. 31. Παγκάλως δὲ εἴρηται καὶ τὸ, „Ἀποστρέψω σε εἰς τὴν γῆν ταύτην." Καλὸν μὲν γὰρ ἦν τὸν λογισμὸν ἐφ' ἑαυτοῦ μείναντα μὴ ἀποδημῆσαι πρὸς αἴσθησιν· δεύτερος δὲ πλοῦς, ἐφ' ἑαυτὸν ὑποστρέψαι πάλιν. Ἴσως δὲ καὶ τὸ περὶ ἀφθαρσίας ψυχῆς ὑπαινίττεται δόγμα διὰ τούτου· ἀπολιποῦσα μὲν γὰρ τὸν οὐράνιον τόπον, ὡς καὶ μικρῷ πρότερον ἐλέχθη, καθάπερ εἰς ξένην χώραν ἦλθε τὸ σῶμα. Φησὶ δ' οὐ μέχρι τοῦ παντὸς καθειργμένην αὐτὴν ὁ γεννή-

---

*) Gen. 28, 15.

σας περιόψεσθαι πατὴρ, ἀλλ' οἶκτον λαβὼν λύσειν τὰ δεσμὰ, καὶ ἐλευθέραν ἄχρι τῆς μητροπόλεως ἀσφαλῶς παραπέμψειν, καὶ μὴ πρότερον ἀνήσειν, ἢ τὰς διὰ λόγων ὑποσχέσεις ἀληθείας ἔργοις βεβαιωθῆναι. Θεοῦ γὰρ ἴδιον λέγειν πάντως τὰ γενησόμενα. Καίτοι τί τοῦτό φαμεν; Ἔργων γὰρ οὐ διαφέρουσιν αὐτοῦ οἱ λόγοι. Διακινηθεῖσα οὖν καὶ διαναστᾶσα πρὸς τὰς περὶ τοῦ ὄντος ζητήσεις ἡ ἀσκητικὴ ψυχὴ, τὸ μὲν πρῶτον ὑπετόπησεν εἶναι τὸ Ὂν ἐν τόπῳ· μικρὸν δὲ ἐπισχοῦσα, τῷ δυστοπάστῳ τῆς σκέψεως περιδεὴς γίνεται, καὶ μετανοεῖν ἄρχεται. „Ἐξηγέρθη γὰρ," φησὶν, „Ἰακὼβ, καὶ εἶπεν, ὅτι ἐστὶ κύριος ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ἐγὼ δὲ οὐκ ᾔδειν."*) Καὶ [illegible]ινον ἦν, εἴποιμ' ἂν, ἀγνοεῖν, ἢ ἔν τινι τὸν θεὸν ὑπολαβεῖν εἶναι, τὸν περιέχοντα αὐτὸν ἐν κύκλῳ τὰ πάντα.

§. 32. Δικαίως οὖν ἐφοβήθη, καὶ εἶπε θαυμαστικῶς, „Ὡς φοβερὸς ὁ τόπος οὗτος!" Ὄντως γὰρ ὁ ἐν φυσιολογίᾳ τόπος ἀργαλεώτατος, ἐν ᾧ ζητεῖται ποῦ, καὶ εἰ συνόλως ἐν τινὶ τὸ Ὄν· τῶν μὲν λεγόντων, ὅτι πᾶν τὸ ὑφεστὸς χώραν τινὰ κατείληφε, καὶ ἄλλων ἄλλην ἀπονεμόντων, ἢ ἐντὸς τοῦ κόσμου, ἢ ἐκτὸς αὐτοῦ μετακόσμιόν τινα· τῶν δὲ φασκόντων, ὅτι οὐδενὶ τῶν ἐν γενέσει τὸ ἀγέννητον ὅμοιον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὅλοις ὑπερβάλλον, ὡς καὶ τὴν ὠκυδρομωτάτην διάνοιαν ὑστερίζουσαν, μακρῷ τῆς καταλήψεως ὁμολογεῖν ἡττᾶσθαι. Διόπερ εὐθὺς ἀνέκραγεν, οὐκ ἔστι τοῦτο ὃ ἐδόξασα, ὅτι ἐστὶ κύριος ἔν τῳ τόπῳ·
περιέχει γὰρ, ἀλλ' οὐ περιέχεται κατὰ τὸν ἀληθινὸν 593
λόγον. Τοῦτο δὲ τὸ δεικνύμενον καὶ ὁρατὸν, ὁ αἰ- P.
σθητὸς οὑτοσὶ κόσμος, οὐδὲν ἄρα ἄλλο ἐστὶν, ἢ οἶκος θεοῦ, μιᾶς τῶν τοῦ ὄντος θεοῦ δυνάμεων, καθ' ἣν ἀγαθὸς ἦν. Τὸν δὲ κόσμον οἶκον ὠνόμασε, καὶ

---

*) Gen. 28, 16.

νουμένων· σημεῖα δὲ καὶ γραμμαὶ, καὶ ἐπιφ
καὶ συνόλως πέρατα, ** ἀπὸ τῆς ἐξωτάτω π
μένης οἷον ἀμπεχόνης. Κατὰ τὸ ἀνάλογον οὖν
νοητὸς ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου ἐνοήθη, πύ
ὢν ἐκείνου. Ὡς γὰρ οἱ βουλόμενοι τὰς πόλεις
σασθαι διὰ πυλῶν εἰςίασιν, οὕτως καὶ, οἱ τὸν
κόσμον καταλαβεῖν ἐθέλουσιν, ὑπὸ τῆς τοῦ ὁ
φαντασίας ξεναγοῦνται. Ὁ δὲ νοητῆς ὑποστ
κόσμος ἄνευ ἡςτινοςοῦν σχημάτων ὄψεως, μό
διὰ τῆς ἀρχετύπου ἰδέας τῆς ἐν τῷ διαχαρα
πρὸς τὸ θεαθὲν αὐτῷ εἶδος ἄνευ σκιᾶς, μεταχ
σεται· πάντων αὐτῷ τειχῶν καὶ πάσης πύλη
θέντων, εἰς τὸ μὴ ἀπό τινος ἀθρῆσαι, ἀλλ'
καθ' αὑτὸ, ἀλέκτῳ τινὶ καὶ δυσερμηνεύτῳ θέᾳ,
κάλλος ἀναλοίωτον.

§. 33. Περὶ μὲν τούτων ἅλις. Ἐφαρμό
τῷ αὐτῷ εἴδει καὶ ἕτερος ὄνειρος, ὁ περὶ τῆς
λης ἀγέλης, ὅνπερ ἀναστὰς ὁ φαντασιωθεὶς διη
φάσκων, "Εἶπέ μοι ὁ ἄγγελος τοῦ θεοῦ καθ'
Ἰακώβ· ἐγὼ δὲ εἶπα, τί ἐστι; Καὶ εἶπέ μοι, ἀ

μοι τῆς γενέσεώς σου, καὶ ἔσομαι μετὰ σοῦ. *) Ὁρᾷς
οὖν θεοπέμπτους ὀνείρους ἀναγράφει ὁ θεῖος λόγος,
οὐ μόνον τοὺς κατὰ τὸ πρεσβύτατον τῶν αἰτιῶν
ἀναφαινομένους, ἀλλὰ καὶ τοὺς διὰ τῶν ὑποφητῶν
αὐτοῦ καὶ ὀπαδῶν ἀγγέλων, οἳ θείας καὶ εὐδαίμο-
νος μοίρας πρὸς τοῦ γεννήσαντος ἠξίωνται πατρός.
Σκόπει μέντοι καὶ τὸ ἀκόλουθον. Ὁ ἱερὸς λόγος
τοῖς μὲν ὡς βασιλεὺς, ἃ χρὴ πράττειν, ἐξ ἐπιτά-
γματος παραγγέλλει· τοῖς δὲ ὡς γνωρίμοις διδάσκα-
λος τὰ πρὸς ὠφέλειαν ὑφηγεῖται· τοῖς δὲ ὡς σύμ- 594
βουλος γνώμας εἰσηγούμενος τὰς ἀρίστας, τοὺς τὸ P.
συμφέρον ἐξ ἑαυτῶν οὐκ εἰδότας μέγα ὠφελεῖ· τοῖς
δὲ ὡς φίλος ἐπιεικῶς καὶ μετὰ πειθοῦς πολλὰ καὶ
τῶν ἀῤῥήτων ἀναφέρει, ὧν οὐδένα τῶν ἀτελέστων
ἐπακοῦσαι θέμις. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ πυνθάνεταί τι-
νος, ὥσπερ τοῦ Ἀδὰμ, τὸ, "ποῦ εἶ," πρὸς ὃν ἀ-
ποκρίναιτο ἄν τις οἰκείως, "οὐδαμοῦ·" τῷ τὰ ἀν-
θρώπεια πάντα ἐν ὁμοίῳ μὴ μένειν, ἀλλὰ καὶ κι-
νεῖσθαι καὶ ψυχῇ καὶ σώματι, καὶ τοῖς ἐκτός. Ἀνί-
δρυτοι μὲν γὰρ οἱ λογισμοὶ, φαντασίας ἀπὸ τῶν
αὐτῶν πραγμάτων οὐχὶ τὰς αὐτὰς, ἀλλ' ἐναντίας ἔ-
χοντες. Ἀνίδρυτον δὲ καὶ τὸ σῶμα, ὡς μηνύουσιν
αἱ ἐκ βρέφους ἄχρι γήρως τῶν ἡλικιῶν ἁπασῶν τρο-
παί. Ἀνίδρυτα δὲ καὶ τὰ ἐκτὸς, ἐπῃωρημένα φορᾷ
τύχης ἀεὶ σαλευούσης.

§. 34. Ἐπειδὰν μέντοι πρὸς τὸ τῶν φίλων ἔλ-
θῃ συνέδριον, οὐ πρότερον ἄρχεται λέγειν, ἢ ἕκα-
στον αὐτῶν ἀνακαλέσαι καὶ ὀνομαστὶ προσειπεῖν,
ἵνα τὰ ὦτα ἀνορθιάσαντες, ἡσυχίᾳ καὶ προσοχῇ
χρώμενοι, τῶν θεσμῳδουμένων εἰς ἄληστον μνήμην
ἀκούωσιν· ἐπεὶ καὶ ἑτέρωθι λέγεται, "Σιώπα καὶ
ἄκουε." **) Τοῦτον τὸν τρόπον ἐπὶ τῆς βάτου
Μωϋσῆς ἀνακαλεῖται, "Ὡς γὰρ εἶδε," φησὶν, "ὅτι

---

*) Gen. 31, 11 sqq. — **) Deut. 27, 9.

...ἰδεῖν, ἐκάλεσεν αὐτὸν ὁ θεὸς ἐκ τῆς βάτ...
...ων. Μωϋσῆ, Μωϋσῆ· ὁ δὲ εἶπε, τί ἐστιν;"*)
...ομαι δὲ ἐπὶ τῆς τοῦ ἀγαπητοῦ καὶ μόνου ...
...πετώσεως, ἡνίκα τε ἱερουργεῖν ἤρχετο, ...
...τε δοὺς ἀπόπειραν εὐσεβείας, ἐξ ἀνθρώπων ...
...ται τὸ αὐτομαθὲς γένος, ἐπίκλησιν Ἰσαὰκ, ...
...ιθη. Ἀρχόμενος μὲν γὰρ, φησὶν, ὅτι "Ὁ ...
ἐπείραζε τὸν Ἀβραὰμ, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν, Ἀβ...
ὰμ, Ἀβραάμ· ὁ δὲ εἶπεν, ἰδοὺ ἐγώ. Καὶ εἶπε, λ...
τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητὸν, ὃν ἠγάπησας, τὸν ...
σαὰκ, καὶ ἀνένεγκε. Ἤδη δὲ τὸ ἱερεῖον ἐπὶ τὸν ...
μὸν ἀνενηνοχότος, τότε ἐκάλεσεν αὐτὸν ἄγγελος ...
ρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγων, Ἀβραὰμ, Ἀβραάμ ...
δὲ εἶπεν, ἰδοὺ ἐγώ. Καὶ εἶπε, μὴ ἐπιβάλῃς ...
χεῖρά σου ἐπὶ τὸ παιδάριον, μηδὲ ποιήσῃς ...
μηδέν." **) Εἷς δὲ δὴ τοῦ φιλικοῦ θιάσου ...
ἀσκητὴς, ὃν εἰκότως προνομίας αὐτῆς ἀξιωθεὶς ...
νακαλεῖται. "Εἶπε γάρ μοι," φησὶν, "ὁ ἄγγ...
τοῦ θεοῦ καθ' ὕπνον, Ἰακώβ· ἐγὼ δὲ εἶπα, ...
ἐστιν;" ***) Ἀνακληθεὶς δὲ προσοχῇ χρῆται, τὰ ...
νέντα σημεῖα πειρώμενος ἀκριβοῦν· ἔστι δὲ τὰ ...
μεῖα τῶν λόγων, οἷα θρεμμάτων ὀχεῖαί τε καὶ ...
νέσεις. "Ἀναβλέψας γὰρ," φησὶ, "τοῖς ὀφθαλ...
εἶδε τοὺς τράγους καὶ τοὺς κριοὺς ἀναβαίνοντας ...
τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἶγας. Αἰπολίου μὲν δὴ τράγ...
ποίμνης δὲ κριὸς ἡγεμών ἐστιν· τὰ δὲ ζῶα ταῦτα ...
λόγων σύμβολα τελείων, ὧν ὁ μὲν ἕτερος καθα...
καὶ κενοῖ ψυχὴν ἁμαρτημάτων, ὁ δὲ ἕτερος τρέ...
καὶ πλήρη κατορθωμάτων ἐργάζεται. Τοιοῦτοι μὲν ...
ἡγεμόνες ἐν ἡμῖν ἀγελάρχαι λόγοι· αἱ δὲ ἀγέλαι ...
βάτοις καὶ αἰξὶ φερωνύμως διατεθεῖσαι, ἄττου...
καὶ προβαίνουσαι μετὰ σπουδῆς πρὸς δικαιοσύν...

---

*) Exod. 3, 4. — **) Gen. 22, 1 sqq. — ***) Gen. 31, 10 sqq.

Ἀναβλέψας οὖν τὸ τέως μεμυκὸς ὄμμα τῆς δια-νοίας; εἶδε τοὺς ἀναλογοῦντας τράγοις καὶ κριοῖς τελείους λόγους ἠκονημένους, πρός τε μείωσιν ἀδι-κημάτων καὶ ὧν χρὴ πράττειν συναύξησιν· πῶς ἐπὶ τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἶγας, τὰς ἔτι νέας καὶ ἁπα-λὰς ψυχάς, ἄρτι ἡβώσας, καὶ ἄνθει τῷ τῆς ἀκμῆς βρυαζομένας, ἀναβαίνουσιν· οὐκ ἄλογον ἡδονὴν διώ-κοντες ἀλλ' ἀοράτῳ σπορᾷ φρονήσεως χρώμενοι δο-κιμάτων. Εὔπαις γὰρ ὁ γάμος οὗτος, οὐ σώματα συλλέκων, ἀλλ' εὐφυέσι ψυχαῖς τελείας ἀρετὰς ἁρ-μοζόμενος. Ἐπιβαίνετε οὖν οἱ σοφίας ὀρθοὶ λόγοι ...ες, ὀχεύετε, σπείρετε, καὶ ἣν ἂν ἴδητε ψυχὴν ...ίαν, εὔγειον, παρθένον, μὴ παρέλθητε· καλέ-...ες δὲ εἰς τὴν ὁμιλίαν καὶ συνουσίαν, τελειώσατε ... ἐγκύμονα ἀπεργάσασθε· τέξετε γὰρ πάντα ἄ-...α, γενεὰν ἄῤῥενα, "διαλεύκων, ποικίλων, σπο-...δῶν ῥαντῶν."

§. 35. Ἣν δὲ ἔχει τῶν γεννημάτων τούτων ἕ-καστον δύναμιν, ἐρευνητέον. Διάλευκοι μὲν τοίνυν ...ν οἱ τηλαυγέστατοι, καὶ ἀριδηλότατοι, τοῦ Δια ...λλάκις ἐπὶ τοῦ μεγάλου τιθεμένου, ἀφ' οὗ διάδη-...ν καὶ διάσημον, τὸ μεγάλως δῆλον καὶ μεγάλως ...άσημον ἔθος ὀνομάζειν ἐστί. Βούλεται οὖν τῆς ...ν ἱερὸν σπόρον παραδεξαμένης ψυχῆς τὰ πρωτό-...κα γεννήματα διάλευκα εἶναι, φωτὶ ἐοικότα οὐκ ...ευδρῷ, φέγγει δὲ διαυγεστάτῳ, οἷα γένοιτ' ἂν ἀφ' ...κῶν ἀκτίνων ἄσκιος ἐν αἰθρίᾳ κατὰ μεσημβρίαν .... Βούλεται δὲ καὶ ποικίλα † ποικιλίᾳ † οὐ πολυμόρ-... καὶ [ποικίλῳ καὶ] πολυτρόπῳ, λέπρας ἀκαθάρτου ...μον, διὰ γνώμης ἀβεβαιότητα χρησόμενα ἀστάτῳ ... φορουμένῳ βίῳ, ἀλλὰ γράμμασιν ἐγκεκολαμμένα ... σφραγῖσι διαφόροις, δοκίμοις δὲ πάσαις τετυπω-...να, ὧν αἱ ἰδιότητες ἀναμιχθεῖσαι καὶ ἀνακριθεῖσαι, ...υσικὴν συμφωνίαν ἐργάσονται. Τὴν γὰρ ποικίλην ...χνην ἐνόμισαν μέν τινες οὕτως ἠμελημένον καὶ ...ανὲς εἶναι πρᾶγμα, ὥστε ὑφάνταις αὐτὴν ἀνέθε-

σαν. Ἐγὼ δὲ οὐ μόνον αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομ τέθηπα, καὶ μάλισθ' ὅταν εἰς τὰ γῆς τμήματα, κ τὰς ἐν οὐρανῷ σφαίρας καὶ ζώων καὶ φυτῶν δια φορὰς, καὶ τὸ παμποίκιλον ὕφασμα, τουτονὶ τὸ κόσμον, ἀπίδω. Τὸν γὰρ τοῦ πλέγματος καν τούτου δημιουργὸν καὶ εὑρετὴν τῆς ποικιλτι ἐπινοεῖν εὐθὺς ἐπιστήμης ἀναγκάζομαι; καὶ σέβ μὲν τὸν εὑρόντα, τιμῶ δὲ τὴν εὑρεθεῖσαν, τὸ ἔργον καταπέπληγμαι — καίτοι μηδὲ πολλοστ μέρος αὐτοῦ δυνηθεὶς ἰδεῖν —, ἀπὸ δὲ τοῦ φαν τος μοι μέρους, εἰ δὴ καὶ πέφηνεν, ἀκριβῶς τ ὅλον εἰκάζων ἀναλογίας ἐλπίδι. Θαυμάζω μὲν
652 καὶ τὸν σοφίας ἐραστὴν, ὅτι τὴν αὐτὴν τέχ
M. ἐπιτετήδευκε, πολλὰ καὶ διαφέροντα ἐκ διαφερόν εἰς ταὐτὸ συνάγων καὶ συνυφαίνειν ἀξιῶν. Λαβ γὰρ ἀπὸ μὲν τῆς παιδικῆς γραμματικῆς δύο πρῶτα, τό τε γράφειν καὶ τὸ ἀναγινώσκειν, ἀπὸ τῆς τελειοτέρας τήν τε παρὰ τοῖς ποιηταῖς ἐμπει ρίαν, καὶ τὴν ἀρχαίας ἱστορίας ἀνάληψιν· παρὰ ἀριθμητικῆς καὶ γεωμετρίας τὸ ἀνεξαπάτητον, ὃ οἷς ἀναλογίας καὶ λογισμῶν ἐστι χρεία· παρὰ δὲ τῆ μουσικῆς ῥυθμοὺς καὶ μέτρα τά τε ἐναρμόνι καὶ χρωματικὰ καὶ διατονικὰ, συνημμένα τε αὖ κα διεζευγμένα μέλη· παρὰ δὲ ῥητορικῆς εὕρεσιν, φρά σιν, τάξιν, οἰκονομίαν, μνήμην, ὑπόκρισιν· παρὰ δὲ φιλοσοφίας, ὅσα τε ἐν ταύταις παραλέλειπτ καὶ ἄλλα ἐξ ὧν ἅπας ὁ ἀνθρώπων βίος συνέστηκ ἓν ἔργον εὐανθέστατον ἡρμόσατο, πολυμάθειαν π λυμαθείᾳ μίξας. Καὶ τὸν τούτου τοῦ πλέγματο δημιουργὸν ὁ ἱερὸς λόγος Βεσελεὴλ ἐκάλεσεν, ὃς ἑρ μηνευθείς ἐστιν, ἐν σκιᾷ θεοῦ. Τὰ γὰρ μιμήματ οὗτος, τὰ δὲ παραδείγματα ἀρχιτεκτονεῖ Μωϋσῆς ὄνομα· διὰ τοῦτο ὁ μὲν οἷα σκιὰς ὑπεγράφετο, ὁ δ οὐ σκιὰς, αὐτὰς δὲ τὰς ἀρχετύπους ἐδημιούργει φύ σεις, καὶ ἤδη καὶ τὰ ἅγια ποικιλτικῇ κατεσκεύαζεν,

δὲ σοφίας χώρας ὁ σοφὸς ποικιλτὴς μόνον ἐν τοῖς ἱεροφαντηθεῖσι χρησμοῖς ἀνείρηται.

§. 36. Καὶ τὸ τοῦ θεοῦ καλὸν ποίκιλμα, ὅδε ὁ κόσμος, ἐπιστήμῃ πανσόφῳ τετελεσιούργηται. Καὶ πῶς οὐκ ἄξιον ὡς μεγαλεῖον τῆς ἐπιστήμης ἀποδέχεσθαι ποικιλτικήν; Ἧς ἀφίδρυμα ἱερώτατον πᾶς ὁ σοφίας λόγος, ὃς ἀγαλματοφορήσει καὶ κατ' οὐρανὸν καὶ ἐπὶ γῆς, ἀφ' ἧς ποικίλων λόγων ἰδέας ὁ ἀσκητὴς ἐκπονεῖ. Μετὰ γὰρ τοὺς διαλεύκους εὐθὺς τοὺς ποικίλους εἶδε, παιδείας κόμματι χαραχθέντας. Τρίτοι δ' εἰσὶν οἱ σποδοειδεῖς ῥαντοί. Καί τοι τίς οὐκ ἂν εὖ φρονῶν εἴποι τῷ γένει καὶ αὐτοὺς εἶναι ποικίλους; Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἔστιν αὐτῷ περὶ θρεμμάτων διαφορᾶς ἡ τοσαύτη σπουδή, περὶ μέντοι τῆς πρὸς καλοκἀγαθίαν ἀγούσης ὁδοῦ. Βούλεται γὰρ τὸν ἐπὶ ταύτῃ ἰόντα σποδῷ καὶ ὕδατι περιρραίνεσθαι· διότι γῆν καὶ ὕδωρ λόγος ἔχει φυραθέντα καὶ μορφωθέντα πρὸς τοῦ ἀνθρωποπλάστου εἰς τὸ ἡμέτερον ἀποκριθῆναι σῶμα, οὐ χειρόκμητον, 597 P. ἀλλὰ φύσεως ἔργον ἀοράτου. Σοφίας οὖν ἐστιν ἀρχὴ μὴ ἐπιλανθάνεσθαι ἑαυτοῦ, τὰ δ' ἐξ ὧν συνεκράθη, πρὸ ὀφθαλμῶν ἀεὶ λαμβάνειν· οὕτως γὰρ μεγαλαυχίαν, τὸ κακὸν θεομισέστατον, ἐκνίψαιτ' ἄν. Τίς γὰρ εἰς νοῦν βαλλόμενος, ὅτι τέφρα καὶ ὕδωρ εἰσὶν αὐτῷ γενέσεως αἱ ἀρχαί, φυσηθεὶς ὑπ' οἰήσεως μετέωρος ἀρθήσεται; Διὰ τοῦτο καὶ τοὺς μέλλοντας ἱερουργεῖν περιρραίνεσθαι τοῖς λεχθεῖσιν ἐδικαίωσιν· οὐδένα θυσιῶν ἄξιον νομίσας, ὃς μὴ πρότερον ἑαυτὸν ἔγνωκε, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην οὐδένειαν κατείληφεν, ἐξ ὧν συνεκράθη στοιχείων, τὸ μηδενὸς ἄξιος εἶναι τεκμηραμενος.

§. 37. Ταῦτα τρία σημεῖα, τὸ διάλευκον, τὸ ποικίλον, τὸ σποδοειδὲς ῥαντόν, περὶ μὲν τὸν ἀσκητήν, ἅτε μήπω τέλειον, ἑωρακότα ἀτελῆ· περὶ δὲ τὸν τέλειον φαίνεται καὶ αὐτὰ τέλεια. Ὃν δὲ τρόπον, θεασώμεθα. Τὸν μέγαν ἀρχιερέα, ὁπότε μέλ-

λοι τὰς νόμῳ προστεταγμένας ἐπιτελεῖν λειτουργίας
ἱερὸς ἐδικαίωσε λόγος ὕδατι καὶ τέφρᾳ περιῤῥαίνεσ
τὸ πρῶτον, εἰς ὑπόμνησιν ἑαυτοῦ· καὶ γὰρ ὁ σο
Ἀβραὰμ, ὅτε ἐντευξόμενος ᾔει τῷ θεῷ, γῆν καὶ σπο
εἶπεν ἑαυτόν· ἔπειτα ἐνδύεσθαι τὸν ποδήρη χιτῶ
καὶ τὸν ποικίλον, ὃ κέκληκεν ἐπ᾽ αὐτῷ περιστήθ
τῶν κατ᾽ οὐρανὸν φωσφόρων ἄστρων ἀπεικόνισμα
μίμημα. Δύο γὰρ, ὡς ἔοικεν, ἱερὰ θεοῦ, ἓν μὲν
ὁ κόσμος, ἐν ᾧ καὶ ἀρχιερεὺς, ὁ πρωτόγονος αὐ
θεῖος λόγος· ἕτερον δὲ λογικὴ ψυχὴ, ἧς ἱερεὺ
πρὸς ἀλήθειαν ἄνθρωπος, οὗ μίμημα αἰσθητὸ
τὰς πατρίους εὐχὰς καὶ θυσίας ἐπιτελῶν ἐστιν,
τὸν εἰρημένον ἐπιτέτραπται χιτῶνα ἐνδύεσθαι,
παντὸς ἀντίμιμον ὄντα οὐρανοῦ, ἵνα συνιερο
καὶ ὁ κόσμος ἀνθρώπῳ, καὶ τῷ παντὶ ἄνθρω
Δύο μὲν οὖν ἤδη, τὸν ῥαντὸν καὶ τὸν ποικίλον
πον, ἔχων ἐπιδέδεικται· τὸν δὲ τρίτον καὶ τελ
τατον, ὃς ὀνομάζεται διάλευκος, αὐτίκα σημανοῦ
Ὅταν εἰς τὰ ἐσωτάτω τῶν ἁγίων ὁ αὐτὸς οὗ
ἀρχιερεὺς εἰσίῃ, τὴν μὲν ποικίλην ἐσθῆτα ἀπαμ
σκεται, λινῆν δὲ ἑτέραν, βύσσου τῆς καθαρωτά
πεποιημένην, ἀναλαμβάνει. Ἡ δέ ἐστι σύμβο
εὐτονίας, ἀφθαρσίας, αὐγοειδεστάτου φέγγους. Ἄ
ῥαγέστατον γὰρ ἡ ὀθόνη, καὶ ἐξ οὐδενὸς τῶν ἀ
θνησκόντων γίνεται, καὶ ἔτι λαμπρότατον καὶ φ
τοειδέστατον ἔχει, μὴ ἀμελῶς καθαρθεῖσα, χρῶ
Διὰ δὲ τούτων ἐκεῖνο αἰνίττεται, ὅτι τῶν ἀδό
καὶ καθαρῶς θεραπευόντων τὸ Ὄν, οὐδεὶς ἔστιν
μὴ πρῶτον μὲν ἰσχυρογνωμοσύνῃ κέχρηται, κα
φρονήσας τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, ἃ δελ
654 ζοντα κηραίνει, καὶ ἀσθένειαν ἐργάζεται· ἐπὶ
M. ἀφθαρσίας ἐφίεται, γελάσας ὅσα οἱ θνητοὶ τυφλ
πλαστοῦσι· τελευταῖον δὲ ἀληθείας ἀσκίῳ φέ
καὶ περιαυγεῖ καταλάμπεται, μηδὲν ἔτι τῶν
ψευδοῦς δόξης, ἃ σκόπῳ φίλα εἶναι συμβέβ
προςιέμενος.

38. Ὁ μὲν δὴ μέγας ἀρχιερεὺς τῆς ὁμολο-
τρισὶ ταῖς εἰρημέναις τυπωθεὶς σφραγῖσι, τῇ
κῳ, τῇ ποικίλῃ, τῇ σποδοειδεῖ ῥαντῇ, τοιοῦ-
ιῶν ἀναγεγράφθω· τὸν δὲ τῆς ἀνθρωπίνης πο-
ἐφιέμενον Ἰωσὴφ ὄνομα, τῶν μὲν ἄκρων
ὅτι μὴ μεταποιούμενον χαρακτήρων, μόνου δὲ
σου καὶ ποικίλου. Λέγεται γὰρ ὅτι "χιτῶνα
ν εἶχεν," *) οὔτε καθαρσίοις περιῤῥανάμενος
ἀφ᾽ ὧν ἑαυτὸν ἂν ἔγνω τέφρας καὶ ὕδατος
ρημα, οὔτε τῆς παλλεύκου καὶ φωτοειδεστά-
ιθῆτος, ἀρετῆς, ψαῦσαι δυνηθείς· ἀλλὰ τὸ
λιτείας ἐπαμπισχόμενος ὕφασμα παμποίκιλον,
γύτατον ἀληθείας μέρος ἐγκαταμέμικται, πολ-
καὶ μεγάλαι μοῖραι ψευδῶν εὐλόγων, πιθα-
ἰκότων, ἐξ ὧν οἱ ἀπ᾽ Αἰγύπτου πάντες ἀνέ-
ν σοφισταί, οἰωνομάντεις, ἐγγαστρίμυθοι, τε-
όποι, δεινοὶ παλεῦσαι καὶ κατεπᾷσαι καὶ
ται, ὧν τὰς ἐπιβούλους τέχνας μέγα ἔργον
αι. Διὸ καὶ τὸν χιτῶνα τοῦτον εἰςάγει Μωϋ-
σικῶς αἵματι πεφυρμένον· ἐπειδὴ πᾶς ὁ τοῦ
ομένου βίος πέφυρται, πολεμῶν τε καὶ πο-
ενος, καὶ ὑπὸ τῶν προςπιπτουσῶν ἀβουλήτων
ιῶν βαλλόμενος καὶ τοξευόμενος. Ἐρεύνησον
ν λίαν δημοτικόν, ᾧ τὰ πόλεως πράγματα ἐ-
· μὴ καταπλαγῇς τοὺς θαυμαστικῶς ἔχοντας
καὶ πολλὰς μὲν ἐμφωλευούσας νόσους εὑρή-
τολλὰς δὲ ἐξημμένον κῆρας, καὶ βιαίως ἐφ᾽
ι τὴν ψυχὴν αὐχενίζουσαν καὶ ἀφανῶς αὐτῇ
λαίουσαν καὶ ζητοῦσαν ἀνατρέψαι καὶ κατα-
· ἢ τοῦ πλήθους τῇ προστασίᾳ δυςχεράναν-
κατὰ ἀντεπίθεσιν δυνατωτέρου ἀνδρός. Ἔστι
ὁ φθόνος βαρύς, καὶ δυςαπότριπτος ἐχθρός,

---

n. 37, 3.

ἐπιφυόμενος ἀεὶ ταῖς λεγομέναις εὐπραγίαις, ὃν οὐ
ῥάδιον ἐκφυγεῖν.

§. 39. Τί οὖν ὡς ἐσθῆτος πολυτελοῦς τῆς ἐπι-
θισμένης πολιτείας ἁψάμενοι, γαυριῶμεν, τῷ εὐπρε-
πεῖ τῆς φανερᾶς ὄψεως ἀπατώμενοι, τὸ δ' ἀφανὲς
καὶ κεχρυμμένον, ἐπίβουλον καὶ σφαλερὸν αἰ-
αὐτῆς οὐ κατανοοῦντες; Ἀποδυσάμενοι δὴ τὸν
θηρὸν τοῦτον χιτῶνα, τὸν ἱερὸν ἐνδυσώμεθα,
τῶν ποικίλμασιν ἐνυφασμένον· οὕτως γὰρ καὶ τὰς
ἐνέδρας ἀποδρασόμεθα, ἃς ἀτεχνία καὶ ἀνεπιστημ-
σύνη καὶ ἀπαιδευσία καθ' ἡμῶν τιθέασιν, ὧν ὁ Λά-
βαν ἐστὶ θιασώτης. Ἐπειδὴ γὰρ ἐκάθηρεν ἡμᾶς ὁ
655 ἱερὸς λόγος τοῖς εἰς ἁγιστείαν εὐτρεπισθεῖσι πε-
M. ριῤῥαντηρίοις, καὶ τοῖς ἀποῤῥήτοις φιλοσοφίας ἀλη-
θοῦς κατεποίκιλε λόγοις, ἀγαγὼν εἰς τὸ δόκιμον
καὶ διασήμους καὶ ἐπιφανεῖς καὶ λαμπροὺς ἐποίησεν,
αἰτιᾶται τὸ ἐπίβουλον ἦθος, πρὸς τὴν τῶν ῥηθέν-
των ἀνηρεθισμένον λώβην. Φησὶ γάρ, "Ἑώρακα
ὅσα σοὶ Λάβαν ποιεῖ," *) τὰ ἐναντία δήπουθεν οἷς
ἐδωρησάμην ἐγώ, τὸ δυςκάθαρτον, τὸ ἀδόκιμον, τὸ
πάντη σκοταῖον. Ἀλλὰ γὰρ οὐ χρὴ κατεπτηχέναι
τὸν ἐλπίδι θείας συμμαχίας ἐφορμοῦντα, ᾧ καὶ λέ-
γεται, "Ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς ὁ ὀφθείς σοι ἐν τόπῳ θεοῦ."
Πάγκαλόν γε αὔχημα ψυχῇ, τὸ ἀξιοῦν θεὸν ἐπιφαί-
νεσθαι καὶ ἐνομιλεῖν αὐτῇ. Μὴ παρέλθῃς δὲ τὸ εἰ-
ρημένον, ἀλλ' ἀκριβῶς ἐξέτασον, εἰ τῷ ὄντι δύο εἰσὶ
θεοί· λέγεται γάρ, "Ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς ὁ ὀφθείς σοι,"
οὐκ ἐν τόπῳ τῷ ἐμῷ, ἀλλ' "ἐν τόπῳ θεοῦ," ὡς
ἂν ἑτέρου. Τί οὖν χρὴ λέγειν; Ὁ μὲν ἀληθείᾳ
θεὸς εἷς ἐστιν· οἱ δ' ἐν καταχρήσει λεγόμενοι πλεί-
ους. Διὸ καὶ ὁ ἱερὸς λόγος ἐν τῷ παρόντι τὸν μὲν
ἀληθείᾳ διὰ τοῦ ἄρθρου μεμήνυκεν, εἰπών, "Ἐγώ
εἰμι ὁ θεός·" τὸν δ' ἐν καταχρήσει χωρὶς ἄρθρου

---

*) Gen. 31, 12 sqq.

μάκων, "ὁ ὀφθείς σοι ἐν τόπῳ," οὐ τοῦ θεοῦ, ἀλλ' αὐτὸ μόνον, "θεοῦ." Καλεῖ δὲ θεὸν τὸν πρεσβύτατον αὐτοῦ νυνὶ λόγον, οὐ δεισιδαιμονῶν περὶ τὴν θέσιν τῶν ὀνομάτων, ἀλλ' ἓν τέλος προτεθέμενος πραγματολογῆσαι. Καὶ γὰρ ἐν ἑτέροις, ...μενος εἰ ἔστι τι τοῦ ὄντος ὄνομα, σαφῶς ἔγνω ...ριον μὲν οὐδέν, ὃ δ' ἂν εἴπῃ τις, καταχρώμε...ρεῖ· λέγεσθαι γὰρ οὐ πέφυκεν, ἀλλὰ μόνον εἶ... τὸ ὄν.

§. 40. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ θεσπισθὲν λόγιον ...πυνθανομένῳ, εἰ ἔστι ὄνομα αὐτῷ, ὅτι "Ἐγώ ... ὁ ὤν·" *) ἵν' ὧν ἀδύνατον ἀνθρώπῳ καταλα... μὴ ὄντων περὶ θεὸν, ἐπιγνῷ τὴν ὕπαρξιν. ...ς μὲν οὖν ἀσωμάτοις καὶ θεραπευτρίσιν αὐτοῦ ...χαῖς εἰκὸς αὐτὸν οἷός ἐστιν ἐπιφαίνεσθαι, διαλε...μενον ὡς φίλον φίλαις· ταῖς δ' ἔτι ἐν σώμασιν, ...γγέλοις εἰκαζόμενον οὐ μεταβάλλοντα τὴν ἑαυτοῦ ...σιν — ἄτρεπτος γάρ —, ἀλλὰ δόξαν ἐντιθέντα ...αῖς φαντασιουμέναις ἑτερόμορφον, ὡς τὴν εἰκόνα, ... μίμημα, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἀρχέτυπον εἶδος ἐκεῖνο ...πολαμβάνειν εἶναι. Παλαιὸς μὲν οὖν ᾄδεται λόγος, ...τι τὸ θεῖον ἀνθρώποις εἰκαζόμενον ἀλλοδαποῖς πε...νοστεῖ τὰς πόλεις ἐν κύκλῳ, τάς τε ἀδικίας καὶ ...αρανομίας ἐξετάζον· καὶ τάχα μὲν οὐκ ἀληθῶς, ...άντως δὲ λυσιτελῶς καὶ συμφερόντως ᾄδεται. Ὁ ...ὲ λόγος σεμνότερον καὶ ἁγιώτερον ταῖς περὶ τοῦ ...ντος ἐννοίαις ἀεὶ χρώμενος, ἅμα δὲ καὶ τὸν ἀφρό...νων βίον παιδεῦσαι γλιχόμενος, ἀνθρώπῳ μὲν εἴ...κασεν, οὐ μέντοι τῶν ἐπὶ μέρους οὐδενί· πρόσωπον ...ὰ τοῦτο καὶ χεῖρας καὶ βάσεις καὶ στόμα καὶ 600
...φωνὴν, ὀργάς τε καὶ θυμοὺς, ἔτι δὲ ἀμυντήρια P.
...λη, καὶ εἰσόδους μέντοι καὶ ἐξόδους, καὶ τὰς ἄνω ...αὶ κάτω καὶ πανταχοῦ κινήσεις περιέθηκεν, οὐ

*) Exod. 3, 14.

πρὸς ἀλήθειαν τὸ κεφάλαιον τοῦτο τῶν λόγων
φέρων, ἀλλὰ πρὸς τὸ λυσιτελὲς τῶν μανθαν
Ἤιδει γάρ τινας ἀμβλεῖς πάνυ τὰς φύσεις, ὡς
δύνασθαι θεὸν ἄνευ σώματος ἐπινοῆσαι τὸ
παν· οὓς ἀμήχανον ἑτέρως ἢ τῷ τρόπῳ τούτῳ
θετεῖν λέγοντας, ὅτι ὡς ἄνθρωπος ὁ θεὸς ἀφ
ται καὶ ἐξαναχωρεῖ· καὶ κάτεισι καὶ ἀνέρχετ
φωνῇ χρῆται, καὶ τοῖς ἁμαρτανομένοις δυσχ
καὶ ἀπαραιτήτως πρὸς ὀργὰς ἔχει· καὶ βέλη
καὶ ξίφη καὶ τὰ ἄλλα ὅσα πρὸς τιμωρίας ὀργαν
τήδεια κατὰ τῶν ἀδίκων προηυτρέπισται. Ἀγ
τὸν γὰρ, ἐὰν τῷ διὰ τούτων ἐπικρεμασθέντι
σωφρονισθῆναι δυνηθῶσι. Καὶ σχεδὸν δύο
ται αἱ μόναι τῆς νομοθεσίας ἁπάσης ὁδοί· μ
ἡ πρὸς τὸ ἀληθὲς ἐπινεύουσα, δι' ἧς κατασκ
ται „οὐχ ὡς ἄνθρωπος ὁ θεός·" *) ἑτέρα δ
πρὸς τὰς νωθεστέρων δόξας, ἀφ' ὧν λέγεται, „
δεύσει σε κύριος ὁ θεὸς, ὡς εἴ τις παιδεύσει
θρωπος τὸν υἱὸν αὐτοῦ." **)

§. 41. Τί οὖν ἔτι θαυμάζομεν, εἰ ἀγγέ
ὁπότε καὶ ἀνθρώποις, ἕνεκα τῆς τῶν δεομένων
κουρίας ἀπεικάζεται; Ὥστε ὅταν φῇ, „Ἐγώ
ὁ θεὸς ὁ ὀφθείς σοι ἐν τόπῳ θεοῦ," ***) τοῦτ'
νοητέον, ὅτι τὸν ἀγγέλου τόπον ἐπέσχε, ὅσα
δοκεῖν, οὐ μεταβαλὼν, πρὸς τὴν τοῦ μήπω δυν
μένου τὸν ἀληθῆ θεὸν ἰδεῖν ὠφέλειαν. Καθά
γὰρ τὴν ἀνθήλιον αὐγὴν, ὡς ἥλιον, οἱ μὴ δυν
μενοι τὸν ἥλιον αὐτὸν ἰδεῖν ὁρῶσι, καὶ τὰς
ρὶ σελήνην ἀλλοιώσεις, ὡς αὐτὴν ἐκείνην· οὕ
καὶ τὴν τοῦ θεοῦ εἰκόνα τὸν ἄγγελον αὐτοῦ
γον, ὡς αὐτὸν κατανοοῦσιν. Οὐχ ὁρᾷς τὴν ἐγ
κλιον παιδείαν Ἄγαρ, ὅτι τῷ ἀγγέλῳ φησὶ, „

*) Num. 23. 19. — **) Deut. 1, 31, — ***) G
31, 13.

θεὸς ὁ ἐπιδών με;" *) Οὐ γὰρ ἦν ἱκανὴ τὸ πρεβύτατον ἰδεῖν αἴτιον, γένος οὖσα τῶν ἀπ' Αἰγύτου. Νυνὶ δὲ ὁ νοῦς ἄρχεται βελτιοῦσθαι, τὸν μόνα πασῶν τῶν δυνάμεων φαντασιούμενος. Διὸ αὐτός φησιν, "Ἐγώ εἰμι κύριος ὁ θεός," **) οὗ εἰκόνα ὡς ἐμὲ πρότερον ἐθεάσω, καὶ στήλην, γραμμα ἐγκολάψας ἱερώτατον, ἀνέθηκας. Τὸ ἐπίγραμμα ἐμήνυεν, ὅτι μόνος ἕστηκα ἐγώ, τὴν πάντων φύσιν ἱδρυσάμην, τὴν ἀταξίαν καὶ σμίαν εἰς τάξιν καὶ κόσμον ἀγαγὼν, καὶ τὸ πᾶν είσας, ἵνα στηριχθῇ βεβαίως τῷ κραταιῷ καὶ άρχῳ μου λόγῳ.

42. Στήλη γὰρ τριῶν πραγμάτων σύμβολον, σεως, ἀναθέσεως, ἐπιγράμματος. Ἡ μὲν οὖν σις καὶ τὸ ἐπίγραμμα δεδήλωται, ἡ δὲ ἀνάθε- 601
ἀναγκαία μηνυθῆναι πᾶσιν. Ὁ γὰρ οὐρανὸς καὶ P.
μος ἀνάθημα θεοῦ τοῦ πεποιηκότος τὸ ἀνάθεμα· ὅσαι μέντοι κοσμοπολίτιδες ψυχαὶ καὶ θεοφιλεῖς, αυτὰς ἀνιεροῦσιν, ὑπὸ μηδενὸς ἀντισπώμεναι θνητοῦ, καθαγιάζουσαι δὲ καὶ καλλιεροῦσαι τὸν ἑαυτῶν φθαρτον βίον, οὐδέποτε κάμνουσι. Μάταιος δὲ τις μὴ θεῷ στήλην ἀνατίθησιν, ἀλλ' ἑαυτῷ, τὰ σεως ἱστὰς τῆς πάντη σαλευομένης, καὶ ἐπιαμμάτων καὶ ἐπαίνων ἀξιῶν, ἃ ψόγου καὶ κατηρίας μεστὰ ὄντα, καλὸν ἦν ἢ μὴ γραφῆναι τὸ ράπαν, ἢ γραφέντα εὐθὺς ἀπαλειφθῆναι. Διὸ φησιν ἄντικρυς ὁ ἱερὸς λόγος, "Οὐ στήσεις σεῷ στήλην·" ***) ἕστηκε γὰρ τῶν ἀνθρώπων ς ἀλήθειαν οὐδὲν, καὶ ἂν διαῤῥαγῶσί τινες ψευμενοι. Ἀλλὰ γὰρ οὐκ οἴονται μόνον παγίως ἐρησθαι, ἀλλὰ καὶ τιμῶν ἄξιοι καὶ ἐπιγραμμάτων αι, τοῦ μόνου τιμῆς ἀξίου καὶ ἑστῶτος ὄντως λελησμένοι. Ἀποκλίνοντας γὰρ αὐτοὺς καὶ ἐκτρε-

*) Gen. 16, 13. — **) Gen. 31, 13. — ***) Deut. 16, 22.

πομένους τὴν ἐπ' ἀρετὴν ἄγουσαν ὁδὸν, ἔτι
ἐξέτρεψεν αἴσθησις, ἡ σύμφυτος αὐτῶν γυ
ἠνάγκασεν ἐξοκεῖλαι. Τοιγάρτοι περικαταυ
ὡς ναῦς, ἡ ὅλη ψυχή, τρόπον στήλης
Τὴν γὰρ Λὼτ γυναῖκα ἐπιστραφεῖσαν εἰς
πίσω φασὶν οἱ χρησμοὶ γενέσθαι στήλην ἁλ
κότως δὲ καὶ προσηκόντως. Εἰ γάρ τις μὴ
σω θέας καὶ ἀκοῆς ἄξια διορᾷ — ταῦτα
ἀρεταὶ καὶ τὰ κατὰ τὰς ἀρετὰς ἔργα —,
πεται δὲ τὰ ὀπίσω καὶ τὰ νώτια, κωφὴν
καὶ τυφλὸν πλοῦτον, καὶ ἀναίσθητον εὐσαρκ
νοῦ κενὴν εὐμορφίαν, καὶ ὅσα συγγενῆ τού
ταδιώκων· ἄψυχος ἀνακείσεται στήλη πε
καταρρέουσα, οἱ γὰρ ἅλες οὐ βέβαιον.

§. 43. Παγκάλως οὖν ὁ ἀσκητὴς μελε
χεῖ μαθὼν, ὅτι γένεσις κινητὸν ἐξ ἑαυτῆς
ἀγέννητον ἄτρεπτόν τε καὶ ἀκίνητον, ἀνί
θεῷ στήλην, καὶ ἀναστήσας ἀλείφει. Λέγει
"Ἤλειψάς μοι στήλην."*) Ἀλλὰ μὴ νομίσῃ
λίθον ἀλείφεσθαι, ἀλλὰ τὸ περὶ τοῦ μόνου
τὸν θεὸν ἐν ψυχῇ δόγμα γυμνάζεσθαι καὶ
σκεῖσθαι πρὸς ἀλειπτικῆς ἐπιστήμης, οὐχ ᾗ
ται σώματα, ἀλλ' ὑφ' ἧς ἡ διάνοια ἰσχὺν
καὶ ῥώμην ἀνανταγώνιστον. Φίλαθλος γὰρ
λογύμναστος ὁ πρὸς τὴν τῶν καλῶν ἐπιτηδε
658 ὡρμημένος θήραν· ὥστε εἰκότως τὴν ἀδελ
M. τρικῆς τέχνης ἀλειπτικὴν ἐκπονήσας, πάντι
περὶ ἀρετῆς καὶ εὐσεβείας ἀλείψας καὶ συγκ
λόγους, ἀνάθημα κάλλιστον καὶ ἐχυρώτατον
θεῷ. "Διὸ καὶ μετὰ τὴν τῆς στήλης ἀνάθε
σιν, ὅτι ηὔξω μοι εὐχήν." Εὐχὴ δέ ἐστι
εἰπεῖν, ἀνάθεσις, ὁπότε μὴ μόνον τὰ αὑ
κτήματα, ἀλλὰ καὶ τὸν κεκτημένον ἑαυτὸν

---

*) Gen. 31, 13.

ὸς, διδόναι λέγεται δῶρον θεῷ. "Ἅγιος γάρ," φησίν, "ἐστὶν ὁ τρέφων κόμην τρίχα κεφαλῆς, ὁ εὐξάμενος." Εἰ δὲ ἅγιος, ἀνάθεμα πάντως, μηδενὶ ἀνιέρου καὶ βεβήλου προσαπτόμενος. Ἐγγυᾶται δέ μου τὸν λόγον ἡ προφῆτις καὶ προφητοτόκος Ἄννα, ἧς μεταληφθὲν τὸ ὄνομα καλεῖται χάρις. Τὸν γὰρ υἱὸν διδόναι φησὶ "τῷ ἁγίῳ δῶρον Σαμουήλ," *) οὐκ ἄνθρωπον μᾶλλον, ἢ τρόπον ἐνθουσῶντα καὶ κατεχόμενον ἐκ μανίας θεοφορήτου. Σαμουὴλ δὲ ἑρμηνεύεται τεταγμένος θεῷ. Τί οὖν ἔτι, ὦ ψυχή, ματαιάζεις καὶ κενοπονεῖς, ἀλλ' οὐ φοιτᾷς ἐπὶ τὸν ἀσκητὴν, τὰ κατὰ τοῦ πάθους, καὶ τῆς κενῆς δόξης ἀναλαβοῦσα ὅπλα, καὶ παλαίσματα μαθησομένη; Τάχα γὰρ μαθοῦσα ἀγελαρχήσεις, οὐκ ἀτάκτου καὶ ἀλόγου καὶ ἀναγώγου, δοκίμου δὲ καὶ ἀστείας καὶ καλῆς ἀγέλης· ἧς εἰ γένοιο ἡγεμὼν, τὸ μὲν ἀτερπὸν ἀνθρώπων ὀλοφυρῇ γένος, τὸ δὲ θεῖον ὑμνήσῃ προτρεπομένη. Τὸν δὲ θεὸν οὐκ ἐπιλείψεις εὐδαιμονίζουσα, ἀλλὰ καὶ ὕμνους ἱεροπρεπεῖς στήλαις ἐγχαράξεις, ἵνα μὴ μόνον λέγῃς εὐτρόχως, ἀλλὰ καὶ ᾄδῃς μουσικῶς τὰς τοῦ ὄντος ἀρετάς. Οὕτως γὰρ δυνήσῃ καὶ εἰς τὸν πατρῷον οἶκον ἐπανελθεῖν, τὴν ἐπὶ τῆς ξένης μακρὰν καὶ ἀνήνυτον ἄλην ἐκφυγοῦσα.

*) 1 Sam. 1, 28.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΕΟΠΕΜΠΤΟΥ ΕΙΝΑΙ ΤΟΥΣ ΟΝΕΙΡΟΥΣ.

ARGUMENTUM LIBRI I DE EO QUOD A DEO MITTANT SOMNIA.

(Cf. Gen. 37 et 41.)

Tertia somniorum species est, quando anima correpta futura praedicit. Talia sunt Iosephi, Ph praefecti pistorum pincernarumque somnia (1). V bam" (φήμην), qua Iosephus, mixtae et multiplic nis symbolum (2), somnium enarraturus incipit, cat einsmodi hominum incertam sentiendi rationem (3 ligare manipulos eorum est, qui non perfect tem aemulantur, sed ea tantum negotia (quorum sy nipuli) adamant, quae vitae sustentandae inservir tur (4. 5). Ita Iosephus ipse choragus eorum est, gloriae cupiditatique numquam explendae indulgen Illa est vitanda, si animum immortalem purum serv mus (10. 11.) Vanus enim etiam superbus, et supe tam feroces sunt, ut non nisi summa modestia iis ac ceat (12. 13). Laude tamen digni sunt, qui illis neque alium praeter deum dominum ferunt (14. 15). quoque, quod alterum eius somnium (Gen. 37, 9. symbolum eius hominum generis est, qui universu tia adesse, et semet ipsos eius dominos esse putant Talibus item est obnitendum, ne vanitas eorum alii

...t (19. 20). Praestat sane rationem rectam sequi, vitam... agere placidam et modestam (21. 22). — Somnia eorum, ...i pincernis et pistoribus praeerant, declarant, quae vitae ... et exitus sit eorum, qui potui et cibo nimis dediti sunt ... 23). Vitis enim aegritudinis simul et laetitiae simula... (24); hanc si sentire cupimus, recta consilia, verba et ... manibus gaudiis potiora ducamus (25 - 27). [Pontifex ..., merum vinum libans, significat virum integrum vis... ...is nunquam mulieris factae, ipseque natura divina et ... constat (28).] Illam vero percipiemus, quando re... ...sensus solos afficientibus delectamur (29 - 31). Pharaonis ...iis declaratur, praeter deum nihil esse firmum et stabile ... 33). Sapiens quisque et summus ille pontifex soli non ...tabiles, ut reliqua hominum pars; sed medium tenent ... deum et hominem, utriusque naturae et divinae et hu... participes (34). Stabile enim primum est deus, secun... ratio divina, quae et foedus (διαθήκη) dicitur; ... sapiens, quartum proficiens (35). Fluvio innuitur ... humanus, quo nos ad bona et mala proripimur (36 - 39). ...ae fluvii significant labia, quorum optimus usus est ad ..., ut audiamus, quae mentem doceant deus eiusque ... oracula (40 - 42). Silentio quoque maxime opus est, ut ... componamus, et bonis operibus perficiundis potius ... verbis faciundis operam demus; in illis enim, non in ... vera probi indoles spectatur.

---

§. 1. Τὸ τρίτον εἶδος τῶν θεοπέμπτων ὀνει- 1108 ... ἀναγράφοντες, εἰκότως ἂν ἐπίμαχον Μωϋσῇ ν P. ...ῶμεν, ἵνα, ὡς ἔμαθεν οὐκ εἰδὼς, ἀγνοοῦντας καὶ ...ς ἀναδιδάξῃ περὶ τῶν σημείων, ἕκαστον αὐγά... ... Συνίσταται δὲ τὸ τρίτον εἶδος, ὁπόταν ἐν ... ὕπνοις ἐξ ἑαυτῆς ἡ ψυχὴ κινουμένη, καὶ ἀ... ...νοῦσα ἑαυτὴν, κορυβαντιᾷ, καὶ ἐνθουσιῶσα ...μει προγνωστικῇ τὰ μέλλοντα θεσπίζει. Τὸ γὰρ πρῶτον ἦν ἄρχοντος τῆς κινήσεως θεοῦ, ὑπηχοῦντος ἀοράτως τὰ ἡμῖν μὲν ἄδηλα, ...ιμα δὲ ἑαυτῷ. Τὸ δὲ δεύτερον, τῆς ἡμετέρας ...ίας τῇ τῶν ὅλων συγκινουμένης ψυχῇ, καὶ

θεοφορήτου μανίας ἀναπιμπλαμένης, εἰ θέσ-
λὰ τῶν ἀποβησομένων προαγορεύειν. Διὸ ὁ
φάντης τὰς μὲν κατὰ τὸ πρῶτον σημαινόμενον
τασίας, τρανῶς πάνυ καὶ ἀριδήλως ἐμήνυσε,
τοῦ θεοῦ χρησμοῖς σαφέσιν ἐοικότα διὰ τῶν
ὑποβάλλοντος. Τὰς δὲ κατὰ τὸ δεύτερον οὔτε
δρα τηλαυγῶς, οὔτε σκοτίως ἄγαν· οἷον ὑπά-
ἐπὶ τῆς οὐρανοκλίμακος φανεῖσα ὄψις. Αἰ-
αἰνιγματώδης μὲν ἦν· τὸ δὲ αἴνιγμα οὐ λίαν
ὀξὺ καθορᾶν δυναμένοις ἀπεκρύπτετο. Αἱ δὲ
τὸ τρίτον εἶδος φαντασίαι, μᾶλλον τῶν π-
δηλούμεναι, διὰ τὸ βαθὺ καὶ κατακορὲς
αἴνιγμα, ἐδεήθησαν καὶ τῆς ὀνειροκριτικῆς
μης. Πάντες γοῦν οἱ κατ' αὐτὸ ἀναγραφέν-
ροι τῷ νομοθέτῃ διακρίνονται πρὸς σοφῶν τ-
660 χθεῖσαν τέχνην ἀνδρῶν. Τίνες οὖν εἰσιν οἱ
Μ.νειροι; Ἢ παντί τῳ δῆλον, ὅτι οἱ τοῦ Ἰωσ-
τοῦ βασιλέως Αἰγύπτου Φαραώ, καὶ οὓς ὅ τε
χισιτοποιὸς καὶ ἀρχιοινοχόος εἶδον αὐτοί. Π-
δ' ἂν ἀπὸ τῶν πρώτων ἀεὶ τῆς διδασκαλίας
χεσθαι. Πρῶτοι δ' εἰσίν, οὓς ἐθεάσατο Ἰωσήφ,
δυοῖν τῶν τοῦ κόσμου μερῶν, οὐρανοῦ τε καὶ
διττὰς φαντασίας λαβών. Ἀπὸ μὲν γῆς, τὸ
τὸν ἄμητον ὄναρ, τοιοῦτον δ' ἐστίν, "Ὤιμην
δεσμεύειν δράγματα ἐν μέσῳ τῷ πεδίῳ, ἀνέστη
ἐμὸν δράγμα." *) Τὸ δὲ περὶ τὸν ζωδιακὸν κύ-
"Ὥσπερ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ ἕνδεκα ἀστ-
προσεκύνουν με." Διάκρισις δὲ τοῦ μὲν προτ-
μετὰ σφοδρᾶς ἐπανατάσεως, τοιαύτη, "Μὴ β-
λεύων βασιλεύσεις ἐφ' ἡμῖν; Ἢ κυριεύων κυριεύ-
ἡμῶν;" Τοῦ δὲ ὑστέρου, ὀργὴ πάλιν δικαία, "
γε ἐλευσόμεθα ἐγὼ καὶ ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ
προσκυνῆσαι σοὶ ἐπὶ τὴν γῆν;

---

*) Gen. 37, 7—10.

Ταῦτα μὲν δὴ θεμελίων τρόπον προκατα-
λω. Τὰ δὲ ἄλλα τῆς σοφῆς ἀρχιτέκτονος,
ίας, ἑπόμενοι παραγγέλμασιν ἐποικοδομῶμεν,
διὰ τῶν ὀνειράτων ἀκριβοῦντες. Ἃ δὲ χρὴ
ωτέρων ἀκοῦσαι, λεκτέον. Τὴν τοῦ ἀγαθοῦ
μὲν ἔτειναν ἐπὶ πολλὰ, οἱ δὲ τῷ ἀρίστῳ
ρωσαν μόνῳ· καὶ οἱ μὲν ἐκέρασαν, οἱ δὲ
τον εἴασαν. Οἱ μὲν οὖν μόνον τὸ καλὸν
ιπόντες, ἀμιγῆ διαφυλάξαντες αὐτὴν, ἀπέ-
ῷ κρατίστῳ, τῷ ἐν ἡμῖν λογισμῷ· οἱ δὲ μί-
ρισὶν ἐφήρμοσαν, ψυχῇ, σώματι, τοῖς ἐκτός.
οὗτοι μὲν τῆς μαλακωτέρας καὶ τρυφερᾶς
τὸν πλείω χρόνον ἐν γυναικωνίτιδι καὶ
ακωνίτιδος ἐκτεθηλυσμένοις ἔθνεσιν ἀπ' αὐ-
ργάνων ἀνατραφέντες· οἱ δὲ ἕτεροι σκληρο-
πρὸς μὲν ἀνδρῶν κουροτροφηθέντες, ἄνδρες
τοὶ τὰ φρονήματα, τὸ συμφέρον πρὸ τοῦ
παζόμενοι, καὶ τροφαῖς ἀθλητικαῖς πρὸς
ῥώμην, οὐ πρὸς ἡδονὴν, χρώμενοι. Δυοῖν
ν ἡγεμόνας εἰσάγει Μωϋσῆς. Τοῦ μὲν γεν-
ν αὐτομαθῆ καὶ αὐτοδίδακτον Ἰσαάκ· ἀνα-
ἐρ αὐτὸν γαλακτιζόμενον, ἁπαλαῖς καὶ γαλα-
νηπίαις τε καὶ παιδικαῖς τροφαῖς οὐ δικαι-
ῆσθαι τὸ παράπαν, ἀλλ' εὐτόνοις καὶ τε-
τε ἐκ βρέφους εὖ πρὸς ἀλκὴν πεφυκότα, 1110
άζοντα, καὶ ἀνηβῶντα ἀεί. Τοῦ δὲ εἴκον- P.
ὐενδότου, τὸν Ἰωσήφ· οὗτος γὰρ οὐκ ἀλο-
τῶν κατὰ ψυχὴν ἀρετῶν, προμηθεῖται δὲ
τοῦ σώματος εὐσταθείας, ἐφίεται καὶ τῆς
εὐπορίας. Ἀνθέλκεται δὲ εἰκότως, πολλὰ
βίου προτεθειμένος· καὶ ἀντισπώμενος ὑφ'
ίεται καὶ κλονεῖται, μὴ δυνάμενος στη-
Καὶ γὰρ οὐδ' ὥςπερ αἱ ἔνσπονδοι πόλεις,
γουσι καὶ ἀντεπιτίθενται, ὡς ἐν μέρει κρα-
καὶ ἡττᾶσθαι· πολλὴ γάρ ἐστιν ὅτε ῥυεῖσα
ῦτον καὶ δόξαν ὁρμὴ, τὰς περὶ σῶμα καὶ

ψυχὴν φροντίδας ἐξενίκησεν· εἶτα ἀντιβιασθεῖ
λιν ὑπ' ἀμφοῖν, ὑπὸ τῆς ἑτέρας ἐνικήθη. Τ
τὸν δὲ τρόπον ἀθρόαι καὶ αἱ σώματος ἡδο
ταῤῥαγεῖσαι, πάντα ἑξῆς τὰ νοητὰ ἐπέκλυσαν
ἠφάνισαν. Εἶτ' οὐκ εἰς μακρὰν ἀντιπνεύσασα
λάβρῳ καὶ σφοδρῷ πνεύματι, τό τε ῥεῦμα τ
νῶν ἐχάλασε, καὶ συνόλως τὰς διὰ τῶν αἰσ
ἁπάσας σπουδάς τε καὶ φιλοτιμίας ἐπράϋνε. Τ
μὲν δὴ κύκλος εἰλεῖται περὶ τὴν πολύτροπον
ἀϊδίου πολέμου· καθαιρεθέντος γὰρ ἑνὸς
φύεται πάντως δυνατώτερος ἕτερος, ὕδρας τ
λυκεφάλου τὸν τρόπον. Καὶ γὰρ ἐπ' ἐκείνη
ἀντὶ τῆς ἐκτμηθείσης κεφαλῆς ἀναβλαστάνειν
αἰνιττόμενοι τὸ πολύμορφον καὶ πολύγονον τῆ
νάτου κακίας δυσάλωτον γένος. Μηδὲν οὖν
κρίνας ποτὲ πρὸς *** τῷ Ἰωσὴφ ἀλλ' ἴσθ
λυμιγοῦς καὶ κεχρυμμένης δόξης ἐστὶν εἰκὼν
φαίνεται γὰρ καὶ τὸ λογικὸν ἐγκρατείας εἶδος
ἄῤῥενος γενεᾶς ἐστι, κατὰ τὸν πατέρα Ἰα
ποθέν. Ἐμφαίνεται καὶ τὸ λογικὸν, αἰσθήσει
τρίῳ γένει τῷ κατὰ Ῥαχὴλ ἐξεικονισθέν. Ἐμ
καὶ τὰ τῆς σωματικῆς ἡδονῆς σπέρμα, ὃ ἀρχιο
καὶ ἀρχισιτοποιῶν καὶ ἀρχιμαγείρων συνδιαιτ
ἐσφράγισαν. Ἐμφαίνεται καὶ τὸ τῆς κενῆς δό
ἣν, ὡς ἐφ' ἅρμα, διὰ τὸ κοῦφον ἀναβαίνει, φ
νος καὶ μετέωρον ἠωρηκὼς ἑαυτὸν ἐπὶ κα
ἰσότητος.

§. 3. Ὁ μὲν δὴ τοῦ Ἰωσὴφ χαρακτὴρ
εἰρημένων ὑποτυποῦται· τῶν δ' ὀνειράτων ἐ
μὲν ἀκριβωτέον. Πρότερον δὲ τὸ περὶ τῶν ἐ
των ἐρευνητέον. "Ὤιμην," φησὶν, "ἡμᾶς
ειν δράγματα." *) Τὸ μὲν "ᾤμην" εὐθέω
δηλοῦντος καὶ ἐνδοιάζοντος καὶ ἀμυδρῶς ὑπ

*) Gen. 37, 7.

ροντος, οὐ παγίως καὶ τηλαυγῶς ὁρῶντος, ἀνάφθε-
γμά ἐστι. Τοῖς γὰρ ἐκ βαθέος ὕπνου διανισταμένοις,
καὶ ἔτι ὀνειρώττουσιν, ἁρμόττον λέγειν, ᾤμην· οὐχὶ
τοῖς ἐγρηγορόσι παντελῶς, καὶ τρανῶς ἐμβλέπουσιν.
Ἀλλ᾽ οὐχ ὁ ἀσκητὴς, Ἰακὼβ, ᾤμην, ἐρεῖ· ἀλλ᾽
662 "Ἰδοὺ, κλῖμαξ ἐστηριγμένη, ἧς ἡ κεφαλὴ ἀφικνεῖτο
μέχρις τὸν οὐρανόν." *) Καὶ πάλιν, "Ἡνίκα ἐνεκίσσων
τὰ πρόβατα, εἶδον τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτὰ ἐν τῷ ὕπνῳ·
καὶ ἰδοὺ οἱ τράγοι καὶ οἱ κριοὶ ἀνέβαινον ἐπὶ τὰ πρό-
βατα καὶ τὰς αἶγας, διάλευκοι καὶ ποικίλοι καὶ σπο-
δοειδεῖς ῥαντοί." **) Τῶν γὰρ τὸ καλὸν δι᾽ ἑαυτὸ
αἱρετὸν νομιζόντων, καὶ τὰς ἐν τοῖς ὕπνοις φαντα-
σίας εἰλικρινεστέρας καὶ καθαρωτέρας ἐξ ἀνάγκης εἶ-
ναι συμβέβηκεν, ὥςπερ καὶ τὰς μεθ᾽ ἡμέραν δοκιμω-
τέρας πράξεις.

§. 4. Ἄγαμαι δὲ, ὅταν ἀκούω τοῦ διηγουμένου
τὸ ὄναρ, ὅτι ὑπέλαβε δράγματα καταδεῖν, οὐ θερί-
ζειν. Ἐκεῖνο μὲν ἰδιωτῶν καὶ ὑπηρετῶν ἔργον, τοῦτο
δὲ ἡγεμόνων καὶ γεωργίας ἐμπειροτάτων τὸ ἐπιτή-
δευμα. Τὸ γὰρ δύνασθαι διακρίνειν σκυβάλων ἀναγ-
καῖα, καὶ τρόφιμα μὴ τροφίμων, καὶ νόθων γνήσια,
καὶ ἀνωφελοῦς ῥίζης καρπὸν ὠφελιμώτατον, μὴ ἐν
οἷς ἡ γῆ βλαστάνει μᾶλλον ἢ ἡ διάνοια φύει, τελειο-
τάτης ἀρετῆς ἐστιν. Ὁ γοῦν ἱερὸς λόγος τοὺς ὁρῶν-
τας εἰςάγει θερίζοντας καὶ τὸ παραδοξότατον, οὐ
κριθὰς ἢ πυροὺς, ἀλλὰ τὸν θερισμὸν αὐτὸν ἐκθερί-
ζοντας. Λέγεται οὖν, "Ὅταν θερίζητε τὸν θερισμὸν
ὑμῶν, οὐ συντελέσετε τὸ λοιπὸν τοῦ θερισμοῦ." ***)
Βούλεται γὰρ τὸν ἀστεῖον οὐ μόνον κριτὴν εἶναι τῶν
διαφερόντων, καὶ διαστέλλοντα ἐξ ὧν γίνεταί τινα,
καὶ τὰ γεννώμενα· ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ δύνασθαι δια-
κρίνειν, δοκεῖν ἀναιρεῖν, ἀμῶντα τὸν ἄμητον, καὶ τὴν
ἰδίαν ἐπιβουλὴν ἀποτέμνοντα· διὰ τὸ καὶ πεποιθέναι,
καὶ Μωϋσεῖ λέγοντι πιστεύειν, ὅτι "μόνου τοῦ θεοῦ ἡ

*) Gen. 28, 12. — **) Gen. 31, 10. — ***) Lev. 19, 9.

κρίσις ἐστὶ," *) παρ᾽ ὃν αἱ συγκρίσεις καὶ αἱ δια-
κρίσεις τῶν ἁπάντων, — ὑφ᾽ οὗ καλὸν ὁμολογεῖν ἡτ-
τᾶσθαι, καὶ τῆς ἀοιδίμου νίκης εὐκλεέστερον. Ὅμοιόν
ἐστι τῷ τὸν θερισμὸν θερίζειν τὸ δὶς περιτέμνειν. Ὅπερ
ὡς ὅτε ἐκαινούργησαν, ἐξεῦρον περιτομῆς περιτομὴν,
τὴν "ἁγνείαν ἀφαγνίζεσθαι," **) τὴν κάθαρσιν τῆς
ψυχῆς αὐτὴν καθαίρεσθαι· παραχωροῦντας τῷ θεῷ τὸ
φαιδρύνειν, καὶ μηδέποτε νομίσαντας ἱκανοὺς εἶναι 1112
ἑαυτοὺς ἄνευ θείας ἐπιφροσύνης τῶν κηλίδων ἀνάμε- P.
στον ἐκνίψαι καὶ ἀπολοῦσαι βίον. Ταύτης ἐστὶ τῆς
συγγενείας καὶ τὸ διπλοῦν σπήλαιον, αἱ διπλαῖ καὶ
περιμάχητοι μνῆμαι· ἥ τε περὶ τοῦ γεγονότος καὶ ἡ
περὶ τοῦ πεποιηκότος, αἷς ἐντρέφεται ὁ ἀστεῖος, θεω-
ρῶν μὲν τὰ ἐν κόσμῳ, φιλοπευστῶν δὲ καὶ περὶ τοῦ
γεννήσαντος πατρός. Ἀφ᾽ ὧν οἶμαι καὶ τὴν ἐν μου-
σικῇ δὶς διὰ πασῶν εὑρεθῆναι συμφωνίαν. Ἔδει γὰρ
καὶ τὸ ἔργον καὶ τὸν δημιουργὸν τελειοτάταις μελῳ-
δίαις εὐδαιμονίζεσθαι δυσὶν, οὐχὶ ταῖς αὐταῖς. Ἐπει-
663 δὴ γὰρ τὰ ὑμνούμενα διέφερεν, ἀναγκαῖον καὶ τὰς
M. μελῳδίας καὶ συμφωνίας διακεκρίσθαι· τὴν μὲν συν-
ημμένην ἀπονέμοντα τῷ συνημμένῳ καὶ ἐκ διαφερόν-
των ἁρμοσθέντι κόσμῳ· τὴν δὲ διεζευγμένην τῷ πά-
σης γενέσεως διεζευγμένῳ κατὰ τὴν οὐσίαν, θεῷ.
Γνώμην δὲ ἀποφαίνεται πάλιν ὁ ἱεροφάντης φιλάρε-
τον, λέγων "οὐ συντελέσαι τὸ λοιπὸν τοῦ θερι-
σμοῦ," ***) μεμνημένος τῆς ἐξ ἀρχῆς ὑποθέσεως,
καθ᾽ ἣν ὡμολόγει "τὸ τέλος εἶναι κυρίου," †) παρ᾽
ὃν τὸ κῦρος καὶ ἡ τούτων βεβαίωσίς ἐστιν. Ἀλλὰ γὰρ
ὁ τοῦ θερίζειν ἀμύητος αὐχεῖ λέγειν, "Ὤιμην ἃ [μὴ]
ἐθέρισα καταδεῖν σὺν ἑτέροις δράγματα," ††) καὶ
οὐκ ἐλογίσατο παρ᾽ ἑαυτῷ, ὅτι δούλων καὶ ἀνεπιστη-
μόνων ἥδε ἐστὶν ὑπηρεσία, καθὰ καὶ μικρῷ πρότερον

---

*) Deut. 1, 17. — **) Num. 6, 2. — ***) Lev. 19, 9.
†) Num. 31, 28. — ††) Gen. 37, 7.

ζειν. Δράγματα δ' ἀλληγοροῦντές φαμεν εἶναι πράγματα, ὧν ἕκαστος ὡς οἰκείας τροφῆς ἐπιδράττεται, ἐν ᾗ ζήσεσθαι καὶ βιώσεσθαι τὸν αἰῶνα ἐλπίζει.

5. Μυρίαι μὲν οὖν τῶν δραγμάτων, λέγω δὴ τῶν τρεφόντων πραγμάτων, διαφοραί· μυρίαι δὲ καὶ τῶν ἐπιδραττομένων καὶ αἱρουμένων τὰ δράγματα, ἃς ἁπάσας οὔτ' εἰπεῖν οὔτ' ἐπινοῆσαι δυνατόν. Τινὰς δ' οὐκ ἄτοπον, δείγματος ἕνεκα, ἑρμηνεῦσαι, ὧν καὶ τὸ ὄναρ διηγούμενος ἐπεμνήσθη. Φησὶ γὰρ τοῖς ἀδελφοῖς, "ᾬμην ἡμᾶς δεσμεύειν δράγματα." Ἀδελφοὶ δ' εἰσὶν ὁμοπάτριοι μὲν δέκα, ὁμογάστριος δὲ εἷς· ἑκάστου δὲ αὐτῶν τὸ ὄνομα σύμβολον ἀναγκαιοτάτου πράγματός ἐστι. Ῥουβὴμ μὲν εὐφυΐας, υἱὸς γὰρ ὁρῶν καλεῖται· ἡ μὲν υἱός, οὐ τέλειος, ἡ δὲ ὁρατικὸς ὀξὺ καθορῶν, εὐφυής. Μαθήσεως δὲ Συμεών, ἀκοὴ γὰρ ἑρμηνεύεται. Ἐνεργειῶν δὲ καὶ πράξεων σπουδαίων καὶ λειτουργιῶν ἁγίων Λευΐ. Τῶν δὲ εἰς θεὸν ᾠδῶν τε καὶ ὕμνων Ἰούδας. Ἰσάχαρ δὲ μισθῶν, ὅσοι ἔργοις καλοῖς ἐπιδίδονται· τάχα δ' αὐτὰ τὰ 1113
ἔργα ὁ τέλειος μισθὸς ἦν. Ζαβουλὼν δὲ φωτός, ἐ- P.
πειδὴ ῥύσις νυκτερίας ὀνομάζεται· ῥεούσης δὲ καὶ ἀπεκρεούσης νυκτὸς, ἐξ ἀνάγκης φῶς ἀνίσχει. Διαιρέσεως δὲ καὶ τομῆς πραγμάτων Δάν. Ἐπιθέσεως καὶ ἀντεπιθέσεως πειρατικῆς Γάδ. Ἀσὴρ δὲ τοῦ φυσικοῦ πλούτου· μακαρισμὸς γὰρ ἑρμηνεύεται, ἐπειδὴ ὁ κύριος κτῆμα νενόμισται πλοῦτος. Εἰρήνης δὲ Νεφθαλείμ, διανοίγεται γὰρ καὶ εὐρύνεται πάντα εἰρήνῃ, ὡς συγκλείεται πολέμῳ· τὸ δὲ ὄνομα μεταληφθὲν πλατυσμὸς ἢ διανεῳγμένον ἐστί. Βενιαμὶν τοῦ νέου καὶ γέροντος χρόνου, λέγεται γὰρ ἑρμηνευθεὶς υἱὸς ἡμερῶν εἶναι· ἡμέραις δὲ καὶ νυξὶν ὁ νέος ὁμοῦ καὶ γέρων αἰὼν ἀναμετρεῖται. Ἐπιδράττεται γοῦν ἕκαστος τῶν οἰκείων, καὶ ἐπιδραξάμενος τὰ ἴδια πάντα συνδεῖ. Ὁ μὲν εὐφυής, εὐθιξίας, ἐπιμονῆς, μνήμης, ἐν οἷς ἡ εὐφυΐα. Ὁ δὲ εὐμαθής,

ἀκροάσεως, ἡσυχίας, προσοχῆς. Ὁ δὲ ἐγχε
θαῤῥαλεότητος, παρακεκινδυνευμένης εὐτολμί
δ' εὐχάριστος, ἐπαίνων, ἐγκωμίων, ὕμνων,
μονισμῶν, κατά τε τὸ λέγειν καὶ τὸ ᾄδειν. Ὁ
σθῶν ἐφιέμενος, ἀόκνου συνεχείας, τλητικ
καρτερίας, καὶ ἐπιμελείας, σὺν εὐκαταφρο
ταχύτητι. Ὁ δὲ φῶς ἀντὶ σκότους μεταδιώ
γρηγόρσεως, ὀξυωπίας. Ὁ δὲ τομῆς καὶ διαι
πραγμάτων ζηλωτὴς, λόγων ἠκονημένων,
ἐφ' ὁμοίων ὡς τῶν αὐτῶν ἀπατᾶσθαι, τοῦ μ
χάριν, τοῦ ἀδεκάστου. Ὁ δὲ πειρατικώτερ
δρεύων τοὺς ἀντιλοχοῦντας, ἀπάτης, φενα
γοητείας, σοφισμάτων, προςποιήσεως, ὑποκ
ἅπερ ἐξ ἑαυτῶν ψεκτὰ ὄντα, κατ' ἐχθρῶν γ
ἐπαινεῖται. Ὁ δὲ πλουτεῖν τὸν φύσεως πλοῦτ
τηδεύων, ἐγκρατείας, ὀλιγοδείας. Ὁ δὲ εἰρήνη
εὐνομίας, εὐδοκίας, ἀτυφίας, ἰσότητος.

§. 6. Ἐκ τούτων τὰ τῶν ὁμοπατρίων ἀ
δράγματα καταδεῖται, τοῦ δὲ, τοῦ ὁμογαστρ
ἡμερῶν καὶ χρόνου, τῶν οὐδενὸς αἰτίων ὡς
των αἰτίων. Αὐτὸς δὲ ἐνυπνιαστὴς καὶ ὀ
λός — ἦν γὰρ ἀμφότερα — τῆς κενῆς δόξης
γίστου καὶ λαμπροτάτου, βιωφελεστάτου
ἀνδράττεται. Διὸ πρῶτον μὲν ἀπ' ὀνειράτων
καὶ φίλος τῷ βασιλεῖ τῆς σωματικῆς χώρας
ται, οὐκ ἀπὸ πραγμάτων τηλαυγῶν ἐνεργείας
πρὸς ἐπίδειξιν ἡμέρας δεῖται. Εἶτ' ἐπίσκοπ
δεμὼν Αἰγύπτου πάσης ἀνακηρύττεται, *) τ
μαῖς τοῦ βασιλέως οἰόμενος δευτερεῖα,
καὶ ἀτιμίας ἀφανέστερα καὶ καταγελαστότερ
φρονήσει γράφεται δικαζούσῃ. Εἶτα "κλοιὸ
σοῦν," ἀγχόνην ἐπιφανῆ, κύκλον καὶ τροχὸ
ἀτελευτήτου, περιτίθεται — οὐκ ἀκολούθω

---

*) Gen. 41, 42.

ἧς ἐν βίῳ, καὶ τὸν εἱρμὸν τῶν τῆς φύσεως πραγμάτων, ὡς ἡ Θάμαρ· οὐ γὰρ κλοιὸς, ἀλλ' ὁρμίσκος ῆς ὁ κόσμος —, καὶ δακτύλιον μέντοι βασιλικὸν ὸν, πίστιν ἄπιστον, ἐναντιούμενον τῷ δοθέντι αὐτῆς Θάμαρ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ ὁρῶντος, Ἰσραὴλ, Ἰούδα. Δίδωσι γὰρ ὁ θεὸς τῇ ψυχῇ σφραγῖδα πάγκαλον δῶρον· διδάσκων ὅτι ἀσχημάτιστον τὴν τῶν πάντων οὐσίαν ἐσχημάτισε, καὶ ἀτύπωτον ἐτύπωσε, καὶ ἄποιον ἐμόρφωσε, καὶ τελειώσας ὅλον ἐσφράγισε κόσμον εἰκόνι καὶ ἰδέᾳ, τῷ ἑαυτοῦ λόγῳ. Ἀλλ' ἐκεῖνός τε καὶ ἐπὶ τὸ δευτερεῖον ἄνεισιν ἅρμα, ὑποτυφούμενος ὑπ' αἰώρας φρενῶν καὶ τοῦ φυσήματος. Καὶ σιταρχεῖ, τῷ σώματι θησαυροφυλακῶν, καὶ πανταχόθεν αὐτῷ πορίζων τὰς τροφάς· ἐπιτειχισμὸς δὲ κατὰ τῆς ψυχῆς βαρὺς οὗτός ἐστι. Τῇ δὲ προαιρέσει καὶ ζηλώσει τοῦ βίου μαρτυρεῖ δὴ τὸ ὄνομα οὐχ ἥκιστα· πρόσθεσις γὰρ Ἰωσὴφ ἑρμηνεύεται. Κενὴ δὲ δόξα προςτίθησιν ἀεὶ γνησίῳ μὲν τὸ νόθον, οἰκείῳ δὲ τὸ ἀλλότριον, ἀληθείᾳ δὲ τὸ ψεῦδος, αὐτάρκει δὲ τὸ πλεονάζον, ζωῇ δὲ τρυφὴν, βίῳ δὲ τῦφον.

§. 7. Τί δ' ἐστὶν ὃ βούλομαι δηλοῦν, σκόπει. Σιτίοις καὶ ποτοῖς τρεφόμεθα, καὶ ἂν ᾖ εὐτελεστάτη μᾶζα καὶ ὕδωρ ναματιαῖον. Ἔτι οὖν ἡ κενὴ δόξα προςεπέθηκεν ἀμήτων καὶ μελιπήκτων πεμμάτων γένη μυρία, καὶ οἴνων ἀμυθήτων πολυέργους καὶ παμποικίλους κράσεις, πρὸς ἀπόλαυσιν ἡδονῆς μᾶλλον ἢ πρὸς μετουσίαν τροφῆς παρηρτυμένας. Πάλιν ἡδύσματα πρὸς ἐδωδὴν ἀναγκαῖα γήτεια,*) καὶ λάχανα, καὶ πολλὰ τῶν ἀκροδρύων, καὶ τυρὸς, καὶ εἴ τι ἄλλο ὁμοιότροπον· εἰ δὲ θέλεις ἐπὶ σαρκοβόρων ἀνθρώπων, ἰχθῦς ἔτι καὶ κρέας πρὸς τούτοις γράφομεν. Ἆρ' οὖν οὐκ αὔταρκες ἦν ἀπανθρακίσαντας καὶ αὐ-

*) Num. 11, 4. 5.

τοσχεδίως ὀπτήσαντας πυρὶ, τρόπον ἡρωϊκῶν ἐνί[ων] ἀνδρῶν, προςφέρεσθαι; Ἀλλ' οὐκ ἐπὶ ταῦτα ὁ γαστρίμαργος μόνον ὁρμᾷ, σύμμαχον δὲ τὴν κενὴν δόξαν λαβὼν, καὶ τὸ ἐν αὐτῷ λίχνον πάθος ἐγεί[ρας], ὀψαρτύτας καὶ τραπεζοποιοὺς, εὐδοκίμους τὴν τέχνην, ἀναζητεῖ καὶ περιβλέπεται. Οἱ δὲ τὰ κα[...] τῆς ταλαίνης γαστρὸς ἐκ πολλῶν χρόνων ἀνευρ[όντες] δελέατα ἀνακινήσαντες, καὶ χυλῶν ἰδιότητας συ[...]σαντές τε καὶ διαθέντες ἐν κόσμῳ, προςσαίνουσι κα[ὶ] τιθασσεύουσι γλῶτταν. Εἶτ' εὐθὺς ἀγκιστρεύοντ[ες] τῶν αἰσθήσεων τὴν ἐπιβάθραν, γεῦσιν, δι' ἧς ἀπ' [...] ἐλευθέρου δοῦλος ὁ δειπνοθήρας οὐκ εἰς μακρὰν ἀν[ε]φάνη. Τίς γε μὴν οὐκ οἶδεν, ὅτι ἀμπεχόνη πρ[ὸς]
666 τὰς ἀπὸ κρυμοῦ καὶ θάλπους ἐγγινομένας βλά[βας]
M. τῷ σώματι κατεσκευάσθη τὸ πρῶτον; Ἀλεξάν[ημα] μὲν, ὡς οἱ ποιηταί πού φασι, χειμῶνι ***. Τίς οὖν τὰς πολυτελεῖς ἁλουργίδας, τίς τὰ διαφανῆ καὶ λε[πτὰ] θέριστρα, τίς τὰς ἀραχνοϋφεῖς ἀμπεχόνας, τίς τ[ὰ] ἐπηνθισμένα ἢ βαφαῖς ἢ πλοκαῖς διὰ τῶν ῥάπτειν [καὶ] ὑφαίνειν ποικίλα ἐπισταμένων, καὶ τὴν ἐν ζωγραφ[ίᾳ] μίμησιν παρευημερούντων δαιδαλεύεται; Τίς; Οὐχ [ἡ] κενὴ δόξα;

§. 8. Ἀλλὰ μὴν καὶ οἰκίας διὰ τὰς αὐτὰς ἐδέη[σ]σεν ἡμῖν αἰτίας, καὶ ὅπως μὴ πρὸς θηρίων ἢ θηριωδεστάτων τὰς φύσεις ἀνθρώπων ἐπιτρεχόντων βλαπτώμεθα. Τί οὖν τὰ μὲν ἐδάφη καὶ τοὺς τοίχους πολυτελέσι λίθοις διακοσμοῦμεν; Τί δὲ Ἀσίαν καὶ Λιβύην καὶ πᾶσαν Εὐρώπην καὶ τὰς νήσους ἐπερχόμεθα, κίονας ἀριστίνδην ἐπιλελεγμένους καὶ ἐπιστυλίδας ἐρευνῶντες; Τί δὲ περὶ Δωρίους καὶ Ἰωνικὰς καὶ Κορινθιακὰς γλυφὰς, καὶ ὅσα οἱ ἐντρυφῶντες ζῶσι νόμοις προςεξεῦρον, σπουδάζομέν τε καὶ φιλοτιμούμεθα, κοινόκρανα κοσμοῦντες; Τί δὲ χρυσορόφους ἀνδρῶνας καὶ γυναικωνίτιδας κατασκευάζομεν; Ἆρ' οὐ διὰ τὴν κενὴν δόξαν; Καὶ μὴν πρός τε ὕπνον μαλακὸν μὲν ἔδαφος αὔταρκες ἦν — ἐπεὶ καὶ μέχρι νῦν τοὺς Γυμνο-

στρωτὰς παρ' Ἰνδοῖς χαμευνεῖν ἐκ παλαιῶν ἐθῶν κατέλεγες —, εἰ δὲ μή, στιβὰς γοῦν ἐκ λίθων λογάδων ξύλων εὐτελῶν πεποιημένη κλίνη. Ἀλλὰ γὰρ ἐλεφαντόποδες τὰ ἐνήλατα, καὶ κλιντῆρας ὀστράκοις πολυτελέσι καὶ ποικίλαις χελώναις ἐνδεδεμέναις, μετὰ πολλῶν πόνων καὶ δαπανημάτων ἐν πολλῷ χρόνῳ κατασκευάζουσι. Τινὲς δὲ ὁλοάργυροι καὶ ὁλόχρυσοι καὶ λιθοκόλλητοι στρωμναὶ, ἀνθηροποικίλοις καὶ χρυσοπάστοις ἔργοις, ὡς πρὸς ἐπίδειξιν καὶ πομπὴν, οὐ τὴν ἐφ' ἡμέραν χρῆσιν διακεκοσμημέναι, ὧν δημιουρ- 1116
γὸς ἡ κενὴ δόξα. Τί δὲ τοῦ ἀπὸ τῆς ἐλαίας ἐκθλιβομένου καρποῦ πλέον ἔδει ζητεῖν πρὸς ἀλείμματα; P.
καὶ γὰρ λεαίνει, καὶ κάματον σώματος λύει, καὶ εὐσαρκίαν ἐμποιεῖ· καὶ ἂν εἴ τι κεχαλασμένον εἴη, σφίγγει πυκνότητι, καὶ οὐδενὸς ἧττον ἑτέρου ῥώμην καὶ εὐτονίαν ἐντίθησιν. Ἀλλὰ γὰρ ἀπετειχίσθη τοῖς ἀλειφομένοις τὰ ἡδέα τῆς κενῆς δόξης ἀλείμματα, εἰς ἃ οἱ μυρεψοὶ πονοῦσι καὶ χῶραι μεγάλαι συντελοῦσι, Συρία, Βαβυλὼν, Ἰνδοὶ, Σκύθαι, παρ' οἷς αἱ τῶν ἀρωμάτων γενέσεις εἰσί.

§. 9. Πρός γε μὴν τὸ πίνειν, τίνος ἔδει μᾶλλον, τοῦ φύσεως ἐκπώματος ἀκρότητι τέχνης εἰργασμένου; Τὸ δὲ ἔκπωμα αἱ ἡμέτεραι χεῖρές εἰσιν, ας εἰς ταὐτό τις συναγαγὼν καὶ κοιλάνας, εὖ μάλα τῷ στόματι προςθεὶς, ἐπιχέοντος ἑτέρου τὸ ποτὸν, οὐ μόνον ἄκος τε δίψης, ἀλλὰ καὶ ἄλεκτον ἡδονὴν κτᾶται. Εἰ δὲ ἔδει πάντως ἑτέρου, τὸ γεωργικὸν κισσύβιον οὐχ ἱκανὸν ἦν, ἀλλὰ ἄλλων ἐπιφανῶν τεχνιτῶν ἔργα ἀναζητεῖν ἔδει; Τί δὲ ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν κυλίκων ἀφθόνων πλῆθος κατασκευάζεσθαι, εἰ μὴ διὰ τὸν φρυαττόμενον μεγάλα τῦφον, καὶ τὴν ἐπ' αἰώρας φορουμένην κενὴν δόξαν; Ὅταν καὶ στεφανῶσί τινες, ἀξιοῦσι μὴ δάφνης, μηδὲ κίττου, μὴ ἴων, ἢ κρίνων, ἢ ῥόδου, ἢ θαλλοῦ συνόλως, ἢ τινος ἄνθους εὐώδει στεφάνῳ, παρελθόντες τὰ θεοῦ δῶρα, διὰ τῶν ἐτησίων ὡρῶν ἀναδίδωσι· χρυσοῦς δὲ ὑπὲρ

κεφαλῆς, βαρύτατον ἄχθος, αἰωροῦσιν, ἐν ἀγο
μέσῃ καὶ πληθούσῃ χωρὶς αἰδοῦς. Οὓς τί νομιστ
ἢ ὅτι κενῆς δόξης εἰσὶ δοῦλοι, φάσκοντες οὐκ ἐλ
θεροι μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων ἡγεμόνε
ναι; Ἐπιλείψει με ἡ ἡμέρα, τὰς διαφορὰς τοῦ
θρωπείου βίου διεξιόντα. Καί τοι τί δεῖ μακ
ρεῖν; Τίς γὰρ αὐτῶν ἀνήκοός ἐστι, τίς δὲ οὐ
τής; Τίς μὲν οὖν οὐ τρίβων καὶ ἐθάς; Ὥστε
κάλως προςθήκην τὸν ἀτυφίας μὲν ἐχθρὸν,
φου δὲ ἑταῖρον ὠνόμασεν ὁ ἱερὸς λόγος. Καθ
περ γὰρ τοῖς δένδρεσιν ἐπιφύονται βλάσται παρ
σαί, μεγάλαι τῶν γνησίων λῶβαι, ἃς καθαίρ
σι καὶ ἀποτέμνουσι προνοίᾳ τῶν ἀναγκαίων
γεωργοῦντες· οὕτω τῷ ἀληθεῖ καὶ ἀτύφῳ β
παρανέβλαψεν ὁ κατεψευσμένος καὶ τετυφωμέν
οὗ μέχρι ταύτης τῆς ἡμέρας οὐδεὶς εὕρηται γε
γὸς, ὃς τὴν βλαβερὰν ἐπίφυσιν· αὐταῖς ῥίζαις ἀ
κοψε. Τοιγαροῦν εἰδότες οἱ φρονήσεως ἀσκητ
τὸ κατάπλειστον τοῦτ᾽ αἰσθήσει πρῶτον, διανο
μεταδιώκοντες, ἄντικρυς ἐκβοῶσι, "Θηρίον πονη-
ρὸν ἥρπασε καὶ κατέφαγεν Ἰωσήφ." *) Ἀλλ᾽
θηρίον ἐξηγριωμένον ὤν, ὁ πολυπλοκώτατος τῶ
πεφυρμένων ἀνθρώπων τύφῳ βλαστηθεὶς βίος,
πλεονεξία καὶ πανουργία, σοφαὶ δημιουργοὶ, τοὺ
προςιόντας ἅπαντας εὐωχεῖται; Τοιγάρτοι καὶ ἐ
ζῶσιν αὐτοῖς, ὡς νεκροῖς, προςτεθήσεται πένθος
ἀξίαν ὀλοφύρσεως καὶ θρήνων καρπουμένοις ζωήν
ἐπεὶ καὶ Ἰακὼβ τὸν Ἰωσὴφ ἔτι ζῶντα πενθεῖ
Ἀλλ᾽ οὐ Μωϋσῆς ἐάσει τοὺς περὶ Ναδὰβ ἱεροὺς λό
γους πενθεῖσθαι· **) οὐ γὰρ ὑπ᾽ ἀγρίου πονηρ
θηρὸς ἁρπασθέντες, ἀλλ᾽ ὑπὸ ῥιπῆς ἀσβέστου κ
ἀθανάτου φέγγους ἀνελήφθησαν. Ὅτι τὴν ἔνθε
μον καὶ διάπυρον καὶ σαρκῶν ἀναλωτικὴν καὶ ὀξ

---

*) Gen. 37, 33. — **) Lev. 10, 6.

ν πρὸς τὴν εὐσέβειαν σπουδὴν, ἡ γενέσεως
ἐν ἀλλοτρία, θεοῦ δὲ οἰκεία, τὸν μὲν δὴ
ποδῶν ἀνελόντες, εὐαγῶς καθιέρωσαν· οὐ
αθμῶν ἐπὶ τὸν βωμὸν ἐλθόντες, ἀπείρηται
ν, ἀλλὰ δεξιῷ πνεύματι ἀπουρίσαντες, καὶ
οὐρανοῦ περιόδων παραπεμφθέντες, θυσίας
ν καὶ ὁλοκάρπου τρόπον εἰς αἰθερίους αὐ-
λισθέντες.

). Ἀποκοπτέον οὖν, ὦ ψυχὴ πειθαρχοῦσα
ακοντι, τὴν σεαυτῆς χεῖρα καὶ δύναμιν,
ἅψηται τῶν γεννητικῶν, ἡ γενέσεως, ἡ ἀν-
ν σπουδασμάτων ἐπιλαμβάνεσθαι. Πολλάκις
*** „προςαψαμένην τῶν διδύμων χεῖρα
ν," *) πρῶτον μὲν, ὅτι ἐδεξιώσατο τὴν
ν ἱερὴν ἡδονὴν, δεύτερον δὲ, ὅτι παρ' ἡμᾶς
εν ἐνόμισεν, ἀθ' ὅτι τὸ γεννωμένῳ τὴν τοῦ
ς ἐνέθηκε δύναμιν. Οὐχ ὁρᾷς, ὅτι ὁ γήϊνος
Ἀδὰμ, ὅταν ἅψηται τοῦ διδύμου ξύλου,
δυάδα τιμήσας πρὸ μονάδος, καὶ τὰ γενόμε-
τοῦ πεποιηκότος ἐκθαυμάσαι; Ἀλλὰ σύ γε
καπνοῦ καὶ κύματος ἐκτὸς βαῖνε· καὶ τὰς κα-
τους τοῦ θνητοῦ βίου σπουδὰς, ὡς τὴν φοβε-
νην χάρυβδιν ἀποδίδρασκε, καὶ μηδὲ ἄκρῳ τὸ
ω, ποτὲ τῷ δακτύλῳ ψαύσῃς. Ἐπειδὰν δὲ
αῖς ἐπαποδύσῃ λειτουργίαις, ὅλην τὴν χεῖρα
χμιν εὐρύνασα, εὖ μάλα τῶν παιδείας καὶ
θεωρημάτων ἐπιδράξαι. Καὶ γὰρ πρόςταξίς
αὕτη, „Ἐὰν ψυχὴ προςφέρῃ δῶρον ἢ θυ-
εμίδαλις ἔσται τὸ δῶρον." Εἶτ' ἐπιφέρει,
ραξάμενος πλήρη τὴν δράκα ἀπὸ τῆς σεμι-
σὺν τῷ ἐλαίῳ, καὶ παντὶ τῷ λιβάνῳ, ἐπιτί-
ὸ μνημόσυνον ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον." **)
παγκάλως ψυχὴν εἶπεν ἀσώματον τὴν 1118
P.

--

ιι. 25, 12. — **) Lev. 2, 1 sq.

μέλλουσαν ἱερουργίαν, ἀλλ' οὐ τὸν δίδυμον ἐκ θνη-
τοῦ καὶ ἀθανάτου συνεστῶτα ὄγκον; Τὸ γὰρ εὐχό-
μενον, τὸ εὐχάριστον, τὸ θυσίας ἀμώμους ἀληθῶς
ἀνάγον, ἓν μόνον ἦν ἄρα, ἡ ψυχή. Τίς οὖν ἡ ψυ-
χῆς ἀσωμάτου θυσία; Τίς ἡ σεμίδαλις, ἐκκεκαθαρ-
μένης ταῖς παιδείας ὑποθήκαις γνώμης σύμβολον,
τροφὴν ἄνοσον καὶ ζωὴν ἀνυπαίτιον ποιεῖν ἱκανῆς;
Ἀφ' ἧς δραξάμενος ὁ ἱερεὺς ὅλῃ τῇ δρακί, τὸ δ'
ἐστι, πάσαις ταῖς διανοίας λαβαῖς, πλήρη τὴν ὅλην
ψυχὴν εἰλικρινεστάτων καὶ καθαρωτάτων δογμάτων
γενομένην, αὐτήν, ὡς ἱερεῖον τὸ κάλλιστον, ἀνάγειν
προστέτακται, πίονα καὶ λιπῶσαν, θείῳ φωτὶ χαί-
ρουσαν, καὶ ταῖς ἀπὸ δικαιοσύνης καὶ τῶν ἄλλων
ἀρετῶν ἀναδιδομέναις καταπνεομένην αὔραις, ὡς
εὐωδέστατον καὶ προσηνέστατον ἀεὶ καρποῦσθαι
669 βίον. Τὸ γὰρ ἔλαιον καὶ ὁ λιβανωτός, ὧν ἐπι-
M δράττεται σὺν τοῖς λευκοπύροις ὁ ἱερεύς, ταῦτα αἰ-
νίττεται.

§. 11. Διὰ τοῦτο καὶ Μωϋσῆς ἐξαίρετον ἑορτὴν ἀνέθηκε τῷ δράγματι· πλὴν οὐ παντί, ἀλλὰ τῷ ἀπὸ τῆς ἱερᾶς γῆς. "Ὅταν γάρ," φησίν, "εἰσέλθητε εἰς τὴν γῆν, ἣν ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν, καὶ θερίζητε τὸν θερισμὸν αὐτῆς, οἴσετε δράγματα ἀπαρχὴν τοῦ θερισμοῦ ὑμῶν πρὸς τὸν ἱερέα." *) Τὸ δέ ἐστιν· ὅταν εἰσέλθῃς, ὦ διάνοια, εἰς τὴν ἀρετῆς χώραν, ἣν ἐμπρεπὲς μόνῳ δωρεῖσθαι θεῷ, τὴν εὔβοτον, τὴν εὔγειον, τὴν καρποφόρον, εἶτα οἰκεῖα εἴγε σπείρασα ἀγαθὰ θερίζῃς αὐξηθέντα ὑπὸ τοῦ τελεσφόρου· μὴ πρότερον οἴκαδε συγκομίσῃς, τουτέστι, μὴ ἀναθῇς μηδ' ἐπιγράψῃς σεαυτῇ τὴν τῶν περιγινομένων αἰτίαν, ἢ ἀπάρξασθαι τῷ πλουτάρχῳ καὶ τὰ πλουτιστήρια ἔργα ἐπιτηδεύειν ἀναπεῖθοντι. Καὶ λέγεται, "τὴν ἀπαρχὴν τοῦ θερισμοῦ ὑμῶν αὐτῶν," ἀλλ' οὐχὶ τῆς

---

*) Gen. 23, 10.

προςφέρειν," ἵνα ἀμῶμεν καὶ θερίζωμεν ἑαυ-
:ἀνθ' ὅσα καλὰ καὶ τρόφιμα καὶ σπουδαῖα
ἰατα καθιεροῦντες.

. Ἀλλ' ὅ γε τῶν ἐνυπνίων μύστης ὁμοῦ καὶ
υγὸς θαρσεῖ λέγειν, ὅτι ἀνέστη τὸ αὐτοῦ
καὶ ὠρθώθη. Τῷ γὰρ ὄντι, καθάπερ οἱ
τῶν ἵππων τὸν αὐχένα μετέωρον ἐξάραντες,
ιασῶνται τῆς κενῆς δόξης εἰσὶν, ἐπάνω πάν-
υτοὺς ἱδρύουσι, πόλεων, νόμων, ἐθῶν πά-
τῶν παρ' ἑκάστοις πραγμάτων. Εἶτα ἀπὸ
γίας ἐπὶ δημαρχίαν βαδίζοντες, καὶ τὰ μὲν
ησίον καταβάλλοντες, τὰ δ' οἰκεῖα διανα-
καὶ παγίως ὀρθοῦντες, ὅσα ἐλεύθερα καὶ
:α φύσει φρονήματα, καὶ ταῦθ' ὑπάγεσθαι 1119
νται. Διὸ προςτίθησι, "Περιστραφέντα δὲ P
γματα ὑμῶν προςεκύνησαν τὸ ἐμὸν δρά-
) Τέθηπε γὰρ ὁ μὲν αἰδοῦς ἐραστὴς τὸν
ἰχενα, ὁ δὲ εὐλαβὴς τὸν αὐθάδη, ὁ δὲ ὁσιό-
μῶν, τὸ ἑαυτῷ τε καὶ ἄλλοις ἀνόσιον. Καὶ
εἰκότως. Ἅτε γὰρ θεωρὸς ὢν οὐ μόνον
ἰρωπείου βίου, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν κόσμῳ συμ-
ὁ ἀστεῖος, οἶδεν ὅσον εἴωθε πνεῖν ἀνάγκη,
ιαιρὸς, βία, δυναστεία, καὶ ὅσας ὑποθέσεις
ιας εὐπραγίας ἀπνευστὶ δραμούσας ἄχρις οὐ-
κατέσεισαν καὶ κατέῤῥαξαν. Ὥςτε ἀναγκαίως
ιν ἐπασπιδήσεται, τοῦ μηδὲν ἐξ ἐπιδρομῆς
παθεῖν συγγενὲς φιλακτήριον· ὃ γάρ, οἶμαι,

ἅττ᾽ ἂν ἐθελήσῃ μικρὰ καὶ μείζω διατιθέναι. γαροῦν στιζόμενοι, καὶ μαστιγούμενοι, καὶ ἀ ριαζόμενοι, καὶ ὅσα πρὸ τοῦ θανάτου χαλεπ τα ὠμῶς καὶ ἀνηλεῶς ἀθρόα ὑπομένοντες, ἀπ τες ἐπὶ πᾶσι θνήσκουσι.

§. 13. Ταῦτ᾽ ἐπὶ τῆς ἀκαίρου παῤῥησ ἐπίχειρα, οὐ παῤῥησίας παρά γε εὖ φρονοῦσι κ ἀλλ᾽ εὐηθείας καὶ φρενοβλαβείας καὶ μελα ἀνιάτου γέμοντα. Τί λέγεις; Χειμῶνα τ ἀκμάζοντα, καὶ βαρὺ πνεῦμα ἐναντίον, καὶ λ καταιγίζουσαν, καὶ κυματούμενον πέλαγος, ζεσθαι δέον, ἐξορμίζεται καὶ ἐξανάγεται; Τίς βερνήτης ἢ ναύκληρος οὕτω ποτὲ ἐμεθύσθη ρώνησεν, ἵνα ὅσων εἶπον κατασκηψάντων, ἐ πλεῖν, ὑπέραντλος ἄνωθεν ἐπεχυθείσης τῆς σης ἡ ναῦς γενομένη, πλωτῆρσιν αὐτοῖς ἐγκ θῇ; Τῷ γὰρ βουλομένῳ πλεῖν ἀκινδύνως, πνεῦμα οὔριόν τε καὶ λεῖον ἀναμένειν ἐξῆν. δέ, ἄρκτον τις ἢ λέοντα μετὰ συρμοῦ θ νας ἐπιόντα πραῧναι καὶ τιθασσεῦσαι δέον, ἐξ νει καὶ ἀνερεθίζει, ὅπως θοίναν καὶ εὐωχία βόροις ἀνηλεεστάτην εὐτρεπίσῃ ἑαυτόν; Εἰ φαλαγγίοις καὶ ἀσπίσι ταῖς Αἰγυπτίαις, κ

θωπείαις καὶ μειλίγμασι χρωμένους, διεκδῦναι. Τοιγάρτοι ὁ σοφὸς Ἀβραὰμ τοὺς υἱοὺς τοῦ Χὲτ — ἑρμηνεύονται δὲ ἐξιστάντες — προςκυνήσει, τῶν καιρῶν τοῦτο δρᾶν ἀναπειθόντων. Οὐ γὰρ τιμῶν γε τοὺς ἐκ φύσεως καὶ γένους καὶ ἐθῶν ἐχθροὺς λογισμοῦ, καὶ τὸ τῆς ψυχῆς νόμισμα, παιδείαν, ἐξιστάντες καὶ κατακερματίζοντες οἰκτρῶς ἀναλίσκουσιν, ἐπὶ τὸ προςκυνεῖν ἦλθεν· ἀλλὰ τὸ παρὸν κράτος αὐτῶν καὶ τὴν δυςάλωτον ἰσχὺν δεδιώς, καὶ φυλαττόμενος ἐρεθίζειν, μέγα καὶ ἐχυρὸν κτῆμα καὶ ἀγώνισμα ἀρετῆς, σοφῶν ψυχῶν ἄριστον ἐνδιαίτημα, τὸ διπλοῦν σπήλαιον, ὃ μαχόμενον μὲν καὶ πολεμοῦντα οὐκ ἦν, ὑπερμαχόμενον δὲ καὶ θεραπεύοντα τῷ λόγῳ κτήσασθαι. Τί δέ, οὐχὶ καὶ ἡμεῖς, ὅταν ἐν ἀγορᾷ διατρίβωμεν, εἰώθαμεν ἐξίστασθαι μὲν τοῖς ἄρχουσιν, ἐξίστασθαι δὲ καὶ τοῖς ὑποζυγίοις; Ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας γνώμης καὶ οὐχὶ τῆς αὐτῆς· τοῖς μὲν γὰρ ἄρχουσιν ἐν τιμῇ, τοῖς δὲ ὑποζυγίοις διὰ φόβον, τοῦ μηδὲν ἀπ' αὐτῶν εἰς ἡμᾶς νεωτερισθῆναι. Καὶ διδόντων μὲν τῶν καιρῶν, ἐπιτιθεμένους τὴν τῶν ἐχθρῶν βίαν καλὸν καταλῦσαι, μὴ ἐπιτρεπόντων δέ, ἀσφαλὲς ἡσυχάσαι· βουλομένοις δὲ τὴν ὠφέλειαν εὑρίσκεσθαι παρ' αὐτῶν ἁρμόττον τιθασσεῦσαι.

§. 14. Διὸ καὶ νῦν ἄξιον ἐπαινεῖν τοὺς μὴ ὑποχωροῦντας τῷ τῆς κενῆς προστάτῃ δόξης, ἀλλὰ ἀνθισταμένους καὶ λέγοντας, "Μὴ βασιλεύων βασιλεύσεις ἐφ' ἡμῖν;" *) Οὔπω γὰρ ἐσχηκότα ὁρῶσιν αὐτόν, οὐχ, ὡς φλόγα, ἡμμένον καὶ λάμποντα ἐν ἀφθόνῳ ὕλῃ νεμόμενον, ἀλλ' ἔτι ὡς σπινθῆρα ἐντυφόμενον, ὀνειρώττοντα δόξαν, οὐκ ἐναργῶς ἤδη μετιόντα. Χρηστὰς γὰρ ἐλπίδας ὑποβάλλουσιν ἑαυτοῖς, ὡςεὶ καὶ 1121
μὴ ἁλῶναι δυνησόμενοι. Παρὸ λέγουσι, "Μὴ ἐφ' P.

*) Gen. 37, 8.

ἡμῖν βασιλεύσεις; Ἴσον τῷ, ζώντων, ὄντων ὄντων, ἐμπνεόντων ἡμῶν, οἴει δυναστεύσειν; νησάντων μὲν γὰρ ἴσως ἐπικρατήσεις, ἐῤῥωμ ἐν ὑπηκόου μοίρᾳ τετάξῃ. Καὶ πέφυκεν οὕτω ἐπειδὰν μὲν γὰρ ἐν διανοίᾳ ὀρθὸς ἰσχύῃ λόγος νὴ καταλύεται δόξα, ῥώννυται δὲ, ἀσθεν Ἕως οὖν ἔτι σώαν ἔχει τὴν ἑαυτῆς δύναμιν καὶ μηδὲν αὐτῆς μέρος ἠκρωτηρίασται, θαῤῥεῖ λειν καὶ τοξεύειν τὸν ἐναντιούμενον τῦφον, κα θεροστομείτω, φάσκουσα· οὔτε βασιλεύσεις κυριεύσεις, οὔτε ἡμῶν, οὔτε ἐφ' ἡμῶν, ἐ Ἀλλὰ σοῦ τὰς ἐπαναστάσεις καὶ τὰς ἐφόδῳ μιᾷ καταδραμούμεθα σὺν τοῖς δορυ καὶ ὑπασπισταῖς φρονήσεως ἐγγόνοις· ἐφ' γεται ὅτι "Προσέθεντο μισεῖν αὐτὸν ἕνεκα ἐνυπνίων αὐτοῦ, καὶ ἕνεκα τῶν ῥημάτων αὐτ Ἀλλ' οὐ ῥήματα μὲν καὶ ἐνύπνια, πανθ' ὅσα ὁ φος ἂν εἰδωλοποιῇ, πράγματα δὲ καὶ σαφεῖς ἐν γειαι, τὰ ὅσα ἐπ' ὀρθὸν βίον καὶ λόγον ἀναφέρετ Καὶ τὰ μὲν μίσους, ἅτε κατεψευσμένα, τὰ δὲ λίας, ἅτε ἀληθείας τῆς ἐπεράστου γέμοντα, ἐπ Μηδεὶς οὖν ἔτι κατηγορεῖν ἐπιτολμάτω τῶν τοσ τὰς ἀρετὰς ἀνδρῶν, ὡς μισανθρώπου καὶ μισαδέλ δεῖγμα ἤθους ἐκφερόντων· ἀλλὰ μαθὼν, ὅτι ἄνθρωπος ὁ νῦν ἐπικρινόμενός ἐστιν, ἀλλὰ ὁ ὤν ἑκάστου τῇ ψυχῇ τρόπος, ὁ δοξομανὴς καὶ φιλό φος· ἀποδεχέσθω τοὺς ἄσπονδον ἔχθραν καὶ μῖ
672 ἀκατάλλακτον πρὸς αὐτὸν ἐῤῥωμένους, καὶ μη
M ποτε τὸν στυγηθέντα πρὸς ἐκείνων στερξάτω· γν ἀκριβῶς, ὅτι οἱ τοιοῦτοι δικασταὶ γνώμης οὐκ ποτε ἐσφάλησαν ὑγιοῦς, ἀλλὰ μαθόντες καὶ παιδ θέντες ἐξ ἀρχῆς τὸν ὄντως βασιλέα, τὸν ριον, προσκυνεῖν τε καὶ τιμᾶν, ἀγανακτοῦ εἴ τις τὴν θεοῦ τιμὴν νοσφίζεται, καὶ τοὺς ο τας αὐτοῦ μετακαλεῖ πρὸς τὴν ἰδίαν θεραπείαν.

15. Διὸ θαῤῥοῦντες ἐροῦσιν, "Μὴ βασιλεύων βασιλεύσεις ἐφ᾽ ἡμῖν"; Ἢ ἀγνοεῖς, ὅτι οὐκ ἐσμὲν ...λευτοι, ἀλλ᾽ ὑπ᾽ ἀθανάτου βασιλέως, τοῦ μόνου ὄν... βασιλευόμεθα; Τί δὲ κυριεύων κυριεύσεις ἡμῶν; Μὴ γὰρ οὐ δεσποζόμεθα, καὶ ἔχομέν τε καὶ ...ξομεν εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον τὸν αὐτὸν κύριον; ᾯ χαί- 1122 ροντες οὕτω γεγήθαμεν, ὡς οὐδεὶς ἕτερος ἐπ᾽ ἐλευ- P. θερίᾳ. Καὶ γάρ ἐστι τὸ δουλεύειν θεῷ πάντων ἄριστον, ὅσα ἐν γενέσει τετίμηται· ** Εὐξαίμην ἂν ... καὶ αὐτὸς δυνηθῆναι τοῖς γνωσθεῖσιν ὑπὸ τού... ...μμεῖναι βεβαίως· ὀπτῆρες γὰρ καὶ κατάσκοποι ...φοροι πραγμάτων, οὐ σωμάτων, εἰσίν, ἀκριβεῖς, ..., πάντα νήφοντες τὸν αἰῶνα, ὡς ὑπὸ μηδενὸς ...ὦν εἰωθότων δελεάζειν ἀπατᾶσθαι. Μεθύω δὲ ... νῦν ἐγώ, καὶ ἀσαφίᾳ πολλῇ κέχρημαι, καὶ βά... καὶ τῶν ποδηγετησόντων, ὥσπερ οἱ τυφλοί, ...μαι. Σκηριπτομένῳ γὰρ ἐγγένοιτ᾽ ἂν ἴσως, μήτε ...σκπταίειν μήτε ὀλισθαίνειν. Εἰ δέ τινες ἀνεξετά... ...ς καὶ ἀπερισκέπτους εἰδότες ἑαυτοὺς οὐ σπου... ...ουσι τοῖς ἐξηγηταῖς, ἃ χρὴ πάντα ἀκριβῶς καὶ ...ισκεμμένως, ἀκολουθεῖν, ἀγνοοῦντες τὴν ὁδὸν ...σταμένοις, ἴστωσαν ὅτι δυσαναπορεύτοις βαρά... ...ροις περιπαρέντες, οὐδ᾽ ἐπιγινόμενοι προελθεῖν ἔτι ...νήσονται. Ἐγὼ δὲ ἐκείνοις, ὅταν μικρὸν ἀνεθῶ ...ς μέθης, οὕτως εἰμὶ ἔνσπονδος, ὡς τὸν αὐτὸν ...θρὸν καὶ φίλον εἶναι νομίζειν. Καὶ νῦν οὐδὲν ...τον τὸν ἐνυπνιαστήν, ὅτι γε καὶ ἐκεῖνοι, προβα... ...ῦμαι καὶ στυγήσω. Καὶ οὐδεὶς εὖ φρονῶν ἐπὶ ...ντῳ μέμψαιτ᾽ ἄν, μετὰ τὰς πλείους γνώμας τε ...ι ψήφους ἀεὶ νικᾶν. Ἐπειδὰν δὲ πρὸς ἀμείνω ...ον μεταβάλῃ, καὶ μηκέτ᾽ ἐνυπνιάζηται, μηδὲ ταῖς ...ναῖς τῶν κενοδόξων φαντασίαις εἰλυσπώμενος κα... ...παθῇ, μηδὲ νύκτα καὶ σκότος καὶ πραγμάτων ...ήλων καὶ ἀτεκμάρτων συντυχίας ὀνειροπολῇ. Πε... ...αναστὰς δὲ ἐκ τοῦ βαθέος ὕπνου, διατελῇ μὲν ...ρηγορώς, ἐνάργειαν δὲ πρὸ ἀσαφείας, καὶ πρὸ

ψευδοῦς ὑπολήψεως ἀλήθειαν, καὶ πρὸ νυκτὸς
ραν, καὶ φῶς πρὸ σκότους ἀποδέχηται, καὶ
μὲν γυναῖκα τοῦ Αἰγυπτίου, σώματος, ἡδονὴν
αὐτὸν εἰςελθεῖν, καὶ τῆς ὁμιλίας αὐτῆς ἀπολα
673 προχαλαῦσαν, ἀποστρέφηται διὰ πόθον ἐγκρα
M. καὶ ζῆλον εὐσεβείας ἄλεκτον· ὧν δὲ ἔδοξεν ἀ
τριωθῆναι συγγενικῶν καὶ πατρῴων ἀγαθῶν μ
ποιῆται, πάλιν τὸ ἐπιβάλλον ἀρετῆς ἑαυτῷ μ
δικαιῶν ἀνακτᾶσθαι. Καὶ ταῖς κατὰ μικρὸν
πων βελτιώσεσιν, ὡς ἐπὶ κορυφῆς τοῦ ἑαυτοῦ
καὶ τέλους ἱδρυθεὶς, ἀναφθέγξηται, ὁ παθῶν
βαῖς ἔμαθεν, ὅτι "τοῦ θεοῦ"*) ἐστιν, ἀλλ' οὐ
ἔτι τῶν εἰς γένεσιν ἡκόντων αἰσθητοῦ τὸ παρ
παν. Οἱ μὲν ἀδελφοὶ καταλλακτηρίους ποιήσ
συμβάσεις, τὸ μῖσος εἰς φιλίαν, καὶ τὸ κακὸν ε
νοιαν μεταβαλόντες. Ἐγὼ δὲ ὁ τούτων ὀπαδὸς —
θεσθαι γὰρ ὡς δεσπόταις οἰκέτης ἔμαθον — ἐπ
οὐκ ἐπιλείψω τῆς μετανοίας ἐκεῖνον. Εἴ γε καὶ Μω
ὁ ἱεροφάντης ἀξιέραστον καὶ ἀξιομνημόνευτον ο
αὐτοῦ τὴν μετάνοιαν, ἐκ φθορᾶς ἀνασώζει διὰ
βόλου τῶν ὀστέων,"**) ἃ κατορωρύχθαι μέχρι
παντὸς οὐκ ᾤετο δεῖν ἐν Αἰγύπτῳ· παγχάλεπον
γούμενος, εἴ τι ἤνθησεν ἡ ψυχὴ καλὸν, τοῦτ' ἐ
μαρανθῆναι, καὶ κατακλυσθὲν ἀφανισθῆναι π
μύραις, ἃς ὁ τῶν παθῶν Αἰγύπτιος ποταμὸς
σῶμα, διὰ πασῶν τῶν αἰσθήσεων ῥέων ἐνδελ
ἐκδίδωσιν.

§. 16. Ἡ μὲν οὖν ἀπὸ τῶν πραγμάτων
νεῖσα ὄψις ἀπὸ γῆς καὶ διάκρισις εἴρηται· τ
ἑτέραν καιρὸς ἤδη σκοπεῖν, καὶ ὡς ὀνειροκριτ
χνῃ διαστέλλεται. "Εἶδεν οὖν," φησὶν, "ἐν
ἕτερον, καὶ διηγήσατο τῷ πατρὶ, καὶ τοῖς ἀδελ
αὐτοῦ, καὶ εἶπεν· ὥςπερ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη

---

*) Exod. 30, 19. **) Gen. 13, 19.

[illegible] ἀστέρες προςεκύνουν με. Καὶ ἐπετίμησεν τῷ ὁ πατὴρ, καὶ εἶπε· τί τὸ ἐνύπνιον ὃ ἐνυπνιά-ς; Ἆρά γε ἐλθόντες ἐλευσόμεθα ἐγὼ καὶ ἡ μήτηρ ν; καὶ οἱ ἀδελφοί σου, προςκυνῆσαι σοὶ ἐπὶ τὴν Ἐζήλωσαν δὲ αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ, ὁ δὲ πατὴρ [illegible] τὸ ῥῆμα." *) Φασὶ τοίνυν οἱ μετεωρολο-, τὸν ζωδιακὸν κύκλον μέγιστον ὄντα τῶν κατ' [illegible], δυοκαίδεκα ζωδίων, ἀφ' ὧν καὶ τὴν ἐπωνυ-ἔσχε, κατηστερίσθαι· ἥλιον δὲ καὶ σελήνην ἀεὶ αὐτὸν εἱλουμένους ἕκαστον διεξέρχεσθαι τῶν [illegible], οὐκ ἰσοτάχους, ἀλλ' ἐν ἀριθμοῖς καὶ χρόνοις [illegible]· τὸν μὲν, ἐν ἡμέραις τριάκοντα, τὴν δὲ, δω-[illegible]μορίῳ τούτων μάλιστα, ὅπερ ἡμερῶν δυεῖν ἡμίσους ἐστίν. Ἔδοξεν οὖν ὁ τὴν θεόπεμπτον [illegible]ασίαν ἰδὼν ὑπ' ἀστέρων ἕνδεκα προςκυνεῖσθαι, [illegible]ατον συντάττων ἑαυτὸν, εἰς τὴν τοῦ ζωδιακοῦ πλήρωσιν κύκλου. Μέμνημαι δὲ καὶ πρότερόν ἀκούσας ἀνδρὸς οὐκ ἀμελῶς οὐδὲ ῥαθύμως τῷ [illegible]ματι προσενεχθέντος, ὅτι "οὐκ ἄνθρωποι μόνοι [illegible]νοῦσιν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀστέρες· καὶ περὶ πρω-[illegible] ἁμιλλώμενοι, δικαιοῦσιν οἱ μείζους ἀεὶ πρὸς ἐλαττόνων δορυφορεῖσθαι." Ταῦτα μὲν οὖν, ς ἂν ἀληθείας ἢ εἰκαιολογίας ἔχῃ, παρετέον τοῖς [illegible]ροθήραις σκοπεῖν. Λέγομεν δὲ ἡμεῖς, ὡς ὅτι [illegible]ουδῆς ἀκρίτου καὶ φιλονεικίας ἀλόγου καὶ κε- 1124 P.
δόξης ἐραστὴς, ἀεὶ φυσώμενος ὑπ' ἀνοίας, οὐ [illegible] ἀνθρώπους ὑπερκύπτειν, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν [illegible] φύσιν ἀξιοῖ. Καὶ νομίζει μὲν ἑαυτοῦ χάριν [illegible]ντα γεγενῆσθαι, ἀναγκαῖον δὲ εἶναι δασμὸν [illegible]τον ὡς βασιλεῖ φέρειν αὐτῷ, γῆν, ὕδωρ, ἀέρα, [illegible]ρόν. Καὶ τοσαύτῃ τῆς εὐηθείας ὑπερβολῇ χρῆ-ὥςτε οὐκ ἰσχύειν λογίσασθαι, ὃ καὶ ἂν παῖς ἄφρων ηθείη, ὅτι τεχνίτης οὐδεὶς ἕνεκα μέρους ποτὲ ὅ-

---

*) Gen. 37, 9.

λον, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ ὅλου μέρος δημιουργεῖ.
δὲ τοῦ παντὸς, ἄνθρωπος· ὥςτε γέγονεν
συμπλήρωμα τοῦ κόσμου δικαίως, ἂν αὐτὸς
συντελῶν ᾖ.

§. 17. Φλυαρίας δ' ἄρα τοσαύτης γέμουσι
ὥςτε ἀγανακτοῦσιν, εἰ μὴ ὁ κόσμος τοῖς βουλ
αὐτῶν ἕποιτο. Διὰ τοῦτο Ξέρξης μὲν ὁ Π
βασιλεὺς, βουλόμενος τοὺς ἐχθροὺς καταπλῆξαι
γαλουργίας ἐπίδειξιν ἐποιεῖτο, καινουργῶν τὴν
Γῆν μὲν γὰρ μετεστοιχείου καὶ θάλατταν, ἀντι
πελάγει μὲν ἤπειρον, ἠπείρῳ δὲ πέλαγος· τὸ
Ἑλλήσποντον ζευγνὺς γεφύραις, ὄρος δὲ τὸν
ῥηγνὺς εἰς βαθεῖς κόλπους, οἳ πληρούμενοι θαλ
ὁ νέος καὶ χειρότμητος εὐθὺς πόντος ἦσαν, τῷ
λαιῷ τῆς φύσεως ἐξαλλοιωθείς. Τὰ δὲ περίγεια
ἐδόκει, θαυματουργήσας, ἀνέβαινε ταῖς τετολ
ναις ἐπινοίαις, συναγάγων ἀσέβειαν ἑαυτῷ κ
οὐρανὸν ὁ δύςτηνος, ὡς τὰ ἀκίνητα κινήσων
τὸν θεῖον στρατὸν καθαιρήσων, καὶ — τὸ λε
νον — ἀφ' ἱερᾶς ἤρχετο. Τὸν γὰρ ἄριστον
ἐκεῖ, τὸν ἡγεμόνα ἡμέρας ἥλιον, ἐτόξευεν·
οὐκ αὐτὸς ἀφανεῖ βέλει φρενοβλαβείας τιτρωσ
νος, οὐ μόνον διὰ τὸ ἀδυνάτων, ἀλλὰ καὶ ἀ
ἀνοσιωτάτων ἔργων ἐρᾶν, ὧν καὶ θάτερον μ
τῷ ἐγχειροῦντι δύςκλεια ἦν. Γερμανῶν δὲ πο
θρωποτάτην μοῖραν — ἀμπωτίζει δὲ παρ' αὐτ
θάλαττα — λόγος ἔχει, κατὰ τὰς ἐκεῖ παλιρ
ἐπιδρομὰς ὠθουμένους μετὰ σπουδῆς, ἐπανατει
νους γυμνὰ τὰ ξίφη, θέοντας, ὡς στῖφος πολ
τὸ κυματούμενον πέλαγος ὑπαντιάζειν· ἄξιον
μὲν, ὅτι ἐναντία ὅπλα δι' ἀθεότητα κατὰ τῶν
λώτων τῆς φύσεως αἱρεῖσθαι τολμῶσι μεγ
χλευάζειν δὲ, ὅτι ἀδυνάτοις ἐγχειροῦσιν, ὡς θη
νομίζοντες, ὡς ζῶον καὶ ὕδωρ κεντεῖσθαι,
σκεσθαι, κτείνεσθαι δύνασθαι· καὶ πάλιν
δεδιέναι, φόβῳ τῶν ἐπιόντων ἀποδιδράσκειν, κ

ψυχῆς πάθη κατά τε ἡδονὰς καὶ ἀλγηδόνας ἀνα-
στῆσαι.

§. 18. Χθὲς δὲ οὐ πρώην ἄνδρα τινὰ οἶδα τῶν
ονικῶν, ὃς τὴν προστασίαν καὶ ἐπιμέλειαν εἶχεν
ύπτου, ἐπειδὴ τὰ πάτρια κινεῖν ἡμῶν διενοήθη,
φερόντως τὸν ἁγιωδέστατον καὶ φρικωδέστατον
τῆς ἑβδόμης ὑπάρχοντα νόμον καταλύειν, καὶ
ρετεῖν ἠνάγκαζεν αὐτῷ, καὶ τὰ ἄλλα ποιεῖν παρὰ
καθεστὸς ἔθος· νομίζων ἀρχὴν ἔσεσθαι καὶ τῆς
τὰ ἄλλα ἐκδιαιτήσεως, καὶ τῆς τῶν ὅλων παρα-
βάσεως, εἰ τὸ ἐπὶ τῇ ἑβδόμῃ πάτριον ἀνελεῖν δυνη-
θείη. Καὶ μήθ' οὓς ἐβιάζετο ὁρῶν εἴκοντας τοῖς
στάγμασι, μήτε τὴν ἄλλην πληθὺν ἠρεμοῦσαν, ἀλλὰ
ρέως καὶ τραχέως φέρουσαν τὸ πρᾶγμα, καὶ ὡς
ἀνδραποδισμῷ καὶ πορθήσει καὶ κατασκαφῇ πα-
τρίδος πενθοῦντάς τε καὶ κατηφοῦντας, ἠξίου λόγῳ
δάσκειν παρανομεῖν, φάσκων, "Εἰ πολεμίων ἔφο-
δος αἰφνίδιον γένοιτο, ἢ κατακλυσμοῦ φορά, τοῦ
ποταμοῦ ταῖς πλημμύραις παραρρήξαντος τὸ χῶμα,
φορὰ πυρός, ἢ κεραυνία φλόξ, ἢ λιμὸς ἢ λοιμός,
σεισμός, ἢ ὅσα ἄλλα κακὰ χειροποίητα καὶ θεή-
λατα· μεθ' ἡσυχίας πάσης οἴκοι διατρίψετε; Ἢ με-
τοῦ συνήθους σχήματος προελεύσεσθε, τὴν μὲν
ιὰν εἴσω χεῖρα συναγαγόντες, τὴν δὲ ἑτέραν ὑπὸ
ἀμπεχόνης παρὰ ταῖς λαγόσι πήξαντες, ἵνα μηδ'
οντές τι τῶν εἰς τὸ σωθῆναι παράσχησθε; Καὶ
θεδεῖσθε ἐν τοῖς συναγωγίοις ὑμῶν, τὸν εἰωθότα
σον ἐγείροντες, καὶ ἀσφαλεῖς τε ἱερὰς βίβλους
αγινώσκοντες, καὶ ἂν εἴ τι μὴ τρανὲς εἴη διαπτύ-
σσοντες, καὶ τῇ πατρίῳ φιλοσοφίᾳ διὰ μακρηγορίας
ευκαιροῦντές τε καὶ ἐνσχολάζοντες; Ἀλλὰ γὰρ ἀπο-
σάμενοι πάντα ταῦτα, πρὸς τὴν ἑαυτῶν καὶ γονέων
τέκνων, καὶ τῶν ἄλλων οἰκειοτάτων καὶ φιλτάτων
μάτων, εἰ δὲ δεῖ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, καὶ κτημάτων
χρημάτων, ὡς μηδὲ ταῦτα ἀφανισθείη, βοήθειαν
δύεσθε; Καὶ μὴν οὗτος αὐτὸς ἐγὼ τὰ λεχθέντα,

ἔφη, πάντα εἰμί· τυφὼς, πόλεμος, κατακλυσμὸς, κεραυνὸς, λιμηρὰ καὶ λοιμώδης νόσος, ὃ τινάττων κυκῶν τὰ παγίως ἑστῶτα σεισμὸς, εἱμαρμένης ἀνάγκης οὐκ ὄνομα, ἀλλ' ἐμφανὴς ἐγγὺς ἑστῶσα δύναμις." Τί οὖν; ἢ ταῦτα λέγοντα ἢ διανοούμενον αὐτὸ μόνον, εἶναι φῶμεν; Ἆρ' οὐκ ἐκτόπιον; ... κεάνιον μὲν οὖν ἢ μετακόσμιόν τι καινὸν κακὸν ... τῷ πάντα μακαρίῳ ὃ πάντα βαρυδαίμων ἑαυτὸν ὁμοιοῦν ἐτόλμησεν. Ὕπερθεν ἔτι ἂν οὗτος ἥλιον
676 σελήνην καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας βλασφημεῖν, ὅπότε
M. τι τῶν ἐλπισθέντων κατὰ τὰς ἐτησίους ὥρας, ἢ συνόλως, ἢ μὴ ῥᾳδίως ἀποβαίνοι· φλογμὸν μὲν ... ρους, κρυμὸν δὲ καὶ χειμῶνος βαρὺν κατασκήψαντος· ἔαρος δὲ καὶ μετοπώρου, τοῦ μὲν πρὸς ἀκαρπίαν ἐστειρωμένου, τοῦ δὲ πρὸς νοσημάτων γενέσεως εὐτοκίᾳ χρωμένου. Πάντα μὲν οὖν ἀνασείων ... ἀχαλίνου στόματος καὶ κατηγόρου γλώττης, ὡς ... τὸν εἰωθότα δασμὸν οὐκ ἐνεγκόντας, τοὺς ἀστέρας αἰτιάσεται, τιμᾶσθαι μονονοὺ καὶ προσκυνεῖσθαι ἀξιῶν καιῶν ὑπὸ τῶν οὐρανίων τὰ ἐπίγεια, καὶ περιττότερον αὐτὸν, ὅσῳ καὶ τῶν ἄλλων, ἄνθρωπος ὢν, ... νηνοχέναι ζώων δοκεῖ.

§. 19. Τοιοῦτοι μὲν οἱ κορυφαῖοι τῆς κενῆς ... μῖν δόξης γράφονται. Τοὺς δὲ χορευτὰς ἐν μέρει καθ' αὐτοὺς ἴδωμεν. Οὗτοι μὲν ἐπιβουλεύουσιν ἀεὶ τοῖς ἀσκηταῖς ἀρετῆς· οὓς ὅταν ἴδωσι σπουδάζοντας τὸν αὐτῶν βίον ἀληθείᾳ ἀδόλῳ φαιδρύνειν, καὶ ὡς πρὸς σεληνιακὸν ἢ τὸ ἀφ' ἡλίου καθαρὸν φέγγος αὐγάζειν, ἀπατῶντες ἢ βιαζόμενοι κωλύουσιν, εἰς τὸν ἀσεβῶν ἀνήλιον χῶρον εἰσελαύνοντες, ὃν ἐπέχουσι νὺξ βαθεῖα, σκότος ἀτελεύτητον, καὶ εἰδώλων καὶ φασμάτων καὶ ὀνειράτων ἔθνη μυρία, καὶ ἐκεῖ καταδύσαντες, προσκυνεῖν ὡς δεσπότας ἀναγκάζουσι. Τὸν μὲν γὰρ φρονήσεως ἀσκητὴν ὑπολαμβάνομεν ἥλιον, ἐπειδήπερ ὃ μὲν τοῖς σώμασιν, ὃ δὲ τοῖς κατὰ ψυχὴν πράγμασιν ἐμπαρέχει φῶς· τὴν δὲ παιδείαν,

χρηται, σελήνην, ἐν νυκτὶ γὰρ ἡ ἑκατέρας εἰλι-
κρινεστάτη καὶ ὠφελιμωτάτη χρῆσίς ἐστιν· ἀδελφοὺς
, τοὺς παιδείας καὶ ἀσκητικῆς ψυχῆς ἂν ἐγγόνους
ους λόγους, οὓς πάντας ὀρθὴν ἀτραπὸν εὐθύ-
τοῦ βίου, παλαίσμασι πολυτρόποις καὶ πο-
ένοις αὐχενίζοντες, ἐκτραχηλίζειν καὶ καταρ-
ὑποσκελίζοντες, οἱ μηδὲν ὑγιὲς μήτε λέγειν
φρονεῖν ἐγνωκότες, ἀξιοῦσι. Διὸ καὶ ἐπιτιμᾷ
τοιούτῳ ἀτιθάσσῳ ὁ πατὴρ, οὐκ Ἰακὼβ, ἀλλ᾽
τούτου πρεσβύτερος ὀρθὸς λόγος, φάσκων, "Τί
ἐνύπνιον τοῦτο ἐνυπνιάσθης;" *) * ἀλλ᾽ οὐκ 1127
ιον εἶδες. Ἢ ὑπέλαβες, ὅτι τὰ φύσει ἐλεύθερα P.
είων ἀνάγκη δοῦλα ἔσται, καὶ ὑπήκοα τὰ
ντα; Καὶ, τὸ ἔτι παραδοξότερον, οὐκ ἄλλων
σι, ἀλλὰ τῶν ἀρχομένων; Οὐδ᾽ ἑτέρων δοῦλα,
τῶν δουλευόντων; Εἰ μὴ ἄρα κρατεῖν θεοῦ
μόνου πάντα δυνατοῦ, ᾧ καὶ τὰ ἀκίνητα κι-
καὶ τὰ φορούμενα θέμις ἱδρύσασθαι, μετα-
τῶν καθεστώτων γένοιτο πρὸς τὰ ἐναντία.
τίνα ἕξει λόγον τὸ ὀργίζεσθαι καὶ ἐπιτιμᾶν
τὴν καθ᾽ ὕπνον φαντασίαν ἰδόντι; Μὴ γὰρ ἑ-
ν εἶδον αὐτὴν, ἐρεῖ, τί μοι τὰ τῶν ἐκ προνοίας
κηκότων ἐπάγεις ἐγκλήματα; Τὸ προσπεσὸν ἔξω-
ν καὶ πλῆξάν μου τὴν διάνοιαν αἰφνίδιον ἄκου-
ς, διηγησάμην. Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἔστι περὶ ὀνείρα-
ς ὁ παρὼν λόγος, ἀλλὰ περὶ πραγμάτων ἐοικότων
υπνίοις· ἃ τοῖς μὴ λίαν κεκαθαρμένοις μεγάλα
αὶ λαμπρὰ καὶ περιμάχητα εἶναι δοκεῖ, μικρὰ ὄν-
α καὶ ἀμυδρὰ καὶ χλεύης ἐπάξια, παρ᾽ ἀδεκάστοις
ηθείας βραβευταῖς.

§. 20. Ἆρ᾽ οὖν, φησὶν, ἐλεύσομαι μὲν ὀρθὸς
γος, ἐγώ; Ἀφίξεται δὲ καὶ ἡ τοῦ φιλομαθοῦς
άσου ψυχὴ μήτηρ ὁμοῦ καὶ τροφὸς, ἀρετῶσα

---

*) Gen. 37, 10.

ἢ τὸν πλαστὸν καὶ φένακα τῦφον ἀντὶ τῆς
καὶ ἀψευδοῦς ἀτυφίας ἐπαινεῖσθαί τε καὶ
σθαι; Παγκάλως δὲ προδιέσταλται τὸ, "δι
πατὴρ τὸ ῥῆμα." Ψυχῆς γὰρ οὐ νεωτέρας
νου καὶ ἐστειρωμένης, ἀλλὰ τῷ ὄντι πρεσβ
γεννᾶν ἐπισταμένης ἔργον ἐστὶ, συζῆν αὐ
μηδενὸς καταφρονεῖν τὸ παράπαν· ἀλλὰ
στον καὶ ἀνίκητον τοῦ θεοῦ κράτος καὶ
καὶ περιαθρεῖν ἐν κύκλῳ, τί ἄρα ἀποβήσ
λος αὐτῇ. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν Μωϋσέω
— ἐλπὶς δὲ παρ' ἡμῖν τοῖς ἀλληγορικοῖ
ται — φασὶν ἀποσκοπεύειν μακρόθεν α
πρὸς τὸ τοῦ βίου δήπου τέλος ἐμβλέπουσ
αἴσιον ἀπαντήσῃ, τοῦ τελεσφόρου καταπεμ
τῷ ἄνωθεν ἀπ' οὐρανοῦ. Πολλοὶ γὰρ
πλωτὰ μεγάλα διαλαβόντες, καὶ μακρὸν
ρίοις πνεύμασιν ἀκίνδυνοι παραπεμφθέν
τοῖς λιμέσιν ἐξαίφνης ἐνανάγησαν, μέλ
προσορμίζεσθαι. Μυρίοι δὲ καὶ βαρεῖς
τεῖς πολέμους ἀνὰ κράτος ἑλόντες, καὶ ἄτ
τελέσαντες, ὡς μηδ' ἐπιφάνειαν ἄκραν

ς περὶ ψυχὴν δυνάμεις ἀντωθοῦσι πρὸς τὰ ἐναν- καὶ ἀντιμεταχλίνουσιν, ἵν' οἷαί τε ὦσι, καὶ ἀνα-κύψαι βιάζονται. Τίς γὰρ εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ βίου κατελθὼν, ἄπτωτος ἔμεινε; Τίς δ' οὐχ ὑποσκελι-σθείς; Εὐδαίμων δὲ, ὁ μὴ πολλάκις. Τίνι δὲ οὐκ ἐφήδρευσεν ἡ τύχη, διαπνεύουσα καὶ συλλεγομένη [illegible]ν, ἵνα συμπλακεῖσα εὐθὺς ἐξαρπάσῃ, πρὶν φθάσαι τὸν ἀντίπαλον κονίσασθαι; Οὐχὶ δή τινας ἴσμεν ἐκ παίδων εἰς γῆρας ἀφιγμένους, οἳ μηδεμιᾶς ᾔσθοντο ταραχῆς, εἴτε δι' εὐμοιρίαν φύσεως, εἴτε τὴν τῶν τρεφόντων καὶ παιδευόντων ἐπιμέλειαν, καὶ δι' ἀμφότερα· βαθείας δὲ εἰρήνης ἀνα-θέντας τῆς ἐν ἑαυτοῖς, ἢ πρὸς ἀλήθειάν ἐστιν ·νη, τῆς κατὰ τὰς πόλεις ἀρχετύπου· καὶ διὰ τοῦτ' εὐδαίμονας νομισθέντας, ὅτι τὸν ἀπὸ τῶν πα-θῶν ἀναῤῥιπιζόμενον ἐμφύλιον πόλεμον, ἀργαλεώ-τατον ὄντα πολέμων, οὐδ' ὄναρ ἐπῄσθοντο· εἶτ' ἐν ταῖς τοῦ βίου ταῖς δυσμαῖς ἐξοκείλαντές τε καὶ ναυαγήσαντες, ἢ περὶ γλῶτταν ἄθυρον, ἢ περὶ γα-στέρα ἄπληστον, ἢ περὶ τὴν τῶν ὑπογαστρίων ἀ-κράτορα λαγνείαν. Οἱ μὲν γὰρ τὸν μειρακιώδη τῶν ἀσώτων, ἄτιμον, ἀποκήρυκτον, αἰσχρὸν βίον ἐζήλωσαν "ἐπὶ γήραος οὐδῷ·" οἱ δὲ τὸν πανοῦρ-γον καὶ συκοφάντην καὶ ῥᾳδιουργὸν, ἀπαρχόμενοι πολυπραγμοσύνης, ὅτε εἰκὸς ἦν ἤδη καὶ παλαιὰν οὖ-σαν καταλῦσαι. Διὸ χρὴ τὸν θεὸν ποτνιᾶσθαι καὶ λιπαρῶς ἱκετεύειν, ὅπως τὸ ἐπίκηρον ἡμῶν γένος μὴ παρέλθῃ, κελεύσῃ δὲ διαιωνίζειν αὐτοῦ τὸν σω-τήριον ἔλεον. Χαλεπὸν γὰρ εἰρήνης ἀκράτου γευ-σαμένους κωλυσθῆναι κορεσθῆναι.

§. 22. Ἀλλὰ φέρε, δίψης κουφότερόν ἐστι κα-κὸν ὁ λιμὸς οὗτος, ἔρωτα καὶ πόθον ἔχων πα- 1129
ρηγοροῦντας. Ὅταν δὲ ἀφ' ἑτέρας πηγῆς, ἧς θο- P.
λερὸν καὶ νοσερὸν τὸ νᾶμα, διὰ τὸν πιεῖν ἵμερον εἰσφορεῖσθαι δέῃ, τότε ἀνάγκη γλυκυπίκρου πληρου-μένους ἡδονῆς ἐν ἀβιώτῳ βίῳ διαζῆν, τοῖς βλαβε-

τορθοῦται. Ἐπειδὰν δὲ ἀσθενέστεροι τῶν
των οἱ ἐπιστατοῦντες ἀγελάρχαι γίνονται,
λεῖται τὰ πάντα· καὶ συμβαίνει ἀταξία μ
ξεως, ἀκοσμία δ' ἐξ εὐκοσμίας, ταραχὴ
σταθείας, καὶ σύγχυσις ἐκ διακρίσεως,
μιᾶς ἔτι νομίμου καθεστώσης ἐπιστασίας.
ἦν, ἤδη καθῄρητο. Τί οὖν; Οὐκ οἰόμε
ἡμῖν αὐτοῖς θρεμμάτων μὲν ἀγέλην εἶναι,
ἀποτέτμηται ψυχῆς τὸ ἄλογον στῖφος,
δὲ τὸν ἡγεμόνα νοῦν; Ἀλλ' ἕως μὲν ἔῤῥωτ
ἱκανὸς ἀγελαρχεῖν ἐστιν, ἐνδίκως ἔχοντα
φερόντως ἐπιτελεῖται. Ὅταν δὲ ἀσθένειά τις
ται τῷ βασιλεῖ, συγκάμνειν ἀνάγκη καὶ τὸ
καὶ ὅτε μάλιστα ἠλευθερῶσθαι δοκεῖ, τότ
γίνεται ἑτοιμότατον ἆθλον, κείμενον τοῖ
μένοις αὐτὸ μόνον κονίσασθαι. Πέφυκε γ
χίαν μὲν ἐπίβουλον, ἀρχὴν δ' εἶναι σωτή
μάλισθ' ᾗ νόμος καὶ δίκη τετίμηται· αὐτ
ἡ σὺν λόγῳ.

§. 23. Τὰ μὲν δὴ τῆς κενῆς δόξης
ὧδε ἠκριβώσθω. Τὰ δὲ τῆς γαστριμαργ
πόσις τε καὶ βρῶσις. Ἀλλὰ τῆς μὲν οὖ
τῆς δὲ μυρίων ὅσων ἡδυσμάτων καὶ παρα

...μὲν περὶ τροφῆς ἡμῶν πονεῖται, ἀμφότε-
... περὶ πάσαν· ἔστι δὲ καὶ θάτερον μέρος 1130
... θατέρου. Καὶ γὰρ οἱ φαγόντες εὐθὺς ὀρέ- P
...ποτοῦ, καὶ αὐτίκα ἐδωδῆς οἱ πιόντες· ὥστε
...ιστα καὶ διὰ τοῦτο χρόνον τὸν αὐτὸν τῆς
...ίας ἀμφοτέροις ἀναγεγράφθαι. Ὁ μὲν οὖν
...χόος οἰνοφλυγίαν, ὁ δὲ ἀρχισιτοποιὸς λαι-
... ἔλαχε. Φαντασιοῦται δὲ ἑκάτερος τὰ οἰ-
... ὁ μὲν οἶνον, καὶ τὸ γεννητικὸν οἴνου φυτὸν,
...λον· ὁ δὲ, ἐπὶ κανῶν διακειμένους ἐκκαθαρ-
...ους ἄρτους, καὶ κανηφοροῦντα ἑαυτόν.*) Ἀρ-
...ον δὲ ἂν εἴη πρότερον, τὸ πρότερον ἐξετάζειν
... ἔστι δὲ τοιόνδε· "Ἐν τῷ ὕπνῳ μου ἦν ἄμ-
...ος ἐναντίον μου· ἐν δὲ τῇ ἀμπέλῳ τρεῖς πυθμέ-
... καὶ αὐτὴ θάλλουσα ἀνενηνοχυῖα βλαστοὺς, καὶ
...ροὶ βότρυες σταφυλῆς· καὶ τὸ ποτήριον Φαραὼ
... τῇ χειρί μου. Καὶ ἔλαβον τὴν σταφυλὴν καὶ
...ιψα αὐτὴν εἰς τὸ ποτήριον, καὶ ἔδωκα τὸ πο-
...ιον εἰς τὰς χεῖρας Φαραώ." **) Θαυμασίως γε
...πεφθέγξατο καὶ ἀψευδῶς ἔχει τὸ "ἐν ὕπνῳ
...μου." Τῷ γὰρ ὄντι ὁ μὴ τὴν δι' οἴνου μέθην μᾶλ-
...λον, ἢ τὴν διὰ ἀφροσύνης ἐπιτηδεύων, ὀρθότητι
... ἐγρηγόρσει δυσχεραίνων, ὥσπερ οἱ κοιμώμενοι,
...αβέβληται καὶ παρίεται, καὶ καταμέμυκε τὰ τῆς
...ῆς ὄμματα, οὐδὲν οὔθ' ὁρᾶν οὔτ' ἀκούειν τῶν
...ς καὶ ἀκοῆς ἀξίων οἷός τε ὤν. Ἡττημένος δὲ
...λὴν καὶ ἀχειραγώγητον, οὐχ ὁδὸν, ἀλλ' ἀνοδίαν
... βίου διεξέρχεται, βάτοις καὶ τριβόλοις περιπει-
...νος· ἔστι δὲ ὅτε καὶ κατὰ κρημνῶν κυλιόμενος,
...ἄλλοις ἐπιφερόμενος, ὡς ἐκείνους τε καὶ ἑαυτὸν
...ρῶς διαφθείρειν. Ὁ δὲ βαθὺς καὶ διωλύγιος
...ος, ᾧ πᾶς κατέχεται φαῦλος, τὰς μὲν ἀληθεῖς
...λήψεις ἀφαιρεῖται, ψευδῶν δὲ εἰδώλων καὶ ἀβε-

*) Gen. 40, 16. — **) Gen. 40, 9.

βιαίων φαντασμάτων ἀναπίμπλησι τὴν διάν...
ἐναντία ἐπαινετὰ ἀναπείθων ἀποδέχεσθαι. ...
τοὺ λύπην ὡς χαρὰν ὀνειροπολεῖ, καὶ οὐκ ...
τεσαι, ὅτι τὸ ἀφροσύνης καὶ τοῦ παραπαίειν...
ἔμπελον ὁρᾷ. "Ἦν γάρ," φησιν, "ἄμπελο...
τίον μου," τὸ ποθούμενον τῷ ποθοῦντι ...
κακῷ· ἣν καθ᾿ ἑαυτῶν λελήθαμεν οἱ ἀνόητοι...
γοῦντες, ἧς τὸν καρπὸν ἐσθίομέν τε καὶ ...
εἰς ἑκάτερον τροφῆς κατατάττοντες εἶδος, ἣν ...
κεν οὐκ ἐφ᾿ ἡμισείας τῆς βλάβης, ἀλλ᾿ ἀρ...
ὁλοκλήρου καὶ παντελοῦς μεταποιούμεθα.

24. Προςήκει δὲ μὴ ἀγνοεῖν, ὅτι τὸ ...
μέθυσμα τοὺς χρησομένους ἅπαντας οὐχ ...
ἀλλὰ πολλάκις ἐναντίως διατέθησεν· ὡς ...
ἀμείνους, τοὺς δὲ χείρους ἑαυτῶν ἐξετάζεσθ...
Τῶν μὲν γὰρ τὸ σύννουν καὶ σκυθρωπὸν ...
καὶ τὰς φροντίδας ἐχάλασεν, ὀργάς τε καὶ ...
ἐπράϋνε, τά τε ἤθη πρὸς τὸ ἐπιεικὲς ἐπαιδαγ...
καὶ τὰς ψυχὰς ἑαυταῖς ἵλεως ἐποίησε· τῶν δὲ ...
παλιν τοὺς θυμοὺς ἐπήλειψε, καὶ τὰς ὠδῖνας ...
σφιγξε, καὶ τοὺς ἔρωτας ἐκίνησε, καὶ τὰς ἀγρ...
ἀνήγειρεν· ἄκλειστον στόμα, καὶ γλῶτταν ἀχαλ...
τον, καὶ αἰσθήσεις ἀθύρους, καὶ λελυττηκότα ...
θη, καὶ ἐξηγριωμένον καὶ ἐπτοημένον πρὸς ...
τα νοῦν ἀποτελοῦν. Ὡς δοκεῖν τὴν μὲν τῶν πρ...
ρων κατάστασιν, ἢ τῇ κατὰ τὸν ἀέρα νηνεμίᾳ ...
θρίᾳ, ἢ τῇ κατὰ θάλατταν ἀκύμονι γαλήνῃ, ...
κατὰ τὰς πόλεις εἰρηνικωτάτῃ εὐσταθείᾳ ἐοικ...
τὴν δὲ τῶν ὑστέρων, ἢ βιαίῳ καὶ συντόνῳ πν...
ματι, ἢ χειμαίνοντι καὶ κυματουμένῳ πελάγει...
στάσει, ἀσπόνδου καὶ ἀκηρύκτου πολέμου δυς...
681 τέρᾳ. Δυοῖν γοῦν συμποσίων τὸ μὲν πεπλ...
M γέλωτος, παιδιᾶς ἐπαγγελλομένων, ἀγαθὰ ἐλπιζόντ...
χαριζομένων εὐθυμίας, εὐφημίας, ἱλαρότητος, εὐ...
φροσύνης, ἀδείας· τὸ δὲ, συννοίας, κατηφεία...
προςκρουσμάτων, λοιδοριῶν, τραυμάτων· βριαρ...

νων, ὑποβλεπομένων, ὑλακτούντων, ἀγχόντων, καταπαγκρατιαζόντων, ἀκρωτηριαζόντων ὦτα καὶ ῥῖνας, καὶ ἅπερ ἂν τύχῃ τοῦ σώματος· τὴν τοῦ παντὸς τοῦ βίου μέθην καὶ παροινίαν ἐν ἀνιέρῳ ἀγῶνι μετὰ αἰσχρουργίας τῆς πάσης ἐπιδεικνυμένων.

§. 25. Ἀκόλουθον οὖν εἴη λογίζεσθαι, ὅτι καὶ ἄμπελος δυοῖν σύμβολον πραγμάτων ἐστὶν, ἀνοίας τε καὶ εὐφροσύνης. Ἑκάτερον δὲ, καί τοι μηνυόμενον ἐκ πολλῶν, ἵνα μὴ μακρηγορῶμεν, δι᾽ ὀλίγων ἐπιδείξομεν. Ἡνίκα ἡμᾶς διὰ τῆς τῶν παθῶν καὶ ἀδικημάτων ἐρήμης ὁδοῦ, φιλοσοφίας, ἀγαγὼν, καὶ ὥσπερ ἔμπορος ἀναβιβάσας τὸν ὀρθὸν λόγον ἔστησεν ἐπὶ σκοπῆς, *) καὶ ἐκέλευσε περιαθρεῖν τὴν ἅπασαν ἀρετῆς χώραν, εἴτε εὔγειος καὶ βαθεῖα καὶ χλοηφόρος καὶ καρποτόκος — ἐπεὶ καὶ ἡ βαθεῖα μὲν τὰ σπειρόμενα μαθήματα συναυξῆσαι ἀγαθὴ, τὰ δὲ τὰ φυτευόμενα καὶ δενδρούμενα δόγματα στελεχῶσαι —, εἴτε καὶ τὸ ἐναντίον. Καὶ περὶ τῶν ὡςανεὶ πόλεων, πράξεων, εἰ καὶ ὀχυρώταται, ἢ γυμναὶ καὶ ἀτημφιασμέναι [οἷα] κύκλων τὸ βέβαιον. Καὶ περὶ οἰκητόρων, εἰ πρός τε πλῆθος καὶ πρὸς ἀλκὴν ἐπιδεδώκασιν, ἢ δι᾽ ἀσθένειαν ὀλιγανδροῦσιν, ἢ δι᾽ 1132
ὀλιγανδρίαν ἀσθενοῦσιν. Τότε, οὐ δυνηθέντες ὅλον P.
τὸ σοφίας στέλεχος βαστάσαι, κληματίδα μίαν καὶ βότρυν σταφυλῆς κόπτοντες ἤραμεν χαρᾶς σαφέστατον δεῖγμα, κουφότατον ἄχθος· βλάστημα καὶ καρπὸν ὁμοῦ καλοκἀγαθίας ἐπιδειξόμενοι τοῖς διάνοιαν ἐξυδαρχοῦσι, τὴν εὐκληματοῦσαν καὶ βοτρυηφόρον ἄμπελον.

§. 26. Ταύτης ἧς μοῖράν τινα λαβεῖν ἠδυνήθημεν, εὐσκόπως ἐξομοιοῦσιν εὐφροσύνῃ. Μαρτυρεῖ δέ μοι τις τῶν πάλαι προφητῶν, ὃς ἐπιθειάσας εἶ-

---

*) Num. 13, 18 sqq.

πεν, "Ἀμπελὼν κυρίου παντοκράτορος οἶ
Ἰσραήλ." *) Ὁ μὲν Ἰσραὴλ ἐστι νοῦς θεω
θεοῦ τε καὶ κόσμου· καὶ γὰρ ἑρμηνεύεται ὁ
ρῶν· οἶκος δὲ διανοίας ὅλη ψυχή. Αὐτὴ
ἀμπελὼν ἱερώτατος, τὸ θεῖον βλάστημα κα
ρῶν, ἀρετήν. Οὕτω μέντοι τὸ φρονεῖν εὖ,
φροσύνης ἕτοιμον, μέγα καὶ λαμπρὸν, ὥστε
Μωϋσῆς, καὶ θεὸν αὐτῷ μὴ ἀπαξιῶσαι χ(
682 καὶ τότε μάλιστα, ὁπότε τὸ ἀνθρώπων γ
M τρέποιτο μὲν ἁμαρτημάτων, ἐπικλίνοι δὲ ;
τρέποι πρὸς δικαιοσύνην, ἑκουσίῳ γνώμη
νόμοις καὶ θεσμοῖς ἑπόμενον. "Ἐπιστρέψε
φησὶ, "κύριος ὁ θεός σου εὐφρανθῆναι ἐπὶ
ἀγαθά· καθ' ὅτι ηὐφράνθη ἐπὶ τοῖς πατρά
ἐὰν εἰςακούσῃς τῆς φωνῆς αὐτοῦ, φυλάσσει
τὰς ἐντολὰς, καὶ τὰ δικαιώματα, καὶ τὰς κρί
γεγραμμένας ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ νόμου ταύτ
Τίς ἂν δύναιτο μᾶλλον ἀρετῆς ἵμερον ἢ
γαθίας ζῆλον ἐμφῦσαι; Βούλει, φησὶν, ὦ
εὐφραίνεσθαι θεόν; Εὐφράνθητι αὐτή· κ
λωμα μὲν μὴ εἰςενέγκῃς μηδὲν — τίνος γ
σῶν χρεῖός ἐστιν; — ἀλλ' ἔμπαλιν ὅσα σοι
ἀγαθὰ, χαίρουσα δέξαι. Διδοὺς γὰρ, ὅταν ἄ
ριτος ὦσιν οἱ λαμβάνοντες, εὐφραίνεται. Εἰ
μίζεις, ὅτι οἱ μὲν ὑπαιτίως ζῶντες, παραπι
καὶ παροργίζειν ἐνδίκως λέγοιντ' ἂν θεὸν, οἱ
νετῶς, οὐχὶ εὐφραίνειν; Ἀλλὰ πατέρας μὲν
τέρας, τοὺς θνητοὺς γονεῖς, οὐδὲν οὕτως ὡς
εὐφραίνουσιν ἀρεταὶ, μυρίων ὅσων ἐνδεεῖς
τὸν δὲ τῶν ὅλων γεννητὴν καὶ μηδενὸς ἐ
παράπαν, οὐχ ἡ καλοκἀγαθία τῶν λεγομένων
θοῦσα οὖν, ὦ διάνοια, ἡλίκον μέν ἐστιν ὀργ
ἡλίκον δὲ ἀγαθὸν εὐφροσύνη θεοῦ, μηδὲν μ

---

*) Ies. 5, 7. — **) Deut. 30, 9,

ὀργῆς ἀξίων ἐπ' ὀλέθρῳ κίνει τῷ σεαυτῆς, μόνα δὲ οἷς ἂν εὐφρανεῖς θεὸν, ἐπιτήδευε. Ταῦτα δὲ εὑρήσεις, οὐ μακρὰς καὶ ἀτριβεῖς διεξιὼν ὁδοὺς, ἢ ἀχανῆ πελάγη περαιούμενος, ἢ ἐπὶ τοὺς γῆς καὶ θαλάττης ἀπνευστὶ συντείνων ὅρους — οὐ γὰρ ἀπωτάτω διῴκισται, καὶ τῆς οἰκουμένης ἔξω 1133
μεθιδρύεται —, ἀλλ' ἤ, φησὶ Μωϋσῆς, ἐγγὺς οὑ- P.
τὸ ἀγαθὸν παρίδρυταί σοι καὶ συμπέφυκε, τοῖς ἀναγκαιοτάτοις μέρεσιν ἡρμοσμένον, "καρδίᾳ, στόματι, χερσί·" τὸ δ' ἔστι, διανοίᾳ, λόγῳ, πράξεσιν, ἐπειδὴ τὰ καλὰ καὶ φρονεῖν καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν ἀναγκαῖον, συμπληρούμενα ἔκ τε εὐβουλίας καὶ εὐπραξίας καὶ εὐλογίας.

§. 27. Λέγω μὲν οὖν τὸ θάτερον εἶδος γαστριμαργίας, πολυποσίαν, ἐπιτηδεύοντι, ἀρχιοινοχόῳ. Τί κακοπαθεῖς, ὦ ἀνόητε; Δοκεῖς μὲν γὰρ τὰ ἀνάγκαια πρὸς εὐφροσύνην εὐτρεπίζεσθαι, τὸ δ' ἀληθὲς, ἀφροσύνης καὶ ἀκολασίας ἐξάπτεις φλόγα, πολλὴν αὐτῇ καὶ ἄφθονον ἐπιφέρων ὕλην. Ἀλλ' ἴσως ἂν εἴποι, μή με προπετῶς αἰτιῶ, πρίν με σκέψασθαι. Οἰνοχοεῖν ἐτάχθην, οὐ μὴν δὴ σωφροσύνην καὶ εὐσέβειαν καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἐνεσκευασμένῳ, ἀλλ' ἀνδρὶ μάργῳ καὶ ἀκρατεῖ καὶ ἀδίκῳ, καὶ ἐπὶ ἀσεβείᾳ μέγα φρονοῦντι, ὃς ἐτόλμησέ ποτε εἰπεῖν, "Οὐκ οἶδα τὸν κύριον," *) ὡς εἰκότως ἐγὼ τὰ ἐκείνῳ δι' ἡδονῆς ἐπιτετήδευκα. Μὴ θαυμάσῃς δὲ, ὅτι τοῖς ἐναντίοις ὁ θεὸς, καὶ ὁ ἀντίθεος νοῦς εὐφραίνεται, Φαραώ. Τίς οὖν οἰνοχόος θεοῦ; Ὁ σπονδοφόρος, ὁ μέγας ὄντως ἀρχιερεὺς, ὃς τὰς τῶν ἀεννάων χαρίτων λαβὼν προπόσεις, ἀντεκτείνει, πλῆρες ὅλον τὸ σπονδεῖον ἀκράτου μεθύσματος ἐπιχέων, ἑαυτόν. Ὁ-
ρᾷς οἰνοχόων διαφορὰς τοῖς θεραπευομένοις ἀναλο-

*) Exod. 5, 2.

γοῦσας. Διὰ τοῦτο ἐγὼ μὲν, ὦ τοῦ Φαρα
τὰς ἀνέσεις ἐπιτεινομένου τὸν σκληραύχενα
των ἀκράτορα λογισμὸν εὐνοῦχός εἰμι, τὰ γ
τῆς ψυχῆς ἐκτετμημένος, μετανάστης μὲν
δρωνιτίδων, φυγὰς δὲ καὶ τῆς γυναικωνίτιδ
ἄῤῥεν, οὔτε θῆλυ· οὔτε προέσθαι, οὔθ᾽
σθαι σπορὰν δυνάμενος· ἀμφίβολος, οὐδέτε
θρωπείου παράκομμα νομίσματος· ἄμοιρος
σίας, ᾗ τέκνων ἢ ἐγγόνων διαδοχαῖς εἰςα
ρεῖται· συλλόγου καὶ ἐκκλησίας ἱερᾶς ἀπεσ
νος, "θλαδίαν γὰρ καὶ ἀποκεκομμένον ἐντ
εἴρηται μὴ εἰςιέναι."*)

§. 28. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἐλεγμένος ἐστὶν
ρος, ἀνὴρ παρθένου — παραδοξότατον —
γυναικουμένης, ἀλλ᾽ ἔμπαλιν τὰ γυναικεῖα
πρὸς τὸν ἄνδρα ὁμιλίαν ἐκλιπούσης."**)
ἀνὴρ μόνον οὗτος, ἀμιάντους καὶ παρθένι
μας σπείρειν ἱκανὸς, ἀλλὰ καὶ πατὴρ λόγων
ὧν οἱ μὲν ἐπίσκοποι καὶ ἔφοροι τῶν τῆς φ
πραγμάτων, Ἐλεάζαρ καὶ Ἰθάμαρ, οἱ δὲ
γοὶ θεοῦ, τὴν οὐρανίαν φλόγα ἀνακαίειν κο
ρεῖν ἐπειγόμενοι. Τρίβοντες γὰρ ἀεὶ τοὺς πι
τητος λόγους, καθάπερ ἐκ πυρίων τὸ θεοει
εὐσεβείας γένος ποιοῦσιν ἐκλάμπειν. Ὁ δὲ
ὑφηγητὴς ὁμοῦ καὶ πατὴρ, οὐχ ἡ τυχοῦσα
τῆς ἱερᾶς ἐκκλησίας ἐστὶν, ἀλλ᾽ οὗ χωρὶς σι
οὐκ ἂν ἀθροισθείη ποτὲ τῶν τῆς ψυχῆς μερ
λὴ τὰ παράπαν, ὁ πρόεδρος, ὁ πρύτανις, ὁ
γὸς, ὃ καὶ χωρὶς ἄλλων μόνον ἐφ᾽ ἑαυτοῦ
τε καὶ πράττειν ἕκαστα ἱκανός. Οὗτος σὺν
μὲν ἐξεταζόμενος ὁ λόγος, πολὺς δὲ, ὅταν
γίνεται· δικαστήριον, ὅλον βουλευτήριον, ὅλο
ὅλος ὄχλος, σύμπαν ἀνθρώπων γένος μᾶ

---

*) Deut. 23, 1. — **) Gen. 18, 11.

τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν δεῖ, μεθόριός τις θεοῦ φύσις,
μὲν ἐλάττων, ἀνθρώπου δὲ κρείττων. "Ὅταν
" φησὶν, "εἰςίῃ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ὁ ἀρ-
ς, ἄνθρωπος οὐκ ἔσται."*) Τίς οὖν, εἰ μὴ
ος; Ἀρά γε θεός; Οὐκ ἂν εἴποιμι — τὸν
τοῦ ὀνόματος τοῦδε κλῆρον ὁ ἀρχιπροφήτης
Μωϋσῆς, ἔτι ὢν ἐν Αἰγύπτῳ, προςρη-
Φαραὼ θεὸς"**) — οὔτε ἄνθρωπος· ἀλλ'
τέρων τῶν ἄκρων, ὡς ἂν βάσεως καὶ κεφαλῆς,
πτόμενος.

§. 29. Τὸ μὲν οὖν ἕτερον εἶδος ἀμπέλου, ὅπερ
ροσύνῃ κεκλήρωται, καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς μέθυσμα,
ρατος εὐβουλία, καὶ ὁ ἀρυσάμενος οἰνοχόος
τοῦ θείου κρατῆρος, ὃν αὐτὸς ὁ θεὸς ἀρετῶν
λήρωκεν ἐπὶ χείλη, δεδήλωται. Τὸ δὲ ἀνοίας
λύπης καὶ παροινίας, ἤδη μὲν τρόπῳ τινὶ, τύ-
δὲ ἑτέρῳ ἐκτυποῦται, διὰ τῶν ἑτέρων λεχθέν-
ἐν ᾠδῇ τῇ μείζονι. "Ἐκ γὰρ ἀμπέλου," φησὶ,
Σοδόμων ἡ ἄμπελος αὐτῶν, καὶ ἡ κληματὶς αὐ-
ἐκ Γομόῤῥας· ἡ σταφυλὴ αὐτῶν σταφυλὴ χο-
ῆς, βότρυς πικρίας αὐτῆς· θυμὸς δρακόντων ὁ
νος αὐτῶν, καὶ θυμὸς ἀσπίδων ἀνίατος."***)
ρᾷς ὅσα τὸ ἀφροσύνης μέθυσμα ἐργάζεται· τὸ
κρὸν, τὸ κακόηθες, τὸ ἀκρόχολον, τὸ περίθυμον,
ὸ ἀτίθασσον, τὸ δηκτικὸν, τὸ ἐπίβουλον. Ἐμφα-
κώτατα καὶ ἀφροσύνης ἔρνος ἐν Σοδόμοις φησὶν
ναι — τύφλωσις δὲ ἢ στείρωσις ἑρμηνεύεται Σό-
ομα —, ἐπειδὴ τυφλὸν καὶ ἄγονον καλῶν ἀφροσύ-
η, ὑφ' ἧς ἀναπεισθέντες τινὲς μετρεῖν καὶ στα-
ᾶσθαι καὶ ἀριθμεῖν πάντα καθ' αὐτοὺς ἠξίωσαν.
μόῤῥα μεταληφθέν ἐστι μέτρον. Μωϋσῆς δὲ 1135
άθμην καὶ μέτρον καὶ ἀριθμὸν τῶν ὅλων ὑπέλα- P.

---

*) Lev. 16, 17. — **) Exod. 7, 1. — ***) Deut. 32, 32 sq.

βεν εἶναι τὸν θεὸν, ἀλλ᾽ οὐ τὸν ἄνθρωπ
Δηλοῖ δὲ διὰ τούτων, φάσκων, "Οὐκ ἔσται
σίππῳ σου στάθμιον καὶ στάθμιον, μέγα
οὐκ ἔσται ἐν τῇ οἰκίᾳ σου μέτρον καὶ μέτ
ἢ μικρόν· στάθμιον ἀληθινὸν καὶ δίκαι
σοι."*) Ἀληθὲς δὲ καὶ δίκαιον μέτρο
μόνον δίκαιον θεὸν ὑπολαβεῖν πάντα μ
σταθμᾶσθαι, καὶ ἀριθμοῖς καὶ πέρασι
τὴν τῶν ὅλων περιγράψαι φύσιν· ἄδικο
ψεῦδος, τὸ νομίσαι κατὰ τὸν ἄνθρωπ
ταῦτα συμβαίνειν. Ὁ δὲ εὐνοῦχος ἅμα κ
νοχόος τοῦ Φαραὼ, τὸ ἀφροσύνης γεννη
τὸν, ἄμπελον, φαντασιωθεὶς, προσαν
τρεῖς πυθμένας, ἵνα τὰς ἐν τῷ διαμαρτά
τοὺς τρεῖς χρόνους ἐσχάτας παρεμφήνῃ·
γὰρ τὸ ἔσχατον.

685 §. 30. Ἐπειδὰν οὖν ἀφροσύνη πᾶ
M χὴν ἐπισκιάσῃ καὶ κατασχῇ, καὶ μηδ
ἄφετον μηδὲ ἐλεύθερον μέρος ἐάσῃ·
ὅσα τῶν ἁμαρτημάτων ἰάσιμα δρᾷν ι
ἀλλὰ καὶ ὅσα ἀνίατα. Τὰ μὲν οὖν
ἐνδεχόμενα, ῥᾷστα καὶ πρῶτα γράφεται·
θεράπευτα, παγχάλεπα καὶ ὕστατα,
ἀναλογοῦντα. Καὶ καθάπερ, οἶμαι, ἡ
ἄρχεται μὲν ἀπὸ τῶν ἐλαττόνων ὠφελεῖν,
εἰς τὰς ὑπερβολὰς τῶν κατορθωμάτων· τ
τρόπον καὶ ἡ ἀφροσύνη καταβιάζουσα τ
ἄνωθεν, καὶ κατ᾽ ὀλίγον ἀφιστᾶσα παιδ
κρὰν ὀρθοῦ λόγου διοικίζει, καὶ μέχρι τ
τιῶν καθαίρει. Τὸ δ᾽ ὄναρ ἐδήλου μετὰ
θμένας, ἀνθοῦσαν καὶ βλαστάνουσαν κα
φοροῦσαν τὴν ἄμπελον. "Αὐτὴ γάρ," φησ

*) Deut. 25, 13.

κα, ἀνενηνοχυῖα βλαστοὺς, περὶ ἣν βότρυες στα-
λῆς ἦσαν." *) Εἴωθεν ἀκαρπίᾳ χρῆσθαι, καὶ μηδέ-
ποτε χλοηφορῆσαι, καὶ πάντα μεμαράνθαι τὸν αἰῶνα.
Τί γὰρ ἂν εἴη μεῖζον κακὸν, ἢ θαλλούσης καὶ εὐφο-
ρούσης ἀφροσύνης; Ἀλλὰ καὶ τὸ ποτήριον Φαραὼ —
μένη τῆς ἀνοίας, καὶ παροινίας, καὶ τῆς πα-
τὸν βίον ἀπαύστου μέθης — ἐν τῇ χειρί μου,
, ἐστίν· ἴσον τῷ, ἐν ταῖς ἐμαῖς ἐγχειρήσεσι
ἐπιβολαῖς καὶ δυνάμεσιν. Οὐ γὰρ ἄνευ γε τῶν
ἐπινοιῶν εὐοδήσει τὸ πάθος ἐξ ἑαυτοῦ. Ὥςπερ
ἐν μὲν ταῖς τοῦ ἡνιόχου χερσὶ τὰς ἡνίας εἶναι
μεν, ἐν δὲ ταῖς τοῦ κυβερνήτου τοὺς οἴακας
μόνον γὰρ οὕτως κατορθοῦται δρόμος μὲν ἅρ-
, σκάφει δὲ πλοῦς —, οὕτως ἐν τῇ χειρὶ καὶ
μει τοῦ θάτερον εἶδος τῆς γαστριμαργίας τε-
κόντος, οἰνοφλυγίαν, ἡ τοῦ ἀκράτου ἐστὶν 1136
ἐρώσις. Ἀλλὰ τί παθὼν ὑπέμεινεν αὐχεῖν, ἐπ' P.
ήσεως μᾶλλον ἢ ὁμολογίας ἐπαξίῳ πράγματι;
οὐκ ἄμεινον ἦν μὴ οὐχ ὁμολογεῖν διδάσκαλον
ασίας εἶναι, ἀλλὰ τῷ ἀκράτῳ τὰ ὑπεκκαύματα
πάθους ἐπανατεῖναι, ὡς εὑρετῇ καὶ αὐτογεωρ-
τεθρυμμένου καὶ κατεαγότος αἰσχίστου βίου.
ῦτον δὲ ἔστιν. Ἀφροσύνη σεμνύνεται ἐφ' οἷς
ἐγκαλύπτεσθαι· νυνὶ μὲν οὐ μόνον ἐπὶ τῷ τὴν
μενὴν τῆς ἀκράτορος ψυχῆς, τὸ ποτήριον, πε-
ρειν ἐν ταῖς χερσὶ, καὶ ἐπιδείκνυσθαι πᾶσιν,
λλεται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῷ τὴν σταφυλὴν εἰς
ὸ ἐκθλίβειν· τὸ δ' ἔστι, τὸ ἐκπληρωτικὸν τοῦ
ους δημιουργεῖν, καὶ κεκρυμμένον εἰς φῶς ἄ-
Ὡς γὰρ τὰ βρέφη γλιχόμενα τροφῆς, ὁπότε
οι σπᾶν τοῦ γάλακτος, ἐκθλίβει καὶ πιέζει τὸν
ὸν τῆς τρεφούσης· οὕτω τὴν πηγὴν, ἀφ' ἧς
οἰνοφλυγίας ὀμβρεῖ κακὸν, ὁ δημιουργὸς τῆς

---

*) Gen. 40, 10.

ἀκρασίας πιέζει κραταιῶς, ἵνα ταῖς ἐκθλιβο[...] λιβάσιν ἥδιστα τῇ τροφῇ χρῷτο.

§. 31. Τοιοῦτος μὲν ἡμῖν ὁ βεβακχευμέ[...] κράτῳ, παροίνιον καὶ παράληρον κακὸν καὶ ἀ[...] γραφέσθω· τὸν δὲ συγγενῆ τούτου γάστριμα[...] αὐτὸν ὄντα πολυφαγίας καὶ λαιμαργίας ἑταῖρο[...] περὶ ἐδωδὴν ἀκρατῶς τεχνιτεύοντα, πάλιν ἐ[...] πτέον. Καί τοι οὐ πολλῆς δεῖ πρὸς τὴν θήρα[...] τοῦ φροντίδος· ἔστι γὰρ ἐκμαγεῖον ἐμφερέσ[...] αὐτοῦ τῆς εἰκόνος ὁ φανεὶς ὄνειρος. Ἀκριβῶ[...] αὐτὸν, ἐκεῖνον ὥςπερ ἔμφασιν ἐν κατόπτρῳ θ[...] μεθα. "Ὤιμην γὰρ," φησί, "τρία κανᾶ χονδ[...] αἴρειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μου." *) Κεφαλὴν μὲ[...] νυν ἀλληγοροῦντες, φαμὲν εἶναι ψυχῆς τὸν ἡ[...] να νοῦν; ἐπικεῖσθαι δὲ τούτῳ πάντα. Κα[...] ἐξεφώνησέ ποτε ἐπὶ τοῦδε, "Ἐπ' ἐμὲ ἐγένετο [...] πάντα." **) Στειλάμενος οὖν πομπὴν ὧν ἐ[...] τευσε κατὰ γαστρὸς τῆς ταλαίνης ἐπιδείκνυτα[...] κανηφορῶν, ὁ ἀνόητος, οὐκ αἰδεῖται τοσούτ[...] ρυνόμενος, τριττῷ κακὸν ἄχθει, τοῦτο δ' ἔστι, [...] χρόνου μέρεσι. Τὴν γὰρ ἡδονὴν οἱ θιασῶτα[...] σὶν αὐτῆς, ἔκ τε μνήμης τῶν παρεληλυθότω[...] πνῶν, καὶ ἐξ ἀπολαύσεως τῶν ἐνεστηκότων, [...] ἐλπίδος τῶν μελλόντων συνεστάναι· ὥςτε τὰ τ[...] νᾶ τοῖς τρισὶ τοῦ χρόνου μέρεσιν ἐξομοιοῦσθαι, [...] ἐπὶ τῶν κανῶν πέμματα τοῖς ἑκάστῳ τῶν [...] ἐφαρμόζουσι· παρεληλυθότων μνήμαις, ἐνε[...] των μετουσίαις, μελλόντων προςδοκίαις· τὸν [...] στάζοντα ταῦτα πάντα, τῷ φιληδόνῳ, ὃς οὐκ [...] ἑνὸς γένους ἀκρασίας, ἀλλ' ἀπὸ πάντων σχεδὸ[...] καὶ γενῶν τῆς ἀκολασίας, ἄσπονδον καὶ φιλία[...] ἐπιδεᾶ τράπεζαν ἐκπεπλήρωκεν. Ἧς ἀπολαύε[...] ὥςπερ ἐν δημοθοινίᾳ ὁ βασιλεὺς Φαραὼ, δ[...]

---

*) Gen. 40, 16. — **) Gen. 42, 36.

ρὰν καὶ σκέδασιν καὶ φθορὰν ἐγκρατείας ἐπιτετηδευκώς· ἑρμηνεύεται γὰρ σκεδασμός. Ἔστι δὲ τὸ ὑπέρογκον καὶ βασιλικὸν αὐτῷ, οὐκ ἐπὶ τοῖς εἰκόσι σωφροσύνης ἀγαθοῖς ἀγάλλεσθαι, ἀλλ᾽ ἐν οἷς ἀπεικὸς ἐθελοκακίας ἐπιτηδεύμασιν σεμνύνεσθαι, πρὸς ἀπληστίαν καὶ λαιμαργότητα, καὶ τὸ ἁβροδίαιτον ἐξοκείλαντι. Τοιγάρτοι τὰ πτηνὰ, τὸ δ᾽ ἔστιν, αἱ ἐπιποτώμεναι ἔξωθεν ἀτέκμαρτοι συντυχίαι, πάντα πυρὸς τρόπον ἐπιδραμοῦνται καὶ ἀναφλέξουσι, καὶ τῇ παμφάγῳ δυνάμει καταναλώσουσιν, ὡς μηδὲ λείψανον γοῦν ὑπολείπεσθαι πρὸς ἀπόλαυσιν τῷ κανηφοροῦντι· ὃς ἤλπισε τὰς εὑρέσεις καὶ τὰς ἐπινοίας μέχρι τοῦ παντὸς αἰῶνος οἴσειν ἀναφαιρέτους ἐν βεβαίῳ. Χάρις δὲ τῷ νικηφόρῳ θεῷ, ὃς ἀτελεῖς τὰς εἰς ἄκρον πεποιημένας σπουδὰς τοῦ φιλοπαθοῦς ἐργάζεται, πτηνὰς φύσεις ἐπιπέμπων ἀοράτως πρὸς ἀναίρεσιν καὶ φθορὰν αὐτῶν. Περισυλληφθεὶς οὖν τοῖς ὧν ἐδημιούργησεν, ὥσπερ τὸν αὐχένα ἀποτμηθεὶς, ἀκέφαλος καὶ νεκρὸς ἀνευρεθήσεται, προσηλωμένος, ὥσπερ οἱ ἀνασκολοπισθέντες αὖ, τῷ ξύλῳ τῆς ἀπόρου καὶ πενιχρᾶς ἀπαιδευσίας. Ἕως μὲν γὰρ οὐδὲν λυμαίνεται τῶν ἐξαπιναίως εἰωθότων ἀπροόπτως ἐπιφοιτᾶν, εὐοδεῖν δοκοῦσιν αἱ πρὸς ἀπόλαυσιν ἡδονῆς τέχναι· κατασκηψάντων δ᾽ ἐκ τοῦ ἀφανοῦς, ἀνατρέπονται, καὶ ὁ δημιουργὸς αὐταῖς συνδιαφθείρεται.

§. 32. Τὰ μὲν οὖν τῶν διῃρημένων τὸ γεύσεως δικαστήριον ἐν ἑκατέρῳ τροφῆς εἴδει, πόσεώς τε καὶ βρώσεως, οὐχὶ τῆς ἀναγκαίας ἀλλὰ περιττῆς καὶ ἀκράτορος, ὀνείρατα δεδήλωται. Τὰ δὲ τούτων καὶ τῶν ἄλλων, ὅσαι ψυχῆς δυνάμεις, βασιλεύειν δοκοῦντος ὀνείρατα Φαραὼ κατὰ τὸ ἀκόλουθον αὐτίκα διερευνητέον. „Ἐν γὰρ τῷ ὕπνῳ μου," φησὶν, „ᾤμην ἑστάναι παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ, καὶ ὥσπερ ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἀνέβαινον βόες ἑπτὰ, ἐκλεκταὶ ταῖς σαρξὶ καὶ καλαὶ τῷ εἴδει, καὶ ἐνέμοντο ἐν

τῷ ἄχει. Καὶ ἰδοὺ ἕτεραι ἑπτὰ βόες ἀνέβαινον ὀπί-
σω αὐτῶν ἐκ τοῦ ποταμοῦ, πονηραὶ καὶ αἰσχραὶ τῷ
εἴδει, καὶ λεπταὶ ταῖς σαρξὶν, ἃς οὐκ εἶδον τοιαύτας
ἐν ὅλῃ τῇ Αἰγύπτῳ αἰσχροτέρας. Καὶ κατέφαγον αἱ
βόες αἱ λεπταὶ καὶ αἰσχραὶ τὰς ἑπτὰ βόας τὰς
πρώτας τὰς καλὰς καὶ ἐκλεκτὰς, καὶ εἰςῆλθον εἰς
τὰς κοιλίας αὐτῶν, καὶ αἱ ὄψεις αὐτῶν αἰσχραὶ,
θὰ καὶ τὴν ἀρχὴν εἶπον. Ἐξεγερθεὶς δὲ ἐκοιμήθην,
καὶ εἶδον πάλιν ἐν τῷ ὕπνῳ μου, καὶ ὡς ἑπτὰ στά-
χυες ἀνέβαινον ἐν πυθμένι ἑνὶ, πλήρεις καὶ καλοί·
ἄλλοι δὲ ἑπτὰ στάχυες λεπτοὶ καὶ ἀνεμόφθοροι ἀνε-
φύοντο ἐχόμενοι· καὶ κατέπιον οἱ ἑπτὰ στάχυες τοὺς
καλοὺς καὶ τοὺς πλήρεις." *) Ὁρᾷς μὲν δὴ προς-
μιον τοῦ φιλαύτου, ὃς κινητὸς καὶ στρεπτὸς καὶ με-
ταβλητὸς ὢν κατά τε σῶμα καὶ ψυχήν φησιν, "
μὴν ἑστάναι;" καὶ οὐκ ἐλογίσατο, ὅτι μόνῳ θεῷ
ἀκλινὲς καὶ πάγιόν ἐστιν οἰκεῖον, καὶ εἴ τις αὐτοῦ
φίλος. Τῆς μὲν ἀκλινοῦς περὶ αὐτὸν δυνάμεως σα-
φεστάτη πίστις, ὅδε ὁ κόσμος, ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ
καὶ ὡςαύτως ἔχων· ὁπότε δὲ ὁ κόσμος ἀῤῥεπὴς,
δημιουργὸς πῶς οὐ βέβαιος; Εἶτα μέντοι καὶ
ἀψευδέστατοι μάρτυρες ἱεροὶ χρησμοί· λέγεται γὰρ
ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ, "Ὧδε ἐγὼ ἕστηκα καὶ ἐκεῖ
σε, πρὸ τοῦ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας ἐγχωρεῖν," **) ἴσον
688 τῷ· οὕτως ἐγὼ ὁ ἐμφανὴς καὶ ἐνταῦθα ὢν,
M τέ εἰμι καὶ πανταχοῦ, πεπληρωκὼς τὰ πάντα, ἑστὼς
ἐν ὁμοίῳ καὶ μένων, ἄτρεπτος ὢν, πρὶν ἢ σὲ
τῶν ὄντων εἰς γένεσιν ἐλθεῖν, ἐπὶ τῆς ἀκροτάτης
καὶ πρεσβυτάτης ὁρώμενος δυνάμεως ἀρχῆς,
ἧς ἡ τῶν ὄντων γένεσις ὤμβρησε, καὶ τὸ σοφίας
ἐπλήμμυρε νᾶμα. "Ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ ἐξαγαγὼν
πέτρας ἀκροτόμου πηγὴν ὕδατος," ***) ἐν ἑτέρῳ

---

*) Gen. 41, 17 sqq. — **) Exod. 17, 6. — ***) D
8, 15.

ι. Μαρτυρεῖ δὲ καὶ Μωϋσῆς, περὶ τοῦ μὴ
θαι τὸ θεῖον φάσκων, "Εἶδον τὸν τόπον
στήκει ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ," *) τὸ μὴ με-
λειν διὰ τῆς στάσεως καὶ ἱδρύσεως αἰνιττό-
ν.

33. Ἀλλὰ γὰρ τοσαύτη περὶ τὸ θεῖόν ἐστιν
ολὴ τοῦ βεβαίου, ὥστε καὶ ταῖς ἐπιλελεγμέναις
ν ἐχυρότητος, ὡς ἀρίστου κτήματος, μετα-
ιν. Αὐτίκα δέ τοι τὴν πλήρη χαρίτων διαθή-
ιυτοῦ — νόμος δέ ἐστι καὶ λόγος — τῶν ὄντων
σβύτατος ὡσὰν ἐπὶ βάσεως τῆς τοῦ δικαίου
; ἄγαλμα θεοειδὲς ἱδρύσασθαι παγίως φησὶν,
ν λέγῃ τῷ Νῶε, "Στήσω τὴν διαθήκην μου
σέ." **) Παρεμφαίνει δὲ καὶ δύο ἕτερα· ἓν
ὅτι τὸ δίκαιον ἀδιαφορεῖ διαθήκης θεοῦ, ἕτε-
ὲ, ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι χαρίζονται τὰ διαφέροντα
λαμβανόντων, ὁ δὲ θεὸς οὐ μόνον ταῦτα, ἀλ-
τοὺς ἐκείνους ἑαυτοῖς. Ἐμὲ γὰρ ἐμοὶ δεδώρη-
αὶ ἕκαστον τῶν ὄντων ἑαυτῷ· τὸ γὰρ "στή- 1139
ν διαθήκην μου πρὸς σὲ" ἴσον ἐστὶ τῷ "σοὶ P.
σομαι." Σπουδάζουσι δὲ καὶ πάντες οἱ θεοφιλεῖς,
κλοπραγμοσύνης χειμῶνα ἀποδιδράσκοντες, ἐν
λος καὶ κλύδων ἀεὶ κυκᾶται, τοῖς τῆς ἀρετῆς εὐ-
καὶ ναυλοχωτάτοις ἐνορμίζεσθαι λιμέσιν. Οὐχ
οἷα περὶ Ἀβραὰμ λέγεται τοῦ σοφοῦ, ὅς "ἐστιν
ἐνώπιον κυρίου;" ***) Πότε γὰρ εἰκὸς δύ-
ι στῆναι διάνοιαν, μηκέθ' ὡς ἐπὶ τρυτάνης
πείουσαν, ἢ ὅτε ἄντικρύς ἐστι θεοῦ ὁρῶσά τε
ωμένη; Διχόθεν γὰρ αὐτῇ τὸ ἀῤῥεπὲς, ἐκ μὲν
ιᾶν τὸν ἀσύγκριτον, ὅτι ὑπὸ τῶν ὁμοίων πρα-
ν οὐκ ἀνθέλκεται· ἐκ δὲ τοῦ ὁρᾶσθαι, ὅτι ἣν
ἔκρινεν εἰς ὄψιν ὁ ἡγεμὼν τὴν ἑαυτῷ ** ἀρί-

---

*) Exod. 24, 10. — **) Gen. 9, 10. — ***) Gen.
3, 22.

στῳ, μόνῳ προσεκλήρωσεν αὐτῷ. Καὶ Μωϋσεῖ μέν τοι θεοπρέπειον ἐχρήσθη τοιόνδε, "Σὺ αὐτοῦ στῆθι μετ' ἐμοῦ;" *) δι' οὗ τὰ λεχθέντα ἄμφω παρίσταται, τό τε μὴ κλίνεσθαι τὸν ἀστεῖον, καὶ ἡ τοῦ ὄντος περὶ πάντα βεβαιότης.

§. 34. Καὶ γὰρ τῷ ὄντι τὸ τῷ θεῷ συνεγγίζον οἰκειοῦται, κατὰ τὸ ἄτρεπτον αὐτοστατοῦν, καὶ ἠρεμήσας δ' νοῦς, ἡλίκον ἐστὶν ἀγαθὸν ἠρεμία, σα
689 φῶς ἔγνω, καὶ θαυμάσας αὐτῆς τὸ κάλλος, ἐπέ
M. λαβεν, ὅτι ἢ θεῷ μόνῳ προσκεκλήρωται, ἢ τῇ με ταξὺ φύσει θνητοῦ καὶ ἀθανάτου γένους. Φη γοῦν, "Καὶ ἐγὼ εἱστήκειν ἀνὰ μέσον κυρίου κα ἡμῶν," **) οὐχὶ τοῦτο δηλῶν, ὅτι ἐπὶ τῶν ἑαυτο ποδῶν ἐρήρειστο, ἀλλ' ἐκεῖνο βουλόμενος ἐμφῆνα ὅτι ἡ τοῦ σοφοῦ διάνοια χειμώνων μὲν καὶ πολέμω ἀπαλλαγεῖσα, νηνέμῳ δὲ γαλήνῃ καὶ βαθείᾳ εἰ νῃ χρωμένη, κρείττων μέν ἐστιν ἀνθρώπου, θε δὲ ἐλάττων. Ὁ μὲν γὰρ ἀγελαῖος ἀνθρώπειος ν αἴεται καὶ κυκᾶται πρὸς τῶν ἐπιτυχόντων, ὁ δ' α μακάριός τε καὶ εὐδαίμων, ἀμέτοχος κακῶν. Μ θόριος δὲ ὁ ἀστεῖος, ὡς κυρίως εἰπεῖν, μήτε θ αὐτὸν εἶναι μήτε ἄνθρωπον, ἀλλὰ τῶν ἄκρων ἐφ πτόμενον, ἀνθρωπότητι μὲν θνητοῦ γένους, ἀρ δὲ ἀφθάρτου. Τούτῳ παραπλήσιόν ἐστι καὶ χρησθὲν λόγιον ἐπὶ τοῦ μεγάλου ἱερέως. "Ὁ γάρ," φησίν, "εἰςίῃ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, θρωπος οὐκ ἔσται, ἕως ἂν ἐξέλθῃ." ***) Ε μὴ γίνεται τότε ἄνθρωπος, δηλονότι οὐδὲ θεός, λὰ λειτουργὸς θεοῦ· κατὰ μὲν τὸ θνητὸν γ κατὰ δὲ τὸ ἀθάνατον οἰκειούμενος τῷ ἀγεννή τὴν δὲ μέσην τάξιν εἴληχεν, ἕως ἂν ἐξέλθῃ

---

*) Deut. 5, 31. — **) Deut. 10, 10. — ***)
16, 17.

ὶ τοῦ σώματος καὶ τῆς σαρκὸς οἰκεῖα. Καὶ
ιν οὕτως ἔχειν· ὅταν μὲν ἐξ ἔρωτος θείου 1140
χθεὶς ὁ νοῦς, συντείνας ἑαυτὸν ἄχρι τῶν ἀδύ- P.
ὁρμῇ καὶ σπουδῇ πάσῃ χρώμενος προέρχηται,
ώμενος ἐπιλέληςται μὲν τῶν ἄλλων, ἐπιλέ-
ι δὲ καὶ ἑαυτοῦ· μόνου μέμνηται καὶ ἐξήρτη-
ῦ δορυφορουμένου καὶ θεραπευομένου, ᾧ τὰς
καὶ ἀναφεῖς καθαγιάζων ἀρετὰς ἐκθυμιᾷ.
ὰν δὲ στῇ ἐνθουσιῶδες, καὶ ὁ πολὺς ἵμερος
η, παλινδρομήσας ἀπὸ τῶν θείων ἄνθρωπος
ι, τοῖς ἀνθρωπίνοις ἐντυχών· ἅπερ ἐν τοῖς
λαίοις ἐφήδρευεν, ἵν' αὐτὸ μόνον ἐκκύψαν-
ιοθεν ἐξαρπάσῃ.

35. Τὸν μὲν οὖν τέλειον οὔτε θεὸν οὔτε
πον ἀναγράφει Μωϋσῆς, ἀλλ' ὡς ἔφην, με-
τῆς ἀγεννήτου καὶ φθαρτῆς φύσεως. Τὸν
οκόπτοντα πάλιν ἐν τῇ μεταξὺ χώρᾳ ζώντων
θνηκότων τάττει· ζῶντας μὲν καλῶν, τοὺς
ῶντας φρονήσει, τεθνηκότας δὲ, τοὺς ἀφρο-
μίροντας. Λέγεται γὰρ ἐπὶ Ἀαρὼν ὅτι "Ἔ-
νὰ μέσον τῶν τεθνηκότων, καὶ τῶν ζώντων,
όπασεν ἡ θραῦσις." *) Ὁ γὰρ προκόπτων
ν τοῖς τεθνηκόσι τὸν ἀρετῆς βίον ἐξετάζε-
όθον καὶ ζῆλον ἔχων τοῦ καλοῦ, οὔτε ἐν
μετὰ τῆς ἄκρας καὶ τελείας ζῶσιν εὐδαιμο-
έτι γὰρ πρὸς τὸ πέρας ἐνδεῖ, ἀλλ' ἑκατέ-
ιάπτεται. Διὸ καὶ κυρίως ἐπιλέγεται τὸ "ἐκό-
' ἡ θραῦσις, ἀλλ' οὐκ ἐπαύσατο. Παύε-
ν γὰρ ἐπὶ τῶν τελείων τὰ περιθραύοντα καὶ
ῶντα καὶ καταγνύντα τὴν ψυχήν· μειοῦται
τῶν προκοπτόντων, ὡςὰν αὐτὸ μόνον ἀνα-
ενα καὶ στελλόμενα.

—

m. 16, 48.

§. 36. Τῆς οὖν στάσεως καὶ ἱδρύσεως, ἐν ταὐτῷ κατὰ τὸ ἀμετάβλητον καὶ ἄτρεπτο μονῆς, πρῶτον μὲν ὑπαρχούσης περὶ τὸ Ὂν, δὲ περὶ τὸν τοῦ Ὄντος λόγον, ὃν διαθήκην τρίτον δὲ περὶ τὸν σοφὸν, καὶ τέταρτον προκόπτοντα· τί παθὼν ὁ φαῦλος καὶ ραῖς ἔνοχος νοῦς ᾠήθη μόνος ἵστασθαι φορούμενος ὥςπερ ἐν κατακλυσμῷ, καὶ κα μενος ταῖς τῶν ἐπιῤῥεόντων διὰ τοῦ νεκρο νου σώματος δίναις ἐπαλλήλοις; "Ὤιμην γὰρ σὶν, "ἑστάναι ἐπὶ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ." *) γον δὲ συμβολικῶς ποταμὸν εἶναί φαμεν, κάτερος ἔξω τε φέρεται, καὶ ῥέων εὐτόνῳ τῷ τάχει. Καὶ τοτὲ μὲν εὐφορεῖ πλημμύραις ὕδατος, ὁ δὲ ῥημάτων καὶ ὀνομάτων· ὅτε ρεῖ, χαλώμενος καὶ συνιζῶν. Καὶ ὠφελοῦσι ὁ μὲν ἄρδων τὰς ἀρούρας, ὁ δὲ τὰς τῶν φι κόων ψυχάς. Καὶ ἔστιν ὅτε βλάπτουσι κυμ τες ὁ μὲν τὴν ὅμορον γῆν ἐπικλύσας, ὁ δὲ κήσας καὶ συγχέας τὸν τῶν οὐ προσεχόντων γισμόν.

§. 37. Οὗτος μὲν εἰκάζεται ποταμῷ. Διττ λόγου φύσις, ἡ μὲν ἀμείνων, ἡ δὲ χείρων. Ἀ νων μὲν ἡ ὠφελοῦσα, χείρων δὲ, κατὰ τὸ ἀν καῖον, ἡ βλάπτουσα. Παραδείγματα δὲ ἑκατ τοῖς δυναμένοις ὁρᾷν ἀνέθηκε Μωϋσῆς ἀριδηλότ "Ποταμὸς γὰρ," φησὶ, "πορεύεται ἐξ Ἐδὲμ, ζειν τὸν παράδεισον, ἐκεῖθεν ἀφορίζεται εἰς τέσσα ἀρχάς." **) Καλεῖ δὲ τὴν μὲν τοῦ Ὄντος σοφ Ἐδὲμ, ἧς ἑρμηνεία τρυφή. Διότι, οἶμαι, ἐν φημα καὶ θεοῦ σοφία, καὶ σοφίας θεὸς, ἐπε ἐν ὕμνοις ᾄδεται, "Κατατρύφησον τοῦ κυρίου." ***)

---

*) Gen. 41, 17. — **) Gen. 2, 10. — ***) Ps. 36, 4.

ισι δὲ ὥςπερ ἀπὸ πηγῆς, τῆς σοφίας, ποτα-
τρόπον, ὁ θεῖος λόγος, ἵνα ἄρδῃ καὶ ποτίζῃ
λύμπια καὶ οὐράνια φιλαρέτων ψυχῶν βλα-
τα καὶ φυτὰ, ὡςανεὶ παράδεισον. Ὁ δὲ ἱε-
ἅτος λόγος ἀφορίζεται εἰς τέσσαρας ἀρχὰς, λέ-
ι εἰς τὰς τέσσαρας ἀρετὰς σχίζεται, ὧν ἑκά-
βασιλίς ἐστι. Τὸ γὰρ ἀφορίζεσθαι εἰς ἀρχὰς
ικοῖς ὅροις, ἀλλὰ βασιλείᾳ ἔοικεν· ἵν' ὅρους
ίξας τὰς ἀρετὰς, εὐθὺς ἀποφήνῃ καὶ τὸν
νον αὐταῖς σοφὸν, βασιλέα, κεχειροτονημένον
ρὸς ἀνθρώπων, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἀψευδοῦς καὶ
στου καὶ μόνης ἐλευθέρας φύσεως. Λέγουσι
τῷ Ἀβραὰμ οἱ κατιδόντες αὐτοῦ τὸ ἀστεῖον,
λεὺς παρὰ θεοῦ εἶ σὺ ἐν ἡμῖν," *) δόγμα τι-
ν τοῖς περὶ φιλοσοφίαν διατρίβουσιν, ὅτι μό-
σοφὸς ἄρχων καὶ βασιλεὺς, καὶ ἡ ἀρετὴ ἀν-
νος ἀρχή τε καὶ βασιλεία.

37. Τοῦτον τὸν λόγον εἰκάσας ποταμῷ τις
ταίρων Μωϋσέως, ἐν ὕμνοις εἶπεν, "Ὁ ποτα-
ῦ θεοῦ ἐπληρώθη ὑδάτων." **) Καί τινα τῶν
ῥεόντων ἄλογον κυριολογεῖσθαι· ἀλλ', ὡς ἔοικε,
τοῦ σοφίας νάματος τὸν θεῖον λόγον διασυν-
, μηδὲν ἔρημον καὶ κενὸν ἑαυτοῦ μέρος ἔχον-
ἄλλον δὲ, ὥς εἶπέ τις, ὅλον δι' ὅλων ἀναχεό-
καὶ αἰρόμενον εἰς ὕψος, διὰ τὴν συνεχῆ καὶ
λον τῆς ἀεννάου πηγῆς ἐκείνης φοράν. Ἔστι
ἕτερον ᾆσμα τοιοῦτον, Τὸ ὅρμημα τοῦ πο-
εὐφραίνει τὴν πόλιν τοῦ θεοῦ." ***) Ποίαν
Ἡ γὰρ νῦν οὖσα ἱερὰ πόλις, ἐν ᾗ καὶ ἅγιος
τι, μακρὰν ὥςπερ θαλάττης καὶ ποταμῶν 1142
σται· ὡς δῆλον εἶναι, ὅτι τοῦ προφανοῦς ἑτε- P.
βούλεται δι' ὑπονοιῶν παραστῆσαι. Τῷ γὰρ

—

n. 23, 6. — **) Psalm. 65, 10. — ***) Psalm.
5.

ὄντι τοῦ θείου λόγου ῥύμη συνεχὴς μεθ' ὁρμῆς κ
τάξεως φερομένη, πάντα διὰ πάντων ἀναχεῖ τε κ
εὐφραίνει. Πόλιν δὲ θεοῦ καθ' ἕνα μὲν τρόπον τὸ
κόσμον καλεῖ, ὃς ὅλον τὸν κρατῆρα τοῦ θείου πό-
ματος δεξάμενος * σατο, καὶ γανωθεὶς ἀναφαίρε-
του καὶ ἀσβέστου τῆς εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα εὐφρο-
σύνης ἐπέλαχε. Καθ' ἕτερον δὲ, τὴν ψυχὴν το
σοφοῦ, ἧ λέγεται καὶ ἐμπεριπατεῖν ὁ θεὸς, ὡς ἐν π
λει· "Περιπατήσω γὰρ", φησὶν, "ἐν ὑμῖν, καὶ ἔσομ
ἐν ὑμῖν θεός." *) Καὶ ψυχῇ δ' εὐδαίμονι τὸ ἱερώτ
τον ἔκπωμα προτεινούσῃ τὸν ἑαυτῆς λογισμὸν, τ
ἐπιχεῖ τοὺς ἱεροὺς κυάθους τῆς πρὸς ἀλήθειαν ε
φροσύνης, ὅτι μὴ οἰνοχόος τοῦ θεοῦ καὶ συμπ
σίαρχος λόγος; Οὐ διαφέρων τοῦ πόματος, ἀλλ' α
τὸς ἄκρατος ὢν τὸ γάνωμα, τὸ ἥδυσμα, ἡ ἀνά
χυσις, ἡ εὐθυμία, τὸ χαρᾶς, τὸ εὐφροσύνης ἀμ
βρόσιον — ἵνα καὶ αὐτοὶ ποιητικοῖς ὀνόμασι χρ
σώμεθα — φάρμακον.

§. 38. Ἡ δὲ θεοῦ πόλις ὑπὸ Ἑβραίων Ἱερου
σαλὴμ καλεῖται, ἧς μεταληφθὲν τὸ ὄνομα ὅρασ
69 ἐστὶν εἰρήνης. Ὥστε μὴ ζήτει τὴν τοῦ Ὄντος π
M. λιν ἐν κλίμασι γῆς — οὐ γὰρ ἐκ ξύλων ἢ λίθ
δεδημιούργηται —, ἀλλ' ἐν ψυχῇ ἀπολέμῳ καὶ ὀξ
δορκούσῃ προτεθειμένῃ τὸν θεωρητικὸν καὶ εἰρηνα
βίον. Ἐπεὶ καὶ τίνα σεμνότερον καὶ ἁγιώτερον εὕ
τις ἂν οἶκον ἐν τοῖς οὖσι θεῷ, ἢ φιλοθεάμονα δι
νοιαν, πάνθ' ὁρᾶν ἐπειγομένην, καὶ μηδὲ ὄναρ στ
σεως ἢ ταραχῆς ἐφιεμένην; Ὑπηχεῖ δέ μοι πά
τὸ εἰωθὸς ἀφανῶς ἐνομιλεῖν πνεῦμα ἀόρατον, κ
φησιν· ὦ οὗτος, ἔοικας ἀνεπιστήμων εἶναι καὶ μ
γάλου καὶ περιμαχήτου πράγματος, ὅπερ ἀφθόνω
πολλὰ γὰρ καὶ ἄλλα ἀκαίρως ὑφηγησάμην, ἀναδ
δάξω. Ἴσθι δὴ, γενναῖε, ὅτι θεὸς μόνος, ἡ ἀψε

*) Lev. 26, 12.

αὶ πρὸς ἀλήθειάν ἐστιν εἰρήνη, ἡ δὲ γεν-
φθαρτὴ οὐσία πᾶσα, συνεχὴς πόλεμος.
ὁ μὲν θεὸς, ἑκούσιον, ἀνάγκη δὲ ἡ οὐ-
ν οὖν ἰσχύσῃ πόλεμον μὲν καὶ ἀνάγκην
καὶ φθορὰν καταλιπεῖν, αὐτομολῆσαι δὲ
ἀγέννητον, πρὸς τὸ ἄφθαρτον, πρὸς
ν, πρὸς εἰρήνην, λέγοιτ' ἐνδίκως ἐν-
καὶ πόλις εἶναι θεοῦ. Μηδὲν οὖν 1143
σοι ἢ ὅρασιν εἰρήνης, ἢ ὅρασιν θεοῦ τὸ P.
μενον ὀνομάζειν· ὅτι καὶ τῶν πολυωνύμων
δυνάμεων οὐ θιασώτης μόνον, ἀλλὰ καὶ
ν εἰρήνης.

Καὶ Ἀβραὰμ μέντοι τῷ σοφῷ "δίδωμι
ν γῆς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Αἰγύπτου, ἕως
ῦ τοῦ μεγάλου Εὐφράτου," *) οὐ μᾶλλον
ἄλλον ᾗ τὴν περὶ αὐτοὺς ἡμᾶς ἀμείνω
ἰγύπτου μὲν γὰρ ἀπεικάζεται ποταμῷ τὸ
ῶμα, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ καὶ δι' αὐτὸ ἐγγι-
ή, τῷ δὲ Εὐφράτῃ ἡ ψυχὴ καὶ τὰ φίλα
χμα δὴ τίθεται βιωφελέστατον καὶ συνε-
, ὅτι ὁ σπουδαῖος κλῆρον ἔλαχε ψυχὴν
υχῆς ἀρετάς· ὥσπερ ὁ φαῦλος ἔμπαλιν
τὰς σώματος καὶ διὰ σώματος κακίας.
δηλοῖ ἓν μὲν, τὸ σὺν ἐκείνῳ ἀφ' οὗ λέ-
ον δὲ, χωρὶς αὐτοῦ. Ὅταν μὲν γὰρ λέ-
πρωΐας ἄχρις ἑσπέρας ὥρας εἶναι δώδεκα,
ιηνίας ἄχρι τριακάδος ἡμέρας τριάκοντα,
τομεν τήν τε πρώτην ὥραν καὶ τὴν νεο-
ταν δέ τις ἀπὸ τῆς πόλεως φῇ τὸν ἀγρὸν
δίους τρεῖς ἢ τέτταρας, δίχα τῆς πόλεως
ν. Ὥστε καὶ νῦν τὸ "ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ
νομιστέον τὸ χωρὶς ἐκείνου παραλαμβά-
λεται γὰρ διοικίσας ἡμᾶς τῶν σωματικῶν,
ει καὶ φθορᾷ φθειρομένη καὶ φθειροί-

σῃ θεωρεῖται; καθαρὸν ψυχῆς λαβεῖν μετὰ τῶν φθάρτων καὶ ἀφθαρσίας ἀξίων ἀρετῶν. Οὕτω μέντοι τὸ εἰκάσθαι ποταμῷ λόγον ἐπαινετὸν ἰχνηλατοῦντες εὑρήκαμεν. Ὁ δὲ ψεκτὸς αὐτὸς ἄρα ἦν ὁ Αἰγύπτιος ποταμὸς, ἀνάγωγός τις καὶ ἀμαθὴς, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἄψυχος λόγος· οὗ χάριν καὶ εἰς αἷμα *) μεταβάλλει, τρέφειν οὐ δυνάμενος. Ὁ γὰρ ἀπαιδευσίας λόγος οὐ πότιμος, καὶ εὐτοκεῖ μέντοι βοτράχοις ἀναίμοις καὶ ἀψύχοις, καινὸν καὶ τραχὺν ἦχον, ἄλγημα ἀκοῆς, ἀπηχοῦσι. Λέγεται δὲ, ὅτι καὶ οἱ ἐν αὐτῷ πάντες ἰχθύες ἐφθάρησαν· οἱ συμβολικῶς εἰσι τὰ νοήματα. Ταῦτα γὰρ ἐννηχόμενα καὶ ἐγγίνεται ὡς ἐν ποταμῷ, τῷ λόγῳ, ζῴοις ἐοικότα, καὶ ψυχοῦντα αὐτόν· ἐν δὲ ἀπαιδεύτῳ λόγῳ τέθνηκε τὰ ἐνθυμήματα· συνετὸν γὰρ οὐδέν ἐστιν εὑρεῖν, ἀλλὰ „κολῳῶν τινας ἀκόσμους καὶ ἀμετροεπεῖς,“ ὥς εἶπέ τις, „φωνάς.“

§. 40. Περὶ μὲν δὴ τούτων ἅλις. Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον στάσιν καὶ ποταμὸν, ἀλλὰ καὶ χείλη ποταμοῦ φαντασιωθῆναι ὁμολογεῖ φάσκων, „Ὤιμην ἑστάναι παρὰ τὸ χεῖλος ποταμοῦ,“ **) ἀναγκαῖον ἂν εἴη καὶ περὶ χείλους τὰ καίρια ὑπονοῆσαι. Φαίνεται τοίνυν ἕνεκα δυοῖν τῶν ἀναγκαιοτάτων ἡ φύσις χείλη ζῴοις, καὶ μάλιστα ἀνθρώποις ἁρμόσασθαι. Ἑνὸς μὲν, ἡσυχίας· ἔρυμα γὰρ ταῦτα καὶ φραγμὸς ὀχυρώτατος φωνῆς. Ἑτέρου δὲ, ἑρμηνείας· διὰ γὰρ τούτων τὸ τῶν λόγων νᾶμα φέρεται. Συναχθέντων μὲν γὰρ, ἐπέχεται· φέρεσθαι δ' ἀμήχανον μὴ διαστάντων. Ἐκ δὲ τούτου γυμνάζει καὶ συγκροτεῖ πρὸς ἄμφω, τὸ λέγειν καὶ ἡσυχάζειν, ἑκατέρου τὸν ἁρμόττοντα καιρὸν παραφυλάττοντα. Οἷον, ἀκοῆς ἄξιόν τι λέγεται; Πρόσεχε, μηδὲν ἀντιούμενος, ἐν ἡσυχίᾳ, κατὰ τὸ Μωϋσέως παρ-

---

*) Exod. 7, 17 sq. — **) Gen. 41, 17.

„Σιώπα καὶ ἄκουε." *) Τῶν γὰρ εἰς κὰς γνωσιμαχίας ἀφικνουμένων, οὐδ᾽ ἂν εἷς ε λέγειν οὔτ᾽ ἀκούειν νομισθείη, τῷ δὲ πρὸς ἀλήθειαν ὠφέλιμον. Πάλιν ὅταν ς τοῦ βίου πολέμοις καὶ κακοῖς τὴν ἵλεω τοῦ καὶ δύναμιν ὑπερέχουσαν καὶ προασπίζου- μησον· οὐ γὰρ δεῖται συμμαχίας ὁ βοη- Ἔστι δὲ καὶ τούτου δείγματα ἐν ταῖς γραφαῖς κατακείμενα· οἷον τὸ, „Κύριος ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ὑμεῖς σιγήσεσθε." **) Ἐὰν ς τὰ γνήσια ἔγγονα καὶ πρωτότοκα Αἰγύ- ούμενα· τὸ ἐπιθυμεῖν, τὸ ἥδεσθαι, τὸ λυ- ὸ φοβεῖσθαι, τὸ ἀδικεῖν· τὸ εὐφραίνειν, ταίνειν, καὶ ὅσα τούτων ἀδελφὰ καὶ συγ- ιπλαγεῖς ἡσύχαζε, τὸ φοβερὸν τοῦ θεοῦ ιπτήξας. „Οὐ γὰρ γρύξει," φασὶ, „κύων , οὐδ᾽ ἀπ᾽ ἀνθρώπου ἕως κτήνους," ***) οὔτε τὴν κυνώδη γλῶσσαν ὑλακτοῦσαν τε ιαν, οὔτε τὸν ἐν ἡμῖν ἄνθρωπον, ἡγεμόνα τὸ κτηνῶδες θρέμμα, τὴν αἴσθησιν, προς- ν, ὅταν ἀναιρεθέντος τοῦ παρ᾽ ἡμᾶς ὅλου υμμαχικὸν αὐτοκέλευστον ὑπερασπιοῦν ἥκη. Πολλοὶ δὲ συμβαίνουσι καιροὶ μὴ ἐφαρ- συχίᾳ. Τὰς δὲ καταλογάδην ῥήσεις ἐπι- ὢν πάλιν ἰδεῖν ἔστιν ἀνακείμενα ὑπομνή- ἀγαθοῦ τις γέγονεν ἀπροσδόκητος μετου- ν οὖν εὐχαριστῆσαι, καὶ τὸν ἐπιπέμ- 1145 ῆσαι. Τί οὖν τὸ ἀγαθόν; Τέθνηκε τὸ P. ν ἡμῖν πάθος, καὶ πρηνὲς ἄταφον ἔῤῥι- μέλλομεν ἡμεῖς, ἀλλὰ στησάμενοι, τὴν άτην ᾄδωμεν ᾠδὴν, παρακελευόμενοι λέγειν ωμεν τῷ κυρίῳ, ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται, ναβάτην ἔῤῥιψεν εἰς θάλασσαν." †) Ἀλλὰ

', 19. — **) Exod. 14, 14. — ***) Exod. 11, 7. 15, 1.

τος,'' λεγω σε επι της παλαι μεν κεχρυμ
ζητηθείσης δὲ αὖθις καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἀνευ
θείας τὴν φύσιν ἐπιστήμης, ἧς νόμος τὰ
θεαμόνων ἄρδειν λογικὰς ἐν ψυχαῖς ἀ
δέ; Ὅταν συγκομίσωμεν τὸν γνήσιον δ
πὸν, οὗ παραγγέλλει ἡμῖν ὁ ἱερὸς λόγ
καρτάλλῳ, τῷ λογισμῷ, τὰς ἀπαρχὰς τ
ὧν ἤνθησεν, ὧν ἐβλάστησεν, ὧν ἐκαρ
ψυχὴ καλῶν, ἐπιδεικνυμένους, ἄντικρυς
ρεύειν, τὰ εἰς τὸν τελεσφόρον θεὸν ἐγκώμ
"Ἐξεκάθηρα τὰ ἅγια ἀπὸ τῆς οἰκίας μ
695 μιευσάμην ἐν τῷ τοῦ θεοῦ οἴκῳ," **
M. φύλακας αὐτῶν ἐπιστήσας τοὺς ἀριστί
γμένους πρὸς τὴν ἱερὰν νεωκορίαν. Θ
Λευῖται, προσήλυτοι, καὶ ὀρφανοὶ, κα
μὲν ἱκέται, οἱ δὲ μετανάσται καὶ πρόσ
ὑπωρφανισμένοι καὶ κεχηρευκότες γενέσ
τὸν τῆς ψυχῆς θεραπευτρίδος ἄνδρα καὶ
σιον ἐπιγεγραμμένοι.

§. 42. Τοῦτον μὲν δὴ τὸν τρόπον κ
ἡσυχάζειν ἐμπρεπέσταταν. Τὸ δὲ ἐναντί
κασιν οἱ φαῦλοι. Καὶ γὰρ ἡσυχίας ἐπ
ἑρμηνείας ὑπαιτίου ζηλωταὶ γεγόνασιν,

ἰμυθον, ᾗ φασιν οἱ ποιηταὶ, λόγον ἐῶσι,
' ἀλυσιτελῶν προςεπισύροντα. Τοιγαροῦν
ὶ συνηγορίαν ἡδονῆς καὶ ἐπιθυμίας καὶ
οναζούσης ὁρμῆς ἐτράποντο, ἄλογον πά-
γιζοντες ἡγεμόνι λογισμῷ, καὶ ταῖς ἐρι- 1146
λονεικίαις ἀποδυσάμενοι, συνεπλάκησαν · P.
τὸ ὁρατικὸν πληρῶσαι γένος, καὶ κατὰ
:αὶ βάθρων, ἐξ ὧν οὐδ' ἂν ἔτι γένοιτο δια-
δυνήσεσθαι ῥῖψαι. Ἔνιοι δὲ οὐ μόνον
; ἑαυτοὺς τῆς ἀνθρωπίνης ἀπέφηναν ἀρε-
ἱ καὶ τῆς θείας, ἐπὶ τοσοῦτον ἀπονοίας ἦ-
'οῦ μὲν οὖν φιλοπαθοῦς ἔξαρχος ἀναγρά-
του, τῆς Αἰγυπτίας χώρας ὁ βασιλεὺς, Φα-
γεται γὰρ τῷ προφήτῃ, " Ἰδοὺ αὐτὸς ἐκ-
ἐπὶ τὸ ὕδωρ, καὶ στήσῃ συναντῶν αὐτῷ,
εῖλος τοῦ ποταμοῦ." *) Τοῦ μὲν γὰρ ἴδιον
ῥὰν καὶ ἀνάχυσιν ἀεὶ τοῦ ἀλόγου πάθους
ῦ δὲ σοφοῦ πολλῷ ῥέοντι, τοῖς ὑπὲρ ἡδο-
ιθυμίας λόγοις ὑπαντιάσαι, οὐ τοῖς ποσὶν,
γνώμῃ, βεβαίως καὶ ἀκλινῶς, ἐπὶ τοῦ πο-
λους, τοῦτο δέ ἐστιν, ἐπὶ τοῦ στόματος
λώττης, ἅπερ ἦν ὄργανα λόγου. Παγίως
; αὐτοῖς, δυνήσεται τὰς συνηγορούσας τῷ
ανότητας ἀνατρέψαι καὶ καταβαλεῖν. Ὁ
ετικοῦ γένους ἐχθρὸς, ὁ τοῦ Φαραὼ λαός
πιθέμενος καὶ διώκων καὶ δουλούμενος ἀ-
ἐπαύσατο, ἕως κακὰς ὧν διέθηκε τὰς
*, πελάγει τῶν ἀδικημάτων, καὶ τρικυμίαις
** ἀνήγειρε, καταποντωθεὶς ὡς ὑπερβάλ-
'αν, καὶ νίκην ἀνανταγώνιστον, καὶ χαρὰν
ίζονα, τὸν καιρὸν ἐνεγκεῖν ἐκεῖνον. Διὸ
' Εἶδεν Ἰσραὴλ τοὺς Αἰγυπτίους τεθνηκό-
τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης." **) Μεγάλη γε

7, 15. — **) 14, 30.

ἡ ὑπέρμαχος χεὶρ, ἀναγκάζουσα παρὰ στόμα χείλεσι καὶ λόγῳ πίπτειν, τοὺς τὰ ὄργανα ταῦτ τὰ τῆς ἀληθείας ἀκονησαμένους, ἵνα μὴ δι ἀλλ' ἰδίοις ὅπλοις ὁ καθ' ἑτέρων ἀναλαβόντες θνήσκωσι. Τρία δ' εὐαγγελίζεται τῇ ψυχῇ τὰ λιστα, ἓν μὲν, ἀπώλειαν Αἰγυπτιακῶν παθῶν ρον δὲ, τὸ μὴ παρ' ἑτέρων χωρίων τῆς ἁλμυρᾶ πικρᾶς πηγῆς, ὡς ἂν θαλάττης χείλεσι, δι' πολέμιος ἀρετῆς σοφιστὴς λόγος ἐξέχυτο· τελει δὲ, τὴν θέαν τοῦ πτώματος. Μηδὲν γὰρ ἀό εἴη καλὸν, ἀλλὰ πρὸς τὸ φῶς καὶ λαμπρὸν ἥλιον ἄ καὶ γὰρ τὸ ἐναντίον εἰς βαθὺ σκότος καὶ νυκτ ξιον τὸ κακόν. Καὶ τοῦτο μὲν μηδ' ἐκ τύχης ποτε γένοιτο, τὸ δ' ἀγαθὸν μείζοσιν ὀφθαλμοῖς περιαθροῖτο. Τί δὲ οὕτως ἀγαθὸν, ὡς ζῆσ καλὰ καὶ ἀποθανεῖν τὰ φαῦλα;

§. 43. Τρεῖς τοίνυν ἦσαν οἱ τὴν τῶν λόγων νότητα μέχρις οὐρανοῦ τείναντες. Οὗτοι με κατὰ τῆς φύσεως, μᾶλλον δὲ κατὰ τῆς ἑαυτῶν ψ ἐμελέτησαν· φάσκοντες, μόνον εἶναι τὸ αἰσθητὸ ὁρώμενον τοῦτο, οὔτε γενόμενόν ποτε, οὔτ' ι φθαρησόμενον, ἀγέννητον δὲ καὶ ἄφθαρτον, ἀνεπ πευτον, ἀκυβέρνητον, ἀπροστασίαστον. Εἶτ' ἐπ λους ἄλλα συνθέντες ἐπιχειρήματα, δόγμα ἀδόκιμο κοδομοῦντες εἰς ὕψος οἷα πύργον ἐξῆραν. Λέγεται ὅτι "Ἦν πᾶσα ἡ γῆ χεῖλος ἕν," *) συμφωνία τῶν ψυχῆς μερῶν πάντων ἀσύμφωνος, ἐπὶ τῷ κινῆσαι συνεκτικώτατον ἐν τοῖς οὖσιν, ἀρχήν. Τοιγαροῦν ἱ σαντας αὐτοὺς εἰς οὐρανὸν ταῖς ἐπινοίαις ἀναδρι σθαι, ἐπὶ καθαιρέσει τῆς αἰωνίου βασιλείας, ἡ με καὶ ἀκαθαίρετος καταβάλλει χεὶρ, καὶ τὸ οἰκοδ θὲν δόγμα συνανατρέψασα. Κέκληται δὲ ὁ τ "σύγχυσις," οἰκεῖον ὄνομα τῷ καινουργηθέντι το

---

*) Gen. 11, 1.

Τί γὰρ ἀναρχίας συγχυτικώτερον; Οὐκ οἰκίαι
'εμόνευτοι προσκρουσμάτων γέμουσι καὶ τα-
ἰβασίλευτοι δ' ἐαθεῖσαι πόλεις ἀπὸ ὀχλοκρα-
ντίου καὶ μεγίστου κακοῦ, φθείρονται; Καὶ
καὶ ἔθνη καὶ κλίματα γῆς, ὧν ἀρχαὶ κατε-
, οὐ παλαιᾶς καὶ μεγάλας εὐδαιμονίας ἀπέ-
Καὶ τί δεῖ τὰ ἀνθρώπινα λέγεσθαι; Οὐδὲ
ἄλλαι τῶν ζώων ἀγέλαι, πτηνῶν, χερσαίων,
ἄνευ τινὸς ἀγελάρχου συνεστᾶσιν· ἀλλὰ πο-
αὶ περιέπουσιν αἰεὶ τὸν οἰκεῖον ἡγεμόνα, ὡς
'αθῶν αἴτιον, οὗ κατὰ τὴν ἀπουσίαν σκεδάν-
ιαὶ διαφθείρονται. Εἶτ' οἰόμεθα τοῖς μὲν
;, ἃ βραχυτάτη μοῖρα τοῦ παντός ἐστιν, ἀρ-
ἀγαθῶν, ἀναρχίαν δὲ κακῶν εἶναι αἰτίαν·
όσμον οὐ διὰ τὴν τοῦ βασιλεύοντος θεοῦ προ-
ὐδαιμονίας τῆς ἄκρας πεπληρῶσθαι; Δίκην
ττουσαν οἷς ἐτίθεντο διδόασι· φύραντες γὰρ
, περὶ ἀναρχίας φυρόμενοι, ἐπεῖδον, συγχυ-
ὺ συγχέαντες. Ἕως δὲ οὔπω τιμωρίαν δεδώ-
ὑπὸ φρενοβλαβείας φυσώμενοι τὴν μὲν τῶν
χὴν ἀνοσίοις λόγοις καθαιροῦσιν, αὐτοὺς δὲ
; καὶ βασιλέας ἀναγράφουσι, τὸ ἀκαθαίρετον
κράτος γενέσει τῇ ἀκαταστάτως ἀπολλυ- 1148
φθειρομένῃ περιάπτοντες. P.

ι. Ἐπιτραγῳδοῦντες γοῦν καὶ ἐπιστομίζοντες
οἱ καταγέλαστοι λέγειν ταῦτα· ἡμεῖς οἱ ἡ-
ἡμεῖς οἱ δυναστεύοντες· ἐφ' ἡμῖν ὁρμᾷ τὰ
ἀγαθῶν καὶ τῶν ἐναντίων τίνες αἴτιοι ἡμεῖς;
ἰς ἐργάσασθαι, τίσιν ὅτι μὴ ἡμῖν, ἀψευδέ-
νάκειται; Φλυαροῦσι δὲ ἄλλως, οἱ δυνάμεως
τὰ πάντα φάσκοντες ἐξῆφθαι, ἣν πρυτανεύ-
κατὰ τὸν κόσμον ἀνθρωπείων τε καὶ θείων
ι. Τοιαῦτα καταλαζονευσάμενοι, ἐὰν μὲν
μέθης νήψαντες ἐν ἑαυτοῖς γένωνται, καὶ
οινίας, ἣν παρῴνησαν εἰς αἴσθησιν ἔλ-
αἰδεσθῶσι, καὶ κακιῶσιν ἑαυτούς, ἐφ' οἷς

ὑπ᾽ ἀγνώμονος γνώμης ἐξαμαρτάνειν προσήχθησαν,
ἀκολακεύτῳ καὶ ἀδεκάστῳ χρησάμενοι συμβούλῳ με-
τανοίᾳ, τὴν ἵλεω τοῦ Ὄντος δύναμιν ἐξευμενισάμενοι
παλινῳδίαις ἀντὶ βεβήλων ἱεραῖς, ἀμνηστίαν εὑρήσον-
ται παντελῆ. Ἐὰν δὲ ἀφηνιασταὶ καὶ σκληραύχε-
νες μέχρι τοῦ παντὸς γενόμενοι σκιρτῶσιν, ὡς αὐτό-
νομοι καὶ ἐλεύθεροι καὶ ἑτέρων ἡγεμόνες ὄντες, ἀ-
παραιτήτῳ ἀνάγκῃ καὶ ἀμειλίκτῳ, τὴν ἑαυτῶν
ἐν ἅπασι μικροῖς τε καὶ μεγάλοις οὐδένειαν αἰ-
σθήσονται. Ὁ γὰρ ἐπιβεβηκὼς ἡνίοχος, ὡς ἅρ-
698 ματι πτηνῷ τῷδε τῷ κόσμῳ χαλινὸν ἐμβαλὼν,
M. τὸ κεχαλασμένον τῶν ἡνιῶν ὀπίσω βίᾳ τείνας,
καὶ τοὺς κοσμίους ἐπισφίγξας, μάστιξι καὶ κέντροις
ἀναμνήσει τῆς δεσποτικῆς ἐξουσίας, ἧς ἐπελάθοντο
διὰ τὸ χρηστὸν καὶ ἥμερον τοῦ κρατοῦντος, ὥσπερ
οἱ κακοὶ δοῦλοι. Τὰ γὰρ τῶν δεσποτῶν ἐπιεικὲς ὡς
ἀναρχίαν ἐκτρέποντες, ἐπιμορφάζουσι τὸ ἀδέσποτον·
μέχρις ἂν τὴν ῥοώδη τε καὶ πολλὴν αὐτῶν νόσον,
ἀντὶ φαρμάκων τὰς τιμωρίας προσφέρων, ὁ κεκτη-
μένος ἐπισχῇ. Διὸ λέγεται "ψυχὴ ἄνομος, ἡ δια-
στέλλουσα τοῖς χείλεσι καλοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι·
εἶθ᾽ ὕστερον ἐξαγορεύσει τὴν ἁμαρτίαν ἑαυτῆς." *)
Τί φὴς, ὦ γέμουσα ἀλαζονείας; Οἶδας γὰρ τί ἐστι
τὸ πρὸς ἀλήθειαν ἀγαθὸν ἢ κακὸν, ἢ δίκαιον ἢ ὅσιον;
Ἢ τίνα τίσιν ἐφαρμόττει; Ἡ τούτων ἐπιστήμη τε καὶ
δύναμις ἀνάκειται μόνῳ θεῷ, καὶ εἴ τις αὐτῷ φίλος.
Μάρτυς δὲ καὶ χρησμὸς, ἐν ᾧ λέγεται, "Ἐγὼ ἀπο-
κτενῶ, καὶ ζῆν ποιήσω· πατάξω, καὶ ἐγὼ ἰάσο-
μαι." **) Ἀλλὰ γὰρ οὐδὲ ἐπιπόλαιον ἔσχεν ἡ δοκη-
σίσοφος ψυχὴ τὴν τῶν ὑπὲρ ἑαυτὴν ὀνείρωξιν· ἀλλ᾽
οὕτως ἡ δυστυχὴς ἐξηνεμιώθη, ὡς καὶ ἐνώμοτον γε- 1149
νέσθαι, περὶ τοῦ βεβαίως καὶ παγίως ταῦθ᾽ ἑστάναι, P.
ἃ ψευδῶς ὑπέλαβεν. Ἐὰν οὖν τὸ παλμῶδες καὶ πα-

---

*) Lev. 5, 4. — **) Deut. 32, 39.

τοῦ νοσήματος ἄρξηται χαλᾶν, τὰ τῆς ὑγείας ὕματα κατ' ὀλίγον ἐκζωπυρούμενα βιάσεται πρῶτον ἐξαγορεῦσαι τὸ ἁμάρτημα — τὸ δ' κίσαι ἑαυτὴν —, εἶτα πρὸς βωμοῖς ἱκέτιν γε-, ποτνιωμένην λιταῖς καὶ εὐχαῖς καὶ θυσίαις ίας μόνης ἐπιλαχεῖν ἔστι.

45. Ἑξῆς δ' ἄν τις εἰκότως ἐπαπορήσειε, τί ε τὸν ἐν Αἰγύπτῳ ποταμὸν μόνον ἀνέγραψεν χείλη, τὸν δ' Εὐφράτην ἤ τινα τῶν ἄλλων ποταμῶν οὐκέτι. Ὅπου μὲν γάρ φησι, "Στή-κντῶν αὐτῷ παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ." *) ί τινες ἴσως ἐπιχλευάζοντες ἐροῦσι, μὴ δεῖν ιῦτα εἰς τὰς ζητήσεις εἰςάγειν, γλισχρολογίαν ἄλλον ἢ ὠφέλειάν τινα ἐμφαίνειν. Ἐγὼ δὲ τὰ ι ἡδυσμάτων τρόπον παρηρτῦσθαι ταῖς ἱεραῖς φαῖς, βελτιώσεως ἕνεκα τῶν ἐντυγχανόντων, ιβάνω· καὶ οὐδεμίαν τῶν ζητούντων κατα-ον εὑρεσιλογίαν, ἀλλ' εἰ μὴ ζητοῖεν, ἔμπαλιν Οὐδὲ γὰρ περὶ ποταμῶν ἐστιν ἱστορίας ἢ ῦσα σπουδή, περὶ δὲ βίων τῶν εἰκαζομένων οις ῥεύμασιν, ἐναντιουμένων ἀλλήλοις. Ὁ μὲν ῦ σπουδαίου βίος ἐν ἔργοις· ἐν λόγοις δὲ ὁ ύλου θεωρεῖται. Λόγος δὲ γλώττῃ καὶ στό-ιὶ χείλει καὶ τοῖς ***

Τὸ τέλος λείπει.

ι. 7, 15.

LIPSIAE,

EX OFFICINA HIRSCHFELDII.

[PH]ILONIS JUDAEI

OPERA OMNIA.

TEXTUS EDITUS

AD FIDEM OPTIMARUM EDITIONUM.

VOL. IV.

CONTINENS LIBB. DE ABRAHAMO, DE IOSEPHO, LIBB. I—III. DE VITA MOYSIS, DE DECALOGO, DE CIRCUMCISIONE, LIBB. DUO DE MONARCHIA, DE SACERDOTUM HONORIBUS, DE VICTIMIS, DE VICTIMAS OFFERENTIBUS.

LIPSIAE

SUMTIBUS E. B. SCHWICKERTI.

1828.

BIBLIOTHECA SACRA

[P]ATRUM ECCLESIAE GRAECORUM.

PARS II.

PHILONIS JUDAEI

OPERUM OMNIUM

TOM. IV.

LIPSIAE

SUMTIBUS E. B. SCHWICKERTI.

1828.

ΙΛΩΝΟΣ ΙΟΥΔΑΙΟΥ

ΒΙΟΣ ΣΟΦΟΥ

ΟΥ ΚΑΤΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΝ ΤΕΛΕΙΩΘΕΝΤΟΣ,

Η

ΠΕΡΙ ΝΟΜΩΝ ΑΓΡΑΦΩΝ,

῾Ο ΕΣΤΙ

ΠΕΡΙ ΑΒΡΑΑΜ.

ARGUMENTUM LIBRI
VITA SAPIENTIS
PER DOCTRINAM PERFECTI,
SIVE
DE LEGIBUS NON SCRIPTIS,
HOC EST,
DE ABRAHAMO.

Liber Moysis, qui Genesis inscribitur, inter res alias
s multorum virorum refert, quas imitari lectores non poe-
bit (1). Quorum unus Enos, homo κατ' ἐξοχὴν dictus,
nplo est, spem, quam ipse in deo posuit, omnium bono-
ı esse optimum (2); alius vero Enoch, qui poeniten-
e, virtutis praestantissimae, symbolum dicendus, propterea
d e terra in coelum translatus esse traditur (3. 4.); alius
m Noachus, iustitiae perfectissimae amator et symbolum,
n et finem et initium nostri generis dicere licet (5-9).
ter vero horum virorum ternionem, spei, poenitentiae et
ectionis symbolorum, alterum scriptura sacra exhibet, quem
iunt Abrahamus, Isaacus, Iacobus, quorum ille medita-
is, medius indolis bonae, hic ἀσκήσεως symbolum est, ita
m, ut singulus quisque his tribus potentiis (δυνάμεσι) pro-
s, et tantum ab ea, qua maxime pollebat, appellatus fuerit
-12). Ex his Abrahamus insigni virtutis pietatisque amore
cellit, quam ex sola contemplatione naturae rerum sibi
vit (13-17). Hinc factum, ut prius nomen eius Abram
ıbrahamum a deo mutaretur, quae vox denotat "patrem
:um vocis," atque ingenii eius bonitatem eximiam indicat
. Abrahamus insuper non scientia tantum, sed etiam recte
oneste factis, absque quibus illius pretium exiguum, prae
excelluit (19-21), e. g. hospitalitate (22), simplicitate
m in domo sua semper servata, quas virtutes inprimis ex-
it deo cum duobus angelis ipsum visitanti (23). Inter hos

medium locum tenuit deus, a dextra ipsi erat beni- vina, quae proprie deus dicitur, a sinistra regia potesta- ριος), quae dominus dicenda. Hae potentiae non re ferunt, sed unius subiecti triplicem referunt i- (24-28). [Post haec Philo docet, Pentapolin in te- mitica eversam denotare quinque sensus, eorumqu- et poenas, unam vero ex illa servatam, visum; quatuor ceteris multo certior est, minusque anim- (29-31).] Clarus etiam erat Abrahamus, quod fide- praebuit firmissimam, cuius documentum luculent- ctatio filii a deo iussa (32-34). Paratissime viri quio deus ita gavisus est, ut filium, quem sacrificari pop- rat, ei redderet, cum eoque "laetitiam aeternam," symbolum Isaacus (35. 36.). Laudatur praeterea Abraha- mus mitis et pacificus erga homines (37. 38.), et fortis in gerendo, quibus significatur, quietam vitam esse optim- ctoriamque de rebus sensus afficientibus reportatam sple- simam (39. 40). Aequa laude dignam se gessit Sar- hami uxor, quae non bona tantum, sed mala quo- omnia cum forti animo tulit (41. 42.), quid quod ritum excitavit, ut ex ancilla progeniem sibi procrea- Memoratu denique dignum, Abrahamum uxorem mortu- diutius luxisse, quam vere sapientem decet (44), deq- iam mala ferenda ipsi immittenti, constanter credidisse (45.

Tom. II.
Pag.
1 §. 1. Τῶν ἱερῶν νόμων ἐν πέντε βίβλοις ἀν-
ed. γραφέντων ἡ πρώτη καλεῖται καὶ ἐπιγράφεται Γ
M. σις, ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως, ἣν ἐν ἀρχῇ
χει, λαβοῦσα τὴν πρόςρησιν· καίτοι μυρίων
ἐμφερομένων πραγμάτων, ὅσα κατ' εἰρήνην ἢ
μον, ἢ φορὰς καὶ ἀφορίας, ἢ λιμὸν καὶ εὐθη-
τὰς μεγίστας τῶν ἐπὶ γῆς φθορὰς διὰ πυρὸς κα-
τος· ἢ τὸ ἐναντίον γενέσεις καὶ εὐτροφίας ζώω-
φυτῶν κατὰ τὴν ἀέρος καὶ τῶν ἐτησίων ὡρῶν
σίαν, καὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν μὲν ἀρετῇ, τῶν δὲ
συμβιωσάντων. Ἀλλ' ἐπειδὴ τούτων τὰ μὲν
τοῦ κόσμου μέρη, τὰ δὲ παθήματα, τελειό-
καὶ πληρέστατον ὁ κόσμος, αὐτῷ τὴν ὅλη-

Ὃν μὲν οὖν τρόπον ἡ κοσμοποιΐα διατέ-
ά τῆς προτέρας συντάξεως, ὡς οἷόν τε
ίαμεν. Ἐπεὶ δὲ τοὺς νόμους κατὰ τὸ ἑξῆς
ἀναγκαῖον διερευνᾶσθαι, τῶν ἐπὶ μέρους,
ἰκόνων ὑπέρθεσιν ποιησάμενοι, τοὺς κα-
ης καὶ ὥςαν ἀρχετύπους προτέρους διε-
. Οὗτοι δέ εἰσιν ἀνδρῶν οἱ ἀνεπιλήπτως
βιώσαντες, ὧν τὰς ἀρετὰς ἐν ταῖς ἱερω-
ηλιτεῦσθαι γραφαῖς συμβέβηκεν, οὐ πρὸς
ἔπαινον αὐτὸ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τοῦ
άνοντας προτρέψασθαι, καὶ ἐπὶ τὸν τῶν
ον ἀγαγεῖν. Οἱ γὰρ ἔμψυχοι καὶ λογικοὶ
ς ἐκεῖνοι γεγόνασιν, οὓς δυοῖν χάριν ἐσε-
ς μὲν, βουλόμενος ἐπιδεῖξαι, ὅτι τὰ τε-
τάγματα τῆς φύσεως οὐκ ἀπᾴδει· δεύτε-
οὐ πολὺς πόνος τοῖς θέλουσι κατὰ τοὺς
μους ζῆν, ὁπότε καὶ ἀγράφῳ τῇ νομοθε-
τι τὴν ἀρχὴν ἀναγραφῆναι τῶν ἐν μέρει,
εὐπετῶς ἐχρήσαντο οἱ πρῶτοι. Ὡς δεόν-
α φάναι, τοὺς τιθέντας νόμους μηδὲν
ινήματα εἶναι βίου τῶν παλαιῶν, ἀρχαι-
ἔργα καὶ λόγους οἷς ἐχρήσαντο. Ἐκεῖνοι
ώριμοι καὶ φοιτηταὶ γενόμενοι τινῶν, οὔ-
δασκάλων ἃ χρὴ πράττειν καὶ λέγειν ἀνα-
, αὐτήκοοι δὲ καὶ αὐτομαθεῖς ἀκολουθίαν
ιασάμενοι, τὴν φύσιν αὐτὴν,. ὅπερ ἐστὶ
ιαν, πρεσβύτατον νόμιμον θεσμὸν εἶναι
;, ἅπαντα τὸν βίον ἐνομοθέτησαν· ὑπαί-
δὲν γνώμαις ἑκουσίοις ἐργασάμενοι, περὶ δὲ
ης ποτνιώμενοι τὸν θεὸν, καὶ λιταῖς καὶ
υμενιζόμενοι, πρὸς ὁλοκλήρου μετουσίαν
ἀμφοτέρων κατορθουμένης, τῶν τε ἐκ
ὶ τῶν ἄνευ ἑκουσίου γνώμης.

Ἐπειδὴ τοίνυν ἀρχὴ μετουσίας ἀγαθῶν
, καὶ ταύτην οἷα λεωφόρον ὁδὸν ἡ φιλά-
ινει καὶ ἀνοίγει ψυχὴ, σπουδάζουσα τυ-

HILONIS JUDAEI

OPERA OMNIA.

TEXTUS EDITUS

AD FIDEM OPTIMARUM EDITIONUM.

VOL. IV.

CONTINENS LIBB. DE ABRAHAMO, DE IOSEPHO, LIBB. I—III. DE VITA MOYSIS, DE DECALOGO, DE CIRCUMCISIONE, LIBB. DUO DE MONARCHIA, DE SACERDOTUM HONORIBUS, DE VICTIMIS, DE VICTIMAS OFFERENTIBUS.

LIPSIAE
SUMTIBUS E. B. SCHWICKERTI.
1828.

BIBLIOTHECA SACRA

ATRUM ECCLESIAE GRAECORUM.

PARS II.

PHILONIS JUDAEI

OPERUM OMNIUM

TOM. IV.

LIPSIAE
SUMTIBUS E. B. SCHWICKERTI.
1828.

ΙΛΩΝΟΣ ΙΟΥΔΑΙΟΥ

ΒΙΟΣ ΣΟΦΟΥ

ΟΥ ΚΑΤΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΝ ΤΕΛΕΙΩΘΕΝΤΟΣ,

Η

ΠΕΡΙ ΝΟΜΩΝ ΑΓΡΑΦΩΝ,

ʽΟ ΕΣΤΙ

ΠΕΡΙ ΑΒΡΑΑΜ.

ARGUMENTUM LIBRI
VITA SAPIENTIS
PER DOCTRINAM PERFECTI,
SIVE
DE LEGIBUS NON SCRIPTIS,
HOC EST,
DE ABRAHAMO.

Liber Moysis, qui Genesis inscribitur, inter res alias
s multorum virorum refert, quas imitari lectures non poe-
bit (1). Quorum unus Enos, homo κατ᾽ ἐξοχὴν dictus,
mplo est, spem, quam ipse in deo posuit, omnium bono-
m esse optimum (2); alius vero Enoch, qui poeniten-
e, virtutis praestantissimae, symbolum dicendus, propterea
d e terra in coelum translatus esse traditur (3. 4.); alius
um Noachus, iustitiae perfectissimae amator et symbolum,
m et finem et initium nostri generis dicere licet (5-9).
eter vero horum virorum ternionem, spei, poenitentiae et
fectionis symbolorum, alterum scriptura sacra exhibet, quem
iunt Abrahamus, Isaacus, Iacobus, quorum ille medita-
is, medius indolis bonae, hic ἀσκήσεως symbolum est, ita
en, ut singulus quisque his tribus potentiis (δυνάμεσι) pro-
s, et tantum ab ea, qua maxime pollebat, appellatus fuerit
-12). Ex his Abrahamus insigni virtutis pietatisque amore
cellit, quam ex sola contemplatione naturae rerum sibi
vit (13-17). Hinc factum, ut prius nomen eius Abram
Abrahamum a deo mutaretur, quae vox denotat "patrem
tum vocis," atque ingenii eius bonitatem eximiam indicat
). Abrahamus insuper non scientia tantum, sed etiam recte
honeste factis, absque quibus illius pretium exiguum, prae
excelluit (19-21), e. g. hospitalitate (22), simplicitate
um in domo sua semper servata, quas virtutes inprimis ex-
it deo cum duobus angelis ipsum visitanti (23). Inter hos

χεῖν τοῦ πρὸς ἀλήθειαν καλοῦ, τὸν πρῶτον
ἐραστὴν προςεῖπεν Ἐνώς, τὸ κοινὸν τοῦ γένους
κατ' ἐξαίρετον χάριν δωρησάμενος αὐτῷ. Χ
γὰρ τὸν ἄνθρωπον Ἐνὼς καλοῦσιν, ὡς μ
ἀλήθειαν ὄντος ἀνθρώπου, τοῦ τὰ ἀγαθὰ
κῶντος, καὶ ἐλπίσι χρησταῖς ἐφιδρυμένου.
δῆλον ὅτι τὸν δύςελπιν οὐδ' ἄνθρωπον, ἀλλ' ἀ
ποειδὲς ἡγεῖται θηρίον, τὸ οἰκειότατον ἀνθρω
ψυχῆς, ἐλπίδα, ἀφῃρημένον. Ὅθεν καὶ π
ὑμνῆσαι βουλόμενος τὸν εὔελπιν, προειπὼν ὅ "
τος ἤλπισεν ἐπὶ τὸν τῶν ὅλων πατέρα κα
3 τήν," *) ἐπιλέγει, "Αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως
M. πων," **) καίτοι πατέρων καὶ πάππων ἤδη
των. Ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀρχηγέτας τοῦ μικτοῦ
ὑπέλαβεν εἶναι, τουτονὶ δὲ τοῦ καθαρωτέρου
θημένου, ὅπερ ὄντως ἐστὶ λογικόν. Καθάπε
ποιητὴς Ὅμηρος, μυρίων ὄντων ποιητῶν, κ
χὴν λέγεται, καὶ τὸ μέλαν ᾧ γράφομεν, καί το
τός, ὃ μὴ λευκόν ἐστι, μέλανος ὄντος, καὶ Ἀρχ
θήνῃσιν, ὁ ἐπώνυμος, καὶ τῶν ἐννέα ἀρχόν
ἄριστος, ἀφ' οὗ οἱ χρόνοι καταριθμοῦνται·
τὸν τρόπον καὶ τὸν ἐλπίδι χρώμενον "ἄνθ
κατ' ἐξοχὴν ὠνόμασε, τὰ πλήθη τῶν ἄλλων
χάσας, ὡς οὐκ ἀξίων τῆς αὐτῆς προςρήσεως
χεῖν. Εὖ μέντοι καὶ τὴν βίβλον γενέσεως το
ἀλήθειαν ἀνθρώπου προςεῖπεν, οὐκ ἄπο σκοπο
ὅτι γραφῆς καὶ μνήμης ἄξιος ὁ εὔελπις, οὐ
χαρτιδίοις τοῖς ὑπὸ σητῶν διαφθαρησομένοις,
τῆς ἐν ἀθανάτῳ τῇ φύσει, παρ' ᾗ τὰς σπου
πράξεις ἀναγράπτους εἶναι συμβέβηκεν. Εἰ
καταριθμήσειέ τις ἀπὸ τοῦ πρώτου καὶ γηγενοῦ
ὑπὸ μὲν Χαλδαίων Ἐνώς, Ἑλλάδι δὲ διαλέκτῳ
αγορευόμενον Ἄνθρωπον, εὑρήσει τέταρτον.

---

*) Gen. 4, 26. — **) Gen. 5, 1.

ς δὲ ἡ τετρὰς τετίμηται παρά τε τοῖς ἄλλοις
φοις, ὅσοι τὰς ἀσωμάτους οὐσίας καὶ νοητὰς
αντο, καὶ μάλιστα παρὰ Μωϋσεῖ τῷ πανσόφῳ,
νύνων τὸν τέταρτον ἀριθμὸν φησὶν, ὅτι "ἅ-
τι καὶ αἰνετός·" *) δι' ἃς δὲ αἰτίας ἐλέχθη, διὰ
στέρας συντάξεως εἴρηται. Ἅγιος δὲ καὶ ἐπαί-
δ εὔελπις, ὡς τὸ ἐναντίον ἐναγὴς καὶ ψεκτὸς
λπις, φόβῳ πρὸς ἅπαντα συμβούλῳ κακῷ χρώ-
Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐχθρὸν ἄλλο ἄλλῳ φασὶν,
ίδα φόβῳ, καὶ φόβον ἐλπίδι. Καὶ μήποτ' εἰ-
Προσδοκία μὲν γὰρ ἑκάτερον, ἀλλ' ἡ μὲν
ν, ὁ δὲ ἔμπαλιν κακῶν· ἀκατάλλακτοι δὲ αἱ
τούτων καὶ ἀσύμβατοι.
3. Τοσαῦτα μὲν ἀπόχρη περὶ ἐλπίδος εἰπεῖν,
θύραις οἷα πυλωρὸν ἡ φύσις ἱδρύσατο βασι-
τῶν ἔνδον ἀρετῶν, αἷς οὐκ ἔστιν ἐντυχεῖν μὴ
προθεραπεύσαντας. Πολλὰ μὲν οὖν οἱ νο-
ι, πολλὰ δὲ οἱ πανταχοῦ νόμοι πραγματεύον-
ερὶ τοῦ τὰς ψυχὰς τῶν ἐλευθέρων ἐλπίδων
ν ἀναπλῆσαι· ὁ δ' ἄνευ παραινέσεως δίχα
υσθῆναι γενόμενος εὔελπις, ἀγράφῳ μὲν νό-
πάλιν αὐτομαθεῖ, τὴν ἀρετὴν ταύτην πεπαί-
ὃν ἡ φύσις ἔθηκε. Δευτέραν δὲ ἔχει τάξιν
ὴν ἐλπίδα ἡ ἐπὶ τοῖς ἁμαρτανομένοις μετά- 352
κὶ βελτίωσις, ὅθεν ἑξῆς ἀναγράφει τὸν ἀπὸ P.
ς βίου πρὸς τὸν ἀμείνονα μεταβαλόντα, ὃς κα-
παρὰ μὲν Ἑβραίοις Ἐνὼχ, ὡς δ' ἂν Ἕλληνες
κεχαρισμένος, ἐφ' οὗ καὶ ταυτὶ λέλεκται, "ὡς
ηρέστησεν Ἐνὼχ τῷ θεῷ, καὶ οὐχ ηὑρίσκετο,
έθηκεν αὐτὸν ὁ θεός." **) Ἡ γὰρ μετάθε-
οπὴν ἐμφαίνει καὶ μεταβολήν· πρὸς δὲ τὸ
ἡ μεταβολὴ, διότι προμηθείᾳ γίνεται θεοῦ.
ὰρ τὸ σὺν θεῷ, καλὸν καὶ συμφέρον πάντως,

ν. 19, 24. — **) Gen. 5, 24.

ἐπεὶ καὶ τὸ ἄνευ θείας ἐπιφροσύνης, ἀλυσιτελές. Εὖ δ' εἴρηται τὸ "Οὐχ ηὑρίσκετο" ἐπὶ τοῦ μετατιθεμένου, ἢ τῷ τὸν ἀρχαῖον ἐπίληπτον ἀπηλεῖφθαι καὶ ἠφανίσθαι βίον, καὶ μηκέτι εὑρίσκεσθαι, καθάπερ εἰ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἐγένετο, ἢ τῷ τὸν μετατιθειμένον καὶ ἐν τῇ βελτίονι ταχθέντα τάξει δυσεύρετον εἶναι φύσει. Πολύχουν μὲν γὰρ ἡ κακία, διὸ καὶ πολλοῖς γνώριμον· σπάνιον δὲ ἡ ἀρετή, ὡς μηδ' ὑπ' ὀλίγων καταλαμβάνεσθαι. Καὶ ἄλλως ὁ μὲν φαῦλος ἀγορὰν καὶ θέατρα καὶ δικαστήρια, βουλευτήριά τε καὶ ἐκκλησίας καὶ πάντα σύλλογον καὶ θίασον ἀνθρώπων, ἅτε φιλοπραγμοσύνῃ συζῶν, μετατρέχει, τὴν μὲν γλῶτταν ἀνιεὶς πρὸς ἄμετρον καὶ ἀπέραντον διήγησιν καὶ ἄκριτον, συγχέων πάντα καὶ φύρων, ἀληθέσι ψευδῆ, καὶ ῥητοῖς ἄρρητα, καὶ ἴδια κοινοῖς, καὶ ἱεροῖς βέβηλα, καὶ σπουδαίοις γελοῖα ἀναμιγνύς, διὰ τὸ μὴ πεπαιδεῦσθαι τὸ ἐν καιρῷ κάλλιστον, ἡσυχίαν· τὰ δὲ ὦτα ἐπορθίασας, εὐπορίας ἕνεκα καὶ πολυπράγμονος περιεργίας, τὰ ἑτέρων εἴτε ἀγαθὰ εἴτε κακὰ γλίχεται μανθάνειν, ὡς αὐτίκα τοῖς μὲν φθονεῖν, ἐφ' οἷς δὲ ἥδεσθαι· βάσκανον γὰρ καὶ μισόκαλον καὶ φιλοπόνηρον ὁ φαῦλος φύσει.

§. 4. Ὁ δὲ ἀστεῖος ἔμπαλιν ἀπράγμονος ζηλωτὴς βίου γεγονὼς ὑποχωρεῖ, καὶ μόνωσιν ἀγαπᾷ, λανθάνειν τοὺς πολλοὺς ἀξιῶν, οὐ διὰ μισανθρωπίαν — φιλάνθρωπος γάρ, εἰ καί τις ἄλλος —, ἀλλὰ διὰ τὸ προβεβλῆσθαι κακίαν, ἣν ὁ πολὺς ὄχλος ἀσπάζεται, χαίρων μὲν ἐφ' οἷς στένειν ἄξιον, λυπούμενος δὲ ἐφ' οἷς γεγηθέναι καλόν. Ὧν ἕνεκα συγκλεισάμενος οἴκοι τὰ πολλὰ καταμένει, μόλις τὰς κλισιάδας ὑπερβαίνων· ἢ διὰ τοὺς ἐπιφοιτῶντας συνεχέστερον ἔξω πόλεως προελθών, ἐν μοναγρίῳ ποιεῖται τὰς διατριβάς, ἥδιον συμβιωταῖς χρώμενος τοῖς ἅπαντος τοῦ γένους ἀνθρώπων ἀρίστοις, ὧν τὰ μὲν σώματα διέλυσεν ὁ χρόνος, τὰς δ' ἀρετὰς αἱ ἀπο-

ιφθεῖσαι γραφαὶ ζωπυροῦσιν, διά τε ποιημάτων, 353
ιὶ τῶν καταλογάδην συγγραμμάτων, οἷς ἡ ψυχὴ P.
ἔφυκε βελτιοῦσθαι. Διὰ τοῦτ' εἶπεν, ὅτι ὁ μετα-
θεὶς οὐχ εὑρίσκεται, δυσεύρετος καὶ δυσθήρατος
ν. Μεθορμίζεται οὖν εἰς παιδείαν ἐξ ἀμαθίας,
αὶ ἐξ ἀφροσύνης εἰς φρόνησιν, ἔκ τε δειλίας εἰς
νδρίαν, καὶ ἐξ ἀσεβείας εἰς εὐσέβειαν· καὶ πάλιν
μὲν φιληδονίας εἰς ἐγκράτειαν, ἐκ δὲ φιλοδοξίας
ἀτυφίαν, ὧν τίς ἢ πλοῦτος ἐπάξιος, ἢ βασιλείας
ὶ δυναστείας κτῆσις ὠφελιμωτέρα; Εἰ γὰρ χρὴ τὸ
ηθὲς εἰπεῖν, ὁ μὴ τυφλὸς, ἀλλ' ὀξὺ βλέπων πλοῦ-
ς, ἡ τῶν ἀρετῶν ἐστι περουσία, ἣν εὐθὺς γνήσιον
ὶ εὔνομον παρὰ τὰς νόθους καὶ ψευδωνύμους ἀρε-
ς ὑποληπτέον ἡγεμονίαν, ἐνδίκως ἅπαντα πρυτα-
νεύουσαν. Οὐ δεῖ δὲ ἀγνοεῖν, ὅτι τὰ δευτερεῖα φέ-
ται μετάνοια τελειότητος, ὥςπερ καὶ ἀνόσου σώ-
ιτος ἡ πρὸς ὑγείαν ἐξ ἀσθενείας μεταβολή. Τὸ
ν οὖν διηνεκὲς καὶ τέλειον ἐν ἀρεταῖς ἐγγυτάτω
ίας ἵσταται δυνάμεως· ἡ δ' ἀπό τινος χρόνου βελ-
ωσις ἴδιον ἀγαθὸν εὐφυοῦς ψυχῆς ἐστι, μὴ τοῖς
ιδακοῖς ἐπιμενούσης, ἀλλ' ἁδροτέροις καὶ ἀνδρὸς
τως φρονήμασιν ἐπιζητούσης εὔδιον κατάστα-
ν ψυχῆς, καὶ τῇ φαντασίᾳ τῶν καλῶν ἐπιτρε-
ούσης.

§. 5. Ὅθεν εἰκότως τῷ μετανενοηκότι τάττει
τὰ τὸ ἑξῆς τὸν θεοφιλῆ καὶ φιλάρετον, ὃς Ἑ-
αίων μὲν γλώττῃ καλεῖται Νῶε, τῇ δὲ Ἑλλήνων
ἀπαυσις, ἢ δίκαιος, οἰκειόταται προςρήσεις σοφῷ.
ιφανῶς μὲν ὁ δίκαιος· ἄμεινον γὰρ οὐδὲν δικαιο-
νης, τῆς ἐν ἀρεταῖς ἡγεμονίδος, ἣ καθάπερ ἐν
ιῷ καλλιστεύουσα πρεσβεύει. Ἡ δ' ἀνάπαυσις,
ὶ καὶ τὸ ἐναντίον τὴν παρὰ φύσιν κίνησιν, τα-
χῶν καὶ θορύβων, στάσεών τε καὶ πολέμων αἴ-
ν εἶναι συμβέβηκεν, ἣν μετίασιν οἱ φαῦλοι· ἠρε-
ῖον δὲ καὶ ἡσυχάζοντα καὶ σταθερὸν ἔτι δὲ καὶ
ηνικὸν βίον οἱ καλοκἀγαθίαν τετιμηκότες. Ἐπό-

μενος δ᾽ αὐτὸς αὐτῷ καὶ τὴν ἑβδόμην, ἣν Ἑβρ σάββατα καλοῦσιν, ἀνάπαυσιν ὀνομάζει· οὐχ ὡς ονταί τινες, ὅτι δι᾽ ἓξ ἡμερῶν τῶν συνήθων ἔ ἀπείχετο τὸ πλῆθος, ἀλλ᾽ ὅτι τῷ ὄντι ὁ ἑβ ἀριθμὸς ἔν τε τῷ κόσμῳ καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἀστα σιος καὶ ἀπόλεμος, ἀφιλονεικότατός τε καὶ εἰ κώτατος ἁπάντων ἀριθμῶν ἐστί. Μάρτυρες δὲ λεχθέντος αἱ ἐν ἡμῖν δυνάμεις. Αἱ μὲν γὰρ ἑξ ἀκήρυκτον καὶ συνεχῆ πόλεμον ἔν τε γῇ καὶ θαλ συγκροτοῦσιν, αἵ τε πέντε αἰσθήσεις, καὶ ὁ ἐκ φορικὸς λόγος, αἱ μὲν πάθει τῶν αἰσθητῶν, ὧν μὴ τυγχάνωσιν, ἀνιῶνται, ὁ δ᾽ ἀχαλίνῳ στ μυρία τῶν ἡσυχαστέων ἐκλαλῶν. Ἡ δὲ ἑ δύναμις, ἡ περὶ τὸν ἡγεμόνα νοῦν, ὃς ἐπειδὰν κυδέστερος γένηται τῶν ἓξ, καὶ δυνατωτάτην κατακρατήσας ἀναχωρήσῃ, μόνωσιν ἀσπασ καὶ ταῖς ἑαυτοῦ πρὸς ἑαυτὸν ὁμιλίαις, ὡς ἀπ δεὴς ὢν ἑτέρου καὶ αὐταρκέστατος ἑαυτῷ, τηνι
6 τα φροντίδων καὶ πραγματειῶν ἀπαλλαγεὶς τῶ
M. τῷ θνητῷ γένει, βίον εὔδιον καὶ γαλήνιον ἀσ
ζεται.

§. 6. Οὕτως δὲ ἀποσεμνύνει τὸν φιλάρετον, καὶ γενεαλογῶν αὐτὸν οὐ καθάπερ ἔθος ἐπὶ τῶν λων πάππων ἢ προπάππων ἢ προγόνων ποιεῖται τάλογον, ὅσοι πρὸς ἀνδρῶν ἢ πρὸς γυναικῶν ἀλλά τινων ἀρετῶν· μονονουχὶ βοῶν ἄντικρυς, οἰκία καὶ συγγένεια καὶ πατρὶς οὐδεμία ἐστὶν σοφῷ, ὅτι μὴ ἀρεταί· καὶ αἱ κατ᾽ ἀρετὰς πρ "Αὗται γάρ," φησιν, "αἱ γενέσεις Νῶε· Νῶε θρωπος δίκαιος, τέλειος ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ, τῷ εὐηρέστησεν." *) Οὐ δεῖ δὲ ἀγνοεῖν, ὅτι νῦν ἄν πον οὐ κοινῷ τύπῳ τὸ λογικὸν θνητὸν ζῶον κα τὸν μέντοι κατ᾽ ἐξοχήν, ὃς ἐπαληθεύει τὸ ὄν

*) Gen. 6, 9.

θυσα καὶ λελυττηκότα πάθη καὶ τὰς θη-
ριωδεστάτας κακίας τῆς ψυχῆς ἀπεληλακώς. Ση-
μειωτέον δὲ μετὰ τὸν ἄνθρωπον ἐπιλέγει "τὸν δίκαιον,"
εἰπὼν, "Ἄνθρωπος δίκαιος," ὡς ἀδίκου μὲν οὐδε-
νὸς ὄντος ἀνθρώπου, κυριώτερον δ' εἰπεῖν, ἀνθρω-
πομόρφου θηρίου· μόνου δὲ ὃς ἂν ζηλωτὴς ᾖ δι-
καιοσύνης. Φησὶ δὲ αὐτὸν καὶ "τέλειον" γεγονέναι,
τούτου παριστὰς, ὡς οὐ μίαν ἀρετὴν ἀλλὰ πά-
σας ἐκτήσατο, καὶ κτησάμενος ἑκάστῃ κατὰ τὸ ἐπι-
βάλλον χρώμενος διετέλεσεν. Ἐπιστεφανῶν δὲ αὐτὸν
ἀγωνιστὴν εὖ νενικηκότα, κηρύγματι λαμπροτά-
τῳ προσεπικοσμεῖ φάσκων, ὅτι τῷ θεῷ εὐηρέστησεν
— τί γένοιτ' ἂν ἐν τῇ φύσει κρεῖττον; — τῆς
καλοκἀγαθίας ἐναργέστατος ἔλεγχος. Εἰ γὰρ οἱ δυς-
αρεστήσαντες θεῷ κακοδαίμονες, οἷς εὐαρεστῆσαι
συνέβηκε πάντως εὐδαίμονες.

§. 7. Οὐκ ἄπο σκοποῦ μέντοι ταῖς τοσαύταις
φωναῖς ὑμνήσας τὸν ἄνθρωπον ἐπεῖπεν ὅτι "τέλειος
ἐν τῇ γενεᾷ αὐτοῦ," *) δηλῶν ὅτι οὐ καθάπαν,
ἀλλὰ κατὰ σύγκρισιν τῶν κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον
γενομένων ἀγαθὸς ἦν. Ἤδη γὰρ οὐκ εἰς μακρὰν
μνησθήσεται σοφῶν ἑτέρων, οἳ τὴν ἀρετὴν ἀναν-
ταγώνιστον ἔσχον, οὐ πονηροῖς ἀντεξετασθέντες,
οὐδ' ὅτι βελτίους ἐγένοντο, τῶν κατ' αὐτοὺς ἀπο-
δοχῆς καὶ προνομίας ἀξιωθέντες, ἀλλὰ ὅτι φύσιν
εὔφορον κτησάμενοι, διετήρησαν αὐτὴν ἀδιάστροφον·
οὐ φυγόντες ἐπιτηδεύματα μοχθηρὰ, ἀλλ' οὐδὲ τὴν
ἀρχὴν αὐτοῖς περιπεσόντες, προηγουμένως δὲ καλῶν
ἔργων καὶ λόγων ἀσκηταὶ γενόμενοι τὸν βίον ἐπεκό-
σμησαν. Θαυμαστότατοι μὲν οὖν ἄνθρωποι ἐκεῖνοι γε-
γόνασιν, οἳ ταῖς ὁρμαῖς ἐλευθέραις καὶ εὐγενέσιν
ἐχρήσαντο, μὴ κατὰ μίμησιν ἢ ἐναντίωσιν ἑτέρων, 355
ἀλλ' αὐτὸ τὸ καλὸν καὶ τὸ δίκαιον ἀποδεξάμενοι. P.

---

*) Gen. 6, 9.

Θαυμαστὸς δὲ καὶ ὁ τῆς καθ᾽ αὑτὸν γενεᾶς διενη-
νοχώς, καὶ μηδενὶ συνενεχθεὶς ὧν ἐζήλωσαν οἱ πολ-
λοί. Δευτερείων μὲν οὗτος ἐφίξεται, τὰ δὲ πρῶτα
τῶν ἄθλων ἐκείνοις ἀναδώσει ἡ φύσις. Τὰ μέντοι
7 δευτερεῖα καὶ αὐτὰ μεγάλα. Τί δὲ οὐχὶ μέγα καὶ
M. περιμάχητον, ὧν ὀρέγει καὶ δωρεῖται θεός; Σαφε-
στάτη δὲ πίστις, αἱ τῶν χαρίτων ὑπερβολαὶ ὧν οὗ-
τος ἔτυχεν. Ἐπεὶ γὰρ ἀδικημάτων καὶ ἀσεβημάτων
φορὰν ἤνεγκεν ἐκεῖνος ὁ χρόνος, καὶ πᾶσα χώρα,
καὶ ἔθνος, καὶ πόλις, καὶ οἰκία, καὶ ἕκαστος ἰδίᾳ,
πονηρῶν ἐπιτηδευμάτων ἐπέπληστο· πάντων ἑκου-
σίως καὶ ἐκ προνοίας ὡς ἐν ἀγῶνι, περὶ τῶν ἐν τῷ
διαμαρτάνειν πρωτείων ἁμιλλωμένων, μετὰ σπουδῆς
ἁπάσης ἐφιλονείκουν ἑκάστου τὸν πλησίον κακίας
μεγέθει ὑπερβαλεῖν ἐπειγομένου, καὶ μηδὲν πα-
ραλείποντος τῶν πρὸς ἐπίληπτον καὶ ἐπάρα-
τον βίον.

§. 8. Ἐφ᾽ οἷς ὁ θεὸς εἰκότως δυσχεράνας, εἰ
τὸ ζῶον τὸ ἄριστον εἶναι δοκοῦν, καὶ συγγενείας ἀ-
ξιωθὲν τῆς πρὸς αὐτὸν, ἕνεκα τῆς ἐν τῷ λόγῳ κοι-
νωνίας, δέον ἀρετὴν ἐπιτηδεύειν, ἐζήλωσε κακίαν
καὶ τὰ εἴδη πάντα κακίας, δίκην ὁρίζει τὴν προσή-
κουσαν, ἀφανίζειν τοὺς τότε ὄντας κατακλυσμῷ δια-
νοηθείς· οὐ μόνον δὲ τοὺς ἐν τῇ πεδιάδι καὶ τοῖς
χθαμαλωτέροις, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τοῖς ὑψηλοτάτοις
ὄρεσι κατοικοῦντας. Ἡ μὲν γὰρ μεγάλη θάλαττα,*)
μετέωρος ὡς οὐδέπω πρότερον ἀρθεῖσα, διὰ τῶν
στομάτων ἀθρόᾳ ῥύμῃ τοῖς καθ᾽ ἡμᾶς εἰσεῤῥύη πε-
λάγεσι· τὰ δὲ πλημμύραντα νήσους καὶ ἠπείρους ἐ-
πέκλυσε. Πηγῶν τε ἀεννάων καὶ αὐθιγενῶν ποτα-
μῶν καὶ χειμάῤῥων ἐπάλληλοι φοραὶ συνῆπτον, ἀλ-
λήλοις ἀναχεόμεναι, καὶ πρὸς ὕψος ἐπαιρόμεναι ἀνέ-
βαινον. Οὐ μὴν οὐδὲ ὁ ἀὴρ ἠρέμει· πάντα γὰρ
τὸν οὐρανὸν βαθὺ καὶ συνεχὲς νέφος ἐπεῖχε, καὶ

*) Gen. 7, 11 sqq.

ἀθρόον ἦν ἐξαίσια· πάταγοι δὲ βροντῶν καὶ ἐπιφορὰς ἀστραπῶν, καὶ κεραυνῶν φοραὶ, καταρρηγνυμένων ὄμβρων ἀπαύστων, ὡς νομίσαι τὰ μέρη τοῦ παντὸς εἰς μίαν φύσιν τὴν ὕδατος ἀναστοιχειούμενα σπεύδειν· ἕως τοῦ μὲν ἄνωθεν καταρράττοντος, τοῦ δὲ κάτωθεν ἐπανιόντος, μετάρσια ἤρθη τὰ ῥεῖθρα· οἷς οὐ μόνον ἡ πεδιὰς καὶ ὅση χθαμαλὴ κατακλυσθεῖσα ἠφανίσθη, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑψηλοτάτων ὀρῶν αἱ κορυφαί. Πάντα γὰρ τὰ μέρη τῆς γῆς ἔδυ καθ᾽ ὕδατος, ὡς πᾶσαν καθηρπάσθαι, καὶ τὸν κόσμον ἀκρωτηριασθέντα μεγάλα τμήματα, τὸν παντελῆ καὶ ὁλόκληρον, ὃ μήτε εἰπεῖν μήτε νοῆσαι θέμις, λελωβῆσθαι δοκεῖν. Ἀλλὰ γὰρ καὶ ὁ ἀὴρ, ἐκ μέρους βραχέος τοῦ κατὰ σελήνην, ἅπας ἀνή- 366
λωτο, νικηθεὶς ὑπὸ τῆς τοῦ ὕδατος βίας καὶ φο- P.
ρᾶς, ὅπερ ἀνὰ κράτος τὴν ἐκείνου χώραν ἐπέσχεν. Ἔνθα δὴ εὐθὺς ἐφθείρετο ὅσα σπαρτὰ καὶ δένδρα· ἐφθείρετο γὰρ ὡς ἔνδεια καὶ πλῆθος ἄμετρον· ἔθνη-σκον δὲ αἱ μυρίαι τῶν ζώων ἀγέλαι ἡμέρων ὁμοῦ καὶ ἀγρίων. Ἦν γὰρ εἰκὸς τοῦ κρατίστου γένους ἀνθρώπων ἀφανιζομένου, μηδὲν ὑπολειφθῆναι τῶν χειρόνων· ἐπεὶ καὶ πρὸς τὰς ἐκείνου χρείας ἐγένετο ἅπαντα, τρόπον τινὰ δεσποτικαῖς προστάξεσιν ὑπηρετοῦντα. Τοσούτων δὴ καὶ τηλικούτων ἐπιρραξάντων κακῶν, ἅπερ ἐκεῖνος ὁ καιρὸς ὤμβρησε· πάντα γὰρ τὰ τοῦ κόσμου μέρη, δίχα τῶν κατ᾽ οὐρανὸν, ἐκινήθη παρὰ φύσιν, ὡσὰν βαρεῖαν καὶ θανατώδη νόσον νοσήσαντα. Μόνος δὲ εἷς οἶκος, ὁ τοῦ λεχθέντος ἀνδρὸς δικαίου καὶ θεοφιλοῦς, διασώζεται, δύο λαβόντος τὰς ἀνωτάτω δωρεάς· μίαν μὲν, ἣν εἶπον, τὸ μὴ πᾶσι τούτοις συναπολέσθαι, ἑτέραν δὲ, τὸ πάλιν αὐτὸν ἀρχηγέτην ὑπάρξαι νέας ἀνθρώπων σπορᾶς. Ἠξίωσε γὰρ αὐτὸν ὁ θεὸς καὶ τέλος ἡμῶν τοῦ γένους καὶ ἀρχὴν γενέσθαι· τέλος μὲν τῶν πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ, τῶν δὲ μετὰ κατακλυσμὸν ἀρχήν.

§. 9. Τοιοῦτος μὲν ὁ τῶν καθ᾽ αὑτὸν ἀρ[illegible] τοιαῦτα δὲ καὶ τὰ τεθειμένα ἆθλα αὐτῷ [illegible] δήλωκεν ὁ ἱερὸς λόγος. Τῶν δὲ εἰρημένων τριῶν εἴτε ἀνδρῶν, εἴτε ψυχῶν τρόπων, ἐναρμόνιος ἡ τάξις. Ὁ μὲν γὰρ τέλειος ὁλόκληρος ἐξ ἀρχῆς. Ὁ δὲ μετατεθειμένος, ἡμίεργος, τοῦ βίου τὸν μὲν πρότερον χρόνον ἀναθεὶς κακίᾳ, τὸν δὲ ὕστερον ἀρετῇ, πρὸς ἣν μετανέστη καὶ μετῳκίσατο. Ὁ δὲ ἐλπίζων, ὡς αὐτὸ δηλοῖ τὸ ὄνομα, ἐλλιπής· ἐφιέμενος μὲν ἀεὶ τοῦ καλοῦ, οὔπω δὲ ἐφικέσθαι τούτου δεδυνημένος, ἀλλ᾽ ἐοικὼς τοῖς πλέουσιν, οἳ σπεύδοντες εἰς λιμένα καταίρειν ἔτι ἐνθαλαττεύουσιν ἐνορμίσασθαι μὴ δυνάμενοι.

§. 10. Ἡ μὲν οὖν προτέρα τριὰς τῶν ἀρετῆς ἐπιποθησάντων δεδήλωται. Μείζων δέ ἐστιν ἑτέρα, περὶ ἧς νυνὶ λεκτέον. Ἐκείνη μὲν γὰρ τοῖς ἐν ἡλικίᾳ παιδικῇ μαθήμασιν ἔοικεν, αὕτη δὲ τοῖς ἀνδρῶν ἀθλητικῶν γυμνάσμασιν, ἐπὶ τοὺς ἱεροὺς ὄντως ἐπαλειφομένων ἀγῶνας· οἳ σωμασκίας καταφρονοῦντες τὴν ἐν τῇ ψυχῇ κατασκευάζουσιν εὐεξίαν, ἐφιέμενοι τῆς κατὰ τῶν ἀντιπάλων παθῶν νίκης. Οἷς μὲν οὖν διενήνοχεν ἕκαστος, ἐφ᾽ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ τέλος ἐπειγόμενος, αὖθις ἀκριβέστερον ἐροῦμεν. Ἃ δὲ χρὴ περὶ τῶν τριῶν συλλήβδην προειπεῖν, ἀναγκαῖον μὴ παρασιωπῆσαι. Τούτους τοίνυν συμβέβηκε μιᾶς οἰκίας καὶ ἑνὸς γένους εἶναι· ὁ γὰρ τελευταῖος υἱὸς μέν ἐστι τοῦ μέσου, υἱωνὸς δὲ τοῦ πρώτου, καὶ πάντας φιλοθέους ὁμοῦ καὶ θεοφιλεῖς, ἀγαπήσαντας τὸν ἀληθῆ θεὸν, καὶ ἀνταγαπηθέντας πρὸς αὐτοῦ, ὃς ἠξίωσε, καθάπερ δηλοῦσιν οἱ χρησμοὶ, διὰ τὰς ὑπερβολὰς τῶν ἀρετῶν αἷς συνεβίουν κοινωνῆσαι τῆς προςρήσεως αὐτοῖς. Τὸ γὰρ ἴδιον ὄνομα τοῖς ἐκείνων ἐναρμοσάμενος ἥνωσε, τὴν ἐκ τῶν τριῶν σύνθετον κλῆσιν ἐπιφημίσας ἑαυτῷ. "Τοῦτο γάρ μου," φησὶν, "ὄνομά ἐστιν αἰώνιον, θεὸς Ἀβραὰμ, καὶ

εὸς Ἰσαὰκ, καὶ θεὸς Ἰακὼβ," *) ἀντὶ τοῦ καθά-
αν τὸ πρός τι· καὶ μήποτ' εἰκότως. Ὀνόματος
ὰρ ὁ θεὸς οὐ δεῖται. Μὴ δεόμενος δὲ ὅμως ἐχα-
ίζετο τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων κλῆσιν οἰκείαν, ἵνα
ἔοντες καταφυγὴν πρὸς ἱκεσίας καὶ λιτὰς, μὴ ἀμοι-
ῶσιν ἐλπίδος χρηστῆς.

§. 11. Ταῦτα μὲν οὖν ἐπ' ἀνδρῶν ὁσίων εἰρῆ-
θαι δοκεῖ· μηνύματα δ' ἐστὶ φύσεως ἀδηλοτέρας
αὶ πολὺ βελτίονος τῆς ἐν αἰσθητοῖς. Τρόπους γὰρ
υχῆς ἔοικεν ὁ ἱερὸς διερευνᾶσθαι λόγος, ἀστείους
παντας, τὸν μὲν ἐκ διδασκαλίας, τὸν δ' ἐκ φύσεως,
ὸν δ' ἐξ ἀσκήσεως ἐφιέμενον τοῦ καλοῦ. Ὁ μὲν
ὰρ πρῶτος, ἐπίκλησιν Ἀβραὰμ, σύμβολον διδασκα-
ικῆς ἀρετῆς ἐστιν, ὁ δὲ μέσος, Ἰσαὰκ, φυσικῆς,
δὲ τρίτος, Ἰακὼβ, ἀσκητικῆς. Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἀ-
νοητέον, ὅτι μετεποιεῖτο τῶν τριῶν ἕκαστος δυνά-
μεων, ὠνομάσθη δὲ ἀπὸ τῆς πλεοναζούσης κατ'
πικράτειαν. Οὔτε γὰρ διδασκαλίαν ἄνευ φύσεως
ἢ ἀσκήσεως τελειωθῆναι δυνατόν· οὔτε φύσις ἐπὶ
πέρας ἐστὶν ἐλθεῖν ἱκανὴ, δίχα τοῦ μαθεῖν καὶ
ἀσκῆσαι· οὔτε ἄσκησις, εἰ μὴ προθεμελιωθείη φύ-
σει τε καὶ διδασκαλίᾳ. Προσηκόντως οὖν καὶ τὴν
τῶν τριῶν, λόγῳ μὲν ἀνδρῶν, ἔργῳ δὲ, ὡς εἶπον,
ἀρετῶν, οἰκειότητα συνῆψε φύσις, μάθησις, ἄσκη-
σις, ἃς ἑτέρῳ ὀνόματι Χάριτας ἰσαρίθμους ἄν-
θρωποι καλοῦσιν, ἢ τῷ κεχαρίσθαι τὸν θεὸν τῷ
ἡμετέρῳ γένει τὰς τρεῖς δυνάμεις πρὸς τελειότητα
βίου, ἢ παρ' ὅσον αὗται δεδώρηνται ψυχῇ λογικῇ
ἑαυτὰς, δώρημα κάλλιστον· ἵνα καὶ τὸ αἰώνιον ὄ-
νομα τὸ δηλούμενον ἐν τοῖς χρησμοῖς μὴ ἐπὶ τριῶν
ἀνθρώπων μᾶλλον, ἢ τῶν εἰρημένων λέγηται δυνά-
μεων. Ἀνθρώπων μὲν γὰρ φθαρτὴ φύσις, ἄφθαρ-
τος δὲ ἡ τῶν ἀρετῶν· εὐλογώτερον δὲ ἐπιφημίζε-

---

*) Exod. 3, 15.

σθαι τὸν ἀΐδιον ἀφθάρτοις πρὸ θνητῶν, ἐπεὶ συγγενὲς μὲν ἀϊδιότης ἀφθαρσίᾳ, ἐχθρὸν δὲ θάνατος.

§. 12. Χρὴ μέντοι μηδ' ἐκεῖνο ἀγνοεῖν, ὅτι τὸν μὲν πρῶτον ἄνθρωπον, τὸν γηγενῆ, πατέρα τῶν ἄχρι τοῦ κατακλυσμοῦ φύντων εἰσήγαγε· τὸν δὲ μόνον ἐκ τῆς τοσαύτης φθορᾶς ὑπολειφθέντα πανοικεὶ, ὃν ἕνεκα δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης καλοκἀγαθίας, τοῦ νεάσοντος αὖθις καινοῦ γένους ἀνθρώπων· τὴν δὲ περίσεμνον τριάδα καὶ περιμάχητον ἑνὸς εἴδους ἐπιλεγομένου "βασίλειον ἱεράτευμα καὶ
ἔθνος ἅγιον" *) οἱ χρησμοὶ καλοῦσι. Μηνύει δὲ τὸ 358
ὄνομα τὴν δύναμιν αὐτοῦ. Προσονομάζεται γὰρ Ἑβραίων γλώττῃ τὸ ἔθνος "Ἰσραὴλ," ὅπερ ἑρμηνεύεται ὁρῶν θεόν. Ὅρασις δὲ ἡ μὲν δι' ὀφθαλμῶν ἐν ἁπάσαις καλλιστεύει ταῖς αἰσθήσεσιν, ἐπεὶ καὶ διὰ μόνης καταλαμβάνεται τὰ κάλλιστα τῶν ὄντων, ἥλιος καὶ σελήνη, καὶ ὁ σύμπας οὐρανός τε καὶ κόσμος· ἡ δὲ διὰ τοῦ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικοῦ προφέρει τὰς ἄλλας, ὅσαι αἱ περὶ αὐτὰ δυνάμεις. Αὐ-
10 τη δέ ἐστι φρόνησις, ὄψις οὖσα διανοίας. Ὅτῳ δ'
M. ἐξεγένετο μὴ μόνον τὰ ἄλλα ὅσα ἐν τῇ φύσει δι' ἐπιστήμης καταλαμβάνειν, ἀλλὰ καὶ τὸν πατέρα καὶ ποιητὴν τῶν συμπάντων ὁρᾶν, ἐπ' ἄκρον εὐδαιμονίας ἴστω προεληλυθώς. Οὐδὲν γὰρ ἀνωτέρω θεοῦ, πρὸς ὃν εἴ τις τὸ τῆς ψυχῆς τείνας ὄμμα ἔφθακε, μονὴν εὐχέσθω καὶ στάσιν. Αἱ μὲν γὰρ ἀνάντεις ὁδοὶ, καματηραὶ καὶ βραδεῖαι, ἡ δὲ κατὰ πρανοῦς φορὰ, συρμὸν ἔχουσα τὸ πλέον ἢ κάθοδον, ταχεῖα καὶ ῥάστη. Πολλὰ δὲ τὰ κάτω βιαζόμενα, ὧν οὐδὲν ὄφελος, ὅταν ἐκ τῶν αὐτοῦ δυνάμεων ἀνακρεμάσας τὴν ψυχὴν ὁ θεὸς, ὁλκῇ δυνατωτέρᾳ πρὸς αὐτὸν ἐπισπάσαιτο.

---

*) Exod. 19, 6.

§. 13. Ταῦτα μὲν οὖν κοινῇ περὶ τῶν τριῶν
γκαίως προειρήσθω. Λεκτέον δὲ ἑξῆς ἐν οἷς ἕ-
τος ἰδίᾳ προήνεγκεν, ἀπὸ τοῦ πρώτου τὴν ἀρχὴν
ὄντας. Ἐκεῖνος τοίνυν εὐσεβείας, ἀρετῆς τῆς
πάτω καὶ μεγίστης, ζηλωτὴς γενόμενος, ἐσπού-
ν ἕπεσθαι θεῷ, καὶ καταπειθὴς εἶναι τοῖς
ςταττομένοις ὑπ' αὐτοῦ· προστάξεις ὑπολαμβά-
οὐ τὰς διὰ φωνῆς καὶ πραγμάτων μηνυομένας
ῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς διὰ τῆς φύσεως τρανο-
ις σημείοις δηλουμένας, ἃς ἡ ἀληθεστάτη τῶν
θήσεων πρὸ ἀκοῆς τῆς ἀπίστου καὶ ἀβεβαίου κα-
αμβάνει. Θεώμενος γάρ τις τὴν ἐν τῇ φύσει
ιν, καὶ τὴν παντὸς λόγου κρείττονα πολιτείαν,
ρῆται ὁ κόσμος, ἀναδιδάσκεται, φθεγγομένου
ενός, εὔνομον καὶ εἰρηνικὸν βίον ἐπιτηδεύειν,
τὴν τῶν καλῶν ἐξομοίωσιν ἀποβλέποντα. Ἐναρ-
ταται δὲ τῆς εὐσεβείας ἀποδείξεις εἰσὶν, ἃς πε-
χουσιν αἱ γραφαί. Πρώτην δὲ λεκτέον, ἣ καὶ
ώτη τέτακται.

§. 14. Λογίῳ πληχθεὶς περὶ τοῦ πατρίδα καὶ συγ-
νειαν καὶ πατρῷον οἶκον καταλιπεῖν καὶ μεταναστῆ-
ι, καθάπερ ἀπὸ τῆς ξένης εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανιὼν,
λ' οὐκ ἀπὸ τῆς οἰκείας εἰς τὴν ξένην μέλλων ἀπαί-
ν, ἔσπευδε συντείνων, νομίζων ἰσότιμον εἶναι τῷ
λειῶσαι, τὸ ταχέως τὸ προσταχθὲν ἀνύσαι. Καί τοι
α ἕτερον εἰκὸς οὕτως ἀκλινῆ καὶ ἄτρεπτον γενέσθαι,
μὴ φίλτροις ὑπαχθῆναι καὶ ὑπενδοῦναι συγγενῶν
ι πατρίδος; Ὧν ὁ πόθος ἑκάστῳ τρόπον τινὰ
γγεγένηται καὶ συνηύξηται, καὶ μᾶλλον ἢ οὐχ ἧτ-
ν τῶν ἡνωμένων μερῶν συμπέφυκε. Μάρτυρες
οἱ νομοθέται τὴν δευτερεύουσαν θανάτου τιμω- 359
αν κατὰ τῶν ἐπὶ τοῖς μεγίστοις ἑαλωκότων ὁρί- P.
ιντες, φυγήν· οὐ δευτερεύουσαν, ὥς γ' ἐμοὶ δο-
ῖ παρὰ ἀληθείᾳ δικαζούσῃ, πολὺ δὲ ἀργαλεωτέ-
ιν, εἴ γε πέρας μὲν κακοπραγιῶν ὁ θάνατος, ἀρχὴ
οὐ πέρας ἡ φυγὴ καινοτέρων συμφορῶν, ἀνθ' ἑ-

νὸς τοῦ χωρὶς ἀλγηδόνων, μυρίους ἐπάγουσα
11τους σὺν αἰσθήσει. Κατ᾽ ἐμπορίαν ἔνιοι πόθ
M.ματισμοῦ πλέοντες, ἢ κατὰ πρεσβείαν, ἢ κατ
τῶν ἐπὶ τῆς ἀλλοδαπῆς, ἢ δι᾽ ἔρωτα παιδείας
κοὺς ἔχοντες δυνάμεις τῆς ἔξω μονῆς, οἱ μὲ
ἐπικερδείας, οἱ δὲ τὸ τὴν πόλιν ἐπὶ καιρῶν ἐ
ἀναγκαιοτάτοις καὶ μεγίστοις ὀνῆσαι, οἱ δὲ ἱστ
ὧν πρότερον ἠγνόουν, τέρψιν ἅμα καὶ ὠφέλει
ψυχῇ παρασκευάζουσαν — τυφλοὶ γὰρ πρὸς
βλέποντας, ἀναποδήμητοι πρὸς ἐκδεδημηκότας
ὅμως ἐπείγονται τὸ πατρῷον ἔδαφος ἰδεῖν καὶ π
κυνῆσαι, καὶ συνηθεῖς ἀσπάσασθαι, συγγενῶν τε
φίλων ἡδίστης καὶ ποθεινοτάτης ὄψεως ἀπολαῦσαι
καὶ πολλάκις τὰς πράξεις ὧν ἕνεκα ἐξεδήμησαν
μηκυνομένας ὁρῶντες, κατέλιπον, ἱμέρῳ τῶν
προσηκόντων ἑλχθέντες βιαιοτάτῳ. Μετ᾽ ὀλίγων δὲ
οὗτος, ἢ καὶ μόνος, ἅμα τῷ κελευσθῆναι μετανί-
στατο, καὶ τῇ ψυχῇ πρὸ τοῦ σώματος τὴν ἀποι-
κίαν ἐστέλλετο, τὸν ἐπὶ τοῖς θνητοῖς ἵμερον παρευ-
ημεροῦντος ἔρωτος οὐρανίου. Οὐδενὸς οὖν φροντί-
σας, οὐ φυλετῶν, οὐ δημοτῶν, οὐ συμφοιτητῶν,
οὐχ ἑταίρων, οὐ τῶν ἀφ᾽ αἵματος ὅσοι πρὸς πα-
τρὸς ἢ μητρὸς ἦσαν, οὐ πατρίδος, οὐκ ἀρχαίων
ἐθῶν, οὐ συντροφίας, οὐ συνδιαιτήσεως, ὧν ἕκαστον
ἀγωγόν τε καὶ δυσαπόσπαστον ὁλκὸν ἔχον καὶ δύ-
ναμιν, ἐλευθέροις καὶ ἀφέτοις ὁρμαῖς ᾗ τάχιστα με-
τανίσταται, τὸ μὲν πρῶτον ἀπὸ τῆς Χαλδαίων γῆς,
εὐδαίμονος χώρας, καὶ κατ᾽ ἐκεῖνον ἀκμαζούσης τὸν
χρόνον, εἰς τὴν Χαῤῥαίων γῆν· ἔπειτα οὐ μακρὰν
ὕστερον καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς ἕτερον τόπον, περὶ οὗ
λέξομεν, ἐκεῖνο πρότερον εἰπόντες.

§. 15. Αἱ δηλωθεῖσαι ἀποικίαι τῷ μὲν ῥή-
ματι τῆς γραφῆς ὑπ᾽ ἀνδρὸς σοφοῦ γεγόνασι, κα-
τὰ δὲ τοὺς ἀλληγορίας νόμους ὑπὸ φιλαρέτου ψυχῆς
τὸν ἀληθῆ ζητούσης θεόν. Χαλδαῖοι γὰρ ἐν τοῖς
μάλιστα διαπονήσαντες ἀστρονομίαν, καὶ πάντα

νήσεσι τῶν ἀστέρων ἀναθέντες, αἷς ὑπέλα-
ονομεῖσθαι τὰ ἐν κόσμῳ, δυνάμεσιν ἃς πε-
ν ἀριθμοὶ καὶ ἀριθμῶν ἀναλογίαι, τὴν ὁρα-
σίαν ἐσέμνυνον, τῆς ἀοράτου καὶ νοητῆς οὐ
ς ἔννοιαν. Ἀλλὰ τὴν ἐν ἐκείνοις τάξιν διε-
ενοι, κατά τε τὰς ἡλίου καὶ σελήνης καὶ 360
λλων πλανήτων καὶ ἀπλανῶν περιόδους, καὶ P.
ὰς τῶν ἐτησίων ὡρῶν μεταβολὰς, καὶ κατὰ τὴν
ρανίων πρὸς τὰ ἐπίγεια συμπάθειαν, τὸν κό-
ὐτὸν ὑπέλαβον εἶναι θεὸν, οὐκ εὐαγῶς τὸ γε-
ν ἐφομοιώσαντες τῷ πεποιηκότι. Ταύτῃ τις τῇ
συντραφεὶς, καὶ χαλδαΐσας μακρόν τινα χρό-
ὥςπερ ἐκ βαθέος ὕπνου διανοίξας τὸ τῆς ψυ-
ίμμα, καὶ καθαρὰν αὐγὴν ἀντὶ σκότους βα-
βλέπειν ἀρξάμενος, ἠκολούθησε τῷ φέγγει, καὶ
εν ὃ μὴ πρότερον ἐθεάσατο, τοῦ κόσμου τι-
όχον καὶ κυβερνήτην ἐφεστῶτα, καὶ σωτηρίως
ντα τὸ οἰκεῖον ἔργον, ἐπιμέλειάν τε καὶ προ-
ν καὶ τῶν ἐν αὐτῷ μερῶν, ὅσα θείας ἐπάξια
δος, ποιούμενον. Ὅπως δ' οὖν βεβαιώσῃ τὴν
αν ὄψιν ἐν τῇ διανοίᾳ παγιώτερον, φησὶν αὐ-
ιερὸς λόγος· τὰ μεγάλα, ὦ οὗτος, ὑποτυ-
βραχυτέρων πολλάκις γνωρίζεται, πρὸς ἅ τις
ν, ηὔξησε τὴν φαντασίαν ἀπεριγράφοις μεγέ-
Παραπεμψάμενος οὖν τούς τε κατ' οὐρανὸν
λοῦντας, καὶ τὴν Χαλδαϊκὴν ἐπιστήμην, με-
ηθι πρὸς ὀλίγον χρόνον ἀπὸ τῆς μεγίστης
, τοῦδε τοῦ κόσμου, πρὸς βραχυτέραν· δυ-
γὰρ μᾶλλον καταλαβεῖν τὸν ἔφορον τοῦ παν-
Διὰ τοῦτο τὴν πρώτην ἀποικίαν ἀπὸ τῆς Χαλ-
γῆς εἰς τὴν Χαῤῥαίων λέγεται ποιεῖσθαι.

16. Χαῤῥὰν δὲ ἑλληνιστὶ τρῶγλαι λέγονται,
σύμβολον αἱ τῶν ἡμετέρων αἰσθήσεων χῶραι,
ὥςπερ ὀπῶν, ἑκάστη πέφυκε διακύπτειν πρὸς
ῶν οἰκείων ἀντίληψιν. Ἀλλὰ τί τούτων, εἴ-

ποι τις ἄν, ὄφελος, εἰ μὴ νοῦς ἀόρατος καθά
θαυματοποιὸς ἔνδοθεν ὑπήχει ταῖς ἑαυτοῦ δυν
σιν; Ἃς τοτὲ μὲν ἀνιεὶς καὶ ἐπιχαλῶν, τοτὲ δὲ
τισπῶν καὶ ἀνθέλκων βίᾳ, κίνησιν ἐμμελῆ καὶ
λὴν ἡσυχίαν ἐμπαρείχετο τοῖς θαύμασι. Τοῦτ
χων παρὰ σεαυτῷ τὸ παράδειγμα, ῥᾳδίως, εἰ
δρα ποθεῖς λαβεῖν τὴν ἐπιστήμην, κατανοήσεις.
γὰρ ἐν σοὶ μὲν ὁ νοῦς ἐστιν ἡγεμὼν ἐπιτετραμμ
ᾧ καὶ τοῦ σώματος ἅπασα κοινωνία πειθαρχεῖ
ἑκάστη τῶν αἰσθήσεων ἕπεται· ὁ δὲ κόσμος,
κάλλιστον καὶ μέγιστον καὶ τελειότατον ἔργον,
πάντα τὰ ἄλλα συμβέβηκεν εἶναι μέρη, βασιλ
ἀμοιρεῖ τοῦ συνέξοντος καὶ ἐνδίκως ἐπιτροπεύοντ
Εἰ δὲ ἀόρατος, μὴ θαυμάσῃς· οὐδὲ γὰρ ὁ ἐν
νοῦς ὁρατός. Ταῦτά τις ἐπιλογιζόμενος, καὶ
πόῤῥωθεν, ἀλλ' ἐγγύθεν ἀναδιδασκόμενος, ἐκ
αὐτοῦ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν, εἴσεται σαφῶς, ὅ
κόσμος οὐκ ἔστιν ὁ πρῶτος θεὸς, ἀλλ' ἔργον
πρώτου θεοῦ καὶ τοῦ συμπάντων πατρός· ὃς ἀ
δὴς ὤν, πάντα φαίνει, μικρῶν τε αὖ καὶ μεγ
διαδεικνὺς τὰς φύσεις. Σώματος γὰρ ὀφθαλμ
οὐκ ἠξίωσε καταλαμβάνεσθαι, τάχα μὲν ἐπειδὴ θ
τὸν ἀϊδίου ψαύειν οὐχ ὅσιον ἦν, τάχα δὲ καὶ
ἀσθένειαν τῆς ἡμετέρας ὄψεως. Οὐ γὰρ ἂν ἐχώρ
τὰς ἀπὸ τοῦ ὄντος χεομένας αὐγὰς, ὁπότε οὐδὲ τ
ἀφ' ἡλίου προςβλέπειν ἀκτῖσιν οἷά τέ ἐστι.

13 §. 17. Τεκμήριον δὲ τῆς ἀποικίας ἐναργέστατ
M. ἣν ἀπ' ἀστρονομίας καὶ τῆς χαλδαϊζούσης δόξης
διάνοια ἐστείλατο. Λέγεται γὰρ εὐθὺς ἅμα τῇ μετ
ναστάσει τοῦ σοφοῦ, "Ὤφθη δὲ ὁ θεὸς τῷ Ἀβρ
ἀμ," *) ᾧ δῆλον ὅτι πρότερον οὐκ ἦν ἐμφανὴς, ὅ
χαλδαΐζων τῇ τῶν ἀστέρων χορείᾳ προςεῖχεν, ἔξω τ
κόσμου καὶ τῆς αἰσθητῆς οὐσίας εὐάρμοστον κ

*) Gen. 12, 7.

[illegible] φύσιν οὐδεμίαν ἁπλῶς καταλαμβάνων. Ἐπεὶ [illegible]ωρίσατο καὶ μετεχώρησε, κατὰ τὸ ἀναγκαῖον [illegible] τὸν κόσμον ὑπήκοον, ἀλλ' οὐκ αὐτοκράτορα, [illegible]πρυτανεύοντα, ἀλλὰ πρυτανευόμενον ὑπ' αἰτίου [illegible]πεποιηκότος, ὅπερ ἡ διάνοια τότε πρῶτον ἀνα[illegible]ψασα εἶδε. Πολλὴ γὰρ αὐτῆς πρότερον ἀχλὺς [illegible] τῶν αἰσθητῶν κατεκέχυτο, ἣν ἐνθέρμοις καὶ [illegible]τύροις δόγμασιν ἀνασκεδάσασα, μόλις ἴσχυσεν, [illegible] ἐν αἰθρίᾳ καθαρᾷ, τοῦ πάλαι κρυπτομένου καὶ [illegible]δοῦς φαντασίαν λαβεῖν. Ὃς ἕνεκεν φιλανθρωπίας [illegible]κνουμένην τὴν ψυχὴν ὡς αὐτὸν, οὐκ ἀπεστράφη, [illegible]ϋπαντήσας δὲ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἔδειξε, καθ' ὅ[illegible] οἷόν τ' ἦν ἰδεῖν τὸν βλέποντα. Διὸ λέγεται, οὐχ [illegible] ὁ σοφὸς εἶδε θεὸν, ἀλλ' ὅτι "ὁ θεὸς ὤφθη τῷ [illegible]φῷ." Καὶ γὰρ ἦν ἀδύνατον καταλαβεῖν τινα δι' [illegible]τοῦ τὸ πρὸς ἀλήθειαν ὂν, μὴ παραφήναντος ἐ[illegible]ὸν ἑαυτὸ καὶ παραδείξαντος.

[illegible]. 18. Μαρτυρεῖ δὲ τοῖς εἰρημένοις καὶ ἡ τοῦ [illegible]ατος ὑπαλλαγὴ καὶ μετάθεσις. Ἐκαλεῖτο γὰρ [illegible]άμ τὸ ἀρχαῖον ὄνομα, προσερρήθη δὲ ὕστερον [illegible]αάμ· φωνῇ μὲν ἑνὸς στοιχείου τοῦ ἄλφα διπλα[illegible]σθέντος, δυνάμει δὲ μεγάλου πράγματος καὶ [illegible]γματος ἐνδειξαμένου τὴν μεταβολήν. Ἀβρὰμ μὲν [illegible]ρ ἑρμηνευθέν ἐστι πατὴρ μετέωρος, Ἀβραὰμ δὲ [illegible]τὴρ ἐκλεκτὸς ἠχοῦς· τὸ μὲν πρότερον ἐμφαῖνον [illegible]ν ἀστρολογικὸν καὶ μετεωρολογικὸν ἐπικαλούμε[illegible]ν, οὕτω τῶν χαλδαϊκῶν δογμάτων ἐπιμελόμενον, [illegible]ὰν τις πατὴρ ἐγγόνων ἐπιμεληθείη· τὸ δὲ ὕστε[illegible]ν, τὸν σοφόν. Διὰ μὲν γὰρ τῆς ἠχοῦς τὸν προ[illegible]ρικὸν λόγον αἰνίττεται, διὰ δὲ τοῦ πατρὸς τὸν [illegible]εμόνα νοῦν. Πατὴρ γὰρ ὁ ἐνδιάθετος φύσει τοῦ 362 [illegible]γωνοῦ, πρεσβύτερός τε ὢν καὶ τὰ λεκτέα ὑποσπείρων. P. [illegible]ὰ δὲ τοῦ ἐπιλεγομένου, τὸν ἀστεῖον. Εἰκαῖος μὲν [illegible]ρ καὶ πεφυρμένος ὁ φαῦλος τρόπος, ἐκλεκτὸς δὲ [illegible] ἀγαθὸς, ἐπικριθεὶς ἐξ ἁπάντων ἀριστίνδην. Τῷ [illegible]ν οὖν μετεωρολογικῷ μεῖζον οὐδὲν κόσμου τὸ πα-

ῥάπαν εἶναι δοκεῖ, ᾧ καὶ τὰς τῶν γνωρίμω[ν]
τίας ἀνατίθησιν· ὁ δὲ σοφὸς ἀκριβεστέρ[οις]
μασιν ἰδὼν τὸ τελεώτερον νοητὸν ἄρχον τε κ[αὶ]
14 μονεῦον, ὑφ' οὗ τὰ ἄλλα δεσπόζεται καὶ κυβε[ρ]
M πολλάκις κατεμέμψατο τῆς προτέρας ζωῆς
ὡς τυφλὸν βίον διεξεληλυθότα, σκηριπτόμενο[ς]
αἰσθητοῖς, ἀβεβαίῳ καὶ ἀνιδρύτῳ φύσει
Δευτέραν δὲ ἀποικίαν στέλλεται λογίῳ πάλιν
ὁ ἀστεῖος, οὐκέτι ἐκ πόλεως εἰς πόλιν, ἀλλ' εἰς
ραν ἐρήμην, ἐν ᾗ πλαζόμενος διετέλει, μὴ δυς-
στῶν τῇ πλάνῃ καὶ τῷ δι' αὐτὴν ἀνιδρύτῳ. Καὶ
τίς ἕτερος οὐκ ἂν ἠχθέσθη, οὐ μόνον τῆς οἰ
ἀπανιστάμενος, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἁπάσης πόλεως ἐλα
μενος εἰς δυσβάτους καὶ δυσπορεύτους ἀνοδίας;
δὲ οὐκ ἂν μετατρεπόμενος ἐπαλινδρόμησεν οἴκ
βραχέα μὲν φροντίσας τῶν μελλουσῶν ἐλπίδων, τ
παροῦσαν ἀπορίαν σπεύδων ἐκφυγεῖν, εὐήθειαν
λαβὼν ἀδήλων χάριν ἀγαθῶν ὁμολογούμενα
σθαι κακά; Μόνος δὲ οὗτος τὸ ἐναντίον πεπονθ
φαίνεται, βίον ἥδιστον νομίζων τὸν ἄνευ τῆς
πολλῶν συνδιαιτήσεως. Καὶ πέφυκεν οὕτως ἔχ
Οἱ γὰρ ζητοῦντες καὶ ἐπιποθοῦντες θεὸν ἀνευ
τὴν φίλην αὐτῷ μόνωσιν ἀγαπῶσι, κατ' αὐτὸ τοῦ
πρῶτον σπεύδοντες ἐξομοιοῦσθαι τῇ μακαρίᾳ καὶ
δαίμονι φύσει. Ἑκατέραν οὖν ἀπόδοσιν πεποιημ
τήν τε ῥητὴν ὡς ἐπ' ἀνδρὸς, καὶ τὴν δι' ὑπονοιῶν
ἐπὶ ψυχῆς, ἀξιέραστον καὶ τὸν ἄνδρα καὶ τὸν ν
ἀπεφήναμεν· τὸν μὲν πεισθέντα λογίοις, ἐκ δυσα
σπάστων ἀφελκυσθέντα, τὸν δὲ νοῦν, ὅτι οὐ μ
παντὸς ἀπατηθεὶς ἐπὶ τῆς αἰσθητῆς οὐσίας ἔστη,
ὁρατὸν κόσμον ὑπολαβὼν μέγιστον καὶ πρῶτον
θεὸν, ἀλλ' ἀναδραμὼν τῷ λογισμῷ φύσιν ἑτέραν ἀ
νω τῆς ὁρατῆς νοητὴν ἐθεάσατο, καὶ τὸν ἀμφοῖν
ητὴν ὁμοῦ καὶ ἡγεμόνα.

§. 19. Ταῦτα τοῦ θεοφιλοῦς τὰ προτέλεια,
ἕπονται πράξεις οὐκ εὐκαταφρόνητοι. Τὸ δὲ μέ

ητῶν οὐ παντὶ δῆλον, ἀλλὰ μόνον τοῖς γευσα-
ἀρετῆς, οἳ τὰ θαυμαζόμενα παρὰ τοῖς πολ-
ώθασι χλευάζειν, ἕνεκα μεγέθους τῶν περὶ τῆς
ἀγαθῶν. Ἀποδεξάμενος οὖν ὁ θεὸς τὴν εἰ-
ην πρᾶξιν, αὐτίκα τὸν ἀστεῖον ἀμείβεται με-
δωρεᾷ, τὸν γάμον αὐτῷ, κινδυνεύσαντα πρὸς 363
οῦ καὶ ἀκρατοῦς ἀνδρὸς ἐπιβουλευθῆναι, δια- P.
ως ἄψαυστόν τε καὶ σῶον. Ἡ δ' αἰτία τῆς
ως ἀρχὴν ἔλαβε τοιάνδε. *) Καρπῶν ἀφορίας
υχνὸν χρόνον γενομένης, τοτὲ μὲν διὰ πολλὴν
μετρον ἐπομβρίαν, τοτὲ δὲ δι' αὐχμὸν καὶ ζά-
αὶ κατὰ Συρίαν πόλεις συνεχεῖ λιμῷ πιεσθεῖσαι
τῶν οἰκητόρων ἦσαν, ἄλλων ἀλλαχόσε σκιδνα-
κατὰ ζήτησιν τροφῆς καὶ πορισμὸν τῶν ἀναγ-
Πυθόμενος οὖν Ἀβραὰμ ἄφθονον εὐθηνίαν
ύπτῳ καὶ εὐετηρίαν, τοῦ μὲν ποταμοῦ ἐν και-
ρδεύσαντος τὰ πεδία ταῖς πλημμύραις, τῶν δὲ
πόρον εὔσταχυν ἐνεγκόντων καὶ ἀναθρεψαμένων
ίαις πνευμάτων, ἀπαίρει πᾶσαν τὴν οἰκίαν
ενος. Ἦν δ' αὐτῷ γυνὴ τήν τε ψυχὴν ἀρίστη,
σῶμα τῶν καθ' αὑτὴν περικαλλεστάτη· ταύ-
όντες Αἰγυπτίων οἱ ἐν τέλει, καὶ τῆς εὐμορφίας
οι — λανθάνει γὰρ τοὺς ἐν ἐξοχαῖς οὐδὲν —
σι δὴ τῷ βασιλεῖ. Μεταπεμψάμενος δὲ τὴν
πον, καὶ θεασάμενος ἐκπρεπεστάτην ὄψιν,
φροντίσας αἰδοῦς καὶ νόμων τῶν ἐπὶ τιμῇ ξέ-
ωθέντων, ἐνδοὺς ἀκρασίᾳ, διενοεῖτο, λόγῳ
τὴν ἀγαγέσθαι πρὸς γάμον, τὸ δ' ἀληθὲς αἰ-
. Ἡ δὲ ἅτε ἐν ἀλλοτρίᾳ γῇ παρ' ἀκρατεῖ τε
ιθύμῳ δυνάστῃ τοῦ βοηθήσοντος ἀποροῦσα
ε γὰρ ὁ ἀνὴρ ἴσθενεν ἀρήγειν, τὸν ἐπικρεμά-
ἐκ τῶν δυνατωτέρων φόβον δεδιὼς — ἐπὶ τὴν
ίαν ἅμα ἐκείνῳ καταφεύγει συμμαχίαν τὴν ἐκ

---

m. 12, 10—20.

θεοῦ. Λαβὼν δὲ τῶν ξένων οἶκτον ὁ εὐμενὴς καὶ ἵλεως, καὶ ὑπέρμαχος τῶν ἀδικουμένων, ἅμα ἀλγηδόνας δυςκαρτερήτους καὶ χαλεπὰς τιμωρίας ἐπάγει τῷ βασιλεῖ, παντοίων κακῶν ἀναπλήσας αὐτοῦ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν δυςιάτων· ὡς τὰς μὲν ἐφ' ἡδονὰς ἀγούσας ὀρέξεις ἁπάσας ἐκκεκόφθαι, τὰς δ' ἐναντίας παρειςεληλυθέναι φροντίδας περὶ ἀπαλλαγῆς ἀνηνύτων βασάνων, ὑφ' ὧν γυμναζόμενος μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ ἐξετραχηλίζετο. Παραπήλαυσε δὲ τῆς τιμωρίας σύμπας αὐτῷ ὁ οἶκος, μηδενὸς ἐπὶ τῇ παρανομίᾳ δυςχεράναντος, ἀλλὰ πάντων ἕνεκα τοῦ συναινεῖν μόνον οὐ συγχειρουργησάντων τὸ ἀδίκημα. Τοῦτον τὸν τρόπον ἡ μὲν ἁγνεία τῆς γυναικὸς διεσώζετο, τοῦ δὲ ἀνδρὸς τὴν καλοκἀγαθίαν ὁ θεὸς καὶ εὐσέβειαν ἠξίωσεν ἐπιδείκνυσθαι, γέρας αὐτῷ μέγιστον παρασχών, ἀσινῆ καὶ ἀνύβριστον, ὅσον οὐδέπω κινδυνεύσαντα τὸν γάμον διαφθαρῆναι, ὃς οὐκ ἔμελλεν ἀριθμὸν υἱῶν ἢ θυγατέρων γεννᾶν, ἀλλ' ὅλον ἔθνος, καὶ ἐθνῶν τὸ θεοφιλέστατον, ὅ μοι δοκεῖ τὴν ὑπὲρ ἅπαντος ἀνθρώπων γένους ἱερωσύνην καὶ προφητείαν λαχεῖν.

§. 20. Ἤκουσα μέντοι καὶ φυσικῶν ἀνδρῶν οὐκ ἄπο σκοποῦ τὰ περὶ τὸν τόπον ἀλληγορούντων, οἳ τὸν μὲν ἄνδρα συμβολικῶς ἔφασκον σπουδαῖον εἶναι νοῦν, ἐκ τῆς περὶ τὸ ὄνομα ἑρμηνευθείσης δυνάμεως τεκμαιρόμενοι τρόπον ἀστεῖον ἐν ψυχῇ· τὴν δὲ τούτου γυναῖκα, ἀρετήν, ἧς τὸ ὄνομά ἐστι χαλδαϊστὶ μὲν Σάῤῥα, ἑλληνιστὶ δὲ ἄρχουσα, διὰ τὸ μηδὲν ἀρετῆς ἀρχικώτερον εἶναι καὶ ἡγεμονικώτερον. Γάμος δὲ ὃν μὲν ἁρμόζεται ἡδονή, σωμάτων κοινωνίαν ἔλαχεν· ὃν δὲ σοφία, λογισμῶν καθάρσεως ἐφιεμένων, καὶ τελείων ἀρετῶν. Ἐναντιώτατοι δὲ ἀλλήλοις εἰσὶν οἱ λεχθέντες γάμοι. Κατὰ μὲν γὰρ τὸν τῶν σωμάτων σπείρει μὲν τὸ ἄῤῥεν γονήν, ὑποδέχεται δὲ τὸ
16 θῆλυ. Κατὰ δὲ τὴν ἐν ψυχαῖς σύνοδον ἔμπαλιν ἡ
M. μὲν ἀρετὴ τάξιν γυναικὸς ἔχειν δοκοῦσα σπείρειν πέ-

κα βουλὰς ἀγαθὰς καὶ λόγους σπουδαίους καὶ
φελεστάτων εἰσηγήσεις δογμάτων· ὁ δὲ λογισμὸς
τὴν ἀνδρὸς χώραν τάττεσθαι νομισθεὶς τὰς ἱερο-
πεῖς καὶ θείας ὑποδέχεται σποράς, ἢ μήποτε τὸ
μὲν ἔψευσται δι᾽ ἀπάτην ὀνομάτων, ἐπείπερ ὁ μὲν
ἄῤῥενος, ἡ δὲ ἀρετὴ θήλεος μετέχει χαρακτῆρος
φωναῖς. Εἰ δέ τις τὰς ἐπισκιαζούσας κλήσεις ἀ-
φελόμενος γυμνὰ τὰ πράγματα βουληθείη καθαρῶς
ῶν, εἴσεται, διότι ἄῤῥεν μέν ἐστιν ἡ ἀρετὴ φύσει,
ρόσον κινεῖ καὶ διατίθησι, καὶ καλὰς ἐννοίας κα-
ν πράξεων καὶ λόγων ὑπηχεῖ· θῆλυ δὲ ὁ λογισμὸς
ούμενος καὶ παιδευόμενος καὶ ὠφελούμενος καὶ
όλως ἐν τῷ πάσχειν ἐξεταζόμενος, καὶ τὸ πάθος
ἐν αὐτῷ τοῦτο μόνον σωτήριον.

§. 21. Ἅπαντες μὲν οὖν καὶ οἱ φαυλότατοι τῷ
φ τιμῶσι καὶ θαυμάζουσιν ἀρετὴν, ὅσα τῷ δοκεῖν,
ονται δὲ αὐτῆς τοῖς παραγγέλμασιν οἱ ἀστεῖοι μό-
. Διὸ καὶ ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεὺς, ὅπερ ἐστὶ
μβολικῶς ὁ νοῦς ὁ φιλοσώματος, καθυποκρινόμε-
ς ὡς ἐν θεάτρῳ, προςποίητον ἐπιμορφάζει κοινω-
ν, πρὸς ἐγκράτειαν ὁ ἀκρατὴς, καὶ πρὸς σωφρο-
νην ὁ ἀκόλαστος, καὶ πρὸς δικαιοσύνην ὁ ἄδικος,
καλεῖ τὴν ἀρετὴν ὡς ἑαυτὸν, τῆς παρὰ τοῖς πολ-
ς εὐφημίας γλιχόμενος. Ὅπερ κατιδὼν ὁ ἔφορος
μόνῳ γὰρ ἔξεστι τῷ θεῷ ψυχὴν ἰδεῖν — ἐμίσησέ
καὶ προεβάλετο, καὶ βασάνοις ἤλεγξεν ἀργαλεω-
ταις ἦθος κατεψευσμένον. Αἱ δὲ βάσανοι διὰ τί-
ν ὀργάνων; Ἢ πάντως διὰ τῶν τῆς ἀρετῆς μερῶν,
ῳ ἐπεισιόντα χαλεπῶς αἰκίζεται καὶ τιτρώσκει. 365
σανος μὲν γάρ ἐστιν ἀπληστίας ὀλιγόδεια, βάσανος P.
λαγνείας ἐγκράτεια. Στρεβλοῦται δὲ καὶ ὁ φιλό-
ος ἀτυφίας εὐημερούσης, καὶ ὁ ἄδικος δικαιοσύ-
ς ἐπαινουμένης· μίαν γὰρ ἀμήχανον ψυχὴν κατοι-
ν δύο τὰς ἐχθρὰς φύσεις, κακίαν καὶ ἀρετήν. Οὐ
ιν, ἐπειδὰν συνενεχθῶσιν, ἀσύμβατοι καὶ ἀκα-
λακτοι στάσεις καὶ πόλεμοι συγκροτοῦνται· καὶ

ρετῆς εἰρηνικωτάτην φύσιν ἐχούσης, ἣ φο
ιλὲς εἶναι, ἐπὰν εἰς χειρῶν ἅμιλλαν ἰέν
ῆς ἰδίας δυνάμεως ἀποπειρᾶσθαι πρότερο
ν ἰσχύοι καταγωνίσασθαι συνιστῆται, εἰ δ
έρᾳ χρῷτο τῇ δυνάμει, μηδὲ συγκαταβῆνα
ν εἰς τὸν ἀγῶνα θαῤῥήσῃ. Κακία μὲν γὰ
ι οὐκ αἰσχρὸν, ἧ συγγενὲς ἀδοξία· ἀρετ
ς, ἧ πάντων οἰκειότατον εὔκλεια, δι' ἣ
ἢ νικᾶν ἢ διατηρεῖν αὐτὴ αὑτὴν ἀήτ

22 ... Ἰγυπτίων ἄξενον καὶ ἀκό
τον ... τοιαῦτα πεπονθότος ἄξιο
μάσαι ... φιλαν... πίαν, ὃς *) μεσημβρία
17 θεασάμενος τρεῖς ὡς ἀ... ας ὁδοιποροῦντας — οἱ δ
M. θειοτέρας ὄντες φύσεως ... ελήθεισαν — προσδραμὼν ἱκέτευε λιπαρῶς μὴ παρε...θεῖν αὐτοῦ τὴν σκηνὴν, ἀλλ,' ὡς πρέπον, εἰςελθόντας ξενίων μετασχεῖν. Οἱ δὲ οὐκ ἐκ τῶν λεγομένων μᾶλλον, ἢ τῆς διανοίας εἰδότες ἀληθεύοντα, μηδὲν ἐνδοιάσαντες ἐπινεύουσι. Πληρωθεὶς δὲ τὴν ψυχὴν χαρᾶς, πάντ' ἔσπευδεν εἰς τὸ ἀνυπέρθετον τῆς ὑποδοχῆς. Καὶ τῇ μὲν γυναικί φησι, "Σπεῦσον καὶ τρία μέτρα ποίησον ἐγκρυφίων," αὐτὸς δὲ εἰς τὰ βουκόλια συντείνας, ἁπαλὸν καὶ εὔσαρκον ἀγαγὼν μόσχον, οἰκέτῃ παραδίδωσιν. Ὁ δὲ καταθύσας σκευάζει τάχιστα. Βραδὺς γὰρ οὐδεὶς πρὸς φιλανθρωπίαν ἐν οἴκῳ σοφοῦ, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες καὶ ἄνδρες, καὶ δοῦλοι καὶ ἐλεύθεροι προθυμότατοι πρὸς τὰς τῶν ξενιζομένων ὑπηρεσίας. Ἑστιαθέντες δὲ οὐ τοῖς εὐτρεπισθεῖσι μᾶλλον, ἢ τῇ τοῦ ξενοδόχου γνώμῃ, καὶ πολλῇ τινι καὶ ἀπεράντῳ φιλοτιμίᾳ, παρέχουσιν ἆθλον ἐλπίδος μεῖζον αὐτῷ, υἱοῦ τοῦ γνησίου γένεσιν εἰς νέωτα, τὸ βεβαιωθησόμενον ὑποσχόμενοι δι' ἑνὸς τοῦ τῶν τριῶν ἀρίστου. Λέγων

---

*) Gen. 18, 1 sqq.

ρ ἐν τῷ αὐτῷ πάντας ἀθρόους ἦν ἀφιλόσοφον, ἑνὶ λέγοντι τοὺς ἄλλους συνεπινεύειν εὐπρεπές. Ἀλλὰ ρ οὐδ᾽ ὑπισχνουμένοις, ἕνεκα τοῦ περὶ τὸ πρᾶ- α ἀπίστου, βεβαίως προςεῖχον· ἤδη γὰρ ὑπερήλικες γονότες διὰ μακρὸν γῆρας ἀπεγνώκεσαν παιδὸς ορὰν. Ἀκούσασαν γοῦν ἐν ἀρχῇ τὴν γυναῖκα φασὶ λάσαι. Καὶ μετὰ ταῦτ᾽ εἰπόντων, "Μὴ ἀδυνα- ῖ παρὰ τῷ θεῷ ῥῆμα," καταιδεσθεῖσαν ἀρνήσα- ϑαι τὸν γέλωτα. Πάντα γὰρ ᾔδει θεῷ δυνατά, 366 εδὸν ἐξέτι σπαργάνων τουτὶ τὸ δόγμα προμαθοῦσα. M. ὅτε μοι δοκεῖ πρῶτον οὐκέθ᾽ ὁμοίαν τῶν ὁρωμέ- ν λαβεῖν φαντασίαν, ἀλλὰ σεμνοτέραν, ἢ προφη- ὶν τινων ἢ ἀγγέλων μεταβαλόντων ἀπὸ πνευμα- ικῆς καὶ ψυχοειδοῦς οὐσίας εἰς ἀνθρωπόμορφον έαν.

§. 23. Τὸ μὲν οὖν φιλόξενον τοῦ ἀνδρὸς εἴρη- ι, πάρεργον ὂν μείζονος ἀρετῆς· ἡ δὲ ἀρετὴ θεο- ΄βεια, περὶ ἧς καὶ πρότερον εἴπομεν, ἧς δεῖγμα σα- έστατον τὰ νῦν λεχθέντα ἐστίν, ὡς ἐπὶ ξένων ἀν- ρῶν. Εἰ δὲ εὐδαίμονα καὶ μακάριον ὑπέλαβον εἰ- ιέ τινες οἶκον, ἐν ᾧ συνέβη καταχθῆναι καὶ ἐνδια- ῖψαι σοφούς, οὐκ ἂν ἀξιώσαντας, ἀλλ᾽ οὐδὲ ὅσον ακῦψαι μόνον, εἴ τι πάθος ἐνεώρων ταῖς ψυχαῖς ῦν ἔνδον ἀνίατον. Ἐγὼ δὲ οὐκ οἶδα τίνα ὑπερβο- ὴν εὐδαιμονίας καὶ μακαριότητος εἶναι φῶ περὶ ὴν οἰκίαν, ἐν ᾗ καταχθῆναι καὶ ξενίων λαχεῖν ὑπέ- ειναν ἄγγελοι πρὸς ἀνθρώπους, ἱεραὶ καὶ θεῖαι φύ- εις, ὑποδιάκονοι καὶ ὕπαρχοι τοῦ πρώτου θεοῦ, δι᾽ ν, οἷα πρεσβευτῶν, ὅσα ἂν θελήσῃ τῷ γένει ἡμῶν ροθεσπίσαι, διαγγέλλει. Πῶς γὰρ ἂν τὴν ἀρχὴν ςελθεῖν ὑπέμειναν, εἰ μή, καθάπερ νεὼς εὖ συντε- αγμένον πλήρωμα, τοὺς ἔνδον ἅπαντας ᾔδεσαν, ἑνὶ ειθαρχοῦντας κελεύσματι τῷ τοῦ προεστηκότος, ὡς- νεὶ κυβερνήτου; Πῶς δ᾽ ἂν ἑστιωμένων καὶ ξενιζο- ένων παρέσχον ὑπόληψιν, εἰ μὴ τὸν ἑστιάτορα υγγενῆ καὶ ὁμόδουλον ἡγοῦντο τῷ αὐτῷ προςπεφυ-

μνοῖς ἤθεσι προςαγορευόντων, καὶ ὁμιλ
μοττούσας τῷ καιρῷ ποιουμένων. Τεράσ
τὸ μὴ πεινῶντας πεινώντων καὶ μὴ ἐσθί
όντων παρέχειν φαντασίαν. Ἀλλὰ ταῦτ
κόλουθα· τὸ δὲ πρῶτον ἐκεῖνο τερατωδέ
σωμάτους ὄντας τούτους σώματος εἰς ἰδέ
πων μεμορφῶσθαι, χάριτι τῇ πρὸς τὸ
Τίνος γὰρ ἕνεκα ταῦτα ἐθαυματουργεῖτο,
ρασχεῖν αἴσθησιν τῷ σοφῷ διὰ τρανοτέ
ὅτι οὐ λέληθε τὸν πατέρα τοιοῦτος ὤν;

§. 24. Τὰ μὲν οὖν τῆς ῥητῆς ἀπο
λέλεκται· τῆς δὲ δι᾽ ὑπονοιῶν ἀρκτέον.
τὰ ἐν φωναῖς τῶν ἐν διανοίᾳ μόνῃ και
μένων ἐστίν. Ἐπειδὰν οὖν ψυχὴ καθά
σημβρίᾳ θεῷ περιλαμφθῇ, καὶ ὅλη δι᾽ ὅ
φωτὸς ἀναπλησθεῖσα ταῖς ἐν κύκλῳ κεχυμ
γαῖς ἄσκιος γένηται, τριττὴν φαντασίαν
κειμένου καταλαμβάνει· τοῦ μὲν ὡς ὄντ
ἄλλοιν δυοῖν, ὡςὰν ἀπαυγαζομένων ἀπ
σκιῶν. Ὁποῖόν τι συμβαίνει καὶ τοῖς ἐ
φωτὶ διατρίβουσιν. ἢ γὰρ ἑστώτων ἢ
διτταὶ σκιαὶ πολλάκις συμπίπτουσι. Μὴ
μισάτω τις ἐπὶ θεοῦ τὰς σκιὰς κυριολογεῖ

ή, ή δὲ αὖ βασιλικὴ προςαγορεύεται. Καὶ ἡ μὲν
ιητικὴ θεός· ταύτῃ γὰρ ἔθηκέ τε καὶ διεκόσμησε
πᾶν. Ἡ δὲ βασιλικὴ κύριος· θέμις γὰρ ἄρχειν
ὶ κρατεῖν τὸ πεποιηκὸς τοῦ γενομένου. Δορυφο-
ύμενος οὖν ὁ μέσος ὑφ᾽ ἑκατέρας τῶν δυνάμεων
ρέχει τῇ ὁρατικῇ διανοίᾳ τοτὲ μὲν ἑνὸς, τοτὲ δὲ
ῶν φαντασίαν· ἑνὸς μὲν, ὅταν ἄκρως καθαρ-
ῖσα ἡ ψυχὴ, καὶ μὴ μόνον τὰ πλήθη τῶν ἀρι-
ῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν γείτονα μονάδος δυάδα ὑπερ-
σα, πρὸς τὴν ἀμιγῆ καὶ ἀσύμπλοκον καὶ καθ᾽
τὴν οὐδενὸς ἐπιδεᾶ τὸ παράπαν ἰδέαν ἐπείγηται·
ῶν δὲ, ὅταν μήπω τὰς μεγάλας τελεσθεῖσα τελε-
ς, ἔτι ἐν ταῖς βραχυτέραις ὀργιάζηται, καὶ μὴ
νηται τὸ ὂν ἄνευ ἑτέρου τινὸς ἐξ αὐτοῦ μόνου
ταλαβεῖν, ἀλλὰ διὰ τῶν δρωμένων, ἢ κτίζον ἢ
χον. "Δεύτερος" μὲν οὖν, ὥς φασι, "πλοῦς"
τος, μετέχει δ᾽ οὐδὲν ἧττον δόξης θεοφιλοῦς. Ὁ
προτέρος τρόπος οὐ μετέχει, ἀλλ᾽ αὐτός ἐστιν ἡ
φιλὴς δόξα, μᾶλλον δὲ καὶ δόξης πρεσβυτέρα,
ἡ παντὸς τιμιωτέρα τοῦ δοκεῖν, ἀλήθεια. Γνω-
μώτερον δὲ τὸ δηλούμενον παραστατέον.

§. 25. Τρεῖς εἰσιν ἠθῶν ἀνθρωπίνων τάξεις,
ἑκάστη διακεκλήρωται μίαν τῶν εἰρημένων φαν-
σιῶν. Ἡ μὲν ἀρίστη, τὴν μέσην τοῦ ὄντως ὄν-
ς· ἡ δὲ μετ᾽ ἐκείνην, τὴν ἐπὶ δεξιὰ, τὴν εὐεργέ-
ν, ᾗ θεὸς ὄνομα· ἡ δὲ τρίτη, τὴν ἐπὶ θάτερα,
ν ἀρχικὴν, ἣ καλεῖται κύριος. Τὰ μὲν οὖν ἄρι-
α τῶν ἠθῶν τὸν καθ᾽ αὑτὸν ἄνευ τινὸς ὄντα θε-
πεύει, πρὸς μηδενὸς ἑτέρου μεθελκόμενα, τῷ τε-
ῦσθαι μοναδικῶς πρὸς τὴν ἑνὸς τιμήν· τῶν δ᾽
λων τὰ μὲν διὰ τῆς εὐεργέτιδος συνίσταται καὶ
ωρίζεται δυνάμεως τῷ πατρὶ, τὰ δὲ διὰ τῆς βασι-
κῆς. Ὃ δὲ λέγω τοιοῦτόν ἐστιν. Ἄνθρωποι μὲν,
ειδὰν αἴσθωνται κατὰ πρόφασιν ἑταιρείας προς-
ντας αὐτοῖς τινας ἐπὶ θήρᾳ πλεονεξιῶν, ὑποβλέ- P.
νταί τε καὶ ἀποστρέφονται, τὴν προςποίητον κο- 368

λακείαν καὶ τιθασσείαν αὐτῶν δεδιότε
ἐπιζήμιον· ὁ δὲ θεὸς ἅτε βλάβην οὐ
ἅπαντας τοὺς καθ' ἡντινοῦν ἰδέαν τ
τιμᾶν αὐτὸν ἄσμενος προςκαλεῖται, μη
ζειν ἀξιῶν τὸ παράπαν, ἀλλὰ μονονοὺ
ἀκοὰς ἔχουσιν ἐν τῇ ψυχῇ θεσπίζει τάδ
τα τῶν ἄθλων κείσεται τοῖς ἐμὲ θεραπ
αὐτόν· τὰ δὲ δεύτερα, τοῖς δι' αὐτο
θῶν ἐλπίζουσιν, ἢ τιμωριῶν ἀπαλλαγ
δοκῶσι. Καὶ γὰρ εἰ ἔμμισθος ἡ τῶνδ
μὴ ἀδέκαστος, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἐντὸ
περιβόλων, καὶ οὐκ ἔξω πλάζεται. Τ
μὲν ἐμὲ τιμῶσι δι' ἐμὲ κείσεται φίλι
τὰς χρείας φίλια μὲν οὔ, τὸ δὲ μὴ ἀ
ζεσθαι. Δέχομαι γὰρ καὶ τὸν τῆς ε
δυνάμεως βουλόμενον μετασχεῖν εἰς
θῶν, καὶ τὸν φόβῳ τὴν ἡγεμονικὴν
ἱλασκόμενον ἐξουσίαν εἰς ἀποτροπὴν
γὰρ ἀγνοῶ, ὅτι πρὸς τῷ χείρους μὴ
βελτίους ἔσονται, τῷ συνεχεῖ τῆς θερ
νῇ καὶ καθαρὰν εὐσέβειαν ἀσκήσαντες
μάλιστα οἱ τρόποι διαφέρουσιν, ἀφ'
τὰς πρὸς ἀρέσκειαν ὁρμὰς, οὐκ αἰτι
πὸς εἷς καὶ τέλος ἕν ἐστιν αὐτοῖς,
ἐμέ. Ὅτι δὲ ἡ τριττὴ φαντασία δυν
ὑποκειμένου, φανερὸν οὐ μόνον ἐκ τῆ
θεωρίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ῥητῆς γραφῆς
σης. Ἡνίκα μὲν γὰρ ὁ σοφὸς ἱκετεύει
ὁδοιπόροις τρισὶ ξενισθῆναι παρ' αὐ
τούτοις, οὐχ ὡς τρισὶν, ἀλλ' ὡς ἑνὶ,
ριε, εἰ εὗρον χάριν παρὰ σοὶ, μὴ παρέλ
σου." *) Τὸ γὰρ "κύριε," καὶ τὸ "π
τὸ "μὴ παρέλθῃς," καὶ ὅσα τοιαῦτα, τ

---

*) Gen. 18, 3.

ἀλλ' αὖ πρὸς πλείους λέγεσθαι. Ἡνίκα δὲ ξενι-ζόμενοι φιλοφρονοῦνται τὸν ξενοδόχον, πάλιν εἷς ὑ-πισχνεῖται ὡς μόνος αὐτὸς παρὼν γνησίου παιδὸς γένεσιν, διὰ τῶνδε, „Ἐπανιὼν ἥξω πρὸς σὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον εἰς νέωτα, καὶ ἕξει υἱὸν Σάῤῥα ἡ γυνή σου.*)

26. Φανερώτατα μέντοι καὶ διαπονητότατα δείκνυται διὰ τῶν ἑξῆς τὸ δηλούμενον. Ἡ Σοδομιτῶν χώρα μοῖρα τῆς Χαναανίτιδος γῆς, ἣν ὕστερον ὠνόμασαν Σύροι Παλαιστίνην, ἀδικημάτων μυρίων ὅσων γεμισθεῖσα, καὶ μάλιστα τῶν ἐκ γαστριμαργίας καὶ λαγνείας, ὅσα τε μεγέθη καὶ πλήθη τῶν ἄλλων ἡδονῶν ἐπιτειχίσασα, ἤδη παρὰ τῷ δικαστῇ 369 τῶν ὅλων κατέγνωστο. Αἴτιον δὲ τῆς περὶ τὸ ἀκο-P λασταίνειν ἀμετρίας ἐγένετο τοῖς οἰκήτορσιν ἡ τῶν χορηγιῶν ἐπάλληλος ἀφθονία. Βαθύγειος γὰρ καὶ εὔυδρος οὖσα ἡ χώρα, παντοίων ἀνὰ πᾶν ἔτος καρπῶν εὐφορίᾳ ἐχρῆτο. „Μεγίστη δ' ἀρχὴ κακῶν," εἶπέ τις οὐκ ἄπο σκοποῦ, „τὰ λίαν ἀγαθά." Ἀδυνατοῦντες φέρειν τὸν κόρον, ὥσπερ τὰ θρέμματα, σκιρτῶντες ἀπαυχενίζουσι τῶν τῆς φύσεως νόμων, ἄκρατον πολὺν καὶ ὀψοφαγίας καὶ ὀχείας ἐκθέσμους μεταδιώκοντες. Οὐ γὰρ μόνον θηλυμανοῦντες ἀλλοτρίους γάμους διέφθειρον, ἀλλὰ καὶ ἄνδρες ὄντες ἄῤῥεσιν ἐπιβαίνοντες, τὴν κοινὴν πρὸς τοὺς πάσχοντας οἱ δρῶντες φύσιν οὐκ αἰδούμενοι, παιδοσποροῦντες ἠλέγχοντο μὲν ἀτελῆ γονὴν σπείροντες. Ὁ δ' ἔλεγχος πρὸς οὐδὲν ἦν ὄφελος, ὑπὸ βιαιοτέρας νικωμένων ἐπιθυμίας· εἶτ' ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον ἐθίζοντες τὰ γυναικῶν ὑπομένειν τοὺς ἄνδρας γεννηθέντας, θήλειαν κατεσκεύαζον αὐτοῖς νόσον, καὶ δύσμαχον. Οὐ μόνον γὰρ τὰ σώματα μαλακότητι καὶ θρύψει γυναικοῦντες, ἀλλὰ καὶ τὰς ψυχὰς

*) Gen. 18, 10.

ἀγεννεστάτας ἀπεργαζόμενοι, τό γ' ἐπ' αὐτοῖς ἧκον μέρος, τὸ σύμπαν ἀνθρώπων γένος διέφθειρον. Εἰ γοῦν Ἕλληνες ὁμοῦ καὶ Βάρβαροι συμφωνήσαντες ἐζήλωσαν τὰς τοιαύτας ὁμιλίας, ἠρήμωντο ἂν ἑξῆς αἱ πόλεις, ὥσπερ λοιμώδει νόσῳ κενωθεῖσαι.

§. 27. Λαβὼν δὲ ὁ θεὸς οἶκτον, ἅτε σωτὴρ καὶ φιλάνθρωπος, τὰς μὲν κατὰ φύσιν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν συνόδους γινομένας ἕνεκα παίδων σπορᾶς, ηὔξησεν, ὡς ἔνι μάλιστα· τὰς δ' ἐκφύλους καὶ ἐκθέσμους διαμισήσας ἔσβεσε, καὶ τοὺς ὀργῶντας ἐπὶ ταῦτα προβαλόμενος, οὐχὶ ταῖς ἐν ἔθει, καινουργίαις δὲ ἐκτόποις καὶ παρηλλαγμέναις τιμωρίαις ἐπετιμωρήσατο. Κελεύει γὰρ ἐξαίφνης τὸν ἀέρα νεφωθέντα πολὺν ὄμβρον οὐχ ὕδατος ἀλλὰ πυρὸς ὕειν. Ἀθρόας δὲ νειφούσης ἀδιαστάτῳ καὶ ἀπαύστῳ ῥύμῃ φλογὸς ἐκαίοντο μὲν ἀγροὶ καὶ λειμῶνες καὶ λάσια ἄλση καὶ ἕλη δασύτατα καὶ δρυμοὶ βαθεῖς· ἐκαίετο δὲ ἡ πεδιὰς, καὶ ὁ τοῦ σίτου καὶ τῶν ἄλλων σπαρτῶν ἅπας καρπός· ἐκαίετο δὲ καὶ ὁ τῆς ὀρεινῆς δενδροφόρος, στελεχῶν ῥίζαις αὐταῖς ἐμπιπραμένων. Ἐπαύλεις δὲ καὶ οἰκίαι καὶ τείχη καὶ ὅσα ἐν οἰκοδομαῖς ἰδιωτικὰ καὶ δημόσια πάντα συγκατεπίμπρατο. Καὶ ἡμέρᾳ μιᾷ αἱ μὲν εὐανδροῦσαι πόλεις τάφος τῶν οἰκητόρων ἐγεγένηντο, αἱ δὲ ἐκ λίθων καὶ ξύλων κατασκευαὶ τέφρα καὶ λεπτὴ κόνις. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐν φανερῷ καὶ ὑπὲρ γῆς ἅπαντα κατηνάλωσεν ἡ φλὸξ, ἤδη καὶ τὴν γῆν αὐτὴν ἔκαιε, κατωτάτω διαδῦσα, καὶ τὴν ἐνυπάρχουσαν ζωτικὴν 370 P.
δύναμιν ἔφθειρεν εἰς ἀγονίαν παντελῆ, ὑπὲρ τοῦ μηδ' αὖθίς ποτε καρπὸν ἐνεγκεῖν ἢ χλοηφορῆσαι τὸ παράπαν δυνηθῆναι, καὶ μέχρι νῦν καίεται. Τὸ γὰρ κεραύνιον πῦρ ἥκιστα σβεννύμενον ἢ νέμεται ἢ ἐντύφεται. Πίστις δὲ σαφεστάτη τὰ ὁρώμενα. Τοῦ γὰρ συμβεβηκότος πάθους σημεῖόν ἐστιν ὅ τε ἀναδιδόμενος ἀεὶ καπνὸς, καὶ ὃ μεταλλεύουσι θεῖον.

Τῆς δὲ περὶ τὴν χώραν παλαιᾶς εὐδαιμονίας ἐναργέστατον ὑπολέλειπται δεῖγμα, πόλις μία καὶ ἡ ἐν κύκλῳ γῆ· πολυάνθρωπος μὲν ἡ πόλις, εὔχορτος δὲ καὶ εὔσταχυς καὶ συνόλως καρποφόρος ἡ γῆ, πρὸς ἔλεγχον δίκης γνώμῃ θείᾳ δικασθείσης.

§. 28. Ἀλλὰ γὰρ οὐχ ἕνεκα τοῦ δηλῶσαί με τὰς μεγαλουργηθείσας συμφορὰς κοινὰς ταῦτα διεξῆλθον, ἀλλ' ἐκεῖνο βουλόμενος παραστῆσαι, ὅτι τῶν τριῶν ὡς ἀνδρῶν ἐπιφανέντων τῷ σοφῷ, δύο μόνους εἰς τὴν ἀφανισθεῖσαν χώραν τὰ λόγιά φησιν ἐλθεῖν ἐπ' ὀλέθρῳ τῶν οἰκητόρων, τοῦ τρίτου μὴ δικαιώσαντος ἥκειν. Ὅς γε κατὰ τὴν ἐμὴν ἔννοιαν ἦν ὁ πρὸς ἀλήθειαν ὤν, ἁρμόττον ὑπολαβὼν εἶναι τὰ μὲν ἀγαθὰ παρὼν δι' αὑτοῦ χαρίζεσθαι, τὰ δὲ ἐναντία καθ' ὑπηρεσίαν τῶν δυνάμεων χειρουργεῖν, ἵνα μόνων ἀγαθῶν αἴτιος, κακοῦ δὲ μηδενὸς προηγουμένως νομίζηται. Τοῦτό μοι δοκοῦσι καὶ τῶν βασιλέων οἱ μιμούμενοι τὴν θείαν φύσιν πράττειν, τὰς μὲν χάριτας δι' ἑαυτῶν προτείνοντες, τὰς δὲ τιμωρίας δι' ἑτέρων βεβαιοῦντες. Ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν δυεῖν δυνάμεων ἡ μὲν εὐεργέτις ἐστὶν, ἡ δὲ κολαστήριος, ἑκατέρα κατὰ τὸ εἰκὸς ἐπιφαίνεται τῇ Σοδομιτῶν γῇ· διότι τῶν ἀρίστων ἐν αὐτῇ πέντε πόλεων τέτταρες μὲν ἔμελλον ἐμπίπρασθαι, μία δὲ ἀπαθὴς καὶ παντὸς κακοῦ σῶος ὑπολείπεσθαι. Ἐχρῆν γὰρ διὰ μὲν τῆς κολαστηρίου γίνεσθαι τὴν φθορὰν, σώζεσθαι δὲ διὰ τῆς εὐεργέτιδος. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τὸ σωζόμενον μέρος οὐχ ὁλοκλήρους καὶ παντελεῖς εἶχεν ἀρετὰς, δυνάμει μὲν τοῦ ὄντος εὐεργετεῖτο, προηγουμένως δὲ τῆς ἐκείνου φαντασίας ἀνάξιον ἐνομίσθη τυχεῖν.

§. 29. Ἡ μὲν οὖν ἐν φανερῷ καὶ πρὸς τοὺς πολλοὺς ἀπόδοσις ἥδ' ἐστίν. Ἡ δ' ἐν ἀποκρύφῳ καὶ πρὸς ὀλίγους, ὅσοι τρόπους ψυχῶν ἐρευνῶσιν ἀλλ' οὐ σωμάτων μορφὰς, αὐτίκα λεχθήσεται. Συμβο-

λικ τάπολις αἱ ἐν ἡμῖν πέντε αἰσθήσεις εἰσὶ,
τὰ ονῶν ὄργανα, δι' ὧν ἅπασαι μικραί τε
κα ι τελεσιουργοῦνται. Ἢ γὰρ ὁρῶντες χρω-
μά καὶ σχημάτων ποικιλίας ἔν τε ἀψύχοις καὶ
ψυχη. ἔχουσιν ἡδόμεθα, ἢ φωνῶν ἐμμελεστάτων ἀ-
κούοντες, ἢ κατὰ γεῦσιν ἐν τοῖς περὶ ἐδωδὴν καὶ 371
πόσιν, ἢ κατ' ὄσφρησιν ἐν εὐωδίαις ἀτμῶν, ἢ ἐν P.
μαλακοῖς καὶ θερμοῖς ἔτι τε λείοις κατὰ τὴν ἁφήν.
Ζωωδέσταται μὲν οὖν καὶ ἀνδραποδωδέσταται τῶν
πέντε τρεῖς εἰσιν αἰσθήσεις, εῦσις, ὄσφρησις, ἁφή,
περὶ ἃς τῶν θρεμμάτων καὶ θηρίων τὰ γαστριμαρ-
γοῦντα καὶ συνουσιαστικώτα α μάλιστα ἐπτόηται·
δι' ὅλης γὰρ ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ἢ τροφῶν ἀπλή-
στως ἐμφορεῖται, ἢ πρὸς ὀχείας ὁρμᾷ. Δύο δ' εἰ-
σὶν ἐμφιλόσοφοι καὶ ἡγεμονίδες, ἀκοὴ καὶ ὅρασις.
Βραδύτερα δέ πως καὶ θηλύτερα ὦτα ὀφθαλμῶν,
ἐπὶ τὰ ὁρατὰ φθανόντων ὑπὸ εὐτολμίας, καὶ οὐκ
ἀναμενόντων, μέχρις ἂν ἐκεῖνα κινήσῃ, προϋπαντιά-
ζόντων δὲ καὶ ἀντικινῆσαι γλιχομένων. Ἀκοὴ μὲν
οὖν διότι βραδεῖα καὶ θηλτέρα δευτερεύουσαν ἐχέ-
23 τω τάξιν, προνομία δ' ἔστω τις ἐξαίρετος ὁράσει.
M Ταύτην γὰρ ὁ θεὸς βασιλίδα τῶν ἄλλων ἀπέφηνε,
ἐπάνω θεὶς ἁπασῶν, καὶ ὥσπερ ἐπ' ἀκροπόλεως ἱ-
δρυσάμενος οἰκειοτάτην ἀπειργάσατο ψυχῇ. Τεκμη-
ριώσαιτο δ' ἄν τις ἐκ τοῦ συμμεταβαλεῖν ταῖς ἐ-
κείνης τροπαῖς. Λύπης μὲν γὰρ ἐγγινομένης, ὀ-
φθαλμοὶ συννοίας γέμουσι καὶ κατηφείας· χαρᾶς δ'
ἔμπαλιν, ὑπομειδιῶσι καὶ γεγήθασι· φόβου δὲ κρα-
τήσαντος, ταραχώδους γέμουσιν ἀταξίας, κινήσεις
καὶ παλμοὺς καὶ περιστροφὰς ἀτάκτους ἐνδεχόμενοι.
Εἰ δ' ὀργὴ κατάσχοι, τραχυτέρα πως καὶ ὕφαιμος
ἡ ὄψις· καὶ ἐν μὲν τῷ λογίζεσθαι καὶ φροντίζειν
ἠρεμεῖ καὶ ἐκνένευκε, μόνον οὐ συνεκτείνουσα τῇ
διανοίᾳ ἑαυτήν· ἐν δὲ ταῖς ἀναψύξεσι καὶ ἀνέσεσι
συνανίεται καὶ χαλᾶται. Καὶ προσιόντι μὲν
προευαγγελίζεται τὸ τῆς εὐνοίας πάθος εὐδί

γαλήνῳ βλέμματι· εἰ δ' ἐχθρὸς τύχοι πάλιν, τὸ δυσάρεστον τῆς ψυχῆς πάθος προμηνύει. Καὶ θρασύτητι μὲν προπηδῶσι καὶ προεκτρέχουσιν ὀφθαλμοὶ, αἰδοῖ δὲ πράως ἠρεμοῦσι. Καὶ συνελόντι φράσαι, ψυχῆς εἰκόνα δεδημιουργῆσθαι τὴν ὅρασιν ἀμιμήτῳ τέχνης εὖ μεμιμημένης ἐναργὲς ἐμφαίνουσαν εἴδωλον, οἷα διὰ κατόπτρου, τὴν φύσιν ὁρατὴν ἐξ αὐτῆς οὐκ ἐχούσης. Ἀλλὰ γὰρ οὐ ταύτῃ μόνον τὰς ἄλλας αἰσθήσεις ὑπερβάλλει τὸ κάλλος ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ καὶ διότι τῶν ἄλλων ἐν ταῖς ἐγρηγόρσεσι — τὴν γὰρ καθ' ὕπνον ἀπραξίαν οὐ παραληπτέον — διαλείπουσιν αἱ χρήσεις. Ὁπότε γὰρ οὐ κινήσειέ τι τῶν ἐκτὸς, ἡσυχάζουσιν· αἱ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν ἀναπεπταμένων ἐνέργειαι συνεχεῖς καὶ ἀδιάστατοι, μηδέποτε κληρουμένων εἰσὶ, καὶ ταύτῃ παριστάντων, ἣν ἔχουσι πρὸς ψυχὴν συγγένειαν. Ἀλλ' ἐκείνη ἀεικίνητος οὖσα, μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ διανίσταται· τοῖς 372 δὲ, ἅτε σαρκὸς πλεῖστον μετέχουσιν, αὐτάρκης ἰδό- P. τη δωρεὰ, μέρος ἥμισυ τοῦ παντὸς βίου χρόνου διαταλέν ἐνεργοῦσι τὰς ἁρμοττούσας ἐνεργείας.

§. 30. Ὃ δέ ἐστιν ἀναγκαιότατον τῆς ἀπὸ τῶν ὀμμάτων ὠφελείας, ἤδη λεκτέον. Μόνῃ γὰρ ὁράσει τῶν αἰσθήσεων ὁ θεὸς ἀνέτειλε φῶς, ὃ καὶ τῶν ὄντων ἐστὶ κάλλιστον, καὶ πρῶτον ἐν ἱεραῖς βίβλοις ὠνομάσθη καλόν. Διττὴ δὲ φωτὸς φύσις· τὸ μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ χρειώδους πυρὸς, φθαρτοῦ φθαρτὸν, ἐκλάμπει, σβέσιν ἐνδεχόμενον· τὸ δὲ ἄσβεστόν ἐστι καὶ ἄφθαρτον, ἄνωθεν ἀπ' οὐρανοῦ πρὸς ἡμᾶς φερόμενον, ὥσπερ ἀπ' ἀεννάων πηγῶν ἑκάστου τῶν ἀστέρων αὐγὰς ἐκχέοντος. Ἑκατέρῳ δὲ ἡ ὄψις ὁμιλεῖ, καὶ δι' ἀμφοτέρων προςβάλλει τοῖς ὁρατοῖς εἰς ἀκριβεστάτην ἀντίληψιν. Ἔτι τοίνυν ἐπιχειροῦμεν ὀφθαλμοὺς λόγῳ ἐγκωμιάζειν, τοῦ θεοῦ τοὺς ἀληθεῖς ἐπαίνους αὐτῶν στηλιτεύσαντος ἐν οὐρανῷ, τοὺς ἀστέρας; Ἡλίου γὰρ αὐγαὶ καὶ σελήνης καὶ

τῶν ἄλλων πλανήτων καὶ ἀπλανῶν τοῦ χάριν γεγόνασιν, ὅτι μὴ τῆς τῶν ὀφθαλμῶν ἐνεργείας, εἰς τὴν τοῦ ὁρᾶν ὑπηρεσίαν; Διὸ καὶ προςχρώμενοι τῇ πασῶν ἀρίστῃ δωρεᾷ φωτὶ καταθεῶνται τὰ ἐν κόσμῳ, γῆν, φυτά, ζῶα, καρπούς, πελάγη, ἀναχύσεις ποταμῶν αὐθιγενῶν τε καὶ χειμάῤῥων, πηγῶν τε ἀναφοράς, ὧν αἱ μὲν ψυχρόν, αἱ δὲ θερμὸν ὕδωρ προχέουσι, πάντων τῶν κατὰ τὸν ἀέρα συνισταμένων τὰς φύσεις· ἀμύθητοι δέ εἰσιν ἰδέαι καὶ ἀπερίληπτοι λόγῳ. Καὶ ἐπὶ πᾶσιν τὸν οὐρανόν, ὃς ἀληθείᾳ κόσμος ἐν κόσμῳ δεδημιούργηται, καὶ τὰ κατ᾽ οὐρανὸν κάλλη καὶ θεῖα ἀγάλματα. Τίς οὖν τῶν ἄλλων αἰσθήσεων ἐπαυχήσει διαβῆναι μέχρι τοσοῦτον.

§. 31. Ἀλλ᾽ ἐάσαντες τὰς ἐπὶ ταῖς φάτναις ἡ σύμφυτον ἡμῖν θρέμμα πιαινούσας, τὴν ἐπιθυμίαν ἐξετάσωμεν τὴν λόγου μεταποιουμένην ἀκοήν, ἧς ὁ σύντονος καὶ τελειότατος δρόμος ἵσταται κατὰ ἀέρα τὸν περίγειον, ὅταν βίαι πνευμάτων καὶ κτύποι βροντῶν, συρμὸν πολὺν καὶ χαλεπὸν πάταγον ἐξηχῶσιν. Ὀφθαλμοὶ δὲ ἀπὸ γῆς ἐν ἀκαρεῖ φθάνοντες εἰς οὐρανόν, καὶ τὰ πέρατα τοῦ παντός, ἐπ᾽ ἀνατολὰς ὁμοῦ καὶ δύσεις, ἄρκτον τε καὶ μεσημβρίαν ἀφικνούμενοι πρὸς τὸ θεωρεῖν, ἕλκουσιν ἐπὶ τὰ φανέντα τὴν διάνοιαν. Ἡ δὲ τὸ παραπλήσιον ἐνδεξαμένη δέος οὐκ ἠρεμεῖ, ἀλλ᾽ ἅτε ἀεικίνητος καὶ ἀκοίμητος οὖσα, παρὰ τῆς ὄψεως, τοῦ δύνασθαι τὰ νοητὰ θεωρεῖν λαβοῦσα τὰς ἀφορμάς, εἰς σκέψιν ἦλθεν, πότερον τὰ φανέντα ταῦτ᾽ ἐστὶν ἀγένητα, ἢ γενέσεως ἔλαβεν ἀρχήν· καὶ πότερον ἄπειρα ἢ πεπερασμένα· καὶ πότερον εἷς ἢ πλείους εἰσὶ κόσμοι· καὶ πότερον τὰ τέτταρα στοιχεῖα τῶν ἁπάντων ἐ- 373
στίν, ἢ φύσιν ἐξαίρετον οὐρανὸς καὶ ἐν αὐτῷ κεκλή- P.
ρωται, θειοτέρας καὶ οὐχὶ τοῖς ἄλλοις τῆς αὐτῆς οὐσίας ἐπιλαχόντα. Εἰ δὲ δὴ καὶ γέγονεν ὁ κόσμος, ὑπὸ τίνος γέγονε· καὶ τίς ὁ δημιουργὸς κατ᾽ οὐσίαν ἢ ποιό-

ττα· καὶ τί διανοηθεὶς ἐποίει· καὶ τί νῦν πράσσει· ὶ τίς ἐστιν αὐτῷ διαγωγὴ καὶ βίος, καὶ ὅσα ἄλλα ρειττὸς νοῦς φρονήσει συμβιῶν εἴωθε διερευνᾶ-ῆαι. Ταῦτα δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα ἀνάκειται τῷ φι-σοφεῖν· ἐξ οὗ δῆλόν ἐστιν, ὅτι σοφία καὶ φιλο-φία τὴν ἀρχὴν ἀπ' οὐδενὸς ἔλαβεν ἑτέρου τῶν ἐν ῶν, ἢ τῆς ἡγεμονίδος τῶν αἰσθήσεων ὁράσεως, καὶ μόνην ἐκ τῆς σωματικῆς χώρας διέσωσεν ὁ ὸς, τὰς τέσσαρας φθείρας· ὅτι αἱ μὲν σαρκὶ καὶ ῖς σαρκὸς πάθεσιν ἐδούλευσαν, ἡ δὲ ἴσχυσεν ἀνα-ῖναι τὸν αὐχένα καὶ βλέψαι, καὶ τέρψεις ἑτέρας ἀνευ-ῖν πολὺ βελτίους τῶν σωματικῶν ἡδονῶν, ἐκ τῆς ρὶ τὸν κόσμον θεωρίας καὶ τῶν ἐν αὐτῷ. Μίαν ν, ὥσπερ ἐκ πενταπόλεως, τῶν πέντε αἰσθήσεων ὴν ὅρασιν ἐξαιρέτου γέρως τυχεῖν ἁρμόττον ἦν, ὶ φθειρομένων τῶν ἄλλων διαμένειν· ὅτι οὐ περὶ ὶ θνητὰ εἰλεῖται μόνον ὡς ἐκεῖναι, μετανίστασθαι πρὸς τὰς ἀφθάρτους φύσεις ἀξιοῖ, χαίρουσα τῇ ία τούτων. Διὸ παγκάλως "μικράν τε καὶ οὐ μι-κράν" *) τὴν πόλιν ταύτην αἱ χρησμοὶ διασυνι-στᾶσιν, αἰνιττόμενοι τὴν ὅρασιν· μικρὰ μὲν γὰρ γεται εἶναι, διότι βραχὺ μέρος τῶν ἐν ἡμῖν ἐστι· γάλη δέ, ὅτι μεγάλων ἐφίεται, τὸν σύμπαντα οὐ-ανὸν καὶ κόσμον γλιχομένη θεάσασθαι.

§. 32. Περὶ μὲν οὖν τῆς ἐπιφανείσης ὄψεως ὶ τῶν ἀοιδίμων καὶ παγκάλων ξενίων, ἐν οἷς δο-ῶν ἑστιῶν ὁ ξενοδόχος εἱστιᾶτο, καθόσον ἐφικτὸν , ἀκριβοῦσιν ἡμῖν τὰ περὶ τὸν τόπον, δεδήλωται. Ιεγίστην δὲ πρᾶξιν ἀξίαν ἀκοῆς οὐχ ἡσυχαστέον· ἐγου γὰρ δέω φάναι πάσας ὅσαι θεοφιλεῖς ὑπερ-άλλει. Λεκτέον δὲ τὰ καίρια περὶ αὐτῆς. Υἱὸς τῆς γαμετῆς γίνεται τῷ σοφῷ γνήσιος, ἀγαπη-

*) Gen. 19, 20.

τὸς καὶ μόνος, τό τε σῶμα κάλλιστος, καὶ
χὴν ἄριστος. Ἤδη γὰρ τελειοτέρας τῆς ἡλ
φαινεν ἀρετὰς, ὡς τὸν πατέρα μὴ πάθει
νοίας φυσικῆς, ἀλλὰ καὶ γνώμης, καθά
δικαστὴν, ἰσχυρᾷ τινι κεχρῆσθαι φιλοστοργ
κειμένῳ δὲ οὕτως ἐξαπιναίως θεσπίζεται
οὔποτε ἐλπισθὲν, σφαγιάσαι τὸν υἱὸν ἐπί τι
λοτάτου κολωνοῦ, πορρωτάτω πόλεως ἀ
τριῶν ὁδὸν ἡμερῶν. Ὁ δὲ καί τοι ἀλέκ
τοῦ παιδὸς ἐκκρεμάμενος οὔτε τὴν χρόαν μ
οὔτε τὴν ψυχὴν ἐκάμφθη, γνώμῃ δὲ ἀνεν
ἀῤῥεπεῖ διέμεινεν ἀκλινὴς, οἷος καὶ πρότερο
τι δὲ θείῳ δεδαμασμένος, ἀνὰ κράτος ἐνί
ὅσα συγγενείας ὀνόματα καὶ φίλτρα· καὶ μ
ἔνδον ἐπειπὼν τὸ λόγιον, ἐκ πολυανθρώπ
πείας οἰκετῶν δύο μόνους τοὺς πρεσβυτ
μάλιστα φιλοδεσπότους παραλαβὼν, ὡς ἐν
ἱερουργίας τῶν ἐν ἔθει, τέταρτος ἐξῄει σὺν
δί. Τὸν δὲ προσταχθέντα χῶρον ὥσπερ
πιᾶς ἰδὼν ἐκ μακροῦ, τοῖς μὲν θεράπου
καταμένειν, τῷ δὲ παιδὶ πῦρ καὶ ξύλα δι
μίζειν, αὐτὸ δικαιώσας τὸ ἱερεῖον τὰ πρὸς
σίαν ἐπηχθίσθαι, κουφότατον βάρος· οὐδὲν
σεβείας ἀπονώτερον. Βαδίζοντες δ' ἰσοτι
τοῖς σώμασι μᾶλλον ἢ ταῖς διανοίαις, ὁδὸν
26τομον, ἧς ὁσιότης τὸ τέλος, ἐπὶ τὸν προ
M.τα τόπον ἀφικνοῦνται. Καὶ ὁ μὲν πατὴρ
μιζε λίθους, ἵνα δείμαιτο βωμόν· ὁ δὲ
μὲν ἄλλα ὅσα πρὸς ἱερουργίαν ὁρῶν εὐτρεπ
δὲ μηδὲν, ἀπιδὼν εἰς τὸν πατέρα "Ἰδοὺ
ἔφη, "καὶ τὰ ξύλα, πάτερ. ποῦ τὸ ἱερεῖ
Ἕτερος μὲν οὖν ἃ δρᾶν ἔμελλεν εἰδὼς, κα
χῇ συσκιάζων, ὑπὸ τοῦ λεχθέντος καὶ ἂν σ

---

*) Gen. 22, 1 sqq. — **) Gen. 22, 7 sq.

[illegible]ρίων πληρωθεὶς ἔμφασιν τοῦ γενησομένου ἔσχεν ἐκ τῆς περιπαθήσεως ἡσυχάζων. Ὁ δὲ [illegible] ἐνδειξάμενος τροπὴν, οὔτε κατὰ τὸ σῶμα, οὔτε κατὰ τὴν διάνοιαν, σταθερῷ μέντοι τῷ ὄμματι, σταθερωτέρῳ δὲ τῷ λογισμῷ πρὸς τὴν πεῦσιν ἀποκρινόμενος, "Ὦ τέκνον," ἔφη, "ὁ θεὸς ὄψεται ἱερεῖον ἑαυτῷ," καὶ ἐν ἐρημίᾳ πολλῇ, ἣν ἴσως ἀπογινώσκεις εὑρεθήσεσθαι. Πάντα γὰρ θεῷ δυνατὰ, καὶ ὅσα ἐν ἀμηχάνῳ καὶ ἀπόρῳ κεῖται παρὰ ἀνθρώποις. Καὶ ταῦθ' ἅμα λέγων, τάχιστα τὸν υἱὸν ἐξαρπάσας, ἐπιτίθησι τῷ βωμῷ, καὶ σπασάμενος τῇ δεξιᾷ τὸ ξίφος ἐπέφερεν ὡς ἀναιρήσων. Φθάνει δὲ ὁ σωτὴρ θεὸς ἀπ' ἀέρος φωνῇ μεσολαβήσας τὸ ἔργον, ᾗ προσέταττεν ἀνέχειν, καὶ μηδὲ ψαῦσαι τοῦ παιδός· ὀνομαστὶ καλέσας δὶς τὸν πατέρα, ἵνα ἐπιστρέψας καὶ ἀντισπάσας διακωλύσῃ τὴν σφαγὴν ἐργάσασθαι.

§. 33. Καὶ ὁ μὲν διασώζεται, τὸ δῶρον ἀντιχαρισαμένου τοῦ θεοῦ, καὶ τὸν φέροντα ἐν οἷς εὐσεβεῖτο ἀντιτιμήσαντος. Τῷ δὲ ἡ πρᾶξις εἰ καὶ μὴ τὸ τέλος ἐπηκολούθησεν, ὁλόκληρος καὶ παντελὴς οὐ μόνον ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς τῶν ἀναγινωσκόντων διανοίαις ἀνάγραπτος ἐστηλίτευται. Ἀλλὰ τοῖς φιλαπεχθήμοσι καὶ πάντα διαβάλλουσιν, οἳ ψόγον πρὸ ἐπαίνου τιμᾶν ἐθίζονται, τὸ προσταχθὲν ἔργον οὐ δόξει μέγα καὶ θαυμαστὸν, ὡς ἡμεῖς ὑπολαμβάνομεν εἶναι. Πολλοὺς γὰρ καὶ ἄλλους φασὶ τῶν πάνυ φιλοικείων καὶ φιλοστόργων ἐπιδοῦναι τοὺς αὐτῶν παῖδας· τοὺς μὲν ὑπὲρ πατρίδων σφαγιασθησομένους, λυτήρια ἢ πολέμων, ἢ αὐχμῶν, ἢ ἐπομβρίας, ἢ νοσημάτων λοιμικῶν γενησομένους· τοὺς δὲ ὑπὲρ νενομισμένης εὐσεβείας, εἰ 375
καὶ μὴ πρὸς ἀλήθειαν οὔσης. Ἑλλήνων μέν γε τοὺς P.
δοκιμωτάτους, οὐκ ἰδιώτας μόνον, ἀλλὰ καὶ βασιλεῖς, ὀλίγα φροντίσαντας ὧν ἐγέννησαν, διὰ τῆς τούτων ἀναιρέσεως, δυνάμεις στρατευμάτων μεγάλας καὶ

πολυανθρώπους ἐν μὲν τῇ συμμαχίᾳ τεταγμένας
διασῶσαι, ἐν δὲ τῇ μερίδι τῶν ἐχθρῶν αὐτοβοεὶ δια-
φθεῖραι. Βαρβαρικὰ δὲ ἔθνη μέχρι πολλοῦ παιδο-
κτονίαν ὡς ὅσιον ἔργον καὶ θεοφιλὲς προςέσθαι, ὧν
μεμνῆσθαι τοῦ ἄγους καὶ τὸν ἱερώτατον Μωϋσέα.
Αἰτιώμενος γὰρ αὐτοὺς τοῦ μιάσματος, φάσκει ὅτι
"Τοὺς υἱοὺς καὶ τὰς θυγατέρας κατακαίουσι τοῖς
27 θεοῖς αὐτῶν." *) Ἰνδῶν δὲ τοὺς γυμνοσοφιστὰς ἄ-
M. χρι τοῦ νῦν, ἐπειδὰν ἄρχηται καταλαμβάνειν ἡ μα-
κρὰ καὶ ἀνίατος νόσος, τὸ γῆρας, πρὶν βεβαίως κρα-
τηθῆναι πῦρ ἅψαντας αὐτοὺς ἐμπιπράναι, δυναμέ-
νους ἔτι πρὸς πολυετίαν ἀντισχεῖν. Ἤδη δὲ καὶ γύ-
ναια προαποθανόντων ἀνδρῶν ὁρμῆσαι γεγηθότα
πρὸς τὴν αὐτὴν πυρὰν, καὶ ζῶντα τοῖς ἐκείνων σώ-
μασιν ὑπομεῖναι συναναφλεχθῆναι. Ταῦτα μὲν εἰ-
κότως ἄν τις θαυμάσειε τῆς εὐτολμίας, ἐκ πολλοῦ
τοῦ περιόντος καταφρονητικῶς ἔχοντα θανάτου,
καὶ ὡς ἐπ' ἀθανασίαν αὐτὸν ἱέμενα καὶ ἀπνευστὶ
θέοντα.

§. 34. Τὸν δὲ τί προςῆκεν ἐπαινεῖν ὡς ἐγχειρη-
τὴν κεκαινουργημένης πράξεως, ἣν καὶ ἰδιῶται καὶ
βασιλεῖς καὶ ὅλα ἔθνη δρῶσιν ἐν καιροῖς; Ἐγὼ δὲ
πρὸς τὴν τούτων βασκανίαν καὶ πικρίαν ἐκεῖνα λέξω.
Τῶν καταθυόντων παῖδας, οἱ μὲν ἔθει τοῦτο δρῶσιν,
ὥςπερ ἐνίους φασὶ Βαρβάρων· οἱ δὲ δι' ἀβουλήτους
καὶ μεγάλας ὑποθέσεις πόλεών τε καὶ χωρῶν, ἑτέρως
κατορθοῦσθαι μὴ δυναμένων. Ὧν οἱ μὲν ἀνάγκῃ
τοὺς αὐτῶν ἐπιδιδόασιν ὑπὸ δυνατωτέρων βιασθέντες,
οἱ δὲ δόξης καὶ τιμῆς ἐφιέμενοι, καὶ εὐκλείας μὲν
τῆς ἐν τῷ παρόντι, εὐφημίας δὲ τῆς εἰς ὕστερον.
Οἱ μὲν οὖν ἔθει σφαγιάζοντες, οὐδὲν ὡς ἔοικε μέγα
δρῶσιν. Ἐγχρονίζον γὰρ ἔθος ἐξισοῦται φύσει πολ-
λάκις, ὡς καὶ τὰ δυςυπομόνητα καὶ δυςκαρτέρητα
ῥᾳδίως ἐπελαφρίζειν, τὰς ὑπερβολὰς τῶν φοβερῶν

*) Deut. 12, 31.

υμαριζόντων. Τῶν δὲ ἕνεκα δέους ἐπιδιδόντων ἐ-
ινος οὐδείς· ὁ γὰρ ἔπαινος ἐν ἑκουσίοις κατορθώμασι
έφεται, τὰ δ' ἀβούλητα ἑτέροις ἀνάκειται πράγμασιν,
καιροῖς, ἢ τύχαις, ἢ ταῖς ἀπ' ἀνθρώπων ἀνάγκαις.
δέ τις δόξης ὀρεγόμενος υἱὸν ἢ θυγατέρα προϊε-
ι, ψέγοιτ' ἂν ἐνδίκως μᾶλλον ἢ ἐπαινοῖτο, θανά-
τῶν φιλτάτων ὠνούμενος τιμὴν, ἣν κεκτημένος
ειλεν ὑπὲρ τῆς τῶν τέκνων σωτηρίας ἀποῤῥίπτειν.
ευνητέον οὖν, εἰ ὑπό τινος τῶν λεχθέντων ἡττη-
ς ἐκεῖνος, ἔμελλε σφαγιάζειν τὸν υἱὸν, ἔθους, ἢ 376
ῆς, ἢ δέους. Ἔθος μὲν οὖν τὸ ἐπὶ παιδοκτονίᾳ P.
βυλὼν καὶ Μεσοποταμία καὶ τὸ Χαλδαίων ἔθνος
παραδέχεται, ἐν οἷς ἐτράφη καὶ ἐβίωσε τὸν πλείο-
χρόνον, ὡς τῇ συνεχείᾳ τῶν δρωμένων ἀμβλυτέ-
ς ταῖς τῶν δεινῶν φαντασίαις κεκρατῆσθαι δοκεῖν.
ὶ μὴν οὐδὲ φόβος τις ἦν ἀπ' ἀνθρώπων· οὐδὲ
ρ τὸ χρησθὲν αὐτῷ μόνῳ λόγιον ᾔδει τις, οὐδὲ
συμφορὰ κατεῖχε κοινὴ, ἧς ἔδει τὴν θεραπείαν ἀ-
ιρέσει γενέσθαι δοκιμωτάτου παιδός. Ἀλλὰ θη-
ύμενος ἔπαινον τὸν παρὰ τῶν πολλῶν, ὥρμησεν
ὶ τὴν πρᾶξιν; Καὶ τίς ἔπαινος ἐπ' ἐρημίᾳ, μηδε-
ς τοῦ μέλλοντος ἐπευφημήσειν παρόντος, ἀλλὰ καὶ
ν δυοῖν οἰκετῶν μακρὰν ἐπιτηδὲς ὑπολειφθέντων,
ς μὴ ἐγκαλλωπίζεσθαι καὶ ἐνεπιδείκνυσθαι δοκῇ,
ρτυρας ἐπαγόμενος ὧν εὐσεβεῖ;

§. 35. Στόμασιν οὖν καὶ ἀχαλίνοις καὶ κα-
γόροις θύρας ἐπιθέντες, μετριαζέτωσαν τὸν ἐν
τοῖς μισόκαλον φθόνον, καὶ ἀρετὰς ἀνδρῶν εὖ
βιωκότων μὴ σινέσθωσαν, ἃς ἁρμόττον ἦν εὐφη-
μίαις συνεπικοσμεῖν. Ὅτι δὲ τῷ ὄντι ἐπαινετὴ καὶ
ἐράσμιος ἡ πρᾶξις, ἐκ πολλῶν εὐμαρὲς ἰδεῖν. Πρῶ-
ν μὲν τοίνυν, τὸ πείθεσθαι θεῷ παρὰ πᾶσι τοῖς
φρονοῦσι σεμνὸν, καὶ περιμάχητον εἶναι νομιζόμε-
ν ἐν τοῖς μάλιστα ἐπετήδευεν, ὡς μηδενὸς τῶν
ώποτε προστεταγμένων ἀμελῆσαι, καὶ ἂν ἀηδίας καὶ
σχλείας καὶ ἂν πόνων τε καὶ ἀλγηδόνων μεστὸν εἴη.

τὸ χρησθὲν ἐπὶ τῷ υἱῷ γενναιότατ
α ἤνεγκεν. Ἔπειτα οὐκ ὄντος ἔθους
ιθάπερ ἴσως παρὰ ἐνίοις ἐστὶν, ἀνθ
ο τῇ συνεχείᾳ τὰς τῶν δεινῶν φαντ
ικλίνειν, αὐτὸς ἔμελλε πρῶτος ἄρχεσθαι
υ καὶ παρηλλαγμένου παραδείγματος,
οκει μηδεὶς ἂν ὑπομεῖναι, καὶ εἰ σιδήρου τὴν
ἢ ἀδάμαντος κατεσκεύαστο. "Φύσει γὰρ," ὡ
τις, "ἔργον μάχεσθαι." Γνήσιον τε υἱὸν πεπ
νος μόνον τοῦτον, εὐθὺς εἶχε καὶ τὸ πάθος ἐπ
τῷ τῆς εὐνοίας γνήσιον, ὑπερβάλλον τοὺς σώφ
ἔρωτας καὶ τὰς φιλίας, ὅσαι δι' ὀνόματος γεγ
Προσῆν δέ τι καὶ βιαστικώτατον φίλτρον, τὸ μὴ
ἡλικίαν, ἀλλ' ἐν γήρᾳ γεγεννηκέναι τὸν παῖδα.
γὰρ ὀψιγόνοις ἐπιμεμήνασί πως οἱ τοκῆες, ἢ τ
κρὸν ἐπιποθῆσαι χρόνον τὴν γένεσιν αὐτῶν,
μηκέθ' ἑτέρους ἐλπίζειν ἔσεσθαι· τῆς φύσεως
θα ἱσταμένης, ὡς ἐπὶ τελευταῖον καὶ ὕστατον
Ἐκ πολυπαιδίας μὲν οὖν ἕνα προέσθαι θεῷ,
περ ἀπαρχήν τινα τέκνων, παράδοξον οὐδὲν,
τὰς ἐπὶ τοῖς ζῶσιν ἡδονὰς, οὐ μικρὰ παραμύθ
μειλίγματα τῆς ἐπὶ τῷ σφαγιασθέντι λύπης·
μόνον τις ἔσχεν ἀγαπητὸν διδοὺς, παντὸς λ
μεῖζον ἔργον διαπράττεται, μηδὲν οἰκειότητι χαρ
νος, ἀλλ' ὅλῃ ῥοπῇ πρὸς τὸ θεοφιλὲς ταλαν
Ἐκείνῳ μὲν δὴ ἐξαίρετον καὶ μόνῳ σχεδὸν τουτ
πραγμένον. Οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι, καὶ ἂν ὑπὲρ
ρίας πατρίδων καὶ στρατευμάτων ἐπιδιδῶσι σ
σθησομένους τοὺς αὐτῶν, ἢ οἴκοι καταμένο
μακρὰν ἀφίστανται τῶν βωμῶν· ἢ καὶ ἂν π
χωσι, τὰς ὄψεις ἀποστρέφονται, θεάσασθαι μ
ρομένοντες, ἄλλων ἀναιρούντων. Ὁ δὲ ὥσπερ
] αὐτὸς κατήρχετο τῆς ἱερουργίας, ἐφ' υἱῷ τὰ
ἀρίστῳ φιλοστοργότατος πατήρ. Ἐμέλλησε δ'
σως καὶ νόμῳ τῶν ὁλοκαυτωμάτων διανέμων
μέλη τὸν υἱὸν ἱερουργεῖν. Οὕτως οὐ τὸ μὲν

ως ἀπέκλινε πρὸς τὸν παῖδα, τὸ δέ τι πρὸς εὐσέβειαν, ἀλλ᾿ ὅλην τὴν ψυχὴν δι᾿ ὅλων ὁσιότητι προςεκλήρωσεν, ὀλίγα φροντίσας συγγενικοῦ αἵματος. Τί ἢ τῶν εἰρημένων πρὸς ἑτέρους κοινόν; Τί δ᾿ οὐκ ἐξαίρετον καὶ παντὸς λόγου κρεῖττον; Ὥς τόν γε μὴ ἐῶσαι βάσκανον καὶ φιλοπόνηρον καταπλαγῆναι καὶ θαυμάσαι τῆς περιττῆς ἄγαν εὐσεβείας, οὐχ ἅπαντα ἃ εἶπον ἀθρόα εἰς νοῦν βαλλόμενον, ἀλλὰ καὶ ἂν ἕν τι τῶν πάντων. Ἱκανὴ γὰρ καὶ ἡ ἑνὸς φαντασία, κἂν τῷ τινὶ βραχεῖ, βραχὺ δὲ οὐδὲν ἔργον σοφοῦ, μέγεθος ψυχῆς καὶ ὕψος ἐμφῆναι.

§. 36. Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἐπὶ τῆς ῥητῆς καὶ φανερᾶς ὑποθέσεως ἵσταται τὰ λεχθέντα, φύσιν δὲ τοῖς πολλοῖς ἀδηλοτέραν ἔοικε παρεμφαίνειν, ἣν οἱ τὰ νοητὰ πρὸ τῶν αἰσθητῶν ἀποδεχόμενοι καὶ ὁρᾶν δυνάμενοι γνωρίζουσιν. Ἔστι δὲ τοιάδε. Ὁ μελλήσας ἁγιάζεσθαι καλεῖται Χαλδαϊστὶ μὲν Ἰσαάκ, Ἑλληνιστὶ δὲ μεταληφθέντος τοῦ ὀνόματος, γέλως· γέλως δ᾿ οὐχ ὁ κατὰ παιδιὰν ἐγγινόμενος σώματι παραλαμβάνεται νῦν, ἀλλ᾿ ἡ κατὰ διάνοιαν εὐπάθεια καὶ χαρά. Ταύτην ὁ σοφὸς ἱερουργεῖν λέγεται δεόντως ... διὰ συμβόλου παριστάς, ὅτι τὸ χαίρειν μόνῳ ... οἰκειότατόν ἐστιν. Ἐπίλυπον μὲν γὰρ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος καὶ περιδεές, ἢ παρόντων κακῶν ἢ προσδοκωμένων, ὡς ἢ ἐπὶ τοῖς ἐν χερσὶν ἀβουλήτοις ἀνιᾶσθαι, ἢ ἐπὶ τοῖς μέλλουσι ταραχῇ καὶ φόβῳ ...δαίνεσθαι. Ἄλυπος δὲ καὶ ἄφοβος καὶ ἀμέτοχος παντὸς πάθους ἡ τοῦ θεοῦ φύσις, εὐδαιμονίας καὶ μακαριότητος παντελοῦς μόνη μετέχουσα. Τῷ δὴ ... ἀληθῆ ταύτην ὁμολογίαν ὡμολογηκότι τρόπῳ, ἀστεῖος ὢν καὶ φιλάνθρωπος ὁ θεός, φθόνον ἐληλακὼς ἀφ᾿ ἑαυτοῦ, προςηκόντως ἀντιχαρίζεται τὸ δῶρον, καθόσον ἔχει δυνάμεως ὁ ληψόμενος, καὶ μονονουχὶ ταῦτα θεσπίζει, λέγων· τὸ μὲν τῆς χαρᾶς ...ος καὶ τὸ χαίρειν ὅτι οὐκ ἔστιν ἑτέρου πλὴν ἐμοῦ 378 πατρὸς τῶν ὅλων κτῆμα, σαφῶς οἶδα· κεκτη- P.

ὅμως, οὐ φθονῶ τοῖς ἀξίοις χρῆσθ
... ίς ἂν εἴη, πλὴν εἴ τις ἐμοὶ καὶ τοῖς ἐμ
ασιν ἕποιτο; Τούτῳ γὰρ ἥκιστα μὲν ἀν
... στα δὲ φοβεῖσθαι συμβήσεται, πορευομέν
την τὴν ὁδὸν, ἣ πάθεσι μὲν καὶ κακίαις ἐστ
τος, εὐπαθείαις δὲ καὶ ἀρεταῖς ἐμπεριπατεῖτα
δεὶς δὲ ὑπολαβέτω τὴν ἄκρατον καὶ ἀμιγῆ λύ
30ρὰν ἀπ' οὐρανοῦ καταβαίνειν ἐπὶ τὴν γῆν, ἀλλ
M.κραται ἐξ ἀμφοῖν, περιττεύοντος τοῦ κρείττο
περ τρόπον καὶ τὸ φῶς ἐν οὐρανῷ μὲν ἄκρα
ἀμιγὲς σκότους ἐστὶν, ἐν δὲ τοῖς ὑπὸ σελήν
ζοφερῷ κεκραμένον φαίνεται. Ταύτης ἕνεκα
τίας δοκεῖ μοι καὶ πρότερον γελάσασα ἀρετῆς
νυμος Σάῤῥα *) πρὸς τὸν πυνθανόμενον
σθαι τὸν γέλωτα· καταδείσασα μήποτε
χαίρειν οὐδενὸς ὂν γεννητοῦ, μόνου δὲ τοῦ θεο
τερίζηται. Διόπερ θαρσύνων αὐτὴν ὁ ἱερὸ
φησὶ, "Μηδὲν εὐλαβηθῇς," ὄντως ἐγέλασ
μέτεστί σοι χαρᾶς. Οὐ γὰρ εἴασεν ὁ πατὴρ
θρώπων γένος λύπαις καὶ ὀδύναις καὶ ἄχθεσι
τοις ἐμφέρεσθαι· παρέμιξε δὲ καὶ τῆς ἀμείνο
σεως, εὐδιάσαι ποτὲ καὶ γαληνιάσαι τὴν ψυχὴ
ώσας· τὴν δὲ τῶν σοφῶν καὶ τὸν πλείονα χρό
βίου γήθειν καὶ εὐφραίνεσθαι τοῖς τοῦ κόσμ
ρήμασιν ἐβουλήθη.

§. 37. Τοσαῦτα μὲν περὶ τῆς τοῦ ἀνδρ
βείας, εἰ καὶ πολλῶν ἄλλων ἐστὶν ἀφθονία
χθω. Διερευνητέον δὲ καὶ τὴν πρὸς ἀνθ
αὐτοῦ δεξιότητα. Τῆς γὰρ αὐτῆς φύσεώς ἐσ
σεβῆ τε εἶναι καὶ φιλάνθρωπον, καὶ περὶ τὸ
ἑκάτερον, ὁσιότης μὲν πρὸς θεὸν, δικαιοσύνη
ἀνθρώπους θεωρεῖται. Πάντα μὲν οὖν τὰ
γμένα μακρὸν ἂν εἴη διεξιέναι, δυοῖν δὲ ἢ τρ

---

*) Gen. 18, 15.

ἐπιμνησθῆναι. Πολυάργυρος καὶ πολύχρυ-
τοῖς μάλιστα ὤν, καὶ θρεμμάτων πολυζώους
ἔχων, καὶ τῶν ἐγχωρίων καὶ αὐτοχθόνων
ινὰ κεκτημένοις ἐν τῷ περιουσιάζειν ἅμιλ-
, καὶ πλουσιώτερος γεγονὼς ἢ κατὰ μέτοι-
τ' οὐδενὸς ἐμέμφθη τῶν ὑποδεξαμένων,
ἢ πάντων τῶν εἰς πεῖραν ἐλθόντων ἐπαινού-
ετέλεσεν. Εἰ δὲ καί τις, οἷα φιλεῖ πολλάκις,
τόντων καὶ τῶν συνδιατριβόντων ἅμιλλα καὶ
πρὸς ἑτέρους ἐγένετο, ταύτην ἐπειρᾶτο δια-
υχῇ, βαρυτέρῳ ἤθει τὰ φιλόνεικα καὶ ταρα-
ὶ στασιαστικὰ πάντα προβεβλημένος, καὶ τῆς
πέληλακώς. Καὶ θαυμαστὸν οὐδέν, εἰ πρὸς
οτρίους τοιοῦτος ἦν, οἳ βαρυτέρα καὶ δυνα-
χειρὶ συμφωνήσαντες ἠμύναντο ἂν ἄρχοντα 379
δίκων, ὁπότε καὶ πρὸς τοὺς γένει μὲν οἰκεί- P.
ύμῃ δὲ ἠλλοτριωμένους, ἐρήμους δὲ καὶ μό-
ὶ πολλῷ καταδεέστερα κεκτημένους, ἐμετρία-
ττούμενος ἑκὼν ἐν οἷς πλεονεκτεῖν ἐδύνατο.
ἀδελφιδοῦς αὐτῷ, τῆς πατρίδος ὁπότε με-
ο, συνεξεληλυθὼς, ἀβέβαιος, ὑπαμφίβολος,
ων τῇδε καὶ ἐκεῖσε· καὶ τοτὲ μὲν προσσαίνων
ἀσπάσμασι, τοτὲ δὲ ἀφηνιάζων καὶ ἀπαυχενί-
τὴν τῶν τρόπων ἀνομαλίαν. Ὅθεν καὶ τὸ
αὐτῷ δύσερι καὶ ταραχῶδες ἦν, σωφρονι-
ι ἔχον, καὶ μάλιστα τὸ ποιμενικὸν μακρὰν
τότου διεζευγμένον. Ἀπελευθεριάζοντες γοῦν
αδείας, ἀεὶ διεφέροντο τοῖς προεστηκόσι τῶν
ων τοῦ σοφοῦ, [illegible] πολλὰ εἴκουσι διὰ τὴν
τότου ποαϋπάθει[illegible]ὑφ' οὗ πρὸς ἀπόνοιαν
τες καὶ θράσος ἀναίσχυντον, ὤργων, μηνι-
ίη καὶ τὸ ἀκατάλλακτον ἐν αὐτοῖς ζωπυροῦν-
ἀπηνάγκασαν τοὺς ἀδικουμένους εἰς ἄμυναν
Μάχης δὲ ἐμβριθεστέρας γενομένης, ἀκού-
ἱστεῖος τὴν ἀντεφόρμησιν, εἰδὼς τὴν αὐτοῦ
τλήθει τε καὶ δυνάμει ὑπερέχουσαν, τὴν δια-

φο υκ εἴασεν ἄχρι νίκης ἐλθεῖν, ὑπὲρ τοῦ ἀνι τὸν ἀδελφιδοῦν ἐφ᾽ ἥττῃ τῶν ἰδίων, ἀλλ με ρ στὰς, λόγοις συμβατηρίοις τοὺς διαφερο νο ...ιτήλλαξεν, οὐ πρὸς τὸ παρὸν μόνον, ἀλλὰ τὸν μέλλοντα χρόνον. Εἰδὼς γὰρ ὅτι συνοικοῦ μὲν καὶ ἐν ταὐτῷ διαιτώμενοι, γνωσιμαχοῦντες φ νεικήσουσι, στάσεις ἀεὶ καὶ πολέμους κατ᾽ ἀλλ ἐγείροντες, ἵνα μὴ τοῦτο γένοιτο, συμφέρον ὑπέλ εἶναι παραιτήσασθαι τὸ ὁμοδίαιτον, καὶ τὴν οἰ διαζεῦξαι. Καὶ μεταπεμψάμενος τὸν ἀδελφιδοῦν ρεσιν αὐτῷ δίδωσι τῆς ἀμείνονος χώρας, ἄσμεν μολογῶν ἣν ἂν ἐπιλέξηται μερίδα λήψεσθαι· κερδ γὰρ κέρδος μέγιστον, τὴν εἰρήνην. Καί τοι τίς ἄ ρος ἀσθενεστέρῳ παραχωρήσειεν οὑτινοσοῦν, ὢν ρότερος; Τίς δὲ νικᾶν δυνάμενος βούλοιτ᾽ ἂν σθαι, μὴ συγχρώμενος τῷ δύνασθαι; Μόνος δ τος τὸ ἄριστον οὐκ ἐν ῥώμῃ καὶ πλεονεξίᾳ τιθέμ ἀλλ᾽ ἐν ἀστασιάστῳ βίῳ καὶ, τὸ ἐφ᾽ αὑτὸν ἧκο ρος, ἡσυχάζοντι, πάντων ἔδοξεν εἶναι θαυμ τατος.

§. 38. Ἐπειδὴ τοίνυν ὡς ἐπ᾽ ἀνθρώπου ἡ ἐγκωμιαστικὴ λέλεκται, μηνύονται δὲ καὶ τρόποι χῆς, κατὰ τοὺς ἀπὸ τῶν ῥητῶν ἐπὶ τὰ νοητὰ με τας, ἁρμόττον ἂν εἴη καὶ τούτους ἀνερευνῆσαι. ριοι μὲν οὖν εἰσὶν ἀπὸ μυρίων ἀφορμῶν κατὰ π τοδαπὰς ἰδέας πραγμάτων συνιστάμενοι. Δύο νυν μέλλοντες ἐπικρίνεσθαι τρόποι, ὧν ὁ μὲν πρ τερος, ὁ δὲ νεώτερος. Πρεσβύτερος μέν ἐστιν πρῶτα καὶ ἡγεμονικὰ τῇ φύσει τιμῶν, νεώτερ ὁ τὰ ὑπήκοα καὶ ἐν ἐσχατιαῖς ἐξεταζόμενα. σβύτερα μὲν οὖν καὶ ἡγεμονικώτερα φρόνησις
32 σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη καὶ ἀνδρία καὶ πᾶν
M. περὶ ἀρετὴν καὶ αἱ κατ᾽ ἀρετὴν πράξεις. Νεώ δὲ πλοῦτος καὶ ἀρχὴ καὶ δόξα καὶ εὐγένεια, οὐχ ληθὴς, ἀλλ᾽ ἣν οἱ πολλοὶ νομίζουσι, καὶ ὅσα τὴν τρίτην μετὰ τὰ ψυχικὰ καὶ σωματικὰ τάξι

ἡ τις εὐθύς ἐστι καὶ τελευταία. Τούτων οὖν τρόπων ἑκάτερος ἔχει καθάπερ τινὰς ποίμνας καὶ ... Ὁ μὲν τῶν ἐκτὸς ὀρεγόμενος ἄργυρον καὶ ... καὶ πάντα ὅσα τοῦ πλουτεῖν ὕλαι καὶ παρα- ... καὶ πάλιν ὅπλα, μηχανήματα, τριήρεις, ἱπ- ... καὶ πεζικὴν καὶ ναυτικὴν δύναμιν, τὰς πρὸς ... ἀφορμάς, ἐξ ὧν περιγίνεται τὸ βεβαίως ... Ὁ δὲ καλοκἀγαθίας ἐραστὴς τὰ καθ' ἑκά- ... ἀρετὴν δόγματα, καὶ τὰ κατὰ σοφίαν αὐτῆς ... Προστάται δὲ καὶ ἐπιμεληταὶ τούτων ... εἰσί τινες, οἷα θρεμμάτων ποιμένες· τῶν ἐκτὸς, οἱ φιλοχρήματοι καὶ φιλόδοξοι καὶ στρα- ... ῶντες, καὶ ὅσοι τὴν ἐπὶ τοῖς πλήθεσι δυναστείαν ... ῶντες· τῶν δὲ περὶ ψυχὴν, ὅσοι φιλόκαλοι καὶ ... ρετοι μὴ τὰ νόθα πρὸ τῶν γνησίων, ἀλλὰ τὰ ... πρὸ τῶν νόθων ἀγαθὰ αἱρούμενοι. Γίνεται ... φυσική τις αὐτοῖς ἡ διαμάχη, μηδὲν ἐγνωκόσι ... αὐτῶν, ἀλλ' ἀπάδουσι καὶ διαφερομένοις ἀεὶ περὶ ... ματος συνεκτικωτάτου τῶν ἐν βίῳ· τοῦτο δ' ... ἡ κρίσις τῶν πρὸς ἀλήθειαν ἀγαθῶν. Ἄχρι ... οὖν τινὸς ἐπολεμεῖτο ἡ ψυχὴ, καὶ τὴν στάσιν ... την ἐχώρει, μήπω κεκαθαρμένη παντελῶς, ἀλλ' ... τῶν παθῶν καὶ νοσημάτων παρενημερούντων ... ὃς ὑγιαίνοντας λόγους, ἐταράττετο. Ἀφ' οὗ δὲ ἤρ- ... το δυνατωτέρα γίνεσθαι, καὶ ῥώμῃ κραταιοτέρᾳ ... ἐπιτειχισμὸν τῶν ἐναντίων δοξῶν καθαιρεῖν, πτε- ... ξαμένη καὶ φρονήματος ὑποπλησθεῖσα, τὸν τὰς ... τὸς ὕλας τεθαυμακότα τρόπον ἐν αὐτῇ διατειχίζει ... διαζευγνύει, καὶ ὡς ἀνθρώπῳ διαλεγομένη φησὶν, ... ἤχανον ὁμοδίαιτον εἶναί σε καὶ ὁμόσπονδον ἐραστῇ ... ρίας καὶ ἀρετῆς. Ἴθι δὴ, καὶ μετοικισάμενος μα- ... ἀποζεύχθητι, μηδεμίαν ἔχων κοινωνίαν, ἀλλὰ ... σχεῖν δυνάμενος. Ὅσα γὰρ ὑπολαμβάνεις εἶ- ... δεξιὰ, ταῦτα οἴεται ἐκεῖνος εὐώνυμα· καὶ ὅσα ... ἐναντίον ἀριστερὰ, ταῦτα παρ' ἐκείνῳ νενόμισται ... ξιά.

§. 39. Οὐ τοίνυν εἰρηνικὸς καὶ
τὸ μόνον ἦν ὁ ἀστεῖος, ἀλλὰ καὶ ἀ
μικός· οὐχ ἕνεκα τοῦ πολεμεῖν, οὐ γὰ
φιλόνεικος, ἀλλ' ὑπὲρ βεβαίου τῆς
33 ρήνης, ἣν οἱ ἀντίπαλοι καθῄρουν
M. πίστις τὰ πραχθέντα. Τὴν πρὸ
τῆς οἰκουμένης τέτταρες μεγάλοι
οἷς ὑπήκουεν ἔθνη τὰ ἑῷα, τά
Εὐφράτου. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα δ
πειθαρχοῦντα τοῖς τῶν βασιλέω
τοὺς ἐτησίους δασμοὺς ἀπροφ
μόνη δὲ ἡ Σοδομιτῶν χώρα,
παραλύειν ἤρξατο τὴν εἰρήνην,
διανοουμένη. Πάνυ γὰρ οὔσης
σιλεῖς ἐπεκράτουν, τάς τε πόλ
μενοι, πολλὴν μὲν οὐκ οὖσαν
δενδρον, καρπῶν περίπλεω.
τὸ μέγεθος, τοῦθ' ἡ ἀρετ
ὅθεν καὶ πλείους ἐραστὰς εἰ
λος αὐτῆς καταπλαγέντας.
νον τοὺς ἐπιταχθέντας φόρ
λογεῦσι τῶν χρημάτων, τοὺς
ὕπαρχοι τιμῶντες ἅμα καὶ
ρέσθησαν ἀγαθῶν, καὶ, ὅπε
νησε, πλείω τῆς δυνάμεως
ζουσι τὸ πρῶτον· εἶθ' οἷα
τοῖς ἑαυτῶν ἐπιτίθενται, σ
μη. Οἱ δὲ τῆς ἑαυτῶν εὐγ
φραξάμενοι δυνατωτέρᾳ
κῶς ᾖεσαν, ὡς αὐτοβοεὶ
κέντες, τοὺς μὲν εὐθὺς ε
δὲ ἐπιστροφάδην κτείναν
αἰχμάλωτον δὲ πολὺν ὄ
ἄλλης λείας διενέμοντο.
τοῦ σοφοῦ τὸν ἀδελφιδο
λεως οὐκ ἐκ πολλοῦ μετ

40. Τοῦτο μηνυθὲν ὑπό τινος τῶν ἐκ τῆς
ς διασωθέντων, χαλεπῶς αὐτὸν ἠνίασε· καὶ
τε ἔρημος, διὰ τοῦτο συγκεχυμένος, καὶ ζῶντα
τὸ ἀργαλεώτερον, ἢ εἰ τεθνεῶτα ἐπύθετο.
μὲν γάρ, ὡς αὐτό που δηλοῖ τὸ ὄνομα, τῶν
τὸν βίον ἁπάντων, καὶ μάλιστα κακῶν, ἤδει
λευτήν, μυρία δὲ τῶν ἀβουλήτων ἐφεδρεύοντα
ζῶσι. Διώκειν δὲ εὐτρεπιζόμενος ἐπὶ τὸ ῥύσα-
τὸν ἀδελφιδοῦν, ἠπόρει συμμάχων, ἅτε ξένος
ὶ μέτοικος, καὶ μηδενὸς τολμῶντος ἀμάχοις
εσι τοσούτων βασιλέων καὶ ἄρτι νενικηκόσιν
οῦσθαι. Καινοτάτην δ' ἐξεῦρε συμμαχίαν·
γὰρ καὶ ἐν ἀπόροις, ὅταν δικαίων καὶ φιλαν-
ων ἔργων ἐφίηταί τις, εὑρίσκεται. Συναγα-
γὰρ τοὺς οἰκέτας, καὶ τοῖς ἀργυρωνήτοις 382
άξας οἴκοι καταμένειν — ἔδεισε γὰρ ἐξ αὐτῶν P.
ολίαν — τοὺς οἰκότριβας καταλέγει, καὶ δια-
ς εἰς ἑκατονταρχίας, τρισὶν ἐπῄει τάξεσιν· οὐ
ις πεποιθὼς — πολλοστὴ γὰρ ἦν μοῖρα τῶν
τοῖς βασιλεῦσιν — ἀλλὰ τῷ ὑπερμάχῳ καὶ
γωνιστῇ τοῦ δικαίου θεῷ. Συντείνων οὖν ἐπέ-
δε μηδὲν τάχους ἀνιείς, ἕως καιροφυλακήσας νυ-
ἐπιπίπτει τοῖς πολεμίοις, δεδειπνημένοις ἤδη καὶ
ὕπνον μέλλουσι τρέπεσθαι. Καὶ τοὺς μὲν ἐν
ῖς ἱέρευε, τοὺς δὲ ἀντιταχθέντας ἄρδην ἀνῄρει·
ων δὲ ἐῤῥωμένως ἐπεκράτει τῷ θαῤῥαλέῳ τῆς
ῆς μᾶλλον ἢ ταῖς παρασκευαῖς. Καὶ οὐ πρότε-
ανῆκεν, ἕως τὴν μὲν ἀντίπαλον στρατιὰν βασι-
ν αὐτοῖς ἡβηδὸν ἀνελὼν πρὸ τοῦ στρατοπέδου
πόρεσε, τὸν δὲ ἀδελφιδοῦν ἀνήγαγε μετὰ λαμ-
καὶ ἐπιφανεστάτης νίκης, ἅπασαν τὴν ἵππον
τὴν τῶν ἄλλων πληθὺν ὑποζυγίων, καὶ λείαν
νωτάτην προσπαραλαβών. Ὃν θεασάμενος ὁ
ς ἀρχιερεὺς τοῦ μεγίστου θεοῦ ἐπανιόντα *) καὶ

*) Gen. 14, 23.

τροπαιοφοροῦντα σῶον μετὰ σώου τῆς ἰδίας δυνά-μεως — οὐδένα γὰρ τῶν συνόντων ἀπέβαλε — καταπλαγεὶς τὸ μέγεθος τῆς πράξεως, καὶ ὅπερ εἰ-κὸς ἐννοηθεὶς ὡς οὐκ ἄνευ θείας ἐπιφροσύνης καὶ συμμαχίας κατωρθώθη, τὰς χεῖρας ἀνατείνας εἰς οὐρανὸν, εὐχαῖς αὐτὸν γεραίρει, καὶ τὰ ἐπινίκια ἔ-θυε, καὶ πάντας τοὺς συναραμένους τῷ ἀγῶνι λαμ-πρῶς εἱστία, γεγηθὼς καὶ συνηδόμενος ὡς ἐπ' οἰκείῳ κατορθώματι. Καὶ ἦν τῷ ὄντι οἰκεῖον αὐτῷ· "κοινὰ γὰρ," κατὰ τὴν παροιμίαν, "τὰ τῶν φίλων," πολὺ δὲ πλέον τὰ τῶν ἀγαθῶν, οἷς ἐντελὲς εὐαρεστεῖν θεῷ.

§. 41. Ταῦτα μὲν οὖν αἱ ῥηταὶ γραφαὶ περιέ-χουσιν. Ἀσώματα δὲ ὅσοι καὶ γυμνὰ τὰ πράγματα θεωρεῖν δύνανται, οἱ ψυχῇ μᾶλλον ἢ σώματι ζῶντες, φήσουσι τῶν ἐννέα βασιλέων τοὺς μὲν τέτταρας εἶ-ναι τὰς ἐν ἡμῖν τῶν τεττάρων παθῶν δυνάμεις, ἡ-δονῆς, ἐπιθυμίας, φόβου, λύπης· τοὺς δὲ πέντε τὰς ἰσαρίθμους αἰσθήσεις, ὅρασιν, ἀκοὴν, ὄσφρησιν, γεῦσιν, καὶ ἁφήν. Τρόπον γάρ τινα βασιλεῦσιν καὶ ἄρχουσιν, ἡμῶν ἀνημμέναι τὸ κράτος, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως. Ὑπήκοοι γὰρ αἱ πέντε τῶν τεττάρων εἰσὶ καὶ φόρους αὐταῖς καὶ δασμοὺς ἀναγκαίως φέρουσιν ὑπὸ φύσεως ὁρισθέντας. Ἐξ ὧν γὰρ ἂν ἴδωμεν, ἢ ἀκούσωμεν, ἢ ὀσφρανθῶμεν, ἢ γευσώμεθα, ἢ ἁψώ-μεθα, λῦπαι, καὶ ἡδοναὶ, καὶ φόβοι, καὶ ἐπιθυ-μίαι συνίστανται· μηδενὸς τῶν παθῶν καθ' αὑτὸ σθένοντος, εἰ μὴ ἐχορηγεῖτο ταῖς διὰ τῶν αἰσθή-σεων παρασκευαῖς. Αὗται γὰρ ἐκείνων δυνάμεις εἰ-σὶν, ἢ διὰ χρωμάτων καὶ σχημάτων, ἢ διὰ φωνῆς τῆς ἐν τῷ λέγειν ἢ ἀκούειν, ἢ διὰ χυμῶν, ἢ ἀτμῶν, ἢ τῶν ἐν ἁπτοῖς, ἃ μαλακὰ καὶ σκληρὰ, ἢ τραχέα
35 καὶ λεῖα, ἢ θερμὰ καὶ ψυχρά. Πάντα γὰρ ταῦτα
M. διὰ τῶν αἰσθήσεων ἑκάστῳ τῶν παθῶν χορηγεῖται. Καὶ μέχρι μὲν οἱ λεχθέντες ἀποδίδονται φόροι, μέ-νει τοῖς βασιλεῦσιν ἡ ὁμαιχμία· ὅταν δὲ μηκέθ'

ντελῶνται, στάσεις εὐθὺς καὶ πόλεμοι συν-
. Τοῦτο δὲ συμβαίνειν ἔοικεν, ὅταν ἀφι-
τὸ ἐπώδυνον γῆρας, ἐν ᾧ τῶν μὲν παθῶν
τερον οὐδὲν γίνεται, τάχα δὲ καὶ τῆς πα-
νάμεως κραταιότερον, ἀμυδραὶ δέ τε ὄψεις,
δυςήκοα, καὶ ἑκάστη τῶν ἄλλων αἰσθή-
ιβλυτέρα, μηκέθ᾽ ὁμοίως ἀκριβοῦν ἕκαστα
ζειν δυναμένη, μηδ᾽ ἴσα τῷ πλήθει ὑποτε-
λκότως οὖν ἐξασθενήσασαι πάντα τρόπον
ιεῖσαι δι᾽ αὐτῶν, καὶ ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων
ῥᾳδίως ἀνατρέπονται. Φυσικώτατα δὲ ἐκεῖνο
ὅτι τῶν πέντε βασιλέων δύο μὲν εἰς τὰ
ἐμπίπτουσι, τρεῖς δὲ πρὸς φυγὴν ὥρμησαν.
γὰρ καὶ γεῦσις ἄχρι τῶν τοῦ σώματος βα-
ἀφικνοῦνται, σπλάγχνοις παραπέμπουσαι
ι πρὸς διοίκησιν· ὀφθαλμοὶ δὲ καὶ ὦτα καὶ
ἔξω τὰ πολλὰ βαίνουσαι ἀποδιδράσκουσι
λείαν τοῦ σώματος. Οἷς ἅπασιν ἐφεδρεύων
ς, ἐπειδὴ κατεῖδε τὰ σύμμαχα καὶ φίλα πρὸ
νοσοῦντα καὶ πόλεμον ἀντὶ εἰρήνης ταῖς ἐν-
λείαις γενόμενον, πρὸς τὰς πέντε τῶν τετ-
ερὶ κράτους ἀρχῆς ἁμιλλωμένων, ἐξαπιναίως
ακήσας ἐπιτίθεται· φιλοτιμούμενος δημο-
τὴν ἀρίστην τῶν πολιτειῶν, ἀντὶ τυραννί-
δυναστειῶν ἐν τῇ ψυχῇ καταστήσασθαι,
ννομον καὶ τὸ δίκαιον ἀντὶ παρανομίας καὶ
αἳ τέως ἐπεκράτουν. Ἔστι δ᾽ οὐ πλάσμα
ὁ λεχθὲν, ἀλλὰ πρᾶγμα τῶν ἀψευδεστάτων
αὐτοῖς θεωρούμενον. Πολλάκις μὲν γὰρ
τὴν πρὸς τὰ πάθη διατηροῦσιν αἰσθήσεις
αι τὰ αἰσθητὰ αὐτοῖς· πολλάκις δὲ καὶ
υσι μηκέτι ἀξιοῦσαι τὰ ἴσα τελεῖν, ἢ μὴ
ι, διὰ τὸ παρεῖναι τὸν σωφρονιστὴν
Ὃς ἐπειδὰν ἀναλάβῃ τὴν αὐτοῦ παντευ-
ὶς ἀρετὰς, καὶ τὰ τούτων δόγματα καὶ
τα, δύναμιν ἀνανταγώνιστον, ἐρρωμενέστα-

36 §. 42. Χρόνῳ δὲ ὕστερον αὐτῷ τελ
Μ.νῆ, θυμηρεστάτη καὶ τὰ πάντα ἀρίστη,
γματα τῆς φιλανδρίας ἐνεγκαμένη, τὴν
τῶν συγγενῶν ἀπόλειψιν, τὴν ἐκ τῆς οἰ
δοίαστον μετάστασιν, τὰς ἐπὶ τῆς ἀλλο
εχεῖς καὶ ἐπαλλήλους πλάνας, τὰς κατὰ
δείας, τὰς ἐν πολέμοις συστρατείας. Ἀ
πανταχοῦ παρῆν, οὐδένα τόπον ἢ κλῆρον
σα, κοινωνὸς ὄντως βίου καὶ τῶν κατ
πραγμάτων, ἐξ ἴσου δικαιοῦσα μετέχειν
μοῦ καὶ κακῶν. Οὐ γάρ, ὥςπερ ἔνιαι, τ
κοπραγίας ἀπεδίδρασκε, ταῖς δὲ εὐτυχίαις
ἀλλὰ τὸν ἐν ἀμφοτέραις κλῆρον, ὡς ἐ
καὶ ἁρμόττοντα γαμετῇ, μετὰ προθυμίας
νεδέχετο.

§. 43. Πολλὰ δὲ ἔχων ἐγκώμια τῆς
διεξιέναι, ἑνὸς ὑπομνησθήσομαι, ὃ γενήσετα
λων σαφεστάτη πίστις. Ἄγονος γὰρ οὖσα
ρα, δείσασα μὴ κατὰ τὸ παντελὲς ἔρημ
ὁ θεοφιλὴς οἶκος ἀπολειφθῇ, προςελθοῦ
δρί. φησὶ τάδε· πολὺν μὲν ἤδη χρόνον σ

νοιτό μοι πρὸς ἑτέραν, ἣν οὐ δι᾽ ἐπιθυμίαν ἄλο-
ν ἄξῃ, νόμον δὲ φύσεως ἐκπιμπλὰς ἀναγκαῖον.
δ. χάριν οὐχ ὑπερθήσομαι νυμφοστολεῖν, ὡς τὸ
δέον ἐμοὶ μέλλουσαν ἐκπληροῦν. Καὶ εἴ γε ἀπαν-
σωσιν αἱ περὶ σπορᾶς τέκνων εὐχαί, σὰ μὲν ἔσται
γενόμενα γνήσια, θέσει δὲ πάντως ἐμά. Πρὸς
ἀνύποπτον τῆς ζηλοτυπίας, ἐμὴν, εἰ βούλει,
ιναι ἀγάγου, τὸ μὲν σῶμα δούλην, ἐλευθέ-
ν δὲ καὶ εὐγενῆ τὴν διάνοιαν, ἧς πολλῷ χρόνῳ
ραν ἔλαβον καὶ βάσανον, ἀφ᾽ ἧς ἡμέρας τὸ
ον εἰς τὴν ἐμὴν οἰκίαν εἰςήχθη, γένει μὲν Αἰ-
ίαν, τὴν δὲ προαίρεσιν Ἑβραίαν. Ἔστι μὲν
ν οὐσία πολλή, καὶ ἄφθονος πλοῦτος, οὐχ ὡς
οικοις· ἤδη γὰρ καὶ τῶν αὐτοχθόνων τοὺς ἐν
ίαις λαμπραῖς ὑπερβάλλομεν, κληρονόμος δ᾽
ς ἀποδέδεικται καὶ διάδοχος, καί τοί γε εἶναι
μενος, ἐὰν ταῖς ἐμαῖς παραινέσεσι πεισθῇς. Ὁ
θαυμάσας τῆς γυναικὸς ἔτι μᾶλλον τὴν ἀεὶ και-
νην φιλανδρίαν καὶ νεάζουσαν, καὶ τὸ περὶ
τοῦ μέλλοντος ἐξεταστικόν τε καὶ προμηθὲς, ἄγε- 385
ι τὴν ὑπ᾽ αὐτῆς δοκιμασθεῖσαν ἄχρι τοῦ παιδο- P.
ήσεσθαι· ὡς δὲ οἱ τὰ σαφέστατα διηγούμενοί
σιν, ἄχρι τοῦ μόνον ἐγκύμονα γενέσθαι. Γενο-
νης δὲ οὐκ εἰς μακρὰν, ἀποσχέσθαι, διά τε φυ-
ὴν ἐγκράτειαν, καὶ τὴν τιμὴν, ἣν ἀπένειμε τῇ
μετῇ. Γίνεται μὲν οὖν υἱὸς ἐκ τῆς θεραπαί-
ς εὐθὺς τότε, γίνεται δὲ καὶ μακροῖς χρόνοις
περον γνήσιος, ἀπεγνωκόσι τὴν ἐξ ἀλλήλων γέ-
ιν· ἆθλον καλοκἀγαθίας ἐλπίδος πάσης τελειό-
ον τοῦ φιλοδώρου θεοῦ παρασχόντος.

§. 44. Τοσαῦτα μὲν ἀπόχρη δείγματα περὶ
ς γυναικὸς εἰρῆσθαι· πλείω δ᾽ ἔστιν ἐγκώμια
οῦ σοφοῦ, ὧν ὀλίγῳ πρότερον ἔνια διεξῆλθον.
ξω δὴ καὶ τὸ περὶ τὴν τελευτὴν τῆς γυναικὸς
κ ἄξιον ἔργον ἡσυχασθῆναι. Τοιαύτην γὰρ ἀπο-

βαλὼν κοινωνὸν τοῦ σύμπαντος βίου
ὁ λόγος, καὶ μηνύουσιν οἱ χρησμοὶ,
παποδυομένης ἤδη καὶ κατὰ τῆς ψυχ
ὥςπερ ἀθλητὴς ἐπεκράτησε, ῥώσας
εὖ μάλα τὸν ἀντίπαλον φύσει τῶν πα
ῷ συμβούλῳ παρὰ πάντα τὸν βίον χ
διαφερόντως ἠξίωσε πείθεσθαι, τὰ βέ
νοῦντι καὶ συμφέροντα. Ἦν δὲ ταυτ
τοῦ μετρίου σφαδάζειν, ὡς ἐπὶ καινοτ
νήτῳ συμφορᾷ, μήτε ἀπαθείᾳ, καθ
ὀδυνηροῦ συμβεβηκότος, χρῆσθαι.
πρὸ τῶν ἄκρων ἑλόμενον μετριοπαθε
τῇ μὲν φύσει τὸ οἰκεῖον χρέος ἀπολαβ
χεραίνοντα, τὸ δὲ συμβεβηκὸς ἡσυχ
ἐπελαφρίζοντα. Μαρτυρίαι δὲ τούτω
ραῖς βίβλοις κατάκεινται, ἃς οὐ θέμ
τυριῶν ἁλῶναι, αἳ μηνύουσιν, ὅτι β
ματι ἐπιδακρύσας, θᾶττον ἀπανέστη
τὸ πενθεῖν ἐπὶ πλέον, ὡς ἔοικεν, ἀ
σάμενος σοφίας, ὑφ᾽ ἧς ἀνεδιδάχθη
τον νομίζειν μὴ σβέσιν ψυχῆς, ἀλλὰ
διάζευξιν ἀπὸ σώματος, ὅθεν ἦλθεν ἀπ
δὲ, ὡς ἐν τῇ κοσμοποιΐᾳ δεδήλωται, πα
θάπερ δὲ οὐδεὶς ἂν ἄχθοιτο τῶν μετ
ἢ παρακαταθήκην ἀποτίνων τῷ π
αὐτὸν τρόπον οὐδὲ τῆς φύσεως ἀπ
τὰ οἰκεῖα, χαλεπαίνειν ᾤετο δεῖν, ἀλλ
καίοις ἀσμενίζειν. Ὡς δὲ ἧκον οἱ ἐν τ
τὰ τὴν χώραν συναλγήσοντες, ἰδόντε
ἐν ἔθει παρ᾽ αὐτοῖς γινομένων ἐπὶ
σιν· οὐκ ὀλόφυρσιν, οὐ θρῆνον, οὐ
ἀνδρῶν, οὐ γυναικῶν, ἀλλὰ τῆς συμ
εὐσταθῆ καὶ νηφάλιον κατήφειαν, ἐθαύ
τρίως, καὶ τὸν ἄλλον προκαταπεπληγ
δρὸς βίον. Εἶτ᾽ οὐ στέγοντες ἐν ἑαυτοῖς
ρετῆς αὐτοῦ μεγέθη καὶ κάλλη — π

ρετα, — προςελθόντες ἐξεφώνησαν, "Βασιλεὺς
δὲ θεοῦ εἶ σὺ ἐν ἡμῖν" *) ἀληθέστατα λέγοντες.
μὲν γὰρ ἄλλαι βασιλεῖαι πρὸς ἀνθρώπων καθί-
ται, πολέμοις καὶ στρατείαις καὶ κακοῖς ἀμυ-
ς, ἅπερ ἀντεπιφέρουσιν ἀλληλοκτονοῦντες οἱ
ντεμῶν ἐφιέμενοι, πεζὰς καὶ ἱππικὰς καὶ ναυτι-
δυνάμεις ἐπιτειχίζοντες. Τὴν δὲ τοῦ σοφοῦ
λείαν ὀρέγει θεὸς, ἣν παραλαβὼν ὁ σπουδαῖος,
ι μὲν αἴτιος γίνεται κακοῦ, πᾶσι δὲ τοῖς ὑπη-
ἀγαθῶν κτήσεως ὁμοῦ καὶ χρήσεως, εἰρήνην
νομίαν καταγγέλλων.

45. Ἔστι δὲ καὶ ἀνάγραπτος ἔπαινος αὐτῷ
τοῖς μαρτυρηθεὶς, οὓς Μωϋσῆς ἐθεσπίσθη,
ὃ μηνύεται, ὅτι ἐπίστευσε τῷ θεῷ· ὅπερ λε-
κα μὲν βραχύτατόν ἐστιν, ἔργῳ δὲ βεβαιωθῆ-
έγιστον. Τίνι γὰρ ἄλλῳ πιστευτέον; Ἆρά γε
νίαις, ἢ δόξαις καὶ τιμαῖς, ἢ περιουσίᾳ πλοί-
καὶ εὐγενείᾳ, ἢ ὑγείᾳ καὶ εὐαισθησίᾳ, ἢ ῥώμῃ
κάλλει σώματος; Ἀλλ' ἀρχὴ μὲν πᾶσα σφαλε-
μυρίους ἔχουσα τοὺς λοχῶντας ἐφέδρους· εἰ δὲ
καὶ βεβαιωθείη, μετὰ μυρίων ὅσων κακῶν, ἃ
ι καὶ πάσχουσιν οἱ ἐν ταῖς ἡγεμονίαις βεβαι-
ι. Δόξαι δὲ καὶ τιμαὶ κτῆμα σφαλερώτατον,
ἀκρίτοις ἤθεσι καὶ πτηνοῖς λόγοις ἀνεξετάστων
ώπων σαλεῦον· καὶ ἂν εἰ παραμένοι, γνήσιον
ὂν ἔχειν οὐ πέφυκε. Πλοῦτοι δὲ καὶ εὐγένειαι
ορμίζονται μὲν καὶ τοῖς φαυλοτάτοις· εἰ δὲ καὶ
ις σπουδαίοις, ἐγκώμια προγόνων καὶ τύχης,
οὐ τῶν ἐχόντων εἰσίν. Ἀλλ' οὐδ' ἐπὶ τοῖς περὶ
σῶμα μέγα φρονεῖν ἄξιον, ἐν οἷς τὰ ἄλλα ζῶα
ν ἔχει. Τίς γὰρ ἀνθρώπων ἰσχυρότερος, ἢ ῥω-
ώτερος ταύρου μὲν ἐν ἡμέροις, ἐν δὲ ἀγρίοις

---

*) Gen. 23, 6.

λέοντος; Τίς δὲ ὀξυωπέστερος ἱέρακος, ἢ ἀετ
Τίς δὲ περὶ ἀκοὴν εὐτυχὴς οὕτως, ὡς τῶν ζώ
τὸ νωθέστατον, ὄνος; Τίς δὲ περὶ τὰς ὀσφρή
κυνὸς ἀκριβέστερος, ὅν φασιν οἱ κυνηγετικοὶ ῥιν
τοῦντα τοῖς μακρὰν πτώμασιν εὐσκόπως ἐπιτρέχ
οὐ προειδόμενον; Ὅπερ γὰρ ὄψις ἑτέροις, το
μυκτῆρες κυσὶ κυνηγετικοῖς καὶ θηρευτικοῖς
ἰχνευτικοῖς. Ὑγιεινότατά γε μὴν, καὶ, ὡς ἔνι μά
στα, ἄνοσα, πλεῖστα τῶν ἀλόγων ζώων ἐστίν.
δὲ τῷ περὶ κάλλους ἀγῶνι, καὶ τῶν ἀψύχων
μοι δοκεῖ νικᾶν δύνασθαι τὰς ἀνδρῶν ὁμοῦ καὶ
ναικῶν εὐμορφίας· ἀγάλματα, καὶ ξόανα, καὶ
γραφήματα, καὶ συνόλως ὅσα γραφικῆς ἔργα κ
πλαστικῆς ἐν ἑκατέρᾳ τέχνῃ κατορθούμενα, περ
σπουδάζουσιν Ἕλληνες ὁμοῦ καὶ Βάρβαροι, π
κόσμον τῶν πόλεων ἐν τοῖς ἐπιφανεστάτοις χωρ
ἀνατιθέντες.

39 §. 46. Μόνον οὖν ἀψευδὲς καὶ βέβαιον ἀγα
M. ἡ πρὸς τὸν θεὸν πίστις, παρηγόρημα βίου, πλή
μα χρηστῶν ἐλπίδων, ἀφορία μὲν κακῶν, ἀγα
δὲ φορὰ, κακοδαιμονίας ἀπόγνωσις, εὐσεβείας γ
σις, εὐδαιμονίας κλῆρος, ψυχῆς ἐν ἅπασι βελτ
σις, ἐπερηρεισμένης τῷ πάντων αἰτίῳ, καὶ δυνα
νῷ μὲν πάντα, βουλομένῳ δὲ τὰ ἄριστα. Κα
περ γὰρ οἱ μὲν δι᾽ ὀλισθηρᾶς ὁδοῦ βαδίζοντες ὑ
σκελίζονται καὶ πίπτουσιν, οἱ δὲ διὰ ξηρᾶς καὶ
φόρου, ἀπταίστῳ χρῶνται πορείᾳ· οὕτως οἱ
διὰ τῶν σωματικῶν καὶ τῶν ἐκτὸς τὴν ψυχὴν
γοντες, οὐδὲν ἀλλ᾽ ἢ πίπτειν αὐτὴν ἐθίζουσιν,
σθηρὰ γὰρ ταῦτά γε καὶ πάντων ἀβεβαιότατα.
δὲ διὰ τῶν κατὰ τὰς ἀρετὰς θεωρημάτων ἐπὶ
σπεύδοντες, ἀσφαλῆ καὶ ἀκράδαντον ὁδὸν εὐθύν
σιν· ὡς ἀψευδέστατα φάναι, ὅτι ὁ μὲν ἐκείνοις
πιστευκὼς ἀπιστεῖ θεῷ, ὁ δὲ ἀπιστῶν ἐκείνοις
πίστευκε θεῷ. Ἀλλ᾽ οὐ μόνον τὴν πρὸς τὸ Ὂν
στιν αὐτῷ μαρτυροῦσιν οἱ χρησμοὶ, τὴν βασιλ

τῶν ἀρετῶν, ἀλλὰ καὶ πρῶτον αὐτὸν ἀπέφηναν πρεσβύτερον· τῶν πρὸ αὐτοῦ τριπλασίονα καὶ πολλαπλασίονα ἔτη βιωσάντων, ὧν οὐδένα παρειλήφαμεν ἀξιωθέντα ταύτης τῆς προσρήσεως. Καὶ μήποτε εἰκότως. Ὁ γὰρ ἀληθείᾳ πρεσβύτερος, οὐκ ἐν μήκει χρόνου, ἀλλ' ἐν ἐπαινετῷ βίῳ θεωρεῖται. Τοὺς μὲν οὖν αἰῶνα πολὺν τρίψαντας ἐν τῇ μετὰ σώματος ζωῇ δίχα καλοκἀγαθίας, πολυχρονίους παῖδας λεκτέον, μαθήματα πολιᾶς ἄξια μηδέποτε παιδευθέντας· τὸν δὲ φρονήσεως καὶ σοφίας, τῆς πρὸς θεὸν πίστεως ἐρασθέντα, λέγοι τις ἂν ἐνδίκως εἶναι πρεσβύτερον, παρωνυμοῦντα τῷ πρώτῳ. Τῷ γὰρ ὄντι πρῶτος ὁ σοφὸς τοῦ ἀνθρώπων γένους, ὡς κυβερνήτης μὲν ἐν νηΐ, ἄρχων δὲ ἐν πόλει, στρατηγὸς δὲ ἐν πολέμῳ, καὶ ψυχὴ μὲν ἐν σώματι, νοῦς δ' ἐν ψυχῇ, καὶ πάλιν οὐρανὸς μὲν ἐν κόσμῳ, θεὸς δ' ἐν οὐρανῷ. Ὅς τῆς πρὸς αὐτὸν πίστεως ἀγάμενος τὸν ἄνδρα, πίστιν ἀντιδίδωσιν αὐτῷ, τὴν δι' ὅρκου βεβαίωσιν ὧν ὑπέσχετο δωρεῶν, οὐκ ἔτι μόνον ὡς ἀνθρώπῳ θεὸς, ἀλλὰ καὶ ὡς φίλος γνωρίμῳ διαλεγόμενος. Φησὶ γὰρ, "Κατ' ἐμαυτοῦ ὤμοσα," *) παρ' ᾧ ὁ λόγος ὅρκος ἐστίν· ἕνεκα τοῦ τὴν διάνοιαν ἀκλινῶς καὶ παγίως ἔτι μᾶλλον ἢ πρότερον ἐρηρεῖσθαι. Πρεσβύτερος μὲν οὖν καὶ πρῶτος ἔστω καὶ λεγέσθω ὁ ἀστεῖος, νεώτερος δὲ καὶ ἔσχατος πᾶς ἄφρων, τὰ νεωτεροποιὰ καὶ ἐσχατιαῖς ταττόμενα 388
μετιών. Ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω· P.
τῷ πλήθει δὲ καὶ μεγέθει τῶν ἐπαίνων ἐπιτιθεὶς ὥσπερ τινὰ κεφαλὴν τοῦ σοφοῦ, φησὶν ὅτι τὸν θεῖον νόμον καὶ "τὰ θεῖα προστάγματα ἐποίησεν ἀνὴρ οὗτος πάντα·" **) οὐ γράμμασιν ἀναδιδαχθεὶς, ἀλλ' ἀγράφῳ τῇ φύσει σπουδάσας ὑγιαι-

*) Gen. 15, 6. — **) Gen. 26, 5.

νούσαις καὶ ἀνόσοις ὁρμαῖς ἐπακολουθῆσαι.
δὲ ὧν ὁ θεὸς ὁμολογεῖ, τί προσῆκεν ἀνθρώ
ἢ βεβαιότατα πιστεύειν; Τοιοῦτος ὁ βίος τοῦ
του καὶ ἀρχηγέτου ἐστὶ τοῦ ἔθνους, ὥς μὲν
φήσουσι, νόμιμος· ὡς δὲ ὁ παρ' ἐμοῦ λόγος ἔ
νόμος αὐτὸς ὢν καὶ θεσμὸς ἄγραφος.

ΒΙΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ, 526 P.

ʽΟΠΕΡ ΕΣΤΙ

ΠΕΡΙ ΙΩΣΗΦ.

ARGUMENTUM LIBRI:

VITA VIRI CIVILIS,

SIVE

DE IOSEPHO.

Deus Iosephum inde a teneris, cum greges patris pasce-t, symbolum et speculum viri civilis esse voluit (1). Fra-s invidia ducti, quam ne somnium quidem Iosepho divini-s immissum suppressit, eum negotiatoribus ex Arabia in Ae-ptum iter facturis, istique iterum eunucho cuidam regis Ae-ptiaci vendiderunt (2-5). Ex Iosephi nomine iam satis cla-m, iura civilia auctarium quasi efficere legum, quae in tura rerum sancitae sunt (6); quam ob rem Iosephus quo-e symbolice tunica varia amictus esse dicitur; nam iura illa aeque una et simplicia sunt ac leges naturales, sed multi-mia (7). Recte Iosephus venditur; vir enim civilis multo-a dominorum servus; et rei domesticae ab eunucho praepo-ur, quia huius administratio propaedeusis est regendae rei-licae (8). Iosephus, postquam eunuchi uxor frustra eum coitum pellexit (9), falso accusatus in carcerem coniicitur), quod docet, viro civili temperantiam haud minus esse essariam, quam oeconomiae scientiam (11). Eunuchus sym-um est vulgi sapientia carentis, eiusque uxor huius libido, in omnia pronus rapitur (12. 13). At vir civilis non fle-se patitur, etiamsi vulgus ipsi vincula mortemque minatur

( )hus in carcerem coniectus ceteros ibi custoditos ... agere docet, somniaque duorum, qui pincernis ... praefecti fuerant, interpretatur (15 - 18). Post- n... sensum somniorum regis aperuit (19. 20), atque ab hoc prorex Aegypti constituitur (21). His denotatur, vitam humanam aeque ac somnium, cui est simillima, diiudicandam esse a viro civili (22 - 24), huncque amictu regio dignum merito censeri, cum medium inter regem et populum locum teneat (25. 26). Quum fames ubique terrarum grassari coepisset (27), pater Iosephi decem filios in Aegyptum mittit, ut frumentum ibi coëmerent (28). Ante vero Iosephus fratres, postquam cognovit, natu minimum iussit adducere (29 - 32). Quod quum patre difficile anni... fecissent, Iosephus fratres comiter quidem, at propter annonae caritatem non laute admodum excipit (33. 34), liberaliter tamen et amicissime tractatos dimittit (35). Quos vero cum denuo poculo aureo tentasset (36. 37), redire coactis (38. 39) se fratrem ipsorum esse aperuit (40). Rex Aegypti hac re cognita non his tantum, sed etiam patri in Aegypto vivendi facultatem fecit (41. 42); quo mortuo Iosephus fratres eodem, quo hucusque, amore ad vitae ipsius exitum amplexus est (43. 34).

---

§. 1. Τρεῖς μέν εἰσιν ἰδέαι, δι᾽ ὧν τὸ ἄριστον τέλος, μάθησις, φύσις, ἄσκησις· τρεῖς δὲ καὶ σοφῶν οἱ πρεσβύτατοι κατὰ Μωϋσῆν ἐπώνυμοι τούτων, ὧν τοὺς βίους ἀναγεγραφὼς τόν τε ἐκ διδασκαλίας, καὶ τὸν αὐτομαθῆ, καὶ τὸν ἀσκητικὸν, τέταρτον κατὰ τὸ ἑξῆς ἀναγράψω τὸν πολιτικὸν, οὗ πάλιν ἐπώνυμον ἕνα τῶν φυλαρχῶν διασυνίστησιν, ἐκ πρώτης ἡλικίας συγκροτηθέντα. Ἤρξατο μέντοι συγκροτεῖσθαι περὶ ἔτη γεγονὼς ἑπτὰ καὶ δέκα τοῖς κατὰ ποιμενικὴν θεωρήμασιν, ἃ συνᾴδει τοῖς περὶ πόλιν. Ὅθεν οἶμαι καὶ τὸ ποιητικὸν γένος ποιμένας λαῶν τοὺς βασιλεῖς εἴωθεν ὀνομάζειν. Ὁ γὰρ τὴν ποιμενικὴν ἄκρος, ἄριστος ἂν εἴη καὶ βασιλεὺς, τῆς καλλίστης ζώων ἀγέλης ἀνθρώπων τὴν ἐπ... αν ἐν ταῖς ἐλάττονος σπουδῆς ἀξίαις ἀναδιδα...

Καὶ καθάπερ τῷ μέλλοντι πολεμαρχεῖν καὶ στρα-
τηγεῖν ἀναγκαιόταται αἱ περὶ τὰ κυνηγέσια μελέται,
τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἷς ἐλπὶς ἐπιτροπεῦσαι πό-
λεως, οἰκειότατον ποιμενική, προαγών τις οὖσα
στρατηγίας. Ἐνορῶν οὖν ὁ πατὴρ αὐτῷ φρόνημα
εὐγενὲς καὶ μεῖζον ἢ κατὰ ἰδιώτην, ἐθαύμαζε καὶ
περιεῖπε, καὶ τῶν ἄλλων υἱῶν μᾶλλον ἔστεργεν, ἐ-
πειδὴ ὀψίγονος ἦν, ὅπερ οὐδενὸς ἧττον ἀγωγόν ἐστιν
εἰς εὔνοιαν. Καὶ ἅτε φιλόκαλος ὢν ἐζωπύρει τὴν
τοῦ παιδὸς φύσιν ἐξαιρέτοις καὶ περιτταῖς ἐπιμελεί-
αις, ἵνα μὴ ἐντύφηται μόνον, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐκ-
λάμψῃ.

§. 2. Φθόνος δὲ ὁ ἀεὶ ταῖς μεγάλαις εὐπρα-
γίαις ἀντίπαλος, καὶ τότε πᾶσι τοῖς μέρεσιν οἰκίαν
κατορθοῦσαν ἐπιθέμενος διέστησε, καθ' ἑνὸς πολ-
λοὺς ἀδελφοὺς ἀλείψας, οἳ τῇ πρὸς ἐκεῖνον εὐνοίᾳ
τοῦ πατρὸς ἰσόῤῥοπον δύςνοιαν ἐπεδείκνυντο, μι-
σοῦντες ὅσον ἐστέργετο. Τὸ δὲ μῖσος οὐκ ἐξελά- 527
λουν, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς ἐταμίευον, ὅθεν εἰκότως ἀρ- P.
γαλεώτερον ἐφύετο. Τὰ γὰρ στεγόμενα πάθη μὴ
διαπνέοντα τοῖς ἐπισχοῦσι λόγοις βαρύτερα. Χρώ-
μενος οὖν ἀκακώτοις ἤθεσι, καὶ τὴν ὑποικουροῦσαν
ἔχθραν ἐκ τῶν ἀδελφῶν οὐ συνιεὶς, ὄναρ ἰδὼν αἴ-
σιον ὡς δὴ εὔνοις διηγεῖται. "Ἔδοξα" γὰρ, φη-
σὶν, "ἀμήτου καιρὸν ἐφεστάναι, καὶ πάντας ἡμᾶς
ἀφικομένοις εἰς τὸ πεδίον ἐπὶ τὴν τοῦ καρποῦ συλ-
λογὴν δρέπανα λαβόντας θερίζειν. Αἰφνίδιον δὲ τὸ
μὲν ἐμὸν δράγμα ὑπανίστασθαι καὶ μετεωρισθὲν
ὀρθοῦσθαι, τὰ δὲ ὑμέτερα, ὥςπερ ἀπὸ συνθήμα-
τος ἐπιδραμόντα τεθηπέναι, καὶ μετὰ τιμῆς τῆς
πάσης προςκυνεῖν." *) Οἱ δὲ εἰς σύνεσιν ἀκριβεῖς
καὶ δεινοὶ διὰ συμβόλων ἰχνηλατῆσαι πρᾶγμα δη-
λούμενον εἰκόσι στοχασμοῖς, "Μὴ νομίζεις," ἔφα-

*) Gen. 37, 7 seqq.

ματέρων. Ὁ μὲν γὰρ ταῖς ἐπισκέψεσι πειθαρχῶν τοῦ
ατρὸς, ἧκε πρὸς τοὺς ἀδελφούς. Οἱ δὲ μακρόθεν
φαινόμενον ἰδόντες, ἄλλος ἄλλῳ διελάλουν οὐδὲν
ὔφημον, ὁπότε οὐδὲ ὀνομαστὶ προςαγορεύειν ἠξί-
ν αὐτὸν, ἀλλ' ὀνειροκλῆγα καὶ ἐνυπνιαστὴν, καὶ
ὁ τοιαῦτα ἐπεφήμιζον. Καὶ ἐπὶ τοσοῦτον προῆγον
ργῆς, ὥςτε καὶ τὸν ἐπ' αὐτῷ φόνον οὐ πάντες,
λλ' οἱ πλείους ἐβούλευον, καὶ ὑπὲρ τοῦ μὴ κατα-
ωραθῆναι ῥιπτεῖν ἀνελόντες ἐγνώκεσαν εἰς ὄρυγμα
ῆς βαθύτατον. Πολλαὶ δέ εἰσι περὶ τὸν τόπον ὕ-
ατος ὀμβρίου δεξαμεναί. Καὶ μικροῦ τὸ μέγιστον
γος ἀδελφοκτονίαν εἰργάσαντο, εἰ μὴ παρηγορίαις
οῦ πρεσβυτάτου μόλις ἐπείσθησαν, ὃς παρῄνει μὴ
ράψασθαι τοῦ μιάσματος, ἀλλ' αὐτὸν μόνον εἰς
ἓν τῶν ὀρυγμάτων ῥῖψαι, διανοούμενός τι σωτήριον,
αι λαβὼν μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἀπαθῆ παντὸς
ακοῦ παραπέμψῃ τῷ πατρί. Συναινεσάντων δὲ,
ὁ μὲν προςιὼν ἠσπάζετο, οἱ δὲ ὡς πολέμιον συλλα-
όντες, ἅπασαν ἀπαμπίσχουσι τὴν ἐσθῆτα· καὶ
ὸν μὲν καθιμῶσιν εἰς βαθεῖς βόθρους, τὴν δὲ ἐρί-
ου αἵματι φοινίξαντες διαπέμπονται τῷ πατρὶ,
ροφάσει ὡς ὑπὸ θηρίων δαπανηθέντος.

§. 4. Ἐκείνῃ δὲ τῇ ἡμέρᾳ κατά τινα συντυχίαν
μποροί τινες ὡδοιπόρουν τῶν ἔθος ἐχόντων ἀπ'
ραβίας εἰς Αἴγυπτον κομίζειν φόρτον· οἷς ἀνελ-
ύσαντες τὸν ἀδελφὸν πιπράσκουσιν, ἡγησαμένου
ὴν γνώμην τοῦ καθ' ἡλικίαν τετάρτου. Καὶ γὰρ
ὗτός μοι δοκῶ δείσας μὴ ὑπὸ τῶν ὀργὴν ἀμείλι-
τον ἐπ' αὐτῷ ζωπυρούντων δολοφονηθῇ, συνεβού-
ευσεν ἀποδόσθαι, δουλείαν ὑπαλλαττόμενος θανά-
ου, κουφότερον κακὸν μείζονος. Ὁ δὲ πρεσβύτα-
ος — οὐ γὰρ παρῆν πιπρασκομένου — διακύψας
αὶ μὴ κατιδὼν ὃν ἀπολελοίπει πρὸ μικροῦ, ἐβόα
αὶ ἐκεκράγει, καὶ τὰς ἐσθῆτας περιῤῥηξάμενος, ἄ-
ω καὶ κάτω καθάπερ ἐμμανὴς ἐφέρετο τὰς χεῖρα

ὰς τρίχας τίλλων, "Τί πέπον
ε, ζῇ, ἢ τέθνηκεν; Εἰ μὲν οὐκ
ν νεκρὸν, ἵν' ἐπιδακρύσας τῷ σ
ης συμφορᾶς. Ἰδὼν κείμενον παρηγο
Ἰ καὶ νεκρῷ μνησικακοῦμεν; Πρὸς το
φθόνος οὐδεὶς φύεται. Εἰ δὲ ζῇ, ποῖ γῆς
: Φυλάττεται παρά τισιν; Οὐ γὰρ δὴ κα
ἐκεῖνος, ἐν ὑποψίαις εἰμὶ ὡς ἀπιστε
δὲ ὅτι πέπραται, καὶ τὴν τιμὴν ἐπι
νων, "Καλὴν ἐμπορίαν," εἶπεν, "ἐστεῖλ
κέρδη διανεμώμεθα. Τοῖς ἀνδραποδιστα
οι κακίας ἄθλων ἁμιλλησάμενοι στεφανηφο
Προςυπερβάλλοντες αὐτοὺς ὠμότητι, σεμνυνό
Καὶ ἀλλοτρίων ἐκεῖνοι συντίθενται, κατὰ δὲ
τάτων καὶ φιλτάτων ἡμεῖς. Κεκαινούργηται
ὄνειδος, περιβόητος αἰσχύνη. Μνημεῖα καλ
θίας οἱ πατέρες ἡμῶν πανταχοῦ τῆς οἰκουμέ
πέλιπον, ἀπολείψομεν καὶ ὑμεῖς ἀπιστίας καὶ
θρωπίας ἀθεραπεύτους διαβολάς. Φθάνουσι
τῶν μεγαλουργηθέντων φῆμαι πανταχόσε, τ
ἐπαινετῶν θαυμαζόμεναι, τῶν δὲ ὑπαιτίων
καὶ κατηγορίας τυγχάνουσαι. Τίνα ἄρα τρ
πατὴρ ἡμῶν τὴν περὶ τῶν συμβεβηκότων ἀκο
ξεται; Τρισμακαρίῳ καὶ τρισευδαίμονι τὸν κα
μᾶς βίον ἀβίωτον παρέσχησθε. Τὸν πραθ
τῆς δουλείας, ἢ τοὺς πεπρακότας τῆς ὠμότητος
κτιεῖται; Πολὺ μᾶλλον εὖ οἶδα ἡμᾶς· ἐπεὶ καὶ
ἀδικεῖσθαι τὸ ἀδικεῖν χαλεπώτερον. Τὸ μὲν
δυσὶ βοηθεῖται τοῖς μεγίστοις, ἐλέῳ καὶ ἐλπίδι
δὲ οὐδ' ἑτέρου μετέχον ἅπασιν ἡττᾶται τοῖς
ταῖς. Ἀλλὰ τί ταῦτα θρηνῶν ἀπηχῶ; Βέλτι
συχάζειν, μὴ καὶ αὐτὸς παραπολαύσω τινὸς
κτοῦ. Τραχύτατοι γὰρ ὀργὴν καὶ ἀπαραίτητ
πνεῖ λαμπρῶς ἔτι ὁ ἐν ἑκάστῳ θυμός."

§. 5. Ὡς δὲ ἤκουσεν ὁ πατὴρ οὐ τὸ ἀ
ὅτι πέπραται ὁ υἱὸς αὐτοῦ, τὸ δὲ ψεῦδος,

καὶ ὡς ὑπὸ θηρίων ἐξανάλωται, πληχθεὶς
ἅπαξ διὰ τῶν λεγομένων, τοὺς δὲ ὀφθαλμοὺς
φανέντος — ὁ γὰρ χιτὼν αὐτῷ κατεσχισμέ-
κατῃκισμένος καὶ πολλῷ αἵματι πεφοινιγμέ-
ίδμιστο — συγχυθεὶς ὑπὸ τῆς περιπαθήσεως,
ἐπὶ πλεῖστον χρόνον ἔκειτο, μηδ᾽ ὅσον τὴν
ἐπᾶραι δυνάμενος, θλιβούσης καὶ ἐκτραχηλι-
τῆς συμφορᾶς. Εἶθ᾽ ὥσπερ τινὰ πηγὴν δακρύ-
φύνης ἀνεὶς μετ᾽ οἰμωγῆς πικρᾶς παρειὰς καὶ
αὶ στέρνα κατένιπτε, καὶ τὰς περὶ αὐτὸν ἐσθῆ-
α τοιαῦτ᾽ ἐπιλέγων, “Οὐχ ὁ θάνατός με λυπεῖ,
ἀλλ᾽ ὁ τούτου τάφος. Εἰ ἐπὶ γῆς ἐτάφης τῆς
ρηγορούμην. Ἐθεράπευσα, ἐνοσίλευσα πρότε-
θνήσκοντα, τελευταίων ἀσπασμάτων ἐκοινώ-
οὺς ὀφθαλμοὺς συνέκλεισα, ἐπεδάκρυσα κει-
ῷ νεκρῷ, πολυτελῶς ἐκήδευσα, τῶν νομιζο-
οὐδὲν παρέλιπον. Ἀλλ᾽ εἰ καὶ ἐπὶ τῆς ξένης,
ἰν, τὸ οἰκεῖον ὄφλημα τῆς φύσεως ἀπολα-
, ὦ οὗτος, μὴ κατήφει. Πρὸς ζῶντας αἱ 530
ς, ἀποθανόντων δὲ πᾶσα γῆ τάφος. Ὠκύ- P.
ἐ εἰσι πάντες ἄνθρωποι. Καὶ γὰρ ὁ μακρο-
ς ὀλιγοχρόνιος ἀντεξεταζόμενος αἰῶνι. Εἰ
αὶ βιαίως καὶ ἐξ ἐπιβουλῆς ἔδει θνήσκειν, ἦν
κουφότερον κακὸν ὑπ᾽ ἀνθρώπων ἀναιρε-
οἵ καὶ τείναντες νεκρὸν ἂν ἠλέησαν ὡς ἐ-
σθαι κόνιν, καὶ τὸ σῶμα συγκρύψαι. Εἰ
πάντων ἐγεγένηντο ὠμότατοι, τί πλέον εἶχον
ντες ἄταφον ἀπαλλάττεσθαι; Τῶν δὲ ἐν ὁ-
ριόντων ἴσως τις ἐπιστὰς καὶ θεασάμενος
τῆς κοινῆς λαβὼν φύσεως, ἐπιμελείας καὶ
ἠξίωσε. Νυνὶ δὲ, ὡς λόγος, ἀτιθάσσοις καὶ
ροις θηρσὶν εὐωχία καὶ θοίνη γέγονας γευ-
ς καὶ ἑστιαθεῖσι τῶν ἐμῶν σπλάγχνων. Ἀ-
εἶμι τῶν ἀβουλήτων, εἰκῇ γεγύμνασμαι
κακοπαθείαις, ἀλώμενος, ξενιτεύων, θη-
ἀναγκαζόμενος, ἄχρι καὶ ψυχῆς ἐπιβουλευ-

κῆται, μηδὲ ταφῆς δυνηθεὶς μεταλαχε
ὧν ἐκπεμφθῆναί μοι δοκεῖ τὸ παράπα
ἀνίας ὑπόμνησιν καὶ ὧν ὑπέμεινε καὶ
στους, καὶ συνεχεῖς ἐμοὶ συμφοράς."
46 τοιαῦτ' ἀπωδύρετο. Οἱ δ' ἔμποροι πι
M παῖδα ἐν Αἰγύπτῳ τῶν εὐνούχων τ
λέως, ὅς ἐστιν ἀρχιμάγειρος.

§. 6. Ἄξιον μέντοι μετὰ τὴν ῥη
καὶ τὰ ἐν ὑπονοίαις προςαποδοῦναι.
τὰ πάντα ἢ τὰ πλεῖστα τῆς νομοθ
ρεῖται. Ὁ τοίνυν ἐπικρινόμενος τρό
Ἑβραίοις Ἰωσὴφ καλεῖται, παρὰ δὲ Ἕ
πρόςθεσις, εὐθυβολώτατον καὶ τῷ δηλ
ματι οἰκειότατον. Προςθήκη γάρ ἐσ
ρος ἁπάντων ἀνημμένης φύσεως, ἡ
πολιτεία. Ἡ μὲν γὰρ μεγαλόπολις
ἐστὶ, καὶ μιᾷ χρῆται πολιτείᾳ καὶ νό
γος δέ ἐστι φύσεως, προςτακτικὸς
κτέον, ἀπαγορευτικὸς δὲ ὧν οὐ ποι
κατὰ τόπους αὗται πόλεις ἀπερίγραφ
ριθμῷ, καὶ πολιτείαις χρῶνται διαφ
νόμοις οὐχὶ τοῖς αὐτοῖς. Ἄλλα γὰρ παρ
καὶ νόμιμα παρεξευρημένα καὶ προςτε

ἀβουλήτους, ἀγονίαν καρπῶν, τὸ λυπρό-
τὴν θέσιν ὅτι παράλιος, ἢ μεσόγειος, ἢ κα-
σον, ἢ κατὰ ἤπειρον, ἢ ὅσα τούτοις ὁμοιότρο-
ἀληθὲς ἡσυχάζουσιν. Ἔστι δὲ ἡ πλεονεξία,
ρὸς ἀλλήλους ἀπιστία, δι' ἃς οὐκ ἀρκεσθέντες
ς φύσεως θεσμοῖς, τὰ δόξαντα συμφέρειν κοι-
ὁμογνώμοσιν ὁμίλοις, ταῦτα νόμους ἐπεφή-
ὥστε εἰκότως προσθῆναι μᾶλλον αἱ κατὰ μέ-
τεῖαι μιᾶς τῆς κατὰ τὴν φύσιν. Προσθῆ-
γὰρ οἱ κατὰ πόλεις νόμοι τοῦ τῆς φύσεως
λόγου· προσθήκη δέ ἐστι πολιτικὸς ἀνὴρ τοῦ
ς κατὰ φύσιν.

7. Οὐκ ἄπο σκοποῦ μέντοι καὶ χιτῶνα ποι-
λαμβάνειν λέγεται. Ποικίλον γὰρ πολιτεία
τροπον, μυρίας ὅσας ἐνδεχομένη μεταβολὰς,
οις, πράγμασιν, αἰτίαις, προξένων ἰδιότησι,
καὶ τόπων διαφοραῖς. Ὥςπερ γὰρ κυβερνή-
ς τῶν πνευμάτων μεταβολαῖς συμμεταβάλλει
ὸς εὔπλοιαν βοηθείας, εὐθύνων τὸ σκάφος
ὶ τρόπῳ, καὶ ἰατρὸς οὐχὶ μιᾷ χρῆται θερα-
πρὸς ἅπαντας τοὺς κάμνοντας, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς
τοῦ πάθους μὴ ἐπιμένοντος, ἀλλ' ἐπιτηρῶν ἀνέσεις,
τάσεις, πληρώσεις, κενώσεις, αἰτιῶν μεταβολὰς,
άλλει ταῦτα πρὸς σωτηρίαν, ποτὲ μὲν ταυτὶ, ποτὲ
ταυτὶ προσφέρων· οὕτως οἶμαι καὶ τὸν πολιτικὸν
ναι καὶ ἀναγκαῖόν τινα πολυειδῆ καὶ πολύμορφον,
ἕτερον μὲν κατ' εἰρήνην, ἕτερον δὲ ἐν πολέμῳ, ἄλ-
λον δὲ ἐπισυνισταμένων ὀλίγων ἢ πολλῶν, τῶν μὲν
ὀλίγων, εὐτόνως κατεξανιστάμενον, μετὰ δὲ πειθοῦς
τοῖς πολλοῖς ὁμιλοῦντα. Καὶ ὅπου μὲν μετὰ κινδύ-
νου τὸ εἶναι, διὰ τὸ κοινωφελὲς φθάνοντα τοὺς ἄλ-
λους αὐτουργίᾳ, ὅπου δὲ πόνων ἡ σκέψις, ἑτέροις
ὑπηρετεῖν ἐξιστάμενον. Εὖ μέντοι τὸ φάναι πιπρά-
σκεσθαι τὸν ἄνθρωπον. Ὁ μὲν γὰρ δημοκόπος καὶ
δημηγόρος ἀναβὰς ἐπὶ τὸ βῆμα, καθάπερ τὰ πι-
πρασκόμενα τῶν ἀνδραπόδων, δοῦλος ἀντ' ἐλευθέ-

ρου γίνεται, διὰ τῶν τιμῶν ἃς δοκεῖ λαμβάνειν, παχθεὶς ὑπὸ μυρίων δεσποτῶν. Ὁ δὲ αὐτὸς θηριάλωτος εἰςάγεται· θηρίον δὲ ἀτίθασσον ἡ χῶσα κενοδοξία, συναρπάζουσα καὶ διαφθείρο τοὺς χρωμένους. Οἱ δ' ὠνησάμενοι, καὶ πιπράσ σιν. Οὐ γὰρ εἷς δεσπότης τῶν πολιτευομένων, ὄχλος ἐξ ἑτέρων ἕτεροι, κατά τινας ἐφεδρείας διαδοχάς. Οἱ δὲ τρίπρατοι κακῶν θεραπόντων πον ἀλλάττουσι τοὺς κυρίους, οὐχ ὑπομένοντες προτέρους διὰ τὴν ἀψίκορον καὶ φιλόκαινον τῶ θῶν ἀνωμαλίαν.

§. 8. Τοσαῦτα μὲν περὶ τούτων. Ὁ μέντο ανίας εἰς Αἴγυπτον ἀχθεὶς, καὶ γενόμενος, ὡς χθη, παρ' εὐνούχῳ δεσπότῃ, τῆς καλοκἀγαθία εὐγενείας πεῖραν ὀλίγαις ἡμέραις δοὺς, τὴν ἐπὶ ὁμοδούλοις ἀρχὴν παραλαμβάνει, καὶ συμπάσης οἰκίας τὴν ἐπιμέλειαν. Ἤδη γὰρ ὁ κτησάμενος κμηριοῦτο διὰ πολλῶν, ὡς οὐκ ἄνευ θείας ἐπιφροσ ἕκαστα ἐκεῖνος λέγει τε καὶ πράττει. Τῷ μὲν δοκεῖν ὑπὸ τοῦ πριαμένου καθίστατο τῆς ο ἐπίτροπος, ἔργῳ δὲ καὶ ταῖς ἀληθείαις, ὑπὸ φύ μνωμένης αὐτῷ πόλεως καὶ ἔθνους καὶ χώρας μ λης ἡγεμονίαν. Ἔδει γὰρ τὸν μέλλοντα ἔσεσθαι λιτικὸν, ἐγγυμνάσασθαι καὶ ἐνασκηθῆναι πρό τοῖς κατ' οἰκονομίαν. Οἰκία τε γὰρ πόλις ἐστὶ σταλμένη καὶ βραχεῖα, καὶ οἰκονομία συνηγμένη πολιτεία, ὡς καὶ πόλις μὲν οἶκος μέγας, πολιτεί κοινή τις οἰκονομία· δι' ὧν μάλιστα παρίστ τὸν αὐτὸν οἰκονομικόν τε εἶναι καὶ πολιτικὸν, ἂν τὰ πλήθη καὶ μεγέθη τῶν ὑποκειμένων διαλ τῃ, καθάπερ ἐπὶ ζωγραφίας ἔχει καὶ πλαστι Ὁ γὰρ ἀγαθὸς ἀνδριαντοποιὸς ἢ ζωγράφος ἐάν πολλὰ καὶ κολοσσιαῖα μεγέθη κατασκευάζῃ, ἐάν ὀλίγα καὶ βραχύτερα, τὴν αὐτὴν ἐπιδεικνύμενος χνην, ὁ αὐτός ἐστι.

§. 9. Σφόδρα δὲ εὐδοκιμῶν ἐν τοῖς κατὰ τὴν οἰ-
κίαν ἐπιβουλεύεται πρὸς τῆς τοῦ δεσπότου γυναι-
κὸς ἐπιβουλὴν τὴν ἐξ ἔρωτος ἀκολάστου. Τῆς γὰρ
ὥρας ἐπιμανεῖσα τῷ νεανίσκῳ, καὶ ἀκαθέκτως
τὸ πάθος λυττῶσα, τοὺς περὶ μίξεως λόγους
ἔφερεν ἐῤῥωμένως ἐναντιουμένῳ, καὶ μηδ' ὅ-
λως προσίεσθαι ὑπομένοντι, διὰ τὴν ἐκ φύσεως καὶ
τῆς ἐνυπάρξασαν κοσμιότητα καὶ σωφροσύνην.
δὲ καὶ ζωπυροῦσα καὶ ἀναφλέγουσα τὴν ἔκνο-
μον ἐπιθυμίαν ἀεὶ μὲν ἀπεπειρᾶτο, ἀεὶ δὲ ἀπετύγχανε,
...τὸν προςπαθοῦσα ἐχρῆτο, καὶ λαβομένη τῆς
χλαμύδος, εὐτόνως ἄχρι τῆς εὐνῆς ἐπεσπάσατο,
κραταιοτέρα τοῦ πάθους ἰσχὺν ἐπιδιδόντος, ὃ
τοὺς ἀσθενεστέρους εἴωθε νευροῦν. Ὁ δὲ τῆς
...ης ἀκαιρίας γενόμενος δυνατώτερος, τὰς ἐλευ-
καὶ ἀξίας τοῦ γένους ἐῤῥηξε φωνὰς, "Τί
...' λέγων, "Ἐξαιρέτοις ἔθεσι καὶ νομίμοις
...α ἡμεῖς οἱ Ἑβραίων ἀπόγονοι. Τοῖς δὲ ἄλ- 533
...εῖται μετὰ τὴν τεσσαρεςκαιδεκάτην ἡλικίαν P.
...ς καὶ χαμαιτύποις καὶ ταῖς, ὅσαι μισθαρνοῦσιν
...ις σώμασι, μετὰ πολλῆς ἀδείας χρῆσθαι. Παρ'
δὲ οὐδ' ἑταίρᾳ ζῆν ἔξεστιν, ἀλλὰ κατὰ τῆς
...σης ὥρισται δίκη θάνατος. Πρὸ δὴ συνόδων
...ν ὁμιλίαν ἑτέρας γυναικὸς οὐκ ἴσμεν, ἀλλ'
γάμων ἁγναῖς παρθένοις προςερχόμεθα, προ-
...νοι τέλος οὐχ ἡδονὴν, ἀλλὰ γνησίων παίδων
...ν. Εἰς δὴ ταύτην καθαρεύσας τὴν ἡμέραν,
ἄρξομαι παρανομεῖν ἀπὸ μοιχείας, τοῦ μεγίστου
ἀδικημάτων, ὀφείλων εἰ καὶ τὸν ἄλλον χρόνον
...ον ἐκδεδιῃτημένος, καὶ ταῖς τῆς νεότητος ὁρ-
...ηγμένος, καὶ τὴν ἐγχώριον ἐζηλωκὼς τρυφὴν
...ς ἀλλότριον μὴ θηρᾶν γάμον, ἐφ' ᾧ τίς ἀν-
...ων οὐ φονᾷ; Περὶ γὰρ τῶν ἄλλων εἰωθότες δια-
...σθαι, μόνον τοῦθ' ὁμογνωμονοῦσιν, ὃ πανταχοῦ
...τες ἄξιον θανάτων μυρίων ἐνόμισαν, ἀκρίτους
διδόντες τοὺς ἁλόντας τοῖς πεφωρακόσι. Σὺ δὲ

ἐπιδαψιλευομένη καὶ τρίτον προςτίθης μοι μ
κελεύουσα μὴ μοιχεύειν μόνον, ἀλλὰ καὶ δέσ
καὶ δεσπότου γυναῖκα διαφθείρειν. Εἰ μὴ ἄρ
του χάριν παρῆλθον εἰς τὴν ὑμετέραν οἰκίαν,
ποστὰς τῶν ὑπηρεσιῶν, ἃς δεῖ θεράποντα π
μεθύω καὶ ἐμπαροινῷ ταῖς ἐλπίσι τοῦ πριαμέν
θεύων αὐτοῦ γάμον, οἰκίαν, συγγένειαν. Ἀλ
οὐχ ὡς δεσπότην μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς εὐεργέτ
τιμᾶν προάγομαι. Πάντ' ἐπιτέτροφέ μοι τὰ
οὐδὲν οὐ μικρὸν οὐ μέγα ὑπεξῄρηται τὸ παράπ
χα σοῦ τῆς γυναικός. Ἀνθ' ὧν ἄξιον αὐτὸν
49 παραινεῖς ἀμείψασθαι; Καλὰς ὡς ἔοικεν ἀντ
M. δωρεὰς ταῖς προϋπηργμέναις χάρισιν οἰκείας.
δεσπότης αἰχμάλωτον ὄντα με καὶ ξένον ταῖς
σίαις ἐλεύθερον καὶ ἀστὸν, τὸ γοῦν ἐπ' αὐτ
μέρος, ἀπειργάσατο. Ἐγὼ δὲ ὁ δοῦλος ὡς
αἰχμαλώτῳ προςενεγχθήσομαι τῷ δεσπότῃ;
ψυχῇ παραδεξάμενος τὸ ἀνοσιούργημα τοῦτο;
βλέψω δὲ τίσιν ὀφθαλμοῖς ὁ σιδηροῦς ἐγώ;
ειδὸς ἐλλαμβανόμενον ὀρθοῖς ὄμμασιν οὐ
προςβλέπειν, καὶ ἂν δυνηθῶ λανθάνειν, λή
οὐδαμῶς. Εἰσὶ γὰρ ἐξετασταὶ μυρίοι τῶν
δρωμένων, οἷς οὐ θέμις ἡσυχάζειν. Ἐῶ λέγει
καὶ ἂν μηδεὶς ἕτερος αἴσθηται, ἢ συναισθόμεν
κατείπῃ, μηνυτὴς οὐδὲν ἧττον αὐτὸς γενήσομαι
ἐμαυτοῦ τῷ χρώματι, τῷ βλέμματι, τῇ φωνῇ, κα
περ μικρῷ πρότερον εἶπον, ὑπὸ τοῦ συνειδότος ἐ
χόμενος. Εἰ δὲ καὶ μηδεὶς κατερεῖ, τὴν πάρεδρ
τοῦ θεοῦ δίκην καὶ τῶν πραγμάτων ἔφορον
ἐδείδιμεν οὔτ' αἰδούμεθα;

§. 10. Πολλὰ τοιαῦτα συνείροντος καὶ
σοφοῦντος ἐκεκώφητο. Δειναὶ γὰρ αἱ ἐπιθ
καὶ τὰς ἀκριβεστάτας τῶν αἰσθήσεων ἐπισκι
Ὅπερ συνιδὼν ἀποδιδράσκει, καταλιπὼν τὰ ἱμ
ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῆς, ὧν ἐπείληπτο. Τοῦτο
σχεν αὐτῇ τὸ ἔργον εὑρεσιλογεῖν προφάσεις σκεπ

ἃ τοῦ νεανίσκου, αἷς αὐτὸν ἀμύνεται. Παρα-
νῷ γὰρ ἐξ ἀγορᾶς τῷ αὐτῆς ἀνδρὶ, καθυποκρι-
τὴν σώφρονα καὶ κόσμιον καὶ ἐν τοῖς ἀκολά-
ἐπιτηδεύμασι, πάνυ δυςχεραίνουσα, "Ἡγα-
γη, "θεράποντα ἡμῖν παῖδα Ἑβραῖον, ὃς οὐ
ἤδη τὴν ψυχὴν διέφθαρκεν, εὐχερῶς καὶ ἀνε-
τως ἐπιτρέψαντος αὐτῷ τὴν οἰκίαν, ἀλλὰ καὶ
τετόλμησεν αἰσχῦναι τὸ σῶμα. Ταῖς γὰρ ὁμο-
οὐκ ἐξήρκεσεν αὐτῷ χρῆσθαι μόναις, ἀσελ-
ο καὶ λαγνιστάτῳ γενομένῳ, πειρᾶν δὲ καὶ τὴν
αν ἐπεχείρησεν ἐμὲ, καὶ βιάζεσθαι, καὶ τὰ
α τῆς φρενοβλαβείας ἐναργῆ καὶ δῆλά ἐστι.
θήσασα γὰρ, ὡς ἐξεφώνησα τοὺς ἔνδον βοη-
ικαλοῦσα, πτοηθεὶς διὰ τὸ ἀπερίσκεπτον τὴν
καταλιπὼν, ἀποδιδράσκει φόβῳ συλλήψεως."
ιδεικνυμένη, πίστιν ἐδόκει προςφέρειν τῶν λε-
ν. Ἅπερ ἀληθῆ νομίσας ὁ δεσπότης εἶναι,
τὸν ἄνθρωπον εἰς εἱρκτὴν ἀπαγαγεῖν δυσὶ
εγίστοις ἁμαρτὼν, ἑνὶ μὲν, ὅτι μὴ μεταδοὺς
ίας ἀκρίτως κατέγνω τοῦ μηδὲν ἠδικηκότος,
μέγιστα παρανομήσαντος, ἑτέρῳ δὲ, ὅτι ἣ ἐ-
ῆν προέφερεν ἡ γυνὴ ὡς ἀπολειφθεῖσαν ὑπὸ
νίσκου, πίστις βίας ἦν, οὐχ ἣν ἐκεῖνος εἰρ-
, ἀλλὰ τὴν ὑπομονὴν ἣν ὑπέμεινεν ἐκ τῆς γυ-
Βιαζομένου μὲν γὰρ ἔργον ἦν τὴν ἀμπεχό-
ς δεσποίνης κατέχειν, βιασθέντος δὲ, τὴν ἰδί-
ιρεθῆναι. Συγγνωστὸς δὲ ἴσως τῆς ἄγαν ἀ-
σίας, ἅτε τὴν δίαιταν ἐν μαγειρείῳ ποιούμε-
ίματος καὶ καπνοῦ καὶ τέφρας ἀνάπλεως, τοῦ
ῦ καιρὸν οὐκ ἔχοντος ἐνηρεμεῖν καὶ σχολά-
ἑαυτῷ, διὰ τὸ πεφύρθαι μᾶλλον ἢ οὐχ ἧττον
ματος.

. Τρεῖς μὲν ἤδη χαρακτῆρας τοῦ πολιτικοῦ διε-
κ, τόν τε ποιμενικὸν, καὶ τὸν οἰκονομικὸν, καὶ
ρτερικόν. Περὶ μὲν οὖν τῶν προτέρων εἴρηται
Ὁ δὲ ἐγκρατὴς οὐχ ἧττον ἐκείνων πρὸς πολιτείαν

ὑφ᾽ ὧν τὸ πλεῖστον καὶ ἄριστον ἐξανα
ἑλληνικοῦ καὶ βαρβαρικοῦ γένους, καὶ
ἡ νεότης ἐφθάρη. Εἰ δὲ τὰ ἐξ ἀκρ
ἐμφύλιοι καὶ πόλεμοι καὶ κακὰ ἐπὶ κακ
δῆλον ὅτι τὰ ἐκ σωφροσύνης εὐστάθει
καὶ τελείων κτῆσις ἀγαθῶν καὶ ἀπόλαυσ

§. 12. Ἄξιον μέντοι καὶ τὰ διὰ τ
νόμενα κατὰ τὸ ἀκόλουθον παραστῆσα
νος τὸν ἐπικρινόμενον εὐνοῦχος εἶναι λέ
τως. Ὁ γὰρ ὠνούμενος τὸν πολιτικὸ
πρὸς ἀλήθειαν εὐνοῦχος, ὅσα μὲν τῷ δ
γεννητικὰ, τὰς δὲ εἰς τὸ γεννᾶν δυνάμεις
καθάπερ καὶ οἱ τὰς ὄψεις ὑποχυθέντε
ἔχοντες τῆς δι᾽ ὀφθαλμῶν ἐνεργείας στ
πειν οὐ δυνάμενοι. Τίς οὖν ἡ πρὸς
χων ὁμοιότης; Ὅτι ἄγονός ἐστι σοφία
δὲ ἀρετήν. Ὅταν γὰρ μιγάδων καὶ συγ
θος ἀνθρώπων εἰς ταὐτὸν συνέλθῃ,
δέοντα, φρονεῖ δὲ καὶ πράττει τὰ ἐνα
θα πρὸ τῶν γνησίων ἀποδεχόμενος. Ἐ

Προσφυέστατα μέντοι καὶ ἀρχιμάγειρον
καλεῖ. Καθάπερ γὰρ οὐδὲν ἕτερον ἐπιτηδεύει
ις, ἢ τὰς ἀνηνύτους καὶ περιττὰς γαστρὸς ἡ-
τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ πολιτικὸς ὄχλος τὰς
ῆς τέρψεις τε καὶ θρύψεις, ὑφ᾽ ὧν οἱ τόνοι
ινοίας χαλῶνται, καὶ τρόπον τινὰ τὰ νεῦρα
ῆς ἐκλύεται. Τὴν δὲ πρὸς ἰατροὺς μαγείρων
ἂν τίς οὐκ οἶδεν; Οἱ μὲν τὰ ὑγιεινὰ καὶ ἂν
ιςηρὴ τυγχάνῃ, μόνον διὰ σπουδῆς τῆς πάσης
ζονται· οἱ δὲ ἔμπαλιν μόνα τὰ ἡδέα τοῦ συμ-
ος ἀλογοῦντες. Ἰατροῖς μὲν οὖν ἐοίκασιν ἐν
όμοι καὶ οἱ κατὰ νόμους ἄρχοντες, βουλευταὶ
δικασταὶ, φροντίζοντες τῆς τῶν κοινῶν σωτη-
αὶ ἀσφαλείας, ἀκολάκευτοι. Ὀψαρτυταῖς δὲ
νάνθρωποι τῶν νεωτέρων ὅμιλοι· μέλει γὰρ
οὐ τὰ συνοίσοντα αὐτοῖς, ἀλλὰ πῶς τὴν ἐν
ιόντι καρπώσονται μόνον ἡδονήν. 536

P.

3. Ἐρᾷ δὲ, ὡς ἀκόλαστος γυνὴ, καὶ ἡ τῶν
ἐπιθυμία τοῦ πολιτικοῦ, καί φησιν αὐτῷ,
λθὼν, ὦ οὗτος, εἰς ὄχλον ὡς συνοίκῳ, παν-
αθοῦ τῶν ἰδίων ἠθῶν, ἐπιτηδευμάτων, λόγων,
ἐν οἷς ἐτράφης· ἐμοὶ δὲ πειθάρχει, καὶ ἐμὲ
ιε, καὶ ὅσα δι᾽ ἡδονῆς ἐστί μοι, πρᾶττε. Αὐ-
γὰρ καὶ αὐθέκαστον, καὶ ἀληθείας ἑταῖρον,
ιβοδίκαιον, ὄγκῳ καὶ σεμνότητι πρὸς ἅπαν-
μενον, καὶ πρὸς μηδὲν εἴκοντα, μόνου πε-
ον ἀεὶ τοῦ συμφέροντος, ἄνευ θεραπείας
ρωμένων, οὐκ ἀνέχομαι· διαβολὰς δ᾽ ἐνίων
οῦ μυρίας καὶ πρὸς τὸν ἐμὸν ἄνδρα τὸν
τὸν σὸν δεσπότην. Ἄχρι γὰρ νῦν ἀπελευθε-
δοκεῖς μοι, καὶ ὅτι δοῦλος τυραννικοῦ γεγο-
πότου, λίαν ἀγνοεῖς. Εἰ δὲ ᾔδεις ὅτι αὐτο-
μὲν ἐλευθέρῳ, οἰκέτῃ δ᾽ ἀλλότριον, ἐπε-
ο ἂν, αὐθάδειαν μεθέμενος, εἰς ἐμὲ βλέπειν
ένου γυναῖκα ἐπιθυμίαν, καὶ ἅπαντα τὰ

[illegible]
οὔτ' ἔμαθον, οὔτ' ἐπετηδεύσω ποτὲ,
προστασίαν καὶ ἐπιμέλειαν ἔχειν ἐγχειρισθ
γαθὸς ἐπίτροπος ἢ πατὴρ εὔνους, ἀδόλως
ρῶς ἄνευ τῆς ἐχθρᾶς ὑποκρίσεως. Ται
ἐξετασθήσομαι, μηδὲν ὑποστέλλων, μη
πτων φωρὸς τρόπον, ἀλλὰ τὸ συνειδὸς αὐγ
ἡλίῳ καὶ φωτί. Φῶς γὰρ ἡ ἀλήθεια. Φ
δὲ οὐδὲν ὧν ἂν ἐπανατείνηται, καὶ ἂν θά
λῇ. Θανάτου γὰρ ἐμοὶ κακὸν ἀργαλεώτερον
Ἣν ὑπομενῶ τοῦ χάριν; Καὶ γὰρ εἰ δεσπότ
ἀλλ' οὖν ἐγὼ δοῦλος, εὐπατρίδης, εἰ κα
ἐφιέμενος ἐγγραφῆς τῆς ἐν τῷ μεγίστῳ
52 πολιτεύματι τοῦδε τοῦ κόσμου; Ὅταν γὰ
M. μὴ παρακλήσεις, μὴ τιμῶν ἔρως, μὴ ἀ
μία, μὴ ἀλαζονεία, μὴ ὁ τοῦ δοκεῖν ἵμερο
λασία, μὴ ἀνανδρία, μὴ ἀδικία, μηδὲ
ὅσα ἐκ πάθους ἢ κακίας ὑπάγηται, τίνος
θήσομαι δεσποτείαν; Ἢ δῆλον ὅτι τὴν ἀ
πων; Ἀλλ' οὗτοί γε τὴν σώματος ἐπιγρα
ρίαν, οὐδὲν κατ' ἐμοῦ. Ἐγὼ γὰρ ἀπὸ τ
νος τῆς ἐν ἐμαυτῷ διανοίας χρηματίζω
παρεσκεύασμαι βιοῦν, ὀλίγα φροντίζων
σώματος, ὃ καὶ ἂν ὀστρέου δίκην περιπε

Ἐάν τε βουλεύω, γνώμας εἰσηγήσομαι τὰς
ελεῖς, καὶ ἂν μὴ πρὸς ἡδονὴν ὦσιν· ἐάν τε
ιάζω, τοὺς θῶπας λόγους ἑτέροις καταλιπὼν,
τηρίοις χρήσομαι καὶ συμφέρουσιν, ἐπιτιμῶν,
ῶν, σωφρονίζων, οὐκ αὐθάδειαν μανιώδη καὶ
ορον, ἀλλὰ νήφουσαν παῤῥησίαν ἐπιτετηδευ-
Εἰ δὲ μὴ χαίρει τις ταῖς βελτιώσεσιν, ἐπιτι-
καὶ γονεῦσι, καὶ ἐπιτρόποις, καὶ διδασκάλοις,
ᾶσι τοῖς κηδεμόσιν, ὅτι τέκνα γνήσια, καὶ
ὰς παῖδας, καὶ φοιτητὰς κακηγοροῦσιν· ἔστι
καὶ τύπτουσιν, οἷς οὔτε βλασφημίαν, οὐθ᾽ ὕ-
τιον ἐπιφημίζειν, ἀλλὰ τὸ ἐναντίον τὰ φιλίας
νοίας ὀνόματα. Πάνυ γὰρ ἀνάξιον τὸν πολι-
μὲ καὶ τὰ τοῦ δήμου πάντα ἐπιτετραμμένον,
περὶ τοῦ συμφέροντος λογισμοῖς, χείρονα γε-
τινὸς τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἐπιτηδεύοντος. Ἐ-
γὰρ οὐδὲν τῆς περὶ τὸν θεραπευόμενον λαμ-
τος ἐν ταῖς νομιζομέναις εὐτυχίαις φροντίσας,
ὅτι εὐγενὴς ἦν ἢ πολυχρήματος, οὐθ᾽ ὅτι τῶν
αὐτὸν ἐνδοξότατος βασιλεὺς ἢ τύραννος, ἑνὸς
ται μόνου τοῦ σῶσαι κατὰ δύναμιν, καὶ ἂν δέῃ
ἢ καύσεσι χρῆσθαι, καίει τε καὶ τέμνει τὸν
α καὶ δεσπότην ὁ ὑπήκοος καὶ λεγόμενος δοῦ-
γὼ δὲ οὐχ ἕνα ἄνδρα, πόλιν δ᾽ ὅλην κάμνου-
ραλαβὼν ὑπ᾽ ἀργαλεωτέρων νόσων, ἃς κατε-
αν αἱ συγγενεῖς ἐπιθυμίαι, τί πράσσειν ὀφείλω;
νος τὰ συνοίσοντα πᾶσι κοινῇ, τὰ τοῦ δεῖνος
δεῖνος ὦτα θεραπεύειν ἀνελευθέρῳ καὶ σφόδρα
ρεπεῖ κολακείᾳ; Τεθνάναι μᾶλλον ἂν ἑλοίμην,
ἡδονήν τι φθεγξάμενος, ἐπικρύψαι τὴν ἀλή-
καὶ τοῦ συμφέροντος ἀμελῆσαι.

Πρὸς ταῦθ᾽," ὡς ὁ τραγικός φησιν, "ἴτω μὲν
πῦρ, ἴτω δὲ φάσγανον,
μπρα, κάταιθε σάρκας, ἐμπλήσθητί μου
νων κελαινὸν αἷμα. Πρόσθε γὰρ κάτω

G 2

γίστη τῶν τιμωριῶν ἀπαιδευσία, δι' ἣν
ἄρχεσθαι τὸ κάλλιστον καὶ βιωφελέστατο
ριγίνεται καὶ τὸ ἄρχειν.

§. 15. Ἀποχρώντως δὴ καὶ περὶ το
γμένοι, τὰ ἑξῆς ἴδωμεν. Ὁ διαβληθεὶς
τῆς ἐρωμένης γυναικὸς τῷ δεσπότῃ, πλα
τιστρόφους αἰτίας αἷς ἦν ἔνοχος αὐτή,
λογίας τυχὼν εἰς εἱρκτὴν ἀπάγεται. Καὶ
τῷ δεσμωτηρίῳ, τοσοῦτον ἀρετῆς μέγεθος
ὡς καὶ τοὺς πονηροτάτους τῶν ἐκεῖ τεθηπ
ταπλήττεσθαι, καὶ παρηγόρημα τῶν συμ
λαμβάνειν ἀλεξίκακον εὑρηκέναι τὸν ἄνθ
σης δ' ἀπανθρωπίας οἱ εἱρκτοφύλακες
ὠμότητος, οὐδεὶς ἀγνοεῖ. Φύσει τε γὰρ
καὶ μελέτῃ συγκροτοῦνται θηριούμενοι κα
στην ἡμέραν πρὸς ἀγριότητα, χρηστὸν
δρῶντες, ἢ λέγοντες, ἢ δρῶντες, ὅσα δ
καὶ χαλεπώτατα. Καθάπερ γὰρ οἱ τὰ
παγεῖς, ὅταν τὴν ἐξ ἀθλητικῆς ἄσκησιν π
νευροῦνται, δύναμιν ἀνανταγώνιστον καὶ
περβάλλουσαν κτώμενοι· τὸν αὐτὸν τρόπ

καὶ βιάσασθαι πρὸς φύσιν. Συνδιατρίβουσι δὲ ρκτοφύλακες λωποδύταις, κλέπταις, τοιχωρύχοις, πταῖς, βιαίοις, φθορεῦσιν, ἀνδροφόνοις, μοιχοῖς, ύλοις, ὧν ἀφ' ἑκάστου σπῶνταί τι μοχθηρίας, συνεράνιζουσι, καὶ ἐκ τῆς πολυμιγοῦς κράσεως, ποτελοῦσι πάμφυρτον καὶ παμμίαρον κακόν.

§. 16. Ἀλλ' ὅμως ὁ τοιοῦτος ἡμερωθεὶς ὑπὸ τοῦ νεανίσκου καλοκἀγαθίας, οὐ μόνον ἀδείας ἐκεχειρίας μετέδωκεν, ἀλλὰ καὶ ἀρχῆς τῆς ἐφ' ἐπὶ τοῖς δεσμώταις· ὡς λόγῳ μὲν ἕνεκα προσχή-ς ἐμμένειν εἱρκτοφύλαξ, τὴν δὲ ἐν ἔργοις πρᾶ-ιαρακεχωρηκέναι τῷ νεανίᾳ, δι' ἧς οὐκ ὀλίγα ἴαινε τοὺς ἀπαχθέντας ὠφελεῖσθαι. Τὸ γοῦν ν οὐδ' ὀνομάζειν ἔτ' ἠξίουν εἱρκτὴν, ἀλλὰ σω-στήριον. Ἀντὶ γὰρ βασάνων καὶ τιμωριῶν, ἃς ρ καὶ μεθ' ἡμέραν ὑπέμενον τυπτόμενοι καὶ ούμενοι, καὶ τί κακῶν οὐ πάσχοντες, λόγοις όγμασι τοῖς φιλοσοφίας ἐνουθετοῦντο, καὶ 539 ἐνεσιμωτέραις παντὸς λόγου πράξεσι τοῦ διδά- P. ος. Τὸν γὰρ αὐτοῦ βίον σωφροσύνης καὶ πά-ἀρετῆς, οἷα γραφὴν ἀρχέτυπον εὖ δεδημιουρ-ην ἐν μέσῳ θεὶς, ἐπέστρεψε καὶ τοὺς πάνυ ντας ἀνιάτως ἔχειν, οἷς μακραὶ νόσοι τῆς ψυ-λώφησαν ἤδη κακίζουσιν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις ς, καὶ μετανοοῦσι, καὶ τοιαῦτ' ἐπιφθεγγομένοις, ποτ' ἄρ' ἦν πάλαι τοσοῦτον ἀγαθὸν, οὗ ρχὴν ἐσφάλημεν; Ἰδοὺ γὰρ καὶ ἐπιλάμψαντος , ὡς πρὸς κάτοπτρον τὴν ἀκοσμίαν ὁρῶντες ν αἰσχυνόμεθα."

17. Τοῦτον τὸν τρόπον βελτιουμένων, εἰς-αι δύο εὐνοῦχοι τοῦ βασιλέως, ὁ μὲν ἀρχιοινο-ὁ δ' ἀρχισιτοποιὸς, ἐν οἷς ἐπετράπησαν κατη-θέντες καὶ καταγνωσθέντες. Ὁ δὲ καὶ τούτων ἐπιμέλειαν ἦν καὶ τῶν ἄλλων ἐποιεῖτο, εὐχόμε-ὅπως οἷός τε ᾖ μηδὲν χείρους τῶν ἀνεπιλήπτων

ἀτ θαι τοὺς ὑφ' ἑαυτῷ. Χρόνου δ' οὐ
ὄντος, ἐπιὼν τοὺς δεσμώτας, ὁρᾷ συ
τηφείας γέμοντας μᾶλλον ἢ πρότερον
, καὶ στοχασάμενος ἐκ τῆς σφοδρᾶς
τωκέναι τι νεώτερον, ἐπυνθάνετο τὴν α
ομένων δὲ, ὡς ὀνείρους ἰδόντες ἄση
ασ. ας πεπλήρωνται, μηδενὸς ὄντος τοῦ δ
το "Θαρσεῖτε," ἔφη, "καὶ διηγεῖσθε
ἔσονται βουλομένου θεοῦ. Βούλε
κιασμένα τῶν πραγμάτων ἀνακαλ
" Εἶτα πρότερος ὁ ἀ
μεγάλην ἄμπελον ἐκπε
υθμένων εν εὐερνέστατον στέλεχος
βοτρυοφοροῦσαν ὡς ἐν ἀκμῇ τῆς ὀπ
καζούσης δὲ τῆς σταφυλῆς, δρέψασθαι
ν, καὶ εἰς ἔκπωμα βασιλικὸν ἀποθλίβειν
ανῶς ἔχον ἀκράτου, προσενεγκεῖν τῷ βασι
ὲ μικρὸν ἐπισχὼν, "Εὐτυχίαν," εἶπεν, "ἡ
τασία σοὶ καταγγέλλει, καὶ τῆς προτέρας ἀνάλ
ἀρχῆς. Αἱ γὰρ τρεῖς ῥίζαι τῆς ἀμπέλου τρεῖς
ρας ὑπογράφουσι, μεθ' ἃς ὑπομνησθήσεταί σου
βασιλεὺς, καὶ μεταπεμψάμενος ἐνθένδε, παρέξει
ἀμνηστίαν, ἐπιτρέψει δὲ καὶ τῆς αὐτῆς μεταπ
σθαι τάξεως, καὶ ὑπὲρ βεβαιώσεως τῆς ἀρχῆς
νοχοήσεις, ἀναδοὺς ἔκπωμα τῷ δεσπότῃ." Κ
μὲν ἐγεγήθει ταῦτ' ἀκούσας.

55 §. 18. Ὁ δὲ ἀρχισιτοποιὸς ἀποδεξάμενος τ
M διάκρισιν, ὡς καὶ αὐτὸς εὐτυχὲς ὄναρ ἰδὼν — ἦ
δ' οὐ μετρίως παλίμφημον — ἀπατηθεὶς ταῖς ἑτέ-
ρου χρησταῖς ἐλπίσι, φησὶν, "Ἀλλὰ καὶ ἐγὼ κανη-
φορεῖν ἔδοξα, καὶ τρία πλήρη κανᾶ πεμμάτων κο-
μίζειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Τὸ δὲ ἀνωτάτω πλῆρες
εἶναι παντοίων γενῶν, οἷς εἴωθε χρῆσθαι τὸν βα-
σιλέα· ποικίλας δ' εἶναι τὰς πρὸς δίαιταν βασιλικῶν
σιτοπόνων περιεργίας· ὄρνεις δὲ καθιπταμένους ἀρ-
πάζειν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, καὶ ἀπλήστως ἐμφορεῖ

[illegible] μέχρις τοῦ καθ᾽ ἀναλῶσαι, καὶ μηδὲν τῶν [illegible]ρεπισθέντων ὑπολιπέσθαι." Ὁ δὲ, "Ἐβουλόμην," [illegible] "μὴ παραστῆναί σοι τὴν φαντασίαν, ἢ φανεῖ[illegible] ἡσυχασθῆναι· ἢ εἰ καὶ διηγεῖτό τις, μακρὰν [illegible], ἵνα μὴ κατακούσαιμι, τῶν ἐμῶν ὤτων γενέ[illegible] τὴν διήγησιν· ὀκνῶ γάρ τις ἄγγελος εἶναι κακῶν. [illegible] γὰρ τοῖς ἐν συμφοραῖς, ἕνεκα φιλανθρω[illegible] οὐχ [illegible]ρκεστα τῶν ὑπομενόντων ὀδυνώμενος. Ἀλλ᾽ [illegible] τοῖς ὀνείρων κριταῖς ἀληθεύειν ἀναγκαῖον θεῖα [illegible] ἑρμηνεύουσι καὶ προφητεύουσι, λέξω μηδὲν ὑ[illegible]μενος. Ἀψευδεῖν γὰρ ἐπὶ μὲν πάντων ἄριστον, [illegible] ὁσίων ἀποφθεγμάτων καὶ ὁσιώτατον. Τὰ [illegible] σύμβολον τριῶν ἡμερῶν ἐστιν. Ἐπισχὼν [illegible] ὁ βασιλεὺς ἀνασκολοπισθῆναί σε καὶ τὴν [illegible] ἀποτμηθῆναι κελεύσει, καὶ καταπτάμενα [illegible] τῶν σῶν εὐωχηθήσεται σαρκῶν, ἄχρις ἂν ὅλως [illegible]θῇς." Καὶ ὁ μὲν, ὥσπερ εἰκὸς ἦν, συγχυ[illegible] ἀνατετέτραπτο, καραδοκῶν τὴν ὁρισθεῖσαν προ[illegible], καὶ τῇ διανοίᾳ τὰς ἀνίας προσδεχόμενος. [illegible] δὲ αἱ τρεῖς ἡμέραι διῆλθον, γενέθλιος ἐπέστη [illegible] βασιλέως, ἐν ᾗ πάντες οἱ κατὰ τὴν χώραν ἐπα[illegible]ριζον, διαφερόντως δὲ οἱ περὶ τὰ βασίλεια. Ἑ[illegible]ωμένων οὖν τῶν ἐν τέλει, καὶ τῆς θεραπείας εὐ[illegible]ουμένης, ὥσπερ ἐν δημοθοινίᾳ τῶν κατὰ τὸ δεσμωτήριον εὐνούχων ὑπομνησθεὶς, ἀχθῆναι κελεύει, καὶ θεασάμενος, τὰ ἐκ τῆς τῶν ὀνείρων διακρίσεως ἐπισφραγίζεται, προστάξας τὸν μὲν ἀνασκολοπισθῆναι τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθέντα, τῷ δὲ τὴν ἀρχὴν ἣν διεῖπε πρότερον ἀπονεῖμαι.

§. 19. Καταλλαγεὶς δὲ ὁ ἀρχιοινοχόος ἐκλανθάνεται τοῦ τὰς καταλλαγὰς προειπόντος, καὶ ἕκαστα τῶν συμπεσόντων ἀτυχημάτων ἐπικουφίσαντος· ἴσως μὲν, ἐπειδὴ πᾶς ἀχάριστος ἀμνήμων ἐστὶν εὐεργετῶν, ἴσως δὲ καὶ κατὰ πρόνοιαν θεοῦ, βουληθέντος τὰς εὐπραγίας τῷ νεανίᾳ μὴ δι᾽ ἀνθρώπου γενέ-

ον ἢ δι' ἑαυτοῦ. Μετὰ γὰρ διετῆ χ
ι τὰ μέλλοντα τῇ χώρᾳ συμβαίνειν ἀ
διτταῖς φαντασίαις δι' ὀνείρου θεσπι
ὑποσημαινούσαις ἕνεκα βεβαιοτέρας πίσ
γὰρ ἑπτὰ βόας ἀνέρπειν ἐκ τοῦ ποταμοῦ
νας καὶ σφόδρα εὐσάρκους, καλὰς ὀφθῆναι,
παρὰ ταῖς ὄχθαις νέμεσθαι· μεθ' ἃς, ἑτέρας
56 θμὸν ἴσας, ἀσάρκους τρόπον τινὰ καὶ κατεσκελ
M. μένας, εἰδεχθεστάτας ἀνελθεῖν καὶ συννέμεσ
ταῖς προτέραις. Εἶτ' ἐξαπιναίως ὑπὸ τῶν χει
καταβρωθῆναι τὰς ἀμείνους, καὶ μηδὲν, ἀλλὰ μ
βραχύτατον ταῖς ἐμφορηθείσαις πρὸς ὄγκον ἐπι
τὰς γαστέρας, ἀλλ' ἢ μᾶλλον, ἢ οὐχ ἧττον ἐσ
Περιαναστὰς δὲ καὶ κοιμηθεὶς πάλιν, ἑτέρ
χθῆναι φαντασίᾳ. Νομίσαι γὰρ ἑπτὰ πυρο
χυς ἐκπεφυκότας ἑνὸς πυθμένος, ἰσωτάτους τ
γέθεσιν, αὐξομένους καὶ τεθηλότας αἴρεσθαι
ὕψος μάλ' εὐρώστους. Εἶθ' ἑτέρους ἑπτὰ λ
καὶ ἀσθενεῖς ἀναπεφυκέναι πλησίον, ὑφ' ὧν ἐ
μόντων καταποθῆναι τὸν εὔσταχυν πυθμένα.
την ἰδὼν τὴν ὄψιν, τὸ λειπόμενον τῆς νυκτὸς ἄυπνος
διατελέσας — ἤγειρον γὰρ αἱ φροντίδες κεντοῦσαι
καὶ τιτρώσκουσαι — μεταπέμπεται τοὺς σοφιστὰς
ἅμα τῇ ἕῳ, καὶ τὴν φαντασίαν διηγεῖται. Μηδενὸς
δὲ στοχασμοῖς εἰκόσι τὸ ἀληθὲς ἰχνηλατῆσαι δυναμένου, παρελθὼν ὁ ἀρχιοινοχόος φησὶν, "Ὦ δέσποτα, τὸν ἄνδρα ὃν ζητεῖς, ἐλπίς ἐστιν εὑρήσειν. Ἁμαρτόντας ἐμέ τε καὶ τὸν ἀρχισιτοποιὸν ἐκέλευσας εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπαχθῆναι, ἐν ᾧ τοῦ ἀρχιμαγείρου θεράπων ἦν Ἑβραῖος, ᾧ καὶ διηγησάμεθα ἐγώ τε καὶ ἐκεῖνος ὀνείρατα τὰ φανέντα ἡμῖν. Ὁ δὲ οὕτως εὐθυβόλως καὶ εὐσκόπως διέκρινεν, ὡς ὅσα προεῖπεν ἑκατέρῳ συμβῆναι, τῷ μὲν ἣν ὑπέμεινε τιμωρίαν, ἐμοὶ δὲ τὸ σοῦ τυχεῖν ἵλεω καὶ εὐμενοῦς."

Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἀκούσας, προςτάξαντας ἀνακαλεῖν τὸν νεανίαν. Οἱ δὲ ἀ-
ς — βαθεῖαι γὰρ ἦσαν αὐτῷ χαῖται κα-
κεφαλῆς καὶ γενείου — καὶ ἀντὶ ῥυπώσης
ἰσθῆτα ἀντιδόντες, καὶ τὰ ἄλλα φαιδρύ-
ςάγουσι πρὸς βασιλέα. Ὃς ἐκ τῆς ὄψεως
νος ἄνδρα ἐλεύθερον καὶ εὐγενῆ — χαρα-
ἐπιφαίνονταί τινες τῷ σώματι τῶν ὁρω-
χ ὁρατοὶ πᾶσιν, ἀλλ᾽ οἷς τὸ διανοίας ὄμ-
κεῖ, — "Μαντεύεται," εἶπεν, "ἡ ψυχή
τοῦ μὴ εἰς ἅπαν ἀσαφείᾳ τοὺς ὀνείρους
ἴσεσθαι. Δεῖγμα γὰρ σοφίας ὁ νεανίας
φαίνει, ἡ διακαλύψει τὴν ἀλήθειαν οἷα
ος, ἐπιστήμῃ τὴν ἀμαθίαν τῶν παρ᾽ ἡ-
ῶν ἀποσκεδάσει." Καὶ τοὺς ὀνείρους διη-
ὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ λέγοντος οὐδὲν καταπλα-
ρ ὑπηκόῳ βασιλεὺς, ἀλλ᾽ οὐχ ὑπηκόος
αῤῥησίᾳ σὺν αἰδοῖ χρώμενος, διελέγετο,
"Ὅσα μέλλει ποιεῖν ὁ θεὸς ἐν τῇ χώρᾳ
κέ σοι. Τὰς μέντοι διττὰς φαντασίας μὴ
εἶναι διττοὺς ὀνείρους. Εἷς ἐστι, τὴν ἀ-
ἔχων οὐ περιττὴν, ἀλλὰ πρὸς ἔλεγχον
ς πίστεως. Αἵ τε γὰρ πίονες ἑπτὰ βόες, 542
αστοι καὶ εὐθαλεῖς ἑπτὰ στάχυες ἐνιαυ- P.
δηλοῦσιν εὐθηνίας καὶ εὐετηρίας· καὶ
υς λιμοῦ αἱ ἐπανιοῦσαι ἑπτὰ βόες λεπταὶ
ῖς, καὶ οἱ παρεφθαρμένοι καὶ μεμυκότες
υες. Ἥξει μὲν οὖν ἑπταετία προτέρα,
ἄφθονον ἔχουσα εὐκαρπίαν, πλημμύραις
ῖν ἔτος τοῦ ποταμοῦ λιμνάζοντος τὰς ἀ-
ῶν δὲ πεδίων, ὡς οὔπω πρότερον εὐτοκίᾳ
Ἥξει δὲ μετὰ ταῦτα ἐναντία πάλιν ἑ-
ιλεπὴν ἔνδειαν καὶ σπάνιν τῶν ἀναγκαίων
, μήτε ἀναχεομένου τοῦ ποταμοῦ, μήτε
παινομένης, ὡς τῆς προτέρας εὐθηνίας
, καὶ εἴ τι λείψανον παλαιᾶς εὐετηρίας

ἠ … ναι. Τὰ μὲν οὖν ἐκ τῆς διακρίσεως, τοι-
ε… Ὑπηχεῖ δέ μοι καὶ ἐκλαλεῖ τι θεῖον, ὑπο-
β… τα ὡς ἐν νόσῳ σωτήρια. Νόσος δὲ π… ὁ…
κ… ωρίων ἡ βαρυτάτη λιμὸς, ἣ κατασκευ…
ἀ… ειαν, ἵνα μὴ τελείως ῥωσθεῖσα, τοὺς …
ρ… …φάγῃ. Πῶς οὖν ἀσθενήσει; Τοῦ καρπ…
ἑπτὰ ἐτῶν ἐν οἷς ἡ εὐφορία, τὸ πλεονάζον
τὰς αὐτάρκεις τοῖς πλήθεσι τροφὰς — ἔστι…
σως μέρος πέμπτον — θησαυριστέον ἐν π…
κώμαις, μὴ μετακομίζοντας τὰ θέρη μακρόθ…
ἐξ ὧν ἂν ᾖ χωρίων, ἐν ἐκείνοις φυλάττοντ…
τὴν τῶν ἐνοικούντων παρηγορίαν. Συγκομι…
τὸν καρπὸν αὐτοῖς δράγμασι, μήτε ἀλοῶντα…
συνόλως καθαίροντας, τεττάρων ἕνεκα. Ἑ…
τοῦ σκέπῃ χρώμενον πρὸς πλείω χρόνον δ…
ἀδιάφθορον. Ἑτέρου δὲ, τοῦ καθ᾽ ἕκαστο…
τὸν γίνεσθαι τῆς εὐθηνίας ὑπόμνησιν, ἀ…
καὶ λικμώντων. Ἡ γὰρ μίμησις τῶν πρὸς …
αν ἀγαθῶν δευτέραν ἔμελλεν ἡδονὴν ἀπεργ…
Τρίτον δὲ, τοῦ μηδ᾽ εἰς ἀριθμὸν ἐλθεῖν, ἐν …
σι καὶ δράγμασιν ἀδήλου καὶ ἀπεριγράφου τοῦ
ποῦ ὑπάρχοντος, ἵνα μὴ προαναπέσωσιν αἱ δ…
τῶν ἐγχωρίων ἐν ταῖς ἀναλώσεσι τοῦ συλλογισθέ…
ἀλλ᾽ εὐθυμίᾳ χρώμενοι τῇ σιτίων ἀμείνονι τροφ…
τρέφει γὰρ ἐν τοῖς μάλιστα ἐλπὶς, ἐπικουφίζωσι
ἐκ τῆς ἐνδείας βαρεῖαν νόσον. Τέταρτον δὲ, τοῦ
τοῖς θρέμμασι χιλὸν τεταμιεῦσθαι, τῶν ἀχύρων κ…
ἀθέρων ἐκ τῆς τοῦ καρποῦ καθάρσεως διακρινομέ-
νων. Ἐπιμελητὴν δὲ τούτων χειροτονητέον ἄνδρα φρο-
νιμώτατον καὶ συνετώτατον καὶ ἐν πᾶσι δόκιμον, ὃς
γένοιτ᾽ ἂν ἱκανὸς ἀμίσως καὶ ἀνεπιφάτως εὐτρεπῆ
τὰ λεχθέντα ποιεῖν, μηδεμίαν αἴσθησιν τοῖς πλήθε-
σιν ἐνδιδοὺς περὶ τοῦ γενησομένου λιμοῦ. Χαλεπὸν γὰρ
τὸ προκάμνοντας ταῖς ψυχαῖς ἀναπεσεῖν δυσελπιστίᾳ. 543
M Ἐὰν δέ τις ἐπιζητῇ τὴν αἰτίαν, φήσει δεῖν, κα…
58 περ ἐν εἰρήνῃ προνοεῖν τῶν ἐν τῷ πολέμῳ πα…

καὶ ἐν εὐπορίαις τῶν κατ᾽ ἔνδειαν· ἀδήλους πολέμους καὶ λιμοὺς, καὶ συνόλως τοὺς τῶν ἀβουλήτων, εἰς οὓς ἀναγκαῖον εἶνα ἀσθαι· ἀλλὰ μὴ γενομένων, τότε τὴν θε- ἐπιζητεῖν, ὅτ᾽ οὐδὲν ὄφελος."

l. Ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ τὴν τῶν ὀ- ιάκρισιν εὐθυβόλως καὶ εὐσκόπως στοχαζο- ῆς ἀληθείας, καὶ τὴν συμβουλίαν ὅσα τῷ φελιμωτάτην κατὰ τὴν τοῦ μέλλοντος ἀδή- οιαν, τοὺς συνόντας ἐγγυτέρω προσελθεῖν , ἵνα μὴ κατακούοι, "Ἀρ᾽," εἶπεν, "ἄν- ήσομεν τοιοῦτον ἄνθρωπον, ὃς ἔχει πνεῦμα ἑαυτῷ;" Συνεπαινούντων δὲ καὶ συνευφη- , ἐπιδὼν εἰς τὸν παρεστῶτα, "Ἐγγὺς," στὶν ὃν παραινεῖς ἀναζητεῖν, οὐ μακρὰν ἀ- ὁ φρόνιμος καὶ συνετὸς, ὃν ἔδει κατὰ τὰς ήσεις σκοπεῖν, αὐτὸς ὢν τυγχάνεις. Οὐ γὰρ ῦ ταῦτ᾽ ἀποφθέγγεσθαί μοι δοκεῖς. Ἴθι παραλάμβανε τήν τε ἐπιμέλειαν τῆς ἐμῆς αὶ τὴν Αἰγύπτου πάσης ἐπιτροπήν. Εὐχέ- ιδεὶς μου καταγνώσεται μὴ φιλαυτίᾳ χρω- θει δυςιάτῳ. Αἵ τε γὰρ μεγάλαι τῶν φύ- νοις οὐ δοκιμάζονται μακροῖς, ὄγκῳ δυνά- ζόμεναι φθάνειν εἰς ἀποδοχὴν αὐτῶν ἀνυ- , τά τε πράγματα μέλλησιν καὶ διατριβὴν ται, τῶν καιρῶν ἐπειγόντων εἰς τὰς ἀναγ- ρασκευάς." Εἶτ᾽ αὐτὸν καθίστησι τῆς βα- άδοχον, μᾶλλον δὲ εἰ χρὴ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, τὸ μὲν ὄνομα τῆς ἀρχῆς ὑπολειπόμενος ῆς δ᾽ ἐν ἔργοις ἡγεμονίας ἐκστὰς ἐκείνῳ, λλα πράττων, ὅσα ἐπὶ τιμῇ τοῦ νεανίου. οὖν αὐτῷ σφραγῖδα βασιλικὴν, καὶ ἱερὰν καὶ κύκλον χρυσοῦν περιδέραιον, καὶ ἐπὶ τῶν ἁρμάτων ἀναβιβάσας κελεύει περι- ἰν πόλιν, περιερχομένου κήρυκος καὶ δη-

ἀγνοοῦσι τὴν χειροτονίαν. Μετονομάζει ...πὸ τῆς ὀνειροκριτικῆς, ἐγχωρίῳ γλώττῃ ...εύσας, καὶ ἐγγυᾷ πρὸς γάμον αὐτῷ τὴν ...τάτην τῶν κατ' Αἴγυπτον ἱερέως Ἡλίου θυ-γ... . Ταῦτ' ἐγένετο περὶ ἔτη γεγονότος ἤδη τρι-ά... Τοιαῦτα τῶν εὐσεβῶν τὰ τέλη. Καὶ ἂν γὰρ κλιθῶσιν, οὐκ εἰςάπαν πίπτουσιν, ἀλλὰ διαναστάντες ὀρθοῦνται παγίως καὶ βεβαίως, ὡς μὴ καθυποσκελισθῆναι. Τίς γὰρ ἂν προσεδόκησε μιᾷ ἡμέρᾳ τὸν αὐτὸν ἀντὶ μὲν δούλου δεσπότην, ἀντὶ δὲ δε-
59 σμώτου πάντων ἀξιονικότατον, καὶ τὸν ὑποδιάκονον
M. εἱρκτοφύλακος ὕπαρχον βασιλέως ἔσεσθαι, καὶ ἀντὶ 544
τῆς εἱρκτῆς τὰ βασίλεια οἰκήσειν, τὰ πρῶτα τῶν P.
ἐπὶ τιμαῖς φερόμενον ἀντὶ τῶν εἰς ἀτιμίαν ἐσχάτων. Ἀλλ' ὅμως καὶ γέγονε ταῦτα, καὶ γενήσεται πολλάκις, ὅταν δοκῇ τῷ θεῷ. Μόνον ἕν τι ὑφεστάθω καλοκἀγαθίας ἐμπύρευμα ταῖς ψυχαῖς, ὅπερ ἀναγκαῖόν ποτε ῥιπιζόμενον ἐκλάμψαι.

§. 22. Ἐπεὶ δὲ πρόκειται μετὰ τὴν ῥητὴν ἀπόδοσιν καὶ τὴν τροπικωτέραν ἐξετάζειν, λεκτέον ἃ χρὴ καὶ περὶ αὐτῆς. Ἴσως μὲν οὖν γελάσονταί τινες τῶν εἰκαιοτέρων ἀκούσαντες· ἐγὼ δὲ ἐρῶ μηδὲν ὑποστειλάμενος, ὅτι ὁ πολιτικὸς πάντως ὀνειροκριτικός ἐστιν, οὐχὶ τῶν βωμολόχων, οὐδὲ τῶν ἐναδολεσχούντων, καὶ ἐνσοφιστευόντων ἐπὶ μισθῷ, καὶ τὴν τῶν καθ' ὕπνον φαντασιῶν διάκρισιν ἀργυρισμοῦ πρόβλημα πεποιημένων, ἀλλὰ τὸν κοινὸν καὶ πάνδημον καὶ μέγαν ὄνειρον οὐ κοιμωμένων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐγρηγορότων εἰωθὼς ἀκριβοῦν. Ὁ δὲ ὄνειρος οὗτος, ὡς ἀψευδέστατα φάναι, ὁ τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ βίος. Ὡς γὰρ ἐν ταῖς καθ' ὕπνον φαντασίαις βλέποντες οὐ βλέπομεν, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούομεν, καὶ γευόμενοι ἢ ἁπτόμενοι οὔτε γευόμεθα οὔτε ἁπτόμεθα, λέγοντες οὐ λέγομεν, καὶ περιπατοῦντες οὐ περιπατοῦμεν, καὶ ταῖς ἄλλαις κινήσεσι καὶ σχέσεσι χρῆσθαι δοκοῦντες οὐδεμιᾷ τὸ

ἐκεῖν χρώμεθα, — κεναὶ δ' εἰσὶ τῆς διανοίας πρὸς οὐδὲν ὑποκείμενον ἀληθείᾳ μόνον ἀναζω-ρούσης καὶ εἰδωλοποιούσης τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν παρεγρηγορότων αἱ φαντασίαι ἐνυπνίοις ἐοίκασιν· ἦλθον, ἀπῆλθον, ἐφάνησαν, ἐήδησαν, πρὶν καταληφθῆναι βεβαίως, ἀπέπτη-. Ἐρευνησάτω δὲ ἕκαστος αὐτῶν, καὶ τὸν ἔ-ον αὐτῶν οἴκοθεν καὶ ἄνευ τῶν παρ' ἐμοῦ πί-ιν εἴσεται, καὶ μάλιστα, εἴ τις πρεσβύτερος ἤδη νοῦς τυγχάνοι. Οὗτος ἦν ὁ ποτὲ βρέφος, καὶ ὰ ταῦτα παῖς, εἶτα ἔφηβος, εἶτα μειράκιον, καὶ νίας αὖθις, εἶτ' ἀνὴρ, καὶ γέρων ὕστατον, ἀλλ' πάντ' ἐκεῖνα. Οὐκ ἐν μὲν παιδὶ τὸ βρέφος ὑπεξ-εν, ὁ δὲ παῖς ἐν παρήβῳ, ὁ δ' ἔφηβος ἐν μει-ίῳ, τὸ δὲ μειράκιον ἐν νεανίᾳ, ἐν ἀνδρὶ δὲ ὁ νίας, ἀνὴρ δὲ ἐν γέροντι, γῆρας δ' ἐπὶ τελευτῇ; ζα μέντοι τάχα καὶ τῶν ἡλικιῶν ἑκάστη παρα-ιοῦσα τοῦ κράτους τῇ μετ' αὐτὴν προαποθνήσκει, φύσεως ἡμᾶς ἀναδιδασκούσης ἡσυχῇ μὴ δεδιέ-τὸν ἐπὶ πᾶσι θάνατον, ἐπειδὴ τοὺς προτέρους αρῶς ἠνέγκαμεν, τὸν βρέφους, τὸν παιδὸς, τὸν ἰβου, τὸν μειρακίου, τὸν νεανίου, τὸν ἀνδρός· ὧν εἰς ἔτ' ἐστὶ γήρως ἐπιστάντος.

§. 23. Τὰ δὲ ἄλλα ὅσα περὶ τὸ σῶμα οὐκ 545 πνια; Οὐ κάλλος μὲν ἐφήμερον, πρὶν ἀνθήσει P. ραινόμενον; Ὑγεία δὲ ἀβέβαιον διὰ τὰς ἐφέδρους θενείας; Ἰσχὺς δὲ εὐάλωτον νόσοις ἐκ μυρίων οφάσεων, ἥ τ' ἀκρίβεια τῶν αἰσθήσεων ῥεύματος τάσει βραχέος ἀνατρέπεται; Τὴν δὲ ἐκτὸς ἀσά-αν τίς οὐκ οἶδε; Μιᾷ ἡμέρᾳ πλοῦτοι μεγάλοι λλάκις ἀπεῤῥύησαν. Τὰ πρωτεῖα τῶν ἐν ταῖς ἀ-τάτω τιμαῖς ἐνεγκάμενοι μυρίοι πρὸς ἠμελημένων ὶ ἀφανῶν ἀδοξίαν μετέβαλον. Ἀρχαὶ βασιλέων μέγισται καθῃρέθησαν βραχείᾳ καιροῦ ῥοπῇ. γυᾶταί μου τὸν λόγον Διονύσιος ὁ ἐν Κορίνθῳ, Σικελίας μὲν τύραννος ἦν, ἐκπεσὼν δὲ τῆς ἡ-

ς Κόρινθον καταφεύγει, καὶ γραμμ
οὗτος ἡγεμὼν γίνεται. Συνεγγυᾶται
Λυδίας βασιλεὺς, πλουσιώτατος
ἐλπίσας τὴν Περσῶν καθελεῖν ἀρχὴ
τὴν οἰκείαν προςαπέβαλεν, ἀλλὰ καὶ ζα
λλησε καταπίμπρασθαι. Μάρτυρες
ὐκ ἄνδρες μόνον, ἀλλὰ καὶ πόλεις,
Ἑλλὰς, ἡ Βάρβαρος, ἠπειρῶται, ν
ρώπη, ἡ Ἀσία, δύσις, ἀνατολή.
γὰρ οὐδὲν οὐδαμοῦ τὸ παράπαν ἐν ὁμοίῳ,
παις δὲ καὶ μεταβολαῖς ἐχρήσαντο πάντα διὰ
των. Αἴγυπτός ποτε πολλῶν ἐθνῶν ἡγεμονία
χεν, ἀλλὰ νῦν ἐστι δούλη. Μακεδόνες οὕτω
καιρῶν ἤκμασαν, ὡς ἁπάσης ἀνάψασθαι τῆ
κουμένης τὸ κράτος, ἀλλὰ νῦν, τοῖς ἐκλογεῦσι
χρημάτων τοὺς ἐπιταχθέντας ὑπὸ τῶν κυρίων
σμοὺς ἐτησίους εἰςφέρουσι. Ποῦ δὲ ἡ τῶν Π
μαίων οἰκία, καὶ ἡ καθ' ἕκαστον τῶν διαδόχ
πιφάνεια μέχρι γῆς καὶ θαλάττης περάτων ἐ
ψασα; Ποῦ δὲ ἡ τῶν αὐτονόμων ἐθνῶν καὶ
πόλεων ἐλευθερίαι; Ποῦ δὲ ἔμπαλιν αἱ δουλεῖα
ὑπηκόων; Οὐ Πέρσαι μὲν Παρθυαίων ἐπεκράτ
Νυνὶ δὲ Περσῶν Παρθυαῖοι διὰ τὰς τῶν ἀν
πείων πραγμάτων στροφὰς, καὶ τὰς ἄνω καὶ
πεττείας καὶ μεταθέσεις αὐτῶν. Ἀναπλάττουσ
νιοι μακράς τινας καὶ ἀπειράτους εὐτυχίας ἑαυ
αἱ δὲ ἀρχαὶ μεγάλων κακῶν εἰσι. Καὶ σπεύδ
ὡς ἐπ' ἀγαθῶν κληρονομίαν εὑρίσκουσι δεινὰς
κοπραγίας, καὶ τὸ ἐναντίον κακὸν προςδοκήσα
ἀγαθοῖς ἐνέτυχον. Ἀθληταὶ δυνάμεσι καὶ ῥώ
καὶ εὐεξίαις σωμάτων μέγα φρονοῦντες, ἀνεπί
στον νίκην ἐλπίσαντες ἐξαγώνιοι πολλάκις ἐγέ
μὴ δοκιμασθέντες, ἢ καταστάντες εἰς τὸν ἀ
ἡττήθησαν· οἱ δ' ἀπογνόντες καὶ δευτερείων ἐ
σθαι, τὰ πρῶτα τῶν ἄθλων στεφανηφοροῦντε
ραντο. Θέρους ἀναχθέντες τινὲς — ὁ γὰρ καιρ

εὐπλοίας — ἐναυάγησαν· ἕτεροι χειμῶνος ἀνατραπήσεσθαι προσδοκῶντες, ἄχρι λιμένων ἀκινδύνως παρεπέμφθησαν. Ὡς ἐφ' ὁμολογούμενα κέρδη συντείνουσιν ἔνιοι τῶν ἐμπόρων, ἀγνοοῦντες τὰς ἐφέδρους ζημίας, ἔμπαλιν λογιζόμενοι βλαβήσεσθαι, μεγάλων ἀπέλαυσαν ὠφελειῶν. Οὕτως ἄδηλοι μὲν αἱ τύχαι πρὸς ἑκάτερα, τὰ δ' ἀνθρώπεια ὡς ἐπὶ ζυγοῦ ταλαντεύεται, βάρεσιν ἀνίσοις ἐπικουφιζόμενα καὶ καθέλκοντα. Δεινὴ δὲ ἀσάφεια καὶ πολὺ σκότος κατακέχυται τῶν πραγμάτων. Ὡς δὲ ἐν βαθεῖ ὕπνῳ πλαζόμεθα, μηδὲν ἐμπεριελθεῖν ἀκριβείᾳ λογισμοῦ δυνάμενοι, μηδ' εὐτόνως καὶ παγίως ἐπιδράξασθαί τινος· σκιαῖς γὰρ ἔοικε καὶ φάσμασι. Καὶ ὥςπερ ἐν ταῖς πομπαῖς τὰ πρῶτα παρέρχεται φεύγοντα τὰς ὄψεις, καὶ ἐν τοῖς χειμάῤῥοις τὸ φερόμενον ῥεῦμα φθάνει παραδραμὸν ὀξύτητι τάχους τὴν κατάληψιν· οὕτω καὶ τὰ ἐν τῷ βίῳ πράγματα φερόμενα καὶ παρεξιόντα φαντάζεται μὲν ὡς ὑπομένοντα, μένει δὲ οὐδ' ἐπ' ἀκαρὲς, ἀλλ' ἀεὶ ὑποσύρεται. Καὶ οἱ ἐγρηγορότες, ὅσα γε πρὸς τὸ ἐν ταῖς καταλήψεσιν ἀβέβαιον, οὐδὲν τῶν κοιμωμένων διαφέροντες, ἀπατῶντες ἑαυτοὺς, ἱκανοὶ νομίζουσιν εἶναι τὰς φύσεις τῶν πραγμάτων ἀπλανέσι λογισμοῖς ὁρᾶν, οἷς ἑκάστη τῶν αἰσθήσεων, εἰς ἐπιστήμην ἐμπόδιος, δελεαζομένη θεάμασι, χυλῶν καὶ ἀτμῶν ἰδιότησι, πρὸς ἅπερ ἀποκλίνουσα συνεφέλκεται καὶ τὴν ὅλην ψυχὴν οὐκ ἐῶσα ὀρθοῦσθαι καὶ ἀπταίστως οἷα διὰ λεωφόρων ὁδῶν προέρχεσθαι. Τὸ δὲ ὑψηλοτάπεινον καὶ μεγαλόμικρον καὶ πᾶν ὅσον ἀνισότητι καὶ ἀνωμαλίᾳ συγγενὲς ἀπεργάζεται, σκοτοδινιᾶν ἀναγκάζει, καὶ πολὺν ἐμποιεῖ ἴλιγγον.

§. 24. Τοσαύτης οὖν ἀταξίας καὶ ταραχῆς ἔτι δὲ καὶ ἀσαφείας γέμοντος τοῦ βίου, παρελθόντα δεῖ τὸν πολιτικὸν, ὥςπερ τινὰ σοφὸν τὴν ὀνειροκριτικὴν, τὰ μεθ' ἡμέραν ἐνύπνια καὶ φάσματα

ἐναι δοκούντων διακρίνειν εἰκόσι στοχα- εὐλόγοις πιθανότησι περὶ ἑκάστου ἀναδι- ὅτι τοῦτο καλὸν, ἐκεῖνο αἰσχρὸν, τοῦτο κακὸν ἐκεῖνο, τουτὶ δίκαιον, ἄδικον τὸ καὶ τὰ ἄλλα ταύτῃ, τὸ φρόνιμον, τὸ ἀν- σ , τὸ εὐσεβὲς, τὸ ὅσιον, τὸ συμφέρον, τὸ ὠφέ- λιμον· καὶ πάλιν τὸ ἀνωφελὲς, τὸ ἀλόγιστον, τὸ ἀγεννὲς, τὸ ἀσεβὲς, τὸ ἀνόσιον, τὸ ἀσύμφορον, τὸ βλαβερὸν, τὸ φίλαυτον. Καὶ ἔτι πρὸς τούτοις, ἀλ- λότριον τοῦτο, μὴ ἐπιθύμει· ἴδιον τοῦτο, χρῶ μὴ παραχρώμενος. Περιουσιάζεις; Μεταδίδου. Πλού- του γὰρ τὸ κάλλος οὐκ ἐν βαλαντίοις, ἀλλ' ἐν τῇ τῶν χρῃζόντων ἐπικουρίᾳ. Ὀλίγα κέκτησαι; Μὴ φθόνει τοῖς ἔχουσι. Πένητα βάσκανον οὐδεὶς ἂν 547 ἐλεήσαι. Εὐδοξεῖς καὶ τετίμησαι; Μὴ καταλαζο- P. νεύου. Ταπεινὸς εἶ ταῖς τύχαις; Ἀλλὰ τὸ φρόνημα μὴ καταπιπτέτω. Πάντα σοὶ κατὰ νοῦν χωρεῖ; Μεταβολὴν εὐλαβοῦ. Πταίεις πολλάκις; Χρηστὰ ἔλπιζε. Πρὸς γὰρ τὰ ἐναντία τῶν ἀνθρώπων αἱ τροπαί. Σελήνη μὲν γὰρ καὶ ἥλιος καὶ ὁ σύμπας οὐρανὸς σαφεῖς καὶ ἀριδήλους ἔχει τὰς τρανότητας,
62 ἅτε πάντων ὁμοίων τῶν κατ' αὐτὸν μενόντων, καὶ
M. τοῖς τῆς ἀληθείας αὐτῆς μετρουμένων κανόσιν, ἐν τάξεσιν ἐναρμονίοις καὶ συμφωνιῶν ταῖς ἀρίσταις. Τὰ δ' ἐπίγεια, πολλῆς ἀταξίας γέμοντα καὶ ταρα- χῆς, ἀσύμφωνα καὶ ἀνάρμοστα, ὡς κυριώτατα φά- ναι, ὅτι ταῦτα μὲν βαθὺ σκότος κατείληφεν, ἐκεῖ- να δ' ἐμφέρεται τηλαυγεστάτῳ φωτὶ, μᾶλλον δ' αὐτὰ φῶς ἐστιν εἰλικρινέστατον καὶ καθαρώτατον. Εἰ γοῦν βουληθείη διακύπτειν εἴσω τις τῶν πρα- γμάτων, εὑρήσει τὸν οὐρανὸν ἡμέραν αἰώνιον, νυ- κτὸς καὶ πάσης σκιᾶς ἀμέτοχον, ἅτε περιλαμπόμε- νον ἀσβέστοις καὶ ἀκράτοις ἀδιαστάτως φέγγεσιν. Ὅσῳ τε διαφέρουσιν οἱ παρ' ἡμῖν ἐγρηγορότες τῶν κοιμωμένων, τοσούτῳ καὶ ἐν ἅπαντι τῷ κόσμῳ τὰ οὐράνια τῶν ἐπιγείων, τὰ μὲν ἐγρηγόρσει χρώ-

[illegible], διὰ τὰς ἀπλανεῖς καὶ ἀπταίστους καὶ
ἐν ἅπασι κατορθούσας ἐνεργείας. Τὰ δὲ ὕπνῳ κα-
[illegible]όμενα, καὶ ἂν εἰ πρὸς βραχὺ διανασταίη, πάλιν
[illegible]ελκόμενα καὶ καταδαρθάνοντα, διὰ τὸ μηδὲν
ἀτενὲς δύνασθαι τῇ ψυχῇ βλέπειν, ἀλλὰ πλάζε-
σθαι καὶ περιπταίειν. Ἐπισκοτεῖται γὰρ ψευδέσι δό-
ξαις, ἀφ' ὧν ὀνειρώττειν ἀναγκαζόμενα, καὶ τῶν
πραγμάτων ὑστερίζοντα, οὐδὲν παγίως καὶ βεβαίως
[illegible] καταλαμβάνειν ἐστί.

§. 25. Συμβολικῶς μέντοι καὶ ἐπὶ τὸ δευτε-
ρεῖον τῶν βασιλικῶν ἁρμάτων ἀναβαίνειν λέγεται,
δι' αἰτίαν τοιάνδε. Ὁ πολιτικὸς τὰ δευτερεῖα φέρεται
βασιλέως. Οὔτε γὰρ ἰδιώτης ἐστὶν, οὔτε βασιλεὺς, ἀλλ'
ἀμφοῖν μεθόριος, ἰδιώτου μὲν ὢν κρείττων, ἐλάττων
δ' εἰς ἀρχὴν αὐτεξουσίου βασιλέως, τῷ δήμῳ βασιλεῖ
χρώμενος, ὑπὲρ οὗ πάντα πράττειν προῄρηται κα-
θαρᾷ καὶ ἀδολωτάτῃ πίστει. Φέρεται δὲ ὡς ἐφ'
ἁρματίου δίφρου μετέωρος, ὑπό τε τῶν πραγμάτων
καὶ τῶν ὄχλων εἰς ὕψος αἰρόμενος, καὶ μάλισθ'
ὅταν κατὰ νοῦν ἕκαστα μικρὰ καὶ μεγάλα χωρῇ,
μηδενὸς ἀντιπνέοντος μηδ' ἀντιστατοῦντος, ἀλλ'
ὡς ἐν εὐπλοίᾳ πάντων σωτηρίως ὑπὸ θεοῦ κυβερ-
νωμένων. Ὅν τε δίδωσιν ὁ βασιλεὺς δακτύλιον, ἐν-
αργέστατον δεῖγμα πίστεώς ἐστιν, ἣν πεπίστευκεν ὅ
τε βασιλεὺς δῆμος τῷ πολιτικῷ, καὶ ὁ πολιτικὸς τῷ
βασιλεύοντι δήμῳ. Ὁ δὲ περὶ τὸν τράχηλον χρυ- 548
σοῦς κύκλος, εὐδοξίαν ὁμοῦ καὶ κόλασιν ἔοικεν ὑπο- P.
σημαίνειν. Ἕως μὲν γὰρ τὰ κατὰ τὴν πολιτείαν
εὐοδοῦται πράγματα αὐτῷ, γαῦρός ἐστι καὶ σεμνὸς
ὑπὸ τῶν ὄχλων τιμώμενος. Ἐπειδὰν δὲ πταῖσμα
συμβῇ μὴ κατὰ προαίρεσιν — τοῦτο γὰρ ὑπαίτιον
— ἀλλὰ τυχηρὸν, ὅπερ ἐστὶ συγγνωστὸν, οὐδὲν ἧττον
ἕλκεται κάτω διὰ τοῦ περιαυχενίου κόσμου, καὶ τα-
πεινοῦται, μονονοὺκ ἐπιλέγοντος τοῦ δεσπότου, "Τὸν
περιαυχένιον τοῦτον κύκλον ἐδωρησάμην σοὶ, καὶ

ατορθουμένων τῶν ἐμῶν, καὶ ἀγχόνην
ένων."
63 . Ἤκουσα μέντοι καὶ καθ' ἑτέραν
M ...ιεερον τὰ περὶ τὸν τόπον ἀκριβούντω
οιάδε. Τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου τὸν
νοῦν ἔλεγον εἶναι, τὸν τῆς καθ' ἕκαστον
τικῆς χώρας ἡγεμόνα, ὃς οἷα βασιλεὺς ἀνῆ
κράτος. Ὧι γινομένῳ φιλοσωμάτῳ τρία τ
στης ἀξιούμενα σπουδῆς διαπονεῖται, σιτία
καὶ ποτά. Παρ' ὃ καὶ τρισὶ χρῆται τοῖς
γομένων ἐπιμεληταῖς, ἀρχισιτοποιῷ, καὶ
νοχόῳ, καὶ ἀρχιμαγείρῳ. Πρυτανεύει γὰρ
τὰ περὶ ἐδωδὴν, ὁ δὲ τὰ περὶ πόσιν, ὁ
τέτακται τοῖς περὶ αὐτὰ τὰ ὄψα ἡδύσμασι
νοῦχοι δέ εἰσι πάντες, ἐπειδὴ ὁ φιλήδονος
ἐστι τῶν ἀναγκαιοτάτων, σωφροσύνης, αἰδ
κρατείας, δικαιοσύνης, ἁπάσης ἀρετῆς. Οὐ
οὕτως ἐχθρὸν ἄλλο ἄλλῳ, ὡς ἀρετῇ ἡδονὴ
ἀλογοῦσιν οἱ πολλοὶ ὧν μόνον ἄξιον πεφρο
ταῖς ἀκαθέκτοις ἐπιθυμίαις χαριζόμενοι, κα
προστάττωσιν εἴκοντες. Ὁ μὲν οὖν ἀρχι
οὔτ' εἰς δεσμωτήριον ἀπάγεται, οὔτε τινὶ πε
λύμῃ, διὰ τὸ μὴ σφόδρα τῶν ἀναγκαίων εἶ
παραρτύσεις, οὐχ ἡδονὰς οὔσας, ἀλλ' εὐσβ
δονῶν ὑπεκκαύματα. Δύο δὲ τῶν περὶ τὴν
γαστέρα πραγματευομένων, ἀρχισιτοποιὸς, κα
οινοχόος, ἐπειδὴ τὰ συνεκτικώτατα τῶν εἰς
χρησίμων ἐστὶ βρῶσις καὶ πόσις, ὧν ἐπιμελε
ἀξιουμένων οἱ προεστῶτες εἰκότως ἐπαινων
νουσιν· ὀλιγωρουμένων δὲ, ὀργῆς καὶ κολά
ξιοῦνται. Διαφορὰ δὲ καὶ ἐν ταῖς κολάσεσ
διάφορος ἡ χρεία, σιτίων μὲν ἀναγκαιοτάτη
δὲ οὐ πάνυ χρησίμη. Καὶ γὰρ ἀκράτου δίχα
ἄνθρωποι ναματιαίῳ ὕδατι ποτῷ χρώμενοι.
αἰτίαι πρὸς μὲν τὸν ἀρχιοινοχόον γίνονται κα
γαὶ καὶ συμβάσεις, ὡς ἂν ἁμαρτόντα περὶ τὸ

ιος· ἀσύμβατα δὲ καὶ ἀκατάλλακτα τὰ πρὸς
χισιτοποιόν ἐστιν, ἄχρι θανάτου λαμβάνοντα
ήν, ὡς ἂν περὶ τὸ μέγιστον ἀδικήσαντα. Τε-
άρ ἕπεται σιτίων σπάνει. Οὗ χάριν καὶ ὁ
ῦτα ἐξαμαρτὼν εἰκότως θνήσκει κρεμασθεὶς, 549
κακὸν ὧν διέθηκε παθών. Καὶ γὰρ αὐτὸς P.
ασε καὶ παρέτεινε τὸν πεινῶντα λιμῷ.
27. Τοσαῦτα καὶ περὶ τούτου. Ὁ μέντοι
ος ὕπαρχος κατασταθεὶς, καὶ τῆς Αἰγύπτου
μέλειαν καὶ προστασίαν λαβὼν, ἐξῄει γνωρι-
ενος ἅπασι τοῖς ἐγχωρίοις, καὶ τοὺς λεγομέ-
μους ἐπιὼν κατὰ πόλεις, πολὺν αὐτοῦ πόθον
ετο τοῖς ὁρῶσιν, οὐ μόνον ταῖς ὠφελείαις, ἃς
ς παρεῖχεν, ἀλλὰ καὶ ταῖς περὶ τὴν ὄψιν τε
ν ἄλλην ὁμιλίαν ἀλέκτοις καὶ ἐξαιρέτοις χά-
Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν τῶν ὀνειράτων σύγκρισιν
προτέρα ἡ ἑπταετία τῆς εὐθηνίας, τὸ πέμπτον
ρπῶν ἀνὰ πᾶν ἔτος συνάγων διά τε τῶν ὑ-
καὶ τῶν ἄλλων οἳ πρὸς τὰς δημοσίας χρείας
ουν αὐτῷ τοσαύτην ἤθροισε πληθὺν δραγμά-
ίσην οὐδείς πω πρότερον γενομένην ἐμέμνητο.
δὲ σαφεστάτη τὸ μηδ᾽ ἀριθμηθῆναι δύνα-
καί τοι μυρίων τῶν πονηθέντων οἷς ἐπιμελὲς
ία διαριθμήσασθαι. Διεξελθόντων δὲ τῶν
τῶν, ἐν οἷς ηὐφόρησεν ἡ πεδιάς, ἀρχὴν ἐ-
νεν ὁ λιμὸς, ὃν ἐπιβαίνοντα καὶ συναυξανόμε-
κ ἐχώρησεν Αἴγυπτος. Ἀναχεόμενος γὰρ, καὶ
ῆς ἀεὶ πόλεις καὶ χώρας ἐπικαταλαμβάνων,
ράτων καὶ τῶν πρὸς ἕω καὶ τῶν πρὸς δυσμὰς
ε, τὴν οἰκουμένην ἐν κύκλῳ πᾶσαν κατασχών.
ι γοῦν μηδέποτε κοινὴ νόσος κατασκῆψαι το-
, καθάπερ ἣν ἰατρῶν παῖδες ὀνομάζουσιν ἕρ-
Καὶ γὰρ αὕτη πᾶσι τοῖς μέρεσιν ἐπιφοιτῶσα,
ινωνίαν τῶν ἡλκωμένων σωμάτων ὅλη δι᾽ ὅ-
τοιχηδὸν πυρὸς τρόπον ἐπινέμεται. Τοὺς οὖν
ιάστης δοκιμωτάτους αἱρουμένους σιτώνας ἐξέ-

ον εἰς Αἴγυπτον. Ἤδη γὰρ ἡ πρόνοια τοῦ πα-
υ πανταχόσε διηγγέλλετο, ταμιευσαμένου τρο-
ἀφθόνους εἰς καιρὸν ἐνδείας. Ὁ δὲ τὸ μὲν πρῶ-
εύει ἀνοιχθῆναι τοὺς σωροὺς ἅπαντας, ὑπο-
ων εὐθυμοτέρους παρασκευάσειν τοὺς ἰδόν-
τας, καὶ τρόπον τινὰ ἀναθρέψειν τὰς ψυχὰς πρὸ
τῶν σωμάτων ἐλπίσι χρησταῖς· ἔπειτα διὰ τῶν ἐπι-
τραπέντων τὰς σιταρχίας, ἐπώλει τοῖς ἔχουσιν ὠνη-
τικῶς στοχαζόμενος τοῦ μέλλοντος ἀεὶ, καὶ τὸ ἐπιὸν
ὁρῶν τοῦ παρόντος ἀκριβέστερον.

§. 28. Ἐν δὲ τούτῳ καὶ ὁ πατὴρ *) ὑποσπανιζόν-
των ἤδη τῶν ἀναγκαίων, ἀγνοῶν τὴν τοῦ παιδὸς
εὐτυχίαν, ἐκπέμπει δέκα τῶν υἱῶν εἰς σιτωνίαν, τὸν
νεώτατον οἴκοι κατασχὼν, ὃς ἦν ὁμομήτριος τῷ βα-
σιλέως ὑπάρχῳ ἀδελφός. Καὶ οἱ μὲν εἰς Αἴγυπτον
ἐλθόντες ἐντυγχάνουσιν ὡς ἀλλοτρίῳ τῷ ἀδελφῷ,
καὶ τὴν περὶ αὐτὸν ἀξίωσιν καταπλαγέντες, ἔθει
παλαιῷ προσκυνοῦσιν, ἤδη καὶ τῶν ὀνειράτων αὐτοῦ
λαμβανόντων βεβαίωσιν. Ὁ δὲ τοὺς πεπρακότας
θεασάμενος εὐθὺς ἐγνώρισεν ἅπαντας, ὑπὸ μηδε-
νὸς αὐτὸς γνωρισθεὶς τὸ παράπαν, μὴ βουληθέντο
πω τοῦ θεοῦ τὸ ἀληθὲς ἀναφῆναι διά τινας ἀναγ-
καίας αἰτίας ἃς τότε βέλτιον ἦν ἡσυχάζεσθαι, ἀλ
ἢ τὴν ὄψιν ἀλλάξαντος εἰς σεμνότερον εἶδος τοῦ τ
χώραν ἐπιτραπέντος, ἢ παρατρέψαντος τὰς ἀκριβ
καταλήψεις τῆς διανοίας τῶν ὁρώντων. Εἶτ' ὁ
ὥσπερ νέος, καὶ τοσαύτης ἡγεμονίας διάδοχος, ἀ
χὴν τὴν μετὰ βασιλέα πρώτην ἀναψάμενος, εἰς
65 ἀνατολαὶ καὶ δύσεις ἀπέβλεπον, ἡλικίας ἀκμῇ
M μεγέθει τῆς ἐξουσίας ἐπαρθεὶς, καιρὸν ἔχων ἀ
νης, ἐμνησικάκησεν· ἀλλ' ἐγκρατῶς τὸ πάθος ἐν
κὼν καὶ ταμιευσάμενος αὐτοῦ τῇ ψυχῇ, μετὰ π
λοῦ τοῦ προμηθοῦς ἐπεμόρφαζεν ἀλλοτρίωσιν,

*) Gen. 42, 1 sqq.

και καὶ φωνῇ καὶ τοῖς ἄλλοις καθυποκρινόμε-
ὶν δυσχεραίνοντα. "Οὐδὲν," εἶπεν, "ὦ οὐ-
ρονεῖτε εἰρηνικόν· ἀλλά τις τῶν βασιλέως ἐχ-
κατασκόπους ὑμᾶς ἐξέπεμψεν, ᾧ κακὰς ὑπηρε-
μολογήσαντες ὑπηρετήσειν λήσεσθαι μὲν ᾠή-
Λανθάνει δὲ οὐδὲν τῶν δρωμένων ἐπ' ἐνέ-
αὶ ἂν βαθεῖ σκότῳ συσκιάζηται." Πειρωμένων
λογεῖσθαι καὶ διεξιόντων, ὡς ἐπ' ἀγενήτοις
ροῦνται, "μήτε γὰρ παρὰ δυσμενῶν ἥκειν,
ὗτοι τοῖς ἐγχωρίοις ἀπέχθεσθαι, μηδ' ἂν ὑπο-
ποτε τοιαύτην διακονίαν· εἶναι γὰρ τὰς φύ-
ρηνικοὶ, καὶ μεμαθηκέναι σχεδὸν ἐξ ἔτι νηπίων
τιμᾶν εὐστάθειαν παρ' ὁσιωτάτῳ καὶ θεοφι-
ῳ πατρὶ, ᾧ δώδεκα μὲν γενομένων υἱῶν, ἕνα
ν νεώτατον οὐκ ἔχοντά πω ἡλικίαν ἀποδημίας
αταμεῖναι, δέκα δὲ τοὺς ὁρωμένους ἡμᾶς ἐν-
ὑπάρχειν, τὸν δὲ λοιπὸν ἐκποδὼν γεγε-
ι."

29. Ταῦτ' ἀκούσας, ὡς ἐπὶ τεθνεῶτι ἑαυτῷ
τῶν ἀποδομένων, τί τὴν ψυχὴν ἄρα ἐπεπόν-
Καὶ γὰρ εἰ μὴ ἐξελάλησε τότε τὸ παραστὰν πά-
ἀλλὰ τούτῳ ὑποτυφομένῳ καὶ ζωπυρουμένῳ
ς τὰ ἐντὸς ἐκαίετο. Βαθεῖ δ' ὅμως ἤθει φη-
τοῖς, "Εἰ τῷ ὄντι μὴ κατασκεψόμενοι τὴν
ἤχθε, πρὸς πίστιν τὴν ἐμὴν ὑμεῖς μὲν ἐνταυ-
ατρίψατε βραχύν τινα χρόνον. Ὁ δὲ νεώτατος
ς ὑμῶν ἀφικέσθω, μετακληθεὶς ἐπιστολιμαί-
άμμασιν. Ἐὰν δὲ ἕνεκα τοῦ πατρὸς ἐπείγη-
τεῖναι, φοβησομένου τάχα τὴν μακρὰν ὑμῶν
ιν, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἀπάρατε, καταμει-
δὲ εἷς ὁμηρεύσων, ἄχρις ἂν ἐπανέλθητε σὺν τῷ
ῳ. Τιμωρία δὲ κατὰ τῶν μὴ πειθαρχούντων
άτω προκείσεται θάνατος." Καὶ ὁ μὲν τοι- 551
ἀπειλήσας ὑποβλεπόμενος, καὶ βαρείας ὀργῆς P.
τα παρασχὼν, ὅσα τῷ δοκεῖν, ἀπηλλάττετο.
συννοίας καὶ κατηφείας γεμισθέντες ἐκάκιζον

εἴδομεν, οὐδὲν μὲν ἐξαμαρτόντα, φαν
καθ' ὕπνον διὰ τὸ φιλοίκειον ὡς συν
κόντα. Ὑπὲρ ὧν οἱ θηριωδέστατοι καὶ π
πων ἀγριώτατοι δυςχεραίνοντες ἡμεῖς,
96γὰρ ἀψευδεῖν; — εἰργασάμεθα. Τοιγαρ
M.καὶ ἔτι τούτων χεῖρω πείσεσθαι προςδ
νες μόνοι σχεδὸν ἐξ ἁπάντων ἀνθρώ
δαι λεγόμενοι, διὰ τὰς τῶν πατέρων κα
προγόνων ὑπερβαλλούσας ἀρετάς, ἠ
συγγένειαν, ἐπιφανὲς ὄνειδος κτήσασθ
τες." Ὁ δὲ πρεσβύτατος τῶν ἀδελφῶ
ἀρχῇ συντιθεμένων τὴν ἐπιβουλὴν ἠναν
δὴ πεπραγμένοις," εἶπεν, "ἀνωφελεῖς α
Παρεκάλουν, ἱκέτευον, ἐξετάζων ὅσον
σιούργημα, μὴ θυμῷ χαρίζεσθαι, σ
ταῖς ἀβουλίαις ἑαυτῶν εἴξατε. Τοιγα
μεθα τῆς αὐθαδείας καὶ ἀσεβείας τὰ ἐπι
ται μὲν ἡ ἐπ' ἐκείνῳ τυρευθεῖσα ἐπιβ
ζητῶν οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος, ἀλλ' ἢ θεὸ
νόμος θεῖος."

§ 30. Ταῦτα δ' ἔχομεν ὁ προθεὶ

...ἐν πλείοσι δεύτερος τῷ παρεσχάτῳ κατάλλη-
ἐπεὶ καὶ τῷ τελευταίῳ ὁ πρῶτος. Ἴσως μέν-
...διότι τὴν πλείστην μοῖραν ἔδοξε τῶν ἁμαρ-
...των εἰσενεγκεῖν, μονονοῦ συνταγματαρχῶν, καὶ
...ἀδελφῶν ἐπὶ δυσμενείᾳ. Εἰ γὰρ συνε-
...η τῷ πρεσβυτάτῳ χρηστὰ καὶ φιλάνθρωπα,
...ομένῳ, νεώτερος μὲν ἐκείνου, τῶν δ' ἄλλων
...ύτερος ὤν, ἴσως ἂν ἴσως ἐπεσχέθη τὸ ἀδίκημα
...τὴν ἀνωτάτω τάξιν καὶ τιμὴν ἐχόντων, συμ- 552
...των καὶ ὁμογνωμονούντων περὶ πράγματος, ὃ P.
...κατ' αὐτῶν πολλὴν ῥοπὴν συνεφείλκετο. Νυνὶ
...οστὰς τῆς ἡμέρου καὶ ἀμείνονος τάξεως, πρὸς
...ἀνήμερον καὶ χαλεπὴν ηὐτομόλησε, καὶ ταύτης
...εχθεὶς ἡγεμὼν, οὕτως ἐθάρσυνε τοὺς συνεφα-
...ένους τοῦ παρανομήματος, ὡς ἀνενδότως τὸν
...ληπτον ἆθλον διαθλῆσαι. Διὰ ταῦτ' ἐξ ἁπάν-
...μόνος οὗτος δεθῆναί μοι δοκεῖ. Οἱ δ' ἄλλοι
οἴκαδε ἐπάνοδον ἤδη παρηυτρεπίζοντο, κελεύ-
...ος τοῦ τῆς χώρας ἐπιτρόπου τοῖς πυροπωλοῦσι,
...γγεῖα τῶν ἀδελφῶν ὡς ξένων ἅπαντα πληρῶσαι,
...ἣν ἔλαβον τιμὴν ἐπὶ τῶν στομίων λάθρα κατα-
...αι, μὴ προειπόντας ὡς ἀπεδίδοσαν. Καὶ τρί-
...προσδαψιλεύεσθαι τροφὰς, αἳ γένοιντ' ἂν ἱκα-
...καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐξαιρέτως ὑπὲρ τοῦ παρα-
...θῆναι τὴν σιτωνίαν ἀμείωτον. Ὁδοιποροῦν-
...δὲ, καὶ τὸν ἐν δεσμοῖς ἀδελφὸν ὡς εἰκὸς οἰκτι-
...νων, οὐχ ἧττον δ' ἐπὶ τῷ πατρὶ κατηφούντων,
...άλιν ἀκούσεται συμφορᾶς, καθ' ἑκάστην ὁδὸν
...τουμένης καὶ ἀποκειρομένης αὐτῷ τῆς εὐπαιδεί-
...αὶ λεγόντων ἀλλ' οὐδὲ πιστεύσει δεδέσθαι, πρό-
...ν δ' εἶναι τελευτῆς τὰ δεσμὰ ὑπολήψεται, διὰ
...οὺς ἅπαξ πληγέντας εἰς τὰ αὐτὰ προσπταίειν,
...ρα καλαμβαίνει, καὶ τῶν ὑποζυγίων καθελόντες
...ἄχθη, τὰ μὲν ἐπεκούφιζον, αὐτοὶ δὲ βαρυτέρας
...ψυχαῖς φροντίδας ἐδέχοντο. Φιλεῖ γὰρ ἐν ταῖς
...αύλαις τῶν σωμάτων ἐναργεστέρας τῶν ἀθου-

ἡ διάνοια λαμβάνουσα φαντασίας, χαλεπῶς σβέσθαι, καὶ πιέζεσθαι.

§. 31. Λύσας δέ τις ἓν ἀγγεῖον, ὁρᾷ παρὰ τῷ στομίῳ βαλάντιον ὑπόμεστον ἀργυρίου. Καὶ διαριθμησάμενος εὕρισκεν ὅσην τοῦ σίτου καθῆκε τιμὴν ἀποδεδομένην αὐτῷ. Καὶ καταπλαγεὶς τοῖς ἀδελφοῖς ἀνέφερεν. Οἱ δὲ οὐ χάριν, ἀλλ' ἐνέδραν ὑποτοπήσαντες, ἠθύμουν, καὶ βουλόμενοι πάντα τὰ ἀγγεῖα διερευνήσασθαι, φόβῳ διώξεως ἄραντες, ᾗ τάχιστα συνδιέτεινον, καὶ μονονοὺχ ἀπνευστὶ θέοντες, πολυήμερον ὁδὸν ἐπιτεμόντες ἀνύουσιν. Εἶτ' ἀλλαχόθεν ἄλλοι τὸν πατέρα οὐκ ἀδακρυτὶ περιλαβόντες, ἐφίλουν ἑκάστῳ περιπλεκόμενον, καὶ περιεχόμενον ἐκθύμως, καί τοι τῆς ψυχῆς ἤδη τι μαντευομένης ἀβούλητον. Καὶ γὰρ προσιόντων καὶ δεξιουμένων κατενόει τὸν ὑπολειφθέντα υἱὸν, καὶ ὡς ἐστερηκότα τῆς βραδυτῆτος ᾐτιᾶτο. Καὶ πρὸς τὰς εἰσόδους ἀπέβλεπε, σπεύδων τὸν ἀριθμὸν τῶν τέκνων πλήρη θεάσασθαι. Μηδενὸς δ' ἔξωθεν ἔτι προσεπιφοιτῶντος, διεπτοημένον ἰδόντες, "Τῶν 553 ἀβουλήτων," ἔφασαν, "ὦ πάτερ, ἀνιαρότερος τῆς P. μαθήσεως ὁ ἐνδοιασμός ἐστι. Μαθὼν μὲν γὰρ τις ὁδὸν εὗρεν εἰς σωτηρίαν, ἡ δ' ἀμφίβολος ἄγνοια δυσοδίας καὶ ἀπορίας αἴτιον. Ἄκουε δὴ σφόδρα μὲν ἀνιαροῦ διηγήματος, ἀναγκαῖον δὲ λεχθῆναι. Ὁ συμπεμφθεὶς ἡμῖν ἀδελφὸς ἐπὶ σιτωνίαν, καὶ μὴ ἐπανεληλυθὼς, ζῇ μέν· δεῖ γὰρ τὸν ὡς ἐπὶ τεθνεῶτι ἀπαλλάξαι σου μείζονα φόβον· ζῶν δὲ ἐν Αἰγύπτῳ καταμένει παρὰ τῷ τῆς χώρας ἐπιτρόπῳ, ὃς εἴτ' ἐκ διαβολῆς, εἴτε καὶ ὑποτοπήσας αὐτὸς, αἰτίαν ἡμῖν ὡς κατασκόποις ἐπέφερεν. Ἀπολογουμένων δὲ ὅσα καιρὸς, καὶ περί τε σοῦ τοῦ πατρὸς διεξιόντων, καὶ τῶν ἀπολειπομένων ἀδελφῶν, ἑνὸς μὲν τοῦ τεθνεῶτος, ἑτέρου δὲ τοῦ παρὰ σοὶ διατρίβοντος, ὃν ἔφαμεν ἔτι νέον ὄντα διὰ τὴν ἡλικίαν καταμεῖναι, πάντα ἀπαμπίσχοντες καὶ ἀπογυμ-

υγγενείας εἰς τὸ ἀνύποπτον, οὐδὲν ἠνύ-
ἔφη μόνην ἂν αὐτῷ πίστιν ἀψευδοῦς
ἔσθαι, τὴν ὡς αὐτὸν ἄφιξιν τοῦ νεω-
. Οὗ χάριν καὶ τὸν δεύτερον κατεσχη-
τε καὶ ἐνέχυρον ἐκείνου. Τὸ μὲν οὖν
ντων ἀνιαρότατον. Ὁ δὲ καιρὸς αὐτὸ
ἄλλον τοῦ κελεύοντος, ᾧ πιστέον ἐξ ἀ-
ὰ ἐπιτήδεια, μόνης Αἰγύπτου χορηγού-
ς λιμῷ πιεσθεῖσιν."
) δὲ βαρύτατον ἀναστενάξας, "Τίνα
εν, "ὀλοφύρομαι; Τὸν παρέσχατον, ὃς
, ἀλλὰ πρῶτος ἔλαχε τὴν τῶν συμφο-
Ἢ τὸν δεύτερον, ὃς τὰ δευτερεῖα τῶν
πρὸ θανάτου δεσμά; Ἢ τὸν νεώτα-
ταιοτάτην ὁδὸν ἀφίξεται, ἐὰν ἄρα ἀπίῃ,
λφῶν κακοπραγίαις οὐ σωφρονισθείς;
μέλη καὶ μέρη διαρτώμενος — μέρη
ονέων — εἰς ἀπαιδίαν κινδυνεύω περι-
ἴπαις καὶ εὔπαις ἄχρι πρὸ μικροῦ νο-
δὲ πρεσβύτατος, "Εἰς ὁμηρείαν," ἔφη,
οὺς δίδωμι, οὓς καὶ μόνους ἐγέννησα.
ιτεινον, ἐὰν μὴ σῶον ἀποδῶ τὸν ἐγχει-
μοι ἀδελφὸν, ὃς ἀφικόμενος εἰς Αἴ-
τεριποιήσει τὰ μέγιστα ἡμῖν. Ἓν μὲν,
τοῦ μὴ κατασκόπους μηδὲ πολεμίους
δὲ, τὸ τὸν ἀδελφὸν τὸν ἐν δεσμοῖς ἀπο-
ῆναι." Σφόδρα δ' ἀχθομένου τοῦ πα-
ʼοντος ἀγνοεῖν, ὅτι δυεῖν ὄντων ὁμο-
ὶν ἤδη τέθνηκεν, ὁ δ' ἔρημος καὶ μό-
εἰς, εὐλαβήσεται τὴν ὁδὸν, καὶ ζῶν
κι τῷ δέει, κατὰ τὴν τῶν φοβερῶν
ησιν, ἃ συνέβη τὸν πρότερον παθεῖν.
ος, τὸν εὐτολμότατον καὶ ἀρχικὸν φύ-
ὃν εἰπεῖν — ἦν δὲ καθ' ἡλικίαν ἀπὸ 534
τέταρτος — προστησάμενοι διερμηνεῦ-P.
ὰ δοκοῦντα πᾶσιν. Ἐδόκει δὲ, τῶν

μὲν ἀναγκαίων ὑστεριζόντων — ὃ γὰρ κο πρότερον σῖτος ἐπιλελοίπει — κρατοῦντος λιμοῦ καὶ πιέζοντος, ἡνωμένους ἀπιέναι, μὴ σθαι δὲ τοῦ νεωτάτου καταμένοντος. Τὸν χώρας ἐπίτροπον ἀπηγορευκέναι, δίχα τού ραγενέσθαι. Λογισάμενος δὲ, ἅτε σοφὸς ἀ ἐστιν ἄμεινον ἕνα προέσθαι τῷ τοῦ μέλλον λῳ καὶ ἀμφιβόλῳ, πρὸ τῆς ὁμολογουμένης σούτων ἀπωλείας, ἣν ὑπομενεῖ πᾶς οἶκος ἐ νιάτῳ νόσῳ, πιεσθεὶς, φησὶν αὐτοῖς, "Ἀλ ἐμῆς βουλήσεως ἐπικρατέστερα τὰ τῆς ἀν στὶν, εἰκτέον. Ἴσως γὰρ ἴσως ἡ φύσις τι βέλτιον, ὃ μήπω ταῖς διανοίαις ἡμῶν νειν ἀξιοῖ. Λαβόντες οὖν καὶ τὸν νεώτ προῄρησθε, ἄπιτε. Μὴ μέντοι τὸν αὐτ πρόσθεν τρόπον. Πάλαι μὲν γὰρ ἀργυρ ἔδει πρὸς σιτωνίαν ἀγνοουμένοις ἀνθρώπ μηδέν πω πεπονθόσιν ἀνήκεστον· νυνὶ δὲ
69 ρων, τριῶν ἕνεκα, τῆς τε πρὸς τὸν ἡγεμόνα
M τάρχην ἀρεσκείας, ὑφ᾽ οὗ γνωρίζεσθαί φατε τοῦ τὸν ἐν δεσμοῖς ἀπολαβεῖν θᾶττον, πολλὰ ταθέντας αὐτοῦ λύτρα· καὶ τοῦ τὴν ὑπόνοιαν κατασκοπῆς ὡς ἔνι μάλιστα ἰάσασθαι. Πάν οὖν ὅσων ἡ ἡμετέρα γῆ φέρει λαβόντες, ὡς τινὰς ἀπαρχὰς κομίζετε τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ δι ἀργύριον, τό τε ἀποδοθὲν πρότερον — ἴσως ἀγνοίᾳ τινὸς ἀπεδόθη — καὶ ἕτερον αὔταρκες σιτωνίαν. Ἐπιφέρεσθε μέντοι καὶ τὰς ἡμετέρας χὰς, ἃς πρὸς τὸν σωτῆρα ποιούμεθα θεὸν, ἵνα εὐάρεστοι τοῖς ἐγχωρίοις ξενιτεύοντες ἦτε, κα πανέρχησθε σῶοι, τὰς ἀναγκαίας παρακαταθ υἱοὺς ἀποδιδόντες πατρὶ, τόν τε καταλειφθέντα τερον ἐν δεσμοῖς, καὶ ὃν συνεπάγεσθε νυνὶ νε τον καὶ πραγμάτων ἄπειρον." Ἄραντες δὲ συν νον εἰς Αἴγυπτον.

33. Εἶτ' ὀλίγαις ὕστερον ἡμέραις ἀφικομένους
ὁ τῆς χώρας ἐπίτροπος, ἤσθη πάνυ, καὶ κελεύει
τῷ οἰκίας ἐπιμελουμένῳ πολυτελὲς ἄριστον εὐτρε-
καὶ τοὺς ἄνδρας εἰσάγειν ἁλῶν καὶ τραπέζης
ντας. Εἰσαχθέντες δὲ, καὶ ἐφ' ὅτῳ μὴ συνει-
οι, διεπτόηντο, καὶ συγχυθέντες ἐτόπαζον
κλοπῇ μέλλειν συκοφαντεῖσθαι, ὡς ὑφελόμενοι
οῦ σίτου τιμήν, ἣν πρότερον ἐν τοῖς ἀγγείοις
ν. Εἶτα τῷ τῆς οἰκίας ἐπιμελητῇ προσελ-
, ἀπελογοῦντο περὶ οὗ μηδεὶς ἐτόλμα κατη-
, τὸ συνειδὸς ἰώμενοι, καὶ ἅμα προφέροντες,
σον τὸ ἀργύριον εἰς ἀπόδοσιν. Ὁ δὲ χρηστοῖς 655
φιλανθρώποις λόγοις εὐθυμοτέρους αὐτοὺς ἐποίει P.
ων, «Οὐδεὶς ἀσεβής ἐστιν οὕτως, ὡς τὰς τοῦ
χάριτας συκοφαντεῖν, ὃς ἵλεως εἴη. Θησαυροὺς
τοῖς ὑμετέροις ὤμβρησεν ἀγγείοις, οὐ μόνον
ὰς, ἀλλὰ καὶ πλοῦτον ἐξ ἑτοίμου διδούς.» Οἱ δὲ
χορηγηθέντες ἐν τάξει διετίθεσαν ἃ οἴκοθεν ἐπη-
ντο δῶρα. Καὶ παραγενομένῳ τῷ δεσπότῃ τῆς
ς προσέφερον. Πυνθανομένῳ δὲ, πῶς ἔχοιεν,
εἰ ὁ πατὴρ ζῇ, περὶ οὗ πρόσθεν ἔλεγον, ἀποκρί-
ται περὶ μὲν αὐτῶν οὐδὲν, περὶ δὲ τοῦ πατρὸς,
ζῇ καὶ ὑγιαίνει. Κατευξάμενος δὲ ἐκείνῳ καὶ
φίλτατον προσειπὼν, τὸν ὁμομήτριον περιβλε-
μενος ἀδελφὸν, ὡς εἶδεν, οὐ κατασχὼν, ἀλλ'
νικώμενος ὑπὸ τοῦ πάθους, πρὶν γενέσθαι κα-
ανὴς, ἐπιστρέφεται, καὶ δραμὼν προφάσει ἐπί
ῶν κατεπειγόντων — ἐκλαλῆσαι γὰρ τὸ ἀλη-
καιρὸς οὐκ ἦν — ἐν μυχῷ τινι τῆς οἰκίας ἀ-
αυσάμενος, ἀποχεῖ τὴν τῶν δακρύων φοράν.

§. 34. Εἶτ' ἀπονιψάμενος, λογισμῷ τῆς ἀνίας
ράτησε, καὶ προσελθὼν εἱστία τοὺς ξένους, ἀπο-
πρότερον καὶ τὸν ἀντὶ τοῦ νεωτάτου κατασχε-
α εἰς ὁμηρείαν. Συνειστιῶντο δὲ καὶ ἄλλοι τῶν
Αἰγυπτίοις δοκίμων. Αἱ δὲ ὑποδοχαὶ κατὰ τὰ

πεμ εἰς Αἴγυπτον. Ἤδη γὰρ ἡ πρόνοια τοῦ νεα-
τ υ πανταχόσε διηγγέλλετο, ταμιευσαμένου τρο-
ς ἀφθόνους εἰς καιρὸν ἐνδείας. Ὁ δὲ τὸ μὲν πρῶ-
τον κελεύει ἀνοιχθῆναι τοὺς σωροὺς ἅπαντας, ὑπο-
λαμβάνων εὐθυμοτέρους παρασκευάσειν τοὺς ἰδόν-
τας, καὶ τρόπον τινὰ ἀναθρέψειν τὰς ψυχὰς πρὸ
τῶν σωμάτων ἐλπίσι χρησταῖς· ἔπειτα διὰ τῶν ἐπι-
τραπέντων τὰς σιταρχίας, ἐπώλει τοῖς ἔχουσιν ὠνη-
τικῶς στοχαζόμενος τοῦ μέλλοντος ἀεὶ, καὶ τὸ ἐπιὸν
ὁρῶν τοῦ παρόντος ἀκριβέστερον.

§. 28. Ἐν δὲ τούτῳ καὶ ὁ πατὴρ *) ὑποσπανιζόν-
των ἤδη τῶν ἀναγκαίων, ἀγνοῶν τὴν τοῦ παιδὸς
εὐτυχίαν, ἐκπέμπει δέκα τῶν υἱῶν εἰς σιτωνίαν, τὸν
νεώτατον οἴκοι κατασχὼν, ὃς ἦν ὁμομήτριος τῷ βα-
σιλέως ὑπάρχῳ ἀδελφός. Καὶ οἱ μὲν εἰς Αἴγυπτον
ἐλθόντες ἐντυγχάνουσιν ὡς ἀλλοτρίῳ τῷ ἀδελφῷ,
καὶ τὴν περὶ αὐτὸν ἀξίωσιν καταπλαγέντες, ἔθει 550
παλαιῷ προσκυνοῦσιν, ἤδη καὶ τῶν ὀνειράτων αὐτοῦ P.
λαμβανόντων βεβαίωσιν. Ὁ δὲ τοὺς πεπρακότας
θεασάμενος εὐθὺς ἐγνώρισεν ἅπαντας, ὑπὸ μηδε-
νὸς αὐτὸς γνωρισθεὶς τὸ παράπαν, μὴ βουληθέντος
πω τοῦ θεοῦ τὸ ἀληθὲς ἀναφῆναι διά τινας ἀναγ-
καίας αἰτίας ἃς τότε βέλτιον ἦν ἡσυχάζεσθαι, ἀλλ'
ἢ τὴν ὄψιν ἀλλάξαντος εἰς σεμνότερον εἶδος τοῦ τὴν
χώραν ἐπιτραπέντος, ἢ παρατρέψαντος τὰς ἀκριβεῖς
καταλήψεις τῆς διανοίας τῶν ὁρώντων. Εἶτ' οὐχ
ὥςπερ νέος, καὶ τοσαύτης ἡγεμονίας διάδοχος, ἀρ-
χὴν τὴν μετὰ βασιλέα πρώτην ἀναψάμενος, εἰς ὃν
65 ἀνατολαὶ καὶ δύσεις ἀπέβλεπον, ἡλικίας ἀκμῇ καὶ
M μεγέθει τῆς ἐξουσίας ἐπαρθεὶς, καιρὸν ἔχων ἀμύ-
νης, ἐμνησικάκησεν· ἀλλ' ἐγκρατῶς τὸ πάθος ἐνεγ-
κὼν καὶ ταμιευσάμενος αὐτοῦ τῇ ψυχῇ, μετὰ πολ-
λοῦ τοῦ προμηθοῦς ἐπεμόρφαζεν ἀλλοτρίωσιν, καὶ

---

*) Gen. 42, 1 sqq.

λέμμασι καὶ φωνῇ καὶ τοῖς ἄλλοις καθυποκρινόμενος τὸν δυσχεραίνοντα. "Οὐδὲν," εἶπεν, "ὦ οὗτοι, φρονεῖτε εἰρηνικόν· ἀλλά τις τῶν βασιλέως ἐχθρῶν κατασκόπους ὑμᾶς ἐξέπεμψεν, ᾧ κακὰς ὑπηρεσίας ὁμολογήσαντες ὑπηρετήσειν λήσεσθαι μὲν ᾠήθητε. Λανθάνει δὲ οὐδὲν τῶν δρωμένων ἐπ' ἐνέδρᾳ, καὶ ἂν βαθεῖ σκότῳ συσκιάζηται." Πειρωμένων ἀπολογεῖσθαι καὶ διεξιόντων, ὡς ἐπ' ἀγενήτοις κατηγοροῦνται, "μήτε γὰρ παρὰ δυσμενῶν ἥκειν, μήτ' αὐτοὶ τοῖς ἐγχωρίοις ἀπέχθεσθαι, μηδ' ἂν ὑπομεῖναί ποτε τοιαύτην διακονίαν· εἶναι γὰρ τὰς φύσεις εἰρηνικοί, καὶ μεμαθηκέναι σχεδὸν ἐξ ἔτι νηπίων παίδων τιμᾶν εὐστάθειαν παρ' ὁσιωτάτῳ καὶ θεοφιλεστάτῳ πατρί, ᾧ δώδεκα μὲν γενομένων υἱῶν, ἕνα μὲν τὸν νεώτατον οὐκ ἔχοντά πω ἡλικίαν ἀποδημίας οἴκοι καταμεῖναι, δέκα δὲ τοὺς ὁρωμένους ἡμᾶς ἐνθάδε ὑπάρχειν, τὸν δὲ λοιπὸν ἐκποδὼν γεγενῆσθαι."

§. 29. Ταῦτ' ἀκούσας, ὡς ἐπὶ τεθνεῶτι ἑαυτῷ τῶν ἀποδομένων, τί τὴν ψυχὴν ἄρα ἐπεπόνθει; Καὶ γὰρ εἰ μὴ ἐξελάλησε τότε τὸ παραστὰν πάθος, ἀλλὰ τούτῳ ὑποτυφομένῳ καὶ ζωπυρουμένῳ πάντως τὰ ἐντὸς ἐκαίετο. Βαθεῖ δ' ὅμως ἤθει φησὶν αὐτοῖς, "Εἰ τῷ ὄντι μὴ κατασκεψόμενοι τὴν χώραν ἀφῖχθε, πρὸς πίστιν τὴν ἐμὴν ὑμεῖς μὲν ἐνταυθοῖ διατρίψατε βραχύν τινα χρόνον. Ὁ δὲ νεώτατος ἀδελφὸς ὑμῶν ἀφικέσθω, μετακληθεὶς ἐπιστολιμαίοις γράμμασιν. Ἐὰν δὲ ἕνεκα τοῦ πατρὸς ἐπείγησθε ἀπεῖναι, φοβησομένου τάχα τὴν μακρὰν ὑμῶν διάζευξιν, οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἀπάρατε, καταμεινάτω δὲ εἷς ὁμηρεύσων, ἄχρις ἂν ἐπανέλθητε σὺν τῷ νεωτάτῳ. Τιμωρία δὲ κατὰ τῶν μὴ πειθαρχούντων ἡ ἀνωτάτω προκείσεται θάνατος." Καὶ ὁ μὲν τοι- 561
αῦτ' ἀπειλήσας ὑποβλεπόμενος, καὶ βαρείας ὀργῆς P.
δείγματα παρασχών, ὅσα τῷ δοκεῖν, ἀπηλλάττετο. Οἱ δὲ συννοίας καὶ κατηφείας γεμισθέντες ἐκάκιζον

ἕνεκα τῆς πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἐπιβουλῆ
," λέγοντες, "τὸ ἀδίκημα, τῶν παρόντ
ῶν αἴτιον, τῆς ἐφόρου δίκης τῶν ἀνθρ
πραγμάτων ἤδη τι μηχανωμένης καθ' ἡμῶ
ν γὰρ ἐφησυχάσασα χρόνον, διανίσταται, τ
τον καὶ ἀπαραίτητον αὐτῆς ἐπιδεικνυμένη φ
ῖς ἀξίοις κολάσεως. Πῶς γὰρ οὐκ ἄξιοι; Δ
ν καὶ ποτνιώμενον τὸν ἀδελφὸν οἱ ἀνηλεεῖς ὑπε
μεν, οὐδὲν μὲν ἐξαμαρτόντα, φαντασίας δὲ τ
' ὕπνον διὰ τὸ φιλοίκειον ὡς συνήθεσιν ἀνει
κοντα. Ὑπὲρ ὧν οἱ θηριωδέστατοι καὶ πάντων ἀνθρ
πων ἀγριώτατοι δυςχεραίνοντες ἡμεῖς, οὐχ ὅσια—
66 γὰρ ἀψευδεῖν; — εἰργασάμεθα. Τοιγαροῦν καὶ ταῦ
M. καὶ ἔτι τούτων χεῖρω πείσεσθαι προςδοκῶμεν, οἵ
νες μόνοι σχεδὸν ἐξ ἁπάντων ἀνθρώπων εὐπατ
δαι λεγόμενοι, διὰ τὰς τῶν πατέρων καὶ πάππων
προγόνων ὑπερβαλλούσας ἀρετὰς, ᾐσχύναμεν τ
συγγένειαν, ἐπιφανὲς ὄνειδος κτήσασθαι σπουδάσα
τες." Ὁ δὲ πρεσβύτατος τῶν ἀδελφῶν, ὃς καὶ
ἀρχῇ συντιθεμένων τὴν ἐπιβουλὴν ἠναντιοῦτο. "Ἐ
δὴ πεπραγμένοις," εἶπεν, "ἀνωφελεῖς αἱ μεταμέλε
Παρεκάλουν, ἱκέτευον, ἐξετάζων ὅσον ἐστὶ τὸ ἀ
σιούργημα, μὴ θυμῷ χαρίζεσθαι, συναινεῖν δὲ
ταῖς ἀβουλίαις ἑαυτῶν εἴξατε. Τοιγαροῦν καρπ
μεθα τῆς αὐθαδείας καὶ ἀσεβείας τὰ ἐπίχειρα. Ζη
ται μὲν ἡ ἐπ' ἐκείνῳ τυρευθεῖσα ἐπιβουλή. Ὁ
ζητῶν οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος, ἀλλ' ἢ θεὸς, ἢ λόγο
νόμος θεῖος."

§. 30. Ταῦτα δ' ἤκουεν ὁ πραθεὶς ἀδελφὸ
συχῇ διαλαλούντων, ἑρμηνέως μεταξὺ ὄντος.
νικηθεὶς ὑπὸ τοῦ πάθους μέλλων ἐνδακρύειν,
μὴ γένοιτο καταφανὴς, ἀποστρέφεται, καὶ προ
θερμὰ καὶ ἐπάλληλα δάκρυα, καὶ πρὸς ὀλίγον
κουφισθεὶς, *τὴν ὄψιν ἀπομαξάμενος, ἐπιστρ
καὶ κελεύει τὸν ἡλικίᾳ δεύτερον τῶν ἀδελφῶν ἐ
ψεσι τῶν ἁπάντων δεθῆναι, τὸν αὐτῷ κατάλλη

ἐν πλείοσι δεύτερος τῷ παρεσχάτῳ κατάλλη-
πεὶ καὶ τῷ τελευταίῳ ὁ πρῶτος. Ἴσως μέν-
διότι τὴν πλείστην μοῖραν ἔδοξε τῶν ἁμαρ-
ων εἰςενεγκεῖν, μονονοῦ συνταγματαρχῶν, καὶ
λλους ἀδελφων ἐπὶ δυςμενείᾳ. Εἰ γὰρ συνε-
τῷ πρεσβυτάτῳ χρηστὰ καὶ φιλάνθρωπα,
ημένῳ, νεώτερος μὲν ἐκείνου, τῶν δ' ἄλλων
τερος ὤν, ἴσως ἂν ἴσως ἐπεσχέθη, τὸ ἀδίκημα
ν ἀνωτάτω τάξιν καὶ τιμὴν ἐχόντων, συμ- 552
ον καὶ ὁμογνωμονούντων περὶ πράγματος, ὃ P.
τ' αὐτῶν πολλὴν ῥοπὴν συνεφείλκετο. Νυνὶ
στὰς τῆς ἡμέρου καὶ ἀμείνονος τάξεως, πρὸς
ήμερον καὶ χαλεπὴν ηὐτομόλησε, καὶ ταύτης
θεὶς ἡγεμὼν, οὕτως ἐθάρσυνε τοὺς συνεφα-
ους τοῦ παρανομήματος, ὡς ἀνενδότως τὸν
ηπτον ἆθλον διαθλῆσαι. Διὰ ταῦτ' ἐξ ἁπάν-
όνος οὗτος δεθῆναί μοι δοκεῖ. Οἱ δ' ἄλλοι
καδε ἐπάνοδον ἤδη παρηυτρεπίζοντο, κελεύ-
τοῦ τῆς χώρας ἐπιτρόπου τοῖς πυροπωλοῦσι,
εῖα τῶν ἀδελφῶν ὡς ξένων ἅπαντα πληρῶσαι,
ἔλαβον τιμὴν ἐπὶ τῶν στομίων λάθρα κατα-
, μὴ προειπόντας ὡς ἀπεδίδοσαν. Καὶ τρί-
ροςδαψιλεύεσθαι τροφὰς, αἳ γένοιντ' ἂν ἱκα-
ι κατὰ τὴν ὁδὸν ἐξαιρέτως ὑπὲρ τοῦ παρα-
ῆναι τὴν σιτωνίαν ἀμείωτον. Ὁδοιποροῦν-
, καὶ τὸν ἐν δεσμοῖς ἀδελφὸν ὡς εἰκὸς οἰκτι-
ν, οὐχ ἧττον δ' ἐπὶ τῷ πατρὶ κατηφούντων,
ιν ἀκούσεται συμφορᾶς, καθ' ἑκάστην ὁδὸν
ομένης καὶ ἀποκειρομένης αὐτῷ τῆς εὐπαιδεί-
λεγόντων ἀλλ' οὐδὲ πιστεύσει δεδέσθαι, πρό-
δ' εἶναι τελευτῆς τὰ δεσμὰ ὑπολήψεται, διὰ
ς ἅπαξ πληγέντας εἰς τὰ αὐτὰ προςπταίειν,
καλαμβαίνει, καὶ τῶν ὑποζυγίων καθελόντες
ἡ, τὰ μὲν ἐπεκούφιζον, αὐτοὶ δὲ βαρυτέρας
υχαῖς φροντίδας ἐδέχοντο. Φιλεῖ γὰρ ἐν ταῖς
ίλαις τῶν σωμάτων ἐναργεστέρας τῶν ἀθου-

τοπησαντες, ηϑυμουν, και βουλομενο
ἀγγεῖα διερευνήσασθαι, φόβῳ διώξεως
τάχιστα συνδιέτεινον, καὶ μονονοὺκ ἀπ
τες, πολυήμερον ὁδὸν ἐπιτεμόντες ἀνέ
ἀλλαχόθεν ἄλλοι τὸν πατέρα οὐκ ἀδακ
βόντες, ἐφίλουν ἑκάστῳ περιπλεκόμενοι
χόμενον ἐκθύμως, καί τοι τῆς ψυχῆς ἤδ
ομένης ἀβούλητον. Καὶ γὰρ προσιόντ
ουμένων κατενόει τὸν ὑπολειφθέντα υἱ
ὑστερηκότα τῆς βραδυτῆτος ᾐτιᾶτο. Κ
εἰςόδους ἀπέβλεπε, σπεύδων τὸν ἀριθμ
κνων πλήρη θεάσασθαι. Μηδενὸς δ'
προςεπιφοιτῶντος, διεπτοημένον ἰδόντε
ἀβουλήτων," ἔφασαν, "ὦ πάτερ, ἀνια
μαθήσεως ὁ ἐνδοιασμός ἐστι. Μαθὼν
ὁδὸν εὗρεν εἰς σωτηρίαν, ἡ δ' ἀμφίβ
δυςοδίας καὶ ἀπορίας αἴτιον. Ἄκουε δὴ
ἀνιαροῦ διηγήματος, ἀναγκαίου δὲ λ
συμπεμφθεὶς ἡμῖν ἀδελφὸς ἐπὶ σιτωνί
ἐπανεληλυθὼς, ζῇ μέν· δεῖ γὰρ τὸν ὡ
ὦτι ἀπαλλάξαι σου μείζονα φόβον· ζῶ

τὰ τῆς συγγενείας εἰς τὸ ἀνύποπτον, οὐδὲν ἠνύ-
ν, ἀλλ' ἔφη μόνην ἂν αὐτῷ πίστιν ἀψευδοῦς
ηγίας γενέσθαι, τὴν ὡς αὐτὸν ἄφιξιν τοῦ νεω-
ο παιδός. Οὗ χάριν καὶ τὸν δεύτερον κατεσχη-
ι, φύσιμόν τε καὶ ἐνέχυρον ἐκείνου. Τὸ μὲν οὖν
ημα πάντων ἀνιαρότατον. Ὁ δὲ καιρὸς αὐτὸ
ράττει μᾶλλον τοῦ κελεύοντος, ᾧ πιστέον ἐξ ἀ-
ης διὰ τὰ ἐπιτήδεια, μόνης Αἰγύπτου χορηγοῦ-
αὐτὰ τοῖς λιμῷ πιεσθεῖσιν."

§. 32. Ὁ δὲ βαρύτατον ἀναστενάξας, "Τίνα
τον," εἶπεν, "ὀλοφύρομαι; Τὸν παρέσχατον, ὃς
ελευταῖος, ἀλλὰ πρῶτος ἔλαχε τὴν τῶν συμφο-
τάξιν; Ἢ τὸν δεύτερον, ὃς τὰ δευτερεῖα τῶν
ν ἤρατο πρὸ θανάτου δεσμά; Ἢ τὸν νεώτα-
ὃς ἀπευκταιοτάτην ὁδὸν ἀφίξεται, ἐὰν ἄρα ἀπίῃ,
τῶν ἀδελφῶν κακοπραγίαις οὐ σωφρονισθείς;
δὲ κατὰ μέλη καὶ μέρη διαρτώμενος — μέρη
τέκνα γονέων — εἰς ἀπαιδίαν κινδυνεύω περι-
ν ὁ πολύπαις καὶ εὔπαις ἄχρι πρὸ μικροῦ νο-
ίς." Ὁ δὲ πρεσβύτατος, "Εἰς ὁμηρείαν," ἔφη,
δύο υἱοὺς δίδωμι, οὓς καὶ μόνους ἐγέννησα.
τους ἀπόκτεινον, ἐὰν μὴ σῶον ἀποδῶ τὸν ἐγχει-
ησόμενόν μοι ἀδελφὸν, ὃς ἀφικόμενος εἰς Αἴ-
ον δύο περιποιήσει τὰ μέγιστα ἡμῖν. Ἓν μὲν,
ν σαφῆ τοῦ μὴ κατασκόπους μηδὲ πολεμίους
· ἕτερον δὲ, τὸ τὸν ἀδελφὸν τὸν ἐν δεσμοῖς ἀπο-
ν δυνηθῆναι." Σφόδρα δ' ἀχθομένου τοῦ πα-
καὶ λέγοντος ἀγνοεῖν, ὅτι δυεῖν ὄντων ὁμο-
ίων, ὁ μὲν ἤδη τέθνηκεν, ὁ δ' ἔρημος καὶ μό-
ἀπολειφθεὶς, εὐλαβήσεται τὴν ὁδὸν, καὶ ζῶν
ποθανεῖται τῷ δέει, κατὰ τὴν τῶν φοβερῶν
ν ὑπόμνησιν, ἃ συνέβη τὸν πρότερον παθεῖν.
α λέγοντος, τὸν εὐτολμότατον καὶ ἀρχικὸν φύ-
ιὶ δυνατὸν εἰπεῖν — ἦν δὲ καθ' ἡλικίαν ἀπὸ 554
ρώτου τέταρτος — προστησάμενοι διερμηνεύ- P.
ἔλεγον τὰ δοκοῦντα πᾶσιν. Ἐδόκει δὲ, τῶν

μὲν ἀναγκαίων ὑστεριζόντων — ὁ γὰρ κο
πρότερον σῖτος ἐπιλέλοιπε — κρατοῦντος
λιμοῦ καὶ πιέζοντος, ἡνωμένους ἀπιέναι, μὴ
σθαι δὲ τοῦ νεωτάτου καταμένοντος. Τὸν
χώρας ἐπίτροπον ἀπηγορευκέναι, δίχα τού
ραγενέσθαι. Λογισάμενος δὲ, ἅτε σοφὸς ἀν
ἐστιν ἄμεινον ἕνα προέσθαι τῷ τοῦ μέλλοντ
λῳ καὶ ἀμφιβόλῳ, πρὸ τῆς ὁμολογουμένης
σούτων ἀπωλείας, ἣν ὑπομενεῖ πᾶς οἶκος ἐν
νιάτῳ νόσῳ, πιεσθεὶς, φησὶν αὐτοῖς, "Ἀλλ
ἐμῆς βουλήσεως ἐπικρατέστερα τὰ τῆς ἀν
στὶν, εἰκτέον. Ἴσως γὰρ ἴσως ἡ φύσις
τι βέλτιον, ὃ μήπω ταῖς διανοίαις ἡμῶν
νειν ἀξιοῖ. Λαβόντες οὖν καὶ τὸν νεώτ
προῄρησθε, ἄπιτε. Μὴ μέντοι τὸν αὐτὸ
πρόσθεν τρόπον. Πάλαι μὲν γὰρ ἀργυρ
ἔδει πρὸς σιτωνίαν ἀγνοουμένοις ἀνθρώπ
μηδέν πω πεπονθόσιν ἀνήκεστον· νυνὶ δὲ
69ρων, τριῶν ἕνεκα, τῆς τε πρὸς τὸν ἡγεμόνα καὶ σι-
M τάρχην ἀρεσκείας, ὑφ' οὗ γνωρίζεσθαί φατε· καὶ
τοῦ τὸν ἐν δεσμοῖς ἀπολαβεῖν θᾶττον, πολλὰ κα-
ταθέντας αὐτοῦ λύτρα· καὶ τοῦ τὴν ὑπόνοιαν τῆς
κατασκοπῆς ὡς ἔνι μάλιστα ἰάσασθαι. Πάντων
οὖν ὅσων ἡ ἡμετέρα γῆ φέρει λαβόντες, ὥσπερ
τινὰς ἀπαρχὰς κομίζετε τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ διισσὸν
ἀργύριον, τό τε ἀποδοθὲν πρότερον — ἴσως γὰρ
ἀγνοίᾳ τινὸς ἀπεδόθη — καὶ ἕτερον αὔταρκες εἰς
σιτωνίαν. Ἐπιφέρεσθε μέντοι καὶ τὰς ἡμετέρας εὐ-
χὰς, ἃς πρὸς τὸν σωτῆρα ποιούμεθα θεὸν, ἵνα καὶ
εὐάρεστοι τοῖς ἐγχωρίοις ξενιτεύοντες ἦτε, καὶ ἐ-
πανέρχησθε σῶοι, τὰς ἀναγκαίας παρακαταθήκας
υἱοὺς ἀποδιδόντες πατρὶ, τόν τε καταλειφθέντα πρό-
τερον ἐν δεσμοῖς, καὶ ὃν συνεπάγεσθε νυνὶ νεώτα-
τον καὶ πραγμάτων ἄπειρον." Ἄραντες δὲ συνέτει-
νον εἰς Αἴγυπτον.

§. 33. Εἶτ' ὀλίγαις ὕστερον ἡμέραις ἀφικομένους ὁ τῆς χώρας ἐπίτροπος, ἥσθη πάνυ, καὶ κελεύει τῷ τῆς οἰκίας ἐπιμελουμένῳ πολυτελὲς ἄριστον εὐτρεπίσαι, καὶ τοὺς ἄνδρας εἰςάγειν ἅλῶν καὶ τραπέζης κοινωνήσοντας. Εἰςαχθέντες δὲ, καὶ ἐφ' ὅτῳ μὴ συνειδότες, διεπτόηντο, καὶ συγχυθέντες ἐτόπαζον ὅτι κλοπῇ μέλλειν συκοφαντεῖσθαι, ὡς ὑφελόμενοι τὴν τοῦ σίτου τιμὴν, ἣν πρότερον ἐν τοῖς ἀγγείοις εὗρον. Εἶτα τῷ τῆς οἰκίας ἐπιμελητῇ προςελθόντες, ἀπελογοῦντο περὶ οὗ μηδεὶς ἐτόλμα κατηγορεῖν, τὸ συνειδὸς ἰώμενοι, καὶ ἅμα προφέροντες, ὅσον τὸ ἀργύριον εἰς ἀπόδοσιν. Ὁ δὲ χρηστοῖς 555 καὶ φιλανθρώποις λόγοις εὐθυμοτέρους αὐτοὺς ἐποίει P. λέγων, „Οὐδεὶς ἀσεβής ἐστιν οὕτως, ὡς τὰς τοῦ θεοῦ χάριτας συκοφαντεῖν, ὃς ἵλεως εἴη. Θησαυροὺς ἐν τοῖς ὑμετέροις ὤμβρησεν ἀγγείοις, οὐ μόνον τροφὰς, ἀλλὰ καὶ πλοῦτον ἐξ ἑτοίμου διδούς." Οἱ δὲ θαῤῥηθέντες ἐν τάξει διετίθεσαν ἃ οἴκοθεν ἐπηγάγοντο δῶρα. Καὶ παραγενομένῳ τῷ δεσπότῃ τῆς χώρας προςέφερον. Πυνθανομένῳ δὲ, πῶς ἔχοιεν, καὶ εἰ ὁ πατὴρ ζῇ, περὶ οὗ πρόσθεν ἔλεγον, ἀποκρίνονται περὶ μὲν αὐτῶν οὐδὲν, περὶ δὲ τοῦ πατρὸς, ὅτι ζῇ καὶ ὑγιαίνει. Κατευξάμενος δὲ ἐκείνῳ καὶ τὸν φίλτατον προςειπὼν, τὸν ὁμομήτριον περιβλεψάμενος ἀδελφὸν, ὡς εἶδεν, οὐ κατασχὼν, ἀλλ' ἡττώμενος ὑπὸ τοῦ πάθους, πρὶν γενέσθαι καταφανής, ἐπιστρέφεται, καὶ δραμὼν προφάσει ἐπί τινων κατεπειγόντων — ἐκλαλῆσαι γὰρ τὸ ἀληθὲς καιρὸς οὐκ ἦν — ἐν μυχῷ τινι τῆς οἰκίας ἀπολαυσάμενος, ἀποχεῖ τὴν τῶν δακρύων φοράν.

§. 34. Εἶτ' ἀπονιψάμενος, λογισμῷ τῆς ἀνίας ἐκράτησε, καὶ προςελθὼν εἱστία τοὺς ξένους, ἀποδοὺς πρότερον καὶ τὸν ἀντὶ τοῦ νεωτάτου κατασχεθέντα εἰς ὁμηρείαν. Συνειστιῶντο δὲ καὶ ἄλλοι τῶν ἐν Αἰγυπτίοις δοκίμων. Αἱ δὲ ὑποδοχαὶ κατὰ τὰ

κάστοις ἐγίνοντο, χαλεπὸν ἡγουμένου παρα-
παλαιοὺς νόμους, καὶ ταῦτα ἐν εὐωχίᾳ τινὶ,
ἀηδῶν αἱ ἡδοναὶ πλείους. Ἑξῆς δὲ προστά-
ατὰ τὰς ἡλικίας καθέζεσθαι, μήπω τῶν ἀν-
ἐν ταῖς συμποτικαῖς συνουσίαις κατακλίσει
ν, ἐθαύμαζον εἰ Αἰγύπτιοι ζηλωταὶ τῶν αἰ-
αίοις εἰσὶ, τάξεώς τε πεφροντικότες, καὶ τὰς
ρων καὶ νεωτέρων τιμὰς διακρίνειν ἐπιστά-
Τάχα μέντοι καὶ τὸν ἄλλον χρόνον ἔφασκον
θέστερον τὰ περὶ δίαιταν ἀγούσης, ὁ
οὗ ος τ ινοῖς ἐπιστὰς, οὐ μόνον τοῖς μεγά-
πράγμασ μοσεν εὐταξίαν, δι᾽ ὧν τὰ εἰρήνης
καὶ πολέμου κατορθοῦσθαι πέφυκεν, ἀλλὰ καὶ ἐν
τοῖς εὐτελεστέροις εἶναι οκοῦσιν, ὧν τὰ πλεῖστα ἐν
παιδιαῖς. Ἱλαρότητα γ ἐπιζητοῦσιν εὐωχίαι, σε-
μνὸν ἄγαν καὶ αὐσ συμπότην ἥκιστα παραδε-
χόμεναι. Τοιούτου ίνους ἠρέμα συνειρόντων,
τράπεζαι μὲν οὐ σφοσρα πολυτελεῖς εἰςκομίζονται
διὰ τὸν λιμὸν οὐκ ἀξιώσαντος τοῦ ξενοδόχου ταῖς ἑ-
τέρων ἀτυχίαις ἐντρυφᾶν. Αὐτοὶ δὲ ἅτε συνέσει ἀ-
κριβεῖς, καὶ τοῦτ᾽ εἰς τὰ ἐγκώμια παρελάμβανον, ὡς
ἀπειροκαλίαν πρᾶγμα ἐπίφθονον ἀπέστραπται, λέγον-
τες, ὡς καὶ τοῦ συναλγοῦντος τοῖς δεομένοις, καὶ τὸ
τοῦ ἑστιάτορος σχῆμα διασώζει, μεθόριον ἀμφοῖν τι-
θεὶς αὐτὸν, καὶ τὴν ἐν ἑκατέρῳ μέμψιν ἐκφεύγων. Αἱ δ᾽
μὲν οὖν παρασκευαὶ τὸ ἀμισὲς εἶχον πρόσφοροι τῷ
καιρῷ γεγονέναι· τὸ δ᾽ ἐλλιπὲς ἀνεπλήρουν αἱ συνε-
χεῖς φιλοφροσύναι, προπόσεσιν, εὐχαῖς, παραινέσεσι
ταῖς εἰς ἀνάληψιν, ἃ τοῖς ἐλευθέροις καὶ μὴ ἀμού-
σοις τὸ ἦθος ἡδίω τῶν ὅσα περὶ ἐδωδὴν καὶ πόσιν
εὐτρεπίζουσιν οἱ φιλοεστιάτορες καὶ φιλόδειπνοι, τὰ
μηδενὸς ἄξια σπουδῆς, ὀλιγοφρόνων ἐπίδειξιν πομπ-
στολοῦντες.

§. 35. Τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ ἅμα τῇ ἕῳ μεταπεμψά-
μενος τὸν ἐπίτροπον τῆς οἰκίας, κελεύει τὰ
τῶν ἀνδρῶν ὅσα ἐπηνέγκαντο γεμίσαι σίτου, .

ν ἐπὶ τῶν στομίων τὴν τιμὴν ἐν βαλαντίοις κα-
θεῖναι, εἰς δὲ τὸ τοῦ νεωτάτου τὸ κάλλιστον τῶν
ρῶν ἔκπωμα, ᾧ πίνειν ἔθος εἶχεν αὐτός. Καὶ
ν τὰ προσταχθέντα προθύμως ἐπετέλει, μηδένα
υρα παραλαμβάνων. Οἱ δὲ οὐδὲν τῶν κρύφα
όντων εἰδότες, ἀνεζεύγνυσαν, ἐπὶ τοῖς παρ' ἐλ-
ἀγαθοῖς ἅπασι χαίροντες. Ἃ μὲν γὰρ προς-
σαν, ταῦτα ἦν, ἐπὶ κλοπῇ τοῦ ἀποδοθέντος
ίου συκοφαντίαν ἕξειν, ἀδελφὸν τὸν ὁμηρεύ-
μὴ ἀπολήψεσθαι, προσαπολεῖν καὶ τὸν νεώτα-
σως, ὑπὸ τοῦ σπουδάσαντος αὐτὸν ἀχθῆναι,
φατηθέντα. Τὰ δ' ἀποβάντα αἰσίων τελειό-
εὐχῶν, τὸ πρὸς τῷ μὴ συκοφαντηθῆναι, τρα-
καὶ ἀλῶν, ἃ σύμβολα γνησίου φιλίας ἀνθρώ-
ενεύρηται, μεταλαχεῖν, τὸ κομίσασθαι τὸν ἀ-
ν ἀνύβριστον, μηδενὸς ἐντυχόντος καὶ δεηθέν-
τὸ καὶ τὸν νεώτατον ἀγαγεῖν πρὸς τὸν πατέρα
, ἐκπεφευγότας μὲν τὰς κατασκόπων ὑπονοίας,
νον τροφῶν πλῆθος ἐπιφερομένους, χρηστὰ δὲ
ερὶ τοῦ μέλλοντος λογιζομένους. Εἰ γὰρ ἐπι-
τὰ ἐπιτήδεια πολλάκις, ἔφασκον, οὐκέθ' ὡς
ρον περιδεεῖς, ἀλλὰ γεγηθότες ὡς πρὸς ἴδιον,
οὐ ξένον τὸν τῆς χώρας ἐπίτροπον ἀποδημή-
.

36. Ἀλλὰ γὰρ οὕτω διακειμένων, καὶ τοι-
ταῖς ψυχαῖς ἀναπολούντων, αἰφνίδιος καὶ ἀ-
δόκητος ταραχὴ καταλαμβάνει. Προσταχθεὶς
ὁ τῆς οἰκίας ἐπιμελητής, ἐπαγόμενος θεραπόν-
πλῆθος οὐκ ὀλίγον, κατασείων τὰς χεῖρας, καὶ
ν ὑποσημαίνων, ἐβοηδρόμει. Καὶ συντείνας
ατος πλήρης, "Ἐπεσφράγισθε," εἶπε, "καὶ
προτέρας καθ' αὐτῶν αἰτίας. Ἀγαθὰ κακοῖς
άμενοι πάλιν τὴν αὐτὴν ὁδὸν τῶν ἀδικημάτων
εσθε. Τὴν τοῦ σίτου τιμὴν ὑπεξελόμενοι καὶ
ν ἔτι προσεξειργάσασθε. Πονηρία γὰρ τυχοῦσα
τείας ἐπιδίδωσι. Τὸ κάλλιστον καὶ τιμιώτα-

τον ἔκπωμα τοῦ δεσπότου, ἐν ᾧ προπόσεις προ
ὑμῖν, κεκλόφατε, οἱ λίαν εὐχάριστοι, οἱ λίαν
νικοὶ, οἱ μηδ᾽ ὄνομα κατασκοπῆς εἰδότες,
τὸν ἀργύριον εἰς ἀπόδοσιν τοῦ προτέρου κεκομ
ἔνεδραν ὡς ἔοικε καὶ δέλεαρ ἐπὶ θήραν καὶ
γὴν πλειόνων. Ἀλλ᾽ οὐκ εἰςάπαν εὐοδοῦται
λανθάνειν δ᾽ ἀεὶ τεχνάζουσα καταφωρᾶται."
τα συνείροντος ἀχανεῖς ἐπάγησαν, λύπης κ
βου τῶν ἀργαλεωτάτων κακῶν, ἐξαίφνης ἐπ
των, ὡς μηδὲ διᾶραι τὸ στόμα δύνασθαι.
γὰρ ἀπροςδοκήτων κακῶν αἱ προςβολαὶ,
δεινοῖς περὶ λόγους ἀφωνίαν ἐμποιοῦσι. Πα
δ᾽ ὅμως ὑπὲρ τοῦ μὴ δοκεῖν ἁλισκόμενοι τ
δότι καθησυχάζειν, "Πῶς," ἔφασαν, "ἀπολογ
καὶ πρὸς τίνα; Σὺ γὰρ μέλλεις εἶναι καὶ δ
ὁ κατήγορος, ὃς ὤφειλες καὶ ἑτέρων αἰτιωμ
μῖν συναγορεύειν, ἐξ ὧν ἐπειράθης. Ἡ
ἀργύριον τὸ εὑρεθὲν ἐν τοῖς ἀγγείοις πρότερ
δενὸς ἐλέγχοντος, ἐκομίσαμεν ἀποδώσοντες.
τῃ δὲ ἐχρησάμεθα τὸ λοιπὸν μεταβολῇ, ὡς τ
δόχον ἀμείψασθαι ζημίαις καὶ κλοπαῖς; Ἀλ
γέγονε τοῦτο, μήτ᾽ εἰς νοῦν ἔλθοι ποτὲ τὸν
ρον. Ὃς δ᾽ ἂν ἔχων ἁλῷ τὸ ἔκπωμα τῶν
φῶν, θνησκέτω. Θανάτου γὰρ τὸ ἀδίκημα, εἰ
νεν ὄντως, τιμώμεθα διὰ πολλά. Πρῶτον μὲν,
πλεονεξία καὶ τὸ τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμεῖν, πα
νομώτατον· δεύτερον, ὅτι τοὺς ὠφεληκότας β
πτειν ἐπιχειρεῖν, ἀνοσιώτατον· τρίτον δὲ, ὅτι το
μέγα φρονοῦντας ἐπ᾽ εὐγενείᾳ τὸ τῶν προγόνων
72 ξίωμα καθαιρεῖν ἔργοις ὑπαιτίοις τολμᾶν, ὄνειδος
M. αἴσχιστον. Οἷς ἅπασιν ἔνοχος ὢν, εἴ τις ἡμῶν ὑ-
φήρηται, θανάτων μυρίων ἄξια πεπραχὼς, τελευ-
τάτω."

§. 37. Καὶ ἅμα λύοντες τὰ ἄχθη τῶν ὑποζυ-
γίων καθαιροῦσι, καὶ προτρέπονται μετὰ πάσης ἐ-
πιμελείας ἐρευνᾶν. Ὁ δὲ οὐκ ἀγνοῶν ἐν τῷ τοῦ νε-

...μενον, ἅτε αὐτὸς λάθρα θείς, ἰσο-
..., καὶ τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ πρεσβυτάτου ποιη-
...ς, ἑξῆς κατὰ στίχον ἐπακολουθῶν ταῖς ἡλι-
...κίαις, προφέροντος ἑκάστου καὶ ἐπιδεικνυ-
...τὰ ἀγγεῖα, μέχρι τοῦ τελευταίου, παρ' ᾧ
... ζητούμενον ἀνευρέθη, ὡς ἰδόντας ἀθρόους
...ξαι, καὶ τὰς ἐσθῆτας διαῤῥήξαντας, ἐκδα-
...πιστεύοντας, καὶ τὸν ἀδελφὸν ἔτι ζῶντα
...οῦντας, καὶ οὐχ ἧττον αὑτοῦ τὰ κατὰ τὸν
... ὃς προέλεγε τὰς συμβησομένας τῷ υἱῷ κα-
...ς, ὃς ὡς βουλομένοις συναποδημεῖν τὸν ἀ-
... ἐπέτρεπε. Κατηφοῦντες δὲ καὶ συγκε-
... τὴν αὐτὴν ὑπέστρεφον ὁδὸν εἰς τὴν πόλιν,
...μένοι τῷ συμβεβηκότι, καὶ τὸ πρᾶγμα ἐπ-
... ἀλλ' οὐ φιλαργυρίαν ἀδελφοῦ νομίζοντες. 558
... τῆς χώρας ἐπιτρόπῳ προςαχθέντες φιλά- P.
... εὔνοιαν ἀπὸ γνησίου πάθους ἐπιδείκνυνται.
...σόντες γὰρ ἀθρόοι τοῖς ἐκείνου γόνασιν ὡς
... πάντες ἔνοχοι, ὃ μηδ' εἰπεῖν θέμις, ἐπ' αὐ-
...σεκρουῤῥόουν, ἱκέτευον, ἑαυτοὺς ἐξεδίδοσαν,
...τον δουλείαν ὑπισχνοῦντο, δεσπότην προςηγό-
...ἐκεῖνον, προςηλύτους, οἰκότριβας, ἀργυρωνή-
..., οὐδὲν παραλείποντες τῶν οἰκετικῶν ὀνομάτων,
...λουν ἑαυτούς. Ὁ δὲ ἔτι μᾶλλον ἀποπειρώμε-
...ηθαι βαρυτάτῳ φησὶν αὐτοῖς, "Μηδέποτε τοῦτο
...σαίμην, ὡς τοσούτους ἀπάγειν ἑνὸς ἁμαρτόντος.
... γὰρ εἰς μετουσίαν ἄξιον καλεῖν τιμωριῶν, τοὺς
... τῶν ἀδικημάτων κοινοπραγήσαντας; Ἐκεῖνος μό-
...ς, ἐπεὶ καὶ μόνος ἔπραξε, κολαζέσθω. Πυνθάνο-
...ι μὲν οὖν ὅτι καὶ πρὸ τῆς πόλεως θάνατον ὁρί-
...ε κατὰ τοῦ ἁλόντος. Ἐγὼ δὲ ἕκαστα πρὸς τὸ
...εικὲς ἄγων καὶ ἡμερώτερον, ἐπικουφίζω τὴν τιμω-
...ν, δουλείαν ὁρίσας ἀντὶ θανάτου."

§. 38. Χαλεπῶς δὲ τὴν ἀπειλὴν φερόντων, καὶ
...οἷς ἐσυκοφαντοῦντο καταδυομένων, ὁ τέταρτος
... ἡλικίαν — ἦν δὲ τολμητὴς μετ' αἰδοῦς, καὶ

μναιομενος ασ7λητου τροπον, εν πονοις κ
τερήτοις κακοπαθείαις διετέλεσεν. Ἀδελ
μιδῆ νέος ἐστὶ παιδίον, ἐκτόπως στεργ
τοῦ πατρὸς, ἐπεὶ καὶ ὀψίγονός ἐστιν,
τρίων δυοῖν γενομένων, ἀπελείφθη μόνος
σβυτέρου βιαίως ἀποθανόντος. Κελεύσον
ἐνθάδε τὸν ἀδελφὸν ἀγαγεῖν, καὶ ἀπειλοῦ
παραγένοιτο, μηδ᾽ εἰς ὄψιν ἡμῖν ἐλθεῖν
σέσθαι, πατηφοῦντες ἀπηλλαττόμεθα,
οἴκαδ᾽ ἐπανελθόντες, ἐδηλοῦμεν τὰ ἀπὸ σ
τρί. Ὁ δὲ κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ἀντέλεγε, δ
δρα περὶ τῷ παιδί· τῶν δ᾽ ἀναγκαίων ὑπ
των, καὶ μηδενὸς ἡμῶν τολμῶντος ἐπ
ἥκειν δίχα τοῦ νεωτάτου διὰ τὰς σὰς ἐ
μόλις πείθεται τοῦτον συνεκπέμψαι, μυ
τιώμενος, ὅτι ἀδελφὸν ἄλλον ἔχειν ὠμο
μυρία δ᾽ οἰκτιζόμενος εἰ μελλήσει δια
νήπιος γάρ ἐστι καὶ πραγμάτων ἄπειρος,
τῶν κατὰ τὴν ἀλλοδαπὴν, ἀλλὰ καὶ
τὴν πόλιν. Πρὸς οὖν οὕτω διακείμενον
πῶς ἂν ἀφικοίμεθα; Τίσι δ᾽ ὀφθαλμοῖς

θάνειν ὡμολογῶν, ἣν ἀποδώσειν ὅταν ἀπαιτηθῶ. Πῶς δ' ἄν, εἰ μὴ ἐξευμενισθείης αὐτὸς, ἀποδοῦναι δυναίμην; Οἶκτον δέομαι τοῦ πρεσβύτου λαβεῖν, καὶ εἰς ἔννοιαν ἐλθεῖν τῶν κακῶν οἷςπερ ἀνιαθήσεται, μὴ κομισάμενος ὃν ἀβούλως ἐνεχείρισεν. Ἀλλὰ σὺ ὑπὲρ ὧν ἔδοξας ἠδικῆσθαι, δίκας λάμβανε. Δώσω δ' ἐθελοντὴς ἐγώ. Δοῦλον ἀπὸ ταύτης ἀπόγραφε τῆς ἡμέρας. Ἄσμενος ὑπομενῶ τὰ τῶν οἰκετῶν, ἐὰν τὸ παιδίον ἐθελήσῃς ἐᾶσαι. Λήψη δὲ οὐκ αὐτὸς τὴν χάριν, ἐὰν ἄρα διδῷς, ἀλλ' ὁ μὴ παρὼν, ἐπικουφισθεὶς τῶν φροντίδων, ὁ τῶν τοσούτων πατὴρ καὶ τῶν ἁπάντων. Ἱκέται γάρ ἐσμεν καταπεφευγότες ἐπὶ τὴν σὴν ἱερωτάτην δεξιὰν, ἧς μήποτε διαμάρτοιμεν. Ἔλεως οὖν εἰςελθέτω σε ἥρως ἀνδρὸς, τοὺς ἀρετῆς ἄθλους κατὰ πᾶσαν ἡλικίαν διαπονήσαντος. Τὰς κατὰ Συρίαν πόλεις εἰς ἀποδοχὴν αὐτοῦ καὶ τιμὴν ἐπέστρεψε, καί τοι καινοτέροις ἔθεσι καὶ νομίμοις, καὶ πολὺ διεστῶσι χρώμενος οὐ βραχεῖ τινι τῶν ἐγχωρίων ἠλλοτριωμένος. Ἀλλ' ἡ τοῦ βίου καλοκἀγαθία, καὶ τὸ σύμφωνον καὶ ὁμολογούμενον πρὸς ἔργα λόγων, καὶ πρὸς λόγους ἔργων, ἐξενίκησεν, ὡς καὶ τοὺς ἕνεκα τῶν πατρίων μὴ εὐγνώμονας μεθαρμόσασθαι. Τοιαύτην μέλλεις κατατίθεσθαι χάριν, ἧς οὐκ ἂν δύναιτο μείζονα λαβεῖν. Τίς γὰρ ἂν γένοιτο πατρὶ δωρεὰ μείζων, ἢ τὸν ἀπογνωσθέντα κομίσασθαι;"

§. 39. Πάντα δ' ἦσαν ἀπόπειρα, καὶ ταῦτα καὶ τὰ πρότερα, πῶς ἔχουσι τοῦ τῆς χώρας ἐπιτρόπου σκοποῦντος εὐνοίας πρὸς ὁμομήτριον ἀδελφόν. Ἐδεδίει γὰρ μὴ φυσικῇ τινι ἀλλοτριώσει κέχρηνται, καθάπερ οἱ ἐκ μητρυιῶν γεγονότες πρὸς τὸν ἐξ ἑτέρας ἰσοτίμου γυναικὸς οἶκον. Διὰ τοῦτο καὶ ὡς κατασκόπους ᾐτιᾶτο, καὶ περὶ τοῦ γένους ἐπυνθάνετο, πρόφασιν τοῦ γνῶναι εἰ περίεστιν ὁ ἀδελφὸς, ἀλλὰ μὴ ἐξ ἐπιβουλῆς ἀνῄρηται. Καὶ ἕνα κατέσχε

υς ἐάσας ἀπαίρειν, ὁμολογήσαντας ἀ
νεώτατον, ὃν ἰδεῖν μάλιστ' ἐπόθει,
ὐτῷ χαλεπῆς καὶ βαρυτάτης ἀνίας ἀπ
Καὶ ἐπειδὴ παρεγένετο καὶ τὸν ἀδελ
, μικρὸν ὅσον ἀνεθεὶς τῆς φροντίδος, κ
-τὶ ξενίαν, καὶ ἑστιῶν πολυτελεστέραις ἐχ
γεῖτο τὸν ὁμομήτριον παρασκευαῖς, ἀπο
ς ἕκαστον, καὶ τεκμαιρόμενος ἐκ τῆς ὄψ
; αὐτοῖς ὑποικουρεῖ φθόνος. Καὶ ὡς ἀ
-τας ἑώρα, καὶ ἀναχεομένους ἐπὶ τῇ τοῦ
υ τιμῇ, δυσὶν ἤδη μαρτυρίαις σημειωσάμ
μηδὲν ἔχθος ὑποτύφεσθαι, καὶ τρίτην ἐπενό
τοῦ κεκλέφθαι δοκοῦντος αἰτίαν ἀναθεὶς
άτῳ. Σαφέστατος γὰρ ἔμελλεν ἔλεγχος οὗ
θαι τῆς ἑκάστου διανοίας καὶ οἰκειότητος
τὸν συκοφαντούμενον ἀδελφόν. Ἐξ ὧν ἀπ
συνεπύθετο περὶ τοῦ μὴ καταστασιάζει
ιβουλεύεσθαι τὸν μητρῷον οἶκον, λογι
τε εἰκότα καὶ περὶ τῶν αὐτῷ συμβεβηκότων ἐλ
βανεν, ὡς οὐκ ἐπιβουλαῖς ἀδελφῶν αὐτὰ μᾶ
εἴη πεπονθώς, ἢ κατὰ πρόνοιαν θεοῦ τὰ μα
ἐμβλέποντος, καὶ τὰ μέλλοντα οὐχ ἧττον τῶν
ρόντων ὁρῶντος.

§. 40. Εἶτ' ἐπὶ συμβάσεις καὶ καταλλαγὰς
νικώμενος ὑπὸ φιλοικείου πάθους, καὶ ὑπὲρ
μηδὲν ὄνειδος προσβαλεῖν τοῖς ἀδελφοῖς ἕνεκα
πράξεως, οὐδένα τῶν Αἰγυπτίων ἐδικαίωσε πα
ναι κατὰ τὴν πρώτην ἀναγνώρισιν. Ἀλλὰ κελε
ἅπυσαν τὴν θεραπείαν μεταστῆναι, πηγήν τινα
κρύων ἐξαίφνης ἀνεὶς, καὶ τῇ δεξιᾷ προσελθεῖν
γυτέρω σημήνας, ἵνα μηδ' ἐκ τύχης ἐπακοῦσαι
ἄλλος δυνηθῇ, φησὶν αὐτοῖς, "Ἐπεσκιασμένον
γμα καὶ χρόνῳ μακρῷ συγκεκρύφθαι δοκοῦν,
λων ἀνακαλύπτειν, μόνος μόνοις ὑμῖν ἀπαμ
Ἀδελφὸν ὃν ἀπέδοσθε εἰς Αἴγυπτον, ἐκεῖνος
ρᾶτε νῦν παρεστῶτα, αὐτός εἰμι ἐγώ." Κα

γέντων δὲ αὐτῶν παρ' ἐλπίδα, καὶ διεπτοημένων,
καὶ ὥςπερ ὁλκῇ τινι βιαίῳ τὰς ὄψεις ἐπὶ γῆν κατα-
βεβληκότων, καὶ πεπηγότων ἀφώνων καὶ ἀχανῶν,
"Μὴ κατηφεῖτε," εἶπεν, "ἀμνηστίαν ἁπάντων πα-
ρέχω τῶν εἰς ἐμὲ πεπραγμένων. Μηδενὸς ἑτέρου
δεῖσθε παρακλήτου. Αὐτοκελεύστῳ καὶ ἑκουσίῳ
γνώμῃ πρὸς συμβάσεις ἐθελοντὴς ἀφῖγμαι, συμβό-
λοις χρησάμενος δυσὶ, τῇ τε πρὸς τὸν πατέρα εὐ-
σεβείᾳ, ᾗ τὸ πλεῖστον τῆς χάριτος ἀνατίθημι, καὶ
τῇ φυσικῇ φιλανθρωπίᾳ, ᾗ πρὸς ἅπαντας, διαφε-
ρόντως δὲ πρὸς τοὺς ἀφ' αἵματος χρῶμαι. Καὶ νο-
μίζω τῶν συμβεβηκότων, οὐχ ὑμᾶς, ἀλλὰ θεὸν αἴ-
τιον γεγενῆσθαι, βουληθέντα με τῶν αὐτοῦ χαρίτων
καὶ δωρεῶν, ἃς ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις καιροῖς ἠξί-
ωσε τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων παρασχεῖν, ὑπηρέτην
γενέσθαι καὶ διάκονον. Ἐν ἀρχῇ δὲ πίστιν δύνα- 561
σθε λαβεῖν ἐξ ὧν ὁρᾶτε. Πᾶσαν μὲν Αἴγυπτον P.
ἐπιτέτραμμαι, τιμὴν δὲ ἔχω τὴν παρὰ τῷ βασιλεῖ,
καί με νέον ὄντα πρεσβύτερος ὢν ὡς πατέρα τιμᾷ.
Θεραπεύομαί τε, οὐχ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων μόνον,
ἀλλὰ καὶ ὑπὸ πλείστων ἄλλων ἐθνῶν, ὅσα καὶ ὑ-
πήκοα, καὶ αὐτόνομα. Χρῄζει γὰρ πάντα διὰ τὴν
ἔνδειαν προεστῶτος. Ἄργυρός τε καὶ χρυσὸς, καὶ
τὸ τούτων ἀναγκαιότερον αἱ τροφαὶ παρ' ἐμοὶ μόνῳ
ταμιεύονται, διανέμοντι καὶ κατακερματίζοντι πρὸς
τὰς ἀναγκαίας χρείας ἑκάστοις τῶν δεομένων, ὡς
μήτε τι τῶν εἰς τρυφὴν, μήτε τι τῶν εἰς ἐκπλήρω-
σιν ἐνδείας ἐπιλιπεῖν. Ἀλλ' οὐκ ἐναβρυνόμενος καὶ
σεμνυνόμενος ταυτὶ διεξῆλθον, ἀλλ' ἵν' αἴσθησθε,
ὅτι τῶν τηλικούτων οὐδεὶς ἔμελλεν ἀνθρώπων ἔσε-
σθαι αἴτιος δούλῳ, καὶ μετὰ ταῦτα δεσμώτῃ γενο-
μένῳ. Καὶ γὰρ ἐδέθην ποτὲ συκοφαντηθείς. Ἀλλ'
ὁ τὰς ἐσχάτας συμφοράς τε καὶ δυςπραγίας μεθαρ-
μοσάμενος εἰς τὰς ἀνωτάτω καὶ πρώτας εὐτυχίας,
θεὸς ἦν, ᾧ πάντα δυνατά. Ταῦτα ἐμοῦ διανοου-
μένου, μηκέτι εὐλαβῶς ἔχετε, τὰς δυςφροσύνας ἐκ-

ποδὼν ποιησάμενοι, καὶ πρὸς ἱλαρὰν μεταβαλόντες
εὐθυμίαν. Εὖ δ' ἂν ἔχοι καὶ πρὸς τὸν πατέρα συν-
τεῖναι, καὶ πρῶτον αὐτῷ τὰ περὶ τῆς ἐμῆς εὑρέσεως
εὐαγγελίσασθαι. Φθάνουσι γὰρ αἱ φῆμαι πανταχό-
θεν κατὰ πολύ."

§. 41. Οἱ δὲ κατὰ διαδοχὴν τοὺς ἐπαίνους αὐ-
τοῦ συνείροντες ἀπαύστως, ἀχαλίνοις στόμασιν ἐξύ-
μνουν, ἄλλος ἄλλο τι διεξιών, ὁ μὲν τὸ ἀμνησίκα-
κον, ὁ δὲ τὸ φιλοίκειον, ὁ δὲ τὴν σύνεσιν· ἅπαν-
τες δ' ἀθρόοι τὴν εὐσέβειαν, ἐπὶ τὸν Θεὸν ἀναφέ-
ροντες τὰ τέλη τῶν κατορθουμένων, καὶ μηκέτι ταῖς
ἀβουλήτοις ἀρχαῖς καὶ πρώταις ἐνστάσεσι τῶν κατὰ
γνώμην δυσχεράναντες, καὶ τὴν ὑπερβάλλουσαν μετ'
αἰδοῦς καρτερίαν, ὃς ἐν τοσαύταις γεγονὼς ἀνωμα-
λίαις οὔτε δουλεύων βλάσφημον οὐδὲν εἶπε κατὰ
τῶν ἀδελφῶν ὡς πεπρακότων, οὔτ' εἰς εἱρκτὴν ἀπα-
γόμενος, ὑπ' ἀθυμίας ἐξελάλησέ τι τῶν ἀποῤῥήτων,
76 οὔτε πολὺν χρόνον ἐκεῖ καταμένων οἷα φιλεῖ τοῖς
M. δεσμώταις, ἔθους ὄντος τὰς ἰδίας ἀτυχίας ἀναμε-
ρεῖσθαι, ἀπεγύμνωσεν, ἀλλ' ὡς μηδὲν εἰδὼς τῶν
αὐτῷ συμβεβηκότων. Ἀλλὰ οὐδ' ὅτε τὰ ὀνείρατα
διέκρινεν ἢ τοῖς εὐνούχοις ἢ τῷ βασιλεῖ, καιρὸν ἔ-
χων εἰς μήνυσιν ἐπιτήδειόν τι ἐφθέγξατο περὶ τῆς
ἰδίας εὐγενείας, οὐδ' ὅτε βασιλέως ὕπαρχος ἐχειρο-
τονεῖτο, καὶ τῆς Αἰγύπτου πάσης τὴν ἐπιμέλειαν
καὶ προστασίαν παρελάμβανεν, ἵνα μὴ δόξῃ τις εἶ-
ναι τῶν ἠμελημένων καὶ ἀφανῶν, ἀλλὰ τῷ ὄντι
εὐπατρίδης, οὐ φύσει δοῦλος, ἀλλ' ἐπιβουλὰς ὑφ'
ὧν ἥκιστ' ἐχρῆν ἀνηκέστους ὑπομεμενηκὼς καὶ συμ- 562
φοράς. Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἐῤῥύη πολὺς ἔπαινος P.
ἰσότητος αὐτοῦ καὶ δεξιότητος. Τὰς γὰρ τῶν ἄλ-
λων ἀλαζονείας καὶ ἀπαιδευσίας ἡγεμόνων εἰδότες,
ἐθαύμαζον τὸ ἀνεπίφαντον καὶ ἀτραγῴδητον, καὶ
ὡς εὐθὺς ἰδὼν κατὰ τὴν προτέραν ὁδὸν ἀποκτεῖναι
δυνάμενος, ἢ τὸ γοῦν τελευταῖον, λιμώττουσι τρο-
φὰς μὴ παρασχεῖν, πρὸς τῷ μὴ τιμωρήσασθαι, καὶ

ὡς χάριτος ἀξίοις δωρεὰν ἔδωκε τὰ ἐπιτήδεια, τὴν τιμὴν αὐτῶν ἀποδοθῆναι κελεύσας. Οὕτω μέντοι καὶ τῆς ἐπιβουλῆς καὶ πράξεως εἰς ἅπαν ἠγνοήθη καὶ διέλαθεν, ὥσθ' οἱ ἐν τέλει τῶν Αἰγυπτίων συνήδοντο, ὡς πρῶτον ἄρτι τῶν ἀδελφῶν τοῦ προεστῶτος ἡκόντων. Καὶ ἐπὶ ξενίαν ἐκάλουν, καὶ φθάνοντες ἐδήλουν τῷ βασιλεῖ, καὶ πάντα διὰ πάντων ἔγεμε χαρᾶς οὐκ ἔλαττον, ἢ εἴπερ εὐφόρησεν ἡ πεδιὰς, καὶ ὁ λιμὸς εἰς εὐθηνίαν μετέβαλε.

§. 42. Γνοὺς δὲ ὁ βασιλεὺς ὅτι καὶ πατὴρ ἔστιν αὐτῷ, καὶ ἡ γενεὰ πολυάνθρωπος, προτρέπει μεταστῆναι πανοικεὶ, τὴν βαθυγειοτάτην Αἰγύπτου μοῖραν ὁμολογήσας δεδωρῆσθαι τοῖς ἀφιξομένοις. Ἀπήνας οὖν καὶ ἁρμαμάξας καὶ πλῆθος ὑποζυγίων ἠχθισμένων τὰ ἐπιτήδεια δίδωσι τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ θεραπείαν ἱκανὴν, ἵνα μετὰ ἀσφαλείας ἀγάγωσι τὸν πατέρα. Παραγενομένων δὲ καὶ τὰ περὶ τὸν ἀδελφὸν ἄπιστα καὶ μείζονα ἐλπίδων διηγουμένων οὐ πάνυ προσεῖχε. Καὶ ἂν γὰρ οἱ λέγοντες ἀξιοπιστότατοι, ἀλλ' ἡ τοῦ πράγματος ὑπερβολὴ ῥᾳδίως οὐκ ἐπέτρεπε συναινεῖν. Ἰδὼν δὲ ὁ πρεσβύτης τὰς ἐν τοιούτῳ καιρῷ παρασκευὰς καὶ χορηγίας τῶν ἀναγκαίων ἀφθόνους τοῖς περὶ τούτου λεγομένοις εὐτυχήμασι συναδούσας, ὑμνεῖ τὸν θεὸν, ὅτι τὸ δοκοῦν ἐκλελοιπέναι μέρος τῆς οἰκίας ἀπεπλήρωσεν. Ἡ δὲ χαρὰ καὶ φόβον εὐθὺς ἐγέννησε τῇ ψυχῇ περὶ τῆς τῶν πατρίων ἐκδιαιτήσεως. Ἤιδει γὰρ καὶ νεότητα εὐόλισθον φύσει, καὶ ξενιτείας τὴν εἰς τὸ ἁμαρτάνειν ἐκεχειρίαν, καὶ μάλιστα τῆς ἐν Αἰγύπτῳ χώρας τυφλωττούσης περὶ τὸν ἀληθῆ θεὸν, ἕνεκα τοῦ γενητὰ καὶ θνητὰ θεοπλαστεῖν. Καὶ προςέτι πλούτου καὶ δόξης ἐπίθεσις ὀλιγόφροσι διανοίαις ἐπιτίθεται, καὶ διότι ἀπολειφθεὶς μηδενὸς τῶν ἐκ τῆς πατρῴας οἰκίας ἐξεληλυθότος σωφρονιστοῦ, μόνος ὢν καὶ ἔρημος διδασκάλων ἀγαθῶν, ἕτοιμος

τὴν τῶν ὀθνείων μεταβολήν. Οὕτως
νον ἰδὼν, ᾧ μόνῳ δυνατὸν ἀόρατον
ν, ἔλεον λαμβάνει, καὶ κοιμωμένῳ νύκτωρ
, φησὶ, "Μηδὲν εὐλαβοῦ περὶ τῆς εἰς Αἰ-
ἀφίξεως. Αὐτὸς ἡγεμονεύσω τῆς ὁδοῦ, πα- 563
τὴν ἀποδημίαν ἀσφαλῆ καὶ εὐάρεστον. Ἀπο- P.
ἐντοι καὶ τὸν τριπόθητον υἱὸν, ὅς ποτε τε-
νομισθεὶς ἐκ πολυετίας οὐ ζῶν μόνον, ἀλλὰ
ρας τοσαύτης ἡγεμὼν ἀναφαίνεται." Πλη-
ρωθεὶς δὲ εὐελπιστίας, ἅμα τῇ ἕῳ γεγηθὼς ἐπέ-
σπευδεν. Ὁ δὲ υἱὸς ἀκούσας — σκοποὶ γὰρ καὶ
φραστῆρες τῆς ὁδοῦ πάντ' ἐδήλουν — οὐ μακρὰν
τῶν ὁρίων ἀπέχοντι διὰ ἐων ἀπήντα τῷ πατρί.
Καὶ κατὰ τὴν καλουμένην ρώων πόλιν ἐντυχόντες
ἐπιπίπτουσιν ἀλλήλοις, τὰς κεφαλὰς ἐπὶ τῶν αὐχένων
ἐρείσαντες, καὶ τὰς ἐσθῆτας δάκρυσι φύραντες, πο-
λυχρονίων ἀσπασμάτων ἀπλήστως ἐνεφοροῦντο, καὶ
μόλις παυσάμενοι συνέτεινον ἄχρι τῶν βασιλείων.
Θεασάμενος δὲ ὁ βασιλεὺς, καὶ τὴν ὄψιν καταπλα-
γεὶς τῆς σεμνότητος, ὡς οὐχ ὑπάρχου πατέρα, ἀλλ'
ἑαυτοῦ, μετὰ πάσης αἰδοῦς καὶ τιμῆς ἐδεξιοῦτο τοῦ-
τον. Καὶ μετὰ τὰς ἐν ἔθει καὶ ἐξαιρέτους φιλοφρο-
σύνας δίδωσιν αὐτῷ γῆς ἀποτομὴν ἀρετῶσαν καὶ
σφόδρα εὔκαρπον, τούς τε υἱοὺς αὐτοῦ πυνθανόμε-
νος εἶναι κτηνοτρόφους, τὴν πολλὴν οὐσίαν ἔχοντας
ἐν θρέμμασι καθίστησιν ἐπιμελητὰς τῶν ἰδίων, αἰ-
πόλια καὶ βουκόλια, καὶ ποίμνας, καὶ μυρίας ὅσας
ἀγέλας ἐγχειρίσας αὐτοῖς.

§. 43. Ὁ δὲ νεανίας τοσαύτῃ πίστεως ἐχρήσατο
ὑπερβολῇ, ὥστε τῶν καιρῶν καὶ τῶν πραγμάτων εἰς
ἀργυρισμὸν παρεχόντων πλείστας ὅσας ἀφορμὰς,
δυνηθεὶς δι' ὀλίγου πλουσιώτατος τῶν κατ' αὐτὸν
γενέσθαι, τὸν γνήσιον ὡς ἀληθῶς πρὸ τοῦ νόθου
πλοῦτον, καὶ τὸν βλέποντα πρὸ τοῦ τυφλοῦ θαυ-
μάσας, ἅπαντα τὸν ἄργυρον καὶ χρυσὸν, ὅσον
τῆς τιμῆς ἤθροισε τοῦ σίτου, ἐν τοῖς βασιλέως ἐθη-

νομίζετο ταμείοις, οὐδεμίαν δραχμὴν νοσφισάμενος, ἀλλὰ μόναις ἀρκεσθεὶς ταῖς δωρεαῖς, αἷς ἀμειβόμενος ἐκεῖνος ἀντεχαρίσατο. Καθάπερ τε Αἴγυπτον, ἰ σὺν αὐτῇ χώρας ἑτέρας, καὶ ἔθνη πιεσθέντα ἰ λιμῷ παντὸς λόγου κρεῖττον ἐπετρόπευσεν ὁ ἀ- ρ οὗτος, κατὰ τὸ πρέπον διανέμων τὰς τροφὰς, ἀφορῶν οὐκ εἰς τὸ παρὸν μόνον λυσιτελὲς, ἀλ- καὶ τὴν πρὸς τὸ μέλλον ὠφέλειαν. Ἡνίκα γοῦν ἕβδομος ἐνιαυτὸς τῆς ἐνδείας ἐνέστη, μεταπεμψάμενος τοὺς γεωργοὺς — ἤδη γὰρ τῆς εὐφορίας καὶ θηνίας ἐλπὶς ἦν — ἐδίδου κριθάς τε καὶ πυροὺς σπέρματα, φροντίσας τοῦ μηδένα νοσφίσασθαι, ταθεῖναί τε εἰς τὰς ἀρούρας ἃς ἔλαβεν, ὀπτῆρας ἰ ἐφόρους ἐπιλέξας ἀριστίνδην, οἳ τὴν σπορὰν φυλάξουσι. Μετὰ δὲ τὸν λιμὸν χρόνοις μακροῖς ερον τελευτήσαντος τοῦ πατρὸς, ὑπονοίᾳ πληέντες οἱ ἀδελφοὶ, καὶ δείσαντες μή τι χαλεπὸν 564 θῶσι μνησικακίας, προσελθόντες ἐδέοντο λιπαρῶς, P. ρόμενοι γυναῖκας καὶ γενεάν. Ὁ δὲ ἐπιδακρύσας μὲν, "Ὁ μὲν καιρὸς ἱκανὸς ὑπόνοιαν κατασκευά- ι τοῖς ἀφόρητα ἐργασαμένοις, καὶ μὴ δι' ἑτέρου ἄλλον ἢ τοῦ συνειδότος χάριν ἐλεγχομένοις. Ἡ γὰρ λευτὴ τοῦ πατρὸς τὸν ἀρχαῖον φόβον, ὃν πρὸ τῶν ταλλαγῶν εἴχετε, κεκαίνωκεν, ὡς τοῦ μὴ λυπῆσαι ν πατέρα χάριν τὴν ἀμνηστίαν ἐμοῦ παρασχόντος. γὼ δὲ τὸν τρόπον οὐ χρόνοις μεταβάλλομαι, οὐδ' ολογήσας ἔνσπονδος εἶναι, δράσω ποτὲ τὰ ἄσπον- . Οὐ γὰρ ὑπερθέσεις ἀμύνης ἐκαιροφυλάκουν, λὰ τὴν εἰς ἅπαν ἀπαλλαγὴν τῆς κολάσεως ἐχαριμην, ἐπινέμων τὸ μέν τι τιμῇ τοῦ πατρὸς — δεῖ ρ ἀψευδεῖν —, τὸ δέ τι εὐνοίᾳ τῇ πρὸς ὑμᾶς ἀγκαίᾳ. Εἰ δὲ καὶ πατρὸς ἕνεκα πάντ' ἐποίουν τὰ ηστὰ καὶ φιλάνθρωπα, φυλάξω ταῦτα καὶ πρὸς λευτηκότα. Τέθνηκε δὲ οὐδεὶς παρ' ἐμοὶ κρείττ ν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ ζήσεται τὸν ἀεὶ όνον ἀγήρως, ἀθανάτῳ φύσει ψυχῆς μηκέτι ταῖς

ἀνάγκαις ἐνδεδεμένη. Τί δεῖ μόνου
τοῦ γεννητοῦ πατρός; Ἔχομεν τὸν ἀγέν
ἄφθαρτον, τὸν ἀΐδιον, ὃς ἐφορᾷ πάντα
ἐπακούει καὶ τῶν ἡσυχαζόντων, τὸν ἀεὶ
καὶ τὰ ἐν μυχοῖς τῆς διανοίας, ὃν μάρτ
τοῦ συνειδότος ἐπ' ἀψευδέσι καταλλαγαῖς.
ὶ μὴ θαυμάσητέ μου τὸν λόγον, "τοῦ θ
*) τοῦ τὰ πονηρὰ βουλεύματα ὑμῶν εἰς ἀ
περιουσίαν μεθαρμοσαμένου. Γίνεσθε οὖν ἀ
, καὶ πρὸς τὸ μέλλον χρησιμωτέρων μεθέξον
ῶντος ἔτι τοῦ πατρὸς ἐκαρποῦσθε.

§. 44. Τοιούτοις θαρσύνας τοὺς ἀδελφοὺς
γοις, ἔργοις τὰς ὑποσχέσεις ἐβεβαίου μᾶλλον, οὐ
παραλιπὼν τῶν εἰς ἐπιμέλειαν. Μετὰ δὲ τὸν λιμ
ἐπ' εὐθηνίᾳ καὶ εὐετηρίᾳ τῆς χώρας ἤδη γεγηθό
τῶν οἰκητόρων, ἐτιμᾶτο πρὸς ἁπάντων, ἀμοι
ἀντεκτινόντων ὑπὲρ ὧν εὖ πεπόνθεσαν ἐν καιροῖς
βουλήτοις. Ἡ δὲ φήμη ῥυεῖσα τὰς ἑξῆς πόλεις
τέπλησε τῆς ἐπὶ τῷδε τῷ ἀνδρὶ εὐκλείας. Ἔτη
βιώσας δέκα πρὸς τοῖς ἑκατὸν, ἐτελεύτησεν εὐγήρ
ἐπ' ἄκρον ἐλθὼν εὐμορφίας, καὶ φρονήσεως,
λόγων δυνάμεως. Μαρτυρεῖ δὲ τὸ μὲν κάλλος
79 σώματος ἔρως ὃς ἐξέμηνεν ἐπ' αὐτῷ γυναῖκα· τὴ
M σύνεσιν, ἡ ἐν ταῖς ἀμυθήτοις τῶν κατὰ τὸν
ἀνωμαλίαις ὁμαλότης, εὐαρμοστίαν τοῖς ἀναρ
στοις, καὶ συμφωνίαν τοῖς ἀσυμφώνοις ἐργασαμέ
τὴν δὲ τῶν λόγων δύναμιν ἥ τε τῶν ὀνειράτ
διάκρισις, καὶ ἡ ἐν ταῖς ὁμιλίαις εὐέπεια, κα
παρακολουθήσασα πειθὼ, δι' ὧν οὐδεὶς τῶν
χομένων ἀνάγκῃ μᾶλλον ἢ ἑκὼν ὑπήκουε. Τού
δὲ τῶν ἐνιαυτῶν ἑπτακαίδεκα ἄχρι μειρακίου διέ
ψεν ἐν τῇ πατρῴᾳ οἰκίᾳ. Τρισκαίδεκα δὲ ἐν

*) Gen. 50, 19.

ουλήψεως συντυχίαις, ἐπιβουλευόμενος, πιπρασκόνος, δουλεύων, συκοφαντούμενος, ἐν δεσμωτηρ καταδούμενος. Τοὺς δὲ ἄλλους ὀγδοήκοντα ἐν μονίᾳ καὶ εὐπραγίᾳ τῇ πάσῃ, λιμοῦ καὶ εὐθηνίας ρος καὶ βραβευτὴς ἄριστος, τὰ πρὸς ἑκάτερον ρὸν πρυτανεύων ἱκανώτατος.

ΠΕΡΙ

80 ΒΙΟΥ ΜΩΥΣ
M.

ὍΠΕΡ ΕΣΤ

ΠΕΡΙ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ Π

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩ

ARGUMENTUM LIB

DE

VITA MO

HOC EST,

DE THEOLOGIA ET P

Moyses, genere Hebraeus, in Aegyp
educatus est (1. 2.) Expositum enim
mater eum vix edidit, filia regis serv
triendum mittit (3. 4.) Instructus post
gypto, Graecia, Assyria etc. petitis,
duce, candori studuit, philosophiae pr
repraesentans (6. 6.) Tali animo praedit
popularium misereret, quibus Aegyptii
da imponebant (7. 8.) Interemto itaq
in Arabiam, ibique apud sacerdotem
uxorem duxit, diu tutus latuit (9. 10
se ad regendum populum praeparavit (1
ageret, rubum conspexit ardentem, e
imaginis divinae similis, emicuit (12),
nec ipsius dei verbis non excitatus Mo
gyptiorum tyrannide liberare aggressu
tamen Hebraeis emigrare non permisit,
Deus toti Aegypto decem plagas grav

[...]phetam instituit (15-26). Quo facto Hebraei Aegypto excedunt Moyse duce et sacerdote, qui eos gentem novam, sanctiorem prae ceteris terrae incolis susceptaram, constituit [...]-29.) Aegyptii eos persequentes mari rubro mersi pereunt [...]-32.) Moyses postea suos salvos ad fines Phoenicum ducit deo ipso in desertis, quae Hebraei permeabant, famem sitimque sublevante (33-39). Regione, quam illi incolebant, [...] speculatores explorata, alias gentes praeteriens, alias vin[...] Moyses Phoeniciam intravit (40-47.), Balaocem regem, [...]tra vi et astutia renitentem, oppressit, praedamque par[...] aequabiliter divisit (48-58.), breviqus post exercitum [...] Iordanem duxit (59. 60).

---

§. 1. Μωϋσέως τοῦ κατὰ μέν τινας νομοθέτου [...] Ἰουδαίων, κατὰ δέ τινας ἑρμηνέως νόμων ἱε[...], τὸν βίον ἀναγράψαι διενοήθην, ἀνδρὸς τὰ [...] μεγίστου καὶ τελειοτάτου, καὶ γνώριμον τοῖς [...]ς μὴ ἀγνοεῖν αὐτὸν ἀποφῆναι. Τῶν μὲν γὰρ [...] τὸ κλέος, οὓς ἀπολέλοιπε, διὰ πάσης τῆς οἰ[κου]μένης πεφοιτηκὸς, ἄχρι καὶ τῶν τῆς γῆς τερμά- 603 [των] ἔφθακεν. Αὐτὸν δὲ ὅστις ἦν ἐπ' ἀληθείας P. [...]σιν οὐ πολλοὶ, διὰ φθόνον ἴσως, ἢ τὴν ἐν οὐκ [...]γοις τῶν διατεταγμένων ὑπὸ τῶν κατὰ τὰς πό[λει]ς νομοθετῶν ἐναντίωσιν, οὐκ ἐθελησάντων αὐτὸν [μν]ήμης ἀξιῶσαι τῶν παρ' Ἕλλησι λογίων, ὧν οἱ [...]ίους τὰς δυνάμεις ἃς ἔσχον διὰ παιδείας, ὕβρι[...] ἔν τε ποιήμασι καὶ τοῖς καταλογάδην συγγράμ[μα]σι κωμῳδίας καὶ συβαριτικῆς ἀσελγείας συνθέν[τε]ς περιβόητον αἰσχύνην, οὓς ἔδει ταῖς φύσεσι κα[τα]χρήσασθαι πρὸς τὴν τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν τε καὶ [...] ὑφήγησιν, ἵνα μήτε τι καλὸν ἡσυχίᾳ παραδο[θὲ]ν ἀρχαῖον ἢ νέον ἀφανισθῇ λάμψαι δυνάμενον, [μή]τ' αὖ τὰς ἀμείνους ὑποθέσεις παρελθόντες, τὰς [ἀν]αξίους ἀκοῆς προκρῖναι δοκῶσι, σπουδάζοντες τὰ [...] καλῶς ἀπαγγέλλειν εἰς ὀνειδῶν ἐπιφάνειαν.

Ἀλλ' ἔγωγε τὴν τούτων βασκανίαν ὑπερβὰς, τὰ περὶ τὸν ἄνδρα μηνύσω, μαθὼν αὐτὰ καὶ ἐκ βίβλων τῶν ἱερῶν, ἃς θαυμάσια μνημεῖα τῆς αὐτοῦ σοφίας ἀπολέλοιπε, καὶ παρά τινων ἀπὸ τοῦ ἔθνους πρεσβυτέρων. Τὰ γὰρ λεγόμενα τοῖς ἀναγινωσκομένοις ἀεὶ συνύφαινον, καὶ τοῦτ' ἔδοξα μᾶλλον ἑτέρων τὰ περὶ τὸν βίον ἀκριβῶσαι.

§. 2. Ἄρξομαι δὲ ἀφ' οὗπερ ἀναγκαῖον ἄρξασθαι. Μωϋσῆς γένος μέν ἐστιν Ἑβραῖος, ἐγεννήθη δὲ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐτράφη, τῶν προγόνων αὐτοῦ διὰ πολυχρόνιον λιμὸν, ὃς Βαβυλῶνα καὶ τοὺς πλησιοχώρους ἐπίεζε, κατὰ ζήτησιν τροφῆς εἰς Αἴγυπτον πανοικὶ μεταναστάντων, γῆν πεδιάδα καὶ βαθεῖαν καὶ πρὸς πάντα γονιμωτάτην, ὅσων ἡ ἀνθρωπίνη φύσις δεῖται, καὶ μάλιστα τὸν τοῦ σίτου καρπόν. Ὁ γὰρ ταύτης ποταμὸς, θέρους ἀκμάζοντος, ἡνίκα τοὺς ἄλλους φασὶ μειοῦσθαι, χειμάῤῥους τε καὶ αὐθιγενεῖς, ἐπιβαίνων τε καὶ ἀναχεόμενος πλημμυρεῖ καὶ λιμνάζει τὰς ἀρούρας. Αἳ δὲ ὑετοῦ μὴ δεόμεναι φορᾶς ἀφθονίαν παντοίων ἀγαθῶν ἀνὰ πᾶν ἔτος χορηγοῦσιν, εἰ μήπω μεσολαβήσειεν ὀργὴ θεοῦ, δι' ἐπιπολάζουσαν ἀσέβειαν τῶν οἰκητόρων. Πατρὸς δὲ καὶ μητρὸς ἔλαχε τῶν καθ' ἑαυτοὺς ἀρίστων, οὓς φυλέτας ὄντας ἡ ὁμοφροσύνη μᾶλλον ᾠκείωσεν, ἢ τὸ γένος. Ἑβδόμη γενεὰ οὗτός ἐστιν ἀπὸ τοῦ πρώτου, ὃς ἐπηλύτης ὢν, τοῦ σύμπαντος Ἰουδαίων ἔθνους ἀρχηγέτης ἐγένετο.

§. 3. Τροφῆς δὲ ἠξιώθη βασιλικῆς, ἀπ' αἰτίας τοιᾶσδε. Τῆς χώρας ὁ βασιλεὺς, εἰς πολυανθρωπίαν ἐπιδιδόντος ἀεὶ τοῦ ἔθνους, δείσας μὴ οἱ ἔποικοι πλείους γενόμενοι δυνατωτέρᾳ χειρὶ τοῖς αὐτόχθοσι περὶ κράτους ἀρχῆς ἁμιλλῶνται, τὴν ἰσχὺν αὐτῶν
83 ἀφαιρεῖν ἐπινοίαις ἀνοσιουργοῖς ἐμηχανᾶτο, καὶ κε-
M. λεύει τῶν γενομένων τὰ μὲν θήλεα τρέφειν — ἐπεὶ

ι φύσεως ἀσθένειαν ὀκνηρὸν εἰς πόλεμον
ι' ἄῤῥενα διαφθείρειν, ἵνα μὴ αὐξηθῇ κα-
ς, ἐπεὶ εὐανδροῦσα δύναμις δυςάλωτον καὶ
ίρετον ἐπιτείχισμα. Γεννηθεὶς οὖν ὁ παῖς εὐ-
ν ἐνέφηνεν ἀστειοτέραν ἢ κατ' ἰδιώτην, ὡς
τοῦ τυράννου κηρυγμάτων ἐφ' ὅσον οἷόν τε
γονεῖς ἀλογῆσαι. Τρεῖς γοῦν φασι μῆνας
οἴκοι γαλακτοτροφηθῆναι, λανθάνοντα τοὺς
. Ἐπεὶ δὲ, οἷα ἐν μοναρχίαις φιλεῖ, καὶ τὰ
ς ἔνιοι διηρεύνων, σπεύδοντες ἀεί τι καινὸν
ι προςφέρειν τῷ βασιλεῖ, φοβηθέντες μὴ σω-
ενὶ μνώμενοι πλείους ὄντες αὐτοὶ σὺν ἐκείνῳ
λωνται, δεδακρυμένοι τὸν παῖδα ἐκτιθέασι
ὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, καὶ στένοντες ἀπῄε-
τιζόμενοι μὲν αὐτοὺς τῆς ἀνάγκης αὐτόχειράς
τεκνοκτόνους ἀποκαλοῦντες, οἰκτιζόμενοι δὲ
παῖδα τῆς παραλογωτάτης ἀπωλείας. Εἶθ'
; ἐν ἀλλοκότῳ πράγματι κατηγόρουν αὐτῶν,
νος αἰτίων συμφορᾶς. "Τί γὰρ," ἔφασκον,
γενόμενον οὐκ ἐξεθήκαμεν; Τὸν μὴ φθά-
ροφῆς ἡμέρου μεταλαχεῖν οὐδ' ἄνθρωπον οἱ
νομίζουσιν. Ἡμεῖς δ' οἱ περιττοὶ καὶ τρεῖς
λους ἀνεθρέψαμεν, δαψιλεστέρας μὲν αὐτοῖς
ῷ δὲ τιμωρίας ἐκπορίζοντες, ἵν' ἡδονῶν καὶ
ων ἐπὶ πλεῖστον ἀντιλαμβάνεσθαι δυνάμενος,
ήσει κακῶν ἀργαλεωτέρων διαφθείρηται."
. Καὶ οἱ μὲν ἀγνοίᾳ τοῦ μέλλοντος ἀπῄεσαν,
κατεσχημένοι πένθει. Ἀδελφὴ δὲ τοῦ ἐκτε-
βρέφους ἔτι παρθένος, ὑπὸ φιλοικείου πάθους
ἄποθεν ἐκαραδόκει τὸ ἀποβησόμενον, ἅ μοι
ἀντα συμβῆναι κατὰ θεὸν προμηθούμενον
δός. Θυγάτηρ ἦν τῷ βασιλεῖ τῆς χώρας ἀ-
καὶ μόνη. Ταύτην φασὶ γημαμένην ἐκ πολ-
ίνου, μὴ κυΐσκειν, τέκνων ὡς εἰκὸς ἐπιθυ-
, καὶ μάλιστα γενεᾶς ἄῤῥενος, ἣ τὸν εὐδαί-
ῆρον τῆς πατρῴας εὐδαιμονίας καὶ ἡγεμονίας

ται, κινδυνεύοντα ἐρημίᾳ θυγατριδῶν ἀλλο- ναι. Κατηφοῦσαν δὲ ἀεὶ καὶ στένουσαν, ὡς ιστα ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τῷ βάρει τῶν φροντίδων γορεῦσαι, καὶ δι' ἔθους ἔχουσαν οἴκοι καταμέ-, καὶ μηδὲ τὰς κλισιάδας ὑπερβαίνειν, ἐξορμῆ- μετὰ θεραπαινίδων ἐπὶ τὸν ποταμὸν, ἔνθα ὁ ἐξέκειτο. Καὶ ἔπειτα λουτροῖς καὶ περιῤῥαντη- χρῆσθαι μέλλουσαν ἐν τῷ δασυτάτῳ τῶν ἑλῶν, ιν θεάσασθαι, καὶ κελεῦσαι προσφέρειν. Εἶτα υ κεφαλῆς ἄχρι ποδῶν καταθεωμένην, τήν τε εὐ- ρφίαν καὶ εὐεξίαν ἀποδέχεσθαι, καὶ δεδακρυμένον ισαν ἐλεεῖν, ἤδη τῆς ψυχῆς τετραμμένης αὐτῆς ; μητρῷον πάθος, ὡς ἐπὶ γνησίῳ παιδί. Γνοῦ- δὲ ὅτι τῶν Ἑβραίων ἐστὶ καταδεισάντων τοῦ βα- ως τὸ πρόσταγμα, βουλεύεσθαι περὶ τῆς τροφῆς · μὴ γὰρ ἀσφαλὲς εὐθὺς εἶναι νομίζειν εἰς τὰ ιεια ἄγειν. Διαπορούσης δ' ἔτι, τὴν ἀδελφὴν του παιδὸς καθάπερ ἀπὸ σκοπῆς τὸν ἐνδοιασμὸν στο- χασαμένην πυνθάνεσθαι προσδραμοῦσαν, εἰ βουλή- σεται γαλακτοτροφηθῆναι τοῦτο παρὰ γυναίων Ἑ- βραϊκῶν, οὐ πρὸ πολλοῦ κυησάντων. Τῆς δὲ βούλε- σθαι φαμένης, τὴν αὐτῆς καὶ τοῦ βρέφους μητέρα παραγαγεῖν, ὡς ἀλλοτρίαν, ἣν ἑτοιμότερον ἀσμέ- νην ὑπισχνεῖσθαι, προφάσει τοῦ ἐπὶ μισθῷ τροφεύ- σειν, ἐπινοίᾳ θεοῦ τοῦ τὰς πρώτας τροφὰς τῷ παι- δὶ γνησίας εὐτρεπίζοντος. Εἶτα δίδωσιν ὄνομα, θε- μένη Μωϋσῆν ἐτύμως, διὰ τὸ ἐκ τοῦ ὕδατος αὐτὸν ἀνελέσθαι. Τὸ γὰρ ὕδωρ "μῶς" ὀνομάζουσιν Αἰ- γύπτιοι.

§. 5. Ἐπεὶ δὲ ἀθρόας ἐπιδόσεις καὶ παραυξήσεις λαμβάνων, οὐ σὺν λόγῳ τῷ κατὰ χρόνον, θᾶττον δὲ ἀπότιτθος γίνεται, παρῆν ἡ μήτηρ ἅμα καὶ τροφὸς κομίζουσα τῇ δούσῃ, μηκέτι γαλακτοτροφίας δεόμε- νον, εὐγενῆ καὶ ἀστεῖον ὀφθῆναι. Τελειότερον δὲ τῆς ἡλικίας ἰδοῦσα, καὶ ἐκ τῆς ὄψεως ἔτι μ- πολ͂τερον σπάσασα εὐνοίας, υἱὸν ποιεῖται, τ

ὄγκον τῆς γαστρὸς τεχνάσασα πρότερον, ἵνα γνή- ἀλλὰ μὴ ὑποβολιμαῖος νομισθῇ. Πάντα δὲ παρέχει θεὸς ἃ ἂν ἐθελήσῃ, καὶ τὰ δυςκατόρθω- Τροφῆς οὖν ἤδη βασιλικῆς καὶ θεραπείας ἀξι- νὸς, οὐχ οἷα κομιδῇ νήπιος ἥδετο τωθασμοῖς γέλωσι, καὶ παιδιαῖς, καί τοι τῶν τὴν ἐπιμέλειαν παρειληφότων ἀνέσεις ἔχειν ἐπιτρεπόντων, καὶ ν ἐπιδεικνυμένων σκυθρωπόν· ἀλλ' αἰδῶ καὶ ότητα παραφαίνων ἀκούσμασι καὶ θεάμασιν, ἃ ψυχὴν ἔμελλεν ὠφελήσειν, προςεῖχε. Διδάσκα- εὐθὺς ἀλλαχόθεν ἄλλοι παρῆσαν, οἱ μὲν ἀπὸ πλησιοχώρων καὶ τῶν κατ' Αἴγυπτον νομῶν κέλευστοι, οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ μεγά- δωρεαῖς μεταπεμφθέντες. Ὧν ἐν οὐ μακρῷ ῳ τὰς δυνάμεις ὑπερέβαλεν, εὐμοιρίᾳ φύσεως νων τὰς ὑφηγήσεις, ὡς ἀνάμνησιν εἶναι δοκεῖν, άθησιν, ἔτι καὶ προςεπινοῶν αὐτὸς τὰ δυςθεώ- ν· πολλὰ γὰρ αἱ μεγάλαι φύσεις καινοτομοῦσι ὶς ἐπιστήμην. Καὶ καθάπερ τὰ εὐεκτικὰ τῶν των καὶ πᾶσι τοῖς μέρεσιν εὐκίνητα φροντίδων λάττει τοὺς ἀλείπτας, οὐδὲν ἢ βραχέα παρέχοντας ἰς ἐπιμέλειαν, ὥςπερ καὶ γεωργοὺς τὰ εὔβλαστα 606 τὰ εὐγενῆ δένδρα βελτιούμενα δι' ἑαυτῶν· τὸν P. ν τρόπον εὐφυὴς ψυχὴ προαπαντῶσα τοῖς λεγο- ς, ὑφ' αὑτῆς μᾶλλον ἢ τῶν διδασκόντων ὠφελεῖ- ιαὶ λαβομένη τινὸς ἐπιστημονικῆς ἀρχῆς, κατὰ παροιμίαν, ἵππος εἰς πεδίον ὁρμᾷ. Ἀριθμοὺς μὲν καὶ γεωμετρίαν, καὶ τήν τε ῥυθμικὴν καὶ ἁρ- ὴν καὶ μετρικὴν θεωρίαν, καὶ μουσικὴν τὴν ασαν, διά τε χρήσεως ὀργάνων, καὶ λόγων τῶν ιῖς τέχναις, καὶ διεξόδοις τοπικωτέραις. Αἰ- ων οἱ λόγιοι παρέδοσαν, καὶ προςέτι τῶν διὰ ὅλων φιλοσοφίαν, ἣν ἐν τοῖς λεγομένοις ἱεροῖς μασιν ἐπιδείκνυνται, καὶ διὰ τῆς τῶν ζώων ἀ- ῆς, ἃ καὶ θεῶν τιμαῖς γεραίρουσι. Τὴν δὲ ἐγκύκλιον παιδείαν Ἕλληνες ἐδίδασκον· οἱ δ'

χοις, οἳ τοῖς προτεθεῖσι δόγμασιν ὁποῖ
ηθοῦσιν, οὐκ ἐξετάζοντες εἰ δόκιμα,
δρῶντες τοῖς ἐπὶ μισθῷ συναγορεύουσι,
δικαίου πεφροντικόσιν.

§. 6. Ἤδη δὲ τοὺς ὅρους τῆς β
ὑπερβαίνων, ἐπέτεινε τὴν φρόνησιν, οὐ
μειρακιώδεις ἐπιθυμίας ἀχαλινώτους ἐῶ
ρία ἐχούσης ὑπεκκαύματα, διὰ παρασκε
ἃς αἱ βασιλεῖαι χορηγοῦσιν· ἀλλὰ σ
καρτερίᾳ, ὥςπερ τισὶν ἡνίαις ἐνδησ
τὴν εἰς τὸ πρόσω φορὰν ἀνεχαίτιζε
ἄλλων μέντοι παθῶν ἕκαστον ἐξ ἑαυτο
λελυττηκὸς φύσει, τιθασσεύων καὶ ἐξ
νεν. Εἰ δέ που διακινηθείη μόνον ἡσυ
ξαιτο, κολάσεις ἐμβριθεστέρας παρείχ
85 γων ἐπίπληξις, καὶ συνόλως τὰς πρώ
M. ἐπιβολάς τε καὶ ὁρμὰς, ὡς ἀφηνιαστ
τήρει, δεδιὼς μὴ προεκδραμοῦσαι τοῦ
λοντος λογισμοῦ, πάντα διὰ πάντων σ
ται γάρ εἰσιν αἱ ἀγαθῶν αἰτίαι καὶ κα

μεγαλειότερον ἐξῆρθαι. Γαστρί τε γὰρ ἔξω τῶν αγκαίων δασμῶν, οὓς ἡ φύσις ἔταξεν, οὐδὲν πλέον ›ρήγει, τῶν τε ὑπογαστρίων ἡδονῶν, εἰ μὴ μέχρι σπορ ς παίδων γνησίων οὐδὲν ἐμέμνητο. Γενόμενός τε εφερόντως ἀσκητὴς ὀλιγοδείας, καὶ τὸν ἁβροδίαιν βίον ὡς οὐδεὶς ἕτερος χλευάσας — ψυχῇ γὰρ ποθει μόνῃ οὐ σώματι — τὰ φιλοσοφίας δόγμα- διὰ τῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἔργων ἐπεδείκνυτο, ων μὲν οἷα ἐφρόνει, πράττων δὲ ἀκόλουθα τοῖς ομένοις, εἰς ἁρμονίαν λόγου καὶ βίου, ἵν' οἷς ὁ γος, τοιοῦτος ὁ βίος, καὶ οἷος ὁ βίος, τοιοῦτος ὁ γος ἐξετάζωνται, καθάπερ ἐν ὀργάνῳ μουσικῷ συν- οῦντες. Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ, καὶ ἂν αὐτὸ μόνον ρα βραχεῖα τινος εὐτυχίας προςπέσῃ, φυσῶσι καὶ ουσι μεγάλα, καταλαζονευόμενοι τῶν ἀφανεστέ- ν, καθάρματα καὶ παρενοχλήματα, καὶ γῆς ἄ- η, καὶ ὅσα τοιαῦτα ἀποκαλοῦσιν, ὥςπερ τὸ ἀκλι- ς τῆς εὐπραγίας ἐν βεβαίῳ παρ' αὐτοῖς εὖ μάλα ραγισάμενοι, μηδὲ μέχρι τῆς ὑστεραίας ἴσως δια- νοῦντες ἐν ὁμοίῳ. Τύχης γὰρ ἀσταθμητότερον δὲν, ἄνω καὶ κάτω τὰ ἀνθρώπεια πεττευούσης. μία πολλάκις ἡμέρα τὸν μὲν ὑψηλὸν καθαιρεῖ, ν δὲ ταπεινὸν μετέωρον ἐξαίρει. Καὶ ταῦτα ὁρῶν- ς ἀεὶ γινόμενα, καὶ σαφῶς εἰδότες, ὅμως ὑπερ- ται μὲν οἰκείων καὶ φίλων εἰσὶ, νόμους δὲ παρα- ίνουσι καθ' οὓς ἐγεννήθησαν καὶ ἐτράφησαν, ἤθη πάτρια, οἷς μέμψις οὐδεμία πρόςεστι δικαία, κι- ῦσιν ἐκδεδιῃτημένοι, καὶ διὰ τὴν τῶν παρόντων οδοχὴν, οὐδενὸς ἔτι τῶν ἀρχαίων μνήμην λαμβά- νουσιν.

§. 7. Ὁ δὲ ἐπ' αὐτὸν φθάσας τὸν ὅρον τῆς ἀν- ωπίνης εὐτυχίας, καὶ θυγατριδοῦς μὲν τοῦ τοσού- ›βασιλέως νομισθεὶς, τῆς δὲ παππῴας ἀρχῆς ὅσον λέπω γεγονὼς ἐλπίσι ταῖς ἁπάντων διάδοχος, καὶ γὰρ ἀλλ' ἢ ὁ νέος βασιλεὺς προσαγορευόμενος, ν συγγενικὴν καὶ προγονικὴν ἐζήλωσε παιδείαν, τὰ

μεῖψαι ἄν, εἰ μὴ κατεῖδεν ἐν τῇ λ
νουργηθὲν ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀσέβημα
ἦσαν, ὡς ἔφην πρότερον, οἱ Ἰουδαῖοι
ἀρχηγετῶν διὰ λιμὸν, ἀπορίᾳ τροφῆς
νος καὶ τῶν ἄνω σατραπειῶν εἰς Αἴγ
στάντων, καὶ τρόπον τινὰ ἱκέται κατα
ἐπ᾽ ἄσυλον ἱερὸν, τήν τε βασιλέως π
ἀπὸ τῶν οἰκητόρων ἔλεον. Οἱ γὰρ ξέ
κριτῇ, τῶν ὑποδεξαμένων ἱκέται γραφ
τοικοι δὲ πρὸς ἱκέτας, καὶ φίλοι σπ
στῶν ἰσοτιμίαν, καὶ γειτνιῶντες ἤδη
τῶν αὐτοχθόνων διαφέροντες. Τουτ
μὲν οἰκίαν ἀπέλιπον, εἰς δ᾽ Αἴγυπτον
δευτέρᾳ πατρίδι μετ᾽ ἀσφαλείας οἰκη
χώρας ἡγεμὼν ἠνδραποδίζετο, καὶ ὡς
μῳ λαβὼν αἰχμαλώτους, ἢ πριάμενος π
οἷς ἦσαν οἰκότριβες, ὑπήγετο καὶ δού
τοὺς οὐκ ἐλευθέρους μόνον, ἀλλὰ καὶ
τας καὶ μετοίκους, οὔτ᾽ αἰδεσθεὶς, οὔ
ἐλευθέριον καὶ ξένιον καὶ ἱκέσιον καὶ ἐφ
τῶν τοιούτων ἐστὶν ἔφορος. Εἶτ᾽ ἐπιτάγ
βαρύτερα τῆς δυνάμεως, ἄλλους ἐπ᾽
προςτιθείς. Καὶ τοῖς ἀπαγορεύουσιν
ὁ σίδηρος ὤπετο. Ἐπιστήσας τῶν ἔ

ἀποτεταγμένοι πρὸς οἰκιῶν καὶ τειχῶν καὶ πό-
ν κατασκευὰς, καὶ διωρύχων ἀνατομὰς, ὑλοφο-
ντες αὐτοὶ μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ ἄνευ διαδοχῆς,
εμίαν ἔχοντες ἀνάπαυλαν, ἀλλ' οὐδ' ὅσον κατα-
θεῖν αὐτὸ μόνον ἐώμενοι, πάντα καὶ τὰ τῶν δη-
υργῶν καὶ τὰ τῶν ὑπουργῶν δρᾶν ἀναγκαζόμενοι,
ἐν βραχεῖ τὰ σώματα αὐτοῖς ἀπαγορεύειν, ἅτε
τῆς ψυχῆς προαναπιπτούσης. Ἄλλοι γοῦν ἐπ'
οις ἐξέθνησκον ὡς ὑπὸ λοιμώδους φθορᾶς, οὓς
φους ἔξω τῶν ὁρίων ἀπεῤῥίπτουν, οὐδὲ κόνιν ἐ-
ιήσασθαι τοῖς σώμασιν ἐῶντες, ἀλλ' οὐδὲ δακρύ-
συγγενεῖς ἢ φίλους οὕτως οἰκτρῶς διαφθαρέν-
, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀδουλώτοις πάθεσι τῆς ψυχῆς, ἃ
α σχεδὸν ἐξ ἁπάντων ἐλεύθερα ἡ φύσις ἀνῆκε,
ποτείαν ἐπηπείλουν οἱ ἀσεβεῖς, ἀνάγκης ἀνυποί-
ν βάρει δυνατωτέρας πιέζοντες.

§. 8. Ἐπὶ δὴ τούτοις ἀθυμῶν καὶ δυςχεραίνων
τέλει, μήτ' ἀμύνασθαι τοὺς ἀδικοῦντας, μήτε
θεῖν τοῖς ἀδικουμένοις ἱκανὸς ὢν, ἃ δὲ οἷός τε
διὰ λόγων ὠφέλει, παραινῶν τοῖς μὲν ἐφεστῶσι
ρμάζειν, καὶ τὸ σφοδρὸν τῶν ἐπιταγμάτων ὑπα- 609
ιαι καὶ χαλᾶν, τοῖς δ' ἐργαζομένοις φέρειν τὰ πα- P.
τα γενναίως, ἄνδρας τε εἶναι τὰ φρονήματα, καὶ
συγκάμνειν τὰς ψυχὰς τοῖς σώμασιν, ἀλλὰ χρη-
ὶ προςδοκᾶν ἐκ πονηρῶν. Πάντα γὰρ μεταβάλ-
ι τὰ ἐν κόσμῳ πρὸς τὰ ἐναντία, νέφωσιν εἰς αἰ-
ίαν, πνευμάτων βίας εἰς ἀέρα νήνεμον, κλύδω-
θαλάττης εἰς ἡσυχίαν καὶ γαλήνην, τὰ δ' ἀν-
ώπεια καὶ μᾶλλον ὅσῳ καὶ ἀσταθμητότερα. Τοι-
οις κατεπᾴδων ὥςπερ ἀγαθὸς ἰατρὸς ᾤετο τὰς
ους καί τοι βαρυτάτας οὔσας ἐπικουφιεῖν. Αἱ δ'
τε λωφήσειαν, αὖθις ἐκ περιτροπῆς ἐπετίθεντο,
ουσαί τι πάντως ἐκ τοῦ διαπνεῦσαι καινὸν κακὸν
αλεώτερον τῶν πόνων τῶν προτέρων. Ἦσαν γὰρ
ς τῶν ἐφεστηκότων ἀτίθασσοι σφόδρα καὶ λελυτ-
ότες, μηδὲν εἰς ἀγριότητα τῶν ἰοβόλων καὶ σαρ-

κοβόρων διαφέροντες, ἀνθρωποειδῆ θηρία, τὴν τ
σώματος μορφὴν, εἰς δόκησιν ἡμερότητος ἐπὶ θή
καὶ ἀπάτῃ προβεβλημένοι, σιδήρου καὶ ἀδάμαντ
ἀπειθέστεροι. Τούτων ἕνα τὸν βιαιότατον, ἐπει
πρὸς τῷ μηδὲν ἐνδιδόναι, καὶ ταῖς παρακλήσεσιν
μᾶλλον ἐξετραχύνετο, τοὺς τὸ προσταχθὲν μὴ ἀπνε
στὶ καὶ ὀξυχειρίᾳ δρῶντας τύπτων, προπηλακίζω
ἄχρι θανάτου πάσαις αἰκιζόμενος αἰκίαις ἀναιρεῖ, δ
κάσας εὐαγὲς εἶναι τὸ ἔργον. Καὶ ἦν εὐαγὲς τ
ἐπ' ὀλέθρῳ ζῶντα ἀνθρώπων ἀπόλλυσθαι. Ταῦ
ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἠγανάκτει, δεινὸν ἡγούμενος, ο
εἴ τις τέθνηκεν, ἢ ἀνῄρηκεν, ἀδίκως ἢ δικαίω
ἀλλ' εἰ ὁ θυγατριδοῦς αὐτῷ μὴ συμφρονεῖ μηδὲ το
αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους ὑπείληφεν, ἀλλὰ μι
μὲν οὓς αὐτὸς στέργει, φιλεῖ δὲ οὓς προβέβλη
ται, καὶ ἐλεεῖ πρὸς οὓς ἀτρέπτως καὶ ἀπαραιτ
τως ἔχει.

88 §. 9. Λαβόμενοι δὲ ἅπαξ ἀφορμῆς οἱ ἐν τέλει
M. καὶ τὸν νεανίσκον ὑφορώμενοι — ᾔδεισαν γὰρ μνη
σικακήσοντα τῶν ἀνοσιουργημάτων αὐτοῖς, καὶ ἐ
καιρῷν ἀμυνούμενον — ἀναπεπταμένοις ὠσὶ τ
πάππου μυρίας διαβολὰς ἐπήντλουν οἱ μὲν ἔνθεν
δ' ἔνθεν, ὡς καὶ περὶ ἀφαιρέσεως τῆς ἀρχῆς ἐμπ
ῆσαι δέος. "Ἐπιθήσεται," λέγοντες, οὐδὲν φρ
μικρὸν, ἀεί τι προσπεριεργάζεται, πρὸ καιροῦ βα
λείας ἐρᾷ, θωπεύει τινὰς, ἑτέροις ἀπειλεῖ, κτ
χωρὶς δίκης, τοὺς μάλιστ' εὔνους σοὶ προβέβ
Τί δὴ μέλλεις; Ἀλλ' οὐχ ἃ διανοεῖται δρᾶν
μένεις; Μέγα τοῖς ἐπιθεμένοις αἱ τῶν ἐπιβουλ
νων ἀναβολαί." Τοιαῦτα διεξιόντων ὑπανεχ
εἰς τὴν ὅμορον Ἀραβίαν, ἔνθα διατρίβειν ἦν
λὲς, ἅμα καὶ τὸν θεὸν ποτνιώμενος, ἵνα τοὺς
ἀμηχάνων ῥύσηται συμφορῶν, τοὺς δὲ μηδὲν
λιπόντας τῶν εἰς ἐπήρειαν ἀξίως τίσηται, παράσχ
αὐτῷ ταῦτ' ἐπιδεῖν ἀμφότερα, διπλασιάσας τὴν
Ὁ δὲ ἐπακούει τῶν εὐχῶν, ἀγάμενος αὐτοῦ τὸ

ἦθος καὶ μισοπόνηρον, οὐκ εἰς μακρὰν τὰ κατὰ χώραν, ὡς θεῷ πρέπον δικάσας· ἐν ᾧ δὲ καὶ ἔμελλε κάζειν, τοὺς ἀρετῆς ἄθλους Μωϋσῆς διήθλει, τὸν είπτην ἔχων ἐν ἑαυτῷ λογισμὸν ἀστεῖον, ὑφ' οὗ μναζόμενος πρὸς τοὺς ἀρίστους βίους, τόν τε θεω-τικὸν καὶ πρακτικὸν ἐπονεῖτο, φιλοσοφίας ἀνελίτ-των ἀεὶ δόγματα, καὶ τῇ ψυχῇ διαγινώσκων εὐτρό-πως, καὶ μνήμῃ παρακατατιθέμενος εἰς τὸ ἄληστον τά, καὶ τὰς οἰκείας αὐτίκα πράξεις ἐφαρμόττων αινετὰς πάντας, ἐφιέμενος οὐ τοῦ δοκεῖν, ἀλλὰ ς ἀληθείας, διὰ τὸ προκεῖσθαι σκοπὸν ἕνα τὸν θὸν τῆς φύσεως λόγον, ὃς μόνος ἐστὶν ἀρετῶν ἀρ-τε καὶ πηγή. Ἕτερος μὲν οὖν ὀργὴν ἀμείλικτον ιλέως ἀποδιδράσκων, καὶ ἄρτι πρῶτον εἰς ἀλλο-πὴν ἀφιγμένος, μήπω τοῖς τῶν ἐπιχωρίων ἔθεσιν μιληκώς, μηδὲ ἀκριβῶς ἐπιστάμενος οἷς χαίρου-ν ἢ ἀλλοτριοῦνται, καὶ ἂν ἐσπούδασεν ἡσυχίᾳ χρώ-ος ἀφανέστερον ζῆν, τοὺς πολλοὺς λανθάνων, ἢ ληφθεὶς εἰς μέσον παρέρχεσθαι, τοὺς γοῦν δυνα-ς καὶ τοὺς πλεῖστον ἰσχύοντας λιπαρέσι θεραπεί-ς ἐξευμενίζεσθαι, παρ' ὧν τις ὠφέλεια προςεδοκᾶτο ὶ βοήθεια, εἰ δή τινες ἐπελθόντες ἀπάγειν πρὸς ν ἐπειρῶντο. Ὁ δὲ τὴν ἐναντίαν τοῦ εἰκότος ἀτρα-ν ἤλαυνε, ταῖς τῆς ψυχῆς ὑγιαινούσαις ὁρμαῖς ἑ-μενος, καὶ μηδεμίαν ἐῶν ὑποσκελίζεσθαι. Διὸ ὶ τῆς ὑπούσης δυνάμεως ἔστιν ὅτε πλέον ἐνεανιεύε-, δύναμιν ἀνθαίρετον τὸ δίκαιον ἡγούμενος, ὑφ' προτραπεὶς, αὐτοκέλευστος ἐπὶ τὴν τῶν ἀσθενε-ρων συμμαχίαν ἵετο.

§. 10. Λέξω δὲ καὶ τὸ κατ' ἐκεῖνον αὐτῷ τὸν όνον πραχθὲν, εἰ καὶ μικρὸν ὅσα γε τῷ δοκεῖν, λλ' οὐκ ἀπὸ φρονήματος μικροῦ. Κτηνοτροφοῦσιν ραβες, καὶ νέμουσι τὰ θρέμματα, οὐκ ἄνδρες μό-ν, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες, νέοι τε καὶ παρθένοι παρ' τοῖς, οὐχὶ τῶν ἠμελημένων καὶ ἀδόξων μόνον, λλὰ καὶ τῶν ἄγαν ἐπιφανῶν. Ἑπτὰ δὴ κόραι πα-

πρὸς ἱερέως ποίμνην ἄγουσαι παρῆσαν ἐπί τινα πηγὴν, καὶ τῶν ἱμονιῶν ἐκδησάμεναι τοὺς καδίσκους ἄλλη διαδεχομένη παρ' ἄλλης ὑπὲρ τῆς ἐν τῷ πονεῖν ἰσομοιρίας, μάλα προθύμως τὰς δεξαμενὰς, αἳ πλησίον ἔκειντο, πληροῦσιν. Ἐπιφοιτήσαντες δὲ ἕτεροι ποιμένες καὶ τῆς τῶν παρθένων ἀσθενείας ὑπεριδόντες, τὰς μὲν ἐπεχείρουν μετὰ τῆς ποίμνης ἐλαύνειν, τὰ δ' οἰκεῖα θρέμματα προςῆγον ἐπὶ τὸ εὐτρεπισθὲν ποτὸν, ἀλλότριον καρπωσόμενοι πόνον. Ἰδὼν δὲ Μωϋσῆς τὸ γενόμενον — οὐ γὰρ ἦν πόῤῥω — συντείνας ἔθει, καὶ πλησίον στὰς "Οὐ παύσεσθε," εἶπεν, "ἀδικοῦντες, τὴν ἐρημίαν νομίζοντες εἶναι πλεονεξίαν; Βραχίονας καὶ πήχεις ἀργοὺς τρέφοντες οὐκ ἐρυθριᾶτε; Χαῖται βαθεῖαι, καὶ σάρκες ὑμεῖς ἐστε, οὐκ ἄνδρες. Αἱ μὲν κόραι νεανιεύονται μηδὲν ὀκνοῦσαι τῶν πρακτέων, οἱ δὲ νεανίαι κορικῶς ἤδη τρυφᾶτε. Οὐ βαδιεῖσθε; Οὐχ ὑπεκστήσεσθε ταῖς πρότερον ἡκούσαις, ὧν καὶ τὸ ποτόν ἐστι, δικαίως ἂν αὐταῖς ἐπαντλήσαντες, ἵν' ἀφθονώτερον εἴη ὕδωρ, καὶ τὸ εὐτρεπισθὲν ἀφελέσθαι σπεύδετε; Ἀλλὰ μὰ τὸν οὐράνιον τῆς δίκης ὀφθαλμὸν, οὐκ ἀφελεῖσθε, βλέποντα καὶ τὰ ἐν τοῖς ἐρημοτάτοις. Ἐμὲ γοῦν ἐχειροτόνησε βοηθὸν οὐ προςδοκήσαντα. Καὶ γὰρ εἰμὶ σύμμαχος ταῖς ἀδικουμέναις μετὰ μεγάλης χειρὸς, ἣν οὐ θέμις πλεονέκταις ὁρᾷν. Αἰσθήσεσθε δὲ αὐτῆς ἐκ τοῦ ἀφανοῦς τιτρωσκούσης, εἰ μὴ μεταβάλοιτε." Ταῦτα διεξιόντος φοβηθέντες, ἐπεὶ καὶ λέγων ἅμα ἐνθουσίᾳ μεταμορφούμενος εἰς προφήτην, μὴ χρησμοὺς καὶ λόγια θεσπίζῃ, καταπειθεῖς τε γίνονται, καὶ τὴν ποίμνην τῶν παρθένων ἐπὶ τὰς δεξαμενὰς ἄγονται, προτέρας μεταστησάμενοι τὰς αὐτῶν.

§. 11. Αἱ δ' ἐπανῄεσαν οἴκαδε σφόδρα γεγηθυῖαι, καὶ τὰ συμβάντα παρ' ἐλπίδας ἐκδιηγοῦντο, ὡς πολὺν ἵμερον ἐνεργάσασθαι τοῦ ξένου τῷ πατρί. Κατεμέμφετο γοῦν αὐτὰς ἐπ' ἀχαριστίᾳ, τοιαῦτα

'ων, " Τί παθοῦσαι μεθίετε, δέον ἄγειν εὐθὺς, ὶ εἴπερ ἀνεδύετο, λιπαρεῖν; Ἤ τινα μισανθρωπν μου κατέγνωτε, ἢ δεύτερον περιπεσεῖν ἀδίκοις προςδοκᾶτε; Βοηθῶν ἀπορεῖν ἀνάγκη τοὺς ἐπιαμονας χαρίτων. Ἀλλ' ὅμως ἀναδραμοῦσαι, τὸ ῥ ἁμάρτημα μέχρι νῦν ἐστιν ἰάσιμον, ἴτε μετὰ ουδῆς καὶ καλεῖτε, ξενίων μὲν πρότερον, αὖθις δὲ ὁ ἀμοιβῆς, ὀφείλεται γὰρ αὐτῷ χάρις, μεθέξοντα." ντείνασαι δὲ καταλαμβάνουσιν αὐτὸν οὐ πόῤῥω ς πηγῆς. Καὶ δηλώσασαι τὰ ἀπὸ τοῦ πατρὸς καδε συμπείθουσιν ἥκειν. Ὁ δὲ πατὴρ τὴν μὲν μν εὐθὺς, τὸ δὲ βούλημα ὀλίγῳ ὕστερον καταὠγεὶς — ἀρίδηλοι γὰρ αἱ μεγάλαι φύσεις, καὶ μήκει χρόνου γνωριζόμεναι — δίδωσι τὴν καλλιούσαν αὐτῷ τῶν θυγατέρων γυναῖκα, δι' ἑνὸς γοῦ πάνθ' ὅσα τῶν εἰς καλοκάγαθίαν μαρτυρήσ, καὶ ὡς ἀξιέραστον μόνον τὸ καλόν ἐστι, τῆς ἀφ' ρου συστάσεως οὐ δεόμενον, ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ περιρον τὰ γνωρίσματα. Μετὰ δὴ τὸν γάμον παραβὼν τὰς ἀγέλας ἐποίμαινε, προδιδασκόμενος εἰς ' ἡγεμονίαν. Ποιμενικὴ γὰρ μελέτη καὶ προνασμα βασιλείας, τῷ μέλλοντι τῆς ἡμερωτάτης 612 ' ἀνθρώπων ἐπιστατεῖν ἀγέλης, καθάπερ καὶ P. ς πολεμικοῖς τὰς φύσεις τὰ κυνηγέσια. Θήραις ' ἐμπρομελετῶσιν οἱ πρὸς τὰς στρατιαρχίας ἀλειμενοι, τῶν ἀλόγων οἷά τινος ὕλης ὑποβεβλημέν πρὸς ἄσκησιν τῶν καθ' ἑκάτερον καιρῶν ἀρχῆς, ' τε πολέμου καὶ τὸν εἰρήνης. Ἡ μὲν γὰρ τῶν ρίων θήρα στρατηγικὸν καθ' ἐχθρῶν ἐστι προμνασμα. Ἡ δὲ τῶν ἡμέρων ἐπιμέλεια καὶ προασία βασιλικὸν πρὸς ὑπηκόους ἀγώνισμα. Διὸ ιὰ ποιμένες λαῶν οἱ βασιλεῖς οὐχ ὡς ὄνειδος, ἀλλ' ς ὑπερβάλλουσα τιμὴ προςαγορεύονται. Καί μοι καῖ μὴ πρὸς δόξας τῶν πολλῶν, ἀλλὰ πρὸς ἀλήιαν ἐρευνωμένῳ τὸ πρᾶγμα — γελάτω δὲ ὁ βουμενος — μόνος ἂν γενέσθαι βασιλεὺς τέλειος, ὁ

91σία εἰς δέον τῇ προθυμίᾳ χρῆσθαι, (
M καὶ ἀδόλου πίστεως ηὔξησε τὰς ἀγέλι
τῶν ἄλλων νομέων ἤδη καὶ φθονεῖσθαι
μοιότροπον ἐν ταῖς ἰδίαις ποίμναις ὁρ
εὐτυχὲς εἶναι ἐδόκει ἡ ἐν ὁμοίῳ μονὴ,
μὴ βελτιοῦσθαι καθ' ἑκάστην ἡμέραν,
διὰ τὸ μεγάλας εἰωθέναι λαμβάνειν ἐπιδό
εὐσαρκίας καὶ πιότητος εἰς κάλλος, εἰς
ἐξ εὐτοκίας, καὶ τῶν περὶ δίαιταν ὑγιειν
τὴν ποίμνην εἰς τόπον εὔυδρόν τε καὶ
ἔνθα συνέβαινε καὶ πολλὴν πόαν προβα
ναδίδοσθαι, γενόμενος πρός τινι νάπει
πληκτικώτατον ὁρᾷ. Βάτος ἦν, ἀκανθ
τὸν καὶ ἀσθενέστατον. Οὗτος οὐδενὸς
νεγκόντος ἐξαίφνης ἀνακαίεται. Καὶ περι
ἐκ ῥίζης εἰς ἀκρέμονα πολλῇ φλογὶ, κ
τινος πηγῆς ἀνομβρούσης, διέμενε σῶ
καιόμενος, οἷά τις ἀπαθὴς οὐσία, καὶ ο
ρὸς αὐτὸς ὢν, ἀλλὰ τροφῇ χρώμενος τῷ
τὰ δὲ μέσην τὴν φλόγα μορφή τις ἦ
στάτη τῶν ὁρατῶν ἐμφερὴς οὐδενὶ, θ

ɩαίεσθαι τὸ καιόμενον τοῦ μὴ πρὸς τῶν φθαρήσεɩθαι ἐπιτιθεμένων τοὺς ἀδικουμένους, ἀλλὰ τοῖς ɩὲν ἄπρακτον καὶ ἀνωφελῆ γενήσεσθαι τὴν ἐπίθεɩιν, τοῖς δὲ τὴν ἐπιβουλὴν ἀζήμιον. Ὁ δὲ ἄγγελος ɩρονοίας τῆς ἐκ θεοῦ, τὰ λίαν φοβερὰ παρὰ τὰς ɩπάντων ἐλπίδας κατα πολλὴν ἡσυχίαν ἐξευμαρίɩοντος.

§. 13. Τὴν δὲ εἰκασίαν ἀκριβῶς ἐπισκεπτέον. Ὁ βάτος, ὡς ἐλέχθη, φυτὸν ἀσθενέστατον, ἀλλ' οὐδ' ἄκεντρον, ὡς εἰ καὶ μόνον ἐπιψαύσειε τιτρώσκειν. Οὔτ' ἐξαναλώθη τῷ φύσει δαπανηρῷ πυρὶ, ὸ ἐναντίον δ' ἐφυλάχθη πρὸς αὐτοῦ, καὶ διαμέɩων ὁποῖος ἦν πρὸς τῷ μὴ ἀνακαίεσθαι, μηδὲν ɩποβαλὼν τὸ παράπαν αὐγὴν προσέλαβε. Τοῦθ' ɩπὰν ὑπογραφή τίς ἐστι τῆς ἐθνικῆς ὑποθέσεως, ἢ ɩατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐπεῖχε, μονονοὺ βοῶσα τοῖς ɩν συμφοραῖς, „μὴ ἀναπίπτετε, τὸ ἀσθενὲς ὑμῶν ɩύναμίς ἐστιν, ἣ καὶ κεντεῖ καὶ κατατιτρώσκει μυɩίους. Ὑπὸ τῶν ἐξαναλῶσαι γλιχομένων τὸ γένος ɩκόντων διασωθήσεσθε μᾶλλον ἢ ἀπολεῖσθε, τοῖς κακοῖς οὐ κακωθήσεσθαι, ἀλλὰ ὅταν μάλιστα πορθεῖν νομίσῃ τις ὑμᾶς, τότε μάλιστα πρὸς εὔκλειαν ɩκλάμψετε. Πάλιν τὸ πῦρ φθοροποιὸς οὐσία διεɩέγχουσα τοὺς ὠμοθύμους, μὴ ταῖς ἰδίαις ἀλɩαῖς ἐπαίρεσθε, τὰς ἀμάχους ῥώμας ἰδόντες καɩαιρουμένας σωφρονίσθητε. Ἡ μὲν καυστικὴ δύɩαμις τῆς φλογὸς ὡς ξύλον καίεται, τὸ δὲ φύσει ɩαυστὸν ξύλον, οἷα πῦρ ἐμφανῶς καίει.

§. 14. Τὸ τεράστιον τοῦτο καὶ τεθαυματουργηɩένον δείξας ὁ θεὸς τῷ Μωϋσεῖ παραίνεσιν ἐναργεστάτην τῶν μελλόντων ἀποτελεῖσθαι, καὶ διὰ ɩρησμῶν ἄρχεται προτρέπειν αὐτὸν ἐπὶ τὴν τοῦ ἔɩνους σπεύδειν ἐπιμέλειαν, ὡς οὐ μόνον ἐλευθερίας ɩἴτιον, ἀλλὰ καὶ ἡγεμόνα τῆς ἐνθένδε ἀποικίας οὐκ ɩς μακρὰν γενησόμενον, ὁμολογῶν ἐν ἅπασι συλλήɩεσθαι. „Κακουμένων γὰρ ἐκ πολλοῦ καὶ δυσανα-

σχέτους ὕβρεις ὑπομενόντων, οὐδενὸς ἀνθρώπων ο
ἐπικουφίζοντος, οὔτ' ἐλεοῦντος τὰς συμφορὰς,
κτον" φησὶν "αὐτὸς ἔλαβον. Καὶ γὰρ ἰδίᾳ ἕ
στον καὶ πάντας ὁμοθυμαδὸν ἐφ' ἱκετείας καὶ λι
τραπομένους, ἐλπίζειν τὴν ἐξ ἐμοῦ βοήθειαν. Ε
δὲ τὴν φύσιν ἤπιος, καὶ γνησίοις ἱκέταις ἵλεως.'
δὴ παρὰ τὸν βασιλέα τῆς χώρας μηδὲν φοβηθεὶς
παράπαν. Ὁ μὲν γὰρ πρότερος τέθνηκεν, ὃν ἀ
δίδρακας διὰ φόβον ἐπιβουλῆς. Ἕτερος δὲ τὴν
ραν ἐπιτέτραπται, μηδενὸς τῶν πραγμάτων
μνησικακῶν, καὶ τὴν τοῦ ἔθνους γερουσίαν πα
λαβών. Εἰπὲ χρησμῷ προςκεκλῆσθαι ὑπ' ἐμοῦ
ἔθνος, ἵνα μοι κατὰ τὰ πάτρια θύσῃ τριῶν ἡ
ρῶν ὁδὸν ἔξω τῆς χώρας προελθόν." Ὁ δὲ
ἀγνοῶν ἐπὶ τοῖς λεγομένοις ἀπιστήσοντας τοὺς
ὁμοφύλους, καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, "Ἐὰν οὐ
φησὶ, "πυνθάνωνται, τί τὸ ὄνομα τοῦ πέμψαν
μηδ' αὐτὸς εἰπεῖν ἔχω, ἆρ' οὐ δόξω διαπατᾶ
Ὁ δὲ, "Τὸ μὲν πρῶτον λέγε," φησὶν, "αὐτοῖς, Ἐ
εἰμι ὁ ὤν, ἵνα μαθόντες διαφορὰν ὄντος τε καὶ
ὄντος προςαναδιδαχθῶσιν, ὡς οὐδὲν ὄνομα ἐπ' ἐ
τὸ παράπαν κυριολογεῖται, ᾧ μόνῳ πρόςεστι τὸ
ναι. Ἐὰν δὲ ἀσθενέστεροι τὰς φύσεις ὄντες ἐπ
τῶσι πρόςρησιν, δήλωσον αὐτοῖς, μὴ μόνον το
93ὅτι θεός εἰμι, ἀλλ' ὅτι καὶ τριῶν τῶν ἐπωνύ
M.ἀνδρῶν ἀρετῆς, θεὸς Ἀβραὰμ, καὶ θεὸς Ἰσ
καὶ θεὸς Ἰακὼβ, ὧν ὁ μὲν τῆς διδακτῆς, ὁ δὲ
φυσικῆς, ὁ δὲ τῆς ἀσκητικῆς σοφίας κανών ἐσ
Ἐὰν δὲ καὶ ἔτι ἀπιστῶσι, τρισὶ σημείοις ἀναδ
χθέντες μεταβαλοῦσιν, ἃ πρότερον οὔτε τις εἰ
οὔτ' ἤκουσεν ἀνθρώπων." Ἦν δὲ τὰ σημεῖα τ
δε. Ῥάβδον, ἣν εἶχεν, εἰς τὸ ἔδαφος ῥῖψαι κελ
Ἡ δὲ αὐτίκα ψυχωθεῖσα εἷρπε, καὶ τῶν ἀπὸ
τὸ ἡγεμονικώτατον ὑπερμεγέθης δράκων γίνεται,
λειότατος ταχέως. Ἀποχωρήσας δὲ ἀπὸ τοῦ ζ
καὶ διὰ δέος ἤδη πρὸς φυγὴν ὁρμῶν, μετακαλ

αὶ θεοῦ προςτάξαντος ἅμα τε θάρσος ἐμποιήσαν-
ς, ἐπιδράττεται τῆς οὐρᾶς. Ὁ δὲ ἰλυσπώμενος ἔτι
πὰ τὴν ἐπαφὴν ἵσταται, καὶ πρὸς μῆκος εὖ μάλα
θεὶς εὐθὺς εἰς βακτηρίαν ἀνεστοιχειοῦτο τὴν αὐ-
ν, ὡς θαυμάζειν μὲν τὰς μεταβολὰς ἀμφοτέρας,
τέρα δὲ καταπληκτικωτέρα, μὴ δύνασθαι διακρί-
ν, τῆς ψυχῆς ἰσοῤῥόπῳ πληγείσης φαντασίᾳ.
ῦτο μὲν δὴ πρῶτον. Ἕτερον δὲ οὐκ εἰς μακρὰν
αυματουργεῖτο. Τῶν χειρῶν τὴν ἑτέραν προςτάττει
ῖς κόλποις ἐπικρύψαντα μικρὸν ὕστερον προενεγ-
ν. Δράσαντος δὲ τὸ κελευσθὲν ἡ χεὶρ λευκοτέρα
νος ἐξαπιναίως ἀναφαίνεται. Πάλιν δὲ καθέντος
τοὺς κόλπους καὶ ἀνενεγκόντος, εἰς τὴν αὐτὴν
ὰν τρέπεται, τὸ οἰκεῖον ἀπολαβοῦσα εἶδος. Ταῦ-
μὲν οὖν ὑπὸ μόνου μόνος ἐπαιδεύετο, ὡς παρὰ
ασκάλου γνώριμος ἔχων παρ' ἑαυτῷ τὰ τῶν τε-
των ὄργανα, τήν τε χεῖρα καὶ τὴν βακτηρίαν, οἷς
οεφωδιάσθη. Τρίτον δὲ ἐπιφέρεσθαι μὲν οὐκ
οὐδὲ προδιδάσκεσθαι, ἔμελλε δὲ ἐκπλήττειν οὐκ
ττον, τὴν ἀρχὴν τοῦ γενέσθαι λαβὸν ἐν Αἰγύ-
ῳ. Ἦν δὲ τοιοῦτο. "Τοῦ ποταμίου," φησίν,
δατος, ὅσον ἂν ἀρυσάμενος ἐπὶ τὴν γῆν ἐκχέῃς,
ια ξανθότατον ἔσται, πρὸς τῇ χρόᾳ καὶ τὴν δύ- 615
ιν, ἑτεροιωθὲν εἰς ἀλλαγὴν παντελῆ. Πιστὸν δὲ P.
ἔοικε καὶ τοῦτο ἀνεφαίνετο, οὐ μόνον διὰ τὸ
λέγοντος ἀψευδές, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰ ἤδη προε-
ειχθέντα, ἐπί τε τῆς χειρὸς καὶ τῆς βακτηρίας
υματουργήματα. Πιστεύων δὲ ὅμως παρῃτεῖτο
χειροτονίαν, ἰσχνόφωνον, καὶ βραδύγλωσσον, οὐκ
ογὸν αὐτὸν εἶναι φάσκων, καὶ μάλιστα ἀφ' οὗ λέ-
τος ἤκουε θεοῦ. Νομίσας γὰρ τὴν ἀνθρωπίνην λο-
τητα κατὰ σύγκρισιν τῆς ἀληθείας ἀφωνίαν εἶναι,
ἅμα τὴν φύσιν εὐλαβὴς ὤν, ὑπεστέλλετο, τοῖς ὑπερ-
οις τὰ λίαν μεγάλα κρίνων οὐ κατ' αὐτόν. Καὶ
ακάλει ἕτερον ἑλέσθαι τὸν εὐμαρῶς ἕκαστα τῶν
σταλέντων διαπράξασθαι δυνησόμενον. Ὁ δὲ ἀ-

ποδεξάμενος αὐτὸν τῆς αἰδοῦς, "Ἆρ' ἀγνοεῖς," εἶπε, "τὸν δόντα ἀνθρώπῳ στόμα, καὶ κατασκευάσαντα γλῶτταν καὶ ἀρτηρίαν, καὶ τὴν ἅπασαν λογικῆς φωνῆς ὀργανοποιΐαν; Αὐτός εἰμι ἐγώ· μηδὲν οὖν δείσῃς· ἐμοῦ γὰρ ἐπινεύσαντος ἀρθρωθήσεται πάντα, καὶ μεταβαλεῖ πρὸς τὸ βέλτιον, ὡς μηδενὸς ἔτι ἐμποδίζοντος ῥεῖν εὔτροχον καὶ λεῖον ἀπὸ καθαρᾶς πηγῆς τὸ τῶν λόγων νᾶμα. Χρεία δ' εἰ γένοιτο ἑρμηνέως, ὑποδιακονικὸν στόμα τὸν ἀδελφὸν ἕξεις, ἵν' ὁ μὲν τῷ πλήθει ἀπαγγέλλῃ τὰ ἀπὸ σοῦ, σὺ δ' ἐκείνῳ τὰ θεῖα.

§. 15. Ταῦτ' ἀκούσας — οὐ γὰρ ἦν εἰς ἅπαν ἀσφαλὲς ἀντιλέγειν οὐδ' ἀκίνδυνον — ἄρας ἐβάδιζε μετὰ γυναικὸς καὶ τέκνων ὁδὸν τὴν κατ' Αἴγυπτον, καθ' ἣν ὑπαντήσαντα τὸν ἀδελφὸν πείθει συνακολουθεῖν, ὑπειπὼν τὰ θεῖα λόγια. Τῷ δὲ ἄρα προὐπείργαστο ἡ ψυχὴ κατ' ἐπιφροσύνην θείαν πρὸς πειθαρχίαν, ὡς ἀνενδοιάστως συναινεῖν καὶ ἑτοίμως ἕπεσθαι. Παραγενόμενοι δ' εἰς Αἴγυπτον γνώμῃ καὶ ψυχῇ μιᾷ, τὸ μὲν πρῶτον τοὺς δημογέροντας τοῦ ἔθνους συναγαγόντες ἐν ἀποῤῥήτῳ μηνύουσι τοὺς χρησμούς. Καὶ ὡς ἔλεον καὶ οἶκτον λαβὼν αὐτῶν ὁ θεὸς, ἐλευθερίαν, καὶ τὴν ἐνθένδε μετανάστασιν εἰς ἀμείνω χώραν, ὁμολογῶν αὐτοῖς ἔσεσθαι τῆς ὁδοῦ ἡγεμὼν, ὑπισχνεῖται. Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τῷ βασιλεῖ θαῤῥοῦσιν ἤδη διαλέγεσθαι περὶ τοῦ τὸν λεὼν ἱερουργήσοντα ἐκπέμψαι τῶν ὅρων. "Δεῖν" γὰρ ἔφασκον "ἐν ἐρήμῳ τὰς πατρίους θυσίας ἐπιτελεσθῆναι, μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ ταῖς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων γενομέναις, ἀλλὰ τρόπῳ καὶ νόμῳ διαφεύγοντι τὴν κοινότητα, διὰ τὰς τῶν ἐθῶν ἐξαιρέτους ἰδιότητας." Ὁ δὲ ἐξ ἔτι σπαργάνων προγονικῷ τύφῳ τὴν ψυχὴν πεπιεσμένος, καὶ μηδένα τὸ παράπαν νοητὸν θεὸν ἔξω τῶν ὁρατῶν νομίζων, ἀποκρίνεται πρὸς ὕβριν εἰ- P. 616

τῶν, "Τίς ἐστιν οὗ χρή με ὑπακούειν; Οὐκ οἶδα ὸν λεγόμενον τοῦτον καινὸν κύριον. Οὐκ ἐξαποστελῶ τὸ ἔθνος ἐπὶ προφάσει ἑορτῆς καὶ θυσιῶν ἀφηνιάσον." Εἶθ' ἅτε χαλεπὸς καὶ βαρύμηνις καὶ παραίτητος τὴν ὀργὴν, κελεύει τοὺς τοῖς ἔργοις φεστῶτας προπηλακίζεσθαι, ὡς ἀνέσεις καὶ σχολὴν νδιδόντας, ἀνέσεως καὶ σχολῆς εἶναι λέγων τὸ βουεύεσθαι περὶ θυσιῶν καὶ ἑορτῶν. Τοὺς γὰρ ἐν νάγκαις τούτων οὐδὲ μεμνῆσθαι, ἀλλ' οἷς ὁ βίος ν εὐπαθείᾳ πολλῇ καὶ τρυφῇ. Βαρυτέρας οὖν ἢ ρότερον συμφορὰς ὑπομενόντων, καὶ ἐπὶ ταῖς ἀμφὶ Μωϋσῆν δυσχεραινόντων ὡς ἀπατεῶσι, καὶ τὰ μὲν ἄθρα, τὰ δὲ καὶ φανερῶς κακηγορούντων, καὶ ἀέβειαν αἰτιωμένων, ἐπὶ τῷ δοκεῖν θεοῦ καταψεύδεσθαι, δεικνύειν ἄρχεται Μωϋσῆς, ἃ προεδιδάχθη τέρατα, νομίσας τοὺς θεασαμένους ἐκ τῆς ἐπεχούσης πιστίας εἰς πίστιν τῶν λεγομένων μεταβαλεῖν. Ἡ ὲ τῶν τεράτων ἐπίδειξις ἐγένετο καὶ τῷ βασιλεῖ διὰ πουδῆς, καὶ τοῖς ἐν τέλει τῶν Αἰγυπτίων.

§. 16. Πάντων οὖν τῶν δυνατῶν συῤῥυέντων ς τὰ βασίλεια, λαβὼν τὴν βακτηρίαν ὁ Μωϋσέως δελφὸς, καὶ κατασείσας μάλα ἐπιδεικτικῶς, εἰς τὸ δαφος ῥίπτει. Καὶ ἡ μὲν δράκων αὐτίκα γίνεται. ἱ δ' ἐν κύκλῳ κατεθεῶντο, καὶ ἅμα θαυμαστικῶς οντες ὑπὸ δέους ἐξαναχωροῦντες ἀπέφευγον. Σοισταὶ δὲ ὅσοι καὶ μάγοι παρετύγχανον "Τί καταπλήττεσθε;" εἶπον. "Οὐδ' ἡμεῖς τῶν τοιούτων μελετήτως ἔχομεν, ἀλλὰ χρώμεθα τέχνῃ δημιουργῷ ῶν ὁμοίων." Εἶθ' ἑκάστου βακτηρίαν ἣν εἶχε ῥίαντος, δρακόντων πλῆθος ἦν, καὶ περὶ ἕνα τον ρῶτον εἱλοῦντο. Ὁ δὲ ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ιαναστὰς πρὸς ὕψος, τὰ μὲν στέρνα εὐρύνει, τὸ δὲ τόμα διοίξας, ὁλκοῦ πνεύματος ῥύμῃ βιαιοτάτῃ, αθάπερ βόλον ἰχθύων πάντας ἐν κύκλῳ σαγηνεύας ἐπισπᾶται. Καὶ καταπιὼν εἰς τὴν ἀρχαίαν φύιν τῆς βακτηρίας μετέβαλεν. Ἤδη μὲν οὖν ἐν ἑκά-

M

στου τῇ ψυχῇ τῶν ἐθελοκακούντων τὸ ὕποπτον διῄλεγξεν ἡ μεγαλουργηθεῖσα ὄψις, ὡς μηκέτι νομίζειν ἀνθρώπων σοφίσματα καὶ τέχνας εἶναι τὰ γινόμενα πεπλασμένας πρὸς ἀπάτην, ἀλλὰ δύναμιν θειοτέραν τὴν τούτων αἰτίαν, ᾗ πάντα δρᾶν εὐμαρές. Ἐπειδὴ δὲ ὁμολογεῖν ἀναγκασθέντες ὑπὸ τῆς τῶν γινομένων ἐμφανοῦς ἐνεργείας, οὐδὲν ἧττον ἐθρασύνοντο, τῆς αὐτῆς ἀπανθρωπίας καὶ ἀσεβείας, ὥςπερ ἀγαθοῦ τινὸς ἐπειλημμένοι βεβαιοτάτου, μήτε τοὺς καταδουλωθέντας ἀδίκως ἐλεοῦντες, μήτε τὰ διὰ τῶν λόγων προσταττόμενα δρῶντες. Ἅτε δὴ τοῦ 617 θεοῦ τρανοτέραις χρησμῶν ἐπιδείξεσι ταῖς διὰ σημείων καὶ τεράτων τὸ βούλημα δεδηλωκότος, ἐμβριθεστέρας ἐπαναστάσεως ἐδέησε, καὶ πληγῶν ἐ- P. ὁμῷ οἱ ἄφρονες νουθετοῦνται οὓς λόγος οὐκ ἐπαίδευσε. Δέκα δ' ἐπάγονται τῇ χώρᾳ τιμωρίαι, κατὰ τῶν τέλεια ἡμαρτηκότων τέλειος ἀριθμὸς κολάσεως. Ἡ δὲ κόλασις παρηλλαχυῖα τὰς ἐν ἔθει.

§. 17. Τὰ γὰρ στοιχεῖα τοῦ παντὸς, γῆ, καὶ
96 ὕδωρ, καὶ ἀὴρ, καὶ πῦρ ἐπιτίθενται δικαιώσαντος
M. θεοῦ, οἷς ἀπετελέσθη ὁ κόσμος, τὴν ἀσεβῶν χώραν φθαρῆναι, πρὸς ἔνδειξιν κράτους ἀρχῆς ᾗ κέχρηται, τὰ αὐτὰ καὶ σωτηρίως ἐπὶ γενέσει τῶν ὅλων σχηματίζοντος, καὶ τρέποντος ὁπότε βουληθείη πρὸς τὴν κατὰ τῶν ἀσεβῶν ἀπώλειαν. Διανέμει δὲ τὰς κολάσεις, τρεῖς μὲν, τὰς ἐκ τῶν παχυμερεστέρων στοιχείων, γῆς καὶ ὕδατος, ἐξ ὧν ἀπετελέσθησαν αἱ σωματικαὶ ποιότητες, ἐφεὶς τῷ Μωϋσέως ἀδελφῷ. Τὰς δὲ ἴσας ἐξ ἀέρος καὶ πυρὸς τῶν ψυχογονιμωτάτων, μόνῳ Μωϋσεῖ. Μίαν δὲ κοινὴν ἀμφοτέροις ἑβδόμην ἐπιτρέπει. Τρεῖς δὲ τὰς ἄλλας εἰς συμπλήρωσιν δεκάδος ἀνατίθησιν αὑτῷ. Καὶ πρώτας ἐπιφέρειν ἄρχεται τὰς ἐξ ὕδατος. Ἐπειδὴ γὰρ τὸ ὕδωρ Αἰγύπτιοι διαφερόντως ἐκτετιμήκασιν ἀρχὴν τῆς τῶν ὅλων γενέσεως τοῦτο εἶναι νομίζον-

ς, αὐτὸ πρῶτον ἠξίωσε καλέσαι πρὸς τὴν τῶν ποδεχομένων ἐπίπληξίν τε καὶ νουθεσίαν. Τί οὖν ὰκ εἰς μακρὰν συνέβη; Τοῦ Μωϋσέως ἀδελφοῦ ροςτάξει θείᾳ κατενεγκόντος τὴν βακτηρίαν ἐπὶ τὸν οταμὸν, ὁ μὲν εὐθὺς ἀπὸ Αἰθιοπίας ἄχρι θαλάσσης εἰς αἷμα τρέπεται. Συνεξαιματοῦνται δ' αὐτῷ ίμναι, διώρυχες, κρῆναι, φρέατα, πηγαὶ, σύμπασα ἡ κατ' Αἴγυπτον οὐσία ὕδατος, ὡς ἀπορίᾳ ποτοῦ τὰ παρὰ ταῖς ὄχθαις ἀναστέλλειν, τὰς δ' ἀναεμνομένας φλέβας, καθάπερ ἐν ταῖς αἱμοῤῥαγίαις, ρουνηδὸν αὐλοὺς ἀκοντίζειν αἵματος, μηδεμιᾶς ἐνρωμένης διαυγοῦς λιβάδος. Ἐναπέθνησκε δὲ καὶ ὰ γένη τῶν ἰχθύων ἅπαντα, ἅτε τῆς ζωτικῆς δυάμεως εἰς φθοροποιὸν μεταβαλούσης, ὡς δυςωδίας άντα διὰ πάντων ἀναπεπλῆσθαι, τοσούτων σηποιένων ἀθρόον σωμάτων. Πολὺς δὲ καὶ ἀνθρώπων χλος ὑπὸ δίψους διαφθαρεὶς ἔκειτο σωρηδὸν ἐπὶ ῶν τριόδων, οὐ σθενόντων ἐπὶ τὰ μνήματα ῶν οἰκείων τοὺς τετελευτηκότας ἐκκομίζειν. Ἐπὶ άρ ἡμέρας ἑπτὰ τὸ δεινὸν ἐκράτησεν, ἕως οἱ μὲν Αἰγύπτιοι τοὺς ἀμφὶ Μωϋσῆν, οὗτοι δὲ τὸν θεὸν ἱκέτευσαν, οἶκτον λαβεῖν τῶν ἀπολλυμένων. Ὁ δὲ ὴν φύσιν ἵλεως μεταβάλλει τὸ αἷμα εἰς ὕδωρ πόιμον, ἀποδοὺς τῷ ποταμῷ καθαρὰ τὰ ἀρχαῖα ῥεῖ- 618
ρα καὶ ζωτήρια. P.

§. 18. Μικρὸν δὲ ὅσον ἀνεθέντες ἐπὶ τὴν αὐὴν ὠμότητα καὶ παρανομίαν ἵεντο, ὡς ἢ τοῦ δικαίου παντάπασιν ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθέντος, ἢ τῶν πομεινάντων μίαν τιμωρίαν δεύτερον οὐκ εἰωθότων πιπλήττεσθαι. Παθόντες δὲ ἀνεδιδάσκοντο νηπίων αίδων τρόπον, μὴ καταφρονεῖν. Ἡ γὰρ κόλασις πομένη κατ' ἴχνος μελλόντων μὲν ἐβράδυνε, πρὸς ὲ τὰ ἀδικήματα θέοντας ἐπιδραμοῦσα κατελάμανε. Πάλιν γὰρ ὁ Μωϋσέως ἀδελφὸς κελευσθεὶς ιώρυξι καὶ λίμναις καὶ ἕλεσι τὴν ῥάβδον ἐκτείνας πιφέρει. Πρὸς δὲ τὴν ἔκτασιν βατράχων πληθὺς

γὰρ τὰ ἐν μυχοῖς ἤδη προκατειλήφεισ
τῶν ὑψηλοτάτων ἀνέρποντες — ἐν ἐι
συμφοραῖς καὶ σωτηρίας ἀπογνώσει. Γ
ταφεύγουσιν ἐπὶ τοὺς αὐτοὺς, ὑποσχομέν
λέως ἐπιτρέψαι τὴν ἔξοδον Ἑβραίοις.
τὸν θεὸν ἐξευμενίζονται. Καὶ ἐπινεύ
φρύνων οἱ μὲν εἰς τὸν ποταμὸν ἀναχ
δ᾽ εὐθὺς διαφθαρέντων κατὰ τὰς τριόδ
ἦσαν, σωρηδὸν ἐπιφερόντων καὶ τοὺς
τὰς ἀνυποίστους ὀσμὰς, αἳ ἐκ νεκρῶν
τοιούτων ἀνεφέροντο, ἃ καὶ ἔμψυχα ὄ
ἀηδίαν παρέχεται ταῖς αἰσθήσεσι.

§. 19. Διαπνεύσαντες δὲ τῆς τιμω
γον, ὥςπερ ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἀθληταὶ
δύναμιν, ἵν᾽ ἀπ᾽ ἐῤῥωμενεστέρας ἰσχ
πάλιν εἰς τὴν συνήθη κακίαν ἀνέδραμ
μενοι ὧν τέως ὑπέμειναν κακῶν. Ἐπι
ἐκ τοῦ ὕδατος τιμωρίας ὁ θεὸς, τὰς
φερε, τὸν αὐτὸν ἐπιστήσας κολαστὴν
κατὰ τὸ προσταχθὲν τῇ βακτηρίᾳ τὸ
σαντος, φορὰ σκνιπῶν ἐχύθη, καὶ τα

ταύτην ἔσεσθαι φορὰν, καὶ μάλιστα θεοῦ κο- 619
ζοντος; Ἴσως ἄν τις ἐπιζητήσειε, διὰ τί τοῖς οὐ- P.
ς ἀφανέσι καὶ ἠμελημένοις ζώοις ἐτιμωρεῖτο τὴν
ρὰν, παρεὶς ἄρκτους καὶ λέοντας καὶ παρδάλεις,
ι τὰ ἄλλα γένη τῶν ἀτιθάσσων θηρίων, ἃ σαρ-
ν ἀνθρωπείων ἅπτεται. Καὶ εἰ μὴ ταῦτα, τὰς
ἐν Αἰγυπτίας ἀσπίδας, ὧν τὰ δήγματα πέφυκεν
ὑπερθέτως ἀναιρεῖν. Εἰ δὲ ὄντως ἀγνοεῖ, μαθέ-
, πρῶτον μὲν, ὅτι τοὺς οἰκήτορας ὁ θεὸς νου-
τῆσαι μᾶλλον ἐβούλετο, ἢ διαφθεῖραι. Βουλη-
ὶς γὰρ ἀφανίζειν εἰςάπαν, οὐκ ἂν ζώοις ἐχρῆτο
ὸς τὰς ἐπιθέσεις ὥςπερ συνέργοις, ἀλλὰ τοῖς θε-
ἰτοις κακοῖς, λιμῷ τε καὶ λοιμῷ. Μετὰ δὲ ταῦ-
καὶ ἐκεῖνο προςδιδασκέσθω μάθημα πρὸς ἅπαν-
τὸν βίον ἀναγκαῖον. Τί δὲ τοῦτ' ἔστιν; Ἄν-
ωποι μὲν γὰρ ὅταν πολεμῶσι, τὸ δυνατώτατον
συμμαχίαν ἐπικουρικὸν ἐξετάζουσιν, ὃ τὴν αὐ-
ν ἀσθένειαν ἐκπλήσει. Θεὸς δὲ ἡ ἀνωτάτω καὶ
γίστη δύναμις, ὧν οὐδενὸς χρεῖος, ἐάν που βου-
θῇ καθάπερ ὀργάνοις τισὶ χρήσασθαι πρὸς τὰς
ωρίας, οὐ τὰ ἐῤῥωμενέστατα καὶ μέγιστα αἱρεῖ-
ι, τῆς τούτων ἀλκῆς ἥκιστα φροντίζων, ἀλλὰ
ς εὐτελέσι καὶ μικροῖς, ἀμάχους καὶ ἀηττήτους
νάμεις ἐγκατασκευάσας, ἀμύνεται δι' αὐτῶν τοὺς
ικοῦντας, καθὰ καὶ νῦν. Τί γὰρ εὐτελέστερον
νιπός; Ἀλλ' ὅμως τοσοῦτον ἴσχυσεν, ὡς ἀπαγο-
ῦσαι πᾶσαν Αἴγυπτον, καὶ ἐκβοᾶν ἀναγκασθῆναι,
ι "δάκτυλος θεοῦ τοῦτ' ἔστι." Χεῖρα γὰρ θεοῦ
δὲ τὴν σύμπασαν οἰκουμένην ὑποστῆναι ἂν, ἀπὸ
ράτων ἐπὶ πέρατα, μᾶλλον δὲ οὐδὲ τὸν σύμπαντα
σμον.

§. 20. Τοιαῦται μὲν αἱ διὰ τοῦ Μωϋσέως ἀδελ-
ῦ τιμωρίαι. Ἃς δὲ αὐτὸς Μωϋσῆς ὑπηρέτησε, καὶ
οἵων τῆς φύσεως συνέστησαν μερῶν, κατὰ τὸ ἀκό-
υθον ἐπισκεπτέον. Ἀὴρ μὲν οὖν καὶ οὐρανὸς αἱ
θαρώταται μοῖραι τῆς τῶν ὅλων οὐσίας, παρ'

ὕδατος καὶ γῆς διαδέχονται τὴν ἐπ' Αἰγύ
θεσίαν, ἧς ἐπίτροπος ἐχειροτονήθη Μωϋσῆ
ξατο δὲ πρότερον τὸν ἀέρα διακινεῖν.
γὰρ μόνη σχεδόν τι παρὰ τὰς ἐν τῷ νοτίῳ
χώρας, τῶν ἐτησίων ὡρῶν μίαν τὴν χειμ
παραδέχεται, τάχα μὲν, ὡς λόγος, διὰ τὸ
ρου ζώνης διακεκαυμένης εἶναι, ῥέοντος τ
δους ἐκεῖθεν ἀφανῶς, καὶ τὰ ἐν κύκλῳ πά
αίνοντος, τάχα δὲ, ἐπεὶ καὶ ταῖς θεριναῖς
πλημμύρων ὁ ποταμὸς, προαναλίσκει τὰς
Ἄρχεται μὲν γὰρ ἀναβαίνειν θέρους ἐνισταμ
γου δὲ λήγοντος, ἐν ᾧ χρόνῳ καὶ οἱ ἐτησία
ῥάττουσιν ἐξ ἐναντίας τῶν τοῦ Νείλου στο
δε' ὧν ἔτι κωλυόμενος ἐκχεῖσθαι, τῆς θαλ
τὸ βίας τῶν ἀνέμων πρὸς ὕψος αἰρομένης
τρικυμίας ὥσπερ μακρὸν τεῖχος ἀποτειχοῦση
εἰλεῖται. Καὶ ἔπειτα τῶν ῥεῖθρων ὑπαντ
τοῦ τε κατιόντος ἄνωθεν ἀπὸ τῶν πηγῶν,
θύραζε χωρεῖν ὀφείλοντος ταῖς ἀνακοπαῖς
χοντας, εὐρύνεσθαί τε μὴ δυναμένων, αἱ
ἑκάτερα ἐκθλίβουσιν ὄχθαι, μετεωριζόμενος
ἐπιβαίνει. Τάχα δὲ, ἐπεὶ καὶ περιττὸν ἦν
πτῳ χειμῶνα γενέσθαι. Πρὸς ὃ γὰρ αἱ
βρων φοραὶ χρήσιμοι, καὶ ὁ ποταμὸς λιμν
ἀρούρας εἰς καρπῶν ἐτησίων γένεσιν. Ἡ
οὐ ματαιουργὸς, ὡς ὑετὸν χορηγεῖν μὴ δε
99 καὶ ἅμα χαίρει τῷ πολυτρόπῳ καὶ πολυσ
M. ἐπιστημονικῶν ἔργων, τὴν συμφωνίαν το
ἐξ ἐναντιοτήτων ἐναρμοσαμένη. Καὶ διὰ τ
μὲν ἄνωθεν ἐξ οὐρανοῦ, τοῖς δὲ κάτωθε
γῶν τε καὶ ποταμῶν παρέχει τὴν ἐξ ὕδα
λειαν. Οὕτως οὖν τῆς χώρας διακειμένης,
χειμεριναῖς ἐαριζούσης τροπαῖς, καὶ τῶν
θαλάττῃ μόναις ψεκάσιν ἀραιαῖς λιπα
τῶν δ' ὑπὲρ Μέμφιν τὸ βασίλειον Α
μηδὲ νιφομένων τὸ παράπαν, ἐξαίφνης αἴθ

σεν ὁ ἀὴρ, ὥςθ᾽ ὅσα ἐν τοῖς δυςχειμέροις ἀ-
α κατασκῆψαι, φορὰς ὑετῶν, χάλαζαν πολλὴν
βαθεῖαν, ἀνέμων συμπιπτόντων, καὶ ἀντιπατα-
ντων βίας, νεφῶν ῥήξεις, ἐπαλλήλους ἀστραπὰς
βροντὰς, συνεχεῖς κεραυνοὺς, οἳ τερατωδεστάτην
ν παρείχοντο. Θέοντες γὰρ διὰ τῆς χαλάζης,
ομένης οὐσίας, οὔτε ἔτηκον αὐτὴν, οὔτε ἐσβέν-
το, μένοντες δ᾽ ἐν ὁμοίῳ καὶ δολιχεύοντες ἄνω
κάτω, διετήρουν τὴν χάλαζαν. Ἀλλ᾽ οὐ μόνον
ξαίσιος φορὰ πάντων τοὺς οἰκήτορας εἰς ὑπερ-
λούσας δυςθυμίας ἦγεν, αλλὰ καὶ τὸ τοῦ πρά-
ματος ἄηθες. Ὑπέλαβον γὰρ, ὅπερ καὶ ἦν, ἐκ
ημάτων θείων κεκαινουργῆσθαι τὰ σύμπαντα,
τερίσαντος ὡς οὔπω πρότερον τοῦ ἀέρος ἐπὶ λύ-
καὶ φθορῇ δένδρων τε καὶ καρπῶν, οἷς συνε-
άρη ζῶα οὐκ ὀλίγα, τὰ μὲν περιψύξεσι, τὰ δὲ βά-
τῆς ἐπιπιπτούσης χαλάζης, ὥςπερ καταλευσθέντα,
δὲ ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἐξαναλωθέντα. Ἔνια δὲ ἡμί-
πτα διέμενε, τοὺς τύπους τῶν κεραυνίων τραυμά-
ν εἰς νουθεσίαν τῶν ὁρώντων ἐπιφερόμενα.

§. 21. Λωφήσαντος δὲ τοῦ κακοῦ, καὶ πάλιν
βασιλέως καὶ τῶν περὶ αὐτὸν θρασυνομένων,
τὸν ἀέρα Μωϋσῆς τὴν ῥάβδον ἐκτείνει, κελεύ-
τος τοῦ θεοῦ. Καὶ ἔπειτ᾽ ἄνεμος καταῤῥάττει
ος βιαιότατος, ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ νύκτα προς-
γεινόμενος καὶ σφοδρούμενος, αὐτὸς καθ᾽ αὐτὸν 621
μεγάλη ζημία. Ξηρός τε γάρ ἐστι, καὶ κεφαλαλ- P.
, καὶ βαρυήκοος, ἄσας τε καὶ ἀδημονίας ἐμ-
εῖν ἱκανὸς, καὶ μάλιστ᾽ ἐν Αἰγύπτῳ κειμένη κατὰ
νότια, δι᾽ ὧν αἱ περιπολήσεις τῶν φωςφόρων
έρων, ὡς ἅμα τῷ διακινηθῆναι, τὸν ἀφ᾽ ἡλίου
γμὸν συνεπωθεῖσθαι, καὶ πάντα καίειν. Ἀλλὰ
ἅμ᾽ αὐτῷ καὶ πλῆθος ἀμήχανον ζώων ἐπεφέρε-
φθοροποιὸν φυτῶν, ἀκρίδες, αἳ ῥεύματος τρό-
ἀπαύστως διέφαγον, ὅσα οἱ κεραυνοὶ ὑπελί-

σέως, ὑπολαβὼν ἐκ τῆς θαλάττης ἄνε
δάννυσι τὰς ἀκρίδας. Ἀνασκεδασθεισῶν
βασιλέως περὶ τὴν τοῦ ἔθνους ἄφεσιν δ
τος, ἐπιγίνεται τῶν πρότερον κακῶν μεῖ
πρᾶς γὰρ ἡμέρας οὔσης ἐξαπιναίως ἀν
τος, ἴσως μὲν καὶ ἡλίου γενομένης ἐκ
ἐν ἔθει τελειοτέρας. Ἴσως δὲ καὶ συνε
καὶ πυκνότησιν ἀδιαστάτοις, καὶ πιλήσ
τῆς τῶν ἀκτίνων φορᾶς ἀνακοπείσης, ὡς
ἡμέραν νυκτός. Καὶ τί γὰρ, ἀλλ᾽ ἢ
νομίζεσθαι μακροτάτην, τρισὶν ἡμέρα
ταῖς ἰσαρίθμοις νυξί; Τότε δέ φασι τ
ῥιμμένους ἐν ταῖς εὐναῖς μὴ τολμᾶν ἐξ
τοὺς δ᾽ ὁπότε κατεπείγοι τι τῶν τῆς φ
καίων, ἐπαφωμένους τοίχων ἤ τινος ἑτέρ
τυφλοὺς, μόλις προέρχεσθαι. Καὶ γὰρ
δους πυρὸς τὸ φέγγος, τὸ μὲν ὑπὸ τῆς
ζάλης ἐσβέννυτο, τὸ δὲ τῷ βάθει τοῦ
μαυρούμενον ἐνηφανίζετο, ὡς τὴν ἀν
ὄψιν τῶν αἰσθήσεων ὑγιαίνουσαν, πηρὸ
δὲν ὁρᾶν δυναμένην. τετρώσθαι δὲ κα

ῦς ἀντὶ σκότους, καὶ ἡμέραν ἀντὶ νυκτὸς ἐργάζε-
ιε σὺν αἰθρίᾳ πολλῇ.

§. 22. Τοιαύτας φασὶ γενέσθαι καὶ τὰς διὰ
ἵνου Μωϋσέως ἐπιπλήξεις, τὴν διὰ χαλάζης καὶ 622
ραυνῶν, τὴν διὰ τῆς ἀκρίδος, τὴν διὰ σκότους, P.
πᾶσαν ἰδέαν φωτὸς οὐ παρεδέχετο. Κοινῇ δὲ
τός τε καὶ ὁ ἀδελφὸς μίαν ἐπετράπησαν, ἣν αὐ-
κα σημανῶ. Κελεύσαντος τοῦ θεοῦ τέφραν ἀπὸ
μίνου λαμβάνουσι ταῖς χερσὶν, ἣν Μωϋσῆς κατὰ
ρος εἰς τὸν ἀέρα διέπαττεν. Ἔπειτα κονιορτὸς
φνίδιον ἐπενεχθεὶς, ἀνθρώποις τε καὶ ἀλόγοις ζώ-
; ἀγρίαν καὶ δυσαλθῆ κατὰ τῆς δορᾶς ἁπάσης ἕλ-
κωσιν εἰργάζετο, καὶ τὰ σώματα εὐθὺς συνῴδει
ταῖς ἐξανθήσεσιν, ὑποπύους ἔχοντα φλυκταίνας, ἃς
ὑπασεν ἄν τις ἀφανῶς ὑποκαιομένας ἀναζεῖν, ἀλ-
'δόσι τε καὶ περιωδυνίαις κατὰ τὸ εἰκὸς ἐκ τῆς
κώσεως καὶ φλογώσεως πιεζόμενοι, μᾶλλον ἢ οὐχ
τον τῶν σωμάτων τὰς ψυχὰς ἔκαμνον, ἐκτετρυ-
ωμένοι ταῖς ἀνίαις. Ἓν γὰρ ἄν τις ἀπὸ κεφαλῆς
ρι ποδῶν συνεχὲς ἕλκος ἐθεάσατο, τῶν κατὰ μέ-
ς καὶ μέρος ἐσπαρμένων, εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν
έαν ἀποκριθέντων· ἕως πάλιν ἱκεσίαις τοῦ νομο-
του, ἃς ὑπὲρ τῶν πασχόντων ἐποιήσατο, ἡ νόσος
ιων ἐγένετο. Κοινῇ μέντοι τὴν νουθεσίαν ταύτην
ετράπησαν δεόντως, ὁ μὲν ἀδελφὸς, διὰ τὸν ἐπε-
χθέντα κονιορτὸν ἐπεὶ τῶν ἀπὸ γῆς συμβαινόν-
ων τὴν ἐπιμέλειαν ἔλαχε. Μωϋσῆς δὲ, διὰ τὸν
ρα μεταβαλόντα πρὸς κάκωσιν τῶν οἰκητόρων·
ταῖς δ' ἀπ' ἀέρος καὶ οὐρανοῦ πληγαῖς οὗτος ὑπη-
τει.

§. 23. Λοιπαὶ δὲ τιμωρίαι τρεῖς εἰσιν αὐτουρ-
γηθεῖσαι δίχα τῆς ἀνθρώπων ὑπηρεσίας, ὧν κατὰ
ίαν ἑκάστην ὡς ἂν οἷόν τε ᾖ, δηλώσω. Πρώτη
ἐστιν ἡ γενομένη διὰ ζώου τῶν ἐν τῇ φύσει
ώντων θρασυτάτου, κυνομυίας, ἣν ἐτύμως ἐκάλε-
αν οἱ θετικοὶ τῶν ὀνομάτων — σοφοὶ γὰρ ἦσαν

ἐξακοντίζεται, καὶ ἐπεμπίπτουσα βιαί
ἐγχρίμπτεται. Τότε δὲ καὶ θεήλατος ἦν
ὡς διπλασιάσθαι τὴν ἐξ αὐτῆς ἐπιβο
μόνον τοῖς φυσικοῖς χρωμένης πλεονεκτή
καὶ τοῖς ἐκ θείας ἐπιφροσύνης, ἣ τὸ
καὶ πρὸς ἀλκὴν ἀνήγειρε κατὰ τῶν ἐγχ
τὰ τὴν κυνόμυιαν εἵπετο τιμωρία πάλ
πράξεως ἀνθρωπίνης, βοσκημάτων θάν
κόλια γὰρ καὶ αἰπόλια καὶ ποίμνια
δσαι ὑποζυγίων καὶ ἄλλων θρεμμάτων
μιᾷ ἡμέρᾳ ὡς ἀφ᾽ ἑνὸς συνθήματος
102 φθείροντο, τὴν ἀνθρώπων ἀπώλειαν
M. ὕστερον ἔμελλε γίνεσθαι, προμηνύουσαι
ταῖς λοιμώδεσι νόσοις. Λέγεται γὰρ
εἶναι λοιμικῶν νόσων ἡ ζώων ἀλόγ
φθορά.

§. 24. Μετὰ ἣν ἡ δεκάτη καὶ τε
πάσας ὑπερβάλλουσα τὰς προτέρας ἐπεγ
τος Αἰγυπτίων, οὔτε πάντων — οὔτε γὰρ
χώραν προῃρεῖτο ὁ θεὸς, ἀλλὰ νουθετῆ
οὔτε τῶν πλείστων ἀνδρῶν ὁμοῦ καὶ γυν

-έντες ἀπ' οὐδεμιᾶς προφάσεως ἡβηδὸν ἐξαπιναίως ἀνῄρηντο, καὶ οὐδεμίαν οἰκίαν ἀμοιρῆσαί φασι τότε τῆς συμφορᾶς. Ἅμα δὲ τῇ ἕῳ, κατὰ τὸ εἰκός, ἕκαστοι θεασάμενοι τοὺς φιλτάτους ἀπροσδοκήτως τετελευτηκότας, οἷς ὁμοδίαιτοι καὶ ὁμοτράπεζοι μέχρι τῆς ἑσπέρας ἐγεγένηντο, βαρυτάτῳ πένθει κατασχεθέντες, οἰμωγῆς πάντα ἐνέπλησαν. Ὥςτε συνέβη καὶ διὰ τὴν κοινοπραγίαν τοῦ πάθους ἁπάντων ἀθρόως ὁμοθυμαδὸν ἐκβοησάντων, ἕνα θρῆνον ἀπὸ περάτων ἐπὶ πέρατα συνηχῆσαι κατὰ πάσης τῆς χώρας. Καὶ μέχρι μὲν ἐν ταῖς οἰκίαις διέτριβον, ἀγνοῶν ἕκαστος τὸ τοῦ πλησίον κακόν, ἐπὶ τῷ ἑαυτοῦ μόνον ἔστενε. Προελθὼν δὲ καὶ γνοὺς τὰ τῶν ἄλλων, διπλοῦν πένθος πρὸς τῷ ἰδίῳ καὶ τὸ κοινὸν εὐθὺς ἐλάμβανεν, ἐπ' ἐλάττονι καὶ κουφοτέρῳ μεῖζον καὶ βαρύτερον, ἅτε καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς παραμυθίας ἀφῃρημένος. Τίς γὰρ ἔμελλε παρηγορεῖν ἕτερον, αὐτὸς ὢν τοῖδε χρεῖος; Ὅπερ δὲ ἐν τοῖς τοιούτοις φιλεῖ, τὰ παρόντα νομίσαντες ἀρχὴν εἶναι μειζόνων, καὶ περὶ τῆς τῶν ἔτι ζώντων ἀπωλείας καταδείσαντες, συνέδραμον εἰς τὰ βασίλεια δεδακρυμένοι, καὶ τὰς ἐσθῆτας περιεῤῥηγμένοι κατεβόων τοῦ βασιλέως, ὡς πάντων αἰτίου τῶν συμβεβηκότων δεινῶν. "Εἰ γάρ," ἔλεγον, "εὐθὺς ἐν ἀρχῇ Μωϋσέως ἐντυχόντος εἴασεν ἐξελθεῖν τὸ ἔθνος, οὐδενὸς ἂν τῶν γεγονότων πειραθῆναι τὸ παράπαν. Εἴξαντος δ' αὐθαδείᾳ τῇ συνήθει τὰ ἐπίχειρα τῆς ἀκαίρου φιλονεικίας ἐξ ἑτοίμου λαβεῖν." Εἶτ' ἄλλος ἄλλον παρεκάλει τὸν λεὼν μετὰ πάσης 624 σπουδῆς ἐξ ἁπάσης τῆς χώρας ἐξελαύνειν, καὶ τὸ P. μίαν ἡμέραν μᾶλλον δὲ ὥραν αὐτὸ μόνον κατασχεῖν πρὸς ἀνήκεστον τιμωρίαν τιθέμενοι.

§. 25. Οἱ δὲ ἐλαυνόμενοι καὶ διωκόμενοι, τῆς αὐτῶν εὐγενείας εἰς ἔννοιαν ἐλθόντες, τόλμημα τολμῶσιν ὁποῖον εἰκὸς ἦν τοὺς ἐλευθέρους, καὶ μὴ ἀμνήμονας ὧν ἐπεβουλεύθησαν ἀδίκως. Πολλὴν γὰρ

λείαν ἐκφορήσαντες, τὴν μὲν αὐτοὶ διεκόμιζον ἐπαχθισάμενοι, τὴν δὲ τοῖς ὑποζυγίοις ἐπέθεσαν, οὐ διὰ φιλοχρηματίαν, ἢ ὡς ἄν τις κατηγορῶν εἴποι, τὴν τῶν ἀλλοτρίων ἐπιθυμίαν — πόθεν; — ἀλλὰ πρῶτον μὲν, ὧν παρὰ πάντα τὸν χρόνον ὑπηρέτησαν, ἀναγκαῖον μισθὸν κομιζόμενοι, εἶτα δὲ, ὑπὲρ ὧν κατεδουλώθησαν ἐν ἐλάττοσι καὶ οὐχὶ τοῖς ἴσοις ἀντιλυποῦντες. Ποῦ γὰρ ἴσθ' ὅμοιον ζημία χρημάτων καὶ στέρησις ἐλευθερίας, ὑπὲρ ἧς οὐ μόνον προΐεσθαι τὰς οὐσίας οἱ νοῦν ἔχοντες, ἀλλὰ καὶ ἀποθνήσκειν τολμῶσιν; Ἐν ἑκατέρῳ δὴ κατώρθουν, εἴθ' ὡς ἐν εἰρήνῃ μισθὸν λαμβάνοντες, ὃν παρ' ἀκόντων πολὺν χρόνον οὐκ ἀποδιδόντων ἀπεστεροῦντο, εἴθ' ὡς ἐν πολέμῳ τὰ τῶν ἐχθρῶν φέρειν ἀξιοῦντες νόμῳ τῶν κεκρατηκότων. Οἱ μὲν γὰρ χειρῶν ἦρξαν ἀδίκων, ξένους καὶ ἱκέτας, ὡς ἔφην πρότερον, καταδουλωσάμενοι τρόπον αἰχμαλώτων. Οἱ δὲ καιροῦ παραπεσόντος, ἠμύναντο δίχα τῆς ἐν ὅπλοις παρασκευῆς, προασπίζοντος, καὶ τὴν χεῖρα ὑπερέχοντος τοῦ δικαίου.

§. 26. Τοσαύταις μὲν δὴ πληγαῖς καὶ τιμωρίαις Αἴγυπτος ἐνουθετεῖτο, ὧν οὐδεμία τῶν Ἑβραίων, καί τοί γε ἐν ταῖς αὐταῖς πόλεσι καὶ κώμαις, καὶ οἰκίαις συνδιατριβόντων, ἥψατο, γῆς, ὕδατος, ἀέρος, πυρὸς, ἃ μέρη τῆς φύσεώς ἐστιν, ἣν ἀμήχανον ἐκφυγεῖν, ἐπιθεμένων. Ὃ δὴ καὶ παραδοξότατον ἦν, ὑπὸ τῶν αὐτῶν κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον καὶ χρόνον, τοὺς μὲν διαφθείρεσθαι, τοὺς δὲ σώζεσθαι. Ὁ ποταμὸς εἰς αἷμα μετέβαλεν, ἀλλ' οὐχ Ἑβραίοις. Ἡνίκα γὰρ βουληθεῖεν ἀρύσασθαι, τροπὴν ἐλάμβανεν εἰς πότιμον. Βάτραχος ἐκ τῶν ὑδάτων ἐπὶ τὴν χέρσον ἀνερπύσας ἀγορὰς καὶ ἐπαύλεις καὶ οἰκίας ἐπλήρωσεν. Ἀλλ' ἀπὸ τῶν Ἑβραίων ἐξανεχώρει μόνων, καθάπερ διακρίνειν ἐπιστάμενος, οὕς τε χρὴ κολάζεσθαι, καὶ τὸ ἐναντίον. Οὐ σκνῖπες, οὐ κυνόμυιαι, ἀκρὶς, ἢ καὶ φυτὰ καὶ καρποὺς καὶ ζῶα καὶ ἀνθρ-

ως μεγάλα ἔβλαψε, τούτοις προσέπτησαν, οὐχ ὑετῶν, οὐ χαλάζης, οὐ κεραυνῶν αἱ γινόμεναι συνεχεῖς ορal μέχρι τούτων ἔφθασαν, ἑλκώσεως τῆς ἀργαωτάτης εἰς τὸ παθεῖν οὐδ' ὄναρ ἐπῄσθοντο, βαστάτου σκότου τοῖς ἄλλοις ἀναχθέντος ἐν αὐγῇ 625 ιθαρᾷ διῆγον τοῦ φωτὸς ἡμερησίου ἐπιλάμποντος, P.
καιρουμένων τῶν παρ' Αἰγυπτίοις πρωτοτόκων ἐτεώτησεν Ἑβραῖος οὐδείς· οὐδὲ γὰρ εἰκὸς ἦν, ὁπότε αὶ ἡ τῶν ἀμυθήτων φθορὰ θρεμμάτων οὐδεμίαν ῶν παρὰ τούτοις ἀγέλην συνεπεσπάσατο πρὸς ἀπώιαν. Καί μοί τις δοκεῖ παρατυχὼν τοῖς γενομένοις ατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν μηδὲν ἄλλο νομίσαι τοὺς ἰβραίους, ἢ θεατὰς ὧν ἕτεροι κακῶν ὑπέμενον, καὶ ὁ μόνον ἀλλὰ καὶ μαθημάτων τὸ κάλλιστον καὶ ωφελιμώτατον ἀναδιδασκομένους, εὐσέβειαν. Οὐ ὰρ ποθ' οὕτως ἡ τῶν ἀγαθῶν καὶ κακῶν κρίσις ιφανῶς ἦλθε, τοῖς μὲν φθορὰν, τοῖς δὲ σωτηρίαν ιαρασχοῦσα.

§. 27. Τῶν δ' ἐξιόντων καὶ μετανιστααμένων οἱ μὲν ἀνδρὸς ἔχοντες ἡλικίαν ὑπὲρ ἑξήκοντα υριάδας ἦσαν, ὁ δὲ ἄλλος ὅμιλος πρεσβυτέρων, αίδων, γυναικῶν, οὐ ῥᾴδιος ἀριθμηθῆναι. Μιγάων δὲ καὶ συγκλύδων καὶ θεραπείας ὄχλος συνεξῆλεν, ὡσανεὶ νόθον μετὰ γνησίου πλήθους. Οὗτοι ἦσαν οἱ ἐκ γυναικῶν γεννηθέντες τοῖς Ἑβραίοις ἰγυπτίων καὶ τῷ πατρῴῳ γένει προσνεμηθέντες. αὶ ὅσοι τὸ θεοφιλὲς ἀγάμενοι τῶν ἀνδρῶν ἐπηλύται ένοντο, καὶ ἤδη τινὲς καὶ μεγέθει καὶ πλήθει τῶν αλλήλων κολάσεων, μετεβάλλοντο σωφρονισθέντες. ούτων ἁπάντων ἡγεμὼν ἐχειροτονεῖτο Μωϋσῆς, τὴν ιχὴν καὶ βασιλείαν λαβὼν, οὐχ ὥσπερ ἔνιοι τῶν ι τὰς δυναστείας ὠθουμένων, ὅπλοις καὶ μηχαμασιν, ἱππικαῖς τε καὶ πεζαῖς καὶ ναυτικαῖς δυμεσιν, ἀλλ' ἀρετῆς ἕνεκα καὶ καλοκἀγαθίας, καὶ ἧς πρὸς ἅπαντας εὐνοίας, ᾗ χρώμενος ἀεὶ διετέλει, ροσέτι καὶ τοῦ φιλαρέτου καὶ φιλοκάλου θεοῦ γέρας

ἐξ ἁπάντων τῶν ἄλλων ἱερᾶσθαι, τὰς
νους τῶν ἀνθρώπων ἁπάντων ἀεὶ ποιη
ὑπέρ τε κακῶν ἀποτροπῆς καὶ μετου
Παραλαβὼν δὲ τὴν ἀρχὴν, οὐχ ὥσπ
ἴδιον αὔξειν οἶκον καὶ τοὺς υἱοὺς —
αὐτῷ — προάγειν ἐπὶ μέγα δυνάμεως
ὡς ἐν μὲν τῷ παρόντι κοινωνοὺς αὐθ
105 δόχους ἀποφῆναι. Γνώμῃ γὰρ ἀδόλ
M. πρὸς πάντα μικρά τε αὖ καὶ μεγάλα χρ
φυσικὴν πρὸς τὰ τέκνα φιλοστοργείαν
τῆς ἀγαθὸς τῷ περὶ τὸν λογισμὸν ἀδεκά
κειτο γὰρ ἐν αὐτῷ τέλος ἀναγκαιότατο
ἀρχομένους, καὶ πάνθ᾽ ὑπὲρ τῆς τού
ἔργῳ καὶ λόγῳ πραγματεύεσθαι, μηδ
ποντι καιρὸν τῶν συντεινόντων πρὸς
Μόνος οὗτος τῶν πώποθ᾽ ἡγεμονευσάντ
οὐκ ἄργυρον ἐθησαυρίσατο, οὐ δασμοὺς
οἰκίας, οὐ κτήματα, οὐ θρέμματα, οὐ
κετικήν, οὐ προσόδους, οὐκ ἄλλο τῶν εἰς
καὶ περιουσίαν οὐδὲν ἐκτήσατο, καίτοι
ἀφθονίαν δυνάμενος. Ἀλλ᾽ ὑπολαβὼν πε

καλὸν ἦν πλεονεκτεῖν τὸν ἄρχοντα. Ταῦτα δὲ ἐγκράτειαι καρτερίαι, σωφροσύναι, ἀγχίνοιαι, εις, ἐπιστῆμαι, πόνοι, κακοπάθειαι, ἡδονῶν ψίαι, δικαιοσύναι, προτροπαὶ πρὸς τὰ βέλτι- ψόγοι καὶ κολάσεις ἁμαρτανόντων ἔννομοι, ι καὶ τιμαὶ πάλιν κατορθούντων σὺν νόμῳ.

28. Τοιγαροῦν πολλὰ χαίρειν φράσαντα φι- ιατίᾳ καὶ τῷ παρ᾽ ἀνθρώποις μέγα πνέοντι ῳ γεραίρει ὁ θεὸς τὸν μέγιστον καὶ τελειό- ἀντιδοὺς πλοῦτον αὐτῷ. Οὗτος δ᾽ ἐστὶν ἰσό- ἴσης γῆς καὶ θαλάσσης καὶ ποταμῶν καὶ τῶν στοιχείων ὅσα καὶ συγκρίματα. Κοινωνὸν γὰρ ις ἀναφανῆναι τῆς ἑαυτοῦ λήξεως ἀνῆκε πάντα σμον, ὡς κληρονόμῳ κτῆσιν ἁρμόζουσαν. Τοι- ' ὑπήκουεν ὡς δεσπότῃ τῶν στοιχείων ἕκαστον, :ον ἣν εἶχε δύναμιν καὶ ταῖς προστάξεσιν ὑπεῖ- Καὶ θαυμαστὸν ἴσως οὐδέν. Εἰ γὰρ κατὰ αροιμίαν "κοινὰ τὰ τῶν φίλων," φίλος δὲ ήτης ἀνείρηται θεοῦ, κατὰ τὸ ἀκόλουθον με- ἂν αὐτοῦ καὶ τῆς κτήσεως καθ᾽ ὃ χρειῶδες. γὰρ θεὸς πάντα κεκτημένος οὐδενὸς δεῖται, τπουδαῖος ἄνθρωπος κέκτηται μὲν οὐδὲν κυ- ἀλλ᾽ οὐδὲ αὑτὸν, τῶν δὲ τοῦ θεοῦ κειμηλίων, ὅσον ἂν οἷός τε ᾖ, μεταλαγχάνει. Καὶ μήποτε ;; Κοσμοπολίτης γάρ ἐστιν· ἧς χάριν αἰτίας ἐ τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην πόλεων ἐνεγράφη, ς οὐ μέρος χώρας, ἀλλ᾽ ὅλον τὸν κόσμον λαβών. Τί δέ; οὐχὶ καὶ μείζονος τῆς πρὸς τέρα τῶν ὅλων καὶ ποιητὴν κοινωνίας ἀπήλαυ- 627 ͻσρήσεώς τε τῆς αὐτῆς ἀξιωθείς; Ὠνομάσθη P. ου τοῦ ἔθνους θεὸς καὶ βασιλεὺς, εἴς τε τὸν , ἔνθα ἦν ὁ θεὸς, εἰσελθεῖν λέγεται, τουτέ- ς τὴν ἀειδῆ καὶ ἀόρατον καὶ ἀσώματον τῶν παραδειγματικὴν οὐσίαν, τὰ ἀθέατα φύσει κατανοῶν. Καθάπερ τε γραφὴν εὖ δεδημιουρ-

γημένην ἑαυτὸν καὶ τὸν αὐτοῦ βίον εἰς μέσον προ
γαγὼν, πάγκαλον καὶ θεοειδὲς ἔργον ἔστησε παράδει
γμα τοῖς ἐθέλουσι μιμεῖσθαι. Εὐδαίμονες δὲ ὅσο
τὸν τύπον ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς ἐναπεμάξαντο
ἐσπούδασαν ἐναπομάξασθαι. Φερέτω γὰρ ἡ διάνοια,
μάλιστα μὲν τὸ εἶδος τέλειον ἀρετῆς, εἰ δὲ μὴ, τὸ
γοῦν ὑπὲρ τοῦ κτήσασθαι τὸ εἶδος ἀνενδοίαστον πό-
θον. Καὶ μὴν οὐδ' ἐκεῖνό τις ἀγνοεῖ, ὅτι ζηλωταὶ
τῶν ἐνδόξων οἱ ἀφανεῖς εἰσὶ, καὶ ὧν ἂν ἐκεῖνοι μά-
λιστα ὀρέγεσθαι δοκῶσιν, πρὸς ταῦτα τὰς αὐτῶν ἀπο-
τείνουσιν ὁρμάς. Ἐπειδὰν γοῦν ἡγεμὼν ἄρξηται κα-
θηδυπαθεῖν, καὶ πρὸς τὸν ἁβροδίαιτον ἀποκλίνει
βίον, σύμπαν ὀλίγου δεῖν τὸ ὑπήκοον τὰς γαστρὸς καὶ
τῶν μετὰ γαστέρα προσαναῤῥήγνυσιν ἔξωθεν τῶν ἀ-
ναγκαίων ἐπιθυμίας, εἰ μή τινες εὐμοιρίᾳ χρή-
σαιντο φύσεως, ψυχὴν οὐκ ἐπίβουλον, ἀλλ' εὐμενῆ
καὶ ἵλεων κτησάμενοι. Ἐὰν δὲ αὐστηροτέραν καὶ
σεμνοτέραν ἕληται προαίρεσιν, καὶ οἱ λίαν αὐτῶν
ἀκράτορες μεταβάλλουσι πρὸς ἐγκράτειαν ἢ φόβῳ ἢ
αἰδοῖ σπουδάζοντες ὑπόληψιν ἐμποιεῖν, ὅτι ἄρα ζη-
λωταὶ τῶν ὁμοίων εἰσί. Καὶ οὐκ ἄν ποθ' οἱ χείρους
τὰ τῶν κρειττόνων, ἀλλ' οὐδὲ μανέντες ἀποδοκιμά-
ζοιεν. Τάχα δὲ, ἐπεὶ καὶ νομοθέτης ἔμελλεν ἔσεσθαι,
πολὺ πρότερον αὐτὸς ἐγίνετο νόμος ἔμψυχός τε καὶ
λογικὸς θείᾳ προνοίᾳ, ἥτις ἀγνοοῦντα αὐτὸν εἰς νο-
μοθέτην ἐχειροτόνησεν αὖθις.

§. 29. Ἐπειδὴ τοίνυν παρ' ἑκόντων ἔλαβε
ἀρχὴν, βραβεύοντος καὶ ἐπινεύοντος τοῦ θεοῦ,
ἀποικίαν ἔστελλεν εἰς Φοινικὴν καὶ Συρίαν τὴν
καὶ Παλαιστίνην, ἣ τότε προσηγορεύετο Χα[illegible]
ἧς οἱ ὅροι τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν διειστήκεισαν ἀπ' [illegible]
107 πτου. Εἶτ' ἦγεν αὐτοὺς οὐ τὴν ἐπίτομον, ἅμα [illegible]
M. λαβηθεὶς, μήποθ' ὑπαντιασάντων τῶν οἰκητόρ[illegible]
φόβον ἐπαναστάσεως καὶ ἀνδραποδισμοῦ καὶ [illegible]
νου, πολέμου, πάλιν τὴν αὐτὴν ὁδὸν ὑποστ[illegible]
εἰς Αἴγυπτον, ἀπ' ἐχθρῶν ἐπ' ἐχθροὺς, νέων [illegible]

ως καὶ χλεύη γενησόμενοι, καὶ χείρω καὶ ἀργα- τῶν προτέρων ὑπομενοῦντες· ἅμα δὲ καὶ βου- αὐτοὺς δι᾽ ἐρήμης ἄγων καὶ μακρᾶς δοκιμάσαι, ισι πειθαρχίας ἐν οὐκ ἀφθόνοις χορηγίαις, ἀλλ᾽ κατ᾽ ὀλίγον ὑποσπανιζούσαις. Ἐκτραπόμενος 628 ἐπ᾽ εὐθείας ἐγκάρσιον ἀτραπὸν εὑρὼν καὶ νο- P. κτατείνειν ἄχρι τῆς ἐρυθρᾶς θαλάττης, ὁδοι- ρχετο. Τεράστιον δέ φασι συμβῆναι κατ᾽ ἐκεῖ- χρόνον, μεγαλούργημα τῆς φύσεως, ὃ μηδεὶς ηται πάλαι γεγονός. Νεφέλη γὰρ εἰς εὐμεγέθη χηματισθεῖσα προήει τῆς πληθύος, ἡμέρας)ειδὲς ἐκλάμπουσα φέγγος, νύκτωρ δὲ φλογο- ὲρ τοῦ μὴ πλάζεσθαι κατὰ τὴν πορείαν, ἀλλ᾽ τάτῃ ἕπεσθαι ἡγεμονίᾳ τῆς ὁδοῦ. Τάχα μέν- τῶν ὑπάρχων τις ἦν τοῦ μεγάλου βασιλέως, ἄγγελος, ἐγκατειλημμένος τῇ νεφέλῃ προη- ὃν οὐ θέμις σώματος ὀφθαλμοῖς ὁρᾶσθαι.

0. Θεασάμενος δὲ ὁ τῆς Αἰγύπτου βασι- δὶ χρωμένους ὡς ᾤετο, καὶ διὰ τραχείας καὶ ; ἐρήμης βαδίζοντας, ἥσθη μὲν ἐπὶ τῷ κατὰ είαν σφάλματι, νομίσας συγκεκλεῖσθαι, διέ- ϰ ἔχοντας· ἐπὶ δὲ τῷ μεθέσθαι μετανοῶν διώκειν, ὡς ἢ φόβῳ τὴν πληθὺν ὑποστρέ- ἱ δουλωσόμενος αὖθις, ἢ ἀποκτενῶν ἡβηδὸν ουσαν. Εἶτα ἅπασαν τὴν ἱππικὴν δύναμιν ϑὼν, ἀκοντιστάς τε καὶ σφενδονήτας καὶ ιτας καὶ τοὺς ἄλλους ὅσοι τῆς κούφης ὁπλί- αὶ τὰ κάλλιστα τῶν δρεπανηφόρων ἁρμάτων ; τοῖς ἐν τέλει δοὺς, ἵνα μετὰ τοῦ πρέπον- ώματος ἐπακολουθῶσι καὶ τῆς στρατείας σιν, οὐδὲν τάχους ἀνεὶς ἐπεξέθει καὶ συν- πέσπευδε, βουλόμενος ἐξαπιναίως οὐ προει- ἐπιστῆναι. Τὸ γὰρ ἀνέλπιστον κακὸν ἀρ- ιον αἰεὶ τοῦ προσδοκηθέντος, ὅσῳ καὶ τὸ ὀ- ὲν εὐεπιχειρητότερον τοῦ σὺν φροντίδι. Καὶ ῦτα διανοηθεὶς ἐπηκολούθει, νομίζων αὐ-

ἐκτεταγμένη πρὸς μάχην.

§. 31. Ἐπὶ δὲ τῷ παραλόγῳ καὶ ἀ
καταπλαγέντες καὶ μήτε πρὸς ἄμυναν ε
τες διὰ σπάνιν ἀμυντηρίων — οὐ γὰρ
ἀλλ᾽ εἰς ἀποικίαν ἐξῄεσαν — μήτε φεύ
νοι — κατόπιν μὲν γὰρ πέλαγος, ἐχθ
κρυς, τὰ δὲ παρ᾽ ἑκάτερα βαθεῖα καὶ
μη — σφαδάζοντες καὶ τῷ μεγέθει τά
πειρηκότες, οἷα παρὰ τὰς τοιαύτας φιλε
τὸν ἄρχοντα ᾐτιῶντο, φάσκοντες, "Διὰ
μνήματα ἐν Αἰγύπτῳ, οἷς ἀποθανόντε
μεθα, ἐξήγαγες ἡμᾶς ἵν᾽ ἐνταῦθα κηδεύ
νας; Ἢ οὐ πᾶσα δουλεία κουφότερον
του; Δελεάσας ἐλευθερίας ἐλπίδι τὸ
χαλεπώτερον περὶ τοῦ ζῆν ἐπεκρέμασ
Ἠγνόεις τὴν ἡμετέραν ἁπλότητα καὶ τ
πικρίαν καὶ τὸ βαρύμηνι; Τὸ μέγεθ
κτων κακῶν οὐχ ὁρᾷς; Τί πρακτέον;
ἄνοπλοι πρὸς ὡπλισμένους, ἀλλὰ φεύγωμ
ἐν ἄρκυσι κυκλωθέντες ἀνηλεέσιν ἐχθρ
ἀβάτοις, ἀπλώτοις πελάγεσιν· Εἰ δὲ δὴ

ῖς εὐλόγοις καὶ πιθανοῖς προπιστεύετε;
ῆς οὐδεμιᾶς ἐστὶ χρεῖος ὁ θεὸς βοηθός.
ις πόρον εὑρεῖν ἴδιον θεοῦ. Τὰ ἀδύνατα
ητῷ, μόνῳ δυνατὰ καὶ κατὰ χειρός." Καὶ
ν ἔτι καθεστὼς διεξῄει. Μικρὸν δ' ἐπι-
ους τε γίνεται καταπνευσθεὶς ὑπὸ τοῦ εἰ-
πιφοιτᾶν αὐτῷ πνεύματος, καὶ θεσπίζει
ιν τάδε, "Ἣν ὁρᾶτε στρατιὰν εὐοπλοῦσαν,
τιτεταγμένην ὄψεσθε. Πεσεῖται γὰρ προ-
πᾶσα, καὶ βύθιος ἀφανισθήσεται, ὡς
κνον αὐτῆς ὑπὲρ γῆς ἔτι φανῆναι, καὶ οὐ
ου, ἀλλὰ τῇ ἐπιούσῃ νυκτί."

Καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἀπεφθέγγετο. Κατα-
ηλίου, νότος εὐθὺς ἤρξατο κατασκήπτειν
, ὑφ' οὗ τὸ πέλαγος ὑπανεχώρησεν. Εἰω-
μπωτίζειν, τότε δὲ καὶ μᾶλλον ὠθούμενον
αἰγιαλοῖς ὑπεσύρη, καθάπερ εἰς χαρά-
άρυβδιν. Ἀστήρ τε προσφαίνετ' οὐδείς,
ὸν καὶ μέλαν νέφος ἅπαντα τὸν οὐρανὸν
φώδους τῆς νυκτὸς οὔσης εἰς κατάπληξιν
ντων. Προσταχθεὶς δὲ Μωϋσῆς, τῇ βα-
ει τὴν θάλασσαν. Ἡ δὲ ῥαγεῖσα διΐστα-
ν τμημάτων τὰ μὲν πρὸς τῷ ῥαγέντι μέ-
κ πρὸς ὕψος ἐξαίρεται, καὶ παγέντα τρό-
ς κραταιῶς ἠρέμει καὶ ἡσύχαζε, τὰ δ' ὀ-
ντα καὶ χαλινωθέντα τὴν εἰς τὸ πρόσω
άπερ ἡνίαις ἀφανέσιν ἀνεχαιτίζετο. Τὸ
τον, ἐν ᾧ ἡ ῥῆξις ἐγένετο, ἀναξηρανθὲν 630
καὶ λεωφόρος γίνεται. Τοῦτ' ἰδὼν Μω- P.
αυμάσας ἐγεγήθει, καὶ πληρωθεὶς χαρᾶς
οὺς ἰδίους, καὶ ᾗ τάχιστα προέτρεπεν ἀ-
. Περαιοῦσθαι δὲ μελλόντων σημεῖον ἐ-
ερατωδέστατον. Ἡ γὰρ ὁδηγὸς νεφέλη
ῦσα τὸν ἄλλον χρόνον, ἀνακάμπτει πρὸς
τοῦ πλήθους, ὅπως ὀπισθοφυλακῇ, καὶ

ταχθεῖσα μεθόριος τῶν διωκόντων καὶ τῶν διωκομένων, τοὺς μὲν ἡνιοχοῦσα σωτηρίως καὶ ἀσφαλῶς ἐπήλαυνε, τοὺς δὲ ἀνεῖργε καὶ ἀνέκρουεν, ἐφορμᾶν ἐπειγομένους. Ἅπερ ὁρῶντες Αἰγύπτιοι θορύβου καὶ ταραχῆς πάντ' ἐπλήρουν τάς τε τάξεις ὑπὸ δέους συνέχεον ἐπεμπίπτοντες ἀλλήλοις καὶ ζητοῦντες ἤδη φυγεῖν, ὅτ' οὐδὲν ἦν ὄφελος. Οἱ μὲν γὰρ Ἑβραῖοι διὰ ξηρᾶς ἀτραποῦ περὶ βαθὺν ὄρθρον μετὰ γυναικῶν καὶ παίδων ἔτι κομιδῇ νηπίων περαιοῦνται. Τοὺς δὲ τὰ τμήματα τοῦ πελάγους ἑκατέρωθεν ἐπικυλισθέντα καὶ ἑνωθέντα αὐτοῖς ἅρμασι καὶ ἵπποις καταποντοῖ, βορείοις πνεύμασι τῆς παλιρροίας ἀναχυθείσης καὶ μετεώροις τρικυμίαις ἐπιδραμούσης, ὡς μηδὲ πυρφόρον ὑπολειφθῆναι τὸν ἀπαγγελοῦντα τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ τὰς αἰφνιδίους συμφοράς. Τὸ μέγα τοῦτο καὶ θαυμαστὸν ἔργον Ἑβραῖοι καταπλαγέντες ἀναιμωτὶ νίκην οὐκ ἐλπισθεῖσαν ἤραντο καὶ κατιδόντες ἐν ἀκαρεῖ φθορὰν ἀθρόαν πολεμίων δύο χορούς, τὸν μὲν ἀνδρῶν, τὸν δὲ γυναικῶν, ἐπὶ τῆς ἠϊόνος στήσαντες εὐχαριστικοὺς ὕμνους εἰς τὸν θεὸν ᾖδον ἐξάρχοντος μὲν Μωϋσέως τοῖς ἀνδράσιν, ἀδελφῆς δὲ τούτου ταῖς γυναιξίν. Ἡγεμόνες γὰρ οὗτοι τῶν χορῶν ἐγένοντο.

§. 33. Ἄραντες δὲ ἀπὸ θαλάττης μέχρι μέν τινος ὡδοιπόρουν μηκέτι τὸν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ὀρρωδοῦντες φόβον. Ἐπιλιπόντος δὲ τοῦ ποτοῦ τρισὶν ἡμέραις αὖθις ἐν ἀθυμίαις ἦσαν ὑπὸ δίψους καὶ πάλιν ἤρξαντο μεμψιμοιρεῖν, ὡς μηδὲν εὖ προπεπονθότες. Ἀεὶ γὰρ ἡ τοῦ παρόντος προσβολὴ δεινοῦ τὰς ἐπὶ τοῖς προτέροις ἀγαθοῖς ἡδονὰς ἀφαιρεῖται.
110 Θεασάμενοι δὲ πηγὰς ἐπιτρέχουσιν ὡς ἀρυσόμε-
M. νοι χαρᾶς ὑπόπλεοι, δι' ἄγνοιαν τοῦ ἀληθοῦς ἀπατηθέντες, πικραὶ γὰρ ἦσαν. Εἶτα γευσάμενοι γναμφθέντες τῷ παρ' ἐλπίδα τά τε σώματα παρεῖντο καὶ τὰς ψυχὰς ἀναπεπτώκεσαν οὐχ οὕτως ἐφ' αὑτοῖς ὡς ἐπὶ τοῖς νηπίοις παισὶ στένοντες, οὓς

ἀδακρυτὶ ποτὸν αἰτοῦντας ὁρᾶν οὐχ ὑπέμενον. Ἔνιοι
δὲ τῶν ὀλιγωροτέρων καὶ πρὸς εὐσέβειαν ἀβεβαίων
καὶ τὰ προγεγονότα ᾐτιῶντο, ὡς οὐκ ἐπ' εὐεργεσίᾳ
συμβάντα μᾶλλον, ἢ διὰ μετουσίαν ἀργαλεωτέ- 631
ρων συμφορῶν, ἄμεινον εἶναι λέγοντες τρὶς, οὐχ P.
ἅπαξ ὑπ' ἐχθρῶν ἀποθανεῖν, ἢ δίψει παραπολέσθαι. Τὴν μὲν γὰρ ἄπονον καὶ ταχεῖαν τοῦ βίου μετάστασιν οὐδὲν ἀθανασίας διαφέρειν τοῖς εὖ φρονοῦσι, θάνατον δὲ ὡς ἀληθῶς εἶναι τὸν βραδὺν καὶ μετ' ἀλγηδόνων· οὐκ ἐν τῷ τεθνάναι τὸ φοβερὸν, ἀλλ' ἐν μόνῳ τῷ ἀποθνήσκειν ἐπιδεικνύμενον. Τοιαύταις χρωμένων ὀλοφύρσεσι, πάλιν ἱκετεύει τὸν θεὸν ὁ Μωϋσῆς, ἐπιστάμενον τὴν ζώων καὶ μάλιστα τῶν ἀνθρώπων ἀσθένειαν καὶ τὰς τοῦ σώματος ἀνάγκας ἐκ τροφῆς ἠρτημένου καὶ δεσποίναις χαλεπαῖς συνεζευγμένου βρώσει καὶ πόσει συγγνῶναι μὲν τοῖς ἀθυμοῦσι, τὴν δὲ πάντων ἔνδειαν ἐκπλῆσαι, μὴ χρόνου μήκει, δωρεᾷ δ' ἀνυπερθέτῳ καὶ ταχείᾳ, διὰ τὴν τοῦ θνητοῦ φυσικὴν ὀλιγωρίαν ὀξὺν καιρὸν τῆς βοηθείας ἐπιποθοῦντος. Ὁ δὲ τῇ ἵλεῳ αὐτοῦ δυνάμει φθάνει προεκπέμψας καὶ διοίξας τὸ τοῦ ἱκέτου ἀκοίμητον ὄμμα τῆς ψυχῆς ξύλον δείκνυσιν, ὃ προσέταξεν ἀράμενον εἰς τὰς πηγὰς καθεῖναι, τάχα μὲν καὶ κατεσκευασμένον ἐκ φύσεως, ποιοῦν δύναμιν, ἣ τάχα ἠγνοεῖτο, τάχα δὲ καὶ τότε πρῶτον ποιηθὲν εἰς ἣν ἔμελλεν ὑπηρετεῖν χρείαν. Γενομένου δὲ τοῦ κελευσθέντος, αἱ μὲν πηγαὶ γλυκαίνονται μεταβαλοῦσαι πρὸς τὸ πότιμον, ὡς μηδὲ εἰ τὴν ἀρχὴν ἐγένοντό ποτε πικραὶ δύνασθαι διαγνῶναι, διὰ τὸ μηδ' ἴχνος ἢ ζώπυρον τῆς ἀρχαίας κακίας εἰς μνήμην ὑπολελεῖφθαι.

§. 34. Τὸ δὲ δίψος ἀκεσάμενοι μεθ' ἡδονῆς διπλασίας, ἐπειδὴ τῆς ἀπολαύσεως τὸ παρ' ἐλπίδα συμβεβηκὸς ἀγαθὸν εὐφραίνει μᾶλλον, ἔτι καὶ τὰς ὑδρίας πληρώσαντες, ἀνεζεύγνυσαν ὥσπερ ἀπὸ θοίνης

M. δυναμένοις ἀγαθῶν τῶν ἐθνικῶν ἐναργῆ σ
δείγματα. Φυλαὶ μὲν γάρ εἰσι τὸ ἔθνο
ὧν ἑκάστη πηγῆς ἕξει λόγον εὐσεβοῦσα, χ
εὐσεβείας ἀεννάους καὶ ἀνελλιπεῖς καλὰς
Γενάρχαι δὲ τοῦ σύμπαντος ἔθνους ἑβδομ
γόνασι, φοίνικι τῷ τῶν δένδρων ἀρίστῳ
σθέντες προσηκόντως, ὃ καὶ ὀφθῆναι, κ
ἐνεγκεῖν ἐστὶ κάλλιστον, ὅπερ καὶ τὴν ζωτ
δύναμιν, οὐκ ἐν ῥίζαις ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα
ρυγμένην, ἀλλ᾽ ἀνώφυτον, καρδίας τρόπο
μεσαιτάτῳ τῶν ἀκρεμόνων ἱδρυμένην, ὑ
ἡγεμονὶς ὄντως ἐν κύκλῳ δορυφορεῖται.
δ᾽ ἔχει φύσιν καὶ ἡ διάνοια τῶν γευσαμέν
τος. Ἄνω γὰρ μεμάθηκε βλέπειν τε καὶ φ
μετεωροπολοῦσα ἀεὶ καὶ τὰ θεῖα διερευνω
λη χλεύην τίθεται τὰ ἐπίγεια, ταῦτα μὲ
ἐκεῖνα δὲ σπουδὴν ὡς ἀληθῶς νομίζουσα.

§. 35. Μετὰ δὲ ταῦτ᾽ οὐ πολὺς διῆλ
καὶ ἀπειρίᾳ σιτίων ἐλλιμώττον, ὥσπερ ἐκ
ἀντεπιτιθεμένων τῶν ἀναγκαίων. Δέσποινα

τον τῶν ἐπιτηδείων ἀπόγνωσις. Ὁρῶντες γὰρ βαθεῖαν καὶ πολλὴν ἔρημον καὶ καρπῶν ἀγονωτάτην σφόδρα ἠθύμουν. Πάντα γὰρ ἦσαν ἢ τραχεῖαι καὶ ἀπορρῶγες πέτραι, ἢ ἁλμυρόγεως πεδιὰς, ὄρη λιθωδέστατα, ἢ ψάμμοι βαθεῖαι πρὸς ἠλίβατον ὕψος ἀνατείνουσαι. Καὶ προσέτι ποταμὸς οὐδεὶς, οὐκ αὐθιγενὴς οὐ χειμάῤῥους, οὐδεμία πηγὴ, σπαρτὸν οὐδὲν, οὐδὲ δένδρον, οὐχ ἥμερον, οὐ τῆς ἀγρίας ὕλης, οὐ ζῶον πτηνὸν, οὐ χερσαῖον, ὅτι μὴ τῶν ἑρπετῶν τὰ ἰοβόλα πρὸς ὄλεθρον ἀνθρώπων, ὄφεις καὶ σκορπίοι. Εἶθ᾽ ὑπομιμνησκόμενοι τῆς κατ᾽ Αἴγυπτον εὐθηνίας καὶ εὐετηρίας καὶ τὴν τῶν ἐκεῖ πάντων ἀφθονίαν ἀντιτιθέντες τῇ πάντων ἐνταῦθα ἐνδείᾳ χαλεπῶς ἔφερον καὶ πρὸς ἑτέρους ἕτεροι τοιαῦτα ἐλογοποιοῦν, "Ἐπ᾽ ἐλευθερίας ἐλπίδι μεταναστάντες οὐδὲ τοῦ ζῆν ἄδειαν ἔχομεν, οἱ ταῖς μὲν ὑποσχέσεσι τοῦ ἡγεμόνος εὐδαίμονες, ἐν δὲ τοῖς ἔργοις τῶν ἀνθρώπων ἁπάντων κακοδαιμονέστατοι. Τί τέλος ἔσται τῆς ἀνηνύτου καὶ μακρᾶς οὕτως ὁδοῦ; Πᾶσι καὶ τοῖς πλέουσι καὶ τοῖς πεζεύουσιν ὅρος εἰς ὃν ἀφίξονται πρόκειται, τοῖς μὲν ἐμπόρια καὶ λιμένες, τοῖς δὲ πόλις τις ἢ χώρα. Μόνοις δὲ ἡμῖν ἄβατος ἐρημία καὶ δυσοδία καὶ χαλεπαὶ δυσελπιστίαι. Προϊόντων γὰρ ὥσπερ ἀχανὲς καὶ βαθὺ πέλαγος ἀπόρευτον ἀναφαίνεται, καὶ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν εὐρυνόμενον. Μετεωρίσας καὶ φυσήσας ἡμᾶς τῷ λόγῳ καὶ κενῶν ἐλπίδων τὰ ὦτα πληρώσας παρατείνει λιμῷ τὰς γαστέρας, οὐδὲ τὰς ἀναγκαίας ἐκ- 633 P.
πορίζων τροφάς. Ἀποικίας ὀνόματι τοσαύτην πληθὺν ἠπάτησεν, ἐξ οἰκουμένης τὸ πρῶτον εἰς ἀοίκητον ἀναγαγὼν, εἶτα καὶ εἰς ᾅδου προπέμπων, τὴν τοῦ βίου τελευταίαν ὁδόν."

§. 36. Τοιαῦτ᾽ ὀνειδιζόμενος οὐχ οὕτως ἐπὶ ταῖς εἰς αὐτὸν κακηγορίαις ἐδυσχέραινεν, ὡς ἐπὶ τῷ τῆς γνώμης αὐτῶν ἀνιδρύτῳ. Πεπειραμένοι γὰρ μυρίων ὅσων ἐκ τοῦ παραλόγου συμβεβηκότων πραγμάτων

παρὰ τὸ καθεστὸς ἔθος ὤφειλον ὑπὸ μηδενὸς ἔτι τῶν εὐλόγων καὶ πιθανῶν ἄγεσθαι, πεπιστευκέναι δὲ αὐτῷ λαβόντες ἀποδείξεις ἐναργεστάτας τοῦ περὶ ἁπάντων ἀψευδεῖν. Πάλιν δὲ ὅταν εἰς ἔννοιαν ἦλθε τῆς ἐνδείας οὗ μεῖζον οὐδὲν κακὸν ἀνθρώποις ἐστὶ, συνεγίνωσκεν, ὄχλον εἰδὼς ἀβέβαιον φύσει πρᾶγμα καὶ ὑπὸ τῶν ἐν χερσὶ διακινούμενον, ἃ λήθην μὲν τῶν προγεγονότων ἐργάζεται, δυσελπιστίαν δ᾽ εἰς τὰ μέλλοντα. Πάντων οὖν ἐν ἐσχάταις ὄντων ἀνίαις καὶ τὰς ἀνωτάτω προσδοκώντων συμφορὰς, ἃς ἐνόμιζον ἐφεδρεύειν καὶ ἐγγυτάτω παρεῖναι, τοῦτο μὲν, διὰ τὴν σύμφυτον ἐπιείκειαν καὶ φιλανθρωπίαν, τοῦτο δὲ βουλόμενος ὃν ἐχειροτόνησεν ἡγεμόνα τιμῆσαι, καὶ ἔτι μᾶλλον ὡς εὐσεβείας ἔχει καὶ ὁσιότητος ἔν τε τοῖς φανεροῖς καὶ ἐν τοῖς ἀδήλοις ἅπασι διασυστῆσαι, ὁ θεὸς ἐλεήσας τὸ πάθος ἰᾶται. Ξένας οὖν εὐεργεσίας ἐκαινοτόμει, τρανοτέραις ὅπως ἐμφάσεσιν αἰδεσθῶσιν ἤδη μὴ δυσανασχετεῖν, εἰ μὴ κατὰ γνώμην εὐθὺς ἀποβαίη, τλητικῶς δὲ ὑπομένειν χρηστὰ περὶ τῶν μελλόντων προσδοκῶντας. Τί οὖν συνέβη; Τῇ ὑστεραίᾳ περὶ τὴν ἕω δρόσος βαθεῖα καὶ πολλὴ περὶ σύμπαν ἦν ἐν κύκλῳ τὸ στρατόπεδον, ἣν ἀπένιφεν ἡσυχῇ, ἀήθη ὑετὸν καὶ παρηλλαγμένον, οὐχ ὕδωρ, οὐ χάλαζαν, οὐ χιόνα, οὐ κρύσταλλον. Ταῦτα γὰρ αἱ τῶν νεφῶν ἀπεργάζονται μεταβολαὶ ταῖς χειμεριναῖς τροπαῖς. Ἀλλὰ κέγχρον βραχυτάτην καὶ λευκοτάτην, ἣ διὰ τὴν ἐπάλληλον φορὰν σωρηδὸν προεκέχυτο τῶν σκηνῶν ἄπιστος ὄψις. Ἣν καταπλαγέντες ἐπυνθάνοντο τοῦ ἡγεμόνος, τίς τε ὑετὸς οὗτός ἐστιν, ὃν
113 οὐδείς πω πρότερον εἶδεν ἀνθρώπων καὶ πρὸς τί
M γέγονεν; Ὁ δὲ καταπνευσθεὶς ἔνθους γίνεται, καὶ θεσπίζει τάδε· „Θνητοῖς μὲν ἀνεῖται πεδιὰς ἡ βαθύγειος, ἣν ἀνατεμόντες εἰς αὔλακας ἀροῦσι καὶ σπείρουσι, καὶ τὰ ἄλλα τὰ κατὰ γεωργίαν δρῶσι, καρποὺς ἐτησίους ἐκπορίζοντες εἰς ἀφθονίαν τῶν

ναγκαίων. Θεῷ δὲ οὐ μία μοῖρα τοῦ παντὸς, ἀλλ' σύμπας κόσμος ὑποβέβληται, καὶ τὰ τούτου μέρη ρὸς ἃς ἂν ἐθέλη χρείας ὡς δεσπότη δοῦλα ὑπηρετεῖ. 634 Τῦν οὖν ἔδοξεν αὐτῷ τὸν ἀέρα τροφὴν ἐνεγκεῖν ἀνθ' P. δατος, ἐπεὶ καὶ γῆ πολλάκις ὑετὸν ἤνεγκεν. Ὁ γὰρ ν Αἰγύπτῳ ποταμὸς καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ταῖς ιεβάσεσι πλημμυρῶν ὅταν ἀρδεύῃ τὰς ἀρούρας, τί τερον, ἢ ὑετός ἐστι κάτωθεν ἐπινίφων;" Παράδοον μὲν δὴ τὸ ἕτερον ἔργον, εἰ καὶ ἐνταῦθα ἔστη. Γυνὶ δὲ καὶ παραδοξοτέροις ἄλλοις ἐθαυματουργεῖτο. Ἐπενεγκάμενοι γὰρ ἄλλος ἀλλαχόθεν ἀγγεῖα συνεκόμιζον, οἱ μὲν ἐπὶ τῶν ὑποζυγίων, οἱ δὲ κατὰ τῶν ὤμων ἐπηχθισμένοι, προνοίᾳ τοῦ πρὸς πλείω χρόνον ταμιεύσασθαι τὰ ἐπιτήδεια. Ἦν δὲ ἄρα ἀταμίευτα αὶ ἀθησαύριστα, δωρεὰς ἀεὶ νέας ἐγνωκότος τοῦ θεοῦ χαρίζεσθαι. Τὰ μὲν γὰρ πρὸς τὴν τότε ἀνάγκην τε καὶ χρῆσιν αὐτάρκη κατασκευάσαντες μεθ' ἡδονῆς προσηνέγκαντο. Τῶν δ' αὖ ὑπολειφθέντων ἐς τὴν ὑστεραίαν, οὐδέν τι σῶον εὕρισκον, ἀλλὰ καταβεβληκότα καὶ δυσώδη καὶ μεστὰ τοιουτοτρόπων ζώων, ἃ κατὰ σῆψιν εἴωθε γεννᾶσθαι. Ταῦτα ἐν οὖν ἀπεῤῥίπτουν κατὰ τὸ εἰκὸς, ἑτέρας δὲ εὐρεπεῖς τροφὰς ἀνεύρισκον, ἃς ἅμα τῇ δρόσῳ καθ' εκάστην ἡμέραν συνέβαινε νίφεσθαι. Γέρας δὲ ἐξαίρετον ἡ ἱερὰ ἑβδομὰς εἶχεν. Ἐπειδὴ γὰρ οὐδὲν ἐφεῖσαι δρᾶν ἐν αὐτῇ — πάντων δὲ μικρῶν καὶ μεγάλων ἔργων ἀνέχειν διείρηται, — συγκομίζειν οὐ δυναμένοις τότε τὰ ἐπιτήδεια, πρὸ μιᾶς ὁ θεὸς ὗει ιπλᾶ, καὶ κελεύει φέρειν εἰς δύο ἡμέρας αὐτάρκη τροφὴν ἐσομένην. Τὰ δὲ συγκομισθέντα σῶα ιέμενον, οὐδενὸς ᾗ πρότερον φθαρέντος τοπαάπαν.

§. 37. Λέξω δὲ καὶ τὸ ἔτι τούτου θαυμασιώτερον. Ἐπὶ γὰρ ἔτη τεσσαράκοντα, τοσοῦτον μῆκος ιῶνος ὁδοιποροῦσι αὐτοῖς αἱ χορηγίαι τῶν ἀναγκαίων ἐν τάξεσι ταῖς εἰρημέναις ἐγίνοντο, καθάπερ

πλεονάζοντος ἐν ταῖς ἄλλαις ἡμέραις,
φθειρομένου, τὸ πρὸ τῆς ἑβδόμης ὑόμ
νον οὐ μετέβαλεν, ἀλλὰ καὶ μέτρον εἰ
Ἡ δὲ χρῆσις ἦν τοιάδε. Συλλέγοντες
τὸ νιφόμενον, ἤλουν ἢ ἔτριβον, εἶθ' ἔψ
πάνυ τροφὴν, οἷα μελίπηκτον προσεφέρ
όμενοι σιτοπόνων περιεργείας. Ἀλλὰ γὰ
εἰς ἁβροδίαιτον βίον οὐκ εἰς μακρὰν εὐ
περ ἐν οἰκουμένῃ χώρᾳ καὶ εὐδαίμονι,
τοῦ θεοῦ κατὰ πολλὴν περιουσίαν ἄφθ
ἐν ἐρημίᾳ. Ταῖς γὰρ ἑσπέραις ὀρτυγομ
συνεχὲς ἐκ θαλάττης ἐπιφερόμενον πᾶν
πεδον ἐπεσκίαζε, τὰς πτήσεις προσγειο
μενον εἰς τὸ εὔθηρον. Συλλαμβάνον
σκευάζοντες ὡς φίλον ἑκάστοις, κρεῶν
δίστων, ἅμα καὶ τὴν τροφὴν παρηγορ
καίῳ προσοψήματι.

§. 38. Τούτων μὲν οὖν πολλὴν ἦγ
οὐκ ἐπιλειπόντων. Ὕδατος δὲ καὶ π
δεινὴ σπάνις ἐπιγίνεται, καὶ πρὸς ἀπ

τῶν ἄκος δίψους, ἀλλὰ καὶ πρὸς πλείω χρόνον τοσαύταις μυριάσιν ἀφθονίαν ποτοῦ. Τὰ γὰρ ὑδρεῖα ἅπαντ' ἐπλήρωσαν, ὡς καὶ πρότερον ἀπὸ τῶν πηγῶν αἳ πικραὶ μὲν ἦσαν φύσει, μετέβαλον δ' ἐπιφροσύνῃ θείᾳ πρὸς τὸ γλύκιον. Εἰ δέ τις τούτοις ἀπιστεῖ, θεὸν οὔτ' οἶδεν οὔτ' ἐζήτησε πώποτε. Ἔγνω γὰρ ἂν εὐθέως, ἔγνω παγίως καταλαβὼν, ὅτι τὰ παράδοξα δὴ ταῦτα καὶ παράλογα θεοῦ παίγνιά ἐστιν, ἀπιδὼν εἰς τὰ τῷ ὄντι μεγάλα καὶ σπουδῆς ἄξια, γένεσιν οὐρανοῦ καὶ πλανήτων καὶ ἀπλανῶν ἀστέρων χορείας καὶ φωτὸς ἀνάλαμψιν, ἡμέρας μὲν ἡλιακοῦ, νύκτωρ δὲ τοῦ διὰ σελήνης, καὶ γῆς ἵδρυσιν ἐν τῷ μεσαιτάτῳ τοῦ παντὸς ἠπείρων τε καὶ νήσων ὑπερβάλλοντα μεγέθη καὶ ζώων καὶ φυτῶν ἀμυθήτους ἰδέας, ἔτι δὲ καὶ πελαγῶν ἀναχύσεις, ποταμῶν αὐθιγενῶν καὶ χειμάῤῥων φορὰς, ἀεννάων ῥεῖθρα πηγῶν, ὧν αἱ μὲν ψυχρῶν, αἱ δὲ θερμῶν ὑδάτων ἀνομβροῦσι, ἀέρος παντοίας τροπὰς, ἐτησίων ὡρῶν διακρίσεις, ἄλλα κάλλη μυρία. Ἐπιλίποι ἂν ὁ βίος τοῦ βουλομένου διηγεῖσθαι τὰ καθέκαστα, μᾶλλον δὲ ἕν τι τῶν ὁλοσχερεστέρων μερῶν τοῦ κόσμου, κἂν εἰ μέλλοι πάντων ἀνθρώπων ἔσεσθαι μακροβιώτατος. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρὸς ἀλήθειαν ὄντα θαυμάσια, καταπεφρόνηται τῷ συνήθει. Τὰ δὲ μὴ ἐν ἔθει καὶ ἂν μικρὰ ᾖ, ξέναις φαντασίαις ἐνδιδόντες καταπληττόμεθα τῷ φιλοκαίνῳ.

§. 39. Ἤδη δὲ πολλὴν καὶ ἀπόρευτον διεξεληλυθότων ὅροι τινὲς ἀνεφαίνοντο γῆς οἰκουμένης 636 P.
καὶ προάστεια χώρας, εἰς ἣν μεθωρμίζοντο. Νέμονται δὲ αὐτὴν Φοίνικες. Ἐλπίσαντες δὲ βίον εὔδιον καὶ γαληνὸν αὐτοῖς ἀπαντήσεσθαι γνώμης ἐσφάλησαν. Ὁ γὰρ προκαθήμενος βασιλεὺς πόρθησιν εὐλαβηθεὶς ἀναστήσας τὴν ἐκ τῶν πόλεων νεότητα μάλιστα μὲν ἀνείρξων ὑπηντίαζεν· εἰ δὲ βιάζοιντο, διὰ χειρῶν ἀμυνούμενος ἀκμῆσι καὶ ἄρτι

ἕνα τῶν ὑπάρχων ἤγουν πρὸς τὴν
μαχίαν αὐτὸς ἠπείγετο. Περιῤῥανάμε
εἰωθόσι καθαρμοῖς ἐπὶ κολωνὸν τὸν
σπουδῆς ἀναδραμὼν ἱκέτευε τὸν θεὸν
καὶ νίκην καὶ κράτος περιποιῆσαι τοῖς
ἐκ χαλεπωτέρων κινδύνων καὶ κακῶν ἀ
το, μὴ μόνον τὰς ἐξ ἀνθρώπων ἐπ
συμφορὰς ἀποσκεδάσας, ἀλλὰ καὶ δ
στοιχείων νεωτερισμὸς ἐκαινούργησε
καὶ ὁ ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις ἀνήνυτος λι
μελλόντων εἰς μάχην καθίστασθαι, τε
τι συμβαίνει πάθος περὶ τὰς χεῖρας
φόταται γὰρ ἐγίνοντο ἐν μέρει καὶ βαρ
ὁπότε μὲν ἐπελαφρίζοντο πρὸς ὕψος
συμμαχικὸν ἐῤῥώννυτο καὶ ἀνδραγαθ
κυδέστερον ἐγίνετο. Ὁπότε δὲ κάτω βρ
οἱ ἀντίπαλοι, μηνύοντος διὰ συμβόλων
τῶν μὲν ἐστι γῆ καὶ αἱ τοῦ παντὸς ἐ
ρος οἰκεῖος, τῶν δ' αἰθὴρ ὁ ἱερώτατος
ἐν τῷ παντὶ βασιλεύει καὶ κατακρατεῖ
οὕτω καὶ τὸ ἔθνος περιέσται τῶν ἀντι
Ἄχρι μὲν οὖν τινὸς αἱ χεῖρες οἷα πλάσ
ρει μὲν ἐπεκουφίζοντο, ἐν μέρει δ' ἐ
νίκα καὶ ὁ ἀγὼν ἀμφήριστος ἦν. Ἐ

ἰν ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων ὠνόμασε θεοῦ κα-
ἰν, ἐφ' οὗ τὰ ἐπινίκια ἔθυε χαριστηρίους εὐ-
ιοδιδούς.

40. Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ἔγνω δεῖν τὴν
, εἰς ἣν ἀπῳκίζετο τὸ ἔθνος, κατασκέψα- 637
— δεύτερον δὲ ὁδοιποροῦσιν ἔτος ἐνειστή- P.
- βουλόμενος μὴ, οἷα φιλεῖ, γνωσιμαχεῖν οὐκ
;, ἀλλ' ἀκοῇ προμαθόντας αὐτὴν ἐπιστήμῃ
κεῖ βεβαίᾳ χρωμένους, ὃ πρακτέον, ἐκλογίζε-
Δώδεκα δὲ ἰσαρίθμους ταῖς φυλαῖς ἄνδρας
στης ἕνα φύλαρχον αἱρεῖται, τοὺς δοκιμωτά-
ριστίνδην προκρίνας, ἵνα μηδεμία μοῖρα πλέον
ττον ἐνεγκαμένη διαφέρηται, πᾶσαι δὲ ἐξ
διὰ τῶν ἐν τέλει τὰ παρὰ τοῖς κατοίκοις, εἰ
θεῖεν οἱ πεμφθέντες ἀψευδεῖν, ἐπιγνῶσιν. Ἑλό-
δ' αὐτούς φησι τάδε. "Τῶν ἀγώνων καὶ
ων, οὓς ὑπέστημεν καὶ μέχρι νῦν ὑπομένομεν,
εἰσιν αἱ κληρουχίαι, ὧν τῆς ἐλπίδος μὴ δια-
ιμεν, ἔθνος πολυανθρωπότατον εἰς ἀποικίαν
ἐμποντες. Ἔστι δὲ ὠφελιμώτατον ἡ τρόπων
θρώπων καὶ πραγμάτων ἐπιστήμη, ὥσπερ ἡ
βλαβερόν. Ὑμᾶς οὖν ἐχειροτονήσαμεν, ἵνα
μετέραις ὄψεσί τε καὶ διανοίαις τὰ ἐκεῖ θεα-
α. Γίνεσθε δὴ τῶν τοσούτων μυριάδων ὦτα
θαλμοὶ πρὸς τὴν τῶν ἀναγκαίων εἰδέναι σα-
τάληψιν. Ἃ δὲ γνῶναι ποθοῦμεν, τρία ταῦτ'
Οἰκητόρων πλῆθός τε καὶ δύναμιν πόλεων,
εὐκαιρίᾳ θέσιν, καὶ ἐν οἰκοδομαῖς ἐχυρότητα,
ἐναντίον. Χώραν, εἰ βαθύγειός ἐστι καὶ πίων,
ιθὴ παντοίους καρποὺς ἐνεγκεῖν σπαρτῶν τε
ένδρων, ἢ λεπτόγεως ἔμπαλιν, ἵνα πρὸς μὲν
καὶ πλῆθος οἰκητόρων ἰσοῤῥόποις δυνάμεσι
μεθα, πρὸς δὲ τὴν ἐν τοῖς τόποις ἐρυμνότη-
χανήμασι καὶ ταῖς ἑλεπόλεσιν. Ἀναγκαῖον δὲ
ὴν χώραν εἰδέναι, εἰ ἀρετῶσα, ἢ μή. Περὶ
ιπρᾶς ἑκουσίους κινδύνους ὑπομένειν, ἠλιθιό-

συμβέβηκεν, ἔαρ ἐστὶν ὃ νῦν ἐφέ
γὰρ ἔαρος τὰ μὲν σπαρέντα τελεσφορε
δὲ τῶν δένδρων φύσεις ἀρχὴν λαμβάι
νον δὲ ἂν εἴη καὶ ἐπιμεῖναι μέχρι θέ
τος καὶ διακομίσαι καρποὺς οἱονεὶ δι
εὐδαίμονος."

§. 41. Ταῦτ' ἀκούσαντες ἐπὶ τὴ
ἐξῄεσαν, ὑπὸ παντὸς τοῦ πλήθους π
δεδιότος μὴ συλληφθέντες ἀπόλωντο
δύο τὰ χαλεπώτατα, ἀνδρῶν τε οἳ φι
ὄψις ἦσαν σφαγαὶ καὶ ἄγνοια τῶν π
δρεύουσιν ἐχθροῖς, ὧν ὠφέλιμος ἡ ἐπ
ραλαβόντες δὲ ὀπτῆρας καὶ ἡγεμόνας ι
ερχομένοις ἐφείποντο. Καὶ γενόμενοι
ὑψηλότατον ὄρος τῶν περὶ τὸν τόπον
κατεθεῶντο τὴν χώραν, ἧς πεδιὰς
κριθοφόρος, πυροφόρος, εὔχορτος.
ἐλάττων ἀμπέλων καὶ στελεχῶν ἄλλο
εὔδενδρος, ἅπασα λάσιος, ποταμοῖς κ
ζωσμένη πρὸς ἄφθονον ὑδρείαν, ὡς ἐ
δων ἄχρι τῶν κρημνῶν ὅλα τῶν ὀρῶ

τε μεγέθεσι καὶ ῥώμαις. Ταῦτα κατιδόντες εἰς
ιβεστέραν κατάληψιν ἐπέμενον. Ὀλισθηρὸν γὰρ
πρῶται φαντασίαι, χρόνῳ μόλις ἐσφραγιζόμε-
. Καὶ ἅμα σπουδὴν ἐποιοῦντο δρεψάμενοι τῶν
ροδρύων, μὴ ἄρτι πρῶτον στεριφουμένων, ἀλλ᾿
η ὑποπερκαζόντων, ἐπιδείξασθαι παντὶ τῷ πλή-
ι, τὰ μὴ ῥᾳδίως φθαρησόμενα. Μάλιστα δὲ
ιοὺς κατέπληττεν ὁ τῆς ἀμπέλου καρπός. Οἱ
ι βότρυς ὑπερμεγέθεις ἦσαν, ἀντιπαρεκτεινόμενοι
ς κληματίοι καὶ μοσχεύμασιν, ἄπιστος θέα.
ν γοῦν ἐκτεμόντες, καὶ δοκίδος ἐκ μέσων ἀπαι-
ώσαντες, ἧς τὰς ἀρχὰς δυσὶ νέοις, τῷ μὲν
εν, τῷ δὲ ἔνθεν ἐπιθέντες, ἐκ διαδοχῆς πιε-
ένων αἰεὶ τῶν προτέρων, βαρύτατον γὰρ ἦν
ος, ἐκόμιζον, περὶ τῶν ἀναγκαίων οὐχ ὁμοφρο-
ντες.

§. 42. Ἐγένοντο μὲν οὖν αὐτοῖς ἅμιλλαι μυ-
ς καὶ πρὶν ἐπανήκειν κατὰ τὴν ὁδὸν, ἀλλὰ κου-
ότεραι, ὑπὲρ τοῦ μὴ γνωσιμαχούντων μηδ᾿ ἄλλα
ων ἀπαγγελλόντων στάσιν ἐν τῷ πλήθει γενέ-
αι, χαλεπώτεραι δὲ μετὰ τὴν ἐπάνοδον. Οἱ
᾿ γὰρ περὶ τῆς τῶν πόλεων ἐχυρότητος καὶ
ἑκάστη πολυάνθρωπός ἐστιν διεξιόντες καὶ
ντα αἴροντες τῷ λόγῳ πρὸς τὸ μεγαλεῖον φό-
ν ἐνειργάζοντο τοῖς ἀκούουσιν. Οἱ δὲ τὸν ἄ-
ντων ὧν εἶδον ὑφαιροῦντες ὄγκον παρεκάλουν
ἀναπίπτειν, ἀλλ᾿ ἔχεσθαι τῆς ἀποικίας, ὡς
αβαεὶ περιεσομένους. Οὐδεμίαν γὰρ ἀνθέξειν
ιν πρὸς τοσαύτης δυνάμεως ἔφοδον ἀθρόας ἑ-
κάσης, ἀλλὰ τῷ βάρει πιεσθεῖσαν ἀπερεῖν.
οσετίθεσαν δὲ καὶ τὰ ἐκ τῶν ἰδίων παθῶν
τεροι ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκουόντων οἱ μὲν ἄναν-
ι δειλίαν, οἱ δ᾿ ἀκατάπληκτοι θάρσος μετ᾿ εὐ- 639
ιστίας. Ἀλλ᾿ οὗτοι μὲν πέμπτη μοῖρα τῶν ἀπο- P.
ιλιακότων ἦσαν, οἱ δ᾿ ἔμπαλιν τῶν γενναίων πεν-
λάσιοι. Τὸ δ᾿ ὀλίγον θάρσος ἀτολμίας ἐνα-

σε της χωρας ταυτα παντες απεφα
μιᾷ, τὸ κάλλος καὶ τῆς πεδιάδος κα
ἐκδιηγούμενοι. "Τί δ' ὄφελος," εὐθ
"ἡμῖν ἀλλοτρίων ἀγαθῶν καὶ ταῦτα
νων κρατερᾷ χειρὶ πρὸς τὸ ἀναφαι
τοῖς δυσὶν ἐπιδραμόντες μικροῦ κατ
τούς, ἡδονὴν ἀκοῆς τοῦ συμφέροντος
ἀληθείας προκρίνοντες. Ἐφ' οἷς ὁ ἡ
κτει καὶ ἅμα ηὐλαβεῖτο, μή τι θε
σκήψῃ κακὸν, οὕτως ἐκθύμως ἀ
χρησμοῖς. Ὅπερ καὶ ἐγένετο. Τῶν
πων οἱ μὲν δειλοὶ δέκα λοιμώδει
ρονται μετὰ τῶν ἐκ τοῦ πλήθους
των. Μόνοι δὲ οἱ δύο συμβουλεύσαν
δεῖν ἀλλ' ἐφίεσθαι τῆς ἀποικίας, ἐ
καταπειθεῖς ἐγένοντο τοῖς λογίοις,
τον λαβόντες τὸ μὴ παραπολέσθαι.

§. 43. Τοῦτ' αἴτιον ἐγένετο τοῦ
ἥκειν εἰς ἣν ἀπῳκίζοντο γῆν. Δυνάμ
δευτέρῳ μετὰ τὴν ἀπ' Αἰγύπτου μετα
ἐν Συρίᾳ πόλεις καὶ τὰς κληρουχία
τὴν ἄγουσαν καὶ ἐπίτομον ἐκτραπόμεν

το ἐφ' οὓς καὶ πρότερον ἦλθον. Πρὸς δὲ ταῖς
βολαῖς ᾤκουν ἕτεροί τε καὶ δὴ συγγενεῖς αὐτῶν,
; ᾤοντο μάλιστα μὲν συνεκπολεμήσειν τὸν πρὸς
ὶς ἀστυγείτονας πόλεμον καὶ πρὸς τὴν ἀποικίαν
αντα συμπράξειν· εἰ δ' ἀποκνοῖεν, μετὰ μηδετέ-
ν γοῦν τετάξεσθαι χεῖρας ἀνέχοντας. Οἱ γὰρ
φοτέρων τῶν ἐθνῶν πρόγονοι, τοῦ τε ἑβραϊκοῦ
! τοῦ τὰ προάστεια κατοικοῦντος, ἀδελφοὶ ἦσαν
οπάτριοι καὶ ὁμομήτριοι, πρὸς δὲ καὶ δίδυμοι,
ὧν εἰς πολυπαιδίαν ἐπιδιδόντων καὶ τῶν ἀπο-
ων εὐφορίᾳ τινὶ χρωμένων εἰς μέγα καὶ πολυάν- 640
θρωπον ἔθνος ἑκατέρα τῶν οἰκιῶν ἀνεχύθη. Ἀλλ' P.
μὲν ἐφιλοχώρησεν, ἡ δ', ὡς ἐλέχθη πρότερον,
Αἴγυπτον μεταναστᾶσα διὰ λιμόν, χρόνοις ὕ-
ρον ἐπανῄει. Τὴν δ' οἰκειότητα ἡ μὲν διεφύ-
τε, καίτοι πολὺν χρόνον διαζευχθεῖσα, πρὸς
ς μηδὲν ἔτι τῶν πατρίων φυλάττοντας, ἀλλὰ
τα τὰ τῆς ἀρχαίας πολιτείας ἐκδεδιῃτημένους,
λαβοῦσα τοῖς ἡμέροις τὰς φύσεις ἁρμόττον εἰ-
διδόναι τι καὶ χαρίζεσθαι συγγενείας ὀνόματι.
δ' ἔμπαλιν τὰ φιλικὰ πάντα ἔτρεψεν ἤθεσι καὶ
οις βουλαῖς τε καὶ πράξεσιν ἀσπόνδοις καὶ ἀ-
ιβάτοις χρωμένη, πατρικὴν ἔχθραν ζωπυροῦσα.
γὰρ τοῦ ἔθνους ἀρχηγέτης αὐτὸς ἀποδόμενος τῷ
λφῷ τὰ πρεσβεῖα μικρὸν ὕστερον ὧν ἐξέστη με-
οιεῖτο, παραβαίνων ὁμολογίας, καὶ ἐφόνα θά-
ον ἀπειλῶν, εἰ μὴ ἀποδοίη. Ταύτην τὴν πα-
ὰν ἀνδρὸς ἑνὸς πρὸς ἕνα ἔχθραν ἔθνος τοσαύ-
ς ὕστερον γενεαῖς ἐκαίνωσε. Ὁ μὲν οὖν ἡγεμὼν
ν Ἑβραίων Μωϋσῆς, καίτοιγ' αὐτοβοεὶ δυνάμε-
; ἑλεῖν ἐξ ἐπιδρομῆς, οὐκ ἐδικαίωσε διὰ τὴν εἰ-
μένην συγγένειαν, ἀλλ' ὁδῷ χρήσασθαι μόνον ἠ-
υ τῇ διὰ τῆς χώρας, πάνθ' ὑπισχνούμενος πρά-
ν τὰ ἔνσπονδα, μήτε μὴν χωρίον, μὴ θρέμματα,
λείαν ἀπάξειν, ὕδατος εἰ ποτοῦ γένοιτο σπάνης
ὴν παρέξειν καὶ τῶν ἄλλων τοῖς ἀχορηγήτοις

μης προτειναμένων πονηρὰ ἀπὸ δι
120 ναντο κακοήθους. Ἀλλ' οὐχ ὅτι
M. ἐκεῖνοι δίκας ἐπάξιοι τίνειν εἰσὶ, διὰ
τὰς κατ' αὐτῶν τιμωρίας ἁρμόττον ἴε
πρὸς τὸ ἔθνος τιμῆς, ἵνα καὶ ταύτῃ μ
θοὶ διαφέρωμεν, ἐξετάζοντες οὐ μόνο
τινές εἰσιν, ἀλλ' εἰ καὶ ὑφ' ἡμῶν ἐ
πάσχειν." Εἶτ' ἐκτραπόμενος ἦγε
πληθὺν, ἐπειδὴ τὰς κατὰ τὴν χώραν
φρουραῖς διεζωσμένας εἶδεν ὑπὸ τῶν
οὐδεμίαν ἐνδεξομένων, φθόνῳ δὲ καὶ
ἐπίτομον οὐκ ἐώντων προέρχεσθαι.
φεστάτη πίστις ἀνίας ἦν, ἣν ἐπὶ τ
λευθερίας τυχεῖν ἠνιῶντο, δηλονότι χα
τὴν ἐν Αἰγύπτῳ πικρὰν δουλείαν ὑπέ
γὰρ οἷς φέρει λύπην τὰ ἀγαθὰ τῶν
τοῖς τούτων εὐφραίνεσθαι κακοῖς, καὶ
γῶσιν. Ἔτυχον γὰρ ὡς πρὸς ὁμογν
τὰ αὐτὰ βουλομένους ἀνενεγκόντες
λυπηρά τε αὖ καὶ ὅσα καθ' ἡδονὴν

νίσεως· τὸ δὲ μηδ' ἀμύνασθαι συγγενεῖς ὄντας
λῆσαι, φιλανθρωπίας ἔργον.

§. 45. Τὰς μὲν οὖν τούτων πόλεις παρημείψατο. ισιλεὺς δέ τις τῆς ὁμοχώρου Χανάνης ὄνομα, τῶν οπῶν ἀπαγγειλάντων τὸν ὁδοιποροῦντα στρατὸν μακρὰν πάνυ ἀφεστηκότα, νομίσας ἀσύντακτόν εἶναι καὶ ῥαδίως εἰ προεπίθοιντο νικήσειν, ἄ- ς μετὰ τῆς οἰκείας νεότητος εὐοπλούσης ἐπεξέ- ι καὶ τοὺς πρώτους ὑπαντιάσαντας, ἅτε μὴ ρεσκευασμένους εἰς μάχην, τρέπεται. Καὶ λα- ν αἰχμαλώτους ἐπὶ τῷ παρ' ἐλπίδα εὐημερήματι σηθεὶς προῄει καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας χει- σασθαι νομίζων. Οἱ δὲ, οὐδὲ γὰρ ἐγνάμφθησαν τῃ τῆς προερχομένης τάξεως, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἢ ότερον σπάσαντες εὐτολμίας, καὶ τὴν ἔνδειαν τῶν ωκότων ἐκπλῆσαι ταῖς προθυμίαις ἐπειγόμενοι, εκρότουν ἄλλος ἄλλον μὴ ἀποκάμνειν. "Ἀνεγειρώ- μα," λέγοντες, "ἄρτι τῆς χώρας ἐπιβαίνωμεν. ατάπληκτοι μετὰ τῆς ἐν τῷ θαῤῥεῖν ὀχυρότη- γενώμεθα. Τὰ τέλη ταῖς ἀρχαῖς πολλάκις κρί- αι. Ἐπὶ τῶν εἰσβολῶν ὄντες καταπληξώμεθα τοὺς ήτορας, ὡς ἔχοντες μὲν τὴν ἐκ τῶν πόλεων εὐε- ηρίαν, ἀντιδεδωκότες δ' ἣν ἐκ τῆς ἐρημίας ἐπα- εθα σπάνιν τῶν ἀναγκαίων." Καὶ ἅμα διὰ των προτρέποντες αὐτοὺς, ηὔξαντο τῆς χώρας ιρχὰς ἀναθήσειν τῷ θεῷ τὰς πόλεις τοῦ βασι- ς καὶ τοὺς ἐν ἑκάστῃ πολίτας. Ὁ δὲ ἐπινεύει ς εὐχαῖς καὶ θάρσος ἐμπνεύσας τοῖς Ἑβραίοις τῶν ἀντιπάλων στρατιὰν ἁλῶναι παρεσκεύα- . Οἱ δ' ἀνακράτος ἑλόντες τὰς χαριστηρίους λογίας ἐπετέλουν, οὐδὲν ἐκ τῆς λείας νοσφισά- οι. Τὰς δὲ πόλεις αὐτοῖς ἀνδράσι καὶ κειμη- ς ἀνιερώσαντες, ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος ὅλην βασιλείαν ὠνόμασαν ἀνάθημα. Καθάπερ γὰρ ἕκαστος τῶν εὐσεβούντων ἀπὸ τῶν ἐτησίων ἀ- χεται καρπῶν, οὓς ἂν ἐκ τῶν ἰδίων συγκομίζη-

§. 40. Μικρὸν δὲ ὕστερον πηγὴν
ρόντες, ἣ παντὶ τῷ πλήθει ποτὸν ἐ
φρέατι δ' ἦν ἡ πηγὴ, καὶ ἐπὶ τῶν τῆ
ὥσπερ οὐχ ὕδατος, ἀλλ' ἀκράτου σ
ψυχὰς ἀνεχύθησαν, ὑπό τε εὐφροσύ
ᾆσμα καινὸν οἱ θεοφιλεῖς χοροὺς πε
κύκλῳ στήσαντες ᾖδον εἰς τὸν κληροῦ
τὸν ἀληθῶς ἡγεμόνα τῆς ἀποικίας
ἐπιβάντες ἐξ ἐρημίας μακρᾶς τῆς οἰ
ἣν ἔμελλον καθέξειν, ποτὸν ἄφθονον
μόττον ἡγησάμενοι μὴ ἀσημείωτον
ρελθεῖν. Καὶ γὰρ ἔτυχεν οὐ χερσὶν
βασιλέων, ἀνατετμῆσθαι φιλοτιμηθέν
οὐ μόνον περὶ τὴν εὕρεσιν τοῦ ὕδα
περὶ τὴν τοῦ φρέατος κατασκευὴν, ἵ
λυτελείας βασιλικὸν φαίνηται τὸ ἔργο
κατασκευασάντων ἀρχῆθεν μεγαλόνοια
εὐθὺς ἐπὶ τοῖς αἰεὶ συμβαίνουσιν
ἀγαθοῖς ὁ Μωϋσῆς ἐχώρει προσωτέρ
τητα διανείμας εἴς τε πρωτοστάτας
λακας, γηραιοὺς δὲ καὶ γύναια καὶ
σοις τάξας, ἵνα διὰ τῶν παρ' ἑκά
ἔχωσιν, ἐάν τε ἄντικρυς, ἐάν τε κατ

ὼν ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ τὸν στρατὸν συναγαγὼν ἐφόρμα νομίζων αὐτίκα τῷ πολέμῳ περιέσεσθαι. ὑμπλακεὶς δὲ οὐ πρὸς ἀμελετήτους καὶ ἀνασκήτους ʼνω τὴν μάχην οὖσαν, ἀλλʼ ἀθλητὰς πολέμων ἀητ-ʼτους τῷ ὄντι, οἳ πρὸ μικροῦ πολλὰ καὶ μεγάλα ʼδραγαθίσαντο, σωμάτων ἀλκὴν καὶ φρόνημα δια-ίας καὶ ἀρετῆς ὕψος ἐπιδειξάμενοι. Διὸ τοὺς μὲν ἀντιωθέντας ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος εἷλον, ἔψαυ-ν δὲ ἀπὸ τῆς λείας οὐδενὸς, τὰ πρῶτα τῶν ἄ-ων ἀναθεῖναι τῷ θεῷ σπουδάσαντες, οἳ καὶ τότε ιαξάμενοι καρτερῶς ἀπὸ τῶν αὐτῶν βουλευμάτων ὲ παρασκευῶν ἀντεφώρμησαν ἅμα, καὶ τῇ ἀκα-ιρέτῳ τοῦ δικαίου χρώμενοι συμμαχίᾳ, διʼ ἣν τολμότεροί τε ἦσαν, καὶ ἀγωνισταὶ πρόθυμοι. Σα-ῆς δὲ ἡ πίστις. Δευτέρας οὐκ ἐδέησε μάχης, ἀλλʼ πρώτη καὶ μόνη ἐγένετο, καθʼ ἣν πᾶσα ἡ ἀντί-ελος ἐκλίθη δύναμις. Καὶ ἀνατραπεῖσα ἡβηδὸν 643
ʼτίκα ἠφανίσθη. Αἱ δὲ πόλεις ὑπὸ τὸν αὐτὸν P.
μόνον κεναί τε καὶ πλήρεις ἐγένοντο, κεναὶ μὲν τῶν ʼχαίων οἰκητόρων, πλήρεις δὲ τῶν κεκρατηκότων. ὸν αὐτὸν μέντοι τρόπον καὶ αἱ κατʼ ἀγροὺς ːαύλεις ἐρημωθεῖσαι, τῶν ἐν αὐταῖς ἀντέλαβον ʼδρας βελτίους τὰ πάντα.

§. 48. Οὗτος ὁ πόλεμος ἅπασι μὲν τοῖς Ἀσια-ῖς ἔθνεσι φοβερὸν δέος ἐνειργάσατο, διαφερόντως τοῖς ὁμόροις, ὅσῳ καὶ τὰ δεινὰ ἐγγυτέρω προσε-ʼκᾶτο. Εἷς δὲ δὴ καὶ τῶν ἀστυγειτόνων βασιλέων ʼόματι Βαλάκης, μεγάλην καὶ πολυάνθρωπον τῆς ʼίας μοῖραν ὑπηγμένος, πρὶν εἰς χεῖρας ἐλθεῖν ἀπει-ὸν, ἄντικρυς μὲν ὑπαντᾶν οὐκ ἐδοκίμασε, τὸν ἐκπορ-ʼσεως διʼ ὅπλων ἐλεύθερον πόλεμον διαδιδράσκων, ἐπʼ ʼνοὺς δὲ καὶ μαντείας ἐτρέπετο, νομίζων ἀραῖς τισι ʼήσεσθαι τὴν ἄμαχον ῥώμην τῶν Ἑβραίων καθε-ῖν. Ἀνὴρ δὲ ἦν κατʼ ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἐπὶ μαν-ίᾳ περιβόητος, Μεσοποταμίαν οἰκῶν, ὃς ἅπαντα ν ἐμεμύητο τὰ μαντικῆς εἴδη. Οἰωνοσκοπίαν δʼ

ἐπεὶ ὁ λόγος ἔργον ἐστὶν αὐτῷ. Παρελήφθην δ' ἐπ' εὐλογίαις, οὐ κατάραις ἐγώ. Οὐκ ἔσται πόνος ἢ μόχθος ἐν Ἑβραίοις. Ὁ θεὸς αὐτῶν προασπίζει φανερῶς, ὃς καὶ τὴν τῶν Αἰγυπτιακῶν ῥύμην κακῶν ἀπεσκέδασεν, ὡς ἕνα ἄνδρα τὰς τοσαύτας μυριάδας ἀναγαγών. Τοιγαροῦν οἰωνῶν ἀλογοῦσι καὶ πάντων τῶν κατὰ μαντικὴν, ἑνὶ τῷ τοῦ κόσμου ἡγεμόνι πιστεύοντες. Ὁρῶ δὲ λαὸν ὡς σκύμνον ἀνιστάμενον, καὶ ὡς λέοντα γαυρούμενον. Εὐωχηθήσεται θήρας, καὶ ποτῷ χρήσεται τραυματιῶν αἵματι, καὶ κορεσθεὶς οὐ
126 τρέψεται πρὸς ὕπνον, ἀλλ' ἐγρηγορὼς τὸν ἐπινί-
M. κιον ᾄσεται ὕμνον."

§. 52. Χαλεπῶς δὲ ἐνεγκὼν ἐπὶ τῷ παρ' ἐλπίδας αὐτῷ τὰ τῆς μαντικῆς ἀπαντᾶσθαι, "Ἄνθρωπε," εἶπε, "μήτε ἀρὰς τίθεσο, μήτ' εὐχὰς ποιοῦ. Βελτίων γὰρ τῶν μὴ καθ' ἡδονὴν λόγων ἡ ἀκίνδυνος ἡσυχία." Καὶ ταῦτ' εἰπὼν ὥςπερ ἐκλαθόμενος ὧν εἶπε διὰ τὸ τῆς γνώμης ἀβέβαιον, εἰς ἄλλον τόπον ἀπῆγε τὸν μάντιν, ἀφ' οὗ δείξας μέρος τι τῆς ἑβραϊκῆς στρατιᾶς, καταρᾶσθαι παρεκάλει. Ὁ δὲ ἅτε χειρῶν ἐκείνου — καί τοι πρὸς τὰς ἐπιφερομένας κατηγορίας ἀπολογίᾳ χρώμενος μιᾷ ἀληθεῖ, ὡς οὐδὲν ἴδιον λέγοι, κατεχόμενος δὲ καὶ ἐνθουσιῶν διερμηνεύοι τὰ ἑτέρου — δέον μηκέτ' ἐπακολουθεῖν, ἀλλ' οἴκαδε ἀπαίρειν, ἑτοιμότερον τοῦ παραπέμποντος προεξέτρεχεν, ἅμα μὲν οἰήσει κακῷ μεγάλῳ πεπιεσμένος, ἅμα δὲ καὶ τῇ διανοίᾳ καταρᾶσθαι γλιχόμενος, εἰ καὶ τῇ φωνῇ διεκωλύετο. Παραγενόμενος δὲ εἰς ὄρος μεῖζον τῶν προτέρων, ἄχρι πολλοῦ κατατεῖνον, κελεύει μὲν τὴν αὐτὴν ἐπιτελεῖν θυσίαν, βωμοὺς πάλιν ἑπτὰ κατασκευάσαντας, καὶ ἱερεῖα τεσσαρεσκαίδεκα προσαγαγόντας ἑκάστῳ βωμῷ δύο, μόσχον τε καὶ κριόν. Αὐτὸς δὲ οὐκέτι κατὰ τὸ εἰκὸς ἐπὶ κληδόνας καὶ οἰωνοὺς ἵετο, πολλὰ τὴν αὑτοῦ τέχνην κακίσας, ὡς χρόνῳ καθάπερ γραφὴν ἐξίτηλον γενομένην, καὶ τοὺς εὐθυβόλους στοχασμοὺς ἐξαφανι

σαν. Ἄλλως δὲ καὶ μόλις ἐνενόησεν, ὅτι οὐ συν-
ει τῷ τοῦ θεοῦ βουλήματι ἡ τοῦ μισθωσαμένου
οαίρεσις αὐτὸν βασιλέως. Τραπόμενος οὖν κατὰ 647
ἐν ἐρήμην, ὁρᾷ κατὰ φυλὰς ἐστρατοπεδευκότας P.
βραίους, καὶ τό τε πλῆθος καὶ τὴν τάξιν, ὡς πό-
ως, ἀλλ' οὐ στρατοπέδου καταπλαγεὶς, ἔνθους γε-
μενος, ἀναφθέγγεται. Τὰ δέ φησιν ὁ ἄνθρωπος
ἀληθινῶς ὁρῶν, ὅςτις καθ' ὕπνον ἐναργῆ φαντα-
αν εἶδε θεοῦ τοῖς τῆς ψυχῆς ἀκοιμήτοις ὄμμασιν.
Ὡς καλοί σου οἱ οἶκοι, στρατιὰ Ἑβραίων, αἱ σκη-
ί σου ὡς νάπαι συσκιάζουσαι, ὡς παράδεισος ἐπὶ
ταμοῦ, ὡς κέδρος παρ' ὕδατα. Ἐξελεύσεταί ποτε
θρωπος ἐξ ὑμῶν, καὶ ἐπικρατήσει πολλῶν ἐθνῶν,
ὶ ἐπιβαίνουσα ἡ τοῦδε βασιλεία καθ' ἑκάστην ἡ-
ραν πρὸς ὕψος ἀρθήσεται. Ὁ λαὸς οὗτος ἡγε-
νι τῆς ἀπ' Αἰγύπτου πάσης ὁδοῦ κέχρηται θεῷ,
αθ' ἓν κέρας ἄγοντι τὴν πληθύν. Τοιγαροῦν ἔδεται
νη πολλὰ ἐχθρῶν, καὶ ὅσον ἐν αὐτοῖς πῖον ἄχρι
ελοῦ λήψεται, καὶ ταῖς ἐκηβολίαις ἀπολεῖ τοὺς
ςμενεῖς. Ἀναπαύσεται κατακλιθεὶς ὡς λέων, ἢ σκύ-
ος λέοντος, μάλα καταφρονητικῶς δεδιὼς οὐδένα,
βον τοῖς ἄλλοις ἐνειργασμένος. Ἄθλιος δὲ ὃς ἂν
τὸν παρακινήσας ἐγείρῃ. Οἱ μὲν εὐλογοῦντές σε,
ρημίας ἄξιοι, κατάρας δὲ οἱ καταρώμενοι."

§. 53. Σφόδρα δὲ ἐπὶ τούτοις ἀγανακτήσας ὁ
σιλεὺς, "Ἐπ' ἀραῖς," εἶπεν, "ἐχθρῶν μετακλη-
ὶς εὐχὰς ἤδη τρεῖς τὰς ὑπὲρ ἐκείνων πεποίησαι;
ῦγε δὴ θᾶττον, ὀξὺ πάθος ἐστὶ θυμὸς, μή τι καὶ
ύτερον ἐργάσασθαι βιασθῶ. Πόσον πλῆθος χρη-
των, ἀνοητότατε, καὶ δωρεῶν, πόσην δ' εὐφη-
αν καὶ δόξαν ἀφῄρησαι σαυτὸν, φρενοβλαβὴς ὤν;
τανελεύσῃ φέρων ἀπὸ τῆς ξένης ἐπὶ τὴν οἰκίαν
αθὸν μὲν οὐδὲν, ὀνείδη δὲ καὶ πολλὴν ὡς ἔοικεν
τχύνην, οὕτως σοὶ τῶν κατὰ τὴν ἐπιστήμην ἐφ'
; πρότερον ἐσεμνύνου γελασθέντων." Ὁ δὲ, "Τὰ

τέραις;

§. 54. Φέρε δὲ οὖν καὶ τὰς καλλ
ρανέσεως ἐξετάσωμεν, ὡς τετεχνητευμέν
λογουμένην ἧτταν τῶν ἀεὶ νικᾶν δυναμέ
γὰρ Ἑβραίοις μίαν ὁδὸν ἁλώσεως παρ
λαγνείας καὶ ἀκολασίας μεγάλου κακοῦ,
κακὸν ἀσέβειαν ἄγειν αὐτοὺς ἐσπούδα
δέλεαρ προθείς. "Εἰσὶ γὰρ," εἶπεν,
γυναῖκες, ὦ βασιλεῦ, διαφέρουσαι τὴν ὄ
Ἀνὴρ δὲ οὐδενὶ μᾶλλον ἁλώτος, ἢ
μορφίᾳ. Ταῖς οὖν περικαλλεστάταις ἐ
μισθαρνεῖν καὶ δημοσιεύειν, ἀγκιστρ
νεότητα τῶν ἀντιπάλων. Ὑφηγητέον δ
εὐθὺς ἐμπαρέχεσθαι τοῖς ἐθέλουσι τὴν
ἀκκισμὸς ὑποκνίζων τὰς ὁρμὰς ἐπεγερεῖ
τοὺς ἔρωτας ἀναφλέξει. Τραχηλιζόμ
ἐπιθυμίαις, πάνθ' ὑπομενοῦσι δρᾶν τε
Πρὸς δὲ τὸν οὕτω διακείμενον ἐραστὴν
128 αττομένη τις τῶν ἐπὶ τὴν θήραν
M. "Οὐ θέμις τῆς ὁμιλίας σοὶ τῆς ἐμῆ
πρὶν ἂν ἐκδιαιτηθῇς μὲν τὰ πάτρια.

ἐξηγκωνισμένος τὸν λογισμὸν ἄθλιος ὑπηρετήσει τοῖς προσταττομένοις, ἀναγραφεὶς τοῦ πάθους δοῦλος."

§. 55. Ὁ μὲν δὴ τοιαῦτα συνεβούλευσεν. Ὁ δ᾽ οὐκ ἄπο σκοποῦ νομίσας εἶναι τὰ λεχθέντα, τὸν κατὰ μοιχῶν νόμον παρακαλυψάμενος, καὶ τοὺς ἐπὶ φθορᾷ καὶ πορνείᾳ κειμένους ἀνελὼν, ὡς εἰ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἐγράφησαν, ἀνέδην ἐπιτρέπει ταῖς γυναιξὶ τὰς ὁμιλίας πρὸς οὓς ἂν ἐθέλωσι ποιεῖσθαι. Δοθείσης δὲ ἀδείας τὴν πληθὺν τῶν μειρακίων ἐπήγοντο, πολὺ πρότερον τὴν διάνοιαν αὐτῶν ἀπατῶσαι, καὶ τρέπουσαι ταῖς γοητείαις πρὸς ἀσέβειαν, ἕως υἱὸς τοῦ ἀρχιερέως Φινεὲς ἐπὶ τοῖς γινομένοις σφόδρα χαλεπήνας — δεινότατον γὰρ αὐτῷ κατεφαίνετο, εἰ ὑφ᾽ ἕνα καιρὸν ἄμφω τά τε σώματα καὶ τὰς ψυχὰς ἐπιδεδώκασι, τὰ μὲν ἡδοναῖς τὰς δὲ τῷ παρανομεῖν καὶ ἀνοσιουργεῖν — ἐνεανιεύσατο νεανείαν ἀνδρὶ καλῷ καὶ ἀγαθῷ προσήκουσαν. Ἰδὼν γάρ τινα τῶν ἀπὸ τοῦ γένους θύοντα καὶ εἰσιόντα πρὸς πόρνην, μήτε κεκυφότα εἰς τὸ ἔδαφος, μήτε λανθάνειν τοὺς πολλοὺς πειρώμενον, μήθ᾽, οἷα φιλεῖ, κλέπτοντα τὴν εἴσοδον, ἀλλὰ μετ᾽ ἀναισχύντου θράσους τὴν ἀκοσμίαν ἐπιδεικνύμενον, καὶ φρυαττόμενον ὡς ἐπὶ σεμνῷ πράγματι τῷ καταγελάστῳ, πάνυ πικρανθεὶς καὶ πληρωθεὶς ὀργῆς δικαίας ἐπεισδραμὼν, ἔτι κατ᾽ εὐνὴν κειμένους ἀμφοτέρους, τόν τε ἐραστὴν καὶ τὴν ἑταίραν ἀναιρεῖ, προσανατεμὼν καὶ τὰ γεννητικὰ, διότι σποραῖς ὑπηρέτησαν ἐκθέσμοις. Τοῦτο θεασάμενοί τινες τὸ παράδειγμα τῶν τὴν ἐγκράτειαν
καὶ θεοσέβειαν ἐζηλωκότων, προστάξαντος Μωϋ- 649
σέως, ἐμιμήσαντο, καὶ πάντας τοὺς τελεσθέντας τοῖς P.
χειροποιήτοις συγγενεῖς καὶ φίλους ἡβηδὸν ἀνελόντες, τὸ μὲν μίασμα τοῦ ἔθνους ἐκκαθαίρουσι διὰ τῆς τῶν προηδικηκότων ἀπαραιτήτου τιμωρίας, τοὺς δὲ ἄλλους παρασχόντας ἀπολογίαν ἐναργεστάτην ὑπὲρ τῆς αὐτῶν εὐσεβείας περιεποιήσαντο, μηδένα τῶν ἀφ᾽ αἵματος κατακρίτων οἰκτισάμενοι, μήτ᾽ ἐλέῳ

τὰ ἀδικήματ' αὐτῶν παρελθόντες, ἀλλὰ καὶ καθα-
ροὺς νομίσαντες τοὺς αὐτόχειρας. Ὅθεν οὐδενὶ πα-
ρεχώρησαν τὴν ἐπ' ἔξοδον φέρουσαν τοῖς δρῶσιν
ἀψευδέστατον ἔπαινον. Τετρακισχιλίους δέ φασι
129 πρὸς τοῖς δυςμυρίοις ἀναιρεθῆναι μιᾷ ἡμέρᾳ, συν-
M αναιρεθέντος εὐθὺς τοῦ κοινοῦ μιάσματος, ὃ πᾶ-
σαν τὴν στρατιὰν ἐκηλίδου. Τῶν δὲ καθαρσίων
ἐπιτελεσθέντων, ὡς ἀριστεῖ γέρας ἐπάξιον τῷ υἱῷ
τοῦ ἀρχιερέως, ὃς πρῶτος ἐπὶ τὴν ἄμυναν ὥρμησεν,
ἐζήτει παρασχεῖν Μωϋσῆς. Φθάνει δὲ χρησμοῖς δω-
ρησάμενος ὁ θεὸς Φινεεῖ τὸ μέγιστον ἀγαθὸν εἰρή-
νην, ὃ μηδεὶς ἱκανὸς ἀνθρώπων παρασχεῖν. Πρὸς
δὲ τῇ εἰρήνῃ καὶ παγκρατησίαν ἱερωσύνης αὐτῷ,
καὶ γένει κληρονομίαν ἀναφαίρετον.

§. 56. Ἐπεὶ δὲ τῶν ἐμφυλίων οὐδὲν ἔτ' ἦν ὑ-
πόλοιπον κακῶν, ἀλλὰ καὶ ὅσοι πρὸς αὐτομολίαν
ἢ προδοσίαν ὑπωπτεύοντο πάντες ἀπολώλεσαν, ἔδο-
ξεν εἶναι καιρὸς ἐπιτηδειότατος τῆς ἐπὶ τὸν Βαλά-
κην στρατείας, ἄνδρα μυρία καὶ βεβουλευμένον ἐρ-
γάσασθαι κακὰ καὶ δεδρακότα. Βεβουλευμένον μὲν
διὰ τοῦ μάντεως, ὃν ἤλπισεν ἀραῖς τισι δυνήσε-
σθαι καθελεῖν τὴν δύναμιν τῶν Ἑβραίων, δεδρακότα
δὲ διὰ τῆς τῶν γυναικῶν ἀσελγείας καὶ ἀκολασίας,
αἳ τὰ μὲν σώματα λαγνείαις, τὰς δὲ ψυχὰς ἀσε-
βείᾳ τῶν χρωμένων διέφθειραν. Παντὶ μὲν οὖν
τῷ στρατῷ πολεμεῖν οὐκ ἐδοκίμαζεν, εἰδὼς τὰ ὑπερ-
όρια πλήθη πταίοντα περὶ αὐτοῖς, καὶ ἅμα λυσι-
τελὲς ἡγούμενος ἐφεδρείας εἶναι συμμάχων, τοῖς
προκάμνουσι βοηθούς. Ἀριστίνδην δὲ τοὺς ἡβῶντας
ἐπιλέξας χιλίους, ἐκ φυλῆς ἑκάστης δώδεκα χιλιά-
δας, τοσαῦται γὰρ ἦσαν αἱ φυλαὶ, καὶ στρατηγὸν
ἑλόμενος τοῦ πολέμου Φινεὲς, πεῖραν ἤδη δεδωκό-
τα στρατηγικῆς εὐτολμίας, ἐπὶ καλοῖς ἱερείοις ἐξέ-
πεμπε τοὺς ὁπλίτας, καὶ θαρσύνων τοιάδε διεξῄει.
"Οὐχ ὑπὲρ κράτους ἀρχῆς ὁ παρὼν ἀγών ἐστιν,
οὐδὲ ὑπὲρ τοῦ κτήσασθαι τὰ ἑτέρων, περὶ ὧν ἢ

ιόνον, ἢ μάλιστά εἰσιν οἱ πόλεμοι· ἀλλ᾽ ὑπὲρ εὐ-
ιεβείας καὶ ὁσιότητος, ὧν τοὺς ἡμετέρους συγγενεῖς
:αὶ φίλους ἠλλοτρίωσαν οἱ ἐχθροὶ, παραίτιοι γενό-
ιενοι τοῖς ὑπαχθεῖσι χαλεπῆς ἀπωλείας. Ἔστιν οὖν 650
:τοπον οἰκείων μὲν αὐτόχειρας γεγενῆσθαι παρανομη- P.
άντων, ἐχθρῶν δὲ χαλεπώτερα ἠδικηκότων ἀποσχέ-
ϑαι, καὶ τοὺς μὲν μαθόντας ἀδικεῖν ἀνελεῖν βια-
αμένους, τοὺς δὲ διδάξαντας ἀτιμωρήτους καταλι-
εῖν, οὓς ἁπάντων αἰτίους εἶναι συμβέβηκεν, ὧν
δεδράκασιν ἢ πεπόνθασιν ἐκεῖνοι."

§. 57. Νευρωθέντες οὖν ταῖς παραινέσεσιν ἐκεί-
νε, καὶ ὅσον ἐν ταῖς ψυχαῖς προϋπῆρχε, γενναιότη-
ος ζωπυρήσαντες, ὡς ἐφ᾽ ὁμολογουμένῃ νίκῃ πρὸς
ὸν ἀγῶνα ἵεντο φρονήμασιν ἀηττήτοις. Καὶ συμ-
λακέντες τοσαύτῃ περιουσίᾳ ῥώμης καὶ τόλμης
:ρήσαντο, ὡς ἱερεῦσαι μὲν τοὺς ἀντιπάλους, αὐ-
ιὺς δὲ πάντας σώους ἐπανελθεῖν, οὐδενὸς ἀποθα-
νόντος ἀλλ᾽ οὐδὲ τρωθέντος. Ὑπέλαβεν ἄν τις τῶν
γνοούντων τὸ συμβεβηκὸς, ἰδὼν αὐτοὺς ἐπανιόν-
ας, οὐκ ἀπὸ πολέμου καὶ παρατάξεως ἀφικνεῖσθαι
ἄλλον, ἢ τῶν ἐν ταῖς ὁπλοσκοπίαις ἐπιδείξεων, ἃς
ἔος ἐν εἰρήνῃ ποιεῖσθαι. Γυμνάσματα δ᾽ εἰσὶ καὶ
ελέται συγκροτουμένων τὰ κατ᾽ ἐχθρῶν ἐν φίλοις.
ὰς μὲν οὖν πόλεις ἢ κατασκάπτοντες ἢ ἐμπιπράν-
ες ἠφάνισαν, ὡς μηδ᾽ εἰ τὴν ἀρχὴν ᾠκίσθησαν εἰ-
εῖν ἔχειν. Αἰχμαλώτων δὲ σωμάτων ἀπερίληπτον
ριθμὸν ἀπαγαγόντες, ἄνδρας μὲν καὶ γυναῖκας κτεί-
:ιν ἐδικαίωσαν, τοὺς μὲν, ὅτι βουλευμάτων καὶ χει-
ῶν ἦρξαν ἀδίκων, τὰς δὲ, ἐπεὶ κατεγοήτευσαν τὴν
Ἑβραίων νεότητα, παραιτίας γεγενημένας αὐτοῖς
κολασίας, καὶ ἀσεβείας, καὶ τὰ τελευταῖα θανά-
ιυ. Νέοις δὲ κομιδῇ παισὶ καὶ παρθένοις συνέ-
ιωσαν, ἀμνηστίαν τῆς ἡλικίας ἐφελκομένης. Λείας
! πολλῆς ἄγαν εὐπορήσαντες ἔκ τε τῆς βασιλείας
ιὶ τῶν ἰδιωτικῶν οἰκιῶν, ἔτι δὲ καὶ τῶν κατ᾽ ἀ-
ιοὺς ἐπαύλεων — ἦν γὰρ ἐν τοῖς χωρίοις οὐκ ἐλατ-

τοῦ στρατοπέδου καταμένειν τινὰς ἡμ
μεγάλῳ ἱερεῖ καθᾶραι τοῦ φόνου τοὶ
παρατάξεως ἥκοντας τῶν συμμάχων.
νόμιμοι αἱ κατ' ἐχθρῶν σφαγαὶ, ἀλλ'
ἄνθρωπον, εἰ καὶ δικαίως καὶ ἀμυνόμει
σθεὶς, ὑπαίτιος εἶναι δοκεῖ, διὰ τὴν
κοινὴν συγγένειαν. Οὗ χάριν καθαρσίων
κτείνασι πρὸς ἀπαλλαγὴν τοῦ νομισθ
γεγενῆσθαι.

§. 58. Μετ' οὐ πολὺν μέντοι χρό
λείαν διένειμε, τοῖς μὲν στρατευσαμένοι
ἀριθμὸς ἦσαν, παρὰ τοὺς ἡσυχάσαντας
συ μέρος· θάτερον δὲ τοῖς καταμεί
στρατοπέδῳ. Δίκαιον γὰρ ὑπέλαβεν εἶ
τοις μεταδοῦναι τῆς ὠφελείας εἰ καὶ
μασι ταῖς γοῦν ψυχαῖς διαγωνισαμένο
ἔφεδροι τῶν ἀγωνιστῶν οὐκ ἐλαττούμεν
θυμίαις, χρόνῳ καὶ τῷ φθασθῆναι μ
ζουσι. Λαβόντων δὲ τῶν μὲν ὀλίγων π
131 προκινδυνεῦσαι, τῶν δὲ πλειόνων ἐλάτ

αὶ ὁ ἄλλος ὅμιλος λοχαγῶν καὶ ταξιαρχῶν ὑπὲρ ε τῆς αὐτῶν σωτηρίας καὶ τῶν στρατευσαμένων αὶ τῆς παντὸς λόγου κρείττονος νίκης ἐθελονταὶ κο-ιζουσιν ἐξαιρέτους ἀπαρχὰς, κόσμον τε χρυσοῦν σον ἕκαστος ἐκ τῆς λείας ἀνεῦρε, καὶ σκεύη πολυ-ελέστατα, ὧν πάλιν ὕλη χρυσὸς ἦν. Ἃ Μωϋσῆς αβὼν καὶ τὴν εὐσέβειαν τῶν φερόντων ἀγάμενος, νατίθησιν ἐν τῇ καθιερωμένῃ σκηνῇ, τῆς εὐχαρι-τίας τῶν ἀνδρῶν ὑπόμνημα. Παγκάλη δὲ ἡ δια-μὴ τῶν ἀπαρχῶν. Τὰς μὲν τῶν μὴ πεπολεμηκό-ων, ἡμίσειαν ἀρετῆς τὴν χωρὶς ἔργων προθυμίαν πὸ μόνον ἐπιδειξαμένων τοῖς νεωκόροις ἀπένειμε· ἰς δὲ τῶν ἀγωνισαμένων, οἳ σώμασι καὶ ψυχαῖς ινδύνευσαν ὁλόκληρον ἀνδραγαθίαν παρασχόμενοι, ῷ προεστηκότι τῶν νεωκόρων ἱερεῖ τῷ μεγάλῳ· τὰς τῶν ταξιαρχῶν, ἅτε ἡγεμονικὰς τῷ συμπάντων γάλῳ ἡγεμόνι θεῷ.

§. 59. Πάντες οὗτοι διεπολεμήθησαν οἱ πόλε-μοι μήπω διαβεβηκότων Ἰορδάνην τὸν ἐγχώριον πο-ταμὸν, πρὸς τοὺς τῆς ἀντιπέρας γῆς οἰκήτορας εὐ-δαίμονος καὶ βαθείας, ἐν ᾗ πολλὴ πεδιὰς σιτοφό-ρος, καὶ χιλὸν κτήνεσιν ἐνεγκεῖν ἀγαθή. Ταύτην ς ἐθεάσαντο τὴν χώραν αἱ κτηνοτρόφοι δύο φυ-λαὶ, μοῖρα τοῦ σύμπαντος ἕκτη στρατοῦ, Μωϋσῆν έτευον ἐπιτρέψαι τὰς κληρουχίας ἐνταυθοῖ λαβεῖν ντας, ἤδη ποτὲ ἱδρυθείσας. Ἐπιτηδειότατον γὰρ ναι ἔφασκον τὸν τόπον ἐννέμεσθαι καὶ ἐμβόσκεσθαι ρέμμασιν εὔυδρον ὄντα καὶ εὔχορτον καὶ προβατευ-μην ἄφθονον πόαν απαυτοματίζοντα. Ὁ δὲ νομί-ας αὐτοὺς ἢ προεδρίᾳ τὴν διανομὴν τά τε γέρα πρὸ 653 ιροῦ λαμβάνειν ἀξιοῦν, ἢ πρὸς τοὺς μέλλοντας P. ολέμους ἀποκνεῖν, ἐφεδρευόντων ἔτι πλειόνων βασι-έων, οἳ τὴν εἴσω τοῦ ποταμοῦ χώραν ἐκεκλήρωντο, άνυ δυςχεράνας πρὸς ὀργὴν ἀποκρίνεται, καὶ φησὶν, Ὑμεῖς μὲν οὖν ἐνταυθοῖ καθεδεῖσθε σχολὴν ἐν οὐ ὄντι, καὶ ἀργίαν ἕξοντες; Τοὺς δὲ ὑμετέρους οἰ-

αὐτοὺς καὶ συγγενεῖς καὶ φίλους οἱ λειπόμενοι τραχη-
λιοῦσι πόλεμοι, καὶ τὰ μὲν ἆθλα μόνοις ὑμῖν, ὡς ἐπὶ
κατωρθωμένοις πᾶσι δοθήσεται; Μάχαι δὲ καὶ πό-
132 νοι, καὶ ταλαιπωρίαι καὶ οἱ ἀνωτάτω κίνδυνοι ἑτέ-
M ρους ἀναμενοῦσιν; Ἀλλ᾽ οὐ δίκαιον ὑμᾶς μὲν εἰρήνην
καὶ τὰ ἐκ τῆς εἰρήνης ἀγαθὰ καρποῦσθαι, τοὺς δ᾽
ἄλλους πολέμοις καὶ κακοῖς τοσούτοις ἀμυθήτοις ἐν-
αθλεῖν, οὐδὲ προςθήκης τὸ ὅλον μέρος εἶναι. Τὸ
ἐναντίον γὰρ ἕνεκα τῶν ὅλων τὰ μέρη κληρονομίας
ἀξιοῦται. Πάντες ἐστὲ ἰσότιμοι, γένος ἕν, οἱ αὐτοὶ
πατέρες, οἰκία μία, ἔθη τὰ αὐτὰ, κοινωνία νό-
μων, ἄλλα μυρία, ὧν ἕκαστον τὴν οἰκειότητα συν-
δεῖ καὶ πρὸς εὔνοιαν ἁρμόζεται. Διὰ τί δὲ τῶν
ἴσων ἐν τοῖς μεγίστοις καὶ ἀναγκαιοτάτοις ἀξιωθέν-
τες ἐν ταῖς διανομαῖς πλεονεκτήσετε, ὡς ἢ ἄρχον-
τες ὑπηκόων, ἢ δεσπόται δούλων καταφρονήσαντες;
Ἔδει μὲν ὑμᾶς ταῖς ἑτέρων πληγαῖς πεπαιδεῦσθαι·
φρονίμων γὰρ ἀνδρῶν μὴ ἀναμένει ἄχρις ἂν ἐπ᾽ αὐ-
τοὺς ἔλθῃ τὰ δεινά. Νυνὶ δὲ παραδείγματα ἔχοντες
οἰκεῖα τοὺς πατέρας, οἳ κατεσκέψαντο τήνδε τὴν
χώραν, καὶ τὰς ἐκείνων συμφορὰς, καὶ τῶν συναπ-
πονοηθέντων — ἅπαντες γὰρ ἔξω δυοῖν ἀπώλοντο
—, δέον μηδενὶ τῶν ὁμοίων συνεπιγράφεσθαι, δει-
λίαν, ὦ κενοὶ φρενῶν, ζηλοῦτε, ὡς οὐκ εὐαλωτότε-
ροι γενησόμενοι, καὶ τὰς προθυμίας ὑποσκελίζετε
τῶν ἀνδραγαθίζεσθαι προαιρουμένων, ἐκλύοντες καὶ
παριέντες αὐτῶν τὰ φρονήματα; Τοιγάρτοι σπεύδον-
τες ἁμαρτάνειν, σπεύδετε καὶ πρὸς τιμωρίας. Ἡ
γὰρ δίκη μόλις μὲν εἴωθε κινεῖσθαι, κινηθεῖσα δὲ
ἅπαξ, φθάνει προκαταλαμβάνουσα τοὺς ἀποδιδρά-
σκοντας. Ὅταν οὖν ἅπαντες μὲν οἱ ἐχθροὶ καθαι-
ρεθῶσιν, ἔφεδρος δὲ μηδεὶς ἔτι προσδοκᾶται πόλε-
μος, ἐν δὲ ταῖς εὐθύναις ἀνεπίληπτοι δοκιμασθῶσιν
οἱ σύμμαχοι, μὴ λιποτάξιον, μὴ λιποστράτιον, μη-
δὲν ἄλλο τῶν ἐφ᾽ ἥττῃ διαπεπραγμένοι, παραμε-
νηκότες δ᾽ ἐξ ἀρχῆς ἄχρι τέλους φαίνωνται, καὶ τότε

κσι καὶ ταῖς προθυμίαις, ἐρημωθῇ δὲ πᾶσα ἡ
ι τῶν προενῳκηκότων· τηνικαῦτα δοθήσεται τὰ
καὶ τὰ ἀριστεῖα ταῖς φυλαῖς ἐξ ἴσου."

§. 60. Τὴν δὲ νουθεσίαν πρᾴως ἐνεγκόντες, ὡς
γνήσιοι σφόδρα εὔνου πατρὸς — ᾔδεισαν γὰρ
ν οὐ καταλαζονευόμενον ἀρχῆς ἐξουσίᾳ, προ- 653
μενον δὲ πάντων, καὶ δικαιοσύνην, καὶ ἰσότητα P.
ντα, καὶ τὸ μισοπόνηρον οὐκ ἐφ' ὀνείδει, σω-
ισμῷ δὲ τῶν βελτιοῦσθαι δυναμένων ἀεὶ ποιού-
ν — "Εἰκότως μὲν," ἔφασαν, "ἀγανακτεῖς,
ῦθ' ὑπείληφας, ὅτι τὴν συμμαχίαν ἀπολιπόντες,
καιροῦ τὰς λήξεις λαβεῖν ἐπειγόμεθα. Χρὴ δὲ
ῦς εἰδέναι, ὅτι οὐδὲν ἡμᾶς φοβεῖ τῶν σὺν ἀρε-
αὶ ἂν ἐπιπονώτατον τυγχάνῃ. Κρίνομεν δ' ἀρε-
ς ἔργα, πειθαρχεῖν τέ σοι τοιῷδε ἡγεμόνι, καὶ
δεινῶν μὴ ὑστερίζειν, καὶ ἐν ἁπάσαις ἐξετάζε-
ι ταῖς μελλούσαις στρατείαις, ἄχρις ἂν τὰ πρά-
τα λάβῃ τέλος αἴσιον. Ἡμεῖς μὲν οὖν καθὰ καὶ
ερον συνταξάμενοι διαβησόμεθα τὸν Ἰορδάνην
αῖς πανττευχίαις, οὐδενὶ τῶν ὁπλιτῶν πρόφασιν
ασχόντες μονῆς. Υἱοὶ δὲ κομιδῇ νήπιοι καὶ θυ-
ρες καὶ μητέρες καὶ γυναῖκες καὶ τὸ πλῆθος τῶν
ημάτων, ἐὰν ἐπιτρέπῃς, ὑπολελείψονται, παισὶ
καὶ γυναιξὶν οἰκίας ἐπαύλεις δὲ θρέμμασι κατα-
ασάντων ἡμῶν, ἵνα μηδὲν ἐξ ἐπιδρομῆς δεινὸν
ωσιν ἐν ἀτειχίστοις καὶ ἀφρουρήτοις προκαταλη-
ντες." Ὁ δὲ ἵλεῳ τῷ βλέμματι καὶ πρᾳοτέρᾳ
ωνῇ, "Ἀψευδοῦσιν ὑμῖν," ἔφη, "βέβαιοι μενοῦ-
ῦς ᾐτήσασθε λήξεις. Ὑπολείπεσθε μὲν ὡς ἀξι-
γυναῖκας καὶ παῖδας καὶ βοσκήματα, κατὰ λό-
δ' αὐτοὶ διαβαίνετε μετὰ τῶν ἄλλων ὡπλισμέ-
καὶ ἐκτεταγμένοι πρὸς μάχην, ὡς αὐτίκα, ἢν
πολεμήσοντες. Αὖθις δὲ ὅταν ἅπαντες οἱ ἐ-
οἱ καθαιρεθῶσι, καὶ γενομένης εἰρήνης τὴν χώ-
οἱ κεκρατηκότες διανείμωνται, καὶ ὑμεῖς ἐπανε-
εσθε πρὸς τοὺς οἰκείους, τῶν ἐπιβαλλόντων ἀ-

πολαύσοντες ἀγαθῶν, καὶ καρπωσόμενοι
μοῖραν." Ταῦτ' εἰπόντος καὶ ὑποσχομέν
θέντες εὐθυμίας καὶ χαρᾶς, τοὺς μὲν οἰκ
τῶν θρεμμάτων ἀσφαλῶς ἐν ἐρύμασι δ
ὧν τὰ πλεῖστα χειροποίητα ἦν, ἱδρύονται
ὅπλα ἀναλαβόντες ἐξέθεον τῶν ἄλλων
προθυμότερον, ὡς ἢ μόνοι πολεμήσοντες
γωνιούμενοι πάντως. Ὁ γὰρ προλαβὼν τι
προθυμότερος εἰς τὴν συμμαχίαν, ἀποτί
καῖον ὄφλημα νομίζων, οὐ χαρίζεσθαι. Τ
κατὰ τὴν βασιλείαν πεπραγμένα αὐτῷ μ
λεκτέον δὲ ἑξῆς καὶ ὅσα διὰ τῆς ἀρχιερα
νομοθετικῆς κατώρθωσε. Καὶ γὰρ ταύτας
ήσατο τὰς δυνάμεις ὡς ἁρμοττούσας μάλι
λείᾳ.

ΠΕΡΙ ΒΙΟΥ ΜΩΫΣΕΩΣ 654 P.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

ARGUMENTUM LIBRI SECUNDI

DE

VITA MOYSIS.

Moyses et rex et legislator et pontifex et propheta fuit, ...mque non habuit (1). Moyses legislator docet, huius ... proximos amare, iustum honestumque colere, malum ...sse (2). Eximia legislatoris Iudaeorum indoles inde etiam ...spicitur, quod leges ab ipso constitutae semper inconcussae ...nserunt (3), et exteri quoque earum veneratione imbuti sunt ...), quam ob rem libros, in quibus scriptae servantur, Ptole...eus, rex Aegypti, graece e chaldaico sermone verti iussit ...-7). Praecepta Moysis ita data sunt, ut hortentur potius ...m imperent; docere enim maluit quam cogere (8. 9.) Ex...pla etiam piorum et impiorum proposuit, ut legentes et au...ntes illos imitentur, et horum mores perversos fugiant ...0-12).

---

§. 1. Ἡ μὲν προτέρα σύνταξίς ἐστι περὶ γενέσεως τῆς Μωϋσέως καὶ τροφῆς, ἔτι δὲ καὶ παιδείας καὶ ἀρχῆς, ἣν οὐ μόνον ἀνεπιλήπτως, ἀλλὰ

καὶ σφόδρα ἐπαινετῶς ἦρξε, καὶ τῶν ἔν τε Αἰγύπτῳ
καὶ ταῖς ὁδοιπορίαις, ἐπί τε τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης
καὶ κατὰ τὴν ἐρήμην πεπραγμένων, ἃ δύναμιν πᾶ-
σαν λόγων ὑπερβάλλει, καὶ προσέτι πόνων οὓς κα-
τώρθωσε, καὶ κληρουχιῶν ἃς ἐκ μέρους ἀπένειμε τοῖς
στρατευσαμένοις. Ἣν δὲ νυνὶ συντάττομεν περὶ τῶν
ἑπομένων καὶ τῶν ἀκολούθων. Φασὶ γάρ τινες οὐκ
ἄπο σκοποῦ, μόνον ἂν οὕτω τὰς πόλεις ἐπιδοῦναι
πρὸς τὸ βέλτιον, ἐὰν οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσιν, ἢ
οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν. Ὁ δὲ ἐκ περιττοῦ φα-
νεῖται μὴ μόνον ταύτας ἐπιδεδειγμένος τὰς δυνάμεις
ἐν ταὐτῷ τήν τε βασιλικὴν καὶ φιλόσοφον, ἀλλὰ καὶ
τρεῖς ἑτέρας, ὧν ἡ μὲν πραγματεύεται περὶ νομο-
135 θεσίαν, ἡ δὲ περὶ ἀρχιερωσύνην, ἡ δὲ τελευταία περὶ
M. προφητείαν. Περὶ ὧν νυνὶ λέγειν εἱλόμην ἀναγκαίως.
Ὑπέλαβον γὰρ τῷ αὐτῷ πάντ᾽ ἐφαρμόττειν, εἰ ἐγένετο
προνοίᾳ θεοῦ βασιλεύς τε καὶ νομοθέτης καὶ ἀρχιερεὺς
καὶ προφήτης, καὶ ἐν ἑκάστῳ τὰ πρωτεῖα ἠνέγκατο.
Διὰ τί δὲ τῷ αὐτῷ πάντ᾽ ἐφαρμόττει δηλωτέον. Βα-
σιλεῖ προσήκει προστάττειν ἃ χρὴ καὶ ἀπαγορεύειν
ἃ μὴ χρή. Πρόσταξις δὲ τῶν πρακτέων καὶ ἀπα-
γόρευσις τῶν οὐ πρακτέων, ἴδιον νόμου, ὡς εὐθὺς
εἶναι τὸν μὲν βασιλέα νόμον ἔμψυχον, τὸν δὲ νόμον
βασιλέα δίκαιον. Βασιλεὺς δὲ καὶ νομοθέτης ὀφεί-
λει μὴ τὰ ἀνθρώπεια μόνον ἀλλὰ καὶ τὰ θεῖα συνε-
πισκοπεῖν. Οὐ γὰρ ἄνευ θείας ἐπιφροσύνης κατορ-
θοῦται τὰ βασιλέων καὶ ὑπηκόων πράγματα. Δι᾽
ἣν αἰτίαν ἐδέησε τῷ τοιούτῳ τῆς πρώτης ἱερωσύνης,
ἵν᾽ ἐπὶ τελείοις ἱεροῖς καὶ ἐπιστήμῃ τελείᾳ τῆς τοῦ
θεοῦ θεραπείας ἀποτροπὴν μὲν κακῶν, μετουσίαν δ᾽ ἐσ
ἀγαθῶν αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἀρχομένοις αἰτῆται παρὰ
τοῦ ἵλεω καὶ ταῖς εὐχαῖς συνεπινεύοντος. Πῶς γὰρ οὐ
τελεσφορήσει τὰς εὐχὰς ὁ καὶ ἐκ φύσεως εὐμενὴς καὶ
τοὺς γνησίως θεραπεύοντας αὐτὸν προνομίας ἀξιῶν;
Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ μυρία καὶ βασιλεῖ καὶ νομοθέτῃ καὶ ἀρχιε-
ρεῖ τῶν ἀνθρωπείων καὶ θείων ἄδηλα — γεννητὸς γὰρ

δὲν ἧττον καὶ θνητός ἐστιν, εἰ καὶ τοσοῦτον καὶ ιως ἄφθονον περιβέβληται κλῆρον εὐπραγιῶν — ἀγκαίως καὶ προφητείας ἔτυχεν, ἵν' ὅσα μὴ λογι- ῷ δύναται καταλαμβάνειν, ταῦτα προνοίᾳ θεοῦ οι. Ὧν γὰρ ὁ νοῦς ἀπολείπεται, πρὸς ταῦθ' ἡ φητεία φθάνει. Καλή γε ἡ συζυγία καὶ παναρμό- ς τῶν τεττάρων δυνάμεων. Ἐμπλεκόμεναι γὰρ ἀλλήλων ἐχόμεναι συγχορεύουσι, τὰς ὠφελείας τιλαμβάνουσαί τε καὶ ἀντεκτίνουσαι, μιμούμεναι παρθένους Χάριτας, αἷς μὴ διαζεύγνυσθαι νό- φύσεως ἀκίνητος. Ἐφ' ὧν δεόντως εἴποι τις ἂν ὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν εἴωθε λέγεσθαι, ὅτι ὁ μίαν ἔ- καὶ πάσας ἔχει.

§. 2. Ῥητέον δὲ πρῶτον περὶ τῶν κατὰ τὴν ιοθετικὴν ἕξιν. Οὐκ ἀγνοῶ μὲν οὖν ὅτι τῷ μέλ- τι ἀρίστῳ γενήσεσθαι νομοθέτῃ προςήκει παντε- καὶ ὁλοκλήροις κεχρῆσθαι ταῖς ἀρεταῖς πάσαις, δὴ καὶ ἐν ταῖς οἰκίαις οἱ μὲν ἐγγυτάτω γένους εἰσὶν δὲ πόῤῥω, συγγενεῖς δὲ πάντες ἀλλήλων· καὶ τῶν ετῶν τὰς μὲν προςπεφυκέναι νομιστέον μᾶλλον οις πράγμασι, τὰς δὲ ἧττον ᾠκειῶσθαι. Νομο- ετικῇ δὲ ἀδελφὰ καὶ συγγενῆ τέτταρα ταυτὶ διαφε- ντως ἐστὶ, τὸ φιλάνθρωπον, τὸ φιλοδίκαιον, τὸ λάγαθον, τὸ μισοπόνηρον. Ὑπὸ γὰρ τούτων ἑκά- ου παρακαλεῖται πᾶς, ὅτῳ ζῆλος εἰςέρχεται τοῦ μοθετεῖν· φιλανθρωπίας μὲν εἰς μέσον προτιθέ- ι τὰς κοινωφελεῖς γνώμας ἀναδιδασκούσης· δικαιο- νης δὲ, ὡς ἰσότητα τιμητέον, καὶ ὡς τὸ κατ' ίαν ἀπονεμητέον ἑκάστοις· φιλαγαθίας δὲ ἀπο- χεσθαι τὰ φύσει καλὰ καὶ παρέχειν ἅπασι τοῖς ίοις ἀταμίευτα πρὸς ἀφθονωτάτην χρῆσιν· μισο- νηρίας δὲ προβεβλῆσθαι τοὺς ἀτιμάζοντας ἀρε- ν καὶ ὡς κοινοὺς δυςμενεῖς τοῦ τῶν ἀνθρώπων νους ὑποβλέπεσθαι. Μέγα μὲν οὖν, εἴ τῳ καὶ ἓν τῶν λεχθέντων λαβεῖν ἐγένετο, θαυμαστὸν δὲ, ὡς

ματα, ἃ καὶ οἱ δηλωθέντες νόμοι γεγό
στατα τὰς λεχθείσας ἐμφαίνοντες ἀρετάς

§. 3. Ὅτι δὲ αὐτός τε νομοθετῶν
πανταχοῦ πάντων ὅσοι παρ' Ἕλλησιν
ἐγένοντο, καὶ οἱ νόμοι κάλλιστοι καὶ ὡς ἀ
μηδὲν ὧν χρὴ παραλιπόντες, ἐναργεσ
ἧδε. Τὰ μὲν τῶν ἄλλων νόμιμα, εἴ τις
γισμῷ, διὰ μυρίας προφάσεις εὑρήσει
πολέμοις, ἢ τυραννίσιν, ἤ τισιν ἄλλοις
ἃ νεωτερισμῷ τύχης κατασκήπτει. Πο
τρυφὴ πλεονάσασα χορηγίαις καὶ περιο
νοις καθεῖλε νόμους, τὰ λίαν ἀγαθὰ
φέρειν οὐ δυναμένων, ἀλλὰ διὰ κόρον ἐ
ὕβρις δ' ἀντίπαλον νόμῳ. Τὰ δὲ τούτ
βαια, ἀσάλευτα, ἀκράδαντα, καθάπ
φύσεως αὐτῆς σεσημασμένα, μένει πα
ἡμέρας ἐγράφη μέχρι νῦν, καὶ πρὸς τὸν
τα διαμενεῖν ἐλπὶς αὐτὰ αἰῶνα ὥσπερ ἀ
ἂν ἥλιος καὶ σελήνη καὶ ὁ σύμπας οὐ

περιμάχητα καὶ παντὸς λόγου κρείττονα καθέ-
στηκεν;

§. 4. Ἀλλ' οὔπω τοῦτο θαυμαστὸν, καί τοι μέ-
γα καθ' αὑτὸ δεόντως ἂν νομισθὲν, τὸ ἐξ ἅπαντος
τοῦ χρόνου πεφυλάχθαι τοὺς νόμους ἐν βεβαίῳ· ἀλλ'
ἐκεῖνο θαυμασιώτερον, ὡς ἔοικε, τὸ μὴ μόνον Ἰου-
δαίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους σχεδὸν ἅπαντας, καὶ
μάλιστα οἷς ἀρετῆς πλείων λόγος, πρὸς τὴν ἀποδο-
χὴν αὐτῶν καὶ τιμὴν ὡσιῶσθαι. Γέρας γὰρ τοῦτ'
ἔλαχον ἐξαίρετον, ὃ μηδενὶ πρόσεστιν ἑτέρῳ. Ση-
μεῖον δὲ, τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ Βάρβαρον, ὡς
ἔπος εἰπεῖν, οὐδεμία πόλις ἐστὶν, ἣ τὰ ἑτέρας νόμι-
μα τιμᾷ. Μόλις δὲ καὶ τῶν αὐτῆς εἰςαεὶ περιέχεται,
πρὸς τὰς τῶν καιρῶν καὶ τῶν πραγμάτων μεθαρμο-
ζομένη τροπάς. Ἀθηναῖοι τὰ Λακεδαιμονίων ἔθη
καὶ νόμιμα προβέβληνται, καὶ Λακεδαιμόνιοι τὰ Ἀ-
θηναίων. Ἀλλ' οὐδὲ κατὰ τὴν Βάρβαρον Αἰγύπτιοι
τοὺς Σκυθῶν νόμους φυλάττουσιν, ἢ Σκύθαι τοὺς 657
Αἰγυπτίων, ἢ συνελόντι φράσαι, τοὺς τῶν κατ' Εὐ- P.
ρώπην οἱ τὴν Ἀσίαν οἰκοῦντες, ἢ τοὺς τῶν Ἀσιανῶν
ἐθνῶν οἱ ἐν Εὐρώπῃ. Ἀλλὰ σχεδὸν οἱ ἀφ' ἡλίου
ἀνιόντος ἄχρι δυομένου, πᾶσα χώρα καὶ ἔθνος καὶ
πόλις τῶν ξενικῶν νομίμων ἀλλοτριοῦνται, καὶ οἴον-
ται τὴν τῶν οἰκείων ἀποδοχὴν, εἰ τὰ παρὰ τοῖς ἄλ-
λοις ἀτιμάζοιεν, συναυξήσειν. Ἀλλ' οὐχ ὧδε τὰ ἡμέ-
τερα ἔχει. Πάντας γὰρ ἐπάγεται καὶ συνεπιστρέφει,
Βαρβάρους, Ἕλληνας, ἠπειρώτας, νησιώτας, ἔθνη
τὰ ἑῷα, τὰ ἑσπέρια, Εὐρώπην, Ἀσίαν, ἅπασαν τὴν
οἰκουμένην, ἀπὸ περάτων ἐπὶ πέρατα. Τίς γὰρ τὴν
ἱερὰν ἐκείνην ἑβδόμην οὐκ ἐκτετίμηκεν, ἄνεσιν πόνων
καὶ ῥαστώνην αὑτῷ τε καὶ τοῖς πλησιάζουσιν, οὐκ
ἐλευθέροις μόνον, ἀλλὰ καὶ δούλοις, μᾶλλον δὲ καὶ
ὑποζυγίοις διδούς; Φθάνει γὰρ ἡ ἐκκεχειρία καὶ πρὸς
πᾶσαν ἀγέλην, καὶ ὅσα πρὸς ὑπηρεσίαν γέγονεν ἀν-
θρώπου, καθάπερ δοῦλα θεραπεύοντα τὸν φύσει δε-
σπότην, φθάνει καὶ πρὸς δένδρων καὶ φυτῶν ἅπασαν

τῆς ἱερομηνίας αὐστηρότερον καὶ σεμ
Ἐν ᾗ μὲν γὰρ πολὺς ἄκρατος καὶ τ
λεῖς, καὶ ὅσα περὶ ἐδωδὴν καὶ πόσιν
δι' ὧν αἱ ἀκόρεστοι γαστρὸς ἡδονα
προςαναῤῥηγνύσαι καὶ τὰς ὑπογαστρί
ἐν ᾗ δὲ οὐ σιτίον, οὐ ποτὸν ἔξεστι
καθαραῖς ὅπως διανοίαις μηδενὸς ἐν
ἐμποδίζοντος σωματικοῦ πάθους, ὁποῖ
νειν ἐκ πλησμονῆς, ἑορτάζωσιν, ἱλ
πατέρα τοῦ παντὸς αἰσίοις εὐχαῖς, δι'
μὲν παλαιῶν ἁμαρτημάτων, κτῆσιν
σιν νέων ἀγαθῶν εἰώθασιν αἰτεῖσθαι.

§. 5. Τὸ δὲ τῆς νομοθεσίας ἱε
παρ' Ἰουδαίοις μόνον, ἀλλὰ καὶ παρ
λοις τεθαύμασται, δῆλον ἔκ τε τῶν
καὶ ἐκ τῶν μελλόντων λέγεσθαι. Τὸ
φησαν οἱ νόμοι γλώσσῃ χαλδαϊκῇ, καὶ
διέμειναν ἐν ὁμοίῳ τὴν διάλεκτον οὐ
ἕως μήπω τὸ κάλλος εἰς τοὺς ἄλλους
νέφηναν αὐτῶν. Ἐπεὶ δὲ ἐκ τῆς καθ
ραν συνεχοῦς μελέτης καὶ ἀσκήσεως

λὲς οὐκ ἰδιώταις οὐδ᾿ ἄρχουσιν ὧν οὐ πολὺς
μὸς, ἀλλὰ βασιλεῦσι καὶ βασιλέων ἀνετέθη
οκιμωτάτῳ. Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος ἐπικλη-
τρίτος μὲν ἦν ἀπ᾿ Ἀλεξάνδρου τοῦ τὴν Αἴ-
ον παραλαβόντος. Ἀρεταῖς δὲ ταῖς ἐν ἡγεμο-
πάντων, οὐχὶ τῶν καθ᾿ αὑτὸν μόνον, ἀλλὰ
τῶν πάλαι πώποτε γεγενημένων ἄριστος, οὗ καὶ
ι νῦν τοσαύταις ὕστερον γενεαῖς ᾄδεται τὸ κλέος,
ὰ δείγματα καὶ μνημεῖα τῆς μεγαλοφροσύνης
πόλεις καὶ χώρας ἀπολιπόντος, ὡς ἤδη καὶ ἐν
ιμίας εἴδει τὰς ὑπερόγκους φιλοτιμίας καὶ μεγά-
κατασκευὰς, φιλαδελφείους ἀπ᾿ ἐκείνου καλεῖ-
. Συνόλως μὲν οὖν ἡ τῶν Πτολεμαίων οἰκία
ερόντως παρὰ τὰς ἄλλας βασιλείας ἤκμασεν, ἐν
ις Πτολεμαίοις ὁ Φιλάδελφος. Ὅσα γὰρ εἷς
εν οὗτος ἐπαινετὰ, μόλις ἐκεῖνοι πάντες ἀ-
ι διεπράξαντο, γενόμενος καθάπερ ἐν ζώῳ
γεμονεῦον, κεφαλὴ τρόπον τινὰ τῶν βασι-

6. Ὁ δὴ τοιοῦτος ζῆλον καὶ πόθον λαβὼν
ομοθεσίας ἡμῶν εἰς ἑλλάδα γλῶτταν τὴν χαλ-
ν μεθαρμόζεσθαι διενοεῖτο. Καὶ πρέσβεις εὐ-
ἐξέπεμπε πρὸς τὸν τῆς Ἰουδαίας ἀρχιερέα καὶ
έα, ὁ γὰρ αὐτὸς ἦν. Τό τε βούλημα δηλῶν
προτρέπων ἀριστίνδην ἑλέσθαι τοὺς τὸν νόμον
ηνεύσοντας, ὁ δὲ, οἷα εἰκὸς, ἡσθεὶς καὶ νο-
; οὐκ ἄνευ θείας ἐπιφροσύνης περὶ τὸ τοιοῦτον
ἐσπουδακέναι τὸν βασιλέα, σκεψάμενος τοὺς
αὐτῷ δοκιμωτάτους Ἑβραίων, οἳ πρὸς τῇ πα-
καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἐπεπαίδευντο παιδείαν, ἄσμε-
ποστέλλει. Ὡς δὲ ἧκον, ἐπὶ ξενίαν κληθέντες λόγοις
οις καὶ σπουδαίοις τὸν ἑστιάτορα εὐώχουν ἀνθε-
τες. Ὁ μὲν γὰρ ἀπεπειρᾶτο τῆς ἑκάστου σοφίας,
ς ἀλλ᾿ οὐ τὰς ἐν ἔθει ζητήσεις προτείνων. Οἱ δὲ
χως καὶ εὐθυβόλως, οὐκ ἐπιτρέποντος μακρηγορεῖν
αιροῦ, καθάπερ ἀποφθεγγόμενοι τὰ προτεθέντα

διελύοντο. Δοκιμασθέντες δὲ εὐθὺς ἤρχοντο
λῆς πρεσβείας ἐπιτελεῖν καὶ λογισάμενοι
ὅσον εἴη τὸ πρᾶγμα θεσπισθέντας νόμου
διερμηνεύειν, μήτ' ἀφελεῖν τι μήτε προς
τι μεταθεῖναι δυναμένους, ἀλλὰ τὴν
ἰδέαν καὶ τὸν τύπον αὐτῶν διαφυλάττο
πουν τὸ καθαρώτατον τῶν περὶ τὸν τό
ἔξω πόλεως. Τὰ γὰρ ἐντὸς τείχους, ἅτ
πῶν πληρωθέντα ζώων, διὰ νόσους κ
καὶ τὰς ὑγιαινόντων οὐκ εὐαγεῖς πράξεις
Νῆσος ἡ Φάρος πρόκειται τῆς Ἀλεξανδρ
χὴν ὑποταίνιος τέταται πρὸς τὴν πόλιν,
140 μενος οὐκ ἀγχιβαθεῖ, τὰ δὲ πολλὰ τε
M λάττη, ὡς καὶ τῆς τῶν κυμάτων φορᾶς
ἦχον καὶ πάταγον ἐκ πάνυ μακροῦ δια
εκλύεσθαι. Τοῦτον ἐξ ἁπάντων τῶν ἐν
νοντες ἐπιτηδειότατον εἶναι τὸν τόπον ἐνη
ἐνηρεμῆσαι καὶ μόνῃ τῇ ψυχῇ πρὸς μόνο
τοὺς νόμους, ἐνταυθοῖ κατέμειναν καὶ
βίβλους λαβόντες ἀνατείνουσιν ἅμ' αὐτο
χεῖρας εἰς οὐρανὸν, αἰτούμενοι τὸν θεὸν
τεῖν τῆς προθέσεως. Ὁ δ' ἐπινεύει ταῖς εὐ
πλεῖστον ἢ καὶ τὸ σύμπαν γένος τῶν αν
φεληθῇ, χρησόμενον εἰς ἐπανόρθωσιν βίου
καὶ παγκάλοις διατάγμασι.

§. 7. Καθίσαντες δ' ἐν ἀποκρύφῳ κ
παρόντος ὅτι μὴ τῶν τῆς φύσεως μερῶν,
τος, ἀέρος, οὐρανοῦ, περὶ ὧν πρῶτον
ἔμελλον ἱεροφαντήσειν· κοσμοποιΐα γὰρ ἡ
ἐστὶν ἀρχή· καθάπερ ἐνθουσιῶντες προεφ
ἄλλα ἄλλοι, τὰ δ' αὐτὰ πάντες ὀνόματα
τα, ὥσπερ ὑποβολέως ἑκάστοις ἀοράτως
Καί τοι τίς οὐκ εἶδεν ὅτι πᾶσα μὲν διάλ
ἑλληνικὴ διαφερόντως ὀνομάτων πλουτεῖ,
ἐνθύμημα οἷόν τε μεταφράζοντα καὶ πα
σχηματίσαι πολλαχῶς, ἄλλοτε ἄλλας λ

ις. Ὅπερ ἐπὶ ταύτης τῆς νομοθεσίας οὔ φασι
μβῆναι, συνενεχθῆναι δ' εἰς ταὐτὸ κύρια κυρίοις
μασι τὰ ἑλληνικὰ τοῖς χαλδαϊκοῖς, ἐναρμοσθέντα
μάλα τοῖς δηλουμένοις πράγμασιν. Ὃν γὰρ τρό-
οἶμαι γεωμετρίας καὶ διαλεκτικῆς τὰ σημαινό-
α, ποικιλίαν ἑρμηνείας οὐκ ἀνέχεται, μένει δ' ἀ-
άβλητος ἡ ἐξ ἀρχῆς τεθεῖσα· τὸν αὐτὸν ὡς ἔοικε
κον καὶ οὗτοι συντρέχοντα τοῖς πράγμασιν ὀνό-
τα ἐξεῦρον, ἅπερ δὴ μόνα ἢ μάλιστα τρανώσειν
λλεν ἐμφαντικῶς τὰ δηλούμενα. Σαφεστάτη δὲ
του πίστις. Ἐάν τε Χαλδαῖοι τὴν ἑλληνικὴν
ττωσιν, ἐάν τε Ἕλληνες τὴν Χαλδαίων ἀναδιδα-
ῶσι, καὶ ἀμφοτέραις ταῖς γραφαῖς ἐντύχωσι, τῇ
χαλδαϊκῇ καὶ τῇ διερμηνευθείσῃ, καθάπερ ἀδελ-
, μᾶλλον δὲ ὡς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἔν τε τοῖς
γμασι καὶ τοῖς ὀνόμασι τεθήπασι καὶ προσκυ- 660
σιν, οὐχ ἑρμηνεῖς ἐκείνους, ἀλλ' ἱεροφάντας καὶ P.
φήτας προσαγορεύοντες, οἷς ἐξεγένετο συνδραμεῖν
ισμοῖς εἰλικρινέσι τῷ Μωϋσέως καθαρωτάτῳ πνεύ-
τι. Διὸ καὶ μέχρι νῦν ἀνὰ πᾶν ἔτος ἑορτὴ καὶ
ήγυρις ἄγεται κατὰ τὴν Φάρον νῆσον, εἰς ἣν
Ἰουδαῖοι μόνον, ἀλλὰ καὶ παμπληθεῖς ἕτεροι
απλέουσι, τό τε χωρίον σεμνύνοντες, ἐν ᾧ πρῶ-
τὸ τῆς ἑρμηνείας ἐξέλαμψε, καὶ παλαιᾶς ἕνεκα
γεσίας ἀεὶ νεαζούσης εὐχαριστήσοντες τῷ θεῷ.
τὰ δὲ τὰς εὐχὰς καὶ τὰς εὐχαριστίας, οἱ μὲν πη-
ενοι σκηνὰς ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ, οἱ δὲ ἐπὶ τῆς αἰ-
λίτιδος ψάμμου κατακλίναντες ἐν ὑπαίθρῳ μετ'
ίων καὶ φίλων ἑστιῶνται, πολυτελεστέραν τῆς ἐν
ιλείοις κατασκευῆς τότε τὴν ἀκτὴν νομίζοντες.
ω μὲν οἱ νόμοι ζηλωτοὶ καὶ περιμάχητοι πᾶσιν
ταις τε καὶ ἡγεμόσιν ἐπιδείκνυνται, καὶ ταῦτ' ἐκ
ῶν χρόνων τοῦ ἔθνους οὐκ εὐτυχοῦντος. Τὰ δὲ
μὴ ἐν ἀκμαῖς πέφυκέ πως ἐπισκιάζεσθαι. Εἰ δὲ
ιτο τις ἀφορμὴ πρὸς τὸ λαμπρότερον, πόσην εἰ-
ἐπίδοσιν γενήσεσθαι; Καταλιπόντας ἂν οἶμαι τὰ

παντος εκτιζετο, προειοιν εκ του ξυλ
άσματος αὐτὸς καὶ γυνὴ καὶ υἱοὶ
γυναῖκες, καὶ μετὰ τῆς οἰκίας ἀγελη
λυθότα τῶν ζώων γένη, πρὸς τὴν τ
ράν τε καὶ γένεσιν. Ταῦτα τῶν ἀ
ἐστὶν ἀριστεῖα καὶ ἆθλα, δι᾽ ὧν οὐ μ
γένη σωτηρίας ἔτυχον τοὺς μέγιστ
κινδύνους, οἳ κατὰ τὸν τῶν στοιχεί
τοῖς πανταχοῦ πᾶσιν ἐπετειχίσθησαν
λιγγενεσίας ἐγένοντο ἡγεμόνες, καὶ δ
ται περιόδου, καθάπερ ἐμπυρεύματ
ρίστου γένους ἀνθρώπων ὑπολειφθέν
μονίαν τῶν περιγείων ἅπαξ ἁπάντω
μιμον γεγονὸς θεοῦ δυνάμεων, εἰκ
φύσεως ἐμφανής, ἀϊδίου γενητή.

ΠΕΡΙ ΒΙΟΥ ΜΩΥΣΕΩΣ

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ.

ARGUMENTUM LIBRI TERTII DE VITA MOYSIS.

Sacerdotio etiam Moyses fungebatur; nam deum colere m est regentium officium (1. 2). Ut illud rite admini-t, deus ipse eum sacra docuit, et qua ratione haec sint ıda (3). Templi exstruendi imaginem animo Moysis deus ssit (4), ad cuius similitudinem tabernaculum, quo in de- utebantur, compositum est (5), mystice quidem ita, ut lae eius partes reconditioris sapientiae quid proderent .) Intus stabat arca, in qua volumen legum a Moyse m servabatur, altaria, mensae, aliaeque res sacrae 0). Symbolice etiam composita erant ornamenta in vesti-s sacerdotum; cuncta enim totius mundi imaginem refe-t. (11 - 15.) Pontifices creavit fratrem eiusque filios, ut ıas mactarent non solum pro malis sed etiam pro bonis ıibus; peccator enim iam homo eo, quod natus est 18). Aedituos vero constituit leviticam tribum, ob ... is specimen, quod in occidendis religionum Aegyptiaca- asseclis exhibuit (19 - 22.) Prophetam Moysem sum- fuisse declarant oracula omnis generis, quae et per eum , et ipse afflatus numine edidit (23 - 26). Die quovis no quietem agere populum iussit, ut deum philosophiis ationibus sacrisque faciendis coleret (27. 28). In passate

gendo (35. 36), in Levitis ad [illegible]
tuendis (37), et in rebellibus puniendis (
ctione mortis, quam obiit (39.)

---

§. 1. Δύο μὲν ἤδη μέρη Μωϊ
διεξεληλύθαμεν, τὸ περὶ βασιλείας,
κῆς. Τρίτον δὲ προςαποδοτέον τὸ
Ὁ τοίνυν μέγιστον καὶ ἀναγκαιότατον
εἶναι δεῖ τὴν εὐσέβειαν, ἐν τοῖς μά
σκησεν, ἅμα καὶ φύσεως εὐμοιρίᾳ χ
ὥςπερ ἀγαθὴν ἄρουραν φιλοσοφία πα
γμάτων θεωρίᾳ παγκάλων ἐβελτίωσε.
τερον ἀνῆκεν, ἢ τελειογονηθῆναι τοὺ
πους διά τε λόγων καὶ πράξεων.
ὀλίγων ἄλλων φιλόθεός τε καὶ θεοφιλ
ἐπιπνευσθεὶς ὑπ᾽ ἔρωτος οὐρανίου, κ
τιμήσας τὸν ἡγεμόνα τοῦ παντὸς, κ
ὑπ᾽ αὐτοῦ. Τιμὴ δὲ ἁρμόττουσα σο
τὸ πρὸς ἀλήθειαν ὄν. Ἱερωσύνη δὲ
τετήδευκε θεοῦ. Τούτου τοῦ γέρως

κατεφρόνησε, καὶ σχεδὸν ἀφ' οὗ τὸ πρῶτον ἤρξατο προφητεύειν καὶ θεοφορεῖσθαι, προσῆκον ...μένας ἕτοιμον ἐμπαρέχειν ἀεὶ τοῖς χρησμοῖς ἑαυ-... σιτίων τε καὶ ποτῶν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέ-... ἑξῆς ἠλόγησε, δῆλον ὅτι τροφὰς ἔχων ἀμείνους ... διὰ θεωρίας, αἷς ἄνωθεν ἀπ' οὐρανοῦ καταπνεό-...ος, τὴν μὲν διάνοιαν τὸ πρῶτον, ἔπειτα δὲ καὶ σῶμα διὰ τῆς ψυχῆς ἐβελτιοῦτο, καθ' ἑκάτερον ...ός τε ἰσχὺν καὶ εὐεξίαν ἐπιδιδοὺς, ὡς τοὺς ἰδόν-... ὕστερον ἀπιστεῖν. Εἰς γὰρ ὄρος ὑψηλότατον ... ἱερώτατον τὸν περὶ τὸν τόπον ἀνελθὼν προς- 665
...θῆναι, ὅπερ ἀπρόσιτον καὶ ἄβατον ἦν, εἰς P.
...ον λέγεται διαμεῖναι τὸν χρόνον, οὐδὲν ἐπιφε-...μενος τῶν εἰς ἀναγκαίαν ἀπόλαυσιν τροφῆς, καὶ ...ραις ὕστερον, ὡς ἐλέχθη, τετταράκοντα κατέ-...ηκε, πολὺ καλλίων τὴν ὄψιν ἢ ὅτε ἀνῄει, ὡς ...ς ὁρῶντας τεθηπέναι καὶ καταπεπλῆχθαι, καὶ ... ἐπιπλέον ἀντέχειν τοῖς ὀφθαλμοῖς δύνασθαι ... τὴν προσβολὴν ἡλιοειδοῦς φέγγους ἀπαστρά-...πτοντος.

§. 3. Ἔτι δὲ ἄνω διατρίβων ἐμυσταγωγεῖτο παι-...όμενος τὰ κατὰ τὴν ἱερωσύνην πάντα καὶ πρῶ-..., ἃ δὴ πρῶτα τῇ τάξει, τὰ περὶ τὴν τοῦ ἱεροῦ ... τὴν ἐν αὐτῷ κατασκευήν. Εἰ μὲν οὖν τὴν χώ-... εἰς ἣν μετανίσταντο, ἤδη παρειλήφεσαν, ἀναγ-...ον ἦν ἱδρύσασθαι περισημότατον νεὼν ἐν τῷ κα-...ρωτάτῳ λίθων πολυτελῶν ὕλης, καὶ περὶ αὐτὸ ... μεγάλα δείμασθαι, καὶ νεωκόρους παμπληθεῖς ... ὀνομάσαντας ἱερόπολιν τὸν τόπον. Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν ἐρήμην ἐπλάζοντο, τοῖς μήπω παγίως ...υθεῖσιν ἥρμοττε φορητὸν ἔχειν ἱερὸν, ἵν' ἐν ταῖς ...αρίαις καὶ στρατοπεδείαις θυσίας ἀνάγωσι, καὶ ἄλλα ὅσα κατὰ τὰς ἱερουργίας δρῶσι μηδενὸς ...οῦντες ὧν χρὴ τοὺς ἐν πόλεσιν οἰκοῦντας. ...νὴν οὖν ἔργον ἱερώτατον δημιουργεῖν ἔδοξεν, ἧς ... κατασκευὴν θεσφάτοις λόγοις ἐπὶ τοῦ ὄρους

καὶ τὴν τοῦ ἱεροῦ κατασκευὴν ἐπιγραφ
πολλοῦ τοῦ περιόντος ἡρμοσμένας καὶ
τοῖς δημιουργηθεῖσι ποιεῖται τὰς ἐν τῷ
λειτουργίας.

§. 4. Ὁ μὲν οὖν τύπος τοῦ παραδεί
ἐσφραγίζετο τῇ διανοίᾳ τοῦ προφήτου,
φούμενος καὶ προδιαπλαττόμενος ἀφανῶς
ἀοράτοις εἴδεσι. Τὸ δὲ ἀποτέλεσμα πρὸς
ἐδημιουργεῖτο ἐναποματτομένου τὰς σφρ
τεχνίτου ταῖς προσφόροις ἑκάστῳ ὑλικα
Ἦν δὲ ἡ κατασκευὴ τοιάδε. Ὀκτὼ καὶ τεσ
147 κίονες κέδρου τῆς ἀσηπτοτάτης ἀπὸ στ
M. πέντες εὐερνεστάτων περιεβάλλοντο χρυ
Καὶ ἔπειτα ἑκάστῳ δύο ἀργυραῖ βάσεις
καὶ κατὰ τὸ ἀκροκιόνιον ἐφηρμόζετο χρυσ
Εἰς μὲν οὖν τὸ μῆκος τεσσαράκοντα κίον
τεν ὁ τεχνίτης, ἑκατέρωθεν τοὺς ἡμίσεις
δὲν ἐν μέσῳ διάστημα ποιούμενος, ἀλλ'
μόζων καὶ συνάπτων, ἵν' οἷα τείχους ὄψις
φαίνηται. Εἰς δὲ τὸ ἐσώτατον πλάτος το
ὀκτώ, ἓξ μὲν κατὰ τὴν μέσην χώραν,
τοῖς παρ' ἑκάτερα τῆς μέσης γωνίας, τ
δεξιά, τὸν δ' ἐπ' εὐώνυμα. Κατὰ δὲ τὴν εἴσο

ιληκεν αὐτὴν, τιθέναι χωρὶς, ἀπολειφθήσεται ὁ
ιατος πεντηκοντάδος ἀριθμὸς δύναμις ὢν τοῦ
γωνίου τριγώνου, ὅπερ ἐστὶ τῆς τῶν ὅλων γενέ-
ἀρχὴ, συμπληρωθεὶς ἐκ τῶν ἐντὸς κιόνων. Τεσ-
ιοντα μὲν τῶν καθ᾽ ἑκατέραν πλευρὰν εἴκοσιν,
τῶν ἐν μέσῳ, δίχα τῶν ἐν ταῖς γωνίαις ἀπο-
αμένων. Τεσσάρων δὲ τῶν ἀντικρὺ, ἐφ᾽ ὧν τὸ
έτασμα. Τὴν δὲ αἰτίαν ἧς ἕνεκα τοὺς πέντε
πεντήκοντα συγκατατάττων, καὶ χωρὶς αὐτῶν
, δηλώσω. Ἡ πεντὰς αἰσθήσεων ἀριθμός
Αἴσθησις δὲ ἐν ἀνθρώπῳ πῆ μὲν νεύει πρὸς
ὸς, πῆ δὲ ἀνακάμπτει πρὸς τὸν νοῦν, ὑπηρε-
σα φύσεως νόμοις αὐτοῦ. Διὸ καὶ τὴν μεθό-
ιραν ἀπένειμε τοῖς πέντε. Τὰ μὲν γὰρ ἐντὸς
ἐκνένευκε πρὸς τὰ ἄδυτα τῆς σκηνῆς, ἅπερ
υμβολικῶς νοητά. Τὰ δὲ ἐκτὸς πρὸς τὰ ὕπαι-
καὶ τὴν αὐλὴν, ἅπερ ἐστὶν αἰσθητὰ, παρ᾽ ὃ
ῖς βάσεσι διήνεγκαν· χαλκαῖ γάρ εἰσιν. Ἐπεὶ
ἐν ἡμῖν αἰσθήσεως κεφάλαιον μὲν καὶ ἡγε-
ν ὁ νοῦς, ἐσχατιὰ δὲ καὶ ὡσανεὶ βάσις τὸ αἰ-
ν, εἴκασε δὴ τὸν μὲν νοῦν χρυσῷ, χαλκῷ δὲ
θητόν. Μέτρα δὲ τῶν κιόνων ταῦτα. Δέκα
ήχεις τὸ μῆκος, πέντε δὲ καὶ ἥμισυ τὸ εὖ-
ἶν᾽ ἡ σκηνὴ πᾶσι τοῖς μέρεσιν ἴση προφαί-

5. Παγκάλοις δὲ καὶ ποικίλοις ὑφάσμασιν αὐτὴν
ἀλεν, ὑακίνθῳ, καὶ πορφύρᾳ, καὶ κοκκίνῳ, καὶ
καταχρώμενος εἰς τὴν ὑφήν. Δέκα γὰρ, ἃς
ς ἱερᾶς γραφῆς ὠνόμασεν αὐλαίας ἐκ τῶν ἀρ-
λεχθέντων γενῶν ἐδημιούργει, μήκει μὲν ὀκτὼ
ἴκοσι πηχῶν ἑκάστην, εἰς δὲ τέσσαρας πήχεις
ρος ἀνατείνων, ἵνα καὶ δεκάδα ἔχωσι τὴν παν-
ν, καὶ τετράδα τὴν δεκάδος οὐσίαν, καὶ τὸν
καὶ εἴκοσιν ἀριθμὸν τέλειον, ἴσον τοῖς ἑαυτοῦ
, καὶ τὴν τεσσαρακοντάδα, τὴν ζωογονικω- 667
, ἐν ᾗ διαπλάττεσθαί φασιν ἄνθρωπον ἐν τῷ P.

τῆς ὑφάνσεως ἐργαστηρίῳ. Οἱ μὲν οὖν εἰκοσιοκτὼ πήχεις τῶν αὐλαίων τοιαύτην ἔχουσι τὴν διανομήν· δέκα μὲν κατὰ τὸν ὄροφον, τοσοῦτον γάρ ἐστι τῆς σκηνῆς τὸ εὖρος. Οἱ δὲ λοιποὶ παρὰ τὰς πλευρὰς ἑκατέρωθεν ἐννέα πρὸς σκέπην ἀποτείνονται τῶν κιόνων, ὑπολειπομένου πήχεως ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, ἵνα μὴ ἀνασύρηται πάγκαλον καὶ ἱεροπρεπὲς ὕφασμα. Τῶν δὲ τεσσαράκοντα, οἳ συναριθμοῦνται ἐκ τοῦ τῶν δέκα αὐλαίων πλάτους, τριάκοντα μὲν ἀπολαμβάνει τὸ μῆκος — τοσοῦτον γάρ ἐστι καὶ τῆς σκηνῆς —, ἐννέα δὲ ὀπισθόδομος. Τὸ δὲ λοιπὸν τὸ πρὸς τὰ προπύλαιον, ἵνα δεσμὸς ᾖ τοῦ ὅλου περιβλήματος. Ἐπὶ δὲ τοῦ προπυλαίου τὸ καταπέτασμα. Σχεδὸν δὲ καὶ αἱ αὐλαῖαι καταπετάσματά εἰσιν, οὐ μόνον τῷ τὸν ὄροφον καὶ τοὺς τοίχους καλύπτειν, ἀλλὰ καὶ τῷ συνυφάνθαι γένεσι τοῖς αὐτοῖς, ὑακίνθῳ, καὶ πορφύρᾳ καὶ κοκκίνῳ καὶ βύσσῳ. Ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τό τε καταπέτασμα καὶ τὸ λεγόμενον κάλυμμα κατεσκευάζετο. Τὸ μὲν εἴσω κατὰ τοὺς τέσσαρας κίονας, ἵν᾽ ἐπικρύπτηται τὸ ἄδυτον· τὸ δὲ ἔξω κατὰ τοὺς πέντε, ὡς μηδεὶς ἐξ ἀπόπτου δύναιτο τῶν μὴ ἱερωμένων καταθεᾶσθαι τὰ ἅγια.

§. 6. Τὰς δὲ τῶν ὑφασμάτων ὕλας ἀριστίνδην ἐπέκρινεν ἐκ μυρίων ὅσων ἑλόμενος τοῖς στοιχείοις ἰσαρίθμους, ἐξ ὧν ἀπετελέσθη ὁ κόσμος, καὶ πρὸς αὐτὰ λόγον ἐχούσας, γῆν καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα καὶ πῦρ. Ἡ μὲν γὰρ βύσσος ἐκ γῆς, ἐξ ὕδατος δὲ ἡ πορφύρα, ὁ δὲ ὑάκινθος ἀέρι ὁμοιοῦται. Φύσει γὰρ μέλας οὗτος· τὸ δὲ κόκκινον πυρί, διότι φοινικοῦν ἑκάτερον. Ἦν γὰρ ἀναγκαῖον ἱερὸν κατασκευάζοντας χειροποίητον τῷ πατρὶ καὶ ἡγεμόνι τοῦ παντὸς, τὰς
149 ὁμοίας λαβεῖν οὐσίας, αἷς τὸ ὅλον ἐδημιούργει. Ἡ
M. μὲν οὖν σκηνὴ, καθάπερ νεὼς ἅγιος τὸν εἰρημένον
τρόπον κατεσκευάσθη. Τέμενος δὲ αὐτῆς ἐν κύκλῳ περιεβάλλετο πηχῶν μῆκος ἑκατὸν, καὶ πλάτος πεν

ντα, κίονας ἔχων ἀφεστῶτας ἴσον ἀλλήλων διά-
ια πέντε πήχεις, ὡς τοὺς μὲν σύμπαντας ἑξή-
κ εἶναι, διανέμεσθαι δὲ εἰς μὲν τὸ μῆκος τετ-
κοντα, πρὸς δὲ τὸ εὖρος εἴκοσι, καθ' ἑκάτερα
τοὺς ἡμίσεις. Ὕλη δὲ τῶν στύλων τὰ μὲν ἐν-
εέδρος, τὰ δὲ ἐκ τῆς ἐπιφανείας ἄργυρος, ἁπάν-
δὲ αἱ βάσεις χαλκαῖ καὶ τὸ ὕψος ἴσον πέντε
ν. Ἔδοξε γὰρ ἁρμόττον εἶναι τῷ τεχνίτῃ συν-
όλῳ. ἡμίσει τὸ ὕψος τῆς λεγομένης αὐλῆς, ἵνα
ηνὴ πρὸς τὸ διπλάσιον μετέωρος ἀρθεῖσα προ-
γται. Λεπταὶ δὲ ὀθόναι κατὰ τοῦ μήκους καὶ
ους ἦσαν ἐφαρμοζόμεναι τοῖς κίοσιν, ἱστίοις 668
ρεῖς, ὑπὲρ τοῦ μηδένα τῶν μὴ καθαρῶν εἰς- P.

7. Ἡ δὲ θέσις τοιάδε ἦν. Μέση μὲν ἵδρυ-
κηνὴ μῆκος ἔχουσα τριάκοντα πήχεις, καὶ εὖ-
δέκα σὺν τῷ βάθει τῶν κιόνων. Ἀφειστήκει δὲ
αὐλῆς ἐκ τριῶν μερῶν ἴσῳ διαστήματι, δυοῖν
κατὰ τὰς πλευράς, ἑνὸς δὲ κατὰ τὸν ὀπισθό-
ν. Τὸ δὲ διάστημα ἐξ εἴκοσι πηχῶν ἀνεμε-
το. Κατὰ δὲ τὸ προπύλαιον, ὡς εἰκός, ἕνεκα
πλήθους τῶν εἰσιόντων, μεῖζον ἐγίνετο διάστη-
πεντήκοντα πηχῶν. Οὕτω γὰρ οἱ ἑκατὸν τῆς
ῆς ἔμελλον ἐκπληροῦσθαι, τῶν κατὰ τὸν ὀπισθό-
ον εἴκοσι, καὶ οὓς ἀπελάμβανεν ἡ σκηνή, τριά-
τα συντεθέντων τοῖς κατὰ τὰς εἰσόδους πεντή-
τα. Τὰ γὰρ προπύλαια τῆς σκηνῆς, ὡσανεὶ μέ-
ὅρος ἵδρυτο διττῆς πεντηκοντάδος, τῆς μὲν
ἀνατολὰς, ἔνθα εἴσοδοι, τῆς δὲ πρὸς δυσμαῖς,
τό τε μῆκος τῆς σκηνῆς καὶ ὁ κατόπιν περίβο-
Μέγιστον δὲ καὶ κάλλιστον ἄλλο προπύλαιον
ρχῇ τῆς εἰς τὴν αὐλὴν εἰσόδου κατεσκευάζετο
τεττάρων κιόνων, καθ' ὧν ἐτείνετο τὸ ποικίλον
σμα, τὸν αὐτὸν τρόπον τοῖς εἴσω κατὰ τὴν
ην, καὶ ἐκ τῆς ὁμοίας ὕλης ἀπειργασμένον.
δὲ τούτῳ ἐδημιουργεῖτο καὶ σκεύη ἱερά, κιβω-

S

ὕδωρ, καὶ τῇ τοῦ παντὸς ἁρμονίᾳ
ἰδίας ἐπιδείκνυνται δυνάμεις, ἐν ὥρ
περιόδοις καὶ τοῖς προςήκουσι. καιροῖ
δὴ στοιχείων, ἐξ ὧν τε καὶ ἐν οἷς τ
φθαρτὰ γένη πάντα, ἀέρος, ὕδατος,
σὺν τοῖς ἀπῃωρημένοις κατὰ σφυρὰ,
χθῇ προςηκόντως. Ὡς γὰρ ὁ χιτὼν
χθέντα τρία στοιχεῖ μιᾶς ἰδέας. ἐστὶν
τέρω σελήνης ἅπαντα τροπὰς ἔχει
καὶ καθάπερ ἐκ τοῦ χιτῶνος ἤρτηντα
καὶ τὰ ἀνθινὰ καὶ ἀπὸ ἀέρος τρόπ
ὕδωρ ἐκκρέμανται. Τὸ γὰρ σχῆμα
ἀὴρ, τὴν δὲ ἐπωμίδα οὐρανοῦ σύμβ
κόσι στοχασμοῖς χρώμενος παραστήσει
γὰρ οἱ ἐπὶ τῶν ἀκρωμίων σμάραγδοι
φερεῖς μηνύουσιν, ὡς μὲν οἴονταί τινες
ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ἡγεμόνας, ἥλιο
ὡς δ' ἂν ἐγγυτέρω τις ἀληθείας πρ
ποι, τῶν ἡμισφαιρίων ἑκάτερον. Ἴσα
θοι τό τε ὑπὸ γῆς καὶ ὑπὲρ γῆν καὶ
φυκε μειοῦσθαι ἢ αὔξεσθαι, καθάπερ
ἐπιμαρτυρεῖ δὲ καὶ ἡ χρόα. Σμαρά
ἡ τοῦ παντὸς οὐρανοῦ φαντασία κ

ει, ἔαρ, θέρος, μετόπωρον, χειμῶνα, τροπὰς
ρας, ὧν ἑκάστης ὅρος τρία ζώδια, γνωριζόμε-
αῖς τοῦ ἡλίου περιφοραῖς, κατὰ τὸν ἐν ἀρι-
ἀσάλευτον καὶ βεβαιότατον, καὶ θεῖον ὄντως.
. Ὅθεν καὶ ἐνηρμόζοντο καὶ τῷ προςαγορευ-
δεόντως λογείῳ. Λόγῳ γὰρ αἱ τροπαὶ καὶ ἐν-
ι ὧραι τεταγμένῳ καὶ παγίῳ συνίστανται, τὸ
δοξότατον διὰ τῆς καιρίου μεταβολῆς ἐπιδεικνῦ-
τὴν διαιωνίζουσαν τὴν αὐτῶν μονήν. Εὖ δὲ
καὶ πάνυ καλῶς καὶ τὰ τοῖς χρώμασι τοὺς λί-
λίθους διαλλάττειν, καὶ μηδένα ὅμοιον εἶναι
νί. Καὶ γὰρ ἐν τῷ ζωοφόρῳ ἕκαστος ἀποτελεῖ τι
α οἰκεῖον, κατά τε ἀέρα, καὶ γῆν, καὶ ὕδωρ,
τὰ τούτων παθήματα καὶ ἔτι καὶ τὰ τῶν ζώων
ντῶν γένη πάντα.

13. Διπλοῦν δὲ τὸ λογεῖον οὐκ ἄπο σκοποῦ.
ς γὰρ ὁ λόγος ἔν τε τῷ παντὶ καὶ ἐν ἀνθρώ-
ρύσει. Κατὰ μὲν τὸ πᾶν, ὅ τε περὶ τῶν ἀσω-
ν καὶ παραδειγματικῶν ἰδεῶν, ἐξ ὧν ὁ νοητὸς
ἐ κόσμος καὶ ὁ περὶ τῶν ὁρατῶν, ἃ δὴ μιμή-
καὶ ἀπεικονίσματα τῶν ἰδεῶν ἐκείνων ἐστίν,
ν ὁ αἰσθητὸς οὗτος ἀπετελεῖτο. Ἐν ἀνθρώπῳ
μὲν ἐστιν ἐνδιάθετος, ὁ δὲ προφορικός, καὶ ὁ
οἷά τις πηγή, ὁ δὲ γεγωνός, ἀπ᾽ ἐκείνου ῥέων.
τοῦ μὲν ἐστι χώρα τὸ ἡγεμονικόν, τοῦ δὲ κατὰ
ορὰν, γλῶττα καὶ στόμα καὶ ἡ ἄλλη πᾶσα φω-
ὀργανοποιΐα. Σχῆμα δὲ ἀπένειμεν ὁ τεχνίτης
γωνον τῷ λογείῳ, πάνυ καλῶς αἰνιττόμενος ὡς
καὶ τὸν τῆς φύσεως λόγον, καὶ τὸν τοῦ ἀνθρώ-
βεβηκέναι πάντη, καὶ κατὰ μηδ᾽ ὁτιοῦν κρα-
σθαι. Παρ᾽ ὃ καὶ τὰς εἰρημένας δύο ἀρετὰς
κλήρωσεν αὐτῷ, δήλωσίν τε καὶ ἀλήθειαν. Ὁ
ἐρ τῆς φύσεως λόγος ἀληθὴς καὶ δηλωτικὸς
ων, ὅ τε τοῦ σοφοῦ μιμούμενος ἐκεῖνον, ὀφεί-
προςηκόντως ἀψευδέστατός τε εἶναι τιμῶν ἀλή-
, καὶ μηδὲν φθόνῳ συσκιάζων, ὧν ἡ μήνυσις

σος, ἑρμηνεία δὲ μηδὲν ἐμποδίζειν τῶ
βεστάτην δήλωσιν. Λόγου δ' ἄρα οὐδ
τὰ καλὰ καὶ σπουδαῖα σεμνηγοροῦντός
ἐστιν οἰκείων ἀκολουθία πράξεων. Ὅθ
ἤρτησιν ἐκ τῆς ἐπωμίδος, ἵνα μὴ χαλ
155 γον οὐ δικαιώσας ἔργων ἀπεζεῦχθαι·
M ἐνεργείας καὶ πράξεως ποιεῖται σύμβολ

§. 14. Ἃ μὲν οὖν αἰνίττεται διὰ
σθῆτος ἐστὶ τοιαῦτα. Κίδαριν δὲ ἀ
ἐπιτίθησι τῇ κεφαλῇ, δικαιῶν τὸν ἱερα
καθ' ὃν χρόνον ἱερᾶται προφέρειν ἀπ
μόνον ἰδιωτῶν, ἀλλὰ καὶ βασιλέων.
τὸ χρυσοῦν ἐστὶ πέταλον, τῷ τῶν τετ
ρὰ γραμμάτων ἐνεσφραγίσθησαν· ἐξ
ὄντος φασὶ μηνύεσθαι, ὡς οὐχ οἷόν
τακλήσεως θεοῦ συστῆναί τι τῶν ὄν
γὰρ πάντων ἐστὶν ἡ ἀγαθότης καὶ ἵλεω
τοῦ. Τοῦτον τὸν τρόπον ὁ ἀρχιερεὺ
στέλλεται πρὸς τὰς ἱερουργίας, ἵν' ὅταν
τρίους εὐχάς τε καὶ θυσίας ποιησόμε
χηται πᾶς ὁ κόσμος αὐτῷ, δι' ὧν ἐπ
μάτων, ἀέρος τὸν ποδήρη, ὕδατος τὸ

τὴν ἀρετὴν υἱῷ, πρός τε ἀμνηστείαν ἁμαρτη-
ν καὶ χορηγίαν ἀφθονωτάτων ἀγαθῶν. Ἴσως
κ καὶ προδιδάσκει τὸν τοῦ θεοῦ θεραπευτὴν, εἰ
ιη τοῦ κοσμοποιοῦ δυνατὸν, ἀλλὰ τοῦ γε κόσμου
κῶς ἄξιον εἶναι πειρᾶσθαι, οὗ τὸ μίμημα ἐν-
ενος, ὀφείλει τῇ διανοίᾳ, τὸ παράδειγμα εὐ-
ἀγαλματοφορῶν αὐτὸς τρόπον τινὰ πρὸς τὴν
κόσμου φύσιν ἐξ ἀνθρώπου μεθηρμόσθαι, καὶ
μις εἰπεῖν, θέμις δὲ ἀψευδεῖν περὶ ἀληθείας λε-
ι, βραχὺς κόσμος εἶναι.

. 15. Τῶν δὲ προπυλαίων ἔξω παρὰ ταῖς εἰς-
λουτήρ ἐστι χαλκοῦς, οὐκ ἀργὸν ὕλην λα-
ης τοῦ τεχνίτου πρὸς τὴν κατασκευὴν, ὅπερ
γίνεσθαι, σκεύη δὲ ἐπιμελῶς δημιουργη-
α πρὸς ἑτέραν χρείαν, ἃ μετὰ σπουδῆς καὶ φι-
ίας ἁπάσης αἱ γυναῖκες εἰςήνεγκαν, ἁμιλλώ-
ι τοῖς ἀνδράσιν πρὸς εὐσέβειαν, ἀγώνισμα κα-
ἴρασθαι διανοηθεῖσαι, καὶ καθ᾽ ὅσον δυνάμεως
, σπουδάσασαι μὴ ἀπολειφθῆναι τῆς ἐκείνων
ότητος. Κάτοπτρα γὰρ, οἷς εὐμορφίαν εἰώ-
διακοσμεῖσθαι, μηδενὸς προςτάξαντος, αὐτο-
στῳ προθυμίᾳ σωφροσύνης καὶ τῆς περὶ γάμον
ας, καὶ τί γὰρ ἢ ψυχικοῦ κάλλους, ἀπαρχὴν 674
υδεστάτην ἀπήρξαντο. Ταῦτ᾽ ἔδοξε τῷ τεχνίτῃ P.
ντι χωνεῦσαι, καὶ μηδὲν ἀπ᾽ αὐτῶν ἕτερον, ἢ
λουτῆρα κατασκευάσασθαι, περιῤῥαντηρίοις ὅ-
οἱ μέλλοντες εἰς τὸν νεὼν εἰςιέναι ἱερεῖς ἐπὶ τῷ
διατεταγμένας λειτουργίας ὑπουργεῖν χρῶνται,
ς μάλιστα καὶ χεῖρας ἀπονιπτόμενοι, σύμβολον
ιτίου ζωῆς, καὶ βίου καθαρεύοντος ἐν πράξεσιν
εταῖς, οὐ τὴν τραχεῖαν κακίας ὁδὸν, ἢ κυριώτε-
ἰπεῖν, ἀνοδίαν, ἀλλὰ τὴν δι᾽ ἀρετῆς λεωφόρον
ἰύνοντος. Ὑπομιμνησκέσθω μέντοι, φησὶ, καὶ
λων περιῤῥαίνεσθαι, ὅτι τοῦδε τοῦ σκεύους ἡ
κάτοπτρα ἦν, ἵνα καὶ αὐτὸς οἷα πρὸς κάτο-
ν αὐγάζῃ τὸν ἴδιον νοῦν. Καὶ ἄν εἴ τι ὑποφαί-

τοῦ μὲν χρυσοειδοῦς πρὸς τὰ ἑψόμενα καὶ θερμαινόμενα, τοῦ δὲ οὐρανίου πρὸς αὐγὴν καὶ τὰ ὁρατὰ πάντα· τὸν δὲ ἕτερον, εἰς τὴν τῶν ἱερωμένων διὰ καθάρσεως ἁγνευτικῆς παντέλειαν, ὃν ἐτύμως τελειώσεως ἐκάλεσεν, ἐπειδὴ τὰς ἁρμοττούσας θεραπευταῖς καὶ λειτουργοῖς θεοῦ τελετὰς ἔμελλον ἱεροφαντεῖσθαι. Τοῦ δὲ αἵματος αὐτοῦ τὸ μὲν ἐν κύκλῳ τοῦ βωμοῦ σπένδει λαβὼν, τὸ δὲ φιάλην ὑποσχὼν δέχεται, καὶ ἀπὸ τούτου τρία μέρη τοῦ σώματος χρίει τῶν τελουμένων ἱερέων, οὖς ἄκρον, ἄκραν χεῖρα, ποδὸς ἄκρον,
158 δεξιὰ τὰ σύμπαντα, αἰνιττόμενος ὅτι δεῖ τὸν τέλειον καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ καὶ βίῳ παντὶ καθαρεύειν. Λόγον μὲν γὰρ ἀκοὴ δικάζει, χεὶρ δὲ ἔργου σύμβολον, διεξόδου δὲ τῆς περὶ τὸν βίον πούς. Ἐπεὶ δὲ ἕκαστον αὐτῶν ἄκρον τε καὶ δεξιὸν, ὑπονοητέον δηλοῦσθαι τὴν ἐν ἑκάστοις ἐπίδοσιν μετὰ δεξιότητος ἐφιεμένην τῆς ἄκρας εὐδαιμονίας καὶ τοῦ τέλους, ἐφ᾽ ὃ σπεύδειν ἀναγκαῖον, καὶ τὰς πράξεις ἁπάσας ἀναφέρειν, στοχαζομένους ὥςπερ ἐν ταῖς τοξείαις σκοποῦ τοῦ περὶ βίον.

§. 18. Πάλαι μὲν οὖν ἱερίου ἑνὸς, ὃ προσηγόρευτο τελειώσεως, ἀκράτῳ αἵματι τὰ λεχθέντα τρία μέρη κατέχριε τῶν ἱερέων. Αὖθις δὲ ἐκ τοῦ παρὰ τῷ βωμῷ λαβὼν ὅπερ ἐξ ἁπάντων ἦν, τῶν τε θυομένων καὶ τοῦ λεχθέντος χρίσματος, ὃ μυρεψοὶ κατεσκεύασαν ἀναμίξας τὸ ἔλαιον τῷ αἵματι τοῦ χρίματος, τοῖς ἱερεῦσι καὶ ταῖς ἐσθήσεσιν αὐτῶν ἐπέῤῥαινε, βουλόμενος αὐτοὺς μὴ μόνον τῆς ἔξω καὶ ἐν ὑπαίθρῳ μεταλαχεῖν ἁγνείας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν ἀδύτοις, ἐπειδὴ καὶ ἔνδον λειτουργεῖν ἔμελλον. Τὰ δὲ εἴσω πάντα ἐλαίῳ κατεκέχριστο. Θυσίας δὲ ἐπὶ ταῖς προτέραις ἄλλας ἀναγαγόντων, τοῦτο μὲν τῶν ἱερέων ὑπὲρ αὐτῶν, τοῦτο δὲ τῆς γερουσίας ὑπὲρ ἅπαντος τοῦ ἔθνους, Μωϋσῆς μὲν εἰς τὴν σκηνὴν εἰσέρχεται τὸν ἀδελφὸν ἐπαγόμενος, — ὀγδόη δ᾽ ἦν τῆς τελετῆς ἡμέρα καὶ τελευταία· αἱ γὰρ πρότεραι

αντῶν, — αὐτόν τε καὶ τοὺς ἀδελφιδοῦς
Εἰςελθὼν δὲ ἀνεδίδασκεν οἷα ὑφηγητὴς
ιθῆ γνώριμον, ὃν χρὴ τρόπον τὸν ἀρχιε-
ιω ποιεῖσθαι λειτουργίας. Εἶτ᾽ ἐξελθόντες
καὶ τὰς χεῖρας ἀνατείναντες πρὸ τῆς κε-
γὰς τίθενται τῷ ἔθνει τὰς προςηκούσας
ιᾶς καὶ ὁσιωτάτης γνώμης. Ἔτι δὲ εὐχο-
ατωδέστατόν τι συμβαίνει. Ἐκ γὰρ τῶν
τε αἰθέρος ἀπόσπασμα τοῦ καθαρωτάτου,
κατὰ τὴν τῶν στοιχείων φύσει μεταβολὴν
ις εἰς πῦρ, αἰφνίδιον ἀθρόα φλὸξ διεκ-
συντόμῳ ῥύμῃ φέρεται μὲν ἐπὶ τὸν βωμόν,
αὐτοῦ πάντα ἐξαναλίσκει, πρὸς οἶμαι σα-
δήλωσιν, ὅτι οὐδὲν ἄνευ θείας ἐπιφροσύνης
Δωρεὰν γὰρ ἐξαίρετον εἰκὸς ἦν τοῖς ἀγι-
μηθῆναι, μὴ μόνον ἐν οἷς ἄνθρωποι δη-
ἀλλὰ καὶ τῷ καθαρωτάτῳ τῆς οὐσίας πυ-
ιῶδες καὶ παρ᾽ ἡμῖν ὅπως μὴ προςάψαιτο
ῦ διὰ τὸ μυρίας ἴσως ἀναμεμῖχθαι κη-
ἐται γὰρ οὐ μόνον ζώων ἀλόγων ὀπτωμέ-
ρομένων εἰς πλησμονὴν ἄδικον γαστρὸς τῆς
ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπων ἐξ ἐπιβουλῆς ἀναι-
, οὐ τριῶν ἢ τεττάρων, ἀλλὰ καὶ πολυαν-
ιμίλων. Ἤδη γοῦν καὶ στόλους μεγάλους
ἰ πλήρεις οἰστοὶ πυρφόροι κατέφλεξαν 677
, καὶ ὅλας πόλεις ἐξανάλωσαν, αἳ σμυ- P.
ιέχρι θεμελίων εἰς τέφραν ἐδαπάνησαν,
χνος ὑπολελεῖφθαι τοῦ πάλαι συνοικισμοῦ.
νεκά μοι δοκῶ τῆς αἰτίας ὡς μεμιασμένον
ἱερωτάτου βωμοῦ πῦρ τὸ χρειῶδες, ἀνθ᾽
αἰθέριον ὤμβρησεν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ πρὸς
ἁγίων καὶ βεβήλων, ἀνθρωπείων τε καὶ
Ἥρμοττε γὰρ ταῖς θυσίαις ἀφθαρτοτέραν
ονενεμῆσθαι πυρὸς τῆς πρὸς τὰς βιωτικὰς
ηρετούσης.

ρὰς ὑπηρεσίας. Ἡ δὲ αἵρεσις ἐγέν
τατον, ἀλλ᾽ οὐ τὸν εἰωθότα τρόπον.
δεκα φυλῶν ἐπικρίνας ἀριστίνδην
φιλοῦς ἔργου προθεὶς ἆθλα καὶ ἀ
ἔργον τοιόνδε ἦν. Μωϋσέως ἀναβά
σίαν ὄρος, καὶ πλείους ἡμέρας ἰδι
τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ καιρὸν ἐπιτή
σαντες οἱ μὴ βέβαιοι τὰς φύσεις,
γενομένης ἄφετοι πρὸς ἀσέβειαν ὥ
λαθόμενοι τῆς πρὸς τὸ ὂν ὁσιότητ
αἰγυπτιακῶν γίνονται πλασμάτων.
ταῦρον κατασκευασάμενοι μίμημα
χώραν ἱερωτάτου ζώου δοκοῦντος ε
θύτους ἀνήγαγον, καὶ χοροὺς ἀχορ
ὕμνους τε ᾖδον θρήνων οὐδὲν διαφ
φορηθέντες ἀκράτου διπλῇ μέθῃ κα
ἐξ οἴνου, τῇ δὲ καὶ ἀφροσύνης, κω
παννυχίζοντες, ἀπροόρατοι τοῦ μέλλ
κοῖς ἐπεβίουν ἐφεδρευούσης δίκης,
ἔβλεπε καὶ ὧν ἄξιοι τιμωριῶν εἰσί
ἐν τῷ στρατοπέδῳ συνεχεῖς ἐκβοήσει
θρώπους ὁμίλους ἀθροιζομένων ἄχρι
ματος ἐχώρουν. ὡς καὶ μέχρι τῆς

ἀφανῶν τοῖς ἄλλοις παθῶν ἰδιότητας, ὅτι πα-
ιας ἐστὶν ἡ κατέχουσα ταραχὴ γεννώσης ἀκρα-
μὲν κόρον, νόμου δὲ ὕβριν. Ἀνθελκόμενος δὲ 678
ἀντισπώμενος πρὸς ἑκατέρου μέρους ὧδε καὶ ἐ- P.
τί χρὴ δρᾶν ἠπόρει. Σκοπουμένῳ δὲ αὐτῷ
ιζεται τάδε. "Βάδιζε ταχέως, ἐνθένδε κατάβηθι,
ἀνομίαν ἔσπευσεν ὁ λεώς, χειροποίητον κατα-
ιάσαντες ταυρόμορφον θεὸν οὐ θεὸν προςκυ-
ε καὶ θύουσιν, ὧν εἶδον καὶ ὧν ἤκουσαν ἁπάν-
ὅσα συντείνει πρὸς εὐσέβειαν ἐκλαθόμενοι."
κπλαγεὶς δὲ καὶ ἀναγκασθεὶς πιστεύει ἀπίστοις
εσι, καὶ οἷα μεσίτης καὶ διαλλακτὴς οὐκ εὐθὺς
ήδησεν, ἀλλὰ πρότερον τὰς ὑπὲρ τοῦ ἔθνους
ας καὶ λιτὰς ἐποιεῖτο συγγνῶναι τῶν ἁμαρτη-
ν δεόμενος. Εἶτ' ἐξευμενισάμενος ὁ κηδεμὼν
παραιτητὴς τὸν ἡγεμόνα ἐπανήει χαίρων ἅμα
κατηφῶν. Ἐγεγήθει μὲν γὰρ τὴν ἱκεσίαν τοῦ
προςιεμένου, συννοίας δὲ καὶ κατηφείας μεστὸς
ἰδῶν ἐπὶ τῇ τοῦ πλήθους παρανομίᾳ.

. 20. Γενόμενος δὲ ἐν μέσῳ τοῦ στρατοπέδου,
τὴν ἐξαπιναίως ἐκδιαίτησιν τοῦ πλήθους θαυ-
ς, καὶ ὅσον ψεῦδος ἀνθ' ὅσης ἀληθείας ὑπηλ-
ντο, κατιδὼν οὐκ εἰς πάντας τὴν νόσον ἀφι-
γν, ἀλλὰ καί τινας ὑγιαίνοντας ἔτι καὶ μισοπο-
πάθει χρωμένους, βουλόμενος διαγνῶναι τούς
νιάτως ἔχοντας, καὶ τοὺς ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις
ραίνοντας, καὶ εἰ ἤδη τινὲς ἁμαρτόντες μετα-
ι, κήρυγμα κηρύττει. Τὸ δὲ ἦν ἄρα βάσανος
ῆς τῆς ἑκάστου διανοίας ὡς ἔχοι πρός τε ὁ-
τα καὶ τὸ ἐναντίον. "Τίς γάρ," φησί, "πρὸς
ν, ἴτω πρός με." Βραχὺ μὲν τὸ λεχθὲν, με-
δὲ ἡ ἔμφασις. Ἔστι γὰρ τοιόνδε τὸ δηλούμε-
εἴ τις μηδὲν τῶν χειροποιήτων μηδ' ὅσα γε-
νομίζει θεοὺς, ἀλλ' ἕνα τὸν ἡγεμόνα τῶν ὅλων,
προςίτω. Τῶν μὲν οὖν ἄλλων οἱ μὲν ἕνεκα

τοῦ τὸν αἰγυπτιακὸν ἐζηλωκέναι τύφον ἀφηνιάζοντες οὐ προςεῖχον τοῖς λεγομένοις· οἱ δὲ φόβῳ κολάσεως ἴσως ἐγγυτέρω προςελθεῖν οὐκ ἐθάῤῥουν, ἢ τὴν ἐκ Μωϋσέως τίσιν δεδιότες, ἢ τὴν ἐκ τοῦ πλήθους ἐπανάστασιν. Ἀεὶ γὰρ οἱ πολλοὶ τοῖς μὴ συναπονοουμένοις ἐπιτίθενται. Μία δὲ ἐξ ἁπάντων ἡ λεγομένη λευϊτικὴ φυλὴ τοῦ κηρύγματος ἐπακούσασα καθάπερ ἀφ᾽ ἑνὸς συνθήματος ἔθει μετὰ πολλῆς σπουδῆς, τῇ ποδωκείᾳ τὴν προθυμίαν ἐπιδεικνυμένη καὶ τὴν ὀξύτητα τῆς εἰς εὐσέβειαν ψυχι-
161 κῆς ὁρμῆς. Οὓς ἰδὼν Μωϋσῆς ὥςπερ ἀπὸ βαλ-
M. βῖδος ἁμιλλωμένους, "Εἰ μὴ μόνον τοῖς σώμασιν," εἶπεν, "ἐπισπεύδετε τὴν πρὸς ἡμᾶς ἄφιξιν, ἀλλὰ καὶ ταῖς διανοίαις αὐτίκα μαρτυρήσεσθε. Ξίφος ἀναλαβὼν ἕκαστος τοὺς μυρίων ἄξια θανάτων εἰργασμένους, οἳ τὸν ἀληθῆ θεὸν καταλιπόντες τοὺς 679
ψευδωνύμους ἐδημιούργησαν φθαρταῖς καὶ γενηταῖς P.
οὐσίαις τὴν τοῦ ἀγενήτου καὶ ἀφθάρτου πρόςρησιν ἐπιφημίσαντες, συγγενεῖς καὶ φίλους ἀποκτεινάτω, φιλίαν καὶ συγγένειαν ὑπολαβὼν εἶναι μόνην ἀνδρῶν ἀγαθῶν ὁσιότητα." Οἱ δὲ τὴν παραίνεσιν ἑτοιμότατα φθάσαντες, ἐπεὶ καὶ τὰς γνώμας ἔτυχον ἠλλοτριωμένοι σχεδὸν ἀφ᾽ οὗ τὸ παρανόμημα γενόμενον εἶδον, ἀναιροῦσιν ἡβηδὸν εἰς τριςχιλίους τῶν πρὸ μικροῦ φιλτάτων. Κειμένων δὲ ἐν ἀγορᾷ μέσῃ τῶν σωμάτων ἡ πληθὺς θεασαμένη τοὺς μὲν οἰκτίσατο, τὸ δὲ τῶν κτεινάντων ἔνθερμον ἔτι καὶ μεστὸν ὀργῆς παράστημα καταδείσασα φόβῳ νουθετεῖται. Μωϋσῆς δὲ τὴν ἀριστείαν ἀποδεξάμενος γέρας ἐπενόησε καὶ ἐβεβαίωσε τῇ πράξει τὸ οἰκεῖον. Ἔδει γὰρ τοὺς ὑπὲρ θεοῦ τιμῆς ἑκούσιον πόλεμον ἀραμένους καὶ βραχεῖ καιρῷ κατωρθωκότας ἀξιωθῆναι, τῆς θεραπείας αὐτοῦ λαχόντας ἱερωσύνην.

§. 21. Ἐπεὶ δὲ οὐ μία τάξις τῶν ἱερωμένων, ἀλλ᾽ οἷς μὲν ἐπιτέτραπται τὰ περὶ τὰς εὐχὰς καὶ

κς καὶ τὰς ἄλλας ἱερουργίας ἄχρι τῶν ἀδύ-
ἰοῦσιν. Οἷς δὲ τούτων μὲν οὐδὲν, ἐπιμέλεια
ιὶ φρουρὰ καὶ μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ τοῦ τε
καὶ τῶν ἐν αὐτῷ, οὓς νεωκόρους ἔνιοι καλοῦ-
ἡ πολλοῖς πολλαχοῦ μυρίων κακῶν αἰτία γενο-
περὶ πρωτείων στάσις ἐπεπόλασε καὶ ἐνταῦ-
τῶν νεωκόρων ἐπιθεμένων τοῖς ἱερεῦσι, καὶ
ἐκείνων τιμὴν παρασπάσασθαι βουληθέντων.
τοῦτ' εὐμαρῶς ἤλπισαν ἔσεσθαι πολλαπλασίους
ἀριθμὸν ὄντες. Ὑπὲρ δὲ τοῦ μὴ δοκεῖν ἰδίᾳ
η νεωτερίζειν καὶ τὴν πρεσβύτατην τῶν δυο-
κα φυλῶν συμφρονεῖν ἀναπείθουσιν, ᾗ πολλοὶ
οἰκειοτέρων ἐπηκολούθησαν ὡς ἔχειν δυναμένῃ
θεῖον ἡγεμονίας. Μέγαν τοῦτον ἐπιτειχισμὸν
σῆς ἔγνω φυόμενον καθ' αὑτοῦ. Τὸν γὰρ ἀ-
ὸν ἀρχιερέα κατὰ τὰ χρησθέντα λόγια ᾕρητο.
ολαὶ δὲ ἦσαν, ὡς τοὺς μὲν χρησμοὺς ἐπιψευ-
νου, ποιησαμένου δὲ τὴν αἵρεσιν διὰ τὴν οἰ-
ητα καὶ τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν εὔνοιαν. Ἐφ'
ἰκότως ἀνιαθεὶς, εἰ μὴ μόνον ἀπιστεῖται διὰ
των ἐλέγχων τὴν ἑαυτοῦ πίστιν ἐπιδειξάμενος,
ὰ καὶ ἐπ' ἔργοις ἅπερ ἀναφέρεται πρὸς θεοῦ
', δι' ἃ μόνα καὶ τὸν ἐν τοῖς ἄλλοις τὸ ἦθος
υευσμένον ἀναγκαῖον ἦν ἀληθεύειν. Ἀλήθεια
ὀπαδὸς θεοῦ. Λόγοις μὲν ἀναδιδάσκειν περὶ
ἑαυτοῦ προαιρέσεως οὐκ ἐδοκίμαζε, τὸ μετα-
ιν ἐπιχειρεῖν τοὺς προκαταληφθέντας ἐναν-
δόξαις ἀργαλέον εἰδὼς, ἱκετεύει δὲ τὸν θεὸν
νεῖς ἀποδείξεις αὐτοῖς παρασχεῖν περὶ τοῦ μη-
ἐψεῦσθαι κατὰ τὴν τῆς ἱερωσύνης αἵρεσιν.
κελεύει δώδεκα ῥάβδους λαβεῖν ταῖς φυλαῖς 680
θμους. Καὶ τὰ μὲν τῶν ἄλλων ὀνόματα φυ- P.
ων ἐπιγράψαι ταῖς ἕνδεκα, τῇ δὲ λοιπῇ τὸ τοῦ
ροῦ καὶ ἀρχιερέως, εἶτ' εἰς τὸν νεὼν ἄχρι τῶν
ων εἰςενεγκεῖν. Ὁ δὲ τὰ προσταχθέντα ποιήσας
ιδόκει τὸ ἀποβησόμενον. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ λο-

γίῳ πληχθεὶς ἅπαντος τοῦ ἔθνους προεστῶτος εἰςέρχεται, καὶ τὰς ῥάβδους ἐκκομίζει, τὰς μὲν ἄλλας οὐδὲν διάφορον ἐχούσας, μίαν δ' ἐφ' ἧς τὸ ὄνομα ἐπεγέγραπτο τοῦ ἀδελφοῦ τεθαυματουργημένην. Οἷα γὰρ φυτὸν εὐγενὲς ἅπασα εὐθὺς βλαστοὺς ἐξήνεγκε καὶ ὑπ' εὐφορίας καρπῶν ἔβριθεν.

§. 22. Οἱ δὲ καρποὶ κάρυα ἦσαν, ἃ φύσιν ἐναντίαν ἔχει τοῖς ἄλλοις. Ἐπὶ γὰρ τῶν πλείστων, σταφυλῆς, ἐλαίας, μήλων, διαφέρει τὸ σπέρμα καὶ τὸ ἐδώδιμον, ἃ διαφέροντα τόποις χωρίζεται. Τὸ μὲν γὰρ ἐδώδιμον ἔξω, τὸ δὲ σπέρμα εἴσω κατακέκλεισται. Τοῦ δὲ καρύου ταὐτόν ἐστι τό τε σπέρμα καὶ τὸ ἐδώδιμον, ἀμφοτέρων εἰς μίαν ἰδέαν ἀποκριθέντων, καὶ τόπος εἷς ὁ ἐντὸς ὠχυρωμένος καὶ περιπεφρουρημένος ἕρκει διπλῷ τῷ μὲν ἐκ φλοιοῦ πάνυ βαθέος, τῷ δ' οὐδὲν ἀποδέοντι ξυλίνου κατασκευάσματος, ἀφ' οὗ τελείαν ἀρετὴν αἰνίττεται. Ὥςπερ γὰρ ἐν καρύῳ ταὐτόν ἐστιν ἀρχὴ καὶ τέλος, ἀρχὴ μὲν ᾗ σπέρμα, τέλος δὲ ᾗ καρπός, οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν. Ἑκάστη γὰρ συμβέβηκεν εἶναι καὶ ἀρχὴν καὶ τέλος. Ἀρχὴν μέν, ὅτι οὐκ ἐξ ἑτέρας δυνάμεως, ἀλλ' ἐξ ἑαυτῆς φύεται· τέλος δέ, ὅτι πρὸς αὐτὴν ὁ κατὰ φύσιν βίος σπεύδει. Μία μὲν αἰτία ἥδε. Λέγεται δὲ καὶ ἑτέρα τῆς προτέρας ἐμφαντικωτέρα. Καρύου τὸ μὲν φλοιῶδές ἐστι πικρόν, τὸ δὲ εἴσω περικείμενον ὡςανεὶ ξύλινον ἕρκος στρυφνὸν εὖ μάλα καὶ κραταιόν, οἷς ἀμφοτέροις ὁ καρπὸς ἐγκατακεκλεισμένος οὐκ ἔστιν εὔληπτος. Τοῦτο ποιεῖται σύμβολον ἀσκητικῆς ψυχῆς, ἀφ' οὗ προτρέπειν αὐτὴν οἴεται δεῖν ἐπ' ἀρετὴν ἀναδιδάσκων ὅτι πόνῳ προεντυχεῖν ἀναγκαῖον. Πικρὸν δὲ καὶ ἀντίτυπον καὶ σκληρὸν ὁ πόνος, ἐξ οὗ φύεται τὸ ἀγαθόν, οὗ
163 χάριν οὐ μαλακιστέον. Ὁ μὲν γὰρ τὸν πόνον
M φεύγων φεύγει καὶ τὰ ἀγαθά. Ὁ δὲ αὖ τλητικῶς

είως ὑπομένων τὰ δυςκαρτέρητα σπεύδει
αριότητα. Οὐδὲ γὰρ ἀβροδιαίτοις καὶ τὴν
ιτεθηλυσμένοις καὶ τὸ σῶμα διαῤῥέουσιν
καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἀδιαστάτου θρύψεως
φυκεν ἐνδιαιτᾶσθαι· κακουμένη δὲ μετανί-
πρότερον ἀπόλειψιν χρηματίσασα πρὸς
ντα τῶν ὀρθῶν λόγων. Ἀλλ᾽ εἰ χρὴ τὸ ἀ-
ιεῖν, ὁ φρονήσεως καὶ σωφροσύνης, ἀνδρίας
δικαιοσύνης ἱερώτατος θίασος ἀσκητὰς 681
ι, καὶ ὅσοι τὸν αὐστηρὸν καὶ σκληροδίαι- P.
ἐγκράτειαν καὶ καρτερίαν ζηλοῦσι, σὺν εὐ-
ὶ ὀλιγοδείᾳ, δι᾽ ὧν τὸ κυριώτατον τῶν ἐν
ογισμὸς εἰς ὑγίειαν ἄνοσον καὶ εὐεξίαν ἐπι-
αθελῶν τὸν βαρὺν τοῦ σώματος ἐπιτειχι-
, οἰνοφλυγίαι, καὶ ὀψοφαγίαι, καὶ λα-
αὶ ἄλλαι ἀπλήρωτοι ἐπιθυμίαι συγκρότη-
ήσασαι τὴν ἀντίπαλον ἀγχινοίας πολυσαρ-
έγεται μέντοι καὶ τῶν ἐν ἔαρι βλαστάνειν
δένδρων ἡ ἀμυγδαλῆ πρῶτον ἀνθεῖν εὐ-
ένη φορὰν ἀκροδρύων, καὶ ὕστατον φυλ-
τὴν ἐπέτειον πρὸς μήκιστον ἀποτείνουσα
ς εὐγηρίαν, ὧν ἑκάτερον ποιεῖται σύμβολον
ικῆς φυλῆς, αἰνιττόμενος ὅτι καὶ πρώτη
τη τοῦ σύμπαντος ἀνθρώπων γένους ἀν-
ιθ᾽ ὃν ἂν χρόνον δόξῃ τῷ θεῷ ταῖς ἐαρι-
ταῖς ἐξομοιῶσαι τὸν ἡμέτερον βίον ἀνέ-
ἐπίβουλον καὶ τοῦ κακοδαιμονεῖν πηγὴν
.

Ἐπειδὴ τοίνυν τῷ τελειοτάτῳ ἡγεμόνι
ῖεῖν ἔφαμεν προςεῖναι, βασιλείαν, καὶ νομο-
ξιν, καὶ ἱερωσύνην, καὶ προφητείαν, —
μὲν τῆς νομοθετικῆς προςτάττῃ ἃ δεῖ
ορεύῃ ἃ μὴ δεῖ πράττειν· διὰ δὲ τῆς ἱε-
μὴ μόνον τὰ ἀνθρώπεια ἀλλὰ καὶ τὰ
η· διὰ δὲ τῆς προφητείας ὅσα μὴ λογι-
λαμβάνεται θεσπίζῃ, — διειλεγμένος περὶ

τῶν πρώτων τριῶν, καὶ ἐπιδεδειχὼς Μωϋσῆν ἄριστον βασιλέα καὶ νομοθέτην καὶ ἀρχιερέα, τὸ τελευταῖον ἔρχομαι δηλώσων ὅτι καὶ προφητῶν γέγονε δοκιμώτατος. Οὐκ ἀγνοῶ μὲν οὖν, ὡς πάντα εἰσὶ χρησμοὶ ὅσα ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις ἀναγέγραπται χρησθέντες δι' αὐτοῦ. Λέξω δὲ τὰ ἰδιαίτερα πρότερον εἰπὼν ἐκεῖνο, τῶν λογίων γὰρ τὰ μὲν ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ λέγεται δι' ἑρμηνέως τοῦ θείου προφήτου, τὰ δὲ ἐκ πεύσεως καὶ ἀποκρίσεως ἐθεσπίσθη, τὰ δὲ ἐκ προσώπου Μωϋσέως ἐπιθειάσαντος καὶ ἐξ αὐτοῦ κατασχεθέντος. Τὰ μὲν οὖν πρῶτα ὅλα δι' ὅλων ἀρετῶν θείων δείγματά ἐστι, τῆς τε
164 ἵλεω καὶ εὐεργέτιδος δι' ὧν ἅπαντας μὲν ἀν-
M. θρώπους πρὸς καλοκαγαθίαν ἀλείφει· μάλιστα δὲ τὸ θεραπευτικὸν αὐτοῦ γένος ᾧ τὴν πρὸς εὐδαιμονίαν ἄγουσαν ἀνατέμνει ὁδόν. Τὰ δὲ δεύτερα μῖξιν ἔχει καὶ κοινωνίαν, πυνθανομένου μὲν τοῦ προφήτου περὶ ὧν ἐπεζήτει, ἀποκρινομένου δὲ τοῦ θεοῦ καὶ διδάσκοντος. Τὰ δὲ τρίτα ἀνατίθεται τῷ νομοθέτῃ, μεταδόντος αὐτῷ τοῦ θεοῦ τῆς προγνωστικῆς δυνάμεως ᾗ θεσπιεῖ τὰ μέλλοντα. Τὰ μὲν οὖν πρῶτα ὑπερθετέον· μείζονα γάρ ἐστιν ἢ ὡς ὑπ'
ἀνθρώπου τινὸς ἐπαινεθῆναι, μόλις ἂν ὑπ' οὐρα- 682
νοῦ τε καὶ τῆς ὅλων φύσεως ἀξίως ἐγκωμιασθέντα, P.
καὶ ἄλλως λέγεται ὡσανεὶ δι' ἑρμηνέως. Ἑρμηνεία δὲ καὶ προφητεία διαφέρουσι. Περὶ δὲ τῶν δευτέρων αὐτίκα πειράσομαι δηλοῦν, συνυφήνας αὐτοῖς καὶ τὸ τρίτον εἶδος ἐν ᾧ τὸ τοῦ λέγοντος ἐνθουσιῶδες ἐμφαίνεται, καθ' ὃ μάλιστα καὶ κυρίως νενόμισται προφήτης.

§. 24. Τῆς δὲ ὑποσχέσεως ἀρκτέον ὧδε. Τέτταρές εἰσι τόποι διὰ πεύσεως καὶ ἀποκρίσεως χρησμοῖς νομοθετηθέντες μικτὴν ἔχοντες δύναμιν. Τῇ μὲν γὰρ ὁ προφήτης ἐνθουσιᾷ πυνθανόμενος, τῇ δὲ ὁ πατὴρ θεσπίζει λόγου καὶ ἀποκρίσεως μεταδούς. Ἔστι δὲ πρῶτον οὐχ ὅτι Μωϋσῆν ὁσιώ

ιν καὶ θεοφιλέστατον τῶν ποτε γενομένων, ἀλλὰ
κὶ τὸν ἐπὶ βραχὺ γευσάμενον εὐσεβείας ὠργίασεν
ἀνομοίων τις γενόμενος ἄνθρωπος νόθος, αἰγυ-
τίου μὲν πατρὸς, μητρὸς δὲ Ἰουδαίας, ὃς τῶν μὲν
ὕτης πατρίων ἐθῶν ἠλόγησε, πρὸς δὲ τὴν αἰγυ-
ιακὴν ὡς ὁ λόγος ἀπέκλινεν ἀσέβειαν τὴν τῶν
δρῶν ζηλώσας ἀθεότητα. Μόνοι γὰρ σχεδὸν ἁ-
ντων τῶν ἐθνῶν Αἰγύπτιοι γῆν ἐπετείχισαν οὐ-
νῷ, τὴν μὲν ἰσοθέων τιμῶν ἀξιώσαντες, τῷ δὲ
ἐν γέρας ἐξαίρετον ἀπονείμαντες, ὡς δέον πρὸ
ν βασιλείων τὰς ἐσχατιὰς περιέπειν. Ἐν γὰρ κό-
ῳ βασίλειον μὲν ἱερώτατον οὐρανὸς, ἐσχατιὰ δὲ
καθ' ἑαυτὴν μὲν ἀξιοσπούδαστος, εἰς δέ σύγ-
σιν ἰοῦσα αἰθέρος ἀπολειπομένη τοσοῦτον, ὅσον
τος μὲν φωτὸς, νὺξ δὲ ἡμέρας, φθορά δὲ ἀφ-
ρσίας, καὶ θνητὸς θεοῦ. Τῆς γὰρ χώρας οὐχ
ῷ καθάπερ αἱ ἄλλαι νιφομένης, ἀλλὰ ταῖς τοῦ
αμοῦ πλημμύραις εἰωθυίας ἀνὰ πᾶν ἔτος λιμνά-
θαι, θεοπλαστοῦσι τῷ λόγῳ τὸν Νεῖλον Αἰγυ-
οι ὡς ἀντίμιμον οὐρανοῦ γεγονότα, καὶ περὶ
χώρας σεμνηγοροῦσιν.

§. 25. Ὁ δὴ μικτὸς οὗτος ἐκεῖνος διενεχθεὶς
τῶν ἀπὸ τοῦ ἱερατικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ γέ-
ς, ἀκράτωρ ὑπ' ὀργῆς αὐτὸς αὑτοῦ γενόμενος
ἅμα τῆς αἰγυπτιακῆς ζηλωτὴς ἀθεότητος ὤν,
πὸ γῆς εἰς οὐρανὸν ἔτεινε τὴν ἀσέβειαν, ἐπαράτῳ
ἐναγεῖ μεμιασμένῃ ψυχῇ τε καὶ γλώττῃ καὶ πά-
τῆς φωνῆς ὀργανοποιΐᾳ καταρασάμενος δι' ὑπερ-
ὴν κακῶν, ὃν οὐδ' ὑπὸ πάντων ἀλλὰ μόνων
ἀρίστων εὐλογεῖσθαι θέμις ὅσοι τὰς τελείας
άρσεις ἐδέξαντο. Διὸ καὶ θαυμάσας τὴν φρε-
λάβειαν καὶ τὴν τοῦ θράσους ὑπερβολὴν, καί-
γ' ὑπόπλεως ὢν παραστήματος εὐγενοῦς καὶ ἱε-
ος αὐτοχειρίᾳ διαχρήσασθαι τὸν ἄνθρωπον, ἔδεισε
κουφοτέραν ἀναπράξῃ τιμωρίαν. Ἰσόῤῥοπον P.
ἐπινοῆσαι πρὸς τοσαύτην ἀσέβειαν κόλασιν 683

ἄνθρωπος οὐκ ἂν ἴσχυσεν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῷ μὴ σέβοντι θεὸν ἕπεται τὸ μήτε γονεῖς, μήτε πατρίδα, μήτ' εὐεργέτας τιμᾶν, ὁ δὲ δὴ πρὸς τῷ μὴ σέβειν καὶ κακηγορεῖν τολμῶν τίνα μοχθηρίας ὑπερβολὴν ἀπολέλοιπε; Καί τοι καὶ τὸ κακηγορεῖν ἧττον ἐν συγκρίσει κατάρας. Ἀλλὰ γλωσσαλγία καὶ ἀχάλινον στόμα ὅταν ἐκνόμοις ἀφροσύναις ὑπηρετῶσι πάντως τὶ καινουργεῖται τῶν ἀθέσμων. Ὦ ἄνθρωπε, καταρᾶταί τις θεόν; Τίνα καλῶν ἕτερον θεὸν εἰς τὴν τῆς ἀρᾶς βεβαίωσιν; Ἢ δῆλον ὅτι αὐτὸν κατ' αὐτοῦ; Ἄπαγε βεβήλων καὶ ἀνοσίων ἐνθυμημάτων. Καλὸν ἐκνίψασθαι τὴν ἀθλίαν ψυχὴν, ἐπηρεασθεῖσαν μὲν ὑπὸ φωνῆς, διακόνοις δὲ τοῖς ὠσὶν χρησαμένην, αἰσθήσει τυφλῇ. Καὶ οὔτε ἡ γλῶττα τοσοῦτον ἀσέβημα φθεγξαμένου παρείθη, οὔτε τὰ τοῦ μέλλοντος ἀκούειν ὦτα ἐπεφράχθη; Εἰ μὴ ἄρα κατὰ πρόνοιαν τῆς δίκης ἥτις οὔτ' ἀγαθὸν ὑπερβάλλον, οὔτε μέγιστον κακὸν ἐπισκιάζεσθαι οἴεται δεῖν πρὸς ἔλεγχον ἐναργέστατον ἀρετῆς ἢ κακίας, ἵνα τὴν μὲν ἀποδοχῆς τὴν δὲ τιμωρίας ἀξιώσῃ. Διὰ δὲ τοῦτο τὸν μὲν εἰς εἱρκτὴν ἀπαχθέντα κελεύει δεθῆναι. Ποτνιᾶται δὲ τὸν θεὸν ἱλασάμενον ταῖς ἀνάγκαις τῶν αἰσθήσεων, δι' ἃς καὶ βλέπομεν ἃ μὴ θέμις ὁρᾶν, καὶ ἀκούομεν ὧν μὴ θέμις ἀκούειν, ὅ τι χρὴ παθεῖν τὸν εὑρετὴν ἀσεβήματος καὶ ἀνοσιουργήματος ἐκτοπίου καὶ ξένου δηλῶσαι. Ὁ δὲ προστάττει καταλευσθῆναι, προσήκουσαν οἶμαι δίκην ὑπολαβὼν τὴν διὰ λίθων κατ' ἀνδρὸς λιθίνην καὶ ἀπόκροτον ψυχὴν ἔχοντος, καὶ ἅμα βουλόμενος πάντας τοὺς ἀπὸ τοῦ ἔθνους συνεφάψασθαι τῆς κολάσεως, οὓς ᾔδει σφόδρα τραχέως ἐνεγκόντας καὶ φονῶντας. Μόνης δὲ ὡς ἔοικε τῆς διὰ βλημάτων ἔμελλον αἱ τοσαῦται μυριάδες ἐφάπτεσθαι. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ ἀνοσίου καὶ παλαμναίου τίσιν ἐγράφη διάταγμα καινὸν, οὐκ ἄν ποτε προηγουμένης ἀξιω-
M. θὲν γραφῆς, ἀλλ' αἱ ἀπροσδόκητοι νεωτεροποιίαι
166 καινοὺς νόμους εἰς ἀνακοπὴν ἁμαρτημάτων ἐπιζη-

τοῦσιν. Αὐτίκα γοῦν νομοθετεῖται τάδε. Ὅς ἂν καταράσηται θεὸν ἁμαρτίᾳ ἔνοχος ἔστω, ὃς δ' ἂν ὀνομάσῃ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου θνησκέτω. *) Εὖγε, ὦ πάνσοφε! Μόνος ἀμιγοῦς ἠκρατίσω σοφίας. Τοῦ καταρᾶσθαι χεῖρον τὸ ὀνομάζειν ὑπείληφας· οὐ γὰρ ἂν τὸν μὲν βαρύτατον ἀσέβημα εἰργασμένον ἐπεκούφιζες διημαρτηκόσιν ἐπιεικέστερον πράττων. Κατὰ δὲ τοῦ βαρύτερον ἠδικηκέναι δόξαντος τὴν ἀνωτάτω τιμωρίαν θάνατον ὥριζες.

§. 26. Ἀλλ' ὡς ἔοικε θεοῦ τὰ νῦν οὐχὶ τοῦ πρώτου καὶ γεννητοῦ τῶν ὅλων ἀλλὰ τῶν ἐν ταῖς πόλεσι μέμνηται· ψευδώνυμοι δὲ εἰσὶ γραφέων καὶ πλαστῶν τέχναις δημιουργούμενοι. Ξοάνων γὰρ 684 καὶ ἀγαλμάτων καὶ τοιουτοτρόπων ἀφιδρυμάτων ἡ P. οἰκουμένη μεστὴ γέγονεν, ὧν τῆς βλασφημίας ἀνέχειν ἀναγκαῖον ἵνα μηδεὶς ἐθίζηται τῶν Μωϋσέως γνωρίμων συνόλως θεοῦ προσρήσεως ἀλογεῖν· ἀξιονικοτάτη γὰρ ἀεὶ καὶ ἐπαξιέραστος ἡ κλῆσις. Εἰ δέ τις οὐ λέγω βλασφημήσειεν εἰς τὸν ἀνθρώπων καὶ θεῶν κύριον, ἀλλὰ καὶ τολμήσειεν ἀκαίρως αὐτοῦ φθέγξασθαι τὸ ὄνομα, θάνατον ὑπομεινάτω τὴν δίκην. Οὔτε γὰρ τῶν φυτευσάντων καί τοι θνητῶν ὑπαρχόντων οἷς μέλει γονέων τιμῆς τὰ ὀνόματα προφέρουσιν, ἀλλὰ τὰ κύρια διὰ τὸν ἐπ' αὐτοῖς σεβασμὸν ἡσυχάζοντες, τοῖς τῆς φύσεως ἀνακαλοῦσι πατέρα καὶ μητέρα προσαγορεύοντες, δι' ὧν εὐθὺς αἰνίττονται τὰς ἐξ ἐκείνων ἀνυπερβλήτους εὐεργεσίας, καὶ τὴν αὐτῶν εὐχάριστον διάθεσιν. Ἔτι νῦν συγγνώμης ἀξιούσθωσαν οἱ κατ' ἐπισυρμὸν γλώττης ἀκαιρευόμενοι καὶ λόγων ἀναπλήρωμα ποιούμενοι τὸ ἁγιώτατον καὶ θεῖον ὄνομα;

§. 27. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ γεννητοῦ τῶν ὅλων τιμὴν τὴν ἱερὰν ἑβδόμην ἐσέμνυνεν ὁ προφήτης, ἰδὼν αὐτῆς ὀξυωπεστέροις ὄμμασι κάλλος ἐξαίσιον,

*) Lev. 24, 15 sq.

ἐνεσφραγισμένον οὐρανῷ τε καὶ τῷ σύμπαντι κόσμῳ,
καὶ ὑπὸ τῆς φύσεως αὐτῆς ἀγαλματοφορούμενον.
Εὕρισκε γὰρ αὐτὴν τὸ μὲν πρῶτον ἀμήτορα γενεᾶς
τῆς θήλεος ἀμέτοχον, ἐκ μόνου πατρὸς σπαρεῖσαν
ἄνευ σπορᾶς καὶ γεννηθεῖσαν ἄνευ κυήσεως. Ἔπει-
τα δὲ οὐ ταῦτα μόνον κατεῖδεν, ὅτι παγκάλη καὶ
ἀμήτωρ, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ ἀειπάρθενος, οὔτ᾽ ἐκ μητρὸς
167 οὔτε μήτηρ, οὔτ᾽ ἐκ φθορᾶς οὔτε φθαρησομένη,
M. ii. εἶτ᾽ ἐκ τρίτου κατενόησεν αὐτὴν ἐξετάζων καὶ κό-
σμου γενέθλιον, ἣν ἑορτάζει μὲν οὐρανὸς, ἑορτάζει
δὲ γῆ καὶ τὰ ἐν γῇ, γαννύμενα καὶ ἐνευφραινόμενα
τῇ παναρμονίῳ ἑβδομάδι. Ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας
ὁ πάντα μέγας Μωϋσῆς ἐδικαίωσε τοὺς ἐγγραφέντας
4 αὐτοῦ τῇ ἱερᾷ πολιτείᾳ θεσμοῖς φύσεως ἑπομένους
πανηγυρίζειν, ἐν ἱλαραῖς διάγοντας εὐθυμίαις, ἀν-
έχοντας μὲν ἔργων καὶ τεχνῶν τῶν εἰς πορισμὸν,
καὶ πραγματειῶν ὅσαι κατὰ βίου ζήτησιν, ἄγοντας
δὲ ἐκεχειρίαν, καὶ διαφειμένους πάσης ἐπιπόνου καὶ
καματηρᾶς φροντίδος, σχολάζοντας οὐχ ὡς ἔνιοι
γέλωσιν, ἢ παιδιαῖς, ἢ μίμων, ἢ ὀρχηστῶν ἐπιδεί-
ξεσι, περὶ ἃς κηραίνουσι καὶ δυςθανατοῦσιν οἱ θεα-
τρομανοῦντες, καὶ διὰ τῶν ἡγεμονικωτάτων αἰσθή-
σεων ὁράσεως καὶ ἀκοῆς δοῦλον ἀπεργαζόμενοι τὴν
φύσει βασιλίδα ψυχήν· ἀλλὰ μόνῳ τῷ φιλοσοφεῖν,
οὐχ ὅπερ μεθοδεύουσιν οἱ λογοθῆραι καὶ σοφισταὶ,
πιπράσκοντες ὡς ἄλλό τι τῶν ὠνίων ἐπ᾽ ἀγορᾶς [illegible]
δόγματα καὶ λόγους, οἳ φιλοσοφίᾳ κατὰ φιλοσοφίας,
— ὦ γῆ καὶ ἥλιε! — χρώμενοι δι᾽ αἰῶνος οὐκ
ἐρυθριῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὄντι φιλοσοφεῖν, ὅπερ ἐκ τριῶν
συνύφανται, βουλευμάτων καὶ λόγων καὶ πράξεων
εἰς ἓν εἶδος ἡρμοσμένων πρὸς κτῆσιν καὶ ἀπόλαυσιν
εὐδαιμονίας. Τούτου δή τις ἀλογήσας τοῦ διατά-
γματος ἔτι τοὺς χρησμοὺς ἐναύλους ἔχων τοὺς περὶ
τῆς ἱερᾶς ἑβδόμης, οὓς ἐθέσπισεν ἄνευ προφήτου ὁ
θεὸς καὶ διὰ φωνῆς τὸ παραδοξότατον ὁρατῆς τῶν
παρατυγχανόντων ὀφθαλμοὺς ὤτων ἐπήγειρε μᾶλ-

ἐπὶ φρυγανισμὸν ἐξήει διὰ μέσου τοῦ στρατο-
πάντας εἰδὼς ἐν ταῖς σκηναῖς ἠρεμοῦντας,
ῶν ἔτι τὸ ἀδίκημα, καταφανὴς ὑπὲρ τοῦ μὴ
γίνεται. Πυλῶν γὰρ ἔξω προελθόντες τινὲς
εμίαν ἵν᾿ ἐν τῷ καθαρωτάτῳ καὶ ἡσυχάζοντι
ται, θέαν ἔκνομον ἰδόντες, ξύλων ὕλην συγ-
ντα, καὶ δυσανασχετήσαντες ἐμέλλησαν μὲν
ἀνελεῖν, λογισμῷ δὲ τὸ παρακεκινημένον τῆς
ἐπέσχον, ἵνα μήτε ἰδιῶται πρὸ ἀρχόντων κο-
τινὰ δοκῶσι καὶ ταῦτ᾿ ἄκριτον, καὶ ἂν ἄλλως
ρανόμημα ἦν ἐμφανὲς, μήτε τοῦ περὶ τὴν ἡ-
εὐαγοῦς μίασμα φόνου καὶ ἂν δικαιότατος
σάψηται. Συλλαβόντες δὲ ἄγουσιν αὐτὸν
ν ἄρχοντα, ᾧ συνήδρευον μὲν ἱερεῖς. Παρει-
δὲ σύμπασα ἡ πληθὺς πρὸς ἀκρόασιν. Ἔθος
ν ἀεὶ μὲν κατὰ τὸ παρεῖκον προηγουμένως δὲ
βδόμαις, ὡς ἐδήλωσα καὶ πρόσθεν, φιλοσο-
τοῦ μὲν ἡγεμόνος ὑφηγουμένου καὶ διδάσκον-
ἅ τε χρὴ πράττειν καὶ λέγειν, τῶν δὲ εἰς κα-
αθίαν ἐπιδιδόντων, καὶ βελτιουμένων τά τε
αὶ τὸν βίον. Ἀφ᾿ οὗ καὶ εἰςέτι νῦν φιλοσο-
ταῖς ἑβδόμαις Ἰουδαῖοι τὴν πάτριον φιλο-
ν, τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἀναθέντες ἐπιστήμῃ καὶ
ᾳ τῶν περὶ φύσιν. Τὰ γὰρ κατὰ πόλεις προς-
ια, τί ἕτερόν ἐστιν ἢ διδασκαλεῖα φρονήσεως
νδρίας καὶ σωφροσύνης καὶ δικαιοσύνης, εὐ-
ς τε καὶ ὁσιότητος καὶ συμπάσης ἀρετῆς, ἣ
ρεῖται καὶ κατορθοῦται τά τε ἀνθρώπεια καὶ

28. Τότε μὲν οὖν εἰς εἱρκτὴν ὁ τηλικοῦτον
μα δράσας ἀπάγεται. Μωϋσῆς δὲ ἀπορῶν ὅ
παθεῖν τὸν ἄνθρωπον — ᾔδει γὰρ ἄξια θα-
διαπεπραγμένον, ἀλλά τις ἂν γένοιτο τρόπος
ων τῆς τιμωρίας; — ἀφικνεῖται πρὸς τὸ ἀό-
ἀοράτῳ ψυχῇ δικαστήριον, καὶ ἐπυνθάνετο
ρὶν ἀκοῦσαι πάντ᾿ ἐπισταμένου δικαστοῦ τί

ἐλέγχειν. Ὁ δὲ ἀποφαίνεται τὴν γνῶσιν, ὅτι καὶ θνή-
σκειν ὀφείλει, καὶ οὐχ ἑτέρως ἢ καταλευσθεὶς, ἐπειδὴ
καὶ τούτῳ καθάπερ καὶ τῷ προτέρῳ μετέβαλεν ὁ 688
νοῦς εἰς κωφὴν λίθον εἰργασμένῳ τελεώτατον πα- P.
ρανόμημα, ᾧ σχεδὸν πάντα τὰ ἄλλα ἐμφέρεται
ὅσα περὶ τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἑβδόμης νενομοθέτηται.
Διὰ τί; Ὅτι οὐχ αἱ βάναυσοι μόνον ἀλλὰ καὶ αἱ
ἄλλαι τέχναι καὶ πραγματεῖαι, καὶ μάλιστα αἱ περὶ
πορισμὸν καὶ βίου ζήτησιν, ἢ διὰ πυρός εἰσιν ἢ
οὐκ ἄνευ τῶν διὰ πυρός. Ὅθεν ἀπαγορεύει πολλά-
κις ἐν ταῖς ἑβδόμαις πῦρ ἐναύειν, ὡς ἀρχηγικώτα-
τον αἴτιον καὶ πρεσβύτατον ἔργον, οὗ ἡσυχάσαντος
ἐνενοήθη καὶ τὰ κατὰ μέρος ὡς εἰκὸς συνησυχάζειν.
Ὕλη δὲ ξύλα πυρὸς ὥστε τὸν ξυλιζόμενον ἀδελφὸν
καὶ συγγενὲς ἁμάρτημα τῷ καίοντι δρᾷν, τὸ παρα-
νόμημα διπλασιάζοντα, τῇ μὲν, ὅτι τὸ προσταχθὲν
ἠρεμεῖν συνεκόμιζε, τῇ δὲ, ὅτι καὶ τοιαῦτα συνε-
κόμιζεν ἃ πυρός ἐστιν ὕλη τῆς τῶν τεχνῶν ἀρχῆς.

§. 29. Ἄμφω μὲν οὖν τὰ εἰρημένα τιμωρίας
ἀσεβῶν διὰ πεύσεως περιέχει καὶ ἀποκρίσεως βεβαι-
ουμένας. Ἕτερα δὲ δύο ἐστὶν οὐχὶ τῆς αὐτῆς ἀλλὰ
διαφερούσης ἰδέας, ὧν τὸ μὲν περὶ κλήρου διαδο-
169 χῆς, τὸ δὲ ὅσα τῷ δοκεῖν παρὰ καιρὸν ἐπιτελου-
M. μένης ἱερουργίας. Περὶ ἧς λεκτέον πρότερον. Τὴν
ἀρχὴν τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας πρῶτον ἀναγράφει μῆ-
να Μωϋσῆς, ἐν ταῖς τῶν ἐνιαυτῶν περιόδοις ἀνα-
θεὶς οὐχ ὥσπερ ἔνιοι χρόνῳ τὰ πρεσβεῖα μᾶλλον
ἢ ταῖς τῆς φύσεως χάρισιν ἃς ἀνέτειλεν ἀνθρώποις.
Κατὰ γὰρ ταύτην τὰ μὲν σπαρτὰ ἡ ἀναγκαία τρο-
φὴ τελειογονεῖται· ὁ δὲ τῶν δένδρων καρπὸς ἡβών-
των ἄρτι γεννᾶται δευτέραν ἔχων τάξιν, ὅθεν καὶ
ὀψίγονός ἐστι. Ἀεὶ γὰρ ἐν τῇ φύσει τὰ μὴ λίαν
ἀναγκαῖα τῶν σφόδρα ἀναγκαίων δεύτερα. Σφόδρα
μὲν οὖν ἀναγκαῖα πυροί τε καὶ κριθαί, καὶ ὅσα ἄλ-
λα εἴδη τροφῆς ὧν ἄνευ ζῆν οὐκ ἔστιν. Ἔλαιον
δὲ καὶ οἶνος καὶ ἀκρόδρυα οὐχὶ τῶν ἀναγκαίων,

πεὶ. δίχα τούτων ἄχρι μακροτάτου γήρως παρατεί-οντες εἰς πολυετίαν βιοῦσιν ἄνθρωποι. Τῷ δὴ ηνὶ τούτῳ περὶ τεσσαρεςκαιδεκάτην ἡμέραν μέλ-οντος τοῦ σεληνιακοῦ κύκλου γίνεσθαι πλησιφα-οῦς, ἄγεται τὰ διαβατήρια δημοφανὴς ἑορτὴ, τὸ αλδαϊστὶ λεγόμενον Πάσχα, ἐν ᾗ οὐχ οἱ μὲν ἰδιῶ-αι προσάγουσι τῷ βωμῷ τὰ ἱερεῖα, θύουσι δὲ οἱ ρεῖς, ἀλλὰ νόμου προςτάξει σύμπαν τὸ ἔθνος ἱε-ᾶται τῶν κατὰ μέρος ἑκάστου τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ υσίας ἀνάγοντος τότε καὶ χειρουργοῦντος. Ὁ μὲν ὖν ἄλλος ἅπας λεὼς ἐγεγήθει καὶ φαιδρὸς ἦν ἑκά-του νομίζοντος ἱερωσύνῃ τετιμῆσθαι. Δεδακρυμέ-οι δὲ ἕτεροι καὶ στένοντες διῆγον, οἰκείων αὐτοῖς νάγχος τετελευτηκότων, οὓς πενθοῦντες διπλῇ κα- 687 είχοντο λύπῃ, προςειληφότες τῇ διὰ τοὺς ἀποθα- P. όντας συγγενεῖς, καὶ τὴν ἐκ τοῦ στερηθῆναι τῆς ερὶ τὴν ἱερουργίαν ἡδονῆς τε καὶ τιμῆς, οἷς οὐδὲ αθάρασθαι καὶ περιῤῥάνασθαι κατ᾽ ἐκείνην τὴν ἡ-έραν ἐξεγένετο, μήπω τοῦ πένθους ὑπερημέρου καὶ προθέσμου γεγονότος. Οὗτοι μετὰ τὴν πανήγυριν ροςελθόντες τῷ ἄρχοντι συννοίας μεστοὶ καὶ κα-ηφείας τὰ συμβεβηκότα διηγήσαντο, „τὴν ὑπό-νον τῶν συγγενῶν τελευτὴν, τὸ πένθος ᾧ κατ᾽ ναγκαῖον ἐχρήσαντο, τὸ μὴ δυνηθῆναι διὰ τοῦτο ετασχεῖν τῆς τῶν διαβατηρίων θυσίας. Εἶτ᾽ ἐδέ-ντο μὴ ἔλαττον τῶν ἄλλων ἐνέγκασθαι, μηδὲ τὸ αὶ τοῖς ἀποθανοῦσιν οἰκείοις ἀτύχημα ἐν ἀτυχήμα-ος μέρει καταριθμηθῆναι τιμωρίαν ἐργασάμενον ρὸ ἐλέου. Νομίσαι γὰρ ἂν χείρονα παθεῖν τῶν ποθανόντων, εἴγε τοῖς μὲν οὐδενός ἐστιν ἀντίληψις ῶν ἀβουλήτων, οἱ δὲ ζῶντες δόξουσι τεθνᾶναι τὸν ατ᾽ αἰσθήσεως θάνατον."

§. 30. Ταῦτ᾽ ἀκούσας ἑώρα μὲν καὶ τὴν δι-αιολογίαν οὐκ ἄπῳδον, καὶ τὴν τοῦ μὴ ἱερουργῆσαι ἄλαι πρόφασιν ἀναγκαίαν, καὶ τὸ συμπαθὲς ἀνα-ιεραμένον τούτοις. Ἐπαμφοτερίζων δὲ τὴν γνώ-

ῥίψιν, καὶ ὥσπερ ἐπὶ πλάστιγγος ἀντιῤῥέπων — τῇ μὲν γὰρ ἐταλάντευε τὸ ἔλεος καὶ τὰ δίκαια, τῇ δὲ ἀντέβριθεν ὁ νόμος τῆς τῶν διαβατηρίων θυσίας, ἐν ᾗ καὶ πρῶτος μὴν καὶ τεσσαρεςκαιδεκάτη ἡμέρα δεδήλωται τῆς ἱερουργίας — ἀρνήσεως καὶ συγκαταθέσεως μεταξὺ φορούμενος ἱκετεύει τὸν θεὸν δικαστὴν γενέσθαι, καὶ χρησμῷ τὴν κρίσιν ἀναφῆναι. Ὁ δὲ ἐπακούσας θεσπίζει λόγιον οὐ περὶ ὧν ἐνετεύχθη μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν αὖθις ποτε γενησομένων, εἰ ταῖς αὐταῖς χρήσαιντο συντυχίαις. Ἐπιδαψιλευόμενος δὲ καὶ περὶ τῶν κατ' ἄλλας αἰτίας οὐ δυνηθέντων ἱερουργῆσαι μετὰ παντὸς τοῦ ἔθνους προσεπιθεσπίζει. Τίνα *) οὖν ἐστι ἐπὶ τούτων λόγια χρησθέντα μηνυτέον. "Συγγενικόν, φησὶ, πένθος ἀναγκαία μὲν τοῖς ἀφ' αἵματος ἀνία, ἀναγράφεται δὲ οὐκ ἐν πλημμελείας. Ἕως μὲν οὖν ἐκπρόθεσμόν ἐστιν ἔξω περιβόλων ἱερῶν ἐλαυνέσθω, οὓς ἀπὸ παντὸς ἁγνεύειν οὐχ ἑκουσίου μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῦ μὴ κατὰ γνώμην μιάσματος δεῖ. Γενομένου δὲ ἐκ προθέσμου μὴ στερείσθωσαν ἰσομοιρίας τῆς ἐν ταῖς ἱερουργίαις, ἵνα μὴ προςθήκη τετελευτηκότων οἱ ζῶντες ὦσιν. Ἴτωσαν δὲ ἅτε δεύτεροι δευτέρῳ μηνὶ πάλιν τεσσαρεςκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ, καὶ θυέτωσαν κατὰ ταὐτὰ τοῖς προτέροις, καὶ τῷ θύματι χρήσθωσαν ὡς ἐκεῖνοι νόμῳ καὶ τρόπῳ τῷ παραπλησίῳ. Τὰ δὲ αὐτὰ ἐπιτετράφθω καὶ τοῖς μὴ διὰ πένθος ἀλλὰ καὶ μακρᾶς χάριν ἀποδημίας κωλυομένοις ἅμα παντὶ ἔθνει συνιερουργεῖν. Οὐ γὰρ οἱ ξενιτεύοντες ἢ ἑτέρωθι οἰκοῦντες ἀδικοῦσιν, ὡς στερεῖσθαι ἴσης τιμῆς, καὶ ταῦτα μὴ χωρούσης διὰ πολυανθρωπίαν τὸ ἔθνος μιᾶς χώρας, ἀλλ' ἀποικίας πανταχόσε διαπεμψαμένης."

*) Cf. Num. 9, 10 sqq.

31. Τοσαῦτα διειλεγμένος περὶ τῶν ὑστερη-
ων μὲν ἅμα τῷ πλήθει θύσαι τὰ διαβατήρια
συντυχίας ἀβουλήτους, ἐκπληρῶσαι δὲ εἰ καὶ
ἀλλ' οὖν ἀναγκαίως τὸ ἐλλειφθὲν σπουδασάν-
ἐπὶ τελευταῖον μέτειμι διάταγμα τὸ περὶ τῆς
κλήρων διαδοχῆς ὁμοίως μικτὸν, ἐκ πεύσεως
ἐποκρίσεως λαβὸν τὴν σύστασιν. Ἦν τις ὄνομα
ααὰθ ἀνὴρ δόκιμος καὶ φυλῆς οὐκ ἀσήμου.
ύτῳ πέντε μὲν γίνονται θυγατέρες, υἱὸς δὲ οὐ-
Αἱ μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ πατρὸς στέρησιν τῆς
ώας λήξεως ὑποτοπήσασαι διὰ τὸ τὰς κληρου-
ἄῤῥεσι δίδοσθαι, προσίασι τῷ ἡγεμόνι μετὰ τῆς
ττούσης κοραῖς αἰδοῦς, οὐ θηρώμεναι πλοῦτον,
τὸ ὄνομα καὶ ἀξίωμα γλιχόμεναι διασῶσαι τοῦ
ὸς, καὶ φασίν, "Ὁ μὲν πατὴρ ἡμῶν ἐτελεύτη-
Ἐτελεύτησε δὲ ἐν οὐδεμιᾷ στάσει γενόμενος
ὧν συνέβη διαφθαρῆναι μυρίους, ἀλλ' ἐζήλωσε
ἀπράγμονα καὶ ἰδιώτην. Εἰ μὴ ἄρα ἐν ἀμαρ-
θετέον τὸ γενεᾶς ἄῤῥενος ἀμοιρῆσαι· πάρεσμεν
μεῖς ὅσα μὲν τὸ δοκεῖν ὀρφαναὶ, τὸ δὲ ἀληθὲς
χρησόμεναι πατρί. Τοῦ γὰρ γεννήσαντος ὁ νόμι-
ἄρχων οἰκειότερος ὑπηκόοις." Ὁ δὲ θαυμάσας
φρόνησιν τῶν παρθένων, καὶ τὴν πρὸς τὸν γει-
νον εὔνοιαν, ἐπέσχεν ὑφ' ἑτέρας ἑλκόμενος φαν-
ας, καθ' ἣν τὰς κληρουχίας ἄνδρες ὤφειλον δια-
σθαι γέρας ληψόμενοι στρατείας καὶ πολέμων
διήθλησαν. Γυναικὶ δὲ ἡ φύσις ἀσυλίαν τῶν
ίων ἀγωνισμάτων παρέχουσα δῆλον ὅτι καὶ τῶν
αὐτοῖς τιθεμένων ἄθλων οὐ μεταδίδωσιν. Ὅθεν
ως τῆς διανοίας ἀμφικλινῶς ἐχούσης καὶ ἀντι-
μένης ἀναφέρει τῷ θεῷ τὴν διαπόρησιν, ὃν ᾔδει
ν καὶ ἀψευδέσι καὶ ἀπλανεστάτοις κριτηρίοις
κατὰ μικρὸν διαφορὰς διαστέλλοντα πρὸς ἐπί-
ν ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης. Ὁ δὲ ποιητὴς τῶν
ὁ τοῦ κόσμου πατὴρ, γῆν καὶ οὐρανὸν, ὕδωρ
ι ἀέρα καὶ ὅσα ἐκ τούτων ἑκάστου συνέχων καὶ

τῆς ὀργανοποιΐᾳ, ποίῳ ψυχῆς ἡγεμονικ
στέρες γενόμενοι χοροὶ ᾄσονταί τι μέλος
δὲ οὐρανὸς ὅλος εἰς φωνὴν ἀναλυθεὶς
τῶν σῶν ἀρετῶν διηγήσασθαι μέρος;
φησίν, "ἐλάλησαν αἱ θυγατέρες Σαλπα
ἡλίκον ἐστὶν ἐγκώμιον Θεοῦ μαρτυροῦ
οἶδε; Πάριτε νῦν οἱ ἀλαζόνες, οἱ μέγα
ταῖς εὐπραγίαις, οἱ τὸν αὐχένα πλέον
ἐπαίροντες καὶ τὰς ὀφρῦς ἀνασπαυόν
χηρεία μὲν γυναικῶν γέλως καὶ οἰκτρὸν
172 δὲ παίδων ὀρφανῶν οἰκτρότερον τοῦ π
M άζεται. Καὶ κατιδόντες ὅτι αἱ οὕτω
ἀτυχεῖς εἶναι δοκοῦντες οὐκ ἐν ἠμελη
φανέσι τάττονται παρὰ τῷ Θεῷ, οὗ
ἀτιμότατον μέρος εἰσὶν αἱ πανταχοῦ τ
βασιλεῖαι, διότι καὶ ὁ τῆς γῆς ἅπας ἐ
βολος ἐσχατιὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐστί,
θυσίαν ἀναγκαίαν. Ἐπαινέσας δὲ Μ
τευξιν τῶν παρθένων, οὔτε πάντας ἀ
τέλιπεν, οὔτ' εἰς τὴν ἴσην τιμὴν τ

32. Θεσπίσας *) δὲ περὶ ὧν ἐνετύγχανον αἱ
:ὶ παρθένοι, καὶ καθολικώτερον τίθησι νόμον
ήρων διαδοχῆς, πρώτους μὲν υἱοὺς ἐπὶ μετου-
ιλῶν τῶν πατρῴων, εἰ δὲ μὴ εἶεν υἱοὶ δευ-
θυγατέρας, αἷς φησὶ δεῖν περιτιθέναι τὸν κλῆ-
;ανεὶ κόσμον ἔξωθεν, ἀλλ' οὐχ ὡς ἴδιον καὶ
'ς κτῆμα. Τὸ γὰρ παρατιθέμενον οὐδεμίαν
ιν ἔχει πρὸς τὸ διακοσμούμενον, ἁρμονίας καὶ
ς ἀλλοτριούμενον. Μετὰ δὲ θυγατέρας τρί-
:δελφοὺς καλεῖ, καὶ τετάρτην δὲ θείοις πρὸς
ἀπονέμει τάξιν, αἰνιττόμενος, ὅτι καὶ πα-
γένοιντ' ἂν υἱῶν κληρονόμοι. Πάνυ γὰρ εὔ-
ιπολαβεῖν, ὅτι πατρὸς ἀδελφῷ νέμων κλῆ-
ελφιδοῦ διὰ τὴν πρὸς τὸν πατέρα συγγένει-
ιτὸν ἀφείλετο τὸν πατέρα τῆς διαδοχῆς. Ἀλλ'
ὁ νόμος ἐφίησι κληρονομεῖσθαι τοὺς γονεῖς
:ίδων, ἀλλὰ μὴ τούτους κληρονομεῖν, τὸ μὲν
αῖον καὶ παλίμφημον ἡσύχασεν ἵνα μὴ πα-
:ὶ μήτηρ προςοδεύεσθαι δοκῶσι τὰ ἐπὶ ὠκυμό-
'κνοις ἀπαρηγόρητα πένθη, πλαγίως δὲ αὐ- 690
ιάλεσε τοῖς θείοις ἐφιεὶς ἵνα καὶ ἀμφοτέρων P.
ηται καὶ τοῦ πρέποντος καὶ τοῦ μὴ τὴν οὐ-
λλοτριωθῆναι. Μετὰ δὲ θείους πέμπτη τάξις
ι ἔγγιστα γένους ὧν ἀεὶ τοῖς πρώτοις δίδωσι
ιήρους.

33. Ταῦτ' ἀναγκαίως διεξεληλυθὼς περὶ τῶν
ιν ἐχόντων κληρουχίαν χρησμῶν, ἑξῆς δηλώσω
' ἐνθουσιασμὸν τοῦ προφήτου θεσπισθέντα λό-
Τοῦτο γὰρ ὑπεσχόμην δείξειν. Ἀρχὴ τοίνυν
ιὐτῷ τῆς θεοφορήτου κατακωχῆς, ἥτις καὶ τῷ
ιέγονεν εὐπραγίας ἀρχή, στειλαμένῳ τὴν ἀπ'
του πρὸς τὰς κατὰ Συρίαν πόλεις ἀποικίαν μυ-
ιολλαῖς. Ἄνδρες γὰρ ὁμοῦ καὶ γυναῖκες ἀτρι-

ιm. 27, 8.

μένοις. δὲ οὕτως μεῖζον ἐπιῤῥάττει
τῶν Αἰγυπτίων βασιλεὺς δύναμιν
εὐκαταφρόνητον, ἱππότην καὶ πεζὸν
ῥέθει διώκων καὶ σπεύδων καταλαβεῖ
τῆς ἐξόδου ἣν θεσφάτοις ἀριδήλοις
σασθαι. Ἀλλ᾽ ὡς ἔοικεν ἀβέβαιος
ἀνθρώπων διάθεσις, ὡς ἐπὶ πλάστιγγ
κα προφάσεως ῥέπουσα πρὸς τὰ ἐναν
ληφθέντες ἐχθρῶν καὶ θαλάττης
ἰδίαν σωτηρίαν, οἱ μὲν εὐκτὸν ἀγαθὸν
οἴκτιστον ὄλεθρον, οἱ δὲ ἄμεινον
ὑπὸ τῶν τῆς φύσεως ἀπολέσθαι μ
ἐχθροῖς γενέσθαι ῥίπτειν ἑαυτοὺς εἰς
νοοῦντο, καί τινα τῶν βάρος ἐχόντω
μενοι παρὰ ταῖς ἠϊόσιν ἐφήδρευον,
σαιντο τοὺς πολεμίους ἐγγὺς ὄντας
ῥᾷον εἰς βυθὸν ἐνεχθῶσιν. Ἀλλὰ γὰ
τὸ ἄπορον τῆς ἀνάγκης ἐπτόηντο δυσ

§. 34. Ὁ δὲ προφήτης ὁρῶν ὑπ᾽
σαγηνευμένον ὥςπερ βόλον ἰχθύων
θνος, οὐκ ἔτι ὢν ἐν ἑαυτῷ θεοφορεῖτ
τάδε.*) "Τὸ μὲν δέος ἀναγκαῖον

θάλαττα, ἄνθρωποι, στοιχεῖα φύσεως. Ἀλλὰ εἶτε, μὴ ἀποκάμνετε, στῆτε ταῖς διανοίαις μὴ ινόμενοι, προςδοκᾶτε τὴν ἀήττητον ἐκ θεοῦ 691 ιαν, αὐτεπαγγέλτως ἤδη πάρεστι, μὴ δρωμένη P. ιγωνιεῖται. Πεπείρασθε αὐτῆς ἤδη πολλάκις ομένης ἀφανῶς, μέλλουσαν κονιεῖσθαι βλέπω, ως τοῖς αὐχέσι περιβάλλουσαν κατὰ τῶν ἀντι-ν, ἕλκει κατὰ τῆς θαλάσσης μολίβδου τρόπον υθὸν χωροῦσιν. Ὑμεῖς μὲν ἔτι ζώντων αἰσθά-, τεθνεώτων δὲ ἐγὼ φαντασίαν λαμβάνω. Τή-ον δὲ καὶ ὑμεῖς αὐτοὺς νεκροὺς θεάσεσθε." Καὶ ταῦτα ἀπεφθέγγετο μείζονα ὄντα πάσης ἐλ-. Οἱ δὲ ἐπειρῶντο ἔργοις τῆς περὶ τὸ λόγιον είας. Ἀπέβαινε γὰρ τὰ χρησθέντα θείαις δυ-ι μύθων ἀπιστότερα. Ῥῆξις θαλάσσης, ανα-σις ἑκατέρου τμήματος, πῆξις τῶν κατὰ τὸ μέρος διὰ παντὸς τοῦ βάθους κυμάτων ἵν᾽ τειχῶν ᾖ κραταιοτάτων, εὐθυτενὴς ἀνατομὴ μεγαλουργηθείσης ὁδοῦ, ἣ τῶν χρυσταλλωθέν-μεθόριος ἦν ὁδοιπορία, τοῦ ἔθνους ἀκινδύνως οντος διὰ θαλάσσης ὡς ἐπὶ ξηρᾶς ἀτραποῦ καὶ δους ἐδάφους. Ἐκραυρώθη γὰρ ἡ ψάμμος, ἡ σποράς αὐτῆς οὐσία συμφυεῖσα ἡνώθη. ιῶν ἀπνευστὶ διωκόντων ἐφόρμησις σπευδόν-ἐπ᾽ οἰκεῖον ὄλεθρον, νεφέλης ὀπισθοφύλακος ησις, ἐν ᾗ θεία τις ὄψις πυρὸς αὐγὴν ἀπα-ιτουσα ἦν, πελαγῶν ἃ τέως ἀνακοπέντα διεισ-παλίρροια, τοῦ διακοπέντος καὶ ἀναξηρανθέν-έρους αἰφνίδιος θαλάττωσις, πολεμίων φθοραὶ, ιάτε κρυσταλλωθέντα τείχη καὶ ἀνατραπέντα νασεν, καὶ αἱ πλημμύραι τοῦ πελάγους, ὥςπερ άραγγα τὴν ὁδὸν ἐπενεχθεῖσαι, κατέκλυσαν, ἐ-ξις τῆς φθορᾶς διὰ τῶν ὑπαναπλευσάντων σω-ν, ἃ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ πελάγους κατεστόρε-καὶ σφοδρὰ κυμάτωσις, ὑφ᾽ ἧς πάντες οἱ νε-σωρηδὸν ἀπεβράσθησαν εἰς τοὺς ἀντιπέραν αἰ-

δηγετοῦν πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Τὸ δὲ
μόνον ἐκ τοῦ διπλασιασθῆναι τὴν τρο
οὐδ᾽ ἐκ τοῦ διαμεῖναι σῷον παρὰ τὸ
θος ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἀμφότερα ταῦ
κατὰ τὴν ἕκτην ἡμέραν, ἀφ᾽ ἧς ἤρξα
ἡ τροφὴ χορηγεῖσθαι, μεθ᾽ ἣν ὁ ἱεράτ
τῆς ἑβδόμης ἔμελλεν ἀνατέλλειν, ὡς
ἂν τις εὕροι κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῆ
γενέσεως τὴν οὐράνιον δοθεῖσαν τροφ
γὰρ καὶ τὸν κόσμον ἑξάδος τῇ πρώτ
καὶ τὴν λεχθεῖσαν ὕειν τροφήν. Ἡ δ
τάτη. Καθάπερ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντο
τὸ τελειότατον ἔργον τὸν κόσμον ἀνέ
τὸν τρόπον καὶ εὐθηνίαν ἐν ἐρήμῳ
στοιχεῖα πρὸς τὸ κατεπεῖγον τῆς χρε
γῆς ὁ ἀὴρ σιτία τροφὴν ἄπονον φέρ
πωρον, οἷς ἀναχώρησις οὐκ ἦν εὐτρε
σχολὴν τὰ ἐπιτήδεια. Μετὰ ταῦτα τρ
γεται χρησμὸν τερατωδέστατον, δηλον
τὴν ἑβδόμην ὁ ἀὴρ οὐ παρέξει τροφ
ἐπὶ γῆν ἀλλ᾽ οὐδὲ τὸ βραχύτατον ὡς

§. 37. Τοιαῦτα μέν ἐστι ἃ περὶ τῆς οὐρανίου
ῆς κατεχόμενος ἐθέσπισεν. Ἕτερα δὲ ἑξῆς ἀ-
αῖα καί τοι δόξαντ' ἂν παραινέσεσιν ἐοικέναι
ον ἢ χρησμοῖς, ὧν ἐστὶ καὶ τὸ χρησθὲν κατὰ
μεγίστην τῶν πατρίων ἐκδιαίτησιν, περὶ ἧς ἔμ-
θεν εἶπον, ἡνίκα τεκτηνάμενοι ταῦρον χρυσοῦν
πτιακοῦ μίμημα Τύφου χοροὺς ἵστασαν καὶ 694
ὺς κατεσκεύαζον καὶ θυσίας ἀνῆγον, ἐκλαθό- P.
ι τοῦ πρὸς ἀλήθειαν θεοῦ, καὶ τὴν προγονικὴν
ειαν ἣ δι' εὐσεβείας καὶ ὁσιότητος ηὐξήθη
ιροῦντες. Ἐφ' οἷς Μωϋσῆς περιπαθήσας ἦν,
ῶτον μὲν πᾶς ὁ λαὸς ἐξαίφνης γεγένηται τυ-
ὁ ἄχρι πρὸ μικροῦ πάντων ἐθνῶν ὀξυωπέ-
τος· ἔπειτα δὲ, εἰ πλάσμα μύθου κατεψευσμέ-
ἴσχυσε τοσαύτην αὐγὴν σβέσαι τῆς ἀληθείας,
ὐθ' ἥλιος ἐκλείπων οὐθ' ὁ σύμπας χορὸς τῶν
ρων ἐπισκιάσει. Περιλαμβάνεται γὰρ ἰδίῳ φέγγει
ῷ καὶ ἀσωμάτῳ, πρὸς ὃ παραβαλόμενον τὸ αἰ-
τὸν νὺξ ἂν πρὸς ἡμέραν εἶναι νομισθείη. Δι'
αἰτίαν οὐκ ἔτι μένων ὁ αὐτὸς ἐξάλλεται τό τε
καὶ τὴν διάνοιαν καὶ ἐπιθειάσας φησίν, "Τίς
ὁ μὴ τῷ πλάνῳ συνενεχθείς, μηδὲ τὸ κῦρος
ημίσας τοῖς ἀκύροις; Πᾶς ὁ τοιοῦτος ἐμοὶ
ίτω." *) Μιᾶς δὲ φυλῆς προσελθούσης οὐχ ἧτ-
ταῖς διανοίαις ἢ τοῖς σώμασιν, οἱ πάλαι μὲν
ων κατὰ τῶν ἀθέων καὶ ἀνοσιουργῶν, ἡγεμόνα
ζήτουν καὶ στρατάρχην ἀνευρεῖν ὃς ἐνδίκως ὑ-
ήσεται καιρὸν καὶ τρόπον τῆς ἀμύνης, οὓς ὀρ-
ας εὑρὼν καὶ γέμοντας εὐτολμίας καὶ παρα-
ατος, ἔτι μᾶλλον ἢ πρότερον θεοφορηθεὶς,
φος ἕκαστος ὑμῶν," φησίν, "ἀναλαβὼν ἐφοφ-
υ τε διὰ παντὸς τοῦ στρατοπέδου, καὶ κτεινέτω
μόνον ἀλλοτρίους, ἀλλὰ καὶ φίλων καὶ συγγε-

---

*) Exod. 32, 26 sq.

ἀνεγράφησαν, καὶ γέρως ἠξιώθη
ταῖς πράξεσιν ἱερωσύνης. Ἔδει γ
ὁσιότητος γενέσθαι τοὺς ὑπὲρ αὐτῆ
μένους καὶ προπολεμήσαντας.

§. 38. Ἔχω δέ τι μηνύσαι σημ
γιον, περὶ οὗ καὶ πάλαι διεξῆλθον
ἀρχιερωσύνης ἐπῄειν τοῦ προφήτου,
λιν κατασχεθεὶς ἀνεφθέγξατο, τελειο
χρόνοις ὕστερον, ἀλλ' εὐθὺς ὅτε
Τῶν περὶ τὸν νεὼν λειτουργιῶν δύ
μὲν κρείσσων ἱερέων, ἡ δὲ ἐλάττων
δὲ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον τρεῖς
κόρων δὲ πολλαὶ χιλιάδες· οὗτοι φι
τοῦ οἰκείου πλήθους περιουσίᾳ τῆς
τεφρόνουν ὀλιγότητος. Καὶ δύο ἐν
νομίμματα συνύφαινον· ὧν τὸ μὲν
τῶν ὑπερεχόντων, τὸ δὲ αὔξησις τῶν
ἡγεμόσιν ὑπηκόων ἐπιτιθεμένων ἐπ
κρατίστου καὶ δημωφελεστάτου τῆ
συνιστάμενοι καὶ ἀθροιζόμενοι κατ
αὐτου, ὡς δι' οἰκειότητι τῷ τε

ἔχεσθαι, ἀλλ' ὅτι καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ θεοφιλοῦς τὸ αὐτὴν μέρος οὐχ ὑποσιωπᾷ, σπεύδουσα μὴ εὐο- ἀνοσίους, ἀλλ' αἰεὶ τῆς προθέσεως διαμαρτάνειν. δὲ ζέων καὶ πεπυρωμένος ὑπὸ τῆς νομίμου δια- κτήσεως ἐνθουσιᾷ καὶ μεταβαλὼν εἰς προφήτην ζει τάδε. "Χαλεπὸν ἀποστασία πρᾶγμα. Τοὺς τους τούτους οὐ μόνον λόγος ἀλλὰ καὶ ἔργα παι- . Παθόντες εἴσονται τὸ ἐμὸν ἀψευδὲς ἐπεὶ θάνοντες οὐκ ἔγνωσαν. Ἐπικριθήσεται δὲ τοῦτο τοῦ βίου τελευτῇ. Εἰ μὲν γὰρ δέξονται τὸν κα- φύσιν θάνατον πέπλασμαι τὰ λόγια· εἰ δὲ και- ινα καὶ παρηλλαγμένον τὸ φιλάληθές μοι μαρ- θήσεται. Χάσματα γῆς ὁρῶ διηνοιγμένης ἐπὶ στον εὐρυνόμενα, πολυανθρώπους ἀπολλυμένους ενείας αὐτάνδρους ὑποσυρομένας, καὶ συγκατα- μένας οἰκίας, ζῶντας ἀνθρώπους εἰς Ἅιδου κατερ- νους." Ἐπεὶ δὲ ἡσύχασε ῥήγνυται μὲν ἡ γῆ ῷ τιναχθεῖσα, ῥήγνυται δὲ καθ' ὃ μέρος μά- αἱ σκηναὶ τῶν ἀσεβῶν ἦσαν, ὡς ὑπενεχθείσας ας ἐπικρυφθῆναι. Τὰ γὰρ διαστάντα μέρη πά- συνῆλθε τῆς χρείας ἀποτελεσθείσης ἧς ἕνεκα διε- θη. Μικρὸν δὲ ὕστερον τοὺς τῆς στάσεως ἡγε- ς πεντήκοντα πρὸς τοῖς διακοσίοις ἄνδρας κεραυ- κατασκήψαντες αἰφνίδιον ἀθρόους ἐξανάλωσαν, ἐν μέρος ὑπολειπόμενοι τῶν σωμάτων ὃ ταφῆς οιράσεται. Τὸ δὲ τῶν τιμωριῶν ἐπάλληλον καὶ κατέρας μέγεθος διάσημον καὶ περιβόητον ἀπέ- ε τὴν εὐσέβειαν τοῦ προφήτου, χρησαμένου θεῷ τυρι τῆς περὶ τοὺς χρησμοὺς ἀληθείας. Ἄξιον αὶ ἐκεῖνο μὴ παριδεῖν, ὅτι τὰς κατὰ τῶν ἀσεβῶν ίσεις διεκληρώσαντο γῆ καὶ οὐρανὸς, αἱ τοῦ παν- άρχαί. Τὴν γὰρ μοχθηρίαν ἐῤῥίζωσαν μὲν ἐπὶ , ἐξέτειναν δὲ εἰς αἰθέρα, τοσοῦτον ὕψος αὐτὴν 696 αντες. Ὅθεν καὶ τῶν στοιχείων ἑκάτερον ἔχο- P ησε τὰς τιμωρίας, ἡ μὲν, ἵν' ὑποσύρῃ καὶ κα- ίῃ τοὺς τότε βαρύνοντας αὐτὴν ῥαγεῖσα καὶ δια-

στᾶσα· ὁ δὲ, ἵνα καταφλέξῃ καὶ διαφθείρῃ
ρὸς πολλοῦ φορὰν, καινότατον ... ὀμβρ
Τὸ δὲ τέλος καὶ τοῖς καταποθεῖσι καὶ τοῖς
179 τῶν κεραυνῶν διεφθαρμένοις ταὐτὸν ἀ
M. Οὐδέτεροι γὰρ ἐφάνησαν, οἱ μὲν ἐπικρυφθέν
τῇ τοῦ χάσματος συνόδῳ πρὸς τὸ ἰσόπεδον ἑνωθ
οἱ δὲ ὅλοι δι' ὅλων ἀναλωθέντες ὑπὸ τοῦ κεραυ
πυρός.

§. 39. Χρόνοις δὲ ὕστερον ἐπειδὴ τὴν ἐνθ
ἀποικίαν ἔμελλεν εἰς οὐρανὸν στέλλεσθαι, καὶ
θνητὸν ἀπολιπὼν βίον ἀπαθανατίζεσθαι μετα
θεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ὃς αὐτὸν δυάδα ὄντα
καὶ ψυχὴν εἰς μονάδος ἀνεστοιχειοῦτο φύσιν,
δι' ὅλων μεθαρμοζόμενος εἰς νοῦν ἡλιοειδέσ
τότε δὴ κατασχεθεὶς οὐκ ἔτι συλλήβδην
παντὶ τῷ ἔθνει θεσπίζειν ἔοικεν, ἀλλὰ καὶ
μέρος ἑκάστῃ φυλῇ τὰ μέλλοντα καὶ γενεαῖς
ἀποβησόμενα· ὧν τὰ μὲν ἤδη συμβέβηκε, τὰ
προσδοκᾶται, διότι πίστις τῶν μελλόντων ἡ τῶν
προγεγονότων τελείωσις. Ἥρμοττε γὰρ διαφέρουσι
καὶ ταῖς σποραῖς, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς μητρῴοις
γένεσι, καὶ βουλευμάτων πολυτρόποις ἰδέαις, καὶ τῶν
περὶ τῶν βίον ἐπιτηδευμάτων ἀμυθήτοις διαφοραῖς
ὥςπέρ τινα κλῆρον διανομὴν λογίων καὶ χρησμῶν
εὑρέσθαι. Θαυμάσια μὲν οὖν ταῦτα· θαυμασιώ-
τον δὲ καὶ τὸ τέλος τῶν ἱερῶν γραμμάτων, ὃ καθά-
περ ἐν τῷ ζώῳ κεφαλὴ τῆς ὅλης νομοθεσίας ἐστίν.
Ἤδη γὰρ ἀναλαμβανόμενος, καὶ ἐπ' αὐτῆς βαλβῖ-
δος ἑστὼς ἵνα τὸν εἰς οὐρανὸν δρόμον διανύῃ ἀνα-
πτάμενος, καταπνευσθεὶς καὶ ἐπιθειάσας ζῶν ἔτι
τὰ ὡς ἐπὶ θανόντι ἑαυτῷ προφητεύει δεξιῶς, ὡς
ἐτελευτήσε μήπω τελευτήσας, ὡς ἐτάφη μηδενὸς
παρόντος, δηλονότι χερσὶν οὐ θνηταῖς, ἀλλ' ἀθανά-
τοις δυνάμεσιν, ὡς οὐδ' ἐν τάφῳ τῶν προπατόρων
ἐκηδεύθη τυχὼν ἐξαιρέτου μνήματος, ὃ μηδεὶς
εἶδεν ἀνθρώπων, ὡς σύμπαν το ἔθνος αὐτὸν ἀν

ι δακρυῤῥοοῦν ἐπένθησεν, ἴδιον καὶ κοινὸν
ος ἐπιδειξάμενον ἕνεκα τῆς ἀλέκτου καὶ πρὸς ἕνα
τον καὶ πρὸς ἅπαντας εὐνοίας καὶ κηδεμονίας.
ῦτος μὲν ὁ βίος, τοιαύτη δὲ καὶ ἡ τελευτὴ τοῦ
λέως καὶ νομοθέτου καὶ ἀρχιερέως καὶ προφήτου
ϋσέως διὰ τῶν ἱερῶν γραμμάτων μνημονεύεται.

ΠΕΡΙ

ΤΩΝ ΔΕΚΑ ΛΟΓΙΩ

ἉΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΝΟΜΩΝ ΕΙΣΙ.

ARGUMENTUM LIBRI.

DE DECEM ORACULIS

QUAE SUNT

LEGUM CAPITULA.

VULGO: DE DECALOGO.

Leges Moysis praestantissimae habendae, quippe deserto datae sunt, ubi iis neque fastus neque maliti num in civitatibus viventium obesse poterant (1 - 5.) legum aliae a deo ipso datae, aliae per Moysem divi velatae sunt (6.) Illae sunt decem, quo numero, absolutissimus, innuitur ratio earum perfectissima (7. deus non hominum more elocutus est, sed animo Moy simo inspiravit (9.) Concioni totius populi aperiri i praecepta, ut ostenderet, se mitem potius regem qua num inferiores despicientem esse (10.) Vocem dei vi pulus, quia deus verba sua per opera audienda fa Decem praecepta dividuntur in quina, quorum prim rius, qui potior, de monarchia dei et de honore p habendo praecepit; secundus, qui inferior, ex interdi

n quae hominum vitam communem spectant (12). summo praecepto solum unum deum adorandum stasibilem rectorem mundi; cuius simulacrum nulla arte bet (13. 14.) Quapropter secundo praecepto plures e interdicitur, quorum simulacra artes et poëtica et n hominum perniciem formant, ut in templis colloque adorentur (15. 16.) Tertium monet, ne nomine eiurando abutamur; quid quod ne omnino per deum 17 - 19.) Quartum sanctitatem septimi diei (20. 21.), a parentes pie coli iubet (22. 23.) Primo praecepto uinarii proscribitur adulterium (24.), secundo homi-5), tertio furtum (26), quarto falsum testimonium nto concupiscentia (28.) Haec praecepta sunt summegum omnium, quae alias speciatim proditae sunt.)

Τοὺς βίους τῶν κατὰ Μωϋσέα σοφῶν ἀν-ς ἀρχηγέτας τοῦ ἡμετέρου ἔθνους καὶ νόμους ς αἱ ἱεραὶ βίβλοι δηλοῦσιν, ἐν ταῖς προτέ-τάξεσι μεμηνυκὼς, κατὰ τὰ ἀκόλουθα ἑξῆς γραφέντων νόμων τὰς ἰδέας ἀκριβώσω, μηδ' ιοφαίνοιτο τρόπος ἀλληγορίας τοῦτον παρεὶς, ἧς πρὸς διάνοιαν φιλομαθοῦς ἐπιστήμης ἢ ἐμφανῶν ἔθος τὰ ἀφανῆ ζητεῖν. Πρὸς δὲ ορροῦντας διά τί οὐκ ἐν πόλεσιν ἀλλ' ἐν ἐρη-ία τοὺς νόμους ἐτίθει, λεκτέον πρῶτον μὲν, ιολλαὶ τῶν πόλεων ἀμυθήτων κακῶν εἰσι, καὶ τῶν πρὸς τὸ θεῖον ἀνοσιουργημάτων, πρὸς ἀλλήλους ἀδικημάτων. Οὐδὲν γὰρ ἐ-ῇ κεκιβδήλευται, τὰ γνήσια τῶν νόθων πα-ύντων, καὶ τὰ ἀληθῆ τῶν εἰκότων, ἃ φύσει ψευσται, πιθανὰς δὲ ὑποβάλλει φαντασίας ίτην ἐν πόλεσιν, οὗ καὶ ὁ πάντων ἐπιβουλέ-ύεται τῦφος, ὃν τινες τεθήπασι καὶ προς-τὰς κενὰς δόξας σεμνοποιοῦντες, διὰ χρυ-σάνων καὶ ἁλουργίδων, καὶ πλήθους θερα-

ζόμενοι.

§. 2. Τῦφος καὶ πολλῶν ἄλλων
γός ἐστιν ἀλαζονείας, ὑπεροψίας, ἀ
δέ εἰσιν ἀρχαὶ ξενικῶν καὶ ἐμφυλίων
μέρος, οὐ κοινὸν, οὐκ ἴδιον, οὐ κατ
θάλατταν ἡσυχάζειν ἐῶσαι. Τί δὲ δι
λήλους ἁμαρτημάτων μεμνῆσθαι; Τ
τὰ θεῖα ἐξωλιγώρηται, καίτοι νομιζό
τάτο τυγχάνειν τιμῆς. Τιμὴ δὲ τίς
προςούσης ἀληθείας ἢ καὶ ὄνομα κ
μιον; Ἐπεὶ καὶ τὸ ψεῦδος ἔμπαλιν ἀ
δὲ ὀλιγωρία τῶν θείων ἐμφανὴς τοῖς
ὁρῶσι. Μυρίας γὰρ ὅσας διὰ γραφι
κῆς μορφώσαντες ἰδέας ἱερὰ καὶ νε
περιεβάλοντο, καὶ βωμοὺς κατασκευάσ
καὶ ξοάνοις καὶ τοιουτοτρόποις ἀφιδ
σολυμπίους ἀπένειμαν ἅπασιν ἀψύχ
βόλως αἱ ἱεραὶ γραφαὶ τοῖς ἐκ πόρνης
κάζουσιν. Ὡς γὰρ οὗτοι πάντας ὅσου
ἡ μήτηρ ἐπιγράφονται πατέρας ἑνὸς ἀ
οὕτω καὶ οἱ κατὰ πόλεις οὐκ εἰδότες
ἀληθῆ θεὸν μυρία πλήθη ψευδωνύμ

ἀ πόλεις προςετρίψατο. Τοῦτο δὲ ἀμήχανον ιως ἢ διοικισθέντι συμβῆναι, καὶ οὐκ εὐθὺς, ἀλλὰ ;ρῷ ὕστερον, ἕως ἂν οἱ τῶν ἀρχαίων παρανομη- ων ἐνσφραγισθέντες τύποι κατὰ μικρὸν ἀμαυροί- οι καὶ ἀποῤῥέοντες ἀφανισθῶσι. Τοῦτον τὸν πον καὶ οἱ τὴν ἰατρικὴν ἀγαθοὶ σώζουσι τοὺς κά- ντας. Οὐ γὰρ πρότερον σιτία παρέχειν ἀξιοῦσι ν ἢ τὰ τῶν νόσων αἴτια ὑπεξελέσθαι. Μενόντων ἀνωφελεῖς αἱ τροφαὶ, ἐπιζήμιοι ὕλαι γινόμεναι πάθους.

§. 3. Εἰκότως οὖν ἐκ τῶν κατὰ πόλιν βλαβερω- ων συνηθειῶν εἰς ἐρήμην ἀπαγαγὼν, ἵνα κενώσῃ ψυχὰς ἀδικημάτων, ἤρξατο προσφέρειν ταῖς δια- ις τροφάς. Αὗται δὲ τίνες ἂν εἶεν ὅτι μὴ νό- καὶ λόγοι θεῖοι; Τρίτη δὲ ἐστιν αἰτία ἥδε. Κα- ερ οἱ στελλόμενοι μακρὸν πλοῦν οὐχ ὅταν ἐπι- τες τῆς νεὼς ἀπὸ λιμένος ἐξαναχθῶσιν ἄρχονται ασκευάζειν ἱστία καὶ πηδάλια καὶ οἴακας, ἀλλ᾿ μένοντες ἐπὶ γῆς ἕκαστα τῶν συντεινόντων πρὸς ῦν εὐτρεπίζονται· τὸν αὐτὸν τρόπον ἠξίωσεν οὐ όντας κληρουχίας, καὶ τὰς πόλεις οἰκήσαντας, ζητεῖν νόμους οἷς πολιτεύσονται, ἀλλ᾿ ἑτοιμα- ένους τῆς πολιτείας κανόνας, καὶ ἐνασκηθέντας ἔμελλον οἱ δῆμοι κυβερνᾶσθαι σωτηρίως, τηνι- α εἰςοικίζεσθαι, χρησομένους εὐθὺς ταῖς τῶν 764 ίων παρασκευαῖς, ἐν ὁμονοίᾳ καὶ κοινωνίᾳ καὶ P. ομῇ τῶν ἐπιβαλλόντων ἑκάστοις.

§. 4. Φασὶ δέ τινες καὶ τετάρτην αἰτίαν ἀπῳδὸν ἀλλ᾿ ἐγγυτάτω τῆς ἀληθείας. Ἐπει- ὰρ ἔδει πίστιν ἐγγενέσθαι ταῖς διανοίαις περὶ μὴ εὑρήματα ἀνθρώπου τοὺς νόμους ἀλ- θεοῦ χρησμοὺς σαφεστάτους εἶναι, ποῤῥωτά- τῶν πόλεων ἀπήγαγε τὸ ἔθνος εἰς ἐρήμην βα- ' καὶ ἄγονον οὐ μόνον ἡμέρων καρπῶν, ἀλλὰ

καὶ ποτίμου ὕδατος, ἵνα ἐὰν ἐν σπάνει γενόμενοι τῶν
ἀναγκαίων, καὶ δίψῃ καὶ λιμῷ διαφθαρῆναι προσ-
δοκήσαντες, ἐξαπιναίως ἀφθονίαν τῶν ἐπιτηδείων
ἀνευρίσκωσιν ἀπαυτοματισθέντων, οὐρανοῦ μὲν ὕον-
τος τροφὰς, τὸ καλούμενον μάννα, προσόψημα τῶν
τροφῶν ἀπ᾽ ἀέρος ὀρτυγομήτρων φοράν, ὕδατος δὲ
πικροῦ γλυκαινομένου πρὸς τὸ πότιμον, πέτρας δὲ
ἀκροτόμου πηγὰς ἀνομβρούσης, μηκέτι θαυμάζωσι
188 M. μηδ᾽ εἰ συμβέβηκεν εἶναι θεοῦ τοὺς νόμους, ἀμφιγνοῶσιν, ἐναργεστάτην βάσανον εἰληφότες ἐκ τῶν
χορηγιῶν, ἃς ἐξ ἀπόρων ἔσχον οὐκ ἐλπίσαντες. Ὁ
γὰρ πρὸς τὸ ζῆν ἀφθονίαν δοὺς καὶ τὰς πρὸς τὸ
εὖ ζῆν ἀφορμὰς ἐδωρεῖτο. Πρὸς μὲν οὖν τὸ ζῆν σι-
τίων ἔδει καὶ ποτῶν ἅπερ ἀνεύρισκον οὐχ ἑτοιμα-
σάμενοι, πρὸς δὲ τὸ εὖ ζῆν καὶ ὡς εἰκὸς νόμων
καὶ διαταγμάτων οἷς βελτιοῦσθαι τὰς ψυχὰς ἔ-
μελλον.

§. 5. Αἵδ᾽ εἰσὶν ἐν στοχασμοῖς εἰκόσιν αἰτίαι
λεγόμεναι περὶ τοῦ διαπορηθέντος· τὰς γὰρ ἀλη-
θεῖς θεὸς οἶδε μόνος. Εἰπὼν δὲ ἃ ἥρμοττε περὶ τού-
των ἑξῆς αὐτοὺς ἀκριβώσω τοὺς νόμους, ἐκεῖνο κατὰ
τὸ ἀναγκαῖον προμηνύσας, ὅτι τῶν νόμων οὓς μὲν
αὐτὸς ὁ θεὸς οὐ προσχρησάμενος ἄλλῳ δι᾽ αὐτοῦ
μόνου θεσπίζειν ἠξίωσεν, οὓς δὲ διὰ προφήτου Μωϋ-
σέως, ὃν ἀριστίνδην ἐξ ἁπάντων ὡς ἐπιτηδειότατον
ἱεροφαντεῖν εἵλετο. Τοὺς μὲν οὖν αὐτοπροσώπως θε-
σπισθέντας δι᾽ αὐτοῦ μόνου συμβέβηκε καὶ νόμους
εἶναι, καὶ νόμων τῶν ἐν μέρει κεφάλαια· τοὺς
διὰ τοῦ προφήτου πάντας ἐπ᾽ ἐκείνους ἀναφέρεσθαι.
Λέξω δὲ ὡς ἂν οἷός τε ὦ καὶ περὶ ἑκατέρων. Καὶ
πρότερόν γε τῶν κεφαλαιωδεστέρων, ὧν εὐθέως ἄξιον
θαυμάσαι τὸν ἀριθμὸν δεκάδι τῇ παντελείᾳ συμπληρ-
ουμένων, ἣ πάσας μὲν ἀριθμῶν διαφορὰς, ἀρτίων
καὶ περιττῶν καὶ ἀρτιοπερίττων, — ἀρτίων μὲν τῶν

τῶν δὲ τριῶν, ἀρτιοπερίττων δὲ πέντε, — πάσας
όγων τῶν ἐν ἀριθμοῖς πολυπλασίων, καὶ ἐπι-
ν, καὶ ἐπιμορίων περιέχει· πάσας δὲ ἀναλογίας,
τε ἀριθμητικὴν, ἣ τῷ ἰσαρίθμῳ ὑπερέχει καὶ
χεται, — οἷον ἐπὶ τοῦ ἓν καὶ δύο καὶ τρία, —
ὴν γεωμετρικὴν καθ᾽ ἣν οἷος ὁ λόγος πρὸς τὸν
ον τοῦ δευτέρου, τοιοῦτος καὶ ὁ πρὸς τὸν 747
ρον τοῦ τρίτου, ὡς ἔχει ἐπὶ τοῦ ἓν καὶ δύο P.
τέσσαρα· ἔν τε διπλασίοις καὶ τριπλασίοις καὶ
ως πολυπλασίοις καὶ πάλιν ἐν ἡμιολίοις καὶ
ίτοις, καὶ τοῖς παραπλησίοις· ἔτι μέντοι καὶ
ἁρμονικὴν, καθ᾽ ἣν ὁ μέσος τῶν ἄκρων τῷ ἴσῳ
καὶ ὑπερέχεται καὶ ὑπερέχει, ὡς ἔχει ἐπὶ τοῦ
υ καὶ τετάρτου καὶ ἕκτου. Περιέχει δὲ ἡ δεκὰς καὶ
ῶν τριγώνων καὶ τετραγώνων καὶ τῶν ἄλλων
ώνων ἐμφαινομένας ἰδιότητας· καὶ τὰς τῶν
ωνικῶν, τήν τε διὰ τεττάρων ἐν ἐπιτρίτῳ λό-
τῷ τέσσαρα πρὸς τρία· καὶ τὴν διὰ πέντε
ιολίῳ, τῷ τρία πρὸς δύο· καὶ τὴν διὰ πασῶν
πλασίῳ, τῷ δύο πρὸς ἕν· καὶ τὴν δὶς διὰ πα-
ἐν τετραπλασίῳ, τῷ ὀκτὼ πρὸς δύο. Παρ᾽
δοκοῦσι καὶ οἱ πρῶτοι τὰ ὀνόματα τοῖς πρά-
θέμενοι — σοφοὶ γὰρ ἦσαν — εἰκότως αὐ-
τροςαγορεῦσαι δεκάδα, ὡςανεὶ δεχάδα οὖσαν,
τὸ δέχεσθαι καὶ κεχωρηκέναι τὰ γένη πάντα
ἀριθμῶν, καὶ λόγων τῶν κατ᾽ ἀριθμὸν καὶ ἀ-
ιῶν, ἁρμονιῶν τε αὖ καὶ συμφωνιῶν.

7. Τὴν μέντοι δεκάδα πρὸς τοῖς εἰρημένοις
ὰ ταῦτα ἄν τις εἰκότως θαυμάσαι περιέχουσαν
ἀδιάστατον φύσιν, καὶ τὴν διαστηματικήν.
ν οὖν ἀδιάστατος τάττεται κατὰ σημεῖον μό-
δὲ διαστηματικὴ κατὰ τρεῖς ἰδέας, γραμμῆς,
ιφανείας, καὶ στερεοῦ. Τὸ μὲν γὰρ δυσὶ
ις περατούμενον ἐστὶ γραμμὴ, τὸ δὲ ἐπὶ δύο
ιτὸν ἐπιφάνεια ῥυείσης ἐπὶ πλάτος γραμμῆς,

τὸ δ' ἐπὶ τρία στερεόν, μήκους καὶ πλάτους βάθος προςλαβόντων, ἐφ' ὧν ἵσταται φύσις. Πλείους γὰρ τριῶν διαστάσεις οὐκ ἐγέννησεν. Ἀρχέτυποι δὲ τούτων ἀριθμοὶ τοῦ μὲν ἀδιαστάτου σημείου τὸ ἕν, τῆς δὲ γραμμῆς τὰ δύο, καὶ ἐπιφανείας μὲν τρία, στερεοῦ δὲ τέσσαρα, ὧν ἡ σύνθεσις, ἑνὸς καὶ δυοῖν καὶ τριῶν καὶ τεσσάρων, ἀποτελεῖ δεκάδα, παραφαίνουσαν τοῖς ὁρατοῖς καὶ ἕτερα κάλλη. Σχεδὸν γὰρ ἡ ἀπειρία τῶν ἀριθμῶν ταύτῃ μετρεῖται· ὅσοι οἱ συστήσαντες αὐτὴν ὅροι τέσσαρες εἰσὶν ἑνὸς καὶ δυοῖν καὶ τριῶν καὶ τεττάρων, οἱ δὲ ἴσοι ὅροι ἑκατοντάδα γεννῶσιν ἐκ δεκάδων. Δέκα γὰρ καὶ εἴκοσι καὶ τριάκοντα καὶ τεσσαράκοντα γεννῶσιν ἑκατόν. Ὁμοίως δὲ καὶ χιλιάδα ἐξ ἑκατοντάδων, καὶ μυριάδα ἐκ χιλιάδων. Μονὰς δὲ καὶ δεκὰς καὶ ἑκατοντὰς καὶ χιλιὰς τέσσαρες ὅροι οἱ δεκάδα γεννῶντες, ἥ τις δίχα τῶν πρόσθεν εἰρημένων καὶ ἑτέρας ἀριθμῶν ἐμφαίνει διαφοράς, τόν τε πρῶτον, ὃς μονάδι μόνον μετρεῖται, οὗ παράδειγμα ὁ τρεῖς, ὁ πέντε, ὁ ἑπτά· καὶ τὸν τετράγωνον, τὸν τέταρτον, τὸν ἰσάκις ἴσον· καὶ μὲν δὴ κύβον τὸν ὄγδοον, ὅς ἐστιν ἰσάκις ἴσος ἰσάκις· καὶ τὸν τέλειον τὸν ἕξ, ἰσούμενον τοῖς ἑαυτοῦ μέρεσι, τρισὶ καὶ δυσὶ καὶ ἑνί.

185 §. 8. Τί δὲ δεῖ καταλέγεσθαι τὰς δεκάδος ἀρε-
M τὰς ἀπείρους τὸ πλῆθος, πάρεργον ποιουμένους ἔργον μέγιστον, ὃ καθ' αὑτὸ συμβέβηκεν αὐταρκεστάτην εἶναι ὑπόθεσιν τοῖς περὶ τὰ μαθήματα διατρίβουσι; Τὰς μὲν οὖν ἄλλας ὑπερθετέον. Μιᾶς δὲ οὐκ ἄτοπον ἴσως ὑπομνησθῆναι δείγματος ἕνεκεν. Τὰς γὰρ ἐν τῇ φύσει λεγομένας κατηγορίας δέκα μόνας εἶναί φασιν οἱ ἐνδιατρίβοντες φιλοσοφίας δόγμασιν, ποιόν, οὐσίαν, ποσόν, πρός τι, ποιεῖν, πάσχειν, ἔχειν, κεῖσθαι, τὰ ὧν οὐκ ἄνευ, χρόνον καὶ τόπον. Οὐδὲν γάρ ἐστι τούτων ἀμέτοχον, οἷον, ἐγὼ μὲν μετέχω οὐσίας, δανεισάμενος ἀφ' ἑκάστου τῶν

χείων ἐξ ὧν ἀπετελέσθη ὅλος ὁ κόσμος, γῆς, ὕδατος καὶ ἀέρος καὶ πυρὸς, τὰ πρὸς τὴν ἐμὴν τάσιν αὐταρκέστατα. Μετέχω δὲ καὶ ποιότητος ἣν ἄνθρωπός εἰμι, καὶ ποσότητος ᾗ πηλίκος. ιμαι δὲ καὶ πρός τι, ὅταν μου πρὸς δεξιοῖς τις ρὸς εὐωνύμοις ᾖ. Ἀλλὰ καὶ ποιῶ τι, τρίβων τί κίων· καὶ πάσχω, κειρόμενος ἢ τριβόμενος ὑφ᾽ ων. Καὶ ἐν τῷ ἔχειν ἐξετάζομαι, ἢ περιβεμένος ἢ ὡπλισμένος, καὶ ἐν τῷ κεῖσθαι, σχέδην εζόμενος ἢ κατακεκλιμένος. Εἰμὶ δὲ πάντως ἐν χρόνῳ καὶ ἐν τόπῳ, τῶν προειρημένων οὐδεδυναμένων χωρὶς ἀμφοῖν ὑφίστασθαι.

§. 9. Ταυτὶ μὲν οὖν ἀποχρώντως λελέχθω. υφαίνειν δὲ ἀναγκαῖον τὰ ἀκόλουθα, τοὺς δέκα ως, ἢ χρησμοὺς ἢ νόμους καὶ θεσμοὺς πρὸς θειαν ὄντας, οὓς ἀθροισθέντος τοῦ ἔθνους ἀνν ὁμοῦ καὶ γυναικῶν ὁ πατὴρ τῶν ὅλων ἐθέτεν. Ἆρά γε φωνῆς τρόπον προέμενος αὐτός; ιγε, μηδ᾽ εἰς νοῦν ποτ᾽ ἔλθῃ τὸν ἡμέτερον. Οὐ ὡς ἄνθρωπος ὁ θεὸς στόματος καὶ γλώττης ἀρτηριῶν δεόμενος, ἀλλ᾽ ἐμοὶ δοκεῖ τὰ κατ᾽ ἐον τὸν χρόνον ἱεροπρεπέστατόν τι θαυματουραι, κελεύσας ἠχὴν ἀόρατον ἐν ἀέρι δημιουργηαι, πάντων ὀργάνων θαυμασιώτερον ἁρμονίαις ίαις ἡρμοσμένων, οὐκ ἄψυχον ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἐκ σώος καὶ ψυχῆς τρόπον ζώου συνεστηκότος, ἀλλὰ ὴν λογικὴν ἀνάπλεων σαφηνείας καὶ τρανότητος, ὸν ἀέρα σχηματίσασα καὶ ἐπιτείνασα καὶ πρὸς φλογοειδὲς μεταβαλοῦσα, καθάπερ πνεῦμα διὰ πιγγος φωνὴν τοσαύτην ἔναρθρον ἐξήχησεν, ὡς ῖς ἔγγιστα τοὺς πορρωτάτω κατ᾽ ἴσον ἀκροᾶι δοκεῖν. Ἀνθρώπων μὲν γὰρ αἱ φωναὶ πρὸς ιστον ἀποτεινόμεναι, πεφύκασιν ἐξασθενεῖν, ὡς ήλους τοῖς μακρὰν ἀφεστηκόσι μὴ γίνεσθαι τὰς P.
λήψεις, ταῖς ἐπεκτάσεσιν ἐκ τοῦ κατ᾽ ὀλίγον 749

ἀμαυρουμένας, ἐπειδὴ καὶ τὰ ὄργανα φθαρτά. Τὴν δὲ κεκαινουργημένην φωνὴν ἐπιπνέουσα θεοῦ δύναμις ἤγειρε καὶ ἐζωπύρει, καὶ ἀναχέουσα πάντη τὸ τέλος τῆς ἀρχῆς ἀπέφηνε τηλαυγέστερον, ἀκοὴν ἑτέραν πολὺ βελτίω τῆς δι᾽ ὤτων ταῖς ἑκάστου ψυχαῖς ἐντιθεῖσα. Ἡ μὲν γὰρ βραδυτέρα πως οὖσα αἴσθησις ἀτρεμίζει, μέχρις ἂν ὑπ᾽ ἀέρος πληχθεῖσα διακινηθῇ· φθάνει δὲ ἡ τῆς ἐνθέου διανοίας ὀξυτάτῳ τάχει προσυπαντῶσα τοῖς λεγομένοις.

§. 10. Φωνῆς μὲν δὴ τῆς θείας πέρι τοσαῦτα. Δεόντως δὲ ἄν τις ἀπορήσαι, τοῦ χάριν, πλείστων ὅσων μυριάδων εἰς ἓν ἠθροισμένων χωρίον, ἑκάστῳ θεσπίζειν τῶν δέκα λογίων ἠξίωσεν ὡς οὐχὶ πρὸς πλείους ἀλλὰ ὡς πρὸς ἕνα, οὐ μοιχεύσεις, *) λέγων, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις καὶ τὰ ἄλλα ταῦτα. Λεκτέον μὲν οὖν, ὅτι βούλεται κάλλιστον ἀναδιδάξαι μάθημα τοὺς ἐντυγχάνοντας ταῖς ἱεραῖς γραφαῖς, ὡς ἄρα καθ᾽ αὑτὸν εἷς ἕκαστος ὅταν νόμιμος καὶ θεῷ καταπειθὴς ἰσότιμός ἐστιν ὅλῳ ἔθνει πολυανθρωποτάτῳ, μᾶλλον δὲ καὶ πᾶσιν ἔθνεσιν. Εἰ δὲ δεῖ περαιτέρω προελθόντα εἰπεῖν καὶ παντὶ τῷ κόσμῳ, διότι ἐν ἑτέροις ἐπαινῶν τινὰ δίκαιον ἄνδρα φησὶν, "Ἐγώ εἰμι ὁ θεός σου." **) Ὁ δ᾽ αὐτὸς ἦν καὶ κόσμου θεός· ὡς τοὺς ὑπηκόους τὴν αὐτὴν τεταγμένους τάξιν, καὶ ὁμοίως εὐαρεστοῦντας τῷ ταξιάρχῳ, τῆς ἴσης ἀποδοχῆς καὶ τιμῆς μεταλαμβάνειν. Δεύτερον δὲ, ὅτι κοινῇ μὲν ὡς πλήθει τις ἐκκλησιάζων οὐκ ἐξ ἀνάγκης διαλέγεται, ἐνίοτε δὲ προστάττων ἢ ἀπαγορεύων ἰδίᾳ, ὡς ἑνὶ ἑκάστῳ τῶν ἐμφερομένων εὐθὺς ἂν δόξαι τὰ πρακτέα, καὶ κοινῇ πᾶσιν ἀθρόοις ὑφηγεῖσθαι, εὐπειθέστερος ὁ τὰς παραινέσεις αὐτοπροσώπως δεχόμενος· ὁ δὲ συλλήβδην μεθ᾽ ἑτέρων κεκώφωται τὸν ὄχλον ἀφηγητα-

*) Exod. 20, 13. **) Gen. 17, 1.

ὖ παρακάλυμμα ποιούμενος. Τρίτον, ἵνα μή-
ποτε βασιλεὺς ἢ τύραννος ἀφανοῦς ἰδιώτου κα-
ρονήσῃ γεμισθεὶς ἀλαζονείας καὶ ὑπεροψίας,
εἰς τὰ τῶν ἱερῶν νόμων διδασκαλεῖα φοιτή-
ς, χαλάσῃ τὰς ὀφρῦς, ἀπομαθὼν οἴησιν, εἰκότι
λον δ' ἀληθεῖ λογισμῷ. Εἰ γὰρ ὁ ἀγένητος,
ἄφθαρτος, καὶ ἀΐδιος, καὶ οὐδενὸς ἐπιδεής,
ποιητὴς τῶν ὅλων, καὶ εὐεργέτης καὶ βασιλεὺς
βασιλέων, καὶ θεὸς θεῶν οὐδὲ τοῦ ταπεινοτά-
ὑπεριδεῖν ὑπέμεινεν, ἀλλὰ καὶ τοῦτον εὐωχῆσαι
ων καὶ θεσμῶν ἱερῶν ἠξίωσεν, ὡς μόνον ἑστιᾶν
.ων, καὶ μόνῳ τὸ συμπόσιον εὐτρεπίζεσθαι πρὸς
ῆς ἀνάχυσιν ἱεροφαντουμένης, ᾗ θέμις τὰς με-
ις τελεῖσθαι τελετάς, ἐμοὶ τῷ θνητῷ τί προςῆ-
ὑψαυχενεῖν καὶ πεφυσῆσθαι φρυαττομένῳ
; τοὺς ὁμοίους, οἳ τύχαις μὲν ἀνίσοις ἴσῃ δὲ 750
ὁμοίᾳ συγγενείᾳ κέχρηνται, μίαν ἐπιγραψάμε- P.
μητέρα τὴν κοινὴν ἁπάντων ἀνθρώπων φύ-
Εὐπρόσιτον οὖν καὶ εὐέντευκτον ἐμαυτὸν πα-
ο, καὶ ἂν τὸ τῆς γῆς καὶ τὸ τῆς θαλάττης
τος ἀνάψωμαι, τοῖς ἀπορωτάτοις, καὶ ἀδοξοτά-
, καὶ οἰκειοτάτης συμμαχίας ἐρήμοις, ἑκατέρου
γονέων ὀρφανοῖς καὶ γυναιξὶ χηρείαν ὑπομενού-
;, καὶ πρεσβύταις, ἢ μηδὲ παιδοποιησαμένοις
αράπαν, ἢ ἀποβαλοῦσιν ὠκυμόρους οὓς ἐγέννη-
. Ἄνθρωπος γὰρ ὢν ὄγκον καὶ σεμνότητα τε-
γῳδημένην οὐ δικαιώσω προςίεσθαι· μενῶ δὲ
ς τῆς φύσεως, τοὺς ὅρους αὐτῆς μὴ ὑπερβαί-
, ἀλλ' ἐθίζων τὴν ἐμαυτοῦ διάνοιαν ἀνθρωποπα-
. Οὐ μόνον διὰ τὰς ἀδήλους τῶν ἐναντίων
ς τὰ ἐναντία μεταβολὰς καὶ τῶν εὖ πραττόντων
τῶν ἐν κακοπραγίαις, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἁρμότ-
, καὶ ἂν ἀτρέπτως καὶ βεβαίως μένῃ τὸ εὐτυχεῖν,
ἐπιλανθάνεσθαί τινα αὑτοῦ, διὰ ταῦτά μοι δοκεῖ
; χρησμοὺς ἑνικῶς ἀποτεινόμενος ὡς πρὸς ἕνα
τίζειν ἐθελῆσαι.

φει τὰ ἐν κύκλῳ συσκιάζοντος. Ἐπεὶ
νάμεως ἀφικνουμένης μηδὲν τῶν τοῦ
188 ἡσυχάζειν, ἀλλὰ πάντα πρὸς ὑπηρεσί
Μ.σθαι. Παρειστήκει δὲ ὁ λεὼς ἁγνεύσας
πρὸς γυναῖκας, καὶ πασῶν ἡδονῶν ἐ
τὰς τροφὰς ἀναγκαίων ἀποσχόμενος λο
περιῤῥαντηρίοις καθηράμενος ἐκ τριῶν
καὶ τὰς ἐσθῆτας ἀποπλυνάμενος ἐν
λευχειμων, ἀκροβατῶν καὶ ἀνωρθιακ
Μωϋσέως προδηλώσαντος εὐτρεπίζεσθαι
σίαν. Ἔγνω γὰρ αὐτὴν ἐσομένην, ἡνί
νακληθεὶς ἐχρησμῳδεῖτο. Φωνὴ δὲ
ῥυέντος ἀπ᾽ οὐρανοῦ πυρὸς ἐξήχει κατ
τῇ, τῆς φλογὸς εἰς διάλεκτον ἀρθρουμέ
ἤθη τοῖς ἀκροωμένοις, ἢ τὰ λεγόμενα
γῶς ἐτρανοῦτο, ὡς ὁρᾶν αὐτὸ μᾶλλ
δοκεῖν. Ἐγγυᾶται δέ μου τὸν λόγον ὁ
γέγραπται, "Πᾶς ὁ λαὸς ἑώρα τὴν φ
τικώτατα." *) Τὴν μὲν γὰρ ἀνθρώπ
εἶναι συμβέβηκεν, ὁρατὴν δὲ ὡς ἀληθῶ
Διὰ τί; Ὅτι ὅσα ἂν λέγῃ ὁ θεὸς,

ἡ τοῦ πυρὸς τὸ μὲν φωτίζειν, τὸ δὲ καίειν
ιεν, οἱ μὲν τοῖς χρησμοῖς ἀξιοῦντες εἶναι κατα-
ῖς ὡς ἐν ἀσκίῳ φωτὶ τὸν ἀεὶ χρόνον βιώσον-
τοὺς νόμους αὐτοὺς ἀστέρας ἔχοντες ἐν ψυχῇ
ορουντας· ὅσοι δ᾽ ἀφηνιασταὶ καιόμενοι καὶ
καιόμενοι διατελοῦσιν ὑπὸ τῶν ἔνδον ἐπιθυμιῶν,
λογὸς τρόπον πορθήσουσι τὸν σύμπαντα τῶν
ων βίον.

. 12. Ἃ μὲν οὖν ἦν ἀναγκαῖον προδηλῶσαι
ἐστίν. Ἐπ᾽ αὐτὰ δὲ ἤδη τρεπτέον τὰ λόγια,
άντα τὰ ἐν τούτοις ἐρευνητέον διάφορα. Δέκα
ν ὄντα διένειμεν εἰς δύο πεντάδας ἃς δυσὶ
ις ἐνεχάραξε. Καὶ ἡ μὲν προτέρα πεντὰς
ωτεῖα ἔλαχεν ἡ δὲ δευτέρα τῶν ἡσσόνων ἠ-
ν. Καλαὶ δ᾽ ἀμφότεραι καὶ βιωφελεῖς, εὐρείας
καὶ λεωφόρους ἐν τέλει περατουμένας ἀνα-
οῦσαι, πρὸς ἄπταιστον ψυχῆς ἐφιεμένης αἰεὶ
ελτίστου πορείαν. Ἡ μὲν οὖν ἀμείνων πεν-
τοιάδε ἦν, περὶ μοναρχίας, ᾗ μοναρχεῖται
μος· περὶ ξοάνων καὶ ἀγαλμάτων καὶ συν-
ἀφιδρυμάτων χειροκμήτων· περὶ τοῦ μὴ
ἐνειν ἐπὶ ματαίῳ πρόσρησιν θεοῦ· περὶ τοῦ
ἱερὰν ἑβδόμην ἄγειν ἱεροπρεπῶς· περὶ γο-
τιμῆς, καὶ ἰδίᾳ ἑκατέρου καὶ ἀμφοτέρων
ὡς εἶναι τῆς μὲν μιᾶς γραφῆς τὴν ἀρχὴν
καὶ πατέρα καὶ ποιητὴν τοῦ παντός, τὸ δὲ
γονεῖς, οἳ μιμούμενοι τὴν ἐκείνου φύσιν γεν-
τοὺς ἐπὶ μέρους. Ἡ δὲ ἑτέρα πεντὰς τὰς πά-
ἀπαγορεύσεις περιέχει, μοιχειῶν, φόνου, κλοπῆς,
μαρτυριῶν, ἐπιθυμιῶν. Ἐπισκεπτέον δὲ μετὰ
ἀκριβείας τῶν λογίων ἕκαστον μηδὲν πάρερ-
κῶν ποιουμένους. Ἀρχὴ δ᾽ ἀρίστη πάντων
ῶν ὄντων θεός, ἀρετῶν δὲ εὐσέβεια· περὶ ὧν
αιότατον πρῶτον διεξελθεῖν. Πλάνος τις οὐ
ς τὸ πλεῖστον τῶν ἀνθρώπων γένος κατέσχηκε,
πράγματος, ὅπερ ἢ μόνον ἢ μάλιστα ἦν εἰκὸς

ἀπλανέστατον ταῖς ἑκάστων διανοίαις ἐνιδρύσθαι. Ἐκτεθειώκασι γὰρ οἱ μὲν τὰς τέσσαρας ἀρχάς, γῆν, καὶ ὕδωρ καὶ ἀέρα καὶ πῦρ· οἱ δὲ ἥλιον καὶ σελήνην, καὶ τοὺς ἄλλους πλανήτας καὶ ἀπλανεῖς ἀστέρας· οἱ δὲ τὸν σύμπαντα κόσμον. Τὸν δὲ ἀνωτάτω καὶ πρεσβύτατον, τὸν γεννητήν, τὸν ἄρχοντα τῆς μεγάλης πόλεως, τὸν στρατιάρχην τῆς ἀηττήτου στρατιᾶς, τὸν κυβερνήτην ὃς οἰκονομεῖ σωτηρίως ἀεὶ τὰ σύμπαντα, παρεκαλύψαντο, ψευδωνύμους προσρήσεις ἐκείνοις ἐπιφημίσαντες ἑτέρας ἕτεροι. Καλοῦσι γὰρ τὴν γῆν Κόρην, Δήμητρα, Πλούτωνα. Τὴν δὲ θάλασσαν Ποσειδῶνα, δαίμονας ἐναλίους ὑπάρχους αὐτῷ προςαναπλάττοντες, καὶ θεραπείας ὁμίλους μεγάλους ἀῤῥένων τε καὶ θηλειῶν. Ἥραν δὲ τὸν ἀέρα, καὶ τὸ πῦρ Ἥφαιστον καὶ ἥλιον Ἀπόλλωνα· καὶ σελήνην Ἄρτεμιν καὶ ἑωςφόρον Ἀφροδίτην, καὶ στίλβοντα Ἑρμῆν καὶ τῶν ἄλλων ἀστέρων ἑκάστου τὰς ἐπωνυμίας μυθογράφοις παρέδοσαν, οἳ πρὸς ἀπάτην ἀκοῆς εὖ τετεχνασμένα πλάσματα συνυφήναντες δόξαν περὶ τὴν τῶν ὀνομάτων θέσιν κεκομψεῦσθαι. Τόν τε οὐρανὸν εἰς ἡμισφαίριον τῷ λόγῳ διχῆ διανείμαντες, τὸ μὲν ὑπὲρ γῆς, τὸ δὲ ὑπὸ γῆς, Διοσκόρους ἐκαλέσαντο, περὶ τῆς ἑτερημέρου ζωῆς αὐτῶν προςτερατευσάμενοι διήγημα. Τοῦ γὰρ οὐρανοῦ συνεχῶς καὶ ἀπαύστως ἀεὶ κύκλῳ περιπολοῦντος, ἀνάγκη τῶν ἡμισφαιρίων ἑκάτερον ἀντιμεθίστασθαι παρ' ἡμέραν ἄνω τε καὶ κάτω γινομένων, ὅσα τῷ δοκεῖν· ἄνω γὰρ καὶ κάτω πρὸς ἀλήθειαν οὐδὲν
190 ἐν σφαίραις. Πρὸς δὲ τὴν ἡμετέραν σχέσιν αὐτὸ
M. μόνον εἴωθε λέγεσθαι, τὸ μὲν ὑπὲρ κεφαλῆς ἄνω, κάτω δὲ τὸ ἐναντίον. Τῷ δὴ φιλοσοφεῖν ἀνόθως ἐγνωκότι καὶ ἀδόλου καὶ καθαρᾶς εὐσεβείας μεταποιουμένῳ κάλλιστον καὶ ὁσιώτατον ὑφηγεῖται παράγγελμα, μηδὲν τῶν τοῦ κόσμου μερῶν αὐτοκρατὲς ὑπολαμβάνειν εἶναι. Καὶ γὰρ γέγονε. Γένεσις δὲ φθορᾶς ἀρχή, κἂν προνοίᾳ τοῦ πεποιηκότος

ατίζηται· καὶ ἦν ποτε χρόνος ὅτε οὐκ ἦν. Θεὸν ρότερον μὲν οὐκ ὄντα, καὶ ἀπό τινος χρόνου ιενον καὶ μὴ διαιωνίζοντα λέγειν οὐ θεμιτόν.

. 13. Ἀλλὰ γάρ ἔνιοι περὶ τὰς κρίσεις ἀπο- τοσαύτῃ κέχρηνται, ὡς οὐ μόνον τὰ εἰρημένα ς νομίζειν, ἀλλὰ καὶ ἕκαστον αὐτῶν μέγιστον πρῶτον θεόν, τὸν ὄντα ὄντως ἢ οὐκ εἰδότες ἀκτῳ τῇ φύσει, ἢ οὐ σπουδάζοντες μαθεῖν, ἕνε- οῦ μηδὲν ἔξω τῶν αἰσθητῶν ἀόρατον καὶ νοη- αἴτιον ὑπολαμβάνειν εἶναι, καί τοι σαφεστάτης ς παρακειμένης πίστεως. Ψυχῇ γὰρ ζῶντες καὶ ενόμενοι, καὶ πάνθ᾽ ὅσα κατὰ τὸν ἀνθρώπι- βίον δρῶντες, οὐδέποτε ψυχὴν ὀφθαλμοῖς σώ- ις ἴσχυσαν θεάσασθαι, καί τοι φιλοτιμηθέντες ιάσαις φιλοτιμίαις, εἴπως ἰδεῖν οἷόν τε ἦν ἀγαλ- ων ἱεροπρεπέστατον, ἀφ᾽ οὗ κατὰ μετάβασιν εἰ- ἦν ἔννοιαν τοῦ ἀγεννήτου καὶ ἀϊδίου λαβεῖν, ἅπαντα τὸν κόσμον ἡνιοχῶν σωτηρίως ἀόρατος κατευθύνει. Καθάπερ οὖν τοῦ μεγάλου βασι- 753
τὰς τιμὰς εἴ τις τοῖς ὑπάρχοις καὶ σατράπαις P.
ειμεν, ἔδοξεν ἂν οὐκ ἀγνωμονέστατος εἶναι μό- ἀλλὰ καὶ ῥιψοκινδυνότατος, χαριζόμενος τὰ ότου δούλοις· τὸν αὐτὸν τρόπον ἂν τοῖς αὐτοῖς ίρῃ τὸν πεποιηκότα τοῖς γεγονόσιν ἴστω πάντων ιλόγατος ὢν καὶ ἀδικώτατος, ἴσα διδοὺς ἀνί- οὐκ ἐπὶ τιμῇ τῶν ταπεινοτέρων, ἀλλ᾽ ἐπὶ κα- ρέσει τοῦ κρείττονος. Εἰσὶ δὲ οἳ καὶ προςυπερ- ουσιν ἀσεβείᾳ, μηδὲν τῶν ἴσων μεταδιδόντες, τοῖς μὲν τὰ πάντα τῶν ἐπὶ τιμῇ χαριζόμενοι, δὲ οὐδὲν νέμοντες ἀλλ᾽ οὐδὲ μνήμης τὸ κοινότα- ἀξιοῦνται. Ἐπιλήθονται γὰρ οὗ μόνον προςῆ- ἦν μεμνῆσθαι, ἐπιτηδεύοντες οἱ βαρυδαίμονες σιον λήθην. Ἔνιοι δὲ καὶ στομάργῳ κατεχόμε- ιύττῃ τὰ δείγματα τῆς ἐνιδρυμένης ἀσεβείας εἰς ν προφέροντες βλασφημεῖν ἐπιχειροῦσι τὸ θεῖον,

§. 14. Πᾶσαν οὖν τὴν τοιαύτην τ
θέμενοι τοὺς ἀδελφοὺς φύσει μὴ πρ
καὶ καθαρωτέρας καὶ ἀθανατωτέρας
Ἀδελφὰ δὲ ἀλλήλων τὰ γενόμενα, κα
ἐπεὶ καὶ πατὴρ ἁπάντων εἷς ὁ ποιητ
ἐστιν· ἀλλὰ καὶ διανοίᾳ, καὶ λόγῳ,
νάμει τῇ τοῦ ἀγεννήτου, καὶ ἀϊδίου,
αἰτίου θεραπείᾳ σφόδρ' εὐτόνως καὶ ἐ
ποδυνώμεθα, μὴ ὑποκατακλινόμενοι, μ
ταῖς τῶν πολλῶν ἀρεσκείαις, ἀφ' ὧν
νοι σώζεσθαι διαφθείρονται. Πρῶτο
ράγγελμα καὶ παραγγελμάτων ἱερώτα
σῶμεν ἐν αὐτοῖς, ἕνα τὸν ἀνωτάτω
τιμᾶν θεόν. Δόξα δὲ ἡ πολύθεος μη
ἔτω καθαρᾶς καὶ ἀδόλως ἀνδρὸς εἰ
ἀλήθειαν, ἀλλ' ὅσοι μὲν ἡλίου καὶ σ
σύμπαντος οὐρανοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτοῖ
τῶν μερῶν ὡς θεῶν πρόπολοί τε κα
διαμαρτάνουσι μὲν, — πῶς γὰρ οὔ,
τοῦ ἄρχοντος σεμνύνοντες; — ἧττον
ἀλικοῦσι τῶν ξύλα καὶ λίθους ἄργυρ

ιενοι τὸν αἰῶνα, μηδέποτ' εἰς λιμένα καταραι, ἐνορμίσασθαι βεβαίως ἀληθείᾳ δυνάμενοι, τυ- τοντες περὶ τὸ θέας ἄξιον, πρὸς ὃ μόνον ὀξυ- ῖν ἀναγκαῖον ἦν. Καί μοι δοκοῦσι τῶν τὰς σώματος ὄψεις πεπηρωμένων ἀθλιώτερον ζῆν. 'οι μὲν γὰρ ἀκουσίως ἐβλάβησαν, ἢ νόσον ὁ- ιμῶν χαλεπὴν ὑποστάντες, ἢ πρὸς ἐχθρῶν ἐπι- ευθέντες. Οἱ δὲ ἑκουσίῳ γνώμῃ τὸ τῆς ψυχῆς ; οὐκ ἠμαύρωσαν μόνον ἀλλὰ καὶ παντελῶς 'αλεῖν ἠξίωσαν. Ὅθεν τοῖς μὲν ἔλεος ὡς ἠτυ- σι, τοῖς δὲ κόλασις ὡς μοχθηροῖς ἕπεται δι- ς, οἳ μετὰ τῶν ἄλλων οὐδὲ τὸ προχειρότατον ησαν, ὃ "κἂν παῖς ἔγνω νήπιος," ὅτι τοῦ τε- υθέντος ὁ τεχνίτης ἀμείνων. Καὶ χρόνῳ πρε- ːρος γὰρ καὶ τρόπον τινὰ τοῦ δημιουργηθέντος ɔ. Καὶ δυνάμει, τὸ γὰρ δρῶν τοῦ πάσχοντος δέστερον. Καὶ δέον, εἴπερ ἐξημάρτανον, τοὺς ἐφους αὐτοὺς καὶ ἀνδριαντοποιοὺς ὑπερβολαῖς ' ἐκτεθειωκέναι, τοὺς μὲν εἴασαν ἀφανεῖς οὐ- :λέον παρασχόντες, τὰ δὲ ὑπ' ἐκείνων δημιουρ- ντα πλάσματα καὶ ζωγραφήματα θεοὺς ἐνόμι- Καὶ οἱ μὲν τεχνῖται πολλάκις ἄποροι καὶ ἄ- κατεγήρασαν ἀτυχίαις ἐπαλλήλοις ἐναποθα- ς. Τὰ δὲ τεχνιτευθέντα πορφύρᾳ καὶ χρυσῷ ταῖς ἄλλαις πολυτελείαις, ἃς πλοῦτος χορηγεῖ, οποιεῖται, θεραπεύεταί τε οὐ πρὸς ἐλευθέρων ν, ἀλλὰ καὶ εὐπατριδῶν, καὶ τὸ σῶμα καλλί- ν. Ἱερέως γὰρ τὸ γένος ἐξετάζεται μετὰ πάσης βείας εἰ ἀνεπίληπτον, καὶ ἡ κοινωνία τῶν τοῦ ατος μερῶν εἰ σύμπασα ὁλόκληρος. Καὶ οὔπω ο δεινὸν καίτοι δεινὸν ὄν, ἀλλ' ἐκεῖνο παγχά- ν. Ἤδη γάρ τινας οἶδα τῶν πεποιηκότων τοῖς ; αὐτῶν γεγονόσιν εὐχομένους τε καὶ θύοντας, πολὺ βέλτιον ἦν ἑκατέραν τῶν χειρῶν προςκυ- · εἰ δὲ μὴ ἐβούλοντο δόξαν φιλαυτίας ἐκτρεπό- ι., σφύρας γοῦν καὶ ἄκμονας, καὶ γραφίδας καὶ

τι παρέχεται σώματι. Προσειπὼν
πάρξεως καὶ τιμῆς τοῦ αἰεὶ ὑπάρχο
τῷ τῆς ἀκολουθίας εἱρμῷ τὰ πρέ
τῆς κλήσεως εὐθὺς παρήγγειλε. Πολ
πολυειδεῖς αἱ περὶ τοῦτο τὸ μέρος
ἁμαρτίαι. Κάλλιστον δὴ καὶ βιωφελέ
μόττον λογικῇ φύσει τὸ ἀνώμοτον
196 θέσειν ἐφ' ἑκάστου δεδιδαγμένῃ,
Μ ὅρκους εἶναι νομίζεσθαι. Δεύτερος
τὸ εὐορκεῖν. Ἤδη γὰρ ὅγε ὀμνὺς εἰς
νοεῖται. Μελλητὴς οὖν ἔστω καὶ
ἐνδέχοιτο ταῖς ὑπερθέσεσιν ἀπώσασ
Εἰ δέ τις ἀνάγκη βιάζοιτο περισκεπ
γως ἕκαστα τῶν ἐμφερομένων. Ἔ
οὐ μικρὸν, εἰ καὶ τῷ ἔθει καταφρον
ρία γάρ ἐστι θεοῦ περὶ πραγμάτων
των ὅρκος. Μάρτυρα δὲ καλεῖν
ἀνοσιώτατον. Ἴθι γὰρ, εἰ βούλει,
ψον εἰς τὴν τοῦ μέλλοντος ὀμνύν
ψεύδει. Θεάσῃ γὰρ αὐτὴν οὐκ ἠ
θορύβου καὶ ταραχῆς μεστὴν, κατη
πάσας ὕβρεις καὶ βλασφημίας ὑπομέ
ἑκάστῃ ψυχῇ συνοικῶν καὶ συμπε

ιδεῖ, πολεμεῖ, μήτε μεθ' ἡμέραν μήτε νύκτωρ
τάμενος, ἀλλὰ κεντῶν καὶ τιτρώσκων ἀνίατα,
ως ἂν τὴν ἀθλίαν καὶ ἐπάρατον ζωὴν ἀποβ-
ι.

§. 18. Τί λέγεις, εἴποιμ' ἂν πρὸς τὸν ἐπίορκον,
ιήσεις τινὶ τῶν σεαυτοῦ γνωρίμων φάναι προς-
ὸν, ὦ οὗτος, ἃ μήτ' εἶδες μήτ' ἤκουσας, ὡς
', ὡς ἀκούσας, ὡς παρηκολουθηκὼς ἅπασιν,
ιύμενός μοι μαρτύρησον; Ἐγὼ μὲν οὐκ οἶμαι.
νίας γὰρ ἀθεραπεύτου τὸ ἔργον. Τίσιν ὀφθαλ-
' νήφων καὶ ἐν σεαυτῷ δοκῶν εἶναι προσιδὼν
φίλον ἐρεῖς, διὰ τὴν ἑταιρείαν ἀδικοπράγει,
ανόμει, ἀσέβει μοι. Δῆλον γὰρ ὡς εἰ ταῦτ'
ισοι πολλὰ χαίρειν φράσας ἑταιρείᾳ τῇ νομιζο-
', κακίσας αὐτὸν ὅτι τὴν ἀρχὴν ἀνδρὶ τοιούτῳ
ις ἐκοινώνησεν, ἀποπηδήσεται καθάπερ ἀπὸ
ὸς ἀγριαίνοντος καὶ λελυττηκότος. Εἶτα πρὸς
ηδὲ φίλον ἄγειν τολμήσεις, ἐπὶ ταῦτα μάρτ-
αλῶν θεὸν οὐκ ἐρυθριᾷς, τὸν πατέρα καὶ τ-
'α τοῦ κόσμου; Πότερον ἐπιστάμενος ὅτι πάνθ'
ὲ καὶ πάντων ἀκούει, ἢ τοῦτο ἀγνοῶν; Εἰ μὲν
εῖς, ἄθεός τις εἶ. Πηγὴ δὲ πάντων ἀδικημά-
ἀθεότης. Πρὸς δὲ τῷ ἀθέῳ καὶ καταστρα-
ς τὸν ὅρκον, ὀμνὺς κατὰ τοῦ μὴ προσέχοντος,
ἐπιμελομένου τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων. Εἰ
τι προνοεῖ σαφῶς οἶδας, ὑπερβολὴν ἀσεβείας
καταλέλοιπας, λέγων εἰ καὶ μὴ στόματι καὶ
τῃ τῷ γοῦν συνειδότι πρὸς τὸν θεὸν, τὰ
ῆ μοι μαρτύρει, συγκακούργει, συῤῥᾳδιούργει.
μοι τοῦ παρ' ἀνθρώποις εὐδοκιμεῖν ἐλπὶς, τὸ
ιχαλύψασθαι τὴν ἀλήθειαν· ὑπὲρ ἑτέρου πονη-
γενοῦ, ὑπὲρ τοῦ χείρονος ὁ κρείττων, ὑπὲρ
ιώπου καὶ ταῦτα μοχθηροῦ θεὸς ὁ πάντων ἄ-
ος.

§. 19. Εἰσὶ δὲ οἳ μηδὲ κερδαίνειν μέλλοντες
πονηρῷ κατακόρως καὶ ἀνεξετάστως ὀμνύουσιν

ἐπὶ τοῖς τυχοῦσιν, οὐδενὸς ἀμφισβητουμένου ἢ
παράπαν, τὰ μὲν αὐτῶν ἐν τῷ λόγῳ προσαναπλη-
ροῦντες ὅρκοις, ὡς οὐκ ἄμεινον ὂν ἀποκοπὴν ῥημά-
των μᾶλλον δὲ καὶ ἀφωνίαν ὑποστῆναι παντελῆ.
Φύεται γὰρ ἐκ πολυορκίας ψευδορκία καὶ ἀσέβεια.
Διὸ χρὴ τὸν μέλλοντα ὀμνύναι πάντ' ἐπιμελῶς ἐξη-
τακέναι καὶ σφόδρα περιττῶς, τὸ πρᾶγμα εἰ ἀμε-
γεθες, καὶ εἰ γέγονεν ὄντως, καὶ εἰ πραχθὲν κατεί-
ληφε παγίως, ἑαυτὸν, εἰ καθαρεύει ψυχὴν καὶ σῶ-
μα καὶ γλῶτταν, τὴν μὲν παρανομίας, τὸ δὲ μια-
σμάτων, τὴν δὲ βλασφημιῶν. Οὐ γὰρ ὅσιον, δι' οὗ
στόματος τὸ ἱερώτατον ὄνομα προφέρεταί τις, διὰ
τούτου φθέγγεσθαί τι τῶν αἰσχρῶν. Ἐρευνάτω δὲ 758
καὶ τὸν τόπον καὶ καιρὸν ἐπιτήδειον. Ἤδη γὰρ οἶδά P.
δέ τινας ἐν βεβήλοις καὶ ἀκαθάρτοις χωρίοις — ἐν
οἷς οὔτε πατρὸς ἢ μητρὸς, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ὀθνείων
πρεσβύτου τινὸς εὖ βεβιωκότος ἄξιον μεμνῆσθαι —
ὀμνυμένους καὶ ὅλας ῥήσεις ὅρκων συνείροντας,
τῷ τοῦ θεοῦ πολυωνύμῳ χρησαμένους ὀνόματι ἔν-
θα μὴ δεῖ πρὸς ἀσέβειαν. Ὁ δὲ τῶν λεχθέντων
ὀλιγώρως ἔχων ἴστω τὸ μὲν πρῶτον μιαρὸς καὶ ἀ-
κάθαρτος ὤν· εἶθ' ὡς αἰεὶ μέγισται τῶν τιμωριῶν
ἐφεδρεύουσιν αὐτῷ, τῆς ἐφόρου τῶν ἀνθρωπείων
δίκης ἀτρέπτως καὶ ἀπαρηγορήτως ἐπὶ τοῖς οὕτω
μεγάλοις ἀδικήμασιν ἐχούσης, ἥτις ὅταν μὴ παρα-
χρῆμα κολάζειν ἀξιοῖ, ἐπὶ πολλῷ δανείζειν ἔοικε τὰς
197 τιμωρίας ἃς ὅταν ᾖ καιρὸς ἀναπράττει μετὰ τοῦ
M. κοινῇ συμφέροντος.

§. 20. Τέταρτόν ἐστι παράγγελμα τὸ περὶ τῆς
ἱερᾶς ἑβδόμης, ἵν' εὐαγῶς καὶ ὁσίως ἄγηται. Ταύ-
την ἔνιαι μὲν τῶν πόλεων ἑορτάζουσιν ἅπαξ τοῦ
μηνὸς, ἀπὸ τῆς κατὰ θεὸν νουμηνίας διαριθμούμε-
ναι, τὸ δὲ Ἰουδαίων ἔθνος συνεχῶς, ἓξ διαλεῖποντες
αἰεί. Λόγος δέ ἐστιν ἀναγραφεὶς ἐν τοῖς κατὰ κο-
σμοποιΐαν, περιέχων αἰτίαν ἀναγκαίαν. Ἐν γὰρ ἓξ
ἡμέραις φησὶ κτισθῆναι τὸν κόσμον, τῇ δὲ ἑβδόμῃ

ύμενον τῶν ἔργων τὸν θεὸν ἄρξασθαι τὰ γε-
α καλῶς θεωρεῖν. Ἐκέλευσεν οὖν καὶ τοὺς
ντας ἐν ταύτῃ ζῆν τῇ πολιτείᾳ, καθάπερ ἐν
ἄλλοις καὶ κατὰ τοῦθ' ἕπεσθαι θεῷ, πρὸς
ἔργα τρεπομένους ἐφ' ἡμέρας ἕξ, ἀνέχοντας δὲ
φιλοσοφοῦντας τῇ ἑβδόμῃ καὶ θεωρίαις μὲν
τῆς φύσεως σχολάζοντας, ἐπισκοποῦντας δὲ καὶ
μὴ καθαρῶς ἐν ταῖς προτέραις ἐπράχθη, λόγον
εὐθύνας ὧν εἶπον ἢ ἔδρασαν παρ' ἑαυτῶν λαμ-
ντας ἐν τῷ τῆς ψυχῆς βουλευτηρίῳ, συνεδρευ-
ν καὶ συνεξεταζόντων νόμων εἴς τε τῶν παρο-
ντων κατόρθωσιν, καὶ πρὸς τὴν τοῦ μηδὲν αὖ-
ξαμαρτάνειν προφυλακήν. Ἀλλ' ὁ μὲν θεὸς ἅ-
κατεχρήσατο ταῖς ἓξ ἡμέραις πρὸς τὴν τοῦ κό-
τελείωσιν, μήκους χρόνων οὐ προςδεόμενος.
ώπων δὲ ἕκαστος, ἅτε θνητῆς φύσεως μετέ-
καὶ μυρίων ἐνδεὴς ὧν πρὸς τὰς ἀναγκαίας τοῦ
χρείας, ὀφείλει μὴ κατοκνεῖν ἐκπορίζειν τὰ ἐπι-
α μέχρι τελευτῆς τοῦ βίου, διαναπαυόμενος
ἱερὰς ἑβδομάδας. Ἆρ' οὐ παγκάλη παραίνεσις
πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν ἱκανωτάτη προτρέψασθαι
διαφερόντως εἰς εὐσέβειαν; Ἕπου, φησὶν, αἰεὶ
παράδειγμα προθεσμίας ἔστω σοὶ πράξεων ἐν
τρον αὐταρκέστατον, ἐν ᾧ τὸν κόσμον ἐδημι-
ι. Παράδειγμα καὶ τοῦ δεῖν φιλοσοφεῖν ἡ ἑβδό-
καθ' ἣν ἐπιδεῖν λέγεται ἃ εἰργάσατο, ὅπως 759
αὐτὸς ἐπιθεωρῇς τὰ φύσεως καὶ τὰ ἴδια ὅσα P.
ίνει πρὸς εὐδαιμονίαν. Τοιοῦτον οὖν ἀρχέτυ-
τῶν ἀρίστων βίων, πρακτικοῦ τε καὶ θεωρητι-
μὴ παρέλθωμεν. Ἀλλ' αἰεὶ πρὸς αὐτὸ βλέ-
ς ἐναργεῖς εἰκόνας καὶ τύπους ταῖς ἑαυτῶν δια-
; ἐγχαράττωμεν, ἐξομοιοῦντες θνητὴν φύσιν ὡς
ιν ἀθανάτῳ, κατὰ τὸ λέγειν καὶ πράττειν ἃ
ῃ. Πῶς δὲ λέγεται ἐν ἓξ ἡμέραις γεγενῆσθαι
κόσμον ὑπὸ θεοῦ, τοῦ μηδὲ χρόνου εἰς τὸ ποι-

εῖν δεομένου, μεμήνυται διὰ τῶ
ἑτέροις.

§. 21. Τὴν μέντοι προνο
σιν ἑβδομὰς ἠξίωται, δηλοῦσ
ματα διατρίψαντες, ἐπιμελῶς
πάνυ αὐτὴν ἐξιχνεύσαντες. Ἡ
ριθμοῖς παρθένος, ἡ ἀμήτωρ
οἰκειοτάτη καὶ ἀρχῆς, ἡ ἰδέα
καὶ τῆς ἀπλανοῦς σφαίρας μ
δος καὶ ἑβδομάδος οὐρανὸς ὁ
ράδειγμα τοῦ ὁρατοῦ. Πέπηγε
ἀμερίστου φύσεως καὶ τῆς μ
ἀμέριστος τὴν πρώτην καὶ ἀ
περιφορὰν εἴληχεν, ἣν μονὰς
ριστῇ τὴν καὶ δυνάμει καὶ τ
τροπεύει ἑβδομὰς, ἥτις ἐξαχ
ἐπικαλουμένους ἑπτὰ πλανήτας
δὴ πεπλάνηταί τι τῶν κατ᾽ οὐ
καρίας καὶ εὐδαίμονος φύσεω
πᾶσι τὸ ἀπλανὲς οἰκειότατον.
ταυτότητα σώζοντα, δολιχεύε
ἐνδεχόμενα τροπὴν καὶ μεταβο
ριπολοῦντα ἐναντίως τῇ ἀμ
σφαίρᾳ πλάνητες ὠνομάσθησα
θρώπων εἰκαιοτέρων, οἳ τὴν ἰδ
ρανίοις ἐπεφήμισαν, ἃ τὴν τ
τάξιν οὐδέποτε λείπει. Διὰ μ
πλείω τετίμηται ἡ ἑβδομάς.
προνομίας ἔτυχεν, ἣ τῷ μάλ
πατέρα τῶν ὅλων ἐμφαίνεσθα
γὰρ διὰ κατόπτρου φαντασιο
δρῶντα καὶ κοσμοποιοῦντα κα
πεύοντα.

§. 22. Μετὰ δὲ τὰ περὶ
γέλλει πέμπτον παράγγελμα, τ
τάξιν αὐτῷ δοὺς τὴν μεθόριον

Γελευταῖον γὰρ ὂν τῆς προτέρας ἐν ᾗ τὰ
; πρὸς τὸ θεῖον καὶ τῇ δευτέρᾳ συνάπτει,
ῃ τὰ πρὸς ἀνθρώπους δίκαια. Αἴτιον δὲ
: τόδε. Τῶν γονέων ἡ φύσις ἀθανάτου καὶ
ὐσίας ἔοικεν εἶναι μεθόριον. Θνητῆς μὲν,
ν πρὸς ἀνθρώπους καὶ τὰ ἄλλα ζῶα συγ- 760
καὶ τὸ τοῦ σώματος ἐπίκηρον. Ἀθανάτου P.
τὴν τοῦ γεννᾶν πρὸς θεὸν τὸν γεννητὴν
ν ἐξομοίωσιν. Ἤδη μὲν οὖν τινες τῇ ἑτέρᾳ
ροςκληρώσαντες αὐτοὺς, ἔδοξαν τῆς ἑτέρας
'. Ἄκρατον γὰρ ἐμφορησάμενοι τὸν εὐσε-
ίθον πολλὰ χαίρειν φράσαντες ταῖς ἄλλαις
είαις, ὅλον ἀνέθεσαν τὸν οἰκεῖον βίον θερα-
ῦ. Οἱ δὲ οὐδὲν ἔξω τῶν πρὸς ἀνθρώπους
ἀγαθὸν ὑποτοπήσαντες εἶναι μόνην τὴν
θρώπους ὁμιλίαν ἠσπάσαντο, τῶν τε ἀγα-
χρῆσιν ἐξ ἴσου πᾶσι παρέχοντες διὰ κοινω-
ιον καὶ τὰ δεινὰ κατὰ δύναμιν ἐπικουφίζειν
. Τούτους μὲν οὖν φιλανθρώπους, τοὺς δὲ
ς φιλοθέους ἐνδίκως ἂν εἴποι τις ἡμιτελεῖς
ήν. Ὁλόκληροι γὰρ οἱ παρ' ἀμφοτέροις εὐ-
τες. Ὅσοι δὲ μήτ' ἐν τοῖς πρὸς ἀνθρώπους
αι, συνηδόμενοι μὲν ἐπὶ τοῖς κοινοῖς ἀγα-
ναλγοῦντες δὲ ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις, μήτ' εὐσε-
ὁσιότητος περιέχονται, μεταβεβληκέναι δό-
εἰς τὴν τῶν θηρίων φύσιν, ὧν τῆς ἀγριό-
σονται τὰ πρωτεῖα οἱ γονέων ἀλογοῦντες,
μερίδος ὄντες ἐχθροὶ καὶ τῆς πρὸς θεὸν
τρὸς ἀνθρώπους.

. Ἐν δυσὶν οὖν δικαστηρίοις, ἃ δὴ μόνα
τῇ φύσει, μὴ ἀγνοείτωσαν ἑαλωκότες, ἀσε-
ἐν τῷ θείῳ, διότι τοὺς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος
ναι παραγαγόντας καὶ κατὰ τοῦτο μιμησα-
εὸν οὐ περιέπουσι· μισανθρωπίας δὲ ἐν τῷ
ρώπους. Τίνα γὰρ ἕτερον εὖ ποιήσουσιν οἱ
ενεστάτων καὶ τὰς μεγίστας παρεσχημένων

δωρεὰς ὀλιγωροῦντες, ὧν ἔνιαι δι᾽ ὑπερβολὴν οὐδ᾽
ἀμοιβὰς ἐνδέχονται; Πῶς γὰρ ἂν ὁ γεννηθεὶς ἀντι-
γεννῆσαι δύναιτο τοὺς σπείραντας κλῆρον ἐξαίρετον
τῆς φύσεως χαρισαμένης πρὸς παῖδας γονεῦσιν, εἰς
ἀντίδοσιν ἐλθεῖν οὐ δυνάμενον; Ὅθεν καὶ σφόδρα
προσῆκεν ἀγανακτεῖν, εἰ μηδὲ πάντα μέλλοντες ἀν-
τιχαρίζεσθαι, μηδὲ τὰ κουφότατα ἐθελήσουσιν. Οἷς
φρόντως ἂν εἴποιμι; τὰ θηρία πρὸς ἀνθρώπων ἡ-
μεροῦσθαι δεῖ· καὶ πολλάκις ἔγνων ἡμερωθέντας
200 λέοντας, ἄρκτους, παρδάλεις, οὐ μόνον πρὸς τοὺς
M τρέφοντας διὰ τὴν ἐπὶ τοῖς ἀναγκαίοις χάριν, ἀλλὰ
καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους, ἕνεκα, μοι δοκῶ, τῆς πρὸς
ἐκείνους ὁμοιότητος. Καλὸν γὰρ αἰεὶ τῷ κρείττονι
τὸ χεῖρον ἀκολουθεῖν διὰ βελτιώσεως ἐλπίδα. Νυνὶ
δὲ ἀναγκασθήσομαι τὰ ἐναντία λέγειν. Μιμηταὶ
θηρίων ἐνίων ἄνθρωποι γίνεσθε. Τοὺς ὠφεληκότας
ἀντωφελεῖν ἐκεῖνα οἶδε καὶ πεπαίδευται. Κύνες οἰ-
κουροὶ προασπίζουσι καὶ προαποθνήσκουσι τῶν δε-
σποτῶν, ὅταν κίνδυνός τις ἐξαπιναίως καταλάβῃ.
Τοὺς δὲ ἐν ταῖς ποίμναις φασὶ προαγωνιζομένους 761
τῶν θρεμμάτων ἄχρι νίκης ἢ θανάτου παραμένειν P.
ὑπὲρ τοῦ διατηρῆσαι τοὺς ἀγελάρχας ἀζημίους. Εἶτ᾽
οὐκ αἰσχρῶν ἐστιν αἴσχιστον, ἐν χαρίτων ἀμοιβαῖς
ἄνθρωπον ἡττηθῆναι κυνὸς, τοῦ θηρίων θρασυτά-
του τὸ ἡμερώτατον ζῷον; Ἀλλ᾽ εἰ μὴ τοῖς χερσαί-
οις ἀναδιδασκόμεθα, πρὸς τὴν πτηνὴν καὶ ἀεροπό-
ρον μετίωμεν φύσιν, ἃ χρὴ παρ᾽ αὐτῆς μαθησόμε-
νοι. Τῶν πελαργῶν οἱ μὲν γηραιοὶ καταμένουσιν
ἐν ταῖς νεοττιαῖς ἀδυνατοῦντες ἵπτασθαι. Οἱ δὲ
τούτων παῖδες, ὀλίγου δέω φάναι, γῆν καὶ θάλατ-
ταν ἐπιπετόμενοι, πανταχόθεν ἐκπορίζουσι τοῖς γε-
νεῦσι τὰ ἐπιτήδεια. Καὶ οἱ μὲν ἀξίως τῆς ἡλικίας
ἠρεμοῦντες, ἐν ἀφθονίᾳ διατελοῦσι τῇ πάσῃ τρυ-
φῶντες. Οἱ δὲ τὰς εἰς τὸν πορισμὸν κακοπαθείας
ἐπελαφριζόμενοι, τῷ εὐσεβεῖν καὶ τῷ προσδοκᾶν ἐν
γήρᾳ τὰ αὐτὰ πείσεσθαι ὑπὸ τῶν ἐγγόνων, ἀνα-

ν ὄφλημα ἀντεκτίνουσιν ἐν καιρῷ καὶ λαβόντες ὶ καὶ ἀποδιδόντες. Οὐδὲ ἕτεροι τρέφειν αὐτοὺς ινται, παῖδες μὲν ἐν ἀρχῇ τῆς γενέσεως, γονεῖς ἐπὶ τελευτῇ τοῦ βίου. Ὅθεν αὐτοδιδάκτῳ τῇ ι νεοττοτροφηθέντες γηροτροφοῦσι χαίροντες. οὐκ ἄξιον ἐπὶ τούτοις ἀνθρώπους, ὅσοι γονέων οῦσιν, ἐγκαλύπτεσθαι καὶ κακίζειν ἑαυτοὺς, ὠλιγκότας ὧν ἢ μόνον ἢ πρὸ τῶν ἄλλων ἀναγν ἦν πεφροντικέναι; Καὶ ταῦτ' οὐ διδόντας ον ἢ ἀποδιδόντας; Παίδων γὰρ οὐδὲν ἴδιον ὃ γονέων ἐστὶν, ἢ οἴκοθεν ἐπιδεδωκότων, ἢ τὰς ς τῆς κτήσεως ἐπιπαρασχομένων. Εὐσέβειαν αὶ ὁσιότητα τὰς τῶν ἀρετῶν ἡγεμονίδας, ἆρά γ' ; ὅρων ἔχουσι τῶν ψυχῶν; Ὑπερορίους μὲν οὖν ἀκασι καὶ πεφυγαδεύκασι. Θεοῦ γὰρ ὑπηρέται ς τέκνων σποράν οἱ γονεῖς. Ὁ δὲ ὑπηρέτην άζων συνατιμάζει καὶ τὸν ἄρχοντα. Τῶν δὲ μοτέρων ἀποσεμνυνόντες τὸ γονέων ὄνομα φασί , ὡς ἄρα πατὴρ καὶ μήτηρ ἐμφανεῖς εἰσὶ θεοί, ύμενοι τὸν ἀγέννητον ἐν τῷ ζωοπλαστεῖν. Ἀλλὰ ιὲν εἶναι τοῦ κόσμου θεὸν, τοὺς δὲ μόνων ὧν ησαν. Ἀμήχανον δὲ εὐσεβεῖσθαι τὸν ἀόρατον τῶν εἰς τοὺς ἐμφανεῖς καὶ ἐγγὺς ὄντας ἀσεύτων.

. 24. Τοσαῦτα καὶ περὶ γονέων τιμῆς φιλοσας, τέλος ἐπιτίθησι τῇ ἑτέρᾳ καὶ θειοτέρᾳ ίδι. Τῶν δὲ ἑτέραν ἀναγραψόμενος περιέχουἀπαγορεύσεις τῶν πρὸς ἀνθρώπους ἀπὸ μοιἄρχεται, μέγιστον ἀδικημάτων τοῦτ' εἶναι ὑθών. Πρῶτον μὲν γὰρ πηγὴν ἔχει φιληδονίαν, ὶ τὰ σώματα θρύπτει τῶν ἐχόντων, καὶ τοὺς ψυχῆς ἐκλύει τόνους καὶ τὰς οὐσίας διαφθείρει, κ δίκην ἀσβέστου πυρὸς ὧν ἂν προσάψηται 762 φλέγουσα, καὶ μηδὲν σῶον ἀπολείπουσα τῶν P. τὸν ἀνθρώπινον βίον, ἔπειτ' ἀναπείθει τὸν μοιχὸν ἀδικεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ διδάσκει συναδικεῖν, ἐν

ἀκοινωνήτοις πράγμασι κοινωνίαν τιθέμενον. Οἴστρου γὰρ τούτου κατασχόντος ἀμήχανον εὑρεῖν τέλος δι᾿ ἑνὸς μόνου τὰς ὀρέξεις, ἀλλὰ δεῖ πάντως δύο κοινοπραγῆσαι, τὸν μὲν ὑφηγητοῦ, τὸν δὲ γνωρίμου τάξιν λαβόντα, πρὸς ἀκρασίας καὶ λαγνείας βεβαίωσιν αἰσχίστων κακῶν. Οὐδὲ γὰρ τοῦτ᾿ ἔνεστιν εἰπεῖν, ὡς τὸ σῶμα μόνον διαφθείρεται τῆς μοιχευομένης γυναικὸς, ἀλλ᾿ εἰ δεῖ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, ἡ ψυχὴ πρὸ τοῦ σώματος εἰς ἀλλοτρίωσιν ἐθίζεται, διδασκομένη πάντα τρόπον ἀποστρέφεσθαι καὶ μισεῖν τὸν ἄνδρα. Καὶ ἧττον ἂν ἦν δεινὸν, εἰ τὸ μῖσος ἐπεδείκνυτο ἐμφανές. Τὰ γὰρ ἐν περιόπτῳ ῥᾷον φυλάξασθαι. Νυνὶ δὲ δυσυπονόητον καὶ δυσθήρατόν ἐστι, πανούργοις τέχναις συσκιαζόμενον καὶ τὴν ἐναντίαν ἐστὶν ὅτε τοῦ φιλεῖν δόξαν ἐμποιοῦν γοητείαις τισὶ καὶ ἀπάταις. Ἀναστάτους γε μὴν τρεῖς ἀποδεικνύουσιν οἴκους· τόν τε τοῦ παρασπονδουμένου ἀνδρὸς τὰς ἐπὶ γάμοις εὐχὰς, καὶ τὰς ἐπὶ γνησίοις παισὶν ἐλπίδας περικόπτεται· καὶ δύο δὲ ἑτέρους, τόν τε τοῦ μοιχοῦ καὶ τῆς γυναικός. Καὶ γὰρ τούτων ἑκάτερος ὕβρεως καὶ ἀτιμίας καὶ τῶν μεγίστων ὀνειδῶν ἀναπίμπλαται. Καὶ ἂν πολυάνθρωποι μὲν τύχωσιν αἱ συγγένειαι, διὰ τὰς ἐπιγαμίας καὶ τὰς ἄλλων πρὸς ἄλλους ἐπιμιξίας ἅψεται καὶ τῆς πόλεως ἁπάσης ἐν κύκλῳ βαδίζον τὸ ἀδίκημα. Παγχάλεπόν γε μὴν
202 καὶ ὁ τῶν τέκνων ἐπαμφοτερισμός. Μὴ γὰρ ἁγνευ-
M. ούσης γυναικὸς ἀμφίδοξον καὶ ἄδηλον, τὰ ἀποκυόμενα τίνος ἐστὶν ἀληθείᾳ πατρός. Εἶτα λανθάνοντος τοῦ πράγματος, οἱ μοιχίδιοι τὴν τῶν γνησίων παρασπασάμενοι τάξιν, ἀλλοτρίαν γενεὰν νοθεύουσι καὶ κληρονομήσουσι τῷ δοκεῖν πατρῷον οὐδὲν προσήκοντα διαδέξονται. Καὶ ὁ μὲν μοιχὸς ἐφυβρίσας καὶ ἐναπεργασάμενος τὸ πάθος, ἐπίληπτον σπορὰν σπείρας, ὅταν ἀποπλησθῇ τῆς ἐπιθυμίας οἰχήσεται καταλιπὼν, γέλωτα θέμενος τὴν τοῦ παρανομηθέντος ἄγνοιαν. Ὁ δὲ οἷα τυφλὸς μηδὲν τῶν ἐποικουρημένων ἐπιστάμενος, ὡς οἰκειότατα ἔγγονα τὰ ἐκ τῶν πολεμιωτάτων θερα-

τεύειν ἀναγκασθήσεται. Φανερὸν δὲ εἰ γένοιτο τὸ ἀδίκημα, κακοδαιμονέστατοι γένοιντ' ἂν οἱ μηδὲν ἠδικηκότες ἄθλιοι παῖδες, μηδ' ἑτέρῳ γένει προςνεμηθῆναι δυνάμενοι, μήτε τῷ τοῦ γήμαντος, μήτε τῷ τοῦ μοιχοῦ. Τοιαύτας συμφορὰς ἀπεργαζομένης τῆς ἐκθέσμου μίξεως, εἰκότως στυγητὸν καὶ θεομίσητον πρᾶγμα, μοιχεία, πρῶτον ἀδικημάτων ἀνεγράφη.

§. 25. Δεύτερον δὲ πρόσταγμα, μὴ ἀνδροφο- 788 P.
νεῖν. Ἀγελαστικὸν γὰρ καὶ συννόμον ζῶον τὸ ἡμερώτατον ἡ φύσις γεννήσασα πρὸς ὁμόνοιαν καὶ κοινωνίαν ἐκάλεσε, λόγον δοῦσα συναγωγὸν εἰς ἁρμονίαν καὶ κρᾶσιν ἠθῶν. Ὁ δὲ κτείνων τινα μὴ ἀγνοείτω νόμους φύσεως καὶ θεσμοὺς ἀνατρέπων καλῶς καὶ συμφερόντως ἅπασι γραφέντας. Ἴστω μέντοι καὶ ἱεροσυλίᾳ ἔνοχος ὢν τὸ ἱερώτατον τῶν τοῦ θεοῦ κτημάτων σεσυληκώς. Τί γὰρ σεμνότερον ἢ ἀνώτερον ἀνάθημα ἀνθρώπου; Χρυσὸς μὲν καὶ ἄργυρος καὶ λίθοι πολυτελεῖς, καὶ ὅσαι ἄλλαι τιμαλφέσταται ὗλαι, κόσμος οἰκοδομημάτων ἐστὶν ἄψυχος ἀψύχων. Ἄνθρωπος δὲ ζῶον ἄριστον κατὰ τὸ κρεῖττον τῶν ἐν αὐτῷ τὴν ψυχὴν, συγγενέστατος τῷ καθαρωτάτῳ τῆς οὐσίας οὐρανῷ, ὡς δὲ ὁ τῶν πλείστων λόγος καὶ τῷ τοῦ κόσμου πατρὶ, τῶν ἐπὶ γῆς ἁπάντων οἰκειότατον ἀπεικόνισμα καὶ μίμημα τῆς ἀϊδίου καὶ εὐδαίμονος ἰδέας τὸν νοῦν λαβών.

§. 26. Τρίτον δὲ ἐστὶ τῆς δευτέρας πεντάδος παράγγελμα, μὴ κλέπτειν. Ὁ γὰρ τοῖς ἀλλοτρίοις ἐπικεχηνὼς κοινὸς πόλεως ἐχθρὸς, βουλήσει μὲν τὰ πάντων, δυνάμει δὲ τά τινων ὑφαιρούμενος, τῷ τὴν μὲν πλεονεξίαν ἐπὶ μήκιστον ἐκτείνεσθαι, τὸ δὲ ἀσθενὲς ὑστερίζον εἰς βραχὺ στέλλεσθαι καὶ μόνον φθάνειν ἐπ' ὀλίγους. Ὅσοι τοίνυν τῶν κλεπτῶν ἰσχὺν προςλαβόντες ὅλας συλῶσι πόλεις ἀλογοῦντες τιμωριῶν, διὰ τὸ ἐπικυδέστεροι τῶν νόμων εἶναι δοκεῖν. Οὗτοι εἰσὶν οἱ ὀλιγαρχικοὶ τὰς φύσεις, οἱ τυραννίδος καὶ δυναστειῶν ἐπιθυμοῦντες, οἱ τὰς μεγάλας ἐργαζόμενοι

κλοπὰς, σεμνοῖς ὀνόμασι τῆς ἀρχῆς καὶ ἡγεμονίας
ἐπικρύπτοντες λῃστείαν τὸ ἀληθέστερον. Ἐκ πρώ-
της οὖν ἡλικίας ἀναδιδασκέσθω τις μηδὲν λάθρα τῶν
ἀλλοτρίων ὑφαιρεῖσθαι καὶ ἂν βραχύτατον ᾖ, διότι
ἐγχρονίζον ἔθος φύσεως κραταιότερόν ἐστι καὶ τὰ μι-
κρὰ μὴ κωλυόμενα αὔξεται καὶ ἐπιδίδωσι πρὸς μέγε-
θος ἐπαυξανόμενα.

§. 27. Κλέπτειν δὲ ἀπειπὼν ἑξῆς „ψευδομαρτυ-
ρεῖν" ἀπαγορεύει, πολλοῖς καὶ μεγάλοις καὶ πᾶσι χα-
λεποῖς τοὺς ψευδομάρτυρας ἐνόχους εἰδώς. Τὸ μὲν
γὰρ πρῶτον φθείρουσι τὴν σεμνὴν ἀλήθειαν, ἧς οὐκ
ἔστιν ἐν βίῳ κτῆμα ἱερώτερον, ἡλίου τρόπον φῶς
τοῖς πράγμασι περιτιθείσης, ἵνα μηδὲν αὐτῶν ἐπι-
σκιάζηται. Δεύτερον δὲ πρὸς τῷ ψεύδεσθαι καὶ τὰ
πράγματα οἷα νυκτὶ καὶ σκότῳ βαθεῖ περιαμπίσχου-
σι καὶ συμπράττουσι μὲν τοῖς ἁμαρτάνουσιν, ἐπιτί-
θενται δὲ τοῖς ἀδικουμένοις, ἃ μήτ' εἶδον, μήτ' ἤ-
κουσαν, μήτ' ἴσασι, παγίως εἰδέναι καὶ σφόδρα κα-
τειληφέναι διαβεβαιούμενοι. Προςεπεξεργάζονται δὲ 764
καὶ τρίτον παρανόμημα τῶν προτέρων ἀργαλεώτερον. P.
Ὅταν γὰρ σπάνις ἀποδείξεων ᾖ διὰ λόγων ἢ γραμμά-
των, ἐπὶ μάρτυρας καταφεύγουσιν οἱ τὰς ἀμφισβητή-
σεις ἔχοντες, ὧν τὰ ῥήματα κανόνες εἰσὶ δικασταῖς
περὶ ὧν μέλλουσιν ἀποφαίνεσθαι. Μόνοις γὰρ ἐπα-
νέχειν ἀνάγκη, μηδενὸς ὄντος ἑτέρου τῶν εἰς ἔλεγ-
χον. Ἐξ οὗ συμβαίνει, τοὺς μὲν καταμαρτυρου-
μένους ἀδικεῖσθαι νικᾶν δυναμένους, τοὺς δὲ προς-
έχοντας δικαστὰς ἀδίκους καὶ παρανόμους ἀντὶ
δικαίων καὶ νομίμων γράφεσθαι. Τὸ μέντοι πα-
νούργημα φθάνει καὶ πρὸς ἀσέβειαν. Οὐ γὰρ ἀνω-
μότως δικάζειν ἔθος, ἀλλὰ μετὰ φρικωδεστάτων ὅρ-
κων, οὓς παραβαίνουσι πρὸ τῶν ἀπατωμένων οἱ
φενακίζοντες, ἐπειδὴ τῶν μὲν τὸ σφάλμα οὐ κατὰ
γνώμην, οἱ δ' ἐπιστήμῃ καταστρατηγοῦσι καὶ ἐκ προ-
νοίας ἁμαρτάνοντες, καὶ τοὺς κυρίους τῆς ψήφου συν-

ξαμαρτάνειν ἀναπείθοντες, οὐκ εἰδότας ὃ δρῶσιν, τὶ τιμωρίᾳ τῶν οὐδεμιᾶς ἀξίων κολάσεως.

§. 28. Τελευταῖον δὲ ἐπιθυμίαν ἀπαγορεύει, νεωτεροποιὸν καὶ ἐπίβουλον τὴν ἐπιθυμίαν εἰδώς. Πάνκ μὲν γὰρ τὰ ψυχῆς πάθη χαλεπὰ, κινοῦντα καὶ ίοντα αὐτὴν παρὰ φύσιν, καὶ ὑγιαίνειν οὐκ ἐῶντα, ιλεπώτατον δὲ ἐπιθυμία. Διὸ τῶν μὲν ἄλλων ἕκαον θύραθεν ἐπειςιὸν, καὶ προςπῖπτον ἔξωθεν, ἀύσιον εἶναι δοκεῖ. Μόνη δὲ αὐτὴ ἐπιθυμία τὴν ιχὴν ἐξ ἡμῶν λαμβάνει, καὶ ἔστιν ἑκούσιος. Τί δὲ τιν ὃ λέγω; Τοῦ παρόντος καὶ νομισθέντος ἀγαῦ φαντασία διεγείρει καὶ διανίστησι τὴν ψυχὴν ἠιοῦσαν, καὶ σφόδρα μετέωρον ἐξαίρει, καθάπερ θαλμοὺς φῶς ἀναστράψαν. Καλεῖται δὲ τουτὶ πάθος αὐτῆς ἡδονή. Τὸ δὲ ἐναντίον ἀγαθῷ καν, ὅταν ἐκβιασάμενον πληγὴν ἐπενέγκῃ καίριαν, ννοίας καὶ κατηφείας εὐθὺς αὐτὴν ἀναπίμπλησιν ουσαν. Ὄνομα δὲ καὶ τούτῳ τῷ πάθει λύπη. ταν δὲ τὸ κακὸν μήπω μὲν εἰςῳκισμένον θλίβῃ, λλῃ δὲ ἀφικνεῖσθαι καὶ παρευτρεπίζεσθαι, πτοίαν ὶ ἀγωνίαν ἀποφράδας ἀγγέλους προεκπέμπει δειμαῦντας. Φόβος δὲ προςαγορεύεται τὸ πάθος. Ἐιδὰν δὲ λαβών τις ἔννοιαν ἀγαθοῦ μὴ παρόντος ἑγηται λαβεῖν αὐτοῦ, πρὸς μήκιστον τὴν ψυχὴν κύνει καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἐκτείνων ψαῦσαι τοῦ ποιυμένου γλιχόμενος, ὥςπερ ἐπὶ τροχοῦ κατατείνει, σπεύδων μὲν συλλαβεῖν, ἐφικνεῖσθαι δ᾽ ἀδυναν, κ[illegible]ταὐτὸν πεπονθὼς τοῖς τοὺς ἐξαναχωροῦνς διώκουσιν, ἐλάττονι μὲν τάχει, προθυμίᾳ δὲ ἀνταγωνίστῳ. Ὅμοιον δέ τι καὶ περὶ τὰς αἰσθήσεις κε συμβαίνειν. Ὀφθαλμοὶ γὰρ πολλάκις ὁρατοῦ 765 ος πάνυ μακρὰν ἀφεστῶτος εἰς κατάληψιν ἐλθεῖν P. ιζόμενοι, τείνοντες αὑτοὺς, εὖ μάλα καὶ πλέον ; δυνάμεως ἐνεχθέντες, ὤλισθον κατὰ κενοῦ περὶ ν ἀκριβῆ τοῦ ὑποκειμένου γνῶσιν σφαλέντες, καὶ ικέτι τὴν ὄψιν τῷ βιαίῳ καὶ συντόνῳ τῆς προςβο-

τάλειον τιμωρίαν ἐπιφερούσης τῆς ἐπι
νός τε γὰρ ὧν ὀρεχθείη πάντων ὁπό
σειν ἀπετύγχανεν, ὅ τε κρατηθεὶς ἐπ
M ἀεὶ τῶν ἀπόντων οὐδέποτε πληροῦτ
ἐλυσπώμενος τὴν ὄρεξιν, ὥςπερ τε τὰ
νοσημάτων, εἰ μὴ προανακρουσθείη το
σιν, ἐπιθέοντα σύμπασαν ἐν κύκλῳ
τὴν τοῦ σώματος κοινωνίαν, οὐδὲν
ἐῶντα. Οὕτως εἰ μὴ λόγος ὁ κατὰ
τροῦ δίκην ἀγαθοῦ ῥέουσαν τὴν ἐπιθ
πάντ᾽ ἐξ ἀνάγκης τὰ τοῦ βίου πράγμ
ται παρὰ φύσιν. Οὐδὲν γάρ ἐστιν ὑπ
διαφεύγει τὸ πάθος, ἀλλ᾽ ὅταν ἄδειαν
χειρίαν ἐπινέμεται καὶ γίνεται πάντ
Εὔηθες ἴσως μακρηγορεῖν ἐστὶ περὶ
φανῶν, ἃ τίς ἀνὴρ ἢ πόλις ἀγνοεῖ,
οὐχ ἡμέραν μόνον ἀλλὰ καὶ ὥραν
ἔλεγχον ἐναργῆ παριστάντα; Χρημάτω
ναικὸς, ἢ δόξης, ἢ τινος ἄλλου τῶν ἡ
ζομένων, ἆρά γε μικρῶν καὶ τῶν τ
γίνεται κακῶν; Οὐ διὰ τοῦτο

ῆς ἐῤῥύησαν ἐπιθυμίας ἢ χρημάτων, ἢ δόξης, ἡδονῆς. Περὶ γὰρ ταῦτα κηραίνει τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος.

§. 29. Ἅλις μὲν δὴ τούτων. Χρὴ δὲ μήδ' ἐκεῖνο ἀγνοεῖν, ὅτι οἱ δέκα λόγοι κεφάλαια νόμων εἰσὶ τῶν ἐν εἴδει παρ' ὅλην τὴν νομοθεσίαν ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις ἀναγραφέντων. Ὁ μὲν πρῶτος τῶν περὶ μοναρχίας. Οὗτοι δὲ δηλοῦσιν, ὅτι ἓν αἴτιον κόσμου καὶ ἡγεμὼν καὶ βασιλεὺς εἷς, ὁ ἡνιοχῶν καὶ κυβερνῶν τὰ ὅλα σωτηρίως, ὀλιγαρχίαν ἢ ὀχλοκρατίαν ἐπιβούλους πολιτείας φυομένας παρὰ ἀνθρώποις τοῖς κακίστοις ἐξ ἀταξίας καὶ πλεονεξίας, ...ηλακῶς ἐκ τοῦ καθαρωτάτου τῆς οὐσίας οὐρανοῦ. Ὁ δὲ δεύτερος κεφάλαιόν ἐστι πάντων, ὅσα ...ὶ χειροκμήτων ἐνομοθετεῖτο ἂν, ἀγάλματα, καὶ ...να καὶ συνόλως ἀφιδρύματα, ὧν γραφικὴ καὶ ...στικὴ βλαβεραὶ δημιουργοὶ, κατασκευάζειν οὐκ ... οὐδ' ὅσα μύθων πλάσματα προςίεσθαι, θεογαμίαν καὶ θεογονίαν καὶ τὰς ἀμφοτέροις ἑπομένας ...υθήτους καὶ ἀργαλεωτέρας κῆρας. Τῷ δὲ τρίτῳ ...στέλλει τά τε ἀνώμοτα καὶ ἐφ' οἷς ὀμνύναι δεῖ, ... ὁπότε καὶ ὅπου χρὴ καὶ τίνα καὶ πῶς ἔχοντας ...ά τε ψυχὴν καὶ σῶμα καὶ ὅσα ἐπ' εὐόρκοις καὶ ἐναντίον ἐχρήσθη.

766 P.

§. 30. Τὸ δὲ τέταρτον, τὸ περὶ τῆς ἑβδομάδος, ...ἐν ἀλλ' ἢ κεφάλαιον νομιστέον ἑορτῶν, καὶ τῶν τεταγμένων εἰς ἑκάστην ἁγνευτικῶν. Περιῤῥαντηρίων δὲ αἰσίων καὶ ἐπηκόων εὐχῶν καὶ θυσιῶν ...είων ἡ λατρεία ἐγίνετο. Ἑβδόμην δὲ λέγω καὶ ... σὺν ἑξάδι τῇ γονιμωτάτῃ καὶ τὴν ἄνευ ἑξάδος προςθοῦσαν αὐτῇ, μονάδι ὡμοιωμένην, ὧν ἑκατέρας τὰς ἑορτὰς παραριθμεῖ. Μονάδι μὲν τήν τε ἱερομηνίαν, ἣν σάλπιγξιν ὑποσημαίνουσι, καὶ νηστείαν, ἐν ᾗ σιτίων καὶ ποτῶν ἀποχὴ διείρηται καὶ ἣν Ἑβραῖοι πατρίῳ γλώττῃ Πάσχα προςαγορεύουσιν, ἐν ᾗ θύουσι πανδημεὶ αὐτῶν ἕκαστος τοὺς ἱερεῖς αὐ-

ἀπαρχὴ γεννημάτων καὶ καρπῶν
ἣν ἀνθρώποις τῷ ἡμερωτάτῳ ζώων
Ἑβδομάδι δὲ τὰς μεγίστας καὶ πολ
προςένειμε κατὰ τὰς τοῦ ἔτους ἰση
καὶ μετοπωρινὴν, δύο δυσὶν ἀναθε
ἡμέρας ἑπτὰ, τὴν μὲν κατὰ τὸ ἔα
τῶν σπειρομένων, τὴν δὲ μετοπωρινὴ
μιδῆ καρπῶν ἁπάντων οὓς καὶ τὰ
Ἑπτὰ δὲ ἡμέραι ἀπενεμήθησαν εἰκ
τῆς ἰσημερίας ἑκατέρας ἵνα μὴν ἑκ
γέρας ἐξαίρετον, μίαν ἱερὰν ἡμέραν
εὐθυμίαν καὶ ἀπόλαυσιν ἐκεχειρίας. Ἰ
καὶ ἄλλοι νόμοι πάνυ καλῶς τιθέντες
καὶ κοινωνίαν, ἀτυφίαν τε καὶ ἰσότ
μενοι. Τούτων οἱ μέν εἰσι περὶ τοῦ
207 ματικοῦ, καθ᾽ ὃ διείρηται, πᾶσαν
M ραν ἐᾶν, μήτε σπείροντας, μήτε
δένδρα διακαθαίροντας, ἢ ὅσ᾽ ἄλλα
γίαν ἐπιτελοῦντας. Ἓξ γὰρ ἐνιαυτοῖς
καὶ τὴν ὀρεινὴν εἰς καρπῶν γένεσιν κ
σιον φορὰν πονηθείσας ἀνέσεως ἠξ

λοὺς καὶ ἀναγκαίους νόμους ὑπαινίττεται, τοὺς πρεσβύταις καὶ νέοις ἀναγραφέντας, τοὺς ἐπ᾽ ἄρχουσι καὶ ὑπηκόοις, τοὺς ἐπ᾽ εὐεργέταις καὶ εὖ πεπονθόσι, τοὺς ἐπὶ δούλοις καὶ δεσπόταις. Γονεῖς γὰρ ἐν τῇ κρείττονι τῶν εἰρημένων εἰσὶ τάξει, ἐν ᾗ πρεσβύται, ἡγεμόνες, εὐεργέται, δεσπόται. Παῖδες δὲ ἐν τῇ καταδεεστέρᾳ, ἐν ᾗ νεώτεροι, ὑπήκοοι, εὖ πεπονθότες, δοῦλοι. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα προσγράφεται, νέοις μὲν εἰς ἀποδοχὴν γήρως, πρεσβύταις δὲ εἰς ἐπιμέλειαν νεότητος. Καὶ ὑπηκόοις μὲν εἰς πειθαρχίαν ἡγεμόνων, ἡγεμόσι δὲ εἰς ὠφέλειαν τῶν ἀρχομένων. Καὶ εὖ μὲν πεπονθόσιν εἰς χαρίτων ἀμοιβὰς, ἄρξασι δὲ δωρεῶν εἰς τὸ μὴ ζητεῖν καθάπερ ἐν δανείοις ἀπόδοσιν. Καὶ θεράπουσι μὲν εἰς ὑπηρεσίαν φιλοδέσποτον, δεσπόταις δὲ εἰς ἠπιότητας καὶ πραότητας δι᾽ ὧν ἐξισοῦται τὸ ἄνισον.

§. 32. Καὶ ἡ μὲν προτέρα πεντὰς ἐν τούτοις κεφαλαιοῦται, κεφαλαιώδη τύπον περιέχουσα. Τῶν δὲ ἐν εἴδει νόμων οὐκ ὀλίγος ἀριθμός. Τῆς δὲ ἑτέρας πρῶτον ἐστὶ κεφάλαιον τὸ κατὰ μοιχῶν, ᾧ ὑποτάττεται πλεῖστα διατάγματα, τὸ κατὰ φθορέων, τὸ κατὰ παιδεραστῶν, τὸ κατὰ τῶν λαγνίστερον βιούντων, ὁμιλίαις τε καὶ μίξεσιν ἐκνόμοις καὶ ἀκολάστοις χρωμένων. Τὰς δὲ ἰδέας ἀναγέγραφεν, οὐχ ὑπὲρ τοῦ μηνύσαι τὸ πολύχουν καὶ πολύτροπον τῆς ἀκρασίας, ἀλλ᾽ ὑπὲρ τοῦ τοὺς ἀσχημόνως ζῶντας ἐμφανέστατα δυσωπεῖν, ἐπαντλοῦντας τοῖς ὠσὶν αὐτῶν ἀθρόα ὀνείδη, δι᾽ ὧν ἐρυθριάσουσι. Δεύτερον δὲ κεφάλαιον, τὸ τοῦ μὴ ἀνδροφονεῖν ἀπαγόρευσις, ὑφ᾽ ἣν εἰσι πάντες οἱ περὶ βιαίων, ὕβρεως, αἰκίας, τραυμάτων, πηρώσεως ἀναγκαῖοι νόμοι καὶ σφόδρα κοινωφελεῖς. 768
Τρίτον δὲ, τὸ περὶ τοῦ μὴ κλέπτειν, ᾧ ὑποτάττεται P.
τὰ ἐπὶ χρεωκοπίαις ὁρισθέντα καὶ ἐξάρνοις παρακαταθήκαις καὶ ἀκοινήτῳ κοινωνίᾳ καὶ ἀναισχύντοις ἁρπαγαῖς καὶ συνόλως πλεονεξίαις, ὑφ᾽ ὧν πείθονται οἱ ἄνθρωποι ἢ φανερῶς ἢ λάθρᾳ τὰ ἀλλότρια νοσφίζεσθαι.

Τέταρτον δὲ, τὸ περὶ τοῦ μὴ ψευδομαρτυρεῖν, ᾧ πολλὰ ἐμφέρεται, τὸ μὴ ἀπατᾶν, τὸ μὴ συκοφαντεῖν, τὸ μὴ τοῖς ἐξαμαρτάνουσι συμπράττειν, τὸ μὴ ποιεῖσθαι προκάλυμμα πίστιν ἀπιστίας, ἐφ' οἷς ἅπασι νόμοι προσήκοντες ἐτέθησαν. Πέμπτον δὲ, τὸ ἀνεῖργον τὴν τῶν ἀδικημάτων πηγὴν ἐπιθυμίαν, ἀφ' ἧς ῥέουσιν αἱ παρανομώταται πράξεις, ἴδιαι καὶ κοιναὶ, μικραὶ καὶ μεγάλαι, ἱεραὶ καὶ βέβηλοι, περί τε σώματα καὶ ψυχὰς, καὶ τὰ λεγόμενα ἐκτός. Διαφεύγει γὰρ οὐδὲν ὡς καὶ πρότερον ἐλέχθη τὴν ἐπιθυμίαν, ἀλλ' οἷα φλὸξ ἐν ὕλῃ νέμεται δαπανῶσα πάντα καὶ φθείρουσα. Πολλὰ δὲ τῶν ὑποπιπτόντων αὐτῇ διατέτακται, πρός τε νουθεσίας ἐπανόρθωσιν ἐνδεχομένη, καὶ πρὸς κόλασιν ἀφηνιαστῶν ὅλον τὸν βίον ἐνδιδομένων τῷ πάθει.

§. 33. Τοσαῦτα καὶ περὶ τῆς δευτέρας πεντάδος ἀποχρώντως λέλεκται πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν δέκα λογίων, ἅπερ ἱεροπρεπῶς ἔχρησεν αὐτὸς ὁ θεός. Ἦν γὰρ ἁρμόττον αὐτοῦ τῇ φύσει, κεφάλαια μὲν τῶν ἐν εἴδει νόμων αὐτοπροσώπως θεσπίσαι, νόμους δὲ τοὺς ἐν τῷ μέρει διὰ τοῦ τελειοτάτου τῶν προφητῶν, ὃν ἐπικρίνας ἀριστίνδην καὶ ἀναπλήσας ἐνθέου πνεύματος ἑρμηνέα τῶν χρησμῳδουμένων εἵλετο. Μετὰ δὲ ταῦτα λέγωμεν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν τοὺς δέκα λόγους ἢ νόμους ἀποφήνας ψιλαῖς προστάξεσι καὶ ἀπαγορεύσεσι, κατὰ τῶν παραβησομένων, ὡς ἔθος νομοθέταις, οὐδὲν ὥρισεν ἐπιτίμιον. Θεὸς ἦν, εὐθὺς δὲ κύριος ἀγαθὸς, μόνων ἀγαθῶν αἴτιος, κακοῦ δὲ οὐδενός. Οἰκειότατον οὖν ὑπολαβὼν αὐτοῦ τῇ φύσει τὰ σωτήρια κελεύειν ἀμιγῆ καὶ ἀμέτοχα τιμωρίας, ἵνα μήπως τις ἄφρονι συμβούλῳ χρησάμενος ἄκων, ἀλλ' ἔμφρονι λογισμῷ καθ' ἑκούσιον γνώμην αἱρῆται τὰ βέλτιστα, μετὰ κολάσεως οὐκ ἠξίωσε θεσπίζειν, οὐκ ἀσυλίαν τοῖς ἀδικοπραγοῦσι διδοὺς, ἀλλ' εἰδὼς τὴν πάρεδρον αὐτῷ δίκην καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἔφορον πραγμάτων οὐχ ἠρεμήσουσαν, ἅτε φύσει μισοπόνηρον καὶ ὥσπερ τι

ενὲς ἔργον ἐκδεξομένην τὴν κατὰ τῶν ἁμαρτανόν- ἄμυναν. Ἔμπρεπες μὲν γὰρ ὑπηρέταις καὶ ὑ- γοις θεοῦ καθάπερ τοῖς πολέμου στρατηγοῖς ἐπὶ οτάκταις οἵ λείπουσι τὴν τοῦ δικαίου τάξιν ἀ- 769 τηρίοις χρῆσθαι· τῷ δὲ μεγάλῳ βασιλεῖ τὴν κοι- P. ἀσφάλειαν ἐπιγεγράφθαι τοῦ παντὸς εἰρηνοφυ- ῶντι, καὶ τὰ τῆς εἰρήνης ἀγαθὰ πάντα τοῖς ταχοῦ πᾶσιν ἀεὶ πλουσίως καὶ ἀφθόνως χορη- τι. Τῷ γὰρ ὄντι ὁ μὲν θεὸς πρυτάνις εἰρήνης, ὲ ὑποδιάκονοι πολέμων ἡγεμόνες εἰσίν.

ΠΕΡΙ

ΠΕΡΙΤΟΜΗΣ.

210 M. **ARGUMENTUM LIBRI.**

DE

CIRCUMCISION

Putant quidam circumcisionem praeputii institut
ut carbunculus morbus caveatur, corpus purum serve
nitalia exteriora cordi similia reddantur, probique fo
prospiciatur (1.) Non male vero etiam quis eam sy
esse censuerit, quo voluptatis arrogantiaeque sensum
praescindendum esse doceatur (2.)

§. 1. Τὰ μὲν γένη τῶν ἐν εἴδει νόμων, οἱ
ἀγορευόμενοι δέκα λόγοι, διὰ τῆς προτέρας ἠκ
ται συντάξεως. Τὰ δὲ ἐν μέρει διατάγματα
τὴν τῆς γραφῆς ἀκολουθίαν νῦν ἐπισκεπτέον.
μαι δὲ ἀπὸ τοῦ γελωμένου παρὰ τοῖς πολλοῖς
λᾶται δὲ ἡ τῶν γεννητῶν περιτομή, πρᾶγμα
δαζόμενον οὐ μετρίως καὶ παρὰ ἑτέροις ἔθνε
μάλιστα τῷ Αἰγυπτιακῷ, ὃ καὶ πολυανθρωπ
καὶ πολυσοφώτατον εἶναι δοκεῖ. Παρ᾽ ὃ καὶ π
ἣν παιδικὴν χλεύην μεθεμένους φρονιμώτε
σεμνότερον ἀναζητῆσαι τὰς αἰτίας, ὧν χάρι
τησε τὸ ἔθος, καὶ μὴ προεξαναστάντας καταγ

ἄλλων ἐθνῶν εὐχέρειαν, λογιζομένους ὡς οὐκ εἰκὸς
οσαύτας μυριάδας καθ᾽ ἑκάστην γενεὰν ἀποτέμνε-
αι, μετὰ χαλεπῶν ἀλγηδόνων ἀκρωτηριαζούσας τά
ἑαυτῶν καὶ τὰ τῶν οἰκειοτάτων σώματα· πολλὰ
εἶναι τὰ προτρέποντα τὴν εἰσαγωγὴν τῶν παλαιῶν
ετηρεῖν καὶ ἐπιτελεῖν, τὰ δὲ ἀνωτάτω τέτταρα·
μέν, χαλεπῆς νόσου καὶ δυσιάτου πάθους ἀπαλ-
γήν, ἣν ἄνθρακα καλοῦσιν ἀπὸ τοῦ καίειν ἐντυ-
μενον, ὡς οἶμαι, ταύτης τῆς προσηγορίας τυχόν-
ᾶ, ἥτις εὐκολώτερον τοῖς τὰς ἀκροποσθίας ἔχουσιν
ίνεται. Δεύτερον, τὴν δι᾽ ὅλου τοῦ σώματος κα-
ρότητα πρὸς τὸ ἁρμόττειν τάξει ἱερωμένη, παρ᾽
καὶ ξυρῶνται τὰ σώματα προσυπερβάλλοντες οἱ ἐν
γύπτῳ τῶν ἱερέων· ὑποσυλλέγεται γὰρ καὶ ὑπο-
άλλει καὶ θριξὶ καὶ ποσθίαις ἔνια τῶν ὀφειλόντων
θαίρεσθαι. Τρίτον δέ, τὴν πρὸς καρδίαν ὁμοιό-
τα τοῦ περιτμηθέντος μέρους. Εἰς γὰρ γένεσιν
φω παρεσκεύασται. Τὸ μὲν γὰρ ἐγκάρδιον πνεῦμα
ημάτων, τὸ δὲ γόνιμον ὄργανον ζώων. Ἐδικαίω-
ν γὰρ οἱ πρῶτοι τῷ ἀφανεῖ καὶ κρείττονι δι᾽ οὗ 811
ὶ τὰ νοήματα συνίσταται, τὸ ἐμφανὲς καὶ ὁρατὸν P.
τὰ αἰσθητὰ γεννᾶσθαι πέφυκεν, ἐξομοιῶσαι. Τέ-
ρτον δὲ καὶ ἀναγκαιότατον, τὴν πρὸς πολυγονίαν
ιασκευήν. Λέγεται γὰρ ὡς εὔοδοι τὸ σπέρμα, μή-
σκιδνάμενον, μήτε περιῤῥέον εἰς τοὺς τῆς πο-
ίας ὡς ἦλθε κόλπους. Ὅθεν καὶ τὰ περιτεμνό-
να τῶν ἐθνῶν πολυγονώτατα καὶ πολυανθρωπό-
τα εἶναι.

§. 2. Ταῦτα μὲν οὖν εἰς ἀκοὰς ἦλθε τὰς ἡμε-
ρας, ἀρχαιολογούμενα παρὰ θεσπεσίοις ἀνδράσιν,
τὰ Μωϋσέως οὐ παρέργως διηρμήνευσαν. Ἐγὼ
πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ σύμβολον ἡγοῦμαι τὴν
ριτομὴν δυοῖν τοῖν ἀναγκαιοτάτοιν. Ἑνὸς μέν, ἡ-
νῶν ἐκτομῆς, αἳ καταγοητεύουσι διάνοιαν. Ἐπειδὴ
ρ τὰ νικητήρια φέρεται τῶν ἐν ἡδοναῖς φίλτρων
ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκα συνουσία, τὸ ὑπηρετοῦν ταῖς

212 ἑαυτοὺς ἐξεθείωσαν, τὸν ἀληθῶς
μένως θεὸν παρακαλυψάμενοι, καίτοι
των ἐπανορθώσασθαι τὴν ἀπάτην
λοὶ μὲν γὰρ παρ' αὐτοῖς εἰσὶν ἄνδρε
τε καὶ στεῖραι γυναῖκες, ὧν ἀτελεῖ
τεγηρασάντων ἐν ἀπαιδίᾳ. Πονηρὰ
τμητέον τῆς διανοίας, καὶ τὰς ἄλλα
θεοι. Τούτων μὲν οὖν πέρι τοσαῦτ
ἐπὶ τοὺς κατὰ μέρος ἤδη νόμους
ὧν ἄρχεσθαι καλόν, τοὺς περὶ μοναρ

ΠΕΡΙ ΜΟΝΑΡΧΙΑΣ, ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

ARGUMENTUM LIBRI PRIMI DE MONARCHIA.

Male agunt, qui non unum deum dominum omnium re-
m credunt, sed plures deos colunt, eorumque simulacra ex
riis materiis fingunt (1-3.) Quaerentibus, an sit ille deus,
ile respondetur e[illegible] esse, idque cognosci et percipi ex
ndo eiusque natura[illegible]; qualis vero sit deus, vel eius es-
ntia, nemo aeque facile scrutabitur (5); quaerendus tamen
is, nam deum cognoscere cupientes propius in dies ei acce-
nt, etsi non totum eius nomen amplectuntur (6.) Hanc
ilosophiam aemuli Moysis constanter sequuntur, multique ali-
de populo israelitico adhaerentes, qui proselyti dicuntur
. 8.), Moysesque, ut pura servaretur, omnes incantatores,
erosque id genus homines a republica Iudaeorum legibus
escriptis arcuit (9.)

---

§. 1. Τινὲς ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τοὺς ἄλ-
ους ἀστέρας ὑπέλαβον εἶναι θεοὺς αὐτοκράτορας,
ς τὰς τῶν γενομένων ἁπάντων αἰτίας ἀνέθεσαν.
Ιωϋσεῖ δὲ ὁ κόσμος ἔδοξεν εἶναι καὶ γεννητὸς, καὶ

ἀπὸ νόμων ἑκάστου τῶν γεγονότων.
ποντας τὸν ἐπιβεβηκότα ἡνίοχον, τ
ὡς αὐτουργοῖς τῶν ἐν κόσμῳ γινομ
αἰτίας. Ὧν τὴν ἄγνοιαν ὁ ἱερώτατ
ἐπιστήμην μεθαρμόζεται λέγων ὧδε,
ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀσ
τὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ πλανηθ
αὐτούς." *) Εὐθυβόλως πάνυ καὶ κ
τὴν τῶν εἰρημένων ὡς θεῶν ἀπο
ἰδόντες ἡλίου μὲν προόδοις καὶ ἀνα
214 τησίους ὥρας συνισταμένας, ἐν α
M. φυτῶν καὶ καρπῶν γενέσεις ὡρισμ
ριόδοις τελεςφοροῦνται, σελήνην
διάδοχον ἡλίου, νύκτωρ τὴν ἐ
σίαν ἀνειληφυῖαν, ὧν μεθ'
ἄλλους ἀστέρας κατὰ τὴν πρὸς τ
θειαν μυρία τῶν ἐπὶ διαμονῇ τοῦ
γοῦντάς τε καὶ δρῶντας, πλάνον ἐπ
νυτον, μόνους εἶναι τούτους θεοὺς
Εἰ δὲ ἐσπούδασαν διὰ τῆς ἀπλανοῦ
εὐθὺς ἂν ἔγνωσαν, ὅτι καθάπερ αἰσ

..τὸς ὁ μέγιστος καὶ τελεώτατος οὐχὶ βασιλεὺς βα..έων εἶναι πέφυκε, βλεπομένων οὐ βλεπόμενος. ..ντας οὖν τοὺς κατ᾽ οὐρανὸν, οὓς αἴσθησις ἐπι..πεῖ θεοὺς, οὐκ αὐτοκρατεῖς νομιστέον, τὴν ὑπάρ.. τάξιν εἰληχότας, ὑπευθύνους μὲν φύσει γεγονό.., ἕνεκα δὲ ἀρετῆς εὐθύνην οὐχ ὑφέξοντας. Ὥσθ᾽ ..ρβάντες τῷ λογισμῷ πᾶσαν τὴν ὁρατὴν οὐσίαν, τὴν τοῦ ἀϊδίου καὶ ἀοράτου καὶ μόνῃ διανοίᾳ ..αληπτοῦ τιμὴν ἴωμεν, ὅς οὐ μόνον θεὸς θεῶν .. νοητῶν τε καὶ αἰσθητῶν, ἀλλὰ καὶ πάντων δη..ουργός. Ἐὰν δέ τις τὴν τοῦ ἀϊδίου καὶ ποιητοῦ ..απείαν ἄλλῳ προςνέμῃ νεωτέρῳ ἢ γεννητῷ, ..νοβλαβὴς ἀναγεγράφθω καὶ ἔνοχος ἀσεβείᾳ τῇ ..ίστῃ.

§. 2. Εἰσὶ δέ τινες, οἳ χρυσὸν καὶ ἄργυρον ἀν..ιαντοποιοῖς ὡς θεοπλαστεῖν ἱκανοῖς παρέδοσαν. .. δὲ λαβόντες ἀργὴν ὕλην θνητῷ παραδείγματι ..οςχρησάμενοι, τὸ παραλογώτατον θεοὺς ὅσα τῷ ..κεῖν ἐμόρφωσαν καὶ νεὼς κατασκευάσαντες καὶ ..υσάμενοι βωμοὺς ἐδείμαντο, θυσίαις τε καὶ πομ..αῖς καὶ ταῖς ἄλλαις ἱερουργίαις τε καὶ ἁγιστείαις ἐ..μελῶς πάνυ τε καὶ πεφροντισμένως γεραίρουσιν, ..ρέων καὶ ἱερειῶν τὸν περὶ ταῦτα τύφον σεμνοποι..ούντων ὡς ἔνι μάλιστα. Οἷς ὁ τῶν ὅλων πατὴρ ..ροαγορεύει λέγων, "Οὐ ποιήσετε ὑμῖν θεοὺς ἀργυ..οῦς καὶ χρυσοῦς," *) μονονουχὶ οὐκ ἄντικρυς ἀνα..διδάσκων, ὅτι οὐδ᾽ ἐξ ἑτέρας ὕλης χειρόκμητον οὐ..ν τοπαράπαν θεοπλαστήσετε, δύο κωλυθέντες ἐκ ..ῶν ἀρίστων: Ἄργυρος γὰρ καὶ χρυσὸς τὰ πρωτεῖα ..ῶν ἐν ὕλαις φέρονται. Δίχα δὲ τῆς ῥητῆς ἀπαγο..ρεύσεως καὶ ἕτερον αἰνίττεσθαί μοι δοκεῖ τῶν πρὸς ..θοποιΐαν μάλιστα συντεινόντων, διελέγχων οὐδὲ με..τρίως τοὺς φιλοχρηματους, οἳ πανταχόθεν μὲν ἀρ..

*) Exod. 20, 20.

γύρεον καὶ χρυσίον ἐκπορίζουσι, τὸ δὲ πορισθὲν ὡς ἄγαλμα θεῖον ἐν ἀδύτοις θησαυροφυλακοῦσιν, ἀγαθῶν αἴτιον καὶ τῆς συμπάσης εὐδαιμονίας τοῦτ' εἶναι νομίζοντες. Καὶ ὅσοι μὲν τῶν ἀπόρων κεκράτηνται χαλεπῇ νόσῳ φιλαργυρίᾳ, οὐκ ἔχοντες ἴδιον πλοῦτον, ὃν θεραπείας ἀξιώσουσι, τὸν τῶν πλησίον τεθηπότες καὶ προσκυνοῦντες ἕωθεν εἰς τὰς τῶν περιουσιαζόντων οἰκίας ἀφικνούμενοι, καθάπερ εἰς ἱερὰ μέγιστα προσευξόμενοι ἔρχονται καὶ τἀγαθὰ παρὰ τῶν δεσποτῶν ὡς θεῶν αἰτησόμενοι. Πρὸς οὓς καὶ ἐν ἑτέροις φησίν, "Οὐκ ἐπακολουθήσετε εἰδώλοις, καὶ θεοὺς χωνευτοὺς οὐ ποιήσετε," *) διὰ συμβόλων ἀναδιδάσκων, ὅτι πλούτῳ τιμὰς ἀπονέμειν ἰσοθέους οὐ προσήκει. Πλούτου γὰρ αἱ περιβόητοι ὗλαι χρυσὸς καὶ ἄργυρος χρῆσθαι πεφύκασιν, αἷς ἀκολουθοῦσιν οἱ πολλοὶ τὰ τοῦ λεγομένου τυφλοῦ πλούτου μόνα ἢ μάλιστα εὐδαιμονίας αἴτια νομίζοντες. Τάδε ἐστιν, ἅ φησιν εἴδωλα, σκιαῖς ἐοικότα καὶ φάσμασιν, οὐδενὸς ἠρτημένα ὀχυροῦ καὶ βεβαίου. Φέρεται γὰρ τρόπον πνεύματος ἀστάτου τροπὰς καὶ μεταβολὰς παντοίας ἐκδεχόμενα. Σημεῖον δὲ τοῦτο ἐναργέστατον, μὴ προσλαβόντων ἐξαπιναίως ἐστὶν ὅτε προσέπτη, παγίως ἐνειλῆφθαι νομιζόντων πάλιν ἀπεδήμησε. Καὶ ὅτε μέντοι πάρεστι καθάπερ διὰ τῶν κατόπτρων εἴδωλα φαντάζεται, τὴν αἴσθησιν ἀπατῶντα καὶ καταγοητεύοντα καὶ ὡς ἂν ὑφεστηκότα καὶ μὴ ὑπομένοντα. Καὶ τί τὸν τῶν ἀνθρώπων πλοῦτον καὶ τῦφον, ὃν ἀναζωγραφοῦσιν αἱ κεναὶ δόξαι, δηλοῦν ὡς ἔστιν ἀβέβαιος; Ἤδη γάρ τινες καὶ τὰ ἄλλα πάντα ζῶα καὶ φυτά, ὧν γένεσίς ἐστι καὶ φθορά, συνεχῶς μὲν φασι καὶ ἀπαύστως ῥεῖσθαι, τῆς δὲ ἀποῤῥοίας ἄδηλον τὴν αἴσθησιν εἶναι, ἀεὶ νικώσης τῆς περὶ τὴν φύσιν ὀξύτητος τὴν δι' ὄψεως ἀκριβῆ προσβολήν.

*) Lev. 19, 4.

3. Ἀλλ' οὐ μόνον πλοῦτος καὶ δόξα καὶ τὰ τοι-
ἴδωλα καὶ ἀμενηνὰ, ἀλλὰ καὶ ἄλλαι ἀπάται, ἃς
ραφοι διαπλάσαντες ἐξετύφωσαν, ἐπιτειχίσαντες
υδεῖς δόξας κατὰ τῆς ἀληθείας, θεοὺς καινοὺς
ἀπὸ μηχανῆς εἰςαγαγόντες ἕνεκα τοῦ μὴ τὸν ἀΐ-
αὶ ὄντα ὄντως λήθῃ παραδοθῆναι. Πρὸς δὲ τὸ
ίγωγον μέλεσι καὶ ῥυθμοῖς καὶ μέτροις ἐνήρμο-
ψευδὲς, νομίσαντες ῥᾳδίως καταγοητεύσειν τοὺς
άνοντας. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πλαστικὴν καὶ ζω-
ίαν συνεργοὺς τῆς ἀπάτης προςέλαβον, ἵνα χρω-
καὶ σχημάτων καὶ ποιοτήτων εὖ δεδημιουργη-
ἰδέαις ὑπάγοντες τοὺς ὁρῶντας καὶ τὰς ἡγε-
ς αἰσθήσεις ὄψιν καὶ ἀκοὴν δελεάσαντες, τὴν
ύχοις εὐμορφίαις τὴν δὲ εὐφωνίᾳ ποιητικῇ, συ-
σωσι τὴν ψυχὴν ἀβέβαιον καὶ ἀνίδρυτον ταύ-
ιεργαζόμενοι. Διὰ τοῦτ' ἐπιστάμενος ἐπὶ μέγα
ως προεληλυθότα τὸν τύφον καὶ δορυφορού-
ὑπὸ τοῦ πλείστου γένους τῶν ἀνθρώπων οὐκ ἐξ
ς ἀλλ' ἑκουσίοις γνώμαις, εὐλαβηθεὶς μήποτε
ζηλωταὶ τῆς τε ἀδεκάστου καὶ ἀληθοῦς εὐσε-
καθάπερ ὑπὸ χειμάῤῥου περισυρῶσιν, ἐνσφρα-
βαθεῖς τύπους ταῖς διανοίαις ἐγχαράττων ὅ-
α, ὑπὲρ τοῦ μὴ συγχυθέντας ἢ ἐπιλειανθέντας
ωθῆναί ποτε χρόνῳ. Συνεχῶς τ' ἐπᾴδει ποτὲ 815
γων, ὅτι θεὸς εἷς ἐστι καὶ κτίστης καὶ ποιητὴς P.
ων, ποτὲ δὲ, ὅτι κύριος τῶν γεγονότων, ἐπει-
βέβαιον καὶ πάγιον καὶ κῦρος ὡς ἀληθῶς
ὑτὸν εἶναι πέφυκε μόνον. Λέλεκται δὲ, ὅτι
οςκείμενοι τῷ ὄντι θεῷ ζῶσι πάντες." *) Ἆρ'
ὗτος ἐστιν ὁ τριςμακάριος καὶ τριςευδαίμων
ἀγαπητικῶς ἔχεσθαι τῆς θεραπείας τοῦ πρε-
ου πάντων αἰτίου καὶ μὴ τοὺς ὑποδιακόνους
λωροὺς πρὸ τοῦ βασιλέως θεραπεύειν ἀξιοῦν;

---

*) ...ut. 4, 4.

φορεῖ ἡ διάνοια του φιλοσοφουντο
μέν, εἰ ἔστι τὸ θεῖον, ἕνεκα τῶν ἐπ
θεότητα κακιῶν τὴν μεγίστην. Ἕ
ἔστι κατὰ τὴν οὐσίαν. Τὸ μὲν οὖν
λὺς πόνος ἰδεῖν, τὸ δὲ δεύτερον οὐ
ἀλλὰ καὶ ἴσως ἀδύνατον. Ἐπισκεπτ
Ἀεὶ γνωρίσματα τῶν δημιουργῶν π
τὰ δημιουργηθέντα. Τίς γὰρ ἀνδρι
θεασάμενος οὐκ εὐθὺς ἐνόησεν ἀνδρ
γράφον; Τίς δὲ ἐσθῆτας ἢ ναῦς ἢ
ἔννοιαν ἔλαβεν ὑφάντου καὶ ναυπη
μου; Παρελθὼν δέ τις εἰς πόλιν εὐ
τῆς πολιτείας σφόδρα καλῶς κεκόσ
ὑπολήψεται ἢ ὅτι κρατεῖται ἧδε ἡ π
217 των ἀγαθῶν; Τὸν οὖν ἀφικόμενον
M μεγαλόπολιν τόνδε τὸν κόσμον, καὶ
ὀρεινὴν καὶ πεδιάδα πλήθουσαν ζ
καὶ ποταμῶν αὐθιγενῶν καὶ χειμά
πελαγῶν ἀναχύσεις καὶ εὐκρασίαν ἀ
τησίων ὡρῶν τροπάς· εἶτα ἥλιον κ
ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἡγεμόνας, καὶ

§. 5. Τὴν οὐσίαν, εἰ καὶ δυςθήρατον καὶ δυςάληπτον εἶναι συμβέβηκεν, ὅμως καθ᾽ ὅσον ἐνδέχει διερευνητέον. Οὐδὲν γὰρ ἄμεινον τοῦ ζητεῖν 816 ἀληθῆ θεὸν, καὶ ἂν ἡ εὕρεσις αὐτοῦ διαφύγῃ P. ἀνθρωπίνην δύναμιν; ἐπειδὴ καὶ ἡ περὶ τοῦ ...εσθαι μαθεῖν σπουδὴ ἀλέκτους ἡδονὰς καθ᾽ ἑαυ... καὶ εὐφροσύνας ἐργάζεται. Μάρτυρες δὲ οἱ μὴ ...σιν ἄκροις γευσάμενοι φιλοσοφίας, ἀλλὰ τῶν ...ν καὶ δογμάτων αὐτῆς ἐπιπλέον ἑστιαθέντες. Τού... γὰρ ὁ λογισμὸς ἀπὸ τῆς γῆς ἄνω μετέωρος ἀρθεὶς ...οβατεῖ καὶ συμπεριπολῶν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ...ύμπαντι οὐρανῷ τὰ ἐκεῖ πάντα γλιχόμενος ἰδεῖν, ...ροτέραις χρῆται ταῖς προςβολαῖς, ἀκράτου καὶ ...οῦ φέγγους ἐκχεομένου, ὡς τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα ...οδινιᾶν ταῖς μαρμαρυγαῖς. Ἀλλ᾽ οὐ διὰ τοῦτο ...αμὼν ἀπαγορεύει, γνώμῃ δὲ ἀηττήτῳ πρὸς τὴν ...ομένην θέαν ἵεται, καθάπερ ἐν ἄθλοις δευτε... μεταποιούμενος ἐπειδὴ τῶν πρώτων ἐσφάλη. ...τασίας δὲ ἀληθοῦς δευτέρα ἐστὶν εἰκασία καὶ ...άσμὸς καὶ ὅσον εἰ... τὴν τῶν εὐλόγων καὶ πιθα... ἰδέαν ἀνάγεται. Καθάπερ οὖν οἷός ἐστι τῶν ἀ...ων ἕκαστος κατὰ τὴν οὐσίαν εἰλικρινῶς, οὔτ᾽ εἰ...ς, οὔτε σαφῶς δυνάμενοι διαγνῶναι ζητεῖν ὅμως ...θυμούμεθα, τερπόμενοι τοῖς εἰκόσι λόγοις ἕνεκα ... φύσει φιλομαθοῦς· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῆς ...ὰ τὸν ὄντως ὄντα θεὸν ἐναργοῦς φαντασίας ἀ...ροῦντες, ὀφείλομεν μὴ ἀπολείπεσθαι τῆς ζητήσεως ...οῦ, διὰ τὸ τὴν σκέψιν καὶ ἄνευ τῆς εὑρέσεως ...αθ᾽ αὑτὴν τριπόθητον εἶναι· ἐπεὶ καὶ τοῦ σώμα... ὀφθαλμοὺς οὐδεὶς αἰτιᾶται, παρ᾽ ὅσον ἥλιον αὐ... ἰδεῖν ἀδυνατοῦντες τὴν φερομένην ἀπόῤῥοιαν ... ἀκτίνων ἐπὶ γῆν ὁρῶσιν, ἡλιακῶν αὐγῶν ἔσχα... φέγγος.

§. 6. Εἰς ἅπερ ἀπιδὼν ὁ ἱεροφάντης καὶ θεοφιλέ...τος Μωϋσῆς ἱκετεύει τὸν θεὸν λέγων, "Ἐμφάνισόν ... σαυτόν," μονονουχὶ καταχθεὶς καὶ βοῶν ἄντι...

ἱκεσίαν ἀνδρὸς ἱκετου καὶ φιλοτε
θεραπεύειν ἀξιοῦντος. Ὡς γὰρ τὸ
μὴ γνωριζόμενον αὐτὸ ἑαυτοῦ γνώ
καὶ σὺ σεαυτὸν μόνος ἂν φῆναι δ
γνώμης ἀξιῶ τυχεῖν, εἰ σκέπει τοῦ
καταφυγεῖν θαῤῥῶ παρὰ σοῦ σκεπ
δὲ "Τὴν μὲν προθυμίαν," φησὶν
σαν ἀποδέχομαι, τὸ δὲ αἴτημα οὐδε
ἡκόντων ἐφαρμόζει. Χαρίζομαι
ληψομένῳ. Οὐ γὰρ ὅσα μοι δοῦν
θρώπῳ λαβεῖν δυνατόν. Ὅθεν
ἀξίῳ πάσας ὅσας ἂν οἷός τε ἦ
Τὴν δὲ ἐμὴν κατάληψιν οὐχ οἷον
ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ὁ σύμπας οὐρανός τε καὶ
χωρῆσαι. Γνῶθι δὴ σαυτὸν καὶ
ταῖς ὑπὲρ δύναμιν ὁρμαῖς καὶ ἐπ
τῶν ἀνεφίκτων ἔρως αἱρέτω καὶ
γὰρ ἐφικτῶν οὐδενὸς ἀμοιρήσεις."
ἐπὶ δευτέραν ἱκεσίαν ἦλθε, καὶ φ
μὲν ταῖς ὑφηγήσεσιν ὅτι οὐκ ἂν
τὸ τῆς σῆς φαντασίας ἐναργὲς

εἶεν, οὐκ ἂν αἴσθησις αὐτὰς ἀλλ' ἀκραιφνέ-
νοῦς καταλάβοι. Πεφυκυῖαι δὲ ἀκατάληπτοι
ὴν οὐσίαν ὅμως περιφαίνουσιν ἐκμαγεῖόν τι
εικόνισμα τῆς αὐτῶν ἐνεργείας. Οἷαι παρ'
φραγῖδες ὅταν προσενεχθῇ κηρὸς ἤ τις ὁμοιό-
ὕλη μυρίους ὅσους τύπους ἐναπομάττονται,
ἀκρωτηριασθεῖσαι μέρος, ἀλλ' ἐν ὁμοίῳ μέ-
τοιαύτας ὑποληπτέον καὶ τὰς περὶ ἐμὲ δυ-
περιποιούσας ἀποίοις ποιότητας καὶ μορφὰς
ις καὶ μηδὲν τῆς ἀϊδίου φύσεως μεταλλαττο-
ιήτε μειουμένας. Ὀνομάζουσι δὲ αὐτὰς οὐκ
οπου τινὲς τῶν παρ' ὑμῖν ἰδέας, ἐπειδὴ ἕκα-
ῶν ὄντων ἰδιοποιοῦσι, τὰ ἄτακτα τάττουσαι
ἄπειρα καὶ ἀόριστα καὶ ἀσχημάτιστα πέρα-
καὶ περιορίζουσαι καὶ σχηματίζουσαι καὶ συ-
τὸ χεῖρον εἰς τὸ ἄμεινον μεθαρμοζόμεναι.
ὺν ἐμέ, μήτε τινα τῶν ἐμῶν δυνάμεων κατὰ
σίαν ἐλπίσῃς ποτε δυνήσεσθαι καταλαβεῖν.
δὲ ἐφικτῶν, ὡς εἶπον, ἑτοίμως καὶ προθύμως
ώμι. Ταῦτα δέ ἐστιν ἐπὶ τὴν τοῦ κόσμου
ν ἐν αὐτῷ καλέσαι θέαν, ἣν οὐ σώματος ὀ-
ῖς, ἀλλὰ τοῖς διανοίας ἀκοιμήτοις ὄμμασι
νει καταλαμβάνεσθαι. Μόνος ὁ σοφίας ἵμερος
ἔστω καὶ πυκνός, ὃ δογμάτων ἀοιδίμων
ικαλλεστάτων ἀναπίμπλησι τοὺς φοιτητὰς καὶ
ους αὐτῆς." Ταῦτ' ἀκούσας οὐκ ἐπαύσατο
θυμίας, ἀλλ' ἔτι τὸν ἐπὶ τοῖς ἀοράτοις πό- 818
πύρει. P.

. Καὶ πάντας τοὺς ὁμοιοτρόπους, εἴτ' οὖν
ἐξ ἀρχῆς, εἴτε καὶ ἐκ τοῦ μεταβάλλεσθαι,
ὴν ἀμείνω τάξιν κρείττους γεγονότας ἀποδέ-
τοὺς μέν, ὅτι τὴν εὐγένειαν οὐ κατέλυσαν,
ὅτι πρὸς εὐγένειαν ἠξίωσαν μεθαρμόσασθαι.
ς δὲ καλεῖ προσηλύτους ἀπὸ τοῦ προσεληλυ-
καινῇ καὶ φιλοθέῳ πολιτείᾳ, οἳ μυθικῶν μὲν
ι πλασμάτων, περιέχονται δὲ ἀκραιφνοῦς ἀ-

ἀλλ' ἔστωσαν ἔφεδροι καταφυγαὶ τοῖς
αὐτομολοῦσι. Φίλτρον γὰρ ἀνυσιμώτα
ἄλυτος εὐνοίας ἐρωτικῆς, ἡ τοῦ ἑν
Προστάττει δὲ, μὴ, παρ' ὅσον αὐτοῖς
ἰσοτέλειαν ἐπηλύταις παρέχει κατεγν
τρῴου καὶ προγονικοῦ τύφου, στομα
καὶ ἀχαλίνῳ γλώσσῃ βλασφημοῦντας
μίζουσι θεοὺς, ἵνα μὴ καὶ ἐκεῖνοι
μὴ θέμις φθέγξωνται κατὰ τοῦ ὄντω
220 γὰρ τῆς διαφορᾶς, ἅτε τὸ ψεῦδος
M. μαθόντες ἐκ παίδων καὶ ξύντροφον
τήσονται. Τῶν δὲ ἀπὸ τοῦ ἔθνους
καθυφιέντες τὴν τοῦ ἑνὸς τιμὴν ὦ
ἀναγκαιοτάτην τάξιν εὐσεβείας καὶ
ἀνωτάτω τιμωρίαις ὀφείλουσι κολάζ
αἱρούμενοι πρὸ αὐγοειδεστάτου φωτ
ἀπεργαζόμενοι διάνοιαν, ὀξὺ καθορ
Καὶ ἐπιτετράφθαι δὲ καλὸν ἅπασι τ
σιν ἀρετῆς, ἐκ χειρὸς ἀναπράττειν ἀ
τιμωρίας, μήτ' εἰς δικαστήριον, μήτ
ριον, μήτε συνόλως ἐπ' ἀρχὴν ἄγο

. Ἀναγέγραπταί τις ἐν τοῖς νόμοις τὸ κα-
το τόλμημα τολμήσας. Ἐπειδὴ γὰρ ἐθεάσα-
ἀλλοφύλοις συνόντας γυναιξὶ καὶ ἕνεκα τῶν
τὰς φίλτρων ὀλιγωροῦντας μὲν τῶν πατρίων,
ους δὲ τὰς μυθικὰς τελετὰς, ἕνα τὸν ἔξαρ- 819
ἡγεμόνα τῆς παρανομίας καταθαρροῦντα, P.
γὰρ παρεπιδείκνυτο δημοσίᾳ τὰ ἀνοσιουρ-
- καὶ θυσίας ἀγάλμασι καὶ ξοάνοις ἀθέ-
ακερῶς ἐπιτελοῦντα, παρόντος ἅπαντος
θους ἐνθουσιῶν, ἀνείρξας τοὺς παρ' ἑκάτερα
θέαν ἠθροισμένους, οὐδὲν εὐλαβηθεὶς, ἀναι-
τῇ γυναικί· τὸν μὲν ἕνεκα τῆς εὐμαθίας
τελὲς ἀπομανθάνειν, τὴν δὲ ὅτι διδάσκαλος
γένετο. Ταυτὶ τὸ ἔργον ἐξαίφνης δραθὲν ἐκ
παραστήματι μυρίους ἐνουθέτησε τῶν ἐπι-
παρασκευαζομένων. Ἐπαινέσας οὖν ὁ θεὸς
στείαν αὐτοκελεύστῳ καὶ ἐθελουργῷ σπουδῇ
ν, διτταῖς αὐτὸν ἀναστέφει δωρεαῖς, εἰρήνῃ
οσύνῃ· τῇ μὲν, ἄξιον διακρίνας ἀπολέμου
ῖσθαι βίου τὸν ἀράμενον τοὺς ὑπὲρ τιμῆς
ῶνας· τῇ δὲ, ὅτι γέρας εὐσεβοῦς ἀνδρὸς οἰ-
ν ἱερωσύνη, θεραπείαν ἐπαγγελλομένου τοῦ
ῳ τὸ δουλεύειν οὐκ ἐλευθερίας μόνον, ἀλλὰ
λείας ἄμεινον. Ἔνιοι δὲ τοσαύτῃ κέχρηνται
περβολῇ, ὥστ' οὐδ' ἀναχώρησιν ἑαυτοῖς πρὸς
ιαν ἀπολιπόντες ἴενται πρὸς δουλείαν τῶν
των, γράμμασιν αὐτὴν ὁμολογοῦντες, οὐκ
δίοις ὡς ἐπὶ τῶν ἀνδραπόδων ἔθος, ἀλλ' ἐν
ιασι καταστίζοντες αὐτὴν σιδήρῳ πεπυρωμέ-
; ἀνεξάλειπτον διαμονήν· οὐδὲ γὰρ χρόνῳ
μαυροῦνται.

Την δὲ ὁμοίαν προαίρεσιν ὁ ἱερώτατος
καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁπαξαπάντων σώζειν
ἀληθείας ἐραστὴς ὢν καὶ διδάσκαλος, ἣν
τοῖς γνωρίμοις ἐγχαράττειν καὶ ἐνσφραγίζειν
ὰς ψευδεῖς δόξας μακρὰν τῆς διανοίας αὐ-

τῶν ἀποικίζων. Ἐπιστάμενος γοῦν τῷ πλάνῳ τὴν
πολλῶν βίῳ συμπράττουσαν οὐ μετρίως εἰς ἀτοδίαν
τὴν μαντικὴν, οὐδενὶ τῶν εἰδῶν αὐτῆς ἐᾷ χρῆσθαι,
πάντας δὲ τοὺς κολακεύοντας αὐτὴν ἐλαύνει τῆς ἰδίας
πολιτείας, θύτας, καθάρτας, οἰωνοσκόπους, τερατο-
σκόπους, ἐπᾴδοντας, κληδόσιν ἐπανέχοντας. Στοχα-
σταὶ γὰρ πάντες οὗτοι πιθανῶν καὶ εἰκότων, ἄλλοτε
ἄλλας ἀπὸ τῶν αὐτῶν φαντασίας λαμβάνοντες, διὰ
τὸ μήτε τὰ ὑποκείμενα φύσιν ἔχειν πάγιον, μήτε
τὴν διάνοιαν ἀκριβῆ βάσανον πεποιῆσθαι, ᾗ βασα-
νισθήσεται τὰ δόκιμα. Παρασκευαὶ δὲ ταῦτα εἰσὶν
ἀσεβείας. Διὰ τί; Ὅτι ὁ προσέχων καὶ πειθόμενος
αὐτοῖς ἀλογεῖ τοῦ πάντων αἰτίου, μόνα ταῦθ' ὑπο-
λαμβάνων ἀγαθῶν εἶναι καὶ κακῶν αἴτια, καὶ οὐκ
αἰσθάνεται τὰς τοῦ βίου φροντίδας ἐξάπτων ἀβε-
βαιοτάτων πεισμάτων, ὀρνίθων καὶ πτερῶν φορᾶς
ἐν ἀέρι τῇδε καὶ ἐκεῖσε, καὶ χαμαιζήλων ἑρπετῶν, 820
ἃ τῶν φωλεῶν ἀνέρπει πρὸς ζήτησιν τροφῆς· ἔτι δὲ
σπλάγχνων καὶ αἵματος καὶ νεκρῶν σωμάτων, ἃ
στερόμενα ψυχῆς εὐθὺς ἐπισυμπίπτει τε καὶ συγχεῖ-
ται καὶ ἑτεροιούμενα τὰς οἰκείας φύσεις ἐξαλλάττει
πρὸς τὴν χείρω μεταβολήν. Ἀξιοῖ γὰρ τὸν ἐγγραφό-
μενον τῇ κατὰ τοὺς νόμους πολιτείᾳ τέλειον εἶναι, μὴ
ἐν οἷς οἱ πολλοὶ παιδοτριβοῦνται μαντείαις καὶ κλη-
δόσι καὶ πιθαναῖς εἰκασίαις, ἀλλ' ἐν τοῖς πρὸς θεὸν
οὐδὲν ἔχουσιν ἐπαμφοτερίζον ἢ ἀμφίβολον, ἀλλ' ἀν-
ενδοίαστον καὶ γυμνὴν ἀλήθειαν. Ἐπεὶ δὲ πᾶσιν ἀν-
θρώποις ἔρως τῆς τῶν μελλόντων ἐπιστήμης ἐνίδρυται
καὶ διὰ τὸν ἔρωτα τοῦτον ἐπὶ θυτικὴν καὶ τὰ ἄλλα
εἴδη τρέπονται μαντικῆς, ὡς δι' αὐτῶν τὸ σαφὲς ἀ-
νερευνήσοντες, τὰ δὲ ἀσαφείας γέμει πολλῆς καὶ ἐξ
ἑαυτῶν ἀεὶ διελέγχεται· τούτοις μὲν σφόδρα εὐτό-
νως ἐπακολουθεῖν ἀπαγορεύει. Φησὶ δὲ, ὅτι ἐὰν
222 ἀληθῶς εὐσεβῶσιν, οὐκ ἀμοιρήσουσι τῆς τῶν μελ-
M. λόντων ἐπιγνώσεως. Ἀλλά τις ἐπιφανεὶς ἐξαπιναίως
προφήτης θεοφόρητος θεσπιεῖ καὶ προφητεύσει, λέ-

' μὲν οἰκεῖον οὐδέν· — οὐδὲ γάρ, εἰ λέγει, δύ-
αι καταλαβεῖν ὅγε κατεχόμενος ὄντως καὶ ἐν-
σιῶν, — ὅσα δὲ ἐνηχεῖται, διελεύσεται καθάπερ
βάλλοντος ἑτέρου. Ἑρμηνεῖς γάρ εἰσιν οἱ προ-
αι θεοῦ καταχρωμένου τοῖς ἐκείνων ὀργάνοις
ς δήλωσιν ὧν ἂν ἐθελήσῃ. Ταῦτα καὶ τὰ τού-
παραπλήσια περὶ τῆς τοῦ ἑνὸς θεοῦ καὶ ὄντως
ς ἐννοίας ὑπειπών, ὃν χρὴ τρόπον ἀπονέμειν
ῷ τὰς τιμὰς ἐξ ἱερῶν ὑπογράφει.

ΠΕΡΙ
ΜΟΝΑΡΧΙΑΣ,
ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ.

ARGUMENTUM LIBRI SECUNDI
DE
MONARCHIA.

Deus unus duo habet templa, quorum alterum, hunc mundum, ipse struxit, alterum vero manu hominum factum est (1.) Utrumque unicum est, ad significandam dei unitatem, et quod est manu factum Hierosolymis exstructum est (2.) In hoc solus genuinus cultus deo a Levitica tribu exhibetur (3. 4.) Pontificum vestimenta symbolice significant mundum eiusque ordinem (5. 6.) Pontificibus non licet esse vinosis; ducere quoque uxorem iubentur, sed virginem solummodo castam (7-9); reliquis sacerdotibus viduas ducere licet (10.) Pontificum uxores e genere quoque sint sacerdotali necesse est (11). Sacerdotes impolluti ut maneant legibus cautum est (12.) Secreti sunt etiam a vulgo profano (13), nullique ex hoc fructibus sacerdotibus oblatis frui licet (14), praeter filias sacerdotis viduam factam (15.)

---

§. 1. Τὸ μὲν ἀνωτάτω καὶ πρὸς ἀλήθειαν ἱερὸν θεοῦ νομίζειν τὸν σύμπαντα χρὴ κόσμον εἶναι, νεὼν μὲν ἔχοντα ἁγιώτατον τῆς τῶν ὄντων οὐσίας μέρος, οὐρανὸν, ἀναθήματα δὲ τοὺς ἀστέρας, ἱερέας δὲ τοὺς

ιδιακόνους αὐτοῦ τῶν δυνάμεων ἀγγέλους, ἀσωμά-
ς ψυχὰς, οὐ κράματα ἐκ λογικῆς καὶ ἀλόγου φύ-
ις, οἵας τὰς ἡμετέρας εἶναι συμβέβηκεν, ἀλλ' 821
εμνημένας τὸ ἄλογον, ὅλας δι' ὅλων νοερὰς, λογι- P.
ιὺς ἀκραιφνεῖς, μονάδι ὡμοιωμένους. τὸ δὲ χει-
μητον. Ἔδει γὰρ ὁρμὰς ἀνθρώπων μὴ ἀνακόψαι,
ιὰς τὰς εἰς εὐσέβειαν συντελούντων καὶ θυσίαις
λομένων ἢ ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσιν ἀγαθοῖς εὐχα-
στεῖν, ἢ ἐφ' οἷς ἂν ἁμάρτωσι συγγνώμην καὶ πα-
τησιν αἰτεῖσθαι. Προενόησε δὲ ὡς οὔτε πολλα-
ι, οὔτ' ἐν ταὐτῷ πολλὰ κατασκευασθήσεται ἱερὰ,
κιώσας ἐπειδὴ εἷς ἐστὶ θεὸς καὶ ἱερὸν εἶναι μόνον.
α τοῖς βουλομένοις ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν ἱερουρ-
' οὐκ ἐφίησιν, ἀλλ' ἀνισταμένους ἀπὸ περάτων
εἰς τοῦτ' ἀφικνεῖσθαι κελεύει, ἅμα καὶ τῶν τρό-
ν λαμβάνων ἀναγκαιοτάτην βάσανον. Ὁ γὰρ μὴ
λων θύειν εὐαγῶς οὐκ ἂν ὑπομείνῃ πατρίδα καὶ
ους καὶ συγγενεῖς ἀπολιπὼν ξενιτεύειν, ἀλλ' ἔοικεν
δυνατωτέρας ὁλκῆς ἀγόμενος τῆς πρὸς εὐσέβειαν,
μένειν τῶν συνηθεστάτων καὶ φιλτάτων, ὥσπερ
ον ἡνωμένων μερῶν ἀπαρτᾶσθαι. Καὶ τοῦδε σα-
τάτη πίστις ἐστὶ τὰ γινόμενα. Μυρίοι γὰρ ἀπὸ
ίων ὅσων πόλεων οἱ μὲν διὰ γῆς, οἱ δὲ διὰ θα-
της ἐξ ἀνατολῆς καὶ δύσεως, καὶ ἄρκτου καὶ με-
βρίας, καθ' ἑκάστην ἑορτὴν εἰς τὸ ἱερὸν καταίρου-
οἷά τινα κοινὸν ὑπόδρομον καὶ καταγωγὴν ἀσφα-
πολυπράγμονος καὶ ταραχωδεστάτου βίου, ζητοῦν-
εὐδίαν εὑρεῖν καὶ φροντίδων ἀνεθέντες, αἷς ἐκ
της ἡλικίας καταζεύγνυνται καὶ πιέζονται, βραχὺν
διαπνεύσαντες χρόνον ἐν ἱλαραῖς διάγειν εὐθυ-
ς, ἐλπίδων τε χρηστῶν γεμισθέντες σχολάζουσι
ἀναγκαιοτάτην σχολὴν, ὁσιότητι καὶ τιμῇ θεοῦ
αν καὶ πρὸς τοὺς τέως ἀγνοουμένους συντιθέμε-
καὶ κρᾶσιν ἠθῶν ἐπὶ θυσιῶν καὶ σπονδῶν εἰς βε-
τάτην πίστιν ὁμονοίας ποιούμενοι.

§. 2. Τούτου τοῦ ἱεροῦ ὁ μὲν ἐξωτάτω περίβολος
καὶ μήκει καὶ πλάτει μέγιστος ὤν, τέσσαρσι στοαῖς
εἰς πολυτέλειαν ἠσκημέναις ὠχύρωται. Διπλῆ δὲ αὐ-
τῶν ἐστὶν ἑκάστη, ξύλων καὶ λίθων ὕλαις καὶ χορη-
γίαις ἀφθόνοις καὶ δημιουργῶν ἐμπειρίαις, καὶ τῶν
ἐφεστηκότων ἐπιμελείαις κατεσκευασμένη τελειότατον
ἔργον. Οἱ δ᾽ εἴσω βραχύτεροι μὲν, αὐστηροτέραν δὲ
ἔχοντες τὴν κατασκευήν. Κατὰ δὲ τὸ μεσαίτατον αὐ-
τὸς ὁ νεὼς παντὸς λόγου κρείττων, ὡς ἐκ τῶν προ-
φαινομένων ἐστὶ τεκμήρασθαι. Τὰ γὰρ ἐντὸς ἀόρα-
τα παντὶ τῷ πλὴν ἑνὶ τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ τούτῳ μέν-
τοι δι᾽ ἔτους ἐπιτετραμμένον ἅπαξ εἰςιέναι. Πάντ᾽ ἐ-
στὶν ἀθέατα. Πυρεῖον μὲν γὰρ ἀνθράκων πλῆρες
καὶ θυμιάματος εἰςκομίζει. Πολλῆς δὲ ἀναδιδομένης
ὡς εἰκὸς ἀτμίδος, κατέχεται τὰ ἐν κύκλῳ πάντα καὶ
ἡ ὄψις ἐπισκιάζεται καὶ ἀνακοπὴν ἴσχει, πρόσω χω-
ρεῖν ἀδυνατοῦσα. Μέγιστος δὲ καὶ ὑψηλότατος ὢν ὁ νεὼς
καὶ ἐν χθαμαλωτέρῳ κείμενος, τῶν περιμηκεστάτων
224 ὀρῶν οὐδενὸς ἀποδεῖ. Τὰ μὲν οὖν ἐν οἰκοδομαῖς ὑπο-
M βολὰς ἔχοντα περίβλεπτά ἐστι καὶ θαυμάζεται πρὸς
τῶν ὁρώντων, καὶ μάλιστα τῶν ἐπιφοιτώντων ξένων, οἱ
συγκρίνοντες τὰς οἴκων δημοσίων κατασκευὰς ἐκπλήτ-
τονται τό τε κάλλος ὁμοῦ καὶ τὴν πολυτέλειαν. Ἄλσος
δὲ οὐδέν ἐστιν ἐν τῷ περιβόλῳ, προστάξει νόμου διὰ
πολλά. Πρῶτον μὲν, ὅτι οὐχ ἡδονὴν καὶ τέρψιν εὐ-
διάγωγον ἐπιζητεῖ τὸ πρὸς ἀλήθειαν ἱερὸν ἀλλ᾽ αὐ-
στηρὰν ἁγιστείαν. Δεύτερον δὲ, ὅτι τὰ συντείνοντα
πρὸς τὴν τῶν δένδρων χλόην οὐ θέμις εἰςκομίζεσθαι,
τάδ᾽ ἐστὶν ἀλόγων ζώων καὶ ἀνθρώπων περιττώματα.
Τρίτον δὲ, ὅτι τὰ μὲν τῆς ἀγρίας ὕλης πρὸς οὐδὲν
ὄφελος, ἄχθος δὲ, ὡς οἱ ποιηταί φασι, γῆς· τὰ δὲ
τῆς ἡμέρου καρπῶν ἡμέρων οἰστικὰ, μεθέλξει τοὺς
ὀλιγόφρονας ἀπὸ τῆς περὶ τὴν ἱερουργίαν σεμνότητος.
Πρὸς δὲ τούτοις λάσια χωρία καὶ δρυμοὶ βαθεῖς κα-
κούργων εἰσὶν ἐνδιαιτήματα, τὴν ἐκ τοῦ συσκιάζε-
σθαι πορίζομένων ἀσφάλειαν καὶ τοῦ ἐξ ἐνέδρας καθ᾽

ν ἂν ἐθέλωσιν αἰφνιδίως ἐπιτίθεσθαι. Αἱ δὲ εὐ-
ηχωρίαι καὶ τὸ ἀναπεπταμένον καὶ ἀνειμένον πάντη, ηδενὸς τὰς ὄψεις ἐμποδίζοντος, πρὸς τὴν τῶν εἰς-
ντων καὶ ἐνδιατριβόντων ἀκριβῆ θέαν ἱεροπρεπω-
στατον.

§. 3. Προςόδους δ' ἔχει τὸ ἱερὸν οὐ μόνον απο-
ιμας γῆς, ἀλλὰ καὶ πολὺ μείζους ἑτέρας αἳ οὐδενὶ ιόνῳ φθαρήσονται. Ἐφ' ὅσον γὰρ τὸ ἀνθρώπων ἔνος διαμενεῖ, ἀεὶ καὶ αἱ πρόςοδοι τοῦ ἱεροῦ φυλα-
θήσονται συνδιαιωνίζουσαι παντὶ τῷ κόσμῳ. Προς-
τακται γὰρ ἀνὰ πᾶν ἔτος ἀπαρχὴν εἰςφέρειν ἀπὸ κοσαετοῦς ἀρξαμένους. Αἱ δὲ εἰςφοραὶ λύτρα προς-
νομάζονται. Διὸ καὶ προθυμότατα ποιοῦνται τὰς παρχὰς, φαιδροὶ καὶ γεγηθότες, ὡς ἅμα τῇ κατα-
έσει μέλλοντες ἢ δουλείας ἀπαλλαγὴν ἢ νόσων κεσιν εὑρεῖν καὶ βεβαιοτάτην ἐλευθερίαν ὁμοῦ καὶ ωτηρίαν εἰς πάντα καρποῦσθαι. Πολυανθρωποτά-
ου δὲ ἔθνους ὡς εἰκὸς καὶ τὰς ἀπαρχὰς ἀφθονω-
άτας εἶναι συμβέβηκε. Σχεδὸν γοῦν ἀνὰ πᾶσαν πό-
ιν ταμεῖον τῶν ἱερῶν χρημάτων ἐστὶν, εἰς ἃ παρα-
ενομένοις ἔθος ἀπάρχεσθαι καὶ χρόνοις ὡρισμένοις ερυπομποὶ τῶν χρημάτων εἰσὶν ἀριστίνδην ἐπικρι-
έντες. Ἐξ ἑκάστης δὲ οἱ δοκιμώτατοι χειροτονοῦν-
αι, σώους τὰς ἐλπίδας ἑκάστων παρεκπέμψοντες. Ἐν γὰρ νομίμοις ἀπαρχαῖς αἱ τῶν εὐσεβούντων ἐλ-
ίδες εἰσί.

§. 4. Φυλαὶ μὲν οὖν εἰσι τοῦ ἔθνους δώδεκα, ιία δ' ἐκ πασῶν ἀριστίνδην ἐπικριθεῖσα ἱερᾶται γέ-
ας ἀνδραγαθίας καὶ φιλοθέου ψυχῆς τουτὶ λαβοῦ-
α, καθ' ὃν καιρὸν ἔδοξεν ἡ πληθὺς ἁμαρτεῖν ἐπα-
κολουθήσασα γνώμαις ἐνίων ἀγνώμοσιν, οἳ τὴν αἰ- 823
υπτιακὴν ἔπεισαν ζηλοῦν ἠλιθιότητα καὶ τὸν ἐγχώ- P.
ιον τύφον, ὃν ἐπ' ἀλόγοις ζώοις καὶ μάλιστα ταύ-
οις μυθοπλαστοῦσι. Τοὺς γὰρ ἡγεμόνας τῆς ἀπο-
οίας ἅπαντας ἡβηδὸν αὐτοκέλευστοι κατακτείναντες,

εὐαγὲς ἔδοξαν ἔργον εἰργᾶσθαι, τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶνας διαθλήσαντες.

§. 5. Νόμοι δὲ ἱερέων εἰσὶν οἵδε. Παντελῆ καὶ ὁλόκληρον εἶναι τὸν ἱερέα προστέτακται, μηδεμίαν ἐν τῷ σώματι λώβην ἔχοντα, μήτε κατ' ἔνδειαν ἐπιλείποντος καὶ ἀκρωτηριασθέντος μέρους, μήτε κατὰ πλεονασμὸν ἅμα τῇ γενέσει περιττεύσαντος, ἢ ὕστερον ἐκ νόσου προσφυέντος, μήτε τῆς χρόας μεταβαλούσης εἰς λέπραν ἢ λειχῆνας ἀγρίους ἢ μυρμηκίας, ἢ τινας ἄλλας ἐξανθημάτων ἐκφύσεις· ἅ μοι δοκεῖ πάντα σύμβολα τῆς περὶ ψυχὴν εἶναι τελειότητος. Εἰ γὰρ τὸ φύσει θνητὸν σῶμα τοῦ ἱερέως ἐπισκεπτέον ἵνα περὶ μηδὲν ἀτύχημα κηραίνῃ, πολὺ πλέον ψυχὴν τὴν ἀθάνατον, ἥν φασι τυπωθῆναι κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ ὄντος. Λόγος δέ ἐστιν εἰκὼν θεοῦ, δι' οὗ σύμπας ὁ κόσμος ἐδημιουργεῖτο. Μετὰ δὲ τὴν ἐξ εὐπατριδῶν εὐγένειαν καὶ παντέλειαν τὴν ἐν τοῖς σώμασι καὶ ψυχαῖς, περὶ ἐσθῆτος, ἣν ἀναλαμβάνειν χρὴ τὸν ἱερέα μέλλοντα λειτουργεῖν τὰς ἱερὰς λειτουργίας, νενομοθέτηται. Ἡ δὲ ἐσθής ἐστι χιτὼν λινοῦς καὶ περίζωμα, τὸ μὲν εἰς αἰδοίων σκέπην ἃ μὴ πρὸς τῷ θυσιαστηρίῳ γυμνοῦσθαι θέμις, ὁ δὲ χιτών, ἕνεκα τῆς πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν ὀξύτητος. Ἀνείμονες γὰρ ἐν μόνοις χιτωνίσκοις τά τε ἱερεῖα καὶ τὰς σπονδὰς καὶ ὅσ' ἄλλα χρήσιμα θυσίαις προσάγουσιν εἰς ἀνυπέρθετον τάχος ἠσκημένοι. Τῷ δὲ ἀρχιερεῖ διείρηται μὲν τὴν παραπλησίαν ἐσθῆτα ἀναλαμβάνειν, ἡνίκα ἂν εἰς τὰ ἄδυτα ἐπιθυμιάσων εἰσίῃ, διὰ τὸ τὴν ὀθόνην ἐκ μηδενὸς τῶν ἀποθνησκόντων ὥσπερ τὰ ἔρια γεννᾶσθαι. Προστέτακται δὲ καὶ ἑτέρᾳ κεχρῆσθαι πάνυ ποικίλην ἐχούσῃ κατασκευήν, ὡς ἀπεικόνισμα καὶ μίμημά τι τοῦ κόσμου δοκεῖν εἶναι. Σαφὴς δὲ πίστις ἡ κατασκευή. Πρῶτον μὲν γὰρ ἔνδυμα περιφερές ἐστιν ὅλον ὑακίνθινον, ποδήρης χιτών, ἀέρος σύμβολον, ἐπειδήπερ ὁ ἀὴρ καὶ φύσει μέλας ἐστὶ καὶ τρόπον τινὰ ποδήρης, ἄνωθεν ἀπὸ

τῶν κατὰ σελήνην τόπων ταθεὶς ἄχρι τῶν κατωτάτω γῆς μυχῶν. Εἶθ' ὕφασμα θωρακοειδὲς ἐπὶ τούτῳ σύμβολον οὐρανοῦ. Δύο τε γὰρ ἐπὶ τῶν ἀκρωμίων λίθοι σμάραγδοι τῆς τιμαλφεστάτης ὕλης εἰσι, ὁ μὲν ἔνθεν, ὁ δὲ ἔνθεν, εἰς ἑκατέρωθεν περιφερής, δείγματα τῶν ἡμισφαιρίων ὧν τὸ μὲν ὑπὲρ γῆν τὸ δὲ ὑπὸ γῆν ἐστίν. Εἶτα πρὸς στέρνοις δώδεκα λίθοι πολυτελεῖς τὰς χρόας διαφέροντες, ἐκ τριῶν τεταγμένοι τετραστοιχεὶ, πρὸς παράδειγμα τοῦ ζωδιακοῦ τυπωθέντες. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἐκ δώδεκα συνεστὼς ζω- 824
δίων τὰς ἐτησίους τέτταρας ὥρας ἀποτελεῖ, τρία P.
νείμας εἰς ἑκάστην. Σύμπας δὲ ὁ τόπος καλεῖται λογεῖον ἐτύμως, ἐπειδὴ τὰ ἐν οὐρανῷ πάντα λόγοις καὶ ἀναλογίαις δεδημιούργηται καὶ συντέτακται. Τῶν γὰρ ἐκεῖ τοπαράπαν ἄλογον οὐδέν. Ἐπὶ δὲ τοῦ λογείου διττὰ ὑφάσματα καταποικίλλει, προσαγορεύων τὸ μὲν δήλωσιν, τὸ δ' ἀλήθειαν. Αἰνίττεται δὲ διὰ μὲν τῆς ἀληθείας, ὅτι οὐρανοῦ τὸ παράπαν ψεῦδος ἐπιβαίνειν οὐ θεμιτὸν, ἀλλὰ τοῦτο πᾶν εἰς τὸν περίγειον πεφυγάδευται χῶρον, ψυχαῖς ἐξαγῶν ἀνθρώπων εἰσοικιζόμενον· διὰ δὲ τῆς δηλώσεως, ὅτι αἱ κατ' οὐρανὸν φύσεις ἕκαστα δηλοῦσι τῶν παρ' ἡμῖν, ἃ καθ' αὑτὰ πάντως ἂν ἦν ἄγνωστα. Σημεῖον δὲ ἐναργέστατον, εἰ μὴ φῶς, ἥλιος δὲ ἀνέλαμψε, πῶς ἂν αἱ τῶν σωμάτων ἀμύθητοι ποιότητες διεφάνησαν, πῶς δὲ ἂν αἱ πολύμορφοι τῶν χρωμάτων καὶ σχημάτων ἰδέαι; Ἡμέρας καὶ νύκτας, μῆνάς τε καὶ ἐνιαυτοὺς, καὶ συνόλως χρόνον, τίς ἀνέδειξεν, ὅτι μὴ σελήνης καὶ ἡλίου καὶ τῶν ἄλλων ἀστέρων ἐναρμόνιοι καὶ παντὸς λόγου κρείττους περιφοραί; Τίς δὲ τὴν ἀριθμοῦ φύσιν, ὅτι μὴ τὰ λεχθέντα κατὰ τὰς τῶν μερῶν τοῦ χρόνου συνθέσεις; Τίς δὲ τὰς ἐν θαλάττῃ καὶ τοσούτοις πελάγεσιν ὁδοὺς ἀνέτεμε καὶ ἀνέδειξε πλωτῆρσι, εἰ μὴ αἱ τῶν ἀστέρων στροφαὶ καὶ περίοδοι; Σοφοὶ δὲ ἄνδρες καὶ μυρία ἄλλ' ἄττα παρατηρήσαν-

τες, ἀνεγράψαντο ἐκ τῶν οὐρανίων σημειωσάμενοι ἠ-
νεμίας καὶ πνευμάτων βίας, φορὰς καὶ ἀφορίας καρ-
πῶν καὶ ἀνειμένα καὶ φλογωδέστατα θέρη, χειμῶνας
ἐξαισίους καὶ ἐαρίζοντας, αὐχμοὺς καὶ ἐπομβρίας,
εὐγονίας ζώων καὶ φυτῶν καὶ τὸ ἐναντίον ἑκατέρων
ἀγονίας καὶ ὅσα τοιουτότροπα. Πάντων γὰρ ἐστη-
λίτευται τῶν ἐπὶ γῆς ἐν οὐρανῷ τὰ σημεῖα.

§. 6. Πρὸς δὲ τοῖς κάτω μέρεσι τοῦ ποδήρους
ἀπῃώρηνται χρύσεοι ῥοΐσκοι, κώδωνές τε καὶ ἀν-
θινά. Τάδε ἐστὶ σύμβολα γῆς καὶ ὕδατος. Γῆς
μὲν τὰ ἀνθινά, παρ᾽ ὅσον βλαστάνει καὶ ἀνθεῖ πάν-
τα ἐκ ταύτης, ὕδατος δὲ οἱ ῥοΐσκοι λεχθέντες ἐτύ-
μως παρὰ τὴν ῥύσιν. Τὴν δὲ ἁρμονίαν καὶ συμ-
φωνίαν καὶ συνήχησιν τῶν τοῦ κόσμου μερῶν οἱ
κώδωνες ἐμφαίνουσιν. Εὖ δὲ ἔχει καὶ ἡ θέσις. Ἀνω-
τάτω μὲν ἐν ᾧ οἱ λίθοι, τὸ καλούμενον περιστή-
θιον, οὐρανοῦ μίμημα, διότι καὶ ὁ οὐρανὸς ἀνω-
τάτω. Ὁ δὲ ποδήρης ὑπ᾽ αὐτῷ ὅλος δι᾽ ὅλου ὑα-
227 κίνθινος, ἐπειδὴ καὶ ὁ ἀὴρ μέλας ὢν τὴν μετὰ τὸν
M. οὐρανὸν τάξιν δευτέραν τετίμηται. Τὰ δὲ ἀνθινὰ
καὶ οἱ ῥοΐσκοι πρὸς τοῖς ἐσχάτοις, διότι γῆ καὶ ὕ-
δωρ τὴν κατωτάτω τοῦ παντὸς μοῖραν ἔλαχον. Ἥδ᾽
ἐστὶν ἡ τῆς ἱερᾶς ἐσθῆτος κατασκευή, μίμημα τοῦ
παντὸς, θαυμάσιον ἔργον καὶ ὀφθῆναι καὶ νοηθῆ-
ναι. Καὶ γὰρ ὄψιν ἔχει καταπληκτικωτάτην καὶ 825
οἵαν οὐδὲν ὕφασμα τῶν παρ᾽ ἡμῖν ἕνεκα ποικιλίας P.
ὁμοῦ καὶ πολυτελείας, καὶ νόησιν τὴν περὶ τῶν αὐ-
τῆς μερῶν φιλόσοφον. Βούλεται γὰρ τὸν ἀρχιε-
ρέα πρῶτον μὲν εἰκόνα τοῦ παντὸς ἔχειν ἐμφα-
νῆ περὶ ἑαυτὸν, ἵν᾽ ἐκ τῆς συνεχοῦς θέας ἄξιον πα-
ρέχῃ τὸν ἴδιον βίον τῆς τῶν ὅλων φύσεως, ἔπειτα
ὅπως ἐν ταῖς ἱερουργίαις συλλειτουργῇ πᾶς ὁ κό-
σμος αὐτῷ. Πρεπωδέστατον δὲ τὸν ἱερωμένον τῷ
τοῦ κόσμου πατρὶ καὶ τὸν υἱὸν ἐπάγεσθαι πρὸς θε-
ραπείαν τοῦ γεγεννηκότος. Ἔστι δὲ καὶ τρίτον τῆς
ἱερᾶς ἐσθῆτος σύμβολον ἀναγκαῖον μὴ ἡσυχασθῆ-

ναι. Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων οἱ ἱερεῖς ὑπὲρ οἰκείων καὶ φίλων καὶ πολιτῶν αὐτὸ μόνον εἰώθασι τάς τε εὐχὰς καὶ θυσίας ἐπιτελεῖν. Ὁ δὲ τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερεὺς οὐ μόνον ὑπὲρ ἅπαντος ἀνθρώπων γένους, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν τῆς φύσεως μερῶν, γῆς, ὕδατος, ἀέρος καὶ πυρός, τάς τε εὐχὰς καὶ τὰς εὐχαριστίας ποιεῖται, τὸν κόσμον, ὅπερ ἐστὶ ταῖς ἀληθείαις, πατρίδα εἶναι ἑαυτοῦ νομίζων, ὑπὲρ ἧς ἱκεσίαις καὶ λιταῖς εἴωθεν ἐξευμενίζειν τὸν ἡγεμόνα ποτνιώμενος τῆς ἐπιεικοῦς καὶ ἵλεω φύσεως αὐτοῦ μεταδιδόναι τῷ γενομένῳ.

§. 7. Ταῦθ' ὑπειπὼν προνομοθετεῖ κελεύων τὸν προσιόντα τῷ βωμῷ καὶ ψαύοντα θυσιῶν, ἐν ᾧ χρόνῳ τέτακται τὰς ἱερὰς λειτουργίας ἐπιτελεῖν, μὴ οἶνον μήτε τι ἄλλο πίνειν μέθυσμα, τεττάρων ἕνεκα τῶν ἀναγκαιοτάτων, ὄκνου καὶ λήθης, ὕπνου καὶ ἀφροσύνης. Ἄκρατος γὰρ τὰς μὲν τοῦ σώματος δυνάμεις ἀνεὶς δυσκινητότερα τὰ μέλη ποιεῖ καὶ ὀκνηροτέρους ἀπεργάζεται καὶ βίᾳ καταδαρθάνειν ἀναγκάζει· τούς τε τῆς ψυχῆς τόνους ἐπιχαλῶν, λήθης ὁμοῦ καὶ ἀφροσύνης αἴτιος γίνεται. Νηφόντων δὲ τά τε μέρη τοῦ σώματος ἐπελαφριζόμενα εὐκινητότερα, αἵ τε αἰσθήσεις καθαρώτεραι καὶ εἰλικρινέστεραι, ὅ τε νοῦς ὀξυωπέστερος, ὥστε προϊδέσθαι πράγματα δύνασθαι καὶ ἃ πρότερον εἶδεν ἀπομνημονεῦσαι. Συνόλως μὲν οὖν τὴν οἴνου χρῆσιν ἅπασι τοῖς κατὰ τὸν βίον ἀλυσιτελεστάτην εἶναι ὑποληπτέον, ψυχῆς πιεζομένης, αἰσθήσεων ἀμαυρουμένων, βαρυνομένου σώματος. Ἐλεύθερον γὰρ καὶ ἄφετον οὐδὲν ἐᾷ τῶν παρ' ἡμῖν, ἀλλ' ἑκάστῳ πρὸς ὃ πέφυκεν ἐμπόδιός ἐστιν. Ἐν δὲ ταῖς ἁγιστείαις καὶ ἱερουργίαις τὸ βλάβος ἀργαλεώτατον, ὅσῳ καὶ τὸ περὶ θεὸν ἐξαμαρτάνειν τοῦ περὶ ἄνθρωπον ἀφορητότερον. Ὅθεν εἰκότως προστέτακται νηφάλια θύειν κατὰ τὴν διαστολὴν καὶ διάκρισιν

σώματι καὶ ψυχῇ οὐδὲ προσιδεῖν ἐᾷ,
γασίαν ἀποθεμένη σχῆμα κόσμιον κ
δύηται, διὰ τὸ τὴν ἀρχαίαν προαίρ
τῇ γενέσθαι. Αὐτὴ δὲ πρὸς μὲν τὰ
ἐχέτω διὰ τὸ τῶν πρὶν σπουδασμά
Μετάνοια γὰρ ἀδικημάτων ἐπαινετέ
ἕτερος αὐτὴν ἄγεσθαι κεκωλύσθω
προσίτω. Τὰ γὰρ ἱερωσύνης ἐξαίρε
φωνίαν ἐπιζητούσης τὴν ἀπὸ γενέσ
τελευτῆς ἀνυπαίτιον. Εὔηθες γὰρ
τῶν τραυμάτων ἐπιγινομένας οὐλὰς
σιν εἴργεσθαί τινας ἱερωσύνης, αἳ σ
οὐ μοχθηρίας εἰσι· τὰς δὲ μὴ κατ
ἀλλ' ἔστιν ὅτε ἑκουσίοις γνώμαις
ἰδίαν ὥραν, ἐπειδήπερ ὀψὲ καὶ μό
εὐθὺς ἀπὸ ἐραστῶν ἱερεῦσιν ἁρμό
πὸ χαμαιτυπείων εἰς ἱερὰ χωρία με
νουσι γὰρ οὐδὲν ἧττον ἐν ταῖς τ
τανοούντων οὐλαὶ καὶ τύποι τῶν ἀ
των. Ὅθεν εὖ καὶ παγκάλως ἐν ἐ

. Τὰ μὲν οὖν περὶ γάμου οὕτως ἠκρίβωται
ιερεῖ, ὥστ' οὐδὲ χήραν ἐφίεται γαμεῖν αὐτῷ,
τελευτηκότος ἀνδρὸς μονωθεῖσαν, οὔτ' ἀπηλ-
ήν ἔτι ζῶντος, ἵνα πρῶτον μὲν εἰς ἄβατον καὶ
ἰν ἄρουραν ὁ ἱερὰς σπόρος χωρήσῃ καὶ μη-
κρᾶσιν αἱ γοναὶ πρὸς ἑτέραν οἰκίαν λαμβά-
εἶτα δὲ, ὅπως ἀκακώτοις καὶ ἀδιαστρόφοις
υχαῖς συνερχόμενοι ῥᾳδίως διαπλάττωσι τὰ
καὶ τοὺς τρόπους αὐτῶν. Ὁλκοὶ καὶ εὐάγω-
ἴνοιαι παρθένων πρὸς ἀρετὴν, εἰς διδασκα-
οιμόταται. Ἡ δὲ ἑτέρου πεῖραν ἀνδρὸς λα-
κατὰ τὸ εἰκὸς ἀπειθεστέρα πρὸς μάθησιν,
ν ψυχὴν ἀκραιφνεστάτην οὐκ ἔχουσα, καθά-
α λελειασμένον κηρὸν, εἰς τρανότητα τῶν ἐγ-
ομένων δογμάτων, ἀλλὰ τραχεῖαν ὑπὸ τῶν
ραχθέντων τύπων, οἳ δυσεξάλειπτοι περιμέ-
ἢ οὐ παραδέχονται σφραγῖδας ἑτέρας, ἢ πα-
ιενοι συγχέουσι ταῖς ἑαυτῶν ἀνωμαλίαις.
τον οὖν ὁ ἀρχιερεὺς ἀγέσθω γάμον ἁγνὴν, λέ-
παρθένον, οὐ μόνον ᾗ μὴ ἕτερος οὐχ ὡμίλη-
λὰ καὶ ἐφ' ᾗ μηδεὶς ἄλλος ἀνὴρ ὠνομάσθη
ῶν ὁμολογιῶν, καὶ ἂν ἁγνεύῃ τὰ σῶμα. 827
10. Τοῖς δὲ κατὰ μέρος ἱερεῦσι τὰ μὲν ἄλλα P.
μων διατέτακται ταὐτὰ ἃ καὶ τοῖς τὴν με-
ἔχουσιν ἱερωσύνην. Ἐφίεται δὲ οὐ μόνον
ους ἀλλὰ καὶ χήρας, οὐ πάσας ἀλλ' ὧν τε-
κασιν ἄνδρες, μετὰ ἀδείας ἄγεσθαι. Φιλο-
γὰρ καὶ στάσεις ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἱερέων οἴε-
ν ὁ νόμος ἀναιρεῖν. Πρὸς μὲν οὖν τοὺς ζῶν-
ως γένοιντ' ἂν ἔριδες ἐκ πάθους γυναικείου
ιας. Τοῖς δὲ ἀποθανοῦσι συναποθνήσκει
ιρὸς τοὺς δευτέρους ἄνδρας ἔχθρα. Ἄλλως
ἀρχιερεία πλείονος ἐδικαίωσεν ἁγιστείας καὶ
εως ὥσπερ ἐν ἅπασι τοῖς ἄλλοις καὶ ἐν γά-
ιωνίᾳ μεταλαχεῖν, οὐκ ἐάσας ὅτι μὴ κόρην
ι. Τοῖς δὲ τῆς δευτέρας τάξεως ἐπανῆκε τὰ

περὶ συνόδου γυναικῶν, ἐφιεὶς καὶ πεπειραμένας ἀνδρῶν ἑτέρων ἐγγυᾶσθαι.

§. 11. *Πρὸς δὲ τούτῳ καὶ τὸ γένος ἠκρίβωσε τῶν μελλουσῶν γαμεῖσθαι, προςτάξας τῷ μὲν ἀρχιερεῖ μνᾶσθαι μὴ μόνον γυναῖκα παρθένον, ἀλλὰ καὶ ἱέρειαν ἐξ ἱερέων, ἵνα ἐκ μιᾶς οἰκίας καὶ τρόπον τινὰ τοῦ αὐτοῦ αἵματος ὦσιν νυμφίος τε καὶ νύμφη πρὸς ἁρμονίαν ἐπιδειξόμενοι παρ᾽ ὅλον τὸν βίον κρᾶσιν ἠθῶν βεβαιοτάτην. Ἐπετράπη δὲ τοῖς ἄλλοις καὶ μὴ ἱερέων γαμεῖν θυγατέρας· τῇ μὲν ὅτι μικρὰ τούτων καθάρσια, τῇ δὲ, ὅτι τὸ ἔθνος οὐκ ἠβουλήθη γενεᾶς εἰς ἅπαν ἱερατικῆς ἀμοιρῆσαι καὶ παντελῶς ἀποζεῦξαι. Δι᾽ ἣν αἰτίαν οὐκ ἐκώλυσε τοὺς ἄλλους ἱερέας ἐπιγαμίας ποιεῖσθαι πρὸς τοὺς ἀπὸ τοῦ ἔ-*
230 *θνους ἅπερ εἰσὶ δεύτεραι συγγένειαι. Γαμβροὶ*
M *γὰρ ἀνθ᾽ υἱῶν πενθεροῖς καὶ ἀντὶ πατέρων γαμβροῖς πενθεροί.*

§. 12. *Τὰ μὲν δὴ περὶ γάμου ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια χάριν παίδων γενέσεως. Ἐπεὶ δὲ ἕπεται γενέσει φθορὰ καὶ τοὺς ἐπὶ τελευταῖς ἀνέγραψε τοῖς ἱερεῦσι νόμους,* *) *κελεύσας μὴ ἐφ᾽ ἅπασιν αὐτοὺς μιαίνεσθαι τοῖς ὁπωσοῦν ἢ κατὰ φιλίαν ἢ κατὰ συγγένειαν ᾠκειωμένοις, ἀλλ᾽ ἐπὶ μόνοις ἓξ, πατράσι καὶ μητράσι, υἱοῖς καὶ θυγατράσιν, ἀδελφοῖς καὶ ἀδελφαῖς παρθένοις. Τὸν δὲ ἀρχιερέα παντὸς πένθους ὑπεξείλετο. Καὶ μήποτ᾽ εἰκότως; Τὰς μὲν γὰρ τῶν ἄλλων ἱερέων ὑπηρεσίας ἀνθ᾽ ἑτέρων ἕτεροι λειτουργεῖν δύνανται, ὡς καὶ ἂν πενθῶσί τινες μηδὲν τῶν ἐξ ἔθους ὑστερίζειν. Τὰς δὲ τοῦ ἀρχιερέως οὐδενὶ δρᾶν ἐφίενται. Παρ᾽ ἣν αἰτίαν ἀμίαντος ἀεὶ διατελείτω μὴ προςαπτόμενος νεκροῦ σώματος, ὅπως τὰς ὑπὲρ τοῦ κόσμου εὐχὰς καὶ θυσίας ἕτοιμος ὢν ἐν καιροῖς τοῖς προςήκουσιν ἀκωλύτως ἐπιτελῇ. Καὶ*

---

*) Lev. 21, 1 sqq.

ἀρ ἄλλως προσκεκληρωμένος θεῷ καὶ τῆς ἱερᾶς τάξε-
ις γεγονὼς ταξίαρχος ὀφείλει πάντων ἀλλοτριοῦσθαι 828
ῶν ἐν γενέσει, μὴ γονέων μὴ τέκνων μὴ ἀδελφῶν P.
ὐνοίας οὕτως ἡττώμενος, ὡς ἢ παρελθεῖν ἢ ὑπερθέ-
σθαι τὶ τῶν ὁσίων ὃ πραχθῆναι πάντως αὐτίκα ἄμει-
ον. Κελεύει δὲ μήτε τὰ εἵματα περιῤῥήττειν ἐπὶ τοῖς
ἰκειοτάτοις ἀποθανοῦσι, μήτ' ἀφαιρεῖν ἀπὸ τῆς κε-
αλῆς τὰ παράσημα τῆς ἱερωσύνης, μήτε συνόλως
κ τῶν ἁγίων ἐξιέναι κατὰ πρόφασιν πένθους, ἵνα
αὶ τὸν τόπον αἰδούμενος καὶ τὰ περὶ αὐτὸν προ-
σμήματα οἷς ἀνέστεπται, κρείττων οἴκτου γενόμε-
ος ἄλυπος εἰσαεὶ διατελῇ. Βούλεται γὰρ αὐτὸν ὁ
όμος μείζονος μεμοιρᾶσθαι φύσεως ἢ κατὰ ἄνθρω-
ον, ἐγγυτέρω προσιόντα τῆς θείας, μεθόριον, εἰ
εῖ τὸ ἀληθὲς λέγειν, ἀμφοῖν, ἵνα διὰ μέσου τινὸς
νθρωποι μὲν ἱλάσκωνται θεὸν, θεὸς δὲ τὰς χάρι-
ας ἀνθρώποις ὑποδιακόνῳ τινὶ χρώμενος ὀρέγῃ καὶ
ορηγῇ.

§. 13. Ταῦτ' εἰπὼν ἑξῆς εὐθὺς νομοθετεῖ περὶ
τῶν χρησομένων ταῖς ἀπαρχαῖς. Ἐὰν οὖν τις, φη-
σὶ,*) τῶν ἱερέων ὀφθαλμοὺς ἢ βάσεις ἤ τι μέλος
ἄλλο παραπηρωθῇ τοῦ σώματος, ἢ καί τινα μῶ-
μον ἐνδέξηται, λειτουργιῶν μὲν μὴ μετεχέτω διὰ
τὰς ἐγγενομένας κῆρας, τὰ δὲ κοινὰ τῶν ἱερέων
γέρα καρπούσθω διὰ τὴν ἀνυπαίτιον εὐγένειαν.
Ἐὰν μέντοι λέπραι **) τινες ἐξανθήσασαι κατά-
σχωσιν, ἢ καὶ γονοῤῥυής τις γένηται τῶν ἱερέων,
μήτε τραπέζης ἱερᾶς ψαυέτω, μήτε τῶν προ-
κειμένων ἄθλων τῷ γένει, μέχρις ἂν ἤτε ῥύσις
ἐπίσχῃ καὶ ἡ λέπρα μεταβαλοῦσα τῷ τῆς ὑγιοῦς
σαρκὸς ἐξομοιωθῇ χρώματι. Καὶ ἐὰν προσάψη-
ται μέντοι τὶς ὁτουδήποτε τῶν ἀκαθάρτων ἱερεὺς,
ἢ καὶ νύκτωρ οἷα φιλεῖ πολλάκις ὀνειρώξῃ, τὴν

*) Lev. 21, 17. **) Lev. 22, 4.

κιας οντες εις ταυτην συνυφελκοντα

*) Lev. 22, 12 sq.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ
ΤΙΝΑ ΓΕΡΑ ΙΕΡΕΩΝ.

ARGUMENTUM LIBRI.

DE

RAEMIIS SACERDOTUM

ET

HONORIBUS.

Sacerdotum amplissimi sunt reditus bonis privatis (1. 2.) :timis (3. 4.), etsi non omnes omnia sacerdotibus tribuunt, lex postulat (5.) Aedituis haud minora ad vitam comsublevandam constituta sunt (6.)

§. 1. Τοῖς ἱερεῦσιν οὐκ ἀπένειμε χώρας ἀποτο-ὁ νόμος, ἵν᾽ ὡς ἕτεροι τὰς ἀπὸ τῆς γῆς καρ-ιενοι προσόδους τῶν ἀναγκαίων εὐπορῶσιν, ἀλλ᾽ βολῇ χρησάμενος τιμῆς τὸν θεὸν ἔφη κλῆρον ῖν εἶναι, κατὰ ἀναφορὰν τὴν ἐπὶ τὰ καθιερού-· δυοῖν ἕνεκα, τῆς τε ἀνωτάτω τιμῆς, ἐπεὶ κοι-ἰ τῶν κατ᾽ εὐχαριστίαν ἀπονεμομένων γίνονται καὶ τοῦ περὶ μόνα πραγματεύεσθαι δὴ τὰ περὶ ἁγιστείας, ὥςπέρ τινας κλήρων ἐπιμελητάς. Ἃ δὲ

χεσθαι, τὴν θεου μνήμην ἄληστο
ζον ἀγαθὸν οὐκ ἔστιν εὑρεῖν. Γ
δὲ ἔθνους ἀναγκαῖον εἶναι καὶ τὰ
νους, ὡς καὶ τὸν ἀπορώτατον τῶ
ριουσίας τροφῶν εὐπορώτατον δο
ρον δὲ προςτάττει καὶ ἀπὸ τῆς ἄλλ
χεσθαι, καθ᾽ ἑκάστην μὲν ληνὸν
στην δὲ ἅλωνα σῖτον καὶ κριθάς.
λαιῶν ἔλαιον καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀ
κάρπους, ἵνα μὴ τὰ ἀναγκαῖα μόν
ρότερον ἀποζῶσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν
βίον εὐποροῦντες ἱλαρώτερον ἐξ
μετὰ κόσμου τοῦ προςήκοντος.
τὰ πρωτότοκα ἀῤῥενικὰ, καὶ πά
ὅσα πρὸς ὑπηρεσίας καὶ χρῆσιν ἀν
γὰρ κελεύει διαδίδοσθαι τοῖς ἱερω
Βοῶν μὲν καὶ προβάτων καὶ αἰγῶ
μόσχους καὶ κριοὺς καὶ χιμάῤῥου
καὶ πρὸς ἐδωδὴν καὶ πρὸς θυσία
μισται· λύτρα δὲ καταπιθέναι τ
καὶ ὄνων καὶ καμήλων καὶ τῶν

ονέων παῖδές εἰσιν· εἰ δὲ δεῖ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, ἀδιαίρετα συγγενικῷ αἵματι καὶ λόγοις προγόνων ἀοράτοις εἴδεσιν εἰς ἐκγόνους διήκουσι, φίλτροις τε ἐνωτικῆς εὐνοίας καὶ φύσεως δεσμοῖς ἀλύτοις ἡρμοσμένοι. Ἀλλ᾽ ὅμως καὶ τούτων τοὺς πρωτοτόκους ἄρρενας τρόπον ἀπαρχῆς καθιεροῖ, χαριστήρια εὐτεκνίας καὶ εὐγονίας οὔσης τε καὶ ἐλπιζομένης, καὶ ἅμα βουλόμενος οὐ μόνον ἀμέμπτους εἶναι, ἀλλὰ καὶ σφόδρα τοὺς γάμους ἐπαινετοὺς, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος βλαστήσας καρπὸς καθιεροῦται, ὅπερ χρὴ λογιζομένους καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας σωφροσύνης καὶ οἰκουρίας καὶ ὁμονοίας περιέχεσθαι, συμπνέοντας ἀλλήλοις, ἔν τε ἔργῳ καὶ λόγῳ τὴν λεγομένην κοινωνίαν ἀληθείᾳ παγίῳ βεβαιοῦσθαι. Τὴν δὲ τῶν πρωτοτόκων υἱῶν καθιέρωσιν, ὡς ὑπὲρ τοῦ μήτε γονεῖς τέκνων μήτε τέκνα γονέων διαζεύγνυσθαι, τιμᾶται τὴν ἀπαρχὴν ἀργυρίῳ ῥητῷ, προστάξας ἴσον εἰςφέρειν καὶ πένητα καὶ πλούσιον, οὐ πρὸς ἀξίωμα τῶν εἰςφερόντων, οὐδὲ πρὸς εὐεξίαν καὶ θάλλος τῶν γεννηθέντων ἀπιδὼν, ἀλλ᾽ ὅσον δυνατὸν εἰςενεγκεῖν καὶ τῷ λίαν ἀπόρῳ σταθμησάμενος. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ παίδων γένεσις ἐν ἴσῳ καὶ τοῖς λαμπροτάτοις καὶ τοῖς ἀφανεστάτοις εἴωθε συμβαίνειν, ἴσην ἐδικαίωσε καὶ τὴν εἰςφορὰν νομοθετῆσαι στοχασάμενος, ὡς ἔφην, μάλιστα τοῦ πᾶσι δυνατοῦ.

§. 2. Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ ἄλλον πόρον οὐ βραχὺν ἐπινέμει τοῖς ἱερεῦσιν, ἕκαστον τῶν προσόδων ἀπάρχεσθαι κελεύσας, ἀπό τε σίτου οἴνου καὶ ἐλαίου καὶ ἔτι θρεμμάτων ἐπιγονῆς, κατά τε ποίμνας καὶ βουκόλια καὶ αἰπόλια καὶ τὰς ἄλλας ἀγέλας. Ὅση δὲ καὶ τούτων ἐστὶν ἀφθονία, τεκμήραιτο ἄν τις ἐκ τῆς περὶ τὸ ἔθνος πολυανθρωπίας. Ἐξ ὧν ἁπάντων ἐστὶ δῆλον, ὅτι βασιλέων σεμνότητα καὶ τιμὴν περιάπτει τοῖς ἱερεῦσιν ὁ νόμος. Ὡς γοῦν ἡγεμόσι φόρους ἀπὸ παντὸς μέρους κτήσεως δίδοσθαι κελεύει καὶ δίδονται τὸν ἐναντίον τρόπον ἢ ὃν 832 P.

αἱ πόλεις τοῖς δυνάσταις εἰςφέρουσιν. Αἱ μὲν
ἐξ ἀνάγκης καὶ μόλις ἐπιστένουσαι, τοὺς ἐκλ
τῶν χρημάτων ὡς κοινοὺς λυμεῶνας ὑποβλεπόμ
καὶ προφάσεις ἄλλοτε ἀλλοίας σκηπτόμεναι καὶ
προθεσμιῶν ἀλογοῦσαι τὰ ὁρισθέντα τέλη καὶ
σμοὺς κατατιθέασιν. Οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ ἔθνους, τὰ
ρατικὰ γεγηθότες, χαίροντες, τοὺς αἰτοῦντας
νοντες, τὰς προθεσμίας ἐπιτέμνοντες, λαμβ
ἀλλ' οὐ διδόναι νομίζοντες, μετ' εὐφημίας καὶ
χαριστίας καθ' ἑκάστην τῶν ἐτησίων ὡρῶν
ται τὰς εἰςφορὰς ἄνδρες ὁμοῦ καὶ γυναῖκες,
κελεύστῳ προθυμίᾳ καὶ ἑτοιμότητι καὶ σπουδῇ
τὸς λόγου κρείττονι.

§. 3. Καὶ ταῦτα μὲν ἀπὸ τῆς ἑκάστου κ
ἐπινέμεται, ἄλλαι δέ εἰσιν ἐξαίρετοι πρόςο
πωδέσταται ἱερεῦσιν, αἱ ἀπὸ τῶν ἀναγομέ
σιῶν. Παντὸς γὰρ ἱερείου προστέτακται δ
ἱερεῦσιν ἀπὸ δυοῖν δίδοσθαι μελῶν, βραχίονα
ἀπὸ χειρὸς δεξιᾶς, ἀπὸ δὲ τοῦ στήθους ὅσον
Τὸ μὲν ἰσχύος καὶ ἀνδρίας καὶ πάσης νομίμου
ξεως ἔν τε τῷ διδόναι καὶ λαμβάνειν καὶ ἐνεργ
σύμβολον, τὸ δὲ τῆς περὶ τὸν θυμὸν ἵλεω πρα-
τητος. Ἐνοικεῖν γὰρ αὐτὸν λόγος ἔχει τοῖς στήθε-
σιν, ἐπειδὴ χωρίον οἰκειότατον ἡ φύσις ἀπένειμε τὰ
στέρνα θυμῷ πρὸς ἐνδιαίτησιν, ᾧ καθάπερ στρα-
τιώτῃ περιέβαλεν εἰς τὸ δυςάλωτον ἕρκος ὀχυρώτα-
τον, τὸν ἐπικαλούμενον θώρακα, ὃν ἐκ πολλῶν καὶ
235 συνεχῶν καὶ κραταιοτάτων ὀστέων ἀπειργάσατο,
M. σφίγξας αὐτὸν εὖ μάλα νεύροις ἀῤῥαγέσιν. Ἀπὸ
δὲ τῶν ἔξω τοῦ βωμοῦ θυομένων ἕνεκα κρεωφαγίας
τρία προστέτακται τῷ ἱερεῖ δίδοσθαι, βραχίονα καὶ
σιαγόνα καὶ τὸ καλούμενον ἤνυστρον. Τὸν μὲν βρα-
χίονα διὰ τὴν ὀλίγῳ πρότερον εἰρημένην αἰτίαν·
τὰς δὲ σιαγόνας, τοῦ τε κυριωτάτου τῶν μελῶν κε-
φαλῆς καὶ λόγου τῶν κατὰ προφορὰν ἀπαρχήν. Καὶ
γὰρ τούτου τὸ νᾶμα ῥεῖν ἔξω καὶ δίχα τῆς κατ

σεως τούτων οὐκ ἂν δύναιτο. Σειομένων γὰρ — ἀφ' οὗ καὶ προςωνομάσθησαν ἐτύμως — ὅταν πληχθῶσιν ὑπὸ γλώττης, ἅπασα ἡ τῆς φωνῆς ὀργανοποιΐα συνηχεῖ. Τὸ δὲ ἤνυστρον ἔκφυσις κοιλίας ἐστίν. Κοιλίαν δὲ φάτνην ἀλόγου θρέμματος ἐπιθυμίας εἶναι συμβέβηκεν, ἥτις ὑπ' οἰνοφλυγίας καὶ ὀψοφαγίας ἀρδομένη, τροφαῖς ἐπαλλήλοις σιτίων ὁμοῦ καὶ ποτῶν ἀεὶ κατακλύζεται, καὶ συὸς τρόπον ἐν βορβόρῳ διαιτωμένη χαίρει. Παρ' ὃ καὶ σφόδρα ἐπενεμήθη τόπος οἰκειότατος ὁ τῶν περιττωμάτων ἀκολάστῳ καὶ ἀπρεπεστάτῳ θρέμματι. Ἀντίπαλον δὲ ἐπιθυμίας ἐγκράτεια, ἣν ἀσκητέον καὶ διαπονητέον καὶ σπουδαστέον πάσῃ μηχανῇ περιποιεῖσθαι, ὡς μέγιστον ἀγαθὸν καὶ τελειότατον ἰδίᾳ τε καὶ κοινῇ συμφέρον. Ἐπιθυμία μὲν οὖν βέβηλος καὶ ἀκάθαρτος καὶ ἀνίερος οὖσα πέρα τῶν ἀρετῆς ὅρων ἐλήλαται καὶ πεφυγάδευται δεόντως. Ἐγκράτεια δὲ καθαρὰ καὶ ἀκηλίδωτος ἀρετή, πάντων ὅσα πρὸς βρῶσιν καὶ πόσιν ἀλογοῦσα καὶ ἐπάνω τῶν γαστρὸς ἡδονῶν αὐχοῦσα ἵστασθαι, βωμῶν ἱερῶν ψαυέτω, καὶ τὴν πρόςφυσιν ἐπιφερομένη τῆς κοιλίας ὑπόμνημα τοῦ καταφρονητικῶς ἔχειν ἀπληστίας καὶ λαιμαργίας καὶ πάντων ὅσα τὰς εἰς τοῦτ' ἐπιθυμίας ἀναφλέγει. 833 P.

§. 4. Ἐφ' ἅπασι μέντοι καὶ τὰς τῶν ὁλοκαυτωμάτων — ἀμύθητα δὲ ταῦτ' ἐστι — δορὰς προςτάττει τοὺς ὑπηρετοῦντας ταῖς θυσίαις ἱερεῖς λαμβάνειν, οὐ βραχεῖαν ἀλλ' ἐν τοῖς μάλιστα πολυχρήματον δωρεάν. Ἐξ ὧν δῆλόν ἐστιν, ὅτι κλῆρον ἕνα μὴ παρασχὼν τῇ ἱερωμένῃ φυλῇ κατὰ ταὐτὰ ταῖς ἄλλαις, τῶν πασῶν ἔδωκε σεμνότερον τρόπον καὶ ἀπονώτερον κατὰ πρόφασιν ἀπαρχῶν τῶν ἐξ ἅπαντος θυσίας εἴδους. Ὑπὲρ δὲ τοῦ μηδένα τῶν διδόντων ὀνειδίζειν τοῖς λαμβάνουσι, κελεύει τὰς ἀπαρχὰς εἰς τὸ ἱερὸν κομίζεσθαι πρότερον, εἶτ' ἐνθένδε τοὺς ἱερεῖς λαμβάνειν. Ἥρμοττε γὰρ θεῷ,

τοὺς μὲν εὐεργετουμένους ἐν ἅπασι τοῖς κατὰ τὸν βίον χαριστηρίους ἀνάγειν ἀπαρχὰς, τὸν δὲ ὥστε μηδενὸς ἐνδεᾶ τοῖς ἀμφὶ τὸ ἱερὸν ὑπηρέταις καὶ λειτουργοῖς χαρίζεσθαι μετὰ σεμνότητος καὶ τιμῆς ἁπάσης. Τὸ γὰρ μὴ παρ' ἀνθρώπων, ἀλλὰ παρὰ τοῦ πάντων εὐεργέτου δοκεῖν λαμβάνειν, ἀδυσώπητον ἔχει δωρεάν.

§. 5. Τοσούτων οὖν προκειμένων ἄθλων, ἐάν τινες ἀπορῶσι τῶν ἱερέων κοσμίως καὶ ἀνυπαιτίως ζῶντες, τῆς ἡμετέρας παρανομίας ἐφεστῶσι κατήγοροι, καὶ ἂν ἡσυχάζωσιν. Εἰ γὰρ ἐπειθαρχοῦμεν τοῖς κελευσθεῖσι, καὶ τὰς ἀπαρχὰς ἐπονούμεθα ᾗ προστέτακται, οὐκ ἂν μόνον ἐκεῖνοι τῶν ἀναγκαίων εὐπόρουν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ὅσα πρὸς ἁβροδιαίτους χορηγίας ἐνεπίμπλαντο. Καὶ ἂν ἄρα ποτὲ αὖθις ἡ φυλὴ τῶν ἱερέων ἐν ἅπασι τοῖς κατὰ τὸν βίον ἀφθόνοις ἐξετάζηται, μέγα δεῖγμα τοῦτο γενήσεται κοινῆς ὁσιότητος καὶ τῆς τῶν νομίμων 834 ἐπ' ἀκριβὲς εἰς ἅπαν φυλακῆς. Ἀλλ' ἡ τινῶν ὀλιγω- P. ρία — ἅπαντας γὰρ οὐκ ἀσφαλὲς αἰτιᾶσθαι — γέγονε πενίας αἰτία τοῖς ἱερωμένοις, εἰ δὲ δεῖ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν καὶ αὐτοῖς ἐκείνοις. Τὸ γὰρ παρανομεῖν ἐπιζήμιον τοῖς παρανομοῦσι κἂν πρὸς ὀλίγον δελεάζῃ χρόνον. Τὸ δὲ ἕπεσθαι τοῖς τῆς φύσεως νόμοις ὠφελιμώτατον, καὶ ἂν παραυτίκα αὐστηρὸν ᾖ καὶ μηδὲν προσηνὲς ἐμφαίνῃ.

§. 6. Τοσαύτας προσόδων ἀφορμὰς χαρισάμενος τοῖς ἱερεῦσιν οὐδὲ τῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ τάξει κατωλιγώρησεν. Εἰσὶ δὲ νεωκόροι. Τούτων οἱ μὲν ἐπὶ θύραις ἵδρυνται παρ' αὐταῖς ταῖς εἰσόδοις πυλωροί· οἱ δὲ εἴσω κατὰ τὸ πρόναον ὑπὲρ τοῦ μή τινα ὧν οὐ θέμις ἑκόντα ἢ ἄκοντα ἐπιβῆναι· οἱ δὲ ἐν κύκλῳ περινοστοῦσιν, ἐν μέρει διακληρωσάμενοι νύκτα καὶ ἡμέραν, ἡμεροφύλακες καὶ νυκτοφύλακες. Ἕτεροι δὲ τὰς στοὰς καὶ τὰ ἐν ὑπαίθρῳ κοροῦντες τὸν φορυτὸν ἐκκομίζουσιν, ἐπιμελόμενοι καθαρότη-

οἷς ἅπασι μισθὸς ὡρίσθησαν αἱ δεκάται. Κλῆρος γὰρ νεωκόρων οὗτος. Οὐ πρότερον γοῦν εἴασεν ὁ νόμος αὐταῖς χρῆσθαι τοὺς λαβόντας, ἢ πάλιν ἄλλας δεκάτας ὡς ἀπὸ κτημάτων ἰδίων ἀπάρξασθαι καὶ δοῦναι τοῖς τῆς ἀμείνονος τάξεως ἱερεῦσι. Τηνικαῦτα γὰρ ἐφῆκεν ἀπολαύειν, πρότερον δὲ οὐκ ἐᾷ. Ἀπένειμε δὲ καὶ πόλεις αὐτοῖς ὁμοῦ πρὸς ταῖς τεσσαράκοντα, καθ' ἑκάστην τε προάστεια εἰς δισχιλίους πήχεις ἐν κύκλῳ πρὸς νομὰς θρεμμάτων, καὶ τὰς ἄλλας ὧν δεῖ πόλεσιν ἀναγκαίας ὑπηρεσίας. Ἐκ δὲ τούτων ἀπεκληρώθησαν ἀνὰ ἕξ, αἱ μὲν ἐκτὸς, αἱ δὲ ἐντὸς Ἰορδάνου τοῦ ποταμοῦ, τρεῖς ἑκατέρωθεν, εἰς καταφυγὴν τοῖς ἀκούσιον φόνον δράσασιν. Ἐπειδὴ γὰρ τὸν ὁπωσοῦν γενόμενον ἀνθρώπῳ τελευτῆς παραίτιον οὐκ ἦν εὐαγὲς εἴσω περιῤῥαντηρίων παρέρχεσθαι, χρώμενον πρὸς ἀσφάλειαν καταφυγῇ τῷ ἱερῷ, τὰς εἰρημένας ἀνῆκε πόλεις ἱερὰ δεύτερα, πολλὴν ἀσυλίαν ἐχούσας ἕνεκα τῆς περὶ τοὺς οἰκήτορας προνομίας τε καὶ τιμῆς, οἳ τοὺς ἱκέτας διασώζειν ἔμελλον εἰ βιάζοιτό τις ὀχυρωτέρα δύναμις, οὐ παρασκευαῖς ταῖς εἰς πόλεμον, ἀλλ' ἀξιώμασι καὶ προνομίαις, ἅπερ ἐκ τῶν νόμων διὰ τὴν σεμνότητα τῆς ἱερωσύνης εἶχον. Ὁ δὲ φυγὰς ἐντὸς ὅρων τῆς πόλεως εἰς ἣν πεφυγάδευται κατακεκλείσθω διὰ τοὺς ἐφέδρους κολαστὰς, οἳ γένει προσήκοντες τῷ τεθνεῶτι, πόθῳ τοῦ συγγενοῦς καὶ ἂν μὴ ὑφ' ἑκόντος ἀναιρεθῇ, κατὰ τοῦ κτείναντος φονῶσι, νικῶντος τοῦ οἰκείου πάθους τὸν ἀκριβῆ τοῦ δικαίου λογισμόν. Ἔξω δὲ προϊὼν, ἐπ' ὀλέθρῳ ἀνενδοιάστῳ προε- 835
λευσόμενος ἴστω. Λήσεται γὰρ οὐδένα τῶν ἀφ' P.
αἵματος, ὑφ' ὧν αὐτίκα λίνοις καὶ πάγαις σαγηνευθεὶς οἰχήσεται. Προθεσμία δὲ ἔστω τῆς φυγῆς ὁ βίος τοῦ μεγάλου ἱερέως, οὗ τελευτή-

σαντος ἀμνηστείας ἀξιωθεὶς κατίτω. Ταῦτα κ[illegible] τὰ τούτοις παραπλήσια νομοθετήσας περὶ τ[illegible] ἱερέων ἑξῆς ἀναδιδάσκει περὶ ζώων, ἃ πρὸς θ[illegible] σίας ἐστιν ἐπιτήδεια.

ΠΕΡΙ
ΖΩΩΝ ΤΩΝ ΕΙΣ ΘΥΣΙΑΣ.

ARGUMENTUM LIBRI.
DE
ANIMALIBUS
IDONEIS SACRIFICIO,
SEU
DE VICTIMIS.

Terrestrium animalium tria tantum genera, boves, oves, aprae, volucrium duo, columbae et turtures, deo sacrificanda Moyses constituit (1.) In victimis offerendis requiritur integritas (2.) Harum aliae publice aliae privatim offeruntur (3.) acrificia publica sunt triplicia, holocautomata, et ea quae pro alute inventa et pro peccatis expiandis offeruntur (4.) In olocautomatis victimae mares sunt, nam hoc genus potius 5.), quae ita tractantur, ut singula in illis mactandis observanda sacrificantes hortentur ut dei virtutisque amantiores fiant 6.) Victimae in sacrificiis pro salute utriusque sunt sexus 7. 8.) Huius generis quoque sunt sacrificia laudis (αἰνήσεως) 9.) Sacrificia pro peccato variantur personis et victimis; um quo quis est nobiliori loco constitutus, eo potiora etiam nimalia a tali mactanda sunt (10. 11.) A sacerdotibus victimae absumuntur in honorem offerentis, ut poenitentes securius edant se habere Deum propitium, aliisque de causis (12.) Aliud sacrificium, quod votum magnum dicitur, ex tribus dictis coniunctum constat (13. 14.) Praeter ista sacrificia sunt alia sacerdotum privata, ne propter ministerium, quo funguntur, munes videantur (15.)

ριθμον εὑρεῖν εὔπορον ὑπερβὰς,
ἐπέκρινε, βοῶν καὶ προβάτων καὶ
ταται γὰρ αὗται καὶ χειροηθέσταται
μεγάλα καὶ αἰπόλια καὶ ποίμνια π
τοῦ τυχόντος, οὐκ ἀνδρὸς μόνον,
νηπίου παιδὸς, εἴς γε νομὰς ἐξιόντα
πάλιν εἰς σηκοὺς ὑποστρέφοντα ἐν
ἡμερότητος πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα σημ
δὲ ταυτὶ, τό τε πάντα χλοηφάγα εἶνα
τῶν σαρκοβόρον, καὶ τὸ μήτε γαμψο
μήτε τὴν ἔκφυσιν τὴν τῶν ὀδόντων π
ἐνδοτέρω φάτνιον οὐκ ὀδοντοφυεῖ,
ὀδόντων κατ᾽ αὐτοῦ ἐπιλελοίπασι.
καὶ βιωφελέστατα τῶν ζώων εἰσί.
σθῆτας τὴν ἀναγκαιοτάτην σκέπην σα
εἰς τὸ ἀρόσαι γῆν καὶ προετοιμάσασ
τὸν γινόμενον ἀλοῆσαι καρπὸν, εἰς μ
πόλαυσιν τροφῆς· αἰγῶν δὲ καὶ τρ
συνυφαινόμεναί τε καὶ συῤῥαπτόμενα
νασιν ὁδοιπόροις οἰκίαι, καὶ μάλιστ
τείαις, οὓς ἔξω πόλεως ἐν ὑπαίθρῳ

τῆς κεφαλῆς ἄχρι ποδῶν ἄκρων ἐρευνῶσιν ὅσα τε ἐμφανῆ καὶ ὅσα ἐπὶ γαστρὶ καὶ μηροῖς ἀνακέκρυπται, μήπου τις βραχεῖα λώβη διαλέληθε. Τὸ δὲ ἀκριβὲς καὶ περιττὸν τῆς ἐξετάσεως οὐχ ἕνεκα τῶν καταθυομένων, ἀλλὰ τοῦ περὶ τοὺς καταθύοντας ὑπαιτίου γίνεται. Βούλεται γὰρ αὐτοὺς ἀναδιδάξαι διὰ συμβόλων, ὁπότε προέρχοιντο εἰς βωμούς, ἢ εὐξόμενοι, ἢ εὐχαριστήσοντες, μηδὲν ἀῤῥώστημα ἢ πάθος ἐπιφέρεσθαι τῇ ψυχῇ, πειρᾶσθαι δὲ ὅλην δι᾽ ὅλων ἀκηλίδωτον αὐγάζειν, ὡς ἰδόντα μὴ ἀποστραφῆναι θεόν.

§. 3. Ἐπεὶ δὲ τῶν θυσιῶν αἱ μέν εἰσιν ὑπὲρ ἅπαντος τοῦ ἔθνους, εἰ δὲ δεῖ τὸ ἀληθὲς εἰπεῖν, ὑπὲρ ἅπαντος ἀνθρώπων γένους, αἱ δὲ ὑπὲρ ἑκάστου τῶν ἱερουργεῖν ἀξιούντων, λεκτέον πρότερον περὶ τῶν κοινῶν. Θαυμαστὴ δὲ ἡ τούτων τάξις ἐστίν. Αἱ μὲν γὰρ ἀνάγονται καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν, αἱ δὲ ταῖς νουμηνίαις καὶ ἱερομηνίαις, αἱ δὲ νηστείαις, αἱ δὲ τρισὶ καιροῖς ἑορτῶν. Καθ᾽ ἑκάστην μὲν οὖν ἡμέραν δύο ἀμνοὺς ἀνάγειν διείρηται, τὸν μὲν ἅμα τῇ ἕῳ, τὸν δὲ δείλης ἑσπέρας, ὑπὲρ εὐχαριστίας ἑκατέρου, τὸν μὲν ὑπὲρ τῶν μεθ᾽ ἡμέραν, τὸν δ᾽ ὑπὲρ τῶν νύκτωρ εὐεργεσιῶν, ἃς ἀπαύστως καὶ ἀδιαστάτως τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ὁ θεὸς χορηγεῖ. Ταῖς δὲ ἑβδόμαις διπλασιάζει τὸν τῶν ἱερείων ἀριθμόν, ἴσα προστιθεὶς ἴσοις, ἰσότιμον ἡγούμενος τὴν ἑβδόμην αἰῶνι ἣν καὶ γενέθλιον τοῦ κόσμου παντὸς ἀνέγραψεν. Οὗ χάριν τὴν τῆς ἑβδόμης θυσίαν ἐξομοιῶσαι τῇ ἐνδελεχείᾳ τῶν ἡμερησίων ἀμνῶν διενοήθη. Δὶς δὲ καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν ἐπιθυμιᾶται τὰ πάντων εὐωδέστατα θυμιαμάτων εἴσω τοῦ καταπετάσματος, ἀνίσχοντος ἡλίου καὶ δυομένου πρό τε τῆς ἑωθινῆς θυσίας καὶ μετὰ τὴν ἑσπερινήν, ὡς εἶναι τὰ μὲν ἔναιμα εὐχαριστίαν ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἐναίμων, τὰ δὲ θυμιάματα ὑπὲρ τοῦ ἡγεμονικοῦ τοῦ ἐν ἡμῖν λογικοῦ πνεύματος, ὅπερ ἐμορφώθη πρὸς ἀρχέτυπον ἰδέαν

εἰκόνος θείας. Ἄρτοι δὲ προτίθενται ταῖς ἑβδόμαις ἐπὶ τῆς ἱερᾶς τραπέζης ἰσάριθμοι τοῖς μησὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ, δυσὶ θέμασιν ἀνὰ ἕξ, δώδεκα, κατὰ τὴν λόγον τῶν ἰσημεριῶν ἑκάτερα. Δύο γάρ εἰσιν ἀνὰ πᾶν ἔτος, ἐαρινή τε καὶ μετοπωρινή, αἳ μησὶν ἓξ καταριθ- 837
μοῦνται. Ἐαρινῇ μὲν τὰ σπαρτὰ πάντα τελειογονεῖ- P.
ται, καθ' ὃν χρόνον τὰ δένδρα γεννᾶν ἄρχεται· μετοπωρινῇ δὲ καὶ ὁ τῶν δένδρων καρπὸς τελεσφορεῖται, ἐν ᾧ καιρῷ πάλιν ἀρχὴ σπορᾶς. Οὕτω δολιχεύουσα ἡ φύσις τὸν αἰῶνα ἄλλας ἐπ' ἄλλας ἀμείβει δωρεὰς ἀνθρώπων γένει, ὧν εἰσι σύμβολα αἱ διτταὶ τῶν προκειμένων ἄρτων ἑξάδες. Αἰνίττονται δὲ καὶ τὴν ὠφελιμωτάτην τῶν ἀρετῶν ἐγκράτειαν, ἣ δορυφορεῖται πρὸς εὐκολίας καὶ εὐτελείας καὶ ὀλιγοδείας, διὰ τὸν ἐξ ἀκολασίας καὶ πλεονεξίας βλαβερώτατον ἐπιτειχισμόν. Ἄρτος γὰρ ἐραστῇ σοφίας διαρκὴς τροφή, παρέχουσα καὶ τὰ σώματα ἄνοσα καὶ τὸν λογισμὸν ὑγιᾶ καὶ νηφάλιον. Ὄψα δὲ καὶ μελίπηκτα καὶ ἡδύσματα καὶ ὅσα σιτοπόνων καὶ ὀψαρτυτῶν περιεργίαι τεχνιτεύουσι καταγοητεύουσαι τὴν ἄμουσον καὶ ἀφιλόσοφον καὶ ἀνδραποδωδεστάτην τῶν αἰσθήσεων γεῦσιν, ὑπηρετοῦσαν καλῷ μὲν οὐδενὶ θεάματι ἢ ἀκούσματι, γαστρὸς δὲ τῆς ταλαίνης ἐπιθυμίᾳ, νόσους σώματι καὶ ψυχῇ κατασκευάζει πολλάκις ἀνιάτους. Συνεπιτίθεται δὲ τοῖς ἄρτοις λιβανωτὸς καὶ
240 ἅλες. Ὁ μὲν σύμβολον τοῦ μηδὲν ἥδυσμα εὐωδέ-
M. στερον ὀλιγοδείας εἶναι καὶ ἐγκρατείας παρὰ σοφίᾳ δικαζούσῃ, οἱ δὲ ἅλες διαμονῆς τῆς τῶν συμπάντων, — οἷς γὰρ ἂν περιπασθῶσι διατηροῦσι — καὶ ἱκανοῦ προσοψήματος. Οἶδ' ὅτι χλεύην θήσουσι καὶ γέλωτα ταῦτα οἱ περὶ τὰ συμπόσια καὶ τὰς εὐωχίας πραγματευόμενοι, καὶ πολυτελεῖς τραπέζας μεταδιώκοντες, οἱ ὀρνέων καὶ ἰχθύων καὶ κρεῶν καὶ τῆς ὁμοτρόπου φλυαρίας ἄθλιοι δοῦλοι, μηδ' ὄναρ ἀληθοῦς ἐλευθερίας γεύσασθαι δυνάμενοι. Ὧν ὀλίγα φροντιστέον τοῖς κατὰ θεὸν πρὸς τὴν τοῦ ὄντος ὄν-

ως ἀρέσκειαν ζῆν ἐγνωκόσιν, οἱ τῶν σαρκὸς ἡδονῶν λογεῖν πεπαιδευμένοι, τὰς τῆς διανοίας χαρὰς καὶ ὑπαθείας θεωρίᾳ τῶν τῆς φύσεως ἐνασκούμενοι, με-αδιώκουσι.

§. 4. Τοσαῦτα περὶ τούτων διαλεχθεὶς ἄρχεται ιαιρεῖν τὰ τῶν θυσιῶν γένη καὶ τέμνων εἰς τρία εἴ-η τὰ ἀνωτάτω· τὸ μὲν ὁλόκαυτον ποιεῖ, τὸ δὲ σω-ήριον, τὸ δὲ περὶ ἁμαρτίας. Εἶθ' ἕκαστον τοῖς ρμόττουσιν ἐπιδιώκει, τοῦ πρέποντος ἅμα καὶ εὐα-οῦς οὐ μετρίως στοχασάμενος. Παγκάλη δὲ καὶ ροςφυεστάτη τοῖς πράγμασιν ἡ διαίρεσις ἀκολουθίαν χουσα καὶ εἱρμόν. Εἰ γὰρ βούλοιτό τις ἐξετά-ειν ἀκριβῶς τὰς αἰτίας ὧν ἕνεκα τοῖς πρώτοις ἔδοξεν ἀνθρώποις ἐπὶ τὰς διὰ θυσιῶν εὐχαριστίας ὁμοῦ καὶ ιτὰς ἐλθεῖν, εὑρήσει δύο τὰς ἀνωτάτω. Μίαν μὲν ὴν πρὸς θεὸν τιμὴν, τὴν ἄνευ τινὸς ἑτέρου διὰ τὸ ιόνον γινομένην καὶ ἀναγκαῖον καλόν. Ἑτέραν δὲ ὴν τῶν θυόντων προηγουμένην ὠφέλειαν. Διττὴ δὲ 838
στιν, ἡ μὲν ἐπὶ μετουσίᾳ ἀγαθῶν, ἡ δὲ ἐπὶ κακῶν P.
παλλαγῇ. Τῇ μὲν οὖν κατὰ θεὸν δι' αὐτὸν μόνον ινομένῃ προςήκουσαν ὁ νόμος ἀπένειμε θυσίαν τὴν λόκαυτον, ὁλοκλήρῳ καὶ παντελεῖ μηδὲν ἐπιφερομένην ῆς θνητῆς φιλαυτίας ὁλόκληρον καὶ παντελῆ. Τὴν ὲ χάριν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ διαίρεσιν ἐπεδέχετο ἡ δό-α καὶ αὐτὸς διεῖλε, κατὰ τὴν μετουσίαν τῶν ἀγαθῶν ρίσας θυσίαν, ἣν ὠνόμασε σωτήριον. Τῇ δὲ φυγῇ ῶν κακῶν ἀπονείμας τὴν περὶ ἁμαρτίας ὡς τρεῖς ἶναι δεόντως ἐπὶ τρισί· τὴν μὲν ὁλόκαυτον, δι' αὐτὸν μόνον τὸν θεὸν ὃν καλὸν τιμᾶσθαι, μὴ δι' ἕτερον, ὰς δ' ἄλλας δι' ἡμᾶς· τὴν μὲν οὖν σωτήριον ἐπὶ σωτηρίᾳ καὶ βελτιώσει τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων· ὴν δὲ περὶ ἁμαρτίας ἐπὶ θεραπείᾳ ὧν ἐπλημμέλησε ψυχή.

§. 5. Λεκτέον δὲ περὶ ἑκάστης ψυχῆς τὰ νομο-ετηθέντα τὴν ἀρχὴν ποιησαμένοις ἀπὸ τῆς ἀρίστης. ρίστη δὲ ἐστιν ἡ ὁλόκαυτος. „Ἔστω δὲ," φησὶ,

„πρῶτον μὲν τὸ ἱερεῖον ἄῤῥεν, ἐκ τῶν πρὸς τὰς θυσίας ἀριστίνδην ζώων ἐπικριθὲν, μόσχος, ἢ ἀμνὸς, ἢ ἔριφος. Ἔπειτα δὲ ἀπονιψάμενος ὁ προσάγων τὰς χεῖρας ἐπιφερέτω τῇ τοῦ ἱερείου κεφαλῇ. Καὶ μετὰ ταῦτα λαβών τις τῶν ἱερέων καταθυέτω καὶ φιάλην ἕτερος ὑποσχὼν καὶ δεξάμενος τοῦ αἵματος ἐν κύκλῳ περιιὼν τὸν βωμὸν ἐπιῤῥαινέτω, καὶ τὸ ἱερεῖον ἀποδαρὲν εἰς ὁλόκληρα μέρη διανεμέσθω, κοιλίας ἀποπλυνομένης καὶ ποδῶν. Εἶτα σύμπαν τὸ ἱερεῖον πυρὶ θεοῦ τοῦ βωμοῦ παραδιδόσθω," *) γεγονὸς καὶ ἐξ ἑνὸς πολλὰ καὶ ἐκ πολλῶν ἕν. Ταῦτα μὲν ἡ ῥητὴ πρόσταξις περιέχει. Μηνύεται δὲ καὶ τοὺς ἕτερος αἰνιγματώδη λόγον ἔχων τὸν διὰ συμβόλων. Σύμβολα δέ ἐστι τὰ λεχθέντα φανερὰ ἀδήλων καὶ ἀφανῶν. Ἄῤῥεν εὐθέως τὸ ὁλόκαυτον ἱερεῖον, ἐπειδὴ τοῦ θήλεος καὶ ἡγεμονικώτερον καὶ συγγενέστερον αἰτίῳ δραστικῷ. Τὸ γὰρ θῆλυ ἀτελὲς, ὑπήκοον, ἐν τῷ πάσχειν μᾶλλον ἢ ποιεῖν ἐξεταζόμενον. Δυοῖν δὲ ὄντοιν, ἐξ ὧν ἡ ἡμετέρα ψυχὴ συνέστη, λογικοῦ τε καὶ ἀλόγου, τὸ μὲν λογικὸν τῆς ἄῤῥενος γενεᾶς ἐστιν, ὅπερ νοῦς καὶ λογισμὸς κεκλήρωται· τὸ δ' ἄλογον τῆς γυναικῶν, ὅπερ ἔλαχεν αἴσθησις. Νοῦς δὲ αἰσθήσεως, ὡς ἀνὴρ γυναικὸς, καθ' ὅλον γένος ἀμείνων, ὃς ἄμωμος ὢν καὶ καθαρθεὶς καθάρσεσι ταῖς ἀρεταῖς τελείαις αὐτός ἐστιν ἡ εὐαγεστάτη θυσία, καὶ ὅλη δι' ὅλων εὐάρεστος θεῷ. Τὰς δὲ ἐπιτεθειμένας τῇ τοῦ ζώου κεφαλῇ χεῖρας δεῖγμα σαφέστατον εἶναι συμβέβηκε πράξεων ἀνυπαιτίων, καὶ βίου μηδὲν ἐπιφερομένου τῶν εἰς κατηγορίαν, ἀλλὰ τοῖς τῆς φύσεως νόμοις καὶ θεσμοῖς συνᾴδοντος. Βούλεται γὰρ τοῦ θύοντος πρῶτον μὲν τὸν 839
νοῦν ὡσιῶσθαι γνώμαις ἀγαθαῖς καὶ συμφερούσαις P.
ἐνασκούμενον, ἔπειτα δὲ τὸν βίον ἐξ ἀρίστων συν-

---

*) Lev. 1, 3 seqq.

στάναι πράξεων, ὡς ἅμα τῇ τῶν χειρῶν ἐπιθέσει
δύνασθαί τινα παῤῥησιασάμενον ἐκ καθαροῦ τοῦ
συνειδότος τοιαῦτα εἰπεῖν· αἱ χεῖρες αὗται οὔτε δῶ-
ρον ἐπ' ἀδίκοις ἔλαβον, οὔτε τὰς ἐξ ἁρπαγῆς καὶ
12 πλεονεξίας διανομὰς, οὔθ' αἵματος ἀθώου προς-
ήψαντο, οὐ πήρωσιν, οὐχ ὕβριν, οὐ τραῦμα, οὐ
βίαν εἰργάσαντο, οὐκ ἄλλῳ τὸ παράπαν οὐδενὶ τῶν
κατηγορίαν ἢ ψόγον ἐχόντων ὑπηρέτησαν, ἀλλ' ὑ-
ποδιάκονοι πάντων ἐγένοντο καλῶν καὶ συμφερόν-
των, ἅπερ τῇ σοφίᾳ καὶ νόμοις καὶ καλοῖς καὶ νο-
μίμοις ἀνδράσι τετίμηται.

§. 6. Τὸ δὲ αἷμα κύκλῳ προςχεῖται τῷ βωμῷ,
διότι κύκλος σχημάτων τελειότατον καὶ ὑπὲρ τοῦ
μέρος οὐδὲν ἔρημον καὶ κενὸν ἀπολειφθῆναι ψυχι-
κῆς σπονδῆς. Ψυχῆς γὰρ κυρίως εἰπεῖν ἐστι σπον-
δὴ τὸ αἷμα. Συμβολικῶς οὖν ἀναδιδάσκει τὴν διά-
νοιαν ὅλην δι' ὅλου ἐν κύκλῳ χορεύουσαν ἐν πάσαις
ἰδέαις λόγων καὶ βουλευμάτων καὶ ἔργων ἐπιδείκνυ-
σθαι τὴν πρὸς τὸν θεὸν ἀρέσκειαν. Ἀποπλύνεσθαι
δὲ κοιλίαν καὶ πόδας διείρηται, πάνυ συμβολικῶς.
Διὰ μὲν γὰρ τῆς κοιλίας αἰνίττεται, ὡς τὴν ἐπιθυ-
μίαν ἀπονίπτεσθαι συμφέρον, κηλίδων καὶ μέθης
καὶ παροινίας μεστὴν, κακὸν βλαβερώτατον ἐπὶ λύμῃ
τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων συγκροτούμενόν τε καὶ συ-
νασκούμενον. Διὰ δὲ τοῦ τοὺς πόδας ἀπολοίεσθαι
τὸ μηκέτι βαίνειν ἐπὶ γῆς, ἀλλ' αἰθεροβατεῖν. Ἡ
γὰρ τοῦ φιλοθέου ψυχὴ πρὸς ἀλήθειαν ἀπὸ γῆς ἄ-
νω πρὸς οὐρανὸν πηδᾷ καὶ πτερωθεῖσα μετεωροπο-
ρεῖ συντάττεσθαι γλιχομένη καὶ συγχορεύειν ἡλίῳ
καὶ σελήνῃ καὶ τῇ τῶν ἄλλων ἀστέρων ἱερωτάτῃ
καὶ παναρμονίῳ στρατιᾷ, ταξιαρχοῦντος καὶ ἡγεμο-
νεύοντος τοῦ θεοῦ, τοῦ τὴν ἀνανταγώνιστον καὶ ἀ-
ναφαίρετον βασιλείαν ἔχοντος, δι' ἧς ἐνδίκως ἕκα-
στα πρυτανεύεται. Ἡ δὲ εἰς μέλη τοῦ ζώου δια-
νομὴ δηλοῖ ἤτοι ὡς ἓν τὰ πάντα, ἢ ὅτι ἐξ ἑνός τε
καὶ εἰς ἕν, ὅπερ οἱ μὲν κόρον καὶ χρησμοσύνην ἐκά-

λεσιν, οἱ δὲ ἐκπύρωσιν καὶ διακόσμησιν· ἐκπύρω-
σιν μὲν, κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ δυναστείαν τῶν ἄλ-
λων ἐπικρατήσαντος, διακόσμησιν δὲ κατὰ τὴν τῶν
τεττάρων στοιχείων ἰσονομίαν ἣν ἀντιδιδόασιν ἀλλή-
λοις. Ἐμοὶ δὲ εὐθυβολώτερον σκοπουμένῳ δο-
κεῖ τοῦτο δηλοῦσθαι· ἡ τιμῶσα ψυχὴ τὸ ὄν, δι᾽
αὐτὸ τὸ ὂν ὀφείλει μὴ ἀλόγως μηδ᾽ ἀνεπιστημό-
νως, ἀλλὰ καὶ σὺν ἐπιστήμῃ καὶ λόγῳ τιμᾶν.
Ὁ δὲ περὶ αὐτοῦ λόγος τομὴν ἐπιδέχεται καὶ δι-
αίρεσιν καθ᾽ ἑκάστην τῶν θείων δυνάμεων καὶ
ἀρετῶν. Ὁ γὰρ θεὸς ἀγαθός τε ἐστι καὶ ποιη-
τὴς καὶ γεννέτης τῶν ὅλων καὶ προνοητικὸς ὧν
ἐγέννησε, σωτήρ τε καὶ εὐεργέτης μακαριώτατος
καὶ πάσης εὐδαιμονίας ἀνάπλεως, ὧν ἕκαστον καὶ
καθ᾽ αὑτὸ ἰδίᾳ σεμνὸν καὶ ἐπαινετὸν καὶ μετὰ τῶν 840
ὁμογενῶν ἐξεταζόμενον. Ἔχει δὲ καὶ τὰ ἄλλα ταύ- P.
243 τη. Ὅταν βουληθῇς σῇ διανοίᾳ εὐχαριστῆσαι θεῷ
M. περὶ γενέσεως κόσμου τὴν εὐχαριστίαν καὶ περὶ τῶν
ὁλοσχερῶν αὐτοῦ μερῶν, ὡς ἂν ζώου τελειοτάτου
μελῶν, οἷον οὐρανοῦ λέγω καὶ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ
ἀπλανῶν ἀστέρων· εἶτα γῆς καὶ τῶν ἀπ᾽ αὐτῆς ζώ-
ων καὶ φυτῶν· εἶτα καὶ πελαγῶν καὶ ποταμῶν αὐ-
θιγενῶν τε καὶ χειμάῤῥων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς· ἔπειτα
ἀέρος καὶ τῶν κατ᾽ αὐτὸν μεταβολῶν. Χειμὼν γὰρ
καὶ θέρος, ἔαρ τε καὶ μετόπωρον αἱ ἐτήσιοι καὶ
βιωφελέσταται ὧραι, παθήματα ἀέρος γεγόνασιν ἐπὶ
σωτηρίᾳ τῶν μετὰ σελήνην τρεπομένων. Καὶ ἐὰν
ἄρα ποτε περὶ ἀνθρώπων εὐχαριστῇς, μὴ μόνον
περὶ τοῦ γένους, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰδῶν καὶ ἀναγκαιο-
τάτων μερῶν εὐχαρίστησεις, ἀνδρῶν, γυναικῶν, Ἑλ-
λήνων, Βαρβάρων, τῶν ἐν ἠπείροις, τῶν τὰς νήσους
εἰληχότων. Καὶ ἂν περὶ ἑνὸς ἀνδρὸς, τέμνε τῷ λό-
γῳ τὴν εὐχαριστίαν μὴ εἰς τὰ λεπτότατα μέχρι τῶν
ἐσχάτων, ἀλλὰ εἰς τὰ συνεκτικώτατα, σῶμα καὶ
ψυχὴν τὸ πρῶτον, ἐξ ὧν συνέστηκεν, εἶτα εἰς λό-
γον καὶ νοῦν καὶ αἴσθησιν. Ἀλλὰ γὰρ ἂν γένοιτο ἀ-

ξία θεοῦ ἀκοῆς καὶ ὑπὲρ ἑκάστου τούτων εὐχαριστία καθ᾽ αὐτήν.

§. 7. Ἀπόχρη τοσαῦτα περὶ τῆς θυσίας τῆς ὁλοκαύτου λελέχθαι. Τὴν δὲ τοῦ σωτηρίου λεγομένην ἑξῆς ἐπισκεπτέον. Ἐπὶ ταύτης γὰρ ἀδιαφορεῖ, ἐάν τε ἄῤῥεν ἢ τὸ ἱερεῖον, ἐάν τε καὶ θῆλυ. Σφαγέντος δὲ τρία ταῦτα ὑπεξαιρεῖται τῷ βωμῷ, τὸ στέαρ, καὶ λοβὸς ἥπατος, καὶ νεφροὶ δύο. Τὰ δὲ ἄλλα τῷ καταθύσαντι εὐωχία. Διὰ τί δὲ τὰ μέρη ταῦτα τῶν ἐντοσθίων καθιεροῦται μετὰ ἀκριβείας ἐπισκεπτέον, ἐκεῖνο μὴ παρελθόντας. Διαλογιζόμενος ἐν ἐμαυτῷ πολλάκις καὶ ταῦτα διερευνώμενος ἠπόρησα, τί δήποτε λοβὸν μὲν ἥπατος καὶ νεφροὺς καὶ στέαρ ἀπαρχὰς τῶν καταθυομένων ζώων ὑπεξείλετο ὁ νόμος, οὔτε δὲ καρδίαν οὔτε ἐγκέφαλον, τοῦ ἡγεμονικοῦ τῷ ἑτέρῳ τούτων ἐνδιαιτωμένου. Τὸ δὲ αὐτὸ νομίζω καὶ ἄλλους οὐκ ὀλίγους τῶν διανοίᾳ μᾶλλον ἢ ὀφθαλμοῖς ταῖς ἱεραῖς ἐντυγχανόντων γραφαῖς ἐπιζητήσειν. Ἐὰν μὲν οὖν ἐπισκεψάμενοι πιθανωτέραν αἰτίαν εὕρωσιν, ἑαυτούς τε καὶ ἡμᾶς ὠφελήσουσιν. Εἰ δὲ μή, τὴν ἐπινοηθεῖσαν ὑφ᾽ ἡμῶν ἐπικρινέτωσαν εἰ δόκιμος. Ἔστι δὲ ἥδε. Τὸ ἡγεμονικὸν μόνον τῶν ἐν ἡμῖν ἀφροσύνην καὶ ἀδικίαν καὶ δειλίαν καὶ τὰς ἄλλας κακίας δύναταί τε καὶ χωρεῖ. Τούτου δὲ οἶκος τὸ ἕτερον τῶν λεχθέντων ἐστιν, ἐγκέφαλος ἢ καρδία. Ἐδικαίωσεν οὖν ὁ ἱερὸς λόγος, τῷ τοῦ θεοῦ βωμῷ, δι᾽ οὗ πάντων ἁμαρτημάτων καὶ παρανομημάτων ἀπολύσεις γίνον- 241
ται καὶ παντελεῖς ἀφέσεις, μὴ προσφέρειν ἀγγεῖον, P.
ᾧ ποτε φωλεύσας ὁ νοῦς ἐπὶ τὴν ἀδικίας καὶ ἀσεβείας ἀνοδίαν ἐχώρησεν, ἐκτραπόμενος τῆς ἐπ᾽ ἀρετὴν καὶ καλοκαγαθίαν ἀγούσης ὁδοῦ. Εὔηθες γὰρ τὰς θυσίας μὴ λήθην ἁμαρτημάτων, ἀλλ᾽ ὑπόμνησιν αὐτῶν κατασκευάζειν. Τοῦτ᾽ αἴτιον εἶναί μοι δοκεῖ τοῦ μηδέτερον τῶν ἡγεμονίαν ἐχόντων ἐγ-

κέφαλον ἢ καρδίαν προσφέρεσθαι. Ἃ δὲ διείρηται, λόγον ἔχει προσήκοντα. Τὸ μὲν στέαρ, ὅτι καὶ πιότατον καὶ τῶν σπλάγχνων φυλακτήριον. Ἐπαμπέσχει γὰρ αὐτὰ καὶ πιαίνει καὶ τῇ μαλακότητι τῆς ἐπαφῆς ὠφελεῖ. Οἱ δὲ νεφροὶ διὰ τοὺς παραστάτας καὶ τὰ γεννητικὰ, οἷς παροικοῦντες ἀγαθῶν τρόπῳ γειτόνων βοηθοῦσι καὶ συμπράττουσιν, ὅπως ὁ τῆς φύσεως σπόρος εὐοδῇ μηδενὸς τῶν πλησίον ἐμποδίζοντος. Αὐτοὶ μὲν γὰρ αἱμοειδεῖς εἰσὶ δεξαμεναὶ, οἷς ἡ τῶν περιττωμάτων ὑγρὰ κάθαρσις ἀποκρίνεται. Οἱ δὲ παραστάται πλησίον, δι᾽ ὧν ἄρδεται ὁ σπόρος. Λοβὸς δὲ ἥπατος τοῦ κυριωτάτου τῶν σπλάγχνων ἐστὶν ἀπαρχὴ, δι᾽ οὗ τὴν τροφὴν ἐξαιματοῦσθαι συμβέβηκε, καὶ ἐποχετευομένην τῇ καρδίᾳ φέρεσθαι διὰ φλεβῶν εἰς τὴν τοῦ ὅλου σώματος διαμονήν. Στόμαχος μὲν γὰρ παρακείμενος τῇ καταπόσει τὴν ὑπὸ τῶν ὀδόντων τμηθεῖσαν πρῶτον καὶ λεανθεῖσαν αὖθις τροφὴν ὑποδέχεται καὶ προκατεργάζεται. Κοιλία δὲ παρὰ στομάχου λαμβάνουσα τὴν δευτέραν ὑπηρεσίαν ἀποτελεῖ πρὸς ἣν ὑπὸ φύσεως ἐτάχθη, χύλωσιν ἀπεργαζομένη τῆς τροφῆς. Αὐλοὶ δὲ δύο τῆς κοιλίας σωληνοειδεῖς ἐκπεφύκασιν, εἰς ἧπαρ ἐπαντλοῦντες ταῖς διαπεφυκυίαις ἐν αὐτῷ δεξαμεναῖς. Ἔχει δὲ διττὴν δύναμιν ἧπαρ, διακριτικήν τε καὶ προσεξαιμάτωσιν. Ἡ μὲν οὖν διακριτικὴ πᾶν ὅσον ἀτέραμνον καὶ δυςκατέργαστον εἰς τὸ παρακείμενον χολῆς ἀγγεῖον ἀποκρίνει. Ἡ δὲ ἑτέρα τὸ καθαρὸν καὶ διηθημένον τῷ περὶ αὐτὴν φλογμῷ τρέπει μὲν εἰς αἷμα ζωτικώτατον, ἀναθλίβει δὲ εἰς καρδίαν, ἀφ᾽ ἧς ὡς ἐλέχθη ταῖς φλεψὶν ἐποχετευόμενον διὰ παντὸς εἰλεῖται τοῦ σώματος, γινόμενον αὐτῷ τροφή. Προςθετέον δὲ καὶ ἐκεῖνο τοῖς εἰρημένοις, ὅτι τὴν τοῦ ἥπατος φύσιν μετέωρον τε καὶ λειοτάτην οὖσαν καὶ διὰ λειότητα φανοτάτου κατόπτρου λόγον ἔχειν συμβέβηκεν, ἵν᾽ ἐπειδὰν τῶν ἡμερινῶν φροντίδων ἀναχωρήσας ὁ

αῦς, ὕπνῳ μὲν παρειμένου τοῦ σώματος, μηδεμιᾶς δὲ τῶν αἰσθήσεων ἱσταμένης ἐμποδών, ἀνακυκλεῖν αὐτὸν ἄρξηται καὶ τὰ νοήματα καθαρῶς ἐφ' ἑαυτοῦ σκοπεῖν, οἷα εἰς κάτοπτρον ἀποβλέπων τὸ ἧπαρ, ἕκαστα εἰλικρινῶς καταθεᾶται τῶν νοητῶν, καὶ περιβλεπόμενος ἐν κύκλῳ τὰ εἴδωλα, μή τι πρόσεστιν αἶσχος, ἵνα τὸ μὲν φύγῃ, τὸ δὲ ἐναντίον ἕληται, 842
καὶ πάσαις ταῖς φαντασίαις εὐαρεστήσας, προφη- P.
τεύει διὰ τῶν ὀνείρων τὰ μέλλοντα.

§. 8. *Δυσὶ* δὲ μόναις ἡμέραις ἐπιτρέπει*) τὴν χρῆσιν τῆς τοῦ σωτηρίου θυσίας ποιεῖσθαι, μηδὲν εἰς τὴν τρίτην ἀπολείποντας, πολλῶν χάριν. Ἑνὸς μέν, ὅτι τὰ τῆς ἱερᾶς τραπέζης πάντα καιρίως δεῖ προσφέρεσθαι, σπουδὴν ποιουμένους, ὡς μὴ μεταβάλῃ μήκει χρόνου· κρεῶν δὲ ἕωλον εὔσηπτος ἡ φύσις καὶ ἂν ἡδύσμασι παραρτυθῇ. Ἑτέρου δέ, ὅτι τὰς θυσίας ἀταμιεύτους εἶναι προσήκει καὶ πᾶσιν εἰς μέσον προκεῖσθαι τοῖς δεομένοις. Εἰσὶ γὰρ οὐκέτι τοῦ τεθυκότος, ἀλλ' ᾧ τέθυται τὸ ἱερεῖον, ὃς εὐεργέτης καὶ φιλόδωρος ὢν κοινωνὸν ἀπέφηνε τοῦ βωμοῦ καὶ ὁμοτράπεζον τὸ συμπόσιον τῶν τὴν θυσίαν ἐπιτελούντων, οἷς παραγγέλλει μὴ νομίζειν ἑστιᾶν. Ἐπίτροποι γὰρ εὐωχίας εἰσίν, οὐχ ἑστιάτορες. Ὁ δὲ ἑστιάτωρ ἐστίν, οὗ συμβέβηκεν εἶναι καὶ τὴν παρασκευήν, ἣν οὐ θέμις ἀποκρύπτειν, φειδωλίαν καὶ ἀνελεύθερον κακίαν φιλανθρωπίας ἀρετῆς εὐγενοῦς προκρίνοντας. Τελευταίου δέ, ὅτι τὴν τοῦ σωτηρίου θυσίαν ὑπὲρ δυοῖν συμβέβηκε προσάγεσθαι, ψυχῆς τε καὶ σώματος, ὧν ἑκατέρῳ μίαν ἡμέραν ἀπένειμεν εἰς εὐωχίαν τῶν κρεῶν. Ἥρμοττε γὰρ ἰσάριθμον χρόνον ὁρισθῆναι τοῖς πεφυκόσι σώζεσθαι τῶν ἐν ἡμῖν, ὡς τῇ μὲν προτεραίᾳ λαμβάνειν ἅμα τῇ βρώσει τῆς ψυχικῆς σωτηρίας ὑπόμνη-

*) Lev. 19, 6.

μα, τῇ δὲ ὑστεραίᾳ τῆς κατὰ τὸ σῶμα ὑγείας. Ἐ-
πεὶ δὲ τρίτον οὐδὲν ἦν ὃ κυρίως πέφυκε σωτηρί-
ενδέχεσθαι, τὴν εἰς τρίτην ἡμέραν χρῆσιν ἀνὰ κρά-
τος ἀπηγόρευσε, προστάξας, εἰ καὶ τύχοι τι κ-
ἄγνοιαν ἢ λήθην ἀπολειφθὲν, εὐθὺς ἀναλίσκεσ-
πυρί. Τὸν δὲ γευσάμενον αὐτὸ μόνον ἔνοχον ἀποφ-
λέγων αὐτῷ, "Τεθυκέναι νομίζων, ὦ καταγέλα-
οὐ τέθυκας. Οὐ προσηκάμην ἀθύτων, ἀνιέρων,
βήλων, ἀκαθάρτων, ὧν ἥψηκας κρεῶν, ὦ γα-
μαργε, θυσιῶν οὐδ' ὄναρ ἐπῃσθημένος."

§. 9. Τῆς δὲ τοῦ σωτηρίου θυσίας ἐν εἴδει
ριλαμβάνεται ἡ λεγομένη τῆς αἰνήσεως, ἥτις
ἔχει τοιόνδε. *) Ὁ μηδενὶ τοπαράπαν ἀβου-
περιπεσὼν, μήτε κατὰ σῶμα, μήτε κατὰ τὰ
ἀλλ' ἀπολέμῳ καὶ εἰρηναίῳ βίῳ χρώμενος ἐν
θείᾳ τε καὶ εὐτυχίαις ἐξεταζόμενος, ἀπήμων
πταιστος ὢν καὶ τὸ μακρὸν τοῦ βίου πέλαγ-
θύνων ἐν εὐδίᾳ καὶ γαλήνῃ πραγμάτων, ἐπ-
σης ἀεὶ κατ' οἰάκων εὐπραγίας, ἀναγκαίως
τὸν κυβερνήτην θεὸν, καὶ ἄνοσον μὲν σω-
ἀζημίους δὲ ὠφελείας, καὶ συνόλως ἀμιγῆ
τὰ ἀγαθὰ δωρούμενον, ὕμνοις τε καὶ εὐδαιμο-
τε καὶ εὐχαῖς θυσίαις τε καὶ ταῖς ἄλλαις εὐ-
στίαις εὐαγῶς ἀμείβεσθαι, ἃ δὴ πάντ' ἀθρό-
λήβδην ἓν ὄνομα τὸ αἰνήσεως ἔλαχε. Ταύ-
θυσίαν οὐχ ὥςπερ τὴν προτέραν τοῦ σωτηρ-
σὶν ἡμέραις ἀναλίσκεσθαι προστάττει **) μιᾷ
τὸ μόνον, ἵν' οἱ ἐπιτυχόντες ἑτοίμων καὶ πρ-
εὐεργεσιῶν ἑτοίμην καὶ ἀνυπέρθετον ποιῶν-
μετάδοσιν.

§. 10. Ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον. Τὴν δὲ τρί-
ἐπισκεπτέον, ἣ καλεῖται περὶ ἁμαρτίας. Αὕτη
πολλαχῇ καὶ ἐν τοῖς προσώποις καὶ ἐν τοῖς τῶν

---

*) Lev. 19, 1 sqq. **) Lev. 7, 5.

Προςώποις μὲν ἀρχιερέως καὶ τοῦ σύμπαντος
, καὶ ἄρχοντος ἐν μέρει καὶ ἰδιώτου· ἱερείοις
όσχου καὶ χιμάρου καὶ χιμαίρας ἢ ἀμνάδος.
ρῖται δὲ καὶ μάλιστα, ἣν ἀναγκαῖον δια-
θαι, τάθ' ἑκούσια, τὰς τροπὰς λαμβανόν-
ρος τὸ βέλτιον τῶν δοξάντων ἁμαρτῆσαι καὶ
ντων μὲν αὐτοὺς ἐφ' οἷς ἐπλημμέλησαν, με-
όντων δὲ πρὸς ζωὴν ἀνυπαίτιον. Τὰ μὲν
ῦ ἀρχιερέως ἁμαρτήματα καὶ τοῦ ἔθνους ἰσο-
ιαθαίρεται ζώῳ. Μόσχον γὰρ ἀνάγεσθαι περὶ
ων προςτέτακται. Τὰ δὲ τοῦ ἄρχοντος ἐλάτ-
ιέν, ἄῤῥενι δὲ καὶ τούτῳ· χίμαρος γάρ ἐστι
εῖον. Τὰ δὲ τοῦ ἰδιώτου, καταδεεστέρῳ τοῦ
· θῆλυ γὰρ οὐκ ἄῤῥεν χίμαιρα καταθύεται.
γὰρ ἰδιώτου μὲν ἄρχοντα πλέον φέρεσθαι καὶ
ς ἱερουργίαις. Ἄρχοντος δὲ τὸ ἔθνος, ἐπεὶ τὸ
οῦ μέρους ἀεὶ κρεῖττον εἶναι δεῖ. Τὸν δὲ ἀρ-
τῷ ἔθνει τῆς αὐτῆς ἠξιῶσθαι προνοίας ἐν
θαίρεσθαι, καὶ παρὰ τῆς ἵλεω τοῦ θεοῦ δυ-
ς ἀμνηστίαν ἀδικημάτων αἰτεῖσθαι. Τὸ δὲ
ον οὐ δι' αὐτὸν ὥς ἔοικε καρποῦται μᾶλ-
ἢ διότι τοῦ ἔθνους ὑπηρέτης ἐστὶ, τὰς κοι-
πὲρ ἁπάντων ποιούμενος εὐχαριστίας ἐν ταῖς
ίταις εὐχαῖς καὶ ταῖς εὐαγεστάταις θυσίαις.
δὲ καὶ θαυμασία καὶ ἡ περὶ ταῦτα διά-
"Ἐὰν," φησὶν, "ὁ ἀρχιερεὺς ἄκων ἁ-
," καὶ προςτίθησιν, "ὥςτε τὸν λαὸν ἁμαρ-
μονονοὺκ ἄντικρυς ἀναδιδάσκων, ὅτι ὁ πρὸς
ιαν ἀρχιερεὺς καὶ μὴ ψευδώνυμος ἀμέτοχος
ημάτων ἐστίν. Εἰ δὲ ὀλισθήσῃ ποτὲ, πείσεται
οὐ δι' αὐτὸν, ἀλλὰ διὰ κοινὸν τοῦ ἔθνους
α, τὸ δὲ σφάλμα οὐκ ἀνίατον, ἀλλὰ ῥᾳδίως
εραπείαν δεχόμενον. Ὅταν οὖν σφαγιασθῇ ὁ
, κελεύει τοῦ αἵματος ἐπιῤῥαίνειν ἑπτάκις τῷ
ιῳ ἀντικρὺ τοῦ πρὸς τοῖς ἀδύτοις καταπετά-
ς, ἐσωτέρω τοῦ προτέρου, καθ' ὃν τόπον

ἵδρυται τὰ ἱερώτατα σκεύη· καὶ ἔπειτα τοῦ θυσι-
247 στηρίου τέτταρα κέρατα — τετράγωνον γάρ ἐ-
M — χρίειν καὶ ἀλείφειν, τὸ δὲ ἄλλο αἷμα προς-
παρὰ τῇ βάσει τοῦ ἐν ὑπαίθρῳ βωμοῦ. Ἐφ'
ἀναφέρειν τρία διείρηται, στέαρ, καὶ λοβὸν ἥπα-
καὶ διττοὺς νεφρούς, κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ σωτ-
διάταξιν. Δορὰν δὲ καὶ κρέα καὶ σύμπαν ἀπὸ
φαλῆς ἄχρι ποδῶν τὸ ἄλλο σῶμα τοῦ μόσχου
τῶν ἐντοσθίων προςφέρειν ἔξω καὶ κατακαί-
χωρίῳ καθαρῷ, ἔνθα τὴν ἱερὰν τέφραν ἀ-
βωμοῦ ἐκκομίζεσθαι συμβέβηκε. Τὰ δὲ αὐ-
μοθετεῖ καὶ περὶ παντὸς τοῦ ἔθνους ἁμαρ-
Εἰ δέ τις ἄρχων πλημμελήσειεν, χιμάρῳ ποιεῖ-
κάθαρσιν *), ὡς εἶπον. Ἐὰν δὲ ἰδιώτης, χιμ-
ἀμνάδι. Τῷ μὲν γὰρ ἄῤῥεν, τῷ δὲ ἰδιώτῃ θῆ-
ἀπένειμε, τὰ ἄλλα διαταξάμενος ἐπ' ἀμφοῖν
χρίσαι τὰ κέρατα τοῦ ἐν ὑπαίθρῳ βωμοῦ τῷ
τι, στέαρ καὶ λοβὸν ἥπατος καὶ διττοὺς
ἀνενεγκεῖν, τὰ δὲ ἄλλα τοῖς ἱερεῦσι παρα-
δωδήν.

§. 11. Ἐπεὶ δὲ τῶν ἁμαρτημάτων τὰ
ἀνθρώπους, τὰ δὲ εἰς ἱερὰ καὶ ἅγια δρᾶτο-
μὲν τῶν εἰς ἀνθρώπους γινομένων ἀκουσίως
κται, τὴν δὲ ἐπὶ τοῖς ἱεροῖς κάθαρσιν ἱλά-
κριὸν νομοθετεῖ, πρότερον ἀποτίσαντας ἐκεῖ-
ὃ γέγονεν ἡ πλημμέλεια, τὸ πέμπτον προςεπ-
τῆς ἀξίας τιμῆς. Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμ-
μοθετήσας ἐπὶ τοῖς ἀκουσίοις καὶ περὶ τῶ-
σίων ἑξῆς διατάττεται. „Ἐάν τις," φη-
„ψεύσεται περὶ κοινωνίας, ἢ περὶ παρακατ-
ἢ ἁρπαγῆς, ἢ εὑρέσεως ὧν ἀπώλεσεν ἕτερος,
πονοηθεὶς ὅρκου προταθέντος ὀμόσῃ, καὶ δό-
πεφευγέναι τὸν ἀπὸ τῶν κατηγόρων ἔλεγχον

*) Lev. 4, 22. **) Lev. 5, 20. (6, 2.)

ῦ γένηται κατήγορος, ἔνδον ὑπὸ τοῦ συνειδό-
λεγχθεὶς, καὶ κακίσῃ μὲν αὑτὸν, ὧν ἠρνήσατο
πιώρκησεν, ὁμολογῶν δὲ ἄντικρυς τὸ πραχθὲν
ημα συγγνώμην αἰτῆται, κελεύει τῷ τοιούτῳ πα-
ν ἀμνηστίαν, ἐπαληθεύοντι τὴν μετάνοιαν οὐχ
χέσει, ἀλλ' ἔργοις, ἀποδόσει τῆς παρακαταθή-
καὶ ὧν ἥρπασιν ἢ εὗρεν ἢ συνόλως ἐσφετερί-
, προςαποτίσας καὶ τὸ ἐπίπεμπτον εἰς παρηγο-
τοῦ πλημμεληθέντος." Ὅταν δὲ ἱλεώσηται τὸν
μένον πρότερον, "Ἴτω," φησὶ, "μετὰ ταῦτα
ἰς τὸ ἱερὸν αἰτησόμενος ἄφεσιν ὧν ἐξήμαρτεν
όμενος παράκλητον οὐ μεμπτὸν τὸν κατὰ ψυχὴν
ον, ὃς ἀνιάτου συμφορᾶς αὐτὸν ἐῤῥύσατο, τὴν
ετῶσαν νόσον ἀνεὶς καὶ πρὸς ὑγείαν παντελῶς
βαλών. Κριὸν δὲ ἄγειν κελεύει, καὶ τοῦτο διεί-
ται σφάγιον, καθὼς καὶ τῷ πρὸς τὰ ἅγια πλημ-
σαντι. Τὸ γὰρ ἐν τοῖς ἁγίοις ἀκούσιον ἁμάρ-
ι ἰσότιμον ἀπέφηνε τῷ περὶ τὰ ἀνθρώπινα ἑ-
ίῳ, εἰ μὴ ἄρα καὶ τοῦτ' ἔστιν ἅγιον, ἐπειδὴ
γέγονεν ὅρκος, ὃν οὐκ ἐφ' ὑγιεῖ γενόμενον ἐπη-
θώσατο τροπῇ τῇ πρὸς τὸ βέλτιον. Παρατη-
ον δὲ, ὅτι τὰ μὲν ἐπιφερόμενα τῷ βωμῷ ἐκ τοῦ
ἁμαρτίας ἱερείου ταῦτά ἐστιν ἃ καὶ ἐπὶ τῇ
σωτηρίου θυσίᾳ, λοβὸς ἥπατος καὶ στέαρ καὶ 845
οί. Τρόπον γάρ τινα καὶ ὁ μετανοῶν σώζεται, P.
πωτέραν τῶν ἐν τῷ σώματι παθῶν νόσον ψυ-
ἐκτρεπόμενος. Τὰ δὲ ἄλλα μέρη τοῦ ζώου πρὸς
δὴν ἀπονέμεται διαφερόντως. Ἐν τρισὶ δὲ ἡ δια-
ά, τόπῳ, χρόνῳ, τοῖς λαμβάνουσιν.*) Τόπος
οὖν τὸ ἱερὸν, χρόνος δὲ ἀντὶ δυοῖν ἡμερῶν μία,
ὲ μεταλαμβάνοντες ἱερεῖς, ἀλλ' οὐχ ὧν ἐστιν ἡ
ία καὶ ἱερέων ἄρσενες. Ἔξω μὲν οὖν οὐκ ἐᾷ
ἱεροῦ προφέρειν, βουλόμενος εἴ τι τῷ μετανοοῦντι

---

*) Lev. 6, 9. (16) sqq.

πρότερον ἡμάρτηται, μὴ περίφοιτον εἶναι βασκάνων καὶ φιλαπεχθημόνων γνώμαις ἀγνώμοσι καὶ στόμασιν ἀχαλίνοις, ἐπ᾽ ὀνείδει καὶ διαβολαῖς ἐκδεχομένων, ἀλλ᾽ ἐντὸς ὅρων ἱερῶν, ἐν οἷς καὶ ἡ κάθαρσις γεγένεν εἶναι.

§. 12. Τοῖς δὲ ἱερεῦσιν εὐωχεῖσθαι τὴν θυσίαν κελεύει, διὰ πολλά. Πρότερον μὲν, ἵνα τιμήσῃ τὸν τεθυκότα. Ἡ γὰρ τῶν ἑστιωμένων ἀξίωσις ἐπικοσμεῖ τοὺς ἑστιάτορας. Δεύτερον δὲ, ἵνα βεβαιότερον πιστεύσωσιν, ὅτι οἷς ἁμαρτημάτων εἰσέρχεται μεταμέλεια ἵλεων τὸν θεὸν ἔχουσιν. Οὐ γὰρ ἂν τοὺς προσπόλους αὐτοῦ καὶ θεράποντας ἐπὶ μετουσίᾳ τῆς τοιαύτης τραπέζης ἐκάλεσεν, εἰ μὴ παντελὴς ἐγεγένητο ἀμνηστία. Τρίτον δὲ, ὅτι λειτουργεῖν οὐδενὶ τῶν ἱερέων ἔξεστιν, ὃς ἂν μὴ ὁλόκληρος ᾖ· καὶ γὰρ τῷ βραχυτάτῳ μώμῳ σκορακίζεται. Παρηγορεῖ δὲ τούτους μηκέτι τὴν τῶν ἀδικημάτων ὁδὸν ἰόντας, ὡς ἱερατικοῦ γένους ἕνεκα, προαιρέσεως καθαρᾶς μεταλαχόντας καὶ πρὸς ἱερέων ἰσοτιμίας ἐκπεμφθέντας. Ὅθεν καὶ μιᾷ ἡμέρᾳ τὸ περὶ ἁμαρτίας ἱερεῖον ἀναλίσκεται, ὡς δέον ὑπερτίθεσθαι μὲν τὸ ἁμαρτάνειν, μέλλοντας ἀεὶ πρὸς αὐτὸ καὶ βραδύνοντας, πρὸς δὲ τὸ κατορθοῦν ἐπεσπευσμένῳ τάχει χρῆσθαι. Τὰ δὲ ὑπὲρ τοῦ ἀρχιερέως ἢ τοῦ ἔθνους ἕνεκα πλημμελείας σφαγιαζόμενα πρὸς ἐδωδὴν οὐ σκευάζεται, κατακαίεται δὲ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς τέφρας, ὡς ἐλέχθη. Κρείττων γὰρ οὐδεὶς ἀρχιερέως ἢ τοῦ ἔθνους ἐστιν, ὃς ἁμαρτησάντων γενήσεται παραιτητής. Εἰκότως οὖν ἀναλίσκεται τὰ κρέα πυρὶ, κατὰ μίμησιν τῶν ὁλοκαυτωμένων ἐπὶ τιμῇ τῶν προσιόντων, οὐχ ὅτι πρὸς ἀξίωσιν αἱ ἱεραὶ γίνονται κρίσεις,, ἀλλ᾽ ὅτι τῶν τὰς ἀρετὰς μεγάλων καὶ ὡς ἀληθῶς ἁγίων τὰ ἁμαρτήματα τοιαῦτά ἐστιν, ὡς ἑτέρων κατορθώματα νομίζεσθαι.
249 Καθάπερ γὰρ ἡ βαθεῖα καὶ ἀρετῶσα πεδιὰς καὶ
M. ἂν ἀφορήσῃ ποτε, τῆς λυπρόγεω φύσει καρπὸν φέρει
πλείονα, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν σπουδαίων καὶ

φιλοθέων συμβαίνει τὰς πρὸς καλοκἀγαθίαν ἀφορίας ἀμείνους εἶναι, ὧν ἐκ τύχης οἱ φαῦλοι κατορθοῦσι. Γνώμῃ δὲ οὐδὲν ὑπαίτιον δρᾶν ὑπομένουσι. Ταῦτα
διαταξάμενος περὶ ἑκάστης ἰδέας τῶν θυσιῶν ἐν 846
μέρει, τῆς τε ὁλοκαύτου καὶ σωτηρίου καὶ περὶ ἁ- P.
μαρτίας, ἄλλην προςνομοθετεῖ κοινήν τινι τῶν τριῶν ἵνα ταύτας ἀποδείξῃ φίλας καὶ συγγενεῖς οὔσας. Ἡ δὲ συναγωγὴ αὐτῶν εὐχὴ μεγάλη καλεῖται. Διὰ τί δὲ ταύτης ἔτυχε τῆς προςρήσεως λεκτέον. Ὅταν ἀπάρξωνταί τινες ἀπὸ παντὸς μέρους κτήσεώς, πυροὺς, κριθὰς, ἔλαιον, οἶνον, τὰ κάλλιστα τῶν ἀκροδρύων, ἔπειτα τῶν ζώων τὰ πρωτότοκα ἀῤῥενικὰ, τὰ μὲν ἐκ τῶν καθαρῶν ἀνιερώσαντες, τὰ δὲ ἐκ τῶν μὴ καθαρῶν κατ' ἀξίαν τιμησάμενοι. Μηκέτι δ' ἔχοντες ὕλας, ἐν αἷς διαθήσονται τὴν εὐσέβειαν, αὐτοὺς ἀνατιθέασι καὶ καθιεροῦσιν, ἄλεκτον ἐπιδεικνύμενοι ὁσιότητα καὶ ὑπερβολήν τινα γνώμης φιλοθέου· διὸ καὶ μεγάλη προςηκόντως εὐχὴ*) καλεῖται. Κτημάτων γὰρ τὸ μέγιστον αὐτός τίς ἐστιν αὐτῷ, οὗ παραχωρεῖ καὶ ἐξίσταται. Ποιησαμένῳ δὲ τὴν εὐχὴν τάδε διαγορεύει. Πρῶτον μὲν ἄκρατον μὴ προςφέρεσθαι, μηδ' ὅσα ἐκ σταφυλῆς κατεργάζεται, μηδ' ἄλλο τι μέθυσμα πίνειν ἐπὶ καθαιρέσει λογισμῶν, νομίζοντα τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἱερᾶσθαι. Καὶ γὰρ τοῖς λειτουργοῖς τῶν ἱερέων δίψαν ἀκουμένοις ὕδατι, τὰ περὶ μέθην ἀπείρηται. Δεύτερον δὲ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς μὴ ἀποκείρεσθαι, σύμβολον ἐναργὲς τοῖς ὁρῶσι παρέχοντας τοῦ μὴ παρακόπτειν τὸ νόμισμα τῆς εὐχῆς. Τρίτον δὲ τὸ σῶμα φυλάττειν καθαρὸν, καὶ ἀμίαντον ὡς μὴ γονεῦσιν ἐπειςιέναι τετελευτηκόσι, μηδὲ ἀδελφοῖς, τὴν φυσικὴν εὔνοιαν καὶ συμπάθειαν πρὸς τὰ οἰκεῖα καὶ φίλτατα νικώσης εὐσεβείας, ἣν ἀεὶ νικᾶν καλὸν ὁμοῦ καὶ συμφέρον.

---

*) Num. 6, 2.

§. 14. Ἡκούσης δὲ τῆς προθεσμίας,*) τρία ζῷα κελεύει προσάγειν ἐπὶ λύσει τῆς εὐχῆς, ἄρνα καὶ ἀμνάδα καὶ κριόν, τὸν μὲν εἰς ὁλοκαύτωσιν, τὴν δὲ περὶ ἁμαρτίας, τὸν δὲ κριὸν εἰς θυσίαν τοῦ σωτηρίου. Πᾶσι γὰρ τούτοις συμφέρεταί πως ὁ εὐξάμενος, τῇ μὲν ὁλοκαύτῳ θυσίᾳ, διὰ τὸ μὴ τῶν ἄλλων μόνων ἀπαρχῶν, ἀλλὰ καὶ αὑτοῦ παραχωρεῖν τῷ σωτῆρι· τῇ δὲ περὶ ἁμαρτίας, διὰ τὸ ἄνθρωπον εἶναι. Καὶ ἂν γὰρ ὁ τέλειος ᾖ γεννητός, οὐκ ἐκφεύγει τὸ ἁμαρτάνειν. Τῇ δὲ τοῦ σωτηρίου, διὰ τὸ τὸν σωτῆρα ὄντως θεὸν ἐπιγέγραπται τῆς σωτηρίας αἴτιον, ἀλλ' οὐκ ἰατρόν, καὶ τὰς παρ' αὐτοῦ δυνάμεις.
250 Οἱ μὲν γὰρ ἐπίκηροι καὶ γεννητοὶ μηδ' αὐτοὶ ὑ-
M. γείας ἱκανοὶ παρασχεῖν. Αἱ δὲ οὔτε πάντας, οὔτ' ἀεὶ τοὺς αὐτοὺς ὠφελοῦσιν, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ μεγάλα βλάπτουσιν, ἐπειδὴ τὸ κῦρος ἑτέρων ἤρτηται, καὶ τῶν δυνάμεων καὶ τῶν χρωμένων αὐταῖς. Ἐκπλήττει δέ με τὸ τῶν τριῶν ζώων προσαγομένων εἰς διαφόρους θυσίας μηδὲν εἶναι ἑτερογενές, ἀλλὰ ταὐτοῦ γένους τὰ πάντα, κριὸν καὶ ἄρνα καὶ ἀμνάδα. Βούλεται γάρ, ὅπερ ἔφην μικρῷ πρότερον, διὰ τούτου παραστῆσαι, ὅτι ἀδελφαὶ καὶ συγγενεῖς εἰσὶν αἱ τρεῖς ἰδέαι τῶν θυσιῶν, τῷ καὶ τὸν μετανοοῦντα σώζεσθαι, καὶ τὸν σωζόμενον ἐκ τῶν ψυχικῶν ἀῤῥωστημάτων μετανοεῖν, καὶ ἑκάτερον σπεύδειν πρὸς ὁλόκληρον καὶ παντελῆ διάθεσιν, ἧς ἡ ὁλόκαυτος θυσία σύμβολον. Ἐπεὶ δὲ αὐτὸν ἤρξατο προσαγα- 847
γεῖν, τὸν δὲ ἱερὸν βωμὸν οὐ θέμις αἵματι ἀνθρω- P.
πίνῳ μιαίνεσθαι, ἔδει δέ τι πάντως μέρος ἱερουργηθῆναι, ἐσπούδασε λαβεῖν, ὅπερ ἀφαιρεθὲν οὔτ' ἀλγηδόνας, οὔτε λώβην ἀπεργάσεται. Τοῦ γὰρ κατὰ σῶμα φυσικοῦ καθάπερ δένδρου περιττοὺς κλάδους τὰς τῆς κεφαλῆς τρίχας ἀπέκειρε**) καὶ παρέδωκε

---

*) Num. 6, 14. **) Num. 6, 18.

πυρὶ, ᾧ τὰ κρέα τῆς τοῦ σωτηρίου θυσίας ἕψεται προσηκόντως, ἵνα τι τοῦ εὐξαμένου μέρος, ὃ μὴ ἐπιφέρειν ἔξεστι τῷ βωμῷ, θυσίας εἴδει γοῦν συναναχραθῇ, γενόμενον ὕλη φλογὸς ἱερᾶς.

§. 15. Ταῦτα μὲν κοινὰ τῶν ἄλλων. Ἔδει δὲ καὶ τοὺς ἱερεῖς ἀπάρξασθαί τι τῷ βωμῷ, μὴ νομίσαντας ἀσυλίαν εὑρῆσαι τὰς ὑπηρεσίας καὶ λειτουργίας ἐφ' ὧν ἐτάχθησαν.*) Ἡ δὲ ἀπαρχὴ πρέπουσα ἱερεῦσιν ἀπ' οὐδενὸς τῶν ἐναίμων, ἀλλὰ ἀπὸ τοῦ καθαρωτάτου τῆς ἀνθρωπίνης τροφῆς. Σεμίδαλις γὰρ, ἡ ἐνδελεχὴς αὐτῶν θυσία, μέτρου ἱεροῦ τὸ δέκατον καθ' ἑκάστην ἡμέραν, οὗ τὸ μὲν ἥμισυ πρωΐας, τὸ δὲ ἥμισυ δείλης προσάγεται ταγηνισθὲν ἐν ἐλαίῳ, μηδενὸς εἰς βρῶσιν ὑπολειφθέντος. Χρησμὸς γάρ ἐστι, πάσας ἱερέως θυσίας ὁλοκαύτους εἶναι καὶ μηδὲν αὐτῶν εἰς ἐδωδὴν ἀπονέμεσθαι. Εἰρηκότες οὖν, ὡς οἷόν τε ἦν, τὰ περὶ τῶν θυσιῶν ἑξῆς καὶ περὶ τῶν θυόντων λέξομεν.

---

*) Lev. 6, 13 (20).

251 M. ΠΕΡΙ

ΘΥΟΝΤΩΝ.

ARGUMENTUM LIBRI

DE VICTIMAS OFFERENTIBUS

SEU

DE SACRIFICANTIBUS.

A sacrificantibus requiritur puritas corporis et animi (1.) Ad animum purgandum opus est victimas offerentes noscant se ipsos, quod subnotatur cineris conspersione, quam instituit Moyses (2. 3.) Duorum altarium in templo positorum constructione docetur, deum non gaudere victimarum multitudine, sed bona mente offerentium (4 – 8.). Haec igitur ante omnia est paranda, sincerusque amor deo exhibendus, si quis sacra facturus gratia divina beari cupit (9. 10.) Cavendum igitur cuilibet a falsis prophetis, qui necandi sunt (11), et ab orgiis et mysteriis exterorum, quae Moyses a republica Iudaeorum prohibenda censuit (12); cavendum denique a quovis indigna deo de rebus divinis statuente (13 – 16.)

§. 1. Βούλεται τὸν ἄγοντα τὰς θυσίας ὁ νόμος καθαρὸν εἶναι σώματι καὶ ψυχῇ. Ψυχῇ μὲν ἀπὸ τῶν παθῶν καὶ νοσημάτων καὶ κακιῶν τῶν ἔν τε λόγοις καὶ πράξεσι· τῷ δὲ σώματι, ἀφ᾽ ὧν ἔθος αὐτὸ μιαί-

ϑαι. Κάϑαρσιν δὲ ἐπενόησεν ἑκατέρῳ τὴν προσ-
ουσαν· ψυχῇ μὲν διὰ τῶν πρὸς τὰς ϑυσίας εὐ-
επιζομένων ζώων, σώματι δὲ διὰ λουτρῶν καὶ πε-
ῤῥαντηρίων, περὶ ὧν μικρὸν ὕστερον ἐροῦμεν. Ἄ-
ιν γὰρ τῷ κρείττονι καὶ ἡγεμονικωτέρῳ τῶν ἐν ἡμῖν
υχῇ καὶ τὰ τῶν ὅλων ἀπονέμειν πρεσβεῖα. Τίς
οὖν ἡ ταύτης κάϑαρσις; Ἴδε, φησὶν, ὦ οὗτος, ὃ 848
ιοσάγεις εἰς ἱερεῖον, ὡς ἔστιν ὁλόκληρον καὶ παντε- P.
ὶς μώμων ἀμέτοχον, ἐπικριϑὲν ἐκ πολλῶν ἀριστίν-
ν, διανοίαις μὲν ἀδεκάστοις ἱερέων, ὀξυωπεστάταις
αὐτῶν ὄψεσι, καὶ τῷ συνεχεῖ τῆς ἀσκήσεως συγκε-
οτημέναις εἰς ἀνυπαίτιον ἐπίσκεψιν. Ἐὰν γὰρ μὴ
ῖς ὀφϑαλμοῖς μᾶλλον ἢ τῷ λογισμῷ τοῦτο κατίδῃς,
κ ἐκνίψῃ τὰ ἁμαρτήματα, καὶ ὅσας ἐν ἅπαντι τῷ
ῳ κηλῖδας ἀνεμάξω, τὰ μὲν ἀβουλήτοις συντυχίαις,
ὲ δὲ καϑ᾽ ἑκούσιον γνώμην. Εὑρήσεις γὰρ τοσαύτην
ρὶ τὸ ζῶον ἀκριβολογίαν, αἰνιττομένην διὰ συμβό-
ν τὴν τῶν σῶν βελτίωσιν ἠϑῶν. Οὐ γὰρ ὑπὲρ
ν ἀλόγων ὁ νόμος, ἀλλ᾽ ὑπὲρ τῶν νοῦν καὶ λόγον
όντων· ὥστε οὐ τῶν ϑυομένων φροντίς ἐστιν, ἵνα
ηδεμίαν ἔχοι λώβην, ἀλλὰ τῶν ϑυόντων, ἵνα περὶ
ηδὲν πάϑος κηραίνωσι. Τό γε μὴν σῶμα, ὡς εἰ-
ν, λουτροῖς καὶ περιῤῥαντηρίοις καϑαίρει καὶ οὐκ
περιῤῥανάμενον εἰς ἅπαξ ἢ ἀπολουσάμενον εὐϑὺς
ω περιβόλων ἱερῶν παρέρχεσϑαι, ἀλλὰ ἑπτὰ ἡμέ-
ς ἔξω διατρίβειν κελεύει, καὶ δὶς περιῤῥαίνεσϑαι τῇ
ίτῃ καὶ ἑβδόμῃ καὶ μετὰ ταῦτα λουσαμένῳ παρέ-
ιν τάς τε εἰσόδους καὶ τὰς ἱερουργίας.

§. 2. Ὅσον δὲ καὶ ἐν τούτῳ τὸ προμηϑὲς καὶ
λόσοφον, ἐπισκεπτέον. Οἱ μὲν ἄλλοι σχεδὸν ἅπαν-
ς ἀμιγεῖ ὕδατι περιῤῥαίνονται, ϑαλάττῃ μὲν οἱ
λλοί, τινὲς δὲ ποταμοῖς, οἱ δὲ κάλπεσιν ἐκ πηγῶν
σάμενοι. Μωϋσῆς δὲ τέφραν προετοιμασάμενος ἀ-
λειφϑεῖσαν ἐξ ἱεροῦ πυρὸς — ὃν δὲ τρόπον αὐτίκα
λωϑήσεται — ἀπὸ ταύτης φησὶ δεῖν ἀναιρεῖσϑαι
ὶ ἐμβάλλοντας εἰς ἀγγεῖον αὖϑις ὕδωρ ἐπιφέρειν,

εἶτα ἐκ τοῦ κράματος βάπτοντας ὑσσώπου
τοῖς καθαιρομένοις ἐπιῤῥαίνειν. Αἰτία δὲ
σκοποῦ λέγοιτ' ἂν ἥδε. Βούλεται τοὺς ἐπὶ
ὄντος θεραπείαν ἰόντας γνῶναι πρότερον
καὶ τὴν ἰδίαν οὐσίαν. Ὁ γὰρ ἀνεπιστήμω
πῶς ἂν δυνηθείη καταλαβεῖν τὴν ἄνω
πάνθ' ὑπερβάλλουσαν θεοῦ δύναμιν; Ἔστι
μῶν ἡ κατὰ τὸ σῶμα οὐσία ἡ γῆ καὶ
ὑπομιμνήσκει διὰ τῆς καθάρσεως, αὐτὸ τ
λαμβάνων εἶναι τὴν ὠφελιμωτάτην κάθα
γνῶναί τινα ἑαυτὸν, καὶ ἐξ οἵων, ὡς οὐδεμ
δῆς ἀξίων τέφρας καὶ ὕδατος συνεκρίθη
γὰρ ἐπιγνοὺς τὴν ἐπίβουλον οἴησιν εὐθὺς
φήσεται, καὶ καθελὼν τὸ ὑπέραυχον εἰ
θεῷ καὶ μεταποιήσεται τῆς ἵλεω δυνάμε
μισοῦντος ἀλαζονείαν. Εἴρηται γάρ που
"Ὁ ἐγχειρῶν ὑπεραύχοις ἢ λόγοις ἢ ἔργοι
θρώπους μόνον, ἀλλὰ καὶ θεὸν παροξύνει,
τητος καὶ παντὸς ἀρίστου δημιουργόν. Ἐν
περιῤῥαίνεσθαι πληττομένοις καὶ διεγειρομ
νονοὺ καὶ ἄντικρυς αὐτά γε στοιχεῖα, γῆ
ἀφιέντα φωνήν φασιν, Ἡμεῖς ἐσμὲν ἡ τοῦ
ὑμῶν οὐσία. Ἡμᾶς ἡ φύσις κερασαμέν
τέχνη διέπλασεν εἰς ἀνθρωπόμορφον ἰδέαν
μῶν παγέντες, ὅταν ἐγίνεσθε, πάλιν εἰς ἡ
λυθήσεσθε, ὅταν δέῃ θνήσκειν. Οὐδὲν γ
μὴ ὂν φθείρεσθαι πέφυκεν, ἀλλ' ἐξ ὧν
πρὸς ταῦτα καὶ τὸ τέλος.

§. 3. Ἤδη δὲ ἀναγκαῖον καὶ τὴν
ἀποδοῦναι τῆς περὶ τὴν τέφραν ταύτην
Ἔστι γὰρ οὐ ξύλων αὐτὸ μόνον δαπανηθὲ
πυρὸς, ἀλλὰ καὶ ζώου πρὸς τὴν τοιαύτην
ἐπιτηδείου. Κελεύει γὰρ,*) δάμαλιν πυῤῥ

*) Num. 19, 1sqq.

ἀχθεῖσαν σφαγιασθῆναι μὲν ἔξω πόλεως, τὸν δὲ ἀρχιερέα λαμβάνοντα ἀπὸ τοῦ αἵματος ἑπτάκις ἐπιῤῥαίνειν ἀντικρὺ τοῦ νεῶ πάντα, εἶθ' ὅλην κατακαίειν σὺν δορᾷ καὶ κρέασι καὶ πλήρει τῇ κοιλίᾳ περιττωμάτων. Ἤδη δὲ ὑπομαραινομένης τῆς φλο-
253 γὸς, εἰς τὸ μεσαίτατον τρία ταῦτα ἐμβάλλειν, ξύ-
M λον κέδρινον, ὕσσωπον καὶ κόκκινον κελεύει· εἶτ' ἐπὰν ἀποσβεσθῇ, τὴν τέφραν συλλέγειν καθαρὸν ἄνθρωπον καὶ ἀποτιθέναι πάλιν ἔξω πόλεως ἐν χωρίῳ καθαρῷ. Τίνα δὲ διὰ τούτων ὡς διὰ συμβόλων αἰνίττεται, δι' ἑτέρων ἠκριβώσαμεν ἀλληγοροῦντες. Ἀναγκαῖον οὖν τοὺς μέλλοντας φοιτᾶν εἰς τὸ ἱερὸν ἐπὶ μετουσίᾳ θυσίας, τό τε σῶμα φαιδρύνεσθαι καὶ τὴν ψυχὴν πρὸ τοῦ σώματος. Δεσπότις γὰρ καὶ βασιλὶς καὶ ἐν ἅπασι κρείττων, ἅτε θειοτέρας φύσεως μεταλαχοῦσα. Τὰ δὲ φαιδρύνοντα διάνοιάν ἐστι σοφία καὶ τὰ σοφίας δόγματα πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ποδηγετοῦντα καὶ ὁ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἱερὸς χορὸς καὶ αἱ κατ' ἀρετὰς καλαὶ καὶ σφόδρα ἐπαινεταὶ πράξεις. Ὁ μὲν οὖν τούτοις διακεκοσμένος ἴτω θαῤῥῶν εἰς οἰκειότατον αὐτῷ τὸν νεὼν ἐνδιάτημα πάντων ἄριστον, ἱερεῖον ἐπιδειξόμενος ἑαυτόν. Ὅτῳ δὲ ἐγκάθηνται καὶ ἐλλοχῶσι πλεονεξίαι καὶ ἐπιθυμίαι τῶν ἀδικιῶν, ἐγκαλυψάμενος ἠρεμείτω, τὴν ἀναίσχυντον ἀπόνοιαν καὶ τὸ λίαν θράσος, ἐν οἷς εὐλάβεια λυσιτελὲς, ἐπισχών. Τὸ γὰρ τοῦ ὄντως ὄντος ἱερὸν ἀνιέροις ἄβατον θυσίαις. Εἴποιμ' ἄν, Ὦ γενναῖε, ὁ θεὸς οὐ χαίρει, καὶ ἂν ἑκατόμβας ἀνάγῃ τις. Κτήματα γὰρ αὐτοῦ τὰ πάντα κεκτημένος, ὅμως οὐδενὸς δεῖται. Χαίρει δὲ φιλοθέοις γνώμαις καὶ ἀνδράσιν ἀσκηταῖς ὁσιότητος, παρ' ὧν ψαιστὰ καὶ κριθὰς καὶ τὰ εὐτελέστατα ὡς τιμιώτατα πρὸ τῶν πολυτελεστάτων ἄσμενος δέχεται. Καὶ ἂν μέντοι μηδὲν ἕτερον κομίζωσιν, αὐτοὺς φέροντες πλήρωμα καλοκἀγαθίας τελειότατον, τὴν ἀρίστην ἀνά-

γουσι θυσίαν ὕμνοις εὐχαριστίαις τὸν εὐεργέτην καὶ
σωτῆρα θεὸν γεραίροντες, τῇ μὲν διὰ τῶν φωνη- 850
τηρίων ὀργάνων, τῇ δὲ ἄνευ γλώττης καὶ στόματος, P.
μόνῃ ψυχῇ τὰς νοητὰς ποιούμενοι διεξόδους καὶ ἐκ-
βοήσεις, ὧν ἓν μόνον οὖς ἀντιλαμβάνεται τὸ θεῖον.
Αἱ γὰρ τῶν ἀνθρώπων οὐ φθάνουσιν ἀκοαὶ συναι-
σθέσθαι.

§. 4. Ὡς δ' ἀψευδής ἐστιν οὗτος ὁ λόγος καὶ
οὐκ ἐμὸς, ἀλλὰ τῆς φύσεως, μαρτυρεῖ μέν πως καὶ
ἡ ἐνάργεια τρανὴν παρέχουσα πίστιν τοῖς μὴ διὰ
τὸ φιλόνεικον ἐπιτηδεύουσιν ἀπιστίαν. Μαρτυρεῖ δὲ
καὶ ὁ νόμος, προστάξας δύο κατασκευασθῆναι βω-
μοὺς καὶ ταῖς ὕλαις καὶ τοῖς τόποις καὶ ταῖς χρεί-
αις διαφέροντας. Ὁ μὲν γὰρ ἐκ λίθων λογάδων
καὶ ἀτμήτων συνῳκοδόμηται καὶ ἐν ὑπαίθρῳ παρὰ
ταῖς τοῦ νεὼ προβάσεσιν ἵδρυται καὶ γέγονε πρὸς
χρείαν τὴν τῶν ἐναίμων· ὁ δὲ χρυσοῦ μὲν κατε-
σκεύασται, ἵδρυται δὲ ἐν ἀδύτῳ εἴσω τοῦ προτέρου
254 καταπετάσματος, ὃς οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἐστὶν ὁρα-
M. τὸς, ὅτι μὴ τοῖς ἁγνεύουσι τῶν ἱερέων καὶ γέγονε
πρὸς χρείαν τὴν τῶν θυμιαμάτων, ἐξ οὗ δῆλόν ἐ-
στιν, ὅτι καὶ βραχύτατον λιβανωτὸν παρ' ἀνδρὸς
ὁσίου τιμιώτερον ὁ θεὸς νομίζει μυρίων θρεμμάτων,
ὅσα ἄν τις ἱερουργῇ μὴ σφόδρα ἀστεῖος ὤν. Ὅσῳ
γὰρ, οἶμαι, λίθων μὲν ἀμείνων χρυσὸς, τὰ δὲ ἐν ἀδύ-
τοις τῶν ἐκτὸς ἁγιώτερα, τοσούτῳ κρείττων ἡ διὰ τῶν
ἐπιθυμιωμένων εὐχαριστία τῆς διὰ τῶν ἐναίμων·
ὅθεν οὐ μόνον ὕλης πολυτελείᾳ καὶ κατασκευῇ καὶ
τόπῳ τετίμηται ὁ τῶν θυμιαμάτων βωμὸς, ἀλλὰ
καὶ τῷ πρότερον καθ' ἑκάστην ἡμέραν ὑπηρετεῖν
ταῖς πρὸς θεὸν εὐχαριστίαις. Οὐ γὰρ ἐφίεται τὴν
ὁλόκαυτον θυσίαν ἔξω προσαγαγεῖν, πρὶν ἔνδον περὶ
βαθὺν ὄρθρον ἐπιθυμιάσαι. *) Τὸ δέ ἐστι σύμβο-

---

*) Exod. 30, 8.

λον οὐχ ἑτέρου τινὸς, ἢ τοῦ παρὰ θεῷ μὴ τὸ πλῆθος τῶν καταθυομένων εἶναι τίμιον, ἀλλὰ τὸ καθαρώτατον τοῦ θύοντος πνεῦμα λογικόν. Εἰ μὴ ἄρα δικαστὴς μὲν, ᾧ μέλει τῆς ὁσίας κρίσεως, παρά τινος τῶν κρινομένων οὐκ ἂν λάβοι δῶρα, ἢ λαβὼν ἔνοχος ἔσται δωροδοκίας· οὐδ' ἀνὴρ ἀστεῖος παρὰ μοχθηροῦ τινος, ἄνθρωπος παρ' ἀνθρώπου πλουτοῦντος, αὐτὸς δ' ἴσως δεόμενος· σὺ δ' ᾠήθης τὸν θεὸν δεκάζεσθαι τὸν αὐταρκέστατον ἑαυτῷ καὶ μηδενὸς τῶν ἐν γενέσει χρῄζοντα; Ὅστις ὢν τὸ πρῶτον ἀγαθὸν τελειότατον, ἡ ἀέννaος πηγὴ φρονήσεως καὶ δικαιοσύνης καὶ πάσης ἀρετῆς, ἀποστρέφεται τὰς παρὰ τῶν ἀδίκων δωρεάς. Ὁ δὲ κομίζων οὐ πάντων ἀναισχυντότατος, ἐξ ὧν ἔβλαψεν, ἢ ἥρπασεν, ἢ ἠρνήσατο, ἢ ἀπεστέρησεν, μέρος ὡς κοινωνῷ τῆς ἑαυτοῦ κακίας διδούς; Πάντων κακοδαιμονέστατε! Εἴποιμ' ἂν τῷ τοσούτῳ· Δυοῖν θάτερον, ἢ λήσεσθαι προσδοκᾷς ἢ καταφανήσεσθαι. Λήσεσθαι μὲν οὖν ὑπολαμβάνων ἀνεπιστήμων εἶ θεοῦ δυνάμεως, καθ' ἣν ἅμα πάντα ὁρᾷ καὶ πάντων ἀκούει. Νομίζων δὲ φανήσεσθαι, θρασύτατος εἶ, δέον ἐφ' οἷς ἥμαρτες ἐγκαλύπτεσθαι. Προφέρεις εἰς μέσον 851
τὰ δείγματα ὧν ἠδίκησας καὶ ἐπισεμνυνόμενος δια- P.
νέμῃ πρὸς θεὸν, ἀπαρχὰς αὐτῷ κομίζων ἀνοσίους; Καὶ οὐκ ἐλογίσω τοῦθ', ὅτι οὔτε νόμος ἀνομίαν παραδέχεται, οὔτε φῶς ἡλιακὸν σκότος; Ὁ δὲ θεὸς καὶ νόμων ἐστὶ παράδειγμα ἀρχέτυπον καὶ ἡλίου ἥλιος, νοητὸς αἰσθητοῦ, παρέχων ἐκ τῶν ἀοράτων πηγῶν ὁρατὰ φέγγη τῷ βλεπομένῳ.

§. 5. Τὰ ἄλλα τὰ περὶ τὸ θυσιαστήριον, "Πῦρ," φησὶν, "ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου καυθήσεται διὰ παντὸς ἄσβεστον." *) Εἰκότως οἶμαι καὶ προσηκόντως. Ἐπειδὴ γὰρ τοῦ θεοῦ αἱ χάριτες ἀέννaοι καὶ ἀνελ-

---

*) Lev. 6, 2 (9).

λιπεῖς καὶ ἀδιάστατοι, ὧν μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτα
οἱ ἄνθρωποι τυγχάνομεν, καὶ τὸ σύμβολον τῆς εὐ-
χαριστίας ἡ ἱερὰ φλὸξ, ζωπυρείσθω καὶ ἀεὶ ἄσβε-
255 στος ἔστω. Τάχα μὲν καὶ διὰ τόδε βούλεται τὰς
M. παλαιὰς ταῖς νέαις θυσίαις ἁρμόσασθαι καὶ ἑνῶσαι
τῇ μονῇ καὶ παρουσίᾳ τοῦ αὐτοῦ πυρὸς, ᾧ πᾶσαι
καθιεροῦνται πρὸς ἔνδειξιν τοῦ τελείας ἐν εὐχαρι-
στίαις εἶναι, καὶ ἂν ἀπὸ μυρίων ὅσων ἀφορμῶν
γίνωνται κατὰ περιουσίας ἀφθόνους, ἢ τὸ ἐναντίον
ἐνδείας τῶν προσαγομένων. Τὰ μὲν ῥητὰ ταῦτα
σύμβολα νοητῶν, τὰ δὲ πρὸς διάνοιαν τοῖς τῆς ἀλ-
ληγορίας κανόσιν ἐπισκεπτέον πρὸς ἀλήθειαν. Τοῦ
θεοῦ θυσιαστήριόν ἐστιν ἡ εὐχάριστος τοῦ σοφοῦ
ψυχὴ, παγεῖσα ἐκτελείων ἀριθμῶν ἀτμήτων καὶ ἀ-
διαιρέτων. Οὐδὲν γὰρ μέρος ἀρετῆς ἀχρεῖον. Ἐπὶ
ταύτης ἀεὶ τὸ ἱερὸν φῶς ἀνακαίεται φυλαττόμενον
ἄσβεστον. Διανοίας δὲ φῶς ἐστι σοφία, ἐπεὶ καὶ
τὸ ἐναντίον σκότος ψυχῆς ἀφροσύνη. Ὅπερ γὰρ
αἰσθητὸν φῶς εἰς ὀφθαλμοὺς, τοῦτ' ἐπιστήμη λο-
γισμῷ πρὸς θεωρίαν τῶν ἀσωμάτων καὶ νοη-
τῶν, ἧς ἀεὶ τὸ φέγγος ἐπιλάμπει μηδέποτε σβεννύ-
μενον.

§. 6. Μετὰ ταῦτά φησιν, "Ἐπὶ παντὸς δώρου προσοίσετε ἅλας." *) Δι' οὗ, καθάπερ καὶ πρότερον εἶπον, τὴν εἰς ἅπαν διαμονὴν αἰνίττεται. Φυλακτήριον γὰρ οἱ ἅλες σωμάτων, τετιμημένοι ψυχῆς δευτερείοις. Ὡς γὰρ αἰτία τοῦ μὴ διαφθείρεσθαι τὰ σώματα ψυχὴ καὶ οἱ ἅλες ἐπὶ πλεῖστον αὐτὰ συνέχοντες καὶ τρόπον τινὰ ἀθανατίζοντες. Διὸ καὶ κέκληκε θυσιαστήριον, ἴδιον καὶ ἐξαίρετον ὄνομα θέμενος αὐτῷ παρὰ τὸ διατηρεῖν ὡς ἔοικε τὰς θυσίας. Καί τοι τῶν κρεῶν ἀναλισκομένων ὑπὸ πυρὸς, ὡς εἶναι σαφεστάτην πίστιν, ὅτι οὐ τὰ

---

*) Lev. 2, 13.

ἱερεῖα θυσίαν, ἀλλὰ τὴν διάνοιαν καὶ προθυμίαν
ὑπολαμβάνει τοῦ καταθέοντος, ἵνα ᾖ μόνιμον καὶ
βέβαιον ἐξ ἀρετῆς. Προςέτι καὶ ἐκεῖνο νομοθετεῖ
κελεύων θυσίαν πᾶσαν δίχα ζύμης καὶ μέλιτος προς-
άγεσθαι,*) μηδέτερον ἀξιῶν διαφέρειν ἐπὶ τὸ θυ-
σιαστήριον. Μέλι μὲν ἴσως, ἐπειδήπερ ἡ συναγωγὸς
αὐτοῦ μέλιττα ζῶόν ἐστιν οὐ καθαρὸν, ἐκ σήψεως
καὶ φθορᾶς νεκρῶν, ὡς ὁ λόγος, βοῶν γεννώμενον,
καθὰ καὶ οἱ σφῆκες ἐξ ἵππείων σωμάτων. Ἢ 852
κατὰ σύμβολον τοῦ πᾶσαν ἀνίερον εἶναι τὴν περιτ- P.
τὴν ἡδονὴν, τὰ μὲν περὶ τὴν κατάποσιν γλυκαίνου-
σαν, πικρὰς δὲ καὶ δυςιάτους αὖθις ἐπιφέρουσαν
ἀλγηδόνας, ὑφ' ὧν ἀνάγκη τὴν ψυχὴν σείεσθαι καὶ
κλονεῖσθαι, παγίως ἱδρυθῆναι μὴ δυναμένην. Ζύ-
μην δὲ, διὰ τὴν γινομένην ἔπαρσιν ἐξ αὐτῆς, πά-
56 λιν συμβολικῶς, ἵνα μηδεὶς προςιὼν τῷ θυσια-
I. στηρίῳ, τὸ παράπαν ἐπαίρηται, φυσηθεὶς ὑπ' ἀλα-
ζονείας, ἀλλ' εἰς τὸ τοῦ θεοῦ μέγεθος ἀποβλέπων,
αἴσθησιν λαμβάνῃ τῆς περὶ τὸ γεννητὸν ἀσθενείας,
καὶ ἂν εὐτυχίαις διαφέρῃ καὶ τὸν εἰκότα ποιησάμε-
νος λογισμὸν στέλλῃ τὸ τοῦ φρονήματος ὑπέραυχον
ὕψος, τὴν ἐπίβουλον οἴησιν καθαιρῶν. Εἰ δὲ ὁ
τῶν ὅλων κτίστης καὶ ποιητὴς καὶ πάντων ἀνεπι-
δεὴς, ὧν ἐγέννησεν, οὐ πρὸς τὰς ὑπερβολὰς τοῦ κρά-
τους αὐτοῦ καὶ τὰς ἐξουσίας ἀπιδὼν, ἀλλὰ πρὸς τὴν
σὴν ἀσθένειαν, μεταδίδωσί σοι τῆς ἵλεω δυνάμεως
αὐτοῦ, τὰς ἐνδείας ἀναπληρῶν αἷς κέχρωσαι, σὲ τί
ποιεῖν ἁρμόττει πρὸς ἀνθρώπους τοὺς φύσει συγγε-
νεῖς καὶ ἀπὸ τῶν αὐτῶν στοιχείων σπαρέντας, τὸν
μηδὲν εἰς κόσμον, ἀλλὰ μηδὲ σαυτὸν εἰςενηνοχότα;
Γυμνὸς μὲν γὰρ, θαυμάσιε, ἦλθες, γυμνὸς πάλιν ἀ-
πίῃς, τὸν μεταξὺ χρόνον γενέσεως καὶ θανάτου παρὰ
τοῦ θεοῦ χρῆσιν λαβὼν, ἐν ᾧ τί ποιεῖν προςῆκον ἦν,

---

*) Lev. 2, 13.

ἢ κοινωνίας καὶ ὁμονοίας, ἰσότητός τε καὶ φιλανθρω-
πίας καὶ τῆς ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι, ἀποβαλλόμενα
τὴν ἄνισον καὶ ἄδικον καὶ ἀσύμβατον κακίαν, ἢ τὸ
ἡμερώτατον φύσει ζῶον, ἄνθρωπον, ὠμὸν καὶ ἀτί-
θασσον ἐργάζεται;

§. 7. Πάλιν ἀφ᾽ ἑσπέρας ἕως πρωῒ προστάττει*)
καίεσθαι λύχνους ἐπὶ τὰς ἱερὰς λυχνίας εἴσω τοῦ κα-
ταπετάσματος, πολλῶν χάριν. Ἑνὸς μὲν, ἵνα ἐκ
διαδοχῆς τοῦ μεθημερινοῦ φωτὸς καταλάμπηται τὰ
ἅγια, γινόμενα ἀεὶ σκότους ἀμέτοχα καθ᾽ ὁμοιότητα
τῶν ἀστέρων. Καὶ γὰρ οὗτοι δύνοντος ἡλίου τὸ ἴ-
διον ἀναφαίνουσι φέγγος, ἣν ἐτάχθησαν ἐν ᾧ κόσμῳ
τάξιν οὐ λείποντες. Ἑτέρου δὲ, τοῦ καὶ νύκτωρ ἀ-
δελφόν τι καὶ συγγενὲς ταῖς μεθημεριναῖς θυσίαις
ἐπιτελεῖσθαι πρὸς ἀρεσκείαν θεοῦ, καὶ μηδένα χρόνον
ἢ καιρὸν εὐχαριστίας παραλείπειν ἐπιτηδειότατον καὶ
προσφυέστατον τῇ νυκτί. Θυσίαν γὰρ αὐτὴν ἄξιον
καλεῖν τὴν τοῦ ἱερωτάτου φέγγους ἐν τοῖς ἀδύτοις
αὐγήν. Τρίτου δὲ καὶ σφόδρα ἀναγκαίου. Ἐπειδὴ
γὰρ οὐ μόνον ἐγρηγορότες εὖ πάσχομεν, ἀλλὰ καὶ
καθεύδοντες, τοῦ φιλοδώρου θεοῦ μεγάλην ἐπικου-
ρίαν ὕπνον τῷ θνητῷ γένει παρασχόντες ἐπ᾽ ὠφελείᾳ
σώματός τε καὶ ψυχῆς, τοῦ μὲν σώματος τῶν με-
θημερινῶν πόνων ἀφιεμένου, τῆς δὲ ψυχῆς ἐπικουφι-
ζομένης τὰς φροντίδας καὶ ἀναχωρούσης εἰς ἑαυτὴν
ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων ὄχλου καὶ θορύβου, καὶ δυνα- 853
μένης τότε γοῦν ἰδιάζειν καὶ ἐνομιλεῖν ἑαυτῇ, προση- P.
κόντως ἐδικαίωσεν ὁ νόμος τὰς εὐχαριστίας διακλη-
ρῶσαι, ὑπὲρ μὲν ἐγρηγόρσεως διὰ τῶν προσαγομένων
ἱερείων, ὑπὲρ δὲ ὕπνου καὶ τῶν ἀπὸ τοῦδε ὠφελειῶν
διὰ τῆς τῶν ἱερῶν λύχνων ἐξάψεως.

257 §. 8. Ἃ μὲν οὖν πρὸς εὐσέβειαν νομοθετεῖται
M κατὰ προστάξεις καὶ ἀπαγορεύσεις, ταῦτα καὶ τὰ τού-

---

*) Lev. 24, 2.

τοις παραπλήσιά ἐστιν. Ἃ δὲ κατὰ τὰς φιλοσόφους ὑποθήκας καὶ παραινέσεις, ὧδε λεκτέον. Αἰτεῖται γὰρ, φησὶν, ὦ διάνοια, παρὰ σοῦ ὁ θεὸς οὐδὲν βαρὺ καὶ ποικίλον ἢ δύσεργον, ἀλλὰ ἁπλοῦν πάνυ καὶ ῥᾴδιον. Ταῦτα δέ ἐστιν ἀγαπᾶν αὐτὸν ὡς εὐεργέτην, εἰ δὲ μὴ, φοβεῖσθαι γοῦν ὡς ἄρχοντα καὶ κύριον καὶ διὰ πασῶν ἰέναι τῶν εἰς ἀρέσκειαν ὁδῶν καὶ λατρεύειν αὐτῷ μὴ παρέργως, ἀλλ᾽ ὅλῃ τῇ ψυχῇ πεπληρωμένῃ γνώμης φιλοθέου καὶ τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ περιέχεσθαι καὶ τὰ δίκαια τιμᾶν, ἐξ ὧν ἁπάντων αὐτὸς μὲν ἐν ὁμοίᾳ μένει φύσει μὴ τρεπόμενος, εἴ τι δὲ τῶν ἄλλων, ὅσα κατὰ τὸν κόσμον ἐστὶ, βελτίωσιν ἴσχει, ἥλιος ἢ σελήνη ἢ τὸ πλῆθος τῶν ἄλλων ἀστέρων ἢ ὁ σύμπας οὐρανός. Ἀλλὰ καὶ γῆς τὰ μὲν ὄρη πρὸς ὕψος αἴρεται περιμηκέστατον, ἡ δὲ πεδιὰς, ὥσπερ αἱ χυταὶ οὐσίαι ἐπὶ πλεῖστον εὐρύνεται καὶ ἡ θάλαττα μεταβάλλει πρὸς πότιμον, ἢ οἱ ποταμοὶ πελάγεσιν ἐξισοῦνται. Ἐπὶ μὲν οὖν τῶν αὐτῶν ὅρων ἕκαστον ἵδρυται εὐθὺς, ἐφ᾽ οἷς ἐξ ἀρχῆς ἐποίησεν ὅτε ἐτάχθη. Σὺ δὲ βελτίων ἔσῃ, ζῶν ἀνυπαιτίως. Τί δὴ τούτων ἀργαλέον ἐστὶν ἢ ἐπίπονον; Οὐκ ἄπλωτα πελάγη δεῖ περαιοῦσθαι καὶ μέσου χειμῶνος κλύδωνι καὶ βίαις ἐναντίων πνευμάτων κυκλουμένους ἄνω καὶ κάτω θαλαττεύειν, ἢ τραχείας καὶ ἀτριβεῖς πεζεύειν ἀνοδίας, οὐχ ὁδοὺς λῃστῶν ἢ θηρίων ἐφόδους ἀεὶ κατεπτηχότας, ἢ τειχοφυλακεῖν ἐν ὑπαίθρῳ νυκτερεύοντας, ἐφεδρευόντων πολεμίων καὶ τοὺς ἀνωτάτω κινδύνους ἀπειλούντων. Ἄπαγε, μηδὲν ἐπὶ καλοῖς λεγέσθω τῶν ἀηδῶν. Εὐφημητέον ἐπὶ τοῖς οὕτω συμφέρουσιν. ἐπινεῦσαι μόνον δεῖ τὴν ψυχὴν καὶ πάρεστιν ἐν ἑτοίμῳ τὰ πάντα. Ἢ τοῦτο ἀγνοεῖς ὅτι τοῦ θεοῦ ἐστὶν ὁ αἰσθητὸς οὐρανὸς καὶ νοητὸς, εἴποι ἄν τις, οὐρανὸς οὐρανοῦ καὶ πάλιν ἡ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ καὶ σύμπας ὁ κόσμος, ὅ τε ὁρατὸς καὶ ἀόρατος καὶ ἀσώματος, τὸ παράδειγμα τοῦ οὐρανοῦ; Ἀλλ᾽ ὅμως καὶ ἐξ ἅπαντος ἀνθρώπων γένους πρὸς ἀλήθειαν ἀνθρώπους ἀριστί-

δην ἐπιλέξας εἵλετο, καὶ προνοίας ἠξίωσε τῆς πάσης,
ἐπὶ τὴν θεραπείαν καλέσας ἑαυτοῦ τὴν ἀέναον τῶν
καλῶν πηγὴν, ἀφ᾽ ἧς καὶ τὰς ἄλλας ὤμβρησεν ἀρε-
τὰς καὶ ἀνενεχθεὶς εἰς ἀπόλαυσιν ὠφελιμωτάτην, νέ- 851
κταρος μᾶλλον, ἢ οὐχ ἧττον ἀθανατίζον ποτόν· οἰ- P.
κτροὶ δὲ καὶ κακοδαίμονες ὅσοι μὴ τὸν ἀρετῆς πόνον
εὐωχήθησαν καὶ κακοδαιμονέστατοι διετέλεσαν, οἳ
258 εἰς ἅπαν ἄγευστοι καλοκἀγαθίας, παρὸν καὶ ἐνευ-
M. φρανθῆναι καὶ ἐντρυφῆσαι δικαιοσύνῃ καὶ ἰσότητι.
Ἀλλ᾽ εἰσὶν ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ, ᾗ φησὶν ὁ νόμος
καὶ διὰ σκληρότητα τρόπων ἀφηνιασταὶ, σκιρτῶντες
αὐθαδῶς καὶ ἀποσχοινίζοντες, οὓς νουθετεῖ φάσκων,
"Περιτέμνεσθε τὰς σκληροκαρδίας" *), τὸ δέ ἐστι, τὰς
περιττὰς φύσεις τοῦ ἡγεμονικοῦ, ἃς αἱ ἄμετροι τῶν
παθῶν ἔσπειράν τε καὶ συνηύξησαν ὁρμαὶ καὶ ὁ κα-
κὸς ψυχῆς γεωργὸς ἐφύτευσεν, ἀφροσύνη, μετὰ σπου-
δῆς ἀποκείρασθε. Καὶ "Ὁ τράχηλος," φησὶν, "ὑ-
μῶν μὴ σκληρὸς ἔστω," **) τουτέστι μὴ ἀκαμπὴς ὁ
νοῦς καὶ αὐθαδέστατος, μήθ᾽ ὑπὸ τῆς ἄγαν σκαιότη-
τος ἐπιτηδευέτω τὴν βλαβερωτάτην ἀμαθίαν· ἀλλὰ
τὸ φύσει δύστροπον καὶ δύσκολον μεθέμενος ὡς ἐ-
χθρὸν, μεταβαλλέτω πρὸς τὸ εἰκὸς, πειθαρχήσων
νόμοις φύσεως. Ἢ οὐχ ὁρᾷς, ὅτι περὶ τὸ ὂν αἱ πρῶ-
ται καὶ μέγισται τῶν δυνάμεών εἰσιν, ἥ τε εὐεργέτις
καὶ κολαστήριος; Καὶ προσαγορεύεται ἡ μὲν εὐεργέτις
θεὸς, ἐπειδὴ κατὰ ταύτην ἔθηκε καὶ διεκόσμησε τὸ
πᾶν. Ἡ δὲ ἑτέρα κύριος, καθ᾽ ἣν ἀνῆπται τῶν ὅ-
λων τὸ κράτος. Θεὸς οὐκ ἀνθρώπων μόνον, ἀλλὰ
καὶ θεῶν ἐστὶ θεὸς, μέγας τέ ἐστιν, ὢν ὄντως καὶ
ἰσχυρὸς καὶ κραταιός. ***)

§. 10. Ἀλλ᾽ ὅμως ὁ τοσοῦτος ἐν ἀρεταῖς καὶ δυνάμεσιν ἔλεον καὶ οἶκτον λαμβάνει τῶν ἐν ἐνδείαις ἀπορωτάτων, οὐκ ἀπαξιῶν γενέσθαι κριτὴς προσηλύτοις

---

*) Deut. 10, 16. **) Ibid. ***) Ibid. 17.

καὶ ὀρφανοῖς ἢ χήραις, ἀλλὰ βασιλέων καὶ τυράννων
καὶ τῶν ἐν μεγάλαις δυναστείαις ὑπεριδών, τὸ τα-
πεινὸν τῶν λεχθέντων ἀξιοῖ προνομίας, τῶν μὲν ἐπη-
λύτων, διὰ τόδε. Καταλιπόντες οὗτοι τὰ πάτρια,
οἷς ἐνετράφησαν, ψεύδους πλασμάτων γέμοντα καὶ
τύφου, γενόμενοι ἀληθείας ἐρασταὶ γνήσιοι, μετε-
χώρησαν πρὸς εὐσέβειαν. Ἱκέται δὲ καὶ θεραπευταὶ
τοῦ ὄντως ὄντος ἀξίως ὄντες, τῆς προνομίας τῆς ἁρ-
μοττούσης εἰκότως μεταλαμβάνουσι, καρπὸν εὑρά-
μενοι τῆς ἐπὶ τὸν θεὸν καταφυγῆς τὴν ἀπ' αὐτοῦ
βοήθειαν. Ὀρφανῶν δὲ καὶ χηρῶν, ἐπειδὴ κηδεμό-
νας ἀφῄρηνται, οἱ μὲν γονεῖς, αἱ δὲ ἄνδρας, κατα-
φυγὴ δὲ οὐδεμία τοῖς οὕτως ἐξ ἀνθρώπων ἐρήμοις
ἀπολείπεται. Διὸ τῆς μεγίστης ἐλπίδος οὐκ ἀμοιροῦσι
τοῦ θεοῦ, διὰ τὴν ἵλεων φύσιν αὐτοῦ τὴν πρόνοιαν
καὶ ἐπιμέλειαν μὴ ἀποστραφέντος τῶν οὕτως ἐρήμων.
"Ἔστω δή," φησί, "μόνος θεὸς αὔχημά σου καὶ μέ-
γιστον κλέος," *) καὶ μήτ' ἐπὶ πλούτῳ, μήτ' ἐπὶ 855
δόξῃ, μήθ' ἡγεμονίᾳ, μήτε σώματος εὐμορφίᾳ, μήτε P.
ῥώμῃ, ἢ τοῖς παραπλησίοις ἐφ' οἷς εἰώθασιν οἱ κενοὶ
φρενῶν ἐπαίρεσθαι, σεμνυνθῇς, λογισάμενος ὅτι
πρῶτον μὲν ἀμέτοχα ταῦτ' ἐστὶ τῆς ἀγαθοῦ φύσεως·
ἔπειτα δέ, ὅτι καὶ ὀξεῖαν ἔχει τὴν μεταβολήν, μα-
ραινόμενα τρόπον τινὰ πρὶν ἀνθῆσαι βεβαίως. Καὶ
59 τῆς ἱκεσίας αὐτοῦ περιεχώμεθα καὶ μήτε κρατήσαν-
[.τες ἐχθρῶν ζηλώσωμεν τὰς ἐκείνων ἐν οἷς εὐσεβεῖν
δοκοῦσιν ἀσεβείας, υἱοὺς καὶ θυγατέρας τοῖς αὐτῶν
κατακαίοντες θεοῖς, οὐχ ὅτι τὰ τέκνα πᾶσι τοῖς Βαρ-
βάροις ἐμπιπρᾶν δι' ἔθους ἐστίν. Οὐ γὰρ οὕτως ἐξη-
γρίωνται τὰς φύσεις, ὡς ἃ μόλις ἐχθροὺς ἀσυμβά-
τους ἐν πολέμῳ, ταῦτα τοὺς φιλτάτους καὶ οἰκειο-
τάτους ἐν εἰρήνῃ δρᾶν ὑπομένειν. Ἀλλ' ὅτι τὰς ψυ-
χὰς τῷ ὄντι καταφλέγουσι καὶ διαφθείρουσιν ὧν

---

*) Deut. 10, 21.

ἐγέννησαν, ἐξ ἔτι σπαργάνων, ἁπαλαῖς ἔτι μὴ ἐγχαράττοντες τῆς ἀληθείας δόξας περὶ τοῦ ἑνὸς καὶ πρὸς ἀλήθειαν ὄντος θεοῦ. Μὴ οὖν ἡττηθέντες ἀναπίσωμεν καὶ ὑπαχθῶμεν ταῖς ἐκείνων εὐτυχίαις ὡς δι᾽ εὐσέβειαν νενικηκότων. Πολλοῖς γὰρ ἐπ᾽ ἐνέδρᾳ συμβαίνουσιν αἱ παραυτίκα εὐπραγίαι, δέλεαρ σφοδρῶν καὶ ἀνιάτων οὖσαι κακῶν. Εἰκὸς δὲ καὶ ἀναξίους ὄντας κατορθοῦν, οὐ δι᾽ ἑαυτοὺς, ἀλλὰ ὑπὲρ τοῦ λυπεῖσθαι καὶ ἀνιᾶσθαι σφοδρότερον ἡμᾶς οὐχ ὅσια δρῶντας, οἳ γεννηθέντες ἐν πολιτείᾳ φιλοθέῳ καὶ ἐντραφέντες νόμοις ἐπὶ πᾶσαν ἀρετὴν ἀλείφουσι καὶ ἐκ πρώτης ἡλικίας παιδευόμενοι τὰ κάλλιστα ἀνδράσι, τῶν μὲν ὀλιγωροῦμεν, τῶν δὲ ὡς ἀληθῶς ὀλιγωρίας ἀξίων περιεχόμεθα, παιδιὰν μὲν τὰ σπουδαῖα, σπουδῆς δὲ τὰ παιδιᾶς ἄξια ἡγούμενοι.

§. 11. Καὶ ἂν μέντοι τις ὄνομα καὶ σχῆμα προφητείας *) ὑποδὺς ἐνθουσιᾶν καὶ κατέχεσθαι δοκῶν, ἄγῃ πρὸς τὴν τῶν νενομισμένων κατὰ πόλεις θρησκείαν θεῶν, οὐκ ἄξιον προσέχειν ἀπατωμένους ὀνόματι προφήτου. Γόης γὰρ ἀλλ᾽ οὐ προφήτης ἐστὶν ὁ τοιοῦτος, ἐπεὶ δὲ ψευδολογίας λόγους καὶ χρησμοὺς ἐπλάσατο, καὶ ἂν ἀδελφὸς ἢ υἱὸς ἢ θυγάτηρ ἢ γυνὴ ἢ οἰκουρὸς ἢ γνήσιος φίλος ἤ τις ἕτερος εὔνους εἶναι δοκῶν εἰς τὰ ὅμοια ἐνάγῃ. Προτρέπων ἐνασμενίζειν τοῖς πολλοῖς καὶ ἐπὶ τὰ αὐτὰ ἱερὰ καὶ τὰς αὐτὰς σπονδὰς ἀφικνεῖσθαι, κολαστέον ὡς δήμιον καὶ κοινὸν ἐχθρὸν ὄντα, ὀλίγα φροντίσαντας οἰκειότητος καὶ τὰς παραινέσεις αὐτοῦ διαγγελτέον πᾶσι τοῖς εὐσεβείας ἐρασταῖς, οἳ ἀνυπερθέτῳ τάχει ταῖς κατ᾽ ἀνδρὸς ἀνοσίου ἐπιδραμοῦνται τιμωρίαις, κρίνοντες εὐαγὲς τὸ κατ᾽ αὐτοῦ φονᾶν. Ἔστω γὰρ ἡμῖν μία οἰκειότης
καὶ φιλίας ἓν σύμβολον, ἡ πρὸς θεὸν ἀρεσκεία, καὶ 856
τὸ πάντα λέγειν τε καὶ πράττειν ὑπὲρ εὐσεβείας. Αἱ P.

---

*) Deut. 13, 1 sqq.

δὲ ἐκ προγόνων ἀφ᾽ αἵματος αὗται λεγόμεναι συγγένειαι καὶ αἱ κατ᾽ ἐπιγαμίας ἢ τινας ἄλλας ὁμοιοτρόπους αἰτίας οἰκειότητες, ἀποῤῥιπτέσθωσαν, εἰ μὴ πρὸς τὸ αὐτὸ τέλος ἐπείγονται, τὴν τοῦ θεοῦ τιμὴν, ἣ πάσης ἑνωτικῆς εὐνοίας ἄλυτος δεσμός ἐστιν. Ἀν-
60 τιλήψονται γὰρ οἱ τοιοῦτοι σεμνοτέρας καὶ ἱεροπρε-
I πεστέρας συγγενείας. Βεβαιοῦται δέ μου τὴν ὑπόσχεσιν ὁ νόμος λέγων, ὅτι οἱ τὸ ἀρεστὸν τῇ φύσει δρῶντες καὶ τὸ καλὸν, υἱοί εἰσι τοῦ θεοῦ. Φησὶ γὰρ, "Υἱοί ἐστε κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν," *) δηλονότι προνοίας καὶ κηδεμονίας ἀξιωθησόμενοι τῆς ὡς ἐκ πατρός. Ἡ δὲ ἐπιμέλεια τοσοῦτον ἰδίοις τοῖς ἀπ᾽ ἀνθρώπων, ὅσονπερ οἶμαι καὶ ὁ ἐπιβουλευόμενος διαφέρει.

§. 12. Πρὸς τούτοις ἔτι τὰ περὶ τελετὰς καὶ μυστήρια καὶ πρὸς τὴν τοιαύτην τερθρείαν καὶ βωμολοχίαν, ἐκ τῆς ἱερᾶς ἀναιρεῖ νομοθεσίας, οὐκ ἀξιῶν τοὺς ἐν τοιαύτῃ πολιτείᾳ τραφέντας ἐργάζεσθαι καὶ μυστικῶν πραγμάτων ἐκκρεμαμένους ὀλιγωρεῖν ἀληθείας καὶ τὰ νύκτα καὶ σκότος κεκληρωμένα μεταδιώκειν, παρέντας τὰ φωτὸς καὶ ἡμέρας ἄξια. Μηδεὶς οὖν μήτε τελείσθω τῶν Μωϋσέως φοιτητῶν καὶ γνωρίμων, μήτε τελείτω. Ἑκάτερον γὰρ τό τε μανθάνειν καὶ τὸ διδάσκειν τελετὰς, οὐ μικρὸν ἀνοσιούργημα. Τί γὰρ, εἰ καλὰ ταῦτ᾽ ἐστὶν, ὦ μύσται, καὶ συμφέροντα, συγκλεισάμενοι ἑαυτοὺς ἐν σκότῳ βαθεῖ, τρεῖς ἢ τέτταρας μόνους ὠφελεῖτε, παρὸν ἅπαντας ἀνθρώπους ἐν ἀγορᾷ μέσῃ τὰ τῆς ὠφελείας προθέντας, ἵνα πᾶσιν ἀδεῶς ἐξῇ βελτίονος καὶ εὐτυχεστέρου κοινωνῆσαι βίου; Φθόνος γὰρ ἀρετῆς διῴκισται. Οἱ μὲν γὰρ τὰ βλαβερὰ πράττοντες αἰσχυνέσθωσαν καὶ καταδύσεις ἐπιζητοῦντες καὶ γῆς μυχοὺς καὶ βαθὺ σκότος ἐπικρυπτέσθωσαν, τὴν πολλὴν

*) Deut. 14, 1.

ἀνομίαν αὐτῶν ἐπισκιάζοντες, ὡς μηδεὶς ἴδοι. Τοῖς
δὲ τὰ κοινωφελῆ δρῶσιν ἔστω παῤῥησία καὶ μεθ᾽
ἡμέραν διὰ μέσης ἴτωσαν ἀγορᾶς ἐντευξόμενοι πολυ-
ανθρώποις ὁμίλοις, ἡλίῳ καθαρῷ τὸν ἴδιον βίον ἐν-
ταυγάσοντες καὶ διὰ τῶν κυριωτάτων αἰσθήσεων τοὺς
συλλόγους ὀνήσοντες, ὁρῶντας μὲν ὧν ἥδιστόν ἐστι
καὶ καταπληκτικώτατον ὄψις, ἀκούοντας δὲ καὶ ἑστιω-
μένους λόγων ποτίμων, οἳ καὶ τὰς διανοίας τῶν μὴ
σφόδρα ἀμούσων εἰώθασιν εὐφραίνειν. Ἢ οὐχ ὁρᾷς,
ὅτι καὶ ἡ φύσις τῶν ἑαυτῆς ἀοιδίμων καὶ παγκάλων
ἔργων οὐδὲν ἀπέκρυψεν, ἀλλ᾽ ἀστέρας μὲν καὶ τὸν
σύμπαντα οὐρανὸν, εἴς τε τὴν δι᾽ ὄψεως τέρψιν καὶ
πρὸς φιλοσοφίας ἵμερον ἀπέφηνεν· πελάγη δὲ καὶ
πηγὰς καὶ ποταμοὺς καὶ ἀέρος εὐκρασίαν, ἀνέμων
τε εἰς τὰς ἐτησίους ὥρας, φυτῶν τε καὶ ζώων, ἔτι 857
δὲ καρπῶν ἀμυθήτων ἰδέας, εἰς χρῆσιν καὶ ἀπόλαυ- P.
σιν ἀνθρώπων; Εἶτ᾽ οὐκ ἐχρῆν καὶ ὑμᾶς ἑπομένους
261 ἐκείνης βουλήμασι, πάνθ᾽ ὅσα ἀναγκαῖα προτιθέναι
M. τοῖς ἀξίοις ἐπ᾽ ὠφελείᾳ; Νῦν δὲ συμβαίνει πολλάκις
τοῖς μὲν ἀγαθῶν ἀνδρῶν μηδένα μυεῖσθαι, λῃστὰς
δὲ ἔστιν ὅτε καὶ καταποντιστὰς καὶ γυναικῶν θιά-
σους βδελυκτῶν καὶ ἀκολάστων, ἐπὰν ἀργύριον πα-
ράσχωσι τοῖς τελοῦσι καὶ ἱεροφαντοῦσιν. Ὑπερόριοι
δὴ πάντες οὗτοι φυγαδευέσθωσαν πόλεως καὶ κατα-
στάσεως, ἐν ᾗ τὸ καλὸν καὶ ἡ ἀλήθεια δι᾽ αὐτὰ τι-
μᾶται. Ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον.

§. 13. Κοινωνίας δὲ καὶ φιλανθρωπίας εἰσηγη-
τὴς ὢν ἐν τοῖς μάλιστα ὁ νόμος, ἑκατέρας ἀρετῆς
τήν τε ἀξίωσιν καὶ τὴν σεμνότητα διετήρησεν, οὐδενὶ
τῶν ἀνιάτως ἐχόντων ἐπιτρέψας καταφυγεῖν ἐπ᾽ αὐ-
τὰς, ἀλλὰ ποῤῥωτάτω ἀποσκορακίσας. Ἐπιστάμενος
γοῦν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις οὐκ ὀλίγους τῶν μοχθηρῶν
ἐπεισρέοντας καὶ διὰ τὸ συνειλεγμένον πλῆθος λαν-
θάνοντας, ἵνα μὴ τοῦτο γένηται, προανείργει πάντας
τοὺς ἀναξίους ἱεροῦ συλλόγου, τὴν ἀρχὴν ποιούμενος
ἀπὸ τῶν νοσούντων τὴν ἀληθῆ νόσον, ἀνδρογύνων,

τὸ φύσεως νόμισμα παρακόπτοντες εἰς ἀκολά-
ν γυναικῶν πάθος καὶ μορφὰς εἰςβιάζονται. Θλα-
γὰρ καὶ ἀποκεκομμένους τὰ γεννητικὰ ἐλαύ-
τό τε ὥρας ταμιεύοντας ἄνθος, ἵνα μὴ ῥαδίως
αίνοιτο καὶ τὸν ἄῤῥενα τύπον μεταχαράττοντας
θηλύμορφον ἰδέαν. Ἐλαύνει δὲ οὐ μόνον πόρ-
ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκ τῆς πόρνης ἐπιφερομένους μη-
ον αἶσχος, διὰ τὸ τὴν πρώτην σπορὰν καὶ γένε-
αὐτοῖς κεκιβδηλεῦσθαι. Τόπος γὰρ οὗτος, εἰ
τις ἄλλος, ἐπιδέχεται ἀλληγορίαν, φιλοσόφου θε-
ις ὢν ἀνάπλεως. Τῶν γὰρ ἀσεβῶν καὶ ἀνοσίων
εἷς τρόπος, ἀλλὰ πολλοὶ καὶ διαφέροντες. Οἱ
γὰρ τὰς ἀσωμάτους ἰδέας ὄνομα κενὸν ἀμέτο-
ἀληθοῦς πράγματος εἶναί φασι, τὴν ἀναγκαιο-
ην οὐσίαν ἐκ τῶν ὄντων ἀναιροῦντες, ἥτις ἐστὶν
έτυπον παράδειγμα πάντων, ὅσα ποιότητες οὐ-
; καθ᾽ ἣν ἕκαστον εἰδοποιεῖται καὶ διαμετρεῖται.
τους αἱ ἱεραὶ τοῦ νόμου στῆλαι μηνύουσι θλα-
;. Τὸ γὰρ τεθλασμένον ἀφῄρηται τὴν ποιότητα
τὸ εἶδος καὶ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ κυρίως εἰπεῖν
ρφος ὕλη. Οὕτως ἡ ἀναιροῦσα δόξα ἰδέας πάντα
γεῖ καὶ πρὸς τὴν ἀνωτέραν τῶν στοιχείων οὐσίας
ἀμορφίαν, ἀπὸ σχημῶν ἄγει. Οὗ τί γένοιτ᾽ ἂν
πώτερον; Ἐξ ἐκείνης γὰρ πάντ᾽ ἐγέννησεν ὁ θεὸς,
ἐφαπτόμενος αὐτός· οὐ γὰρ ἦν θέμις ἀπείρου
πεφυρμένης ὕλης ψαύειν τὸν ἴδμονα καὶ μακά-
, ἀλλὰ ταῖς ἀσωμάτοις δυνάμεσιν, ὧν ἔτυμον 858
μα αἱ ἰδέαι, κατεχρήσατο πρὸς τὸ γένος ἕκαστον P.
ἁρμόττουσαν λαβεῖν μορφήν. Ἡ δὲ πολλὴν ἀ-
ξίαν εἰςηγεῖται καὶ σύγχυσιν. Ἀναιροῦσα γὰρ
τα, δι᾽ ὧν αἱ ποιότητες, συναναιρεῖ ποιότητας.
ροι δὲ ὡς ἐν ἄθλοις κακίας τὰ ἐπ᾽ ἀσεβείᾳ νικη-
ια σπεύδοντες αἱρεῖσθαι, προςυπερβάλλουσιν, ἅμα
; ἰδέαις καὶ πρὸς ὕπαρξιν θεοῦ ἐπικαλυπτόμενοι
οὐκ ὄντος, λεγομένου δὲ εἶναι χάριν τοῦ συμφέ-
τος ἀνθρώποις. Οἱ δὲ δι᾽ εὐλάβειαν τοῦ δοκεῖν-

τος πάντῃ παρεῖναι καὶ πάντα καθορᾶν, ἄγονοι μὲν σοφίας, ἐπιτηδεύοντες δὲ τὴν μεγίστην κακιῶν ἀθεότητα, τρίτοι δέ εἰσιν, οἳ τὴν ἐναντίαν ἔτεμον· εἰςηγησάμενοι πλῆθος ἀῤῥένων τε καὶ θηλειῶν, πρεσβυτέρων τε αὖ καὶ νεωτέρων, πολυαρχίας λόγων τὸν κόσμον ἀναπλήσαντες, ἵνα τὴν τοῦ ἑνὸς καὶ ὄντως ὄντος ὑπόληψιν ἐκ τῆς ἀνθρώπων διανοίας ἐκτέμωσιν. Οὗτοι δέ εἰσιν οἱ συμβολικῶς ἐκ πόρνης ὑπὸ τοῦ νόμου προσαγορευόμενοι. Καθὰ γὰρ ὧν μητέρες πόρναι τὸν μὲν ἀληθῆ πατέρα οὐκ ἴσασιν, οὔτ᾽ ἐπιγράψασθαι δύνανται, πολλοὺς δὲ καὶ σχεδὸν ἅπαντας τοὺς ἐραστὰς καὶ ὡμιληκότας, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ ἀγνοοῦντες ἕνα καὶ ἀληθινὸν θεόν. Πολλοὺς γὰρ καὶ ψευδωνύμους ἀναπλάττοντες περὶ τὸ ἀναγκαῖον τῶν ὄντων τυφλώττουσιν, ὅπερ ἢ τέλος μόνον, ἢ πρώτιστον ἐξ αὐτῶν σπαργάνων εἰκὸς ἦν ἀναδιδάσκεσθαι. Τί γὰρ μάθημα κάλλιον ἐπιστήμης τοῦ ὄντως ὄντος θεοῦ;

§. 14. Τετάρτους δὲ καὶ πέμπτους ἐλαύνει, πρὸς μὲν τὸ αὐτὸ τέλος ἐπειγομένους, οὐ μὲν ἀπὸ τῶν αὐτῶν βουλευμάτων. Ἀμφότεροι γὰρ ζηλωταὶ μεγάλου κακοῦ φιλαυτίας ὄντες, ὥςπερ τινὰ κοινὴν οὐσίαν διενείμαντο τὴν ὅλην ψυχὴν, ἐκ λογισμοῦ καὶ ἀλόγου μέρους συνεστῶσαν. Καὶ οἱ μὲν τὸ λογικὸν, ὃ δὴ νοῦς ἐστὶ, διεκληρώσαντο, οἱ δὲ τὸ ἄλογον, ὅπερ εἰς τὰς αἰσθήσεις τέμνεται. Οἱ μὲν οὖν τοῦ νοῦ προστάται τὴν ἡγεμονίαν καὶ βασιλείαν τῶν ἀνθρωπείων πραγμάτων ἀνάγουσιν αὐτῷ, καί φασιν ἱκανὸν εἶναι καὶ τὰ παρεληλυθότα μνήμῃ διασώζειν καὶ τῶν παρόντων ἐῤῥωμένως ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ τὰ μέλλοντα εἰκότι στοχασμῷ ἀνοσιοῦσθαι. Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ γῆν τὴν βαθύγειον τῆς ὀρεινῆς καὶ πεδιάδος κατασπείρας καὶ φυτεύσας καὶ τὴν βιωφελεστάτην γεωργίαν εὑρών. Οὗτος ὁ τὸν οὐρανὸν κατασκευάσας καὶ τὴν χέρσου φύσιν παντὸς λόγου ἐπινοίαις κρείττοσι πλωτὴν ἐργασάμενος. Οὗτος γράμματα

αὶ μουσικὴν καὶ τὴν ἐγκύκλιον παιδείαν ἐπενόησε
αὶ πρὸς τὸ τέλος ἤγαγεν. Οὗτος καὶ τὸ μέγιστον
γαθὸν φιλοσοφίαν ἐγέννησε καὶ διὰ τῶν μερῶν 859
ὐτῆς ὠφέλησε τὸν ἀνθρώπινον βίον, διὰ μὲν τοῦ P.
λογικοῦ πρὸς ἀνεξαπάτητον ἑρμηνείαν, διὰ δὲ τοῦ
θικοῦ πρὸς τὴν τῶν τρόπων ἐπανόρθωσιν, διὰ δὲ
οῦ φυσικοῦ πρὸς ἐπιστήμην οὐρανοῦ τε καὶ κόσμου.
Καὶ ἄλλα μέντοι παμπληθῆ λέγουσιν ἐγκώμια νοῦ
υμφορήσαντές τε καὶ ἀγείραντες, ἔχοντες τὴν ἀνα-
ορὰν ἐπὶ τὰ λεχθέντα εἴδη, περὶ ὧν οὐ καιρὸς ἐν-
χλεῖν.

§. 15. Οἱ δὲ τῶν αἰσθήσεων προστάται τὸν ἔ-
αινον αὐτὸν εὖ μάλα στενοποιοῦσι, διανέμοντες τῷ
όγῳ τὰς ἀπ' αὐτῶν ἐγγινομένας χρείας, καί φασιν,
τι δύο μὲν αἴτια τοῦ ζῆν ἐστὶν, ὄσφρησις καὶ γεῦ-
ις, δύο δὲ τοῦ καλῶς ζῆν, ὅρασις καὶ ἀκοή. Διὰ
ὲν οὖν γεύσεως, αἱ τῶν σιτίων τροφαὶ παραπέμ-
ονται, διὰ δὲ τῶν μυκτήρων ὁ ἀὴρ, οὗ πᾶν ζῶον
ξήρτηται. Τροφὴ δ' ἐστὶ καὶ οὗτος ἡ συνεχὴς, ὃς
ὐκ ἐγρηγορότας μόνον, ἀλλὰ καὶ κοιμωμένους δια-
ρέφει τε καὶ διασώζει. Σαφὴς δὲ πίστις. Εἰ γὰρ
αὶ ἂν βραχύτατον ὁ τῆς ἀναπνοῆς δίαυλος ἐπισχε-
είη, κατὰ τὴν τοῦ πεφυκότος ἔξωθεν ἐποχετεύεσθαι
νεύματος ἀποκοπὴν θάνατος ἀπαραίτητος ἐξ ἀνάγ-
ης ἐπακολουθήσει. Τῶν γε μὴν φιλοσόφων αἰσθή-
εων, δι' ὧν περιγίνεται τὸ εὖ ζῆν, ὅρασις μὲν φῶς
ὃ κάλλιστον ἐν ταῖς οὐσίαις ὁρᾷ καὶ διὰ φωτὸς τὰ
λλα πάντα, ἥλιον, σελήνην, ἀστέρας, οὐρανὸν, γῆν,
άλατταν, φυτῶν καὶ ζώων ἀμυθήτους διαφορὰς,
αὶ συνόλως πάντα σώματα καὶ σχήματα καὶ χρώ-
ατα καὶ μεγέθη, ὧν ἡ θέα περιττὴν φρόνησιν ἐξ-
ργάσατο καὶ πολλὴν ἵμερον ἐπιστήμης ἐγέννησε.
Παρέχεται δὲ καὶ ἄνευ τούτων ὠφελείας ὅρασις ἡμῖν
ὰς μεγίστας εἴς τε τὴν οἰκείων καὶ ἀλλοτρίων καὶ
ίλων διάκρισιν καὶ βλαβερῶν μὲν φυγὴν, αἵρεσιν
ὲ ἐπωφελῶν. Γέγονε μὲν οὖν καὶ τῶν ἄλλων ἑκα-

στον τοῦ σώματος μερῶν πρὸς ἁρμοττούσας χρείας
καὶ σφόδρα ἀναγκαίας, ὡς βάσεις μὲν πρὸς περίπα-
τον καὶ τὰ ἄλλα ὅσα διὰ σκελῶν ἐνεργεῖται. Χεῖ-
ρες δὲ πρὸς τὸ πρᾶξαί τι καὶ δοῦναι καὶ λαβεῖν·
ὀφθαλμοὶ δὲ ὡςπερεί τι κοινὸν ἀγαθὸν τὴν τοῦ δύ-
νασθαι κατορθοῦν αἰτίαν καὶ τούτοις καὶ τοῖς ἄλ-
λοις ἅπασι παρέχουσιν. Ὅτι δὲ τοῦθ' οὕτως ἔχει,
ἀψευδέστατοι οἱ πεπηρωμένοι μάρτυρες, οἳ μήτε
χερσὶ, μήτε ποσὶ δύνανται κατὰ τὸ βέλτιον τὴν πρός-
ρησιν ἐπαληθεύειν, ἣν οὐκ ἐπ' ὀνείδει μᾶλλον ἢ οἴ-
κτῳ θέσθαι φασὶ τοὺς προτέρους, ἀδυνάτους ὀνο-
μάσαντες θαυμασιώτατα. Ἡ ἀκοὴ δὲ χρῆμα δι' ἧς
μέλη καὶ ῥυθμοὶ καὶ πάνθ' ὅσα κατὰ τὴν μουσικὴν
ἐπικρίνεται. Ὠιδὴ γὰρ καὶ λόγος ὑγιεινὰ καὶ σωτή-
ρια φάρμακα, ἡ μὲν τὰ πάθη κατεπᾴδουσα καὶ τὸ
ἄῤῥυθμον ἐν ἡμῖν ῥυθμοῖς, τὸ δὲ ἐκμελὲς μέλεσι, 860
τὸ δὲ ἄμετρον μέτροις ἐπιστομίζουσα. Ποικίλον δὲ
ἐστι καὶ παντοδαπὸν ἕκαστον, ὡς μουσικοὶ καὶ ποι-
264 ηταὶ μαρτυροῦσιν, οἷς πιστεύειν ἀναγκαῖον. Ὁ δὲ
M. λόγος ἐπέχων καὶ ἀνακόπτων τὰς ἐπὶ κακίαν ὁρμὰς
καὶ τοὺς κεκρατημένους ἀφροσύναις καὶ ἀηδίαις ἐκνο-
σηλεύων, καὶ μαλακωτέρως μὲν τοὺς ὑπείκοντας,
σφοδροτέρως δὲ τοὺς ἀφηνιάζοντας, αἴτιος γίνεται
τῶν μεγίστων ὠφελειῶν.

§. 16. Τοιαῦτα συνείροντες οἵ τε τοῦ νοῦ θια-
σῶται καὶ τῶν αἰσθήσεων, οἱ μὲν ἐκεῖνον, οἱ δὲ
ταύτην θεοπλαστοῦσιν, ὑπὸ φιλαυτίας ἐκλαθόμενοι
τοῦ πρὸς ἀλήθειαν ὄντος θεοῦ. Διὸ πάντας εἰκό-
τως ἱεροῦ συλλόγου ἐλαύνει τούς τε τὰς ἰδέας ἀναι-
ροῦντας θλαδίας καὶ τοὺς κατὰ τὸ παντελὲς ἀθέους
ὑπειπὼν, οἷς ὄνομα οἰκεῖον τὸ ἀπόκοπον ἔθετο καὶ
τοὺς ἐναντίας εἰςηγητὰς θεογονίας, οὓς ἐκάλεσεν ἐκ
πόρνης καὶ ἐπὶ πᾶσι τοὺς φιλαύτους, ὧν οἱ μὲν τὸν
λογισμὸν, οἱ δὲ ἑκάστην τῶν αἰσθήσεων ἐξεθείωσαν.
Ἐπείγονται γὰρ πάντες οὗτοι πρὸς τὸ αὐτὸ τέλος, εἰ
καὶ μὴ ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἄγονται βουλευμάτων. Ἀλλ'

ἡμεῖς γε οἱ φοιτηταὶ καὶ γνώριμοι τοῦ προφήτου Μωϋσέως, τὴν τοῦ ὄντος ζήτησιν οὐ μεθησόμεθα, τὴν ἐπιστήμην αὐτοῦ τέλος εἶναι νομίζοντες εὐδαιμονίας καὶ ζωὴν μακραίωνα, καθὰ καὶ ὁ νόμος φησί, *) τοὺς προςκειμένους τῷ θεῷ ζῆν, δόγμα τιθεὶς ἀναγκαῖον καὶ φιλόσοφον. Ὄντως γὰρ οἱ μὲν ἄθλιοι τὰς ψυχὰς τεθνᾶσιν, οἱ δὲ τὸ τὴν παρὰ τῷ ὄντι θεῷ τεταγμένοι τάξιν ἀθάνατον βίον ζῶσιν.

---

*) Deut. 4, 4.

LIPSIAE

EX OFFICINA HIRSCHF